

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Tingbøger

Skads-Gørding-Malt herreder

1736-47

(Da det er kopien af tingbogen på ArkivalierOnline, der er grundlag for denne ekstrakt, vil der være henvisninger til løbenumrene i den: AO x).

AO 7:

1736 - 31. maj:

Sag ctr. Jens Nielsen og Thomas Madsen af Gørklint samt Søren Pedersen og Hans Michelsen af Søderholsted ang. den skete hede- og risbrynde på Loutrup mark i Svinholt Ris. Citanten Otto Gruum samt de indstævnte personer fremkom, hvor da sagen efter stiftbefalingsmand von Gabels nådige vilje blev mindeligt eftergivet og afgjort således, at ihvorvel samtl. de indstævnte 4 personer ikke ved sagens videre behandling enten her eller herefter agter at ytre sig lige delagtige i denne forseelse, så dog af medlidenhed for dem, som ved sagens drift måtte finde mest årsag til denne opkomne uagtsomme ildebrand så har de alle fire vedtaget at betale den ... omkostning 4 rdl. 2 mk., nemlig Thomas Madsen Soldat af S. Holsted tjenende Thor Lassen i Gørklint 10 mk. d., som han sikker lover at betale førstkommende St. Hansdag eller i dessens ermangling at må og skal decourteres i hans løn, hvor han tjener. Hans Michelsen af S. Holsted 1 rdl., som herredsskriveren Hellesen lover for og til samme at betale. Søren Pedersen fra ibidem en rdl., der og til samme tid betales eller i dessens ermangling af ridefoged m. Hans Falck erlovbetalt. Og Jens Nielsen af Gørklint ti mark d. som straks her retten til mons. Gruum blev leveret, på hvilken måde sagen blev ophævet.

Følger her indført følgende dokumenter ...:

Jægermester Hans Bachmann til Sønderskov stævner på vegne af sin bonde Iver Nielsen i Åtte Thomas Pedersen ibd. til Gørding-Malt herredsting førstkomende 24. maj for sigtelse, saggivelse spørgsmåls besvarelse og vidneres påhørelse, alt angående den af Thomas Pedersen den næstafvige 14. maj på Iver Nielsen uden årsag forøvede overlast med hug og slag, ilde og skammelig trakteret og medhandlet på bemeldte bys mark udi sin lovlige forretning med anden sin nabo med alt videre af denne sag fra først til sidst i ord og gerning passeret er og deraf han dependere, følge og udflyde. Herom til samme tid at vidne indstævnes Jens Bendiksen, Peder Læck, Søren Hansens søn Christen Sørensen, Jens Bertelsen, Morten Mathiasen, Thomas Pedersens tjenestefolk Knud Sørensen og tjenestepige Anne, alle i Åtte, så vel som Peder Christensen Ky. og Thomas Mortensen i Bobøl, som ... fornævnte Iver Nielsen synet og sit klagemål anhørt haver. Endelig og til samme tid og sted indkaldes Mads Hansen, Hans Møller i Åtte og Søren Salling sig sammesteds opholdende, om noget ved vidnerens udsigende måtte forefalde, som dem kunne anrøre, hvorefter alt agtes for det førte tingsvidne og i fornøden tilfælde dom at erhverve og beskreven tage.

Den stævning her foran på folio 4 citeret lyder således: Med lovlig varsel indstævnes Jens Nielsen og og Thomas Madsen af Gørklint samt Christen Pedersen og Hans Mikkelsen af Holsted at møde angående den skete hedebynde etc. på Lovrup øster mark torsdagen den 24. førstkommende at svare på spørgsmål, at høre vidners førelse samt synsmænds udnævnelse, som samme afbrændte hede og mark den 26. derefter besigtiger, da samme syn at overvære. Item næste ting derefter at anhøre synets afhjemling så vel som andre beviseligheder både den og påfølgende tingdage, da kald og varsel efter loven gælder [AO 8] irettesættelse og dom efter loven og befunden beskaffenhed at lide. Derforuden indkaldes Niels Hansen af Gørklint at møde, som ved sagens føring og den agtende syn ham noget måtte anrøre.

AO 8:

1736 - 7. juni:

På vegne af forvalter Nørleem af Bygholm gods mødte byfoged Christian Grundal af Kolding i en sag ctr. ridefogeden Peder Otto Castensen på Estrup. Stævнемål på fol. 9: 10.

1. vidne, Seyer Andersen fra Roedbye:

1. Om han ikke ved eller har hørt, at ridefogeden Otto Castensen ved sin udskikkede skovfoged Jens Hjuler sammesteds, Nicolai Ophagen og Anders Andersen af Vejen med magt har ladet angribe og bortføre fra en bryllupsforsamling af Vejen hos Jørgen Jørgensen søndagen den 6. maj næstafvigte en karl tjenende Laurids Lauridsen i Rpoved navn. Jørgen Jørgensen, højbarne fr. generalløjtnantinde Levetzaus gods tilhørende, og hvorhen fornævnte Jørgen Jørgensen blev ført? - Vidnet svarede, han vidste ej videre derom, end han havde hørt af karlen Jørgen Jørgensen selv, det han sagde at være bleven anholdt ved omspurgte bryllup i Vejen, og derpå blev bevogtet om natten indtil andendags morgen, da han blev ført til Estrup ved skovfogeden Jens Hjuler til en; men af hvem flere havde han ikke hørt.
2. Om vidnet ved eller har hørt, at ridefogeden mons. Castensen eller skovfogeden Jens Hjuler og medhavende mænd lovl. ved rettens middel har rekvireret fornævnte tjenestekarl Jørgen Jørgensen for nogen årsag i arrest, enten hos retten eller hos herskabet eller Jørgen Jørgensens husbond. [=> fol. 7] - Vidnet svarede, det vidste han ikke.
3. Hvor ung ungefær Jørgen Jørgensen er kommet ind til Roved by og sig der opholdt? - Vidnet svarede, at så vidt han kunne skønne, var han 7-8 år, hvilket hans fader og for vidnet har sagt.
4. Om vidnet ikke ved, at Jørgen Jørgensen så ung som umvundet er i Roved på generalløjtnantinde von Levetzaus gods er opdraget og holdt til skolegang i begyndelsen? - Vidnet svarede ja.
5. Om ikke Jørgen Jørgensen fra hans ungdom op, som omvundet er, stadig har tjent i Roved by til dato og der sig opholdt og søgt kirkegang og sig med alterens højværdig sakrament der havde ladet betjene? - Ja, som spørgsmålet formelder.

6. Om vidnet ved, at Jørgen Jørgensen har været i tjeneste uden for Roved by på andre herskabers grund, enten i hel, halv eller fjerding år, måned eller uge? - Dertil vidnet svarede, han vidste ikke, at Jørgen Jørgensen har tjent andensteds end i Roved by.
7. Om vidnet ved eller har hørt, hvor lang tid at Jørgen Jørgensen har været under ridefoged Castensens tvang i arrest og bevaring fra hans hosbond Laurids Lauridsens tjeneste? - Vidnet vidste ikke andet, end hvad han har hørt af Jørgen Jørgensens mund tale, at han gik en dags tid på Estrup og fik intet mad, siden blev han kørt fra Estrup til Jens Skøttes i Askov, hvor han blev anvist tjeneste af ridefogeden.
8. Om vidnet ved eller har hørt, at ridefogeden på Estrup har forlangt kaution for Jørgen Jørgensens tilstedeblivelse eller i steden kaution for et halvt hundrede rigsdaler at betale? - Vidnet svarede, han har det hørt, som spørgsmålet indeholder, af Jørgen Jørgensens husbond Laurids Lauridsen og Mads Hansen, begge af Roved by

Af retten blev vidnet tilspurgt,

1. Om han var vitterlig, at Jørgen Jørgensens fader eller andre har søgt hos Estrupgårds ejere tilladelse at tjene uden godset, item om vidnet ikke ved, om Jørgen ikke er født i Vejen by på Estrup stavn. - Vidnet svarede på begge poster, at han ikke vidste, om nogen har søgt tilladelse hos herskabet at tjene uden godset, ikke heller om han er født i Vejen på Estrup gods, men vel vidste at være kommen fra Vejen by og til Roved så ung som omvundet.
2. Om vidnet ved, at Jørgen Jørgensen er slagen i fængslet, bastet eller bundet ført til Estrup fra omvundne og omspurgte bryllup i Vejen, og om han ikke med sin fader [=> AO 9] utvungen af nogen kom til Estrup samme dag? - Vidnet svarede ej videre om den post at være vitterlig, end hvis han på citantens første spørgsmål at have givet til svar.

2. vidne, Mads Mølgaard fra ibd.:

1. har vel hørt, at Jørgen Jørgensen tjenende Laurids Lauridsen i Roved by var blevet bortført fra omspurgte bryllup i Vejen by til Estrup; videre vidste han ikke.
2. ja, ligesom næstforrige vidne.
3. ligeså, men ikke at have hørt faderen at sige, hvor gammel han var.
4. svarede ligesom næstforrige vidne, men om hans skolegang kunne han ingen forklaring gøre om.
5. svarede ligesom næstforrige vidne, med dette tillæg at have stedse været i Roved by ungefær på 16 år.
6. ligesom forrige vidne.
7. han vidste ikke rettere, end han jo var af hans husbonds tjeneste ungefær en uges tid.
8. vidste intet deraf.

På rettens til forrige vidne gjorde spørgsmål vidste vidnet intet om at sige. Videre var vidnet ikke bevidst.

3. vidne, Lyder(?) Pedersen af Lille Anst:

1. har hørt af en og anden, at Jørgen Jørgensen omvundne tid blev anholdt om natten og andendagen bortført til Estrup, men ved hvem vidste han ikke.

2. som forrige vidne.
3. svarede som næstforrige vidne at være indkommen til Roved by ungefær 7-8 år gammel.
4. han, nemlig Jørgen Jørgensen har været der i Roved by opdraget så ung som omvundet er, og i begyndelsen holdt der i skole.
5. svarede ligesom første vidne, og at han har været stændig i Roved by på 16 år.
6. han vidste ikke, at Jørgen Jørgensen har tjent andre steder end i Roved by.
7. Jørgen Jørgensen var ungefær 8 dagges tid borte fra hans husbonds tjeneste samme tid, som omspurgt er; havde og hørt, at Jørgen Jørgensen imidlertid blev skikket fra Estrup til Jens Skøttes enke i Askov i tjeneste sammesteds.
8. vidste intet deraf.

På rettens til 1. vidne gjorde spørgsmål kunne vidnet ikke gøre nogen forklaring om, såsom han ikke ved var.

4. vidne, Hans Castensen fra ibidem:

1. ligesom næstforrige vidne.
2. do.
3. svarede at have boet i Lille Anst i 15 år, og da var Jørgen Jørgensen i Roved.
4. ja, som spørgsmålet formelder, men hvor ung Jørgen Jørgensen var, da han indkom til Roved by, vidste vidnet ikke, [= > fol. 8] men vel, at han var en ung dreng.
5. ja, som spørgsmålet omformelder.
6. ligesom første vidne, at han ikke vidste, at Jørgen Jørgensen har tjent andensteds end roved by o omvundne åringer.
7. vidste intet derom at sige.
8. vidste vidnet ej heller at lgøre nogen forklaring om.

På rettens tvende spørgsmål kunne vidnet ej gøre nogen forklaring om.

5. vidne, Mads Hansen af Roved by:

1. har af Jørgen Jørgensen selv hørt, hvorledes han blev anholden af Jens Hjuler skovfoged, Nicolaj Ophaugen og Anders Andersen af Vejen og af dem fra omspurgte bryllupsfærd til Estrup bortført.
2. vidnet vidste ej noget om det.
3. Jørgen Jørgensen kunne været 7-8 år, da han kom til Roved, og var vidnet og Jørgen Jørgensen i den tid børn og drenge sammen, ungefær af een alder.
4. det vidste vidnet meget vel, såsom de havde gået, nemlig vidnet og Jørgen Jørgensen, i skole sammen.
5. ja, ligesom omspurgt er.
6. vidnet vidste ikke, at Jørgen Jørgensen har tjent andensteds end i Roved, som omspurgt er.
7. vidnet vidste ej videre, end Jørgen Jørgensen var jo borte af hans husbonds tjeneste end ungefær 6-7 dages tid; imidlertid har Jørgen Jørgensen sagt for vidnet, at han er bragt eller ført fra Estrupgård til Askov der hos en mand at antage tjeneste.
8. at han tillige med Jørgen Jørgensens husbond anholdt hos ridefogeden m. Castensen om at få karlen Jørgen Jørgensen med det gode hjem til hans husbonds arbejde, hvilket

ridefogeden nægtede, med mindre at Laurids Lauridsen, karlens husbond, og en mand til ville cavere for Jørgen Jørgensens person, eller og ifald han for dem undveg, da i stden for karlen at betale et halvt hundrede rdl.

På rettens tvende spørgsmål vidste vidnet ej at gøre nogen forklaring, uden at ham er foresagt, at Jørgen Jørgensen skal være kommen fra Vejen by.

6. vidne, Laurids Lauridsen, som er Jørgen Jørgensens husbond: forklarede på 8. og sidste spørgsmål af Grundal fremsat i ord og alt ligesom næstforrige vidne vundet haver om kaution for Jørgen Jørgensens tilstedeblivelse etc.

Skovfoged Jens Hjuler indleverede et indlæg af ridefogeden Castensen. [=> AO 10, fol. 8b] Grundal protesterede mod indlægget og dertil hørende dokumenter, at samme ikke citanten til blekostning vorder accepteret eller tingsvidnet tilføjet, allerhelst om Castensen noget agter at føre eller producere, det da sker efter foregående indkald og varsel på hans egen bekostning. Indlægget blev af retten til læsning, påskrift og protokollen antaget og lyder fol 10. De deri påberåbte reserveruller, fire i tallet for år 1733, 1734 og 1735, hvori omtvistede karl Jørgen Jørgensen findes anført, blev påskreven i retten at være fremvist og skovfogeden Jens Hjuler igen tilbageleveret. Grundal imod indlæggets såkaldte reserveruller havde dette følgende at erindre: 1) At Jørgen Jørgensen med magt er bortført, bliver vel ikke at disputere efter de idag førte vidners udsagn, som ellers formodentl. kraftigere ved de udeblevne vidner, når de fremkommer skal blive oplyst. 2) De producerede reserveruller, så er vel det navn deri indført Jørgen Jørgensen, skulle det nu sigte til forn. Laurids Lauridsens tjenestekarl, så har ridefogeden Jens Stilsen, som da var eller skal have været lpå godset ... urigtig anført, efterdi denne omtvistede Jørgen Jørgensen efter idag førte vidners udsagn stændig været og opholdt sig i Roved b y, hvor han er opdraget og som et barn holdt i skole, foruden dette er samme reserverulle ikke for nogen ret eller sessioin forevist, mindre karlen præsenteret. Nårnu dette således befindes conform med fremviste rule, så er de andre ruller af ingen betydning; over alt dette så befindes fornævnte producerede 4 reser veruller ganske stridig imod de om landmiliten allernådigst udgangne forordninger, i særdeleshed forordn. af 9. dec. 1735 1. post 1. art, der tillægger højbårne fr. generalløjtnantinde Levetzaus gods fornævnte Jørgen Jørgensen, hvor han på 16 år har været opdraget og stændig i tjeneste. I øvrigt reserverer Grundal sin ret til at besvare ns. Castensens indlæg på behørig tid og ellers hvad videre beviser han idag 14 dage agter at føre, til hvilken ende han tjenstskyldigst bad retten behagel. ville forelægge de udeblevne]=> fol. 9] vidner af Vejen til idag 14 dage at møde under vedbørlig mulkt. - De indstævnte og udeblevne vidner, navn. Eggert Pedersen, Peder Ebbesen og Nis Jeppesen af Vejen forelægges at møde d. [21/6](#).

fol. 9:

Den sag, jægermester Hans Bachmann til Sønderskov på sin bonde Iver Nielsens vegne i Åtte har ladet indstævne ctr. Thomas Pedersen ibd. - På jægermesterens vegne mødte Otto Grumm fra Bramming, som fremlagde et på vedbørligt stemplet papir nr. 20, 24 skreven forening således lydende. Den sag Iver Nielsen i Åtte har ladet anhängiggøre ved Gørding-Malt herredsret imod mig

Thomas Pedersen ibidem for min imod ham den 14. maj sidst i ord og gerning forøvede overfald på bemeldte bys mark, hvorom allerede er ført og afhørt en del vidneer den 24. dito, er formedelst gode venners mellemhandling bleven forligt på efterskrevne conditioner: at formedelst [= > AO 11] gode venners mellemhandling :/ der af mig Thomas Pedersen udi hastig ubesindighed på fornævnte nabo Iver Nielsen øvede ulovl. medfart udi ord og gerninger ved det afmig yppede klammeri og slagsmål på ommeldte tid og sted, betaler jeg traks de af mig i så måde forvoldte omkostninger, rettens gebyr og videre udgifter i sagen med een rdl. fem mk. d. så vel som og en kendelse til Føvling sogns fattige een mk.d. tilsammenlagt to rdl. Ellers lover og tilforpligter meg mig Thomas Pedersen herforuden efterdags at omgås med min nabo merfornævnte Iver Nielsen og hans skikkelig, kristel. fredel. og endrægtelig uden klagemål i alle måder, og hverken ved mig selv eller andre skal gøre eller tilskynde nogen klammeri eller uenighed mod dem enten hemmelig eller åbenbar, og herved deklarerer og erklærer, at jeg intet ved ham og hans ærlige navn og rygte at påsige end, hvad skikkelige og ærlige folk vel egner og anstår i alle optænkelige måder. Skulle noget af dette mit løfte fejle, som dog ikke skal ske :/ da denne sag at stande mig åben for med videre forefalde III til lovlig påtale. Det samme Iver Nielsen imod Thomas Pedersen og hans erklærede og sig tilforpligter og at efterleve i alle måder. På forberørte måde efterlod Iver Nielsen sagen, som ved Gørding-Malt herredsting er opsat til anstundende 7. juni, og kan alene tingsvidne herefter tages beskrevet uden videre foregående stævнемål, om enten af os det forlanger, samt til vitterlighed ombudet velagte Hans Christensen Møller i A... ig Thomas Mortensen i Bobøl denne vores forening med os at underskrive og stadfæste. Sluttel. forbemeldte to rdl. lover og tilsiger jeg Thomas Pedersen straks at betale til herredsskriver Hellesen i hans hus, som han igen til vedkommende udtælger. Datum Bobøl d. 27. maju 1736. (Underskrifter).

En stævning citeret folio 6 sålydende: Søren Bierum af Skølvad, kgl. maj. herredsfoged over Gørding-Malt herred gør vitterligt, at for mig har andraget velædle sr. Nørlem, forvalter over Bygholms gods, høj- og velbårne frue generalløjtnantinde von Levetzau tilhørende, hvorledes at [= > fol. 10] I, mons. Peter Otto Castensen, ridefoged på Estrup, ved eders udskikkede, navmlig Jens Hjuler skovfoged sammesteds, Nicolaj Ophjagen og Andreas Andersen af Vejen har ladet fra en bryllupsforsamling i Vejen søndagen den 6. maj bortføre en hos Laurs Laursen i Roved by i tjeneste stående karl navn. Jørgen Jørgensen, højstbemeldte frue generalindens gods tilhørende uden ham nogen malverfationer, ond forhold eller begangen forseelse at have overbevist til at lide så hård angribelse og medfart, hvorved I ikke alene skal have understået eder at handle imod hans. maj. allernådigste lov og isærdeleshed /: om I agter at tilegne eder karlen at tilhøre Estrup gods også handlet imod den nu sidst udgangne forordning om landmiliten dens allernådigste bydende fr. generalløjtnantinde von Levetzau til gramvamina, men endnog ved eders angribelse tilføjte Jørgen Jørgensen stor ulejlighed så vel som hans husbond bem.te Laurs Laursen, hvis tjenestekarl lider stekelse, ham til største skade og fortræd, hvorover citanten formener sig årsaget eders, mons. Peter Otto Castensens forhold og omgang i så måde til satisfactions erlangelse i sin tid at søge oplyst samt og dette, når, hvor ung og hvorledes Jørgen Jørgensen på bemeldte Bygholms gods og til Roved by er ankommen, så og hvor mange år han der på godset stændig har tjent og sig opholdt, med hvis videre deraf dependerer. Stævnes derfor eder, bem.te. Peter Otto Castensen tillige med de, som I haver brugt til Jørgen Jørgensens angribelse som leldt, neml. skovfogeden Jens Hjuler ved Estrup,

Nicolaj Ophagen og Andreas Andersen af Vejen at møde for mig i retten på Gørding-Malt herredsting den 7. juni førstkommende vidnesbyrd om forbem.te eders forhold og omgang med bem.te Jørgen Jørgensens angribelse og bortførsel og hvis videre som ommeldt er, samt attester og alt af sagen dependerende at påhøre og spørgsmål at tilsvare. Til samme tid og ting indstævnes efterskrevne vidner: Egert Pedersen, Peder Mølgård af Roved, Lyder Pedersen og Hans Castensen af Lille Anst, alt som ommeldt er, eders sandheds vidne at aflægge og spørgsmål at tilsvare under dom på eders faldsmål, så mange som hører til denne jursdiktion, for udeblivelse. Om alt passerende citanten agter tingsvidne beskrevet at tage. Datgum Skølvad den 23. maj 1736. T. Bierum.

Indbemeldte stævning er mig lovligt forkyndt. Est. den 25. maj 1736. P.O. Casstensen.

Denne stævning er lovlig forkyndt for ridefoged monsieur Castensen på Estrupgård såvel som for skovfoged Jens Hjuler, Andreas Andersen, Nicolaj Ophagen som alle indstævnte vidner på enhvers bopæl og opholds[=> AO 12]sted, lovlig haver forkyndt den 24. maj 1736 og enhver kopi deraf leveret til monsieur Castensen ridefoged på Estrupgård, som vi vedkommende haver tilkendegivet. Så sandt hjælpe os Gud og hans hellige ord. Hans Hansen, Michel Andersen, begge af Store Anst.

AO 12:

Velædle og højfornemme rettens betjente ved Gørding-Malt herredsting. Af den indstævning fra mons. Nørlem må jeg befinde, hvorledes han uden føje angriber mig dels som den, d er skal på mit nådige herskabs vegne ingen ret har til Jørgen Jørgensen, dels som den der skal hae fortfaert voldsom mod Jørgen Jørgensen, dels som den, der skal have tilføjet den mand i Roved, Jørgen Jørgensen tjente, stor sinkelse med videre. Det første at legitimere som fundament til alt det andet, da for at facilitere retten, evitere langvarig proces og despute og øjensynlig at vise alverden, hvad ret mit nådige herskab har til karlen, så at forbigå, ej at tale om, at han er født på deres stavn og stedsen har været tilhørende /: hvilket jeg ej så let tør skænke mons. Nørlem, omendskønt han og agter at bevise år og hvor ung Jørgen Jørgensen til Bygholm gods er ankommen /: så bevises det med reserverullerne i Jens Niensens, Herman Thimsens og min betjeningstid her ved godset, hvilke til rettes eftersysn herved produceres med begæring at påtegnes og mig igen straks at remitteres. Da Jørgen Jørgensen stedse der er anført som Estrup gods tilhørende, skulle mons. Nørlem nu ville bevise, at han fra sin ungdom af har været i Roved, så ville retten behagelig observere at lade vidnerne forklare, om dette er sket med tilladelse af Estrups herskab eller uden tilladelse. Thi at hans fader og han selv har søgt tilladelse at tjene uden for godset, sligt skal jeg alle tider, om fornødn gøres, godtgøre og bevise, og når sligt sig således forholder, mon jeg da skull kaste mig selv under ansvar ved min negligence ej at se denne mit nådige herskab tilhørende karl på godset indbragt, og man og skal tro, at min herskab, fordi de har tilladt karlen at være på Bygholms gods, derfor skal miste deres karl og ingen ret til ham have, sligt lover jeg forskiret, fru generalinde von Levetzau aldrig billiger eller prætenderer, når sagens sande sammenhæng hende vorder insinueret. Hvad det andet angår, nemlig om anholdelsen med magt, som stævningen melder om, /: hvilket nok skal være på god, bred dansk som vold /: da reserverer jeg for sligt min lovlige regres og vil alene ydmygst bede, at retten sig mer ej sligt imputeret, men behagelig quæstionerer vidnerå, om Jørgen Jørgensen ve den såkaldte an[=> fol. 11]holdelse er enten fængslet, bastet, bunden, slagen eller dragen med mere, og om han ej godvilligen andendagen efter brylluppet i Vejen med sin fader uden fængsels tvang eller bånd hid til mig på Estrup ankom. - Det 3. betræffende, nemlig den sinkelse, manden i Roved skal være tilføjet, derfor jeg skulle respondere, så er sligt mere, tror jeg, indført i stævningen for at gøre den lang og anseelig, end det skal være mons. Nørlems rette mening;

desårsag jeg dette som noget ej svar værdigt vil forbigå. Formoder skuttelig, at hosfølgende probatorialartikler, hvis indhold er i dette mit indlæg, måtte vorde vidnerne foreholdt at besvare med ja eller nej, og at hvis passerer, mig af retten måtte vorde beskrevet givet. Dette mit indlæg håber jeg og, retten behagelig modtager til protokollering, næst efter citantens stævнемål er indført, og forbliver så iøvrigt med al estime de velforordnede rettens betjentes ergivneste tjener. P. O. Castensen.

fol. 11:

Torsdagen den 14. juni 1736:

For retten fremkom sr. Peter Otto Castensen fra Estrup, som fremstillede 2 kaldsmænd navnl. Tøger Andersen og Anders Tøgersen af Nørre Holsted, som kar kaldt, således som filio 12:13 forklarer. De har talt med en del af de indstævnedes selv, og hvor ingen til stede var, med deres hustruer og folk. For Christen Sørensens tilholds i Maltbæk ved hans fader talte de med faderen sammesteds. Dernæst sagde Castensen efterfølgende skyldig at være (herefter følger en lang række navne sogn for sogn med angivelse af deres gæld til godset. Det kan være landgilde, lånte penge, magasinpenge eller lånebohvede. Fra Vorbasse sogn er kun nævnt Gøde Christensen). [28/6](#).

Adser Jørgensen Skiøtt ved Sønderkov lod idag her til tingen fremskikke en levende ulveunge som fanget i ... Samme blev her ved tinget opængt og ham tilsagt betaling derfor efter kgl. maj. jagtforordning, så snart derover med flere fanget er ...

For retten fremkom Peder Nielsen af Nørbølling, Folding sogn, Malt herred i Riberhus amt, som vemodeligen beklagede sig og tilkendegav, hvorledes hans iboende salts, lade, stald og fæhus bestående af 19 fag god bygning tirsdagen den 29. maj imod aften ved en hastig, forfærdelig og ulykkelig ildebrand rent blev lagt i aske og af ilden hæftig blev fortæret; tilligemed opbrændte indbohave af trævarer, klæder og deslige den største del så vel som en del korn til sæden med videre, som ikke kunne blive reddet, formedelst ilden så hastig tog overhånd, hvilket han desværre er årsaget atg beviseliggøre og til den ende her for retten fremstillede efterskrevne hans bymænd og naboer, navnl. Peder Møller, Poul Knudsen, Laurs Villadsen og Mads Nielsen, alle af Nørbølling, som alle endrægteligen tilstod og bekræftede ved Helligånds ed med oprakte fingre efter loven, at forbenævnte Peder Nielsens foredragne og vemodelig og bedrøvelig klage var desværre i al sandhed tildraget og passeret, som forskrevet står, og at samme hans i fæste havende 3/4 partgårds hartkorn består efter nye matrikel i 2 tddr. 2 skp. 3/? alb., hvorefter velb. hr. jægermester Bachmann til Søndereskov som hos ... [=> AO 14] var, tingsvidne beskrevet begærede med formodning at nyde skattefrihed ved allerunderdanigst forevisning og andragende på sinde vedbørlige steder. Som retten tillod. Så var og den forulykkede Peder Nielsen genpartingsvidne beskrevet begærendes med formodning, han derefter nyde sædvanlig hjælp, som ham og af retten på begæring blev tilladt, med rekommendation til alle medliden kristne, at de kommer denne deres nødtrængte og bedrøvede

medkristne med fattig hustru og små, umyndige børn til hjælp og undsætning i denne deres stor nød og trang, som Gud igen visselig vil belønne. Ellers må vedkommende ej betjene sig nængere af dette tignsvidne end et år efter dato at regne.

AO 14:

Følger indført den memorialvarsel fra ridefogeden npå Estrup således lydende: Memorial for varselsmændene på høj- og velb. hr. generalløjtnant Scholtens vegne som fuldmægtig ved hans gårde Estrup og Skodborg (varsel til fæstebønderne om deres gæld til herskabet).

fol. 13:

Torsdagen den 21. juni 1736:

Sagen Christian Grundahl af Kolding ctr. ridefoged Castensen ved Estruptgård med flere. - Der føres vidner:

Egert Pedersen af ...:

1. Om ikke ridefogeden Peter Otto Castensen ved hans udskikkede skovfoged Jens Hjuler sammesteds, Nicolaj Ophagen og Andres Andersen af Vejen søndag den 6. maj natten igennem sammesteds har anholdt Jørgen Jørgensen tjenende Laurids Lauridsenaf Roved by, som er højbårne fru generalløjtnantinde Levetzaaus tjener af hendes gods, og om morgenen dernæst forn. Jørgen Jørgensen imod hans vilje til Estrup bortført? - Vidnet svarede, at fornævnte skovfoged Jens Hjuler kom til Jørgen Jørgensen om aftenen i bryllupsforsamlingen [= > AO 15] i Vejen og forlangte, at Jørgen Jørgensen samme aften skulle følge med hen til ridefogeden på Estrup, hvortil Jørgen Jørgensen svarede, han ikke ville derop i aften inden om morgenen, hvorpå skovfogeden lod hente formeldte Ophagen og Anders Andersen. Videre vidste vidnet ikke at forklare på spørgsmålet, eftersom han gik hjem til hans hus.
2. Om bem.te ridefoged Peter Otto Castensen ved rettens middel eller anden nlovl. m.åde har rekvireret eller forlangt Jørgen Jørgensen i arrest eller givet det til kende hos herskabet eller husbond? - Vidnet svarede, at han derom ved ingen forklaring at gøre.
3. Om fornævnte Jørgen Jørgensen i ommeldte tid og bryllupsforsamling ikke var i hans frihed, fred og frelse, da han blev anholdt, bevogtet og bortført? - Vidnet svarede, han vidste ikke andet, end Jørgen Jørgensen jo var i hans frihed og frelse som omspurgt, såsom han var indbuden som enn gæst til samme bryllup i hans faders hus.
4. Om Jørgen Jørgensen samme ommeldte tid har givet ringeste årsag, enten ved uskikkel. oopførsel, slagsmål eller klammeri, som kunne forårsaget Jørgen Jørgensens anholdelse, bortførsel til Estrup. - Svarede, så længe vidnet var til stede, passerede ej nogen

- uskikkelighed af Jørgen Jørgensen.
- Om vidnet ikke ved eller har hørt, hvor mange dage fornævnte Jørgen Jørgensen, som blev bortført fra samme omvundne bryllupsfærd, har været under ridefoged Castensens tvnag fra hans husbonds arbejde i daværende travle tid? - Vidnet svarede, det vidste han ikke.
 - Om vidnet har hørt eller ved, at forberørte mons. Castensen har forlangt af Jørgen Jørgensens husbond eller andre vedkommende kaution for Jørgen Jørgensens tilstedeblivelse eller og, om han undvigte, et halv hundrede rdl.? - Svarede, det vidste han ikke.
 - Om vidnet ikke ved eller har hørt, at ms. Castensen eller andre fra Estrup har anvist Jørgen Jørgensen tjeneste at antage på bem.te gods? - Svarede, det vidste han ikke.

Af retten på begæring tilspurgt:

- Om vidnet ved, at Jørgen Jørgensen ved sin fader eller andre har søgt hos Estrups ejere tilladelse at tjene uden godset, [=> fol. ?] item om Jørgen Jørgensen er født i Vejen på deres stavn. - Vidnet svarede, han vidste ikke, om nogen havde søgt tilladelse for Jørgen Jørgensen at tjene uden godset, men vidste vel, at han var født i Vejen by på Estrup stavn og var kommen derfra en ung dreng og ej andet i begyndelsen i Roved by forrettede end vogtede kalve, hvor han forklarede på byfogedens spørgsmål forklarede siden den tid der har opholdt og været i tjeneste.
- Om vidnet ved, om Jørgen Jørgensen enten er slagen, fængslet, bastet eller bunden ført til Estrup, afvigte 6. maj, og om han ej med sin fader utvungen kom til Estrup. - Vidnet svarede, kunne ingen forklaring give derom, såsom han ikke var nærværende, da han bortkom.

8. vidne, Peder Ebbesen fra ibd. svarede ligesom næstforrige vidne, undtagen han vidste ikke, hvem der indsendte bem.te Ophagen og Anders Andersen, som omspurgte søndag aften indkom i omspurgte bryllupsforsamling at tage vare på Jørgen Jørgensen natten igennem, men om hans bortførelse eller hvorledes han kom til Estrup, vidste vidnet ikke, såsom han tilforn var bortgået.

3. Svarede ligesom næstforrige vidne.

4. Ligeså, med det tillæg, at vidnet var til samme bryllup ud på aftenen til ugefær en times tid før midnat, og desmidlertid passerede intet usømmeligt af Jørgen Jørgensen.

5-7. Svarede i alle ord og mening som næstforrige vidne.

På rettens første spørgsmål svarede ligesom næstforrige vidne, undtagen han ikke vidste, men vel har hørt, at Jørgen Jørgensen var født i Vejen by.

2: Ligesom forrige vidne.

9. vidne, Nis(?) Jeppesen fra ibd. største spørgsmål ligesom næstforrige vidne med det tillæg, at da Jørgen Jørgensen første gang nægtede, han ikke ville følge med bem.te skovfoged, fordi det var ondt vejr, at hans klæder ikke skulle blive skidne, såsom det regnede samme tid, tilbød skovfoged Jens Hjuler sig at tage Jørgen Jørgensen med sig på sin hest, hvilket Jørgen Jørgensen ikke heller ville, såsom [=> AO 16, fol. 15b] han frygtede, de ville tage ham til soldat.

2-4. Svarede ligesom næstforrige og 8. vidne.

5. Han ved vel, at Jørgen Jørgensen fulgte op med skovfogeden Jens Hjuler og Jørgensens fader til Estrup morgenen derefter; og ved vidnet, at Jørgen Jørgensen kom tilbage med hans fader ved middagstider samme dag, hvor han forblev i Vejen den dag over, men hvor han blev siden, vidste

vidnet ikke.

6. Han vidste ej derom videre end at have hørt sige, at Jørgen Jørgensens fadere skulle have lovet for ham, at han ikke skulle løbe bort, hvilket rygte gik, da faderen var kommen med sønnen fra Estrup.

7. Har vel hørt, at Jørgen Jørgensen var anvist tjeneste i omvundne tid i Askov.

På rettens 1. spørgsmål svarede, han vidste vel, at Jørgen Jørgensen havde søgt tilladelse hos forrige ridefoged Jens Nielsen og Timsen at måtte tjene uden godset; men vidste ligeså, at han var født i Vejen by op Estrup stavn og kom derfra en ung dreng til Roved, hvor han siden stedse har været.

2. Han så ikke, at Jørgen Jørgensen enten blev slagen, bastet eller bunden bortført, ej heller vidste, han dertil af nogen var tvungen.

Grundal fandt sig årsaget af vidnets udsagn videre at quæstionere vidnet for det

8. Hvoraf vidnet ved, at Jørgen Jørgensen skal have forlangt tilladelse, om det er erfter mundt. begæring eller skriftl. - Vidnet svarede, det var efter Jørgen Jørgensens egen mundtlige ,begæring i vidnets påhør, og fik forlov af mons. Timsen daværende ridefoged at tjene uden godset i Roved by, og at han ville møde igen, så snart Timsen skikkede ham bud.

9. Om højborne generalløjtnantinde von Levetzau hendes forvalter eller fuldmægtig har nogen sinde forlangt Jørgen Jørgensen at tjene på høbem.te frues gods. - Vidnet svarede, det vidste han ikke.

10. Hvor mange år siden at Jørgen Jørgensen efter vidnets foregivende mundtl. skal have forlangt at tjene uden godset i Roved? - Svarede på 3. år fra Timsens tid at regne, som sidst vidnet ved var.

Grundahl, som havde anhørt, at vidnet vidner om ord, som [= > AO 16] skal være falden muligen Jørgen Jørgensen og mons. Timsen, som er ustævnet og fraværende, fandt sig anlediget at protestere ifølge lovens pag. 112 art. 22 imod vidnets udsagn, så vidt han vinder om ord efter anden mund, at han ej tillades ved ed at bekræfte. I øvrigt siden Grundahl formoder, at retten befinder vidnets udsagn, så vidt han vinder på ord efter andens mund at være lovstridig, så frafaldt Grundahl videre quæstioner til vidnet at formere. Retten så ikke, at dette vidne, citanten selv har indstævnet, kunne nægtes ed at aflægge på, hvis han i alt på spørgsmål i denne sag har vundet og udsagt, helst ingen vidner kunne føres, før end vedkommende, som nu først er sket, er given sag, og desårsag af retten tilladt, hvilke n ed vidnet med opholden fingre efter loven fuldførte.

Sluttelig producerede Grundahl sognepræsten hr. Bartrum Høyer for Anst og Gesten menigheder hans attest ang. Jørgen Jørgensens tjeneste og forhold i Roved by, som blev lælst, påskreven og lyder folio 17. - Grundahl begærede tingsvidne beskreven meddelt.

AO 17:

Torsdagen den 28. juni 1736:

Peter Otto Castensens sag mod debitorer. Lovdagelse på folio 18. Samtlige tilstod deres restance undtagen S... Pedersen af Vejen, som berettede den søgende lispund smør at have betalt til hendes nåde generalinden selv, straks før end hendes bortrejse. Ellers gav Castensen til kende, at eftersom Christen Sørensen af Maltbæk har godvilligen ladet sig accordere fra sit sted i Tuesbøl og desårsag overleveret sit fæstebrev til herskabet, så forlanges ingen dom hverken over ham eller de andre at tage, men alene efter hvis passeret er begærede tingsvidne beskrevet at forundes, hvilken accord og godvillig afståelse fra sit sted Christen Sørensen af Maltbæk og selv her for retten tilstod.

Torsdagen den 5. juli 1736:

For retten mødte på velb. hr. jægermester Bachmann til Sønderskov hans vegne prokurator Niels Forsom af Ribe med stævнемål (folio 29). [= > fol. 16] Bad retten påråbe, om ridtmester ... på egne eller den fra Sønderskov gods undvigte Mikkel Ovesens vegne måtte have noget imod stævнемålet eller det agtende tingsvidne at excipere. Efter 3 pårån tog ingen af de tvende indstævnte vederparter eller nogen på deres vegne ved genmæle. Thi fremstillede Forsom for retten Jens Olesen Rammer og Peder Christensen af Stenderup, som afhjemlede deres indvarsling af Peder Sørensen Smed i Nørbøl, Peder Måller, Poul Knudsen, Morten Christensen, Laurids Villadsen, Christen Hansen, Peder Andersen, Ove Mikkelsen og hustru Kirsten Oves ibd. til at vidne om, hvad de kunne være vitterligt om Mikkel Ovesen fra Nørbølling by, Folding sogn, hans udvigelse uden pas og skudsmål fra hans fødestavn Sønderskov gods med videre deraf og til sagens oplysning dependende /: og i særdeleshed de tvende sidstnævnte for at anhøre. Så forklarede varselsmændene og, at de talte dels med nogle af de indstævnte vidner på hvert sted, og dels med deres naboer, som ej var hjemme, der lovede vidnerne ved hjemkomsten varsel at tilkendegive. Hvorefter af de indstævnte vidner her for retten comparerede Peder Sørensen Smed, Peder Møller, Poul Knudsen, Laurs Villadsen, Christen Hansen og Peder Andersen, alle af Nørbølling.

1. vidne, Peder Sørensen Smed af Nørbølling:

1. Om han ikke er vidende og bevidst, at Ove Mikkelsen og hans hustru Kirsten Oves i Nørbølling by på Sønderskovgårds og velb. jægermester Bachmanns stavn i ægteskab havde avlet og født en søn navnlig Mikkel Ovesen? - Vidnet svarede ja, det var ham vitterlig og fuldt vel bekendt.
2. Om vidneet da også er bekendt, at dagen, deres søn omvundne Mikkel Ovesen på Sønderskov gods og i den kirke, hvor Nørbølling by søger, sig fra barnsben af og til langt over hans 14. år opholdt, så og i samme kirke som et barn af menigheden til det højhellige alterens sakramente første gang og siden fremdeles er bleven admitteret, indtil hans undvigelse derfra? - Vidnet svarede ja.
3. Om vidnet ikke [= > AO 18] da også må tilstå og i sandhed vidne, at forbemeldte Mikkel Ovesen for ungefær 3 på 4 års tid siden sig fra bvemeldte gods og sogn udenn pas eller skudsmål fra hans husbond velbemeldte sr. jægermester Bachmann og rette vedkommende sognepræst u. tilladelse har absenteret eller er undvigte? - Ja.
4. Om vidnet ikke ved, at denne Mikkel Ovesen, da itzige landmilits blev oprettet, af hans forældre er blevet angivet til antegning og udskrivning, og om han ikke derpå af husbonden

- hr. jægermester Bachmann tillige med det øvrige godsets mandskab i reserverullen er bleven anskrevet? - Vidnet svarede ja, og Mikkel Ovesens moder har i hans nærværelse dertil angivet denne benævnte hendes søn.
5. Om ikke vidnet ved, at Mikkel Ovesens forældre har lige så vel som andre på godset, hvis børn da var fraværende, lovet på Sønderskov gods, når husbond forlangte, at indbringe denne deres søn? - Vidnet svarede, han havde hørt af Mikkel Ovesens moders mund, at hun har bekendt at have ofte formanet hendes søn, da han nu var ude fra godset, at han ville sig der igen indfinde, hvilket han hende og stedse havde lovet, indtil han nu er bleven rytter, og hun det for citanten har berettet.
6. Om vidnet da ikke ved, at velbem.te hr. jægermester Bachmann ofte har tilholdt sine bønder og tjenere at holde deres snner ved stavnen og derfra værende at indbringe? - Vidnet svarede ja, undtagen de personer, som på husbondens tilladelse og pas eller følgeseddel og skudsmål fra godset var udrejst.

2. vidne, Poul Knudsen af Nørboelling: Svarede ja på alle seks spørgsmål.

3. vidne, Laurs Villadsen af Nørboel. som i alle ord og meninger fulgte det første vidnes gjorte udsagn med denne tillag, at Mikkel Ovesens moder havde sagt til vidnet, hun nskede, hun havde denne hendes søn hjemme, at han kunne gå soldat tillige med de andre af godset.

Før end flere af de indstævnte vidner blev examineret, deklarerede Forsom, at han agtede uforuden længer at opholde retten med deres udsagn, såsom han fornemmer, at de vidnesbyrd, nu alerede er førte, ganske fuldkommen er den bevis, landsloven æsker, og Mikkel Ovesens indstævnte fader og moder desuden her ved retten lader bekendtgøre, at de ikke er formedelst svaghet i den tilstand selv personl. idag at kunne møde; da ville han endnu til overflødighed fremstille det 4. dog ustævnede vidne navnl. Hans Laursen fra bem. Nørboelling. [= > fol. 17] (Han vidnede ligesom Peder Sørensen Smed). - Sluttelig foreviste Forsom 3 for Sønderskov gods de anne 1733, 1734, 1735 forfattede og af krigs- og landkommissæren hr. justitsråd folsach i landmilitens session for ovenrørte åringer egenhændig påtegnede og til sessionen indleveret reserveruller, i hvilke denne undvigte Mikkel Ovesens tillige med andre reservemandskabs navne rigtig findes anført. Bad tingsvidne beskrevet og i alle måder forbonholdt hans respektive principals omnia reservanda såvel imod den undvigte Mikkel Ovesen som og de, der i hans tilbagekomst til stavnen har været og er hinderl.

fol. 17:

Torsdagen den 12. juli 1736:

Følger her indført den ligning og repartition over herredet for 3 fangne ulveunger og til tinghusets reparation sålydende: Eftersom Morten Nielsen af Klelund i Lindknud sogn næst afvigte år 1735 her ved tinget har fremvist 2 ulveunger af ham fanget på bem.te Klelund mark og samme tid ved tinget ophængt, hvorfor ingen repartition over herredets indbyggere for dets righeds skyld dertil kunne gøres, at Adtzer Schøtte på Sønderskov i indeværende år den 14. juni ligeledes fremvise en ulveunge, som han havde fanget i Stuld krat, der og her ved tinget samme dag blev ophængt,

hvorfor vedkommende efter hans kgl. maj.s allernådigste jagtforordning af 8. dec. 1688 bør nyde for hver een rdl.; endnu for tinghusets reparation på skorsten, vinduer, vægge og døre efter regning år 1733, 1734 og 1735, ialt bedragende 2 rdl., tilsammen 5 5rdl, så haver vi underskrevne rettens betjente ved Gørding-Malt herredsting i allerunderdanigste følge [=> AO 19] følge af øjstbemeldte hans kgl. maj.s. allernådigste forordning i tingmændenes overværelse lignet samme fem rdl. over Gørding-Malt herreds hartkorn bøndergods at betales, og kom da på hver tønne hartkorn bøndergods at betales som meldt: 1. Proprietærernes, præsternes og det øde gods hartkorn overalt at give en halv skilling danske, hvilke enhver til sognefogederne i hvert sogn overalt i Gørding-Malt herred på anfordring inden 8 dages forløb haver at betale, som sognefogederne da igen, så snart pengene indkommer, enten ved tilget eller i skøl vad til herredsfogeden leverer, på det vedkommende som ovenmeldt, og ellers den, der har gjort forskud for bemeldte 5 rdl., igen efter forordningen kan blive betalt. Skulle nogen imod forhåbning findes vægerl. herudi samme penge straks til ovenmeldte tid og sted at levere og betale, må de vente sig at bilve udpantet for dobbelt så meget, som de ellers skulle give, efter oft højstbemeldte allernådigste forordnings udtrykte befaling. Til hvilken ende sognefogederne haver at tilstille herredsfogeden en rigtig opskrift på, hvem der i så måde måtte restere. Datum Gørding-Malt herredsting d. 12. juni 1736. S. Bierum.

Følger jer indført en attest fra hr. Høyer i Gamst på folio 15 citeret således: At Jørgen Jørgensen, som er på syttende år, så vidt jeg har kunnet erfare, skal have tjent på hendes nådes fr. generalinde Levetzau gods udi Roved by hos Mads Jensen og Laurids Lauridsen ibd., er mig på trettende år, da jeg har været sognepræst, hel vel bekendt, såvel af hans ærlig omgang som kristelige forhold, da han imidlertid stedse i Anst menighed har været indlemmet og ej nogen tid derfra afskediget, så vel som i samme menighed første gang til det hellige og højærværdige anterens sacramento antaget den 26. okt. 1732, bevidner jeg herved på min samvittighed. Og som stemplet papir nu ej er ved hånden, skal denne min attes, før den for nogen ret produceres, med behørig papir vedhæftet vorde fremlagt. Gamst præstegård den 28. maj 1736. B. Høyer.

AO 22:

Torsdagen den 16. august 1736:

For retten fremkom Morten Jeppesen af Sønder Holsted og fremlagde et afkald dat. Holsted den 2. juni 1736, der lyder på folio ibd.

Følger her indført et afkald for Morten Jeppesen i Sønder Holsted således lydende: Kendes vi underskrevne Poul Pedersen boende i Brørupgård oh Michel Pedersen af Københoe og hermed vitterliggør, at Morten Jeppesen boende i Sønder Holsted idag har afbetalt os hans 2 stiftøtre navnl. Kirsten Nielsdatter, for hvem afgangne Anders Nielsen af Sekær forhen har og siden hans død jeg Poul Pedersen som formynder har været anordnet, og Inger Nielsdatter, for hvem jeg Mikkel Pedersen er formynder, deres dem tilfaldne arvemidler efter skiftebrevets formelding af 6. jni 1716

og 2. okt. 1719 for hver af dem 40 slettedlr. og efter deres ved dden afgangne sl. søster Margrethe Nielsdatter efter derom gjorde regning og slutning den 22. juli 1720 hver tilfalder 6 slettedlr., beløber for hver ialt 46 slettedlr. og for dem begge 92 sldlr. Thi vil vi på bemeldte tvende myndlinges vegne ej alene have Morten Jeppesen for samme kapital halvfemsindstyre og to slettedr. samt dessen deraf gående renter fra Mikael 1724 til denne afbetalingsdato som årligen tid efter anden herforuden er afdragen og betalt, hermed kvitterer, men endog takker ham for god og nøjagtig afbetaling, så Morten Jeppesen og hans arvinger af os ... myndlinge og arvinger både for kapital og rente herefter skal være og blive kvit, fri og kravesløs holden i alle måder, og må denne vores afkald og kvittering uden nogen foregående kald og varsel til os, når behages, til Gørding-Malt herredsting læses og protokolleres, og ombudet Hans Fogh fra Endrupholm og Peder Mikeklsen af Sekær som overværende dette med os til vitterlighed ville underskrive. Datum Sønder Holsted den 2. juni 1735. (Underskrifter)

Torsdagen den 23. august 1736:

Sr. Peter Otto Castensen fra Estrup fremstillede 2 kaldsmænd navnl. Tøger Andersen og Anders Nielsen, begge af Nørre Holsted, som afhjemlede, at de har stævnet Sønder og Nørre Holsted beboere med en memorialvarsel sålydende på folio 21. (De er stævnet til at vidne).

1. vidne, Morten Jeppesen af Sønder Holsted:

1. Hvor mange mil der er fra Nørre Holsted og til Viborg norden fra bem.te Holsted? - Vidnet svarede, så vidt han sikker vidste, var der over 12 mils vej.
2. Hvor langt der er fra bem.te [=> AO 23] Holstede nordvest fra byen og til Ringkøbing? - Vidnet svarede, ungefær 10 mils vej.
3. Fra dito Holsted vesten fra byen til Varde? - Vidnet svarede ungefær 4½ mil.
4. Fra dito Holsted og til Ribe sydvest fra byen? - Vidnet svarede, 4½ mil.
5. Tilspurgt, hvor langt fra bem .te Holsted til Haderslev sydøst fra byen? Svarede, fuldkommen 6 mil.
6. Hvor langt fra bem.te Holsted til Kolding i det Koldinghusske østen fra byen? Vidnet svarede 5 mil.
7. Hvor langt er fra dito Holsted og til Vejle nordøst fra byen? - Vidnet svarede, over 6 mil.

2. vidne, Anders Tøggensen fra Nør Holsted:

som besvarede spørgsmålene i alle ord og meninger ligesom første vidne. Castensen videre tilspurgte vidnet fremdeles, at eftersom Holsted by gives navn af Sønder og Nørre Holsted, af hvad beskaffenhed dette så kaldes? - Vidnet forklarede, at det var een by, men formedelst der går en å igennem byen, bliver det, som ligger norden for åen, kaldt Nørre Holsted, og det som ligger sønden åen, kaldt Sønder Hosted.

3. vidne, Hans Mikkelsen af Sønder Holsted,

4. vidne, Niels Christensen fra ibidem,

5. vidne, Christen Jensen ibd.,
6. vidne, Jens Berrtelsen ibd.,
7. vidne, Peder Olesen ibd. og
8. vidne, Christen Olesen fra Nørre Holsted efterfulgte næstforrige vidnes svar.

9. vidne, Steffen Jensen,
10. vidne, Jens Nielsen,
11. vidne, Peder Hansen, alle af Nørre Holsted,

som i alle punkter efterfulgte forberørte afhørte forrige vidners udsagn og forklaring, undtagen distancen imellem Nørre Holsted og Ringkøbing [=> fol. 21] samt Viborg, kunne de ikke egentlig sige, hvor mange mil der var imellem, ej heller så vist har hørt tale derom, hvor langt måtte være; men på de øvrige poster, som omspurgt er, aflagde de deres ed med opholdne fingre efter loven. - Castensen fik tingsvidne.

fol. 21:

Følger her indført den varselsmemorial fra hans excellence højvelb. hr. generalmajor Scholten til Estrup etc. til Holsted mænd her næstforan citeret lyder således (stævningen).

Torsdage den 30. august 1736:

Ridefogeden Hans Fogh fra Endrupholm fremstillede to varselsmænd navnl. Niels Nielsen og Ole Sørensen, begge af Nørre Holsted, som har stævnet således (fol. 24). De har talt med Peder Iversen selv så vel som vidnerne, nogle på hvert sted enten dem selv eller husfolk, som lovede varsel [=> AO 24] vedkommende at tilkende. Hvornæst den indstævnte Peder Iversen blev påråbt, om han var til stede, eller og om han imod afhjemlede varsel havde noget at indvende. Peder Iversen var ved retten til stede, og førend videre med sagen fortares, blev han af Hans Fogh tilspurgt, om han uden videre søgsmål eller årsagende omkostninger ville fornøje og betale Godske Christensen i Nør Holsted for den af ham formenende og i hjelskudte svin, som i hans korn den 19. august sidst er funden død. Peder Iversen svarede jen, såsom han var uskyldig i denne sag. Endnu tilspurgt, om han ikke kunne give kundskab om, hvem fornævnte svin da måtte have aflivet, Peder Iversen dertil svarede, det vidst ehan ikke, hvorpå Hans Fogn fremæskede sine indstævnte og tilstedeværende vidner til forhør.

1. vidne, Christen Hansen af Sønder Holsted:

1. Om han ved eller har hørt sige, at Godske Chritensens svin søndag aften den 19. aug. sidst i hyrden Peder Iversens korn på Sønder Holsted gade er bleven ihjelskudt? - Vidnet gav til svar, at han vel har hørt af en og anden, at Godske Christensens svin er ihjelskudt, men vidnet kunne ikke egentl. for sin egen person sige, om den var skudt, stukken eller plå anden måde dødet; havde og set, omspurgte svin lå i hyrdens korn på Holsted gade.
2. Om vidnet ikke den ... om aftenen, som var en søndag, så eller fornam, hyrden Peder Iversen

- gå med bøsse, kårde eller anden gevær til eller fra sit indhegnede korn eller toft på Sønder Holsted gade, som sivnet lå død udi. - Vidnet svarede, at han vel så Peder Iversen komme gående nørfra med en bøsse på sin nakke eller aksel og gik hjem til sit hus, men om han kom fra kornet eller ikke, det vidste vidnet ikke, men af den vej, som går til og fra kyrdens korn, kom han ned.
3. Om vidnet da ikke talte med hyrden eller spurgte ham, hvorfra han kom. eller havde været? [=> fol. 22] Vidnet svarede nej, de alene bad god aften til hinanden.
 4. Om vidnet ikke hørte, et skud af en bøsse ommeldte søndag aften dlen 19. aug. afgang, og hvor vidnet syntes, samme kunne være? - Vidnet svarede nej.
 5. Om vidnet ikke ved, hvor Peder Iversen hyrde havde bekommet den bøsse, som han omspurgte aften gik med, eller om ved, hvor han har bekommet hagl og krudt til at lade sin bøsse med? - Vidnet svarede, han vidste det ikke, men vel at have hørt af andre, at Peder Iversens bøsse skulle have været indsat hos Maren Muncks den hele sommer, over han den tog på hans drivevej ad marken med cretteret (kreaturerne); men langt før omspurgte tid begærede hyrden af vidnet et ... krudt, som han og fik.
 6. Om vidnet ikke har hørt af Peder Iversens egen mund udsagt, at han ville og skulle ihjelskyde de svin eller andre kreaturer, som kom i hans korn på Holsted gade, hvor den omvundne svin og siden er fundet død? - Vidnet svarede, at han vel har hørt det af Peder Iversen sige, at han ville skyde de svin, som kom i hans korn fra Nørre Holsted.
 7. Om vidnet er bevidst, at Godske Christensen imod loven med nogen voldsom drift eller skødesløshed har årsaget Peder Iversen nogen overdrift eller fordærv på sit korn, enten af svin eller andre kreaturer. - Vidnet svarede, det vidste han ikke.
 8. Om vidnet ved eller har hørt af andre, at Godske Christensens omvundne svin .. har været i Peder Hyrdes korn eller hus indtagen deraf, før end den er bleven nu dødet? - Vidnet svarede, at han har hørt på S. Holsted grandestævne, at Nørre Holsted svin gør ham stor skade i hans korn, men om godskes svin var med eller ikke, det vidste vidnet ikke.
 9. Om vidnet ikke har hørt sige, eller andre har sagt og talt med vidnet, siden omvundne 19. .aug. angående hvem gerningsmand har været, som skulde have ihjelskudt Godske Christensens svin? - Vidnet svarede ligesom tilforn, han vidste det ikke, hvem gerningsmanden var, men vel at have hørt, at de tænkte Peder Iversen Hyrde dertil, eftersom svinet fandtes i hans korn.
 10. Om vidnet ved, at Peder Hyrde har tilsat nogen særdeles vogtere over sit korn på S. Holsted gade, og hvem? - Vidnet svarede nej.
 11. Endnu tilspurgt, om vidnet ikke tit og ofte har set Peder Hyrde om aftenen i denne forløbne sommer på til og fra [=> AO 25] sit omvundne korn og haft bøsse hos sig? - Vidnet svarede nej, at han ikke havde set Peder Iversen gå med bøsse før end omvundne aften den hele sommer.
 12. Sluttel. tilspurgt, om Vidnet nogle oplysning videre i denne sag end som omspurgt og afvunden er, kunne gøre; han da for at frelse hans samvittighed sligt ville tilkendegive. - Vidnet svarede, han vidste ikke videre til denne sags oplysning.

2. vidne, Ole Iversen ibidem, 3. vidne Morten Jeppesen ibidem og 4. Hans Mortensen ibidem og 5. vidne Christen Jensen ibd., som alle endrægtelig på

1. første spørgsmål svarede ligesom første vidne vundet og udsagt haver.
2. svarede nej, de ikke havde hyrden omspurgt tid, undtagen Ole Iversen, som havde set

- hyrden, da han samme aften kom med fæet og da havde en bøsse på sin aksel.
3. svarede nej.
 4. ligeledes svarede nej.
 5. de tvende vidner svarede nej, de vidste intet deraf; men Ole Iversen forklarede, at hyrden Peder Iversen just denne omvundne 19. aug. om aftenen, efter han var kommen i byen med fæet, gik ind i vidnets hus og tog vidnets bøsse, som med ladning af krudt og spurehagel(?) var forsynet, og gik så opad Sønder Holsted gade med bøszen på akselen. Hans Fogh særdeles tilspurgte dette vidne, om hyrden Peder Iversen ikke talte om, hvortil han ville bruge bøszen, eller når bøszen blev leveret tilbage, og om den da var afskudt, hvortil vidnet svarede, at han fandt selv bøszen hos Peder Hyrde nogle dage derefter, da der fandtes skud i bøszen; men enten det var samme skud eller ikke, observerede vidnet ikke, men andet fængkrudt fandtes på panden af bøszen. Ligeså omspurgt, om Peder Hyrde ikke lod sig mærke eller forstå, at den forhen i bøszen værende skud var afskudt og anden ladning foretaget, eller hvortil han havde brugt den. Vidnet svarede nej. [= > fol. 23]
 6. Svarede nej, de havde det ikke hørt, undtagen Christen Jensen,, som har hørt, at hyrden sagde, da han tillige med Morten Jepsen var over i Nørre Holsted at advare granderne sammesteds, de skulde holde deres svin af hyrdens korn på Sønder Holsted gade. Ellers sagde hyrden, som da var med, at han ville skyde den, som deri kom.
 7. Vidneerne svarede, som første vidne Christen Hansen havde omvundet på 7. spørgsmål.
 8. svarede nej, vidste det ikke; men Peder Hyrde selv tilstod, at han den ingensinde har indtaget, men vel ofte været i hans korn.
 9. svarede ligesom første vidne.
 10. svarede nej ligesom første vidne.
 11. Morten Jeppesen og Ole Iversen svarede, at de vel havde set hyrden nogle gange før omvundne tid med bøsse, entep når han er dreven af byen eller i byen med kreaturerne.
 12. vidste intet videre, end afvundet er, ikke heller har hørt andre mistænkt for samme gerning end som Peder Hyrde.

6. vidne, Tøgger Andersen, 7. Anders Tøgersen, 8. Jens Nielsen, 9. Anders Nielsen, 10 Gertrud Nielsdatter og 11. Anders Madsen, alle af Nørre Holsted, samt 12. vidne, Niels Pedersen af Sønder Holsted,

1. som endrægteligen vandt på 1. spørgsmål til forrige vidne, at det var dem bevidst, Godske Christensens svin omvundne aften i hyrdens korn var dødet, hvilke ingen af dem ikke fik at vide før om morgene derefter. Men Anders Tøgersen af Nørre Holsted og Niels Pedersen af Sønder Holsted berettede, at de var efter Godske Christensens hustrus begæring samme aften tilkaldt at syne svinet, men som det var mørkt, skete synet ikke før om morgenen derefter, da de synede omspurgt svin og befandt den at have et hul så stor som den kunne være sket af en stor hagl eller randkugle, som var indgået i det tynde liv på højre side noget neden for rygbenet, og sluttede deraf, at den måtte være skudt, formedelst de den 20. aug. om morgenen ved synet fandt propning eller forladning af skuden, neml. papir, ligge nogle får skår(?) fra det døde svin. Og efter deres bedste skønsomhed og således de med god samvittighed kunne sige, ... samme svin at have været af værdi fjorten mk d., før den blev dødet.
2. svarede samtl., at de ikke havde set hyrden denne omspurgt aften.
3. vidste intet deraf.

4. Derpå svarede Jens Nielsen og Gertrud [=> AO 26] Nielsdatter, at de samme aften den 19. aug. hørte et skud og straks derpå et svin skrigte, men hvor det var, kunne de ikke egentl. gøre forskel på. Anders Thøgersen og Andreas Nielsen hørte, ret som de opvågnede af deres søvn, et svin skreg samme omvundne aften, og Anders Madsen alene et skud samme tid.
5. vidnerne vidste ingen forklaring at gøre.
6. Anders Tøgersen svarede, at han havde hørt sige af Peder Hyrdes egen mund ... tid sige, dersom Nørre Holsted mænd ikke holdt deres svin af hans korn på ..., ville han skyde dem ihjel, og Niels Pedersen at have hørt på deres egen grandestævne i Sønderholsted ... Peder Iversen sige, at som hans korn blev opædt, så ville han skyde svinene, som kom deri.
7. samtlige svarede nej, de vidste det ikke, men ellers berettede samtl. vidner af Nørre Holsted, at de ikke havde denne hene soller set eller fornemmet Godske Christensens svin i deres eget korn, men vidste ikke andet, end den har været ... hægte.
8. vidste ikke, at svinet har været i Peder Hyrdes korn før nu den lå død, ej heller ved, at den deraf har været i hus indtagen.
9. samtlige vidner svarede ikke at have hørt, hvem gerningsmanden egentlig var, men vel at have Peder Hyrde fortænkt derfor.
10. vidste intet derom.
11. Vidste ligeledes intet af at sige uden Anders Thøgersen, som forklarede, at han for nogen tid siden, før end svinet blev skudt, var udi Maren Muncks hus i Sønder Holsted, hvor han så en bøsse stod, og spurgte Maren Muncks ad, hvis den bøsse var, hvortil hun svarede, det var Peder Hyrdes, og den ville han bruge til de svin, som kom i hans korn.
12. Sluttelig for det 12. vidste vidnerne intet videre i denne sags, end de forhen afvundet haver.

Som Hans Fogh ugerne måtte fornemme, at en del af de indstævnte vidner, som man visselig skulle formode endnu at give nogen tilstrækkelig oplysning i denne sag, idag er udebleven, så var han allertjestl. begærende, de af retten måtte vorde pålagt til idag 14 dage under deres faldsmåls her i retten at møde, nemlig Peder Iversens hustru Anne, hans datter, Niels Christensen, Niels Pedersens hustru navn. Kirsten Mikkelsd., Cathrine Saabye, Maren Muncks, Maren Madskone, Thomas Madsen og Søren Olesen, alle af Sønder Holsted. De blev forelagt at møde den [13. sept.](#) under faldsmål efter loven.

fol. 24:

Følger her indført den memorialvarsel fra Godske Christensen i Holsted her foran på folio 21 citeret lyder således: Stævning til Peder Iversen angående eders forøvede utilbørlig omgang og gerning udi dette, at I sidst afvigte søndag aften den 19. august skal have med fri vilje og forsæt til døde ihjelskudt en bemeldte Godske Christensen tilhørende svin, som samme til imod ejermandens vilje og videnskab sig af tjøret skal have løsstødt og gået udi eders korn, hvor den af eder, som meldt, er ihjelskudt og lagt på steden.

fol. 24:

Torsdagen den 13. september 1736:

For retten fremkom Peder Nielsen af Bobøl, som fremlagde et af hr. stiftsprovsten mag. Søren Seerups respektive arvinger til bemeldte Peder Nielsen udgivne skøde på et hus, Maren Grøns i Bobøl nu bebor, dateret d. 29. aug. 1736, hvilket han begærede læst, påskreven og protokolleret, og lyder bemeldte skøde således, som folio ibm. udviser.

Godske Christensen ctr. Peder Iversen. Ridefogeden Hans Fogh fra Endrupholm gav retten til kende, at denne sag således i mindelighed var bleven afgjort, neml. at Peder Iversen, som her for retten var til stede, lovede og indgik for den ihjelskudte og Godske Christensen tilhørende svin, som udi hans korn er befunden død, at betale såvel for svinet som derpå anvendte omkostninger ialt 4 rdl., siger fire rigsdaler, og samme til næstkommende Mortensdag ufejlbar til Godske Cjristen i Nørre Holsted at levere. Og til desto tryggere forsikring for skadesløs betaling fremstillede Peder Iversen Niels Christensen af Sønder Holsted, som på hans vegne indgik og caverede for forn. 4 rigsdalers betaling til ovenn. dag og tid. Ellers hvis Peder Iversens løfte imod forhåbning skulle fejle, tilstod han selv, at den nu afgjorte sag måtte og skulle stå ham åben for, hvorved denne sag således er ophævet, og parterne, om skulle forlanges, tingsvidne efter hvis i sagen passeret er, beskreven tilladt.

Den her oven meldte citerede skøde udgiven af sl. mag. Seerups arvinger i Ribe til Peder Nielsen Skræder i Bobøl: Det drejer sig om et hus i Bobøl, som Maren Grøns ibor. Det blev i 1724 købt af hr. Mogens Kiersing på Maren Nielskones vegne og af hende straks betalt 10 slettedaler. Stiftsprovsnen udlagde 20 slettedaler. Nu har Maren Nielskones søn Peder Nielsen Skræder i Bobøl betalt de 20 slettedaler til Mathias Seerup.

Torsdagen den 20. september 1736:

Jens Pedersen i Bobøl betjente retten som sættfoged.

AO 30:

Den stævning her foran på folio 15 citeret lyder således: Jægermester Hans Bachmann til Sønderskov har ladet andrage, hvorledes en af hans bønderkarle, Mikkell Ovesen (Offesen) fra Nørbølling skal have bortsnegen sig fra hans gods og nu fornemmes er i Haderslev, hvor han nyligen skal have ladet sig antage som rytter under ridtmester Pfahls kompagni, hvorfra han skal

være søgt reklameret, men dog tilbageholdt. - Mikkel Offesen indstævnes.

AO 32:

Attest på tysk, der kvitterer for indstævningen.

fol. 30:

Torsdagen den 27. september 1736:

Generalløjtnantinde von Levetzau ctr. generalløjtnant von Scholten og fuldmægtig Castensen med flere. Byfoged Grundahl producerede stævning (folio 33) og tingsvidne udstedt den 21. juni, igem et notarialinstrument forfattet efter 3 reserveruller over mandskabet, som tilhører Bygholms gods for årene 1733-35. Tingsvidnet lyder, som protokollen her foran viser på folio 6-8, 10-13. Notarialinstrumentet på fol. 33-34. Producerede et indlæg (fol. 34) - Peter Otto Castensen på vegne af von Scholten begærede opsættelse i 4 uger. [25/10](#).

Torsdagen den 4. oktober 1736:

AO 35, fol. 33:

Følger her indført efterskrevne dokumenter, som den 27. sept. produceret er:

Søren Bierum, kgl. maj. herredsfoged, gør vitterligt, at byfogeden Christian Grundahl på vegne af generalløjtnantinde von Levetzau af Bygholm har andraget, hvorledes von Scholten behager at tilegne sig en karl navn. Jørgen Jørgensen, tjenende Laurs Laursen i Roved by Bygholms gods tilhørende, og uagtet at fornævnte karl efter et her af retten udstedt tingsvidne den 21. juni har været på Estrup gods fra den tid, han som et barn af 7-8 år aldrig blev holdt i skole, så har Peder Otto Castensen uden lovlig adgang ved sin udskikkede solvfoged Jens Hjuler ved estrup, Nicolaj Ophagen og Anders Andersen af Vejen en søndag aften [= > AO 36] den 6. maj til et bryllup i Vejen ladet Jørgen Jørgensen natten over bevogte til om morgenen han til Estrup blev bortført, hvor han imod hendes nådes vilje og uden hendes videnskab på nogen tid er holdt fra hans husbonds tjeneste og arbejde, ham til skade og ulejlighed. Hun vil erhverve dom på, at Jørgen Jørgensen efter forordningen af 9. dec. 1735 tilhører Bygholms gods, samt forventelig satisfaktion for den ulejlighed og fortræd, Jørgen Jørgensen og husbond er vederfaret. Von Scholten og evt. Peder Otto Castensen stævnes til d. 27. sept. Jørgen Jørgensen indstævnes også samt skovfogeden, Nicolai Ophagen og Anders Andersen af Vejen.

David Wienmann kvitterer for stævningen, da Peder Otto Castensen ikke er hjemme.

Notarialinstrument forfattet efter trede foreviste kopireserveruller for åringerne 1733, 34 og 35 af forvalteren Peder Nørlem ved Bygholm udi benævnte åringer til de allernådigst holdte sessioner i Skanderborg er indleveret. I hvilke reserveruller fandtes under lægsmand Laurs Laursen i Roved by hans læg anført således: [= > fol. 34]

(Et skema i 5 kolonner med angivelse af, hvem karlen bor hos, hvad hans navn er, hans alder, samt om han er hjemme hos forældrene eller hos hvem han tjener.

Rullen 1733: Hos Laurs Laursen, en dreng Jørgen Jørgensen 19 år, født i Vejen på Estrup gods, har været i 12. år i gården hvor Laurs Laursen bebor.

Rullen 1734: Hos Laurs Laursen, en dreng Jørgen Jørgensen 20 år, født i Vejen, har tjent på Bygholms gods en 12 års tid.

Rullen 1735: Hos Laurs Laursen, en dreng Jørgen Jørgensen 21 år, født i Vejen, har tjent på Bygholms gods i 13 år.

Følger her indført det skriftlige indlæg fra byfoged Christian Grundahl i Kolding således lydende: Det har behaget Peder Otto Castensen at tilegne sig en omtvistede karl Jørgen Jørgensen ... uagtet at han der som barn er opdraget, holdt i skole og stændig uden påanke stået der i tjeneste, mens har endog på en forgribelig og ulovlig måde ladet bemeldte Jørgensen til en bryllupsforsamling i Vejen natten imellem den 6. og 7. maj bevogte og omsider til Estrup bortføre uden et skin, at han på samme gods i Vejen by skal være født, ligesom han til samme karl kunne haft fuldkommen rettighed, men som jeg vil håbe, at sagen ganske anderledes skal blive oplyst og legitimeret, end som mons Castensen har behaget at foregive og ventelig har ført hans nådige herskab i tanke om. Så skulle jeg til jans excellences højgunstige considration og rettens retfærdige bifald til forventelig satisfaction hos vedkommende have sag ens beskaffenhed omstændel. remonstreret som følger: Med forhen producerede tingsvidne sluttet og udsted den 21. juni bevises ganske tilstrækkelig, 1. at omtvistede Jørgen Jørgensen er indkommet på Bygholms gods til Roved by, hvor han som et barn af 7-8 år er opdraget og holdt i skole og fra samme hans undgom af for det 2. hidindtil bestandig tjente i bemeldte by på 14-15 års tid og ingensinde været i nogens tjeneste uden byen eller godset engageret, pag. 8,9,11 og 12, fornemmelig 13 og pag. 14, 15 og 16, tildels [= > AO 37] bestyrkes på pag. 29, 30, 31 og 34, ligesom og for det 3. der i menigheden til kirke og altergang altid har været indlemmet og den første gang til det højærværdige alterens sakramente den 26. okt. 1732 antagen og siden continueret uden nogen sinde enten på lang eller kort tid fra menigheden været afskediget, vide forbem.te alligerede p... såvelsom sognepræsten hr. Bratram Høyers attest af den 28. maj sidstleden pag. 37 og 38. Som da dette foregående noksom beviser, at Jørgen Jørgensen tilhører Bygholms gods, så er han og udi de til sessionen i skanderborg indgivne reserveruller over det lægds mandskab, hvor han er tjenende, for årene 1733, 1734 og 1735 årligen antegnet efter producerede notarialinstrument a den 8. sept. næst afviget. Thi bliver for det 4. at agte, hvad angår ubeføjet, sa så meget mere forgribelig, at mons Castesen uden foregående lovl. rekvisition, indkaldelse, resolution eller dom endogså uden rettens middels consence har ladet bemeldte Jørgensen til forn.te bryllup, hvor han var indkommen i hans faders hus og som andre nærværende i hans frihed og frelse og uden noget ondt at have tenteret imod nogen natten igennem bevogte, så han derefter om morgenen tidligt til Estrup er bleven bortført, pag. 11, 12 og 13, 14 og 14, item pag. 26, 27, som kraftig beestyrkes pag. 30, 31 og 32. Da han således forsætlig har tvungen ham fra hans husbond Laurs Laursens tjeneste og arbejde, efter vidnernes udsagn på 7-8 dages tid, ja uden mindste skin af rettighed til hans persons angribelse ganske ulovl. holdt ham fra det gods, han sorterer under, og ladet ham til Askov bortføre, hvor ham tjenste blev anvist at antage, hans nådige herskab til gravamina, ham selv og husbond til fortræd og skade; foruden dette har det og været besluttet, at Jørgensen ingenlunde skulle komme 6tilbage, med mindre der blev stillet kaution for

hans person eller og til mons. Castensens fornøjelse at betale til ham 50 rdl., om han ikke blev til stede, bevises med tingsvidne pag. 9, 10, 12 og 13, fornemmelig 15 og 16. Således har det da behaget mons. Castensen med magt og uden lovlig omgang eller dom at bemægtige sig hendes nåde fru generalindens tjener, som beviseligen på hendes gods som leddet er opdraget og på en 15 års tid virkelig stået i tjeneste, hvorfra han ikke uden med consence og pas kunne komme, men som mons. Castensen desuagtet i hans indgivne indlæg af 7. juni næstafvigte i tingsvidnet fra pag. 17 og 22, da han mærkede, at hans forhold til olysning blev påtalt, fornemmede i hans nådige herskabs høje navn at maintenere, at Jørgen Jørgensen tilhører Estrup gods på fundament 1: at Jørgensen er født på samme gods, med foregivende, at han dertil stedse har været tilhørende, 2: at han er indført i reserverullerne over mandskabet af forrige ridefogeder Jens Nielsen og Hermann Thimsens så vel som nuværende [= > fol. 33] mons. Castensen for årene 1733, 1734 og 1735, og 3: at Jørgensen med tilladelse har været på Bygholms gods. Så for at vise hans excellence hr. generalløjtnant og retten, hvor slet fuldmægtigen mons. Castensenudi hans andragende [i særdeleshed imod forordningen af 9. dec. 1735 og det af mig producerede tingsvidne og påberåbte autentisque er grundet, insinueres derpå denne min følgelige replique, det kortest muligt, hvormed jeg formener aldeles at contradicere hver post i særdeleshed således: 1 post: At Jørgen Jørgensen er født på Estrup gods, giver herskabet aldeles ingen rettighed til ham, efterdi han derfra som et barn af 7-8 år på Bygholms gods på en fjorten-femten års tid sig stændig har opholdt, som jeg i det foregående 1. og 2. post har vist og bevist, og når dette ingelunde retteligen kan disputeres, mindre contradiceres, at jo Jørgensen så mange år før landmilitens reduktion 1730 og ved dens indrettelse igen efter allernådigste forordning af den 4. febr. 1733 virkelig fandtes på Bygholms gods, hvor han endogså stedse har stået i tjeneste uden indkaldelse, sessionsresolutioner eller erhvervede domme, så giver jo allerhøjstbemeldte forordning af 9. dec. 1735 dens 1. post. 1. art. hendes nåde fru generalinde von Levetzau fast rettighed til Jørgen Jørgensen, hvilket bliver så meget mere til undgældelse, efterdi hun i en så ren og himmelklar sag imod allerhøjstbemeldte forordnings allernådigste bydende til forårsagende bekostning og proces formeres dispute. 2: De fire påberåbte reserveruller for året 1733, 1734 og 1735, hvori det navn Jørgen Jørgensen, som foregives skal være den omtvistede karl, findes indført, bliver endogså uden betydning og ej ringeste at reflektere på, en del i henseende at den omtvistede ørgensen hverken den tid, ej heller i de efterfølgende åringer har været på det gods, hvor de ham har indført for, men stedse tjent uden godset i Roved by sammelt og altså li reserverullerne ganske urigtigt indført, at sådant navn uden ringeste rettighed til persona, da den første rulle uden dis ikke med påskrift befindes atvære forevist sessionens deputerede, hvilken de andre fuldmægtiger så løst hen haver efterfulgt; endelig og, at både ridefogeden Jens Nielsen, så og Thimsen i deres betjenings tid begge er befunden med urigtighed og som efterladende tjenere, der ej har kunnet præstere rebnskab, været anset og arresteret, da endogså ... endnu som klager i særdeleshed over Jens Nielsens svigagtige forhold, hvilket i nødige tilfælde kan gegitimeres, og derfor ikke heller at undre, at han jo også har været årsag at Jørgen Jørgensen der i reserverullerne uden anden betænkning eller at være forvissat om han sperson uretmæssig er bleven indført, så meget mindre har og mons. Castensen observeret allerhøjstbemeldte forordnings allernådigste bydende, som udisputerlig tilegner Bygholms gods benævnte Jørgensen, hvor han også i reserverullerne over samme lægds mandskab, hvor han er opdraget og endnu står i tjeneste, rettelig findes indført. 3: At monsieur Castensen foregiver at Jørgensen skal være tilladt at tjene på Bygholms gods, så forklarer vidnet på pag. 34 alene, at Jørgensen sådant skal have fornagt først på 3 år siden, hvilket lige så lidet kan give herskabet rettighed til hans person, som han ellers ikke uden fru generalindens consence og med pas [= > AO 38] fra Byghoms gods kan blive afskediget. Da endsklnt jeg formener ganske tilstrækkeligt at have illustreret, at merbemeldte Jørgen Jørgensen

retteligen tilhører Bygholms gods, så har det alligevel blehaget hejstbem.te hans excellence ved skrivelse til fru generalinde von Levetzow at påstå ham extraderet fuldmægtig mons. Castensen uden dis ved hans udskikkede mænd uden nogen given årsag, skyld og brøde eller i ringeste måde samme overbevist noget ondt imod nogen at have tenteret enten i ord eller gerning, mindre har være mons. Castensen noget pligtig eller til udngældelse ham i nogen optænkelig måde forbunden så uskyldig som uforsvarlig til det om.te bryllup i Vejen har ladet ham imod hans vilje natten igennem bevogte, til Estrup bortføre og omsider ham henvist til en anden tjeneste i Askov at antage, og således meget uforsvarlig tvunget ham fra hans husbonds tjeneste og arbejde på de 7-8 dages tid, dem begge til skade og ulejlighed. Thi vil jeg formode, at retten ifølge meerallerhøjst bemeldte forordnings 1. punkt 1. art. tilfinder Jørgen Jørgensen at høre til Bygholms gods, hvor han og findes enrulleret for åringerne 1733, 1734 og 1735 som meldt. Dernæst at ridefoged mons. Castensen, som har forbrudt sig imod hans maj.s allernådigste lov og allerhøjstbemeldte forordning på egne og hans udskikkede, skovfogeden Jens Hjuler, Nicolaj Ophagen og Anders Andersen af Vejen deres vegne, at vorde anset efter lovens pag. 914 art. 10 og desforuden at bøde noget tilstrækkeligt til Jørgen Jørgensens husbonds forsinkelse i hans arbejde i den tid, bem.te Jørgen ham var fratagen. Og endelig enten hans excellence generalløjtn. eller og fuldmægtigen mons. Castensen at vorde tilfunden at erstatte processens forårsagede omkostninger skadesløs. Efter denne min demonstration jeg afvarter den velvise dommers lovforsvarlige kendelse. Med forblivende velædle hr. herredsfogeds tjenstskyldgiste tjener. Christian Grundahl.

AO 38:

Torsdagen den 11. oktober 1736:

Peder Vinding i Præstkær, sognepræst for Brørup og Lindknud menigheder, lod idag første gang her i retten give tilglysning efter en ham tilhørende bondedreng navnl. Anker Mortensen, som er om naten imellem den 2. og 3. oktober ud af sin tjeneste ... eller bortrømt, om nogen vidste noget af ham at sig, de da ville give hans husbond Peder Vinding kundskab derom.

Torsdagen den 18. oktober 1736:

AO 39:

For retten mødte byfoged og prokurator Niels Forsom af Ribe på organisten sr. Bærensens(?) vegne ssammesteds med stævnemål (fol. 47). Der blev indleveret en missiv fra sognedegnen fra Brørup og Lindknud menigheder således lydende, som folio 47 udviser. Derefter bevigede citantens fuldmægtig sagens opsættelse i 4 uger, som er den 15. november, om citatus desinden eller til den tid vil rette for sig.

Peder Vinding i Præstkær, 2. efterlysning.

Torsdagen den 5. oktober 1736:

Peder Vindings efterlysning 3. gang. Ydermere blev frfemlagt en attest (fol. ibm).

I sagen, som ridefoged Castensen har begæret opsat til idag, mødte Castensen ikke. Grundahols indlæg blev læst og akten tilført. Sagen optaget til dom.

Følger her indført de herover anførte dokumenter sålydende:

På begæring af velærværdige hr. Peder Vinding attester jeg Christen Frølandt, sognedegn til Brørup og Lindknud menigheder, at der 3 søndage efter hinanden af Brørup kirkes prædikestol er lyst efter Anker Mortensen, som tjente i Præstkær og derfra af sin tjeneste er bortrømt, hvilket herved sandt at være bekræftes af mig, så sandt hjælpe mig Gud og Hans hellige ord. Tirsbøl, den 23. okt. 1736. C. Frølandt.

Konglig Majestæts herredsfoged velædle sr. Bierum. Mons Castensen har vel foregivet, at sagen imellem hans excellence hr. generalløjtnant von Scholten og hendes måde fru generalløjtnantinde von Levetzau,, som til idag er opsat, skal være forligt og højstbemeldte hendes nåde accorderet de poster, som hun udi skrivelse af 12. okt. næst afvigte skal have påstået. Men som mig ej noget derom fra hendens nåde er bleven communiceret, ej heller fået ordre at frafalde sagen, så formoder jeg sammt til doms vorder optaget uden længere henstand eller prolongation. Dette mit indlæg jeg beder må læses og akten tilføres, forblivende velædle herredsfogeds tjenstskyldigste tjener. Christian Grundahl.

AO 51:

Torsdagen den 22. november 1736:

AO 53:

Hans Christensen i Drostrup lader idag første gang oplyse en sort hest ungefær 14 år gammel med en snip på næsen, hvide fremfødder og en hvid bagfod, som han næstafvigte mandag 8 dage har

optagen i fornævnte Drostrup by, om nogen sig samme hest med lovl. hjemmel kan vedkende, er den ved fornævnte Hans Christensen i Drostrup at bekomme.

AO 54:

Torsdagen den 29. november 1736:

Velædle og velb. hr. jægermester Bachmann til Sønderskov lod fremskikke her i retten et lysningsdokument (fol. ibm.)

Hans Christensen i Drostrup, 2. fremlsning.

Følger her indført efterfølgende og her oven på denne side citeret lysningsdokument sålydende:

Eftersom det ugerne lforņemmes, at efterskrevne Christen Mathiesen, Hans Madsen fra Tislund, Christen Hansen, Jens Nielsen, Christen Jeppesen, Jens Mikkelsen fra Stenderup, Joen Jensen og Jørgen Nielsen af Astoft, David, Niels og Jørgen Christoffersen fra Føvling, Peder Carlsen fra Åtte, Anders Terkildsen, Niels Thommesen og Thomas Christensen fra Tobøl, Peder Jørgensen fra Bobøl samt Niels Jørgensen, som sidst tjente i Lo...kjær her fra mit gods /: under min gård Sønderskov henhørende :/ der de sidst hos deres forældre var og tjente, hvorfra de ulovlig er undvigt, ikke her sig igen har villet indfinde, så bliver herved i allerunderdanigst følge Deres Kongel. Maj.ts lallernådigste om landmilitzen udgangne forordning af 9. dec. 1735 den 1. .post 7. art. herefter af prædikestolen i Føvling kirke lyst efter bemeldte ulovlig undvigte person (navnene gentages; Jørgen Nielsens forældre bor nu i Bækbølling; Nis Jørgensem er fra Lykkeskær) med advarsel, at de dem igen til Søndeskovgårds gods, hvorfra de er undvigt, straks indfinder, såfremt de ikke som rømningsmænd og ufri personer efterdags må anses. Ligeledes erindres deres forældre, slægt og venner, om de noget om de undvigttes opholdssted er vidende, de da ser dem overtalt igen at indfinde dem og derved precavere den spot og hånhed med anden ulejlighed, merbemeldte personer dem ellers underkaster. Datum Sønderskov den 20. okt. 1736. H. Bachmann.

Forkyndt 3 søndage ordentlig af prædikestolen i Føvling kirke af Bækbølling præstegård den 5. nov. anno 736. B. Diderichsen.

Endnu begæres, at provsten velærværdige hr. Bendix Diderichsen ville behage at lyse efter Baltzer Jensen og Christen Nielsen af Stenderup, som sammesteds var hos deres forældre, en siden næstafvigte Michaeli undvigt der fra godset alt ligesom forbemeldt. Datum Sønderskov den 8. nov. 1736. H. Bachmann.

Ligeledes forkyndt til offentlig lysning eftr sidst indmeldte Baltzeer Jensen og Christen Nielsen af prædikestolen i Føvling kirke på de næstafvigte 3 søndage, det og verificeres af B. Diderichsen.

Læst for retten på Gørding-Malt herredsting torsdagen den 22. nov. 1736.

Sentence udi den sag, byfogeden af Kolding sr. Christian Grundahl på høj- og velbårne frue generalløjtnantinde von Levetzau til Bygholm hendes vegne har indstævnet contra hans excellence høj- og velbårne hr. generalløjtnant von Scholten til Estrup og Skodborghus samt fuldmægtigen ved bemeldte gods sr. Peter Otto Castensen med flere således for retten afsagt: Som byfogeden af Kolding sr. Christian Grundahl på høj- og velb. frue generalløjtnantinde von Levetzau til Bygholm hendes vegne befindes lovligen her til retten at have indkaldt hans excellence høj- og velbårne generalløjtnant von Scholten til Estrup og Skodborghus samt fuldmægtigen over bem.te gods sr. Peter Otto Castensen med flere angående en person navnlig Jørgen Jørgensen, barnefødt i Vejen på hans excellence generalløjtnant von Scholtens tilhørende gods, men siden bemeldte Jørgen Jørgensen var 7-8 år opdraget og stedse tjent i Roved by på frue generalløjtnantinde von Levetzaus gods indtil denne tid samt indført i reserverullerne under Bygholms gods i rene 1733, 1734 og 1735 siden den nye landmilit's indrettelse efter allernådigste forordning af 9. febr. 1733, da han virkelig og mange år tilforn var og tjente på bemeldte Bygholms gods, hvilket velbem.te hr. byfoged Grundahl udførligen beviser med tingsvidnet her af retten udstedt den 21. juni 1736 og et notarialinstrument de dato i Horsens den 8. sept. samme år. Herimod er aleneste fra bem.te Peter Otto Castensen under fornævnte tingsvidnes førelse i retten indskikket et af ham selv skrevet og underskrven indlæg dateret 7. juni 1736 med derhos fulgte 4 reserveruller pro annis 1733, 1734 og 1735, efter hvilke af Castensens formænd i tjenesten forfattede og efterladte reserveruller, så og formedelst Jørgen Jørgensen var født på hans høje herskabs gods i Vejen by, bem.te Castensen formener, fornævnte Jørgen Jørgensen skulle tilhøre højbemeldte hans høje herskab, med videre samme i munde fører og af tingsvidnet som meldt udførligen er at fornemme. Efter hvilken beskaffenhed samt for mig irettelagte bteve og beviseligheder, vidste jeg ikke rettere herudi at kende og dømme, end at omtvistede karl Jørgen Jørgensen tjenende i Roved by på høj- og velb. frue generalløjtnantinde von Levetzaus gods efter hans kg. maj.ts allernådigste udgangne forordning af 9. dec. 1735 1. posts 1. art. jo bør at tilhøre velbemeldte høj- og velbårne frue generalløjtnantinde von Levetzau, eftersom han længe før end landmilit'sens reduktion 1730 var udgangen af hans fødestavl og tjent på hendes høj-velbårenheds gods. [= > A= 55] Og som fuldmægtigen ved Estrup og Skodborghus sr. Peter Otto Castensen ikke efter så klare førte beviseligheder uden at lade det komme til doms har overdraget den omtvistede Jørgen Jørgensen til sin rette ejer efter højstbemeldte hans kgl. maj.ts allernådigste allegerede forordning af 9. dec. 1735, så bør han at betale denne forårsagede doms bekostning med fire rdl. inden femten dage efter dens lovlige forkyndelse under nam og execution udi hans redest midler, hvor findes. Det tilstædfæstelse under min hånd og fortrykte sædvanl. signete. Datum Gørdint-Malt herredsting den 29. november 1736. S. Bierum.

AO 55:

Torsdagen den 6. december 1736:

Jægermester Bachmanns 2. efterlysning af undvejet mandskab.

Hans Christensen af Drostrup fremlyser hest 3. gang.

Torsdagen den 13. december 1736:

Jægermester Bachmanns 3. efterlysning. Tingsvidne udstedes.

AO 58:

Torsdagen den 31. januar 1737:

Christen Møller, fuldmægtig for terman Mortensen af Ribe, sagsøger nogle debitorer, deriblandt Christen Hansen og Hans Jeppesen af Nørboelling, Hans Nielsens kone af Åtte, Niels Bertelsen og Knud Jensens enke af Stenderup. (Stævning fol. 57). De har indfundet sig og betalt deres gæld. [= > fol. 55] Niels Ebbesen af Tobøl tilkendegav, at han havde regning med terman Mortensen og om 14 dage ville tale med ham og se samme kikvideret, såsom han formoder at have penge til gode. Præsten Bendix Dicderiksen af Bækbølling mødte på vegne af sin mensalbondes enke Birgitte Læcks af Føvling og gav til nede, at hendes mand var alt forhen 2 år siden ved døden afgang, ved hvis skifte intet da af sr. Mortensen var fordret eller tilkendegivet, og som hun for armod og alderdoms skyld ej længere kunne blive ved gården, så blev hende eh heller mere tilbage beholden end en ringe seng og de fattige livklæder, hun bar, i hvilken tilstand hun som af sr. Mortensens fordring ved intet ubetalt af at sige, har heller intet at svare til fordringen med. Møller fandt ikke nødigt stort imod provstens indførte at svare uden alene edette: Når salige Peder Pedersens enke selv her for retten møder og tilstår intet af fordringen i nogen måder at være vidende i hendes sal. mands levende live henstående til rest i Mortensens bog og samme med ed kan bekræfte, så tilstår citantens fuldmæ,gtig hende frikendt; men forinden dette sker, tilholder sig sit søgsmål. Restancen 2 mk. 9 sk. for Niels Jørgensen af Tobøl blev betalt her i retten. Morten Christensen, Poul Knudsen af Nørboelling har ligeledes betalt deres restande. [= > AO 59] Peder Jensens enke af Nørboelling tilstod fordringen. Peder Nielsen ibd. tilstod undtage 1 fhd. stor salt. Niels Thomsen, Hans Laursen og Niels Pedersen ibd. tilstod fordringen enhver for sig. Men Niels Pedersen mødte ikke. Anders Sørensen og Knud Andersen i Stenderup tilstod fordringen. Mads Terkildsenn og Hans Tommensen ville ikke tilstå, men ville idag 14 dage enten forskaffe afregning eller [= > AO 60] - Blandt de

forelagte er Christensen Bennedsen, Jørgen Hansen, Niels Smed af Stenderup, Knud Madsens kone ved Foldingbro, Morten Mathisens hustru af Åtte og Niels Pedersen af Nørbølling. [14/2](#).

AO 60:

På jægermester Bachmanns vegne mødte Otto Grum fra Bramming, som fremstillede to varselsmænd, Eske Andersen og Terkild Nielsen, begge af Stenderup, som har kaldet således, som folio 59 udviser. Han fremlagde special restance (folio 59). [=> fol. 57] En del af de skyldige indfandt sig, neml. Poul Knudsen npå egne og Laurs Villadsens samt Thomas Andersens enke i Nørbølling deres vegne, som tilstod saggivelsen i alle måder rigtig at være. Niels Thomsen, Peder Nielsen ibd. tilstod fordringen. Hans Laursen ibd. tilstod restancen rigtig at være undtagen 2 skp. havre og 1 topskp. ...som han gav retten til kende ikke at være skyldig, men samme leveret lpå Sønderkov. Mads Terkildsen af Stenderup, Lauge B... , Anders Sørensen, Clemend Jensen, Christen Jeppesen, Terkild Nielsen, Hans Thomsen, alle af Stenderup, tilstod deres restance. Niels Pedersen af Sønder Holsted tilstod. [14/2](#).

På vegne af sognepræst Peder Vinding i Præstkær mødte Christen Møller af Ribe, fremstillede kaldsmænd, Jens Pedersen fra Brørupgård og Peder Bertelsen af T...bøl (kaldelse på fol. 59) De har talt med Søren Nyemand selv; dernæst forkyndte de på Estrupgård, hvor de talte med ridefoged Castensen. Søren Nyemand var ikke mødt, blev lovdaget for at høre den saggivne restance til [14/2](#).

Følger her indført den foran citerede special restance over sr. Termann Mortensens debitorer. Hver enkelt debitor er nævnt. Der angives, hvad der er købt, jern, tobak, stor salt, kramvarer m.m.

AO 62:

Restance over en del Sønderkovgårds bønder og tjenere.

Den memorialvarsel til en del Sønderkov bønder for næstforbemeldte restance.

AO 63:

Den memorialvarsel fra hr. Peder Vinding til Søren Nyemand i Eskelund.

fol. 60:

Torsdagen den 14. februar 1737:

Termann Mortensens ssag mod debitorer.

AO 69:

Jægermester Bachmann ctr. en del af sine bønder for restance. Sagen optaget til doms.

fol. 61:

Peder Vinding ctr. Søren Nyemand i Eskelund. Sagen blev æsket i rette, men ingen mødte.

Sentence i den sag, ridefogeden ved Sneumgård Jens Woydemann har indstævnet ctr. en del bønder og tjenere.

Den lovdagsforkyndelse i den sag Termann Mortensen i Ribe har indstævnet ctr. en den sine debitorer.

AO 67:

Torsdagen den 28. februar 1737:

Christen Møller på vegne af Termann Mortensen af Ribe ctr. debitorer.

fol. 64:

Torsdagen den 7. marts 1737:

Sentence i den sag, jægermester Bachmann har anlagt mod en del bønder. En række navngivne debitorer har restance af landgilde, korn m.m. efter den producerede speciale restances videre formelding. De skal betale inden 15 dage.

AO 70:

Torsdagen den 21. marts 1737:

Sentence i den sag, Termann Mortensen af Ribe har indstævnet contra en del sine debitorer. [= > fol. 65]

Torsdagen den 28. marts 1737:

For retten fremkom Jørgen Andersen af Maltbæk by, Malt sogn, Gørding-Malt herred, som vemodeligen beklagede sig og tilkendegav, hvorledes hans iboende sals-, lade-, stald- og fæhus bestående af 23 fag god bondebygning om natten imellem den 23. og 24. marts næstafvigte ved en hastig forfærde. og uheldig ildebrand rent blev lagt i aske og af ildens hastige lue fortæret; tilligemed opbrændte mesten al indbo af trævarer, item senge og livklæder den største del, såvel og al torsken og utorsken korn og foring til sæden og underholdningen samt og en del vognredskab, 8 stk. fårehøveder, kalv og nogle gæs med videre, som ikke kunne blive reddet, formedelst ilden så hastig tog overhånd, hvilket han desværre er årsaget at beviseliggøre, og til den ende her for retten fremstillede efterskrevne hans bymænd og naboer navnl. Søren Christensen, Anders Poulsen, Peder Hansen og Anders Pedersen, alle af Maltbæk, som alle endrægtel. tilstod og bekræftede ved Helligånds ed med oprakte fingre efter loven, at forbenævnte Jørgens Andersens foredragne og vemodel. bedrøvel. klage var desværre i al sandhed tildraget og passeret, som forskrevet står, og at samme hans i fæste havende gårdsparts hartkorn bestod efter nye matrikel 2 tdr. 3 skp. 1 fjd. Herefter fuldmægtigen ved Estrupgård og Skodborghus sr. Peter Otto Castensen på hans excellence høj-velbårne hr. generalløjtnant von Scholten som husbond for bem. afbrændte sted hans velbårenheds vegne var tingsvidne beskrevet begærende med formodning at nyde skattefrihed ved allerundedanigst forevisning og andragende på sine vedbørdlige steder, som retten tillod. Så var og den forulykkede Jørgen Andersen genpartstingsvidne beskrevet begærende med formodning, han

derefter nyder sædvanlig hjælp, som ham og af retten på begæring blev tilladet med recommendation til alle medlidende kristne, at de kommer denne der nødtrængte og bedrøvede medkristne med fattig hustru og børn til hjælp og undsætning i denne deres store nød og trang, som Gud igen vissel. vil belønne. Ellers må vedkommende ej betjene sig længere af dette tingsvidne end et år efter dato at regne.

fol. 66:

Torsdagen den 4. april 1737:

Hans Madsen af Stenderup er sættefoged.

Torsdagen den 11. april 1737:

Herredsskriveren af Bobøl mødte for retten i en sag contra sine bønder af Bobøl og forestillede 2 varselsmænd, Jep Andersen og Thomas Mortensen, begge ibm., som havde kaldet efter memorial (fol. 66-67). De har talt med E.. Lauridsen selv og Jes Jørgensens hustru. - Jes Jørgensen mødte for retten og lod selv tilføre følgende: Siden min husbond eller hr. herredsskriver Jens Hellesen i Bobøl har været årsaget mig ... bonde og tjener [= > AO 72] Jes Jørgensen til mit værneting at lade indstævne, 1. fordi at jeg ikke har ørket og dørket en del af mit i fæste havende agerland så fuldkommen og forsvarligt som andre mine naboer, såvel for det 2. år efter andet bortsolgt nogle læs hø fra min gård, samt for det 3. været genstridig og opsætsig imod bemeldte min husbond, som alt strider imod loven og mit fæstebrev, så har dog merbemeldte min husbond hr. Hellesen her i retten af særdeles godhed for ikke at ville føre mig i nogen udgift og pengespild for denne sinde efterladt slig min forseelse med condition, at jeg Jes Jørgensen, så vidt muligt er, tid efter anden skal ørke og dørke den jord, som ligger efter til min gård, og aldrig efterdags enten af mig, hustru eller børn hverken udi ord eller greninger skal bete os med nogenuskikkelighed imod merbemeldte vores husbond eller hans til fortørnelse, men med hørighed, respekt og lydighed ham som vor husbond at begegne, og såfremt noget af dette mit løfte skulle fejle, som ikke ske skal, da denne sag at stande mig åben for. - Herredsskriver Hellesen var så vidt fornøjet med Jes Jørgensens gjorte løfte her i retten og efterlod ham sagen og alene begærede sagen efter stævnemålets lof(?) osat til vidners førelse imod Enevold Lauridsen, såfremt han ikke i mindelighed indfinder sig at afgøre sagen med ham inden førstkommende 25. april.

AO 72:

Torsdagen den 25. april 1737:

Efter påråbelse af retten var intet at forrette.

Torsdagen den 2. maj 1737:

Følger her indført stævнемål og memorialvarsel: Fra eders husbond sr. Jens Helleesen, kgl. maj.ts herredsskriver i Gørding-Malt herred skal vi give eder, Jes Jørgensen [= > fol. 67] og Ennevold Laursen i Bobøl hermed lovl. og mundtl. 8 dages kald og varsel at møde til Gørding-Malt herredsting torsdagen den 11. april der synsmænds opkrævelse at anhøre, item hvad dag retten behager synet at determinere, samme at bivåne og derpå næstfølgende tingdag, som bliver den 25. april førstkommende da at anhøre synsvidnerne at afhjemle tillige med andre agtende vidners førelse, breve, dokumenter og beviseligheders oplæsning samt spørgsmål at tilsvare og dom til bestemte tid efter loven at lide, alt angående både hvorledes I ej alene skal forside og ej med andre eders bymænd forsvarlig ørke og dyrke eders påboende gårds jorder, men endog hvorledes I skal låne og bortsælge fra eders gårds ager og engs afgrøde med videre tvært imod hans kgl. maj.ts udgangne lov og forordninger, ja mere ved forøvede opsætsighed nægtet ham den hørighed, respekt og lydighed, som ham som eders husbond med rette tilkommer, da han efter agtende irettesættelse ved rettens lovforsvarlig omgang håber at få eder vedbørlig afstraffet, tagende med eder, hvis I eder kan vide til befrielse.

fol. 67:

Torsdagen den 23. maj 1737:

For retten fremkom hr. Peder Vinding af Præstkær og fremstillede 2 kaldsmænd, navnl. Frands Pedersen og Rasmus Jørgensen, begge af Eskelund, som efter [= > AO 73] memorial havde kaldet således lydende som folio 68 udviser. - De har forkyndt indkaldelsen både i Præstkær, hvor Mikkel Christensen sidst tjente, så og for hans fader Mads Sørensens bopæl i Vejen, hvor de talte med Mads Sørensen og hustru; og i Præstkær talte med Else Paludan, som lovede denne varsel at tilstå. Dernæst fremstillede hr. Vinding Martin Jensen af Præstkær samt Peder Andersen ibm. med begæring, at de efter loven måtte tages i forhør. - Vidnerne blev tilspurgt, om de ikke vidste, at Mikkel Christensen uden nogen årsag bortgik af sin tjeneste i Præstkær. Vidnerne svarede endrægtel., at omspurgte dreng ungefær for en 14 dages tid siden gik af hans husbonds hr. .Peder Vindings tjeneste, og at så vidt de enten har hørt eller vidst, uden dertil nogen given årsag. Den indstævnte Mikkel Christensen af Præstkær og Mads Sørensen af Vejen som hans forsvar blev af retten lydel. trende gange påråbt, om de eller nogen på deres vegne måtte være til stede for at have nogen videre spørgsmål til disse vidner eller i anden måde til sagen at svare. Men ingen sig i så måde indfandt. Hr. Vinding satte i rette, at eftersom det er bevist, at den indstævnte Mikkel Christensen er uden nogen given årsag bortgang. af hans lovl. fæste tjeneste, så påstår Vinding, at han blive efter lovens pag. 556 art. 11 tilfund. at betale et halvt års løn, 5 slettedaler, og derforuden denne forvoldte processes omkostning tilstrækkelig, hvorpå han forventede dom. Eftersom indstævnte Mikkel Christensen hverken selv eller nogen på hans vegne er mødt, så bliver ham i lovens anledning tillige med hans forsvar og værge Mads Sørensen i Vejen givet lovdag til 6/6.

fol. 68:

Fredagen den 31. maj 1737:

Stævningen til Mikkel Christensen. Han forlod sin tjeneste nattenn imellem d. 9. og 10. maj. Skal have taget sin tilflugt til Mads Sørensen.

Torsdagen den 6. juni 1737:

Peder Vinding ctr. den undvegne tjenestekarl. Ib Jørgen Been mødte på vegne af Peder Vinding. Lovdagelse på fol. 69. De indstævnte var ikke mødt. Sagen optaget til dom.

AO 74, fol. 69:

Lovdagelsen foretaget af Christen Sørensen af Tuesbøl og Peder Andersen af Præstkær. I Præstkær har de talt med Else Jensdatter.

Torsdagen den 20. juni 1737:

Dom afsagt i sagen Peder Vinding ctr. den undvegne tjenestedreng Mikkel Christensen.

Sentence udi den sag, velærværdige Peder Vinding af Præstkær har indstævnet contra hans tjenestedreng Mikkel Christensen af Vejen, som af bemeldte hr. Vindings tjeneste ulovl. er bortgåen, således for retten afsagt: Eftersom velærværdige hr. Peder Vinding af Præstkær hans til fæstede tjenestedreng Mikkel Christensen af Vejen efter lovlig indkaldelse og given lovdag hverken selv eller hans indstævnte værge og forsvar Mads Sørensen af bemeldte Vejen er mødt udi retten for at forsvare hans ulovlige bortgang af velbemeldte hr. Vindings tjeneste og mervelbemeldte [= > AO 75] hr. Vinding med 2 ensstemmige vidnesbyrd beviser, at samme undvigelse og bortgang af fornævnte Mikkel Christensen er sket uden nogen dertil af ham given årsag, så bør bem.te Mikkel Christensen efter lovens pag 556 art. 11 at betale et halvt års løn, som hr. Vinding beretter at være fem slettedaler, og udi processens omkostning ni mark danske, og det inden femten dages forløb efter denne doms forkyndelse, som bør ske for Mikkel Christensens forældre i Vejen for derom at give deres barn efterretning, som bedst må vide, hvor han er og sig opholder. Og om ingen mindelig betaling inden bemeldte tids forløb sker, da fornævnte Mikkel Christensen at lide nam udi hans redeste midler og formue, hvor findes efter loven.

AO 75, fol. 70:

Torsdagen den 25. juli 1737:

Jægermester Hans Bachmann lod producere et lysningsdokument og derefter gjorde første tingdags efterlysning, alt ligesom forhen af Føvling sogns kirkes prædikestol sket er, angående en af

jægermesterens gods ulovligt undvigt person navnl. Jes Mathiesen fra Tislund.

Torsdagen den 1. august 1737:

Læst og påskrevet en opsigelse på vedbørl. stemplet papir fra musikanten Johan Frederik Krosp i Ribe til Christen Skræder(?) i Bobøl angående en imellem dem begge om musik i visse sogne at forrette oprettede kontrakt opsigelse dat. den 24. juni 1737.

Torsdagen den 8. august 1737:

Tredie og sidste gang lyst efter Jes Mathiasen fra Tislund. Samme lysning lyder fol. ____

Torsdagen den 15. august 1737:

AO 76:

Rasmus Rasmussen, skytte på Sønderskov mødte her ved retten og foregav at være skudt af ham og medfølger en gammel ulv i Tislund krat, som han med attest beviste, som er af indhold som folio ibm. udviser; og blev han af rettens betjente tilsagt sin betal. efter ko. ma. jagtforordning, såsnart repartitionen over herrederne til penge ske kan, eftersom og bevises, bem.te ulv ved kirkehuset ved Fol. kirke er vorden ophængt.

Følger her indført den her oven citerede attest belangende den gamle ulv, der er skudt i Tislund krat. Samme attest lyder således: Efter skytten Rasmus Rasmussen på [=> fol. 71] hans begæring kan vi underskrevne Christen Knudsen og Adser Mortensen af Tislund sandfærdeligen attestere, at på bemeldte Tislund bys rettighed blev skudt en gammel ulv afvigte den 12. aug. af en af bemeldte Rasmus Skyttes medfølgere, som hermed bekræftes, så sandt hjælpe os Gud og hans hellige ord. Tislund d. 14. aug. 1737, Christen Knudsen, ander Mortensen.

At forbemeldte ulv i vores hosværelse berørte tid er bleven skudt, det attesteres ligeledes hermed af Sønderskov ut supra. N. Grumm, H. Lindtrup.

Torsdagen den 29. august 1737:

For retten fremkom Hans Frandsen af Tuesbøl, Brørup sogn, som fremviste en ung ulv, der her ved

tinget blev ophængt, hvilken han berettede at han tillige Niels Christensen af Surhave afvigte lørdag den 24. aug. på bemeldte Surhave mark at have fanget, og var derfor efter forordningen herredsret begærende, som ham og af rettens betjente blev tilsagt, så snart penge efter ligning kan vorde indsamlet. Og blev da denne så vel som denn idag 14 dage fremviste gamle ulv lignet over Gørding-Malt herreds bøndergodsets hartkorn, således at af hver tønne hartkorn udredes og betales en halv skilling danske.

Torsdagen den 12. september 1737:

Jens Pedersen i Bobøl er skriver.

Ridefoged Jørgen Been på vegne af stiftsbefalingsmanden stævner Peder Jensen af Nørbølling, der tilstår at være skyldig til sit herskab for år 1734-36 og til marts 37 årligt 4 rdl. 1 mk. 10 sk., ialt 17 rdl. 8 sk. Ridefogeden tilspurgte ham, om hans i fæste havende steds huse og bygninger ikke er i meget ringe og slet tilstand både på ... og tømmer. Påeder Jensen nægtede ikke hans huses ringe tilstand, men dagde derhos, at han havde en del llægter, nemlig 60 stk., enn god fyr spar(?) og en remstyrke, som han nu ville bruge så vidt kunne forslå. Hernæst tilspurgt, hvor mange traver rug han for indeværende år har indavlet, svarede 25 traver, hvoraf var torsken to traver og resten i behold; byg vidste ikke, hvor mange traver, såsom det stod endnu på ageren utalt, hvorpå Been påstod, at Peder Jensen bør være kerskabet efter kgl. allernådigst forordning af 15. jan. 1701stedets besætning det nu er, ikke dertil kan være tilstrækkelig, så eragtes efter stedets størrelse tvende heste á 10 rdl., til vogn og plov 8 rdl., ialt 28 rdl., desforuden til de brøstfældige huses istandsættelse prætenderede i mindste 16 rdl., ialt påstod, bemeldte Peder Jensen br at have sit fæste i gårdspart forbrudt, og hvis han ikke kunne betale det højædle herskab deres ham her gjorde prætentioner og fordringer, da derfor at lide efter loven og desforuden betale denne processes omkostning tilstrækkelig og derforuden at blive tilfunden at fyldestgøre hans kgl. maj.ts allernådigste lov pag. 462 art 6(?). Sagen optaget til dom.

AO 77:

Torsdagen den 19. september 1737:

fol. 72:

Søren Jensen af Gammelby tilkendegav, hvorledes hans påboende og i fæste havende boelshus, som bestod af 7 fag sals- og 4 fag fæhus i bebyggelig stand, nogle dage før Sankthansdag ved en ildebrand, som først blev optændt i salshuset, rent blev lagt i aske. Tilligemed opbrændte en del af indbohave med noget ... af alle slags, og blev ikke i sådan en hast reddet uden en halv kiste og sengen, de loå på. Fremstillede 4 sine naboer, Peder Madsen, Isak Jessen, Peder Jensen og Thomas Madsen, alle af Gammelby. De bekræftede, at Søren Jensens klage var i al sandhed tildraget, og at

samme hans boels hartkorn efter nye landmålingsmatrikel består af 1 skp. 1 fjd. Berettede ellers på tilspørgsel af retten, at Søren Jensens fader Jens Thomsen havde sagt til ham og en af vidnerne, neml. Peder Madsn, at han så, da han lå svag på hans seng, en gniste eller flintesten sprang op i ilden og antændte loftet, som var lagt med hiold og saier (?), og fik straks overhånd, thi ingen var nærværende, som kunne redde. Søren Jensen fik tingsvidne med rekommendation til alle medlidende kristne, at de kommer denne deres medkristne med hustru og børn til hjælp og undsætning i denne deres store nød og trang, som Gud igen visselig vil belønne. Dog må vedkommende ej betjene sig længere af dette tingsvidne end et år efter dato at regne.

Memorialvarsel fra ridefogeden på Bramming. Stiftsbefalingsmand Christian Carl von Gabel til Bramming stævner Peder Jensen i Nørbøl til beskyldning og dom ... ang. eders iboende steds forsiddelse (etc.). J.J. Been.

Torsdagen den 26. september:

Sentence i den sag, hans excellence høj- og velbårne hr. geheimeråd og stiftsbefalingsherre von Gabel til Bramming ved sin ridefoged sammesteds sr. Ib Jrgen Been har ladet indstævne conta Peder Jensen af Nørbøl angående restance af landgilde og hans gårds forsiddelse, således for retten afsagt: Eftersom ridefogeden ved braminge sr. Ib Jørgen Been på sit høje kerskabs vegne befindes lovl. her til retten at have indstævnet Peder Jensen af Nørbøl for landgilderestance udi år 1734, 1735, 1736 og nu til førstkommende Martini dag 1737 årl. 4 rdl. 1 mk. 10 sk., tilsammen 17 rdl. 8 sk., hvis rigtighed contraparten Peder Jensen i alle måder tilstod så vel som og hans hyuse og bygningers brøstfældighed og ringe tilstand med beretning af Peder Jensen dertil at være indkøbt 60 lægter, 1 fyrsparræ og en remstok, for hvilken brøstfældighed ridefogeden efter hans kgl. maj.t.s allernådigste forordning af 15. jan. 1701, som han ialt beregner til 28 rdl. efter aktens nærmere udvisning, så vidste jeg ikke rettere eftger loven og forordningerne samt contrapartens egen tilståelse heri at kende og dømme, end at forbem.te Peder Jensen af Nørbøl jo pligtig er og bør betle indbemeldte saggivne landgilderestance med rede penge 14 rdl., hvorimod forbemeldte 60 lægter, 1 fyr spartræ og remstykket, som berettes dertil at være købt, ved huset og stedet til dessens reparation forbliver, item leveres besætning efter forordningen, og derforuden at have sit fæste og påboende gårdspart efter loven forbrudt; så betlaer bem.te Peder Jensen og denne processes omkostning med een rdl., alt 15 dage efter denne doms lovlige forkyndelse under rettens tvang med nam og udlæg i hans bo og redeste midler, hvor de findes, og derforuden inden 3 dages forløb, efter slig exekution er sket, at fyldestgøre lovens pag. 462 art. 6 eller derefter at lide. Des til stadfæstelse under min hånd og fortrykte sædvanl. signet datum Gørding-Malt herredsting den 26. sept. 1737. S. Bierum.

fol. 73:

Torsdagen den 10. oktober 1737:

For retten fremkom Christen Hansen af Sønder Holsted med stævning (fol. 74), hvorefter citanten fremæskede sine [= > AO 79] vidner til forhør.

1. vidne Thomas Christensen af Sønder Holsted:

1. Om vidnet ikke så, at Hans Mikkelsens kone Mette Hanskone overvæltet Christen Hansen Skræder uden for hans eget hus næstafvigte 24. sept. med hug og greb ham derpå i håret? - Vidnet svarede, at han så, da han tillige med citanten, at Mette Hanskone, da de havde nogle ord sammen om noget rjug, slog ham først under øret og derpå greb citanten i håret.
2. Om vidnet ikke så, at Christen Hansen firede og tilbageholdt sig for at sky fortrædelighed? - Vidnet svarede, de havde fat på hinanden, imidlertid fil Christen Hansen hans finger i Mette Hanskones mund, men enten hun tog hans finger med hendes hånd i munden, eller og Christen Hansen selv stak den i hendes mund, kunne vidnet ikke sige.
3. Om vidnet ikke så, at Mette Hanskone holdt så stærk i Christen Hansens hår, at Christen Hansen ikke kunne slippe løs fra hende, og om håret, som Mette Hanskone havde fat i, ikke foldte(?) hendes hånd? - Vidnet svarede jo.
4. Om vidnet ikke også så, at Mette Hanskone sparkede Christen Hansen med hendes træsko på lår og ben? - Vidnet svarede, han så vel, hun sparkede, men om hun ramte ham på lår og ben, kunne han ikke forklare.
5. Om Mette Hanskone ikke optog på jorden en stor kampesten og slog Christen Hansen efter hovedet, men idet han bøjede sig, faldt stenen på hans skuldre? - Vidnet svarede, han se vel, at Mette Hanskone tog en sten og kylete efter citanten, men så ikke, at hun ramte ham.
6. Om vidnet ikke også så, at Mette Hanskone tog en gærderis eller stav og slog efter Christen Hansen med og sagde 'djævelen skal regere dig' og dertil ærerørige ord? - Vidnet svarede, at han så, at Mette Hanskone optog en gærderis eller stav og holdt i vejret og sagde derhos, 'Djævelen skal regere dig; gak ind, vi er dig intet skyldig, og æd dit flæsk og kød, din grisetyv'.
7. Om Christen Hansen gjorde Mette Hanskone nog. ufred? - Vidnet svarede, han så ikke, citanten gjorde hende, neml. Mette Hanskone nogen ufred.

Hans Mikkelsen som forsvar for hans hustru tilspurgte vidnet:

1. om han ikke hørte, at Christen Hansen skældte hans kone Mette Hanskone for en kanalje tofve? - Vidnet svarede ja, det hørte han.
2. Om han ikke skældte hans hustru for en fæld meer? - Vidnet svarede ja, det hørte han.

Eftersom ingen flere af de indstævnedede vidner er mødt, så blev samtlige udeblevne vidnespersoner [= > fol. 74] forelagt under deres faldsmål efter loven at møde til idag 14 dage. 24/10.

Christen Hansens stævning. Som vidner stævnes Christen Thomsen og søn Thomas Christensen, Berte Nielsdatter og Christen Glarmesters hustru Maren Christenskone, alle af Sønder Holsted. Forkyndt af Hans Mortensen og Niels Christensen.

AO 80:

1737 - 24. oktober:

Christen Hansen producerede forelæggelse (fol. 76).

2. vidne, Birgitte Nielsdatter:

1. Om vidnet ikke så, at Mette Hanskone slog citanten Christen Hansen med hendes hånd på hovedet? - Vidnet svarede ja, hun så det.
2. Om vidnet ikke så, at Mette Hanskone derpå greb Christen Hansen i håret? - Svarede ligeledes ja.
3. Om vidnet ikke så, at Christen Hansen firede og holdt sig tilbage fra Mette Hanskone? - Vidnet svarede, de tkunne hun ikke sige, såsom hun ikke var så nær derved.
4. Om vidnet ikke så, at citantens hår, som Mette Hanskone havde ved, fulgtes hendes hånd af hovedet? - Vidnet så vel, de tilstedeværende gik med noget hår i hænderne, som de sagde at var af citantens hoved, men så ikke, at dito hår fulgte Mette Hanskones hånd af citantens hoved.
5. Om vidnet ikke så, at da Christen Hansen ville gå fra Mette Hanskone, om ikke da citantens finger var bidt og blodig? - Vidnet svarede, at hun så vel 2 huller på citantens tommelfinger på den højre hånd, så at blodet flød ud af såret, men vidste eller så ikke, [=> fol. 75] hvem det gjort haver.
6. Om vidnet da ikke har hørt det af nogen andre, hvem det gjort haver? - Vidnet svarede, at hun har hørt det af citanten selv så vel som af andre, at Mette Hanskone slig såremål skulle have forøvet.
7. Om vidnet ikke så, at Mette Hanskone sparkede Christen Hansen med hendes træsko, som hun havde på fødderne? - Vidnet svarede, hun så vel, at Mette Hanskone sparkede citanten ved foden, men om det var med træsko eller uden træske, vidste hun ikke.
8. Om vidnet ikke også så, at Mette Hanskone og tog fra jorden en sten og slog ud af hånden efter Christen Hansen? Vidnet svarede, hun så vel, at Mette Hanskone tog noget op fra jorden og kyulte efter citanten med og ramte ham med; men om det var jord eller sten, vidste hun ikke.
9. Om vidnet ikke så, at oftbem.te Mette Hanskone ikke tog en stav eller stk. træ og truede Christen Hansen med? - Vidnet så vel, at Mette Hanskone tog en stk. ved gærdet, som Christen Hansen tog fra hende og kastede på jorden, men om det var ris eller stav, kunne vidnet ikke forklare.
10. Om vidnet ikke hørte, at Christen Hansen blev af Mette Hanskone hånlig indvist og med skældsord beegnet? - Vidnet svarede, hun hørte, at hun sagde, 'Gå ind og tag vare på eders flæsk spaj, og lad mig være. Jeg er ede intet skyldig'. Hørte og, at Christen Hansen dertil svarede, 'Har I en greb, jeg kan tage det på?'
11. Om vidnet så, at Christen Hansen gav Mette Hanskone nogen anledning til slig overfald? - Vidnet svarede nej, hun så ingen anledning dertil, som hun ikke af begyndelsen var nærværende.
12. Om vidnet hørte til visse, at Christen Hansen sagde nogen skældsord til Mette Hanskone? - Vidnet svarede, hun hørte så meget, at citanten sagde til Mette Hanskone, hun var fuld.
13. Om vidnet ikke så, at Mette Hanskone gik ad marken fra Christen Hansen til hendes mand.?

- Vidnet svarede, nej, det vidste hun ikke.

3. vidne, Maren Christenskone mødte for retten, men som hun forklarede, at hun ej vidste noget i denne sag at vidne, altså lod citanten hende fra retten passere uden nogen spørgsmål til hende at formere.

4. vidne, Christen Thomsen blev påråbt, men mødte ikke, [=>AO 81] men blev af de afhørte 2 vidner berettet, at Christen Thomsen var så svag og skrøbelig, at han på ungefær et års tid har ladet sig betjene af præsten i huset, så han hverken kunne søge kirke eller ting. - Eftersom berettes, at Christen Thomsen ikke i egen person kan møde for retten sit vidne af aflægge, så begærede citanten, at retten ville udnævne ham tvende mænd, som kunne modtage Christen Thomsens edelige forklaring på alt, hvis han i denne sag var vidende, således som de her igen i retten edel. kan stadfæste. Retten udmeldte Anders Tøgersen og Jens Nielsen Smed af Nørre Holsted, som havde begge at forføje dem på anmodning af citanten til Christen Thomsen i Sønder Holsted for at modtage hans edel. forklaring, således som de på Gørding-Malt herredsting idag 14 dfage, som er den 7. nov., med deres ed kan stadfæste, alt imod tilbørlig betaling. 7/11.

Torsdagen den 7. november 1737:

Christen Hansen Skræder af Sønder Holsted ctr. Hans Mikkelsen og hustru. Christen Hansen producerede et på stemplet papir skrevet forlig af 28. oktober, som han begærede læst, påskrevet og siden protokollen tilført (fol. 75-76).

Som sig en dispute [=> fol. 76] med dderaf dependerende mellem Christen Hansen Skræder i Sønder Holsted og underskrevne Hans Mikkelsens hustru Mette Hanskone ibm. næstleden 24. sept. i dito Holsted er tildraget, hvorved Christen Hansen sig haver funden fornærmet og desårsage sag og søgsmål til Gørding-Malt herredsting imod mig Hans Mikkelsen og hustru formeret haver og der i retten til næstkommende 7. nov. opsat, da som hvad af ovenmeldte min hustru Mette Hanskone samme 24. sept. kan være talt eller passeret, er sket i en overilende hastighed, som ikke skal præjudicere Christen Hansren på ærlig navn og rygte i nogen måder, eftersom ham intet uærligt ved at påsige. Hvorimod jeg Christen Hansen herved declarerer og erklærer ej nogen i mindste måder at være vidende Hans Mikkelsen og hustru med sandhed at kan påsige andet end hvis ærlige og uberygtede, skikkelige folk vel egner og anstår. Så hvis som er talt og passeret eller i retten ført og skrevet, skal hermed være annulleret og som utalt, uført og uskrevet, død og magtesløs, ligesom sagen og alting mellem os ved denne venlige og kærlige forlig ophæves og frafaldes. Til hvilken ende jeg Christen Hansen denne vor forening i retten næstkommende 7. nov. /: til hvilken tid sagen er opsat /: producerer til læsmning, påskrift protokollen og akten tilført, og skal det stå parterne frit for uden nogen foregående advarsel herefter tingsvidne, om forlanges, at beskreven tage. Til dessen stadfæstelse haver vi denne vores kærlige forening ikke aleneste med egne hænder underskrevet, men endog ydmygst ombedet vores gundstige husbond, ædle sr. Termann Madsen til Nielsbygård dette og med gunstige påtegning behagel. at ville ratificere. Datum Sønder Holsted d. 28. okt. Christen Hansen, på egne og hustrus vegne Hans H.M.S. Mikkelsen. - På begæring underskriver T. Madsen.

fol. 76:

Forelæggelsen til vidnerne.

Torsdagen den 14. november 1737:

For retten fremkom Hans Jensen af Starup med stævning (fol. ibm.) [=> AO 82] til:

- Jens Andersen af Stenderup for gæld 4 mk. 10 sk. Han tilstod gælden.
- Nis Lund ibm., som hans formand sal. Christen Lund, hvis enke bem.te Nis Lund har til ægte: rede lånte penge 6 rdl. 4 mk.
- Mads Terkildsen for ungefær 7 år siden skyldig for en ko 4 rdl. Siden den tid bekommet rede lånte penge 5 mk. d.
- Anders Frøssig: rede lånte penge 1 rdl. 1 mk.
- Clemend Jensen efter gjorte afregning 1736 d. 17. januar, blev da skyldig 1 rdl. 5 mk. 6 sk.; desforuden skylder han en tønne rug, som Clemend Jensen bekommet haver. Endnu 11737 den 25. marts bekommet rede penge 3 mk.
- Og Jep Østergaard ibm. 4 rdl. 2 mk. rede lånte penge,

over hvilke citanten Hans Jensen satte i rette, at de måtte blive tilfundet at betale deres restancer samt sagsomkostninger. De saggivne var ikke mødt undtagen Jens Andersen. 28/11.

AO 82:

Hans Jensens stævning.

fol. 77:

Torsdagen den 28. november 1737:

Hans Jensen ctr. debitorer. - Nis Lund fra Stenderup mødte og producerede et skriftligt indlæg (fol. 78). Hans Jensen gav retten til kende, at han havde nydt grøden af samme eng så længe Nis Lund har stedet beboet, som er ungefær 15 år, undtagen dette år 1737 så vel som og at have nydt afgrøden deraf nogle år tilforn i Nis Lunds formand sal. Christen Lunds tid. - Mads Terkildsen måtte og gav retten til kende, at Hans Jensen havde fået ... i 5 år efter akkord årl. 4 mk., dernæst hø af samme stk eng i 4 år årl 3 mk., iem fødet citanten en stud for ungefær 5-6 år siden for 3 mk. såvelsom for at rende løbende rejser fra Starup og til Brøstrup i Hygum sogn á rejse 2 mk., tilsammen 6 rdl., hvorpå Mads Terkelsen erbød sin ed, hvilken ed han og med citantens consence efter loven præsterede. [=> AO 83] Anders Frøssig af Stenderup tilkendegav, at han citanten ej mere skyldig var end 3 mk. 15 sk., derimod fødet et par stude nogen tid for 3 mk. d., bliver så igen skyldig 15 sk., som han her for retten til citanten betalte og derpå erbød sin ed, at han ikke mere skyldig var end betalte 15 sk., hvilken ed han med citantens consence efter loven fuldførte. - Clemend Jensen tilstod restancen undtagen to skæpper rug, derimod foregav Clemend Jensen, at Hans Jensen var ham skyldig for et stk. eng., som han har haft i 10 år årl. 13 mk. og læs ... á 1 mk, 1735 født 6 stk. fårehøveder for citanten á ... så vel som og slaget græs i 4-5 dage ..., item gravet tørv i 4 dage á 6 sk., er tilsammen 6 rdl. 3 mk. 8 sk., hvorpå Clemend Jensen erbød sin ed. Clemend Jensen og Hans Jensen blev enige og accorderede, at deres mellemværende skulle gå lige op. - Jep Østergård tilstod den saggivne

fordring i alle måder, men derimod tilkendegav, at Hans Jensen havde bekommet hø af ham for 2 rdl. 3 mk., 11 læs klyne á1 mk., grønkål for 1 mk., tilsammen 4 rdl. 3 mk., hvorpå han erbød sin ed, og foruden tilbød Hans Jensen billig rente af pengene i 3 år, de har standen ved ham. Hans Jensen var ikke fornøjet med JepØstergaards angivende, såsom han ikke har fået det på betalingen af pengene. Citanten begærede, at sagen måtte have anstand ved opsættelse til anden ting efter Helligtrekongersdag, formedelst han agter lovl. sin fordring at bevise imod Nis Lund og Jep Østergaard. 16/1-1738.

AO 83:

Torsdagen den 19. december 1737:

Ekstrakt af Gørding-Malt herredstings protokol torsdagen den 14. nov. 1737 (Hans Jensens sag).

Indlægget fra Nis Lund i Stenderup lyder således: Kongelig Maj.ts herredsfoged velædle Søren Bierum. Så fornøden som Hans Jensen af Stgarup har holdt sig det at lade mig til retten Gørding-Malt herredsting indstævne, saggivelse og irettesættelse mod mig formeret under den prætekst, at min formand sal. Christen Lund af ham skulle have lånt 6 rdl. 4 mk. jeg at skal betale /: uanset samme fordring, hvilken ved skiftet efter den sal. mand vides ikke at være tilkendegivet, som ske burde, han ikke heller samme påstående fordring med allerringeste har legitimeret sandhed at medføre :/ så kært er det mig, [= > A= 84] at vorde sin påstand bekendt for en gang at vorde det selvmægtig, som under min i fæste havende gård henhører, neml. et stk. eng, hvor kan avles årl. i ringeste 1½ læs godt hø, som dito Hans Jensen sig i mange, ja vel ungefær 20 år, om ikke derover har benyttet, som kan bevises, om fornødiges :/ uden min tilladelse, som har beboet stedet i 15 år, allerringeste til mig har gjort vederlag, hvilket citanten Hans Jensen vel ikke heller skal kan benægte. Altså vil jeg til retten indstille, om citanten ikke for samme eng i de åringer, han den nydt haver, bør betale mig dens afgrøde efter billighed årl i allerringeste 1 rdl., endskønt der kan haves vederlag i hø for 1 rigsaler 2 mk., som og, om han ikke bør sin krav med bevis at legitimere og derefter som billig med mig liquidere. Jeg forsikrer(?) mig herudinden rettens lovbillige assistenz og formoder, dette mit indlæg måtte læses, påskrives og akten tilføres og forbliver det jeg er velædle og velvise hr. herredsfogeds tjenstærbedigste tjener. Nis Nissen Lund. Datum Stenderup den 28. nov. ao. 1737.

Skads-Gørding-Malt herreder 1736-47

1738

(Da det er kopien af tingbogen på ArkivalierOnline, der er grundlag for denne ekstrakt, vil der være henvisninger til løbenumrene i den: AO x).

AO 84:

Torsdagen den 16. januar 1738:

Hans Jensen af Starup ctr. debitorer i Stenderup. Hans Jensens søn Niels Hansen producerede [=> fol. 79] sin faders skriftlige indlæg (folio ibm.). Jep Østergaard mødte for retten på egne og Nis Lunds vegne og efter Jans Jensens indgivende svarede, at de henskød dem til deres skriftlige og mundtlige samdfærdige forklaring ingenlunde tvivlende om rettens lovformelige bifald. - Mads Terkildsen af Stenderup mødte for retten og begærede, at dommeren ved dommens afsigt ville observere hans ret og tilkende ham de ved Hans Jensen efter aflagte ed tilgodekommende ti mk. d. - Den af Hans Jensen begærte opsættelse i indlæg blev af retten tilladet. [30/1](#).

fol. 79:

Følger her indført et indlæg fra Hans Jensen i Starup sålydende: Kongelig Maj.ts herredsfoged, ædle Søren Bierum. Siden øvrighedens forretninger og ærinde har hindret mig, jeg ikke har fået de agtende vidner at overbevise Nis Lund i Stenderup den saggivne fordrings rigtighed til diag indstævnet, så vil jeg tjenstl. bede mig 14 dage i slig henseende gunstig at må tillades /: såfremt bemeldte Lund dito fordring, neml. 10 slettedaler sin formand Christen Lund i rede penge 1722 er forstrakt og han skyldig bleven, vil benægte, hvorpå fornøden omkostning, om muligt være kan, at spare, tjenstl. bedes retten ham behagelig vil tilholde sig at erklære :/. Endskønt det er soleklart, dito fordring ham har været og er bekendt skyldig at betale, thi hvor skulle han ellers tilladt mig engens årlige afgrøde, som han nu så højt, ma mere end dobbelt over dis værd anfører, det jeg mig til nærmere og lovbillig besvarelse vil have reserveret. - Jep Østergaard angående, der noksom tilstår mig den mod ham saggivelses fordring, neml. 4 rdl. 2 mk., men indvender derpå en del, det skal have betalt og leveret, det han og gerne som fornemmes ved letsindig ed /: ligesom en del hans andre naboer :/ er rede at stadfæste, om det ham kunne være tilladt, uanset hans foregivende i så måde ... er lige så vidt fra sandhed, som den i sig selv er og skal blive ubeviselig, desårsag jeg i lovens kraft protesterer imod hans anbudne ed og påstår, han pligtig er og bør fordringen neml. 4 rdl. 2 mk., han den 19. nov. 1737 til låns bekommet haver, skadesløs at betale i alle måder. Hvad indsigelse af kontraparterne måtte indvende og i retten passere, bedes ved udtog til besvarelse måtte forundes og lovbillig ... tilladt dermed og videre fornøden at indkomme. Til hvilken ende tjenstl. bedes dette mit enfoldige indlæg i retten til læsning, påskrift og protokollen tilført at må antages. Forblivende kongel. maj.ts herredsfoged, ædle Søren Bierums, Starup den 16. januar 1738
tjenstskyldigste tjener Hans Jensen.

Torsdagen den 23. januar 1738:

For retten fremkom Christen Waastrup af Nørbølling og fremviste en gammel ulvebælg, kroppen af samme beviste han at være ophængt i en galge Folding kirkehus ved landevejen, og bem.te gamle ulv at være skudt næstafvigte 18. januar på Nørbølling mark, hvorefter forn. Christen Waastrup var begærende sin betaling efter jagtforordningen, [=> AO 85] som han og af retten blev tilsagt, så snart repartitionen derover kan gøres og pengene derefter kan vorde indkasseret.

Fra sr. Wilhel Meller, biskop Anchersens amanuensis i Ribe, blev fremskittet i retten et skøde udgivet af mons. Jørgen Serup på Surhave til velbemeldte Meller (folio ibm.).

Skødet: Jørgen Seerup og hustru har solgt et boel i bobøl by i Føvling sogn, som nu beboes af Peder Nielsen Skræder, skyldende årl. af hartkorn 3 skp. 2 fjd. 1 alb., til Meller. Til vitterlighed underskriver Christen Nielsen af Asserbøl.

fol. 80:

Torsdagen den 30. januar 1738:

Hans Jensen af Starup ctr. debitorer. Fremstillede 2 varselsmænd, Niels Andersen af Foenager og Niels Hansen af Starup (folio ibm.). De har talt med de indstævnte selv. Endskønt Nis Lund ikke selv havde fået de ti slettedaler, Hans Jensen havde ladet ham stævne for, så benægtede han ikke, at hans formand sal. Christen Lund, hvis efterladte hustru han har til ælgte, jo vel kunne have fået de ommeldte ti slettedaler til låns, eftersom han fornemmer Hans Jensen at have haft et stk. eng, som ligger til hans gård, og derfor efter billighed og afregning i samme engs årl. afgrøde, som er 15 år, han stedet har beboet. Hans Jensen frafaldt sine vidner, eftersom Nis Lund havde så vidt vedgået gælden som meldt. - Peder Sørensen på sin husbond højædle hr. jægermester Bachmanns vegne begærede sagen opsat i 4 uger, som er til den 27. februar førstkommende, for lovligt at bevise, hvad bem.te engs afgrøde årl. kan inpartere, med videre hvad som til saens nødtørft kan tjenl. eragtes. - Hans Jensen var fornøjet med opsættelsesterm. hvorfor sagen og til videre drift blev taget under opsættelse til [27. februar](#).

Søren Bertelsen i Tobøl lod idag første gange oplyse en gammel hvid ... hoppe, som han har opbragt på Tobøl mark ved hans gård; om nogen sig samme med lovlig hjemmel kan vedkende, er den hos ham at bekomme mod billig betal.

Hans Jensens kontinuationsstævning.

AO 86:

Torsdagen den 6. februar 1738:

Søren Bertelsen i Tobøl, 2. fremlysning.

Torsdaen den 13. februar 1738:

Søren Bertelsen, 3. fremlysning.

Torsdagen den 20. februar 1738:

Eftersom Christen Waastrup i Nørboelling i Folding sogn med jægermester Bachmanns fuldmægtig Niels Grums attest af 22. jan. 1738 beviste den 18. januar næstforhen at have skudt en gammel ulv på Nørboelling mark, som efter bemeldte attest er bleven ophængt i en galge ved landevejen på Folding mark, af hvilke fornævnte ulv skindet og her ved retten er vorden fremvist, hvorfor han efter hans kgl. maj.ts allernådigste [= > fol. 81] om jagten udgangne forordning bør nyde 4 rdl., så haver underskrevne rettens betjente ved Gørding-Malt herredsting allerunderdanigst i følge af højstbemeldte hans kgl. maj.ts allernådigste forordning i tingmændenes overværelse gjort sådan ligning, at til samme ulvs penges betaling skal af hver tønne i Gørding-Malt herred /: når proprietærernes, præsternes og det øde gods ses hartkorn overalt afgår /: udredes og betales een skilling danske, hvilke penge enhver til sognefogederne i hver sogn overalt i Gørding-Malt herred

på anfordring inden 8 dages forløb haver at betale, som de da igen her ved tinget, så snart pengene indkommer, til herredsfogeden leverer, på det at bemeldte fire rigsdaler til bemeldte Christen Waastrup i Nørnbølling for hans umage efter forordningen kan blive betalt. Og hvad som derfra overskrider, bliver under rettens forvaring, indtil der igen bliver enten skudt eller fanget nogen ulv eller ulveunge, da de til slig udgift skal blive udtalte herrederne til bedste. Skulle nogen imod forhåbning findes vægerlig herudi samme penge straxen til ovenbem. te tid og sted at erlægge og betale, må de vente sig at blive udpantet for dobbelt så meget, som de ellers skulle give, efter merhjt bemeldte allernådigste forordnings udtrykte befaling.

fol. 81:

Torsdagen den 27. februar 1738:

Hans Jensen af Starup ctr. en del af de Stenderup beboere. Citantens søn Niels Hansen mødte og for det første tilkendegav, at sagen, så vidt Nis Lund angår, i mindelighed at være dekarteret og afgjort ved forlig, når citanten betales de accorderede penge 3 rdl. Men med de øvrige såsom Mads Terkildsen, der formener sig ved en uforklaring ed og under en fordunkelt mening at have libereret sig fra citantens retmæssige fordring, idet han påstår at skulle betales 10 mk. d. vel foregives [= > AO 87] at skal have fået et og andet af ham, og det for mange år siden, det han alene ved ed bekræfter, men ligesom aldrig er nydt noget af ham uden betaling eller afdrag på den saggivne fordring, så skal ikke heller af afsagte ed udfindes, han det har benægtet. Men havde han aflagt en lovformelig ren ed, så kunne han, dog med en ... og såret samvittighed, likvideret, da som eden i så måde er uren og fordunkelt og derfor uefterrettelig, så påstår citanten, han bør betale den protokollen anførte retmæssige fordring med sin rente og skadegæld under lovens tvang. - Jep Østergaard betræffende, da som han ikke har kunnet nægte den saggivne fordring 4 rdl. 2 mk., men alene indvender et og andet af ham at skulle have fået, dog uden bevis ... ligesom og intet til afdrag er, påstår, han bør betale de skyldige 4 rdl. 2 mk. med sin rente for tre år samt skadegæld. Såvensom og Jens Andersen ibm. at betale i lige måde de skyldige 4 mk. 10 sk. og samtl. at erstatte denne forårsagede processes bekostning med tid og pengespilde i nøjeste 4 rdl., hvilketg i alt således til den retsindige dommers lovforsvarlige dom indstilles. - Jep Østergaard mødte endnu atter for retten og ligesom forhen erbød at aflægge sin ed efter loven, at citanten har bekommet og er ham skyldig det forhen anførte, som bedrager sig til penge 4 rdl. 3 mk., og desuden nogen akkord at skulle være til rente af indbemeldte kapital 4 rdl. 2 mk., som Jep Østergaard af citanten lånt haver og tilbyder lovlig rente af. Og dersom Hans Jensen ikke dermed er fornøjet, så tillader kontraparten Jep Østergaard gerne, at citanten Hans Jensen at må, om han fortrøster sig dertil, her inden retten at aflægge sin ed efter loven, således at forberørte hør, tørv og kål, som citanten af kontraparten har bekommet er alene accorderet og udlovet til rente af de lånte penge 4 rdl. 2 mk. og ikke noget derfor skulle godtgøres på bem. te lånte penge, hvilketg dommeren ville behage ved en opsættelses tid i sagen at imponere citanten, enten at tage imod ed eller selv føre ed som meldt, på det sagen med ham kan komme til endskab. Citanten Hans Jensens søn lgav herpå til svar: at han kunne hverken tillade eller tage imod den af Jep Østergaard tilbudne ed, men var fornøjet med kontrapartens begæring, at sagen blev opsat i tre uger, til hvilken tid hans fader da tillige kunne være til stede ved retten, om han da samme tilbud af Jep Østergaard ville antage eller ikke. [20/3](#).

AO 87, fol. 82:

Torsdagen den 6. marts 1738:

Stævning fra Rasmus Andersen i Astofte i Føvling sogn til hr. Neumann, sognepræst for Gørding og Vejrup menigheder:

Kendes jeg underskrevne Rasmus andersen boende udi Astofte i Føvling sogn og hermed vitterliggør, at hr. Neumann udi Gørding, som har været min kones ældste datters tilforordnede formynder efter hendes sal. fader, haver gjort mig god rede, regnskab og rigtighed for alt, hvis han under sine hænder haft haver af min kones midler, som er efter hendes sal. fader 50 slettedaler og efter hendes sal. broder Christen Jessen(?) 15 slettedaler, i alt frem og tresindstyve slettedaler, hvorfor jeg og ham fuldkommen kvittering og afkald giver, hvormed han og for al tiltale af den umyndige, arvinger fødte og ufødte i sin tid eller andres bør og skal i alle optænkelige måder være fri og angerløs. Og til desto større tryghed må hr. Neumann uden nogen kald og varsel at gøre mig lade læse, påskrive og i Gøding herreds tingprotokol indføre dette mit afkald ot kvittering og tingsvidne, når han lyster, tage. Til desto mere bekræftelse og uryggelighed haver jeg min egen hånd her underskrevet og mit signete hostrykt samt venligen ombedet 2 dannemænd med mig til vitterlighed at underskrive. Astofte den 30. dec. 1737, Rasmus Andersen. - Anders Jepsen, Søren Andersen, begge af Warhoe.

Torsdagen den 20. marts 1738:

AO 88:

Hans Jensen af Starup ctr. debitorer. - Jep Østergaard mødte og gav til kende, at endskønt protokollen udviser klarl., at Hans Jensen på bevis har beråbt sig over fornævnte Østergaard at føre, så dog alligevel tilbød han citanten endnu enten at gøre eller tage imod ed som forberørt. Citantens søn Niels Hansen mødte ved retten og tjenstl. begæred at måtte forundes ved udtog, hvis idag passeret er, til besvarelse i 8 á 14 dage, alt efter rettens egen godtbefindende. Det blev bevilget og sagen opsat i 8 dage, eftersom herredsskriveren belovede samme udtog straxen at forfærdige, så citanten kan afhente den imorgen dag, til hvilken opsættelsestermin citanten fremkommer med sin besvarelse, på det sagen en gang efter så mange opsættelser kan nå sin endelighed. [27/3](#).

fol. 83:

Følger her indført et skøde udgiven af hr. biskop Anchersens amanuensis Wilhelm Meller i Ribe til herredsskriver Hellesen i Bobøl herforan på folio 82 citeret:

Han og hustru har solgt et boel i Bobøl, som nu beboes af Peder Nielsen Skræder, skyldende årligt af hartkorn 3 skp. 2 fjd. 1 alb., til herredsskriveren. Solgt til Meller af Jørgen Seerup på Surhave. Det skal herefter tilhøre "bemeldte birkeskriver Jens Hellesen Utrup, hans hustru og arvinger". Prisen er 100 rdl.

AO 89:

Torsdagen den 27. marts 1738:

Hans Jensen ctr. en del de Stenderuper. Hans Jensens søn Niels Hansen tilkendegav, at siden hans fader af det forundte udtog, hvorfor skyldigst takkes, ej har kunnet udfinde noget af betydning, udi hvis næstleden 27. febr. og påfølgende 20. marts på kontrapartens vegne findes fremført, så agter han og ganske unødigt vidtløftig dertil at svare. Thi så længe de ikke har kunnet nægte, men har måtte tilstå fordringen dem i rede penge at være lånt og forstrakt, da ligesom citanten ej noget derpå til vederlag eller afdrag har nydt, så skal de ikke heller deres foregivende med allerringeste bevis legitimere eller godtgøre, noget derpå til vederlag eller [= > fol. 84] afdrag at være leveret eller betalt, hvorfor citanten i kraft loven og allernådigste forordning protesterer imod den af Jep Østergaard anbudne ed, hvorved han så letsindig tiltænker sig citantens retmæssig og rede lånte penge at fravente, og refererer citanten sig til sin forhen gjorte irettesættelse. At den uforklarlige ed, Mads Terkildsen af Stenderup sig har tilsnegen at aflægge, ikke kan liberere ham fra citantens hos ham havende fordring, al den stund den ikke gør nogen forklaring, at citanten har fået noget af ham ubetalt, ikke heller at noget på fordringen, der og ikke sket er, at være betalt; påstår derfor, han såvel Jep Østergaard og Jens Andersen alle ibm. bliver tilfunden den saggivne fordring enhver for sig med sin billig rente skadesløs at betale, item denne forårsagede processes omkostning med tid- og pengespilde i nøjeste med fire rdl. fire mk d. under lovens tvang. Dette i alt således til denne retsindige velvise dommers lovforsvarl. dom ydmygest indstilles. - Jep Østergaard mødte endnu atter for retten og ligesom forhen erbød hans ed, at Hans Jensen i Starup har bekommet på fordringen neml. 4 rdl. 2 mk. de specificerede varer, som bedrager sig 4 rdl. 3 mk. - Retten kan ikke i ed tage Jep Østergaard, siden citanten derimod har protesteret, men vil herved have begge parter tilspurgt, om de havde videre i denne sag at føre, end allerede ført er. Svarede nej. Og blev så sagen til doms afsigt optagen.

AO 90:

Torsdagen den 1. maj 1738:

Sentence i den sag, Hans Jensen af Starup har indstævnet ...:

fol. 85:

Akten udviser ej aleneste, at Hans Jensen af Starup ej aleneste lovligen her til retten har indstævnet Jens Andersen, Nis Lund, Mads Terkildsen, Anders Frøsig, Clemend Jensen og Jep Østergaard af Stenderup for gæld af rede lånte penge eller hvis de enhver for sig i abndre måder af ham har bekommet, men endog lovligt ladet forkynde de udeblevne den dem af retten givne lovdag og opsættelse og første tingdag saggivet enhver for gæld, neml. Jens Andersen i Stenderup for, Nis Lund ibm. for hans formand sal. Christen Lunds gæld for rede lånte penge 6 rdl. 4 mk., Mads Terkildsen ibm. for een ko 4 rdl. og rede lånte penge 5 mk., Anders Frøsig ibm. rede lånte penge 1 rdl. 1 mk., Clemend Jensen ibm. efter afregning 1 rdl. 5 mk. 6 sk., item en tønne rug in natura og siden derefter 3 mk. i rede penge og Jep Østergaard ibm. rede lånte penge 4 rdl. ..., af hvilke fornævnte Hans Jensens debotorer ingen har tilstået det fordrende gæld uden Jens Andersen, men både skriftlig og mundtlig indvendt adskiligt om kontraregning imod bemeldte krav og saggivelse, så det dog omsider under sagen derefter er kommen så vidt, at Nis Lund er bleven forligt med Hans Jensen, Mads Terkildsen med Hans Jensens consence aflagt lovens ed, at den søgende krav er bleven betalt både med engleje og i andre måder, Anders Frøsig ligeledes med Hans Jensens consence aflagt ed på afregning med ham. Clemend Jensen og citanten ligeledes blev enige ved retten om deres imellemværende at skulle gå lige op. Jep Østergaard mødte vel og tilstod den saggivne fordring, men gav derhos til hende, at Hans Jensen havde bekommet af ham, hør, klyne og kål for 4 rdl. 3 mk., hvorpå han erbød at ville gøre sin ed, hvilket Hans Jensen benægtede at have fået i betaling å disse penge og desårsag protesterede imod den af Jep Østergaard anbudne ed, som og desårsag ikke mod forordningen kunne antages imod Hans Jensens protest, der altsammen vidtløftiggør af akten er at se og fornemme af akten er at se og fornemme. Altså efter slig beskaffenhed vidstes ej i retten herudi at kende og dømme, end at Mads Terkildsen, Anders Frøsig og Clemend Jensen jo efter qaflagte lovens ed bør i alle måder for Hans Jensens tiltale fri at være såvelsom Nis Lund efter den forening, imellem ham og citanten sket er. Men Jes Andersen bør betale hans saggivne og tilstandne restance og fordrende gæld til Hans Jensen med 4 rdl. 2 mk. tillige med 4 mk. danske pro persona udi processens omkostning alt inden femten dage efter denne doms lovlige forkyndelse under lovens tvang ved exekution i deres bo og redeste midler, hvorimod Jep Østergaard beholder sin regres og tiltale til citanten Hans Jensen for hvis han siger at have til gode hos ham, såfremt han formener sig nogen ret dertil og samme skelligten kan bevise, eftersom Hans Jensen sligt benægter. Des til stadfæstelse under min hånd og hostrykte signet, Datum Gørding-Malt herredsting den 1. maj 1738. S. Bierum.

Fredagen den 16. maj 1738:

Fremkom for retten sr. Otto Diderich Bierum fra Gravengård og producerede en stævning betræffende den på nu afdøde Hans Nielsen i Vejen forøvede drab imellem 13. og 14. apr. sidst, som bierum efter det høje herskabs høj- og velb. hr. generalløjtnant von Scholten til Estrup og Skodborghus deres vilje sig haver påtaget at procedere med høje øvrigheds Deres excellence høj- og velbårne hr geheimeråd og stiftsbefalingsherre von Gabels tilladelse (stævning fol. 87). Øvrighedens tilladelse at procedere sagen folio 87. Videre gav Bierum til kende, at som han først igår den 15. maj var bleven overtalt af hr. generalløjtnantinde(!) Scholten indbemeldte sag sig at antage og udføre, så han desårsag ikke ved, om noget kunne være foset eller forsømt og derfor, om så måtte befindes, ikke at regnes Bierum til nogen last, bad derfor retten behageligt ville påråbe de

trende indstævnedede vadestedsridere, om de enten selv eller nogen på deres vegne dem til forsvar måtte være beskikket, som noget imod stævнемålet eller sagens videre drift efter dito udløbne stævning måtte have at indvende. Hr. byfoged Grundahl af Kolding mødte herimod på de tvende vadestedsridere Hans Knudsen af Kolding og Anders Pedersen i Seest deres vegne og producerede de tvende sidstmeldte vadestedsrideres koners indgivne memorial med stiftbefalingsmand hr. von Gabels påtegnede resolution af 26. apr., der nådgigst konstituerer og befaler Grundahl [=> fol. 86] sagen på deres vegne at føre og deres ret observere (fol. 88). Dernæst Grundahl imod producerede stævning havde dette at erindre, at som bemeldte tvende vadestedridere beskyldes for drab på den afdøde Hans Nielsen i Vejen, ligesom de skulle have været i håndgerning og i det slagsmål begreben(?), som har været imellem Hans Nielsen og den tredie vadestedsrider såkaldte Niels Sørensen på forbem.te tid og sted, så modsiger Grundahl aldeles slig beskyldning og formener, at actor ingenlunde skal kunne bevise, at Hans Knudsen eller Anders Pedersen til det onde enten har haft hånd på den afdøde, mindre tilføjet ham nogen blæsår enten af skud eller i andre måder og allermindst forårsaget ham hans død, hvilket venteligt bliver oplyst ved vidnernes lovlige examination. - Bierum agtede ikke nødigt noget for denne sinde at replicere på ædle hr. Grundahls tilførte, men tager sig til i sin tid, såvidt nødigt, reserveret, men alene tjenstl. begærede, at de indstævnte vidner, der bedst og alene formenes at skal kan gøre forklaring og oplysning udi sagen, hvorvidt bemeldte vadestedsridere befindes skyldige eller uskyldige, behagel. måtte påræbes.

Førend videre i denne sag blev foretaget, blev Niels Sørensen af Seest påræbt, om enten han selv, som spargeres at være undvigt, eller nogen på hans vegne måtte være til stede imod indstævnte sag at svare. Men hverken bem.te Niels Sørensen Becker(?) eller nogen på hans vegne efter rettens trende ganges lydel. påræbelse indfandt sig, hvorfor retten i så vigtig en sag fandt sig årsaget at resolve således: Eftersom den tredie vadestedsrider Niels sørensen Bech af Seest, som spargeres at være undvigt og ikke vil lade sig finde, hverken selv eller nogen på hans vegne har indfundet sig til genmæle imod, hvis citanten enten imod ham eller andre ved agtende vidner kunne have udi denne sigtende dragssag at fremføre, så understod dommeren sig ikke udi så vigtig en sag, som denne er, at tage imod nogen vidnesbyrd, førend bem.te Niels Sørensen bliver ordineret en lovlig forsvar i sagen, kan være til stede ved de indstævnte og agtende vidnesbyrds examination, hvilket det høje herskab ved Estrup eller deres beskikkede fuldmægtig i sagen hos dette steds høje øvrighed hans excell. høj- og velbårne geheimeråd og stiftsbefalingsherre von Gabel haver at lade besørge. Og på det sagen kan have sin lovl. gænge, hvor citanten i anledning af hans kgl. maj.ts allernådigeste lov pag. 34 art. 10 ved continuationsstævning at give bemeldte Niels Sørensen Bech 6 ugers varsel, der som hans sidste bopæl eller tilhold været haver, [=> AO 92] og 6 ugers varsel til landstinget som den, der ikke vil lade sig finde. Til hvilken ende sagen blev opsat i 10 uger, som er til den [24. juli](#).

AO 92:

Torsdagen den 22. maj 1738:

fol. 87:

Følger her indført rettens stævning i en drabssag sket i Hans Nielsens hus og på ham selv i Vejen sålydende: Kgl. Maj.ts allernådigst anordnede herredsfoged i Gørding-Malt herreder Søren Bierum af Skølvad gør vitterligt, at for mig klagelig har andraget kgl. maj.ts ridefoged i Frøs og Kalvslunds

herreder ædle sr. Andreas Lund som fuldmægtig ved Estrup og Skodborghus, hvorledes hans bonde navnl. Hans Nielsen i Vejen by under dito Estrup henhørende af 3 Koldking vadestedsridere /: så vidt er kommen i kundskab /: navnlig Hans Knudsen, Niels sørensen og Anders Pedersen udi sin hus og gård og fri relse på liv og lemmer med hug, skarpt skud, stød og slag imellem den 13. og 14. april sidst om natten skal være bleven overvalden og tilføjet, at han den 16. dito ved døden er afgangen. Så bemeldte hr. ridefoged Lundt desårsag på bemeldte sit høje herskabs deres afdøde bondes vegne uforbigængel. årsages slig omgang og drab nærmere /: så vidt muligt /: vidnefast at søge oplyst, lovlig dom til afstraffelse enhver efter fortjeneste at indhente. Thi stævnes bemeldte vadestedsridere Hans Knudsen i Kolding, Niels Søensen og Anders Pedersen i Seest by på Gørding-Malt herredsting den 16. 22. og 29. maj, item den 5. , 12. og 19. august førstkommende enhver tingdag klokken 10 slet at møde der at anhøre vidner. beviser, attester med alt, hvis denne sag til oplysning enhver ting måtte forefalde, opdages, dereaf følge og flyde kan, samt til spørgsmål at svare og endelig dom med alle deraf flydende lovmål efter citantens gørende demonstration og lovl. påstand til undgældelse at lide angående og formedelst ovenmeldte eders forhold. Til tid og sted sammelt indstævnes i bemeldte sag, omgang og drab at vidne datteren Maren Hansdatter, Nis Jepsen, Niels Pedersen, Laurids Pedersen, Knud Jepsen, Mads Nielsen, Søren Pedersen, Hans Poulsen, Niels Hansen og Jens Poulsen, alle af Vejen, så bvel som Las Iversen af Gruehuset(?) og samtlige tilligemed enhver for sig erindres lovens tvang for midvillig udeblivelse. Parterne medtager, hvad til sagens nødtørft tjenlig eragtes, da herom skal gåes, som lov og ret er .. Endelig for processens gænges skyld anmodes denne stævning og kgl. maj.ts tolder ædle sr. Andreas Rachlow i Kolding, om han noget herved behagel. måtte have at erindre eller erindere lade. Til stadfæstelse under min hånd og segl, datum Skølvad den 29. april 1738. S. Bierum.

Denne respektive stævning har vi underskrevne Jochum Donner og Anders Poulsen, begge af Maltbæk, understående dato lovl. forkyndt for vadestedsrider Anders Pedersens bopæl i Seest by og talte med hans hustru og tilbød kopi, som blev modtaget; så og for vadestedsrider Niels Sørensens logement ibm. og talt med hans vært navn. Hans Nielsen og ham en kopi overleveret; ligeledes for vadestedsrider Hans Knudsens bopæl i Kolding og talt med hans hustru og hende en kopi overleveret. Såvel tolderen Andreas Rachlou og lovl. bekendtgjort og ham en kopi overleveret. Så sandt hjælpe is Gud og hans hellige ord. Datum Maltbæk d. 1. maj. J. Donner, Anders Poulsen, begge af Maltbæk.

AO 93:

Følger her indført en autorisation på Otto Diderick på Gravengård at må som actor påtale og udføre sagen imod de beskyldte 3 Kolding udridere, som formenes at have begået drab på den afdøde Hans Nielsen Krolamd i Vejen. Lyder således: A. Lundt i Estrup skriver til stiftamtmanden og beder ham om at konstituere en lovkyndig mand til at føre sagen, da han selv er forhindret af andre forretninger i kongens tjeneste. Han foreslår Otto Diderich Bierum ved Gravengård, som fornemmes dertil skal være at formå.

Resolution: For at spare de bekostninger, som måtte medgå til at hende en konstitueret prokurator andenstedsfra, bliver det hermed bevilget og tilladt, at Otto Diderich Bierum af Gravengård må som actor påtale og udføre indbemeldte sag på rekvirentens herskabs vegne. Dog skal han pligtig være udi sine procedurer og under sagens drift at oføre sig så retsindig og forsvarlig, som lovmæssig være kan, og han agter at bekendt være under denne min bevillings forbrydelse, ifald derover nogen

beføjede klage måtte føres. Bramminge den 13. maj 1738. C.C. Gabel.

I lige måde autorisation på hr. byfoged Grundahl i Kolding til at føre sagen for de tvende vadestedsridere:

Brev til stiftamtmanden: Von Scholtens ridefoged mons. Lund har rekvireret de to vadestedsridere arresteret, formedelst de har været med vadestedsrider Niels Bech, da kromanden Hans Nielsen i Vejen kro den 13. apr. på aftenen skal være skudt, således som ordet går, i hans lår, at han nogle dage derefter ved døden er afgået. Men som det er venteligt, at vores benævnte mænd af frygt for langvarig arrest og tvang nu holder dem til side, skønt de i ingen måde er skyldige i det slagsmål, som samme aften har været imellem vadestedsrider Niels Bech og venmeldte kromand, mindre lagt hånd på den afdøde og allermindst forårsaget ham hans død, hvilket ufejlbar kan blive oplyst, når sagen nøjagtig vorder undersøgt og vore mænd med en lovkyndig mand, som deres ret i så måde [= > fol. 88] behørigt kunne iagttage, vorder forsynet. Grundahl bedes om at antage sig sagen. - Underskrevet af Marie Madsdatter og Bodil Marie.

C.C. Gabel godkender valget, hvis Grundahl er at formå til at udføre sagen. Han skal så dertil være konstitueret og anordnet, dog med den expesse befaling, at han i sin procedure alene henser til sagens og sandhedens rene og pure oplysning, at den dræbtes banemand kan blive bekendt og han for hans forhold vedbørligen straffet og anset.

fol. 88:

Torsdagen den 29. maj 1738:

På velædle hr. rådmand Bett... i Ribe hans vegne mødte Jens Pedersen af Bobøl og producerede stævning til sr. Jørgen Seerup på Surhave (fol. 88, 89). Han var ikke mødt. 12/6.

AO 94:

Stævningen fra rådmand Henrich Bøtcher(?) af Ribe ctr. Jørgen Seerup af Surhave "formedelst I ikke efter eders udgivne forsikring og mindelig anmodning har indfunden edere at betale citanten de ham for eders copulationsbrev, som han efter eders og kærestes begæring har indfriet og betalt, samt for en sølvske og et ark stemplet papir til 2 rigsdaler, skyldige penge ialt 17 rdl. 4 mk. 8 sk. danske,, hvilke han formoder I ej alene skal blive i mangel af endnu skende betaling tilfunden at betale men endog denne forårsagede omkostning at erstatte". [= > fol. 89]

Denne stævning har vi underskrevne Jens Pedersen og Thomas Mortensen, begge boende i Bobøl, forkyndt Jørgen Seerup i Surhave og talt med ham selv og overleveret til ham en rigtig kopi af bemeldte stævning.

fol. 89:

Torsdagen den 12. juni 1738:

For retten fremkom Peder Mortensen af Klelund, Lindknud sogn og fremviste fem stk. ulveunger,

som han berettede at have fanget og udgravet i Klelund sande på bem. Klelund mark, hvilke 5 ulveunger idag her ved tinget blev ophængt og ham sin betaling efter jagtforordningen tilsagt, så snart ligningen over herredet vorder sket. Ellers berettede forn. Peder Mortensen, at samme ulveunger blev fanget som meldt næst afvigte søndag morgen tidligt.

Brev fra rådmand Henrich Bøttcher, at Jørgen Seerup har betalt sin gæld.

AO2 4, fol. 92:

Torsdagen den 17. juli 1738:

Peder Vinding i Præstkær, sognepræst for Brørup og Lindknud menigheder lod fremskikke 2 varselspersoner Peder Laugesen af Surhave og Jens Mortensen af Præstkær, som efter en medhavende memorial har hidkaldt til retten Claus Madsen og hustru i Gerndrup (folio ibm.). De var ikke mødt. Sagen opsat i 3 uger den 7. aug., for om imidlertid samme i mindelighed kunne vorde afgjort.

AO2 5:

Peder Vindings memorialvarsel til Claus Madsen og hustru. Sagen drejer sig om "ej alene angående eders forhold afvigte år med eders rugtiende, som I indeholte i rette tide på ageren at levere med al dessen omgang fra først til sidst bemeldte citant til fornærmelse, men endog tillige for eders hustrus kirkegang sidst afvigte søndag den femte efter Trinitatis, da I og hun der tværtimod rituallet eder har opført".

Torsdagen den 24. august 1738:

Christen Møller af Skølvad er sættefoged.

Udi den her ved retten næstleden 16. maj anhängiggjorte og til idag ved interlocution opsatte drabssag contra vedkommende vadestedsrider fremkom for retten Otto Diderich Bierum og producerede continuationsstævning (fol. ibm. 103). Bierum tilkendegav hos stiftbefalingsmanden at have gjort ansøgning, at han ville anordne en forsvar for den udeblevne Niels Sørensen. Begærede vidner pååbt. [=> fol 93] Sr. Hans Kragh af Ribe skal efter stiftbefalingsmandens befaling være Niels Sørensens forsvar. Byfoged Christian Grundahl for Hans Knudsen og Anders Petersen var også mødt.

1. vidne, Nis Jepsen af Vejen:

1. Om han var nærværende, da de trede vadestedsridere Hans Knudsen, Anders Pedersen og Niels Sørensen ... næstafvigte 13. og 14. apr. var i Hans Nielsens hus i Vejen, da han, neml. Hans Nielsen først skal være bleven overfaldet, før end han i sin gård blev skudt og videre samme nat i huset medhandlet, at han den 16. dito ved døden afgik? - Vidnet svarede ja, at var i Hans Nielsens hus fra første anfang.
2. Af hvem Hans Nielsen da blev overfalden, hvorledes og hvormed det skete? - Vidnet svarede, at vadestedsrider Niels Sørensen overfaldt ham først med ørefigen først ved den ene øre og siden ved den anden øre; imidlertid sad Hans Nielsen ved sit bordende, da dette skete; og forklarede vidnet derhos, at Hans Nielsen ikke gjorde nogen nødværge, men Hans Nielsen og Laurs af Grue gik fra dem ind i et sengekammer. Imidlertid da de var i sengekammeret, kastgede de ord til hverandre; men hvad det var, vidste vidnet ikke, men dog hørte, at Niels Sørensen Bech og Anders Pedersen vadestedsridere sagde til Hans Nielsen, han skulle komme ud til dem, thi ellers ville de slå døren ned.
Grundahl fornam, at alle indstævnte vidner var til stede ved dette første vidnes examination, hvilket Grundahl formener er lovstridigt, hvorfor han påstod og formodere, at vidnerne separat vorder afhørt, og at de øvrige andre vidner fra dette første vidne måtte blive udvist, indtil turen falder dem til, de enhver især kan blive indkalde. - Retten efter begæring og påstand udviste alle de øvrige vidner undtagen ... Nis Jepsen, som er under examen, og blev uden for tinghuset, indtil de vorder påråbt.
Ydermere forklarede vidnet, at alle bemeldte 3 udridere, som sad ved bordet, stod op og sagde endda, Hans Nielsen skulle komme ud, hvor vidnet da gik til Anders Pedersen, klappede ham på skulderen og bad, han ville lade ham være, da Hans Knudsen blev stående på gulvdet og øvrige tvende, Anders Pedersen og Niels Sørensen gik til døren, som Hans Nielsen var inde, og sagde til Lars Iversen, som stod i døren imellem dem og Hans Nielsen og havde døren halvt oppe, som sagde til Laurs [= AO2 6] Iversen, han skulle gå fra døren, Ellers skal jeg slå dig for din pande med en pisk, som han havde i hånden, at han skal ligge, hvilket var Anders Pedersens ord, og var begge vadestedsridere deres ord, at de ville snakke med Hans Nielsen, da dette passerede. Derpå gik Lars Iversen fra døren og med Hans Nielsen ind i stuen til dem igen og satte sig på bænken bag ved bordet. Og Hans Nielsen sagde da til dem, hvorfor de slog ham, som forhen er omvundet, han var lige så god karl som de, thi han var karl for en af dem, hvorpå titbemeldte Niels Sørensen udrider rakte over bordet til Hans Nielsen og slog ham nogle gange under øret, hvornæst udrider Anders Pedersen tog ved den lille ende af sin i hånd havende pisk og slog Lars Iversen, som sad næst hos Hans Nielsen, over hovedet, da Lars Iversen og Hans Nielsen flyede ud i kammeret igen uden nogen nødværge at gøre. Og sad alle trede vadestedsridere ved bordet tilligemed vidnet og holdt sig lystig med sigende, de skulle blive inde i kammeret, neml. Hans Nielsen og Lars Iversen, indtil dag; dersom de mælede et ord, da ville de lære dem noget andet, og talte de et ord, da skulle de slå døren ned, så de skulle få, hvad dagen hørte til.
3. Af Bierum tilspurgt, om ikke Hans Nielsen og Laurs Iversen derpå flyede ud igennem sengekammervinduet i haven af frygt for dem? - Vidnet svarede, at de flyede ud igennem vinduet i haven, men om det var af frygt, kunne han ikke vide.
4. Om Hans Nielsen ikke straks derefter i sin gård af udriderne blev skudt, og hvo af dem det gjorde. - Vidnet svarede, han blev skudt af dem, men hvo af dem det var, vidste han ikke, såsom det var om natten. Og forklarede vidnet, at førend Hans Nielsen blev skudt, indkom

Hans Knudsen udrider, som tilforn var gået ud for døren, og sagde til de andre to udridere, de skulle tage deres gevær og komme ud, der var folk og ville slå mennesker ihjel, hvorpå de alle tre tog deres gevær og gik tillige med vidnet ud i gården, og da de udkom, tog de pistolerne ud og en efter anden slog kligt, og sagde de da indbyrdes til hverandre, Lader os gå hen under vinduet, hvor der stod lys indenfor :/ og lægge frisk fængkrudt på, som de også gjorde; men om de alle tre lå fængkrudt på, vidste vidnet ikke, hvor da eet skud gik først af, men vidste ikke, at det gjorde skade, hvorpå vidnet blev bange og retirerede sig uden gården og ledet, da de atter blev skudt, og Hans Nielsen gav sig, klagede og sagde, Aha, nu har I skudt mig, nu har I skudt min lår i stykker, nu vil jeg gå til eder, nu kan I gøre, hvad I vil, hvorpå Hans Nielsen, efter han i huset var indkommen, råbte ynkel., skreg og beklagede sig. Derefter gik vidnet hjem til sit hus.

5. Om vidnet ikke har set eller hørt, at Hans Nielsen, da som afvundet er, råbte og klagede sig, sagde til vadestedsriderne, I skulle have skudt mig ihjel og ikke slå mig ihjel. - Vidnet svarede, han havde hørt det, om han ret mindes, af indstævnte Lars Andersen, men havde ikke selv set det, ikke heller hørt det af Hans Nielsen.
6. Om vidnet da ikke ved eller kan erindre sig noget mere til denne sags oplysning? - svarede nej, så vidt han nu kan erindre.

Hans Kragh tilspurgte vidnet: [= > fol. 91]

1. om vadestedsriderne ikke kom fredelig i Hans Nielsen Kromands hus omvundne tid? - Vidnet svarede, de var der, før vidnet kom, da de var sat fredelig.
2. Tilspurgt, enten vadestedsriderne eller Hans Nielsen Kromand begyndte klammeri. - Vidnet svarede, at kromanden Hans Nielsen gjorde først klammeri med vidnet.
3. Tilspurgt, om ikke Hans Nielsen Kromand, da vadestedsriderne ... ham imod og sagde, det var ikke ret gjort at skære man og hale af folks heste, skældte dem? - Vidnet svarede, at det var vidnet, som kromanden Hans Nielsen dengang skældte for skælm, slog hans lue af og rykkede ham i høret, va vadestedsriderne imidlertid sad fredel. Men da de sagde til vidnet, om han kunne tåle at tage(?) sig skældsord og de holdt med vidnet, som meldt, at det var uret gjort således at klippe en andens hest, sagde kromanden Hans Nielsen, de var lige så gode som vidnet, og da det ingen ende kunne få, blev vadestedsrideren Niels Sørensen vred og sprang op og sagde, Kan det da ingen ende få med den klammer, da skal og Djævelen regere dig, din hundsfoot, og gav ham forhen omvundne ørefigen.
4. Tilspurgt, om han ikke hørte Hans Nielsen skælde vadestedsrideren, svarfede, da Hans Nielsen, som omvunden er, var første gang i sengekammeret, råbte han ud til vadestedsriderne og sagde, Jeg giver eder de f... .., så mange I er. Jeg havde mindst troet eder til, I skulle have slaget mig i min egen hus.
5. Om vidnet er bevidst, hvad det var for folk, som Hans Nielsen Kromand havde bestilet med stave og anden værge at skulle slå vadestedsriderne, da de om aftenen i det mørke vejr udkom ... Vidnet svarede, han havde vel hørt, at kromanden og Las Iversen havde våren ude i byen at samle folk for at styre gevalt, men vidnet så ingen; men da Hans Knudsen var ude at se til hestene, kom han ind og berettede, at der var folk uden at ville slå mennesker ihjel, og havde han et slag over hovedet.
6. Tilspurgt, om vidnet ikke ved eller har hørt, at omvundne tid skulle der fare(?) en del stude forbi Vejen ad Skodborg å, som vadestedsridernes .. var at oppasse. - Vidnet svarede, en boelsmand havde sagt det til ham, de måtte vel have passet på de stude, som drev forbi. Men

om de havde dreven den tid eller ikke, blev ham ikke sagt.

Bierum ville tjenstl. have retten erindret og ombedet, han ville behage at tilholde contraparterne uden nogen extravagation at forblive ved vidner alene efter hovedstævningen, så vidt denne sag angår, på det tiden ikke unyttig skal forløbe vidnerne så vel sagen opholdes og fler etingdage tilbringes udi vidnernes travle besværlige høbjerjning i denne vanskelige vejrlig, på hvilke Bierums påstand han sig rettens bistand ville tilbede.

Grundahl havde anhørt vidnet Nis Jepsens udsagn, hvorledes han har oplyst vadestedsridernes fredsommel. forhold indtil de først ved grove ord blev overfaldet, fandt sig anlediget at tilspørge vidnet i øvrigt:

1. Om han med sandhed kan sige at have slet eller fornemmet, at vadestedsriderne Hans Knudsen og Anders Pedersen har lagt vred hånd på kromanden Hans Nielsen og tilføjet ham nogen slag eller ... uden eller inden huset. - Vidnet havde det ikke set.
2. Om vidnet har set eller fornemmet, at bem.te vadestedsrider Anders Pedersen eller Hans Knudsen har skudt med deres pistoler. - Vidnet svarede, at han nok har set, at en af de trende vadestedsridere har skudt tvende gange, men hvo af dem det har været, vidste vidnet ikke at forklare, ikke heller ved, om een [=> AO2 7] af dem har skudt begge skud eller ikke.
3. Siden vidnet har forklaret, at vadestedsriderne har truet at ville slå kammeedøren op, så er spørgsmål, om de enten slog eller stødte på den. - Vidnet svarede nej, ingen af de trende vadestedsridere, så vidt vidnet så.
4. Siden vidnet forklarer, at Hans Nielsen har beklaget sig, at hans lår var skudt i stykker, så er spørgsmål,, om vidnet ikke ved og har set, at Hans Nielsen uden andres hjælp gik alene ind i hans stud fra gården af. - Vidnet har hverken set enten han gik ene eller nogen fulgte ham, såsom det var mørkt.
5. Om vidnet ikke har set eller spurgt, hvem de personer var, som var samlede i kromandens gård med flinter, stave eller stene(?). - Vidnet havde det ikke hørt.
6. Om ikke kromanden Hans Nielsen og Las Iversen af Gruehuset haver rådslaget sammen omvundne tid at få folk sammen med stave og gevær for dermed at oppasse vadestedsridere. - Vidnet svarede, det vidste han ikke.
7. Hvor længe kromanden var ude i gården, før end vadestedsrideren Hans Knudsen kom ud at se til sin hest, og hvo flere der samme tid var ved? - Vidnet svarede, han vidste det ikke.
8. Om ikke vidnet havde lånt samme aften Las Iversen i Gruehuset en flint. - Vidnet svarede, han ikke lånte flinten til Las Iversen, som omspurgt er, men vel til en anden mand, Mads Nielsen af Vejen, som kom til vidnet i hans gård og begærede den der til låns, og da vidnet spurgte, hvad han ville med den flint, svarede Mads Nielsen, De har skudt kromanden, og vi skulle have tagen dem fast, men vi får dem nok intet.

Siden kontraparterne ved en og anden såvel sagen vedkommende som uvedkommende har formeret en del formenende unyttige quæstioner en del sagen uvedkommende, men det eneste i denne sag bør re... og udforskes, er den rene sandhed, hvo enten af bem.te vadestedsridere har øvet denne drab, eller og om de alle tre derudi har været lige skyldige, men som vidnet har forklaret i slig henseende, det han siger derom at være bevidst, så ville Bierum sluttel. os vidnet fornemme, om Hans Nielsen ikke af bemeldte udridere er således imellem 13. og 14. april sidst med hug, skud og slag bleven overfaldet i sit hus, gård og fri frelse uden nogen gørende nødværge, at han derefter den

16. dito ved døden afgik. - Vidnet svarede ja, at han ingen anden ved end bem.te udridere, hvorefter hans Nielsen den 16. dito bortdøde.

I anledning af sidste quæstion tilspurgte Grundahl vidnet, om vidnets sidste svar forstås anderledes end at Niels Bech alene har slaget Hans Nielsen, men hvem af de tre vadestedsridere der har skudt, har vidnet forhen forklaret han ikke ved. - Vidnet svarede, han ingen anden har set, der har slaget kromanden Hans Nielsen uden alene Niels Becker vadestedsridere, ikke heller hvo af de tre vadestedsridere der har tilføjet Hans Kromand det omvundne skud, ej heller set Niels Becher har tilføjet bemeldte kromand anden slag end de omspurgte ørefigner. [=> fol. 95]

2. vidne, Niels Pedersen af Vejen:

1. ja, vidnet var derinde, da de 3 omvundne vadestedridere var der.
2. Niels Sørensen Bæck udrider, da Hans Nielsen Kromand sad på en stol ved bordet, rejste sig op fra bordet og gik til Hans Nielsen og slog ham først under øret med den venstre hånd, siden med den højre hånd, og Hans Nielsen gjorde ingen nødværge, men Las Iversen tog ved Hans Nielsen, og gik begge ind i sengekammeret, hvorpå en af vadestedriderne sagde til vidnet, han kunne skøtte sig selv. Derefter gik vidnt hjem til sit hus og så ej videre, hvortil gik.

Hans Kragh tilspurgte vidnet,

1. om ikke vadestedriderne kom fredel. i Hans Nielsen Kromands hus. - Vidnet svarede jo.
2. Tilspurgt, om Hans Nielsen Kromand selv først yppede og begyndte klammeri med Nis Jepsen af Vejen. - Vidnet svarede jo, og det om en hest, som var klippet hale og man af imod ejermandens vilje.
3. svarede vidnet på Kraghs spørgsmål, at da vadestedriderne sagde. det var en skælmestykke at skære man og hale af en andens hest, sagde kromanden til dem, de var skælme, da det først var Niels Sørensen Bæckr gik til kromanden og gav ham omvundne figen.

Videre var vidnet bevidst. På tilspørgsel af Grundahl, at han ikke ved, så eller fornåm, at Hans Knudsen eller Anders Pedersen haver tilføjet kromanden Hans Nielsen nogen hug eller slag.

Af Bierum tilspurgt, om vidnet kan sige med sandhed og uskadt samvittighed, at Hans Nielsen omvundne tid enten ved hårbreb, hug eller slag havde givet nogen årsag til de ham af udrider Niels Sørensen givne ørefigner og overfald i hans egen hus. Vidnet svarede nej. Videre af Bierum tilspurgt, om vidnet kan gøre nogen vis forklaring, at de tvende af hr. byfoged omspurgte udridere ikke kan have overfaldet og slaget Hans Nielsen, siden vidnet har afvundet at være gået straks bort, da udrider Niels Sørensen ham med ørefigen har overfaldet. - Vidnet svarede, at imidlertid han var i Hans Nielsens hus, slog de tvende udridere ham ikke, men hvad imellem dem kan være passeret, siden vidnet gik ud af huset, vidste vidnet ikke. Sluttel. tilspurgte Bierum vidnet, om han enten var bevidst eller at have hørt Hans Nielsen af nogen anden end omvundne udridere at være bleven overfaldet omvundne tid, hvorefter han den 16. dito ved døden .. - Vidnet svarede nej.

Grundahl i anledning af sidste quæstion tilspurgte vidnet, om han med god amvittighed kan bekræfte, at vadestedriderne alle tre ... er lige skyldige. Vidnet svarede nej, det vidste han ikke. - 2)

Om da Anders Pedersen og Hans Knudsen vadestedridere har overfaldet kromanden Hans Nielsen enten med hug, slag, stød eller skud, som kunne enten være ham til skade eller ringeste årsag til hans død. - Vidnet svarede, han havde det ikke set eller ved derom at give forklaring.

Vidnet blev af retten tilspurgt, om han vidste noget mere denne sag til oplysning end allerede af ham afvunden, han det da ville udsige, hvortil han svarede nej.

3. vidne, Laurs Andersen af Vejen:

1. ja, de trende udridere var derinde.
2. udrideren Niels Sørensen stod op fra bordet, som han sad, og gik til Hans Nielsen, som sad på en stol for samme bord og slog ham først under det ene og siden under det andet øre med sin hånd eller næve, og gjorde Hans Nielsen ikke ringeste nødværge, hvorefter Hans Nielsen gik fra dem, neml. alle 3 udridere, ind i sit senge[=> AO2 8]kammer, og Lars Iversen med ham, og lukkede døren til for sig efter dem, hvorpå efter nogle ordveksling, som vidnet ej erindrer, udrideren Anders Pedersen og Niels Sørensen til til bemeldte kammerdør og sagde til de indenfor værende Lars Iversen og Hans Nielsen, at de skulle komme ud til dem, med de ord, Ellers ville de rende døren ned på dem, hvorpå Las Iversen lukkede døren op og gik tillige med Hans Nielsen ind i stuen til dem og satte sig på bænken bag bordet, hvor da der faldt nogle ord imellem dito Nielsen og vadestedriderne, som vidnet ikke erindrer hvad var. Derpå rejste udrider Niels Sørensen sig op og slog Hans Nielsen først under det ene og siden under det andet øre med sin hånd eller næve, hvor da Hans Nielsen og Lars Iversen rejste sig op og gik atter ind i sengekammeret fra dem; men imidlertid og førend de kammeret indkom, hævdede udrider Anders Pedesen sin pisk og slog, men hvem han høvede efter eller ville slå, vidste vidnet ikke, men ramte Las Iversen for panden. Videre forklarede vidnet, at der blev bedet ind med de ord til vadestedriderne, de ville lade Hans Nielsen have fred i sit eget hus; og så vidnet, at Hans Nielsen og Lars Iversen gik ind atter igen i kammert og lukkede døren til for sig, da vidnet gik ud på gaden.
3. Om vidnet og ikke er bevidst, at Hans Nielsen og Lars Iversen flyede ud igennem oftbem.te sengekammervindue, hvortil vidnet svarede jo.
4. Om vidnet ikke og er bevidst, at Hans Nielsen straks derefter samme tid blev skudt i sin gård af bem.te vadestedridere, og om vidnet kan forklare, hvo af dem det gjorde. - Vidnet svarede ja, men vidste ej, hvor af de 3 der havde gjort det, eftersom det for vidnet ikke var muligt at sige, siden det var mørkt, men forklarede, at der af dem blev gjort 2 skud, hvoraf den første nær havde ramt vidnet, og den anden traf Hans Nielsen, som råbte, Nu har I skudt mig, nu vil jeg gå til eder, så kan I gøre ved mig, hvad I vil. - Da blev vidnet bange og gik omkring i kålhaven og kom ind af en dør ud til haven ind i forstuen. Så kiggede vidnet ind i stuen, hvor udriderne og Hans Nielsen var inde, da lå Hans Nielsen på jordne, og var imidlertid 2 af bem.te udridere inde, af hvilke den ene bøjede sig ned til Hans Nielsen, da han lå på gulvet, og den anden gik på gulvet med sin pistol; men hvem af dem det var, vidste vidnet ikke, ej heller så, at udriderne slog ham samme tid, men hvad de ... forinden vidnet indkom, kan have gjort, var vidnet ubevidst, dog hørte vidnet nok, Hans Nielsen råbte, de skulle skyde ham ihjel og ikke slå eller træde ham ihjel.
5. Om vidnet ved eller og at have set Hans Nielsen at have gjort nogen nødværge ved den ham af udriderne tilføjede overfald, [= > fol. 96] hvortil vidnet svarede nej.

På mons. Kraghs spørgsmål svarede vidnet:

1. at da han i Hans Niensens hus indkom, sad vadestedriderne og andre derinde fredelig og samdrægtelig.
2. at Hans Nielsen Kromand selv først begyndte klammeri med Nis Jepsen af Vejen, men som han gik ud og ,ind, kunne han ikke mærke, hvoraf klammeriet kom med vadestedriderne, men så Niels Sørensen Becker gav Hans Nielsen Kromand ørefigen. - Dernæst tilspurgt, om Hans Nielsen Kromand og Las Iversen, da de kom ud til ham på gaden, gik i byen at samle karle sammen med gevær og anden værge til at beskadige vadestedriderne med, og om vidnet ikke selv dertil blev brugt. Vidnet svarede, han efter Hans Kromands begæring gik til hans nabo, de skulle komme op og se, hvorledes det gik til; men om kromanden og Las Iversen var efter nogen, det vidste vidnet ikke. - Endnu tilspurgt, om vidnet ved, hvem det var, der slog vadestedrideren Hans Knudsen og Niels Bekker, da de var udgået til deres heste, svarede, det vidste han ikke, såsom det var mørkt, men havde hørt, at Hans Nielsen Kromand havde haft selv en stok som en skolvskaft i hånden. Ydermere lforklarede på spørgsmål, at han ikke ved eller så Niels Sørensen Bekker enten slog, sparkede eller trådtge Hans Nielsen videre end omvundne ørefigen. Hvem af vadestedriderne der skød eller hvis skud der træffede Hans Nielsen vidste vidnet ikke.

Mons. Kragh tilspurgte vidnet, om han ikke havde hørt, der samme aften eller nat skulle dreven nogle stude forbi, og hvis det var. - Mr. Bierum var nødtvungen af mons. Kraghs sidst tilførte at igentagesom forhen tilførte af mons. Kragh i denne tilfælde gjorde påstand med erindring til sætledommeren, at han slig unyttige quæstioner sagen uvedkommende dog ville se hæmmet og tilholde vedkommende at blive ved sagen i sig selv, og at der alene rekvireres, så vidt efter indløbne stævnefølge ske bør, for at vorde vidende, hvo af de trende udridere til drabet kan have været årsag, eller om de alle har været i den gerning med, hvorpå han endnu atter tilbød sig sætledommerens lovforsvarlige assistance. - Mons. Kragh mente, atg bem.te quæstion, som mons. Bierum søgte tilsidesat, nødvendigi sagen behøves og dertil henhører; thi havde vadestedriderne ikke haft i erfaring om de omspurgte studes forbidrivelse, havde de ikke denn tid kommen til Vejen, og er desuden i den tanke, at den yppede klammeri skete for at hindre dem fra deres agtende forretninger; derfor påstod og formodede, vidnerne bliver pålagt at svare på, hvis begge parter til sagens oplysning fornøden eragtes. - Retten tilholdt parterne at blive ved hovedsagen og uden videre vidtløftighed end som fornøden gøres som i anledning af udløbne stævnefølge samme såvel i allerunderdanigste følge af hans maj.ts allernådigste lov og udgangne forordninger forkorte og fremme, og for videre disputer imellem partrne at hæmme, blev vidnet denne sinde tilholden at svare på det til ham af mons. Kragh gjorde spørgsmål; men hvorvidt denne i tiden kan anses, beror til ved sagens endelighed og doms slutning. [= > AO2 9] Hvorpå vidnet på ovenmeldte spørgsmål svarede nej, han vidste dertil intet at sige.

Byfoged Grundahl tilspurgte vidnet:

1. Siden vidnet forklarer om monsieur Bierums til ham formerede quæstioner, at Hans Nielsen Kromand og Lars Iversen, som var med ham i kammeret, flyede ud igennem vinduet, så er spørgsmål, om nogle af vadestedriderne satte ham efter og forcerede ham, nemlig kromanden og Las Iversen ud af vinduet. Det vidste vidnet ikke, som han imidlertid var ude.
2. Hvor vidnet var på den tid, da bem.te kromand og Lars Iversen, som forklaret er, kom ud af

- vinduet, og om han det selv så. - Vidnet svarede nej, han så det ikke eller ved, hvorledes de kom ud, men har hørt, de kom ud af vinduet.
3. Om vidnet ved, hven af vadestedriderne eller andre skød det første skud. - Vidnet svarede, at en af vadestedriderne skød, menhvem af dem, det vidste han ikke.
 4. Om der var flere inde i stuen hos vidnet, da han foregiver at have set Hans Nielsen liggende på gulvet i den anden stue. - Svarede, der var ingen andre, så vidt han ved, uden den indstævnedede Knud Jepsen.
 5. Siden vidnet har forklaret på mons. Bierums 5. quæstion, at Hans Nielsen ikke gjorde nødværge imod vadestedridernes overfald, så er spørgsmål, om vidnet har set, at vadestedrider Hans Knudsen eller Anders Pedersen har tilføjet Hans Nielsen Kromand nogen skade, slaget, stødt, sparket eller trådt ham. - Vidnet svarede nej, han havde det ikke set anderledes end som forhen er forklaret, men nu med dette tillæg, at han ikke vidste eller har set, at bemeldte vadestedrider Anders Pedersen eller Hans Knudsen har slaget, stødt, sparket eller trådt Hans Nielsen, som spørgsmålet omformelder, men om det uden hans påsyn kan være sket, vidste han ikke.

Bierum har måttet fornemme af hr. byfoged Grundahls tredie tilførte quæstion, hvorledes han har behaget at rekvirere hos vidnet om det første skud og ganske forbigået det andet, som begge af udriderne sket er, i hvad tanke eller hvad hr. byfoged Grundahl måtte have, m^ham selv være bedst bekendt; men nok er det, at vidnet med flere har forklaret, at begge skud, hvoraf den ene træffede Hans Nielsen, er sket af udriderne, sluttelig ville Bierum hos vidnet fornemme, om ikke Hans Nielsen efter de skud og videre overfald ham af udriderne imellem 13. og 14. april sidst blev tilføjet, påfølgende 16. dito ved døden afgik, hvortil vidnet svarede ja, og vidste vidnet ikke nogen andre end som omvundne udridere [= > fol. 97] Hans Niensens banemænd.

I anledning af vidnets sidste svar, at han ikke ved nogen anden end vadestedriderne at være Hans Niensens banemænd, da han, vidnet, tilforn havde forklaret ikke at have set, at vadestedriderne Anders Pedersen eller Hans Knudsen at have tilføjr den afdøde nogen stød, slag eller skade, så er spørgsmål, om han virkelig på hans samvittighed kan vide, at disse er skyldige i bem.te Hans Niensens død. - Vidnet svarede, han vidste ingen anden, men ikke kunne sige, om de var virkelig gerningsmænd eller ikke, såsom han dem ikke har set. - Retten tilspurgte dette vidne ligesom forrige, om han vidste noget videre til sagens oplysning, hvortil han svarede nej.

På vidnet Maren Hansdatter af Vejen hendes vegne var her ved retten til stede tvende mænd, navnl. Simon Pedersen og Laurs Jørgensen, begge af Vejen, for hvilke hun sit vidne i denne sag edelig havde aflagt, eftersom hun ikke næstleden 16. maj, da hun i retten efter indstævning mødte, til forhør blev admitteret formedelst årsag, som protokollen udviser, og hun straks derefter, eftersom hun efter hendes faders Hans Niensens død ikke havde nogen tilhold, men hos fremmede nødes til at søge sit brød og til den ende straks rejste til Rensborg, hvilket hendes vidne bemeldte tvende mænd erbyder sig i retten at aflægge, ligesom hun det for dem edelig har bekræftet, og med deres ed efter loven kan stadfæste. - Herimod påstod kontraparterne, at siden den forrige forfald ikke er gyldig efter lovens pag. 95 art. 1 (Danske Lov 1-10-1), og vidnesbyrdet efter lovens 104 art. 4 samt 106 art. 7 personligt bør møde i retten at svare parterne på spørgsmål, så påstås, at de fremstillede mænd ikke på slig måde bør antages, heller hendes vidne fremføres, allerhelst kontraparterne end ikke i det ringeste er bleven advaret, da hun sit vidne for fremstillede tvende mænd skal have aflagt; skulle herimod noget blive foretaget, som folks liv og velfærd angår, håber kontraparterne, det for nole og

intet bliver anset, da sættemdommeren lettelig kan skønne, at al ret og sandheds oplysning på kontraparternes side på slig måde beskæres. - Retten kunne ikke i sådan hast, siden aftenen påtrænger, kende parterne i aften imellem, men som flere vidner i denne sag er uafhørt, så opsættes dette begærede skilsmisse i denne post så vel som flere vidners førelse til i morgen betimel. klokken 8 slet, da parterne såvelsom vidnerne samt de 8 stokkemænd sig til samme tid haver sig at indfinde. Desårsag retten denne sinde ophæves.

Fredagen den 25. juli 1738:

Samme foged, skriver og stokkemænd som igår.

Retten resolverede på den dispute, parterne imellem faldt, angående det fraværende vidne Maren Hansdatter, afg. Hans Nielsens datter, som ved tvende mænd, Laust Jørgensen og Simon Pedersen af Vejen er blevet afhørt før end hendes bortrejse til Rensborg, således: At retten ikke lovforsvarligen så at kunne nægte dette vidnesbyrd for tvende mænd aflagt, men samme antog, ligesom de bemeldte tvende mænds samme af hende mundtl. og edeligt har annammet, hvilke de skriftl. af hende har anført, når de samme til protokollen således lader tilføre og samme corporlig beediger, hvilket hvorvidt efter contraparternes protester bør anses, skal ved doms afsigt vorde observeret. -Hvorefter olvenmeldte mænd, Laust Jørgensen og Simon Pedersen for retten fremkom og forklarede således: Maren Hansdatter aflagde sit vidne for os således d. 21. maj, at imellem 13. og 14. apr. var i hendes faders hus i Vejen 3 Kolding udridere, Hans Knudsen, Anders Pedersen og Niels Sørensen, [=> AO2 10] hvilken sidste overfaldt, neml. Niels Sørensen :/ hendes fader, som sad ved bordet på en stol, med ørefigen, hug og slag, som hendes fader uden nødværge at gøre imodtog og flyede ind i sin sengekammer, hvorhen de alle tre udridere forfulgte ham, olg den ene navnl. Anders Pedersen vendte den store ende af hans pisk i vejret over Las iversens hoved, som stod i døren og hindrede dem ej at komme til ham, og sagde Anders Pedersen til ham, gik han ikke bort fra døren, skulle han slå ham for panden, han skulle ligge, og Lars Iversen nødtes til at gå fra døren og hendes fader nødt til at gå ud til dem i stuen, da de igen anfangede og Niels Sørensen udrider gik til ham og slog ham under øret mange gange, så hendes fader flyede atter ind i sengekammeret, og Laurs Iversen med ham, for at have frem og fik døren for sig i lås, da alle tre udridere stormede i stuen og ville ind til dem, truede at ville gøre så og så, da hendes fader og Lars Iversen af frygt for dem flyede ud af vinduet til haven. Noget derefter tog alle udriderne deres pistoler og gik ud i gården, hvor de skød tvende skud, men hvo af dem det var, vidste hun ikke, men løb ud ad byen om hjælp, efter at udriderne igen indkom med hendes fader i huset, da han derinde atter zf dem var bleven overfalden. Men det så hun ikke, såsom hun da var i byen om hjælp, men da hun af byen indkom, så hun hendes fader imellem dem i stuen, og hans bukser var våde og blodet randt. Da hendes fader sagde til hende, Hent to mænd, jeg kan blive synet, og præsten, jeg kan tale med; jeg lever ikke. Imidlertid red de bort.

Grundahl på vadestedridernes vegne med reservation til, hvis han imold rettens idag afsagte interlocutoriekendelse og det protokol. tilførte forhør i sin tid kunne have at påanke, xtilspurgte de fremstillede vidner Las Jørgensen og Simon Pedersen, efter hvis begæring de samme forhør haver holdt over hendes, neml. Maren Hansdatters udsagt. Svarede, Maren Hansdatter selv har begæret det. - 2) Ihvis påhør og nærværelse samme forhør blev holdt, om ikke mons. Otto Diderich var nærværende, hvortil de svarede, Otto Diderich Bierum Bierum samme tid var til stede og mange flere. - 3) På hvad sted og i hvis hus forhøret blev holdt? - Svarede, i hendes fader Hans Nielsens

hus. - Om vidnerne var udmeldt af retten eller hr. herredsfoged, og om forhøret skete med hans tilladelse? Svarede, at de hverken af retten eller herredsfogeden var udmeldt, men som før er meldt, efter Maren Hansdatters begæring, og om det var efter herredsfogedens tilladelse, vidste de ikke. - Bierum ville tjenstl. af hr. byfoged Grundahl begære og udbede, han ville behage og alene rekvirere om den bare sandhed, hvo af udriderne ved hvilken drabet sket er, der er skyldig enten en, to eller dem alle tre, og ikke opholde retten, tiden og vidnerne om det, som ikke er eller kan være at anse, og hvis han ikke dertil imod forhåbning skulle findes villig, tillod Bierum sig rettens lovforsvarl. assistance, hvilkenhan da således uden nogen videre protest lod bero derpå. - Grundahl svarede, at dersom nogen af vadestedriderne skulle være skyldig i Hans Nielsens død, ønskede han, at den ret skyldige måtte blive opdaget, [= > fol. 98] hvilket Grundahl overlader til mons. Otto Diderich som actor at søge oplyst, på det, de som uskyldig befindes, kunne blive befriet for undgældelse. Ellers bad Grundahl, at retten ville behage mons. Otto Diderich at fraholde sig at indfalde med ... til vidnesbyrdene, medens Grundahl fremfører hans quæstioner, da det alene tilkommer retten at tage vidnernes svar og samme selv protokollen lade tilføre uden ringeste hinder af Bierum, hvilket ellers confunderer vidnernes udsagn og ophold til sagens fremmelse. I forventning af rettens assistance Grundahl tilspurgte for det 5) vidnerne, om de begge eller en af dem havde tilkendegivet parterne, enten mons. Kragg, Grundahl eller nogen af vadestedriderne, dette af dem holdte forhør, tiden eller steden, hvortil vidnerne svarede nej. - og 6) om ikke mons Otto Diderich, siden han var nærværende, gjorde spørgsmål til Maren Hansdatter eller spurgte hende om noget hendes vidende angående, eller om han ikke sagde dem i deres forretning, hvorefter de skrev. Vidnerne svarede, at Maren Hansdatter fortalte selv sit vidne for dem, hvorefter Simon Pedersen det skrev på papir, at de her ved tinget kunne erindre.

Hans Kragh formodede, at Maren Hansdatters forklaring, så vidt det strider imod forhen førte vidner, der siger, udrideren Niels Sørensen Bæcker ikke har tilføjet Hans Nielsen Kromand nogen hug eller slag anden end ørefigen, bliver uefterrettelig foruden at hendes vidne isig selv fører nullitet med sig.

5. vidne, Knud Jepsen af Vejen:

Til Bierums spørgsmål:

1. han var ikke nærværende, da Hans Nielsen først i sit hus er bleven overfalden.
2. Tilspurgt, om vidnet var nærværende, da Hans Nielsen den omvundne tid blev skudt, svarede, at han stod ved Hans Nielsens kvistgård, og Hans Nielsen, så vidt vidnet kunne skønne, stod samme tid i hans gårds led.
3. Om vidnet er vidende og har set, at Hans Nielsen omvundne tid blev skudt. Svarede, at Hans Nielsen blev skudt samme tid på omvundne sted.
4. Om der ikke samme tid, før end han blev skudt, blev af omvundne udridere skudt 2 skud, hvoraf den ene, om ikke begge, træffede Hans Nielsen. Vidnet svarede, de skød tvende skud, men ved den sidste skud klagede Hans Nielsen sig, og samme skud træffede ham; men om det første skud træffede ham, vidste vidnet ikke.
5. Om vidnet kan forklare, om de tvende skete skud blev skudt af en af omvundne udridere eller af tvende af dem. - Svarede, det vidste han ikke.
6. Om vidnet kan forklare, hvad for en af dito udridere der skød det skud, hvorved Hans Nielsen blev beskadiget og ventel. årsagen til hans død. Svarede nej, han vidste det ikke,

såsom det var mørkt.

7. Sluttelig blev vidnet af Bierum tilspurgt, om han er bevidst, at Hans Nielsen, efter at denne omvundne ham tilføjede skud og overfald varsket, derpå den 16. dito ved døden afgik. Vidnet svarede, at Hans Nielsen døde ugenfær en døgn derefter.

Hans Kragh tilspurgte vidnet:

1. Hvad tid han kom til Hans Nielsen. - Svarede, imellem midnat og dag kom vidnet til Hans Nielsen, og stod han samme tid alene i hans gårds led.
2. Tilspurgt, af hvem vidnet var kaldet til at komme der. - Svarede, Las Andersen, som forhen vundet haver, havde begæret vidnet at komme.
3. Svarede, at han blev kaldet for at komme at stoppe klammeri, som var imellem vadestedriderne, og Hans Nielsen havde en liden kæp i hans hånd, som stod ved hans seng. [=> AO2 11]
4. Svarede, at kromanden Hans Niensens datter Maren Hansdatter rakte en flint ud af vinduet i toften til vidnet; men der var intet i den, og samme flint blev udleveret på den måde, at en af dem ville skyude en af vadestedridernes heste under dem for at tage dem op, efter at Hans Nielsen var skudt. Og samme tid var Las Iversen af Gruehuset til stede, som vidnet overleverede bemeldte bøsse.
5. Tilspurgt, om vidnet så, hvor vadestedriderne stod, da omvundne tvende skud gik af. Svarede, at de komme alle tre ud af Hans Niensens dør samme tid, og den ene gik lidet østen for ved huset, men hvem det var, vidste vidnet ikke.
6. Om de kunne oppe ved huset se, hvem der stod i gårdsleddet og oppe i gården? - Svarede, det kunne vidnet ikke egentl. vide, uden de kunne høre det på hans røst.
7. Hvorledes vidnet da kunne stå oppe ved kvisten og se Hans Nielsen i gårdsleddet? - Svarede, han kunne ikke se ham så grqandt, men kunne skimme ham noget, tilmed kendte ham på hans røst, som han syntes var: Kom herud, karle. Skyder I een, så er her flere igen. Og dette var, før end der blev gjort skud og efter at udriderne var udkomne. Videre forklarede vidnet, at da Hans Nielsen var skudt og indgåen, var vidnet gået efter og kom så vidt, han fik den ene fod inde døren i forstuen, da han så tvende af vadestedriderne var derinde, hvoraf den ene gik på gulvet og den anden stod ved Hans Nielsen og sagde, Du har fortørnet os i aften som en hundsfot, og så, bemeldte vadestedrider rørte armen op og neder, men ikke, at han rørte Hans Nielsen.
8. Videre blev vidnet tilspurgt, om han ikke ved eller så, hvem det var, der slog først Hans Knudsen udrider, da han var gået at se til deres heste og siden udrideren Niels Sørensen Bæcker tvende slag, da ealle trende vadestedridere var udkommen. Vidnet svarede, at da han kom til Hans Nielsen, gik Hans Nielsen for ved vidnet op til døren, da en af udriderne, - hvem det var, vidste vidnet ikke, - kom og ville gå ud af døren, tren Hans Nielsen om ved siden af døren med en stk. træ, som han havde i hånden, og slog til bem.te vadestedrider; hørte det skrappede, men hvor han ramte ham, vidste vidnet ikke. Da bemeldte udrider gik ind igen tilbage, og Hans Nielsen Kromand tillige med vidnet blev udenfor, da Hans Nielsen gik køsten fra vidnet, men hvor han gik, vidste vidnet ikke. Men vidnet blev stående i beråd, om han skulle gå ind eller ikke, men blev dog udenfor og gik eller blev stående ved kvisten, hvilket alt passerede, førend alle trende udridere kom ud, og der blev skudt. Så eller ved ikke, hvem der, som omspurgt er, haver slaget vadestedrideren Niels Sørensen, da de alle trende kom ud. Ved ellers ikke, at samme nat skulle dreven nogen stude forbi, ikke heller

ved, hvem der først har våren årsag til kalmmeriet i kromandens hus.

Bierum fandt sig anlediget af vidnets svar, hvor han siger og afvunden haver at have været i Hans Nielsens hus og i forstuedøren uden for den stue, hvor Hans Nielsen og omvundne vadestedridere var inde, [=> fol. 99] og siden forklarer at have stået ude og betænkt sig, om han turde gå ind, vidnet ydernere at tilspørge

1. hvorledes han kom ind i stuen, som han afvundet haver at være ude, og hvad dertil var årsag. Vidnet svarede, at Hans Nielsens liden datter kom til vidnet i haven og ville have, at han skulle gå ind med hende.
2. Om vidnet ikke, førend han kom i haven, hvor han siger, barnet kom til ham, hørte ved kvisten, hvor han har afvundet at have stået, det Hans Nielsen gav sig, klagede ynkel. i stuen indenfor, og om vidnet ikke hørte, han sagde, Skyder mig ihjel, men slår og træder mig ikke ihjel. - Vidnet svarede, han hørte ved kvisten, Hans Nielsen gav sig inde i stuen me de ord: Oh, ja. Han hørte og ved døren, at Hans Nielsen sagde, Træder og sparker mig ikke, men skyhder mig ihjel. Men vidnet så ikke, at vadestedriderne enten trådte eller sparkede Hans Nielsen.
3. Da vidnet, som forklaret er, siger sig at have hørt Hans Nielsen, da vidnet var uden for huset, klagede og ... sig inde i stuen, så er spørgsmål, om han med ed kan bekræfte, at vadestedriderne da ikke kan have trådt og sparket ham. Vidnet svarede, det vidste han ikke.
4. Om vidnet ved nogen anden at være Hans Nielsens banemand end omvundne udridere, alle tende eller nogen af dem? Vidnet vidste ingen anden.

Grundahl i anledning af vidnets svar på sidste quæstion tilspurgte vidnet, om han virkel. har set eller ved, at vadestedriderne den ene eller den anden har tilføjjet Hans Neilsen dødelig skade. - Svarede, at han så, de alle tre vadestedridere kom ud af Hans Nielsens dør, som afvundet er, og hørte tvende skud af udriderne, men hvem af dem, det var, vidste han ikke. - 2) Om vidnet da kan sige med god samvittighed, at vadestedriderne virkel. er alle tre er Hans Nielsens banemænd. Vidnet svarede, at en af de tre udridere er hans banemand, men hvem af dem, det vidste vidnet ikke.

6. vidne, Hans Poulsen fra ibm.:

1. som svarede på Bierums første spørgsmål ej samme til at have været nærværende, men kom siden, og da Hans Nielsen var ude i gården. - Hvorefter Bierum da tilspurgte vidnet for det
2. om han ikke er vidende, at omvundne trende udridere var samme tid inde i Hans Nielsens hus eller gård, og at vidnet ville forklare, hvor de var, da vidnet kom i bem.te Hans Nielsens gård. Vidnet svarede, alle trende udridere var i Hans Nielsens hus, da vidnet først kom.
3. Om der ikke af bem.te udridere blev gjort tvende skud og Hans Nielsen af den ene skud blev skudt. Vidnet svarede jo.
4. Om vidnet ikke hørte eller så, at omvundne trende udridere derefter, da Hans Nielsen var skudt, fik ham ind med i huset igen. Vidnet svarede, at da Hans Nielsen var skudt, sagde Hans Nielsen til vadestedriderne, Nu har I skudt mig i mit lår, I ærlige (uærlige?) karle; nu vil jeg gå ind til eder, så må i g-re ved mig, hvad I vil. Hvorpå de to gik ind med Hans Nielsen og den tredie blev udenfor. Men hvem det var, vidste han ikke. Vidste ikke heller at forklare, hvem af vadestedriderne som gjorde de tvende skud.
5. Om vidnet var inde i huset, da udriderne var derinde med Hans Nielsen? - Vidnet svarede

- nej.
6. Hvor nær vidnet var huset, da udriderne og Hans Nielsen var inde? - Svarede, at var vesten for gården i toften og ej nærmere huset, førend udriderne ville ride bort, da han gik over i haven ved Hans Nielsens hus og da hørte Hans Nielsens børn inde ... skreg og råbte, de sparkede deres fader.
 7. Om omspurgte vadestedridere var inde i stuen hos [=> AO2 12] Hans Nielsen, da børnene skreg og råbte, som afvundet om? - Vidnet svarede, de tvende af de trende vadestedridere var derinde, men hvem det var, vidste han ikke, men havde hørt af andre, at det skulle have været Hans Knudsen, som var udenfor.
 8. Om vidnet havde hørt foruden den omvundne skrig og råb, af børnene sket er, at Hans Nielsen foruden den ham tilføjede skud og første overfald i sit hus af udriderne efter skuddet i sit hus af bemeldte udridere atter er blevet overfaldet? - Svarede, at han vel hørt det af andre, men ikke set det, og de, som han havde hørt det af, var indstævnedede vidner, så vidt han ved sig at erindre.
 9. Om vidnet ikke er sig bevidst, at siden denne overfald med hug, skud, stød eller slag, Hans Nielsen er blevet tilføjjet imellem 13. og 14. apr. sidst, at han derpå d. 16. dito ved døden afgik. - Vidnet svarede ja.
 10. Om vidnet enten ved eller og hørt haver andre at være Hans Nielsens banemand end omvundne udridere? - Svarede vidnet nej, han hverken ved eller har hørt andre, men egentlig hvo af samme udridere er rette og sande banemand, vidste vidnet ikke.
 11. ville Bierum hos vidnet fornemme, om han vidste noget mere til denne sags oplysning, end omspurgt er, han da det her ved retten ville tilkendegive, således at han det med en god samvittighed kan bekræfte og ej noget at have dølget. - Svarede, at så vidt han nu erindrer, vidste han ikke mere.

Hans Kragh tilspurgte vidnet, ved hvad tid han kom til Hans Nielsen. - Svarede, det var over midnat. - 2) Hvor Hans Nielsen denne tid var? - Svarede, da var han ude i hans gård, og havde han haft bud efter vidnet, som var før end udridernes udkomst og før der blev skudt, og sagde budet til vidnet, at han skulle komme op til kroeret, kromanden var blevet uens med udriderne, og da vidnet kom til Hans Nielsen som meldt, råbte bemeldte Hans Nielsen til udriderne, nu skulle de komme ud; ville de skyde, så skulle de nu skyde; skød de een, så var der flere igen; vi har også at skyde med. Men vidnet så ikke andet, end Hans Nielsen havde et stk. træ i hans hånd. Da vidnet gik fra Hans Nielsen om vest gården og så ikke, hvad passerede, førend de hørte begge skuddene. Da udriderne var bortreden og vidnet kom ud af haven, så han Las Iversen af Gruehuset gik med en flint. Så hverken først eller sidst udriderne slog Hans Nielsen, ikke heller ved, hvem af dem har våren årsag til klammeri, ej heller ved noget af studene samme nat skulle være dreven forbi. Videre forklarede vidnet, han ej selv havde andet i hånden end en liden egekæp, da han blev indkaldt til Hans Nielsens gård.

Af Bierum tilspurgt, om omvundne udridere var inde i Hans Nielsens hus eller i gården udenfor, da denne tale af Hans Nielsen skal være sket. Vidnet svarede, enten de var inde i huset eller i døren, vidste han ikke, men råbet mente han nok de kunne høre, såsom han råbte højt. - Videre af Bierum tilspurgt, om Hans Nielsen da gav bem.te udridere enten ved hug eller slag nogen årsag til at skyde. - Vidnet svarede nej, forklarede derhos, da skuddet skete, var han vesten gården.

På Grundahls spørgsmål svarede vidnet, at han havde hørt af Nis Jepsen og Nis Hansen af

kunne se, end det jo var Hans Knudsen som var ude ved hesren i gården, medens [=> fol. 100] de tvende andre vadestedridere var inde i stuen.

7. vidne, Mads Nielsen ibidem:

Svarede på Bierums spørgsmål, 1) at han ikke var nærværende. - På de andre af citantens såvelsom øvrige spørgsmål og kontraparterne vandt vidnet det selvsamme som næstforrige vidne afvunden haver, dog vidste vidnet, at det sidste skud, som blev skudt i gården ... træffede kromand Hans Nielsen, mens det første ..., og havde vidnet, da han blev kaldet ned hos benævnte kromand, med sig en egekæp i hånden.

8. vidne, Søren Pedersen af ibidem,

som fulgte næstforrige vidne Mads Nielsen, undtagen at vidnet ikke havde kæp med sig, men hans bare(?) hænder. Ellers forklarede, at Las Iversen af Gruehuset var den, som ...vidnet til Hans Niensens, at vidnet skulle komme derhen, såsom Hans Nielsen og udriderne var uens.

9. vidne, Nis Hansen af ibidem.

som svarede på Bierums spørgsmål,

1. ej at være nærværende omspurgte tid.
2. Omvundne tid var ej flere inde i Hans Niensens hus end 2 af titbenævnte vadestedridere, som var Anders Pedersen og Niels Sørensen, men Hans Knudsen stod uden døren i gården ved hestene, og var skuddene sket og Hans Nielsen skudt, da vidnet kom.
3. vidste vidnet intet af, ejheller kunne gøre nogen forklaring om, eftersom han ikke var nærværende.
4. do.
5. er af vidnet forhen forklaret.
6. kunne han ej give anden forklaring på end på andet spørgsmål.
7. svarede, at da vidnet kom i døren i Hans Niensens hus, efter at Hans Nielsen var skudt, kom en af Hans Niensens døtre, som er en liden vanfør pigebarn, og bad vidnet med det ord, For Guds skyuld, hanville komme ind og hjælpe hendes fader, udriderne ville slå ham ihjel, hvorpå og af slige ord vidnet holdt sig tilbage og kom ej videre end til køkkenet, som varnet kom til ham, og imidlertid vidnet stod der, hørte han Hans Nielsen råbe inde i stuen således: A, vi er ..., er der nogen, der kan hjælpe mig, da hjælpe de mig; og forklarede at ingen andre var samme tid inde i stuen hos Hans Nielsen end vadestedriderne Anders Pedersen og Niels Sørensen; Hans Knudsen stod desmidtid ved hestene, som af vidnet forhen forklaret er. Ydermere forklarede vidnet, at omvundne 2 udridere Anders Pedersen og Niels Sørensen udsældte Hans Nielsen med hårde og grove ord, hvoraf han kunne erindre skælp og kanalje, men Hans Nielsen hørte han intet andet af, end han bad om fred, men omvundne skældsord kunne vidnet ikke forklare, hvem af dem samme ord udtalte. Og blev vidnet udenfor, hvorhen han ud af køkkenet var udgået, og imidlertid han der stod, kom en af de tvende da inde værende udridere, Niels Sørensen og Anders Pedersen, ud til døre og sagde [=> AO2 13] til Hans Knudsen, som var udenfor, Hvad er det for en, dér står, som var vidnet ment, hvortil Hans Knudsen svarede, det var en, der ville have for en skilling

brændevin. Da Hans Knudsen sagde ydemere til den udkommende udrider, Lad os ride vor vej, her er intet at bestille; men enten det var Anders Pedersen eller Niels Sørensen, der udkom, vidste vidnet ikke; men da samme indgik, hørte vidnet, han sagde, det var nogen skælmsfolk i kroeret, og djævelen skulle regere dem. Straks derefter udkom de begge til Hans Knudsen, satte sig så tillige med ham hver på sin hest og red bort. Da de var bortreden, gik vidnet ind i stuen til Hans Nielsen, som sad ved sin bordende og klagede sig, hvorledes han var medhandlet, med dette tillæg, han levede ikke, og bad han vidnet at han ville se hvorledes han var handlet, da vidnet gik til ham for at se det, men Hans Nielsen kunne ikke rejse sig, før end vidnet kom ham til hjælp og fulgte ham ind til hans seng, og ved det de trækkede ham ud af sine klæder, så vidnet mage (mange?) på Hans Nielsens legeme skudt, så vidt vidnet kunne skønne, var det rendkugler(?); så vidnet så to huller på hoften og nedenfor på låret 4-5 huller, hvilket vidnet ikke just kan erindre sig. Andre steder på hans legeme end på låret så vidnet ikke Hans Nielsen af skud eller i andre måder at være beskadiget enten af skud eller andet.

Grundahl tilspurgte vidnet:

1. at som han forklarer, da han var ude i gården hos Hans Knudsen og foregiver at have hørt, at Hans Nielsen inde i stuen og råbte Oh ve, oh v..., og ne, som vidnet forklarer var Niels Sørensen og Anders Pedersen, skal have skældt inde i stuen, så er spørgsmål, om han på hans samvittighed kan vidne, at det var vadestedriderne, den ene eller den anden, og ikke andre som skældte, siden vidnet ikke selv var så nær ej heller i stuen. Vidnet svarede, at det var vadestedriderne, som skældte Hans Nielsen.
2. Siden vidnet ikke var inde i stuen samme tid, hvoraf han da så vist kan sige, at det var en eller begge vadestedriderne skældte. Vidnet svarede, at han kunne se dem igennem vinduet, begge udriderne så vel som og kunne høre deres ord, men ej kunne gå forskel på, hvem af de tvende udridere ordet udtalte, og havde ham, nemlig Hans Nielsen imellem dem i stuen ved bordet, og undertiden kunne vidnet se hovedet af Hans Nielsen og undertiden ikke.
3. Om vidnet kan bekræfte, at enten Niels Sørensen eller anders Pedersen havde hånd lagt på Hans Nielsen, imidlertid han efter vidnets forklaring var ibemmel benævnte vadestedridere? - Vidnet svarede nej, det så han ikke, ej heller så vidnet, at nogen af disse 2 udridere enten sparkede eller slog Hans Nielsen.
4. Om vidnet den tid kendte Anders Pedersen og Niels _Sørense udriderne. Vidnet svarede, at han ikke kendte udriderne anderledes end på dette, at Hans Knudsen stod udenfor, så måtte det jo være de andre tvende, dere var inde [=> fol. 101] i stuen; vidste ikke heller at gøre nogen forskel enten på Anders Pedersen eller Niels sørensen Beck, formedelst at vidnet ikke er bekendt med dem og derfor ej ved at gøre forskel på dem.

Bierum tilspurgte vidnet, om han ikke er bevidst, det Hans Nielsen, efter at han ved hug, skud stød eller slag af vadestedriderne var bleven overfalden imellem 13. og 14. april sidst, at han deraf den 16. dito ved døden afgik. Vidnet svarede, at han døde ungefær en fire og tyve timer efter at omspurgte ham var tilføjjet. - Videre tilspurgt, om vidnet enten ved eller hørt haver, nogen anden eller andre at være Hans Nielsens banemand end omvundne udridere. Vidnet svarede, at han vidste ingen anden, ej heller havde hørt tale om andre at være Hans Nielsens banemænd end omvundne udridere; havde og hørt af dem, han havde hørt ... derom, at Hans Knudsen var der udenfor.

Grundahl videre tilspurge vidnet, hvoraf han ved, at ingen andre er Hans Nielsens banemænd end vadestedriderne, da han dog tilforn har forklaret, at han hverken har set, at nogen af dem enten har skudt, stødt, slaget, sparket eller lagt hånd på Hans Nielsen. Vidnet vidste det ej af andet end hvis han af andre derom har hørt.

Sluttel. af Bierum tilspurgt, om vidnet har set Hans Nielsen givet nogen anledning, som kunne forårsage den på ham øvede overfald og drab. - Vidnet svarede, det vidste han ikke af, formedelst han imidlertid ikke var nærværende og ikke så klammeriet. - Bierum så sig af hr. byfoged Grundahls tilførte sidste spørgsmål og vidnets derpå givne svar anlediget at tilspørge vidnet, om han da ved, at Hans Nielsen enten har givet nogen anledning til den på ham øvede gerning af udriderne eller ikke. Vidnet svarede nej, det vidste han ikke, enten han havde givet anledning dertil eller ikke.

10. vidne, Jens Poulsen fra ibidem:

1. var ej nærværende ved første overfald.
2. kan derfor ej gøre nogen forklaring (herom).
3. Af Bierum tilspurgt, om vidnet så imellem omvundne 13. og 14. april, at Hans Nielsen blev skudt. Vidnet svarede, det så han ikke såsom han igen var bortgået, for end der blev skudt.
4. Når vidnet kom til Hans Nielsens hus, og om vidnet var derinde. Vidnet svarede, at han kom til Hans Nielsens hus først, da Lars Iversen af Gruehuset var inde med Hans Nielsen i sengekammeret.
5. Om vidnet da så omvundne udridere inde i Hans Nielsens stue, da Hans Nielsen og Lars Iversen var inde i sengekammeret. Svarede ja, udriderne var i stuen samme tid.
6. Om vidnet ikke [= > AO2 14] så og hørte, at omvundne vadestedridere gik i stuen, larmede og truede, at dersom de indenfor i kammeret værende, Hans Neislen og Lars Iversen mælede et ord, ville de slå døren ned, med flere ord. - Vidnet svarede, at han hørte af vadestedrideren Anders Pedersens mund, som gik til sengekammerdøren og sagde med de ord til Hans Nielsen Kromand, han skulle gå i hans seng. Derpå Hans Nielsen gav til svar, Jeg har betalt det sted, jeg står på ... Udrideren Anders Pedersen gav til gensvar, at dersom Hans Nielsen ikke gik i hans seng, da skulle han læste ham derudi. Og videre blev udsagt af en af udriderne, men hvem af dem var, vidste vidnet ikke, de ville tale med ham, inden de skiltes ad. Derefter gik bemeldte udrider Anders Pedersen til sengekammerdøren med begæring, om han ikke måtte se ind til ham. Derpå gik Nis Jepsen af Vejen og Hans Kromands ældste datter med bedende, at Anders Pedersen udrider ville lade Hans Nielsen være i aften. Svarede derpå, Kan I ikke lade mig se ind til ham engang. Da gik en af udriderne til omvundne dør; men om det var Niels Sørensen eller Anders Pedersen, kunne vidnet ikke forklare. Ikke Heller, hvad ord da faldt. Da dette var sket, kom Las Iversen og Hans Nielsen ud af sengekammeret og satte sig ved bordet i stuen. Hvad ordveksling imellem dem faldt, kunne vidnet ikke erindre, kun så, det bemeldte Lars Iversen og Hans Nielsen gik atter ind i kammeret, og to af udriderne fulgte efter dem til kammerdøren, men hvem det var af de 3 udridere, kunne vidnet ikke forklare, men hørte, at en af de 3 udridere sagde, de havde våren her mange gange, men aldrig havde det været sådant, da nu en af de 2 udridere Anders Pedersen eller Niels Sørensen sagde, Dersom jeg havde en boldøkse (buløkse?), da skunne han nslå i stykker enten dør eller stænger. Hvilken af de ... det var, vidste vidnet ikke. Lidet derefter gik en af bemeldte 3 udridere ud for døren, men hvem af dem det, var vidste vidnet ikke, men hørte dog, da den samme kom ind igen, at han sagde til de andre, som inde i huset

var, med de ord, de skulle komme ud, der var folk ude, som ville slå mennesker ihjel. Hvorpå de 2 vadestedridere gik ud imod den tredje, som ordene udsagde; men om de havde deres gevær med, kunne vidnet ikke forklare. Ellers berettede vidnet, at den ene vadestedrider Hans Knudsen var gået ud til ... af stuen i gården, før end den ene af vadestedriderne kom til stuedøren og sagde de omvundne ord, at der var folk ude at slå mennesker ihjel. [=> fol. 102] Mens Hans Knudsen igen ville gå ind, mødte Hans Nielsens ældste datter ham og sagde, Åh, Hans lille(?), lad det nu være i aften. Gav derpå til svar, Hvad kan jeg gøre derved? Men da alle 3 udridere var udgåen, hørte vidnet 2 skud, efter at vidnet var udkommen og gik hjem. Skuddene afgik i Hans Kromands gård, men hvem det var, der skød, vidste vidnet ikke, ej heller, om de 2 skud skete ved en eller 2 personer.

7. Sluttelig af Bierum tilspurgt, om vidnet ikke er bevidst, at Hans Nielsen siden det ham tilføjede skud med videre imellem d. 13. og 14. april sidst, påfølgende 16. april døde. - Vidnet svarede, at han levede ungefær 24 timer, efter han var bleven skudt. Vidnet havde ikke set nogen med gevær i Hans Nielsens gård uden Lars Iversen i Gruehuset, som gik med en bøsse, efter at de 2 skud i Hans Nielsens gård var afgang; men om nogen var i bøszen, vidste vidnet ikke, ej heller var han vidende om de 3 vadestedridere havde gevær med dem eller ikke.

Grundahl tilspurgte vidnet, om han ikke ved eller har set, at der var klammeri imellem Hans Nielsen og Nis Jepsen af Vejen, og ellers har hørt, at Hans Nielsen udskældte vadestedriderne, før end de efter vidnets udsigende skal have bedt Hans Nielsen at gå til senge. - Vidnet svarede, at da Anders Pedesen bad kromanden at gå til sengs, gik anders Pedersen på gulvet og sagde, Hvad, er vi hunde, vi er jo kongens karle, men agtede ikke, om noget skilte(?) dem.

2: Om vidnet har set eller ved, nogenaf vadestedriderne har stødt eller slagen enten dør eller stolpe eller andet i huset, og overalt om vidnet har set eller ved, at nogen af vadestedriderne har stødt, slagen sparket eller skudt Hans Nielsen og ellers tilføjet ham nogen skade. - Vidnet svarede, han vidste ej noget om omspurgte post at gøre forklaring om.

Bierum, eftersom hr. byfoged Grundahl har formeret adskillige spørgsmål til vidnet, fandt sig foranlediget at tilspørge vidnet, om han har hørt nogen anden at have tilføjet Hans Nielsen nogen skud eller anden overfald end omvundne vadestedridere, samt om han har hørt nogen anden at være Hans Nielsens banemand. Til begge dele svarede vidnet nej, og vidste ingen anden rede at gøre til nogen oplysning, end hvis han forhen afvunden haver.

Bierum ønskede gerne, at indstævnte og endnu uafhørte vidne Las Iversen af Gruehuset og for denne sinde kunne blive afhørt. Men som aftenen nu påtrænger og man desårsag ikke er forsikret at fået vidnet afhørt, så indstillede Bierum til sættemdommeren, enten han nu, neml. vidnet, antages og muligen ikke kan få ham af formeldte årsag på alle sider afhørt, eller om han finder desårsag for godt at opsætte det til i morgen eller næstkommende [=> AO2 15] tingdag, dog med den condition, at parterne kan være forskiret til den tid. sættemdommeren sagen i så måde med contraparternes consence opsætter. [7/8](#).

Torsdagen den 31. juli 1738:

Ebbe Sørensen af Okslund i Lindknud sogn forestillede 2 varselspersoner navnl. Jens Pedersen og Thomas Mortensen, begge af Bobøl, som efter en medhavende memorial havde kaldet her til retten således som folio 103 udviser. De har talt med den indstævnedes Christen Andersens hustru. Ebbe Sørensen fremlagde sit skriftlige indlæg (fol. 103-104). På Christen Andersens vegne indfandt sig Christen Nielsen af Asserbøl og begærede, at retten ville tilholde Ebbe Sørensen at bevise, hvad adkomst han har til det omtvistede stk. kirkeeng. Ebbe Sørensen henholdt sig til sit indlæg og begærede sit forbudsvidne antaget. Retten ville fornemme ved Christen Nielsen, om han havde nogen dokumenter i hænde, hvorefter Christen Andersen kunne være berettiget til engen. Christen Nielsen svarede, ham i så måde var ingen dokumenter leveret. Derefter retten admitterede de 2 såkaldte forbudsmænd, navnl. Niels Pedersen af Okslund og Christen Christensen af Høleed at forklare deres forbud, som var således: At den 18. juli næstafvigte lod Ebbe Sørensen i deres påhør forbyde den indstævnte Christen Andersen, at han ikke måtte befatte sig med græsset eller høet på den omtvistede eng før end sagens uddrag og ej at føre det der fra stedet. Retten resolverede, at siden Ebbe Sørensen her i retten ved tvende forbudsvidner har bevist at have gjort forbud til Christen Andersen ej at bortføre græsset af det stk. eng Lindknud kirke tilhørende, citanten i fæste haver, altså kunne retten ej anderledes se end samme forbud jo lovl. at være og ved magt at stnde; og som græsset ej uden bedærvelse på stedet kan blive til sagens uddrag [= > fol. 103] beliggende, så kan Ebbe Sørensen samme hjembringe, så snart det tjenl. befindes, dog at han først samme ved tvende upartiske mænd samme lader taxere, hvor meget det kan være af værdi. [21/8](#).

Continuationsstævningen fra von Scholten til Estrup til Niels Sørensen Bæcher vadestedrider ved Kolding toldsted formedelst det manddrab på en højbemeldte herres bonde Hans Nielsen i Vejen - at møde torsdag den 24. juli. Stævningen er forkyndt den 28. maj for Niels Sørensen Bechers logement og talt med hans vært Niels Mikkelsen i Seest by. Læst på Nørrejylland's landsting d. 18/6.

Varselsmemorial fra Ebbe Sørensen i Okslund til Christen Andersen ibm. Varslet også anmeldt for sr. Anders Lundt på Estrup.

Ebbe Sørensens indlæg i retten til herredsfoged Søren Bierum: Et stykke eng Lindknud kirke tilhørende mig 1729 forundt er i fæste mit livs tid at nyhde, har min nabo Christen Andersenn i Okslund sig dette år bemægtiget at slå, rive og ventelig at hjemføre. Desårsag for at nyde dito eng herefter, som hidindtil, jeg har været beføjet at lade ham ved tvende mænd forbyde høet derfra at bortføre eller bortføre lade at Christen Andersen ikke bør eller må befatte sig med høet at bortføre eller bortføre lade, før end han det nærmere ved sagens endelige udfald, om så sker :/ vorder tilladt; men mig, som engen til dato nydet og brugt haver siden 1729 tilladt at hjembringe, [= > fol. 104] på det høet ikke af kreaturerne og indfaldende uvejr skulle blive forødt, hvorimod jeg er overbødig derfor at være responsabel, såfremt han dertil ved sagens udfald og endelige doms afsibgt bedre end jeg :/ der dog aldrig skal befindes :/ kan være berettiget. Beder om, at retten vil

pålægge Christen Anderesen at bevise sin adkomst. Beder om 3 ugers anstand i håb, at kirkens patron von Scholten kan komme hjem og sagen mindeligt kan blive afgjort.

fol. 104:

Torsdagen den 7. august 1738:

Drabssagen mod vadestedriderne. Otto Diderich Bierum afhører

11. vidne, Las Iversen af Gruehuset:

Bierum begærede, at han ville udsige og forklare alt, hvis han i denne sag kan være vidende til sandheds oplysning, allerhelst af de afhørte er fornemmet, han fra første anfang skal have været til stede på omvundne tid og sted, da Hans Nielsen er bleven skudt og videre overfaldet, og at retten gunstig ville behage hans vidne, ligesom han den udsiger, til protokollen ord efter andet uden nogen andens mellemtale at anhøre. - Grundahl på tilstedeværende vadestedridere Andes Pedersen og Hans Knudsen deres vegne ville have sig forbeholden imod dette vidne til hans agtende protest og påstand i nødige tilfælde og ellers overlod til retten, om vidnet forsvarl. kan accepteres, siden han af de fremførte vidner er overbevist at have været tillige med Hans Nielsen at samle folk med stokke og videre, som [= > AO2 17] vntelig har været årsag til det skud, som skal have træffet bem.te Hans Nielsen. - Bierum agtede ganske unødigt noget på hr. byfoged Grundahls tilførte at replicere, såsom han var forsikret, at retten i anledning af hans maj.ts allernådigste lov admitterede vidnet til forhør og sandheds udsigende. I vidrig fald reserverede Bierum sig, hvad der udi sin tid og på sit sted lovl. kan være at påanke med alle deraf flydende og følgende dependencer. - Retten kunne ikke nægte denne fremstillede vidne, som lovl. er indkaldt, jo til forhør om hans sandheds udsigende i denne sag måtte admitteres. Men hvorvidt samme bør og kan anses, skal ved doms slutning vorde observeret. Hvorpå vidnet Las Iversen forklarede: At ungefær ved solens nedgang den 13. apr. sidst var vidnet i Hans Nielsen Krlmands hus i Vejen, kom omvundne 3 vadestedridere ind i bem.te kromands hus og begærede en krus øl, hvortil Hans Nielsen svarede, han havde intet. Derpå satte de dem ned, om de fik et glas brændevin eller ikke, vidste vidnet (ikke?). Lidet derefter sagde Hans Nielsen til vidnet, Jeg har en tønde mjød (mjød?), som endnu ikke er stukket hul på, jeg vil både for din og disse gode venners skyld stikke hul på den, fordi jeg ingen øl at sælge dem, så og fordi du drikker intet brændevin, hvorpå Hans Nielsen gik hen og stak hul på omvundne møjdtønde og kom ind med en boutellie mjød til dem. Imidlertid kom en af vadestedriderne med alle tre deres pistoler. Men hvem af dem det var, vidste vidnet ikke. Samme pistoler lagde de på bænken imellem dem og derhos sagde, Der er vel ingen, som gør vores heste noget, som står uden for døren. Dertil svarede Nis Jepsen af Vejen, som da inde var, de gjorde vel ikke således ved dem, som de gjorde ved Andreas helmisse her af byen, som da gik på Skodborg mark, hvilken de ragede hale og man af, hvorpå en eller to svarede så vidt vidnet kunne skønne af vadestedriderne, det var et skæmstykke. Dertil kromanden svarede, det vidste han ikke, efterdi han var advaret at holde samme helmisse derfra, som ejermanden selv havde sat derover, og tilmed havde den været indtaget i hus, og ville løse den ud. Derpå trættes kromanden og bem.te Nis Jepsen derover; men hvad ordene var, kunne [= > fol. 105] vidnet ikke erindre sig. Men kom dog så vidt, at Hans Nielsen rakte over med hans

hånd i Nis Jepsens hår; da dette skete, talte udriderne nogle ord iblandt, men hvad ordene var, vidste vidnet ikke, men blev talt af Anders Pedersen eller Niels Sørensen, om ikke af dem begge. Da sagde vidnet til udriderne, Lader sådan snak fare, og snak om noget andet; I kender manden tilforn, og er en gild mand, han vil gøre eder al den tjeneste, han kan, hvorpå blev svaret, ja, det vidste de nok. Men Niels Sørensen udrider og Hans Kromand blev endda ved med nogen ordveksling; men hvad ordene egentl. var, kan vidnet sig ikke erindre, undtagen den enesage, det var ret og den anden sagde, det var uret, hvorpå bemeldte Niels Sørensen stod op fra bordet og slog Hans Nielsen først under det ene og siden under det andet øre, da vidnet gik om fra bordet, tog kromanden om livet og førte ham ind i sengekammeret på sengen udi sine klæder. Men Kromanden ville op og ind i stuen til dem igen. Imidlertid sagde Hans Nielsen til vidnet om Nis Jepsen, Der kan du se, hvilken karl den hund han er, han har voldt mig dette her. Og videre sagde Hans Nielsen til vidnet, Hvad vil de hunde gøre mig; men navngav ingen. Da dette var sket, kom alle tre vadestedridere til bem.te kammer, og Anders Pedersen sagde, Vi vil have ham her ud, eller, Han skal her ud til os; men hverken af ordene det var, vidste vidnet ikke. Men vidnet gik til dito dør, og Hans Nielsen blev tilbage indenfor kammeret. Men alle tre vadestedridere stod på gulvet uden for døren, og vidnet stod med døren i hånden og bad bem.te vadestedridere så vel som børnene i huset bad og, at Hans Nielsen måtte blive inde i kammeret, hvortil Anders Pedersen sagde til vidnet, Går du ikke fra døren, så skal jeg slå dig for dit hoved, du skal styrte, og vendtge den store ende af hans i hånd havende pisk i vejret, men slog ikke. Da sagde vidnet til dem, Da er det langt fra, jeg kan drages med eder om ham; gik så fra døren med de ord, Så I ham der, så kan I, eller får I, at gøre ved ham, hvad I vil. Derpå gik Hans Nielsen i stuen til dem, og vidnet fulgte efter fra tit bemeldte kammer, [=> AO2 18] hvorpå vidnet satte sig bag ved bordet på bænkenl neden for vadestedriderne, og Hans Nielsen satte sig næst hos, hvorpå, efter nogen ord passerede imellem Niels Sørensen og Hans Nielsen, men hvad ordene var, erindrer vidnet ikke, hvor da kromanden sagde til Niels Sørensen, Du skulle ikke slå mig, bette bror, dersom vi var ene to, men derpå faldt ord, hvad, det vidste vidnet ikke at forklare, hvorpå titbemeldte Niels Sørensen, som sad ved kanten af bordet, stod op og gav Hans Nielsen ørefigen, først under det ene, siden under det andet øre. Da Hans Nielsen havde fået disse ørefigener, stod vidnet op for at ville have Hans Nielsen ind i kammeret igen, da imidlertid vidnet stod op og havde ryggen omvendt til Anders Pedersen vadestedrider, fik vidnet et slag over hovedet, men så ikke, Anders Pedersen gjorde det; men var der ingen anden end Anders Pedersen bag ved vidnet, så vidt han erindrer. Derefter kom vidnet og Hans Nielsen ind i kammeret igen. Men hvordan vidnet og Hans Nielsen kom derind, vidste han ikke, formedelst den slag, han havde fået over hovedet. Da vidnet kom inden kammerdøren, svinglede han af samme slag. Derefter kom Hans Nielsens ldstes datter Maren Hansdatter i kammeret, lukkede døren til med sigende til hendes fader, For Guds skyld, ti stille, se, hvordan vidnet Las Iversen ser ud i hans ansigt, og vidnet bad tillige, han dog ville tie stille. Derpå blev talt af udrideren Anders Pedersen, Havde jeg en økse, skulle jeg slå dør eller stænger ned, dersom jeg hører et ord mæle derinde, så skal I få, hvad dagen hører til. Da sagde vidnet til Hans Nielsen, formedelst han blev bange for de ord, han hørteså også fordi han vidste, Hans Nielsen ikke kunne tie, formedelst han altid stod på hans ret, Er her ingensteds, vi kan komme ud. Nans Nielsen svarede, Hewr er ingensteds uden et lidet vindue, om vi der kan komme ud, ved jeg ikke. Derpå vidnet svarede, En vindue mere eller mindre kan ikke hindre. Ordene var næppe udtalt, før end kromanden havde vinduet udslagen og var allerede derude igennem, hvor da vidnet bad Maren Hansdatter, som var i kammeret, hun ville stå og klamre(?) ved klinken på døren, medens vidnet krøb ud igennem vinduet, på det vadestedriderne ikke skulle blive det var; og var foruden klinkenn muligen en lås, som vidnet dog ikke ved. Imidlertid kastede vidnet sin kjortel af og gav sig til vinduet for at krybe derigennem, som han også kom ved Hans Nielsens

hjælp, eftgersom vinduet var liden. Og da de begge var kommen af haven ud på gaden, sagde Hans Nielsen til vidnet, Hvor skal vi hen nu, jeg fryser(?). Dertil vidnet svarede, Lad os gå et andet sted hen i byen. Dertil Hans Nielsen svafede, Nej, jeg vil ind i mit eget hus og se, hvor det går til. Da kom Hans Niensens svend Laurs Andersen til dem på gaden; til ham sagde Hans Nielsen, Hent mig [= > fol. 106] Knud Jepsen og Hans Poulsen for at styre den overlast eller gevalt ham skete i hans hus. Derpå vidnet gik fra Hans Nielsen, som blev stående på gaden, neder i byen til Søren Møller med begæring, han ville komme op til Hans Niensens, der var kommen uenighed imellem Hans Nielsen og udriderne, med de ord, han ville tage en med sig, om han ville, ikke for I skal gøre nogen klammeri, men for at se til, om det går ret til, om I har bedre forstand end vi andre. Derpå gik vidnet alene om ad kroeret og kom uden for kromandens led, hvor Hans Nielsen stod tillige med Knud Jepsen og Hans Poulsen, men om flere var, vidste vidnet ikke, såsom det var mørkt. Da sagde Hans Nielsen til vidnet såvelsom de andre, Kom nu, nu vil vi gå, hvorpå de fulgtes med Hans Nielsen ind i gården. Og så vidnet da en af omvundne vadestedridere lstod uden for døren ved deres heste, men hvor af dem det var, såsom det var mørkt, vidste han ikke. Og gik samme person ... ind ad døren fra hestene og talte til de andre tvende, som var indenfor, Kom med eders gevær, her er folk uden, som vil slå mennesker ihjel. Og da vidnet hørte, at udriderne udkom og vidnet så sig om tilbage, så han de andre løbe, som var hos vidnet og Hans Nielsen. Derpå vidnet sagde til Hans Nielsen, Det tjener ikke at komme ind, kom, lad os gå, og Hans Nielsen fulgtes og med ham, men før end de kom af gården, kunne vidnet både høre geværet klikke og se glimt af pistolerne, som da slog fejl, men om det var af een eller to, vidste vidnet ikke. Straks derpå gik et skud af udriderne, som ikke træffede, så vidt vidnet ved. Derpå vidnet såvel Hans Nielsen og medværende gik uden gården vesten toften; da sagde Hans Nielsen til vidnet, Kom, lad os gå ind til dem. Vidnet svarede, Nej, Hans, lad os blive ude, det tjener intet, fordi vi begge har små børn, med tillæg, at vidnet om han ville gøre det, så kunne han nikke forsvare det. Hans Nielsen dertil svarede, Er du bange, eller er I bange, som var det sidste ord, vidnet talte med Hans Nielsen i denne verden. Og gik da Hans Nielsen derfra om i gården, så vidt vidnet ved ene, og hørte vidnet, Hans Nielsen sagde, Har I lyst at skyde, så skyd. Skyder I een, så er her flere igen; vi har og at skyde med, da dog ingen af dem havde noget at skyde med, enten vidnet, kromandenn eller hosværende. Derpå gik det andet skud af fra Hans Neilsens dør i gården. Og sagde vidnet, at der var ingen anden end omvundne vadestedridere, som havde skudt, og skød som meldt. Hørte derpå, Hans Nielsen sagde, Nu har I skudt mig, nu vil jeg gå ind til eder, så må I gøre ved mig, hvad I vil. Og så vidt vidnet kunne fornemme, satte Hans Nielsen sin i hånd havende kæp op til gærdet og gik så ind i sin hus og stue. Men om vadestedriderne fulgtes med ham, var førend, eller kom, siden han var indkommen, vidste vidnet ikke. Noget derefter hørte vidnet, da han stod på gaden uden gården Hans Nielsen gav og klagede sig inde i huset meget ynkeligt. Da vidnet hørte det og ikke turde komme i gården, løb han om vesten(?) den østre stuevindue for at se, hvad indenfor passerede, om muligt var, og da vidnet kom til vinduet, kom mromandens datter Maren Hansdatter til [= > AO2 19] vidnet og sagde til vidnet, Kom ind for Guds skyld, de slår min fder ihjel. Vidnet svarede, han turde ej komme ind, han havde to bare hænder, Kommer jeg ind, s slår eller skyder de mig. Derpå sagde hun, Her er min faders bøsse, som af vinduet blev udrakt, og da vidnet fik den i sin hånd, trak han ladestokken ud at fornemme, om den var ladt, men som den fandtes tom og havde intet at lade den med, sagde han, Hvad skal jeg gøre med den tomme bøsse, og imidlertid dette skete, kunne vidnet se ind ad vinduet igennem døren, som stod åben imellem samme stue, som vidnet stod uden for, og den stue, som vadestedriderne og kromanden var inde, og kunne vidnet ikke se uden tvende af vadestedriderne inde hos Hans Nielsen, men hvo af dem det var, kunne vidnet ikke sige, eftersom han intet kunne se hovedet af dem, formedelst døren var så lav. Men vidnet, som havde hørt Hans Nielsen klaget sig før, holdt op

at klage sig, og så vidnet ikke, at de tvende hos ham værende vadestedridere rørte ham med hug, stød, slag den gang, langt mindre forhen uden alene de ørefigner, som afvundet er. Og kastede vidnet den bem.te tomme bøsse fra sig og ville gå om i gården, da ham i møde kom titbenævnte kromands sidste kones moder navnl. Bodil Hanskone af Vejen, til hvem vidnet sagde, Haver I været inde i kroeret, hvordan går det derinde. Dertil hun sagde, det er gået ilde til, han, neml. kromanden, lever ikke. Da svarede vidnet hende og sagde, Hvordan skal det gå til, vi skkulle have dem i arrest, om vi kunne. Hun svarede, Nej, ingenlunde, nu vil jeg lade dem drage af. Og havde vidnet, imidlertid han dette talte, en anden bøsse i hånden, men hvem han fik den af, vidste han ikke, og så (vidt) vidnet kan erindre sig, var det bleven ham sagt, samme bøsse var ladet. Gik så om tilbage om i toften, da alle trende vadestedridere kom straks ridende ud af Hans Nielsens gård østerpå, og en af dem vendte sin hest, han på sad ind ad gården igen sigende, Her er karle. Og så vidt vidnet kunne skønne på hans røst, dog ikke til visse :/ var det Niels Bæcker, og var det vidnets forsæt at ville tale til vadestedriderne, de skulle blive til stede og svare til deres forøvede gerninger, var og vidnets tanke, ifald de ikke villet blive til stede, da at have skudt en af deres heste under dem for at kunne få dem fast, men vidnet kunne ikke føre ordet ud for hæshed. Langt mindre kunne skudt bøssen af foirmedelst en gieck, som var for låset, den vidnet ikke forstod sig på at trække. Og red så vadestedriderne alle bort. Og i øvrigt forkarede vidnet, det han ikke haver set eller er vidende, at omvundne vadestedridere, en eller flere, er tilføjet nogen overfald omvundne tid, enten med hug, stød, skud eller slag enten af Hans Nielsen eller nogen anden, hvorved vadestedriderne kunne være nødtvungen at skyde eller slå Hans Nielsen [= fol. 107] af nogen årsagel. nødværge. - Videre af Bierum tilspurgt, om vidnet ikke er vitterligt, det Hans Nielsen, efter at han af påvundne udridere ... tid var bleven skudt og overfaldet, derefter den 16. dito ved døden afgik. Vidnet svarede, eftersom han ikke var der i byen, så blev det ham således sagt af andre, som og at han hverken ved, ikke heller har hørt eller set nogen anden at være afdøde Hans Nielsens banemand uden alene titbemeldte påvundne vadestedridere, men kunne ikke forklare, hvad for en af dem eller flere det været haver, som er gerningsmand eller -mænd.

Hr. byfoged Grundahl tilspurgte vidnet:

1. Om vadestedriderne ikke kom ind i kromanden Hans Nielsens hus og skøttede dem selv, indtil de blev tiltalt og Hans Nielsen ytrede klammeri med Nis Jepsen. Vidnet svarede, at de vel, da de indkom i huset, var fredelige og Hans Nielsen og Nis Jepsen havde ord sammen.
2. Da Niels Sørensen Bekker skal have slaget kromanden under øret, om ikke da Hans Knudsen en gang og en anden gang Anders Pedersen vadestedrider skilte kromanden og Niels Bdekker ad. Svarede, han så nok, at der var ord, men ikke så, at de skilte dem ad.
3. Siden vidnet har forklaret, at kromanden Hans Nielsen inde i hans kammer skal have sagt, Hvad vil de hunde mig, så er spørgsmål, om der var andre inde i stuen, som disse ord kunne være ment eller blev talt til, end vadestedriderne. Svarede, Nis Jepsen var i stuen tilige med vadestedriderne, da disse ord blev talt, men kromanden nævnede ingen, som tilforn af vidnet er forklaret.
4. Siden vidnet har forklaret, at han svinglede ved det slag, han fik, så er spørgsmål, om han svinglede overende eller blev stående på hans ben. Svarede, han svinglede over på noget inde i kammeret, men faldt ikke ned på gulvet.
5. Da kromanden og vidnet hentede folk ind fra byen, som forklaret er, så tilspørjes, om der ikke samme tid blev sagt, at de skulle forsyne dem med stok, stave eller andre ting vadestedriderne at tilføje skade eller overfald. Vidnet svarede, det vidste han intet af.

6. Om vidnet da ikke ved eller har set, at de, som blev indhentet af vidnet, Hans Nielsen og den sidstmeldtes karl at var forsynet med kæp, stave og gevær i gården. - Svarede nej, det så han ikke.
7. Da vidnet har afvundet, at en af vadestedriderne kom ind fra gården og talte til de andre, de skulle komme ud, der var folk, som ville slå mennesker ihjel, om ikke bem.te vadestedrider før var bleven slagen af kromanden Hans Nielsen med et stykke træ, han havde i hånden. Svarede, han dertil intet fornam.
8. Om vidnet ikke ved, at det var Hans Knudsen, der stod udenfor, efter at kromanden var skudt. Vidnet svarede, kan kunne ikke formedelst mørket, kende, hvem det var, men havde det nok hørt af andre, at der var Hans Knudsen.
9. Om vidnet ved eller har set, at Hans Knudsen eller anders Pedersen vadestedrider øar rørt eller slaget Hans Nielsen Kromand eller tilføjet ham ringeste skade. Svarede nej, det havde han ikke set.
10. Om vidnet da ikke ved eller har hørt, at i de dage, da det klammeri forerfaldt var nogen øxnedrift på færde og skulle [=AO2 20] drive ... Vejen forbi. Vidnet svarede, at han hørte det sige af Jens Hjuler af Vejen den samme dag, som Hans Nielsen blev opskåren, at der skulle være nogle stude mellem Vejen og Vejen mølle, men vidnet havde selv ikke set dem, ej heller berettede Jens Hjuler, hvis de var, eller hvor de skulle hen.
11. Om vidnet med sandhed kan sige, at nogen af vadestedriderne rørte nogen pistol inde i stuen eller og om Hans Knudsen, som stod uden for, havde nogen i hånden eller ved sig. Svarede, de rørte ikke deres pistoler inde i stuen, da han så eller ved. Vidste ikke heller, om den, som stod ved hestene, havde nogen pistol ved sig eller ikke.

Mons. Hans Kragh af Ribe mødte og i anledning af hr. byfoged Grundahls til vidnet fremsatte 2. og 9. spørgsmål årsagedes at tilspørge vidnet:

1. Om han ved eller så, at Niels Sørensen Becker enten med hug eller slag tilføjede kromanden Hans Nielsen anden skade end som forhen omvundne ørefigen. Vidnet dertil svarede nej.
2. Tilspurgt, om ikke de tvende andre vadestedridere var i ordkrig og klammeri lige så vel med Hans Nielsen Kromand som Niels Sørensen Becker. Svarede, at vidnet havde hørt at de 2 vadestedridere havde haft ord med Hans Nielsen, men om Hans Knudsen var deri med, det vidste vidnet ikke.
3. Tilspurgt, hvis flint det var med omvundne gik, vidnet sidst blev leveret. Vidnet svarede, at han ej vidste andet, end som det jo var Nis Jepsens af Vejen.
4. Om vidnet ved, hvor samme flint vr eller hvo den i hænde havde, da den omvundne anden skud afgik. Vidnet svarede, det vidste han ikke, mente den lå ved Nis Jepsens toft(?).
5. Tilspurgt, om ikke andre i omvundne mørke kunne have skudt vidnet uafvidende. - Vidnet svarede, han vidste ikke andre der skød end som omvundne vadestedridere, fordi der var ikke andre, som havde bøsse før end skuddene af omvunde udridere var sket, der forhen forklaret er.

Sluttelig af mons. Bierum tilspurgt, om han intet videre til denne sags oplysning var bevidst eller at have fordulgt, og om han derpå såvelsom hvad han afvundet hav er, at kan gøre sin ed med en god og frelst samvittighed sandhed at medføre. - Vidnet svarede, han havde intet dulgt, ikke heller vundet andet, end han med god samvittighed kan bekræfte, og derpå frembød sin ed.

Mons Bierum producerede en continuationsstævning de dto 31. juli sidt (fol. 111), hvilke 2 indstævnedes synsvidner Bierum ville begære af retten måtte admitteres deres forrettede syn at forklare, som og hvad Hans Nielsen samme tid med dem talt haver. - Grundahl, som fornam, at mr. Otto Diderich Bierum fremstiller i dag Laurids Andersen og Hans Poulsen til at vidne i denne sag, hvori de tilforn har aflagt vidnesbyrd og samme bekræftet ned deres korporlige ed i særdeleshed med den forklaring, at de ikke vidste mere til sagens oplysning, hvorefter de og fra retten er bleven demitteret, da [= > fol 108] såfremt at vidnerne Hans Poulsen og Laust Andersen skulle imod forhåbning vidne andet og mere, end hvis de forhen har afvundet og været bevidst, der i så måde skulle gåre deres vidnesbyrd suspekt, vil Grundahl sig sin ret reserveret til de ...lovlig påanke og modsigelse og over alt formoder, at retten behagelig tager dette i betragtning og ikke så lell. tillader, at de bekræfter noget ved ed, som de en gang ikke har vidst ved deres forrige udsagn at forklare. - Bierum replicerede kortel. og for det første gav retten til kende aldrig at have været bevidst, det afdøde Hans Nielsen var besigtiget af nogen anden end doktoren og barberen, før end efter at han sidst var kommet fra tinget i denne sag, da han blev sagt, at dito Nielsen udi sin levende live af nærværende tvende synsmænd og var blevet synet. Desårsag Bierum ikke har vidst at kunne føre samme som vidner før, ikke heller ved retten ved spørgsmål til dem sig derom har kunnet erkyndige og derfor dem til idag lovl. har ladet indstævne deres forrettede syn med videre efter stævningens indhold at forklare, ingenlunde stridende imod, hvis de i drabssagen haver afvunden om, hvilke af påvundne vadestedridere samme kan have forøvet. Vil defor tjenstl. formode, at hr byfoged Grundahls fremsatte påstand ikke kan eller bør forekomme bem.te synsvidner de jo efter loven at må tillades deres forretning med videre efter stævningens tilhold bør at aflægge og forklare. - Grundahl, som af mr. Bierums tilførte fornam og eller haver hørt, at doktor Anchersen og feldskærer sr. Schultz haver gjort syn og sectionsforretning på den afdøde, hvilken forretning Grundahl formener, når samme vorder fremlagt, tilstrækkel. oplyser og forklarer den afdødes skade, som disse fremstillede vidner vel ikke kan forandre, så foruden Grundahls forhen tilførte, som han herved igentager, fornemmer han, at velbem.te hr. doctor og feldskærer burde stævnes til vedermæle, om noget stridigt imod forbemeldte sektion skulle forefalde, hvilket Grundahl til rettens lovforsvarl. observation og behandling indstiller. - Bierum erklærede endnu, det han aldrig har været mindrfø intentioneret at føre allerringeste stridbar imod denne af hr. Grundahl omrørte sektion, er derfor og unødigt vedkommende at lade stævne, men om disse synsvidner kunne gøre nogen ydermere forklaring om Hans Nielsens udvortes tilstand, som i hans levende live ved deres syn kunne have set og fornemmet, bliver det vel og som lovbiligt tilladt som og, hvad han mundtl. samme tid kunne have bekendt, om den af påvundne vadestedridere samme tilføjede skud og overfald, om deraf noget kunne opdages til ydermere oplysning, hvo der egentl. af bem.te vadestedridere har været Hans Nielsens banemand. Det Bierum endnu som forhen indstillede til dommerens lovforsvarl. behandling. - Retten resolverede, at ihvofvel de fremstillede tvende mænd sidstafvigte 24. og 25. juli her ved retten har aflagt deres vidne om, hvad dem var bevidst angående omgangen med Hans Nielsen af Vejen, men som actor erklærer samme tid ikke at have været videnden, at den afgangne Hans Nielsen, mens han endnu levede, havde synet, da som de samme deres forretning endnu ikke har aflagt så vel som og nogle ord, Hans Nielsen til dem skal have udsagt samme tid, så understod retten sig ikke at afvise [= > AO2 21] samme vidner, men de at forklare deres forretning så vel som og, hvis ord de af Hans Nielsen hørt haver under eds stadfæstelse, når deres udsagn ikke strider med deres forhen aflagte vidnesbyrd, hvorefter de tvende synsvidner Hans Poulsen og Laurs Andersen, begge af Vejen, frimestod og forklarede således: At de den 14. apr. sidst, da Hans Nielsen og provsten hr. Niels Bützow ibm. ved Hans Nielsens søn havde sendt bud til vidnerne, at de ville komme i Hans Nielsens hus og syne ham, hvorpå de straks gik

derhen og fandt Hans Nielsen Kromand på sin seng, da han tog klæderne til side, kunne se fem huller i låret og tvende ved hoften, som var gået igennem bukselinningen ind i kødet så vel som de andre ommeldte fem; og befandtes, alle disse syv huller var skudt med små rendkugler eller hjortehagl. Men hvorvidt samme var gåen ind i kødet, vidste de ikke; så ej heller anden såremål på ham. Men Hans Nielsen sagde til dem, neml. vidnerne, De havde sparket eller trådt mig ved mit lønlige lem, så jeg hverken kan lade mit vand eller gøre mit behov, hvor skulle jeg da leve. Men sagde ikke til dem, hvem det gjort haver, så vel som ikke forevist dem nogen skade på hans legeme videre end meddelt er. Hvorpå de aflagde deres ed efter loven således i sandhed at være.

Anders Pedersen og Hans Knudsen fremstod i egne personer, som deklarerede, at ihvorvel de ikke ved, hvem vidnerne efter Hans Nielsens foregivende ord og tales meninger den afdøde haver beskyldt, ej heller nogen navngivet, så dog for at forekomme al suspicion, som dem i så måde uskyldig kunne anrøre, erbyder de deres saligheds ed enhver især, at de ikke har tilføjet den afdøde Hans Nielsen enten slag, stød, spark eller tråd, ej heller skud, eller i ringeste måde rørte ham til nogen skade, men de begge i så måde ganske og aldeles uskyldig, isærdeleshed Hans Knudsen vadestedrider, som under samme eds tilbydelse erklærede, at han ikke engang har været inde i stuen, efter at Hans Nielsen skal være tilføjet omvundne skud, og end ikke talt ham, mindre, som før er meldt, rørt ham til skade.

Hans Kragh ej alene protesterede imod bem.te tvende vadestedrideres tilbudne ed, men endog tilspurge dem begge, om de da kan sige, at Niels Sørensen Bæcker har sparket eller trådt bem.te Hans Nielsen. Hans Knudsen svarede, han var ej derinde og havde det ikke set. Og Anders Pedersen svarede, han vidste det heller ikke. Fremdeles blev Hans Knudsen tilspurgt, om han ved, hvem de af vidnerne omvundne tvende skud haver gjort, hvortil Hans Knudsen svarede, at Anders Pedersen gjorde det første skud, som ikke træffede, og Niels Sørensen Bæcker den anden skud, som træffede. Årsagen hvor[=> fol. 109]for de skød, var den, at da Hans Knudsen kom ud at ville se til deres heste, befandt han, at kromanden Hans Nielsen havde samlet folk sammen, og så tvende karle kom gående hver med en kæp i hånden; da han dette så, gik han straks ind i stuen igen til sine kammerater og Nis Jepsen i Vejen, som sad derinde. Da sagde Hans Knudsen til sine kammerater, Lad os tage vor gevær og ride vor vej, her er folk ude, som vil slå mennesker ihjel. Derpå tog de alle tre deres gevær, og Hans Knudsen gik først ud af døren, og idet han treent ud af døren, kom en med et stk. træ og slog ham over hans bryst og højre arm, men hvem det var, vidste han ikke, hvorefter Hans Knudsen retirerede sig hen bag Niels Sørensens hest. Imidlertid gik det første skud af, som Anders Pedersen skød og ikke træffede. Da dette var sket, råbte Hans Nielsen, så vidt Knudsen af røsten kunne høre, Har I intet mere lod og krudt at skøde med, så har vi. Skyder I een, såskyhder i ikke flere. Og så han, da han stod og så over manket på Niels Sørensens hest, at en kom gående med et stk. træ i hånden og slog Niels Sørensen først en slag og lidet derefter et andet, men om det var een person, der slog begge slag, vidste han ikke, såsom det var mørkt og Hans Knudsen var bange. Derpå efter sidste slag Niels Sørensen optrækkede sin pistol og skød det andet skud, som træffede Hans Nielsen, sigende derhos, Skyder I andre fejl, da skal jeg ikke skyde fejl. Da Hans Nielsen sagde, Nu er jeg skudt i mit lår, nu vil jeg gå ind. Derpå han og gik ind, og Anders Pedersen og Niels Sørensen Bæcker fulgtes ind med ham. Men Hans Knudsen blev uden for ved hestene og siden var ikke derinde.

Som mr. Kragh har lovbilligen protesteret imod de tvende nærværende vadestedrideres Hans Knudsens og Anders Pedersens anbude ed, så lod Bierum derved bero og ankommende på

vedkommende under- og overdommers retsindige betænkning, om de deres udsagn ved ed bør stadfæstge eller ej, og hvorvidt de i deres udsagn troværdig kan anses, ellers er det Bierum ganske kært, om de selv er så liber og fri i denne sag, som de siger sig at være. Den anbudne ed understod retten sig ikke at modtage, siden de alle tre er søgt for gerningsmænd og ved doms afsigt vel bliver observeret.

Dræbte og afdøde Hans Nielsen hans omvundne datter navnl. Kirsten Hansdatter i 11 eller 12 år, der har skreget og råbt, da hendes fader udi huset af omvundne vadestedridere skal være bleven slaget og sparket eller stødt, da han så ynkel. gav sig, klagede og råbte samt bad, de dog ikke ville træde og slå ham ihjel, efter at han af dem i sin gård var bleven skudt, :/ som her ved retten til stede er, Bierum tjenstl. begærede at måtte tages i forhør over de fornødne spørgsmål, retten af ham overleveredes, og at han af retten alene uden nogen parternes eller andres mellemtale bliver afhørt og tid tilladt til at betænke sig til at svare, hvad hun efter så lang tids forløb sig ved og kan erindre. Til Bierums

1. spørgsmål svarede hun ja, at de tvende omvundne vadestedridere var i hendes faders hus omvundne tid.
2. Svarede, at hun ikke så hendes fader, da han indkom i huset, efter han var skudt, ej heller ved, hvem der kom ind med ham. [= > AO2 22]
3. Hun hørte nok, det skræppede i stuen, som hendes fader var inde, og der var en derinde, som hun først sagde, det var en, der hed Anders, siden sagde hun, at hun vidste det ikke, hvo det var.
4. svarede, hun så hendes fader nedslagen på jorden og en af vadestedriderne stod over ham, og det var Anders vadestedrider, som her er inde(?). Da løb vidnet ud og græd og sagde intet, såsom hun var bange. Om der var flere udridere derude end den ene, vidste hun ikke.

Bierum begærede af retten, at de tvende tilstedeværende vadestedridere måtte indkaldes for hendes øjne her ved retten, om hun da kan gøre forskel, hvad for en af dem, der hedder Anders som værende hos hendes fader. Som og skete. Og der hun så dem begge, viste hun på den person i de grønne klæder, som var den samme, nemlig Anders Pedersen vadestedrider, den hun sagde har stået over hendes fader, da han lå nedslaget på jorden, men så ikke at bem.te udrider slog hendes fader eller slog ham ned, såsom hun var i madkammeret (målkammeret?), som hun forhen forklaret haver. - Bierum, som havde mere nødvendig under dette tingsvidne at fremføre, men som det nu er ften og derfor ej kunne ses i protokollen at skrive og intet lys var ved hånden, så begærede Bierum, at der dermed måtte have anstant til i morgen, hvad tid retten behager at sætte. - Grundahl reserverede sig sin undsigelse imod dette fremstillede barns vidne til i morgen at besvare. - Siden mørket påtrænger og parterne har mere under dette tingsvidne at føre, så bliver sagen efter deres begæring opsat til i morgen klokken 8 slet, da parterne og de 8 stokkemænd til samme tid haver at møde.

AO2 22:

Fredagen den 8. august 1738:

Grundahl ifølge hans i går aftes tilførte reservation imod dette lille, umyndige barn Kirsten Hansdatters udsigende fremstillede vadestedrider Anders Pedersen, som igentog hans forrige

erklæring og tilbydelse imod de igår fremførte synsvidner og fremdeles erklærede under hansw forrige tilbud som ledt at han ingensinde har stået over den afdøde og allermindst tilføjet ham ringeste skade eller slag, hvilket han med god samvittighed kan bekræfte, ejheller ham i ord noget tenteret eller hjulpet til den skade, den afdøde skal være tilføjet, så han er forsikret, at dommeren ikke reflekterer på så lidet et umyndigt barns udsigende, som ikke selv ved eller forstår nogen forklaring i så måde at give. Grundahl reserverede sig ellers sin ret til modsigelse og påstand i nødige tilfælde imod hvis som afhørt og passeret er inden sagens uddrag. - Bierum havde med største forundring anhørt ædle byfoged Grundahls tilførte, thi hvad han fremført haver, befinder Bierum ikke af nogen betydenhed at være til denne sags oplysning, der af Bierum søgt er og søges, heller i ringeste måde kan validere. Hvorvidt den anbudne ed kan være acceptabel, lader Bierum bero på rettens lovforsvarlige behandling. Ellers som Bierum formoder, retten noksom er oplyst af hvis i denne sag [= > fol. 110] ført er, at det er soleklart, ingen anden er eller været haver Hans Nielsens banemand end påvundne vadestedridere, at retten hos de tvende af samme, neml. Hans Knudsenn og Anders Pedersen, der her i retten med deres i denne sag konstituerede fuldmægtig ædle hr. byfoged sr. Grundahl fremæsker - Grundahl agtede unødigt at besvare Bierums første tilførte, men hvad det sidste angår, angående det æskede salvemocondatum (?), som bemeldte vadestedridere Anders Pedersen og Hans Knudsen allernådigst er bleven meddelt, så foruden at deraf såsnart samme blev indhentet, er tilskikket hans excellence hr. ... stiftbefalingsmand en rigtig verificeret genpart til vadestedridernes sikkerhed og fri frelse til og fra retten, så erbyder Grundahl sig til den tid sagen igen her foretages at forevise original - Siden at hr. byfoged Grundahl efter actors amodning ikke nu har den æskende salvomocondatum på de tvende vadestedridere, dom de allernådigst skal have erholdt, men erklærer til idag 14 dage, rettere sagt igår 14 dage, som er den 21. aug., at forskaffe og indlevere en rigtig verificeret kopi under magistratens hænder i Kolding, tillige erklærer desforuden at være ansvarlig for vadestedriderne Anders Pedersen og Hans Knudsen, når sagen til første session her igen vorder foretaget, dem her igenn for retten at præsentere, ifald ermeldte allernådigste kgl. benådning ikke skulle være så tilstrækkelig, som ske burde, eller og imod forhåbning skulle dermed udeblive, og desformedelst at allernådigste salvomocondatum bør i akten indlemmes, så bliver dette tignsvidne usluttet indtil førstkommende 21. aug., hvilket tjener parterne til efterretning.

fol. 110:

Torsdagen den 14. august 1738:

På velærværdige hr. Maturin Castensens vegne af Jerne for retten fremstod Jens Rask fra ibm. og for det første producerede en stævning (fol. 111), dernæst den i stævningen ommeldte forbud (fol. 112). Terman Madsen fra Nielsbygård mødte ikke alene på de af hans bønder og tjenere, som idag ikke ved retten har indfundet sig, men endogså på vegne af en del af øvrige sognebeboere, som ikke er mødt. (Han påpeger, at stævningen ikke er korrekt, og at der ikke er sikkerhed for, at alle pågældende faktisk er blevet stævnet, og betvivler også, at Jens Rask faktisk er autoriseret af Maturin Castensen til at møde i retten. Jens Rask får foretaget et opråb af bønderne fra Lindknud sogn, og det viser sig, at der mangler en hel del.) - Retten resolverede, at siden hverken stævning eller forbud lovligt er beediget og tilmed størstedelen af Lindknud sogns beboere er udeblevet, så

kunne retten ikke anse stævning og forbud for gyldige. Og Jens Rask bør fremvise autorisation; men da han har erklæret, at mag. Maturin var svag og ej selv kunne komme til tingen, så kunne retten ikke afvise ham for denne sinde; men skule magisteren ville bruge ham fremdeles i sagen, skulle han lade sig hans maj.ts allernådigese forordninger derom være efterrettelig. - For proces og vidtløftighed at evitere erklærede og tilstod Jens Rask på Maturins vegne, at dersom samtlige Lindkund sogns beboere ved 4 mænd af sognet lvil indestå at svare og betale årl. til magisteren for konge-korntienden 42 rdl. årl. i 3 år at regne fra nu og til 1740 års udgang, så bliver dem samme herked accorderet, og dersom bem.te sognemænd godt synes, fremdeles efter 1740 års forløb i lige møde vil beholde samme tiende og ikke den efter et halvt års forløb lovl. opsiger, da skal og må de ligeså beholde tienden for årl. afgift 42 rdl. 5 mk. 8 sk., og den samme ej højere opføres, og skal de så enten ved kontakt eller fæstebrev på begæring vorde meddelt samme at beholde, og bretaler Maturin selv alle kgl. skatter, ord. og ekstraordinære fra dato. Og at afgivten vorder betalt af sognemændene til de 4 mænd, som måtte indestå for betl. inden juleaften, som de 4 mænd igen udbetaler og leverer Maturin Castensen i Jerne præsegård inden hvert nårs nytårsdag. - Derefter fremstode Christen Nielsen af Asserbøl, Ebbe Sørensen af Okslund, Las Sørensen af Klelund og Jens Sørensen af Vittrup, som tilstod på sognemændenes vegne at være fornøjet i alle måder og indestår ligeledes ltil forberørte tid, neml. hver nytårsdag, i ovenmeldte 3 år at svare og betale til mag. Castensen i Jerne præstegård den årl. tiendeafgift, som den idag er accorderet i trende år, hvorimod de vil formode, at de sig af tienden hos de modvillige tiendegivere i bem.te åringer måtte accomodere ligesom tiendeejeren selv, hvilket Rask tilstod dem, så længe de fulgte hans kgl. maj.ts lov og forordninger. - Efter denne sluttede forlig, [=> AO2 24] som på begge sider holdes ubrydelig, bliver forbudet med sin stævning frafalden, og Jens Rask efter alt passeret tingsvidne beskreven tilladt og de 4 mænd på samtlige sognemændenes vegne genpart, som og af retten blev stedt.

AO2 24:

Følger her indført en continuationsstævning udi drabssagen på folio 109 citert sålydende: Stævningen gælder de 2 mænd, der synede Hans Nielsen inden hans død. Stævningsmændene er Jens Poulsen og Peder Ibsen, begge af Vejen.

Mag. Maturin Castensens stævning til Lindknud sogneænd angående et til dem ergangen forbud. [=> fol. 112] Alle sognemænds navne synes nævnt.

fol. 112:

Det i stævningen nævnte forbud: Castensen er endnu ikke kommen til nogen endelighed og lovlig stadfæsten kontrakt med tiendegiverne om afgiften af den del af kongens korntiende, som han i

Lindknud sogn ejer, og han i så måde finder sig årsaget selv at lade samme korntiende oppebære i kær og neg. (Alle navne gentages). De må ikke af ageren udføre nogen slags orn i huse, før end tiendetageren derom er bleved advaret. Advarslen skal gives til Christen Nielsen i Asserbøl, på det vedkommende ikke skal besværes med vidtløftig rejse til tiendetageren, som bor langvejs fra sognet. 2) Ifald de, hvilke velbem.te [=> AO2 25] mag. Castensen måtte beordre til tiendens tælling, ikke imod forhåbning skulle observere deres pligt at comparere på ageren, som forordningen determinerer, så erindres tiendegiverne tilige, at de til bemeldte tiendes tælling bruger sådanne tilforladelige mænd, som retteligen og redeligen under retten ved ed kunne tilstå og forklare deres lovlige behandling med korntællingen, på det vidtløftighed og irring i sin tid kan forekommes. - Forkyndt af Hans Pedersen Ulf og Fredrik Arentsen.

AO2 25:

Torsdagen den 21. august 1738:

Sagen Peder Vinding i Præstkiær ctr. Claus Madsen af Gerndrup. [4/9](#).

Drabssagen contra vadestedriderne. Retten pårøbte, om byfoged Grundahl eller nogle af hans principaler var her til stede for at fremlægge og producere den belovede kgl. maj.ts allernådigste dem meddelte salvemocodotum eller såkaldte lejdebrev, hvor da for retten fremkom Anders Pedersen af Seest og fremlagde en verificeret kopi af hans kgl. maj.ts allernådigste lejdebrev (fol. 113). Bierum begærede opsættelse til gørende irettesættelse i 4 uger. [=> fol. 113] Retten tilspurgte begge parter, neml. Otto Diderich som actor og Anders Pedersen vadestedrider, om de havde videre ved denne tingsvidnesag at erindre. Begge parter fik tingsvidne beskrevet. [18/9](#).

Sagen angående det græs, som Christen Andersen i Okslund har bemægtiget sig at slå. Citanten Ebbe Sørensen begærede tjenstl. Christen Andersen påråbt at fremkomme og producere, hvad han måtte have, der han formener at berettige sig det eng, som han dette år har bemægtiget at slå. Christen Andersen var ikke mødt. [11/9](#).

AO2 26:

Det kongelige allernådigst erholdne Salvum Conductum for de tvende Kolding udridere udi

drabssagen lyder således: Vi Christian den Sjette af Guds nåde (etc.) gør vitterligt, at eftersom Marie Madsdatter og Bodil Marie, Hans Knudsen og Anders Pedersen vadestedridere ved Kolding toldsted deres hustruer for os allerunderdanigst haver ladet andrage, at da dere mænd tillige med vadestedrideren Niels Becher af Seest den 13. april næstafvigst var udskikkede for at beoagte deres vadestedridertjeneste, om aftenen kom ind til Hans Nielsen kromand i Vejen by, skal han dem have æreskældt, hvilket skal have givet anledning til, at fornævnte Niels Becher overilede sig og slog kromanden Hans Nielsen på øret, som derpå skal have samlet en del af bymændene ind i sin gård med flinter og kæp(?) stene(?), og da vadestedriderne var færdige at ride bort, skal ovenbemeldte Niels Becher vare tilføjet tvende slag med staver, så at han for at værge sit liv med en pistol, der var ladet med store hagl, skal have skudt kromanden i sit venstre lår, så at han d. 15. april næstafvigst er død, hvorefter han ekal være echaperet. Men som fornævnte deres mænd Hans Knudsen og Anders Pedersen af ridefogeden ved Estrup og Skodborghus blev eftersatte til arrest og hæftelse og derfor er undvigte, så haver de allerunderdanigst begæret, at vi allernådigst ville forunde deres mænd Salvum Conductum, at de måtte fri og ubehindret komme ind for at iagttage deres ret til befrielse. Thi haver vi efter merbemeldte Maren Madsdatters og Bodil Maries herom allerunderdanigst gjorde [= > fol. 114] ansøgning og begæring allernådigst undt og givet, så og hermed under og giver fornævnte Hans Knudsen og Anders Pedersen vores kongel. fri- og sikkerhed og beskærmelse til og fra retten, så at de forskrevne sag fri og ubehindret udi egen person ved lov og ret må udføre. Dog skal de være tiltænkte sagen ved rettenstraks at forfølge og behøringen af udføre så vel som og altid udi egen person i rette at møde og der lide og undgælde, hvis lov og ret kan medføre, forbydende alle og enhver eftersom forskrevet står at hindre ellere udi nogen måde forfang at gøre. Under vor hyldigst og nåde givet på vort slot Frederiksberg den 19. maj 1738. Under vore kongelige hånd og signet. Christian R.

Marie Madsdatter og Bodil Marie på deres mænd Hans Knudsen og Anders Pedersen vadestedridere ved Kolding toldsted deres vegne, lejdebrev til en sags udførsel angående Hans Nielsen, som den 13. april sidstleden blev skudt i låret med en pistol og dagen derefter bortdød.

fol. 114:

Torsdagen den 4. september 1738:

Hr. Peder Vinding ctr. Claus Madsen af Gerndrup tillige med hans hustru. Peder Vinding producerede et indlæg og en attest (fol. 114-115). Ydermere blev i retten forevist berørte kirkeritual, som blev extraderes og tilbageleveret. Claus Madsen på sin hustrus vegne, næstafvigte 17. juli kam han selv til tinget, efter at retten var ophævet, og samme tid advared den da skete opsættelse. Han blev 3 gange påråbt, men var ikke mødt. Sagen optaget til dom.

På højædle og velbårne [= > AO2 27] hr. hofjægermester Hans Bachmann til Sønderkov hans vegne mødte hans tjener Jens Pedersen af Bobøl og forestillede 2 varselspersoner, Jens Knudsen Bæck og Peder Christensen, begge af Stenderup, som har stævnet Peder Lervad i Bobøl (memorial

fol. 115). De har talt med en del dem selv, ellers med nogle på hvert sted, som lovede varslet for vedkommende at tilkendegive. Den indstævnte gerningsmand og vidnerne blev påråbt, men ingen af dem mødte. [18/9](#).

AO2 27:

Peder Vindings indlæg og deri mentionerede attest: Velædle hr. herredsfoged. Den sag, som jeg har stævnet Claus Madsen af Gerndrup for hid til retten og var mig selv angående, er alt længe forhen forligt. Men det som publicum betræffer og jeg ej har magt til [=> fol. 115] at dispensere over, sligt må jeg continuere, og at jeg ej før samme har frmemet, har min langvarige sygdom været årsag udi, som endnu vedvarer. Sagen består da derudi, at bemeldte Claus Madsens hustru, da hun senest holdt sin kirkegang Dca. 6. post Trinit., havde tvært imod ritualen og vanlige kirkeceremonier ingen følge med sig. Sligt beviser jeg for retten med en hosfølgende attest af 2. sept. 1738, af hvilken den respektive ret kan erfare, at hun ingen følge har haft uden Tygge andersens hustru af Hvolvad (Hulvad). Hvad nu kirkeritualen derom befaler, ville retten behagelig eerfare af den anordnede kirkeritual pag. 119, hvor der siges, at den kvinde, som skal indledes i kirke, skal betimeligen komme til kirken med nogle få par kvinder. Udi sligt har hun der da forsømt sin pligt, og at hun derfor bør vre strafskyldig ville retten gunstig erfare af fortalen og ritualens autorisation, hvor sal. og højlovlig ihukmmende Kong Christian den Femte befaler både gejstlige og verdslige under straf at holde allerunderdanigst efter ritualen og de derudi anordnede kirkeceremonier. Samme kirkeritual fremsender jeg og hverved til behagelig eftersyn med begæring, at når den er confereret med de deraf i indlægget allegerede ord, samme måtte mig med budet remitteres. Alt til den ende sætter jeg udi rette., at Claus Madsens hustru af Gerndrup bør formedelst hun ikke ritualens bydende har eftrelevet, at betale til sognets fattige i Brørup sogn 4 mk. danske og denne af hende forvoldte processes omkostning med 8 mk., og herpå vil jeg afvarte rettens lovmæssige kendelse, forblivende iøvrigt med al veneration herredsfogedens ydmygste tjener, Præstkær d. 4 sept. 1738, Peder Vinding.

Attesten: På begæring af sognepræsten hr. Peder Vinding kan vi underskrevne i al Guds sandhed bevidne, at da Claus Madsens hustru af Gerndrup holdt hendes sidste kirkegang i Brørup kirke, som uden tvivl var den sjette søndag efter Trefoldighed, havde hun i følge med sig Tygge Andersens kone af Hulvad og ingen andre, hvilket vi bevidner i al sandhed, at ingen flere koner fulgte hende. Så sandt hjælpe os Gud og hans hellige ord. Datum Præstkær den 2. sept. 1738. Else Palludan, Surhave, Jørgen Seerup, Elsebe Seerups, Brørup præstegård P. Brørup, Anne Margrethe Jensdatter.

Torsdagen den 4. september 1738:

Hofjægermester Hans Bachmann til Sønderkov hans stævning ctr. hans bonde og tjener Peder Lervad af Bobøl. Jægermester Bachmann årsages uforbigængelig at lade indstævne eder hans bonde og tjener Peder Christensen Lervad i Bobøl angående det af eder om natten mellem 21. og 22.

august fra Sønderkovgård til siden af skovgærdet ved vejen, som går nørpå til leddet ved Sønderkov mark der har prakticeret og ulovligt borttagnen tør egetræ til nogle hjulnav ... tilhugne stænger og deslige /:: som jægermesteren har villet konservere til fornøden brug :/ med hvilket træ I morgenen tidlig den 22. dito er vorden befunden med [= > AO2 28] på eders vogn at bortføre. Til samme tid indstævnes Lauge Cristensen, Michel Christensen, Peder Lervads hustru og søn Anders Pedersen, alle i Bobøl, med flere, om nødig eragtes, eders sandhed edeligt at forklare og vidne.

AO2 28:

Torsdagen den 11. september 1738:

Ebbe Sørensen af Okslund ctr. hans nabo Christen Andersen. Opsættelsen fol. 116. Christen Nielsen af Asserbøl mødte på Christen Andersens vegne og producerede en contrastævning (fol. 116), hvorpå Christen Nielsen begærede, at Ebbe Sørensen ville fremme sin sag og fremlægge 1) hvad beviser han havde på engen, at han først lejede alt efter lovens pag. 741 art. 31 (Danske Lov 5-3-31). Sr. Terman Madsen fra Nielsbygård som husbond for citanten og kontraparten mødte og bad, retten ville pålægge Christen Andersen af Okslund, at han efter foranførte tvende opsættelser måtte pålægges at fremvise her i retten idag, hvad føje Christen Andersen har til omtvistede eng sig haver eller agter at berettig. Retten begærede af den udskikkede Christen Nielsen af Asserbøl, om han, som er til stede på Christen Andersens vegne, efter foregående opsættelser ville fremvise, hvad adkomst han måtte have til den omtvistede kirkeeng. Christen Nielsen gav til svar, at han ikke idag havde ved hånden Christen Andersens fæstebrev eller beviser på omtvistede eng, men forsikrede samme her i retten at fremvise og producere til den tid, sagen vorder opsat. Hvor da ermann Madsen producerede først enken Karen Hansdatters godvillige afståelse til Ebbe Sørensen på den omtvistede eng, med hendes og hendes lavværgeres hånd underskreven på stemplet papir 15. marts 1729, dernæst for det 2. Ebbe Sørensens derpå [= > fol. 116] givne fæstebrev, ligeledes på stemplet papir under det høje herskabs daværende fuldmægtig Jens Nielsens hånd og segl dateret Estrupgård den 26. juni 1729 (fol. 117). Christian Lund fra Estrup var her ved retten til stede og på tilspørgsel af retten intet havde derimod at indvende. Dernæst måtte Termann Madsen nødes til at bespørge sig hos Christen Nielsen, om han på egen bekostning ville indføre denne sag som han Termann Madsens bonde Christen Andersen unødvendig påfører, siden sagen i mindelighed kunne have været afgjort på Estrupgård næstafvigte 30. aug. i det høje herskabs sammesteds deres overværelse, dersom Christen Nielsen ikke havde medværet og det forhindret, hvilket Termann Madsen, om fornøden gøres, agter at bevise, at Christen Nielsen af Asserbøl sagde i forpagterens køkken såvel som udenfor, at han ville være Christen Andersen ansvarlig både for processen, som han selv har begyndt, såvelsom og for al dens omkostning, deraf kunne følge og flyde, samt hans udgivne fæstepenge 9 rdl. 1 mk. d. - Christen Nielsen kunne nu ikke straks besvare sr. Madsens tilførte, men begærede til besvarelse alt, hvis idag passeret er, ved uddrag beskrevet /: undtagen contrastævningen :/ til førstkommende [18/9](#).

Følger her indført efterskrevne dokumenter, som næstafvigte 11. sept. produceret i sagen, Ebbe Sørensen af Okslund har ladet indstævne contra hans nabo Christen Andersen betræffende kirke(engen), som de begge tilholder dem i fæste at have:

Ekstrakt af Gørding-Malt herreds tingprotokol torsdag den 21. aug.

AO2 29:

Kontrastævningen fra Christen Andersenn til Ebbe Sørensen: Ebbe Sørensen opfordres til at fremlægge sit såkaldte fæstebrev på det stk. kirkeeng, som afg. Karen Hanskone i Okslund har haft i brug, som skal være målt ved landmålingsforretningen til kontracitantens gårds ejendom, formedelst besidderen det da havde i fæste. Kontracitantenn vil formene, at citantens fæstebrev ikke på ret måde skal være forhvervet, mindre så beskikket, som det bør, imod det, som ham af det høje herskab til Estrup på samme eng skal være meddelt, vil bekendtgøre retten dets erhvervelsesmådes illegalitet og eders omgang dermed. Kontracitanten vil påstå, at Ebbe Sørensen pålægges at fremlægge sit fæstebrev, "siden I af sådan et ulovskikket instrument ham til præjudice i hans lovlige fæste eder agter at benytte". - Forkyndt af Peder Mikkelsen af Seksær og Christen Madsen af Asserbøl. [=> fol. 117] Også forevist på Estrup, hvor de talte med Christian Lundt, ridefogedens fuldmægtig.

fol. 117:

Karen Hansdatters afståelse på kirkeengen i Klelund beliggende til Ebbe Sørensen og hans fæstebrev:

Hun afstår godvilligt engen til sin svoger Ebbe Sørensen, når han kan få den i fæste af sin rette husbond.

Fæstebrevet til Ebbe Sørensen. Underskrevet af Jens Nielsen på herskabets vegne.

Torsdagen den 18. september 1738:

På Christen Andersen af Okslund hans vegne mødtge Peder Nielsen af Debel i sagen, som Ebbe Sørensen har indstævnet. Han fremlagde et indlæg fra Christen Andersen samt hans fæstebrev på tvistede eng. Det er på papir nr. 19 med årstal 1734 udgivet af daværende ridefoged Hermann Timsen og ratificeret af generalløjtnant Scholten (fol. 118). Retten påråbte, om nogen fra Estrup var til stede såvelsom og Termann Madsen, men kun Ebbe Sørensen var mødt. [25/9](#).

AO2 30:

Sagen betræffende den på Hans Nielsen i Vejen forøvede drab. Otto Diderich Bierum producered sit skriftlige indlæg, lyder folio 119: 85: 92. 104: 112. - Byfoged Grundahl, som havde anhørt Bierums hårde irettesættelse, hvor han gør Anders Pedersen og Hans Knudsen lige skyldige med den undvigte Niels Sørensen Bæcher som drabsmænd, da dog det producerede tingsvidne oplyser

anderledes, hvilket så meget mere med et tingsvidne ført ved Koldinghus birketing sidstafvigte tirsdag 8 dage (9/9), som Grundahl med første venter beskrevet meddelt, skal blive bevist, at Niels Bæcker alene er den, der har skudt og tilføjet kromanden skade. Begærede sagen opsat i 4 uger ... siden Anders Pedersen er hindret udi en konfiskation af 13 opbragte stude, som i toldsvig er attraperet i disse dage. Derfor har han ikke kunnet møde idag, men om Gud sparer helbev, skal indfinde sig til den tid, sagen vorder forflyttet. - Niels Sørensens anordnede forsvar mons. Hans Kragh var ikke mødt. [16/10](#).

I efterfølgende sag blev retten betjent af Ib Been(?) fra Bramming jægermester Bacmann herredsskriver Jens Hellesten af Bobøl. Jægermesteren har ladet indstævne contra hans bonde Peder Christensen Lervad af Bobøl betræffende noget egetræ begærede Hellesten af retten, at den indstævnte og [=> fol. 118] lovdag givne Peder Lervad måtte påræbes. Denne tilstod sin begangne forseelse i alle måder, at han uden minde og tilladelse fra sit herskab ... fra Sønderskoivgård det i stævneålet ommeldte træ, hvorfor han forment var uforholden vidne(?) i så måder over ham at føre. Han håber, hans højgunstige husbond ved hans hjemkomst fra København ikke sagen imod ham i lighed af lolven efter fortjeneste fortfarer. Til den ende Peder Lervad begærede sagen opsat i 6 uger. [30/10](#).

fol. 118:

Det producerede indlæg og fæstebrev fra Christen Andersen i Okslund: Siden min svigerfader Christen Nielsen af Asserbøl idag 8 dage udgav sit løfte her til retten at jeg skulle lade producere mit ihændehavende fæstebrev på det stk. eng i Okslund mark Sorte Måde kaldet, som Ebbe Sørensen vil plåtrænge mig en proces om, foregivende sig at have fæste derpå med mere, som til agering til doms reserveres, da ihvorvel mit stævneål har flere tægtedage, til hvilke jeg billig kunne mig henskyde, så dog at vise al lydighed og ydmyghed imod min husbond, som det har fordret, fremsender jeg samme med begæring, det i retten må blive læst, påskreven og akten tilført samt mig igen med mit bud tilbagesendt. Og som mons. Christian Lundt ridefogedens fuldmægtig ved Estrup var til stede og erklærede sig at hann intet mid mit stævneål havde at indvende, hvorudi han har agnosceret forum, så må jeg i anledning af mit kontrastævnings indhold begære, efterfølgende spørgsmål må gøres til det høje herskab på Estrup, at de derpå sig ville erklære, først om herskabet til Estrup ville behage at lade fremlægge reversal fæstebrev af Ebbe Sørensen, om det haves, eller og erklære sig, om dert haves ejjer ej; for det andet, om Ebbe Sørensens påberåbte fæste er i deres fæsteprotokol indført; for det tredie, om der i den fogeds regnskab, som Ebbe Sørensens fæste har udstedt, enten er anført nogen indfæstning herskabet [=> AO2 31] til indtægt eller tilkendegivet i regnskabet, at sådan et fæstebrev af ham i det år var udstedt. Derpå idag og efterfølgende tingdage, til deres svar indkommer, svar måtte æskes. Thi før kan jeg ej vel videre fremme min sag og endelig æske af sagvolderen Ebbe Sørensen, at som han sig agter at betjene af

en fuldmægtigs hånd imod herskabets egen hånd, da bliver pålagt at fremlægge den legitimation, hvorpå udgiveren fæstebrevet grunder, såfremt han ellers ved, at det skal være en og den samme eng, vi begge har i fæste, hvorpå han har gjort forbud. Thi er det ej så, haver jeg ingen sag mod ham, men ønsker kun frem. Dette mit indlæg begærer jeg læst, påskreven og akten tilført samt som meldt mit fæstebrev mig tilbagesendt og sagen efter stævnemålets løb(?) videre dag for dag opsat, indtil svar på venanførte indløber. Gud bevare retten, og jeg forbliver med al ydmyghed velædle hr. herredsfogeds ydmygste tjener. Okslund, den 18. sept. 1738. Christen Andersen.

AO2 31:

På hans excellence højvelbårne Hinrich von Scholten til Estrup (etc.) hans vegne bekender jeg Hermann Thimsen, fuldmægtig ved højbemeldte hans excellences gård at have stæd og fæst, som heg og hermed stæder og fæster til Christen Andersen i Okslund og hustru Maren Madsdater et stykke kirkeeng Lindkund kirke tilhørende, beliggende på Okslund mark Sorte Maae kaldet, som Karen sal. Mathias Madsens enke sin livstid skal have i fæste. Deraf årlig svares til hver Michaelis 2½ sk. d., skriver to go en halv skilling, til højbemeldte hr. generalmajor som Lindknud kirkes høje ejer. Samme eng med alt sit tilhørende bemeldte Christen andersen og hustru deres livstid skal nyde, bruge og beholde, imod at de årlig og udi rette tide svarer den sædvanlige afgift 2½ sk. danske og giver i fæste to rdl. tre mark samt deraf svarer alle kgl. skatter, som nu er eller påbudne vorder, og ellers i alt retter sig efter kans kgl. maj.ts lov og forordninger under dette fæstes forbrydelse; og tilstår dette under min hånd og signet Estrup den 4. juni 1734, Hermann Thimsen. Såsom enken Karen sal. Mathias Madsens fæstebrev er ved eftersyn befunden ej indrettet efter hans maj.ts allernådigst udgangne forordning, så haver jeg på ansøgning ratificeret dette af min forrige foged udgivne fæstebrev udei alle sine ord, og haver den fpæstende ydermere betalt til indfæstning seks rigsdaler fire mark. Til bekræftelse under min hånd, Estrup, den 1. sept. 1735. L. Scholten. Protokolleret i fæstebogen på fol. ____.

Dette at være rigtig copieret efter originalen test. Christen Nielsen, Asserbøl, Mogens M.N.S. Nielsen, Okslund.

fol. 119:

Otto Diderich Bierums indlæg på folio 117:

Kgl. maj.ts herredsfoged, velædle Søren Bierum. Hvad her til retten er stævnet for udi stævnemålet af 29. april sidst, her ved retten hæftet d. 16. maj, angående det drab, som skete på sal. Hans Nielsen Kromand udi Vejen, der døde den 16. april, efter at påvundne vadestedridere natten imellem den 13. og 14. april ham i sit hus og udi sin frelse voldeligen og morderligen haver angrebet og begegnet, alt dette er og forsikret, er bevist ved tingsvidnet efter samme stævnemål her af retten udstedt, som herved til nøje eftersyn og betragtning overleveres retten under litra A, samme begæres for retten læst, påskreven og akten tilført, af hvilket klarligen erfares, både at her ligger en død mand, hvis blod er udgydt og råber om hævn, her er og ingen andre gerningsmænd til dette forøvede drab end de 3 Kolding vadestedridere Hans Knudsen, Anders Pedersen og Niels sørensen, fra hvilket ikke letteligen nogen af dem efter vidners og egen udsigende sig kan unddrage. Thí om Niels Sørensen Becher falder vel ingen dispute. Om Anders Pedersen i lige og igen, særdeles han selv vedstår sig at have skudt, er og af den umyndige Kirsten Hansdatter peget på og vedkendt at være af gerningsmændene, da hendes sal. fader så jammerlig skreg og råbte under deres mordiske hænder

med videre. Og for Hans Knudsen skulle måske vel nogen vente en frikendelse, men eftersom her er bevundet, at han har instigeret de andre tillige med sig at gribe til gevær uden nogen påtrængende nød, siden han så ingen, der søgte dem eller kunne være dem overlegen, han har selv med ladt gevær ved døren og dermed afværget, at ingen turde komme ind at afværge ulykken og hindre drabet, som blev forøvet, derved han har befordret blodsudgydelsen og mandens død. Så til den ende sættes i rette, at som de samtl. Hans Knudsen, Anders Pedersen og Niels Sørensen har været enige i overfaldet, enige i drabets befordring, de derfor alle tre bør være følgende i straffen og undgælde med liv og gods alt efter vor allernådigste kgl. lov og de derom udgangne forordninger. Hvad herimod af kontraparterne måtte indvendes eller fremlægges mig til lovbillig besvarelse lmå forunden, hvorom tjenstl. beder ham og tid(?) tilladt samme at besvare. Til hvilken ende ydmygest begæres det mit korte indlæg og påstand i retten til læsning, påskrift og akten tilført at må admitteres og siden igen tilstilles. Med forblivende kgl. ,maj.ts herredsfoged, velædle Søren Bierums ærbødigste og tjenstskyldigste tjener. Gravengård, d. 18. sept. 1738. O. D. Bierum.

Torsdagen den 25. september 1738:

På Christen Andersens vegne af Olskuld mødte Ole Iversen af Holsted, som af retten ved udtag beskrevet begærede, hvis idag af Ebbe Sørensen måtte fremlægges, og sagenderefte måtte opsættes til idag 8 dage. Ebbe Sørensen mødte på hans husbond Termann Madsens vegne fra Nielsbygård, som sig hans sag har antaget til at forsvare, og gav retten til kende, at bem.te hans husbond ej var hjemme, men rejst fra ... i hans forretning, desårsage Ebbe Sørensen [=> AO2 32] ej idag har kunnet fremlægge besvarelse på alt, hvissidste tingdag fra contracitanten er fremlagt. Begærede opsættelse i 8 dage. 2/10.

AO2 32:

Torsdagen den 2. oktober 1738:

Peder Nielsen af Debel mødte på vegne af Christen Andersen af Oksbøl og æskede svar på den idag 14 dage indleverede indlæg af Christen Andersen. Men efter trede ganges pårøb mødte ingen, hvérken på det høje lheskabs vegne fra Estrup ejheller sr. Termann Madsen såvelsom hans bonde Ebbe Sørensen. 9/10.

Torsdagen den 9. oktober 1738:

fol. 120:

Ebbe Sørensen ctr. Christen Andersen. Ebbe Sørensen producrede på behørigt stemplet papkr et indlæg under egen hånd. Peder Nielsen af Debel på vegne af Christen Andersen begærede udtag beskrevet. [16/10](#).

Afsagt sentence i den sag, hr. Peder Vinding af Præstkær har indstævnet ctr. Claus Madsen af Gerndrup angående hans hustrus kirkegang. Som velærværdige hr. Peder Vinding af Præstkær med fem overensstemmende vidnessbyrd deres edelige og skriftlige attest af 2. sept. 1738 beviser, at Claus Madsens hustru af Gerndrup, da hun den 6. søndag efter Trinitastis holdt hendes kirkegang, ikke havde flere koner med sig i følge end Tyge Andersens hustru af Hulvad, hvorved hans kgl. maj. allernådigst udgivne rituals 8. pag. 118. et 119. art. som allernådigst befaler, at kvinderne efter deres barselseng efter nogle ugers forløb skal indledes af præsten og komme til kirken med nogle få par kvinder :/ af hende er overtrådt; desårsage bemeldte hr. Peder Vinding udi indlæg af 4. sept. 1738 påstår, at bem. te Claus Madsen og hustru for slig overtrædelse bør anses med mulkt til sognets fattige og betale processens omkostning. Hvorimod bemeldte Claus Madsen ej noget har ladet fremføre, endskønt han efter aktens formelding, da han første tingdag kom til retten, dog efter at den var ophævet, blev advaret og tilkendegivet sagens opsættelsestermin. Altså efter slig beskaffenhed, og som Claus Madsens hustru ikke har holdt sig ritualets befaling efterrettelig, vidste ej herudi at kende og dømme, end at Claus Madsen og hustru for deres begangne forseelse bør bøde til Brørup sogns fattigkasse 2 mk. danske og til hr. Peder Vinding at betale i processens omkostning 6 mk. danske, alt inden femten datge efter denne doms lovlige forkyndelse under nam og exekution i deres bo og midler, hvor findes efter loven.

AO2 33:

Et indlæg fra Ebbe Sørensen: Velædle herredsfoged sr. Søren Bierum. Endskønt jeg ikke finder mig pligtig noget at svare på det af min nabo og medtjener Christen Andersen af Okslund indleverede indlæg, hvorpå han æsker svar, så dog alligevel for at føje retten vil jeg herved illustrere og tilkende give retten følgende poster, det første betræffende reversal eller såkaldet genpartfæstebrev af det mig meddelte fæstebrev, så fornemmeer jeg, at over sådanne kirkejorder ikke bør holdes nogen reversal. 2) Om fæstebrevet er indført i herskabets fæsteprotokol, og for det 3. om der i daværende fogeds regnskab, som mit fæstebrev har udstedt, er anført fæstepenge eller ikke, med videre samme indlæg i munde fører. Alle disse trende poster er ensag, som mig ikke vedkommer eller bør være fiscal over. Thi jeg bliver alene ved hovedsagen, hvorfor stævnet er, med formodning at mit fæstebrev vliiver ved magt kendt, på det mig af det højvelbårne herskab ... i fæste haver forundt. Skulle han i noget af dette foranførte vorder forsømmelig enten at observere hans maj. ts forordning eller herskabets interesse, er det en sag ikke vedkommer mig i ringeste måder, men en sag imellem det høje herskab til Estrup og deres anfortroede fuldmægtig, som udi deres absence har været godset betroet, og aldeles i ingen optænkelige måder kan forkrænke ... minret efter mit fæstebrevs tilhold :/ med videre som produceret er :/ at jeg jo må nyde det, mig fæstet er. Som sikkerlig og uden al tvivlsmaal er det samme stykke kirkeeng, Christen Andersen af efterkommende ridefoged Thimsen haver fæstet, hvorved ydermere stadfæstes ved ratification på fornævnte Christen Andersens fæstebrev, som dommeren vel ved de producerede dokumenter overserverer og iaggager ved doms afsigt. Dette mit enfoldige indlæg beder jeg ærbødigst i retten læst, påskreven og akten tilført, og i

fald noget af betydning af min kontrapart måtte indvendes, det ved udtag til min besvarelse måtte fås beskrevet. Resten forbliver det, jeg er, velædle hr. herredsfoged og rettens administrations tjenstydmygste tjener. Ebbe Sørensen.

Torsdagen den 16. oktober 1738:

Christian Grundahl af Kolding mødte på vadestedriderne Anders Pedersen og Hans Knudsens vegne, som ellers selv personl. var mødt, og udi sagen, som actor Otto D. Bierum imod dem har formeret producerede først en rettens stævning udi samme sag (folio 123, dernæst producerede et her af retten udstedt genpartstingsvidne sluttet den 21. aug. unde nr. 1; nok et andet tingsvidne udstedt fra Koldinghus birketings ret d. 9. sept. så vel som en rekvisition til hr. tolder Rachlow i Kolding af den 31. juli med gensvar og Niels Sørensen Bæckers til hr. tolder Rachlow skrevne missive udi sidstbemeldte tingsvidne fra pag. 52 til 62 indført, alt under nr. 2 (fol. 124, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 131); sluttelig Grundahl hans på bemeldte vadestedridere Hans Knudsens og Anders Pedersens vegne forfattede indlæg (folio. 131-135). - Bierum havde anhørt byfoged Grundahls vidtløftige, fingerede indlæg, hvilket Bierum ville ønske var så sandfærdigt som det i sig selv er vidtløftigt, da det skulle være Bierum kært hans principaler at være uskyldige. Thi Bierum i ingen måder enten har været eller er intentioneret nogen uskyldig at søge til ringeste strafs lidelse, men alene eftertragter vedkommende efter fortjeneste lovvedbørl. afstraffet, til hvilken ende og at oplyse retten han tjenstl. begærede at måtte forundes, hvis af hr. byfoged Grundahl idag er fremlagt såsom det under nr. 2 producerede tingsvidne med derved fulgte såkaldte rekvisition og sluttel. nu producerede indlæg til vedbørl. besvarelse i 3 á 4 uger, og sagen til den ende at må nyde anstand til den tid, retten behagelig determinerer, til hvilken tid denne af hr. Grundahls på... udeblevne besigtigelse eller såkaldte section, der Bierum har været af hænderne og desårsag ej endnu er bleven fremlagt, noksom skal vorde produceret. - Grundahl refererede sig til hans indlæg, men protesterer imod actors begæring, at ham ingenlunde tillades den forlangte rekvisition med vedhæftede Niels Sørensen Bechers egenhændig skrevne og forseglede brev til hr. tolder Rachlow in originali, hvilket dokument alene er produceret til rettens eftersyn og confrontation med det på Koldinghus birketings udstedte tingsvidne, [=> AO2 34] hvorudi samme findes indført. [13/11](#).

Peder Nielsen af Debel på vegne af Christen Andersen i Okslund fremlagde Christen Andersens indlæg. Ridefoged Anders Lunds fuldmægtige Christian Lund og Ebbe Sørensen begærede det passerede beskrevet. [30/10](#).

På vegne af Claus Madsen af Gerndrup mødte Christian Lund fra Estrup med stævning (fol. 136) mod hr. Peder Vinding af Præstkær. Peder Vinding overlod først til retten, hvad tid rettens stævning

af citanten var udtagen til, enten den 9. eller 16. oktober, endvidere at Else Palludan af Præstkær ej var kaldet og indstillede til retten, om Peder Vinding kunne sigtes før end lovens pag. 15 art. 15 (Danske Lov 1-2-15) var fyldestgjort. Skulle retten finde for ret imod denne hans protest at lade fremme sag imod ham, reserverede han sig videre forestilling om denne sags egentl. natur, at den ej er så i sig selv, som stævneområdet indeholder, ja videre ved kontrastævning at godtgøre, det Claus Madsen, som her foregiver ingen søgsmål siger sig at have mod bem.te hr. Vinding, ventende herom rettens [= > fol. 122] betænkning.- Christian Lund tilstod vel, at stævningen af herredsfogeden var udstedt til den 9. oktober, men formedelst den ikke betimeligt kunne vorde forkyndt, tilstod og at have den forandret og udsat dens dato til 16. oktober. Hvad sig Else Palludan angår, vidste Lund ikke, at hun var tillige med de andre anført i attesten, men begærede sine vidner til forhør. - Retten resolverede, at siden Peder Vinding har protesteret ej noget imod ham at måtte blive foretaget i denne sag, som Claus Madsen af Gerndrup imod ham her til retten har indstævnet, i anledning af lovens pag. 15 art. 15, så og tilkendegiver, at Else Palludan, som her i sådan sag har attesteret, ikke af contracitanten er stævnet til andre vidners påhør, så turde retten ej understå sig at antage vidners førelse, førend lovens pag. 15 art. 15 bliver fyldestgjort. Så og haver Claus Madsen lovligt at indkalde Else Palludan til hvilken tid hans opsættelse forunden i tre uger. [6/11](#).

AO2 36:

Følger her indført efterskrevne dokumenter, som idag den 16. oktober produceret er.

Først en rettens stævning fra de tvende vadestedridere Hans Knudsen og Anders Pedersen til sr. Otto D. Bierum som actor for eftermålsmanden for den afdøde Hans Nielsen, her foran citeret på folio 121: Bierum har på vegne af eftermålsmanden for Hans Nielsen og stedets høje herskab generalløjtnant von Scholten beskyldt citanterne for, at de tillige med Niels Sørensen Bæcker skal have tilføjet kromanden overfald på liv og lemmer, der skulle have årsaget ham hans død, og tragtet dem efter som manddrabere til bånd og fængsel. Men som de er forsikrede, at de er uskyldigt anklaget, beskyldte og eftersatte, ligesom actor ikke med et eneste vidne har kunnet overbevise dem enten at have lagt hånd på den afdøde, skudt eller tilføjet ham mindste skade, så formener de sig forårsaget deres uskyldighed i vedkommende forhold og omgang at oplyse og remonstrere, hvorefter de forventer frikendelse og erstatning for ulejlighed, fortræd og omkostninger. Også Hans Kragh stævnes, om han har noget at indvende imod producerede beviser.

fol. 134:

Tingsvidnet udstedt af Koldinghus birketing (her i uddrag).

AO2 37:

Stævningen fra birkedommer Hans Pank: Hans Knudsen og Anders Pedersen har for ham andraget, at de er kommet i erfaring, at efterskrevne skal kunne give oplysning, at Niels Sørensen Bæcker, forrige vadestedrider, da han den 13. apr. med kromanden Hans Nielsen i Vejen havde klammeri og slagsmål, efter den tid skal have udsagt og beklaget sig at, at han samme aften har været så

ulykkelig og skudt bemeldte kromand, og at det er enhver vitterligt, at bemeldte Niels Becher for samme gerning som gerningsmand har undviget og forladt hans vadestedridertjeneste. Til stævnes efterskrevne: Hans Hansen, Christen Hansen og Niels Mikkelsen af Seest såvel som sognefogeden Hans Buk (Hans Buch) i Hjarup, Poul Laursen [= > fol. 125] Buck i Nagbøl, Mads Laursen i dollerup, Poul Hansen og Hans Bertelsen i Seest.

For hospitalsforstander Hans Kragh i Ribe var mødt Simon Møller af Kolding for at observere, hvad i sagen mod Niels Sørensen Becheer måtte forefalde; han vil protestere imod, at der føres vidner, uden at de forhen afhørte vidner er blevet stævnet iflg. lovens pag. 108-109 art. 12 (Danske Lov 1-13-12). - Grundahl svarede, at hvad angår, at mons. Bierum foregiver, at det skal være soleklart, at ingen andre end vadestedriderne Hans Knudsen, Anders Pedersen og undvigte [= > AO2 38] Niels Sørensen Becher er skyldige i kromandens død, og beskyldningerne sigter på dem alle, så protesterede Grundahl deerimod, da Bierum aldrig kan bevise, at Hans Knudsen og Anders Pedersen har lagt hånd på den afdøde, men dette alene, at som kromanden først havde ytret slagsmål, der strakte sig så vidt, at Niels Sørensen Bæcker kom i klammeri og slagsmål med ham, ja og at kromanden først har overfaldet vadestedriderne med stave eller stokke og tilføjet dem slag samt samlet en del folk imod vadestedriderne, så har det og forårsaget, at Niels Sørensen Becher har skudt og værget sig med sin pistol, der faldt så ulykkel. ud, at kromanden i hans lænd blev skudt under hans hofte. Men om samme skud er dødel., er endnu uafgjort, om ikke kromanden så snart er død af anden indvortes svaghed, hvilket ikke bliver Grundahls sag så meget at vedrøre, som han fornemmer alene Niels Sørensen Becher at påtale og se sig befriet på hvad måde, han bedst ved og kan, som da ingen af de afhørte vidner har kunnet oplyse, hvem af de 3 vadestedridere den har været, der har skudt og truffet kromanden, da dog det er fast, at Niels Sørensen Becher alene har skudt og truffet, soms såvel hans egenhændige skrivelse til hr. tolder Racholw tildels skal oplyse som og hans egne ord og klagemål til nogle af de her indstævnede vidnere, for hvilket skud eller anden kromanden tilføjet skade Hans Knudsen og Anders Pedersen for den højeste Gud kan bekræfte at de ganske var uskyldige, hvorfor de og har ladet stævne at oplyse deres uskyldighed herudinden. Angående mons. Møllers protest mod stævnemålet, fordi de ved Gørding-Malt herredsting afhørte vidnere ikke er stævnedes imod de, som nu agtes at føre for retten, så forsikrer Grundahl retten, at der ganske og aldeles intet er stridigt udi de her nu agtende vidners førelse imod, hvis vidner forhen i sagen er bleven førte. Thi har quæstionerne alene efter idag producerede stævnemål til oplysning, [= > fol. 126] som hidindtil har manglet, hvo den af de 3 vadestedridere har været, der har skudt og truffet kromanden, så og om ikke Niels Sørensen Becher straks er undviget og har forladt hans vadestedridertjeneste, da de andre, neml. Hans Knudsen og Anders Pedersen i deres tjeneste er bleven til stede. - Simon Møller måtte erindre, at Niels Sørensen Bechers undvigelse ikke er sket formedelst at han i noget har fundet sig skyldig udi det drab, som er sket på kromanden, men mere for at undgå vidtløftighed og arrest, så Møller ikke skulle tro, at Niels Sørensen Becher ikke mere end de andre vadestedridere, der med ham har været i compagni, kan beskyldes for nogen misgernings forøvelse, ikke heller at det ventelig skal bevises, at Niels Sørensen Becher er den, som til døde har skudt kromanden, men mere i betragtning at han, som har været den, der først har ført klammeri i hans hus, ventelig har påført sig det, som hans svaghed tilforn ikke har kunnet ustanden derover selv har forårsaget hans dødel. afgang. Han fastholdt sin protest. [= > AO2 39] Retten resolverede således, at de indstævnte vidner vorder accepteret deres vidner edell. at aflægge, dog at de ikke noget, som kunne være stridig imod forhen afhørte vidner.

1. vidne, Hans Hansen af Seest:

Grundahls spørgsmål:

1. Om ikke forrige vadestedrider Niels Sørensen Becher dagen efter at han om natten imellem den 13. og 14. april har skudt kromanden Hans Nielsen og truffet ham i hans venstre lænd under hans hofte, har talt med vidnet om det slagsmål, han havde med kromanden. - Vidnet svarede, at næste eller andendagen efter at vadestedrideren havde været i klammeri med kromanden i Vejen, kom Niels Sørensen Becher til vidnet i hans hus, og da spurgte bemeldte vidne Niels Sørensen Becher, om han havde slaget fornævnte kromand, hvortil Niels Becher svarede ja, han fik et par ørefigner, men hvem der gav kromanden samme, blev ikke omtalt. I samme tid og færd sagde og Niels Sørensen Becher, at der var samlet i kromandens gård en del folk og ville slaget dem ihjel. Så skød vi, sagde Niels Sørensen Becher, og jeg træffede. Landflygtigen er jeg; men det bliver ... hvilken landflygtelse var for skuddet på kromanden. Talte så ej videre derom. Niels Becher red straks bort fra vidnet, og siden har vidnet ikke set eller talt med ham.
2. Om Niels Sørensen Becher omvundne tid har givet nogen andre skyld end sig selv for den skade eller dette skud. - Vidnet svarede nej, men Niels Sørensen Becher klagede sig for den skud og gerning, han havde gjort.
3. Om vidnet ikke ved, at Anders Pedersen og Hans Knudsen vadestedridere i de dage og længere tid var til stede og nærværende og offentlig forrettede deres vadestedridertjeneste. - Vidnet svarede jo, de var til stede og red offentlig i deres tjeneste, indtil de blev søgt. Men hvor mange dage kan vidnet ikke erindre, dog var det nogle dage efter kromandens død, de forrettede deres tjeneste offentligt.

Simon Møllers spørgsmål:

fol. 127:

1. Om han ikke, så snart denne gerning på kromanden var sket, ved, at vadestedriderne Hans Knudsen og Anders Pedersen var befrugtelig for pågribelse i henseende til den misgerning og beskyldning, som dem tillægges for kromandens død. - Vidnet svarede, det vidste hann ikke, før end nogen tid efter, de blev søgt til bånd og fængsel.
2. Om vidnet ikke er bekendt, at høj- .og velbårne hr greve og amtmand von Oertz efter geheimeråd og stiftbefalingsmand von Gabel ham tilstillede efterretning har føjet anstalt til Hans Knudsen og Anders Pedersens pågribelse. - Vidnet svarede jo, længe efter kromandens død blev der efter ordre søgt om Hans Knudsen og Anders Pedersen.
3. Om vidnet ikke er bekendt, at bemeldte tvende vadestedridere på den tid af frygt for pågribelse havde så godt som forladt hus og hjem ja endog ladet bortflytte af deres ejende bohave. - Vidnet har hørt det sige af folk, men enten der er sandt eller ikke, ved vidnet ikke.
4. Efterdi vidnet på foregående spørgsmål af Grundahl har forklaret, at Niels Sørensen Becher skal have sagt for vidnet ved hans gård, at han havde skudt og truffet, så er spørgsmål, om Niels Sørensen nogen sinde derhos har tilkendegivet, at han enten med dette skud eller i andre måder har været årsag til kromandens dødelige afgang. Vidnet svarede, Niels Sørensen Becher havde sagt, at han havde skudt og truffet olg for kromandens dødel. afgang var landflygtig.
5. Om vidnet ikke har hørt før omvundne tid af Niels Sørensen Becher, hvem der har været årsag ti det klammeri udi den afdøde kromands hus. - Vidnet svarede nej, blev ej omtalt

- videre, end som vidnet forhen har vunden og protokollen er tilført.
6. Om vidnet ikke er bekendt, at Niels sørensen Becher fra det første, han tiltræde vadestedridertjenesten, har stedse med årvågen nidkærhed forrettet, hvis han burde, samt om han ikke udi liv og levned således har opført sig, at intet forargeligt udi den tid, han sig i Kolding har opholdt, efter ham har været spørgeligt. - Vidnet svarede, vidste ikke andet end skikkelig liv og levned om Niels Becher at forklare, ikke heller ved andet om Hans Knudsen og Anders Pedersen.
 7. Om vidnet ikke er bekendt og har hørt, at de 2 vadestedridere Hans Knudsen og Anders Pedersen har været i kromandens hus, da dette klammeri passerede. - Vidnet svarede, ved ej videre end ry og rygte, at de var der i huset eller gården, men ikke ved, at de tilføjede kromanden nogen skade.
 8. Om vidnet ikke har hørt og er bekendt, at der af såvel Anders Vadestedrider som af Niels Sørensen Becher skete skud med pistol i kromandens hus . - Vidnet svarede nej.

2. vidne, Christen Hansen af Seest:

AO2 40:

Grundahls spørgsmål:

1. at dagen elleer andendagen efter ungefær at kromanden Hans Nielsen var død, kom til vidnet Niels Sørensen Becher, hvem vidnet adspurgte, hvordan det var med ham; dertil Niels Sørensen Becher svarede: Anders Pedersen skød først, og så skød Niels Becher, og han var så ulykkelig at træffe og måtte nu så ride og turde ingensteds være.
2. nej, ligesom næstforrige vidnet har forklaret.
3. så dem i de dage, men Niels Sørensen Becher har vidnet ikke set siden forbemeldte tid, vidnet talte med ham

Møllers spørgsmål:

1. Anders Pedersen og Hans Knudsen frygtede dem ikke for gerningen, før end nogen tid derefter, da blev læst ordre ved kirken om pågribelse.
2. ved ej videre, end han forhen har vundet om ordren for kirkedøren.
3. vidste ej noget derom at vidne.
4. Niels Becher sagde vel, han havde skudt og truffet, men derhos ikke sagt, at han var skyldig i hans død.
5. nej.
6. ligesom næstforrige vidne.
7. ved ej noget derom at vidne.
8. ved ej videre, end han forhen har forklaret.

3. vidne, Niels Mikkelsen af Seest:

Grundahls spørgsmål.

1. Niels Sørensen Becher talte med vidnet andendagen efter gerningen i Vejen var passeret, men ikke talt om klammeriet.

2. Om ikke vidnet talte Niels Sørensen Becher, da det var bleven rygtbar, at kromand Hans Nielsen var skudt, og da derom adspurgte Niels Becher, om han havde skudt kromanden, og hvad Niels Becher vidnet dertil svarede. - Vidnet svarede, da det var bleven rygtbart, at kromanden var skudt, spurgte vidnet Niels Becher, om han havde skudt, som svarede ja, da vidnet sagde, hvad vil der da blive af, dertil Niels Becher svarede, Det kan blive godt, men det vil nok vare længe eller noget.
3. Om vidnet samme tid talte eller fortalte vadestedrideren Niels Sørensen anden skud eller skade end den, der var sket på kromanden. [=> fol. 128] Vidnet svarede, han spurgte om skuddet, men blev ikke omtalt på hvem.
4. Hvad der har anlediget vidnet til at spørge Niels Sørensen Becher ad om det skud, han havde skudt og hvor var sket, da vidnet det omspurte. - Vidnet svarede, han havee hørt rygte om, kromandenn i Vejen var skudt, som gav vidnet anledning at spørge, om han havde skudt, som svarede ja, men navngav ingen.
5. Om vidnet da med sandhed kan sige, at Niels Sørensen Becher gav nogen af de 2 andre vadestedridere nogen skyld i det skud, som blev skudt på kromanden, uden sig selv alene, som har sagt for vidnet at have skudt. - Vidnet svarede, blev ikke omtalt.
6. Om ikke niels Sørensen becher straks efter kromandens død som omvundet undvigte og forlod hans vadestedridertjeneste, da de andre tvende Hans Knudsen og anders Pedersen forblev til stede og offentlig forrettede deres tjeneste nogen tid efter. - Vidnet svarede, Niels Becher forlod straks tjenesten og har ikke været siden ved den, men om de andre ved han ingen rede., såsom vidnet den tid var syg.

Møllers spørgsmål:

1. vidste det ikke.
2. vidste vidnet ikke, men de var i vidnets hus at søge om Niels Sørensen Becher en 8 dage efter han var bortreden.
3. vidste ej noget derom at vidne.
4. vidste ej videre, end han har afvundet.
5. vidste ej noget derom at vidne.
6. svarede ligesom første vidne har afvundet.
7. vidste ej noget derom at vidne.
8. har hørt sige, at der blev skudt 2 skud, men ikke kan forklare af hvem videre end det ene af Niels Becher som omvundet er.
9. Simon Møller tilspurge yderligere vidnet, om han med en god samvittighed kan vidne og tilstå, at Niels _Sørensen Becher er undvigte eller sig til side holden så meget af frygt for den ham pålagte beskyldning som undseelse for arrestes tvang. - Vidnet svarede, vidste det ikke.
10. Om vidnet ikke er bekendt samt og hørt sige, at den afdøde kromand Hans Nielsen ikke af skud men mere af anden ubillig medfart såsom af fødders tråd og deslige skal være ilde begegnet. - Vidnet ved ej noget derom at vidne. Svarede ellers på spørgsmål ej at være beslagt til nogen af vadestedriderne, men Niels Becher har logeret hos vidnet i 1½ år.

4. vidne, Hans Lauridsen Buch af Hjarup:

1. Om vidnet ikke er vitterligt, at forrige vadestedrider Niels Becher efter kromand Hans Nielsens død i BVejen straksen undvigte for det skud, bem.te kromand var tilføjjet og således

aldeles forladt hans vadestedridertjeneste, så og om der ikke en [=> AO2 41] anden vadestedrider i bemeldte undvigte Niels Bechers sted og antagen, og endelig om ikke Anders Pedersen og Hans Knudsen mere end 8 dage efter kromandens død var til stede og offentligt forrettede deres vadestedridertjeneste. - Vidnet svarede, har hørt sige som og at være vidnet sagt, at vadestedrideren Niels Becher lå en nat i Ødis Bramdrup, og så snart han fik at vide, kromanden i Vejen var død, rejste han straks derfra, og siden blev han borte for samme sag og kom ikke igen. Straks derefter blev indsat en anden vadestedrider til at forrette tjenesten. Anders Pedersen og Hans Knudsen forrettede vadestedridertjenesten offengligt en 8 dages tid ungefær enfter kromandens død i Vejen. Da vidnet en dag talte med sidstmeldte vadestedridere nemlig Hans Knudsen og Anders Pedersen i Hjarup by og vidnets hus, og siden 2 dage efter omvundne tid, talte vidnet atter med dem i Dollerup, da de fulgte vidnet fra Dollerup igennem Skanderup på vejen ad Kolding eller Seest. Vidnet red så hjem, og vadestedriderne sagde, de ville også ride hjem.

Møller tilspurgte vidnerne, om det ikke ham er bekendt, at der såvel udi vadestedrider Niels Bechers sted sog og udi de 2 andre vadestedridere af toldereren sr. Rachlow i Kolding var beskikket andre personer til samme bemeldte tjenestes obagtning ved toldstedet og dets grænser, formedelst vedkommende vadestedridere deres tilsideholdelse. Vidnet svarede, i omvundne tid da vidnet talte og så vadestedriderne Anders Pedersen og Hans Knudsen, betjente de selv tjenesten, men siden derefter har vidnet hørt sige, at der var beskikket i deres sted 2, men om det således var, ved vidnet ikke, såsom han ikke har set nogen eller talt med nogen, som deres tjeneste forrettede, som omspurgt er. Men i Niels Sørensen Bechers sted blev der straks som vundet er beskikket. - På spørgsmål svarede ej at være beslagnet med nogen af vadestedriderne.

5. vidne, Poul Lauridsen Buch i Nagbøl:

Svarede på Grundahls spørgsmål til næstforrige vidne, at vadestedrideren Niels Sørensen Becher er nogle dage efter kromandens død i Vejen rejst bort, som og i hans sted beskikket en anden; har ellers hørt sige, at bemeldte Niels Becher var bortrejst sønderpå, fordi kromanden [=> fol. 129] var død, og han var kommen i den ulykke. Anders Pedersen og Hans Knudsen forrettede deres tjeneste mere end otte dage efter kromandens død og red offentligt, som og havde været i vidnets hus og gård, da de kom vester fra og red østerpå, ligesom næstforrige vidne har forklaret.

Simod Møller exceperede imod dette vidnes forklaring, for så vidt han efter andres hørelse har vundet og ellers forlangte hans svar å det til næstforrige vidne fremsatte spørgsmål. - Grundahl formoder, at retten tilsidesætter Møllers exception, siden samme åbenbare strider imod hans egne quæstioner, som virkelig udvisere, at han har quæstioneret til de foregående vidner, ligesom vidnerne har svaret efter ord og tale, men meget mere reflekteret på vidnets oprigtige -Vidnet svarede, på Møllers spørgsmål til næstforrige vidne, at han vidste, der var indsat en vadestedrider i Niels Sørensen Bechers sted straks efter hans bortrejse, da kromanden var død. En tre ugers tid ungefær efter kromandens død talte vidnet med 2 karle, som red p vadestedriderne Hans Knudsens og Anders Pedersens sted efter deres egen sigelse. Dog ved vidnet ikke, enten de var lejet eller indsatte i deres sted; samme karle red på Aners Pedersens og Hans Knudsens heste, forklarede samme tid, at de var lejet. Videre forklarede vidnet, at han hverken var beslagnet eller besvogret til nogen af vadestedriderne.

6. vidne, Mads Lauridsen af Dollerup,

7. vidne Poul Hansen i Seest:

Stort set samme vidnesbyrd.

Grundahl, som fornemmede, at Hans Bertelsen af Seest ej var mødt, frafaldt hans vidne. Men til ydermere oplysning i samme sag og til fast bevisning, at Niels Sørensen Becher alene er den, der har tilføjet kromanden Hans Nielsen omvundne skade, producerede Grundahl en til tolder Andreas Racholw forfattet rekvisition af 31. juni med hans egenhændige påtegnede gensvar så vel som et udi bemeldte gensvar påberåbt skrivelse under Niels Bechers egen hånd til tolderen med Bechers uden på brevet trykte signet, som betegner en fortun med disse bogstaver oven over i samme p... NSSB, hvilket brev han begærede læst, påskreven og denne akt tilført, lydende således som hernæst følger:

Velædle højstærede hr. tolder Andreas Rachlow. Det er ham vitterligt, at vi tillige med Niels Sørensen Bechoer den 13. april var udreden i vor vadestedrider-beret at patruljere på grænsen ved åen 1/4 mil fra Vejen, om nogen toldsvig var at fornemme, og da vi for at søge nærmere kundskab om en drift stude, som var os foresagt skulle fordrive ..., var indkommen hos kromanden Hans Nielsen i bemeldte Vejen kro, hvorledes at Niels Sørensen Becher med gerådede i klammeri, som dog uden følge og skade var overstået, da nu kromanden, medens vi, som ingen udstand havde med ham, med bemeldte Niels Becher sad fredelig, hemmelig og vitterlig uden årsag havde samlet af byens folk med stokke, stave og gevær til sig i hans gård og gjort eoverfald på os, da vi ville se til vore heste og ride vor vej, faldt det så ulykkeligt ud, at bemeldte Niels Sørensen Becher med sin pistol værgede sig og skød bemeldte kromand i hans venstre hofte, så han på andendagen derefter døde. Hvor stærkt skuddet har truffet, og om det har været så letkol, at han deraf, eller som os er berettiget var af anden indvortes svaghed, er død, formener vi doktorens og feldskærerens syn omstændelig forklarer. Men som vi tillige med Niels Sørensen Becher er stævne og saggivet for samme gerning, fordi vi som meldt har være med ham i bem. te kro, uagtet at vi med uskadt samvittighed med vores korporlige ed kan bekræfte, at vi hverken har lagt hånd på den afdøde, mindre [= > fol. 130] skudt, slaget, rørt eller tilføjet ham ringeste skade, da Niels Becher aleneste er den, som har skudt og haft slagsmål med ham, og da det bevindes, at ingen af vidnerne ventelig fordi det var mørkt, har kunnet give oplysning, fra hvem skuddet er kommet, så vi desårsag og indtil vi kan få den rette skyldige oplyst, stikker ganske uskyldig i fare. Thi er vi højlig forårsaget til sandheds oplysning ... at anmode højstærede hr. tolder, at han umishagelig herpå tegnet ville meddele os hans beedigede attest på følgende poster: 1) Om ikke bemeldte Niels Sørensen Becher enten ved skrivelse eller og mundtl. direkte eller indirekte for hr. tolderen har beklaget hans maleur, og at han har tilføjet kromanden skud eller skade. 2) Om ikke bemeldte Niels Sørensen Becher siden hans undvigelse har tilskrevet højstærede hr. tolder, som denne sag anrører, hvorefter og om samme breve er behltdt. 3) Om samme breve skulle findes, hr. tolderen udi sin attest ville meddele os indholden eller og brevene in originali herved og ved hans besvaring til retten bestyrkelse lade følge og hæfte. 4) Om hr. tolder ikke ved eller haver hørt, at Niels Sørensen Becher haver skudt kromanden i hans hofte eller lår. 5) Om det ikke overalt er rygtbart og landkyndigt at ofte bemeldte Niels Sørensen Becher formedelst det skud og den skade, han har tilføjet kromanden, fra belgyndelsen af har været bortrømt og forladt hans vadestedridertjeneste, så at en anden i hans sted er antaget og beskikket,. Og 6) om hr. tolder ikke har hørt eller ved nogen anden, sil vi kunne vente os oplysning fra, for hvem Niels Becher enten i en eller anden måde måtte have åbenbaret hans maleur. - Skulle højstærede hr. toldere herudi findes vægerlig, som vi dog ikke vil håbe, nødes vi til

at søge hans vidne efter foregående varsel ved rettens assistance. Forblivende med al veneration velædle højstærede hr. tolders ydmygste tjenere, Hans Knudsen, Anders Pedersen. Kolding, den 31. juli 1738.

Til gensvar på denne rekvisition er mit svar på de 3 første poster, at jeg ikke har set Niels Sørensen Becher siden, den ulykke er sket på kromanden i Vejen eller ved, hvor han sig har eller endnu opholder til dato, men vel imidlertid fået vedhæftede brev, som her følger in originali. - På 4 påst svares, at jeg vel har hart, at Niels Sørensen Bechere skal have skudt benævnte kromand i låret. - Den 5. post besvares, at siden den berørte ulykke i Vejen er sket, har Niels Sørensen Becher ikke våred her i egnen for at opvarte sin anfortroede vadestedridertjeneste, hvorfor straks en anden til hans hafte tjeneste er antaget, som af mig straks er indberettet til højlovl. kammerkollegie høje herrer. - På 6. post ved jeg ej noget at svare. Men at dette mit svar at være i alt således rigtig tilstår såsandt hjælpe mig Gud og hans hellige ord. Kolding d. 18. august 1738. A. Rachlow.

Velædle hr. tolder. Jeg kan ikke forbigå, at jeg må melde til hr. tolder min elendige og ringe tilstand i henseende til min af mig gjorte uforsigtig gerning. Så beder jeg mindelig og hjertelig, kære hr. tolder, at ville stræbe for mig, om [= > AO2 43] det var mjuligt, at jeg kunne og måtte komme for lyset udi frifrelse til sagens uddrag. Ellers så har jeg allerede spyrgt, at dkotor Ancheresen af Ribe tillige barber Skøtz har våren ved den døde ham at opskære, og nu derefter haver jeg ved en fortrolig ven ladet fornemme, hvorledes det gik af, da efter doktorens beretning ville det komme an på mandebod og sagens omkostning at betale, s hvorpå jeg vil befale sagen i vor Herres og gode venners hænder, min fortrolighed til gode hr. tolder at stræbe for mig, vil jeg bede den gode Gud rigelig vil belønne. Ellers så venter jeg fra hr. tolder et par ord tilbage med nærværende bud, hvornæst jeg lover, velædle tolders lydige tjener. Niels Becker.

Simon Møller, som havde anhørt den fra de tvende vadestedridere ergangne rekvisition til tolder Rachlow, ventede ikke, siden Niels Bechers brev er uden dato og uden noget navngivet sted, at det på noget sted som et fundamentabel bevis kan anses, og reserverede sig overfor rekvisitionen. - Grundahl aleneste erindrede, at mons. Møller formener at Møllers reservavtion er uden grund. Thi så lidet som stedet, hvorfra brevet er skrevet, kan give nogen oplysning eller hjælp i sagen til sandheds befordring, ... så fast formener og, at Niels Bechers skrivelse virkelig overbeviser ham, at han er den, som alene har tilføjet kromanden skade, og for selvsamme gerning undveget. Sluttelig bad Grundahl et tings[=> fol. 131]vidne blive sluttet. - Simon Møller fastholder sin reservation og anfører, at Niels Sørensen Becher ikke, som Grundahl behager at melde, har taget sin henflugt i frygt for sagen, at han dermed kender sig som gerningsmand til kromandens dødelighed, men alene af frygt for pågribelse og arrest at undgå.

Nierum som dog med kedsommelighed havde anhørt, hvis pro et contra under dette forlangte tingsvidne fra idag, retten blev sat, til ud på aften er blevet fremført, proponeret og ventileret, men hvorvidt alt sligt udi sin tid kan og bør på sit sted og sine steder anses, Hans Knudsen og Anders Pedersen til befrielse udi den øvede omgang og drab på Hans Nielsen, lader Bierum det bero, til hvilken ende han ville håbbe genpartingsvidne beskrevet meddelt. Tingsvidnet er underskrevet af dommeren og tingmændene.

fol. 131:

Grundahls indlæg citeret på fol. 121:

Kgl. Maj.ts herredsfoged, velædle sr. Søren Bierum. Så urigtig som actor sr. Otto diderich Bierum såvel udi producerede stævning som ellers udi hans procedrurer beskylder vadestedriderne Hans Knudsen og Anders Pedersen ved Kolding toldsted for, at de tillige med Niels Sørensen Bierum den 13. april skulle have øvet vold og drab på afgangne Hans Nielsen, forrige kromand i Vejen, uden at have kunnet legitimere hans foregivende og hårde beskyldninger. Så ugrundet og uforsvarlig er hans irettesættelse, som han til deres største beskæmmelse har gjort på deres liv og gods, og så meget mere finder jegt mig til mine principalers frelse anlediget til at forestille sagens beslaffenhed, vidnernes foranderlige udsagn og isærdeleshed actors uforsvarlige forhold og omgang i sagen det korteste, muligt er, som følger: Da forbemeldte vadestedridere Hans Knudsen og Anders Pedersen tillige med Niels Sørensen Becker den 13. april a.c. var udreden for at beoagte deres vadestedridertjeneste om nogen tolddefradation var at fornemme, og som de samme dag patruljerede i egnen omkring ved Vejen by ungefær 1/4 mils vej fra toldskellet om en drift stude, som dem far foresag skulle forbyde passagen indtil noget efter, at solen var nedgået, red de ind til forrige kromand Hans Nielsen i bem.te Vejen kro [=> AO2 44] i tanke at søge bedre kundskab om samme drift stude, hvor de forefandt ham med andre flere gæster siddende i stuen ved hans bord. Imidlertid noget efter deres indkomst dragede benævnte kromand Hans Nielsen i klammeri og slagsmål med første vidne Niels Jepsen, som han æreskældte og med hårgreb overfaldt, og ihvorvel at vadestedriderne, som på den tid sad fredelig efter vidnernes enstemmige udsagn og skøttede dem selv, i en god intention ville tale kromanden til rette for slagsmålet at få hæmmet, blev de uforskyldte groveligen udkældte både for skælme og omsider for hunde og bandet, hvilket forpårsagede, at Niels Sørensen bechjer overilede sig og slog kromanden under øret, bevises ved tingsvidne udstedt den 21. aug. dernæst, produceret under nr. 1 på pag. 21 og 24, 75 og 76., bestyrkes på pag. 26 og 32. Således er Hans Nielsen Kromand overbevist at være den, som først har yppet klammeri og selv forårsaget ulejlighed og således har og continueret, da han inde i hans kammers ej har villet lade sig styre. Thi ligesom vidnet Jens Poulsen udi tingsvidnet på pag. 65 forklarer, at den mundbrug, som nogle af vidnerne uensstemmige har vundet skql være hørt af vadestedriderne Anderes Pedersen og Niels Becher merkeligen har bestået derudi, at de har bedet kromanden gå til sengs, på det hans onde sind derved kunne blive styret, som også Las Iversen af Gruehuset bad ham om det samme pag. 75, desuagtet begyndte dog kromanden, som tilsidesatte gode råd og formaninger at bande og udkældte vadestedriderne for hunde, som forhen meldt er. Skulle det så være, at den ene eller den anden af vadestedriderne skulle have truet at slå døren ned, som dog ikke skete, eller og at Las i Grue skulle have fået et slag i hovedet af Anders Pedersens pisk, så er det ventelig og rimelig at sådan skælden og banden har overilet dem dertil, men derimod ikke godtgjort, at enten Hans Knudsen, som således ingen forseelse er overbevist, eller Anders Pedersen har tilføjet enten kromanden, hans hus eller noget af hans ejende mindste skade, mindre lagt hånd på ham, som følgelig skal blive oplyst og bevist. Derefter, som det var blevet swtulle i kammerset og vadestedriderne, som sad fredelige med hinanden, ikke kunne tænke eller vide andet, end at kromanden var gået til sengs og Las Iversen havde forføjet sig bort plå hans hjemrejse, eller uden at forestille sig den farlighed og de onde og hemmelige [=> fol. 132] anslag, som imod dem omsider befandtes iværksatte og allermindst, at kromanden tillige med Las Iversen i så ondt et forsært skulle have samlet folk til dem, som i kromandens gård stod i skjul, da det var mørkt og sildig ud på aftenen. Thi da vadestedrider Hans Knudsen trenede uden for døren at se til hans og de andres heste, såsom de var sindede at ride deres vej, siden den forventende kundskab om den ulovlige drift stude, som tvende af vidnerne efter deres udsigende i tingsvidnet pag. 22 og 88 også

har hørt tale om, for dem var gået overstyr, blev han uformodentlig en del bevæbnede folk med gevær stave og stokke var, hvorfor han med temmelig alteration advarede de andre vadestedridere at søge retirade for den fare, de samtlige stak udi, som også påfulgte, idet Hans Knudsen, som da han med de andre ville gå til deres heste i gården ved hans udgang af døren af kromanden Hans Nielsen gulbsk blev slagen med et stykke ktræ, skønt han dog ingen i ringeste måde havde fortørnet, hvilket forårsagede, at det første skud, som ej træffede, blev skudt, som slete mere af skræk for videre overfald samt liffs og lemmers beskadigelse at undgå end at tølføje nogen af de tinstedeværende nogen skade, vide tingsvidnet på pag. 21, 22, 32, 33 46, 55, 57, 58, 68 og 79, fornemmelig 48 og 49. Ikke desto mindre ville dommeren behagelig mærke, at Hans Nielsen ikke var at styre, men med et overgivent forsæt råbt til vadestedriderne, de skulle ikkun kommu ud, skød de en, så var der flere tilbage, de havde og at skyde med, vide pag. 47, 55, 57, 58, 79, 81, så at dette påfulgte, som vadestedriderne med deres saligheds ed vil bekræfte, og som vidnerne, formedelst det var mørkt, ej har kunnet oplyse, at Niels Sørensen Becher blev slaget tvende slag med stokke eller stave, der faldt så ulykkeligt ud, at bemeldte Niels Becher værgede sig og med sin hos sig havende pistol skød og træffede kromanden Hans Nielsen i hans lår, hvilket sandelig aldrig var sket, dersom kromanden så vel som Las Iversen ikke havde indhentet og samlet de ommeldte bevæbnede mænd og så glubsk overfaldet vadestedriderne, da de var udkomne og ville ride deres vej, før end noget skud blev skudt, og ihvorvel de fleste af vidnerne udi forbemeldte tingsvidne, som var overværende, da kromanden blev skudt, ikke har kunnet give mindste oplysning, hvem den af vadestedriderne har været, der har skudt og truffet bem. te kromand, så har jeg til Hans Knudsens og Anders Pedersens frelse været foårsaget fra Kolding birketings ret at erhverve det forhen producerede tingsvidne af den 9. sept. a.c. under nr. 2, hvilket tilstrækkeligt oplyser, hvorledes Niels Sørensen Becher, som alene fra begyndelsen af har haft slagsmål med kromanden, for en og anden selv har tilstået at have skudt og truffet ham og desårsage straks undvigt og forladt hans vadestedridertjeneste, da de landre uden at [=> AO2] frygte for angribelse, som de i begyndelsen ikke var forventende, blev til stede og forrettede deres vadestedridertjeneste offentligt så vel som derforuden forbemeldte tilståelse om skuddet har han udi et hans egenhændigt skrevne samt underskrevne samt forseglede brev til hr. tolder Rachlow her i Kolding ej alene beklaget sin skæbne ved ovenmeldte hans maleur, men endog beder velbemeldte hr. tolder, at han vil stræbe for ham at han kunne komme til stede til hans sags uddrag, vide sidstmeldte tingsvidne fra pag. 24 til 62.

Hvad nu de af actor førte vidner kan være betræffende, hvorvidt samme, der tildels var implicerede i den gerning, hvorom de har vundet, tildels villige, variable og uensstemlige, kan fælde eller rejse mine sigtede principaler, det ville dommeren behageligst tage i betragtning og observere, at første vidne Niels Ibsen af Vejen på actors fremsatte quæstion, neml. om ikke vadestedriderne med hug, skud og slag har overfaldet Hans Nielsen i hans hus, gård og frelse, at han andendagen derefter døde etc., noget ubetænksomt og ganske urigtigt svarede jo på pag. 25, hvorved han modsiger, hvis han forhen har svaret på mine til ham formerede tvende første quæstioner. Thi derrudi siger han ej at have set, at Hans Knudsen eller Anders Pedersen har lagt hånd på kromanden eller tilføjet ham slag eller skade inden eller uden huset, men vel set en af tvende vadestedridere skudt, som han ej heller ved hvem var udi første tingsvidne pag. 22 og 23, som bestyrkes lpå pag. 25.

Andet vidne Niels Pedersen af Vejen, ligeledes som første variabelt, når dommeren behager at conferere vidnets udsagn udi sidstmeldte tingsvidne pag. 26, 27 og 28 på parternes tilførte quæstioner.

Tredie vidne Hars Andersen sammesteds, vidner, at kromanden Hans Nielsen så vel som Lars Iversen flyede ud igennem sengekammersvinduet pag. 30 uagtet han siden forklarer tværtimod, at han ikke har set eller ved, hvorledes de kom ud, vide pag. 35 og 36, fremdeles vidner på actors

sidste quæstion pag. 37, at han ej ved nogen anden end som omvundne udridere at være Hans Niensens banemænd, men derimod har han tilstået førts på pag. 31, at han ej ved, hvem af de trede vadestedridere der skudt, som var ham umuligt at sige, dernæst han på pag. 36 og 37 siger, at han ej er vidende eller har set, at Anders Pedersen eller Hans Knudsen har slaget, stødt, sparket eller trådt Hans Nielsen etc., og på pag. 38 ej heller har set eller kan sige, om de er skyldige i Hans Niensens død eller ikke.

Fjerde vidne Maren Hansdatter, den afdøde kromands datter, så er det retten bevidst, [= > fol. 133] at hun i begyndelsen lovlig var stævnet hendes vidne corporlig for retten at aflægge, hvortil hun og de jure var forbunden, men som actor begærer(?) at hun i den tid sagen første gang blev opsat, til Rensborg skal være bortrejst og hun forinden for tvende af hende selv eller actor dertil udmeldte mænd og udi actors påhør alene skal være aflagt hendes vidne uden rettens eller de øvrige parters, som derom ingen communication er givet, deres påhør, som jeg formener udi så højt magtpåliggende en sag af så stor vittighed (vigtighed?) for fornøden, så formener jeg, hendes udsagn bliver så suspect, at samme annoterer sig selv, 1) fordi det ikke er bevist, at hendes rejse var fornøden, at hun desårsag ikke kunne oppebie den ansatte tid at møde for retten. 2) Om så var, burde actor rekvireret tvende upartiske mænd af dommeren til hendes vidnes afhørelse, 3) givet vedkommende parter om tiden og steden beh ørig communication såvel til at påhøre hendes vidne som deres ret derved at observere. 4) Foruden dette er hendes vidne afhørt i hendes faders hus, som er et krohus. 5) Ej vundet noget på hendes afgangne fader eller i ringeste oplyst hans onde forhold. For det 6) at hun som et vulligt og ulovligt afhørt vidne efter efter den i tingsvidnet tilførte protest og efter den reservation, retten selv ved afsagte interlocutoriekendelse har taget, ej bliver at reflektere på, vide tingsvidnet fra pag. 38 til 48.

5. vidne, Knud Jepsen svarer til actors 1. quæstion, at han var ved, da klammeriet i kromandens hus først begyndte, pag. 45; derefter foregiver han, at han først kom dertil længe efter at første klammeri var til ende, pag. 46, forklarer også at have stået ved Hans Niensens hus, da han så, at han blev skudt ved leddet for hans gård, pag. 45. Men på pag. 47 vidner han, at det var så mørkt, at han ej kunne se Hans Nielsen, pag. 47 endvidere at han ikke ved andre at være Hans Niensens banemand end vadestedriderne, pag. 51 da han siden må tilstå, at han ikke ved, hvem af dem, der har skudt, og at ikkun en af de tre vadestedridere er Hans Niensens banemand pag. 51 og 52.

Sjette vidne Hans Poulsen, som svarer på actors spørgsmål, at han af andre indstævnte vidner har hørt, at Hans Nielsen efter skuddet af vadestedriderne skulle være overfalden, da dog alle afhørte vidner og ike et eneste af dem har set, nogen af vadestedriderne har stødt eller rørt kromanden, efter at han var skudt, pag. 53 og 54.

Det samme er og imod 7. og 8. vidne.

Niende vidne Niels Hansen er også remarcabelt, når han forklarer at have hørt kromanden, efter at han var skudt, har klaget og jamret sig, og at ingen anden på samme tid uden vadestedriderne Anders Pedersen og Niels Sørensen Becher sås inde i stuen, som udskældte kromanden, pag. 59 og 60, da han dog siden har måttet tilstå, 1) at han ej var inde i stuen, da disse skældsord passerede, 2) ikke har set, at Anders Pedersen eller Niels Sørensen Becher har slaget eller lagt hånd på Hans Nielsen, 3) ej kendte nogen af bem.te vadestedridere, [= > AO2 46] så at hans vidne om omvundne skældsord falder ud på tanker og gisninger, der således forklarer, at fordi Hans Knudsen stod udenfor i gården, måtte være de andre, som var inde i stuen, pag. 62 og 63, ej heller vidste at gøre forskel på dem, endvidere besvarer vidnetactors sidste quæstion, at han ved ingen anden at være Hans Niensens banemænd end omvundne udridere, pag. 63, endskønt hans egne ord tværtimod gør hans vidne ganske mistænkeligt og urigtigt, når han tilstår, at han kom til kromandens, først efter at han var skudt, og ej har været nærværende eller set klammeriet, ej heller set, at nogen af

vadestedriderne har slaget tiler tilføjet Hans Nielsen skade og over alt ingen anden rede ved til kromandens beskædigelse end, hvis han af andre haver hørt, vide tingsvidnets pag. 58 og 59, 62, 63 og 64.

Tiende vidne Jens Poulsen har vel hørt tvende skud bleven skudt, men ved ikke at forklare, hvo den har skudt, eller om vadestedriderne havde gevær med dem, ej heller har han set, at nogen har slaget, sparket, trådt eller skudt Hans Nielsen, som tingsvidnet udviser fra pag. 64 til 70.

Ellevte vidne Las Iversen vidner tildels i hans egen sag og som avindsmand af Anders Pedersen, dels og i så vidt impliceret, at han tillige med Hans Nielsen har samlet folk sammen bevæbnet imod vadestedriderne, som blev overfaldet, da de var fredelige, hvorved han og kromanden forårsagede, at der blev skudt. Så bliver vel ikke heller noget på hans vidne at reflektere, men som ugyldigt anset, endskønt han har måttet tilstå, at hveken Hans Knudsen eller Anders Pedersen har tilføjet kromanden slag eller skade, pag. 83.

Dernæst skulle jeg til dommerens retsindige skønnende ydermere oplyse actors lovstridige og uforsvarlige forhold og omgang, hvorledes han påny har betjent sig af Laurs Andersens og Hans Poulsens vidne at afhjemle deres såkaldte besigtigelse af den afdøde, da endskønt de forhen udi tingsvidnet pag. 38 og 54 har erklæret, at de ej vidste mere sagen til oplysning; så bliver desuden deres tagne besigtelse på kromandens blessure så lovstridigt som aldeles uefterretteligt, både forde de af kromanden selv er kaldede og ikke af rettens betjente eller øvrigheden, som skulle udmelde upartiske og kyndige mænd til så vigtig en forretning, så og fordi de alene har synet skaden udvortes og ikke indvortes, men jeg må vel spørge, hvorfor betjener actor sig af slig ulovlig besigtelse, og hvorfor lægger han dølgsmål på hr. doktor Anchersen med kirurg sr. Schultzes af Ribe deres besigtelse og sectionsforretning over den dødes skade såvel uden på hans legeme som indvortes, og hvorfor må ikke samme komme for lyset til nødvendig oplysning for dommeren, som skal skønne og dømme på blessuren i sig selv. Thi så længe som actor indeholder om [= > fol. 134] så meget magtpåliggende og af kyndige mænd efter foregående rekvisition forfattede forretning, er og bliver det endnu en uafklaret sag, enten skuddet i kromanden Hans Nielsens lår har været dødelig eller ej, og om ikke anden indvortes svaghed mere har befordret hans dødelige afgang end det skud, han alene af Niels Sørensen Becher og ej af mine principaler er blevet tilføjet, der noksom forhen er blevet oplyst, og derfor overlader jeg det til dommerens grundige eragtning, om han finder det fornøden at imponere actor til at fremlægge forbemeldte sectionsforretning in originali, eller om Niels Sørensen Bechers anordnede forsvar samme vil fremæske, hvirvodt den kan være bem.te Becheer til befrielse, siden bleseuren på den afdøde ham alene anrører. Allerhelst jeg forud kan forsikre, at indholden af bem.te doktors deposition, som actor selv har ladet mig læse, fornemmelig formelder til oplysning, at det kromanden Hans Nielsen tilføjede skud ikke anses som et lethal eller absolut dødeligt skud, ikke heller finder tegn på den afdodes legeme, at han er død af anden udvortes tilføjet skade, men mere beskriver hans døds måde af lungens gamle hårde hævedhed og hjertets bedærvelse etc.

Således formener jeg, det er nok til besvaring imod sidstmeldte vidners uefterrettelige besigtelse, hvorfor jeg begiver mig til at vise og bevise, hvor uforsvarlig actor til sidst, der han ej har kunne tlegitimere hans procedurer og beskyldninger imod Anders Pedersen og Hans Knudsen, har betjent sig af kromanden Hans Nielsens datter, som er et lidet vanfør barn i ellefte år, hendes vidne om samme klammeri, som for fire måneder siden er passert; det er sandelig en uhørlig måde at procedere på, ligesom barnets udsigende befindes ganske uefterrettelig og udendis af ingen valeur eftger lovens pag. 110 articul 18 (Danske lov 1-13-18). Thi først siger hun, at hun ikke så hendes fader eller hvem der kom ind med ham, dernæst forklarer hun, at hun hørte det skruppede, at det skruppede, og at der var en inde hos hendes fader, som hed Anders; siden fragår hun, at hun ikke

vidste, hvem det var, og så fremdeles, pag. 100, så at hun som et ungt og umyndigt barn i så måde ikke har vidst, hvad hun sagde, men venteligt talt noget som kan have snakket hende for, og hvor skulle hun komme til at høre eller se mere end som alle de forhen i sagen afhørte vidner, eller hun som et uskønsomt barn drage sig nogen del i så måde til eftertanke, fornemmelig efter så langsommelig tids forløb. Mindre graveres Anders Pedersen derved, at actor kom barnet til at pege på ham som den, der skulle være set hos hendes fader, efter at han var skudt, hvis person hun entelog ikke havde kendt, dersom hun ikke hele dagen, medens andre vidner blev afhørt, havde tatget ham i øjesyn og af andre forhen var blevet vist, hvem hun skulle pege på. Over alt har hun ej set, at han enten har rørt eller slaget hjendes fader. Dette så vel som alt foregående giver sr. Bierums forsæt og noksom tilkende, hvor nidkær han har været for at få sagen uretteligt påført Anders Pedersen og Hans [=> AO2 47] Knudsen, da de dog for gerningen i deres samvittighed er ganske uskyldig saggivet og beskyldt samt og ved urimelige quæstioner søgt vidnernes foranderlige udsagn, der sandelig noksom viser og tilkendergiver actors uforsvarlige forhold og vidnernes udi deres udsagn dels som villige, dels som de, der har samlet dem med stokke, træer og gevær i kromandens gård, da vadestedriderne blev overfalden, hvilket forårsagede, at Niels Sørensen Becher værgede sig med sin pistol. Men som actor ikke med eet eneste vidne har kunnet overbevise enten Hans Knudsen at have fortørnet det mindste barn i huset, mindre haft noget med klammeriet at bestille, ikke heller at Anders Pedersen har lagt hånd på den afdøde eller forårsaget ham nogen skade, da vidnerne alle ensstemmende vidner, at de hverken har set Hans Knudsen eller anders Pedersen enten at have slaget, stødt, sparket eller trådt, uden alene at en af vadestedriderne har skudt den afdøde, vide første tingsvidne nr. 1 pag. 22, 23, 25, 28, 36, 37 og 38 og så fremdeles, som ellers tingsvidnet under nr. 2 oplyser haver været Niels Sørensen Becher. Ikke heller befindes det, som actgor melder udi hans indlæg, at nogen har overbevist Hans Knudsen enten at have stået med ladt gevær uden for kromandens dør, mindre der med hensigt, at ingen turde komm eind, eller at han har tilskyndet de andre at gribe til gevær for at tilføje nogen ringeste skade. Så det i alt er ganske urigtigt fremsat af actor, med hvis videre han ubeviselig foregiver imod Anders Pedersen. Thi giver hans hårde påstand og irettesættelse dem ikke ringeste betækning eller frygt for sagen, så at dersom de i noget drab skulle anses delagtige, må de sikkerlig beklage dem at være de eneste, der bliver betaget hans maj.ts højpriselige lovs forsvar, efterdi dem er nægtet delictum til undgældelse på liv, ære eller gods er bleven overbevist, hvorfor merbemeldte Anders Pedersen og Hans Knudsen herved erbyder dem at aflægge deres corporlige ed, enhver for sig, at ingen af dem enten har slaget, sparket, trådt, skudt eller tilføjet Hans Nielsen allermindste skade enten på liv eller lemmer eller nogen del af hans ejende, hvilket de formoder retten accepterer. Thi tillader lovens pag. 894 articul 15 (Danske Lov 6-6-15), at derosm nogen sigtes for banemand af den dræbte, før han dør, da når gerningen ej kan overbevises ham, må han befri sig med sin ed. Så formener jeg, at ej nogen kan være hinderligt udi forbemeldte deres tilbud. Og som jeg da vil håbe, at retten ved sin retsindige dom selv skal bevindes at mer oftebemldte mine [=> fol. 135] principaler ganske uskyldigt er eftersattem sagguvbe ig beskyldt, dem begge til forklejnelse og anselig bekostning, så formoder jeg, at actors hårde, aldeles ubeviselige og derfor ugrundede irettesættelse mod dem vorder annulleret og tilintetgjort uden at præjudicere dem i ringeste måde, at at de for actors og andre vedkommendes videre tiltale udi denne sag aldels vorder frifunden, overladende det for resten til rettens lovgrundede eragtning, hvad repartition dem billigen bør tillægges for tilføjede blame og ibragte omkostninger, hvilket jeg med hene sagen til rettens retfærdige dom og kendelse henstiller med begæring, at dette mit indlæg måtte blive læst og akten tilført. Der jeg ellers iøvrigt forbliver kongelig maj.ts herredsfogeds tjenstskyldigste tjener. Kolding d. 16. okt. 1738, Christian Grundahl.

AO2 47, fol. 135:

Det herforan på folio 121 citerede indlæg fra Christen Andersen i Okslund contra hans nabo Ebbe Sørensen ibm. anlangende et stk. kirkeeng Lindknud kirke tilhørende lyder i alt med sin derudi bilag således:

Velædle hr. herredsfoged. Jeg må fornemme, at det høje herskab på Estrup siden første tingdag, da deres fuldmægtiges tjener har indfunden sig ved retten efter den indstævning, som er sket til dem selv, har ej behaget siden at lade nogen møde og på mit rekvirerede give nogert svar, ventelig fordi sådan et høj herskab ej vil førend for en højere ret lade sandhed komme for dagen, derved jeg fattige mand vil kastes i store omkostninger, reserverende mig derfor regres på sine steder. Så vil jeg da fremme min sag, så vidt jeg kan, og lader så resten komme på vedkommendes ansvar. At jeg da må forestille retten, hvad der har foranlediget mig til at søge fæste på omtvistede stykke engi mit fæstebrev Sorte Måe kaldet, hvoraf Mogens Nielsen i Okslund har med mig den halve del, kan rettel. erfares af velædle og velbyrdige hr. kancelliråd og amtsforvalter Bruuns udgivne ekstrakt af Riberhus amts jordebog gammel og nye matrikel, som herved følger til protokollering under Litr. A; deraf øjensynlig ses, at engen er kommen fra bøndernes gårde, ba beboerne contribuerede deraf, som er på Niels Madsens og Mathias Madsens da havende fæstesteder, af hvilken min nabo Mogens Nielsen nu har det ene og jeg det andet sted Hvad billighed og ret er der da udi, at jeg skal skatte og skylde af, hvis Ebbe Sørensen skulle nyde og bruge. Går jeg fra denne ret, har har til at søge dette eng i fæste og til mit fæstebrev i sig selv, har jeg ikke urettel. eller ved nogen sned tilvendt mig det, som nogle grove folk ventelig vil sige. Thi det er fremkommen for retten i lovskikket form på ret sort papir ratificeret af herskabet selv og ved sin påskrift legitimeret om dets protokollering. Videre kan ej æskes til dets lovlighed. - [AO2 48] Skal jeg nu tale om Ebbe Sørensens fæstebrev, så må fornuftige mennesker tage i betænkning, hvad der har bragt ham dertil, at han indvælter sig på mig og med magt vil dæmpe mit fæstebrev på fundament NB at hans fæstebrev er ældre end mit og derfor per conquenal som han skal have først lejet, mener han og at skal hae fortrin; men vil retten betragte, hvad han har fremelagt til at bestyrke hans sag med, nemlig en såkaldt godvillig afståelse til Ebbe Sørensen af enken Karen Hansdatter i Okslund af dato 15. marts 1729 samt et derpå funderes fæstebrev af 26. juni 1729. Så har jeg imod disse retmæssig følgende at erindre. Karen Hansdatter har jo, som instrumentet viser, ej afstået andet til hendes svoger og datter end 1. en eng i Klelund mark, som hun siger sig at have haft i fæste. for det 2. en eng, hvoraf der efter ridefogedens fæstebrev skal gives 4½ sk. årlig afgift. Ejer nu Lindknud kirke sådan en eng og Karen Hansdatter ene(?) har haft sådan en eng i fæste Lindknud kirke tilhørende, beviseliggør hun det vel med sit fæstebrev, alleerhelst den højfornuftige Peder Hansen i Asserbøl har givet hans consence dertil som lavværge, som vel har vidst, hvad han gjorde. Producerer nu hverken enken eller lavværge fæstebrevet på det, som de har afstået til Ebbe Sørensen, brister jo det hvorpå Ebbe Sørensens præntention er grundet angående afståelse. Hvad ridefogeden kalder fæstebrev og ratification på afståelsen angår, er det ene det andet helt ligt, tillige såvelsom retten ved, den selv dømte ham, hvordan han kom fra sin tjeneste. Lige så lidt tror jeg, det høje hereskab på Estrup agnoscerer hans eller Ebbes fæstebrev gyldig at præjudicere deres egen høje hånd, mindre kaste proces på halsen og vedkende sig til Lindknud kirke at eje sådan en eng, som Jens Nielsen skal have fæstet bort, hvilken i mine tanker ej er til. Og beviser herskabet, at engen er til og

Karen Hansdatter med lavværge viser, hun har haft det i fæste, lader jeg dem til hobe gerne beholde deres i fred, når jeg ikkun beholder det, mig ved foged og herskab selv er fæstet, Sorte Måde kaldet, haft tillige med Mogens Nielsen. Imod denne uimodsigelige sandhed ved jeg ej min kontrapart kan indvende andet, end han vil sige, der er skreven fejl, Klelund for Okslund og 4½ for 2½ sk., og er dog det samme eng, hvilket jeg kan se han mægtig mager på [=> fol. 136] af hans indlæg af 9. okt. sidst. Jeg svarer, at Karen Hansdatter har haft det i fæste, som jeg og har fæstet vist, og derpå er vel og hendes fæstebrev udleveret, som vel ej nægtes, men en kan vel og have mere end 1 stk. eng i fæste, og tror jeg fuldkommen, der er skreven fejl ... fæstebrevet har været fra lavværge og jordebogen fra ridefogeden og befinder jeg Jens Nielsen af Ebbe kaldet administrateur på Estrupgård har været helt villig og fæste olg love enge bort på blade ..., hvilket kan ses af hosdfølgende fæstebrev til Jakob Pedersen ved Lindknud kirke af 30. januar 1730, som produceres lit. B ungefær neto 7 måneder efter Ebbes fæstebrevs dato, da han lover ham Lindknud kirkeenge i fæste, når de bliver fæstefalden. Dårilige er vel ej hørt, om Jens Nielsen ellers så kort tilforn havde fæstet Ebbe den. Og jeg lader en retsindig dommer skønne over, hvad suspicion dette indehaber, og ej rører videre derom, siden jeg påstår. Ebbes fæstebrev af ovenanførte årsager ej kan præjudicere mig i mit lovlige fæste, men mener, at Ebbe Sørensen bør rejse til Jens Nielsen, om de begge, når de bliver samlet, kan udfinde det eng, han har fæstet ham, som skal være mig kært, at jeg derved kunne komme i fred. Sætter derfor for det første udi rette således: At jeg påstår mit lovl. fæste ved magt kendt og Ebbe Sørensens underkendt. Og skulle han lade mere fremlægge i retten, mig da måtte gives 14 dage til besvaring, at jeg kan beviseliggøre de omkostninger, han har forvoldt mig. Gud styrke ret og fremme sandhed, og jeg forbliver her med største ydmyghed velædle hr. herredsfogeds ringeste tjener. Christen andersen, Okslund den 13. oktober 1738.

AO2 48, fol. 136:

Ekstrakt af Riberhus amts jordebog:

AO2 49:

Det udi Christen Andersens omtalte fæstebrev lyder ord efter andet således: Henrich Scholten til Estrup og Skodborg, kans kgl. maj.ts (etc.) gør vittterligt, det jeg på hans vegne og efter den mig

gibvne fuldmagt stæder og fæster, som jeg og hermed stæder og fæster til Jacob Poedersen det boelshus ved Lindknud kirke, som Hans Pedersen forhen har beboet og godvilligt afstanden, skylder af hartkorn efter nye landmåligsmatrikel 5 skp. 2 alb., hvilke han sin livstid skal nyde, bruge og beholde, når han deraf årligt i rette tide svarer alle påkommende kongelige skatter, landgilde og frihed efter jordebogen, husene opbygger og forbedrer, og mår de kirkeenge Lindknud kirke tilhørende bliver fæstefaldne, da skal han nyde dem frem for nogen i fæste, i øvrige retter sig efter hans kgl. maj.tx allernådigste lov og forordninger, sin husbond og fuldmægtig hørig og lydig, når så sker, skal stedet ham ej frafæstet, men han det i fæste sin livstid skal beholde. Til vitterlighed under min hånd og signet, Estrup den 30. jan 1730. På højbem.te mit nådige herskabs vegne, som fuldmægtig, Jens Nielsen.

Den rettens stævning fra Claus Madsen i Gerndrup på folio 121 citeret lyder således: Kgl. maj.ts herredsfoged Søren Bierum gør vitterligt, det for mig har andraget Claus Madsen af Gerndrup, hvorledes han af sognepræsten til Brørup og Lindknud sogne, velærværdige hr. Peder Vinding skal være bleven stævnet til næstleden 17. juli på Gørding-Malt herredsting at møde alt angående, så vidt ham og hans hustru blev berettet, hendes kirkegang efter barnefødsel under beskyldning ej lovligt at skulle være sket, og endskønt han sig derefter ved tinget ovenmeldte 17. juli indfandt, ikke skal have fornemmet noget i så måde mod ham ført, ikke heller siden nogen opsættelse at vælre bekendtgjort, men nu af rygte og tiende har fornemmet, at hr. Peder Vinding skal forfølge sagen og søger dom, og at Poul Pedersen og hustru i Brørupgård samt sr. Jørgen Seerup og kæreste i Surhave skal være brugt som vidner og i så måde deres attest fremsendt, da som citanten ikke ved sig i noget ,skyldig, hvoraf velærværdige hr. Peder Vinding kunne anlediges til slig spørgsmål (søgsmål?), thi for det første skal hans hustr have ofret 4 mk., som vel ikke nægtes, og for det andet skal han have budet sine naboersker til kirkegang med hans hustru såvel den tid som forhen, hvilket han vidnefast til sin uskyldighed og befrielse agter at oplyse. Thi stævnes velærværdige Peder Vinding for mig om behages at møde i retten på Gørding-Malt herredsting førstkommende 16. oktober vidner i så måde med alt videre ... ved sagen henhører og deraf dependerer at anhøre og til spørgsmål at svare, eftersom citanten tingsvidne efter hvis passerer agter at erhverve. Til samme tid og ting under faldsmål at møde indstævnes Christen Jensen, Jens Mortensen, Jens Pedersen, Mogens Nielsen og Christen Sørensen, alle af Gerndrup eders sandhed på spørgsmål i denne sag til oplysning [=> fol. 137] at udsige. Item Poul Pedersen og hustru af Brørupgård, seign. Jørgen Serup og kæreste i Surhave at være citanten quæstioner undergivne såvel eders udgivne attest som videre, hvis han nødig eragter, som og ... sandhed til oplysning at rekvirere. De stævnedes kvittering for stævningen. Stævningmændene er Oluf Jørgensen og Hans HCS Christensen.

fol 137:

AO2 50:

Torsdagen den 30. oktober 1738:

Herredsskriveren benævnes Jens hellesen Utrup.

Niels Hansen af Gørklint på sin søn Jens Nielsens vdegne producerede en kvittering og skadesløsbrev udgivet af Else Jacobsdatter af Tuesbøl med værge og formynder hendes stiffader Claus Jørgensen ibidem (fol. 137, 138).

På Peder Lervad af Bobøl hans vegne mødte Anders Christensen Lund af Stenderup, som begærede den sag, Lervads husbond Hans Bachmann til Sønderskov mod ham har anhängiggjort, opsat i 4 uger, inden hvilken tid han ventede hans husbonds hjemkomst og sagen da i mindelighed afgjort. Det blev consenteret af Peder Smed af Debel på jægermesterens vegne. 27/10.

Ebbe Sørensen af Okslund ctr. Christen Andersen ibm. Producerede et indlæg (fol. 138). Peder Nielsen af Debel begærede udtog beskrevet og opsættelse i 14 dage. [13/11](#).

Kvitteringen fra Else Jacobsdatter: tilstår, at Jens Nielsen fra Gørklint, som mig tvende gange besvangret haver og ved ham avlet tvende drengbørn navnl. Jakob og Niels Jenssønner har efter mindelig forening gjvet og foræret mig til børnenes opdragelse og underholdning, til de kommer til deres skelsalder, alt, hvis han til mig i så fald [=> fol. 138] udlovet og tilforpligtet haver, hvorfor jeg Else Jacobsdatter med fornævnte min værge :/ om ydermere nogen videre præntioner til forberørte Jens Nielsen haves kunne, fordi han mig besvangret haver, frafalder jeg samme, som og hermed af mig rfracfalder i så måde, såsom han hermed for al tiltale af mig og mine i sin tid eller andres bør og skal i alle optænkelige måder være for mig fri, anger- og kravesløs; og til desto større tryghed må Jens Nielsen uden nogen kald og varsel at give mig eller mine lade læse og påskrive i Gørding-Malt herredstings protokol indføre denne kvitrering og skadesløsbrev og tingsvidne, når han lyster, tage. Til desto mere bekræftelse og uryggelighed haver jeg dette egenhændig undertegnet tillige med min stiffader og værge samt ombedet velagte Ebbe Sørensen af Okslund og Anders Andersen af Lovrup med os at underskrive. Datum Gørding-Malt herredsting d. 30. okt. 1738, Else J.D. Jacobsdatters navnemk. Som værge og formynder Claus C.J.S. Jørgensens navnemærke. Til vitterlighed, som sammt tid var overværende, Ebbe Sørensen, Anders A.A.S. Andersen.

fol. 138:

Velædle hr. herredsfoged, rettens administrateur. Det er at fornemme, at min nabo og medtjener Christen Andersen bruger adskillige motiver og udflugter til om muligt for at forkrænke mig min ret fra det, mig lovl. i fæste er forundt. Thi for det første fremlægger han en ekstrakt af ribarhus amts jordebog, hvormed han agter at vil godtgøre, at engen er kommen fra forrige beboer Niels Madsen og Mathias Madsen, som da havde i fæste og brug hele Okslund by, at hvilke Mogens Nielsen nu bebor en part, Christen Andersen en, Niels Pedersen en og jeg en. Dertil kortelig svares, at det kan vel være muligt, at samme eng efter gamle matrikel kan have lagt under bemeldte gårde; men nu siden gårdenes hartkorn er ved nye landmålingsmatrikel bleven modereret, så er det ganske utroligt og utilforladelig, at min kontrapart Christen Andersen, som nu har i fæste ob brug en part af det, sal. Mathias Madsen forhen har beboet, satter af kirkeengen, hvilke ikke helleer af den producerede ekstrakt er at se og fornemme, hvorfor jeg imod samme, som han agter at betjene sig af, protesterer i kraftigste måder, at derpå de vorder reflekteret, men som ugyldig anset, og over alt dette uanset formener fasteligen, at efterdi Karen Hansdatter, som ikke alene har beboet Christen Andersens sted, men og Niels Pedersens så vel som det, jeg nu bebor, hvilket tilsammen har været under et og har haft samme eng udi fæste og brug over 50 år ulast og ukæret, hvilket hun nu til mig godvillig har opladt og afstanden, som er halvparten af Sorte Måe Lindknud kirke tilhørende, hvoraf Mogens Nielsen bruger den anden halvdel; formoder derfor, samme eng vorder mig tilkendt og mit fæstebrev confirmeret i alle måder. For det andet har Christen Andersen mærkelig udstafferet sit indlæg med adskillige såsom hans lovl. fæstebrev på rette sort papir med dets ratification af herskabet. 2. Karen Hansdatters afståelse, som han formener skal på en anden eng neml. på Klelund mark, hvortil jeg svarer, at hvad papiret, hans fæstebrev er angående såvel som dets ratifikation er imellem os ingen tvist, men alene hvis fpstebrev som bør ved magt at stande, og som mit i retten producerede er efter forordningen og af daværende fuldmægtig udsted under hånd og segl, [=> AO2 51] håber jeg samme ved magt kendt, og 3) hvad afståelse angår, da erdet vitterligt såvelsom i den af Christen Andersen producerede landmålingsinstrumelt øjensynlig, at jeg ingen anden eng har fæstet Lindknud kirke tilhørende end den, som Karen Hansdatter og salige mand Mathias Madsen i Okslund har haft i brug og her omtvistet, som jeg efter mit fæstebrev påstår at være berettiget. Hvad alt det andet sagen uvedkommende, som Christen Andersen anfører, agter jeg ikke svar værdig, men for at retten i ingen måder skal have nogen tvivlsmaal, at min søgsmål ... funderet på sandhed, som og at den eng, jeg efter mit fæstebrev søger, er den selvsamme, min nabo Christen Andersen sig vil, om muligt er, tilvende, begærer jeg af retten continuationstævning i sagen til yderligere bevis om samme engs ret og rettighed med videre, hvortil retten overleveres concept; formoder så sagen i anstand i 14 dage. Dernæst forbliver velædle hr. herredsfogeds rettens administratiur ydmyge og tjensskyldigste tjener. Ebbe Eørensen.

AO2 51:

Torsdagen den 6. november 1738:

Fra sr. Lorentz Hansen ved Foldingbro blev fremsendt et skøde udgivet af sr. Jørgen Serup på Surhave på et boel eller sted Stengård kaldet, som forbemeldte sr. Serup hr solgt, skødet og

afhændet til jomfru Cathrine Marie Langes ved Foldingbro. dateret surhave den 9. okt. sidst. (Folio ibm.).

Sagen Claus Madsen af Gerndrup ctr. hans sognepræst Peder Vinding blev æsket i retten ved trede ganges lydel. pårån, men hverken Claus Madsen eller nogen på hans vegne mødte, hvorpå sagen hensvinder til nye stævneføl.

Skødet fra Jørgen Seerup.

fol. 139:

Torsdagen den 13. november 1738:

Drabssagen ctr. vadestedriderne. Otto D. Bierum fra Gravengård producerede et indlæg (fol. 141-143). Fra mons. Hans Kragh i Ribe er hidsendt hans indlæg (fol. 143-145). Herimod mødte Grundahl, der på vegne af Hans Knudsen og Anders Pedersen, der bebbe var til stede, besvarede Bierums indlæg, så vidt han har fattet og agter mødig, 1) at hvad Grundahl i hans indlæg har andraget, formener han med de derhos producerede tingsvidner og beviser tilstrækkel. at have legitimeret, 2) at sr. Otto Diderichs foregivende, at bem.te vadestedridere skulle være lige skyldige med Niels Sørensen Becher, fordi han uudi deres nærværelse har slaget kromanden, formener Grundahl er så absurd, som den i ingen optænkelig måde noget er overbevist af overfald mod den afdøde, da end ikke et eneste vidne, ihvor føjelige de end og samtl. har været, har kunnet overbevise [AO2 52] Hans Knudsen og Anders Pedersen, at nogen af dem har lagt hånd på den afdøde eller tilføjet ham ringeste skade, 3) er det ganske urigtigt af actor fremført, at Hans Knudsen beskyldes for at have stået uden for døren med ladt gevær og hindrede, at kalmmeriet i stuen blev hæmmet. ... Thi så længe actor hverken har eller kan godtgøre hans andragende i så måde, mindre, at Hans Knudsen har fortørnet nogen enten den afdøde kromand eller andre, formener Grundahl, at beskyldningen i sig slev som ubeviselig bliver at anse uden ringeste at reflektere på. For resten hvad sr. Kragh ved idag producerede indlæg foregiver, ligesom vadestedriderne samtl. uden forskel skulle være banemænd, skønt han hentyder det til nødværge, så modsiger Grundahl det samme, thi som Niels Sørensen Becheer er den alene, som har haft slagsmål med den afdøde eller slaget den afdøde under døret, så vqar ham også overbevist især med tingsvidnet fra Koldinghus birketing ... den alene, som har skudt og træffet, hvorfor han vel og alene bliver gerningsmand. Så meget mere som han ikke heller har trøstet sig til nogen benægtelse imod, hvis han i så måde er overbevist. Begærede sagen til dom optaget. - Bierum bad om 8-14 ldages opsættelse. Grundahl protesterede, da der ikke er fremkommet noget, som kræver besvarelse; desuden er actors

stævнемål forlængst udløbet, så han ikke derefter kan tillades noget vidne at føre, og loven desuden forbyder opsættelse, med mindre det sker med parternes samtykke. [=> fol. 140] Han anfører også, at vadestedriderne og deres forsvar har mere end fej miles rejse fra Kolding til tinget, hvilket har været de stakkels vadestedridere til farlig og utålelig bekostning. Retten resolverede, at sagen opsættes 14 dage. [21/11](#).

fol. 140:

Ebbe Sørensen producerede kontinuationsstævning (fol. 145). Peder Nielsen af Debel på vegne af Christen Andersen producerede dennes indlæg (fol. 145). Ebbe Sørensen oplyser, at ingen af Okslund, Gilbjerg eller Klelund byer og beboere kan præjudiceres i deres marker med den omvistede eng, i hvad mark det endog skulle være beliggende. [AO2 53] Bad vidnerne påråbt til forhør - i overværelse af mr. Christian Lund fra Estrup (kirkeengens ejer) og Termann Madsen på Nielsbygård (begges husbond).

1. vidne, Morten Nielsen af Klelund:

1. Om han kunne forklare, i hvad mark det stk. eng Lindknud kirke tilhørende er beliggende, som Karen Hansdatter i Okslund forhen haft haver til ægte med sal. Mathias Madsen ibm. :/ hun efter sit fæste forhen nydt og brugt haver, og hvad samme eng kaldes ved navn. - Vidnet svarede, engen ligger i østen til Klelunds Sorte Måe kaldet og er Lindknud kirke tilhørende, og er det samme eng, som omspurgt er og Karen Hansdatter forhen efter fæstebrev nydt haver. Forklarede og, at det er den samme eng, som Ebbe Sørensen har slaget og brugt i mange år og bemeldte Karen Hansdatter med mand Mathias Madsen som og hendes forrige mand siden landmålingen ungefær 1684. Men kunne ikke forklare egentl., udi hvad mark, Klelund, Gilbjerg eller Okslund, samme eng var beliggende, såsom alle trende marker grænser dertil, men at være den samme eng, som Christen Andersen nu disputerer og efter fæstebrev sig tilholder og Christen Andersen nu de tvende sidste år alene, neml. 1737 og 38 har slaget og af Ebbe Sørensen hjembjerget. - På rettens tilspurgel gav vidnet til kende, at han var Christen Andersens kødelige moders broder og havde Ebbe Sørensens søster til ægte.
2. Om vidnet med god samvittighed kunne forklare, om der var noget kirkeeng på Okslund mark, Sorte Måe kaldet andet end det, Mogens Nielsen og oftmeldte Karen Hansdatter og Ebbe Sørensen har nydt og nyder og Christen Andersen disputerer. - Vidnet svarede nej, han vidste intet andet.
3. Om vidnet ikke er bevidst, at bem.te Karen Hansdatter og mand Mathias Madsen har såvel haft Ebbe Sørensens sted og Niels Pedersens, begge i Okslund, som det sted, Christen Andersen nu bebor, under eet. - Vidnet svarede, at han kunn erindre sig, at Mathias Madsen og Karen Hansdatter, som omspurgt er, har haft Ebbe Sørensens tillige med Christen Andersen nu påboende steder og hartkorn under eet. Men hvad Niels Persen angår, vidste han sig ikke at erindre. [=> fol. 141]

2. vidne, Jørgen Olesen af Gilbjerg, gammel ungefær 70 år, som sagde sig at være ubeslægtet og

ubesvogret til begge parter. Han vandt og efterfulgte i alle måder forrige vidnes forklaring, med tillæg, at Karen Hansdatter og mand har og nydt og brugt Niels Pedersen i Okslund hans nu påboende sted og hartkorn lige med Ebbe Sørensen og det, Christen Andersen nu påbor, under eet.

3. vidne, Peder Laursen fra ibm. tilkendegav ej at havde våren der i egnen beboende længere end 13-14 år, og forklarede, at i værende tid havde omspurgt Karen Hansdatter og svoger Ebbe Sørensen nydt og brugt omspurgt eng, indtil det af Christen Andersen er bleven disputeret. Vidste ej heller anden kirkeeng Lindkund kirke tilhørende at være af det navn Sorte Måe kaldet end omtvistede, hvoraf og imod Mogens Nielsen har halvpart, vedliggende.

4. vidne, Hans Nielsen, gammel 60 år, fra Klelund, som tilstod at vælre Christen Andersens morbroder, men i ingen måder at være Ebbe Sørensen beslægtet eller besvogret, og fulgte i alle ord meninger første vidne Mortens Nielsens forklaring.

5. vidne, Peder Mortensen af Klelund, og

6. vidne Niels Pedersen af Okslund: Kan huske fra 23 år og til dato, og i daværende tid ej kan mindes andet, end Morten Nielsen og næstforrige vidnet vundet haver således sandhed at være.

Ebbe Sørensen fik tingsvidne beskrevet, og Christen Andersen kan få genpart, om forlanges. [11/12](#).

fol. 141:

Efterskrevne dokumenter i drabssagen på fol 139 citeret:

Bierum imødegår Grundahls påstand, at Hans Nielsen selv var skyld i klammeriet. Selv om overgrebene på vadestedriderne var sket, gav det dem ikke lov til at slå eller skyde manden til døde. [AO2 54] Han minder om, at Hans Nielsen to gange trak sig tilbage til sengekammeret uden at sætte sig til modværge. Niels Sørnsen Becher havde slet ham igen, da han vendte tilbage fra kammeret. - Jeg har læst i loven, at når nogen er i klammeri og de er skilt ad, da hvo der efter adskillelsen begynder påny, han er ophav til en ny trætte, og når det observeres, ser vel retten, ja byfogeden selv, hvor lidet den klædning, byfogeden har skåren sal. Hans Nielsen i hans grav, kan enten passe ham eller hans sag. Så den beskyldning holder ikke stand mere end en vandfarve imod en b...farve. Grundahls påstand om Hans Nielsens og Las Iversens onde og hemmelige anslag imod dem, idet de samlede folk: Når retten, ja enhver retsindig, læser altem og ser, jvpræedes vadestedriderne, særdeles 2, har opført sig i sal. Hans Nielsens hus, den ene med overfald, hug og slag og den anden med trusel og videre, kan den farve ej heller holde stand, allerhelst dersom hr. byfogeden som en lovkyndig mand og en stads underøvrighed vil observere hans kgl. maj.ts allernådigste forordning af 6. febr. 1694, hvilken, foruden at nøden tvang sal. Hans Nielsen at søge redning og frelse, befaler allernådigst næstboende endog til 24 i tallet at komme til stede at hævme overfald og afværge ulykke, hvor de formener nogen uråd på færde. Kan nu en byfoged ex actis bevise, nogen af de næstboende 11 vidner at have overtrådt deres pligt i noget af alt det, som forordningen befaler dem, uden dette eneste, at de bemægtigede sig ikke manddræberne eller manddræberen med sit følge, bør han have ret i hans ord; hvis ikke, ser enhver vel, hvilken slet pjalt det er til at skjule eller justere en

blodsag med. Og kære hr. byfoged, vis mig nogensteds af akten, hvad nød der har forceret vadestedriderne til at bruge gevær og skyde. Jeg ser vel, at et vidne syger, at der skal være tilføjet Hans Knudsen et slag, da han kom ud af døren, men eet vidne er ingen vidne. Om så var, som han og selv tilstår, hvad skulle Anders Pedersen skyde efter, som hverken var overfaldet, slaget eller så i forstuen, han stod nogen fare, og NB den distance fra forstuedøren til gårdsleddet, hvor del sal. Hans Nielsen blev skudt, viser jo klarlig, vadestedriderne uden nogen nød eller lovlig årsag til modværge har skudt det sal. menneske på en tid og på et sted, der billig burde holdt dem tilbage fra så morerisk intention og gerning, som skuddet desværre udvirkede. Men hvad de havde i sinde, viser enden. Thi da sal. Nans Nielsen, efter skuddet var sket, gik ind i sit hus værgeløs og uden at tale nogen noget usømmeligt til, hvad ville da Niels Becher og Anders Pedersen hos ham i stuen; hvi overfaldt de ham påny, og hvad ville Hans Knudsen da stå uden for døren med ladt gevær; hvi rejste han ikke sin vej, som han selv besmykker sin sag med? Herimod ved jeg vel, at byfogeden ved dette spørgsmål har toet blodet så rent af disse manddræbere, at der ikke skal være en tåre på deres klæder, men vel et sår på deres samvitighed, når han har tilspurgt vidnerne, om nogen har set Anders Pedersen eller Hans Knudsen [= > fol. 142] at tilføje Hans Nielsen nogen slag, hug, sparken eller træden med mere; men jeg tvivler på, den vandfarve vil blive bestandig. 1) Så længe akten viser, at Niels Becher og Anders Pedersen har været inde hos del sal. afdøde i stuen ... ingen anden; 2) så længe der er vidner, der har hørt hans skrig, råb og bøn, at de skulle skyde ham ihjel og likke træde ellr sparke ham ihjel; så længe her ligger det sal. menneskes sidste klage til de tvende mænd Hans Poulsen og Laust Andersen, hvor ... nød og ... han fandt til døden, at de have tådt hans lønlige lem, så han hverken kunne lade sit vand eller gøre sit behov, og hvorledes skulle han da leve. Hvem var hos det sal. menneske siden skudet andre end Anders Pedersen og Niels Becher, og om Anders Pedersen vil sige, han ej rørte ham, hvi afværgede han ikke hans kammerats hårde medfart, ... han ej havde haft lige sind mod Hans Nielsen og lige del i forholden mod ham. Over det (?) de to er mine tanker og formening uadskillelige i gerning og i staf. Og Hans Knudsen, som med sit gevær, han stod med for døren, afværgede, at ingen turde komme ind og afværge ulykken, som gjorde så mange faderløse og hyldesløse børn, hvilket sandelig ej havde sket, dersom ... endog af de forrige skud og havde sat de nærværende i betragtning at blive undergivet samme ulykke som sal. Hans Nielsen. Sagen er og bliver denne: Her ligger en død mand, hvis blod er spildt på jorden, hvor ingen anden i håndgerning til hobe end vadestedriderne, hver efter sit forhold, og hvorfor bør de da ej lide til hobe, og hvad monne det være for en skilsmisse, hr. byfoged stræber at gøre imellem dem, hvilken samtl. for ret dømmende aldrig skal findes at have nogen grund. - Sectionen, der er så meget urgeret på, bliver her fremlagt under Litr. B, og ihvor favorabel den end synes for gerningsmændene, ligesom den kunne være forfattet af en svoger, samtykket af en favorit og skrevet mod en fjende, så må dog sandhed frem på det sidste så vidt, at hans død, nemlig Hans Nielsens, er befordret NB før hans determinerede tid af Gud, og det er nok, at de har afskåret hans livstråd før tiden. De exceptioner og contradictioner, hr. byfoged skriver både at have mod vidnerne og at finde i vidnernes udsigende, er snart ikke værd at hoholde retten med til at føre, hvad jeg lovmæssig derimod kunne svare; thi mig synes, hr. byfoged ponerer, om nogen slog ham ihjel i et krohus, som alt det, som blev talt om hans blods udgydelse af vidner skulle intet due, fordi det var talt og sket i et krohus med mere, hvorfor jeg formener, at indsigelsen mod Maren Hansdatter, item pigen Kirstine Hansdatter er udi en blodsag hel slette og giver mig en scrupel, om man tør kalde sådan samvittigsk eller ej. - Skulle noget indkomme fra mons. Kragh på Niels Bechers vegne, eller og hr. byfoged skulle behage videre anstand til replique på dette mit enfoldige, reserverer jeg mig i alt indsigelse, med forblivende velædle hr. herredsfogedens ærepligtsskyldige tjener. O. D. Bierum, Gravengård d. 13. nov. 1738.

fol. 142:

Den i indlægget påberåbte section under Litr. B lyder således:

Anno 1738 den 17. april var vi underskrevne på rekvisition af mons Anders Lund, kgl. maj.ts ridefoged i Røding og forvalter over hr. generalløjtnant von Scholtens gårde Estrup og Skodborghus nærværende i Vejen kro for at foretage besigtelses- og sectionsforretning over den afdøde Hana Nielsen Kromand, hvor da på husbondens hejstbemeldte hr. genrralløjtnants vege mødte forbenævnte mons. Anders Lund med tiltagne 6 mænd så vel som mons Niels Stephansen, der af mons. Lund var begrtet til at iagttage de beskyldte bane[=> AO2 55]mænds ret ved denne forretning; og blev os da tilkendegivet, at den afdøde Hans Nielsen var 56 år gammel og var bleven skudt natten imellem den 13. og 14. april, da han stod ude i hans gård, med en pistol på en distance ungefær af 20 til 30 skridt; videre blev os på begæring forevist af hans ved skuddet påhafte klæder et par læderbukser og en sribet underforet vest, ligennem hvis felder vi kunne se en del hjortehagl eller såkaldte rendekugler at have gået, men på bukserne kunne vi kendeligen se dels hullerne af de hagl, som havde gået igennem, dels anslag og mærke af de hagl, som ej havde gået igennem bukserne; ellers var ikkun lidet blod på bemeldte klæder at se. Videre blev sagt, at den afdøde, da han blev skudt, skal være faldet om, men straks derefter skal selv have rejst sig op og er gået ind i sit hus, hvor han samme tid derefter skal i klammeri have fået adskillige stød af de beskyldte banemænd, og den afdøde samme aften såvel som efter været rusende, at han ellers har været en hastig sindet mand, en håndfalst mand, der ofte har haft klammeri, været stakket åmdet og levede uordentligt. Fra såvel som til hans død var han ikke bleven forbunden; af haglene var en udfalden, da han blev klædt at ligge på strå. Om flere hagl var udfalden af hans legeme, vidste de ikke. Af såret var ikke flydt uden lidet blod. Manden har og, kørt før ed hand døde, selv stået op, ladet sit vand og gået i stuen, havde derhos klaget, at han ikke kunne få åbem(?) liv, og at hans lænd, hvor han var skudt, ikke gjorde ham så ondt som hans højre side i brystet; da han var død den 15. april om morgenen, var straks en del blodig vand løbet ud af hans mund. Derefter besigtede vi den afdøde, som var af middelmådig statur, mager på kroppen, dog af stærke sener, muskler, ben og knogler; han var skaldet, havde på næsen et og i ansigtet sår og roer, ligesom den yderste hud, der nylig kunne være afstødt eller afreven; på den højre skulder og bryst var nogle flere røde blå pletter end på den anden; dog ikke at anse som de gule og blå pletter, der følger efter stød og slag, men sådan rødblåhed, som fandtes overalt bag på ham, hvor han lå an imod strå, og altid gerne findes på et 2-3 dage gmmelt lig. På den venstre hofte en håndsbred neden under den øverste kant af hoftebenet og derfra nedad i en hånds brede og længdes størrelse på det brede af venstre arsballer sås 7 anslag af førbenævnte rendekugler, af hvilke de 4 var gangne ind igennem huden, men de 3 havde ikke trængt ind eller igennem huden, men efterladt deres mærke og anslag på huden, som bestod i 3 sorteblå skrammer eller pletter, og ellers var udvortes på hans legeme ingen ham tilføjet vold eller skade at kende. Derefter søgte vi de fire huller, hvoraf de 2 var temmelig dybe, vel en god finger lang, men derudi var ingen rendekugler at finde; vi tog huden af på bemeldte sted, som var der ikke synderlig mere hovnet eller tykkere end på den anden side, og fandt vi hverken kendetegn, at der havde været brand eller koldfyrr i såret, langt mindre at kuglerne havde gået ind til hoftebenet, endskøt vi ved at bæhe ugebbenfæke ig afkæse(?) de såkaldte 3 musculos glutæos at skrabe hoftebenet og at flittig gennemgå alle næsthosliggende dele ikke kunne finde [=> fol. 143] enten kuglerne eller se og kende, at de var kommen dybere ind i legemet, end ved første undersøgning i hullerne er nævnt. Som vi betænkte, at kuglerne forhen af sig selv var udfaldne, søgte vi i strået på bordet og fandt der en af dem, som tilligemed den anden, der forhen var fundet,

da han blev klædt, hosfølger, og viser begge til hobe 2½ qvinter; det er da ventelig, at de andre 2 kugler længst forhen er udfaldne og blevet borte, allermest den afdøde ingensinde er bleven forbunden og desårsag ikke kan vides, hvor og når de er udkommen. - Da hans bug blev åbnet, så vi, at omentum eller det såkaldte bugtælle var meget mager og være alt lidet fedt ved indvoldene at finde; i hulheden af livet var ikke levret blod, ikke heller skarn uden tarmene, som ellers straks havde givet sig til kende, dersom nogen af kuglerne havde gået ind i livet og beskadiget nogen åre eller tarm. Blæren blev ved en catheter udvendig fra undersøgt, og skønt der ikke var urin i blæren, var der dog ikke nogen sårelse eller hul på den at finde, hvilket svarer til foranførte omstændighed, at den døde, kort før han døde, havde ladet sit vand, hvilket de sagde var rødagtig, muligt af indvendig hede og røfighed. Ellers var i hans blære en liden sten af størrelse som en liden ært. Endetarmen så vel som de øvrige tarme fandt vi aldeles ingen beskadigelse på; de øvrige indvolde i bugen var og ubeskadigede, og det eneste usædvanlige, der fandtes, var dette, at milten var ganske liden, og at galdeblæren var usædvanlig stor, fuld af en tynd vandagtig gaælde og utallige små sorte galdesten, deraf dog nogle var større end ærter, men de fleste mindre og ganske små. Da vi åbnede brystet, fandt vi, at lungen var sort og dens årer opfyldt med megen blod i den højre side. Under de fem øverste sideben var lungen fra brystbenet af lig om til rygbenen så fast angroet til den hinde, som beklæder indvendig sidebenene, at den ikke engang derfra kunn rives, men med en dertil bekvem anatomisk kniv måtte fraskæres. Bemeldte højre part af lungen var hård schirrus og dens årer særdeles fulde og udspændt af sort blod. Hjerten var meget slet opfyldt med blod, og i det venstre hjertekammer ventriculus cordis kaldet fandtes en hård polypus eller blodsene af størrelse som en halv tommelfinger, hvidnet(?) ...og i circumferencen havde mange blodige rødder, og ellers var begge hjertekamre fulde af sort ... og størknet blod. På bryst og sidebenene var overalt ingen skade eller bræk. Hans hjerneskål blev og aftagen, og fandte ikke nogen skade ham i hovedet at være tilføjet, men alle partes captis var intergræ og hele. Derefter blev mons. Niels Stephansen tilspurgt, om han forlangte noget mere i dette døde legeme efterset eller forevist på banemandens vegne, efterdi vi nu ikke fandt mere deri til sandheds oplysning at kunne eftersøge, hvortil han svarede, at han var forvisset, at enhver af os forrettede sit embede forsvarligt og desårsage ikke forlangte mere efterset. Hvilket således at være passeret vi med vore hænders underskrift attesterer. Deposition.

Af forestående ses da, at Hans Nielsen er død lidet over 24 timer efter det ham tilføjede skud, og besigtelsen har vist, at ingen af de legemets parter ved skuddet er bleven beskadiget, hvis sårelse straks er lethal og dødelig, ikke heller har blodet forløbet ham af såret. Langt mindre brand eller koldfyrr kunnet slaget sig dertil, og altså kan det ham tilføjede skud for sig selv ikke anses som et lethal eller absolut dødelig skud; der var ellers ikke kendetegn på legemet, at den afdøde formedelst anden ham udvortes [=> AO2 56] tilføjet vold er død; men hand døds måde var kendelig nok af lungens og hjertets før beskrevne tilstand, nemlig at den store polypus i hjertet og den store hårde gamle hævelse i den halve lunge har hindret blodets omløb igennem hjertet og lungen, derover han er død og desårsag løb straks efter hans død en stor del blodigt vand ud af hans mund. Hvorvidt det ham tilføjede skud, vold og klammeri til denne døds måde kan have givet anledning, kan vel af medicinske og fysiske principii forklares, men imme med så uryggelige beviser, som i blodssager behøves. Determineres da manden desuden af de tilfælde på den måde kunne have død. Imidlertid da det er klart nok, at hans død straks fulgte på denne hændelse, kan ingen nægte, at jo mandens død derved kendelig er blevet foranlediget, og indstiller jeg da til dommernes kendelse, hvorledes de vil anse sligt et såremål, der ikke i sig selv har været lethal, men ved det, at det tilføjes et så svagt og indvortes fordærvt menneske, har foranlediget og befordret den blesserteres død.

Riber den 19. april 1738.

Andher Anchersen, medicinæ doctor, landsphysicus og provincial medicul i Riber amt, så og medicus og stadsphysicus i Ribe.

Hans Heinrich Schultz, Stadts Chirurgus in Rippen.

AO 56:

Indlægget fra Hans Kragh i Ribe med bilag i drabssagen på Niels Bechers vegne, sålydende: Kongel. Maj.ts herredsfoged, ædle sr. Søren Bierum. For at bevise, at jeg ikke for nogen egen nyttighed eller gevinst har fremstillet mig som forsvar for vadestedrideren Niels Sørensen Becher i den her ved retten mod ham, Anders Pedersen og Hans Knudsen førte drabssag, men dertil er blevet beordret og anbefalet, fremlægges herved hans excellence høj-velbårne hr. geheimeråd stiftsbefalingsherre og amtmand hr. Chr. Carl von Gabels højrespektive ordre af 11. juli 1738 på bemeldte Niels Sørensen Bechers ansøgning af 18. juni næst tilforn, hvilken ansøgning og resolution tjenstl. beder i retten må blive læst, påskreven og akten tilført, og som jeg ikke i denne sag har forretaget mig ved vidners førelse andet end sandheden at udspørge, så er og langfra, jeg over vidnernes udsagn vil foretage mig at gøre nogen forklaring, som byfoged Grundahl har gjort sig umage med, eftersom dommeren vel ser mere hen til vidnernes egne ord end parternes derover gørende forklaringer. Her er en død mand, og vadestedriderne er påvundet at være hans banemænd, hvilket vel så tydelig er bevist, at det ikke kan modsiges, men hvem af dem eller alle 3 er gerningsmænd, og enten de efter lovens pag. 856 art. 1 (Danske Lov 6-6-1) eller lovens pag. 930 art. 1 (Danske Lov 6-12-1) samt pag. 923 art. 1 (Danske Lov 6-11-1) bliver at anse, ere questio i sagen. Tildragelsen forklarer vidnerne fast af lige beskaffenhed som Niels Sørensen Becher [= fol. 144] udi hans underdanigst memorial til stiftsbefalingsherren forebragt haver, at vadestedriderne kom fredeligt i Hans Nielsens hus i Vejen, hvor jhan selv yppede klammeri, udskældte vadestedriderne og fik af den ingen skade uden ørefigen, at Hans Nielsen vadestedriderne uvidende hrøb ud igennem vinduet og samlede og lod samle karle med gevær, træer og stave og anstillede sig og dem uden for huset, indtil han så lejlighed vadestedriderne i den mørke nat, når de udkom, at angribe, som Hans Knudsen og Niels Sørensen Becher fik at finde. At de havde føje at løsne deres pistol og værge for sig i sådan mørke med hvad værge, de var mægtig, håber jeg var lovtilladeligt. Thi både de drøje slag, Hans Knudsen og Niels Sørensen fik så og Hans Nielsen Kromands udfordring og trussel', at han havde at skøde med, bragte dem vel den nød på, de skulle gribe til værge, hvorvel af vidnernes uidsagn erfares kan, de lige så lidet kunne se Hans Nielsen Knudsen som andre og derfor lige så snart kunne truffet en anden som ham, hvis det ikke havde været ham, som med omvundne hug havde antræffet vadestedriderne, da de kom ud af døren og enten Anders Pedersen eller Niels Sørensen Becher da træffede kromanden i hans lår, var det ikke en forsætlig mord men både nødværge i henseende de skød ikke for at træffe eller dræbe nogen, men at kyse dem :/ efter begge deres forklaring under eds tilbud :/ så skal også skuddet efter hr. doktor Anchersen og chirurgus sr. Schultz af Ribe deres besigtelse og sektionsforretning, som håbens i retten bliver fremlagt, ikke have været lethal eller dødelig. Den afdøde har heller ikke på sit yderste klaget så meget over skuddet som over, hvis ham blev tilføjet, siden han var kommen ind, efter synsmændenes Laurs Andersen og Hans Poulsens forklaring samt bem.te Laurs andersens og Nie Hansens vidne og Hans Nielsens for retten fremstillede datters udsagn, hvilken gerning Anders Pedersen af bem.te liden pige blev for retten peget på og beskyldt for. Der skal ej heller have været andre inde hos Hans Nielsen end Anders Pedersen og Niels Sørensen Becher, og Anders Pedersen selv for retten for denne gerning haver friholdt og erklæret Niels Sørensen, Niels Sørensen og selv udi forhen meldte og hosfølgende memorial ved eds tilbud erklærer hverken først eller sidst at have

sparket eller slaget kromanden Hans Nielsen videre end omvundne ørefigen. Jeg vil derfor håbe, at omend så var, at Niels Sørensen Becher havde skudt og truffet Hans Nielsen i hans lår, da han med de andre i mørket blev overvældet, det da ikke for andet end mødværge efter lovens pag. 930 art. 1 kan anses og han for actors irettesættelse frikendt. Gud styrke retten. Det ønsker ædle herredsfogedens tjenstskyldigste tjener, H. Hans Kragh, Ribe d. 12. nov. 1738.

AO2 57:

(Niels Sørensen Bechers ansøgning:)

Deres excellence, høj-velbårne hr. geheimeråd stiftsbefalingsherre over Ribe stift og amtmand over Riberhus amt hr. Christian Carl von Gabel, nådige herre. Da jeg underskrevne tillige med Anders Pedersen og Hans Knudsen den 13. april sidst afviget udi vor vadestedridertjeneste fra Kolding var udsendt og havde mistanke, at nogle stude skulle drive forbi Vejen og over Skodborg Å for at besvige hans kgl. maj.ts toldrettighed, kom vi om aftenen ind til Hans Nielsen kromands hus i Vejen, hvor vi med andre, der var inde, var fredelig sat og samdrægtige, vidste ej af noget klammeri at sige, mindre tænke nogen af os det at gøre; men da vi lidt havde siddet, begynder kromanden selv at yppe klammeri med sognefogeden, hans navn mig ubekendt, og da jeg og mine kammerater ej alene styrede tilfreds og og holdt kromanden, som vi syntes havde uret at påstå imod, skældte han os straks for skælme og lod grove ærerørige ord falde imod os, så at det ansås den af ham yppede klammeri sigtede til os, og da han over sådan grovhed vel fik en ørefigen, blev han borte og, som siden befandt, var udgåen i byen for at samle en del karle med forke og stager, som såes. Da den ene vadestedrider Hans Knudsen gik ud at se til vores heste og om vi kunne komme bort, fik han af en, han i den mørke nat ej kunne se og kende, en slag over den ene arm af en stor slyde(?) eller træ, som han retirerede sig ind til vi andre og berettede, gården var fuld af folk med gevær, fork og stager at vil slå os fra helbred og liv; derpå vi da alle trende gik ud for at søge vores heste og ville ride bort, da vi straks blev, af hvem kunne vi ikke sige, angreben, og jeg først fik en slag over armen, som jeg tænkte, den var i stykker, derefter straks en anden over hovedet, så jeg var færdig at styrte ned, og som slig overlast var så myrdisk og i mørke man ej kunne værges for sig med hænder, løsnede både og en af mine kammerater vores postoler for derved at kyse dem bort og redde vgores liv, dog ikke i tanke at dræbe nogen dermed, såsom for min person jeg med en god samvittighed kan besværges; men da skuddene var tilsammen afgået, om kromand Hans Nielsen fremstigende og sagde, han var skudt i hans lår, hvilket vi indgik for at se, og da kromanden dog alligevel blev ved at smælde og skælde på os, men hverken første eller sidste gang, vi var inde, rørte jeg Hans Nielsen enten med hårgreb, jordskub, slag eller sparken videre end som meldt gav han et par ørefigner, som jeg alle tider, om det må tillades, og jeg eftere allerunderdanigste forhåbning kan nyde dertil kongel. lejde og frihed, med saligheds ed inden retten kan med god samvittighed bekræfte. Og som jeg ikke af frygt for sagen i sig selv, siden både Guds, Kongens og Natuirens lov giver enhver frihed at værges sit liv og nødværges sig i nød og vare, men af frygt for langvarig arrest og fængsel haver holdt mig til side, så længe jeg hans kgl. maj.ts allernådigeste beskærmelsesbrev og frihed kan erholde, er min underdanigste bøn og begæring, nådige herre ville være så nådig og befale en ærlig og lovkyndig mand en i amtet, som den på den afdøde kromand Hans Nielsens vegne mod mig og bemeldte tvende vadestedridere anhängiggjorte sag, så vidt min person angår, kunne på mine vegne forsvare, hvor fornøden gøres, slig store nåde og rettens befordring Gud [=> fol. 145] selv skal belønne, og jeg stedse er Deres excellences høj-velbårne hr. gemeimeråd og stiftbefalingsherres underdanigste tjener. Ribe dne 18. juni 1738. Niels Sørensen Becher.

fol. 145:

Stiftamtmandens befaling til Hans Kragh at forsvare Niels Sørensen Becher.

Ebbe Sørensens kontinuationsstævning til Christen Andersen og vidner.

Brev fra Christen Andersen. Han beder om at begge fæstebreve samt Karen Hansdatters afståelse må blive læst op i retten. Han lægger vægt på, at der i Ebbe Sørensens fæstebrev står Klelund mark, ikke Okslund mark.

AO2 58:

Torsdagen den 27. november 1738:

Drabssagen. Otto D. Bierum fremkom med et skriftligt indlæg (fol. 147). Sagen optaget til dom med 8 domsmænd fra Gørding og Jernved sogne. Dom afsiges på 6 ugers dagen. [4/1-1739](#).

Christian Lundt fra Estrup fremstillede på vegne af Claus Madsen af Gerndrup to varselsmænd, Tøger Andersen og Niels Nielsen, begge af Nørre Holsted (folio 148). Peder Vinding finder stævningen ugyldig, særdeles den ej er på den sort papir, som forordningen af 1719 befaler, og påstår Christian Lundt strks idømt en mulkt på 10-50 rdl. - Retten kunne ikke nægte at tage imod det kaldsmemorial, som Tøger Andersen og Niels Nielsen har oplæst, i anledning af lovens pag. 30 et 31 art. 3 (DL 1-4-3, om mundtlig stævning), så retten kunne ikke se hans maj.ts allernådigste forordning derved at være overtrådt. Præsten beklager sig over, at det idag er tredie tingdag, han her til retten er indkaldt og intet derefter endnu formeret; det koster ham rejser, tidsspilde og omkostninger. [=> AO2 59] Skulle Claus Madsen have bedt andre eller flere end Tyge Andersens hustru, bliver det ikke en sag mellem Vinding og Claus Madsen, men mellem ham og hans naboersker, som burde søgt Guds hus og ifald kunne haft billig årsag, hvorfor de ej kunne komme til kirken, så var det umuligt, at en hel bys kvinder, ja endog Hulvad tilligemed, kunne eller burde udelukke sig fra så skammelig en forsømmelse fra Guds børns forsamling, hvilket han og gerne skulle længe forhen angivet for den høje øvrighed, om han derom havde været bevidst. Men som nu sligt ved denne lejlighed åbenbarer sig selv, overlader han sligttil den rette lovbillige behandling og ydmygest begærer en specification af retten om dem, på det Guds ords forsømmelse kan blive for høje øvrighed andragne og der mulkeret. Stævningen melder dernæst om Claus Madsens slette vilkår og vilje til at tage mig så tit og ofte til tinget, da ved den høje Gud må dommen over ham i denne sag efterses, hvilken og herved fremlægges til eftersyn med begæring om påskrift, at den har været i retten /: hvilket og skete /:, at Claus Madsen kommen af med at

betale så tålelig en mulkt til sognets fattige 2 mk. d. end af føre resten i så mange tingrejser og sig selv i så mange omkostninger, så at alverden kan se, at det er en bar kridenhed enten af ham, hans rådgivere og Christian Lundt, som angiver sig som fuldmægtig for Claus Madsen under navn af det høje herskab på Estrup. Skal det være for at påbyrde mig den beskyldning efter stævnemålets indhold, ligesom jeg skulle være en uforligelig og trætkekær menneske, da åbenbar siger jeg, sligt er ej sandt, eller mig nogensinde skal kunne påsiges af nogen af mine sognefolk. Thi den fremlagte doms pag. 2 viser, at den sag, jeg havde med Claus Madsen angående min rugtiende in augusti 1737, med samme hvilede jeg fra sammelt augusto 1737 til herskabets hjemkomst in majo 1738, og da jeg underdanig af hendes nåde som da var begærende, at hun ville uden lovmål forhjælpe mig til min ret, samme med brev til hende af 21. maj 1738, som hun vel ej skal nægte, så fulgte dog slet intet derpå, og jeg igen videre abvartede assistance forgæves indtil d. 17. juli, da året næsten var omgåend og jeg ej længere kunne tie, om jeg skulle have ret til at tale på min sag. Men hvor skammelig jeg af Claus Madsen angribes, kan ses deraf, at den første time, han kom i mit hus, som han [= fol. 147] i stævnemålet påberåber, at søge forlig, eftergav jeg ham min sag, som domsakten af 9. okt. udviser; men den sag, ved hvilken han havde lederet publicum, kunne jeg som noget tvært imod Pietatens bydende pag. 119, hvorfor han samme sag måtte videre forfølges, ej for den lumpne offers skyld, som jeg beskyldes for i stævnemålet af 16. okt., men for at Guds ord ej bør prædikes for bare våbenhusets stene. Thi i sligt tilfælde finder vel en retsindig sjælesørger den anledning at foreholde kvindekønnet de poster, som han må sin prædikestol ej over een gang om året finder anledning til Og om citanten, som søger sin præst for sligt, ej forstår så vidt sin kristendom, da er det fornemmel. med få ord, hunn skal takke Gud, fordi han har velsignet hende med livsfrugt, han har nådigst forløst hende med hendes hafte livsbyrde, han har hjulpet hende i hendes smerte, da ingen kunne hjælpe, ladet hende se og glæde sig ved et velskabt foster, derfor hun bør ej alene at takke Gud, at det er født, men særdeles at det er genfødt; hendes pligt bør derimod at være ej alene at bære omsorg for legemet, men særdeles den med Jesu blod dyrekøbte sjæl. Sådant en sag at erindres om bør ej en kvinde alene, men samtl. kvindekønnet, som ritualen befaler, og hvo det ret betragter, skal vel tilstå, at ritualens lbydende bør af præsten nøje iagttages, ser vel og, hvor stor synd og uret det er derfor at forfølge en præst Dermed lod Vinding for denne sinde bero og alene begærede dommen af 9. okt. påtegnet og sig extraderet, men endog erindrede retten sin faldne interlocutorium af 16. okt. sidst til behagelig behandling. - Lund agtede unødigt for retten ikke at opholde denne sinde at besvare hr. Peder Vindings tilførte; men sm natten påtrængere og ej i protokollen kan ses at tilføre, så begæredes de tilstedeværende vidner, som er Christen Jensen, Jens Jørgensen, Mogens Nielsens hustru Maren Tøgersdatter, Jens Pedersens hustru Mette Jenskone, som af retten anbefales til idag 14 dage, som er d. 11. dec., her i retten at møde. Så og blev de fra retten udeblevne vidner, nemlig Claus Andersens hustru Maren Mathiasdatter, Christen Sørensens hustru Mette Andersdatter, Thyge Nielsens hustru Karen Mortensdatter og datter Else Thygesdatter, alle af Gerndrup, Thyge Andersens hustru Maren Jensdatter og Jakob J...s hustru, begge af Hulvad, alle forelagt at møde [11/12](#). - Citanten skal også [= AO2 60] forkynde forelæggelsen for dem, som forhen har attesteret i sagen: Poul Pedersen og hustru i Brørupgård, sr. Jørgen Seerup og kæreste i Surhave og Else Palludan i Præstkær.

AO2 60:

Følger her indført det foran på folio 145 citerede indlæg fra Otto Diderich Bierum udi drabssagen sålydende:

Bierum imødegår Kraghs påstand, at drabet var nødværge og våde. Det er to forskellige måder at begå drab på. Lovens pag. 925 art 5 (DL 6-11-5) viser, at det kan ingen våde være, og pag 932 art. 6 (DL 6-12-6), at det kan ingen nødværge være. - At sr. Kragh skriver, at de drøje slag, Hans Knudsen og Niels Becher /: dog ubevist /: fik, og Hans Nielsens udfordring og trussel, at han havde og at skyde med, bragte dem i den nød etc., er helt uoverensstemmende med akten. Thi at den sal. mand havde bøsse i sit hus, er set; om han havde krudt og lod dertil, ellers var bøszen unyttig, ved jeg ikke, og er ej heller bevist, men at der aldrig var uden huset den tid bøsse hos sal. Hans Nielsen eller nogen skud, sligt kanaf akten og vidnernes udsagn bevises, så man billigen i henseende til vadestedridernes opførsel i huset [=> fol. 148] må slutte, at disse ord er talt af den sal. mand uden for huset for at kyse dem fra overfald med ladet gevær mere end at udæske dem, og om han end havde haft bøsse, måtte de derfor ud af en forstuedør, hvor de alle trede samtl. vadestedridere var forsamlede, og ingen efter sr. Kraghs tilståelse har været hos dem uden sal. Hans Nielsen, for hvilken en karl med et træ i hånden de alle 3 lettet. kunnet værges sig. Om han havde slaget med den, måtte de, siger jeg, derfor med skarpt skyde løs? Men at det ej er så, at Hans Nielsen var dem så nær, viser stedet, han blev skudt på i gårdsleddet ungefær 30 skridt fra dem, da han pag. 15 og 22 siger, Nu har I skudt mig, nu vil jeg gå ind til eder, så kan I gøre ved mig, hvad I vil. Fra at disse ord var talt, finder vel dommeren, at dødsårsagen ret gik for sig. Thi da skræb (skreg?) og råbte han og bad i dødsnød og pine, at de ville skyde ham ihjel og ej træde eller sparke ham ihjel. Af hvad årsag? Fordi ingen var hos ham uden manddræberne Anders Pedersen og Niels Becher, hvilke begge i mine tanker gjorde mordet. Og at sr. Kragh begriber sagen på den fod, vises åbenbare, når han skriver, at ingen anden var hos sal. Hans Nielsen end Anders Pedersen og Niels Becher, uanset med et tillæg af raisong, som dommeren må skønne oveer, om Anders Pedersens eds tilbud og Niels Bechers memorial kan redde dem fra dette uskyldig udgydte blod. - Jeg havde vel og anledning af spørgsmålene til vidnerne, hvor begge kontraparterne vil smykke denne blodsag med en retmæssig iver for hans kgl. maj.ts tolddefradation at afværge. Men først af sted har ingen vidner vundet noget deom, uden det veltel. kunne være endog udsprede rygter efter vadestedridernes egen mund. Dernæst var det en helt slet activitet at afværge eller beoagte toldsvig på at sætte sig i Vejen krug om aftenen ved solens nedgang og blive så der til over midnat, da ulykken skete. Ville de være nidkær for sådan deres skyldig tjenestes beoagtning, havde de vel førend redet bort, og så havde ulykken ikke sket, men sagen bleven afgjort med de ørefigner, Hans Nielsen havde fået. - Hvad hr. byfoged Grundahl ellers i sit seneste ad protocollum tilførte angår, ser jeg ej ringeste mening, han har kunnet igendrive mit indlæg; thi derudi lader jeg det ankomme på akterne, som han beråber sig på; men dette må jeg ydmygst erindre, at når enten hans spørgsmål i tingsvidnet eller hans påstandi akten melder NB: at aldrig nogen har set eller er Anders Pedersen og Hans Knudsen overbevist, at de har tilføjet den afdøde nogen skade, slag, hug, stød eller sparken etc., så taler han, så vidt Anders Pedersen angår, kun om den afdøde, men ej om den Anders Pedersen overbeviste forhold i huset med trussel mod værten og slag på andre, og når Anders Pedersen og Niels Becher begge ene er inde og handler den afdøde, så han må råbe og skrike etc., da ved han sig fri, at ingen så det, fordi

Hans Knudsen stod med ladet gevær /: eftersom han siger sig ej at have skudt :/ uden døren, da der ej nogen turde [= > AO2 61] komme til at se deres medhandling anderledes end høre den sal. Guds barns jammerlige råb og skrig; men om det spørgsmål kan enten vinde(?) sagen, frifrelse deres samvittighed og gøre dem alle uskyldige i manddrab, sligt ser dommeren efter bemædte retsindighed vel hvorvidt kan strække sig.; og havde alle trede ikke været enige udi rådet til den begangne drab, så havde vel de af dem, som derudi var og ville sige sig uskyldig, rådet andre fra sligt at begå eller og selv absenteret sig og redet bort. Jeg inhererer derfor mine forrige indlægger og lirtesættelse, at de for deres øvede gerning, drab, omgang og forhold bliver anset på liv, gods og midler efter allernådigste lov og derom udgangne forordninger; og om den beviselige omkostning, sagen skal på behørigte steder medtage kan, ikke af deres midler, om nogen haves, betales bør eller og i alt at komme over amtet, og submitterer så alting til dommerens retsindige lovforsvarlig omgang i vente en endelig dom, med forblivende (etc.)

AO2 61:

Den memorialvarsel fra Claus Madsen i Gerndrup ---:

Som Claus Madsen i Gerndrup af sognepræsten hr. Peder Vinding skal være bleven søgt og tiltalt, hans hustrus kirkegang efter seneste barnefødsel ej skulle være holden efter ritualen med så mange vindepersoner ske burde, og endskønt Claus Madsen ved sin hjemkomst efter at stævneområdet i hans fraværelse var blevet ankyndiget, skal have indfundet sig hog bem.te sin sognepræst og tilkendegivet, om noget i så måde skal have fejlet, det ej at været hans skyld, som til dito kirkegang havde ladet bede sine naboersker med flere og derhos med ydmyg bøn anholdt for så udskyldig søgsmål gunstig at forskånes, så skal han dog med søgsmålet imod ham fortfaret og dom uden ringeste opsættelsestid at være bekendtgjort, indhentet. Så han desårsage til sin uskyldigheds afbevis nødes til imod slette vilkår og gode vilje til den ende med 8 dages lovl. varsel til Gørding-Malt herredsting førstkommende 27. november at møde herved (de indstævnedede vidner). Til samme tid indvarsles velærværdige hr. Peder Vindings husholderske Else Paludan i Præstkær (og de øvrige underskrivere på attesten). Varslet tilkendegives også Peder Vinding, om han måtte behage og fornøden eragter disse vidner i alt at anhøre.

fol. 149:

Torsdagen den 11. december 1738:

Jægermester Bachmann ctr. hans bonde Peder Leervad i Bobøl. Peder Lervads søn Anders Pedersen mødte på sin faders vegne og bad om opsættelse til næste ting efter julehellig, som er den 8. jan. 1739, inden hvilken tid han ventede sagen mindelig afgjort uden doms lidelse. [8/1-1739](#).

Sagen Claus Madsen ctr. Peder Vinding. Christian Lund fra Estrup producerer forelæggelse. De forelagte vidner var mødte undtagen Christen sørensens hustru Mette Andersdatter og Tyge Nielsens hustru Karen Mortensdatter af Gerndrup. De, der har attesteret sagen, blev også påråbt, men var ikke mødt. [= > AO2 62]

1. vidne, Christen Jensen af Gerndrup:

Lunds spørgsmål:

1. Om hans hustru ikke fra Claus Madsen eller hustru var bleven bedet til hendes kirkegang efter seneste barnefødsel og samme dag med hende at ofre. - Vidnet svarede, at hans hustru blev buden af Claus Madsens stiftatter Kirsten til at følge hende i kirke og ofre med hende.
2. Om hans hustru da selv var med eller i sit forfald havde skikket en anden, og hvo der i så måde var med i hendes sted. - Vidnet svarede nej, hverken var hans hustru der, ej heller nogen i hendes sted.

Hr. Peder Vinding tilspurgte vidnet, at han ville tilkendegive årsagen, hvorfor hans hustru ej var i følge med Claus Madsens, item han ville og forklare, om det ikke i hele Brørup sogn har været af arilds tid og i hans mindetid brug og sædvane, at kirkegangskvinder har haft sit følge med sig. - Vidnet svarede, årsagen hvorfor hans hustru ikke fulgte med Claus Madsens hustru, da hendes kirkegang var, var denne fordi hun ikke ville enten ved vidnets hustrus sidste kirkegang så vel som barnedåb ej ville komme, uanset hun både var buden nog havde lovet det. Til den 2. post i spørgsmålet svarede ja, så længe vidnet kan mindes, havde det været skik og brug.

Lundt fandt sig anlediget at tilspørge vidnet, om hans hustru, da hun fra Claus Madsen blev budt til kirkegang med Claus Madsens hustru, om hun den tid bekendtgjorde budet, om hun ville følge med eller ej. Vidnet svarede, at hans hustru svarede hverken ja eller nej, såsom hun ingen tjeneste havde gjort hende, så var hun ej heller pligtig til at gøre thejeste i så måde.

2. vidne, Jens Jørgensen fra ibm.

1. svarede ligesom forrige vidne.
2. svarede, at hans tjenestepige Cathrine Rasmusdatter var med i hans kones sted.

Hr. Vinding ville ej formere nogle spørgsmål til dette vidne, såsom han var svoger til Claus Madsen.

3. vidne, Mogens Nielsens hustru Maren Tøgersdatter fra ibm.

1. ligesom første vidne.
2. svarede, at hun hverken selv var med eller nogen på hendes vegne, hverken i skriftet(?) eller i våbenhuset.

På begge Vindings spørgsmål svarede ja. - Item på Lunds sidste spørgsmål vidste [= > fol. 150] hun sig ikke at erindre.

4. vidne, Jens Pedersens hustru Mette Clausdatter fra ibm.

1. ja.
2. nej, hun var der ikke, heller havde nogen i sit sted.

Svarede på Vindings spørgsmål, hun kunne ikke komme fra hendes hus formedelst hendes små børn, og af ingen anden årsag blev hun hjemme, og at så længe, hun har været i Brørup sogn, har det været brug og skik, at kirkegangskoner har haft deres følgeskab med sig.

5. vidne, Jens Mortensens hustru Mette Pedersdatter fra ibm.

1. ja.
2. hun havde ingen at sende uden sig selv og var der ikke.

Vindings spørgsmål: Årsagen, hvorfor hun ej var i kirken, var formedelst hun var stød udi hovedet; og kunne mindes 50 år, og i den tid havde det været skik i Brørup sogn, at kirkegangskvinder havde deres følge.

6. vidne, Claus Andersens hustru Maren Mathiasdatter fra ibm.

1. hun blev buden.
2. vidnet var ikke selv med, men hendes liden datter 9 år gammel var med at ofre.

Vinding ville ikke formere spørgsmål til dette vidne af årsag, hn var scogret og beslægtet med Claus Madsen.

7. vidne, Else Thygesdatter fra Gerndrup.

1. både hun og hendes moder Karen Mortensdatter var buden; men efter at hun havde betænkt sig gav til svar, at hendes moder var buden og hun ikke; men vidnet gik i sin moders sted.
2. Om der var flere end hende, at hun da ville forklare, hvor mange og hvem det var. - Vidnet svarede, at hun kom ikke til kirken, førend Claus Madsens kone på få ord nær var udløst, da hun kom til våbenhuset; var ikke i følge med hende, såsom vidnet var gående. Vidnet husker og ingen anden at være i våbenhuset uden Claus Madsens kone og Tygge Andersens i Hulvad. Jens Jørgensens tjenestepige Anne Cathrine fulgte med vidnet til kirken, og vidnet gik før ind, men ved ej, at hun fulgtes med hende ind i våbenhuset, og gav ellers til kende, at hun var ugift.
3. Lund tilspurgte atter vidnet, om hun kunne erindre sig ag give til kende, hvor mange der var i følgeskab at ofre. Vidnet svasrede, at hun ofrede, Jens Jørgensens tjenestepige Anna Cathrine, som ej havde været til alters, Claus Andersens datter Dorthe, forhenn omvundne 9 år gl., og Jakob Jensens datter af Hulvad ungefær 10 år gl., hvilke trende sidste hun vidste ej hun s dem i våbenhuset.

Vinding tilspurgte vidnet, om hun så andre i våbenhuset, da Claus Madsens kone blev indledt, end Claus Madsens hustru og Tyge Andersens af Hulvad. [= > AO2 63] - Vidnet svarede, hun vidste ikke, hun så andre end Claus Madsens hustru og Tygge Andersens i Hulvad. Af Vinding ydermere tilspurgt, om hun ikke omvundne tid stod tæt ved våbenhusdøren. - Vidnet svarede, hun kom ikke

længere end tæt inden døren.

8. vidne, Tygge Andersens hustru Maren Jensdatter af Hulvad.

1. Om hun ikke var bleven bedt til omvundne kirkegang med Claus Madsens hustru som og at ofre med hende, og om hun selv med var. - Vidnet svarede, hun både var buden og selv med var.
2. Hvor mange flere i så måde var med, og hvo det var. - Vidnet svarede, at hun vidste ingen, der var med dem end Jakob Jensens liden pige, ungefær 11 år, som aag med dem; men om hun kom med dem i våbenhuset eller ikke, vidste vidnet ikke, og om hun var i våbenhuset, da indløsningen skete, vidste ej heller ikke.
3. Tilspurgt, at hun ville forklare, hvor mange personer de var i følgeskab at ofre, og hvem de var. Vidnet svarede, der var ej flere at ofre end omvundne 4 piger og vidnet selv tillige med barselskonen.

På Vindings spørgsmål forklarede vidnet, at så længe vidnet har været i Brørup sogn, har det altid våren brug og skik, at kirkegangskonene har haft hendes følge med sig.

9. vidne, Jakob Jensens hustru Johanne Andersdatter fra Hulvad.

1. hun var buden, men var der ikke.
2. svarede ligesom forhen, hun var buden, men sendte hendes datter 10 år gl. i hendes sted, og var der ej selv.

På hr. Vindings spørgsmål svarede, at hun blev først buden af Claus Madsen selv samme søndag morgen, før end de skulle gå til kirke. Men i sådan en hast kunne hun ikke komme. - Så længe hun han mindes i 30 år ungefær, har det altid været brug og skik i Brørup sogn, at kirkegangskonene altid har haft deres følge med sig i kirken ved deres kirkegang.

Dernæst Lundt tjenstl. af retten begærede, de øvrige indstævnte personer, såsom Else Paludan i Præstkær, Poul Pedersen og hustru i Brørupgård, sr. Jørgen Seerup og kæreste i Surhave, af hvis attester hr. Peder Vinding sig under sagen skal have betjent, måtte endnu påråbes og til ydermere sandheds oplysning på spørgsmål at svare, eftersom de ikke er enten af stand eller conditioner, loven befrier med deres attester, men i egen person møde bør, som retten såvel hr. Peder Vinding ikke er ubekendt; og hvorledes dermed skal forholdes, henstillede Lund til rettens lovforsvarl. behandling. - Retten har idag efter forhen udstedt forelæggelse og opsættelse påråbt de næst herfor anførte personer, om de her ved retten var til stede, men ingen har indfunden sig, som akten nærmere udviser. [= > fol. 151] Finder mr. Lund sig derfor årsaget nogen tiltale at ville formere, får han sig til vedkommende at adressere, så retten i så måde ikke har andet herudi behandlet end forventelig lovl..

Vinding påstår, at de ikke er stævnet lovligt. - Lund begærede, at tingsvidnet måtte stå åbent og avsluttet i 8 dage, til hvilken tid Claus Madsen besvarede hr. Peder Vindings vidtløftig tilførte pålagte beskyldninger. Vinding protesterede. - Retten understod sig ikke at nægte mons. Lunds begærede opsættelse, formedelst han beråber sig på at være årsaget at svare på Peder Vindings sidst idag 14 dage hans her til protokollen tilførte. 18/12.

fol. 151:

Ebbe Sørensen ctr. Christen Andersen i Okslund. Ebbe Sørensen fremæskede Christen Andersens besvarelse, som han ville afvarte, og hvis han ej dermed efter løfte skulle indfinde sig, da i henseende dagen er til ende og natten påtrænger, så var citanten tilfreds, at sagen måtte have anstand til efter julehelligt. Nævner muligheden for mindeligt forlig. Siden Christen Andersen har ved missiv til retten fremsendt sit skriftlige indlæg, så blev samme med bilag læst og påskrevet (fol. 151-152).

AO2 64:

Claus Madsens stævning.

Indlæg fra Christen Andersen ctr. Ebbe Sørensen: Hvad han (Ebbe Sørensen) raisonerer udi ovenmeldte allegerede indlæg, at sal. Mathias Madsen og Karen Hansdatter har beboet mit, Ebbes og Niels Pedersens sted, er ej så i sig selv, som hans eget tingsvidne af 13/11 udviser, men vel måske har haft Ebbes og Niels Pedersens steders jorder i brug til mit sted, som de havde fæstet og beboede - [=> fol 152] Disputen er egentlig om, hvis fæstebrev der er gyldigt. Når jeg går til hans første tingsvidne, så har vel aldrig nogen set en mere forvirret handel. CA forsøger at påvise modsætninger i vidnernes udsagn.og stiller spørgsmål: 1) Om nogen kan tilegne sig mere eller andet at have i fæste end det, som udtrykkeligt i hans fæstebrev meldes. 2) Om nogen igen må forhøje sin jordebog og derefter lægge dobbelt takst og tynde på den fæstehavende. 3) Om dommeren ikke finder, at den eng, mig af herskabetg selv er fæstet, er nævnte i mit fæstebrev Sorte Måe i Okslund mark beliggende. - Ebbe Sørensens fæstebrev er nok ældre end Christen Andersens, men er det lovligt? [=> AO2 65] Ebbe har nok bjerget hø af engen i mange år, men for hvem? for sig selv? for sin svigermøder? - Den tid Ebbe Sørensen hørte, at Jens Nielsen sad arresteret på Estrup, var forfulgt til tinge ... som en utro tjener, hvorfor lod han da ikke herskabet se hans fæstebrev, at det var ej i smug tilsveget? Så er hans fæstebrev vel ikke andet end et bænkebrev, som en jordebog-løse foged har givet ham at løbe med og en fæsteløs kvinde har afstået for ham. CA ønsker sig tilkendt mindst 10 rdl. i sagsomkostninger.

AO2 65:

Et udtog, som CA har henvist til ang. den utro ridefoged Jens Nielsen.

fol. 153:

Torsdagen den 18. december 1738:

Sagen Claus Madsen ctr. Peder Vinding. Skriftligt indlæg fra Peder Vinding. Nogen diskussion om, hvorvidt et indlæg fra Lund kan antages til protokollen. Det bliver det foreløbigt. Lund får tingsvidne beskrevet, og Peder Vinding kan få genpart.

Peder Vindings indlæg: Da Lund begærede tingsvidnet uafsluttet, protesterede jeg, såfremt han idag skulle fremkomme med ringeste imod mig. Beder jeg dommeren både hans stævнемål og lovens pag. 29 art. 1 (DL 1-4-1) betragtede [= > AO2 66] at jeg bør agtes som en ustævnet mand og ej tillader nogen lovmål mod mig under hvad navn, det end nævnes kan ...

AO2 66:

Claus Madsens indlæg: ... Habn havde budt nogle kvinder og vidste ike, at nogle af dem ville holde sig tilbage. Uden at være skyldig er han blevet døt ved en ret, hvor slig sag efter hans formening ikke henhører. Præsten har behaget b.l.a. i sit d. 27. nov. ad protocollum tilførte, hvormed han dagen bortdrev til den mørke nat, at desformedelst ikk eet eneste af de ved retten tilstedeværende vidner blev afhørt, mig fattige mand des mere skade og omkostning til følge. - Om de udeblevne kvinder siger præsten, det ikke blive en sag mellem Peder Vinding og Claus Madsen, men en sag mellem [= > fol. 154] ham og hans naboersker, lige så ubillig som i sig selv uretmæssig, tvært mod hans bedre vidende, om ikke imod hans samvittighed, ikke tænkende, denne retf. rdige alseende evige Gud så strengeligen forbyder enhver sin uskyldige næstes skade at befordre, men beråber sig ikkun på den om mig så uskyldig erhvervede dom, når han siger NB, Da ved den højeste Gud, når dommen over ham i, denne sag efterses, at Claus Madsen lettere kunne komme af med at betale så billig en mulkt 2 mk. til sognets fattige, end at føre resten, så alverden kan se, at det er en bar kridenhed (*tværhed*) etc. Der hedder det alene til de fattige, resten holdes inde med (?). Men jeg svarer, kære hr Peder Vinding, ved I ikke, I mig uskyldig har søgt, går i eders samvittighed, tænker eder dog om, hvorfor må sandheden ikke komme for lyset, hvad årsag af ringeste billighed har I haft at påføre mig fattige mand så uskyldig dom og vidre bekostning forårsage, da I dog desuden er bekendt mine ringe vilkår. Hvorfor er I mig så efterstræbelig? Kan I sige med sandhed, jeg ikke med en god vilje har tjent eder af al evne, ihvad I og af mig begæret haver, men gøre Vor Herre (?) dermed nogen tjeneste, fordi det kan havet navn af mulkt til de fattige, som I mig så uskyldig har søgt tildømt at betale tillige med omkostning, der lægges dølgsmål på, og alene tale om 2 mk. til de fattige. Til hvad ende monne det vel ske uden at skal have anseende omhyggelighed for de fattige med tillæg af medlidenhed. Og hvad kan I med føje sige af mig at er bar kridenhed. Det, som Deres ærværdighed ved brugte omgang mod mig uskyldige selv har tvugnen mig til, neml. min uskyldighed vidnefast at oplyse, det Gud eder alt i nåde forlade, og anvende den fattige lider uret og må tie dertil samt enhver sjæl at forlade af hjertet sin broder hans brøst. - Hvad hans velærværdighed videre vidtløftigt foregiver til eksempel og bevis på forligelighed med 1737 års rugtiende, den han under navn af en sag fremfører og mig at skal have eftergivet og siger desuden, hvor skammelige han af mig skal være angrebet, og at jeg skal lave lederet publicum, den sag han ej imod ritualens bydende kunne lade falde men videre forfølge med videre etc.; der må jeg svare hans

ærværdighed og i alt erklære det, som sandhed medfører, nemlig at hans ærværdighed blev advaret og ombudet 1737 års rug for ... pt. Gerndrup bymænd at ville tælle, han og indfandt sig i den rugvang, som da var vesten byen, eftger at tiendetagerne eller tællerne fra Sønderskov, hvor de tvende parter, kongens og kirkens tiende, henhører, var kommen, havde taget tal på kornet og var med deres tiender næsten klar, af hvilke tællere hans ærværdighed tog opskrift og tal på ruget, fik og på begæring tilladelse sin anpart tiende udi dito(?) vang for begge vange at nyde, hvilke straks og blev bortkørt fra så mange, som havde heste og vogn at kunne bortføre alle trende tiender på en gang; men som derpå straks faldt en regn, så den bortkørte tiende blev våd, inden den kom til huse, og det på agrene efterblevne korn såvel vores eget som hans tiende ligeledes hindrede det min tiende med flere mine naboers, der ikke var så stærke med vogne tienden på en ang at bortføre ikke samme dag formedelst faldende regn sammelt (som meldt?) kunne leveres. Men på andendagen derefter, da kornet ved Guds forsyn af vejrlig blev tørt, tog jeg med andre mine naboer [=> AO2 67] hans tiende i samme ene vang for begge vange efter hans vilje, hver på sin ager, og førte den til præstegården, men nægtede den at imodtage uden nogen jeg vidende årsag, og formedelst jeg bad ham at tage imod tienden, ved den gode mand nok, hvorledes jeg fattige mand blev begegnet, idet (det?) jeg ikke formedelst den kærlighed, jeg bærer for ham som mon sognepræst, vil fremføre, og da han som meldt ej var at formå at tage imod tienden, nødtes jeg til t køre den derfra, neml. præstegården, og hjem, hvor jeg satte mit for sig selv i tanke, han dog skulle været at overtale at tage deimod ved byggets tiendelse. Hvilket og skete imod nogle, men ikke imod mig, som dog bad derom. I hvad henseende han ikke såvel ville tage den enes som den andens, er ham selv bedst og ikke mig bevidst. Og endskønt jeg derefter nogle gange gik til præstegården i tanke hos den gode mand at udbede tienden at modtage eller og i ringeste at blive vidende, hvad hans vilje dermed var, ville han dog aldrig tale med mig derom. I maj 1738, da vores nådige herskab var hjemme på Estrup, gik vi til gården og gav hendes nåde alt omgang som meldt underedanigst til kende, som gav til svar: Havde vi ingen uret gjort, kunne vi og vente os forsvar, om vi blev søgt; men for vi med det, som var usandt eller urt, måtte vi lide på, at foruden den straf, vi dermed kunne have fortjent, endog af hendes nåde at vorde anset, hvorpå eftersom hans ærværdighed hverken var at formå at tage imod tienden, ikke heller kunne blive vidende, hvad hans vilje dermed var som meldt, det da og således henhvilede, indtil han mig for påankede kirkegang lod stævne, da han og tillige for tienden stævner, og jeg som meldt derefter gik til ham i sit hus og gav min uskyldighed dito kirkegang angående til kende, da jeg fattige mand måtte accordere at betale ham for dito tiende, som var 12½ kærver 1 rdl. 1 mk. med min skade imod, om han havde ladet sig nøje med den tiende, han burde og med rette tilkom. Det er den rene sandhed og omgang som han under navn af en sag til eksempel og bevis af forligelighed fremfører mig at have eftergivet. Men hvad sag det kan være, hvad enten det er, han mig har eftergivet, hvad eksempel og bevis på forligelighed, som han så vidtløftig har fremført, hvad årsag han har haft at beskylde mig, når han siger, hvor skammelig han af mig skal være angrebet, der dog aldrig skal befindes i ringeste af mig at være øvet? Hvad årsag eller føje han kan sige, jeg at have lederet publicum etc. da han dog aldrig skal bevise med ringeste, det vil jeg i alt til hans egen bedst bekendte samvittighed og alle retsindiges eftertanke ydmygst have indstillet. Hertil ønskende, at den barmhjertige nådige Gud selv vil bøje hans velærværdigheds hjerte og sind at blive så forligelig, som han foregiver at skal have været uden u-årsagel. [=> fol. 155] had og efterstræbelse, og at det lidet, som af den fattige efter evne og deromver af god vilje frembæres, ikke så foragtelig anses som det ved navn af lumpenhed afmales. Resten er, at rettn tjelstl. vil have ombedet dette mit enfoldige, velmente, sandfærdige besvarelse og erklæring i retten må vorde læst, påskreven protokollen tilført og mig tingsvidnet efter alt, hvis eftere afhjemlede varsel i sagen fra først til sidst passeret er, beskreven at må forundes, i hvilken tillid jeg lever og

forbliver velædle og velviseste hr. herredsfogeds tjenstskyldigste tjener. Claus Madsen, Gerndrup,
den 18. december 1738.

Skads-Gørding-Malt herreder 1736- 47

1739-40

(Da det er kopien af tingbogen på ArkivalierOnline, der er grundlag for denne ekstrakt, vil der være henvisninger til løbenumrene i den: AO x).

AO2 67, fol. 155:

Torsdagen den 8. januar 1739:

Dom afsagt i drabssagen ang. kromanden Hans Nielsen i Vejen (fol. 155-156). Bierum var tjenstl. af retten begærende denne afsagte dom beskrevet at måtte forundes til vedbørlig appellation til dommens skærpelse. Også Grundahl til dommens påanke.

I efterfølgende sag blev retten betjent af Otto Diderich Bierum som sætteskriver.

Sagen jægermester Bachmann ctr. hans bonde Peder Lervad i Bobøl. Herredsskriver Hellesen på vegne af jægermester Bachmann. To vidner, Mikkell Christensen og Laue Christensen, begge af Bobøl blev af retten tilspurgt:

1. Om de ikke begge næstafvigte 22. august om morgenen, da de tillige med Peder Lervad havde været på Sønderskov med deres rugtiende at levere, så og fornåm, at da Peder Lervad kørte hjem med sine 2 vogne og var kommen ud af Sønderskov mark nordpå igennem leddet på stenvejen blev anholdt og oopbragt af en af jægermesterens tjenere Rasmus Nielsen med en del egetræ på sine vogne, som kunne bruges til ungefær 4 hjul... og en tilhuggen stænger foruden nogle små stk. egespolter, [=> AO2 68] som han havde taget fra bemeldte Sønderskovgård tilsammen af værdi ungefær 3 mk. danske. - Vidnerne bejaede spørgsmålet i alt, undtagen spolterne, som de ikke så.
2. Om vidnet ikke hørte, at bemeldte hr. jægermesters tjener tilholdt fornævnte Peder Lervad at leveret det fra gården ulovligt borttagne træ didhen straks igen at bortføre, og om ikke Lervad derpå vendte sine vogne og kørte det til gården igen, hvortil vidnerne begge endrægtigt svarede ja.

Peder Lervad blev påråbt, men var ikke mødt. Citantens fuldmægtig holdt uforstående videre beviser i denne sag at føre, satte derfor i rette, at som Peder Christensen Lervad har ved sin egen bekendelse og tilståelse her for retten den 4. 7br. sidst godvilligt og utvungen at have gjort sig skyldig mod lovens pag. 980 art 26 (DL 6-17-26) ... så bliver min påstand på mit høje herskabs vegne, Peder Lervad ej alene vorder tildømt efter loven pag. 986 art. 39 (DL 6-17-39) men endog desforuden, som det er den første gang han udi sligt er befunden, at undgælde efter lovens pag. 983 art 32 (DL 6-17-32) tillige med at betale denne processes omkostninger med 4 rdl.(?). - Retten optog sagen til doms.

Sentence i den sag, sr. Otto Diderich Bierum fra Gravengård som af dette steds høje øvrighed hans excellence høj- og velb. hr geheimeråd og stiftsbefalingsherre von Gabel konstitueret fuldmægtig på den dræbte Hans Nielsen Kromands eftermålmænds vegne har indstævnet contra Kolding vadestedriderne Niels Sørensen Becher og Anders Pedersen af Seest samt Hans Knudsen af Kolding angående det på fornævnte Hans Nielsen, kromand i Vejen, om natten imellem d. 13. og 14. april 1738 forøvede drab således for retten afsagt:

Det er af denne domsakt klarl. nok at se og fornemme, at citanten Otto Diderich Bierum ej alene ved prima stævning lovlig he rtil retten har indkaldt de 3 Kolding vadestedridere Niels Sørensen Becher og Anders Pedersen af Seest samt Hans Knudsen af Kolding for det på Hans Nielsen, kromand af Vejen, om natten imellem d. 13. og 14. april 1738 forøvede drab, men endog /: formedelst bemeldte Niels Sørensen Becher havde salveret sig med flugten og ikke mødte /: efter rettens interlocutorium med continuationstævning så vel for ovenbem.te Niels Sørensen Bechers sidste tilholdssted som til landstinget efter loven ladet citere som den, der ikke ville lade sig finde, så vel som og at forn.te Niels Sørensen Becher en forsvar i sagen kunne vorde beskikket, som og er sket, hvorefter citanten Otto Diderich Bierum her ved retten har ført adskillige vidnesbyrd om samme begangne drab, hvoraf såvelsom af et tingsvidne udstedt på Koldinghus birketing d. 9. sept. 1738 ej anderledes kan se og skønne, end at Niels Sørensen Becher af Seest jo bliver den dræbte Hans Nielsens banemand når som helst. Først med 2 overensstemmende vidnesbyrd, neml. Nis Jepsen af Vejen og Laurs Andersen ibm. bevises, Niels Sørensen Becher 12 gange at have givet Hans Nielsen ørefigen uden nogen modværge af bem.te Hans Nielsen, som hver gang søgte til sit sengekammer, hvorfra han 2 gange blev udtruet således, at han sidste gang tillige med Las Iversen, som altid var hos og søgte at fri ham af vadestedridernes hænder, måtte krybe ud igennem et lidet vindue af bem.te sengekammer, med videre disse med flere upartiske vidner derom vidtløftigen gør forklaring. 2) Når bem.te Niels Sørensen Becher ved 2 overensstemmende vidnesbyrd ført ved Koldinghus birketing, neml. Hans Hansen og Christen Hansen af Seest på hr. byfoged Grundahls af Kolding til dem gjorde quæstioner overbevises selv at have sagt til dem, at han havde været så ulykkelig at skyde og træffet kromanden Hans Nielsen af Vejen og derfor var nu landflygtig og turde ingensteds være. Foruden dette er det nok at se, at Niels Sørensen Becher kender sig ved gerningen, af det brev, han har skrevet hr. tolder Rachlou til i Kolding, siden han var bortrømt, endskønt han skriver temmelig forblommet samt uden sted og datum. - Herimod at svare er hospitalsforstanderen af Ribe hr. Hans Kragh som af dette steds høje øvrighed beskikkede fuldmægtig for Niels Sørensen Becher fremkommen med sit indlæg af 12. nov. 1738, hvorved han sluttelig formener og påstår, at Niels Sørensen Becher i denne sag ej anderledes kan være ant anse end den, der har gjort nødværge efter loven pag. 390 art. 1, såsom han med de andre i den mørke nat skulle være bleven overvældet med videre herom pro et contra af parterne er fremført. Efter hvilken beskaffenhed samt for os irettelagte breve og beviser ser vi ingenlunde, at nogen fare eller nød har været så stor, der kan aftvinge Niels Sørensen Becher så desperat en resolution at skyde folk ihjel; men som her er en død mand, der på 24 timers tid efter skuddet var sket, måtte sætte livet til, hvis blod endelig efter loven vil forsones med blod, så vidste vi ikke rettere udi denne dragssag at kende og dømme, end at den bortrømte Niels Sørensen Becher /: som er overbevist først at have slaget Hans Nielsen Kromand og dernæst tilføjet et skud, som 24 timer derefter har befordret hans død, det

hr. Doktor Anchersen og sluttelig anfører udi hans beretning :/ jo efter hans kgl. maj.ts allernådigste lov bør bøde liv for liv og miste sit hoved med et sværd, når han nogensteds kan opspørges og antræffes, og hans hovedlod at være forbrudt til dem, som loven pag. 886-887 art. 1 og 3 (DL 6-6-1 og 6-6-3) allernådigst omformelder, når sagsøgeren først har bekommet sin ret efter loven pag. 157 art. 10 (DL 1-24-10). -- Angående Anders Pedersen af Seest og Hans Knudsen af Kolding, som har været ved klammeriet og drabet før første begyndelse og til enden, da de alle 3 satte sig på deres heste og red bort, efter at Hans Nielsen var bleven skudt, ser vi ikke at være så aldeles fri og uden for sagen, som deres af høje øvrighed anordnede forsvar hr. byfoged Grundahl af Kolding irettelagte indlæg har [= > AO2 70] behaget retten at forestille. Thi når først confereres alle upartiske vidners udsigen, befindes ingen af bem.te 2 vadestedridere i ringeste måde at have søgt at hindre indbem.te Niels Sørensen Becher, at han jo 2 gange ilde har trakteret den afdøde Hans Nielsen med ørefigen uden nogen modværge af bem.te Hans Nielsen at gøre, som nok har været årsag til, at det er kokmmen til videre extremitet. Så vidner Nie Jepsen af Vejen desforuden, at da Hans Nielsen havde fået de første ørefigner og retirerede sig ind til sit sengekammere og Las Iversen med ham, blev han af dem samtl. udtruet og fik atter ørefigen, og at Anders Pedersen sagde, Hans Nielsen skulle komme ud til dem, thi ellers ville de slå døren ned, og slog Las i Panden med sin pisk, formedelst han altid gik imellem vadestedriderne og Hans Nielsen, som han ville fri for dem, og da de var flyede i sengekammeret igen, sagde alle 3 vadestedridere, at dersom de nu ikke blev i kammeret eller mulede, skulle de få, hvad dagen hørte til. Samme vidne bekræftes og stadfæstes ved Laurs Andersens vidnesbyrd af bem.te Vejen med flere upartiske vidner, som dog ikke vidner så tilstrækkel. derom som disse to. Deraf er noksom at fornemme, at havde bem.te Anders Pedersen og Hans Knudsen søgt at hæmme det første overfald, Hans Nielsen skete af Niels Sørensen Becher i stuen, ja havde Hans Knudsen ikke rubt sine kammerater ud med deres gevær, som bevises med Niels Jepsens og Jens Poulsens vidne, havde det aldrig kommet dertil, at Hans Nielsen var bleven skudt, og i så måder har ingen af dem søgt at hindre ulykken, som skete, men mere ved deres trusler og udråbelse til gevær søgt samme ulykke fremmet og derved med deres gevær hindret andre at komme ind til dem. Videre siger Hans Knudsen selv, at Anders Pedersen skød det første skud og træffede intet, dernæst skød Niels Sørensen det andet skud, som træffede Hans Nielsen, hvilket tingsvidne her af retten udstedt klarligen udviser og kommer overens med de førte vidner ved Koldinghus birketing, som har hørt det samme af Niels Sørensen Bechers egen mund, at han skød og træffede Hans Nielsen eller kromanden, og efter at de sligt vidste og fornam, hvorledes den dræbte Hans Nielsen først og sidst var medhandlet, hvi holdt de ham da ikke fast og hindrede hans flugt for at svare og lide for sin forøvede gerning? Efter hvilken beskaffenhed samt allegerede ses ikke, at vi efter hr. byfoged Grundahls påstand kan frikende enten Anders Pedersen eller Hans Knudsen, men udi allerunderdanigste følge af hans kgl. maj.ts lov pag 893 art 13 (DL 6-6-13) kendes herudi således: At merbem.te Anders Pedersen og Hans Knudsen bør enhver for sig at betale fuld mandebod trende atten lod sølv til den dræbte Hans Nielsens arvinger efter loven pag. 156 art. 6 (DL 1-24-6); udi processens omkostning betaler enhver af dem fyrretyve rdl. samt udi mulkt til justitskassen hver to rigsdlr., alt under nam og indførsel i deres gods og redeste midler, hvor det findes efter loven; og dersom de ikke har forume til betalingen, bør de arbejde udi Fredericia skubkærre i jern i to år. Dog sker ingen exekution efter denne dom, før end den af en af parterne efter loven pag. 184 art. 51 (DL 1-24-51) til landstinget lovligen vorder indstævnet og sammesteds confirmeret. Des til stadfæstelse under vores hænder og indsegle. Datum Gørding-Malt herredsting den 8. januar 1739. (Underskrevet af S. Bierum og meddomsmænd).

AO2 70:

Torsdagen den 15. januar 1739:

fol. 157:

Sagen Ebbe Sørensen ctr. Christen Andersen af Okslund. Indlæg fra Ebbe Sørensen (fol. 157-158). De blev af retten tilspurgt, om de havde videre i denne sag at føre eller føre lade, hvortil de begge lydel. svarede nej, men var dom begærende.

Ebbe Sørensens indlæg med bilag:

Med det her af retten næstleden 13. nov. udstedte tingsvidne, som herved til gunstigt eftersyn, læsning og akten såvidt insigneret findes tilført i retten under litr. A fremlægges, bevises klarlig, at stederne, som af mog og Christen Andersen i Okslund nu beboes, at været brugt af Karen Hansdatter og forhen havende mand nu sal. Mathias Madsen under eet i mange år, som og af det stykke kirkeeng Lindknud kirke tilhørende, bemeldte Karen Hansdatter havde i fæste, til mig afstået og jeg som mit i retten producerede fæstebrev udviser, i fæste haver, og er begge enhver efter sit fæstebrev en efter anden i alt over 40 år ved stedet, jeg nu bebor, nydt og brugt haver, er og bliver den samme eng, som min nabo Christen Andersen mig nu disputerer og siger sig at tilvende. Så retten nok kan erfare, hvad al hans herimod vidtløftige skrifter, forestillinger og påstand under fremkomne indlæg i sig selv er og været haver, er det vel andet end sagen og retten, om muligt været kunne, at forville, og ligesom det ene udtidighed føder det andet, så continuerer han og i så måde dermed udi sit seneste under 11. dec. sidst indkomne indlæg i retten, hvorudi han iblandt andet skriver tvært imod sit bedre vidende NB hans ord, at de nok lader mig beholde, hvis jeg lovlig og anene har fæstet, om de indfrte 16 tingsvidner etc. Er der vel nogen, d er disputerer det, han alene har i fæste? Jeg svarer nej; men det eng, oftmeldte Karen Hansdatter efter fæstebrev i så mange år nydt og brugt haver Lindknud kirke tilhørende som til mig afstanden og jeg 5 år førend han som fæstebreven udviser ha ver i fæste og efter mit lovlige fæstebrev har nydt, brugt og brubger, det [=> AO2 71] jeg formener, at ingen med ringeste lovbillighed mig kan betages, så længe jeg lever og deraf svarer, hvad bør, det han sig dog vil tilvende. Derom er alene kontroversen og disputen, så alt hvis ha nså vidtløftig skriver, raisonerer og pro et contra med sig selv disputerer, er jo idel unyttighed, så jeg desårsage og for ikke retten at opholde agter det usvarværdigt, eftersom mit i rette fremlagte fæstebrev i alle måder lovl. er søgt og erholden, ikke af en løs foged, som han med sandhed uoverensstemmende skriver og foregiver, men af en foged neml. Jens Nielsen, som da var betroet det høje herskabs gården tilhørende gods, kirkers tilliggende jorder at bortstæde og fæste med mere indtil den 8. juni 1733, som er 4 år efter han mit fæstebrev har udstedt, han b lev arresteret, stævnet og til tinge søgt, da han først godset ikke mere blev betroet, og anderledes skal Christen Andersen ej heller være god for at bevise, ihvor snedig han mener at begå sig. Med den i han seneste indlæg såkaldte akt, han derved fremlægges, citerer og en del deraf i retten lod læse og protokollere, tilføre til bevis om dito Nielsens arrest og forfølgning, som var årsag til hans umyndighed uden år eller dato, når sket var, at tilkendegive. Dette såvel alt andet hans intrierer, jeg jeg ydmygest beder retten til gunstig observation må være erindret; med tillæg, at lige så lidet som hans fæstebrevs påtegnede såkaldte ratifikation kan gøre den ældre, end den er, kan den og

præjudicere eller tilidesætte min den ældre lovl. havende fæstebrev, hvorefter jeg omtvistede eng har nydt og brugt fra 1729 den 26. juni upåanket af nogen indtil i året 1737, Christen Andersen det det selvrådigt ved afslæt sig det bemægtigede som og påfølgende år 1738, dog ganske urettel., hvormjød han mig denne proces også har påtvungen. Og måtte jeg vel spørge, hvorfor han ikke har holdt sig til engen forhen,, om hans fæstebrev lovlig var søgt, eftersom den da jo var lige så kraftig som nu siden og lige så lidet da som nu kunne tilsidesætte bemeldte mit fæstebrev. Så det derfor kan være mig ligemeget, om han sit fæstebrev i smug eller ikke at kan have søgt, jeg mener, uden at give den rette beskaffenhed, jeg dito eng da i fæste havde, for hendes nåde ved ratifikationenn ansøgning til kende; havde handet ikke dulgt, var den vel også bleven tilbage, såvel fæstgebrevet i sig selv og over alt, så kan det vel give lige meget til sagen, hvorfor jeg og ikke rettten vidtløftigen vil opholde. Men siden Christen Andersen ikke siden seneste opsættelse den 11. dec. som meldt til billigt forlig har været inclineret, det jeg dog havde formodet, så må jeg til rettens gunstige betragtning 1) forestille, [=> fol. 158] hvorledes han tredobbelt urettel. søger sig omtvistede eng at tinvende, derudi bestående 1: imod mit fæstebrev som er fem år lædre end hans på bemeldte eng; dernæst for det 2: om mit fæstebrev aldrig in rerum natura var til, er det jo og imod Karen Hansdatters usvækkede fæstebrev på dito eng, han sig som meldt har villet berettigede og til aflæt bemægtiget; og for det 3. og således imod hans eget fæstebrev på bemeldte eng, som først tillader ham det, neml. engen med klare ord, hun sin livstid skal have i fæste, bhvilet jeg lham dog lige så lidet kan som bør tilstå, så længe mit fæstebrev som meldt er ældre end hans, men holder mig i så måde til lovens klare ord, og som det med fremlagte tingsvidne bevises, at mit og Christen andersens nu påboende steder har været beboet og brugt af titbemeldte Karen Hansdatter under eet i så mange år, item at det omtvistede eng, Karen Hansdatter i fæste havde, til mig afstået, det afståel. i retten fremlagt er udviser, og jeg samme eng i fæster haver og vi begge enhver efter sit fæstebrev en efter anden ved stedet, jeg nu påbor i alt over 40 år nydt og brugt haver, er og bliver den samme eng, Christen Andersen nu så urettel. disputerer. Sså vil jeg til retten ydmygst indstille, om mit fremlagte lovl. fæstebrev på dito eng ikke bør som lovbilleg at validere fremfor hans og mig engen derefter i kraft loven i brug som hidindtil at være berettiget. Item om ikke Christen Andersen bør betale mig denne så uskyldig forårsagede processes bekostning i nøjeste med 8 rigsdaler, og endelig om han og ikke til justitskassen eller sognets fattige for hans formenende lovstridge omgang med mulkt, og hvor meget bør anses, det jeg da således i alt til doms submitterer uden nogen videre opsættelse at tilstå, med forblivende kgl. maj.ts herredsfoged velædle Søren Bierums allerydmygste ærepligt skyldigste tjener. Okslund, den 15. januar 1739, Ebbe Sørensen.

fol. 158:

Det udi indlægget citerede lyder således: (referat af vidneførelsen 13/11 1738).

AO2 74, fol. 161:

Torsdagen den 12. februar 1739:

Dom afsagt ml. Ebbe Sørensen og Christen Andersen af Okslund:

AO2 75:

Sentence i den sag, Ebbe Sørensen af Okslund har indstævnet ctr. hans nabo Christen Andersen

ibm. ang. et stk. eng Lindknud kirke tilhørende, som af gammel tid til deres i fæste havende gårdsparter har været bortfæstet og atter af itzuge Lindknud kirkes ejeres fuldmægtige til enhver især bortfæstet, således for retten afsagt: Det er noksommeolig af denne domsakt at se og fornemme, at denne sag og dispute imellem Ebbe Sørensen og nabo Christen Andersen, begge af Oksulud, har rejst sig, at et stk. eng Lindknud kirke tilhørende, som af gammel tid underes deres i fæste havende gårdsparter har været målt og i så måder til deres formand Mathias Madsen bortfæstet, der udførligen er at se af amtsjordebogens gammel og ny matrikels udtog, som Christen Andersen her i retten har ladet fremlægge, verificeret under velædle og velbr. hr. kancelliråd amtsforvalter Bruuns hånd de dato 14. sept 1738. Siden har fuldmægtigen ved Estrup Jens Nielsen efter afståelse af sal. Mathias Madsens enke Karen Hansdatter, som er af 15. marts 1729 næstfølgende 26. juni 1729 fæstet fornævnte stykke kirkeeng til Ebbe Sørensen af Okslund. Derefter er bemeldte kirkeeng af Jens Niensens successor Hermann Thmsen, fuldmægtig ved fornævnte Estrup den 4. juni 1734 bortfæstet til Christen Andersen i bemeldte Okslund, af hvilke 2 fæstebreve denne dispute fornemmelig rejser sig, hvis fæstebrev, enten den ældre af herskab et til Estrup uratificerede eller den yngre af fornævnte herskab ratificerede, bør stande ve magt, hvorom megt vidtløftig af begge parter ved mangfoldige indlæg i sagen er raisoneret og disputeret, som akten nærmere udviser. Udi et af fornævnte indlæg under dato 15. okt. 1738, som Christen Andersen i retten har ladet indlevere, siger han, at den eng, som enken Karen Hansdatter til Ebbe Sørensen har afstanden, ligger i Klelund mark og ikke kan være det stykke eng, ham er fæstet, Sorte Måe kaldet, hvilken har foranledige Ebbe Sørensen til at bevise, at det er en og den samme eng, som han og Christen Andersen har trætte om, som tingsvidnet her af retten udstedt d. 13. nov. 1738 udtrykkeligen forklarer, med dette tillæg af 2 [=> fol. 162] overensstemmende og upartiske vidnesbyrd, neml. Jørgen Olufsen af Gilbjerg og Hans Nielsen af Klelund, at Mathias Madsen og hustru Karen Hansdatter har haft Ebbe Sørensens tillige med Christen Andersens steder og hartkorn under eet, så det deraf er utvivlbar at se og fornemme, at samme eng efter gammel og nye landmåligsudtog er målt og her under de steder, Mathias Madsen og hustru Karen Hansdatter da havde i fæste, halvparten ved det, Mogens Nielsen i Okslund haver, Sorte Måe kaldet, og samme eng fremdeles udisputeret nydt og brugt, indtil eisse nye fæstebreve er udstedt og nu omtvistet. Foruden dette formelder Christen Andersens eget fæstebrev af Hermann Thmsen udstedt udtrykkeligen disse ord: at have stæd og fæst såsom jeg og hermed stæder og fæster til Christen Andersen i Okslund og hustru Maren Madsdatter et stykke kirkeeng Sorte Måe kaldet, som Karen sal. Mathias Madsens enke i sin livstid skal have i fæste etc., som luden videre vidnesbyrd er ren og klar tilståelse nok af bemeldte Thmsen, at det er en og den samme eng, Sorte Måe, som her omtvistet, son enken sin livstid skal have i fæste. Altså efter deslige omstændigheder samt for mig irettelagte og påberåbte breve og beviseligheder, og i særdeleshed allegeredde landmål-
lingsmatrikel, der formelder (at samme eng af gammel tid er kommet fra bøndernes gårde og de endnu under disse gårde derfor contribuerer og derfor ikke aparte i hartkorn er anslagen, overensstemmende med loven pag. 385 art 25 (DL 2-22-25)) vidste jeg ikke rettere i denne sag at kende og dømme, end at det omtvistede stk. kirkeeng Sorte Måe kaldet jo bør fremdeles at forblive ved Ebbe Sørensen og Christen Andersen deres gårde og og deles imellem dem efter deres gårdes hartkorn, som de contribuerer af, eftersom ingen af dem har bevist, at det omtvistede kirkeeng særdeles er opmålt til en af deres nu påboende og i fæste havende steder. Dog beholder enken Karen sal. Mathies Madsens bem.te kirkeeng hendes livstid efter sidste fæstebrevs formelding, som Hermann Thmsen til Christen Andersen på dito eng har udstedt den 4. juni 1734, og i så måder bliver den af Ebbe Sørensen gjorde forbud stadfæstet, eftersom bevindes, at han har haft samme eng udi enkens minde, og som enhver af bem.te stridige parter har tilholdt sig engen efter deres derpå

forhvervede fæstebreve, som har forårsaget denne proces, uden forhen tillige med ridefogederne, som fæstebrevene har udstedt at have overvejet og eftertænkt beskaffenheden af den tilfæstede eng at være, således som den nu ved oplysning af matriklen befindes, så bliver omkostningerne som de i denne sag hinanden har påbyrdet, på begge sider ophævet.

AO2 76, fol. 163:

Torsdagen den 19. februar 1739:

Sagen jægermester Bachmann til Sønderskov ctr. Peder Christensen Lervad i Bobøl. Jægermesterens tjener Jens Pedersen af Bobøl gav retten til kende, at sagen i mindelighed er afgjort, siden han har gjort fornøjelig afbigterklæring på. hvis han sig imodsin husbond har forset (folio ibm.).

Peder Lervads gjorte afbigt og erklæring: Som min husbond kgl. maj.ts højforordnede jægermester, højædle og velbårne hr. Hans Bachmann til Sønderskov har ladet mig underskrevne Peder Christensen Lervad i Bobøl, hans bonde og tjener, indstævne til Gørding-Malt herredsting næstafvigte 4. sept. at møde, og som derefter ved vidners førelse tildoms er udageret og optaget, alt angående det efter stævnemålet af mig fra Sønderskovgård bortpraktikerede og ulovl. tagne egetræ til hjulnav, stænger og deslige, så tilstår jeg herved ikke aleneste derfor efter loven af være straffældig [= > => AO2 77] men endog foruden at have forset mig imod min kristendoms pligt, som jeg siden hjertelig haver fortrudt og fortryder, og da mit højgunstige herskab, nu jeg til doms lidelse er indstævnet, efter mange for mig indlagte forbønner har ladet sig bevæge ikke med mig i regieur af loven efter fortjeneste at fortfare, men af medlidenhed for min familie og egen velfærds spilde afitnet med mig på tyve rigsdaler /: som højt bemeldte min husbond til gudelig brug vil anvende :/ foruden de på sagen anvendte omkonstningers erstattelse, hvorfor og herved har stillet fornøjelig kaution. Så takker jeg ikke aleneste for denne formildede straf, men forpligter mig endogså herved aldrig herefter sligt mere at øve eller begå eller i andre måder mig i nogebñ svig eller underfundighed at lade betræde, men om sligt skulle tildrages, da denne sag for mig at stå åben i fulde valeur til påtale mod mig uden nogen indvending eller udflugt i alle måder. Des til stadfæstelse haver jeg dette mit tilbud og forpligt med egen hånd underskrevet og venlig ombedet Enevold Laursen og Tomas (Tønnes?) Mortensen i Bobøl med mig til vitterlighed at underskrive. Dette skal på min bekostning /: uden foregående kald og varsel :/ til tinge læses og ved tingsvidne stadfæstes. I mangel af stempllet papir, som nu ikke haves ved hånden, bilægges dette dermed, så skart bekommes kan. Dat. Bobøl d. 29. januar 1739. Peder P.C.S. Christensen Lervad navnemærke. Til vitterlighed efter begæring underskriver Enevold Lauridsen, Tomas Mortensen.

AO2 79, fol. 166:

Torsdagen den 19. marts 1739:

AO2 80:

Læst Terman Madsen til Nielsbygård hans kaution for riberhus ladegårds tjenerne for den årlige forpagtningsafgift.

AO2 81:

Torsdagen den 23. april 1739:

Jens Pedersen af Bobøl er sætteskriver.

fol. 168:

Christian Lund på vegne af herskabet på Estrup og Skodborghus fremstillede varselspersonerne Niels Knudsen og Peder Andersen, begge af Drostrup. De har varslet alle de i memorialen varslede personer (debitorer). Retten pårøbte de indstævnedes, men igen var mødt uden alene Morten Jepsen af Sønder Holsted, som uden videre lovmål erbød sig at ville rette for sig, hvad restance han for afvigte år 1738 af det sted Slottet kaldet, han befindes skyldig at være, dog med det vilkår, at Morten Jepsen af det høje herskab på Estrup mådegunstig måtte forundes den liden hjælp, Morten Jepsen og formand tilforn nydt og tilsagt været haver, nemlig en læs staver eller tømmer til stedets vedligeholdelse årlig at nyde og bekomme. Thi ville Morten Jepsen allerydmygest formode, at det høje herskab forunder ham samme liden hjælp, hvorved stedet dog kunne hjælpes årligt tidet i stand, allerhelst og fordi den deraf fordrede årlige afgift er langt større, end deraf kan svares eller af Morten Jepsen eller andre kan tåles at udgive; thi i dessen ermangling ønskede Morten Jepsen allerhelst at blive det berørte sted aldeles entlediget. Formoder i det øvrige, at fuldmægtigen mons. Lund herpå ville vigelere(?) at Morten Jepsen ikke - Retten ville fornemme hos mons. Christian Lund, om han ville tage imod den tilbud, som Morten Jepsen første tingdags har frembudt med at betale den søgende restance, ligeledes om Lund vil tilstå ham det træ, som han foregiver, han og formand nydt og bekommet haver. [= > AO2 82] Christian Lund erklærede sig at ville modtage forindførte Morten Jepsens resterende skyld og landgilde for 1738 af Slottet såkaldt beliggende i Sønder Holsted under Estrup hørende, som er ialt 2 rdl. Hvad det andet angående var Lund bevidst, men indstillede sligt til det høje herskabs gunstige behag, om denne sag med Morten Jepsen mindeligen kan afhandles, så vidt det ombemeldte træ indgår. Morten Jepsen ellers beklagede sig, at ihvorvel han rigtig indtil afvigte år 1738 havde betalt den af ham til Estrup fordrede landgilde, så havde han dog ikke nydt dette bemeldte træ, siden forrige fuldmægtig Jens Nielsen fra Estrup kvitterede. - Derefter var Lund allertjenstl. b egærende, de udeblevne måtte gives lovdag. Retten gav efterfølgende udeblevne debitorer lovdag, nemlig Christen Olesen i Holsted og Jens Jørgensens enke Mette Jenskone, Iver Jakobsen, Hans Sørensen, Claus Staarup og Thomas

Jepsen, alle i Tuesbøl, Jens Pedersen, Mogens Nielsen, Claus Madsen og Christen Jensen, alle i Gerndrup, Hans Uldrick i Eskelund, Hans Pedersen, Christen Pedersen, Søren Nyemand og Hans Starup(?) ibidem, ... Peder ..., Anders Poulsen, Peder Aaskier, Albert Nielsen, Hans Jørgensen, Mads Andersen, Jep Stof, Iver Sørensen, Jens Jepsen og Søren Christensen alle af Maltbæk, og Søren Andersen af Askov, Jørgen Jensen, Ebbe Lauridsen, Knud Jepsen, Mikkel Lassen, Christen L..., Laurids Pedersen, Jens ...kemand og Jens Møller, alle af ... /. maj, men siden det er Kristi Himmelfartsdag, så bliver ting og tægtedag d. 8. maj. - De skal komme med dere quitansbøger for at se lequidation imellem herskabets ridefoged og bønder. - Hvad angår Morten Jepsen, som har frebbudt sig at ville rette for sig, men ikke af mons. [=> fol. 169] Christian Lund er bleven antagen. blev til videre doms afsigt udsat. [8/5](#).

fol. 169:

Stævningen fra Christian Lund, alt angående skyld, landgilde, lånekorn samt penge og resterende skatter.

Fredagen den 8. maj 1739:

Christian Lund ctr. debitorer. [=> AO2 83] Hver debtors gæld nævnes. De indstævnte blev påråbt, om nogen havde noget at svare, men ingen indfandt sig undtagen ridefogeden Hans Vogh fra Endrupholm, som fremstillede sig på vegne af sin husbonds bonde Morten Jepsen af Holsted, som for det første refererede sig til Morten Jepsens tilbud og ville nu fornemme, om det høje herskabs fuldmægtig, som har inddragen Morten Jepsen under denne sag, ville nådgunstig eftertænke denne sags beskaffenhed, hvorpå Fogh endnu ville udbede sig fuldmægtigens gode svar. Lund reservede sig ligesom sidstleden 23. april at modtage de resterende 2 rdl. landgilde og derfor behørig at kvittere, og hvad det foregivne læs staver er anbelangende, er Lund ganske aldeles ubevidst og desårsag ej kan accordere Morten Jepsen sligt. Lund påstod dom over debitorerne. Siden Hans Fog uventet måtte fornemme, fuldmægtigen mr. Lund på ingen måde var at formå til denne liden sags mindelige afhandling, så måtte han se sig årsaget videre i retten sin anliggende at beviseliggøre og til den ende producerede et fæstebrev udgivet til Morten Jepsens formand navnl. Niels Christensen på det sted i sønder Holsted, hvoraf Morten Jepsen nu søges for de 2 rdl. landgilde. Lund protesterede og formente, fremlagte fæstebrev ej henhører under denne sag. [=> AO2 84] -Retten modtog fæstebrevet; men som Morten Jepsens navn ikke findes indført i samme fæstebrev, så bliver til doms afslutning udsat, hvorvidt samme kan og bør anses. - Dernæst blev af Fog fremlagt et fæstebrev udgivet til Niels Christensen den ældre i Holsted dat. 18. juni 1699 (folio 171-172). Fog bad, retten ville behage og fornemme for det første, at stedets afgift tilforn alene har været 4 mak. danske årligt, og for det 2 da afgiften blev forhøjet, er Morten Jepsens formand af Estrupgårds ejer årl. tillagt og forundt et læs staver til husets vedligeholdelse, hvilke staver eller træ Morten Jepsen og formand rigtig havde bekommet, indtil forrige fuldmægtig Jens Nielsen fra Estrup kvitterede, men siden den tid indeholdt. Alligevel Morten Jepsen noksom har gjort en fordring derom særdeles til den højvelbårne fru generalinde Scholten selv, som nådgunstig havde lovet at ville give ordre til vedkommende betjente til samme træers udlevering, alligevel blev intet som meldt at erholde; desuagtet har Morten Jepsen dog rigtig afbetalt til marts 1737, hvad han af stedet blev krævet, i forventning tid efter anden at skulle nydt igen, hvis ham var bevilget og tilsagt. Men som nu fornemmes, aldeles intet er at bekomme, så erklærer Fog på Morten Jepsens vegne, at han ikke efterdags af stedet kan betale den afgift, neml. 2 rdl., men stedet, som det befindes, hellere end

gerne afstår og overlader til, hvem det høje herskab på Estrup vil forunde den, når det observeres, at hvem stedet bekom nu, den også tillige medtager hartkorn at skatte af peradvenant, såsom dette sted i landmålingens nye matrikel findes indcorporeret under Morten Jepsens påboende gård i Sønder Holsted. Skulle nu fuldmægtig Lund på nogen måde selv på sit herskabs vegne [= > fol. 171] sig herover formaliter erklære på. hvis Fogh har ladet tilføre, så er Foghs påstand og allertjenstl. formodning, at Morten Jepsen ved dommerens endelig kendelse endel. vorder libereret for denne afgift af dette sted Slottet kaldet længee at svare. Til slutning erindrede Fogh endnu, at Morten Jepsen aldrig har fæstet det berørte sted Slottet kaldet, ikke heller han nogen sinde agtede, uden andre conditioner derved erholdes kan. - Lundt måtte fornemme af mr. foghs tilførte, at Morten Jepsen skal være berettiget det foregivende læs staver til stedets reparation årligen for den deraf gående 2 rdl. landgilde, da som ej ringeste derfor er fremlagt, som ham til sligt berettiger, og Lund fornemmer, at Morten Jepsen desårsag ikke bør indeholde sin resterebnde landgilde, men den bør betale, og desom Morten Jepsen derimod formener at være berettiget til tit ommeldte læls staver, kan han have og søge sin regres til det højborne herskab til Estrup. Fogh kan ikke forbigå at erindre Lund, at Morten Jepsen i det mindste bedre kune bevise, hvad adgang han havde til de ommeldte staver end Lund til at fordre hans herskabs landgilde, så længe han aldrig skal godtgøre enten med fæsterevers eller anden afhandlede accord. Thi hvad Morten Jepsen har betalt i forbigangne tider, er altsammen sket af hane sgen frie vilje. (Fortsat diskussion). - Retten optog sagen til doms.

AO2 85:

Lovdagelsen til Estrups debitorer.

De to fæstebreve citeret fol. 1569:

Haver jeg underskrevne forundt Niels Christensen i Holsted Slottet ibm., som Willum Nielsen og Anne Villumsdatter sidst iboede, og skal han nyde sammt fæstning hans og hans hustrus livstid med sådan condition, at han derpå skal sætte fem fag hus, som forsvarlig kan være. Og skal han have det fri for alting i to år og siden give til huspenge fire mark danske og så være kvit for al kgl. og anden tyngne i alle måder. Estrup den 28. marts 1671. C. Sehested.

Jeg underskrevne Detlef Brochdorff til Estrupgård, Helgård et Skodborghus, kgl. maj.ts til Danmark og Norge bestalter oberst kendes her ved, at jeg til nærværende Niels Christensen den ældre [= > fol. 172] har forundt hans og hans hustrus livstid det væring udi Holsted kaldet Slothuset, når de deraf rigtig årl. betaler til husbonden 2 rdl. og husene forsvaligen vedligeholder, så lover jeg hermed, hannem årl. af mig et lidet læs staver skal blive forundt til gærdsel til hjælp om kamighuset tilliggende toft at gærde med. Hvilket bekræfter under min egen hånd. Datum Estrup den 18. januar 1699.

AO2 86, fol. 173:

Torsdatgen den 4. juni 1739:

Afsagt sentence i den sag, fuldmægtigen ved Estrup og Skodborghus Andreas Lund har ladet indstævne ctr. en del bønder og tjenere og Gørding-Malt herred for restance af kgl. skatgter, herskabets landgilde og lånekorn i år 1737 og 1738:

(Alle navne nævnes). Ingen af dem har indfundet sig for at modsige restancen. Så vidste retten ej rettere herudi efter loven [= > AO2 87] at kende og dømme end alle foreskrevne personer jo pligtig er og betale den saggivne restance med rede penge og kornet efter kapitelstaksten tillige med 6 sk. danske pro persona i processens omkostninger. - Angående Morten Jepsen i Holsted, som ligeledes er indstævnet for resterende afgift i året 1738 2 rdl. af et sted i Holsted Slottet kaldet, hvilket sted fornemmes at det høje herskab til Estrup, en efter anden, har ladet bemeldte Morten Jepsen bruge efter hans formænds gamle fæstebreve og adkomster, som han og rigtig har svaret indtil bemeldte år 1738, da han fornævnte afgift har indeholdt, formedelst han ikke på nogen tid årligt skal have nydt det læs staver, som sal. oberst Detlef Brochdorff til Estrup etc. ved fæstebrev af 1. januar 1699 hans formand Niels Christensen den ældre lovet haver efter aktens nærmere udvisning. Altså ses ikke rettere udi denne post at kende og dømme, end at Morten Jepsen jo bør betale de 2 rdl., som han resterer med for år 1738. Og såfremt det nuværende høje herskab til Estrup ikke længere vil forunde Morten Jepsen samme sted efter det gamle fæstebrev for den sædvanlige afgift af penge og et læs staver årlig, hvorom han bør anmelde sig for bemeldte høje herskab eller i fraværelse deres beskikkede fuldmægtig, så kan Morten Jepsen lovligt frasige sig samme sted med sin dertil hørende hartkorn, da herskabet eller deres fuldmægtig sådan kan fæste og overdraget det til, hvem de bedst finder for godt at accordere med.

AO2 89:

Torsdagen den 25. juni 1739:

fol. 176:

På vegne af kancelliråd og amtsforvalter Brun i Ribe mødte hans fuldmægtig Niels Barfoed, som producerede stævнемål ctr. Anders Christensen af Nyby og Hans Jepsen af Drostrup ang. deres i ægteskab begangne lejermål og de derfor til hans kgl. maj. efter loven [= > AO2 90] tilkommer bøder alt efter stævningens tydelige indhold (fol. 177). Videre fremlagde han stiftsbefalingsmand von Gabels høje ordre til at lade indbemeldte mænds bo og midler registrere og ... til sagens uddrag således lydende: Resolution: Herredsfoged sr. Bierum haver straksen at besørge bemeldte 2 mænds bo og midlers registrering til sagens uddrag. Ribe den 23. ... 1739, C.C. v. Gabel. Retten pårøbte indstævnte Anders Christensen af Nyby og Hans Jepsen af Drostrup, om der var til stede for at svare mid amtsforvalter Jørgen Bruns fuldmægtige Niels Barfoeds imod dem anhängiggjorte sag. Hvor da mødte Hans Jepsen af Drostrup, mens Anders Christensen af Nyby ikke mødte. Og som deres husbond Termad Madsen til Nielsbygård lod anmelde hans forfald af en anden forretning forhindret, så blev sagen forflyttet til [9/7](#).

fol. 177:

Stævningen til Anders Christensen og Hans Jepsen for lejermål, den første med Hanne Johansdatter af Drostrup og den anden med søsteren Maren Johansdatter ibm. efter den angivelse, som præsten Niels Bützow herom har indsendt. Stiftamtmandens ordre til at lade registrere og med rettens middel inventere de to mænds formue og rørende midler. Stævningen anmeldes for deres jorddrot Termann Madsen.

AO2 91:

Torsdagen den 9. juli 1739:

Sagen ctr. Anders Christensen i Nyby og Hans Jepsen i Drostrup. Amtsrforvalter Bruuns fuldmægtig Niels Barfoed producerede præsten Niels Bützou i Vejen hans indberetning til stiftamtmanden om deres tilståelse at have besvangret Maren og Hanne Johansdøtre (se fol. 178-181). De blev påråbt. Anders Christensen mødte og tilstod saggivelsen over ham. [= > fol. 178] Termann Madsen begærede, retten ville observere hans maj.ts allernådigste forordning af 15/1 1704 og 23/2 1719 med hvis videre loven om besætning og deslige melder. Dernæst producerede Madsen et skiftebrev dateret den 11. juni 1728, item en panteobligation dat. 9. febr. 1735. Til dette svarede Barfoed, at hvad den af sr. termann Madsen givne erindring om hans besætnings iagttagelse angår, så endskønt de allernådigste forordninger giver sr. Madsen tilladelse at udtage besætning, så skulle man dog ikke mene, at han kan prætere mere end det ved stedet forfunden er. Thi hvo skulle have besat stedet for sr. Madsen, om denne cassier ikke havde arriveret, og sr. Madsen ved, såvel at indboskab i huset, som kaldes en mands formue, og besætning i gård til avlings drift ikke med hinanden confronterer, og således kan sr. Madsen ikke billig påstå mere til besætning at udtage ved Hans Jepsens sted end, hvis der in natura forefunden er, siden han og ikke ved nogen dom har gjort sig prioriteret udi Hans Jepsens øvrige bos effekter. Hvad de af sr. Madsen fremlagte skiftekontrakter, den ene indrettet som et pantebrev og skiftekontrakt tillige og dog hverken læst eller protokolleret for nogen ret, så anså Barfoed dem begge ikke kraftig til at præjudicere hans maj.tx bøder efter loven. For resten ville Barfoed ikke tvivle på, at de umyndige på begge steder jo vel af skifteforvalteren med sådan værge er vorden forsynet, som dertil efter lovens 3. bogs 17. kap. 15. art. udfordres. Thi derfor bliver formyndre anordnet, at de skal iagttage deres myndligers arveparter og se dem til deres bedste med sikker pant employeret efter lovens pag. 534 art 26 (DL 3-17-26), og har værgerne efterladt sligt, får de dertil vel være ansvarlig. I slig tilfælde ville Barfoed have Termann Madsen henvist efter de prætererede arveparter til formynderne eller hos slg selv som skifteforvalter og overformynder alt uden nogen skår udi hans kgl. maj.ts bøder efter loven, og videre hertil at svare fandt Barfoed uforholden, men sluttel. satte i rette over Anders Christensen og Hans Jeppesen med formodning og påstand, at de bør pligtig findes for deres begangne lejermål i ægteskab at lide og undgælde den straf, som lveon pag. 945 art. 24 (DL 6-13-24) derom allernådigst dicterer. - Termann Madsen forblev ved sit forrige og fandt ikke fornødent at besvare mons. Barfoeds vidtløftig tilførte, såsom han noksom håber og er forsikret, at hans maj.ts lov og forordninger fuldkommen forklarer, hvad af en bondes bo til besætning, byffæld med videre er prioriteret. - Sagen opsat til doms afsigt.

AO2 92:

Følger her indført efter hinanden alle de skriftlige dokumenter, som idag d. 9. juli produceret er, sålydende:

Anno 1739 den 5. juni efter hans excellence hr. geheimeråd og stiftsbefalingsmand von Gabels nådige ordre til min principal hr. herredsfoged Søren Bierum og tilige efter hr. cancelliråd og amtsforvalter Jørgen Bruun i Ribe hans fuldmægtig mons. Niels Barfoeds begæring var jeg underskrevne Christen Møller af Skølvd på ommeldte min husbonds vegne i hans lovl. forfald med tiltagne tvende mænd navnl. Hans Mikkelsen og Anders Mogensen, begge af Nyby, forsamlede i

Anders Christensen snedkers hus i bemeldte Nybo for at registrere og inventere hans forefundne bo og midler efter højbemeldte hans excellences nådige befaling, hvor da forefandtes følgende: (En opregning af alt i stuen, seng, træ- og jernfang, værktøj, levende kreaturer med værdiansættelse for hver enkelt ting. Bl.a.: en dansk bibel til 3 mk., en åndelig bedekæde til 12 sk., en gl. samlebog til 10 sk. og en bog Den syngende Tidsfordriv til 6 sk.). Ialt 21 rdl. 5 mk. 1 sk. [=> AO2 93]

Derefter blev Anders Christensen af mons. Niels Barfoed tilspurgt, om han havde videre enten hjemme eller andensteds end hvis allerede foranført og vurderet er, hvortil Anders Christensen svarede, at han havde aldeles intet videre hans bo tilhørende undtagen hans og hustrus liv- og gangklæder. Videre tilspurgte Barfoed Anders Christensen, om han ikke tilstår at have besvangret Hanne Johansdatter og at være hendes rette barnefader efter den angivelse hun derpå har gjort og for præsten velærværdige hr. Niels Jochum Bützou i Vejen under 4. dec. a.p. er bleven anmeldt for velb. kancelliråd Bruun i Ribe, hvortil Anders Christensen svarede, at han desværre måtte tilstå samme at være sandhed. Og som intet videre denne sinde herved var at forrette, altså blev denne forretning skullet med advarsel af herredsfogedens fuldmægtig til Anders Christensen og hustru, at de intet af de nu heroven specificerede løsøre eller levende kreaturer forkommer eller afhændes, forinden denne sag lovl. er afgjort.

AO2 93:

Anno 1739 den 5. juni efter hans excellence hr. geheimeråd og stiftsbefalingsmand von Gabels nådige ordre til min principal hr. herredsfoged Søren Bierum såvelsom efter hr. kancelliråd og amtsforvanter Jørgen Bruun i Ribe hans fuldmægtig mons. Niels Barfoeds begæring var jeg underskrevne Christen Møller af Skølvad på bem.te min husbonds vegne i hans lovl. forfald tillige med tiltagne tvende mænd navnl. Knud Pedersen og Niels Madsen af Drostrup forsamlede i Hans Jepsens hus i bem.te Drostrup for at registrere og inventere hans forefindende bo og midler efter højbem.te hans excellences nådige befaling. - (Gennemgang af alt indbo som ovenfor, bl.a. en gammel salmebog til 3 sk. og en åndelig bedekæde til 4 sk. Levende kreaturer: en sort hoppe over 10 år gl., en gulblakket hoppe 6-7 år, en gl. brun hest ganske aldrende, en sortaufnet ko, en sorthjelmet dito, en sorttrygget kvie, 3 får, 2 lam.) - Ialt 33 rdl. 14 sk.

Hvornæst insinuerede Niels Barfoed, at han aldrig kan tro, at Hans Jepsen nu rigtig havde angivet sin bos ejende effekter, siden foranførte er kuns lidet og dets foruden(?) ganske ringe af værdi, hvorved man også mærkelig kan erfare, at der i husets indboscab og gårdens besætning mangler en del, hvorfor Barfoed bad, at retten ville pålægge Hans Jepsen under ed rigtig og uden nogen fordølgelse nu at angive alt, hvis han ejer og hans bo rettelig tilhører. Herforuden ville sr. Barfoed have Hans Jepsen tilspurgt, om han ikke tilstod det, som af sognepræsten om ham er angivet, neml. at have besvangret Maren Johansdatter i Drostrup og således at være hendes barnefader, ligesom ermeldte Maren Johansdatter det angivet og udlagt haver. Til det første [=> AO2 94] svarede Hans Jepsen, at han rigtig og uden nogen slags fordølgelse havde angivet, hvis han var ejende og derpå, om lovligt var og ham kunne pålægges ved hans værning, ville stadfæste med corporlig ed, ligesom han og til det andet svarede, at han uden nogen indsigelse må bekende og tilstå som meldt at være Maren Johansdatters barnefader. Da siden intet videre af fuldmægtigen mons. Barfoed her ved eller på dette sted var at erindre, altså blev denne forretning sluttet, dog med advarsel af herredsfogedens fuldmægtig til Hans Jepsen og Hustru, at de intet af forestående specificerede løsøre eller kreaturer lader ve dem selv eller andre forekomme eller afhænde indtil endelig sagens uddrag, hvortil de svarede, intet med deres vidskab skulle blive forekommet såvelsom og for deres forsømmelse at ej at iagttage nogen skade. At alt således passeret er, som ovenskrevet står,

bekræfter vi med vores hænder underskrift.

AO2 94:

Præstens anmeldelser til amtsforvalteren:

Efter at jeg havde skrevet og sluttet min attest dat. 10. nov. næstafvigte angående de bøder, som udi Vejen og Læborg sogne kan være i dette for for begangen lejemål på kongens gods falden og derudi attesteret, at ej nogen lejemål udi samme sogne til ovenskrevne datum er begået, for hvilke bøder skulle betales, forefaldt der næstefterfølgende 23. nov., som var Dom 25. post Trin. a.o., anledning til at indtgive attest om et lejemål, som er begået udi Læborg sogn i det år på kongens gods, for hvilket bøder er falden, hvilken attest jeg for allerunderdanigst at efterleve hans kgl. maj.tx allernådigste forordning af 12. marts 1735 hermed allerydmygest insinuerer velædle hr. kancelliråd, som er højst betroede amtsforvalter over Riberhus amt. Attesten består derudi, at ovenmeldte dag neml. den 23. nov. blev et slegfredbarn offentlig udi Læborg kirke døbt, som i dåben blev kaldt Johan, hvis moder navnl. Maren Johansdatter er til huse i Drostrup hos hendes moder Maren Jesdatter, der bor i et lejehus, hvilket Jacob Nielsen ibm. skal have i fæste på det gods, som er henlagt til Riber Latinskole. Desårsage angives dette lejemål for velædle hr. kancelliråd som hans kgl. maj.ts højst betroede amtsforvalter over Riberhus amt. Dette tilmeldes også, at den, som fremholdt dette slegfredbarn til dåben, berettede, at barnemoderen holdt Hans Jepsen, som bebor en gård i Drostrup, Nielsbygårds ejer tilhørende, for at være barnefader. Hvilken attest indsendes fra mig, som med al velstands og velsignelses lønske forbliver velædle og velbyrdige hr. kancelliråd og amtsforvalter gunstige velynder Deres allerydmygste tjener. Niels Jochum Bützow, Vejen den 24. nov. 1738.

Velærværdige og velbyrdige kancelliråd og amtsforvalter, gunstie velynder. Dersom mig ej udi dette års indgang(?) eller fremgang blev given årsag til at indgive attes om bøder, der kunne være falden for begangen lejemål på kongens gods i Læborg sogn, som ... [=> fol. 181] ... er der udi årets udgang udi samme sogn given årsag til at skal indgives derom 2 attester. Den første attes er allerede den 24. nov. næstafvigte indsendt, som gav til kende, at Maren Hohannisdatter /: hvilken opholder sig hos hendes moder navnl. Maren Jesdatter på et sted i Drostrup, hvilket Jacob Nielsen siges at skal have i fæste på det gods, som er henlagt til Riber latinskole :/har begået lejemål. Den anden attest indsendes ej lang tid derefter, som er om Hanne Johannisdatter, en søster til ovenmeldte Maren Johannisdatter, og som opholdder sig i lige måde hos hendes moder på venmeldte sted, hvorfor det tilmeldes og hr. kandelliråd, som er højst betroede amtsforvalter over Riberhus amt. Sagen er denne, at ovenmeldte Hanne Johannisdatter lod et slegfredbarn Dom. 1mo Adv., som var den 30. nov., til Læborg kirke frembære for at blive døbt, hvilket i dåben blev kaldt Christen, dette tilmelder også, at den, som fremholdt dette slegfredbarn til dåben, gav til kende efter barnemoderens beretning, at Anders Christensen, som bebor et sted i Nyby, Nielsbygårds ejere tilhørende, var barnefader, hvilken attest indsendes fra den, som med al velstands og velsignelses ønske forbliver (etc.)

fol. 181:

De producerede dokumenter fra Termann Madsen på Nielsbygård lyder efter hinadnen som følger:

No. 1: Som Anders Christensen af Lindknud næst Guds bistand agter at indlade sig i ægteskab med sal. Christen Jensen Niibes hustru af Nyby An Andersdatter, og som fornævnte enke haver en datter An Christensdatter, gammel i syvende år, samme pigebarn lover jeg Anders Christensen først at opdrage skikkeligen og ærligen både i gudsfrygt og lærdom, til hun bliver 15-16 år, at hun kan komme ud til skikkelse og fortjene sit brød, så når hun kommer til hendes lovl. alder, eller hun kunne blive forset i ægteskab, lover jeg at give hende rede penge 30 slettedaler så vel som en skikkelig seng og en halv kiste efter min evne, såvel moderens livklæder efter hendes død skal have. Og imidlertid hun er hjemme i huset ved mig, skal fornævnte penge stå uden rente, og skulle vi i ægteskab avle børn, skal fornævnte barn Anne Christensdatter være fornøjet både for fædrene og mødrene arv. Men skulle vi ingen børn i ægteskab avle, skal hun have 6 sldr. efter hendes moders død mere, om boet det kan tåle og Herren bevare os fra overfalden vanheld og giver lykke dertil, hvilket foreskrevne jeg Anders Christensen med min forhåbendes kæreste lover at holde rigtig og skadesløs, og den forening sket i vores husbonds overværelse samt indsatte formynder Claus Andersen i Gerndrup, som haver tilbørlig opsyn med barnet, at det kristel. og skikkel. bliver opdraget såvel og at tage hendes midler i agt, som han vil og bør at være ansvarlig for efter som forskrevet står og lovl. er. Til bekræftelse under vores hænder underskrivelse og venl. ombudet Hans Smed og Laust Møller af Nyby dette overværende til vitterlighed med os at underskrive. Datum Nyby den 11. juni 1728. Anders Christensen, Anne Andersdatter. Formynder: Claus Andersen. Til vitterlighed, Hans Mikkelsen, Laust Iversen Møller. Ratificeret af T. Madsen.

Underskrevne Anders Christensen Snedker boende i Nyby hermed bekender og tilstår, det jeg ret vitterlig gæld skyldig er til velagte dannemand Claus Andersen i Gerndrup, solm af vores forrige husbond sal. Mads Termannsen er indsat at være konstitueret formynder for min stiftatter navnl. Anne Christensdatter og efter den forening, som imellem [=> AO2 95] os blev gjort 1728 /: og af vores nuværende husbond sr. Termann Madsen til Nielsbygård ratificeret /: for de da af mig til hende udlovede fædrene arv neml. 36 sldr., hvilke penge han mig til ikke alene betroet haver, men endog derforuden lånt mig rede penge 10 sldr., som er tilsammen fyrretyve og seks slettedaler, tillige med den belovede seng og halvkiste, skifteforeningenn omformelder. Da på det formynderen Claus Andersen af mig og mine arvinger desto bedre for ovenmeldte kapital kan være forskiret, pantsætter jeg hermed fra mig og mine til ham og hans arvinger al min indbo bestående af sølv, kobber, tin, messing, sengeklæder, liv- og gangklæder, kister og skrin samt andre trævarer til husets fornødne brug, så og tvende køer og ti får tillige med alt mit håndværks redskab, item alt, hvis jeg og min hustru ejendes er og ejendes vorder, aldeles intet i nogen måder undtagende, at dette skal være og forblive ovenmeldte Claus Andersen på sin myndlings Anne Christendatter og egne vegne til et fuldkommen fast forsikring og underpant, indtil bemeldte børnepenge tillige med de andre lånte penge skadesløs bliver betalt; og skal jeg eller mine arvinger ingen magt have eller berettiget være enten alt eller noget deraf at afhænde, sælge eller pantsætte, før end Claus Andersen på egne og sin myndlings vegne for forberørte kapital 46 sldr. så vel som kiste og seng fuldkommen er betalt og fornøjet, og jeg denne min panteobligation indfriet haver, så han og hans arvinger af mig og mine arvinger, en for alle og alle for en, skal være og blive uden skade og skadesløs holden i alle optænkelige måder. Til bekræftelse haver jeg dette ikke alene med egen hånd underskrevet, men endog venligen ombudet overværende tvende dannemænd Ebbe Sørensen af Okslund og Hans Mikkelsen af Nyby med mig til vitterlighed ville underskrive. Datum Nyby den 9. febr. 1735, Anders Christensen. Efter begæring til vitterlighed underskriver Ebbe Sørensen, Hans Mikkelsen.

AO2 99, fol. 186:

Torsdagen den 30. juli 1739:

Christian Lund på vegne af generalløjtnant von Scholten til Estrup og Skodborghus forestillede 2 kaldspersoner, Christen Olesen og Niels Nielsen, begge af Nørre Holsted (fol. 187). De har talt med de indstævnte selv for enhver sin bopæl. Før end videre blev foretaget, fremmødte for retten på indstævnedes Niels Hansen af Gørklint og Peder Mikkelsen af Sekær deres vegne fuldmægtigen Hans Fogh fra Endrupholm, som i stævningen fornemmede, at kgl. maj.ts ridefoged over Kalvslund og Frøs herreder på det høje herskabs vegne til Estrup lader i sit navn stævne og kalde som fuldmægtig ved Estrup gård og gods, og nu fremstiller sig i retten en person navnl. Christian Lund, som ikke er bekendt af nogen fuldmægtig ved Estrup, så 1. ville Fogh påstå, at før end ham tillades videre denne sag at indgå, han, som ske bør, da at fremvise sit behøvende fuldmagt. For det 2. ville Fogh og erindre retten, at den pågældende Malte Pedersen i Holsted ikke, som ske burde, er stævnet eller kaldet for denne sag. Så vil Fogh ingenlunde formode, at nogen lvomål enten over ham eller de 2 benævnte Endrupholms tjenere i Gørklint eller Sekær vorder ført. - Herpå gav Christian Lund til svar, at siden han måtte fornemme af mons. Foghs tilførte, det han æsker fuldmagt af ham, da er Fogh så vel som alle og enhver tingsøgende vel bekendt og vitterlig, at Christian Lund over 2 år har været ved Estrup gård og gods og desmidlertid ført adskillige forefaldende sager her ved retten på sit høje herskabs vegne udi sin farbroder kgl. maj.ts ridefoged mons. Anders Lunds absence, og desårsag ville formode, at han på sit herskabs vegne og i deres fraværelse deres interesse at observere vorder tilladt at føre. Og for det 2. hvad angår forloverne, som indstævnet er, så fornemmer Lund, at hvem som for nogen caverer, bør man sig og i mangel af betaling at tilholde og han alene at svare og betale som selvskyldner, og i det øvrige var Lund begærende, at indstævnte personer, Niels Hansen i Gørklint og Peder Mikkelsen i Sekær samt Tøger Andersen i Nørre Holsted af retten behagel. måtte påråbes, om de måtte være til stede, det resterende tiendekorn, nemlig 7 skp. rug for 1737 og 1738 for Malte Pedersen i Nørre Holsted ... hvilke for det første afvartede for om muligt videre vidtløftighed at evitere. - Hans Fogh repeterede sit forrige og påstod i kraft af loven og hans maj.ts allernådigste forordninger samt de fra hans excellence hr. geheimeråd og stæftsbefalingsmand von Gabel til rettens betjente ergangne højrespektive ordres, at bem.te Christian Lund bør vise fuldmagt eller autorisation til denne sag at føre, før end ham videre tillades samme at fremme. - Hvad Malte Pedersen i Holsted angår, da finder retten vel lov-følgelig, at den som sagen angælder, bør have lovl. kald og varsel. Retten, før end nogen [=> AO2 100] skilsmisse kunne ske, pålagde mr. Lund at fremlægge den påberåbende kontrakt for at se, hvorvidt samme strækker sig, og hvorvidt forloverne har forbunden sig som selvskyldnere at betale den søgende fordring. - Sø fremlagde Lund og i retten producerede kopi eller genpart af kontrakten angående Holsted kirkes anpart korntiende i dito sogn de dato 15. aug. 1733 med behørig papir bilagt, den han begærede ord fra anden læst, påskreven og protokollen tilført, så vidt til bevis, at bemeldte trede ovenmeldte mænd Niels Hansen, Peder Mikkelsen og Tøger Andersen er kautionist og forlover for bem.te kirkes korntiende, og bem.te genpart siden igen at extraderes. Og som retten deraf udfinder, det bemeldte 3 mænd har forbunden sig til som selvskyldnere derefter at klarere og betale årl. udi rette tid, hvad udi den accorderede sum, neml. 28 tønner 7 skp. rug ikke på Estrupgård blev leveret. - Men førend den fremviste såkaldte kopikontrakt i retten blev modtaget, beder Fogh, at dommeren ville observere, at den hverken er verificeret, ikke heller findes den ene af påberåbtge kautionister,

Morten Jepsen i Holsted det at skal have underskrevet, formoder derfor den fra retten afvist, og dersom den konstituerede fuldmægtig ved Estrup agter denne sag at fremme, han da bør producere lovskikkede beviser, ellers om det imod Foghs formodning vorder tilladt udi anden stævneemål at proseguere denne sag til doms, så ville Fogh herhos erklære, at disputen ikke skulle blive om de resterende 7 skp. tienderug hos Malte Pedersen, men den erbød sig uden dom at ville betale, med reservation, at det høje herskab til Estrup som patron til Holsted kirke derimod bør udvist ermeldte Malte Pedersen og hans tolestade i bem.te kirke, hvilket både oan og hans fader, som stedet tilforn har beboet, aldrig har kunnet finde eller få, ihvorvel han med mange bønner og begæringer har erindret højbemeldte herskab i den henseende, som han i sin enfoldighed ikke vidste bedre, end han har ladet tienden stå uleveret, sidehan har måttet tigge og betle sig stolestade. I det øvrige refererede sig til det forrige. - Lund måtte fornemme af mons. Foghs sidste tilførte, han søger tilsidesat den her i retten producerede og fremlagte kopikontrakt, så ville Lund håbe, at hvad i sagen højnødvendig behøves til bevis, bliver antagelig; hvad den foregivende stolestade anbelanger, da er det ej noget, som vedkommer denne sag og derfor ikke bør indeholde sin tiende i så måde; men om han derved finder sig fornærmegt da han sig hos vedkommende haver at adressere ved lovl. omgang. - Retten resolverede således: at siden kgl. maj.ts ridefoged i Frøs og Kalvslund herreder sr. Andreas Lund ridefoged og fuldmægtig ved Estrup gård og gods ved kaldsmemorial under egen navn har ladet stævne Niels Christensen af Gørklint, Peder Mikkelsen af Sekær og Tøger Andersen af Nørre Holsted, og mons. Christian Lund sig angivende fra Estrup sagen fremført, hvad imod ridefogeden fra Endrupholm mons. Hans Fogh har protesteret, at han anser ham ikke som fuldmægtig, forinden han retten viser fuldmagt fra ridedfoged Andreas Lund eller autorisation fra hans excellence hr. geheimeråd von Gabel; altså kunne [= fol. 187] retten ikke tillade mons. Christian Lund i denne sag eller andre at gå i rette, før end han efter hans kgl. maj.tx allernådigste rescript til hans excellence hr. geheimeråd og stiftsbefalingsherre von Gabrel de dato 31. dec. 1732 forsyner sig med autorisation eller og bevis at være ridefoged sr. Andreas Lunds brødtjener, og hvad angår den producerede kopikontrakt, som ikke er verificeret, da han samme ikke modtages, allerhelst contraparten derimod har protesteret, men samme haver citanten enten vedbørl. at verificere, forinden den i retten fremkommer, at være ligelydende med originalen eller og oroginalen, ligesom den i sig selv er, at fremlægge, til hvilken tid at udfærdige forundes ham opsættelse til idag 14 dage d. 13. august førstkommende, til hvilken tid stævn,ingen står udi sin fulde kraft.

fol. 187:

Torsdagen den 6. august 1739:

Følger her indført den kaldsmemorial på folio 186 citeret: Kaldsmemorial. Kongelig maj.ts ridefoged i Frøs og Kalvslunds herreder Andras Lund, fuldmægtig ved Estrup og Skodborghus lader her ved 8 dages lovl. varsel give eder Peder Mikkelsen i Sekær, Niels Hansen i Gørklint og Tøger Andersen i Nør Holstede til Gørding-Malt herredsting førstkommende 30. juli at møde angående resterende korntiende af kirkens anpart i Holsted sogns for år 1737 og 1738 hos Malte Pedersen tilbagebleven og I som kautionist, forlover og selvskyldner har forbunden eder i alt dito tiende årl. og udi rette tider at svare og dog ikke efter mange mindelige anmodninger dertil skal have været at bekvemme, dette i alt, hvis af sagen dependerer, følge og flyde kan at anhøre samt dom til skadesløs betaling og denne forårsagede processes erstztning at lide og undgælde. Datum Estrup d. 23. juli 1739. A. Lundt.

Torsdagen den 13. august 1739:

Fremlagt en obligation af provsten hr. Niels Bützow i Vejen til afgangne Høxbroes arvinger i Kolding. Skal indføres i panteprotokollen.

Sagen ang. Holsted kirkes korntiende. Christian Lund producerede ridefoged Andreas Lunds indlæg af 13. august med deri påberåbende bilag (fol. 188-189). På de saggivne Endrupholms tjenre Peder Mikkelsen og Niels Hansen af Gørklint deres vegne mødte Hans Fogh fra Endrupholm, som uventet måtte fornemme, at fuldmægtig mr. Andreas Lund idag til doms prosequerer hans sag imod de såkaldte [=> AO2 101] kautionister eller forlovere, da Fogh i den sted havde ventet, at mons Lund havde bedre taget denne sag i consideration til almindelig afhandling, allerhelst da Lunds sag herudinden står på så svage fødder, at den vel næppelig vil falde efter hans påstand. Thi ville retten behage at efterse Lunds beviser, da er det alene et charteque, som han kalder kopi af den kontrakt om Holsted kirkes korntiende er oprettet i året 1733, og som Lund udi sit indlæg verificerer samme at være den selvsamme kontrakts indhold, hvilken findes skreven på no. 20 stemplet papir til 24 sk., som er direkte imod den kgl. forordning af 23. jan. 1719 dens 6. post. Så påstår Fogh, samme ej alene bør være ugyldig til nogen sags bevis om den søgende tiende, hvilket den velvise dommer også anser, og ellers iagttager hans maj.ts interesse, som ved det behørigte stemplet papirs snig herudinden er begået imod den allegerede forordnings udtrykkelige befaling. - Skulle efter mr. Foghs påstand noget fejle, formener Lund i ingen måde bør komme det høje herskab eller nuhavende ... giver til nogen last eller præjudice, alt i anledning allernådigste lov pag. 550 art. 1 (DL 3-19-1). - Hans Fogh ville fornemme, om det var Andreas Lunds eller Christian Lunds ord indført, siden Christian Lund idag 14 dage blev pålagt at fremvise sit fuldmagt, forinden han noget i denne sag blev tilladt at føre. - Christian Lund refererede sig til sit forrige og i retten indleverede indlæg og overlod alt til dommerens lovl. behandling. - Hans Fogh ville ikke heller formode, at Christian Lund videre vorder tilladt i denne at føre, indt. han fremviste videre fuldmagt og eller var Fogh gerne fornøjet med at overlade resten af denne sag til dommerens lovforsvarlige behandling, hvorved Fogh gør sig forsikret, at dommeren nøje ville overveje denne sags beviser såvelsom hvis om det stemplet papirs svig var bleven erindret, samt og tage i betragtning den mindel. tilbud på den rette pågældendes vegne førhen under denne sag er gjort. - Lund agtede unødigt for retten ikke at opholde noget herpå at svare, men tilholdt sig sit forrige. - Retten tilspurgte begge parter, om de videre i denne sag havde at føre, hvortil de svarede nej. Altså blev denne sag til doms afsigt optaget.

fol. 188:

Sentence udi den sag, velædle og velbyrdige har. kancelliråd og amtsforvalter Bruun i Ribe på

allernådigst anfortroede embeds vegne har ladet indstævne contra Anders Christensen i Nyby og Hans Jepsen i Drostrup i Læborg sogn angående begangen lejermål i deres ægteskab således for retten afsagt: Eftersom det bevises med provsten velærværdige nr. Niels Jochum Bützou i Vejen hans til velædle og velbyrdige hr kancelliråd og amtsforvalter Bruun udgivne attester de datis 24. november og 4. december 1738, at Anders Christensen i Nyby og Hans Jepsen i Drostrup har begået lejermål udi deres ægteskab, den første at have besvangret Hanne Johansdatter og den anden Maren Johansdatter af Drostrup, hvilke lejermål og begangne forseelse de og begge har tilstanden ved den af hans excellence høj- og velbårne hr geheimeråd og stiftsbefalingsherre von Gabels anbefalede sequestration over deres ejende formue den 5. juni 1739 holden og forrettet, som akten nærmere udviser. Så vidste ikke rettere herudi at kende og dømmes, end at fornævnte Anders Christensen af Nyby og Hans Jepsen af Drostrup jo efter lovens pag. 945 art 24 (DL 6-13-24) bør som den første gang, de beviselig i så måde har forset sig, straffes på deres godes og penge efter deres yderste formue. Men som husbonden for bemeldte tvende mænd sr. Termann Madsen til Nielsbygård er fremkommen i retten og sammesteds ej alene påstanden og æsket den besætning, som hans maj.t.s allernådigste forordninger taler om, men endog på Anders Christensens vegne i Nyby fremlagt en såkaldt skiftebrev for stiftatteren Anne Andersdatters arvepart, hvorudi han lover hende 36 slettedaler samt kiste og seng med videre, samme melder om, dateret 11. juni 1728, samt en derpå til formynderen Claus Andersen i Gerndrup den 9. februar 1735 udtgivet panteforskrivning på 46 slettedaler med mere og derved pantesætter [= AO2 102] bemeldte Anders Christensen til formynderen Claus Andersen alt, hvis han og hustru ejendes er og ejendes vorder, hvilken panteforskrivning dog ikke ses at kan præjudicere hans maj.t udi sin rettighed ved tilfaldende bøder, allerhelst den ikke, som ske burde, eftger loven pag. 739 art. 28 (DL 5-3-28) et pag. 767 art. 7 (DL 5-7-7) er vorden tinglyst, men får søge sin regres hos vedkommende, som han på lovlig måde bedst ved og kan, og i så måder bliver Anders Christensens yderste formue /: når den halve part, som tilhører hans hustru af boens registrerede, vurderede og sequestrerede effekter 21 rdl. 5 mk. 14 sk. fradrages :/ 10 rdl. 5 mk. 15 sk., hvorfor sker udlæg og nam udi bemeldte registrerede og sequestrerede bohaves og løsøre inden 15 dage efter loven. Angående Hans Jepsen i Drostrup, som bebør et sted, hvorved hører besætning, da husbonden sr. Termann Madsen som meldt efter forordningen prætenderer og påstår, da som bemeldte Hans Jepsens sted hverken ved dødsfald eller i andre måder ved dom er ledig vorden, så kunne ej anderledes i den post end at husbonden sr. Termann Madsen jo bør nøjes med den besætning in natura, som findes ved stedet og består af 3 gl. bæster vurderet for 8 rdl.; i steden for det manglende plovbæst, der ikke kan være mindre end 4 rdl., udlægges de to køer vurderet for 6 rdl. 2 mk, 22 gamle arbejdsvogne for 3 rdl. 2 mk., plov og harve 1 rdl. 5 mk., tilsammen 19 rdl. 3 mk, hvilke når fradragens hans registrerede og sequestrerede beløb 33 rdl. 14 sk. bliver i så måder Hans Jepsens yderste formue /: når den halve part, som tilhører hans hustru, afgår :/ 6 rdl. 4 mk. 15 sk., hvorfor ligeledes sker udlæg og nam udi bemeldte registrerede, vurdere og sequestrerede bohaves og løsøre inden 15 dage efter loven, hvilket bøder, som forbemeldt er, tilkommer hans kgl. maj., når først er afdragen den på sagen lovlig anvendte bekostning, som lovens pag. 153 et 154 art. 2 (DL 1-24-2) betjentene allernådigst tillægges. Des til stadfæstelse under min hånd og fortrykte sædvanlgie signet. Datum Gørding-Malt herredsting den 13. august anno 1739. S. Bierum.

AO2 102:

Følger her indført efterfølgende dokumenter, som idag den 13. aug. i retten produceret er og på folio 181 citeret, sålydende:

Kongel. maj.ts herredsfoged, ædle Søren Bruun. At årsages det med rette tilkommende ved proces og lovmål hos modvillige betalere at nyde er fortrædelig, og at slige og ligesindede gemytter af retten til ubillig ophold, tingrejser, tod og pengespilde at årsage bifaldes, er fortrydelig, det jeg vil formode hr. herredsfoged efter bekendte retsindighed med mig tilstår Holsted sognemænd har 1733 med daværende ridefoged Hermann Thimsen accorderet Holsted kirkes korntiende til 1739 for årlig afgift rent rug 28 tønner 7 skp. på Estrup, [=> fol. 189] så snart ruget var indavlet, at levere, hvortil Niels Hansen af Gørklint, Peder Mikkelsen i Sekær og Tøger Andersen i Holsted som forlovere og selvskyldnere sig forbunden haver. Men som endnu af dito korn resterer 7 skp. rug for 1737 og 38 tildragen, det de ikke efter mange gjorde erindringer har clareret, haver jeg på mit herskabs vegne været forårsaget dem desformedelst til deres forum Gørding-Malt herredsting at lade indstævne til næstafvigte 30. juli at møde, dette i alt anhøre og dom til skadesløs erstatning over dem at indhente, hvor da sagen i så måde at procedere indfandt sig skriveren Christian Lund på Estrup, som herskabets sager en del forhen forfalden der i retten har procederet. Men hvad sker! Rettens daværende administrateur sr. Christen Møller (*han var sættdommer den dag*) forment ham at gå i rette og nægtet at modtage genpartskontrakt dito tiende angående til bevis i sagen, indtil han viser fuldmagt og forsyner dito genpart med verifikations påtegning. Alt efter Foghs påstand og mod bedre vidende, sagen til ophold, pålægger han begge dele og til den ende opsætter sagen til idag den 13. august, uanset bekendt at være bem.te Lund er en det høje herskabs domistiquer og skriver ved Estrup, som og herved ydermere tilstår og bekendtgøres, han har og på det høje herskabs vegne været i forretning med ham, foruden han endog som meldt par procederet en del herskabets forefaldne sager ved retten, som sr. Møller i værende tid har beklædt og aldrig nogen tid fuldmagt er blevet æsket, og så længe loven tillader at herskab eller husbond ved deres brødtjenere deres sager at lade føre og procedere, der og i ingen måder den kgl. allernådigste rescript er stridbar, vil jeg og n' håbe, retten ikke har ringeste føje eller billighed slig at afslå. - Hvad genpartskontrakts verification angår, som mr. Fogh havde påstanden, der og af monsieur Møller er billiget og nægtet samme uden verifications påtegning i retten at antage, så ville hr. herredsfoged gunstig behage af dens indhold at fornemme samme at være en ligelydende genpart med sognemændenes ved underskrift fører verification med sig. og måtte jeg vel spørge, af hvo samme skulle verificeres anderledes end den forefindes, til hvilken ende og bevis i sagen samme dndnu her ved retten bydes med påstand, forloverne Niels Gørklint, Peder Sekær og Tøger Andersen bør på Estrup at levere de resterende y7 skp. urg in natura eller derfor i penge fornøje skadesløs samt erstatte denne forårsagede proces og ophold i nøjeste med 2 rdl., hvilket til rettens lovforsvarlige dom indstilles, samt om da ikke for midvillighed og omgang bør anses med mulkt til sognets fattige, til hvilken ende tjenstl. bedes dette mit korte indlæg med vedfulgte bilag i retten til læsning og påskrift og indlægget i alt samt bilag, så vidt insigneret findes, akten tilført. Forbliver kongelig maj.ts herredsfogeds ... tjener. A. Lundt.

Det udi indlægget mentionerede lyder som følger: Hvilke tyve og 8 tønner 7 skp. rug vi årligen, så snart rugen er indavlet, skal betale og levere ved Estrup u dage efter vi om leverancen er advarede, og ifald rugen skulle på i pris om 2 rdl. tønden, da betaler vi halvparten rug, som er 14 tønner 3 skp. 2 fjd. og halvparten i penge, neml. af tønden 2 rdl. som er 28. rdl 5 mk. 4 sk., hvilke tyve og otte ...

5 mk 4 sk. vi tillige med rugens leverance årligen på Estrup skal levere. Og indestår for hvilken rug og pengesummer Niels Hansen af Gørklint, Peder Mikkelsen af Sekær, Tøger Andersen af Nørre Holsted, Morten Jepsen af Sønder Holsted at svare, og ifald nogle af tiendegiverne skulle fejle med deres tiende, så haver vi fornævnte 4 mænd at betale for de udeblivende og svare som selvskyldnere, så vi holder hans excellence hr. generammajor von Scholtens fuldmægtig skadesløs holden i alle måder. Af denne oprettede kontrakt haver vi på begge sider til os taget en enslydende genpart, og til des ydermere bekræftelse haver vi samtlig [=> AO2 103] Holsted sognemænd denne kontrakt med ridefogeden Hermann Thimsen underskrevet og forseglet.

Holsted den 15. aug 1733. Laurits Sørensen, Hans Tønnesen, Jørgen Sørensen, Niels Jakobsen, Jens Tøgersen, Willum Johansen, Hans Lauridsen, Hans Nielsen, Peder Johansen, Christen Olesen, Jens Møller, Niels Hansen, Anders Iversen, Peder Olesen, Christen Jensen, Ole Hansen, Niels Nielsen, Andreas Nielsen, Jens Nielsen, Anders Tøgersen, Niels Christensen, Niels Kudsk, Tue Lassen. Tilstår vi underskrevne 4 mænd til indmeldte kontrakt at svare både som kautionister og selvskyldnere. Peder Mikkelsen, Niels Hansen, Tøger Andersen.

AO2 103, fol. 190:

Torsdagen den 10. september 1739:

Sentence:

Som kgl. maj. ts ridefoged i Frøs og Kalvslund herreder hr. Andreas Lundt fuldmægtig ved Estrup og Skodborghus lovl. her til Gørding-Malt herredsting har indstævnet Peder Mikkelsen i Sekær, Niels Hansen i Gørklint og Tøger Andersen i Nørre Hosted som kautionister angående Malte Pedersen ibm. hans for 1737 og 1738 års resterende kirkekorntiende i bem. te Holsted sogn, og hverken de indstævnte kautionister eller deres forsvar ridefogeden fra Endrupholm sr. Hans Fogh har modsagt fordringen eller forløftet, men Fogh tvært [=> AO2 104] imod selv har erklæret, at de syv skæpper resterende tienderug ikke ville blive disputeret, altså efter slig beskaffenhed vidste jeg ikke rettere heri at kende og dømme, end ade indstævnte trede mænd Peder Mikkelsen af Sekær, Niels Hansen af Gørklint og Tøger Andersen af Holsted jo bør betale de af Holsted kirkes korntiende og hos Malte Pedersen resterende syv skæpper rug for år 1737 og 1738 enten in natura eller med penge efter hvert års kapitelstakst tillige med to mark danske pro persona udi dennre selvforvoldte processes omkostninger under nam og udlæg i deres bo og redeste midler hvor findes efter loven, imod regres til bem. te Malte Pedersen, som mod pligt og skyldighed har indeholdt sin andel af tienden årligt tillige med sine sognemænd at clarere, fordi, som klages over, han ingen stolestade skal have i kirken, hvilket er en post, denne sag ikke vedkommer. Angående den af sr. Fogh påankede kopikontrakt, som her i retten under et ark stemplet papir nr. 20 til 24 sk. er vorden fremlagt, da er samme ved interlocutorium den 30. juli afvist og ej siden fremlagt eller anset i anden kvalitet end en blot kopi, som hverken i sagen kan rejse eller fælde, mindre fornærme hans maj. ts interesse. Thi henfalder sr. Foghs herom gjorte erindring af sig selv. Des til stadfæstelse under min hånd og hostrykte sædvanlige signet dat. Gørding-Malt herredsting den 10. sept. anno 1739. S. Bierum.

AO2 104:

Torsdagen den 11. oktober 1739:

fol. 191:

For retten fremkom Morten Nielsen af Lindknud sogn og by udi Gørding-Malt herred, Riberhus amt, som vemodel. og bedrøvelig beklagede sig at tilkendegav, hvorledes af hans påboende og i fæ.ste havende gårds bygning, som bestået af ti fag salshus, hestestald og fæhus, som var for kort tid siden af ny opbygget, sidste afvigte søndag 8 dage den 20. september om morgenen tidligt ved en ulykkelig ildebrand rent blev lagt i aske og af ildens hastige lue fortæret, ligesom blev opbrændt den største del af alle slags indavlede og utorsken korn og alt indbjerget hø samt en del torsken korn til livs oppenhold, item af indbohave en del såsom af senge og gangklæder og adskillige trævarer med videre her uspecificeret, som ikke i sådan en fart kunne reddes formedelst ilden, som hastig tog overhånd ved daværende storm og uvejr. Hvilket han desværre er beføjet at beviseliggøre og til den ende herom at vidne fremstillede her for retten efterskrevne dannemænd navnl. Niels Jensen, Niels Mortensen, Engel Kor... og Søren Nielsen, alle af forbem.te Lindknud by, som samtl. enhver for sig med opretholdne finger og ed efter loven vandt og bekræftede, at fornævnte Mortens Nielsens bedrøvel. foredragende klage var således i al sandhed tildraget og passeret, som forberørt er, og at samme hans gårds hartkorn efter nye landmålingsmatrikel består af en tønne, fem skæpper, to fjerdingkar, 2 alb. Og ydermere forklarede, at de ikke vidste, hvoraf denne så ulykkelige store ildebrand var optændt og fra kommen. Sr. Termann Madsen til Nielsbygård som husbond for dette afbrændte sted hans udskikkede og i tjeneste havende karl navnl. Anders Møller mødte ligeledes for retten og begærede efter alt, hvis forskrevet står, tingsvidne beskrevet tilladt for derefter allerunderdanitst at gøre ansøgning om benådning på den allernådigst tillagte skattefrihed, som retten bevilgede. Så var og den forulykkede Morten Nielsen ligeledes genparttignsvidne deraf begærende, som og blev sted, med recommendation til alle medlidende kristne, at de kommer denne deres medkristen med hustru og syv små uopdragne børn til hjælp og undsætning i denne deres store nød og trang, som Gud igen vissel. vil belønne. Dog må vedkommende ej betjene sig længere af dette tingsvidne end et år efter dato at regne, da han samme her til retten igen haver at indlevere.

AO2 105:

Torsdagen den 15. oktober 1739:

fol. 192:

For retten fremkom Niels Hansen af Vejen og forestillede tvende kaldspersoner navn. Niels Jepsen af Vejen og Laust Nielsen af Drostrup. Retten pårøbte ej alene indstævnte Hans Poulsen og hustru af Vejen, men endog de varslede vidnespersoner trende gange, men ingen mødte. De blev forelagt til 29/10.

Niels Hansens varselsmemorial: Niels Hansen i Vejen lader her ved 8 dages lovlig varsel give eder

Hans Poulsen og hustru i Vejen til Gørding-Malt herredsting at møde den 15. oktober førstkommende angående eders hustru i 2 mænds påhør nogen ærerørige udsagte skældsord til bemeldte Niels Hansen sig og sine til tort og æres forklejning. Til samme ting og tid at møde og i denne sag at vidne indvarsles Jens Theilmand og Laurids Pedersen, begge af Vejen, enders zandheds vidne edel. at aflægge og på spørgsmål at svare, så vidt ender kan være bevidst og bliver omspurgt, hvorefter da passerende citanten et lovskikket tingsvidner agter at erhverve.

Torsdagen den 29. oktober 1739:

Efter påråbelse af retten var ej videre at forrette.

Torsdagen den 12. november 1739:

AO2 109:

For retten fremkom Hans Jørgensen og Christen Jeppesen af Stenderup by, Føvling sogn, Gørding-Malt herred, Riberhus amt, som vemodelig, ynkel. og bedrøveligen beklagede sig og retten tilkendegav, hvorledes al deres påboende og i fæste havende gårdes bygning, som består for den første, neml. Hans Jørgensen, som beboede 3/4 part gård /: af hartkorn 3 tdr. 2 skp. 1 fjd. 3/4 alb. :/ af 41 fag sals, lade, hestestald og fæhus samt et aftægts hus med videre, og for den sidste, Christen Jeppesen, en fjerdingpart gård dessens bygning ligeledes sals, lade, stald og fæhus bestod af 10 fag i begyggelig stand, tilsammen 51 fag for begge beboere, næst afvigte 30. oktober mellem fredag og lørdag om natten, da mesten alle folk og mennesker der i byen var til sengs udi deres ro og hvile, ved en hastig ulykkel. Ipåkommende ildebrand rent blev lagt i aske og af ildens hastige lue fortæret. Ligeså blev af ilden opbrændt for Hans Jørgensen al hans indavlede torsken og utorsken korn, nemlig rug, byg, havre og boghvede så vel som alt indbjerget hør, iten en del senge og gangklæder samt anden indbhoave. Thi han kom ud af huset nøgen alene med skjorten på kroppen og ej sligt fik reddet formedelst ilden så hastig tog overhånd, så merebemeldte Hans Jørgensen nu imod den forestående kolde vinter intet har til subsistance og livs oppenhold, hverken for slg selv, fattige hustru og spæde uopdragne børn, ej heller til sine bæster og kreaturer, med mindre godtfolk og medlidende kristne vil række dem hånden og komme dem til hjælp udi denne deres elendighed og store nød og trang. Så blev og opbrændt og i aske lagt al Christen Jepsens indavlede boghvede og hør med videre her uspecificeret, så han med fattig hustru ... børn ... imod denne kolde vinter [= > fol. 196] er geråden udi en miserabel og slet tilstand. Hvilket de desværre er beføjet at beviseliggøre og til den ende herom at vidne fremstillede her for retten efterskrevne dannemænd navnl. Niels Nissen Lund, Hans Jensen Toft, Mads Christensen og Niels Christensen, alle af forn. Stenderup, som samtl. enhver for sig med opholdne fingre og ed efter loven vandt og bekræftede, at merfornævnte Hans Jørgensen og Christen Jeppesens bedrøvelige foredragende klage var således i al sandhed tildraget og passeret, som forberørt er, og at samme deres gårdes hartkorn efter nye landmålingsmatrikel består af fire tønder, tre skp., een alb., og ydermere forklarede, at de ikke vidste, hvoraf denne så ulykkelige store ildebrand først var fra kommen, undtagen det måtte være sket og optændt udi et lidet hus på gårdens grund, som beboedes af en aftægtsmand med sin hustru, hvilket hus allerførst blev opbrændt og i aske lagt. - Højædle og velb. lhr. hofjægermester Hans Bachmann til

Sønderskov som husbond for disse afbrændte steder lod begære efter alt, hvis forskrevet står, tingsvidne beskrevet at måtte tillades, for derefter allerunderdanigst at gøre ansøgning om benådning på den allernådigst tillagte skattefrihed, som retten bevilgede. Så var og de forulykkede Hans Jørgensen og Christen Jeppesen ligeledes genpart tingsvidne deraf begærende, som og blev stedt, med recommendation til alle medledende kristne, at de kommer disse deres nødtrængte kristne med hustruer og spæde uopdragne børn til hjælp og undsætning i denne deres store nød og trang, som Gud igen vil. vil belønne. Dog må vedkommede ej bejtene sig længere af disse tingsvidner end et år efter dato at regne, da de samme her til retten igen haver at indlevere. (Se også [3/3-40](#)).

AO2 111, fol. 198:

1740

Torsdagen den 7. januar 1740:

Anderes Møller fra Nielsbygård er sætteskriver i følgende sag. Herredsskriver Hellesen Uttrup af Bobøl fremstillede to varselspersoner navnl. Jens Pedersen ibm. og Mads Christensen af Føvling, som efter mundtlig memorial havde indkaldt Poul Pedersen af Brørupgård som hovedmand og en del vidner. For retten fremkom Hans Lintrup af Ribe, som ville have erindret, at han behagelig ville på Poul Pedersens vegne, som er hans svoger og har hans søster til ægte, efter lvens bud ville æske autorisation af den ved retten i denne sag sig befindende sætteskriver. På hans begæring ville retten æske autorisation fra stiftsbefalingsmand von Gabel til Anders Møller at være sætteskriver i denne sag. Citanten herredsskriver Hellesen bad alene, retten for denne sinde, at sin memorialvarsel måtte vorde protokolleret, indført og varselsmændene i ed tagen. Hverken Poul Pedersen eller vidner var mødt. Hellesen beder om lovdagelse og opsættelse, til hvilken opsættelsestermin Hellesen vil forskaffe en autoriseret sætteskriver i denne sag. På forespørgsel svarer Anders Møller, at han ikke har autorisation. For at spare tid og penge accepterer Hans Lintrup Anders Møller som sætteskriver uden nogen autorisation, såfremt sagen ikke i mindelighed kan afgøres. Memorial på fol. 199. [=> fol. 199] Hans Lindtrup fremlagde et indlæg på slet papir under Poul Pedersens hånd og i mangel af stemplet papir med 6 sk. bilagt. Hellesen protesterer. Poul Pedersen må møde personligt, om han vil afgøre sagen i mindelighed uden vidneførelse og give nøjagtig erklæring og satisfaktion efter loven. - Retten resolverede, at den fremlagte såkaldte indlæg med 6 sk. i penge bilagt imod herredsskriver Hellesehns protest ikke kunne være antagelig, før end Poul Pedersen selv vedkender sig samme at være hans hånd. Vidnerne, sal. Jens Christensen Lintrups enke Else Sørensdatter og sønnen Peder Johannes Lindtrup i Askov, Poul Pedersens hustru Anne Margrethe Jensdatter i Brørupgård og Christen Sørensen i Eskelund, blev forelagt at møde [28/1](#).

fol. 199:

Torsdagen den 21. januar 1740:

Følger her indført den memorialvarsel på folio 298(!) citeret sålydende:

Memorial for kaldsmændene: Kgl. maj.ts herredsskriver i Gørding-Malt herred Jens Hellesen Uttrup

af Bobøl er højlig forårsaget hermed at lade give eder, Poul Pedersen på Brørupgård 8 dages lovl. og mundtl. kald og varsel til Gørding-Malt herredsting at møde torsdagen den 14. januar førstkommende for sigtelse, saggivelse og vidners anhørelse, alt angående de af eder, Poul Pedersen næst afvigte lørdag aften den 2. januar /: da fornævnte herredsskriver Hellesen Utrup kom fredelig ind i eders hus :/ på ham forøvede ondskab med udkælden og ellers i andre måder ham til tort og blame, hvorved han finder sig fornærmet, med alt hvis videre af denne sag kan dependere, følge og flyde. Til samme tid og ting herom at vidne indkaldes afgangne sal. Jens Christensen Lintrups efterladte enke i Askov og sønner Peder og Johannes Lintrup ibd. og fornævnte Poul Pedersens hustru Anne Margrethe Jensdatter i Brørupgård samt Christen Sørensen af Eskelund, alle eders sandhed her inden retten på spørgsmål edeligen at udsigte og forklare. Efter alt da passerende citanten venter dom at beskrevet tage til nøjagtig satisfaction efter loven.

AO2 113:

Torsdagen den 28. januar 1740:

Hellesen ctr. Poul Pedersen. Hellesen producerede på vedbørlig stemplet papir nr. 20 til 24 sk. en under Poul Pedersens egen hånd forfattet tillige med af velærværdige hr. Peder Vinding og Otto Diderich Bierum af Gravengård (fol. 200). Endskønt [=> fol. 200] herredsskriver Hellesen som citant i denne sag ved kendelse idag 14 dage er pålagt at forskaffe en autoriseret skriver, hvilken autorisation ikke endnu er bleven fremvist, men siden retten fornemmer, at sagen i mindelighed imellem parterne er afgjort, imodtog retten den producerede og af Poul Pedersen underskrevne erklæring til læsning og protokollation for derved at hævde parternes omkostning og ulejlighed. Citanten formedelst højfornemme venners interposition og mellemlæggelse efterlod og frafraldt sagen og qalene begærede tingsvidne efter hvis passeret er. Retten tillod, tingsvidne af protokollen må ekstraheres, når den af citanten satte slætteskriver bliver autoriseret, samme at udfærdige. Dernæst betjenete herredsskriver Hellesen retten selv.

fol. 200:

På vegne af generalløjtnant von Scholten til Estrup og Skodborghus hans bonde Jakob Pedersen fra Lindknud frekom for retten Christian Lund fra Estrup og fremstillede 2 varselsspersoner, Thøger Andersen og Knud Pedersen, begge af Nørre Holsted, som oplæste deres varsel: Jakob Pedersen lader lher ved 8 dages varsel give eder, Niels Ebbesen udi Keldbjerg til Gørding-Malt herredsting 28. januar at møde, alt angående hvis I hans datter Anne Marie Jakobsdatter, som eder skal have tjent, i hendes løn til afvigte Machaeli 1739 skal have selvrådige decorteret uden nogen vidende billig føje eller årsag, derom sigtelse og saggivelse at anhøre og I at forklare, om I hende for hendes tjeneste noget måtte have at beskylde, hvorved I kunne være anlediget hende udi hendes løn 6 mk., som sket er, at decortere; da efter sagens forefindende beskaffenhed og denne forårsagede processes omkostning dom til skadesløs erstatning at lide og undgælde. - Retten pårøbte Niels Ebbesen af Keldbjerg. Han var ikke mødt. Mons. Christian Lund begærede opsættelse og lovdagelse. [11/2](#).

Erklæring fra Poul Pedersen i Brørupgård: [= > AO2 114] Det har tildraget sig afvigte 2. januar 1740, at min svigermoder af Askov med hendes sønner og andre mine svogre i julen var kommen i mit hus at besøge mig, og som jeg da efter min evne søgte at fornøje dem og mig selv, da vi nød og noget /: jeg for min part som vært :/ mere end vanligt, så jeg kan ej nægte, at jeg jo i dette kære laug blev beskænket. Imidlertid kom velædle hr. Utrup af Bobøl, vores herredsskriver her til Brørupgård, som er sagt for mig :/ da jeg lå i min seng, og da jeg i forvirrelse af min seng var opståen og kom endelig ind i stuen, skal der, som mine svogre og venner siden har sagt mig, være faldet nogle ord med videre mod bemeldte hr. Utrup, som skal været ubekvemme, for hvilke han og til tinge har ladet mig stævne. Da til et venlig forligs oprettelse, om det ellers kan træffe, erklærer jeg herved, at hvis som i så måde er sagt og gjort, er sket som meldt af hastig ubesindighed, og ingen føje dertil haves, hvorfor jeg jerved endnydermere erklærer, at alt hvis i min bemeldte drukkenskab kan være talt eller er sket, er i overilelse af forbemeldte min tilstand, og ved jeg intet andet med bemeldte jr. herredsskriver Utrup end hvad en honorabel, brav og ærlig mand vel egner og anstår, hvormed merfornævnte hr. Utrup formedelst højfornemme venners mellemlæggelse ej alene er fornøjet, så sagen herved skal ophæves, når dette protokollen bliver anført, men endog af generositet efterlader de på sagen anvendte omkostninger. Og at denne tvist mellem os således er afgjort, tilståes herved. - Til vitterlighed ombedet velærværdige og højlærde hr. Peder Vinding i Præstkær og seign. Otto Diderich Bierum i Gravengård med mig Poul Pedersen at ville underskrive, så efter dette, som forskrevet står, kan uden nogen til mig foregående kald og varsel tingsvidne beskreven tages, når forlanges. Datum Præstkær den 17. januar 1740. P. Brørup. At Poul Pedersen dette selvhændig har underskrevet testerer Peder Vinding, O. D. Bierum.

AO2 114:

Torsdagen den 4. februar 1740:

Alle bønder, møllere og husmænd i almindelighed og ellers alle andre, som nogen handel hidindtil kan have drevet i særdeleshed i Vejen, Læborg, Malt og Folding sogne er indkaldt for at påhøre kongens anordning om landfiskaler m.m. (ialt 9 befalinger), hvad dem i loven og forordninger i særdeleshed er pålagt at efterleve, såsom at føre eders varer til torvs og at entholde eder fra al landprang, købmandskab, krohold, brændevinsbrænden med videre.

AO2 115:

Fredagen den 12. februar: (formedelst igår Taksigelsesfest)

Brørup, Lindknud og Åstrup sognemænd er indkaldt (folio 201-202), og mødte sognefogederne såsom G... Jørgensen af Grene fra Åstrup sogn, Hans Persen Ulv af Asserbøl fra Lindknud sogn og Poul Pedersen Brørup af Brørup, som gav til kende, hvem indvarslingen har forkyndt. Kongens forordninger og rescripter blev oplæst lydelig og tydelig.

Sagen Jakob Pedersen fra Lindknud ctr. Niels Ebbesen af Keldbjerg. Christian Lund fra Estrup på vegne af Jakob Pedersen beder retten tilholde Niels Ebbesen at give til kende, af hvad årsag eller føje han har haft til at afkorte hans tjenstepige hendes fortjente løn for 1739. Men førend videre i denne sag, blev sagen ved rettens betjentes mellemhandling forligt således, at Niels Ebbesen betalte en slettedaler, så denne sag er i så måde afgjort, død og magtesløs i alle måder.

Rettens indkaldelse til bønder m.m. i Åstrup, Brørup og Lindknud sogne.

fol. 202:

Opsættelsen og lovdagelsen på fol. 201 (Jakob Pedersen ctr. Niels Ebbesen).

AO2 116:

Torsdagen den 18. februar 1740:

Efter indkaldelse adf retten mødte sognefogederne Hans Madsen Smed af Føvling sogn og Jepsen, sognefoged for Holsted sogn, som tilkendegav, at alle sognenes beboere var indkaldt og her idag mødt undtagen de, som var syge og skrøbelige. Oplæsning af kongens befalinger om landfiskaler m.m.

Indkaldelsen.

AO2 117:

Torsdagen den 3. marts 1740:

For retten fremkom Jørgen Hansen af Stenderup i Føvling sogn, Gørding-Malt herred udi Riberhus amt, som beklagede sig og retten tilkendegav, hvorledes hans iboende aftægghus, som han af sin søn ved sin gårds afståelse til ham havde til beboelse, bestående af 7 fag i bebyggelig stand med ovn, skorsten, vinduer, døre, hialding(?) og deslige næst afvigte 30. okt. imellem fredag og lørdag om natten ved en forfærdelig ildebrand, som i samme hus opkom, rent blev lagt i aske og af ildens

hastige lue fortæret tilligemed derudi opbrændte al forn.te Jørgen Hansens fattige og ringe bohøve, senge og gangklæder med videre uspecificeret ... lidet ædekorn til behøvede livs oppenhold for sig og hustru samt hø og halm fodring til da havende ko, som ikke kunne vorde reddet formedelst ilden så hastig tog overhånd, hvilken erlidte skade merfornævnte Jørgen Hansen desværre er beføjet at beviseliggøre og til den ende herom at vidne fremstillede her for retten efterskrevne sine naboer og bymænd, navml. Anders Rasmussen, Rasmus Andersen af Astoft, Hans Tønnesen Terpling af Stenderup og Niels Nielsen Lund ibm., som endrægtelig bekræftede ved Helligånds ed med opholdne fingre efter loven, at titbemeldte Jørgen Hansen foredragende klage var desværre i al sandhed tildraget og passeret, som forberørt er, så han udi sin alderdom med fattig hustru derover er geråden udi en miserabel og kummerlig tilstand. Thi recommenderes indblemt. te Jørgen Hansen [= > fol. 204] med hustru, som ved denne ildsvåde har lidt skade, til alle medlidende kristne, at de kommer demm til hjælp og undsætning i denne deres ... tilstand, som Gud igen vil. vil belønne. Efter hvis som skrevet står, Jørgen Hansen på begæring blev tingsvidne af retten beskrevet tilladt, dog at han ikke må betjene sig længere deraf end et år efter dato at regne, da han samme igen her til retten igen haver at indlevere. (Se [12/11-39](#)).

AO2 119:

Torsdagen den 21. april 1740:

AO2 120:

Hans Jørgensen af Maltbæk anmelder ildsvåde (som jeg herefter gengiver stærkt forkortet). Fæstegård bestående af 14 fag sals, 10 fag aftægtshus samt 3 fag ladehus, tilsammen 27 fag brændt den 9. apr. om morgenen efter solens opgang, rent lagt i aske foruden 3 fag, som blev spoleret og nedbrændt. Uspecificeret bohøve, item noget vogntøj. - Vidner: bymænd og naboer Jørgen Andersen, Hans Mathiasen, Mads Andersen, Jep Jørgensen, Christen Pedersen og Morten Christensen, alle af Maltbæk. Han med hustru og 3 små børn gerådet i miserabel tilstand. Gårdens hartkorn: 4 tdr. 2 skp. 1 1/4 alb. - Husbond: von Scholten til Estrup.

AO2 121:

Torsdagen den 5. maj 1740:

På vegne af von Scholten til Estrup og Skodborghus mødte Søren Johansen efter hans instruks 6. post, der således siger: På det at ingen drongen(?) eller bytten må ske på godset enten af bæster eller kreaturer, i hvad havn nævnes kan, samt at ingen af bønderne på forn. Estrup og Skodborghuses godser deres agre eller eng, lidet eller meget, til hvem det endog være kunne, m.åtte bortleje eller på anden måde fra gården sæden og afgrøden at afhænde, og i særdeleshed forstås denne bortlejlning ved inderster og andre sådanne løse folk lejning. Så er ifølge den forbemeldte instruks post

forvalterens Søren Johansens begæring til denne respektive ret, at i tvende næstfølgende tingdage må ske lovlig aflysning samt derefter lovformelig tingsvidne udsted til præcaution for forvalteren, at han sin instruks i den post har efterlevet, og at ingen i tiden sig med uvidenhed skulle undskylde, når sviter(?) deraf ville følge.

AO2 122:

Torsdagen den 12. maj 1740:

2. tinglysning af von Scholtens instruks.

fol. 209:

Torsdagen den 19. maj:

3. tinglysning af von Scholtens instruks, ved Morgen Hansen af Eskelund.

Fredagen den 27. maj 1740:

På vegne af jægermester Hans Bachmann til Sønderkov mødte hans bonde Christian Nielsen af Stenderup og forestillede 2 kaldsmænd, Jens Pedersen af Bobøl og Hans Nielsen af Ploustrup, som har stævnet efterskrevne bønder og tjenere (alle navne nævnt), alt angående hvad enhver skyldig er, skatter, landgilde, frihedspenge, samt lånekorn og andenforstrækning. Enhver skal medtage sin kvitteringsbog. - Ingen var mødt. 9/6.

fol. 210:

Torsdagen den 9. juni :

Jægermester Bachmanns stævning.

Jægermesteren ctr. debitorer. Ingen af de indstævnte var mødt undtagen den ved Estrup værende von Scholtens tjener Søren Johannesen, som udbad sig på sit høje herskabs bønders bvegne af denne ret så mange som her er indstævnet dom at lide, som er: Mikkell Jakobsen og Iver Jakobsen af Dursbøl, Søren Nyemand, Christen Pedersen, Peder Jensen samt Jørgen Rasmussen af Eskelund, at disse forestående måtte af dommen blive udeladt, allerhelst Søren Johansen på sit herskabs vegne indestår betalingen, når han vidende bliver, hvor meget det er, og hvorfor samme skal betale, samt at ham kvittering bliver derfor meddelt. - Betræffende Hans Skræder i Stenderup, som bebor en fjerdepart gård hartkorn 1 td. 3 fjd. 1/4 alb., der ikke alene rester af landgilde med videre, men endog, efter at han havde forsidt og forødet stedets besætning, end mere bygningren og jorden i marken ganske forsvækket og forringet, derefter frasagt sig stedet, bør ej alene betale landgilderestancen og sine tiendepenge, men endog at fra sig levere den besætning og deslige, som kongens lov og forordning befaler. - Forvaltgeren Søren Johansen indlod til dommeren, om taksten på gryn ikke var for højt sat thi endskønt han havde indestået betaling for sit herskabs bønder, så

indlod han sig under billigheden selv, og derpå fik det ankomme.

Dokumenter, som idag den 9. juni er produceret:

Bachmanns stævning af debitorer med angivelse af enhvers gæld.

AO2 126:

Den af Jens Jensen Toft udgivne og her oven mentionerede revers bilagt med behørig stemplet papir angående hans datters lejermålsbøder lyder således: Siden min datter Margrethe Jensdatter i Stenderup er vorden besvangret af Peder Christensen ibm. på højædle og velbårne hr. jægermester Bachmanns gods, så reverserer jeg underskrevne Jens Jensen af Stenderup på forn.te min datter Margrethe Jensdatters vegne, ifald min husbond højbemeldte hr. jægermester Bachmann til Sønderskov ikke vil efterlade hendes bønder, at betale lejermålsbøderne for hende efter loven, 6 rdl, siger seks rigsdaler, for bemeldte min datter Margrethe Jensdatter, og det uden nogen nlovsmål. Og til desto ydermere troværdighed haver jeg venlig ombudet hæderlige og vellærde Jens Baggesen og Jens Pedersen i Bobøl dette med mig at underskrive. Stemplet papir er nu ikke, men så snart bekommes, kan denne min revers dermed bilægges. Datum Bobøl d. 9. december 1737. J.J.S.T. - Til vitterlighed efter begæring J. Baggesen, Jens Pedersen.

AO2 127, fol. 214:

Torsdagen den 23. juni 1740:

AO2 128:

Sentence i jægermester Bachmanns sag mod debitorer (alle navne nævnt). De skal betale. - Angående Estrupgårds tjenere, som ligeledes søges for resterende boghvedetiende, som er accorderet for boghvedegryn, da som velbårne hr hofjægermester Bachmanns fremskikkede tjener Christian Nielsen af Stenderup har ansat prisen på skæppen deraf for 3 mk., hvilke fuldmægtigen ved bemeldte Estrup Søren Johansen på bøndernes vegne syntes at være forhøjet, til ellers ville han have betalt for dem, og desårsag lod det bero på dommerens kendelse, så skønnes derpå således: At enhver af de sagsøgte Estrupgårds tjenere bør betale to mark otte skilling danske for hver skæppe boghvedegryn, de resterer med og er saggivne for, eftersom de eragter ej at kunne koste mere i tiendetiden, og det altsammen oinden femten dage efter denne doms lovlige forkyndelse under nam og execitionl udi enhvers bo og redestede midler, hvor forefindes, og Sønderskovgårds tjenere derforuden at have deres gårdsparter til deres herskab forbrudt efter hans kgl. maj.ts allernådigste lov.

AO2 128:

Torsdagen den 30. juni 1740:

AO2 129:

På vegne af von Scholten mødte forvalteren fra Estrup Søren Johansen og producerede et stævнемål (fol. 216). Forvalteren gav retten til kende, at det ene hundrede rdl. er betalt af forpagteren, siden denne oplæste stævning for ham blev forkyndt, og altså ej accioneres for mere end to hundrede rdl. som til nu sidst forløbne Philippi Jacobi dag efter forpagtningskontrakten skulle vorden erlagt og betalt. Den indstævnte forpagter Claus Nissen blev påråbt, men var ikke mødt. [14/7](#).

fol. 216:

Engel Krønich af Lindknud anmelder ildsvåde d. 16/6. Vidner: hans naboer Niels Jensen, Niels Mortensen, Søren Nielsen og Morten Nielsen. Gårdens hartkorn: 1 td. 5 skp. 1 fjd. 1 alb. - Husbond Termann Madsen til Nielsbygård.

Forvalter Søren Johansens stævning: ... siden I forpagter Claus Nissen ej skal have til rette tide præsteret eders forpagtnings betaling efter den med høje herskab sluttede kontrakt de dato 11. maj 1735, men nu så lang en tid, efter terminen var expireret og betaling ske burde, ej indfunden eder, uanset derom er gjort ofte og mindelige anmodninger frugtesløs, så nødes han efter ankommen ordre fra sit høje herskab til deres sikkerhed i længden ej alene at indstævne eder for de resterende 300 rdl., ,en endog til promte [=> AO2 130] betaling skadesløs bliver gjort ved sequestration at se sit høje herskab forskiret og skadesløs holden udi alle eders effekter, værendes og uværendes, ved hvad navn nævnes kan, til den ende og agter at lade forrette sequestration ved rettens middel og samme ved dom confirmeret, da siden derpå efter gjorte remonstration, han endelig dom over eder at lade erhverve. Thi stævnes I Claus Nielsen på Estrup for mig at møde på Gørding-Malt herredsting den 30. juni førstkommende, der ej alene saggivelse, breve, dokumenter og beviseligheder at anhøre og spørgsmål at tilsvare, men endog at producere ederes forpagtningskontrakt og legitimere med kvitteringer, hvis på forpagtningssummen aflagt kan være, da for det resterende citanten sequestration og endelig doms erhvervning agter at se sit høje herskab ved endelig doms udlæg afbetalt, til hvilken tid I ville medtage alt hvis I ved eder til befrielse, da I kan vente eder den omgang af retten, som hans maj.ts lov og forordninger omformelder.

fol. 217:

Torsdagen den 7. juli 1740:

Søren Jensen af Gammelby mødte for retten på velædle sr. Peder Tonboes vegne fra Hundsbæk og forestillede 2 varselspersoner, Anders Nielsen af Nyby og Gyde Christensen fra Hundsbæk, som havde kaldet således som fol. 218 udviser. De har talt med alle indstævnte personer undtagen med

Christen Jellesen, hvor de skrev på døren og desudenn talte med naboen, som lovede varslet for ham at tilkendegive. Derefter begærede Søren Jensen, at retten ville påråbe den indstævnte Moren Christensen og Laurs Nielsen af Gammelby, om de til stede var for at anhøre synsmænds opkrav. Men ingen af dem mødte. Retten udmeldte til at syne og besigtige, hvad skade Morten Christensen og Laurids Nielsen af Gammelby skal have tilføjet sr. Thoboe med deres sadergraven i hans enemærke, eder Hans Gabel og Jørgen Jensen af Nyby, som haver at møde ved Hundsbæk onsdagen den 13. juli ved middags tider, da efter påvisning af Hans Tonboe at syne og besigtige, hvad skade ham af forbem.te sadengravning er tilføjet, og samme eders syn således at forfatte, som I den her inden retten næstfølgende torsdag den 14. juli edeligt kan vedstå og afhjemle. For denne eders umage nyder I af citanten billig betaling. Og haver sr. Tonbo ej alene denne udmeldelse af protokollen at lade ekstrahere, men endog Morten Christensen og Laurids Nielsen forinden lovligt forkynde. [14/7](#).

Sr, Søren Jensen af Nørre Holsted mødte for retten og producerede en fra herredsskriver Helleesen Utrup til højædle og velbåren hr. geheimerd og stiftsbefalingsherre von Gabel derpå given autorisation til at betjene retten i herredsskriverens forfald som sætteskriver. - Og blev så retten betjent i efterfølgende sag af den autoriserede sætteskriver Søren Egtved. - På velbårne hr. hofjægermester Bachmann til Sønderskov, Brørup kirkes patron, som til kongens og kirkens anpart kvægtiende er berettiget at lade oppebære, så vel og sognepræsten velærværdige hr. Peder Vinding i Præstkær for sin anpart deres vegne mødte for retten herredsskriver Uterup af Bobøl og forestillede tvende varselspersoner, Jens Jakobsen og Christen Nielsen, begge af Hvolvad (Hulvad), som havde indkaldt en del af Brørup sognemænd for resterende tiendepenge efter kongelig maj.ts forordning (fol. 218). De har forkyndt varslet for enhvers bopæl og talt med dem selv eller deres folk undtage med Hans Pedersen i Østerlund(?) talte de ikke med, men med hans nabo, som lovede indstævningen tilkende for ham at indgive. [=> AO2 131] (Hver debtors navn og hans gæld er nævnt). Fremlagde dernæst et indlæg fra velærværdige hr. Peder Vinding, som Helleesen henskød og referede sig til, alt som de i munde fører og at de skyldige derforuden til justitskassen for deres modvillige opsætsighed vorder mulkteret og anses som og at betale denne af dem selv forvoldte processes omkostning, som beregnes således: Dommerens indforseglingsspenge. mk. 4 sk.; skriverens gebyr for aktens forfærdigelse: 4 mk. ? sk.; stemplet papir til dommen og akten med videre: 4 mk. 8 sk.; stævningmændene for stævningens forkyndelse vidt omkring i sognet og her til afhjemling ved tinget: 4 mk. ? sk.; er tilsammen i så måde 2 rdl. 1 mk. 12 sk., hvilke ... allerede og herefterfølgende omkostning dommeren behagelig ville observere, hvorpå forventes udenn ophold endelig dom. Retten påråbte de indstævnte trende sinde, om de var til stede for at svare til citantens saggivelse, hvor da mødte Jens Bøgvad af Tislund, Klaus Jørgensen, Iver Jakobsen og Hans Vorbasse Tuesbøl, Christen Jensen, Jens Mortensen og Mogens Nielsen af Gerndrup, som alle ... tilstår saggivelsens rigtighed efter tiendetagernes begæring 8 sk. for en kalv og 3 sk. for en lam for den gamle opskrift. Og betalt her i retten til mons. Helleesen. Mogens Nielsen af Gerndrup og Christen Jensen ibm. deres saggivne restancer med rede penge, hvorfor de af dommen bliver udeladt. De øvrige, som er mødt, formente at vorde fri med 4 sk. af en kalv og 2 sk. af en lam, hvilke de erbød straks at betale for deres gamle opskrift af kvigtien. Herredsskriver Helleesen erklærede, at han ingenlunde modtog de anbudne penge, men forbliver ved hans forrige påstand og

irettesættelse, som er grundet efter kgl. forordning, siden de ikke despuredede(?) de gamle opskrifteres rigtighed. - Retten ifølge loven gav de udeblevne og indstævnte debitorer [=> fol. 218] lovdag i 14 dage til [21. juli](#).

fol. 218:

For retten mødte Christen Nielsen af Asserbøl og fremviste en ulveunge, som han [=> AO2 132] næstafvigte søndag skal have fanget i Bøgeskov Lindknud mark. - Så har og Christen Starup af Gammelby ligeledes fremvist en ung unveunge, som er fanget på Vittrup mark, hvilke begge blev her ved tinget ophængt og dem tilsagt betaling efter kgl. maj.ts jagtforordning.

AO2 132:

Følger her indført efterfølgende dokumenter idag produceret sålydende:

Memorial for varselsmændene til Morten Christensen og Laurids Nielsen af Gammelby fra sr. Peder Tonboe til Hundsbæk, der har opgravet sayer inde i hans enemærke snart til 30 læs.

Kaldsmemorial fra hofjægermester Bachmann og hr. Peder Vinding til en del Brørup sognemænd for resterende tiendepenge 1740. Siden kgl. befaling af 7. april må ikke tages kvægtiende in natura, men penge derfor.

Peder Vindings indlæg: Når en tjener med sit sure sved og arbejde har tjent sin løn, lønnens forfaldstid er kommen, og han da både skal oversnøfles så og intet får, før han må trætte sig til den, sker ham ej en åbenbar uret? Og ligeledes når en præst året omkring har tjent for sin tiende, der er ham tillagt som en løn, og han da, når han skulle tage sin løn og tiende i fred, må høre mange usømmelige ord, ja den afvisning, Felix hisset gav Paulus udi Apostlenes Gerninger det 24. cap.: Gak bort til en anden gang, alt sligt stiller jeg og til enhver cordiat, hvor penibel det er. Jeg, uanset jeg ej selv var ved kvægtiendetagningen i Brørup sogn den 22. juni sidst, men alene min degn og udsendte, finder jeg mig dog lige så fornærmet ved ...ord og disputer, der er forefaldet, som jeg selv havde været til stede. Og så grant som ulven og bjørnen kendes af sin tuden og brummen, så grant kan og den gemene mands ord være et bevis, at han taler af hjertens [=> fol. 219] overflødighed. Min sag er det ej, velædle hr. dommer, at fægte med en bonde om et mundsvejr, men alene at forestille, hvor urimelig og uretmæssig en bonde vil betage andre sin ret. Hans påstand ved tiendetagning er mig sagt at være denne: At NB om ej den opskrift aldeles skulle ... eftergives i de gl. tiendebøger, så skulle der absolut ej betale af den gamle opskrevne mere end efter gl. skik. Til den første conditionale proposition af dem svarer jeg, dersom vor allernådigste konges vilje havde

været, at tiendetageren for al gammel opskrift intet måtte oppebære, så havde jo den i forordningen af 7. april sidste gjort limitation og undtagelse været unødigt, at tiendetageren for det gamle ej må tage noget NB hvor en ny beboer er kommen til stedet, som ej skal svare formandens opskrift, og dette eneste viser os, at alle dem, som endnu bebor stederne, skal svare deres opskrift, siden ingen er fri og udi forordningen undtagen uden de nyligt ankomne. Så den post og bondepåstand er urimelig. Til den anden proportion angående, at af den gamle opskrift skulle ej svares mere end efter gammel skik, som skal vist være sagt et føl: 4 sk., 1 kalv: 4 sk., 1 lam: 2 sk. etc., som jeg for min part aldrig har vidst(?) før nu, og er mig ubevidst, hvad bondepractica denne reglement må stå udi. Men jeg svarer, siden jeg nu i 12 år har oppebåret kvægtienden af Brørup sogn, har der hverken af mig eller min formand været brugt anden skik end at opskrive til det tiende kreatur faldt, og da er det taget in natura, ja i min tid oftest, hvad kalve angår, overladt bonden for penge efter det 10. kreaturs befundne værdi. Når nu disse protestanter aldrig i evighed skal kunne bevise anderledes at være tiendet, hvad er det da for sladder og snak, de fører for at der skal være givet afgangne tid? Lad dem bevise, at sligt nogen tid er sket i Brørup sogn, jeg jeg for min part af min tiendebog og avance før mintid skal bevise dem contra dette, nemlig at tiendetagerne altid og af arilds tid har holdt sig stricte efter hans kgl. maj.ts lovs pag 413 art. 2 (DL 2-23-2), som befaler, at hvo som i et år ikke tillægger så meget kvæg, at de har 10 høveder, da NB skulle de til hobe regne til et andet år indtil de 10 høvede, og NB da give det 10, hvilket de selv, om end løgnens fader talte af dem, aldrig skal kunne nægte. Hvor er nu deres bondepraktiske skik og sæd(?), de arumenterer af, eftersom der altid er opskrevet uden at penge til det 10. kreatur. Så den post er og urimelig. Og jeg sætter, ifald at der var en gammel takst, så kan jo derefter ej blive betalt andensteds, end hvor det har været i brug, og ikke hvor der altid presse ifølge loven har været opskreven. Ydermere skulle deres bonderaison endnu være indbildt, at der skulle betale, hvor der er opskrift, efter den påberåbende gamle takst, så vidt opskreven er, så kan aldrig stå fast. Thi opskriften bliver jo ved, indtil det 10. creatur, eller kongen anderledes dispenserer, og når nu det 10. kreatur ... så skal den jo betales efter den takst, hans kgl. maj. allernådigst sætter, og det så længe der står i en uigenkaldt forordning det ord efterdags af 7. april sidst, og NB det nu først til tiende er forfalden, siden højstbemeldte forordning er udgangen. Og hvo kan da disputere, at man tager efter kongens vilje?. Hvilket alt viser, hvor uretmæssig bonden er i sin påstand. Nu tvivler jeg ej på, at lige så uretmæssig som han er angående betalingen, så uretmæssig bliver han og angående betalingstiden og foregiver, han har ingen penge, og derfor skal tiendetageren krediterer ham til hans lejlighed. Jeg svarer, det er ret og billigt, at bonden tilvarfes om tiendedagernes ankomst, på det han kan være betænkt på pengene /: hvilket og er sket i Brørup sogn :/ men når tiendetagerne nu kommer, skal de da stå og afvarte bondens lejlighed? eller gå hjem med uforrettet sag? eller og søge ved proces, når bonden og ej vil betale dem? Jeg tror ej, nogen retsindig skal billige bonden disse ting. Jer er i formening, at lige så lidet som en bonde kunne enten opholde og forhindre eller formene tiendetagerne at tage tienden, da den er faldt in natura, straks på stedet med sig, lige så liden ret har han nu at opholde, forhindre eller formene tiendetageren betalingen, nu han skal tage efter forordningen penge derfor, og omend de misundte præster skulle tåle det, [=> AO2 133] så ved jeg, at herskaberne, der har købt sig tienderettigheder til for sølv og penge, er fri for den uret, nemlig at hindres udi det, hvis deres lovlige skøder og adkomster hjemler dem. - Og, velædle hr. dommeer, jeg har endnu en post at forestille for at vise bondens uretmæssighed, og hvad der vil flyde af sådan påstand. Medens tienden blev taget in natura, måtte jo en proprietær have 16 pro 100 ... og prætentioner til sin bonde, og alle de kunne hverken hjælpe bonden eller hindre tiendetageren i sin ret at tage sin tiende med sig på stedet. Men nu, når en opsætsig bonde siger, Nej, jeg har ingen penge, jeg vil intet betale anderledes end efter gammel skik; gør, hvad I vil. Stævne mig? I skal gøre mig en skade, min

husbond skal nok, inden I kan få noget, tage mig i forsvar, så når dom falder til udlæg, kommer her ved udlægget en ridefoged anstigende med denn forordning af 15. januar 1701 i den ene og med den af 13. juli 1722 i den anden hånd; efter den vil han have først, før nogen anden kan få noget. Hvor bliver en tiendetagers ret af? Enten skal herskabernell, der har købt tienderet, miste sin ret eller og tillige præsten sin løn. Sligt har højadelige og velbårne hr. hofjægermester, som en udi landvæsnet og juridiciis tillige vel øvet herre observeret, at han til første ting har stævnet disse nachlæssige, på det contraparten ej skulle finde anledning til at kalde det en betroet gæld, som jeg og tror kunne hindre ham meget i sin præntion, og efterdi mit uskyldige navn son en ringe interessent og der derudi, finder jeg fornøden at gøre denne påstand, at de skyldige vorder tildømt straks at betale og deres skyld i følge af foranførte fundament at være prioriteret. Dernæst fordi de har ved deres egensindighed forvoldt trætte og indstævning at betale processens omkostning og i mulkt til de fattige i Brørup sogn samtl. 4 mk. danske, hvorpå dom forventes. Jeg forbliver med al estime velædle hr. herredsfogeds tjenstydmygste Peder Vinding, Præstkær den 7. juli 1740.

AO2 133:

Torsdagen den 14. juli 1740:

fol. 220:

Forvalteren på Estrup Søren Johansen mødte i sagen angående forpagteren Claus Nissen og gav til kende, at han fra sit høje og nådige herskab har erholdt ordre samme indstævnte sag til videre at frafalde.

Peder Tonboes sag. Synsmændene afhjemler deres syn på hans ejendoms steder, hvor saygravning(?) og loeslagning(?) er sket. Efter deres nøjeste skønsomhed er på 2 steder bortført 24-26 læs seyer. Morten Christensen og Laurids Nielsen af Gammelby tilstod for retten at de var de mænd, som havde pr. mr. .Thoboes mark og ejendom der havde gravet og slaget seyer uden forlov. Tonboe begærede opsættelse i 8 dage til [21/7](#) for om i mindelighed inden den tid kunne træffes forlig.

Her til retten blev fremskikket tvende kaldsmænd, Niels Nielsen af Nørre Holsted og Christen Olesen ibm. fra velærværdige hr. Jørgen Fogh, [=> AO2 134] sognepræst for Føvling og Holsted menigheder, og enkeprovstinde madame ...i Holsted samt forpagteren Claus Nissen på Estrup som interessenter ved kvægtiendens tagelse i Holsted sogn (fol. 221). Skriftligt indlæg fra Fogh og interessenter (fol. 221-222). Nogle (navngivne) af de indstævnte var mødt. De begærede opsættelse i 14 dage for at forsøge, om de i mindelighed på en billig måde kunne accordere tiendetagerne den

hos dem søgende kvægtiende eller desmidlertid søge deres husbonder om nærmere og behøvede oplysninger i denne sag. Og ifald ingen mindelig accord til afbetaling kunne blive at erholde, så udbad de sig, retten ville bevilge dem udtog af tiendetagernes indleverede indlæg og irettesættelse.

fol. 221:

Udmeldelsespåskrift til synsmænds opkrav i sagen, sr. Peder Tonboe har ladet indstævme contra Morten Christensen og Laurids Nielsen af Gammelby, der har gravet og slaget jord på sr. Tonboes mark, lyder som følger. Haver vi underskrevne Anders Nielsen og Laurs Iversen, begge af Nyby [=> AO2 135] lovligen forkyndt dette dokument for enhver vedkommendes bopæl, som vi bevidner (etc).

AO2 135:

Den kaldsseddel fra hr. Jørgen Fogh i Bækbølling og interessenter: Vi skal på samtlige deres vegne, der er berettiget til kvægtiendes oppebørsel i Holsted sogn give eder, Holsted sognemænd, kald og varsel (etc.) ... alt angående hvorledes i har nægtet at give dem den kvægtienderetteighed som dem ...

Indlægget fra hr. Jørgen Fogh og interessenter: Velædle og velvise hr. herredsfoged. Jeg må bekende, at det kkmmer mig ganske uvant og sælsomt for, at jeg som den, der hverken er lovkyndig, ej heller nogen sinde agtede at trætte med nogen, langt mindre med mine egne sognefolk, skal nu nødes til at anvende min tid på sligt, der med mit humør er ganske stridigt. Årsagen, hvorfor jeg tillige med de andre, som til kvægtienden i Holsted sogn er berettiget, må nødes til at lade disse mænd af bemeldte sogn kalde for retten, er denne: At vi for nogle dage siden var kommet til dem for at oppebære og tage imod den tiende, som os kunne tilfalde af deres kreaturer, og da vi begærede, at de ville betale den gamle opskrift efter hans kgl. maj.ts allernådigste forordning af 7. april a.c., ville de ej finde sig deri, men påstod, at om den gamle opskrift ej plat skulle være og blive ubetalt, så skulle den dog ej betales anderledes end efter gammel skik; derforuden ville og en del iblandt dem ej straks betale de lam, som de nu siden havde tillagt, men påstod, at det ifølge af forordningen ej skulle betales før end høstdag. Det er nu ej vores lejlighed at disputere lvidtløftig med dem om den sag, der i sig selv er ganske klar, men vi aleneste vil kort vise, at deres påstald er ugrundet og urimelig. Til 1) er det spørgsmål om tiendetageren bør have noget for den ganske opskrift? Skal de have noget, hvor meget skal det da være? Det skal da være efter gammel skik, som bonden selv i sin hjerne(?) synes og vil sige, neml. 4 sk. af et føl, 4 sk. af en kalv og 2 sk. af et lam, hvilket skal være gammel skik. Hertil svarer vi, at endskønt vi klarlig af forordningen kunne vist, at vor allernådigste konge opohævede den gamle skik, efterdi derudi foreksrives os, hvad vi bør at fordre af alle beboerne, så har vi dog for at ikke støde dem for hovedet, og at vi på bedste måder kunne komme afsted med dem, lidet den skade [=> fol. 222] og overladt ethvert lam af gammel opskrift for 2 sk.; men hvad kalve angår, da kan de aldrig i evighed bevise, at det har været gammel

skik at betlae 4 sk. for en kalv. Thi både kalve og lam er jo både af min formand såvel som mig opskreven, indtil det 10. kreatur faldt, da det mesten har være taget in natura eller og, om tiendegiveren selv endelig ville købe det, har han og betalt derefter lhvad accorder kunne skattes, ja endmere der er i sognet levende mænd, som har betalt deres kalve og for hver af dem givet 8 sk., og over alt, omendskønt de ej tilforn havde det givet mere end 4 sk., så viser jo dog sidste allernådigste forordning, at der efterdags skal betales 8 sk., hvorfor den post er klar og åbenbar, og af ethvert lam bør betales 3 sk. og af hver kalv 8 sk. - 2) Spørges, hvad tid der skal betales for nye lam? Det siger jo forordningen udtrykkelig således: Bonden skal efterdags ikke betale disse ansatte kvægtiendepenge for videre tillæg end for de føl og kalve, som er i live, når de til vinterfoder af marken indtages og NB for de lam, som enten er i live St. Hansdags tider, eller da så store, at de fra fårene afvendes etc. Det er jo rene bogstaver, som siger os tiden, både når føl, kalve og lam skal betales. Vi ser ej et ord i forordningen, at enten den gamle eller nye opskrift skal være ubetalt indtil vinter, undtagen hvad nye føl og kalve er angående, for hvilke de ej skal sige, vi har forlangt betaling før end tiden kommer; sådan påstand er jo også uden grund og åbenbar stridig imod forordningen. Alt sådant vil vi nu henstille til velædle hr. dommere, at de ville dømme, om de andre interessenter så vel som jeg ikke sker uret, når jeg skal rejse til denne ihvor ubekvemme tid det end er for mig, og da enten stå og tigge eller trætte mig det til, som er min rettighed, og som mig allernådigst er tillagt som en løn for mit arbejde; og på det at velædle hr. herredsfoged kan vide både navn på de saggivne så og hvad de saggives for, da er saggivelsen som følger: (hver enkelt navn og det beløb, der kræves). Hvilke ved deres obstinance og egensindighed ej at ville betale efter den allernådigst udgangne forordning har forceret os samtl. tiendetagere at søge vor ret og præntention ved retten; og derfor sætter vi og i rette på dem 1) at de bliver tildømt straks at betale, hvis de efter opskriften i tiendebogen findes antegnet for, dette års antegnede føl og kalve alene undtagen, som først efter Michaelis bør betales, og som de egenrådige har indeholdt de penge, som tiendetagerne nu efter forordningen skal tage, hvilket ej kunne ske, eller de har nogen ret til, om tienden in natura måtte være taget, at velædle hr. dommer derfor kender denne vor krav som prioriteret fremfor al anden hæftgelse, som kan være på disse saggivne, straks ved nam og udlæg at tages af deres bo og midler; 2) at som de er sagvoldere og af luter opsætslighed har gjort den tiendetagendes rettighed egenrådige tort(?) imod den allegerede allernådigste forordnings bare ord, at de derfor bliver tildømt som trættekære at betale til justitskassen 2 rdl. - 3) påstår vi foruden nogen mulkt til de fattige i Holsted sogn disse genstridige bliver tildømt at betale denne os påtvungne processes omkostning alt efter den specifikation, som inden doms afsigt af os i retten skal blive indgivet. Dette vores korte indlæg beder vi, når varslet er protokollert, i retten må blive oplæst og i tingbogen indført. Forventgendes hr. dommers lovforsvarlige kendelse udi alle vores påstand, [=> AO2 136] hvornæst vi forbliver med største estime velædle hr. herredsfoged Deres tjenstydmyge Birgitha Schumann, Claus Nissen, J. Fogh. Holsed d. 14. juli 1740.

AO2 136:

Torsdagen den 21. juli 1740:

Efterfølgende sag blev betjent af den autoriserede sætteskriver Søren Jensen Egtvad af Sønder Holsted:

På vegne af jægermester Bachmann til Sønderkov med interessant Peder Vinding mødte

herredsskriver Hellesen (lovdagelse fol.223). Af de indstævnte mødte ingen uden Hans Pedersen af Eskelund som tilstod fordringens rigtighed og gerne ville have betalt, såfremt han havde pengene, og vil se af yderste formud inden idag 8 dage at se citanterne fornøjet og betlt, håber, dommeren frikehder ham for omkostning. Så måtte og Peder Jensen af Eskelund, som modsagde den saggivne fordring for resterende kvægtiende 2 mk. 3 sk., og det formedelst den restance hidrører fra hans kones faders tid af ungefær 12-14 år siden, tilmed har i værende tid på stedet, før jeg jeg samme sted fik til beboelse, været en anden besidder, nemlig Hans Ibsen, som et par års tid samme sted beboede, derefter af Peder Jensen antaget og siden altid betalt kvægtiende in natura af hvis yngel og opdræt han ved stedet indtil dato sig har tillagt; håber derfor, at han for søgsmål f dommeren vorder frifunden og citanterne at blive henvist at søge deres regres til hans formænds arvinger, hvem de samme haber betroet. - Cttanternes fuldmægtig replicerede på Peder Jensens svar betræffende resterende kvægtiendepenge 2 mk. 3 sk., da siden Hans Ibsen ... nu har beboet stedet 7-8 år indtil nu og altid (aldrig?) har apasceret(?) ... [=> fol. 223] og gælden vedtaget, så skulle man håbe, at han pligtig er og bør betale ikke alene den opskrift, som i hans tid tilvoksen er, som og om noget måtte være opskreven i hans afgangne svigerfader Niels Nansens tid, hvis ... datter han fik til ægte ..., venter herpå rettens lovforsvarlige bifald. Iøvrigt refererede sig til forhen gjorte irettesættelse alt efter hr. Vindings indlæg og, at de modvillige, som ikke endnu har betalt, vorder mulkeret til justitskassen som og at betale processens omkostning ... siden debitorerne er så modvillig, at de ikke vil rette sig efter den kgl. allernådigste forordning, hvorpå endelig dom forventes. - Sagen optaget til dom.

fol. 223:

For retten mødte Niels Jensen af Maltbæk i den sag, som Peder Tonboe på Hundsbæk har anhängiggjort ctr. Morten Christensen og Laurids Nielsen af Gammelby, og fremlagde et forlig (fol. 224). Begærede tignsvidne.

Repartition og ligning: Eftersom Christen Starup af Gammelby i Læborg sogn og Christen Nielsen af Asserbøl i Lindknud sogn næstafvigte 7. juli her ved tinget fremviste 2 ulveunger, hvoraf Christen Starup berettede forhen den 2. juli på Vittrup mark at have fanget den ene, og Christen Nielsen berettede ligeledes at have fanget den anden i Bøgeskov mose den næstpåfølgende dito og ovenmeldte 7. juli ved tinget ophængt. Hvorfor de efter kgl. maj.ts allernådigste om jagten udgangne forordning de dato 8. dec. 1688 bør nyde for stykket een rdl., er 2 rdl., hvortil kommer den i afvigte år 1739 anvendte bekostning på Gørding-Malt herreds tinghus, som af en stærk orkan og stormvinde blev ganske spoleret, så tækket og noget tømmer tilligemed vesterenden gangske nedblæste, item skalde på vinduerne, ialt bedragende til 4 rdl. 2 mk. 8 sk., tilsammen 6 rdl 2 mk. 8 sk.. Så haver vi underskrevne rettens betjente ved Gørding-Malt herredsting udi allerunderdanigst følge af højstbemeldte hans kgl. maj.ts allernådigste forordning i tingmændenes overværelse lignet samme 6 rdl. 2 mk. 8 sk. over Gørding-Malt herreds bøndergodses hartkorn således: At af hver

tønne hartkorn :/ når proprietærernes, præsternes og det øde gods hartkorn overalt afgår :/ skal betales en halv skilling danske, hvilke penge, neml. en halv skilling danske af hver tønne hartkorn som meldt, enhver til sognefogederne i hvert sogn i herredet straks på anfordring haver at betale, som sognefogederne her ved tinget til herredsfogeden eller hvem han dertil beordrer, inden 8 dages forløb haver at indlevere, på det vedkommende samme ulvepenge for deres umage og herredsfogeden for sine forskutte penge til tinghusets reparation straks kan tilkomme. Skulle nogen imod forhåbning findes vægerlig herudi samme penge straks at udlægge, må de vente at blive udpantet for dobbelt [=> AO2 137] så meget, som de ellers skulle give, efter allerhøjstbemeldte allernådigste forordnings udtrykte befaling. Gørding-Malt herredsting d. 21. juli 1740. S. Bierum.

AO2 137:

Enstrakt af tingbogen den 7. juli ang. jægermester Bachmanns og Peder Vindings sag. Lovdagelsen.

Den forening betræffende saygravning af Morten Christensen og Laurids Nielsen i Gammelby på Hundsbæk mark: 1740 den 20. juli haver vi underskrevet, jeg Peder Christensen Tonboe til Hundsbæk med Laurids Nielsen og Morten Christensen af Gammelby udi deres husbonds velærværdige og højlerde hr. provst Bitzaus overværelse /: efter at de begge benævnte hr. provstens anneksbønder tilstår ulovligt at være kommen til sayjord af Hundsbæk ejendom, nemlig Morten Christensen at have eslaget og gravet de af synsmændene på tinget sidst afvigte 4. hujus ved ed afhjælede 24-26 læs efter synet vurderede sayer og i Laurids Nielsens gård med deres heste og vogn hjemført, og at de hverken af Tonboe selv eller hans folk den tid have nogen mindste forlov :/ for af Tonboe at evitere al vidtløftighed i conederation hr. provsten følgende forlig sluttet: At når for den fornærmelse, Tonboe er sket, bliver nu straks uden indvending betalt 5 rdl. for den skade, ham på Hundsbæk mark og med rette tilhørende ejendom samt ved denne proces er tilføjet, skal sagen derved have sit forblivende; dog på des condition og med sådan clausul, at bemeldte 2 mænd både selv og med deres tjenestefolk eller daglejere dem fra bem.te Tonboes ejendomme entholder, dem samme at fornærme enten i skov eller krat, tørve- eller klyneskær samt saygravning ning og endelig al anden fornærmelse, , ihvad navn endog have kan, såfremt i slig mislig fald vi ... hermed ikke aleneste tilstår denne sag at skal stå os åben for og i fuld kraft, men endog bem.te Tonboe at erstatte videre påfølgende skade. At dette forlig således i venlighed er sluttet og tilendebragt, bekræfter vi med vores hænder underskrift samt tjenstl. ombudet provsten ... velærværdige og højlerde hr. Batzou og forvalteren Søren Johansen på Estrup dette med [=> fol. 224] til vitterlighed at ville underskrive. Datum Hundsbæk ut supra, P. Tonboe, M.C.S. betyder Morten Christensen som gerningsmand, Laurids Nielsen. Til vitterlighed efter begæring underskrives dette forlig af Niels Jochum Butzou og Søren Johansen.

fol. 224:

Torsdagen den 28. juli 1740:

På velærværdige hr. Jørgen Fogh af Bækbølling præstegård hans vegne mødte hans i tjeneste havende karl navnl. Niels Christensen fra ibm. og producerede en lovdag og opsættelse til udeblevne debitorer for tienderestance (folio ibm.). Debitorerne blev påråbt. På samtlige Endrupholms tjeneres i Holsted sogn deres vegne mødte fuldmægtigen Hans Fogh fra Endrupholm, som så vidt bem. te bønder og tjenre angår tjenstl. vile bede, dem måtte forundes hr. Jørgen Foghs indlæg og saggivelse til fornøden og behøvende besvarelse, for at kunne erfare, hvad enhvers debit og hvorfor samme findes anført, og til den ende beder om sagens opsættelse i 14 dage, da Fogh imidlertid ville examinere denne ting og tilholde vedkommende, så vidt han finder lovfølgelig, at betale uden dom for for ikke at indvikle dem med deres sognepræst i en unyttig proces, som ellers herudinden kunne forekomme. - Det samme, som ridefoged Hans Fogh på Endrupholms bønders vegne har begæret, vil Peder Jensen, Thomas Hansen som tjener til Ribe ...gård af Lintrup, item Jens Pedersen ibm. og Hans Mikkelsen af Sønder Hosted, som begge tjener til Nielsbygård, ligeledes både ved udtog og opsættelse sig af retten have udbedt. Opsat til [11. august](#).

AO2 138:

Den foran på folio ibm. citerede lovdag og opsættelse (tiendesagen i Holsted sogn).

AO2 139:

Torsdagen den 11. august 1740:

På vegne af de indstævnte Endrupholms tjenere fremlagde Hans Fogh sit indlæg (fol. 227). - Anders Tøgersen af Nørre Holsted mødte og efter tiendetagerens foregivende at han skulle have forholdt dem deres ret, hvilket de ingenlunde kan godtgøre, efterdi så snart tiendetagerne kom til mig, bød jeg dem straks penge for dette års tillagte lam efter forordningen, så og ligeledes tilbød dem penge for de gamle resterende kalve og lam, som jeg havde hørt af være udgiven i andre omliggende sogne, neml. af en kalv 4 sk. og en lam 2 sk., så at jeg, neml. Anders Tøgersen med en god samvittighed kan besværges at han ikke andet vidste, end at det var en foresat takst, som ikke heller synes urimelig, efterdi tiendetagerne altid tilforn har taget penge for føllene, neml. á stykket 4 sk., og forordningen taxerede en føl 2 sk. højere end en kalv; men de dog ingenlunde ville derimod tage, men ville have for hver kalv 8 sk., hvorudi han ingenlunde kunne finde sig, eftersom den nye udgangne forordning intet melder om nogen vis takst for den gamle restance, men siger ikkun efterdags for en kalv 8 sk. Nu er det spørgsmål, om det står tiendetagerne til at tage så meget, som de vil, mee end det står ham til at gøve så lidet, som han vil, hvoraf han slutter i hans enfoldighed at skulle have gangen om en accord, hvilket kan og gerne ville ladet sig finde udi, men ikke desto mindre, dersom han endelig skulle følge forordningens foresatte takst 8 sk. for hver kalv, da formoder han i det ringeste igen at nyde forordningens foresatte punkt i at ikke skulle betale af det, som han med en god samvittighed kan selv sige, så og med sine naboer kan bevise at vær eham ved vanheld afgangen og bortdød, hvilket han og endnu tilbyder dem at betale foruden enten dom eller vidtløftigere proces. Er sligt ikke gørligt af retten, formoder han at blive frikendt for den pålagte mulkt, som tiendetagerne i deres indlæg lod fremføre, eftersom han i sin enfoldige tanker synes, at

tiendetagerne skal selv være skyldig til den sag, hvorfor de og selv bør at betale samme mulkt om omkostning ... udi en god forhåbning på dommerens frikendelse for den iførte uskyldige proces. - Så mødte i lige måde Tøger Andersen, Andreas Nielsen af Nørre Holsted og Anders Sørensen af Sønder Holsted, item Hans Nielsen ibd., [=> fol. 226] så og Peder Jensen, Hans Thomsen, Peder Johansen af Lintrup, hvilke alle refererede sig til Anders Tøgersens her i protokollen tilførte og i alle måder med deres påstand, omgang og ... - På velærværdige hr. Jørgen Fog af Bækbølling præstegård hans vegne mødte hans brødtjener Niels Christensen fra ibm. og begærede alt, hvis passeret er i denne sag, ved udtog beskrevet, hvis idag alene passeret er. - Retten bevilgede den begærede udtog, dog at den på vedbørlig stemplet papir af protokollen bliver ekstraheret, til hvilken udfærdigelse og besvaring med interessenter forunden opsættelse i 14 dage til d. [25. august](#).

fol. 229:

Hans Fog fra Endrupholm på vegne af folke- og familieskatsforpagter Peder Stephansen på Lunderup forestillede 2 varselspersoner, Thomas Sørensen af Jordkær og Mikkell Clemmensen fra Vong (fol. 228). Før end videre blev ført, mødte Niels Christensen fra Bækbølling præstegård og fremlagde et indlæg af hr. Jørgen Fogh (fol. 228). Hans Fogh herpå replicerede, at hvad den af velærværdige hr. Jørgen Fogh udi indlæg forlangende henstand i saen angår, da var det langt fra Foghs tanke at overile hr. Jørgen Fog med rettens søgning, allerhelst han tilbyder slige conditioner, som Fog anser at være og blive forpagteren uden skade, hvorved vel skulle forstås, at såfremt mons. Stephansen skulle blive anlediget fremdeles at blive ved sagen og uforbigængelig(?) til dens oplysning atter igen behøver sine indstævnte vidner afhørt, som alle var til sted, så mange citanten agter at benytte sig af, det da på hr. Jørgen Foghs regning ville ankomme at formå den til opsættelsestiden her til tinget, og ellers iøvrigt betaler den disformedlest pågående omkostning, med sådan vilkår Hans Fog tillod sagen uden videre fremmelse(?) at måtte henstå under opsættelse til idag 2 uger, som formenes at være frist nok til at søge forpagteren mons. Stephansen om sagens mindelige afhandling. [1/9](#).

AO2 140:

Sentence udi den sag, højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann til Sønderskov og sognepræsten for Brørup og Lindknud menigheder, velærværdige hr. Peder Vinding af Præstkær har ladet indstævne contra en del bemeldte Brørup sognemænd for deres tilfaldne kvægtiende, som dem udi en del af dem er vorden disputeret, således for retten afsagt: Det er noksosmmeligen af denne domsakt at fornemme, at højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann til Sønderskov og sognepræsten for Brørup og Lindknud menigheder, velærværdige hr. Peder Vinding af Præstkær ej alene lovligen her til retten har indstævnet (navnene) [=> fol. 227] formedelst de har vægret sig i at betale deres kvægtiende, som de står til oopskrift for, efter den takst, som hans kgl. maj.ts seneste allernådigst udgivne forordning af 7. april 1740 omformelder, men endnog ladet de udeblevne dem den af retten givne lovdag og opsættelse lovligen forkynde, så er dog ingen af dem fremkommen med ringeste bevis om nogen accord eller af dem såkaldte gammel skik i Brørup sogn nogen sinde

at have været, og i så måde står det uryggelig fast, som hr. Peder Vinding af Præstkær hans indlæg af 1. juli 1740 anfører, neml. udi hans egen tolv års betjeningstid så vel som hans formands tid er stedste og altdid taget tiende in natura efter loven hver 10. kreatur, når den faldt, desårsage citanterne påstår for opskriften i deres tiendebøger efter højstbemeldte allernådigste forordning at nyde deres betaling, såsom de efterdags ikke derimod må oppebære den længere in natura som forhen. Hvorfor en del af bemeldte indstævnte mænd navnl. (navnene) både under processens drift såvelsom efter, at sagen var optaget til doms, har fundet sig i den post og med rede penge betalt, hvis de i sagen søges for efter citanternes fuldmægtige i sagen sr. Utrups derom til mig sendte missive af 28. juli næstafvig, hvorudi han begærer, de af dem måtte undtages, desårsage de og derefter frikendes; men hvad de øvrige navnl. (navnene) angår, som ikke ligeledes med villig betaling har indfunden sig, så vidstes ej rettere efter den allegerede allernådigste kgl. forordning og denne sags beskaffenhed herudi at kende og dømme, end at de jo pligtig er og bør enhver for sig at betale den saggivne og så vidt opskriften angår uimodsagte tienderestance efter saggivelsens og actens formelding med rede penge til citanterne selv eller deres fuldmægtig tillige med en mark fire skilling danske pro persona til Malt herreds ... kasse efter den derom allernådigst udgangne forordning, alt inden 15 dage efter denne doms lovlige forkyndelse under nam og execution udi deres bo og redeste midler, hvor de findes efter loven. - Anlangende Peder Jensen af Eskelund så ses ikke, at han imod højstbemeldte allernådigste forordnings udtrykte befaling kan forpligtes til at betale den hos hans formand for så mange år siden tilvoksne og ej vedkommende betroede tienderestance, men bliver derfor i alle måder frifunden. Og dersom ovenbem.te skyldige personer ikke retter for sig med rede penge efter dommen inden femten dage efter dens forkyndelse, og citanterne skulle forårsages at gøre udlæg derfor, så bliver de dertil prioriteret fremfor nogen anden, ihvad fordring de endog hos bonden have kunne. I det øvrige haver såvel tiendetagerne som tiendegiverne efterdags stricte at efterleve den allegerede allernådigst udgangne tiendeforordnings befaling og tilhold, at deslige unyttige processer dermed kan hæmmes og forekommes. Des til stadfæstelse (etc.).

fol. 227:

Det her foran på folio 225 citerede indlæg fra Hans Fog på Endrupholm er sålydende: Kgl. maj.ts herredsfoged, velædle Søren Bierum. Det kan vel ikke komme sognepræsten til Føvling og Holsted menigheder, velærværdige og vellærde hr. Jørgen Clemendsen Fog mere uvant og sælsomt for, som han melder udi sit indlæg her i retten den 14. juli sidst, at have trætte med nogen og allermindst med hans egne sognefolk, det jo forekommer samme hans fattige tilhørere mere uvant og besværlig for at se dem af ham påtvungen proces, som de, der både er aldeles ulovkyndlige og lige så uformuende til at [=> AO2 141] udholde samme med ham og sine interessenter, og var hans humør herudi overensstemmende med hans skrivemåde, havde vil ikke herom bleven sag. Så jeg tror næppelig, der findes nogen så enfoldig, at de lader sig heraf noget indbilde, men i den sted noksom og kender præstens affectation for sine tilhørere; dog man kan vel tænke, han herudi har villet følge andens eksempel for at se de fattiges skuldre bøjedede under lydigheds åg, og da vedkommende ikke har villet bekvemme sig derudi, er den endelig bleven sag, som skal da være givet havn af denne: At kvægtiendetagerne i Holsted sogn for nogle tider siden skal have været omkring i sognet for at ville tage deres kvægtiende, da de foregiver, dem skal være foremødt de vanskeligheder, at nogle af dito

sognebeboere ikke ville finde dem udi tiendetagernes påstand, som har været denne: At for den gamle opskrift skulle vedkommende straksen til dem betale for hver kalv 8 sk., hvort lam 3 sk. samt for de lam, bønderne dette år havde tillagt, 3 sk. /: af føl fandtes vel ingen opskrift, såsom i denne skarpe hedeegn tillægges kun får, og de skal være være bleven betalt årl. efterhånden med penge. Iblandt de, som da ikke straksen har kunnet finde dem udi tiendetagernes så strikte påstand og anfordring, mener jeg af citanternes saggivelse at være anført en del af mit herskabs bønder, neml. Niels Hansen og Tue Lassen af Gørklint, Peder Mikkelsen og Ole Hansen af Sekær, Godske Christensen, Ole Hansen og Peder Tonnesen af Nørre Holsted samt Morten Jeppesen og Christen Jensen af Sønder Holsted. Hvad da for det 1) den såkaldte gamle opskrift angår, da mener man, tiendetagerne lige så lidet som tiendegiverne skal kunne sige os, hvad egentlig derfor betales skal, siden forordningen denne post aldeles tier og intet ommelder, hvorledes dermed skal forholdes, og der ere vel de, der har adskillige meninger herom. Præsten og hans interessenter forklarer den vel til deres fordel, som af deres indlæg fornemmes. Andre yibteressererede er af langt anden mening, nogle, at opskriften ikke skal betales, andre, at den udgøres skulle in natura, andre, at den ubetalte efter forhen værende sædvane med hvad forhen for deslige creaturer er bleven betalt, nemlig at ihvorvel kvægtienden in natura er bleven tagen, er der dog alle tider enten tjenestefolk, indsiddere eller aftægtsfolk, som undertiden har et eller flere lam og undertiden ligeså en kalv, hvilke ikke er blevet antegnet fra år til andet, formedelst slige folk ikke alle tider findes i et sogn, men det ene år findes på et og anden år på andre steder, samme har da givet penge for deres lam og kalve og er derfor ikke blevet betalt uden alene 2 sk. for et lam og ventelig ikke heller her i sognet mere end som alle andre steder for en kalv uden 4 sk. Men hvad alle disse formeninger angår, da vil jeg samme aldeles her forbigå og fordrister eller understår ikke at gøre nogen anden forklaring over hans maj.ts allernådigste forordning end som den, jeg af tydelige bogstaver kan læse. Imidlertid som forordningen da ikke egentl. siger os, hvorledes med den gamle opskrift skal forholdes, så er jeg i den uforgribelige mening, at herudinden bør bruges billighed til denne tings afgørelse, og dlet så meget desto mere, da hans majestæts allernådigste vilje hensigter til at soutagere bonden og befri ham for al forurettelse herudinden og til den ende allernådigst befaler, at bonden ikke skal betale kvægtiende af de creaturer, som forinden den i forordningen af 7. apr. sidt forvigt foresatte tid ham ved el eller anden vanhæld måtte fradø og ej kommer ham til nytte, og som det da er uindsigelig, at jo mange af de kreaturer, som bonden nu står antegnet for udi tiendetagernes bog til opskrift [=> fol. 228] fra forrige åringer er ham ved en og anden vanhæld frafalden, før end den til vinterfoder af marken er bleven indtagen, og skulle mnu bønderne betale den fulde opskrift såvel for de kalve og lam, ham er kommen til nytte, som de, der af ulve kan være borttagen og ellers i andre måder dem fradøde, sker de jo fornærmelse, og aldrig er hans maj.ts allernådigste vilje. - Og da nu her rundt omkring i landet, så vidt man har kunnet spørge og fornemme, på ingen steder er fornummen, at nogen tiendetagere har fordret eller taget mere for den gamle opskrift end som 4 sk. af hver kalv og 2 lsk. af hver lam, da dog tienden ligesom her tilforn er tagen in natura, undtagen i Brørup og Lindknud sogne, hvor der formærkes, kvægtienden skal være påstået at betales ligesom her i Holsted sogn, hvorom der og desformedelst er bleven sag. Jeg vil ikke tale om mit herskab, som selv til oppebørsel har selv 24 kvægtiender, over hvilke de ved sidste St. Hansdags tider er blevet gjort beregning, hvad enhver bonde såvel for den gamle opskrift som for de lam og kalve, dette år er bleven tillagt, kunne tilkomme at betale, når tid kommer, men ikke beregnet den gamle opskrift en skiærf (skærv?) mere end som 4 sk. for hver kalv og 2 sk. for et lam, og hvem der da for den gl. opskrift ville betale noget, er bleven modtagen, og resten med det øvrige udsat til den tid, forordningen siger, der betales skal. så Så har da disse fattige beboere i Holsted sogn vel ikke uden føje været i den formening, at de herudi ikke hårdere skulle bleven medtagen end som alle andre

deres naboer rundt og vldit omkring i landet, så langt man har kunnet spørge, men forventet nogen moderation for opskriften og udi den takst, disse tiendetagere bønderne foresatte, hvorefter de straksen ville betale samme med mere, men ikke hos tiendetagerne har kunnet erholde nogen gehør. Hcad mit herskabs bønder da nu for denne opskrift egentl. skal betale, og til hvad tid samme betales skal, det må man da stille til den velvise dommer, og jeg er forskiret, de fra al forurettelse derved vorder befriet. Imidlertid indstiller jeg til dommeren, om tiendetageren ikke bør og pligtige er at indlevere her til retten specialberegning over den fordrende kvægtiende, at både han og andre måtte vide, hvad enhver saggives for, enten af nye eller gl. opskrift, eller og fremvise deres tiendebøger i retten til conference med deres saggivelse; ikke fordi jeg skulle mene, her findes videre opført, end som hvad ske bør, dog om det tilkom, kunne vel godtgøres, at der dette år skal vælre fordret tiende hos en mand af 8 kalve og som Peder Tønnesen i Nørre Holsted iblandt de andre findes anført for 5 mk., hvoraf de 3 mk. 8 sk. skal være beregnet, så vidt bonden kan vide, for gammel opskrift af kalve, da han sad ved stedet, men som det nu er på 4. år, siden han formedelst alderdom og skrøbelighed stedet med besætning og alt oplod til sønnen Malte Pedersen, samme sidste år igen kvitterede den og er nu beboet af Søren Pedersen, så kommer det da noget sælsomt for, at Peder Tønnesen skal svare den gl. opskrift, da der har boet 2 mænd på stedet, siden han den i fæste og brug havde, og opskrift af fremfarne(?) tid plejer jo alle tider at have fulgt efterkommerne til stederne, hvilket tiendetagerne nok har vidst at ville betjene dem af den tid, de sidst tog kvægtiende i Holsted sogn. Så at ihvor forordningen fritager efterkommerne på stederne at betale deres formænds opskrift, så alligevel pålagde de dog bemeldte Søren Pedersen, som sidste forår kom til stedet, at betale hans formand Malte Pedersens opskrift og gav derpå kvittering, men da tiendetagerne vel siden formærkede, at de ikke rettelig herudi havde handlet, skal de /: eftersom mig er foresagt /: have fået Søren Pedersen overtalt at give dem kvittering tilbage og leverede ham sine penge igen, og derefter ser jeg, de vil vel have opskrift på Peder Thomsen, som forhen har boet på denne 1/4 part gård, hvoraf han nyder en liden og ringe aftægt. Men jeg påstår, at han for denne fordring, så vidt den gl. opskrift angår, bør at være fri. I det øvrige står nu tilbage for det 2), når og til hvad tid kvægtiendepengene af kalve, lam og føl for dette og efterfølgende år skal betales, som tiendetagerne påstår at ville have betalt for lammene om St. Hansdags tider og føl og kalve ved Michaeli tider [= AO2 142] Men det er vel ikke forordningens mening, at lammene skal betales, før end føl og kalvene betales. Thi vil tiendetagerne behage at læse længere frem i forordningen, finder de til slutning jo disse ord: Men for de føl, kalve og lam, som forinden forskrevne tid bortdør og ej kommer bonden til nogen nytte, skal han ej være pligtig nogen tiendepenge at erlægge etc. Og når her nu rettelig distingueres imellem tid og tider, så står her jo ikkuns een tid til at betale disse ansatte kvægtiendepenge, som er når kvæget til vinterfoder indtages. Jeg håber, dette er så soleklart, at det ej kan imodsiges, og formener, at der ikke bør betales nogen kvægtiendepenge for de lam, som fornævnte Endropholms bønder enten dette år har tillagt eller herefter tillægger, forinden de øvrige af føl og kalve betales skal. Og som tiendetagerne noksom har udvist deres trættekærhed ved denne begyndte sag, så vil jeg ej alene påstå, de pligtig er og bør betale mit herskabs bønder deres herudinden ibragte omkostninger, men endog, atg de billigen bør anses med nogen mulkt efter dommerens egen godtbefindende. Sluttel. reserverer jeg mig alt, hvis jeg ydermere til besvarelse i denne sag herefter måtte finde fornøden, og forbliver velædle hr. herredsfogeds allerpligtigskyld. tjener. H. Fogh.

AO2 142:

Den memorialvarsel fra folke- og familieskatsforpagteren sr. Peder Stephansen på Lunderup contra hr. Jørgen Fogh i Bækbølling her foran på folio 226 citeret lyder som følger: Varselsmemorial. Peder Stephansen på Lunderup, folke- og familieskatsforpagter i Riberhus amt lader 8 dages lovlig kald og varsel til Gørdind-Malt herredsting at møde torsdagen den 11. aug. førstkommende give eder, velærværdige og vellærde hr. Jørgen Fogh i Bækbølling, sognepræst til Føvling og Holsted menigheder, betræffende den urigtighed, som citanten udi de ham indleverede mandtallere til afvigte januar og juli terminer folke- og familieskatten over forberørte 2 sogne haver forefunden, så vel som fordi bemeldte mandtaller ikke i rette tid, som ske burde, er indkommen, hvorom alt nærmere saggivelse at modtage, vidner og beviseligheder samt dokumenters producering at anhøre og endelig ifølge hans kongelige maj.ts allernådigst udgangne forordening de dato 31. dec. 1700 dom at lide. - Herom at vidne ot til fornævnte tid og ting at møde indvarsles Niels Bertelsen og hustru i Bækbølling, Anders Grumstrup(?), Mads Christensen, Hans Terpling af Stenderup, Niels Smed, Peder Lervad af Bobøl, Thomas Pedersen og Søren Pedersen af Åtte, Hans Madsen og Jakob Holdensen af Obling(?), Jens Stephansen og Søren Andersen af Tobøl, Anders Tøgersen, Tøger Andersen og Godske Christensen af Nørre Holsted samt Peder Olesen og Thomas Christensen af Sønder Holsted, alle for eders sandheds vidne i denne swag at aflægge på alt, hvis I enhver kan være vidende eller bliver tilspurgt. Og i henseende til modvillig udeblivelse erindres lovens tvang.

Følger her indført Jørgen Foghs indlæg citeret på fol. 226: Velædle og velvise hr. herredsfoged. Jeg er bleven kaldet her til Deres ret idag af konsumtions-, familie- og folkeskatteforpagter mons. Peder Stephansen, ligesom jeg ved uret optegnelse fornærmet ham i hans retmæssige oppebørslar, da skal, såfremt sagen ej nogen tid for anstand /: hvilket jeg påstår ifølge lovens pag. 15 og 16 art. 15 (DL 1-2-15), før nogen ting imod mig i retten vorder ført /: min innocence og uskyldighed bliver lagt klar for dagen. Thi jeg kan, om fornødent skulle gøres, verificere ved ed, at aldrig nogen menneske med forsæt af mig er udeladt, og såsom jeg for nylig er kommet [= > fol. 229] til embedet og stedet, i denne tilfælde må lade alting bero på sognefolkenes angivelse, hvilken hvortil de 8 dage forud er advarede, så skal skylden ikke blive min, men på det sids te deres egen, som måske nu har angivet mig. Imidlertid såsom Gud skal kende, jeg hverken inclinerer til proces, mindre ved nogen slags vitterlig fornærmelse agter at anledige min næste dertil, jeg og siden indstævningen har gjort alt, hvis mig har været muligt til at se den gode mons. Stephansen tilfredsstillet, jeg og herved inden retten declarer at holde ham skadesløs for denne instævning, så voldt han dertil kan have ret, så bliver min påstand endnu som før, at dommeren ej overiler mig med retten, før provstens mediation er sket, helst dersom jeg havde citanten selv ved retten, er jeg vis på, han om vi ikke selv indbyrdes kunne afgøre sagen, skal da billige mig min påstand. Skulle noget imod så fredeligt et hensigt og så retmæssige conditioner, som nu tilbuden er, vorde handlet, protesterer jeg in forma juris imod alt, hvis mod mig sk,ulle påstås at føres, allerhelst det skal ligge citanten til last i sin tid, om han trættekær skulle søge det, som han uden trætte af mig kan vorde fornøjet for. Begærer herpå velædle hr. dommers kendelse, om sagen ikke bør, som for er meldt, have anstand til mindelig afgørelse, og at dette mit indlæg, så snart stævnemålet i retten er hæftet og afhjemlet, da til læsning i retten og protokollering må vorde antaget. I vente heraf forbliver jeg med al estime velædle og velvise hr. herredsfoged Deres tjenstydmyste. J. C. Fogh.

fol. 229:

Torsdagen de 25. august 1740:

Hr. Jørgen Fogh og interessenter ctr. en del Holsted sognemænd. Hr. Foghs brødtjener Niels Christensen fra Bækboilling fremlagde et indlæg fra Jørgen Fogh (fol. 229-230). Hans Fogh fra Endrupholm afhørte dette indlæg, som alene anses at være opfyldt og sammenspunden med latinske og højtlærde gluffer og gloser, hvilet Fogh ikke anser meriterer anden besvarelse end han alene indtiller til dommeren, hvad autor og deres concipist herudinden fortjener, og i det øvrige delkarerede, at hvad Fogh udi sit forrige indlæg har moveret, kan alle tider lovlig bevises i sig selv således at være sandfærdig. Ihvorvel tiendetagerne så ofte skumler derover og skriver at bestå ikkun af snak, men Fogh er forskiret, at citanterne aldrig skal kunne nægte, de jo har fordret Anders Madsen i Nørre Holsted for betal. af gammel opskrift for kalve, som han dog aldrig har haft, og at de tog penge af Søren Pedersen ibm. for hans formands Malte Pedersens opskrift; det skal de vel ikke heller kunne nægte, samt at de siden har saggivet Peder Tommesen for opskriften af kalve, da der nu har boet tvende mænd på stedet, siden ermeldte Peder Tommesen oplod dette, alt som meldt fogh lovl. kunne bevise for at dæmpe tiendetagernes utidige ræsonnement. men Fogh agtede ikke sagen af denne vittighed (vigtighed?) slig omkostning værd, men sluttel. indstiller sagen og hvad deraf dependerer til dommerens endel. dom og kendelse. - Retten pårøbte de øvrige Holsted sogns beboere, som i denne [=> AO2 143] sag er anhørt. Men ingen mødte. Sagen optaget til dom.

AO2 143:

Jørgen Foghs indlæg:

Velædle og velvise hr. herredsfoged. Dersom den harange, som mons. Fogh har indgivet på en del hans principalt bønders vegne i Holsted, skulle, som den meriterer, af os besvares, forskirer vi, at akten ville blive lang og latterlig, særdeles om hans brugte argumenter skulle infringeres på ham, eftersom de er grundede på nogle ganske slette raisonger, og på det at mons. Fogh ej skal fatte tanker om, at hans indlæg er så dybsindig, som det er langt, så vil vi alene udtrage til besvaring af alt det, som af ham med hovedbrud er sammenspunden og replicerer på det første, når han falder i tvivl, om nogen for opskriften bør betales og hvad etc., da svarer vi: Mons. Fogh viser os vel ingensteds, at den sidst kgl. allernådigst udgangne forordning om kvægtigendes tagelse ophæver loven, som beneficerer tiendetagerne at nyde for al opskrift, og det i alle tilfælde uden i denne eneste casu, hvor nogen er bortdød eller kommer fra stedet, at den efterkommende besidder da ej er pligtig til at svare hans formands gæld eller opskrift. Og som dette står så uryggelig fast, at omend alle egensindige hjerner var rørt sammen i een masse, så kunne de dog ej udfinde noget, der kan kuldaste vores lovskikkede påstand. Så tilstår vi, at vi samtlige gerne ønskede at se den galanteribod, hvor alle [=> fol. 230] disse ... concepter har været til fals, som monsieur Fogh i mængde har indjaget på et sted i hans indlæg, hvilke alle er lige så urimelige, af hvis havne(?) de end er fløden, som de er ugrundede. At han kalder og i tvivl, hvad vi skal have for et føl, kalv og lam etc., da er hans raisonnement derom lig det forrige. ... tiendetagerne var forbunden efter loven før forordningen ej at tage andet end in natura, de og ved forordningens publication er bleven foreskrevet, hvad og hvor meget de skal tage, så ser jo enhver, hvilket noget absurd tøj monsieur Fogh har fyldt 4 til 6 sider med så rudi og ridicul, at vore lemmer må briste af latter derover. Er der noget sundt i alt dette, mons. Fogh har skrevet, så er det dette eneste, at han formener, bonden ej

burde betale for de høveder, som før vinterfoder kan være bortdøde eller fradøde, endog i de åringer før forordnignens publicqation ... hvilket /: uanset man let derimod kunne contaargumentere :/ Vi svarer og offererer os herudi at følge bonden eller tiendegiveren, når han lovlig beviser, at sligt er ham vederfaret, og så længe sligt og sker, holder vi os til forordningens pure bogstaver. Hvad den anden pst angår, neml. tiden når tiendepengene skal betales, da hvad han ikke indvikler sig i det første, boltrer han sig selv ind i det sidste; og er det hel forunderligt, at folk kan finde på sådanne distinctioner. Thi havde mons. Fogh ret forstået sit modersmål, vidste han jo, at NB forskrefne er pluralis numeri og forskrefvne er singularis, hvilket er uimodsigeligt, og kunne da adjectivum forskrefne vist ham, at substantivum tid bruges in plurali lige så vel som tider. Over... er denne delicatge subtile og hårløvende distinction /: når de forrige i forordningen determinerede tider retsindig overvejes :/ hel let at forstå. Og vil nu mons. Fogh absolut disputere, om forsjrefne tid, at det skal være singularis numeri, da, som vi retter os efter, hvis forhen i forordningen er med bare ord meldt, bliver denne dispute ej en sag mellem os og mons. Fogh, men imellem ham og den allernådigste kgl. forordnings concipist, som ikke har vidst at rette sig i dette efter mons Foghs vilje, mindre måske havde tænkt at blive nogen sinde underkast så dybsinbduig jougements, hvilket, om vi må sige sandhed, ligner mere at have Morten Jepsen til fader end mons. Fogh. Vor påstand bliver da i korthed denne, at siden vi efter gjorde saggivelse og rettens pålæg har lovdaget de indstævnte, ingen og af dem har kunnet contrabevise noget imod saggivelsen /: thi at mons. Fogh vil, at vi skal producere vores tiendebøger i retten, da ved han vel, som er jurist, at når han beskylder dem og cotrastævner derfor, skal vi stræbe at gøre ham fornøjelse i den post :/ ja end ikke mons. Fogh selv har kunnet finde andet at grunde sig på end snak eller ord, thi al hans beviser består derudi, at det er sagt for ham etc. Vide indlægget. - Så overlader vi til dommeren, om det er billigt at bruge sådan en modum procedendi neml. intet at bevise, men aleneste standse sagen ved unyttig opsættelse og så tilsidst kommer frem bare med nogen sammenflikket tøj uden hoved og hale. Thi er vi forsikrede, at dommeren uden mons. Foghs gjorde remarquer og annotationer havde let funden sig udi at forstå forordningens ord, som har vist en prøve af i lige sådan sag imellem tiendetagerne i Brørup sogn og nogle opsætsige derudi. Og ligger da alt dette klarlig for dagen, at mons. Fogh som en trættekær har indviklet sig i denne sag forhåbende, dommeren ihukommer ham med noget anseligt til justitskassen. - Hvad de sagsøgte angår, påstår vi, at foruden at betale os efter saggivelsen og den kgl. forordning, de for os påførte omkostninger bliver tildømt at betale 3 rdl. 2 mk. 4 sk. såsom for stævningens forkyndelse og afhjemling, 3 mk. for lovdagens forkyndelse, 2 mk. 4 sk. udi retten til dommeren, 1 mk. 4 sk. til herredsskriveren, 4 mk. for papir til lovdagen samt den at tage beskreven [=> AO2 144] tilligemed opsættelsen 4 sk., for det udtog af protokollen med papir og skriverløn 3 ark 4 mk. 8 sk., gør 3 rdl. 2 mk. 4 sk., samt og noget til Holsted sogns fattige. Derpå vi i alt forventer dommerens retsindige kendelse og forbliver med al veneration og estime velædle og velvise hr. herredsfoged Deres tjenstskyldigste tjenere. Holsted d. 24. august 1740, J. Fog, B. Schuurmann, C. Nissen.

AO2 146:

Sentence udi denne sag således for retten afsagt: Endskønt tiendetagerne i Holsted sogn, velærværdige hr. Jørgen Fogh, sognepræst for Føvling og Holsted menigheder, madame Birgithe Schuurmann, sal. provst Didericnsens efterladte enke af Holsted, og sr. Claus Nissen, forpagter på Estrup, ej aleneste lovligen her til retten befindes at have indstævnet (navnene), formedelst de har vægret sig i at betale deres kvægtiende, som de står til oposkrift for, efter den takst, som hans kgl. maj.ts seneste allernådigst udgangne forordning af 7. april 1740 omformelder, men endog ladet de

udeblevne den dem af retten givne lovdag og opsættelse lovligen forkynde samt derefter givet de skyldige sag for deres restance af opskrift og givet deres irettesættelse udi indlæg af næstafvigte 1. juli, så er dog ingen af dem fremkommen med ringeste lovskikket bevis, at nogen accord eller pårøbte gammel sædvane og skik med fastsatte (?) fæstebønder nogen sinde har været i Holsted sogn, uden at tienden stedse og altid der af deslige folk er tagen in natura efter loven, neml. hver tiende creatur, når den faldt. Herimod at svare har fuldmægtigen ved Endrupholm sr. Hans Fogh indfundet sig på sit herskabs bønders vegne i bemeldte Holsted sogn og ved et vidtløftigt indlæg anført først adskillige deres meninger om den allernådigst udgangne forordnings forståelse, såsom forordningen at tie med, hvad der for opskriften til tiendetagerne skulle betales, nogle at ville mene opskriften ej at skulle betale, andre at den skulle ludgøres in natura, og andre at den skulle udbetales efter forhenværende sædvane etc. Som rimer sig ikkun ganske slet med forordningen. Thi jeg ser ikke, langt mindre af højstbemt. allernådigste forordning kan fatte eller slutte, at det skulle være hans kgl. majts allernådigste vilje, at tiendetagerne enten i Holsted sogn eller nogensteds skulle efter sr. Foghs eller andres formen, inger afgå den tiende, som de enten for et eller flere år kan have til opskrift i sognet, hvilken de nu ikke efter forordningens dato må må oppebære hos bonden in natura, men skal tage penge derfor, og bliver da forordningen en regel og rettesnor, hvorefter der skal betales, efter at der sammelt ikke er bevist, nogen accord forhen derom har været udi penge. Dernæst formener bem. te Fogh, at bonden ikke burde betale for de opskrevne creaturer, som før end de til vinterfoder blev indtaget, kunne være bortdøde, hvilken tiendetagerne alene har anset for en post udi indlæg af 24. aug. næstafvigte efter lovlig bevis. For det andet vil sr. Fogh endeligen have den klare og tydelige allernådigste forordning derhen forstanden, at kvægtiendepengene af lammene ikke skulle betalen før end ved de tider, [= > fol. 233] der af føl og kalve efter forordning, ingen betales skal. Men derudi tager sr. Fogh mærkelig fejl. Han anfører alene det sidste derom af forordningen, men udelukker det første, hvortil det sidste svarer, såsom først siger forordningen: Så skal bonden efterdags ikke betale disse ansatte kvægtiendepenge for videre tillæg end for føl og kalve NB: som er i live, når de til vinterfoder af marken indtages, og for lam, NB: som enten er i live ved St. Hansdags tider eller da så store, at de fra fårene afvendes. Dernæst: Men for de føl, kalve og lam, som inden forskrevne tid bortdør og ej kommer bonden til nogen nytte, skal han ej være pligtig nogen tiendepenge at erlægge. Nu har jo tiendetagerne altid fået og annammet deres tiende in natura, når den efter tiden af året faldt, så er deraf tydelig at slutte otg forstå, at tiendepengene af de lam skal betales årlig efter forordningen ved St. Hansdags tider, som da findes i live, når tællingen sker, og af de føl og kalve, som er i live, når de til vinterfoder af marken indtages. Dette har jeg anført så vidtløftigt og omstændeligt, at de enfoldige desto bedre skulle kunne begribe det, endskønt forordningen i sig selv er forståel. nok. Desårsage citanterne påstår for opskriften i deres tiendebøger efter højstbemt. allernådigste forordning at nyde deres betaling til bestemte tider, når kvægtienden tages, såsom de efterdags ikke derimod må oppebære den in natura, som forhen er sket. - Efter hvilken beskaffenhed vidste ej rettere udi ,denne sag at kende og dømme, end at (navnene) enhver for sig jo pligtig er og bør betale citanterne den saggivne og såvidt opskriften angår forfaldne og uimodsagte tienderestance efter saggivelsen og aktens formelding /: så vidt de lovlige beviser har været i levende live hvert år ved de tider, forordningen som meldt determinerer tienden at skal betales :/ med rede penge, tillige med en mark. fire skilling danske pro persona udi processens omkostning, samt fire skilling danske pro persona til Malt herreds skolekasse, alt inden femten dage efter denne doms lovlige forkyndelse under nam og execution udi deres bo og redeste midler, hvor findes efter loven. - Angående Peder Thomsen af Nørre Holsted så ses ikke, at han imod højstbemt. allernådigste forordnings befaling kan forpligtes til at betale den for nogle på siden pådragne betroede og nu fordrende restance, som Fogh. på hans vegne beretter af det opoførte

at være 3 mk. 8 sk. gl. oposkrift af kalvetiende, men bliver derfor i alle måder frifunden såvel og for omkonstningen som mulkten. Men de øvrige 1 mk. 8 sk. betaler han ligeledes inden femten dage efter dommens forkyndelse under nam i hans bo. Og dersom ovenbemeldte skyldige personer ikke retter for sig inden forelagte tid efter dommens forkyndelse, og citanterne skulle forårsages at gøre udlæg derfor, så bliver de dertil prioriteret fremfor nogen anden, ihvad fordring de endog hos bonden have kunne. I det øvrige haver såvel tiendetagerne som tiendegiverne efterdags stricte at efterleve den allegerede allernådigst udgangne tiendeforordnings befaling og tilhold med tiendens oppebørsel og betaling for hver sort til den bestemte tid, forordningen foresiger og forhen i sentencen forklaret er, at deslige unyttige processer derved hæmmes og forekomes. Des til stadfæstelse under min hånd og hostbrykte sædvanlgie signet. Datum Gørding-Malt herredsting d. 8. sept. 1740. S. Bierum.

AO2 156:

Torsdagen den 17. november 1740:

For retten mødte Knud Madsen af Foldingbro, som fremstillede tvende kaldsmænd, Lauge Christensen og Jep Andersen af Bobøl, som til tinget har indkaldt Niels Jørgensen af Bækbølling. Knud Madsen producerede den over Niels Jørgensen erhvervede dom af 27. nov. 1732 (folio 244). Niels Jørgensen var ikke mødt. Retten så ikke idag at kunne stadfæste eller forny dommen til nogen exekution, fordi samme findes afskreven uforståelig, dog så nogenlunde kendel. 8 mk. d., hvorfor og siden debitor ikke selv er mødt, retten fandt billigt at give ham tid til idag 14 dage, som er den [1. december](#), for at møde her i retten og vedstå sådan afskrifts rigtighed eller urigtighed.

For retten fremkom Knud Madsen af Foldingbro og fremstillede 2 forbudsmænd, Jens Pedersen og Thomas Mortensen af Bobøl, lovligt at gøre arrest og forbud ved eder Jørgen Christensen i Bobøl således: At I indeholder og ikke til nogen udbetaler de 10 mk. d., som Niels Jørgensen i Bækbølling tilkommer ved eder for en afkøbt kvie, siden bemeldte Jørgensen en del penge til Knud Madsen skyldig er efter dom, og såfremt I ikke forbem.te forbud vil lade eder vlære efterrettel., må I vente eder anset som forbuds overtræder. - Retten kender, at Jørgen Christensen skal indeholde pengene.

AO2 157, fol. 244:

Den her foran på folio 243 citerede doms sentence fra Knud Madsen ved Foldingbro er sålydende: Sentence i den sag, imellem Knud Madsen ved Foldingbro som citant på den ene contra Niels Jørgensen af Astofte på den anden side således for retten afsagt: Efter at Niels Jørgensen af Astofte lovl. fra Knud Madsen ved Foldingbro var bleven indkaldt og lovdag givet efter loven, er han omsider fremkommen her udi retten og vedstanden den søgende og saggivne gæld, neml. 10 mk. og 8 sk. danske til citanten bemeldte Knud Madsen skyldig at være. Desårsage kendes herudi således, at debitor formeldte Niels Jørgensen af Astofte bør betale ovenbem.te 10 mk. 8 sk. danske til citanten Knud Madsen med 4 mk. 8. sk. udi processens omkonstning, alt inden 15 dage (etc.).

Torsdagen den 8. december 1740:

AO2 158:

Christen Christen Glarmester af Holsted fremstod og fremstillede tvende kaldspersoner, Hans Mortensen og Thomas Christensen af Sønder Holsted, der har stævnet Hans Pedersen Ulf den ældre af Asserbøl (fol. 251). Dernæst fremstillede Christen Glarmester tvende synsmænd, Morten Jepsen og Christen Jensen af Sønder Holsted, som oplæste deres syn således lydende: Anno 1740 d. 28. nov. var vi underskrevne på begæring af Christen Christen Glarmester her udi Sønder Holsted for at syne ham, som beklagede sig at være ilde medhandlet af Hans Pedersen Ulf den ældre af Asserbøl samme dag ved Hulkær mølle; og befandtes da i hovedet trfende huller, tvende store og en liden, så vel som blodig overalt i håret, og tillige den venstre hånd ganske ophovnet af slag, som ham enten af en kæp eller poisk kan være tilføjet; og gav Christen Christensen ... og klagede for os på Hans Pedersen Ulf udi Asserbøl, at han var den, som havde tilføjet ham ovenmeldte såremål i hovedet og skade på hånden; hvilket vores syn således rigtig at være vi ej alene med vore shænder og underskrift attesterer, men endog edelig på Gørding-Malt herredsting, når vi lovlig bliver stævnet, vil og kan bekræfte. Datu, Sønder Holstged ut supra. Morten Jepsen, Christen Jensen. - Hans Pedersen Ulf den ældre var ikke mødt. Synsmændene aflagde deres ed. - Christen Christensen Glarmester begærede de indstævnte vidner afhørt. - Tjenestepigen Maren og Hulkærmøllerens søn Holden Holdensen blev påråbt, men var ikke mødt; blev forelagt [=> fol. 245] til [22. december](#).

fol. 245:

På vegne af Peder Steffensen, forpagter på Lunderup, mødte fuldmægtigen Hans Fogh fra Endrupholm, som producerede en fra sr. Steffensen til stiftsbefalingsmand von Gabel indgiven underdanigst memorial af 25. juli med påfølgende resolution af 9. aug. (fol. 251). - Af vidnerne var mødt Søren Christensen, Niels Olufsen, Simon Pedersen, Nis Jepsen og Hans Hansen, alle af Vejen, Jakob Nielsen af Drostrup, Claus Mikkelsen og Peder Christen, begge af Gammelby, Hans Mikkelsen og Anders Mogensen, begge af Nyby. - Afhøring:

Nis Jepsen og Søren Christensen af Vejen:

1. Tilspurgt, om Lars Iversen i Gruehuset ikke har en datter, og om samme ikke er af den alder, at hun udi næst forbigangne jamnuar og juli terminer har burdet svare skat. - Vidnerne svarede, at de ikke egentlig på et år eller et halvt kunne vide hendes alder, men vel vidste, at hun ikke var over hendes fjortende år.
2. - om Nis Hansen i Vejen ikke har haft både tjenestekarl og pige næstafvigte sommer, item huskvinde, som til juli termin burde været anført. - Vidnerne svarede, at Nis Hansen vel afvigte sommer havde en tjenestekarl, så og en huskvinde, men anden tjenestepige havde han ikke.
Præsten til Vejen og Læborg menigheder hr. Niels Jochum Bützou, som havde forfattet

mandtallet og i rette tide indsendt samme til folke- og familieskatsforpagteren seign. Peder Steffensen, måtte give årsagen til kende, hvorfor disse folk, som var i tjeneste hos Nis Hansen i Vejen, ej var udi hans [= > AO2 159] mandtal indesluttede, var denne /: at fordi Simon Madsen af vandmølle har haft i fæste tilforn det sted, som denne Nis Hansen nu bebor, haver accorderet med folke- og familieskatsforpagter om denne skat, hvorfor contribuenterne til denne skats erlægelse af hans mandtal var udelukket.

3. - om Niels Skræder ikke sidder til huse i Vejen by. - Svarede, omspurgte Niels Skræder har hus i Vejen by i fæste af herskabet på Estrup, hvoraf han giver årligt til landgilde 2 rigsdalere.
4. - om Hans Fynbo Murmester ibidem ikke udi sidst afvigte vinter og sommer har haft husfolk hos sig, og om bem.te Hans Fynbo ... også selv er husmand. _ Svarede, fornævnte Hans Fynbo med hustru så vel som tvende kvindfolk, Dorthe Mikkels og Lene Madskone sider i Vejen by til huse; samme hus ber bymændene tilhørende.
Hr. Bützou tilspurgte vidnerne, om de ej var vitterlig, at ovenmeldte finge ud af de fattiges kasse og penge ... de var fattige og kunne intet fortjene med arbejde enten til sig selv eller til skat. - Vidnerne svarede, at Hans Fynbo og Lene Madsdatter fik 6 ... af de fattiges kasse og penge; men de andre tvende kan vidnerne ikke sige, enten de formå at give skat eller ej.
5. - om Niels Olufsen ikke udi ibidem har haft en søn, som burde at svaret skat udi sidste tvende terminer. - Vidnerne svarede, at omspurgte Niels Olufsens søn ved navn Oluf var nu i dette år i sin fulde femten år., og erindrede vidnerne rettelig, at han var født i året 1725, men just hvad tid i samme år, erindrer vidnerne sig ikke egentlig.
6. - om ikke udi Jakob Hansens hus i bem.te Vejen var en inderstekvinde sig opholdende udi forn.te tvende terminer ved navn Gertrud. Vidnerne svarede ja, at hun sig der opholder og havde tvende små umyndige børn og er højt frugtsommelig med den tredje, så hu slet intet kan fortjene noget til hendes og umyndige børns ophold, men udi omspurgte terminers tider har hu dog været således, at hun har kunnet tjene noget lidet med hendes spinderok til sig og sine.
Hr. Bytzou tilspurgte vidnerne, om denne kvinde ikke var svag, og årsagen til hendes svaghed. Vidnerne svarede, at fr end hun blev gift og de tjente deres velbårne herskab, blev hun engang forulykkedes og væltede af et vogn, så hendes ene lår kom i stykker, og siden den tid har hun aldrig været så stærk som tilforn.
Siden vidnerne så vidtløftig ræsonerer om, at indbemeldte kvindfolks svaghed, så fandt mons. Hans Fogh sig beføjet endnu til at [= > fol. 246] gøre denne særdeles spørgsmål, om hun er syg og sengeliggende eller ikke kan hjælpe sig selv afsted fra by til anden, og hvorledes hun da bekommer sin forplejning, når de vil sige, hun intet kan fortjene. - Vidnerne svarede, hun var hverken syg eller sengeliggende, men til ophold til hende og hendes børn har hun nogen hjælp fra hendes mand, som er uden sognet at tjene.
7. - om ikke hos Jørgen Jørgensen ibidem er Thønnes Eggensens hustru til huse. - Vidnerne svarede ja, at hun var der.
8. - om ikke Anders Hansen og hustru sidder på egen hånd til huse og bruger købmandskab i Vejen. - Vidnerne svarede, at omspurgte Anders Hansen og hustru sidder i huse, som omspurgt er, og bemeldte Anders Hansen løber undertiden omkring med lidet småkram at sælge sosom sy- og knappenåle og, da han i værende tid har opholdt sig i Vejen.
Hr. Bytzou måtte herved lade tilføje, at han ikke vidste, at denne Anders Hansen brugte noget købmandskab, og at han ej længere har været i Vejen by end efter sidste påske.

9. - om Niels Krylle ibidem ikke sider i fælles med hans søn. Vidnerne svarede ja, det forholdt sig som spørgsmålet ommelder.
Hr. Bytzou tilspurgte vidnerne, om de vidste, at Niels Krylle havde haft anden karl end hans søn, som var i hans mandtal af ham indført. - Vidnerne svarede, at han ingen anden tjenestekarl har haft enten i januar eller juli terminer sidst, men om han er anført i mandtallet eller ikke, var vidnerne ubevidst.
Mons Hans Fogh contradicerede provstens tilførte, så vidt han melder, det Niels Krylles søn udi sidste juli termins mandtal findes anført, som nærmere skal vorde godtgjort.
Hr. Bytzou lavde tilforn ladet tilføre, at denne Niels Krylles søn var anført i hans mandtal, så skulle derved være forstået, at det var i mandtallet udi januar termin,.
- 10.- om ikke Anne Godskes sidder i huse og har tvende vefler (væve?) udi Vejen by. -
Vidnerne svarede, at hun sad i huse hos den ene vidne Nis Jepsen og vel havde haft tvende vefler at væve på, men i mangel af underholdning har hun måttet sælge den ene, så hun nu ikke har kun den ene i behold, som er den ringeste.
Hr. Bytzou måtte herved erindre retten, at han ej vidste om denne kunne fortjene noget, efterdi hun ej havde bragt med sig og fremvist hendes pas og skudsmål, og præsten i så måde så godt som hende er ubekendt.
Mons. Fogh tilspurgte vidnerne, hvor længe omspurgte kvindfolk har siddet [= > AO2 160] til huse i Vejen. - Vidnerne svarede, at hun kom i denne vidnes hus sidstleden påske, men havde været i Vejen by før bem.te tid ungefær 2 måneder, og da var hun i Christen Lanckes(?) hus.
- 11.- om der findes ikke en del af bønderne såvel i Vejen by som andensteds der i sognet, som har afstået dees steder til deres børn eller andre og hos dem og med dem sidder i fællig, og hvem da samme er. Vidnerne svarede, at Hans Nielsen, Hans Hansen, Niels Madsen, Frands Madsen, alle i Vejen by, hvilke alle har afstanden deres steder og gårdsparter til deres sønner, som samme har haft i fæste, førend sidste januar og juli terminers folkeskat var forfalden, og sidder så tillige de gamle med unge tilfællig og går til dug og disk tilsammen, undtagen Niels Madsen, som nyder en liden aftægt til ophold så vel som egen husværelse i gården af hans søn Mads Nielsen. Ellers forklarede vidnerne, at Frands Madsen hans søn Mads Frandsen og var ugift, og hans gamle moder lgår inden døren og holder hus for faderen og sønnen.
Hr. Bytzou kunne erindre sig, at denne post angående aftægtsfolkene, som har afstået deres steder til deres børn, var i hans forhen udgivne mandtaller bleven observeret.
Endnu erklærede vidnerne, at omvundne Niels Madsen i Vejen havde en kro. Videre blev vidnerne ikke tilspurgt eller quæstioneret af hr. Bytzou, men på anførte aflagde deres ed.

Videre fremstod at vidne i denne sag Niels Olufsen, Simon Pedersen og Hans Hansen, alle af Vejen, som i alle måder ord fra ord fulgte næstforrige tvende vidner Niels Jepsen og Søren Christensen deres tilførte edelige udsagn.

Dernæst fremstod at vidne Jakob Nielsen af Drostrup, som af mons. Fogh blev tilspurgt:

1. - om Niels Madsen den yngre i bem.te Drostrup har ikke en søn 16 á 17 år gammel ugenfær, som har været hjemme hos forældrene næstafvigte vinter og sommer. Vidnet svarede, Niels Madsen i Drostrup havde 2 sønner, den yngste ved navn Niels, vidste vidnerne ikke andet med, end han ungefær er 19 år [= > fol. 247] gammel.

Hr. Bytzou, hvad Niels Madsens sønner af Drostrup er angående, gav retten til kende, at han i hans forrige mandtaller jo har anført den ældste søn for tjenestekarl, såsom faderen havde ikke flere sønner, som havde opnået det år, som hans kgl. maj.ts forordning befaler at skal gives skat af, men nu i dette år er opført sønner, som begge efter deres år bør at svare skat, efterdi den yngste har opnået sine femten år; dog er denne syg og kan ikke meget arbejde, hvorfor præsten vil have herefter denne syge søn til det bedste recommenderet, efterdi forældrene sidder i slet tilstand.

2. - om Knud Pedersen Kiems(?) sidder ikke i fællig med sønnen, som siges skal have stedet, om ikke hos dem var en tjenestekarl, som skulle svare skat enten udi begge eller en af sidste terminer. - Vidnet svarede, at det forholder sig som spørgsmålet formelder, at Knud Pedersen og søn sidder i fælles sammen og søger en dug og disk med hverandre. Hvad den omspurgte tjenestekarl angår, da erindrer vidnet sig, at hos dem var i tjeneste en karl, som har været soldat, navnl. Hans Jensen, noget af vinteren og hele næstafvigte sommer 3 eller 4 dage i hver uge tillige, de øvrige dage var Hans Jensen Monbjerg hjemme i Gammelby, hvor han har aftægt.

Hr. Bytzou, hvad Knud Pedersen af Drostrup er angående, måtte indberette ... at han i sine forrige mndtaller havde anført ham og hans hustru, som er til aftægt hos deres søn, men hvad Hans Jensen er angående, som foregives at skulle have tjent sammesteds, da har samme afsked fra militsen, ej heller har præsten fået nogen kendskab fra vedkommende om, at han var der i tjeneste.

3. - om Jens Eskesen, som har været soldat, ikke var hjemme i Drostrup hos hans hustru sidst forleden vinter, og om de begge ikke var unge og friske husfolk. - Vidnet svarede, at omspurgte Jens Eskesen daværende soldat var hjemme i juleh elligdag sidst afvigte; om vidnet sig ret kan erindre, var det sidst udi julen, at han talte med ham. Ellers kan vidnet ikke sige eller vidne andet, end at de jo begge er friske og sunde folk, og hustruen er i huse i Knud Pedersens hus.

Hr. Bytzou, hvad Jens Eskesen, som var soldat i de tidder, da mandtallerne af ham blev indgivet, formener, at han for sin egen person er forskånet for denne skat, og hvad hans hustru er angående, da blev hun i al menighedens påhør angiven for ej at kunne fortjene. [=> AO2 n161]

Siden mons. Fogh af provstens tilførte måtte fornemme, at omspurgte Jens Eskesens hustru skal foregives at være uformuende og intet kan fortjene, så er spørgsmålet, hvoraf samme huskvinde sig ernærer. - Vidnet svarede, at han ikke vidste, hun havde noget at ernære sig af uden det lidet, hun kunne fortjene ved hendes spinderok, medmindre hendes mand og søn, som tjener udensogns, hende noget af deres løn meddeler, hvilket vidnet er ubevidst.

Mons. Fogh tilspurgte vidnet endnu, om den fornævnte huskone er vant til bondearbejde eller ej, og om hun har ko eller får. - Hertil vidnet svarede, så vidt han vidste, så var hun en hyrdatedter, og for nogle på siden så vel for vidnet som for andre gjort daglønnerarbejde for betaling. Så kan og vidnet ikke nægte, at hun jo har en ko, men om hun har får eller afvigte sommer har haft, ved vidnet ikke.

4. - om der ikke forleden vinter og sommer var til huse hos Hans Jepsen Søndergaard i Drostrup en kone og hendes datter, og om de ikke både har haft ko og får. Vidnet svarede, at omspurgte kone og datter var i huse og kom til Hans Jepsen i Drostrup ungefær 3 á 4 uger efter sidst afvigte Valborgdag, og så vidt vidnet er vidende, så havde samme kone ermeldte tid 2 køer og en del får, men hvor mange, havde vidnet ikke eftertalt.

Mons. Fogh tilspurgte vidnet ydermere, om forn.te kvindfolk var endnu i forberørte hus.

Vidnet svarede ja, hun var der.

Hr. Bytzou måtte hermed give retten til kende, at fordi Hans Jepsen i Drostrup, som har disse folk til huse og ej har angivet dem, bør ikke præsten, men dem, som har lånt dem hus, være ansvarlig for, at de er udelukt af mandtallet.

5. - Om Mette Munckes og datter ikke udi fornævnte tvende terminer har siddet som indsidder udi forbenævnte Drostrup. - Vidnet svarede, at begge de omspurgte har været i Hans Christensens hus i Drostrup før end sidste afvigte jul til denne dag. Vidnet forklarede også, at disse kvindfolk havde en ko og nogle får.

Hr. Bytzou måtte indberette retten, at Hans Christensen har angivet disse tvende for at være hans tjenestefolk.

6. - om der ikke i forhen omspurgte tid [=> fol. 248] har været til huse i Drostrup en gammel kvinde ved navn med tvende døtre, den ene vanfør og den anden frisk. - Vidnet svarede, at den vanføre datter var ved døden afgang, men moderen og den anden datter var udi vidnets hus og været derhen(?) en to års tid. Videre tilspurgt, om disse huskvinder havde ko eller får, hertil vidnet svarede, at de har en ko, og afvigte sommer havde de fire får, men hvor mange de nu har, ved vidnet ikke.

Hr. Bytzou tilstod, at ommeldte kvinder var anført i hans mandtaller efter vidnets angivelse for tjenestefolk, men hvor mange får og køer de havde, vidste han ikke.

7. - om ikke vidnet selv har haft en broder og søster hos sig udi forberørte tider? Vidnet svarede jo, og samme var anført, og samme var anført, så vidt som vidnet vidste, som tjenestefolk.

8. - om ikke i bem.te Drostrup afvigte sidste vinter og sommer har været en indsidder ved navn Maren Tobaksmands(?), som har haft tvende døtre hjemme hos sig forleden vinter og en søn både forleden vinter og sommer. - Vidnet svarede, at den ene omspurgte datter var ved moderen sidste afvigte vinter, men den anden vidste vidnet ikke, hvor hun sig opholdt. Hvad sønnen angår, da har han afvigte vinter nogle dage imellem været hjemme hos moderen, og ellers har vidnet hørt været hos en skræder i Gejsing indtil en 3 ugers tid sidste afvigte St. Hansdag, da han kom i tjeneste hos videt; og var Maren Tobaksmans og hendes datter afvigte vinter i Drostrup og hun selv afvigte Mikkelsdag drog herfra.

9. - om ikke i Jens Staulunds hus har siddet til huse hans søster ved navn Helvig ... og var der forleden vinter og sommer. Til dette spørgsmål svarede vidnet ja, at han befandtes, som omspurgt er.

Hr. Bytzou forment, at hun i hans mandtal var anført for en tjenestepige, som samme nok skal udvise.

Mons. Fogh fandt sig anlediget at tilspørge vidnet endnu, om omspurgte kvindfolk ikke har siddet til huse på egen hånd og gør ... - Vidnet svarede, at han har set, hun har siddet og gjort knippels, men om hun tjente hendes broder eller ej, det kunne vidnet ikke egentlig forklare.

- 10.- om Hans Tromslar i titbemeldte Drostrup ikke har haft en karl navnl. Iver Jensen og en pige i sin tjenste ved forhen omspurgte terminers tider. - Vidnet svarede, at [=> AO2 162] omspurgte karl vel tjente Hans Trommeslar fra sidste forår og indtil afvigte Michaeli; vidnet kan ikke nægte, jo omspurgte pige ligeledes har tjent bem.te mand, men først kommet i tjeneste hos ham ungefær 14 dage efter næstleden St. Hansdag.

Hr. Bytzou tilspurgte vidnet, om ej bemeldte karl Iver Jensen havde fæstet af herskabet på Estrup et sted i Gammelby, om det ham var bevidst, hvilket fæste formenes at han holde ham fri for denne skats erlæggelse. - Vidnet svarede, at han vel havde hørt, at ermeldte Iver Jensen havde fæstet et sted i Gammelby på Estrup gods, men ikke set hans fæstebrev. - Hr.

Bytzou af samme årsag, som vidnet har afvundet, har udeladt berørte Iver Jensen af hans mandtal sidste juli termin.

Seigr. Hans Fogh spurgte vidnet endnu, om han ved, hvor den omvundne Hans Trommeslars tjenestekvinde frakom, da hun kom udi hans tjeneste. - Vidnet svarede, det vidste han ikke. Endnu, om vidnet vidste, hvor hun hjemmehører. Vidnet svarede, at han ikke vidste hendes hjemme, men vel havde hørt af andre folk, at hun har været gift i Vejen by.

11.- om ikke forleden sidste vinter sat til huse som indsidder i Drostrup en mand ved navn Isak med sin hustru og var friske og stærke folk, og om de har ejet ko og får. - Hertil vidnet svarede, at det er i sandhed, at disse omspurgte gamle folk er(?) i Drostrup, men samme har hverken ko eller får i eje, men forleden vinter var de i Drostrup. Videre omspurgt, i hvis hus bemeldte folk sig opholdt haver forleden vinter, og om samme er så aldrende, at de ikke formår at tjene for deres brød. - Vidnet svarede, at de sidstleden vinter opholdt dem i Niels Knudsens hus i Drostrup. Hvad deres alderdom angår, da ved vidnet samme ikke, men det ved han, ingen af dem har tjent noget med arbejde i nogle år, men vel hørt, at han har været markmand ved Ribe sidst afvigte sommer; hvor hustruen har været, er vidnet ubevidst.

12.- om ikke Ebbe Laursen og hustru i Keldbjerg sidder i fællig med deres søn og sin hustru og er alle i god stand, igen om de ikke søger een dug og disk samt om ikke også ,der er eller har været til huse bemeldte Niels Ebbesens halve søster eller og Ebbe Laursens [= > fol. 249] stiftatter. - Vidnet svarede, at han ikke kunne nægte, at de jo var udi fællig sammen og søgte een dug og disk, tillige var vidnet ej andet vidende, end Ebbe Laursen med hans hustru og Niels Ebbesen med hans var jo i nogenlunde skikkelig tilstand. Hvad Ebbe Laursens stiftatter angår, da ved vidnet, at hun er i Keldbjerg og der har hendes opholdssted, men om hun er i huse hos Ebbe Laursen og søn eller for sig selv der i gården i et andert hus, det ved vidnet ikke.

Hr. Bytzou måtte også om dette sidste spørgsmål, som blev givet til vidnet angående Ebbe Laursen og hans søn Niels Ebbesel, hvilke begge har Keldbjerg i fæste, svare, at de begge er Gud ske lov i god velstand og søger dug og disk med hverandre, og fordi de har et sted i fæste, formenede ej at skal svare skat som inderster, efterdi de har sted og fæst, og derfor er de ej i hans mandtaller tilforn indførte som husfolk. Hvad Ebbe Laursens stiftatter er angående, da fordi hun er ældgammel og skrøbelig, ja derhos ganske fattig, er hun tilforn i mandtallet indført for dem, som ikke kan give skat.

Fremstod at vidne Claus Mikkelsen og Peder Christensen, begge af Gammelby, som efter at næstforrige vidne Jakob Nielsen af Drostrup hans forklaring for dem var bleven oplæst og spørgsmålene dem betydet, i alle måder fulgte samme vidnes aflæggelse at være i sandhed og således sig forholdende som forklaret er. - Ellers fandt Fogh sig endnu fornødiget til forbemeldte tvende vidner at gøre spørgsmål:

1. - om Christen Jellesen Gammelby ikke havde en søn, som var hjemme forleden vinter. - Vidnerne svarede, at omspurgte Christen Jellesens søn ej var hjemme forleden sidste vinter, men så vidt de ved, tjente han i Gustrupgård.
2. - om Claus Mikkelsen, som er det ene vidne, havde ikke en kvinde til huse sidste vinter i Gammelby, og at samme kvinde tjente nu næst forvigte sommer. - Begge vidnerne forklarede, at omspurgte kvindfolk har tjent forn.te Claus Mikkelsen fra Michaeli 1739 indtil næstafvigte 14 dage efter St. Jansdag, hvor hun skal vælre anført og betalt hendes skat, og ikke været til huse men i virkelig tjeneste.

3. - om Morten Jellesen i forn.te Gammelby [=> AO2 163] ikke med sin hustru er i fællig med deres svoger og hans fæstemøl. - Vidnerne svarede jo, det forholder sig som spørgsmålet formelder, og at de søger een dug og disk til hobe.

Hr. Bytzou måtte erindre retten om, hvad Morten Jellesen, som tilforn har haft i fæste præstens annexgård i Gammelby, ar været for alderdoms skyld forårsaget til at afstå hans gård til hans svoger, med hvilken han søger vel dug og disk, er ej udi dette indgivne mandtal anført for at kunne svare skat, fordi han er affældig tillige med hans hustru.

4. - om Niels Mortensen ibidem havde ikke næst afvigte sommer en tjenestekarl, en søn, en pige, en datter, og om samme ikke befandtes hos nham sidst forvigte vinter, eller hvor mange af dem han havde. - Vidnerne svarede, at forleden vinter havde Niels Mortensen hans stiftsøn Iver Jensen, som har den halve part af gården i fæste; flere tjenestefolk havde han ikke omspurgt sidste vinter, men næst forvigte sommer havde han i tjeneste en karl navnlig Peder Jørgensen, som i lige måde har et sted i fæste i Gammelby på seigr. Peder Thonbos gods; så har han og haft en tjenestekvinde, men om hun var kommen i tjeneste før St. Hansdag eller straks efter, kunne vidnerne ikke erindre; men som de har hørt, skal hun være kommen fra Bække sogn til Niels Mortensen. H vad datteren angår, da ved vidnerne sandfærdig, at hun endnu ej er sine fulde femten år.

Siden vidnerne har forklaret, at omvundne Niels Mortensen i Gammelby har afstået halvparten af sin påboende gård til hans stiftsøn Iver Jensen, så er seigr. Foghs spørgsmål for det første, om de sidder ikke i fællig sammen, og for det andet, om bemeldte Iver Jensen var hjemme ved den ommeldte i fæste havende gård eller ikke i denne næstafvigte sommer. - Vidnerne svarede, at når Iver Jensen var hjemme hos stiffaderen, søgte de een dug og disk sammen, men sidstleden sommer var bem.te Iver Jensen til Hans Trommeslåers i Drostrup at tjene.

5. - om en kvinde ved navn Maren Ammer(?) ikke havde siddet til huse i bemeldte Gammelby, da de tvende sidste terminer forefaldt. - Vidnerne svarede, at omspurgt Maren Amme var nu ikke i Gammelby, ej heller har været der i nogle år, men opholder sig i Niels Knudsens hus i Drostrup.
6. Sluttelig blev vidnerne tilspurgt, at som Peder Jørgensen i Gammelby findes i provstens mandtal indført for [=> foll. 250] en tjenestepige til januar termin 1740 og Peder Christensen ibidem ligeledes for en dito udi sidste juli termin, så ville vidnerne give forklaring om, hvem samme kvindesperson er en eller to. - Vidnerne svarede, at hun ingensteds har tjent på et par års tid, og er hun den selvsamme, som omspurgt er, og hendes navn er Maren Andersdatter, så vel som og har hendes tilholdssted i et lidet hus hos det ene vidne Peder Christensen.

Endnu fremstod de tvende tilstedeværende vidner Hans Mikkelsen og Anders Mogensen af Nyby, som af seigr. Fogh blev tilspurgt:

1. - om bemeldte vidne Anders Mogensen ikke havde en søn hjemme næst forvigte vinter, da januar termin folkeskat burde antegnes. - Faderen Anders Mogensen tilstod, at hans som, som omspurgt er, ved juletider 1740 var 15 år. Den anden vidne Hans Mikkelsen svarede, at den omspurgtes alder var ham ubevidst, såsom han ikke var barnefødt i Læborg sogn.
2. Til slutning blev vidnerne tilspurgt, om den ene vidne Hans Mikkelsen havde ikke en pige som folkeskat burde at give for januar og juli terminer næstforvig flere end den, som i præstens mandtaller er anført. - Vidnet Hans Mikkelsen forklarede, at han vel sidste januar og juli terminer har haft en datter mere end den, som i præstens mandtal er anført, men

samme har ikke opnået sine fulde 15 år før end nu sidst afvigte kornhøst, som kirkebogen kan udvise. - Seigr. Hans Fogh tilspurgte vidnet Hans Mikkelsen, om han kan læse skrift, og om han har seet kirkebogen og hans datters navn der indført. Vidnet svarede først, at han bode kan læse og skrive; andet, har han og set kirkebogen, men 3. ikke set hans datters navn deri, men hørt, at provsten hr. Niels Bytzou har læst ham hendes navn for af kirkebogen i menighedens påhør.

Seigr. Hans Fogh ville ikke formedelst den påtrængende nat længe opholde retten eller de øvrige tingsager. [=> AO2 164] De udeblevne vidner begærede Fogh lovdaget undtagen Jens Sørensen af Drostrup og Niels Skou af Nyby, som Fogh ikke ville forulejlige her til tinget at møde i henseende han fornemmede deres vidnesbyrd ikke at være fornøden. Retten forelagde efterskrevne såsom Peder Lauridsen, Jens Christensen og Jens Andersen af ... drup, Christen Christensen, Bennet Jepsen og Christen Skytte af Lovrup, Jens Jepsen i Tange(?), Anders Pedersen i Nør Bøl (Nørbølling?), Laurids Hansen i Nør Høe(?), Hans Smed, Eske Pedersen og Christen Hansen i Sønder Gørding til [22/12](#). Lovdagelsen skal også meldes velærværdige og vellærde hr. Jochum Frederik Neuman.

AO2 164, fol. 251:

Den her foran på folio 244 citrerede kaldsmemorial: Christen Christensen Glarmester i Sønder Holsted stævner Hans Pedersen Ulf den ældre i Asserbøl - alt betræffende den af eder ... mandag d. 28. nov. ved åen ved Hulkær mølle på Christen Glarmester forøvede gerning med jordskub, hug og slag, så han derved er tilføjet 3 store huller i hovedet foruden på andre steder af slag skade bekommet haver. Synsmændene Morten Jepsen og Christen Jensen, begge af Sønder Holsted, samt møllerens søn Holden stævnes som vidner.

Memorial til stiftsbefalingsmand von Gabel fra folke- og familieskatsforpagteren Peder Steffensen på Lunderup om at få Hans Fogh på Endrupholm autoriseret til at gå i rette for sig udi de sager folkeskatten betræffende, som han finder fornøden at påtale - samt påfølgende resolution:

Da der undertiden møder mig en og anden urigtighed betræffende den mig udi forpagtning allernådigst forundte folke- og familieskat på landet i Riberhus amt, særdeles ved dels præsters mandtallers vrang og urigtige forfattelse med andet mere, hvorom jeg uforbigængelig mø nødes ved en og anden ret at søge de skyldige for deres efterladenhed og andre forseelser, som herudinden allerede er og herefter kan forefalde og indløbe mod min meddelte forpagtningskontrakt og den [=> AO2 165] allernådigst udgangne consumptions- og folkeskatsforordning, og det for vidtløftigheds skyld falder mig undertiden ikke muligt selv tingene at besørge, så er jeg underdanigst bedende, Deres excellence nådgunstig ville tillade og autorisere fuldmægtigen ved Endrupholm Hans Fogh, som jeg mener dertil at formå, når jeg ej selv dertil har lejlighed, at han ved retterne overalt her i amteet på mine vegne måtte påtage og udføre deslige for de sager, jeg er nødigen hderudinden at

påtale lade

AO2 165:

Von Gabels autorisation.

Kaldsmemorial i obennævnte sag heer foran på folio 245 citeret: Provsten Niels Nochum Bytzou i Vejen og sognepræst Jochum Frederik Neumann i Gørding stævnes til tinget 8/12 for at anhøre vidner m.m. - samt endelig for dom betræffende de formenende vrangelige angivelser, fauter og urigtigheder, som skal forefindes i mandtallerne. Stævning også til vidnerne, som er nævnt ved navn.

fol. 252:

Torsdagen den 22. december 1740:

Christen Christensen Glarmester af Sønder Holsted ctr. Hans Pedersen Ulf den ældre af Asserbøl. Herredsskriver Hellesen på vegne af glarmesteren fremlagde forelæggelse ... lyder folio 255.256. På Hans Pedersens vegne mødte Hans Pedersen Brander den yngre og irettelagde et indlæg (fol. 256). På Hollen Hollensens vegne mødte 2 udskikkede navnl. Ole Iversen og Hans Christensen, begge af Sønder Holsted, som på et stykke stemplet papir fremlagde Hollen Hollensen Kornbeck fra Hulkær mølle hans skriftlige vidne. Herimod at svare mødte herredsskriver Hellesen på Christen Christensen Glarmesters vegne og protesterede i kraftigste måder, at sådan en løs schatecte ikke bør ... indlemmes Holden Holdensen Kornbeck ikke kan regnes iblandt dem, som jo selv personlig bør møde ved tinget sit vidne at aflægge, ej heller er syg eller sengeliggende, at han ... selv kan comparere, vorfor vedkommende har deres regres til ham for udeblivelse og bør bøde sin faldsmål efter loven. Begærede det ene vidne Maren Mikkelsdatter fra Hulkær antaget til forhør. - Retten ville fornemme og tilspørge disse 2 fremskikkede, om Holden Holdensen Kornbæk selv havde skrevet og underskrevet dokumentet, hvortil de begge svarede, at han både kunne læse og skrive, men om han dette har skreven og underskreven, vidste de ikke; [=> AO2 166] men samme er dem overleveret af hans fader Holden Christiansen af Hulkær mølle. Retten i sådan tilfælde antog dette til læsning og til tingsvidnets indlemmelse, siden loven pag. 104 et hundrede og fem art. fjerde (DL 1-13-4) sligt tillader, men hvorvidt samme er og kan gælde, så og hvad straf og mulkt Holden Holdensen for modvillig udeblivelse imod rettens ... givne forelæggelse, skal ved doms slutning skal blive observeret ...

Maren Mikkelsdatter blev tilspurgt:

1. Om Christen Glarmester ikke næstafvigte 28. nov. om mandag var ved Hulkær mølle ved åen sammesteds at fiske eller mede fisk. - Vidnet svarede ja.
2. Om ikke samme dag og tid var nærværende Hans Pedesen Ulf den ældre af Asserbøl med korn til møllen at male. - Hertil svarede vidnet ligeledes ja.
3. Om Hans Pedersen Ulf tillige med Christen Glarmester ikke var inde i møllehuset, og var

- imellem dem ikke faldet nogen dispute og uenighed imellem dem, formedelst fornævnte glarmester ikke kunne på Hans Pedersen Ulfs begæring assistere ham med penge til låns(?).
- Vidnet svarede, at ommeldte Hans Ulf og Christen Glarmester var omspurgte dag ved middagstider inde begge samlede i møllehuset, da vidnet hørte vel, der faldt nogle ordveksling imellem dem, men hvorom samme vr, kan vidnet ikke egentlig forklare, siden hun var udi et andet stue og undertiden ude ved kværnet.
4. Om vidnet ikke er bevidst, da dette var sket, at Christen Glarmester derpå gik ud igen til åen at mede fiske. - Vidnet svarede, at efter Hans Ulf og Christen Glarmester som foremeldt havde været inde i møllehuset, så vidnet, at Christen Glarmester gik ud til åen igen at fiske.
 5. Om vidnet ikke har set, at da glarmesteren stod ved oåen at fiske, det Hans Ulf gik didhen til ham, og om ikke samme tid så, at fornævnte Ulf overfaldt ham, slog ham til jroden og gav ham hug og slag af sin i hånd havende pisk. - Vidnet svarede, det vidste hun intet af, såsom hun sad inde i huset ved hendes gerning.
 6. Tilspurgt, om vidnet med sandfærdighed kan benægte, at hun ikke har hørt, det Hans Ulf har udsagt i huset sammt tid eller uden huset, at han ville angribe og traktere glarmesteren med hug og slag, hvor han kunne træffe ham. - Vidnet svarede, det ve dhun ikke nogensinde at have hørt.
 7. Om det ikke er vidnet bekendt og fuld vitterligt som og har set, det Christen Glarmester, straks efter denne ordveksling var sket i huset, [= > fol. 253] kom op fra åen til møllehuset ganske våd og skiden, blodig og 3 huller i hovedet med mere beskadigelse på den ene ... og beklagede sig for vidnet, hvorledes Hans Ulf havde tilføjet ham slig skade og såremål, og om vidnet ikke samme tid så, at Hans Ulf derpå satte sig på sin vogn og kørte over åen bort, og om hun ikke da hørte, at glarmesteren råbte efter fornævnte Ulf, at han skulle bie og svare til hans gerninger, som han imod ham forøvet haver. - Vidnet svarede, nogen kort tid efter, ungefær henved en times tid, Christen Glarmester, som afvundet er, var gåen ud at fiske, kom han ind igen i møllehuset og var blå og blodig samt skiden på sine klæder, item var våd, og vidnet tilbød at ville afto ham, hvilket han ikke ville, men hvor mange såremål glarmesteren havde, agtede hun ikke; så og Hans Ulf, da han kørte ved den anden side af åen; hørte og Christen Glarmester råbte ligesom det kunne have været efter Hans Ulf med disse ord "Bi, din tyv", hvilke ord faldt 2 á 3 gange af glarmesteren, og så vidt vidnet kan erindre sig, da lagde glarmesteren disse ord til, da han råbte, "og svar til dine gerninger".
 8. Om der var andre ved Hulkær mølle eller ved åen end som Christen Glarmester og Hans Ulf, som kunne have tilføjet glarmesteren omvundne såremål eller beskadigelse. - Vidnet svarede nej, hun vidste ingen andre inden eller uden ved møllen omspurgte tid end som glarmesteren og Hans Ulf.

Citanten begærede sagen opsat i 4 uger, som er til [19/1](#) for desmidlertid at lade erhverve og tage continuationstævning til ydermere oplysning.

fol. 253:

Den sag, som folke- og familieskatsforpagteren Stephansen på Lunderup han ladet anhängiggøre contra hr. Bytzou i Vejen og hr. Neumann i Gørding. (Vidneafhørelsen idag drejer sig udelukkende

om Gørding sogn). [19/1-41](#).

AO2 169:

De idag d. 22. dec. producerede og her foran citerede dokumenter lyder efter hinanden som følger:

Extrakt af Gørding-Malt herreds tingprotokol torsdagen den 8. dec. 1740. (Sagen Christen Glarmester ctr. Hans Pedersen Ulf den ældre, forelæggelse).

fol. 256:

Herren Søren Bierum, ædle hr. herredsfoged. Jeg er af Christen Glarmester bleven stævnet og beskyldt ham at skal have slaget og såremål tilføjet, men som hans mig pålagte beskyldninger i så måde er med sandhed uoverensstemmende, så formoder jeg, de og min person angående blive lige så uefterrettelig som ubeviselig, altså bedes ydmygst genpart ved det af ham imod mig agtende tingsvidnes fyørelse i denne sag, når sluttet er, mig mod billig betaling gunstig at forundes må, eftersom jeg årsagen min ret imod ham i alle lovlige tilfælde at tage forbeholden. Tjenstl. bedende, dette mit korte indlæg må vorde læst, påskreven og akten tilført. Og forbliver ædle hr. herredsfoged herren Søren Bierums ydmygst og skyldigste tjener. Hans Pedersen Ulf, Asserbøl, d. 20. dec. anno 1740.

Følger her indført Holden Holdensens fremsendte dokument foran på folio 252 citeret sålydende: Kgl. maj.ts herredsfoged ædle Søren Bierum. Siden Christen Glarmester af Sønder Holsted har ladet mig kalde mit vidne udi den af han indstævnedes sag såremål betræffende at meddele, såsom jeg ikke formedelst møllens uomgængelige opvartning ved møllegæsternes maling personligt har kunnet møde, så har jeg ikke villet efterlade mit sandfærdige vidne herved at meddele som følger. Næst afvigte mandag 3 uger ungefær en times tid før solens nedgang, da jeg på min hjemvej af marken til Hulkærgords sønder huses vester ende, kom Christen Glarmester gående op fra møllegården skiden, våd og blodig. Spurgte ham derfor ad med de ord, "Hvordan er det, I ser ud". Dertil han svarede, det havde en morder gjort, men navngav ingen; gik så bort med vejen ad Helsted sigende at ville hjem og lade sig syne. Men jeg har ikke set at nogen ringeste såremål, hug eller slag ham at være bleven tilføjet. At dette således er i al sandhed, testeres hermed, så sandt hjælpe mig Gud og Hans Hellige Ord. Datum Hulkær mølle d. 22. dec. 1740. Holden Holdensen Kornbeck.

Skads-Gørding-Malt herreder 1736-47

1741

(Da det er kopien af tingbogen på ArkivalierOnline, der er grundlag for denne ekstrakt, vil der være henvisninger til løbenumrene i den: AO x).

AO2 170:

I Jesu navn torsdagen den 12. januar 1741:

AO2 171:

Torsdagen den 19. januar 1741:

Christen Christen Glarmester ctr. Hans Pedersen Ulf den ældre. På vegne af glarmesteren mødte hans husbond jægermesterens fuldmægtig seigr. Jens Helleesen af Bobøl og forestillede 2 kaldspersoner, Thomas Christensen af Holsted og Greis Christensen, som efter en continuationsstævning havde kaldt således som folio 259 udviser. De indstævnte vidner blev påråbt, men inden andre mødte end Niels Pedersen af Nørbølling og Holden Møller og hans datter Catrine Holdensdatter i Hulkær mølle.

Niels Pedersen af Nørbølling:

1. Om Christen Glarmester ikke næstafvigte 28. nov. en mandag var ved Hulkær mølle. - Vidnet svarede ja.
2. Om ikke samme dag og tid var nærværende Hans Ulf den ældre af Asserbøl med ... til mølle at lade male. Vidnet svarede ja.
3. Om Hans Ulf tillige med Christen Glarmester var udi møllehuset, om ikke imellem dem begge faldt despytter og uenighed, formedelst forn.te glarmester ikke ville eller kunne låne ham penge, så det sidst derover gik på skældsord løs, at Hans Ulf skældte glarmesteren og han Hans Ulf igen. - Dette spørgsmål kunne vidnet således som omspurgt er erindre at være i sandhed.
4. Til slutning tilspurgt vidnet, om der var andre samme dag og tid ved Hulkær mølle eller vidste andre, der kunne [= > fol. 258] tilføje Christen Glarmester nogen såremål og skade. - Vidnet svarede, at der var nogen anden i møllen uden Hans Pedersen den ældre af Asserbøl, om han har gjort gerningen, som Christen Glarmester påanker, ved vidnet ikke, såsom vidnet gik bort, før end videre skete.
Før end vidnet aflagde ed, pårøbte retten Hans Hansen(!) den ældre af Asserbøl, om han selv eller nogen på hans vegne var til stede at quæstionere vidnet; men ingen mødte.

2. vidne, Catrine Holdensdatter af Hulkær mølle:

1. Efter at 1. spørgsmål til forrige vidne hende blev forelæst, tilstod hun samme således i sandhed at være, som forrige vidne udsagt haver.
2. tilstod ligeledes.

3. Vidnet svarede, at hun vel hørte samme tid, at Christen Glarmester og Hans Ulf var i tvistighed, men hvorom det var, vidste vidnet ikke.
4. Vidnet svarede, at der var ingen samme tid i eller ved møllen uden forrige vidne Niels Pedersen af Nørbølling og Hans Ulf den ældre af Asserbøl.
5. Tilspurgt, om det ikke er vidnet bekendt og fuldt vitterligt sosm og at have set, at Christen Glarmester kom ind i møllehuset ganske dyndvåd, skiden og blodig med tre huller i hovedet og hans ene hånd beskadiget og beklagede sig, hvorledes Hans Ulf havde glubskervis sig sig uafvidende indsneget sig på ham og således blev handlet. - Vidnet svarede, at samme dag kan hun ikke nægte, at Christen Glarmester kom ind i møllen i stuen og var både våd, skiden og blodig, men hvad ord han talte og på hvem han klagede, kan vidnet ikke erindre, såsom hun ikke gav agt derpå.
6. Endvidere tilspurgt, om vidnet ikke har hørt af Hans Ulfs mund, enten omvundne 28. nov., før denne overfald af ham på glarmesteren skete, det han truede at ville hævne sig på ham med hug og slag, som og om han, nemlig Hans Ulf, ikke siden den tid har udsagt for vidnet eller andre, hvorledes han havde handlet glarmesteren forbemeldte tid. - Dette spørgsmål svarede vidnet således, at hun ikke kunne erindre sig at have hørt omspurgte udtale af Hans Ulf enten den tid eller siden.
7. Til slutning tilspurgt, om vidnet ganske intet videre i denne sag er bevidst, end hun afvundet haver til denne sags oplysning. - Vidnet svarede, at hun allerede har vundet, hvad hun i denne sag er vitterlig og hun kan erindre.

3. vidne, Holden Kornbeck af Hulkær mølle:

1. Om vidnet ikke har hørt af Hans Ulfs mund enten omvundne 28. nov. før denne overfald af ham på glarmesteren skete, [=> AO2 172] det han truede at ville hævne sig på ham med hug og slag, som og om han, nemlig Hans Ulf, ikke siden den tid har udsagt for vidnet heller andre, hvorledes han havde handlet glarmesteren. - På dette spørgsmål vidste vidnet ikke at give nogen forklaring.
2. Sluttelig tilspurgt, om vidnet ganske intet videre til denne sags oplysning ved sig at erindre. - Vidnet gav sit udførlige svar, at han ganske intet til denne sags oplysning ved at gøre nogen forklaring, helst og fordi han ikke var hjemme, da dette omvundne klammeri passerede, og således derom havde ingen kundskab uden alene, hvad han nu siden af spargement har kunnet erfare.

Siden citantens fuldmægtig måtte fornemme, at Christen Nielsen og Hans Ulf den yngre, som er indstævnet for at vidne i sagen, er udeblevet, altså begærede retten behageligen ville forelægge dem under faldsmål at møde idag 14 dage d. [3. februar](#), som er en fredag, formedelst den anordnede tingdag om torsdagen er Marie Renselsesdag.

AO2 172:

Folke- og familieskatsforpagter Stephansens sag. Hans Fogh producerede et indlæg (fol. 259-262) med deri allegerede dokumenter. Sagen optaget til dom.

fol. 259:

Mikkel Jakobsen af Tuesbøl fremstillede 2 kaldsmænd, Peder Poulsen af Brørupgård og Jørgen Hansen af Tuesbøl, der har indevarslet Peder Jensen af Eskelund angående en disput, dem er imellemkommen i Hulkær mølle, hvor Peder Jensen skal have beskyldt Mikkel Jakobsen (fol. 262). Peder Jensen var mødt i retten. /: Herskabets fuldmægtig Søren Johansen inponerede disse 2 stridsparter til forlig på den condition, at Peder Jensen deklarerer Mikkel Jakobsen, at han ej har nogen fjendskab eller ondskab med ham eller nogen af hans, ja end ikke med ham eller nogen af hans enten nu eller i længden af tid vidste partical på ærl. navn og rygte at sige, og hvorpå de her for retten har givet hverandre deres hænder. Men Mikkel Jakobsen af Tuesbøl begærede tingsvidne udstedt.

Efterskrevne dokumenter, som idag d. 19. jan. forhen i protokollen citeret:

En kaldsmemorial fra Christen Glarmester i Sønder Holsted (hans continuationsstævning).

Hans Foghs indlæg: Da monsieur Peder Stephansen kom i erfaring, hvorledes det så uforventende lod sig anse, ligesom det dependerede alene af en del præsters urigtige mandtallers forfattelse, hvorvidt de ville forunde ham consumptionens- og folkeskattens oppebørsel, idet de efter egen tykke har udeladt og forbigået dels af de udi deres anfortroede sogne, som dog i følge af den kgl. allernådigste forordning af 31. december 1700 hans forpagtningskontrakts tilhold samt højlovlige rentekammerkollegii resolution virkeligen burde svare, og dels ellers vrangeligen anført, alt til forpagterens ikke liden skade og afgang udi hans lovlige oppebørsel, så har han og ej uden billig føje ligesom været necessiteret til den ulejlighed, han ventelig har gjort provsten velærværdige hr. Niels Bytzow i Vejen og velærværdige hr. Neumann i Gørding ved denne sags indstævning her for denne ret og for da at lægge de gode mænds fauter og urigtige angivelser for lyset. Så vidt endnu for denne sinde allerede har været at udfinde betræffende deres indleverede mandtaller til forvigte januar og juli terminer consumption og folkeskat 1740, så produceres herved det her af retten sidste afvigte 22. dec. udstedte tingsvidne Litra A, som jeg begærer i retten læst og påskreven og siden denne domsakt, som ske bør, vedhæftet, hvoraf jeg til rettens oplysning vil have erindret følgende:

1: Hvad hr. Niels Bytzow i Vejen vedkommer, da for det

1. bevises med dette tingsvidne pag. 7, at Nis Hansen i Vejen har haft ... tjenestekarl og 1 huskvinde næstforrige sommer, hvilke af mandtallet er udeladt til juli termin, som har Bytzow har ladet tilføre at være forbigået, fordi Simon Madsen i Vejen mølle tilforn har haft dette sted i fæste, men en slet og uantagelig raison, thi om end så havde været, som det dog ikke er, at Simon Madsen har haft det udi nogen accort, så havde det været en sag, der ikke vedkom hr. Bytzow, men han kunne ikkun have ladet sig i så fald forordningen med hans mandtallers forfattelse være efterrettelig.

2. Tingsvidnet pag. 8 viser, at Hans Fynbo Murmester med hustru samt 2 kvindfolk har siddet til huse udi bymændenes hus i Vejen, men i mandtallet til juli termin sidst er de ikke retteligen anført.
3. Pag. 9 forklarer vidnerne, at Niels Olesens søn i Vejen var sine femten år, men findes dog ikke på mandtallet anført.
4. Videre forklarer pag. 9 og 10, at udi Jakob Hansens hus i Vejen var en indsidderkvinde både i januar og juli terminer 1740, som ikke udi mandtallerne findes anført.
5. Fremdeles pag. 10 forklarer vidnerne, at Tonnes Egersens hustru har siddet til huse hos Jørgen Jørgensen i Vejen, som og af mandtallerne aldeles er udeladt.
6. På pag. 11 er bevist, at Anders Hansen og hustru sidder til huse i Vejen og bruger kræmmeri, som ikke således i mandtallet er anført.
7. Så forklares og, at Niels Krylle, som sidder i fællig med hans søn, samme søn er vel anført som tjenestekarl i januar termin, men udi juli termin findes han aldeles udeladt.
8. Pag. 12 viser, at en væverske Anne Godskes har siddet til huse hos Niels Jepsen i Vejen 1 eller 2 måneder før påske og fremdeles, som i ringeste burde være anført til juli termin, men hun er ligesom de andre forbigået.
9. På pag. 13 forklares, at en del af bønderne sidder i fællig med deres sønner og med dem søger dug og disk, og at Frands Madsens søn er ugift, samt at bemeldte [= > AO2 173] Frands Madsens hustru holder hus for dem begge, som præstens mandtaller ikke retteligen forklarer.
10. Pag. 15 og 16 beviser, at Knud Pedersen Kiems i Drostrup sidder i fællig med sønnen, som foregives undet udet skin skal have stedet, og at bem.te Knud Pedersen har haft en tjenstekarl noget af vinteren og al afvigte sommer, men præsten forklarer hverken deres fællig ikke heller hr hanført Knud Pedersens tjenstekarl i en af sine mandtaller.
11. Fremdeles pag. 16 så vel som 17 og 18 beviser, at Jens Eskesen og hustru var til huse hos Knud Pedersen i Drostrup forleden vinter 1740, og hustruen var der også næst forvigte sommer, er friske og sunde folk, samt har selv ko, men aldeles af mandtallerne til januar og juli terminer 1740 udelukte.
12. Pag. 18 forklarer vidnerne, at der hos Hans Jepsen Søndergaard i Drostrup var 2 huskvinder, moder og datter sidstafvigte sommer, som var i god stgand og havde for dem selv 2 køer og en del får; samme findes i lige måde af præstens mandtal aldeles udeladt.
13. Pag. 19 beviser ligeledes, at 2 kvindfolk, nemlig Mette Munckes og datter både forledes sidste vinter og sommer har på egen hånd siddet til huse hos Hans Christensen i bem.te Drostrup, sammeledes i god stand og har haft både ko og får; hr. Bytzow har vel på bem.te pag. 19 udi dette tingsvidne ladet tilføre, at fornævnte Hans Christensen har angivet disse 2 kvindfolk, som de skulle være hans tjenstefolk, og om nu så var sket, som hr. Bytzow siger, så måtte man jo og have ventet, at de i ringeste ligeledes som tjenstefolk burde været antegnet, men dette har aldeles ingen sammenhæng. Thi udi præstens mandtaller flindes Hans Christensen ikke anført for nogen tjenstefolk, men alene Mette Munkes anført for en pige, ligesom hun i fæste eller brug havde eller virkeligen beboede nogen sted. Og er således alt dette noget vrangelig både først og sidst anført, thi omrørte 2 kvindfolk, Mette Munkes og datter, har begge været indsiddere, hvilket som meldt af vidnerne er forklaret.
14. På ovenbem.te pag. 19 har vidnerne afvundet, at en kvindfolk navnlig Lene tillige med en datter har siddet til huse hos Jakob Nielsen i Drostrup sidst forgangne vinter og sommer, som har været i god stand og selv har haft ko og får, hvilke ikke, som ske burde, i mandtallerne findes anført, men enten aldeles udeladt eller vrangeligen antegnet, og tilstår

- hr. Bytzow selv på smme sted i tingsvidnet, at disse for tjenestefolk var angivet og tilført. Men dette finder lige så lidt sted at bygge på, thi mandtallet udviser ikke, at bemeldte Jakob Nielsen nogens teds er anskreven uden for en tjenestepige, som vidnerne har forklaret at være Jakob Niensens egen ssster. Og fremmøder hr. Bytzows fauter i lige måde i denne post.
15. Udi tingsvidnets pag. 20 er afvundet, at merbem.te Jakob Nielsen har udi forberørte januar og juli terminer haft både sin broder og søster hos sig, som for tjenstefolk skulle være anført. Men udi juli termin er samme broder af mandtallet aldeles forbigået og udeladt.
16. Videre udviser tingsvidnets endnu pag. 20, at en kvindfolk ved navn Maren Tobakmands sidst forleden vinter og sommer har siddet til huse i Drostrup og har haft hjemme hos sig em vinteren både søn og datter, hvilke alle af præstens mandtaller i begge terminer er udelukt.
17. Pag. 21 beviser, at der udi Jens Staulunds hus i Drostrup var forleden sidste vinter og sommer 1 pige, som gjorde knippels ved navn Helveig, men om hun egentlig sad til huse på egen hånd eller tjente bemeldte hendes broder, det forklarer vidnerne ikke, og om dun da endelig skulle anses som bemeldte Jens Staulunds tjenestepige, som hr. Bytzow tignsvidnet sammesteds har tilført, så findes hun dog aldeles udeladt af mandtallet for jan. termin.
18. Ligeledes viser tingsvidnet pag. 21, at der hos Hans Tromslaar i forn.te Drostrup tjente en karl navnlig Iver Jensen og en kvindfolk forleden sommer, men ingen på præstens mandtal findes anført, og har hr. Bytzow vel ladet hans undskyldning tingsvidnet sammesteds tilføre, af hvad årsag han ikke havde anført denne tjenestekarl til sidste juli termin, som han foregiver at være fordi han havde hørt, samme tjenestekarl haver fæstet et sted i Gammelbø, men en slet reson til at udelade karlen af mandtallet efter og lige så ugyldig en formening til befrielse for folkeskattens betaling, når karlen ikke virkelig bebor det foregivende i fæste havende sted, men går i anden by og tjener. Men jeg kan vel tænke denne såvel som aange flere skulle, om muligt var, forskånes for denne skats betaling og derfor har der ikke været andet råd end som at udelukke ham af mandtallet, thi ellers kunne de vel forestille dem, at det foregivende fæste ej har kunnet hjælpe.
19. Tingsvidnet pag. 22 og 23 udviser, at en husmand navnlig Isak med hustru har siddet til huse forlenden vinter 1740 udi Niels Knudsens hus i Drostrup, men det har da selvsamme beskaffenhed med dem som med de andre, at de af præstens mandtal er udeladt.
20. Med pag. 23 og 24 bevises, at Ebbe Laursen og hans hustru i Keldbjerg med sønnen Niels Ebbesen og hans hustru ibm. sidder i fællig sammen, samt at Ebbe Laursens stiftatter er dere til huse, men ganske intet herom findes omrørt udi præstens mandtaller.
21. På pag. 26 og 27 har vidnerne forklaret, at Niels Mortensen i Gammelby havde hans stiftsøn hjemme forleden sidste vinter, og næstfølgende sidste sommer havde han en tjenestekarl, den første foregives at skulle have bemeldte Niels Mortensens sted i fæste, men jeg har forhen på pag. 18 vist, at denne karl virkelig tjente [= > fol. 260] Hans Trommeslaar i Drostrup for kost og løn forleden sidste sommer, og da nu den anden ligeledes tjente i Gammelby dito sommer, så har det med dem een beskaffenhed og ej udi mandtallerne findes anførte, så retten heraf kan se, hvor grovelig herudinden begås både i den ene og anden måde alene for at defraudere hans maj.ts udi sine intrader, og skulle sådanne pro forma fæstebreve /: om jeg med permission så må kalde dem :/befri nogen tjenestekarl eller dreng for denne personalskats betaling, så ville det blive ventelig, at denne allernådigste påbud omsider ville forsvinde og næsten blive til intet. Forbemeldte Niels Mortensen har og afvigte sommer haft en tjenestekvinde, men præstens mandtal efter vedtagne måde den samme har udeladt.
22. På pag. 28 siger vidnerne, at der har siddet til huse hos Niels Knudsen i Drostrup en

- kvindfolk ved navn Maren Amme, som og er udeladt.
23. Bemeldte pag. 28 formelder, at en kvindfolk Maren Andersdatter har siddet til huse hos Peder Christensen i Gammelby, men udi hr. Bytzows mandtal til jan. termin 1740 findes hun anført for tjenestepige hos Peder Jørgensen, og i juli termin ligeledes hos Peder Christensen, som er således ganske vrangelig, og er dette så soleklar, at enhver upartisk kan se og fornemme ved sådan vrangelige antegnelser ikke er hensigtet til andet end at søge denne kvindfolks befrielse for indsidderskatten, som er 24 sk. hver termin, og i den sted endelig ville forunde forpagteren en 1/3 del deraf ved den ordinære folkeskats betaling.
24. Endnu for det 24. forefinder jeg på pag 29 i tingsvidnet forklaret, at Anders Mogensen i Nyby selv tilstår at han havde en søn hjemme, da januar termin folkeskat 1740 skulle svares, som havde sin alder, men på hr. Bytzows mandtal er den ikke anført.

Og på det dommeren kan have fuldkommen oplysning om alle foranførte fauter, vrangelige angivelser og urigtigheder, jeg allerede har forefunden udi forberørte mandtaller af lprovsten velærværdige hr. Niels Bytzow indleveret over januar og juli terminer consumptions og folkeskat af Vejen og Læborg sogne, så fremlægges herved begge dito mandtaller in originali Litr. B og C, den første dateret 6. dec. 1739 og den anden de dato 12. juni 1740, hvilken sidste vel således vindes dateret, men at den ikke er fremsendt til forpagteren før end den 2. juli, da folkeskatten for denne gang allerede skulle været betalt, det godtgøres med velbem.te hr. Bytzows egenhændige skrivelse til forpagteren mons. Stephansen under forbem.te 2. juli, som herved fremlægges til Litr. D, den jeg tillige med mandtallerne begærer i retten læst og denne akt tilført.

2: Gennemgang af mandtallerne for Gørding sogn.

--- og jeg formener, at hverken uvidenhed, bøndernes angivelse eller nogen anden slags sådan brugende udflugter må eller kan undskylde nogen præst i denne fald. Thi når han udi sin husbesøgelse, som lovens 2. bogs 7. kapitel 1. art. og Ritualen pag. 169 6. kapitel art. 1 allernådigst befaler og stundum indfinder sig hus fra hus i sådan forretning, så skulle jeg vel ikke tro, det kunne fejle, de jo fik tilforladelig kundskab om denne ting, og jeg skulle vel mene, at præsterne, som desforuden bør sørge for hver sjæl udi deres menighed, burde og vide, hvem de der haver. Men hvor løselig denne deres pligt med mandtallernes forfattelse vorder efterkommet, det kan man noksom af disse producerede mandtaller og det derom førte tingsvidne erfare, særdeles hvad hr. Bytzow i Vejen angår, som efter mine tanker synes at have gjort sig større umage med at kunne få dem vrangelig end som rigtig forfattet. Min påstand og irettesættelse bliver da denne, at provsten velærværdige [= > fol. 261] hr. Niels Bytzow for sådan hans herudinden befundne urigtige, vrangelige og uefterrettelige mandtallers forfattelse bør betalte forpagteren ifølge den allegerede kgl. allernådigste forordnings tilhold, nemlig for den første mandtal til januar termin 10 rdl. og for den anden til juli termin 12 rdl. samt for den sidstes udeblivelse over den tid, lovgiveren allernådigst har bealet, 4 rdl. I lige måde at velærværdige hr. Jochum Friderich Neumann for hans urigtige og uefterrettelige mandtaller til forn.te terminer bør betale forbem.te mulkt 22 rdl., og kunne jeg vel have godtgjort, at hans mandtaller ikke til foresatte tider er indleveret, men denne sinde har jeg samme villet forbigå. I det øvrige påstår jeg, at begge deres velærværdigheder pligtig er og bør at blive forpagteren ansvarlig til al den skade og afgang, ham ved alle de af deres mandtaller udeladte eller vrangeligen angivne personer, som denne skat har kunnet tilkomme at svare eller blive tilføjet, om nu nogen desformedelst måtte blive uvis, og det med 1/6 del forhøjelse, og sluttelig at sagvolderne velbemeldte hr. Bytzow og hr. Neumann skyldige er og bør

betale denne årsagede processes anvendte omkostninger i ringeste med 10 rdl., hvorefter jeg uden videe opsættelse vil forvente dommerens lovforsvarlige dom og kendelse, den jeg nok i anledning af forordningen efter gæsterettens måde haver ventet afsagt, men da sagens vidtløftighed ligesom selv forbyder sligt, overlader jeg den ting til dommerens egen gode behandling, med forblivende belædle hr. herredsfogeds tjenstpligtigste tjener Hans Fogh. Gørding-Malt herredsting den 19. januar 1741.

fol. 261:

De udi forberørte indlæg mentionerede dokumenter lyder efter hinanden således:

Mandtal for Vejen og Læborg sogne januar kvartal 1740.

Mandtal for Vejen og Læborg sogne juli kvartal 1740.[AO2 175]

Forbemeldte antegnelse .. til familie- og folkeskatten forfalden til juli termin i år 1740 udi Vejen og Læborg sogne er d. 12. juni 1740 er udi præstens medhjælperes nærværelse, som gav oplysning og bar vidnesbyrd om angivelsens rigtighed, skervet og forfattet af Niels Jochum Bützov.

AO2 175:

Monsieur Stephansen, højstærede og højfornemme ven. Herudi sendes antegnelsen til familie- og folkeskattens juli termin ... 1740 udi Brørup og Lindknud forfalden, som er forfattede af samme sognes velærværdige sognepræst hr. Peder Vinding, hvilken han mig til videre befordring har tilsendt, så og antegnelsen til samme termins familie- og folkeskat udi Vejen og Læborg sogne forfalden, som af mig, disse sognes uværdige præst, ere forfattet. Tillige følger også 5 rdl., som jeg efter acortd skal udi denne termin svare til familie- og folkeskat, tjenstlig bedende, at han, som er hans kgl. maj.tx belbetroede familie- og folkeskatsforpagter udi Riberus amt, dem vil behage at modtage. Iøvrigt forbliver jeg med al behagelig velstands og guddommelig velsignelses hjerteligste tilønskning højtærede og højfornemme ven Deres tjenstskyldigste tjener. Niels Jochum Butzow. Vejen, den 2. juli 1740.

Dernæst produceres en højlovl. rentekammerresolution: --- Hvor findes sønner at have fæstet deres forældres gård og dem virkelig i bruer have og derfor sig for folkeskattens betaling friholder, bør forældrene derimod anses som indsiddere, såfremt de selv ingen gård, boel eller huse i fæste have (m.m.).

AO2 176:

Memorialvarsel fra forvalteren Søren Johannesen på Estrup som fuldmægtig for Mikkel Jakobsen i Tuesbøn her foran på folio 259 citeret lyder således: --- eder Peder Jensen i Eskelund --- angående nogle citanten på ære og læmpe nærrørende ord, hvilke Peder Jensen skal have ladet falde udi Estrup lade, ligesom skulle have stjålet af ejers korn i Hulkær mølle kort før jul sidst. Som vidner indstævnes Thomas Jepsen Stub, Hans Vorbasse, begge af Tuesbøl, Hans Starup den yngre, Adzer

Fynbo og Jørgen Gregorisen samt Knud Jepsen, alle af Eskelund, item mons. Lorents Nissen på Estrup.

Torsdagen den 26. januar 1741:

Herredsskriver Hellesen af Bobøl forestillede to kaldsmænd, Anders Tøgersen af Nørre Holsted og Iver Nielsen af Sønder Holsted (fol. 263). De har stævnet Søren Mikkelsen i Hulkær. Dernæst fremstod Christen Jensen og Thomas Christensen af Sønder Holsted, som fremlagde en specifikation og skriftlig forretningss registrering og vurdering på, hvad Søren Mikkelsen i Hulkær hans i fæste havende sted fandtes, dateret 17. januar havde ankyndiget ved memorial lovlig forbud, hvilke begge dele lyder på fol. 263. Og forklarede de, at de ikke alene denne registrering og vurdering på bedste og retteste måde havde forrettet, men endog denne forbudsmemorial lovlig forkyndt haver. - Søren Mikkelsen mødte og sagde sig intet i nogen måder derimod at have at sige. Citanten bad, retten ville gunstig behage ved dom at stadfæste dette forbud, indtil [=> fol. 263] dom i hovedsagen gangen er. - Retten tilspurgte Søren Mikkelsen, om han ville eller kunne stille nøjagtig kaution for, hvis han søges for at hans husbond. Søren Mikkelsen svarede, at han ingen vidste, der ville cavere for ham. Hvorfor retten i kraft loven ved magt den gjorde forbud og sequestration i han ejende midlere og effekter rørende og urørende efter den prod. registrerings formelding, så at intet, inder hvad prætext det være kunne, deraf ved Søren Mikkelsen og hans hustru og ... forødes, forekommer, sælger eller afhænder noget af bemeldte sequestrerede gods, forinden lovlig dom i hovedsagen gangen er, under den straf, som loven befaler, om noget af ham eller hans bliver forekommet, at undgælde. Hvorefter citanten Utrup som ejer af Hulkærgård saggav Søren Mikkelsen skyldig at være 1740 års landgilde til Martine samme år forfalden efter sit reversalfæstebrev samt Utrups skødes forretning de dato 29. april 1740, som her i retten til eftersyn fremvises, nemlig rug 2½ årte af skæppen efter kapitelstakst 2 mk, er 8 rdl. 2 mk, byg 2½ ørte á skæppen 1 mk. 6 sk, er 6 rdl. 5 mk. 4 sk., for et fødenød beregnes 1 rdl. 2 mk., 1 svin 1 rdl. 2 mk. og 1 gås 1 mk. sk.; foruden prætenderede citanten til lgårdens hartkorn efter forordningen af 15. jan. 1701 og 13. febr. 1722, som er hartkorn 4 td. 5 skp. 3 fjd., á tønne hartkorn 8 rdl., er 37 rdl. 4 mk. 8 sk., en vogn med sit tilhørende 10 rdl., en plov og en harve 6 rdl. - Endvidere fremstillede citanten Utrup tvende mænd navnl. Christen Laursen af Tislund og Hans jensen af Føvling, som fremlagde et skriftligt syn og taxation over husenes brøstfældighed og til dessens reparation vil koste allerringeste 61 rdl. 1 mk. 8 sk. - Utrup satte i rette, at Søren Mikkelsen bør have sin gårds fæste forbrudt, de registrerede og vurderede effekter udi afdrag på den specificerte gæld at forblive, for så vidt de efter vurderingen kan tilstrække, og Søren Mikkelsen den endelige rest, 57. rdl. 4 mk. 12 sk., samt denne processes omkostning bør betale med 2 rdl. 4 mk. heller lide efter loven og kgl. allernådigste forordning af 28. januar 1682 17. artikel, hvorpå Utrup var dom begærende. Søren Mikkelsen vidste intet imod saggivelsen at sige, ej heller begærede sagen opsat, men gerne overlader samme til doms i vente en mild dommer og en nådig husbond.

De på folio 262 citerede dokumenter angående Søren Mikkelsen hans gårds forsidelse:

Stævningen.

AO2 177:

Specifikation over Søren Mikkelsens midler. Ialt vurderet til 75 rdl. 2 mk.

Memorial til sekvestrationen.

Synes på Søren Mikkelsens gård Hulkærgårds brøstfældighed. Reparation vil koste 61 rdl. 1 mk. 8 sk. Af korn var der kun 2 små læs rug, ikke nok til foder og vårsæd.

fol. 264:

Christen Glarmester af Sønder Holsted ctr. Hans Ulf den ældre af Asserbøl. Christen Glarmester fremlagde et forlig. Retten fandt nødvendig i anledning af kgl. forordning om skolekassen at erindre sig dette ved det oplæste forlig, hvori findes tvende erklæringer om Christen Glarmester selv samme har skrevet og underskrevet. Gav til svar, at han hverken kunne læse eller skrive, men vedkender sig forliget, og det selv med sin hånds navnmærke har underskrevet. Endnu videre, hvem der samme har conciperet og skrevet for glarmesteren. Svarede, samme skete i herredsskriverens hus og blev skrevet af Tulle Nielsen, som det til vitterlighed har underskrevet. Derefter retten på hans maj.ts vegne reserverede sig de efter højstbemeldte hans maj.ts allernådigste log og forordninger henhørende og vedkommende beneficier. Tingsvidne udstedt.

Forliget: Den søgsmål, som Christen Glarmester har rejst d. 28. nov. sidst ved tinget mod Hans Pedersen Ulf den ældre af Asserbøl, ligeom han ham uden for Hulkær mølle skulle have overfaldet og med hug og slag beegnet, er begge parter forende om således: At jeg Hans Pedersen Ulf ej for at vedkende mig sagen, men for at undgå større pengespilde vel betaler indstævningen med dessen rettens salario 2 rdl., siger to rigsdaler. Derimod jeg Christen Glarmester erklærer, at hvis ord ved vidners førelse er udsagt som ærerørigt, samme tilstår jeg er talte af mig i ubesindig hastighed og skal ej komme Hans Pedersen Ulf den ældre på ærlig navn og rygte til præjudice i nogen optænkelig måder. Det samme deklarerer og Hans Ulf ej ved andet glarmesteren at påsige end, hvad ærligt og skikkeligt er. Og på denne måde vedstår vi begge, når dette, som nu er fuldbyrdet, at alting mellem os er ophævet, død og magtesløs. Og til vitterlighed ombudet velagte Christen Nielsen af Asserbøl og Thule Nielsen af Bobøl dette med os at ville underskrive. Så efter dette, som forskrevet står, kan uden nogen foregående kald og varsel tingsvidne beskrevet tages, når forlanges. Datum Bobøl, den 25. januar 1741. Hans Pedersen Ulf, Christen C.C.S. Christensen Glarmester navnemærke. Til vitterlighed efter begæring underskriver Christen Nielsen Asserbøl, Thule Nielsen.

Torsdagen den 9. februar 1741:

AO2 178:

Læst og påskreven panteobligation udgiven af hr. Jørgen Fogh i Bækbølling til mr. Lorentz Hansen i Foldingbro.

Læst og påskreven et auktionsskøde på en gård i Surhave, som hr. hofjægmester Bachmann sig sammesteds tilforhandlet haver.

Læst og påskrevet et auktionsskøde på Hulkærgård, som til herredsskriveren Hellesen Utrup skødet og bortsolgt, dat. 29. april 1940.

Torsdagen den 16. februar 1741:

Jens Bachmann fra Sønderskov på jægmester Bachmanns vegne fremstillede 2 kaldsmænd, Tygge Andersen af Hulvad og Ole Tygge af Gerndrup (memorial folio 266). Stævnet: Christen Rytter af Gerndrup. På dennes vegne mødte Niels Barfoed af Ribe, som ville afvarte, hvad monsieur Bachmann på velbårne jægmester Bachmanns vegne imod hans principal kan have at fremme. [= > 265] Jens Bachmann hertil svarede, at hans hr. principal velbem. te hr. jægmester adskillige gange af Christen Rytter havde forlangt samme stude at få igen udleveret, ja endog tilbudt at betale foderlønnen, hvilken udlovning forvalteren mr. Johansen fra Estrup ham endog har anbefalet, som han lige så lidet som det til ham gjorde tilbud har villet modtage, men endnu disse 3 stude tilbageholdt. Så tilspurgte Bachmann forn. Christen Rytter, som her ved retten var til stede, om han ikke ville tilstå ham førmorørte således at være passeret og endnu bekvemme sig til studene at udlevere. Men hvis han sig derudi skulle vægre, så ville han lade sagen henhvile med vidners førelse og irettesættelse til idag 14 dage; imidlertid forbeholde sig alle rettens velgerninger og lovl. tiltale til bem. te Christen Rutter for sin ulovl. omgang i denne sag. Niels Barfoed svarede, at når hr. jægmester Bachmann vil indgå og tilstå at være Christen Rytter ansvarl. for de penge, neml. 17 rdl., hvorfor han har disse tre stude såvel som og for løn og opvartning, item den ham så uskyldig ibragte omkostning, skal studene gerne blive følgagtig. Imidlertid og forinden er det ikke at prætere, allerhest Christen Rytter på en nlovlig måde har antaget de ommeldte 3 stude, hvilet han med vidner og beviser lovl. agter at legitimere. Til den ende begærede Barfoed sagens anstand til idag 4 uger for imidlertid at udtage contrastævning til vidners førelse for at oplyse sagens rene og sunde sammenhæng og beskaffenhed, ifald monsieur Bachmann på hans pr. principals vegne ikke her for retten erklærer sig til at acceptere ovenanførte billige og føjelige tilbud, hvorpå Barfoed æskede mons. Bachmanns svar. Før end mr. Bachmann hertil noget ville eller kunne svare, ville han have retten erindret, at hovedmanden Christen Rytter af Gerndrup er her ved retten til stede, at hans af protokollen er forelæst, hvis Bachmann forhen har indført, og derpå selv give sit endelige svar til forladelig efterretning. Samme blev for Christen Rytter oplæst. Christen Rytter svæde, at de ord, sr. Niels Barfoed har indført i protokollen, var han i alt gestædig, såsom han i denne sag for det første har antaget ham som fuldmægtig. Bachmann bad om anstand i 14 dage. Siden forvaltgeren fra Estrup sr. Søren Johansen i denne sag og er stævnet, så ville retten have ham påråbt, om han har noget herved at observere. Søren Johansen mødte og gav til kende, at ham under dato 24. januar sidst var indløben en missive fra højædle og velbem. te hofjægmester Bachmann, som tilkendegiver forvalteren, at Jørgen Tommesen i Dover havde efter blelgæring tilkøbt hr. jægmester Bachmann de fra Hulvad til Gerndrup drevne stude med flere, hvorfor Søren Johansen

afballionerede sig fra sagen. - Sagen beror i 14 dage til den [2. marts](#), i hvilken tid contraparten [=> AO2 179] har lejlighed nok at lade ekstrahere contrastævning, om han det nødig eragter.

AO2 179:

Sentence: Som konsumptionsforpagteren sr. Peder Stephansen på Lunderup ved fuldmægtig sr. Hans Fogh fra Endrupholm befindes lovlig her til retten med 8 dages kald og varsel at have indstævnet velærværdige hr. Niels Jochum Bützov, sogneærst for Vejen og Læborg menigheder og provst i Malt herred, samt velærværdige hr. Jochum Friderich Neumann, sognepræst for Gørding og Vejrup menigheder, for vidners førelse, dokumenteers producering og endelig for dom, alt betræffende de forefundne fauter og misligheder udi begge deres velærværdigheders udgivne mandtaller for januar og juli terminer i året 1740 og til den ende ved skriftl. indlæg af 19. jan. 1741 irettelagt den her af retten udstedte tingsvidne dat. 22. december 1740, Litra A. hvorud8i provsten hr. Bützow af Vejen findes overbevist følgende misligheder udi sine mandtaller i året 1740 i Vejen sogn og by:

1. Nis Hansen, en tjenstekarl og 1 huskvinde, som efter tingsvidnet pag 7. har tjent ham, udeladt af juli mandtal formedelst, som provsten berettere, Simon Madsen i Vejen mølle og skal have accorderet for dette sted.
2. Jakob Hansen i Vejen, 1 huskvinde, udeladt af begge terminer, vide tingsvidnet pag. 9 og 10.
3. Jørgen Jørgensen ibm. har Tønnes Eggersens hustru til huse, som af begge mandtaller er udeladt, af .provsten uimodsagt, vide tingsvidnet pag. 10.
4. Anders Hansen og hustru ibm., husfolk, er bevist a tløbe omkring med kræmmeri, som ikke er således anført i begge mandtaller, hvilke provsten beretter ikke at have vidst.
5. Niels Krylles søn ibm. udeladt af juli temins mandtaller efter tingsvidnet pag. 11.
6. Niels Jepsen ibm., 1 huskvinde og væverske navnl. Anne Godsches, nok i juli termin anført, men som den, der intet kan fortjene, endskønt det er bevist, da hun kom til lbyen at have haft 2 væfler, men siden solgt den ene, vide tingsvidnet pag. 12.
7. Aftægtsfolkene ui Vejen er bevist at sidde i fællig med deres børnb eller andre; er vel anført i mandtallerne, men for fattige, der intet kan betale, desårsag hverken de gamle eller unge ansat for nogen folkeskat, hvilket eragtes mislig efter forordningen og de irettlagte kammerresolutioner.

Læborg Sogn, Drostrup by:

1. Knud Pedersen Kiems og hustru i Drostrup, er bevist på tingsvidnests pag. 15 at sidde i fællig med sønnen og der at holde dug og disk, som og af provsten er anført med de omstændigheder, at de er aldrende og kan intet fortjene.
2. Jens Eskesen Soldat og hustru til huse, udeladt af mandtallerne i begge terminer. Hustruen er overbevist at arbejde for folk, ejer en ko. Vide tingsvidnet pag. 16.17.18.
3. Hans Jepsen Søndergaard, haft til huse 2 kvindfolk, moder og datter, som ejet 2 køer og nogle får, af mandtallerne udeladt begge to, uimodsagt af provsten, aleneste kaster skylden på husværten, der ej har angivet dem; vide tingsvidnet pag. 18.

4. Hans Christensen ibm., 2 husfolk, moder Mette Munches og datter, som ejer ko og får, begge af mandtallerne udeladt som husfolk; alene Mette Munches findes anført som en fæstende for 1 pige og således mmislig, vide tingsvidnet pag. 19.
5. Jakob Nielsen ibm., en huskvinde navnl. Lene og hendes datter er af samme beskaffenhed som med forrige . Vide tingsvidnet pag. 19, og ligeledes mislig.
6. Bemeldte Jakob Nielsen haft sin broder hos sig, men ikke i juli termins mandtal anført, som af provsten er uimodsagt, vide tingsvidnet pag. 20. - med videre, som af tingsvidnet nærmere er at se og fornemme.

Altså efter slig beskaffenhed samt for mig irettelagte beviseligheder, kunne ej rettere se og skønne, end at provsten i Vejen velærværdige hr. Niels Jochum Bützow jo har forset sig udi begge sine udgivne mandtallerpro anno 1740 imod den kgl. allernådigste udgange consumptionsforordning af 31. dec. 1700 og derfor efter sammes allernådigste befaling udi den 3. kapitel 4. artikel at betale til konsumptionsforpagteren sr. Peder Stephansen for sin forseelse ved udeladelse og anden mislig angivelse udi januar termins mandtal 10 rdl. og ligeledes for juli termin 12. rdl samt formedelst mandtallerne for juli termin ikke er indleveret i rette tide efter pr. provstens egen missive dat. 2. juli 1740 udi anledning af højstbem.te allernådigste forordnings 3. kapitel 8. artikel at betale 4 rdl. tilligemed 2 rdl i processens omkostning, alt 15 dage efter denne doms lovlige forkyndelse under nam og exekution udi hans bo og midler, hvor findes efter loven. (Dommen fortsætter med gennemgang af sognepræst Neumanns mandtaller).

fol. 266:

Kaldsmemorial fra hofjægermester Bachmann til Christen Rytter af Gerndrup: - - angående tre stude, som I fra Sønderskov gods ligesom voldelig til enders bopæl har ladet henføre og uden lov og dom ender vil tilegne, --- --- skønt det eder af eders foresatte forvalter mons. Søren Johansen skriftligt er bleven anbefalet.

Torsdagen den 23. februar 1741:

AO2 181:

Sentence således for retten afsagt: Kgl. maj.ts herredsskriver i Gørding-Malt herred hr. Jens Hellesen Utrup befindes lovligen her til retten at have indstævnet hans bonde og tjener Søren Mikkelsen i Hulkær for sin resterende landgilde i næst afvigte år samt stedets forsiddelse og vanmagt med viddere, hvorfor han til sin sikkerhed ej aleneste har ladet bem.te Søren Mikkelsena bo registrere og vurdere, men end og laddet ham ved 2 mænd forbyde noget af samme bos registrerede og urderede effekter fra stedet at bortføre, hvorpå efter foregående lovlig stævнемål og forbudsdom, til sagens uddrag af retten falden er. Merbem.te Søren Mikkelsen af Hulkær er og derefter mødt og af retten tilspurgt, om han havde noget imod saggivelsen og irettesættelsen at sige,

hvorpå han svarede, at han vidste intet derimod at sige, men gerne loverlod samme til doms i vente en mild dommer og en nådig husbond, som akten nærmere udviser. Altså efter slig beskaffenhed vidste ej rettere herudi at kende og dømme, end at Søren Mikkelsen i Hulkær jo pligtig er og bør betale afvigte års resterende og uimodsagte landgilde til sin husbond sr. Jens hellesen Utrup, der efter kapitelstksten på kornet samt anden småredsel beløber til den summa 17 rdl. 4 mk. 12 sk., plovbæster efter forordningen 37 rdl. 4 mk. 8 sk., 1 vogn 8 rdl. samt plov og harve 4 rdl, tilsammen tresindstyve og syv rigsdaler tre mark fire skilling danske, og udi processens omkostning to rigsdaler, alt femten dage efter denne doms lovlige forkyndelse under nam og exekution udi hans bos registrerede og vurderede midler og effekter; og derforuden efter loven at have sin gård forbrudt til sin husbond. Og bliver den ergangne forbudsdom således herved confirmeret, at Søren Mikkelsen ikke må ladet det ringeste af boens registrerede og vurderede effekter enten ved sig selv eller andre fra stedet bortkomme eller formindskes, før end husbonden sr. Jens Utrup, efter denne dom er sket fyldest. - Hvad den specificerede og irettelagte brøstfældighed på Hulkærs huse og bygninger angår, da som Utrup ikkun har ejet samme gård en kort tid og siden den 29. april 1740 efter hans fremviste skødes formelding, der ikke kan hjemle ham huse og bygninger i anden stand, end de i da forefandtes, og det er ubevist, om de siden den tid kan være bleven nogen forringet, så kunne merbem.te Søren Mikkelsen ikke i så fald tilfindes noget for den anførte brøstfældighed at betale.

AO2 182:

Torsdagen den 2. marts 1741:

Jægermester Bachmann ctr. Christen Rytter. Jens Bachmann fremlagde efter løfte en beskikkelsesattest, hvormed bevises, at Christen Rytter af Gerndrup dagen efter Allehelgensdag afvigte år er indgået på velbem.te hr. jægermester Bachmanns gods i Jakob Jensens gård i Hulvad og der, da Jakob Jensen ikke var til stede, uden enten hr. jægermesterens som husbond eller bondens egen tilladelse udtagen 3 stude, som der på Jørgen Tommesens vegne af Dover aftenen tilforn var inddrevne og stod på deres frelse, samme uden lov og dom sig tilegnet og nu udi 4 måneder beholden, for enten at gøre sagen anhängig eller på nogen anden måde at legitimere denne sin lovstridige omgang, da han dog er ankyndiget, at studene på hr. hofjægermester Bachmanns vegne var indkøbt og udi Hulvad, indtil de kunne vorde eftersat, inddreven, ja, at Christen Rytter derforuden af forvalteren for Estrup gods mons. Søren Johansen var anbefalet bem.te stude imod den frembudne foderløn fra sig at levere, som han alt ikke har villet efterleve, men derimod det forgive, at han af Jørgen thomsen broder Peder Thomsen har penge at fordre, hvorfor han sig i broders gods selvrådig har taget til rette (fol. 269). - Retten pår påbte Christen Rytter af Gerndrup. Niels Barfoed af Ribe mødte og begærede, at ham af protokollen måtte oplæses, hvis mons. Bachmann imod Christen Rytter har fremført og påstod. Som retten bevilgede: "Såsom af foranførte klarligen fornemmes, hvor lovstgridig Christen Rytter i denne sag er gåen til værks, så fandt han sig anføjet at gøre irettesættelse således: At Christen Rytter vorder tilfunden ... 3 stude til Hulvad at levere på det sted, neml. i Jakob Jensens gård, som han dem har annammet, tillige og at betale de forårsagede omkostninger skadesløst og derforuden for singjorte selvtægt med anselige bøder ad pies usus at vorde anset, forbeholdende sig sin ret, ifald Christen Rytter noget videre i

sagen skulle fremføre, såsom man i henseende, at hans høje kerskab ikke ved hans opsætsige omgang skulle lide skade, for så vidt har gået den lemfældigste vej, siden gerningen langt hårdere irettesættelse havde medført". - Efter at Barfoed på Christen Rytters vegne havde anhørt mons. Bachmanns udi så seriøs anseende tilført og ab... gjorde irettesættelse, måtte herhos erindre, at den fra velbårne hr. hofjægermester gjorde tilbud var uimodtagelig, ihvorvel sr. Niels Barfoed på hans principals vegne gerne havde ønsket en del for ikke hans principal Christen Rytter unødigt søgsmål at forårsage vor, hvis ham er bleven leveret og af Peder Tommesen som sin debitor tilladt i sin fordring at beholde og dels samme stude, der i alt ham således lovlig er bleven berettiget, er af ham til nødvendig udgift solgt, så hvis stude Jørgen Tomsen [=> fol. 269] hr. jægermesteren kan have tilkøbt, er Christen Rytter uvedkommende, hvorfor bem.te Tomsen for... quæstionerede stude angående bliver vel lige så uefterrettelig som ubeviselig; ville derfor formode, hr. jægermesteren i nåde ville se Christen Rytter for videre uskyldig anke forskånet, hvorfor Barfoed på hans vegne ydmygest bad, skulle sligt mod forhåbning ikke nyde bifald, var Barfoed kommen at observere de beviser og vidner, hvorfor hans principal er stævnet, at anhøre og deraf at fornemme, hvis der imod til contrabeviser kan være fornøden at rekvirere og vidnefast at oplyse, hvorfor Barfoed sig og erklærede med reservation af alle beneficiarier der sig årsaget i anledning lovens første bogs 13. kapitel 6. art. årsaget, at protestere derimod og derhos påstod, at samme her i retten ikke enten kan eller bør være antaget, forinden hans maj.ts lov er fyldestgjort. - Mons Bachmann bad, retten ville tilholde mons. Barfoed 1) autorisation til at gå i rette her ved retten i denne sag, 2) ville Bachmann erindre retten, at denne af ham producerede beskikkelsesattest er til ingen anden ende fremlagt end til sagens rene og pure oplysning til dommerens efterretning, så Bachmann i sligt tilfælde håber ikke at have imodstået hans kgl. maj.ts allernådigste lov, men mere søgt at hæmme og forekomme tvist og omkostning, tid og pengespilde. - Sr. Niels Barfoed begærede, at retten ville pålægge ham at fremvise ham hans autorisation at g i rette, da han hertil ville ærbødig, dog derhos begærede, atg samme her i retten må vorde læst, påtegnet og ham igen tilstillet. Endelig begærede Barfoed på Christen Rytters vegne denne sags anstand efter hans idag 14 dage sidst gjorde begæring til førstkommende 16. marts for midlertid og til samme tid med vidner og contrabeviser nærmere at oplyse sagen. Bachmann, som af foranførte måtte fornemme, at mr. Barfoed i steden for at se sagen afgjort, mere at søge dessens forlængelse og vidtløftighed, begærede sagen opsat i 4 uger for imidlertid at tage fornødne messeurer, hvilken opsættelse af contraparten blev tilstået. [6/4](#).

fol. 269:

Beskikkelsesattesten: Efter at mr. Jens Bachmann på hans principal hr. hofjægermester Bachmannes vegne gjorde rekvisition haver vi undertegnede forføjjet os til Hulvad og der sammesteds tilspurgt Jakob Jensen og hustru Johanne Jensdatter, 1) hvad tid de fem stude, hvoraf Jakob Jensen de 2 på Sønderkov har leveret og Christen Rytter sig de 3 har antaget, i Hulvad blev leveret, og hvorlænge de blev der. 2) Hvem der leverede Christen Rytter de 3 stude, og om han begærede, at han samme måtte til sig tage. 3) Om nogen hos var, da han studene borttog. 4) Om dem ikke var vidende, at Jørgen Thomsen af Dover mere end een gang havde leveret stude i Hulvad skov, som var dreven til Sønderkov, og derpå begæreded deres svar. Som var til den 1. post, at disse fem stude vr bleven leveret i Hulvad på Allehelgens dag imellem Skanderborg og Ry markeder. Christen Rytter var samme tid, da studene der var kommen hos Jakob Jensen, som da sagde, at de tvende stude skulle være ham følgagtig, hvoraf han ville gøre sig betalt for det, Peder Thomsen var ham skyldig. Til den 2. post svarede, at den følgende morgen indfandt sig Christen Rytter alene og uden nogen forespørgsel tog disse stude ud af Jakob Jensens gård, da han ikke var hjemme, og sagde, at han

ville tage dem med sig, da konen, som er hans kones moder, havd sagt ham. 3. Degnen af Brørup sogn var den tid til stede i Hulvad. 4. Jakob Jensen og hustru erindrede sig ikke, om det var sket eller ikke, men hans søn Anders Jakobsen, som hos var, svarede, at han havde med været at drive stude fra Hulvad til Sønderskov. Ligeledes svarede Tygge Andersen af Hulvad på tilspørgsel, at han erindrede sig, at ladefogeden Hans Friismann fra Sønderskov for mere end et or siden havde modtagen stude i Hulvad skov af Jørgen Thomsen. Hvilket således at være [= > AO2 183] tilspurgt og svaret vi hermed, så dandt hjælpe og Gud og hans Hellige Ord bekræfter under vore hænder underskrift. Datum Hulvad d, 22. februar 1741. Rasmus Nielsen, Niels N.T.S. Thomsens navnemærke.

AO2 183:

Torsdagen den 9. marts 1741:

fol. 270:

(Jens Bachmann er sætteskriver)

Jægermester Bachmann til Sønderskov ctr. Niels Jørgensen af Bækbølling for restance. - Citantens fuldmægtig tilspurgte ham, om han havde med forsæt eller forekommet fra stedet af vogn og vogn... mere end den fulde vogn, Ib Christensen af ham bekommet haver, han da slig Niels Jørgensen svarede, at han i ingen måde har udsat noget undtagen den fulde vogn, som meldt er, hvilket ikke skulle have sket, såfremt nød og trang og armod det ikke havde forvoldt; håber derfor, hans højgunstige husbond som en nådig herre anser ham som en aldrende mand, der længe har arbejdet, ikke nu til bettelstaven vil se befordret. Citantens fuldmægtig formoder, dommeren ved endelig dom observerer forordningen slig ulovlig marchandi og forekomst af besætning fra et sted, og iøvrigt refererede sig til forhen gjorte irettesættelse. Sagen optaget til dom.

AO2 185:

Torsdagen den 23. marts 1741:

På vegne af generalløjtnant von Scholten til Estrup mødte hans forvalter Søren Johansen og fremstillede 2 kaldsmænd, Morten Hansen og Iver Hansen, begge af Eskelund (kaldsmemorial fol. 272). Stævnet er beboerne i Maltbæk, Vejen og Vittrup by. Estrup bønder og tjenere i Eskelund, Tuesbøl, Gerndrup og Holsted blev først stævnet om fredagen, altså for sent. (Alle de stævnede er nævnt ved navn). Af de lovligt stævnede var ingen mødt. De øvrige blev udsat. [6/4](#).

fol. 272:

Kaldsmemorialen fra forvalteren på Estrup. Stævning til (navnene) -- alt angående pådragen restance af skyld, landgilde, lånekorn og resterende skatter.

AO2 186:

Torsdagen den 6. april 1741:

Jægermester Bachmann ctr. Christen Rytter af Gerndrup. Denne foreviste en continuationsstævning. Jens Bachmann, som af det fremførte stævнемål måtte fornemme, at Christen Rytter ved udflugter søger at føre sagen i vidtløftighed, påstår, at ham for sagens udfald og de 3 studes tilstedeblivende bør stille nøjagtig kaution, og såfremt han sligt ej kan præstere, da ikke derudi at nyde bifald; erklærede sig derfor i lovlig tid beviselig at gøre, at disse nu herom quæstionerede 3 stude hverken er købt eller til Hulvad af Peder Tommesen, men at Jørgen Tommesen samme såvel har indkøbt som ved dets leverance i Hulvad betalt resten af købesummen. Protesterede imod alt, som til sagens forhaling måtte blive anvendt, og reserverede sig alle rettens velgerninger, dog tillod gerne at sagen opsattes 6 uger, når Christen Rytter bliver tilholden, for hvis skade som af sådan ophold flyde kan, stille nøjagtig borgen. Opsat til [18. maj](#).

Efter stævning (fol. 271) får Jens Bachmann udmeldt fire synsmænd til at syne en skade. Holden Møller af Hulkær mølle hørte selv stævningen oplæst. Udmeldt: Anders Jepsen og Søren Andersen af ---. Niels Hansen og Tue Lassen af Gørklint. [= > fol. 273] De skal onsdag den 12/4 møde i Hulkær mølle for der efter påvisning af velb. og velædle hr. hofjægermester Bachmanns fuldmægtig syne det omtvistede jord og ejendom og afhjemle synet 13/4. For deres umage nyder de billig betaling, og for udeblivelse erindres lovens tvang.

fol. 273:

Sagen ctr. en del Estrupgårde og Skodborg underliggende bønder ot tjenere for restnde. Lovdagelse fol. 274. Ingen af dem mødte. Søren Hansen fra Estrup producerede restancen (fol. 274-275). Stævningsmænd: Jokum Donner og Hans Jørgensen, begge af Maltbæk. [20/4](#).

AO2 187:

Torsdagen den 20. april 1741:

Søren Johansen fa Estrup på vegne af degnen til Brørup og Lindknud sogne Christian Frølund fremstillede 2 kaldsmænd, Jokum Donner og Hans Jørgensen. Stævnet: sr. Otto Diderich Bierum af Gravengård, -- alt betræffende, hvorledes I den 24. marts uden nogen føje eller given anledning, da han i møller Holden Kornbechs hus i et lovligt ærinde var indkommet, skal have overfaldet ham både med nærgående og ubekvemme ord samt og hug og slag. Samme tid han og vil bevise, hvad samtale imellem eder er falden, både før han blev overfaldet og siden efter særdeles han af frygt for værre medfart søgte døren og bort fra møllen. Som vidner stævnes mølleren Holden Kornbech samt datter Catrine Holdensdatter. Sr. Otto D, Bierum og Holden Møller og datter blev påråbt, hvor da mødte Otto D. Bierum, som måtte fornemme, sr Johansen fremstillede sig på degnen Christen Frølunds vegne at procedere og sag imod Bierum at føre, så ville han, før end noget i så måde blev foretaget, hos mons. Johansen begære, han behagel. og ufortrydelig i retten at fremvise dertil efter allernådigste forordning at være berettiget, og skulle han imod håb herudi deficultere, ville Bierum håbe, han af retten blev imponeret Bierums begæring at fuldbyrde. - Da sr. Frølund her for retten havde begæret, forvalteren fra Estrup Søren Johansen sine indstævnede vidner at ville examinere, så formodede også Søren Johansen sådant at vorde tilladt, allerhelst, som meldt er, mr. Frølund selv personlig er til stede. [= > fol. 274] Retten spurgte Søren Johansen, om han havde autorisation efter hans maj.ts ergangne rescript til von Gabel af 31/10 1732. Det havde han ikke. Retten spurgte degnen, om han ikke kunne afhøre sine vidner selv, da han ingen autoriseret prokurator er forsynet med idag. Han svarede nej, han var ikke selv mægtig at føre sin sag. Begærede sagen opsat i 14 dage. [20/4](#).

Stævningen jægermester Bachmann ctr. Holden Møller. -- at lade tiltale eder Holden Kornbech Møller i Hulkær mølle, fordi I skal have fornærmet Hulkærgårds beboere med utilladelige grøfter og indlukke ved omløbsåen og andetsteds på fællig drift og grund, deraf indtaget og ompløjet mere, end eder tilkomjmer og ederzs toftejord udbredt med mer4e, som jægermesteren ved lovligt syn og vidner agter at oplyse og påstå forandret, således at Hulkærgård kan nyde sin tilhørende rettigheds ejendom og overdrift ubeskåret. Som vidner stævnes Christen Teibsen(?) og Thomas Laursen i Tislund, Peder Olesen og Peder Thomsen i Holsted, Lauge Pedersen og hustru i Surhave og Anders Hansen Gravengaard i Kidholm, Peder Møller i Åstrup, Rasmus i Faborg(?).

AO2 188:

Lovdagelsen, forvalter Søren Johansen ctr. en del Estrup og Skodborghus bønder.

Den af Søren Johansen producerede restance citeret på fol. 279.

fol. 275:

Torsdagen den 20. april 1741:

Sagen ctr. Estrup bønder i restance. Søren Johansen fik tingsvidne.

Forvalter Søren Johansen fra Estrup fremstillede to kaldsmænd Morten Hansen og Iver Hansen, begge af Eskelund (memorial fol. 278). De har stævnet for hvers dør og bopæl undtagen Jørgen Anersens bopæl i Maltbæk, som de ikke just vidste, om solen var nedgangen, da de samme for hans dør forkyndte; men han var til stede for retten og tilstod indstævninge. - Før end de indstævned blev påråbt, var under missive fra forpagteren sr. Claus Nissens hustru på Estrup en i samme sag depracution og erklæring af hende selv skrevet (fol. 278). - Forvalteren Søren Johansen måtte ugerne fornemme, at samme ikke af forpagterkonens mand sr. Claus Nissen som lavværg tilligemed var underskrevet, så han desårsage vel have raisong til ydermere påtale, så dog alligevel siden forvalteren aleneste havde med et fruentimmer at gøre, ville han for den ganske verdens oplyste øjne vise sig føjelig og med den oplæste declaration og erklæring være fornøjet /: dog med den clausul, at om han endnu tiere og oftere skulle af Claus Nissens kone Marie Christina Nissens på sådan måde vorde angreben, da ikke alene denne sag at stå hende åben for, men endnog hvad videre konsekvenser sviter med hvis videre at blive og være loven undekastet og lovmål undergivet. Derpå forvalteren ville ervarte rettens retsindige bifald og efter alt tingsvidne beskrevet at måtte forundes. - Siden dette er en sag, hvorved skældsord og anden Guds fortørnelse er bleven forøvet, så til forsoning for sligt kan ikke andet ses, end jo Claus Nissens hustru billigen bør erlægge til Malt sogns skolekasse 1 mk. d., som hun til sognepræsten haver at levere.

I den sag, degen Christn Frøelund af Tuesbøl ctr. Otto Diderich Bierum til Gravengård mødte forvalteren Søren Johansen fra Estrup og allerførst producerede i retten en ham indhændiget autorisation fra stiftsbefalingsmand von Gabel (folio 278). Retten påråbte de ndstævnte vidner, og da mødte alene Holden Kornbeck. [=> fol. 276] - Forvalter Søren Johansen quæstionerede vidnet:

1. Om Frøelund ikke den 14. marts sidst var nedkommen til møllen og havde udi præsten hr. Peder Vindings navn indbudet Holden Kornbeck og datter til et trolovelse, som blev holden tirsdagen derefter i Præstkær. - Vidnet Holden Kornbeck svarede, at både han og datter var buden.
2. Da Frøelund som meldt havde forrettet sit ærinde, om ikke da mons. Otto D. Bierum indkom, samt om ikke Frøelund ved hans indkomst trykte sig op fra bordenden, som han sad, og tilbød mons. bierum det sæde som det hæderligste. - Vidnet svarede, at han nok så, at mons. Bierum kom ind ad døren; så og at degnen sad ved bordenden, men så ikke, at Frøelund rejste sig op og bød Bierum sædet til.
3. Om mons. Bierum ikke da gik om og satte sig på bænken imellem vægget og bordet og sagde, Jeg er et forbandsmenneske; derfor kan I ikke eller nogen menneske sidde i selskab med mig. _ Vidnet svarede, at han vel kunne erindre sig, at der blev talt om forbandsmenneske, af Bierum, da han som meldt sad på bænken, som omspurgt er, men om det var om Bierum eller hvem, så og, om han måtte sidde i laug eller ikke, det vidste han

- ikke. Vidnet erindrede sig ved dette, om Bierum sagde bands eller forbands, det vidste han ikke egentl.
4. Om ikke degnen derpå svarede, Lad sådant være at tale om, thi det er en ting, som mig ikke vedkommer. Vidnet svarede, ordene blev således talt.
 5. Om mølleren Holden Kornbeck ikke tiligemed bad mons. Bierum med al venlighed, at han ej ville tale om sådant. Vidnet svarede, at han sagde til mons. Bierum, Giver eder tilfreds og lader sligt være.
 6. Om ikke mons. Bierum da blev ved og talte om, at præsten hr. Vinding skulle onsdagen tilforn have sagt på prædikestolen, da mons. bierum kom ind ad kirkedøren under prædiken, Hvad er det for et forbandsmenneske, er der flere, 3 gange slog i bordet, ligesom præsten skulle have slaget på prædikestolen med hånden samme tid. - Vidnet svarede, at han hørte, at Bierum sagde, Hvad er det for forbandsmenneske eller -mennesker, men om de slog på bordet, kunne vidnet ikke erindre sig.
 7. Om ikke Frøelund svarede, sligt han han ej med sandhed bevidne, men vel jørte, at præsten sagde, Er der flere ugudelige mennesker, der vil forstyrre menigheden udi deres andagt under prædiken, så kom ind, at det engang kan få ende med at løbe således ind under prædiken. - Vidnet svarede, det hørte han ikke.
 8. Om ikke mr. Bierum sagde til degnen, Jeg skal vel lære eder til at sige eders sandhed, og vil I ikke det, skal jeg vel få en provsteret sat, hvori I skal nødes til at sige sandhed. Og om ikke tillige af Frøelund blev svaret, at det har ingen nød; jeg har ej hørt andet, end jeg har sagt, og andet kan jeg ej med en god samvittighed bevidne. - Til dette spørgsmål vidste vidnet intet af og havde det ikke hørt.
 9. Om ikke mr. Bierum sagde derpå, Jeg skal ej komme i Brørup kirke, før jeg får at vide, om jeg er et forbands menneske eller ikke. - Vidnet svarede, at han erindrede sig ikke, at dette blev talt.
 10. Om ikke mr. Bierum straks derpå tilspørge mr. Frøelund, hvad lav det havde med, at præsten havde oplæst den forordning om forsamlingerne i Lindknud kirke og den ej i Brørup kirke var forkyndt. Item om mons. bierum ikke sagde, at præsten agerede som en konge, der vil tage sig mynditghed til at læse den, når han ville, og lade være, når han ville. Og om mr. Bierum ikke ydermere sagde, han troede, at om præsten ville skide i hans sognefolks hals, skulle de ej svare et ord. - Vidnet svarede, at han vel erindrede sig, at Bierum sagde til Frøelund, hvorfor at præsten læste om forsamlinger i Lindknud kirke, før end den blev læst i Brørup kirke. Hvad angår det øvrige af spørgsmålet, da ved vidnet intet videre deraf, at han vel synes, at Bierum skulle have sagt, Mener præsten, at han kan læse forordningen, [=> AO2 190] når han vil. Resten af quæstionen vidste vidnet intet af.
 11. Om ikke degnen angående forordnignen om forsamlinger svarede, at det var sandt, forordnignen var læst i Lindknud og ej i Brørup kirke; vidste og at præsten uden tvivl fra Famulov havde tit og ofte forordninger lige så tidligt som provsten, men Frøelund troede ikke, at præsten var forunden at læse nogen forordning op, før end den fra hans herredsprovst blev ham tilsendt, og dette kunne han sige mr. Bierum, at Palmesøndag anstundende skulle den læses. - Dette spørgsmål tilstod vidnet, undtagen han hørte ikke, at Frøelund sagde, at forordningen skulle læses Palmesøndag.
 12. Om ikke mons. Berum uden anden ords veksling slog Frøelund på munden med disse ord, vil du narre mig, din hundsfot. - Vidnet svarede at han ikke så, han slog ham, men vel, at Otto D. Bierum med hans højre hånd drog hans hånd op ved Frøelunds mund og satte den ved hans øre.

13. Om vidnet da ikke med sandhed kan sige, det skete af vrede hu eller i det mindste med vredladende ansigt og mine. - Vidnet svarede, han syntes ikke, det var af det gode, men af vrede hu.
14. Om ikke Frøelund derpå svarede mons. Bierum, Er dette eders alvor, og Bierum derpå svarede, Ja, minsæl er det så, du hundsfot ville narre en gammel mand. - Vidnet svarede at han vel hørte, at Frøelund gjorde dette spørgsmål til Bierum, som indført er, og han sagde, det var hans alvor, men om Bierum ... eller skældte ham, det troede han ikke.
15. Om ikke mons. Bierum videre greb efter Frøelund og sagde, Vil du have mere. Og om det ikke og havde sket, såfremt mølleren ikke havde gået imellem og det afvendte. Til dette spørgsmål svarede vidnet ja, men de kom ikke sammen.
16. Om degnen ikke da straks rejste sig op til at gå bort, og beklagede, at han ej var enten så rig som mons. Bierum eller havde så stor forstand på processer, som han desårsage han som en fattig mand måtte lide. - Vidnet svarede, at han hørte ikke andet af dette spørgsmål, end at degnen sagde, han var ikke så rig.
17. Om mons. Bierum ikke derpå pockede mod Frøelund og sagde, Lad mig stævne, du hundsfot, og det inden aften inden solen går ned. - Svarede, han hørte at Bierum sagde, Lad mig stævne; men resten af spørgsmålet erindrede han ikke.
18. Om mons. Bierum havde nydt vådt eller tørt i sin mund fra den tid, han var kommen weeingangs(?) ind i møllen, og til den tid, han denne gerning nøvede, item om der var nydt nogen ting enten af degnen eller ham, siden mr. Bierums indkomst, uden de havde anstukket en pipe tobak. - Vidnet svarede, det vidste han ikke, at nogen af dem havde nyt noget i hans hus.
19. Om degnen eller mons. Bierum nogen tid havde drukket dus med hverandre, det vidnet vidste. - Svarede, det vidste han intet af.

Angående mons. Johansens 6. spørgsmål

1. fandt Bierum for nødig vidnet at quæstionere for, om muligt være kan, sig at erindre den rene sandhed, om vidnet kan sige rent ud med skadet samvittighed, at Boierum har sagt forbands eller bands menneske. Vidnet svarede, at han ikke kunne gøre forskel, om der blev talt forbands eller bands menneske.
2. Ang. 10. spørgsmål quæstionerede Bierum for det 2. om vidnet kan sitge med uskadt samvittighed anderledes, end Bierums ord jo var følgende: at han spurgte degnen, når de fik forordn. at høre angående forsamlinger, og om ikke dertil af degnen blev svaret, I morgen, og om Bierum da ikke spurgte degnen ad, hvor det kom ej forhen i Brørup kirke at være oplæst, eftersom det var 3 uger, om ikke derover, siden den var læst i Lindknud kirke. - Vidnet svarede, at de ord om de 3 uger ang. forordningen blev talt, såvel som og, at Bierum sagde til degnen, hør får vi den at høre, efter[=> fol. 277]som det er 3 uger siden den er læst i Lindknud kirke.
3. På 12. quæstionerede Bierum, om vidnet kan sige med sandhed, at Bierum tilføjede degnen Frøelund enten hug eller slag. Vidnet svarede, at han vidste ikke andet på dette spørgsmål at forklare, end han forhen afvundet haver, og sagde nej, han vidste ikke, Bierum havde tilføjet Frøelund hug eller slag anderledes, end som meldt afvundet er.
4. På 14. tilspurgt, om vidnet ikke ved sig at erindre, at det var Bierums ord og ikke degnens, som spurgte, om det var alvor. - Svarede, det kunne han ikke forklare, enten det var Bierums eller degnens ord.

5. På 15. spørgsmål, om vidnet kan sige med sandhed, at Bierum nogen sinde var fra bordet, hvor han sad eller stod mellem den og væggen, eller at Bierum begyndte eller lod se at ville slå eller overfalde degnen, at vidnet derfor havde nødig at gå imellem og styre til rette. - Vidnet svarede, at han holdt hans hånd imellem dem, da Frøelund stod op, fordi de skulle ikke komme videre ... tvist.
6. På de af mons. Johansen til vidnet fremførte spørgsmål agter Bierum unødigt at quæstionere, men for det 6. tilspurgte vidnet, om degnen Frøelund ikke greb fyrfadet og sprang fra bordenden, hvor han sad, på gulvet, dermed at ville slå til Bierum. - Vidnet svarede, at han så vel, at degnen havde fyrfadet i hånden, som han havde tændt hans pibe af, og gik dermed på gulvet, men så ikke, han enten truede eller slog nogen dermed, såsom han havde ryggen til Frøelund.
7. Om vidnet kan sige, Bierum nogen sinde var om fra bordet at lade se degnen at ville overfalde, som da gik på gulvet, at degnen desårsag af frygt for overfaldt havde nødig at retarere sig ud af huset. - Vidnet svarede, han så ingen overfald, men han gik ud af huset, og vidnet ham til døren fulgte. Men om det skete af frygt for Bierum, kunne vidnet ikke sige.
8. Om Bierum fulgte efter for at overfalde ham, og om Bierum ikke da sad ved bordet, da mølleren igen indkom, ligesom han indgik, neml. vidnet. - Til dette spørgsmål svarede vidnet ja, det forholdt sig således.
9. Om ikke Bierum svarede degnen Frøelund, da han sagde, han var en fattig mand, at have lige så store ære og respekt for ham, som han ejede 1000 rdl. rede penge, når han skøttede sig selv. - Vidnet svarede, at så vidt han kunne erindre, sagde mr. Bierum, at endskønt degnen var en fattig mand, så havde han så stor respekt for ham som en rig.

Bierum agtede unødigt sig med vidnet videre at inklade, uden han dertil af Johansen videre skulle orde entlediget.

Søren Johansen i hensigt mr. Bierums tilførte 6. spørgsmål fandt fornøden at tilspørge vidnet, om Frøelund ikke gik bort så straks hans stod op fra bordet og havde sat fyrfadet af sin hånd, samt om det ikke var den tid, som mølleren fulgte ham til døren og han med det samme gik bort, og endel. om mons. Bierum stod eller sad den tid, mølleren så mons. Bierums hånd på degnens øre; endnu om han stod eller sad, da degnen som meldt var opståen fra sit sæde, fyrfadet i skikkelighed sat fra sig og bortgåen. - Vidnet svarede, at spørgsmålet forholdt sig således i alle måder, undtagen at vidnet ikke erindreder sig, at monsieur Bierum var stående eller siddende. - Opsat til [4/5](#).

AO2 191:

For retten fremkom hr. Peder Vinding af Præstkær og forestillede 2 kaldspersoner, Peder Poulsedn af Brørupgård og Jens Andersen af Præstkær (fol. 286). Mons Otto Diderich Bierum fremkom for retten, og da han af varslet fornam, et spargement var udstrøet, ligeom han onsdagen den 22. marts på vejen fra Brørup kirke skulle have talt nogle ord præsten Peder Vinding til præjudice på hans person og embede, så benægter han herved sligt af ham ej at være talt eller sket, hvad spargement end derom kan være udkommen, og hvo sådant til hr. Vindings tort skulle enten have udført eller

sagt, erklærer han herved at være ganske uefterrettelig og usandfærdig, så han i ingen måder vedkender sig samme, men sådan spargement passerer, ihvo det end måtte føre, som opdigtet snak; ønskede dog gerne, at den rette opfinder dertil måtte opdages. - Hvormed Peder Vinding opholdt med videre lovmål og var fornøjet hermed. Han fik tingsvidne.

fol. 278:

Opsættelse og lovdagelse fra forvalteren ved Estrup Søren Johansen ctr. Estrup bønder og tjenere.

Mremorialvarsel fra forvalter Søren Johansen til forpagter Claus Nissens kone på Estrup navnl. Marie Christine Nissens --- alt angående hårde og ærerørige ord, I imod forvalteren Søren Johansen har ladet falde idag 13. april. Som vidner stævnes Claus Nissens søn Lorents Clausen og datter Kirstine Clausdatter, Christen Skytte i Askov, Otto Thomsen ibm. og Mathias Thomsen sammesteds, Mikkel Jakobsen i Tuesbøl, Peder Askær i Maltbæk, Jørgen Andersen ibm., AndersSkrem i Askov og Søren Andersen sammesteds. Dog Christen Skytte, Otte Thomsen, Mathias Thomasen samt Mikkel Jakobsen at forklare, hvad dagen foran, som var d. 12. april, passerede.

Den af forpagteren Claus Niessens kone på Estrup givne erklæring: Kgl. maj.ts herredsfoged velædle seigr. Søren Bierum. Det haver behaget forvalteren ved Estrup seigr. Søren Johansen mig at lad eindvarsle til Gørding-Malt herredsting idag at møde under beskyldning, jeg ham med nærgående ord skulle have graveret, derom vidner at anhøre. Da, om sligt af mig /: det jeg dog ikke ved /: skulle være sket, har dette været i en overilelse, såsom jeg ham ej andet ved at påsige end, hvis et ærligt menneske egner og anstår, det jeg og hverved deklarerer og under egnen hånd erklærer. Skulle seig. Søren Johansen ikke dermed /: som jeg dog håber /: finde sig fornøjet, [=> AO2 192] vil jeg vormode, retten ved endelig lovlig doms afsigt ser mig libereret, tjenstlig bedende, dette mit enfoldige /: dog velmente /: indlæg i retten til læsning, påskrift og protokollen anført at må admitteres og derefter extraderes. Med forblivende kgl. maj.ts herredsfoged velædle Søren Bierums ærepligtskyldige tjenerinde. Maria Christina Nissens. Estrup, d. 20. april 1741.

AO2 192:

Degnen Christen Frøelund af Tuesbøl søger autorisation for forvalter Søren Johansen fra Estrup til at gå i rette for sig i sagen mod Otto Diderich på Gravensgård. Frøelund beskriver forløbet i møllen og også rettens afvisning af Søren Johansen som prokurator uden autorisation. Begrunder sit valg af prokurator med, at han er fæster på Estrup stavn, hvor Søren Johansen er fuldmægtig. Vedlægger sit fæstebrev copialiter.

Von Gabels resolution: Vel må ikke enhver gå i rette uden behørig autorisation, men derhos ikke forbudet, at en fuldmægtig må forsvare og gå i rette for de, som på hans herskabs gods er indfæst og bosat, hvorfor fuldmægtigen ved Estrupgård herved efter ansøgning vorder autoriseret.

Memorialvarsel fra Peder Vinding: Siden sognepræsten Peder Vinding med megen græmmelse må høre og erfare, hvorledes I monsieur Otto Diderich Bierum på Gravengård skal have talt en tilhører helt uanstædige ord om hans person og embede på vejen fra Brørup kirke onsdagen den 22. marts. sidst afvigte, hvilke siden skal være udsprede ej alene over byer og sogne, men snart det hele herred, og hr . Peder Vinding ej kan forestille sig /: omendskønt han af det store spargement derom må lade sig dertil overtale /: at I som en lovkyndig og fornuftig mand skulle på sådan tid, sted og tilfælde således [= > fol. 279] som spargeres, udøse eders galde ham ham til citantens store disrenonce og vanære, ja mere som ordene til en vis post skal hensigte, da på det, om det så er og befindes, at få sligt at vide ved vidners udsagn, og hvis ikke, at tilstoppe det udbredte spargement og redde citanten for den ham derved pålagte tort. - Som vidner stævnes Kirsten Andreas Gulbrantes i Eskelund, Dorethe Huuses i Tislund, Anne Andersdatter af Hulkær samt Niels Andersen af Præstkær.

fol. 279:

Torsdagen den 27. april 1741:

Christian Nielsen af Stenderup lader idag første gang oplyse en gl. blegbrun hest med nogle hvide hår på panden og nogle hvide hår på højre hår smat med en nørred hamped kabel grimbe, som Christian Nielsen berettede igr morgen tidligt 26. april at have optagen i Stenderup bys nørremark.

Torsdagen den 4. maj 1741:

Søren Johansen på vegne af Christen Frøelund producerede [= > AO2 193] forelæggelse til det udeblevne vidne Catgrine Holdensdatter (fol. 281). Søren Johansen begærede ydmygest, at retten ville erhverve vidnets svar på de idag 14 dage formerede quæstioner:

1. forholdt sig således, som af hendes fader var forklaret og udsagt, men at hun ikke vidste datoen.
2. kunne ikke erindre samme.
3. Bierum sagde bandsmenneske, derfor kan jeg ikke sidde i selskab med eder. Johansen bad retten erhverve sig svar, om det var bands- eller forbandsmenneske, Bierum havde sagt. - Vidnet svarede, at hun ikke erindrede sig andet, end det jo var bandsmenneske,

- som forhen afvundet er.
4. vidnet vidste det ikke.
 5. det kunne vel være, men det kunne hun sig ikke erindre.
 6. hun hørte og så, Bierum sagde, eftersom præsten skulle have sagt på prædikestolen næste onsdag forhen, da Bierum kom ind ad kirkedøren, hvad er det for en /: forbands- eller bandsmenneske, blev sag, kunne vidnet sig ikke erindre :/ men en af delene blev sagt, samt slagen i bordet derhos.
 7. hun syntes nok, at ordene blev talt, som spørgsmålet formelder.
 8. vidnet kunne ikke erindre sig noget at svare.
 9. det forholdt sig, som spørgsmålet omformelder; men om det var bands eller forbands, kunne vidnet ikke sige.
 10. Bierum sagde til degnen Frøelund, hvad ,lav det havde at præsten læste forordningen om forsamlingerne førend i Lindknud kirke end i Brørup kirke. Resten af spørgsmålet erindrede vidnet sig intet at svare til.
 11. hun kunne vel erindre sig degnen at have sagt, at forordningen ang. forsamlinger var læst i Lindknud kirke og ej i Brørup kirke; det øvrige af spørgsmålet vidste hun sig ikke at erindre.
 12. hun så nok, Bierums hånd kom til Frølunds mund, men erindrede sig ingen ord af Bierum faldt derhos.
 13. hun kunne hverken sige, at det var af kærlighed eller vred hu.
Johansen måtte ydmygest udbede sig af retten vidnets kategoriske svar, om det med en god samvittighed kan forklare, at det hverken skete af ond intention eller mening, onde gebærder eller lader, samt om mr. Bierums ansigt ikke da var foandret, enten med sure eller milde miner, da vidnet så mr. Bierums hånd på Frølunds mund. - Vidnet svarede, at hun om de ting intet var bevidst, såsom hun sad ved hendes rok og spandt og derfor sådant ej agtede.
 14. det kunne hun ikke erindre.
Citantens fuldmægtig æskede vidnets kategoriske svar, om hun intet eller noget kunne erindre af denne quæstion. Endskønt retten tvende sinde tydelig og lydelig har erindret vidnet og for hende oplæst spørgsmålet [= > fol. 280] med erindring at betænke sig, så er dog Søren Johansen begærende hendes ynderligere og kategoriske svar, til hvilken ende retten endnu 3. gang oplæste forbemeldte 14. quæstion med formaning, at om hun endnu vidste eller kunne erindre sig noget denne spørgsmål vedkommende, hun da det ville iudsige. - Vidnet kunne ej videre på dette spørgsmål forklare, end hun forhen udsagt haver.
 15. vidnet svarede, at hun vel syntes at kunne erindre Bierums ord, men ikke, at hendes fader gik derimellem.
 16. det forholdt sig så, ledes, som spørgsmålet formelder.
 17. hun erindrede sig vel, at Bierum sagde til degnen, Lad mig stævne, men ikke inden nsolen gik ned, ej heller hørte, han skældte, det vidnet kunne mindes.
 18. hun vidste ikke, de havde nydt nogen ting.
 19. var vidnet ganske ubevidst.
 20. Om vidnet så og med god samvittighed kan sige, mons. bierum stod eller sad, da vidnet så Bierums hånd ved eller på degnens mund. - Vidnet svarede, det kunne hun sig ikke erindre.

Bierums spørgsmål:

1. Bierum fandt sig beføje af vidnets svar på 3. quæstion vidnet at tilspørge, om Bierums ord ikke var, at da hendes fader tog kruset og drak Bierum til, han vidste ej, om han kunne

drikke med ham, og hendes fader deritil havde svaret, Hvorfor ikke, :/ Ved I ej, hvad i disse dage er sket, må I være den eneste i Jerusalem, og Bierum derpå ydermere sagde med de ord, pegende på degnen, Da sidder der en mand, som ved det. - Vidnet svarede, hun kunne sig det ikke erindre. - Om vidnet da ikke kunne erindre sig, Bierum belkagede at være udråbt i kirken for bandsmenneske, og om hans ord var anderledes, hun det da ville forklare. - Vidnet svarede, det syntes eller tykkedes nok at kunne erindre. - Ydermere om vidnet kunne med god samvittighed sige, at Bierum havde sagt at være et bandsmenneske og derfor ikke kunne sidde i laug, derpå hun sig vel ville betænke. - Vidnet svarede, det kunne hun sig ikke ret erindre. - Ved dette vidnets givne svar bad Bierum yderligt, den velvise dommr villae lade sig erinderlig, hvad vidnet haver svaret til sr. Johansens 3. quæstion, hvorpå dette vidnets svar af Bierum er rekvireret. - I anledning forordningen af 3. marts sidst den 13. art. vil retten endnu have dette vidne som et ungt fruentimmer erindret, at hun endnu ville overveje og betænke sig, om noget videre ved hendes sidste svars udsigende kunne være at erindre. - Vidnet svarede, at hun endnu efter betænksomhed ej videre kunne erindre, end som hun på Bierums spørgsmål har svaret.

2. Ved vidnets svar på 11. quæstion var Bierum årsaget vidnet at tilspørge, for det 2., om vidnet ikke havde hørt bierum sige og degnen adspurgt, når vi fik hans maj.ts forordning om forsamlinger at høre i Brørup kirke, siden den alt for 3 uger var læst i Lindknud kirke. - Vidnet svarede, ar hun vel kunne erindre sig, at Bierum spurgte degnen, når de fik forordningen om forsamlinger at høre i Brørup kirke. Resten vidste vidnet sig ikke at erindre.
3. Imod vidnets svar til 15. quæstion ville Bierum bede dommeren ville indnente vidnes svar, om Bierum greb eftger Frøelund. - Vidnet svarede nej, det så hun ikke.
4. Om hun kunne sig med sandhed og efter god betænksomhed, at Bierum gav nogen årsag, at hendes fader mølleren skulle gå imellem at hindre overfald eller klammeri, og om hendes fader Holden Møller, som forhen vundet haver, ingensinde i så måde mellemgik og dertil årsag havde. - Vidnet svarede nej, at hun ikke så hendes fader gik imellem, men blev ved sit forrige, at hun syntes at have hørt Bierums ord.
5. I anledning af 16. quæstions svar ville bierum udbede vidnets svar indhentet, om ikke degnen Frøelund sprang op fra bordenden, hvor han sad, og greb fyrfadet i hånden, sprang om på gulvet og dermed ville slaget til Bierum. - Vidnet svarede, [=> AO2 194] at hun vel så, at degnen Frøelund stod op fra bordet, tog fyrfadet i hånden og høvede dermed.
6. På 19. bad Bierum ligeledes vidnets svar at ville indhente, om degnen Frøelund ikke af hendes fader blev skænket med brændevin. - Vidnet svarede nej.

I anledning af mons. Otto D. Bierums vidnet 5. formerede quæstion fandt citantens fuldmægtig sig beføjet vidnets svar at indhente, 1) om hans principal, da han stod med fyrfadet i hånden, talte mr. Bierum noget ondt til. - Vidnet svarede, at hun så, som omvundet er, at han høvede med fyrfadet, men mærkede ikke, at han sagde noget ondt. For det 2., om vidnet med en god og ulæderet samvittighed kan sige, at degnen Frøelund tog forfadet i anden mening end ved ilden derudi at tænde sin pibe, samt om vidnet kan sige, at Frøelund på anden måde høvede med fyrfadet end at få asken af ilden for at tænde sin pibe. - Vidnet svarede, at hun vel så, som før er afvundet, han høvede dermed, men så ikke, han tændte piben.

Bierum bad allerydmygeligst, at sr. Johansen dog ville entholde sig fra slig unyttige spørgsmål, der efter Bierums formening ej til andet er tjenlig en forvildelse og retten unyttigt at opholde, og hvis han sig dertil ej bekvemmer, vil Bierum formode, han dertil bliver

- imponeret, og så vidt af ham i så måde til unyttighed kan væfe passeret eller passeret ved endel. doms afsigt med mulkt at må erindres. - Johansen agtede meget unødigt at besvare mr. Bierums vidtløftige tilførte, men aleneste ville anhøre, hvad han videre havde at fremføre.
7. Bierum ville vente sig vidnets svar, om hun ikke er bevidst, at Bierum samme tid i møllerens hus beklagede sig, kirkedøren i Brørup kirke var tillukket under tjenesten, og om ikke degnen Frøelund sagde at ville tage nøglen af døren under tjenesrten. - Vidnet svarede, det kunne hun sig ikke erindre.
 8. Om vidnet da ikke hørte, degnen Frøelund beskyldte Bierum at have sagt som meget til ham om præsten hr. Peder Vinding, da han, neml. degnen, da han var i Bierums hus med hans tjenesrtepigens skriftseddel, som var skammelig og ikke ville sige det igen. - Vidnet svarede, det vidste hun intet af.
 9. Eftersom det har behaget degnen udi sit udløbne stævнемål at anføre de ord: at han af frygt for videre overfald måtte søge døren ud af møllen, vidnets svar da måtte indhentes, om Bierum søgte ham med hug eller slag, hvorved han kunne anlediges, som han foregiver, af frygt at søge døren, og om Bierum nogen sinde var fra bordet, hvor han sad, og enten i en eller anden måde søgte ham. - Vidnet svarede, at hun så nok, at Bierum stod op imellem bordet og bænken, men ikke så, at han tilføjede degnen Frøelund nogen skade enten med hug eller slag, hvorfor han kunne være frygtagtig og gå ad døren.

Fuldmægtig Johansen begærede tingsvidne beskrevet samt sagen opsat i 3 uger til doms udageen. Bierum begærede genpart. Hovedsagen opsat.

fol. 281:

Lovdagelsen til Cathrina Holdensdatter. Og forelæggelsen til Otto Diderich Bierum.

Fredagen den 12. maj 1741:

Jens Bachmann på vegne af jægermester Bachmann forestillede 2 kaldsmæmnd, Jens Olesen Rammer og Anders Jørgensen, begge af Stenderup. Stævnet: Terkild Nielsen af Stenderup. --- formedels I skal have tilsnegen eder en vogn fra et af jægermesterens sted, som nu af Niels Christensen er antagen, og eders vogn, som er ringere, der i steden hensat, med mere enders underfundighed, som måtte opdages. Som vidner indkaldes Mads Christensen, Henrik Henriksen, Peder Hjuler, Christen Jepsen den ældre og søn Jep Christensen. - Før end videre blev foretaget i denne sag, fremstod Terkild Nielsen af Stenderup, som den omtvistede vogn havde. såvel og mødte Jens Andersen fra ibm. og tilstod, at byttet imellem dem var sket således, at Terkild Nielsen modtog en god vogn af Jens Andersen, da han skulle fra stedet, og derimod leverede en gl. vogn med bytte 2 skp. rug. Men siden at Terkild Nielsen formener, at hans herskab deri findes nisfornøjet, så erbyder han gerne villg og ydmygst at fra sig levere bem.te vogn i samme stand og med [=> AO2 195] samme redskab, som den var, da han den modtog, bedende allerydmygst, at hans herskab ham denne forseelse eftergiver. Hvad de to skæpper rug angår, vil han gerne tage regres fra Jens Andersen, som samme bekommet haver, så vel som den omkostning, som nu i sagen er gået at betale. Mons. Bachmann på jægermesterens vegne var dermed fornøjet. Fik tingsvidne.

Torsdagen den 18. maj 1741:

For retten fremkom Christen Rytter af Gerndrup og fremlagde en stævning i sagen med jægermester Bachmann betræffende de 3 quæstionerede stude (fol. 282-283). Endnu fremstillede han 2 kaldsmænd, Peder Poulsen af Brørupgård og Niels ... af Gerndrup, som har indstævnet en del vidner. De har talt med alle indbemeldte undrtagen med forpagterens kæreste [=> fol. 282] på Estrup og Jørgen Christensen fra ibm. - Prokurator mr. Giønge på vegne af jægermesteren mødte og foruden at excipere fra den ved stævning af Christen Rytter ville oplyse retten, at der er ført tingsvidne ved Nørvang-Tørrild herredsting sluttet den 29. april og efter loven burde(?) de der allerede førte vidneer tillige være stævnet, helst tingsvidnet udviser, Christen Rytter til samme lovl. er blevet stævnet. Samme tingsvidne blev i retten produceret (fol. 332). Og som jægermesteren i ingen del indlader sig med, hvad Christen Rytter og hans debitor kan være angående, men alene ... sig til den dristige omgang af Christen Rytter ved at udtage fra en anden mand ham uvedkommende uden log og dom 3 stude og således om han end kunne have den største ret, dog har forgrebet sig både med ran og hærværk efter loven pag. 950, art. 3 (DL 6-14-3). Desårsag Giønge uden at melere sig enten ved hans vidners førelse eller hvad tredie person kan angå, vil herved, da Christen Rytter ikke kan nægte, at han jo egenmægtig har anmasset sig de påstævnte 3 stude, gøre følgende irettesættelse til doms erlangelse /: at Christen Rytter bliver tilkendt at udlevere de ulovligt til sig tagne 3 stude eller og betale dissens værdi således som hofjægermesteren samme vil sætte, taxere og ikke miste den fodret(?). 2) Ifølge loven pag. 950, art. 1 og 3 at lide både for hærværk og ran og derforuden bøde trede fyrretyve lod sålv, 3) erstatte denne processes skadesløse omkostning; og således uden videre forhaling påstod Giønge dom, da det kan stå Christen Rytter frit for at søge sin debitor, hvor han lyster. - Christen Rytter begærede det passerede beskrevet til besvarelse idag 14 dage. - Giønge protesterede imod al ophold og begærede dom i sagen. - Endskønt prokurator mr. Christian Giønge har protesteret imod Christen Rytters begæring, så dog, siden han er en bonde, ikke forstår sig på landsloven, altså fandt retten nødigt at forunde ham den begærede opsættelse. [1/6](#).

AO2 196:

Dokumenter produceret idag d. 18/5:

Søren Bierum af Brøndumdum, herredsfoged i Gørding-Malt og Skads herreder gør vitterligt, at for mig har andraget generalløjtnant von Scholtens bonde Christen Rytter af Gerndrup, at han i betaling af sin debitoir Peder Thomsen i Dover, som her i landet fem stude skal have opstykket og i køberens navn til Jakob Jensen i Hulvad den 11. november a.p. hendreven, af hvilke stude Christen Rytter 3 små for vurdering i afdrag på hans fordring hos ermeldte Peder Thomsen mindelig forundt, som og aldrig af ham Peder Thomsen er bleven nægtet; desuanset skal han dog af hr. hofjægermester Bachmann til Sønderkov blive søgt og tiltalt., ligesom dito stude af debtors broder Jørgen Thomsen af bem.te dover skulle våren jægermesteren tilkøbt, hvorudover Christen Rytter med fattig evne højliggen nødtvinges til at rekvirere og beviselig at søge sagen således oplyst, at retten og hr. jægermesteren deraf skal kan fornemme, hvor vrangelig hr. jægermesteren af ermeldte Jørgen Thomsen må være forebragt, og hvor uskyldig Christen Rytter i så måde er vorden søgt og

søges. - Stævnes: Jørgen Thomsen og broder Peder Thomsen samt faderen Thomas Jørgensen, alle i Dover, til tinget samme i alt at anhøre disse stude angående og til spørgsmål at svare. Indstævnes også forvalteren Søren Johansen ved Estrup for at producere et bevis, som ham af Christen Rytter skal være leveret. [= > fol. 283] I lige måde stævnes jægermesterens brødtjenere Rasmus Nielsen og Niels Tommesen på Sønderkov, som fuldmægtigen Jens Bachmann skal have betjent sig af den i retten fremlagte såkaldte beskikkelsesattest at underskrive, de af citanten agtende førende beviseligheder i alt at anhøre. Så anmeldes og denne stævning for hofjægermester Bachmann og fuldmægtien Jens Bachmann.

fol. 283:

Christen Rytters stævning til Ole Jørgensen, Ole Thygesen og Jens Thygesen af Gerndrup at møde angående 5 små studehøveder, som til Jakob Jensen i Hulvad 1. nov. fra landet, hvor det var indkøbt, blev tildreven og af Johanne Andersdatter i hendes mands, bemeldte Jakob Jensens fraværelse anholdt. Af hvilke Christen Rytter andendagen af bem. te Jakob Jensens søn Jens Jakobsen 3 er bleven leveret, eders sandheds og havende kundskab på spørgsmål at udsige og afvidne, udi hvis navn dito 5 stude ommeldte tid til Hulvad ankom, at være tilhørende. - Tillige indvasles vurderingsmændene Hans Gabel, Niels Nørgaard af Nyby, Claus Andersen og Ole Tygesen af Gerndrup, som de 3 hos Christen Rytter quæstionerede stude tillige med de 2 hos Jakob Jensen i Hulvad skal have taxeret, eders forretning i så måde at forklare. (Flere indstævninger, bl.a. også forpagterske ved Estrup mad. Claus NBissens og søn Lorents Clausen).

AO2 197, fol. 284:

Torsdagen den 25. maj 1741:

Degnen Christen Frølund ctr. Otto Diderich Bierum. Forseglet missive sendt fra Frølund: 1) et tingsvidne af 4/5, 2) et indlæg af Christen Sørensen Frølund (fol. 284). - Bierum bad om 14 dages opsættelse til besvaring. [8/6](#).

Christen Frølunds indlæg: Velædle og velvise hr. herredsfoged. Ihvor jeg læser i Guds hellige ord, som er ufejlbar den uryggelige sandhed, hvor jeg gennemblader verdslige historier, og hvor jeg vender mine øjne og tanker hen til denne verdens måde og brug, finder jeg altid, det har været verdens, at den fattige skal undertrykkes og være en trædebro for de voldige, som ... og mægtige. Sligt forsikrer i nogen måde min fatalitet, når jeg forestiller mig, at de har således forfulgt profeterne før mig, og jeg kan ej vente mig bedre skæbne end den, hvis ærinde jeg går, omendskønt jeg er kun en s.. eller prose at regne i henseende til mit embede i Guds kirke og menighed, trøstende mig derved, at det er bedst at lide uret end gøre uret. Af dette herhos følgende tingsvidne her af retten udstedt d. 6. april sidst, hvilket, når varselen er bleven i retten oplæst idag, som er opsættelsesdagen, og sagen i så måder hæftet, jeg ydmygest begærer må blive akten tilført og påskreven at være produceret, håber jeg, den velvise dommer deraf klarligen udfinder, at jeg ej i ringeste måde har tirret(?) mons. Ove Diderich Bierum anderledes til den medfart, som han begegnede mig med i Holden Kornbecks hus sidstafvigte 24. marts, men at jeg uskyldig er

angreben og har lidt uret, [=> AO2 198] hvilket, når retten ufejlbar befinder så at være, overlader jeg, som ej i processager er bevaant, retten selv at skønne, hvad og hvorledes bem.te monsieur derfor af loven kan og bør anses med påstand, at de bekostninger, jeg er bleven nødt til at tilsætte for at vise min uskyldighed, bliver mig godtgjort og tildømt. Hvad mons. Bierum herimod skal behage at indvende, sligt tilbeder jeg mig udtog af samt sagen i ringeste 14 dage opsat, at jeg nu formedelst mons. Johansens bortrejse ej har nogen forsvar, kan være dette mit enfoldige indlæg begærer jeg må blive i retten læst, påskreven og akten tilført, hvornæst forbliver med al veneration velædle og velvise hr. herredsfoged Bierums ydmygste og ringe tjener. Christen Søren Frølund, Tuesbøl d. 25. maj 1741.

AO2 198:

Torsdagen den 1. juni 1741:

fol. 285:

For retten mødte rådmand Schultz fra Ribe på generalinden på Estrup hendes vegne angående en hendes bonde navnlig Christen Rytter hans sag sig at påtage og dertil fremlagde hendes begæring til hans excellence hr. geheimeråd Gabel med påtegnede resolution under 31. maj 1741. Dernæst producerede generalindens rekvisition under 25. maj til velædle hr. herredsfoged Bierum, hvilken han begærede måtte akten tilføres (fol. 286). Endvidere foreviste hr. rådmand schultz en attest under 3. november 1740 angående de 3 studes vurdering, som Christen Rytter bekom i Hulvad, som derom vil indkaldes efter loven. Fremviste endelig en rekvisition under 26. maj til mons. Nissens kæreste og søn Lorents Clausen, nu på Nebel, som han begærede tilbage for at bruge i sin tid, eftersom det er uden provinsen. Begærede et formeligt udtog af protokollen, så vidt denne sag fra først til sidst er passeret. Begærede anstand, indtil han samme kunne erholde at se, hvorvidt han til vidnerne kan gå, som det er bevist, at vidnerne uden provinsen skal søges ligesom og uden herredet, så tvivler han ikke om samme opsættelse efter pag. 33 og 34, art 7-8 og 9 (DL 1-4-7.8.9), ligesom han og efter loven paaskjød vidner at føre til denne sags sande og klare oplysning, og forinden så sker, formodede han ingen dom eller kendelse over Christen Rytter steder, al den stud husbonden til sin bondes conservation agter at afbevise den suspicion, som er lagt på ham, hvorfor han ventede rettens bifald, så at man ikke med retten blev overilet. Refererede sig ellers til lovens pag. 190, art. 14 (DL 1-13-14), da han og vidnerne vil bekendtgøre, så vidt nu ham var bekendt, men udtaget, som endnu ikke er kommet moxen ... og tinsvidnet, som er ført ved Nørvang-Tørrild herredsting, haves ikke, men vil udi de forlangte udtog blive indlemmet, da der deraf kan ses, hvem og hvad vidner der behøves at indkaldes vidner ingen at anhøre. Hvorefter rådmand Schultz som forhen begærede lovens medhold til det begærte tingsvidne, som og tit(?) til vidners indkaldelse efter loven, før end nogen videre imod hans principal eller bonde blev foretaget, hvorom han rettens eragtning afvartede, før end sig videre i sagen indlod. For resten protesterede han imod alt, hvis foretages, behandles, sket er, til hans principalindes prejudice. - Mons prokurator Giønge [=> AO2 199] mødte på velbårne hr. hofjægermester Bachmanns vegne og endskønt den sag, som Christen Rytter formener mod Peder Thomsen af dover, haver aldeles ingen connexion med de 5 stude, som hans broder Jørgen Thomsen har ladet drive til Hulvad og der er bleven indbunden i Jakob Jensens

gård ibm., hvorom det af mons. Giønge sidstleden fremlagte tingsvidne fuldkommen giver oplysning, så dog efterdi højvelbårne frue generalløjtnantinde von Scholten antager sig Christen Rytters sag, får hr. hofjægermesteren være fornøjet, at han ved nu, til hvem han kan holde sig og søge sin erstatning og de ibrugte omkostninger; ikke destomindre indlader mons. Giønge sig ikke med allermindste af, hvad Christen Rytter eller fru generalinden udi en sag, som vedkommer 3 personer, agter at proserede, men alene vil dette idag fremføre, at hr. rådmand Schultz giver retten følgende momenta: 1) Den producerede rekvisition af 25. maj sidstleden kan intet vinderere nogen ret til sagens ophold, efterdi beskyldningerne derudi er ubeviste, og der har været tid nok fra d. 16. februar sidstleden, da sagen er kommen her i retten, at se den lovlig prosiqvirit i fald Christen Rytter havde nogen ret til hans forøvede gerning, som strider imod lovens pag. 5, artikel 3 (DL 1-1-3); - 2) den fremlagte vurderingsattest af 3. november 1740 giver temmelig suspicion, thi den er dateret Nyby ut supra, og den er skrevet på dette års 1741 stemplet papir; 3) den foreviste rekvisition under 26. maj til seignr. Nissen med flere er intet mindre end bevis til sagens ophold, thi man ser kun deraf, at fru generalinden har gjort en begæring, men derpå er intet svaret enten til hendes begærings nægtelse eller opfyldelse og uden nogen beskyldning af mons. Giønge at gøre, kan anses som en invention til sagens ophold. Altså ville mons. Giønge igentage sin engang nedsatte hovedqvistion, at Christen Rytter ulovligt uden ret eller dom har tiltaget sig de 3 stude for den 3. uvedkommende persons gæld, hvilket Christen Rytter endnu aldrig her for retten har turdet nægte, ligesom det og af hr. hofjægermester Bachmann er åbenbare tilstået, at studene til og for ham er købt. Desårsag mons. Giønge protesterede imod al opsættelse og begærede dom i sagen efter hans gjorte påstand. - Hr. rådmand Schultz refererede sig til sin forrige begæring og begærede rettens lovbillige assistance. - Retten resolverede, at siden hr. rådmand Schultz af Ribe [=> fol. 286] på generalinde Schultens til Estrup hendes vegne har begæret opsættelse for at føre vidner og attesters edelige bekræftelse, og som ej anelen med en i retten fremvist rekvisition til madame Nissens og søn Lorents Nissen, nu boende på Nebel uden provinsen, påberåber sig deres vidners erholdelse med flere til denne sags oplysning, men endog de førte vidner ved Nørvang-Tørrild herredsting ligeledes til vidners påhør at lade indstævne så og begæret udtag af alt, hvis i denne sag ført er fra første anfang, da, endskønt mons. Giønge som prokurator på hofjægermester Bachmanns vegne derimod har protesteret, så understod retten sig ikke samme hr. rådmand Schultzes begæring at tilsidesætte, men bevilgede opsættelse i 8 uger til [27. juli](#).

Indlæg fra generalinde Schoten vedr. Christen Rytter, der behøver genpart af det af jægermester Bachmann erhverde tingsvidne og af alt, hvad fra først til sidst er passeret i sagen, men foregiver, at sligt ham af skriveren mons. Hellesen er vægret, og hans forsvar har været absent --- så jeg ikke ved, om vidnerne, som [=> AO2 200] var indkaldte og de pågældende, som samme skulle anhøre, er bleven afhørte m.m. --- et lovformeligt udtag udbedes mod betaling m.m. --- forblivende hr. herredsfogeds beredvillige Lovise Schulten, Estrup. d. 25. maj 1741.

AO2 200:

Underdanigst gensvar. Så vidt mig er berettet af min fuldmægtig, som den dag betjente retten på Gørding-Malt herredsting og nu ikke er hjemme, om høj- og velbørne frue generalindes bonde Christen Rytters sag af Gerndrup, er Christen Rytter selv fremkommet i retten og efter at hr. hofjægermester Bachmanns fuldmægtige havde irettelagt et tingsvidne fra Nørvang-Tørrild herred udstedt angående de omtvistede stude, og af ham protesteret imod hans stævnemål, formedelst de andre vidner ej var stævnet til påhør, har bem.te Christen Rytter aleneste begæret udtag af, hvis

imod ham var irettelagt og sagen at måtte opsættes i 14 age, som ham og er bleven tilladt, så der ingenting skal være ham noget af retten, som han lovbilligen har begæret, men at skriveren efter bondens foregivende skal have nægtet at give ham udtog af, hvis passeret er, skulle næppelig kunne tros; men om så er, bliver det hans egen ansvar; thi hvad som enten føres til protokol eller deraf ekstraheres, skal ske ved skriveren, som har protokollen i hænde, og ikke ved mig, hvorfor Christen Rytter og får adresere sig til ham, som da ikke er at tvivle på jo holder sig loven efterrettelig. Hvilket er alt, hvis på høj- og velbårne frue generalinde von Scholtens rekvisition kan gives til gensvar af hendes højvelbårenheds undeerdanige tjener Søren Bierum. Brømdumdam d. 25. maj 1741.

fol. 287:

Torsdagen den 8. juni 1741:

For retten fremkom Otto D. Bierums brødtjener Christen Hansen contra degnen Christen Frøelund. Overleverede sin hosbunds egenhændige indlæg. På Frøelunds vegne mødte Adser Hansen af Eskelund, der begærede kopi af indlægget og opsættelse i 14 dage. [22/6](#).

Otto Diderich Bierums indlæg: Siden degnen Christen Frøelund i sin i retten mod mig indkomne indlæg af 25. maj til indgng sagen uvedkommende foregiver, at hvor han læser, igennemblader, og hvor han vender sine øjne og tanker, altid finder den fattige undertrykt etc., ligesom han ville sige sig af en eller anden hu han mener at undertrykkes, dertil kan jeg svare ham med sandhed, at så længe han her i egnen været haver, ved jeg ikke ham noget i så måde af nogen at være årsaget uden de ventelig må være det klare, og skulle det så befindes, der ham selv /:og ikke mig :/ vedst er bekendt, kan jeg ikke andet end tilstå, samme vel og muligen undertiden i nogen måde forsikrer(?) en del slige menneskers såkaldte fatalitet. At den gode mand ellers anfører og anser sig selv for en sive eller prose i Guds kirke og menighed, som han skriver, da vil jeg ønske, han derudi ej måtte fejle. Videre den materie angående agtes ej /: for ikke retten at opholde :/ at svare, men henvender mig til sagen i sig selv, hvor grovelig jeg af ham er bleven beskyldt og anklaget, ligeosm han af mig med hug, slag og mere skulle være overfaldet og angreben, det udviser såvel hans udløbne stævнемål til dette søgsmål som hans til hans excellence geheimeråd og stiftsbefalingsherre von Gabel indgivne memorial i tingsvidnet anført. Og så fornøjeg har han fundet sig mig slige /: dog uden for sandhed sig befindende :/ beskyldninger at påkaste, så begærlig og att... har han tilligemed ... fuldmægtig i sagen, den ved Estrup på kort tid værende berømmelig såkaldte forvalter Søren Johansen og vovet af de førte vidner at ville nået tilstået, be... og stadfæstet, hvis mig i så måde er påkastet som meldt, om det dem ellers havde været mligt, det ydmygest bedes i alt at må tages i gunstig observation og derhos betragtes vidnernes givne svar og forklaring på pro et contra spørgsmål, da jeg formoder den velvise dommer uden videre demonstration befinder min uskyldighed og sr. Frøelunds til mig påkastede beskyldninger og søgsmål at være ubeføjet; vil derfor håbe, han ikke aleneste med mulkt at anses, men endog tilkendes forårsagede tingrejser, tid og pengespilde at erstatte i nøjeste med 1 rdl. 2 mk., som da således i alt til doms overlades, med mindre noget herimod af noen betydenhed fra sr. Frøelund måtte fremkomme, som bedes mig til besvarelse da må forundes og tid tilladt samme at besvare. Og forbeholder jeg mig i så måde alle

beneficia juris, [=> AO2 201] til hvilken ende tjenstl. bedes dette mig indlæg til læsning, påskrift og anten tilført at må admitteres og siden tilstilles med forblivende (etc.).

AO2 201:

Torsdagen den 22. juni 1741:

Christen Frøelund af Tuesbøl ctr. Otro Diderich Bierum. Peder Johansen af Lintrup på vegne af Christen Frøelund fremlagde dennes indlæg. Bierum måtte fornemme sr. Frøelund endnu at være intentioneret ligesom af begyndelsen i denne sag, så hvad hans columinante skrift i dette indlæg betræffer, dertil svares, at om han der til Bierum ville hensigte, declarer Bierum ham for det, han i samme indlæg i så måde anfører; hvad sig angår han sine Bierum påkastede beskyldninger ved ed at ville bekræfte, så tror Bierum gerne, han og derhen, om det var tilladel., gerne skulle være letsindig og resolveret. Men så længe der har voren folk ved hånden den tid, Bierum af ham efter hans sigende /: dog udenfor sandhed /: med hug og slag etc. skulle være overfalden, så kan deraf erfares, såsom han sig af samme sine vidner har betjent: 1. at han har været ubeføjet Bierum slige beskyldninger, som stævnemålet udviser, at påkaste; og for det 2. kan af vidnernes svar fornemmes det samme; og for det 3. når Frøelunds og hans fra først brugende fuldmægtig sr. Johansen i denne sag deres til vidnerne i en del gjorde spørgsmål må betragtes, skal deraf klarl. udfindes, hvor attrålig og begærlig, ja hvor højt de har ladet sitg være angelegen, om det kunne være dem muligt, ved vidneres svar at fået deres onde intention og forsæt begået og deres spørgsmål i så måde legitimeret. Til hvad ende, andet end sætte og tragte at sætte misforstand, had og avind imellem Bierum og sin sognepræst hr. Peder Vinding deruid bestående, som spørgsmålene udviser, dels Bierum beskyldes at skulle have sagt bem.te hr. Vinding ageret en konge, gjorde, hvad han ville, og lod være, hvad han ville, dels så skiden og sk... som Bierum undser sig for her videre at melde, såsom tingsvidnet dette med mere udviser. Så vil Bierum ydmygest bede, at som han ikke har årsaget Frøelund til hans befindende Bierum pålagte beskyldninger, han og, neml. mr. Frøelund derfor med mulkt efter fortjeneste vorder anset, såvrel for hvis hans stævнемål udviser som og hvis han udi sin tid hans excellence hr. geheimeråd og stiftsbefalingsherre von Gabel ubeviselig og uden for sandhed malisjøs haver andraget, samt at han lovbilig vorder tilfunden at erstatte Bierum de i denne sag fem forårsagede tingrejser efter rettens godtbefindende, som da således den velvise dommer til doms overlades. - Retten ej alene lod fremstillede Peder Johansen på sr. Frøelunds vegne af protokollen forelæse, hvad sr. Otte D. Bierum imod producerede indlæg har indført, men endog tilspurgte ham, om han af Frøelund havde ordre samme til besvarelse at antage, eller og sagen til doms at befordre. Peder Johansen hertil svarede, at han havde ingen ordre videdre end at levere indlægget til rettens betjente. - Siden citantens indlæg ikke formelder om nogen begæring til opsættelse, men alene erbyder sin ed på, at hans søgsmål er sandhed, så vil [=> fol. 288] retten fornemme hos contraparten sr. Bierum, om han samme vil accordere. Bierum tilholdt sig hans maj.ts allernådigste lov i så måde, allerhelst og mest sr. Frøelunds saligheds fortabelse, eftersom Bierum befindes at være beskyldt for det, der aldrig af ham er tænkt, langt mindre tale eller øvet, og Frøelund dog så letsindig ville, som han sig erbyder, derpå gøre ed. I øvrigt påstod dom som før. - Sagen optaget til dom.

fol. 288:

Frøelunds indlæg: Velædle (etc). Midt udi al den efterstræbelse, som Otto Diderich Bierum har

påbyrdet mig fattige mand med, at har hans hånd ej kunnet være nok, så skal hans pen, som ses af hans sidste indlæg /: hvilket dog for ret dømmende giver et fast bevis om, hvad der bor i ham :/ Trøster dette mig, at han har ej vidst værre, thi Gud være æret, som hidindtil har bevaret mig for at skælde, forbande, undertrykke, forfølge, belyve uskyldige, fordømme, bedrage, forfordele, bagtale, sammensy og beskadige min næste, hvilket altsammen er ugudeligt, og tror jeg ikke, den gode mand skal med sandhed kunne sige, at det klare har undertrykt mig, medmindre hans øjne kan have været fordærvet af klarheden, og lader alting bero på Guds dom og retdømmendes skønsomhed, og kristelig formane min contrapart, at han drager først bjælken af sit eget øje, førend han bemøjer sig med at uddrage skærven af hans broders øje. Den gode mand pukker på beviser og mener sig frikendt, mig derimod i mulkt kendt; men jeg svarer, dersom retten det tillader, vil jeg med corporlig ed bekræfte sagen således at være, som mine spørgsmål indeholder, hvilken ed jeg og hermed offererer; og hvorledes han satte sin næve ved min kind eller strøg mig om munden med hans hånd, kan andre folk sige, som så, jeg hade et blå øje, hvilket jeg vel ved nu lige så vel som det andet fik modsigelse, siden jeg ej blev synet på stedet, hvilket det alt er min ukyndighed i rettergangs måde at tilskrive. Dersom retten tillader min påstand med eds bekræftelse, skal jeg præstere den, når retten behager det at befale og mig tilkendegiver tiden. Dette mit indlæg beder jeg læst, påskreven og akten tilført, og næst at Gud vil styrke retten til de uskyldiges forsvar, forbliver jeg (etc.). Christen Frøelund, Tuesbøl den 22. juli 1741.

Torsdagen den 6. juli 1741:

Læst og påskreven en af hr. Peder Vinding i Præstkær udgiven proclama, at han som skifteforvalter i velærværdige og højlerde hr. provst Bützows stervbo i Vejen efter hans sal. kærester indkaldet kreditorer og debitorer i Vejen præstegård [=> AO2 202] at møde d. 31. juli førstkommende, til hvilken tid samme stervbos skifte er opsat. Samme proclama er dat. Præstkær d.31. maj inden nærværende år og læst på Nørrejyllands landsting d. 11. juli næstefter, som med justitsråd Seesteds hånd og landstingshører Ætanders påskrift udviser.

AO2 202:

Efter påråbelse var ej videre at forrette, hvorfor retten blev ophævet. Men før end retten dog blev ophævet, indfandt sig Lauge Pedersen af Surhave og fremviste en ulveunge, som han havde fanget næstafvigte 2. juli på Surhave mark. Samme blev her uden for tinghuset ophængt, og betaling derfor tilsagt, så snart repartition over herredet ske kan efter. kgl. maj.ts jagtforordning. Derefter blev retten ganske ophævet.

Torsdagen den 13. juli 1741:

For retten fremkom på vegne af hofjægermester Bachmann til Sønderskov Jens Bachmann og fremlagde en stævning til samtl. Sønderskovgårds hovtjenere (fol. 289), hvorefter han formodede, ham af retten til dens fuldbyrdelse uvillige mænd måtte udnævnes, som efter stævningens indhold en lovskikket inkquisition med påfølgende sequestration i rettes vedværelse kunne foretages. - Hr. rådmand Schultz mødte på de indstævnte Sønderskov-bønders vegne som deres forsvar og tilspurgte mons. Bachmann, om han havde videre i sagen at fremlægge, før end han sig med ham til besvarelse indlod, hvorpå hans svar til protokollen udbad. Bachmann hertil svarede, at han fra hans herskab var befalet denne rettens stævning her i retten at fremlægge og formoder, sammes indhold bliver fifaldet og synsmænd derefter til førstkommende mandag den 17. juli bliver udnævnt at møde ved Sønderskovgård for derefter på anvisning hos vedkommende deres forretning i rettens nærværelse at fuldføre. - Schultz, som havde hørt hr. hofjægermester Bachmanns fuldmægtigs tilførte uden videre at fremlægge, bad retten ville observere stævningens indhold, som 1) fører dette i munde, han ifølge den forordnede høje kommission afsagtet inter... skal hertil være forårsaget, hvorpå stævningen er grundet. Bad, såfremt lovens mening og dens rene forklaring skal følges, måtte pålægges samme dokumenter at producere, før end noget syn eller anden forretning kan foretages, mindre synsmænd udnævnes. Thi hvo, som siger, bør bevise og fremlægge alt, hvis som kan og bør være til sagens oplysning, og i særdeleshed befaler loven, at den, som stævner, skal ikke alene sætter(?) tiden, men endog, hvorfor han stævner og til hvad tid, på det han kan tage sine messieurs til vledkommende, og over alt ville han, som endnu ikke er set, om retten med slig bevis kan være forsynet, som loven i så tilfælde æsker, før end forbud, arrest eller såkaldt inkquisition kan fremmes. Til den ende han endel. fremlagde hans forfattede skrift under dags dato, som lyder folio 289 et 290. Derefter Schultz forventede rettens lovmæssige omgang i denne post; og at han, som først har stævnet til 20. juli, håbede at bevise, hvad stand bønderne, godset og gårdene antaget haver, blev taget udi consideration, ligesom og at den påberåbte kommissions kendelse, [= > fol. 289] hvorpå stævningen har grundet sig, først måtte produceres, og forinden dette sker, ventede han ingen udmeldelse eller forretning accepteret, helst han eller principaler aldrig er stævnet til hvad tid sådan inkquisition ske skulle, som dog loven absolute befaler; over alt submitterede hans ig for rettens kendelse og i det øvrige reserverede sig alt reservanda. - Jens Bachmann formodede sin begæring efter stævningens fremmet og synsmænd derefter til sequestrations udmeldelse udnævnt. - Retten så ikke ... heller understod sig at nægte højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann den af hans fuldmægtig Jens Bachmann begærede udmeldelse til synsmænd efter udgangne stævningens mål. Thi bliver herved af retten udnævnt efterskrevne uvillige mænd, navnl. Christen Nielsen af Asserbøl, Las Sørensen og Hans Nielsen i Klelund smat Holden Kornbeck i Hulkær mølle, som haver at møde i Peder Sørensen Smeds hus i Nørnbølling førstkommende mandag den 17. juli ved solens opgang, der deres forretning i at syne og taxere, hvis dem af hr. hofjægermester Bachmanns fuldmægtig bliver påvist efter foregående stævningens indhold og således continuere, indtil de har været hos enhver, som indkaldet er. Samme deres syn og taxation haver de således skriftligt at forfatte, som de d. 27. juli næst påfølgende edeligt her inden retten kan afhjemle. For deres mumage nyder de billig betaling, og som hr. rådmand Schultz af ribe har her ved retten er til stede som bøndernes forsvar, tillige og Peder Sørensen Smed af Nørnbølling, så haver de samme udmeldelse behagel. at lade sig være efterrettelig. Men citantens fuldmægtig haver samme udnævnte mønd lovl. at bekendtgøre, og for udeblivelse erindres enhver lovens tvang. - Schultz, som havde anhørt rettens behagel. desition, erindrede dette, at citanten vel burde efter loven have stævnet eller i det ringeste burde advare samt pålægge ham eller bønderne betimeligen tiden, når synet skulle gå for sig, og

pålagt citanten den determinerede tid og at fremlægge den påberåbte interlocuto eller hvorefter han sådan inquisition lader gøre, før end noget til bøndernes præjudice kunne foretages, hvilket han tjenstl. indstillede. - Bachmann erklærede, at hvis som efter stævnemålet af hr. rådmand Schultz er sket, ved synsforretningens tiltrædelse skal være produceret, og begærede denne udmeldelse af retten beskrevet til forkyndelse for synsmændene. Som retten tillod.

fol. 289:

Sentence: Som af akten og vedhæftede tingsvidne af 4. maj 1741 fornemmes, har sognedegnen for Brørup og Lindknud sogne Christen Frøelund undstævnet sr. Otto Diderich Bierum på Gravengård, formedelst vemeldte Bierum efter samme stævnings formelding næstafvigte 24. marts udi Hulkær mølle skal have overfaldet ham både med nærgående og ubekvems ord samt hug og slag med videre ord og samtale dem imellem er faldne både før og siden overfaldet skulle være sket, hvorom at vidne fornævnte Frøelund har indstævnet mølleren Holden Kornbech og datter Catrine Holdensdatter, begge af bem.te Hulkær mølle, for vidnesbyrd derom at aflægge; og når bemeldte Frøelund da fornemme, at ved fornævnte edelig afhørte vidnesbyrd ikke kan erholdes det, han har sigtet Bierum for, undser han sig ikke imod loven at fremkomme med eds tilbud og således vil sværge ham sag på, foruden at han i begyndelsen af sagen meget vrangelig har foredraget dette stilf og stedets høje øvrighed som en fæstende af Estrupgård af retten at være forment sin ridefoged Søren Johansens forsvar uden autorisation, hvilket bemeldte tignsvidne udviser, hverken af hm eller fornævnte ridefoged nogen siden at være i retten tilkendegivet. Desårsage tages reserveret sligt for vedkommende høje øvrighed at ahmelde til vedbørl. satisfactions erholdelse for sådan ubeføjet angivelse. Efter hvilken beskaffenhed, og som merbemeldte Frøelund ikke har bevist, at Otto Diderich Bierum [=> AO2 203] på Gravengård har overfaldet ham enten med nærgående og ubekvems ord eller hug og slag med videre, som han har stævnet ham for, så bliver merbemeldte Bierum og for degnen oftbemeldte Frøelunds tiltale i denne sag aldeles frifunden.

Følger her indført en af retten udstedt stævning til inkquisition og sequestration ved Sønderskovgårds hovbønder og tjenere sålydende: Kgl. maj.ts herredsfoged i Gørding-Malts og Skads herreder Søren Bierum på Brøndam gør vittterligt, at for mig har ladet andrage kongelig maj.ts hofjægermester højædle og velbårne Hans Bachmann til Sønderskov, hvorledes han højstårsagel. skal være anlediget at lade holde en lovskikket inkquisition og eftersyn ved de under bemeldte Sønderskovgård sorterende bønder og hovtjenere, 1) om de deres beboende gårde og steder med bygning og besætning forsvarlig holder i stand, 2) om de har dyrket og besået deres grund og marker, som lovforsvarligt kan være, 3) hvad midler og formue de videre er ejende, hvoraf den af dem så ubeføjede som lovstridige imod ham som deres hubsbond begyndte proces kan udføres, og hvad deraf til hans sikkerhed og skades oprejsning kan være til overs, såsom han ifølge den forordnede høje kommissions afsagte interlocuto ved alt sligt indtil sagens uddrag ved lovlig sequestration sig agter at lade forsikre med alt, hvis videre ved denne forretning kan forefalde og fornøden eragtes at

observere og iagttage. Thi stævnes I fornævnte Sønderkovgård's bønder og hovtjenere (sogn, by og bønder nævnt) enten selv eller ved fuldmægtig at møde på Gørding-Malt herredsting torsdagen den 13. juli førstkommende imod uvillige mænds udmeldelse til forretningens afhjemling og confoirmation d. 27. dito næstefter, såsom bemeldte hr. hofjægermester herefter et lovsikkert tingsvidne, sequestration og forbudsdom agter at lade forhverve.

Stævningen er forkyndt af Jens Pedersen og Thomas Mortensen i Bobøl.

Rådmand Schultzes indlæg: Velædle herredsfoged Bierum. Det ses krligen uden at bringe anden bevis frem for lyset, det velb. hr. hofjægermester Bachmann intenderer ej andet end som at se hans fattige bønder total ruineret nu på en så ... måde og fra førstningen tilvendt sig adskillige herligheder fra bønderne og derfor givet dem øde steder til vederlag, dernæst for engbund godtgjort med usædvanlige restancer, så og ... betaget dem deres hede, agre og moser med mere, som er indstenet og lagt under gårdens herlighed, som bonden med det øvrige må ørke og dyrke, pløje og så samt hjemkøre uden vederlag. Og nå de af det sidste selv svare de kgl. udgifter etc., så det for de tvende første ting skal heddes, ligesom de nogen har nydt, da det dog er intet imod det tab, som bonden aldrig da har kunnet forestille sig, mindre tænkte, at nogen husbond enten kunne eller ville [= > fol. 290] gjort, hvilket efter min forhen tagne reservation ved et syn kan blive soleklart vist, som og ved foregående stævne mål til tingsvidne vel skal udkomme. At nu(?) deres husbond tragter yderligere til hans bønders fordærvelse, viser den beskyldning, han på Peder Smed med flere ... hans kgl. maj.ts allerunderdanigst har andraget og derpå på det kgl. allernådigste commissorium erholdt til commissarier den sigter hen (??) foruden det første at ruinere bonden, og lægger det til som opsætsige og oprørske mennesker og derved befører dem for sin konge uden årsag, da han dog ... i evighed skal bevise sådant, omendskønt han ville legitimere det med herredsskriver Hellesens brødtjeneres forfattede forhør i overværelse af sr. Lorentzen af Foldingbro, så vedbliver han ... dels efter udtagne stævning under den 4. juli ved at ville gøre sequestration hos bønderne, da hvis ikke bonden har været plaget med armod og utålelig hoveri, så vl de hjem søges med elendighed, fattigdom og hunger i det meste, og det værste er, at han nu forbyder dem at tale for sin sag, ja om muligt ganske undertrykke disse armelig folk fra sin ret, så de ikke skulle magte at føre hvad ... er til deres forsvar, hvad ... ligt er til deres forsvar, når han 1) vil se stedernes bygning og besætning efter, om de holdes i stand, 2) om de dyrker og besår deres grund og marker forsvarligt, 3) hvad middel og formue de haver, hvoraf han som deres husbond for sin begyndte proces til hans sikkerhd og skades oprejsning kan være hjulpet. - Mit svar på denne 1. post: Når tingsvidnet bliver ført og sandheden komme for dagen, skal bevises, den meste håb ... taget imod forfaldne, forvisnede og øde pladser, hvorpå en del har sat sin timelige velfærd, så dette behøves at beboerne må bevise, hvad stand de sådanne deres gårde ... taget haver. Til det 2. gives dette svar: Når de ikke kan holde bæster moxen til andet end herskabets brug og hoveri som den tid på af året tilgår, og hvorpå mange sine(?) bæster har tilsat, så må vel nødvendig deres eget ligge udyrket, helst når de ... ste marker og enge dem er frataget, så den fleste del ikke kan indhøste 6 til 8 læs hør, hvoraf skal bæster og kvæg have deres ophold, så påfølgelig falder ingen gødning til deres agerland, hvorfor de fleste og moxen alle er stømpe prackere, ja elendige usle mennesker, som til dels må betle brødet for sig og sine, som alt i sin tid med mere kan blive oplyst, desårsage jeg hermed påstår, at den påberåbte interlocut bør fremvises. Og om den så forståelig og antagelig for denne ret skal eller bør være, og om retten trøster sig derpå synsmænd at opkræve og derefter forretningen fuldføre. I det øvrige så protesterer jeg imod al hvis som foretages imod bønderne og så vidt denne forretning betræffer, al den stund den, der vil og kan rette for sig, intet lovmål over bør stedes, ja hverken person eller gods hæftes eller sequestreres, men enhver af Gud og kongens love tilladt at forsvare sig og sit eget igennem den

fæsterettighed, husbonden dem givet haver, som er dem bretaget, og har en tjener lige så vel frihed som en herre, om han uanstædnic beegnes, sin ret efter kongens lov uindskrænket at påtale og søge, så jeg skulle håbe, retten fornufteligen overvejer, bondens retmæssighed i det at bønderne har udtaget stævнемål for at bevise omgangen og denne sags beskaffenhed, hvortil de er nød og tvungen, bør afvartes, før end hr. Bachmann som ikkuns forlyster sig udi at se alle hans indvendiger og foregivende forsvarfet til bøndernes ødelæggelse. Thi han har jo påbyrdet bonden en utålelig byrde som og en ubeviselig beskyldning og uendelig proces. Hvor vil han da komme til at tvinge bønderne, at de skal forvise ham om hans processes tab, som er endnu uafgjort og aldrig pådømt, så denne fingerte og opsatte stævnings øjemed håbes aldrig efter loven kan holde stik, siden jeg mener og efter omstændighederne påstår, det citanten først lovligen bør bevise sin sag, og hvorpå han sin forretning vil grunde, thi ellers ved jeg vist, at kongens lov gør ingen forskel på bonde eller herre. Men da retten skal ordeles for enhver, jeg mig desformedelst påstår som meldt, når jeg først har hørt citantens tilførte og hvorpå noget kan svares, derefter vil afvarte rettens kendelse med al forbeholden for vedkommende til tid og sted og således med æstime forbliver velædle hr. herredsfogeds tjenstfærdige tjener. Oluf Schultz som fuldmægtig. Ribe den 13. juli 1741.

fol. 290:

Torsdagen den 20. juli 1741:

For retten mødte rådmand Schultz efter autorisation ctr. hofjægermester Bachmann med flere angående tingsvidne. Prokurator Giønge mødte, måtte mod stævнемålet erindre 1) at siden det er confus indrettet, at ingen kan sige, hvad Schultz dermed egentlig mener, hvorfor påstår han bør erklære sig udi hvad orden han vil procedere, thi mons. Giønge protesterede kraftigste, at ingen af bønderne som impliceret i sagen og stævnet som hovedmænd og sagskyldige for den lovligt anordnede kommission ... vorder tilladt i allermindste eller nogen slags tilfælde at gøre de... under eller uden ed, siden det strider direkte imod lovens pag. 116 art. 5 (DL 1-14-5) og således gøre forklaring eller ed i egen sag, da det ikke kan være ventelig andet, end at jo berørte bønder som hr. hofjægermesterens åbenbare avindsmænd kan være mægtig at sige alt, hvad de vil, enten det haver overensstemmelse med sandhed eller ikke; 2) at berørte bønder ej heller må, kan eller bør tillades nogen forklaring eller benægtelse at gøre imod den forretning, som for den kgl. kommissær er tilladt edelig t bekræftes og allerede er bekræftet af sr. Helleesen og sr. Lorents Hansen, siden er der direkte imod lovens pag. 116 art 3 og forordningen af 5. nov. . 1723, siden derved ville blive infringeret kommissærernes kendelse til berørte vidners aflagte ed på deres forretning, hvilket alene udi sin tid dependerer af højeste ret at sige, hvad enten kommissærerne har gjort ret eller uret. 3) Siden stævнемålet indeholder, at her skulle røres ved om hvad jorder og marker bønderne er forkommet og lagt under hovedgården, med hvad frihed og vederlag de derfor har nydt, så ville mons. Giønge erindre retten, at derom d. 25. april 1726 og 6. juli 1730 er udsted her af retten lovligt tingsvidne, [=> fol. 291] hvilket vil ikke efter hr. rådmand Schultzz intenderede stævнемål kan enten røres eller føres vidner imod, før end at alle vedkommende, såvel rettens betjente, der samme haver udstedt, og de med sig havende mænd lovlig vorder indstævnet. --- (Der udspinder sig en langstrakt diskussion mellem de to prokuratorer, hvor Schultz mener, at Giønges hensigt er at trække sagen ud, så at de indstævnte vidner, der har langvejs hjem, bliver nødt til at forlade tinghuset og rejse hjem, da aftenen nærmer sig). --- [=> AO2 206] Retten resolverede, at producerede stævning bliver antaget for så vidt lovligt er efter de 2 varselsmænd har beediget, at de den lovligt har forkyndt. Men som hr. rådmand Scultz i samme har stævnet Sønderskovgårds

hovbønder som de, der virkelig er hofjægermester Bachmanns avindsmænd og anklagere, så kan de ingenlunde i anledning af lovens pag. 109 art. 15 (DL 1-13-15) i denne tingsvidnesag enten under eller uden ed admitteres uden hvad bem.te Sønderskovgårds frie bønder og tjenerne så vel som andre indstævnte eller og frivillig indfundne vidner angår vorder antagen til forhør på begge parters spørgsmål at svare for hvis lovligt stævnet er vundet med ed stadfæste. - Schultz, som havde hørt retten pårøbe de indstævnte, fandt ikke nogen af de, neml. Hans Jensen Ladefoged, Terkild Madsen, Knud Pedersen Søren Madsen eller Niels Madsen var til stede, men af frie bønder i Stenderup Hans Smed, Nis Lund, Christen Bennedsen, Jep Christensen, Niels Christensen, Christian Nielsen; Astofte: Anders Rasmussen og Rasmus Andersen, hvilke alle var mødt. - Schultz tilspurgte de tilstedeværende vidner for det første, om de kan huske, hvad hoveri de har gjort i de Duers eller forpagteres tid til Sønderskov. - Før de svarede, begærede Gønge, vidnerne måtte vorde afhørt separat.

Anders Rasmussen af Astofte:

1. svarede, at i de gl. Duer deres tid gjorde hans formand og nabo på samme gård hoveri til Sønderskov, og vidnet selv noget kort tid ligeledes gjorde hover, men fik siden frihed; men hvor meget eller hvor mange dage om året vidste han ikke.
2. Hvor meget tørv og klyne han leverede på den tid? - Vidnet svarede, det kunne han ikke erindre.
3. Om han eller Tobøl by ligger længst fra herregården. - Svarede, det kunne han ikke sige.
4. Hvad han og de øvrige frie bønder giver årligen af deres halve gårde for hoveriet til herskabet. - Gønge protesterede mod dette spørgsmål, som det er uden stævнемålet og ikke vedkommer nogen af hovedmændene enten Peder Smed eller andre hovtjenere, at vidnet derfor ikke herpå bør svare. Retten, som i stævнемålet ikke så, at er stævnet for hoveripengenes afgift, hvor meget fribønderne skal svare, så blev det spørgsmål udsat.
5. Om vidnet ikke ved, at herredsskriver Hellesen er virkelig ridefoged [= fol. 293] hos hr. hofjægermester Bachmann. - Vidnet svarede, han er bevidst, at han er herredsskriver her i herredet og bor i Bobøl så og holder dog og disk der, tillige oppebærer kongens skatter på jægermesterens gods, men om han er ridefoged eller ikke, er herskabet eller ham selv bekendt (!!)
6. Om han ikke har hørt, at seigr. Lorentzen i Foldingbro skal være slægtet noget af herskabet på Sønderskov. - Vidnet svarede, det er ham ganske ubevidst. - Og som Schultz fandt intet af dette vidne til oplysning, så måtte han reservere sig sine nærmere quæstioner i sin tid til ham, når han de idag herværende vidner igen kan få forelagt.

Gønges spørgsmål:

1. Hvor gl. han er? - Svarede, at var tilvisse 60 år.
2. Hvor længe det er siden, vidnet havde fæstet gård. - Svarede 31 år.
3. Hvem da var herskab til Sønderskov og beboede samme. - Svarede, at den unge Due ejede gården, og havde hanf formynder på Torstedlund i på gården var forpagter.
4. Siden vidnet udi svar på Schultz første spørgsmål siger, at hans formand og nabo gjorde hoveri til Sønderskov i de gl. Duers tid, så spørges, hvoraf vidnet ved samme. - Svarede, at han kunne rindre, at når nogle steder afbrændte i Stenderup, tog han dem til hove til gården; men hvor meget vidste han ikke, såsom det var i hans drengetid. Ellers forklarede vidnet, at

den af ham omvundne tid om hoveri i de gl. Duers tid var ment i de unge Duers tid, da forpagter var på gården.

5. Hvor længe samme hoveri af ham da varede. Svarede enten det var 2 år eller 1½, kunne han ikke erindre, men i j.ægermester Bachmanns tid og noget tilforn havde han ingen hoveri gjort.

2. vidne, Rasmus Andersen ibm.

1. På Schultzes første spørgsmål svarede nej.
2. vidste intet derom.
3. vidste det ikke, men mente dog, at det næsten skulle falde ud på eet.
4. udsat.
5. svarede ligesom 1. vidne.
6. han har nok hørt det sagt; men det er ham uforborgent for at vide det, ej heller ved det, hvor længe siden det er, han det har hørt, ej heller ved, hvor længe det er siden han har hørt det, men som folk har sagt. - Rådmand Schultz reserverede sig imod dette vidne som imod forrige.

Giønges spørgsmål:

1. svarede, at han var henved 29 år.
2. 5-6 år, som han ikke bedre vidste.
3. hr. hofjægmester Bachmann beboede Sønderskov og var herskab dertil.
4. det vidste han ikke.
5. han har aldrig gjort hoveri.

3. vidne, Hans Smed af Stenderup:

1. På Schultzes første spørgsmål svarede, nu i 38 år har han boet i Stenderup; han har ingen hoveri gjort til Sønderskov, men vel de andre steder, hvor han har været på hovgodset.
2. det vidste han ikke.
3. han vidste ikke, hvilken den længste vej, men syntes dog, det var nok så langt til Tobøl.
4. -
5. [=> AO2 207] Svarede, at han tager skatter og udgifter for jægmesteren, men enten han er ridefoged eller ikke, vidste han ikke, men ved nok, at han bor i Bobøl og holder dug og disk der.
6. vidnet hørte nok, at andre har sagt det, men vidste det ellers ikke.

Giønges spørgsmål:

1. henved 65 år.
2. 37 år.
3. svarede ligesom 1. vidne.
4. vidste vidnet intet af.
5. vidste ikke heller.
Rådmand Schultz reserverede ved dette vidne ligesom ved de andre.

4. vidne, Nis Lund af Stenderup:

1. svarede ligesom næstforrige.
2. ligesom forrige vidne.
3. vidste det ikke; men begge dele ligger langt derfra.
4. udsat.
5. svarede ligesom forrige vidne.

Giønges spørgsmål:

1. ungefær 41 år.
2. 18 år.
3. han vidste ikke, hvem der var på Sønderskov, men fæstede gården af hr. jægermester Bachmann, som da var på Estrup.
4. nej.
5. ligeledes.
Rådmand Schultz reserverede ved vidnet.

5. vidne, Christen Bennedsen ibm.

Svarede på alle spørgsmålene som næstforrige vidne.

Giønges spørgsmål:

1. 67 år.
2. 29 år.
3. svarede ligesom første vidne.
4. og
5. nej.

6. vidne, Jep Christensen, og

7. vidne, Christian Nielsen, hvilke begge ikkun den ene havde været 2 år og den anden 1 år på godset og altså intet vidste noget til sagens oplysning. Men Schultz reserverede sine videre quæstioner ligesom til 1. vidne. Da quæstionerne vr blevet oplæst for dem, svarede de begge på 1.-3., det vidste de ikke. 4. udsat. 5. og 6. svarede som forrige vidne.

Giønges spørgsmål:

1: Christian Nielsen svarede 45 4ll45 46 år. Jep Christensen er 28-29 år.

Retten bevilgede, at de udeblevne vidner blev forelagt: Peder Ladefoged i Sønderhoe, Hans Jensen Ladefoged på Sønderskov, nu på Stengård, og Terkild Madsen ibm., Knud Pedersen Kiems, [= > fol. 294] Drostrup, Søren Madsen Smed i Hommelmaj, Nis Pedersen i Gredsted og de øvrige af fribønderne, som ikke er navngivne, kan ikke under faldsmål forelægges, men ... først navngives, på det retten kan vide, hvem for udeblivelse skal påkendes faldsmål; men de i stævningen specificerede og her i protokollen anførte bliver under faldsmål forelagt til idag 14 dage, som er den [3. august](#) ved middagstider som sædvanligt.

fol. 294:

Stævnemålet fra Rådmand Schultz: Søren Bierum af Brøndumdal, kgl. maj.ts herredsfoged for Gørding-Malt og Skast herreder, gør vitterligt, at hr. rådmand Schultz af Ribe har fundet sig befølet i anledning af en beskyldning, som velb. jægermester Bachmann til Sønderkov skal have pålagt Peder Sørensen Smed i Nørbølling af eders gods og derpå fået allernådigst commissorium til commissarier imod bem.te Peder Sørensen og flere, som beskyldes for opsætsighed, og især Peder Smed foregivende og til hans kgl. maj.t, at han med de andre skal have afbedet deres forseelse med mere, som stævnemålet indeholder, forårsages som deres beskikkede forsvar og ifølge hans i commissionen gjorte tilførsel, da den begyndtes, og siden ved continuationsstævning under 8. juni forvigt, da intet mindre end mindelig forening var at nå, hvilket jægermesterens 5 proponerede poster udviser, da altid skylden skal hæftes på Peder Smed som hovedmand, bønderne taget til examen, og så vidt på citantens side afhørt, ligeom og herredskriver Hellesen samt forstander Lorentz Hansen i Foldingbro edeligen afhørte på en forretning, som de selv havde inventeret, skønt derimod er protesteret og bøndernes negation derfor skriftlig forinden edens aflæggelse var indlagt, og således påbyrdet bønderne med det udsagn, som vedkommende til dels under ed vil fragå, da for at oplyse sagen udi alt, ligesom det og er bekendtgjort kommissionen, årsages hr rådmand Schultz imod hans vilje at indkalde eder, velb. jægermester Bachmann eller fuldmægtog til Gørding-Malt herredsting at møde torsdagen den 2. juli og efterfølgende dage vidner, stævnte og ustævnte, samt dokumenters læsning og producering at anhøre ligesom og modtage bøndernes speciale deposition såvel om de byrder og utålelige trængsler samt hoveris strenghed som og hvad jord og marker dem er frakommet og lagt under hovedgården, hvad frihed og vederlag de derfor har nydt eller ikke, og om de ikke selv må yrke og dyrke samme og det til herregården hjemføre, item hvad vederlag de derefter har nydt, så og fornemme deres slette tilstand værende tid ligesom forhen, da en del har antaget øde pladser og selv derpå anvendt deres timelige velfærd, med mere som heraf og i alt kan dependere, foruden at rådmand Schultz på samtliges vegne reserverer sig en synsforretning over deres fæstgørende jorder og marker, dem er frataget og lagt under hovedgården. Derom at vidne indkaldes efterskrevne, såsom Peder Christensen Ladefoged på Bramminge, nu boende i Nørhøe i Gørding-Malt herred, Hans Jensen Ladefoged på Sønderkov, nu boende på Stengård, og Terkel Madsen ibm. i dito herred, Knud Pedersen Kems i Drostrup i dito herred, Søren Madsen Smed i Hummelmaj dito herred, Nis Pedersen i Gredsted i Gørding herred, så og fribønderne af Astofte og Stenderup, item hovbønderne til Sønderkov i Nørbølling, Ågesbøl, Åtte, Lervad og Tobøl, Bækbølling, ...kær og Tislunds beboere etc. for samtlige deres edelige deposition og de øvrige edelige forklaringer at modtage og anhøre. Til samme tid varsles og kaldes herredsskriver Hellesen som virkelig jægermesterens ridefoged og den, der har skrevet og forfattet den såkaldte stueforhør, ligesom og seigr. Lorentz Hansen i Foldingbro, der i den gerning medværet haver, hvorom I selv har vunden, [=> AO2 208] begge vidnesbyrd at anhøre, så vidt eder betræffer, samt de pågældendes benægtelser at anhøre, så herom videre skal gåes efter lov og forordninger. Enhver kan medtage, hvis tjenligt eragtes. Vidnerne måder under faldsmåls straf til første ting efter forordningen af 3. marts. h.a., da og rådmand Schultz forbeholder sig continuationsstævning til flere og vedkommende tilfælde.

Stævningen er forkyndt d. 5. og 6. juli 1741 af Hans Mortensen og Søren Olesen, begge af Holsted og derforuden leveret kopier.

AO2 208:

Torsdagen den 27. juli 1741:

Prokurator Giønge mødte for retten på hofjægermester Bachmanns vegne og æskede det forfattede syn. De 4 udmeldte, Christen Nielsen af Asserbøl, Las Sørensen, Hans Nielsen af Klelund og Holden Kornbeck af Hulkær mølle overleverede deres forfattede syn og taxation (fol. 303-307). Hr. Giønge desisterede fra at begære nogen dom til sequestration, men alene ville declarere, at ingen, ihvo det være må, med de bønder, som er i proces med hofjægermesteren, tilforhandler sig noget af deres tilhørende, førend bemeldte proces har nået sin sluttel. ende, såfremt de ikke vil tiltales som dem, der handler med umyndige og uhjemlet, og alene begærede tingsvidne over alt, hvad i denne sag er passeret. - Rådmand Schultz på bøndernes vegne fandt deri, at hans under 17. forevigt ... indgivne forklaring betræffende bygningernes tilstand, da bønderne ikke ved noget syn sådant var leveret, ligesom og ikke besætningen og han sådan deres magtpåliggende i dette som mere havde føet oplyst, mindre blev tilladt ved inkquisition og derfor afvigte (afviste ?) forretning, indtil han sådant lovl. kunne få opdaget. Erfarede ellers af det oplæste, nogle visse havde behageligt frafaldet det, de engang i kommissionen har vedstået; så skal det være for ham kært, at alle bønderne var ligesindede og de med deres herskab var enige, såsom han aldrig enten har våren eller er for andet end at se til at stifte fred og kærlighed; [=> fol 295] forbeholdt bøndernes ret. - Giønge svarede, at det skal vise sig på sin tid og sted, hvorledes bygning og besætning er ved bøndernes fæstebreve blevet dem overleveret, og over alt tilholder loven dem at holde deres gårds bygning med mere i vedbørlig stand. - Herredsfoged Bierums fuldmægtig som sættefoged måtte besvare rådmand Schultzes tilførte, at han sidst forevigte 17. juli ved inkquisition i Nørbølling i nogen måde har nægtet, det rådmand Schultz på bøndernes vegne og efter stævnemålets indhold har begæret, hvorfor han håber og at nyde hans kgl. maj.ts lovs beskyttelse mod hr. rådmand Schultzes tiltale.

fol. 295:

Rådmand Schultz af Ribe på vegne af generalløjtnant Scholtens frue på Estrup hendes bonde Christen Rytter ctr. hofmægermester Bachmann angående fem små studehøveder. Stævning fol. 297. Forlangte vidner afhørt. - Giønge måtte til det indførte stævнемål erindre følgende: 1) Hvor stor respekt han end har for generalinde von Scholten, så må han dog forespørge sig, hvorfor ikke at stævнемålet er udsted af hr. genermel selv og i han navn, siden Giønge deraf slutter, at den brave frue har anset sagen af et langt anden beskaffenhed, end at den skulle føres således, som sker, helst da hr. hofjægermester Bachmann alene trakterer den post, at Christen Rytter ulovligt har borttaget 3 stude, og hvorom er bevis nok, at det ikke bør eller kan questioneres; 2) Som det fornemmes af contrastævнемålet, at hr. hofjægermesteren skal tillægges skyld for, at ingen føjelig tilbud har kunnet obtinere forlig hos ham, så lader hr. hofjægermesteren declarere, sådan beskyldning er imod den pure sandhed, thi i hensigt af venskab med hr. generalen og herskabet på Estrup har hr. hofjægermesteren tilbudt og endnu tilbyder sig, at når de omdisputerede 3 stude,, hvilke han har betalt, blev ham tilbageleveret, efterdi det var billig at han enten burde have studene eller betaling for, hvad de har kostet ham, så ville han ikke anse, hvad Christen Rytter mod ham havde forgrebet sig ved sin gjorte selvtægt, eller hr. hofjægermesteren ville anset de omkostninger, som han allerede på sagen havde anvendt; men som sådan han føjelige og billige tilbud er bleven forkastet og contrarium ved udstedte stævнемål og ham indløbne breve er så kendelig, at der prætenderes, han skulle miste studene for slet intet, så nødes han at følge processen, for så vidt den kan betræffe ham og er resqvetiones i sagen og det, han har gjort irettesættelse for, og lade resten ankomme ... på,

hvorledes Christen Rytter og hans debitor Peder Thomasen kan om deres mellemværende forenes. Imidlertid må Giønge reservere sig hr hofjægermesterens ret for sagens ... og ibragte omkostninger, såfremt hans offerte ikke bliver antaget; 3) måtte Giønge efter begæring af de, som er indstævnedede og sorterer under den slesvigske jurisdiktion, i særdeleshed Jørgen Thomasen og Peder [= > AO2 209] Thomasen samt Thomas Jørgensen af Dover, excipere og deklarerere, at de her for retten ikke efter det udstedte stævнемåls tilhold agter at lade sig enten af Christen Rytter eller andre examinere, men hvo som har noget imod dem, for beviselig søge dem for deres rette forum, der de kan ske, hvad ret er. Hvilke 3 poster Giønge så prelimenemiter indstiller under al behøvende reservation af, hvad videre han kan finde fornøden ved sagen og vidnerne drift at erindre. - Schuntz replicerede på Giønges tilførte, at hvad det første betræffer, så har han produceret generalindens foregående autorisation under 31. maj h. annus, som med rettens påskrift ham tilbage er ekstraheret; skulle hr. Giønge ikke tage det for godt, overlod han sådant til retten, thi han tvivlede om, hun, nemlig generalinden, foretog sig noget uden generalens minde; og derfor ventede han, siden vidnerne var til stede, rettens assistance. Det 2. om tilbud for forlig skal vel ikke ridefoged på Estrup og Otto Diderich Bierum på Gravengård nægte, som derom både skr. og mundtl. på generalens vegne for at se den sag afhandlet, hvilket han ikke endnu er imod, såfremt det endnu kunne ske og vorde bilagt, således som rådmand Schultz havde ladet sig sige, og anderledes understod han sig ikke at resolve på herskabets vegne. H vad det 3. betræffer, så lader han det ankomme på dommeren, hvorledes han finder for godt herudinden at behandle, såvel med vidners førelse som stævningens videre indhold. I øvrigt refererede han sig til Deres Maj.ts allernådigste lov og forordninger. - Giønge ville alene bede, hr. rådmand Schultz ville behage at erklære sig positive på det tilbud, som hr. hofjægermesteren i regarde af det venskab, han har til Estrups høje herskab, endogså med mans store skade til forlig haver ladet gøre, det han endnu vedbliver, såfremt sliig hans store billighed kan finde sted. Thi hvad som er af ridefoged på Estrup og Otto Did. Bierum efter nu her skete foregivende enten udi en eller anden måde frembragt, kan i sandhed ej anderledes være end som Giønge nu har declareret og han selv har hørt tillige med hr. rådmand Schultz af hofjægermesterens egen mund for at fasisllitere Estrups høje herskab. - Schultz svarede, han viste ikke, anden aftale var sket, end studene skulle tilhøre Estrups herskab og det øvrige blev frafaldet. Mende kunne sr. Giønge formå det, at vidnerne til idag 14 dage kunne møde, så ville han referere generalen denne sags beskaffenhed, efterdi har var forsikret om, det Estrup herskab og var for et kærl. og fredel. forlig; dersom sr. Giønge ikke hermed er fornøjet og muligt ikke vil formå vidnerne, så ønskede Schultz, at retten ville formå dem dertil godvilligen til idag 6 uger at møde uden videre advarsel for dermed at få sagen afgjort, og at de tilstedeværende sig nu ville erklære. - Giønge kunne ikke begribe, hvorfor hr. rådmand Schultz ville forlange, at han skulle formå de af hr. rådmand Schultz indstævnte vidner til at møde en anden tid, siden det var Giønge uvedkommende, men han alene vender sig til det, som af fjelighed er af hr. hofjægermesteren declareret, siden han intet havn vil have at være uforligelig efter beskyldningen i stævнемålet. Resten såfremt ingen mindel. afhandling kan ske, så får hr. hofjægermesteren tage sine mis... og ifølge loven pag. 119 art. 3 (DL 1-15-3) forbeholde sig, at dette tilbud ikke bliver ham til nogen præjudice. [= > fol. 296] Schultz inherete til sit forrige uden al præjudice og forbeholden tienstl. indstillede til retten, om vidnerne kunne formås til den tid eller ikke. - Retten påråbte vidnerne, som alle mødte undtagen Peder Jensen i Eskelund, som ikke var mødt, og efter anmodning af retten på hr. rådmand Schultz begæring kunne ikke formå vidnerne uden betal. her igen deres vidne efter foregående ... at aflægge. De øvrige til vidners påhør indstævnte personer blev og påråbt, men ingen mødte undtagen Søren Johansen. Og som vidnerne var ikke godvilligen at formå til at ... så kunne han ikke sætte sig pri... , om nogen imidlertid ved døden skulle afgå, og altså begærede, dommeren ville tage dem til eds.

Søren Johansen mødte, som for det første efter stævningens munde(?) formede(?) disse ord /: den såkaldte forvalter ;/ og allermost ville 1) forevise den ham ved hans tjenestes tiltrædelse højnådigst ved hans herskab meddelte instruks, hvoraf klart nok ses, at deres excell. høj- og velb. hr. generalløjtn. von Scholten noksom har vidst, hvad han ville kalde hans tjener og domestique Søren Johansen, så han ej behøvede lade sig det sige af hr. rådmænd Schultz eller informere, hvad han skulle nævne sine domestiquer. Thi Søren Johansen, der har haft den lykke det høje herskab at tjene, var dem så vel bekendt, at han ej påtvivlede, det måtte jo være en avind...hed af malice, hr. rådmænd Schultz har tilført, men det er mere forunderligt(?), hr. rådmænd forbigår hans excell. i stævneområdet, som er den største treublad, Søren Johansen forment at kende stor, en så høj og iblandt alle folk renommeret herre; altså i slig consideration kunne Søren Johansen ikke ...undre sig over, at han bliver schecaneret for penge, allerhelst når hans overmand, hvem pengene bliver udgivet af, skal schecaneres. At Søren Johansen ellers i denne ham uvedkommende sag er indstævnet, kunne han intet imod; men 1) da stævneområdet tilholder ham at producere en seddel af hr. hofjægermester Bachmann udgivet angående disse stude udlevering, så ville Søren Johansen i dets sted følgende missive fra hr. jægermesteren til ham ord til andet i protokollen diktere:

Ædle, højtærede hr. forvalter. Af hans bærede af 6. ... har jeg fornemmet, hvad han behager at meddele om de 3 stude, som Christen Rytter i Gerndrup ikke vil fra sig levere, som jeg nu af Jørg. Tomsen i Dover har begæret at han ved hans rejse ned i landet måtte tilkøbe mig 6 stude, og han derpå har medbragt disse 3 og 2 som er ved Jakob Jensen i Hulvad. Altså formoder jeg, at højtærede hr. forvalter beordrer bem.te Christen Rytter samme stude her på gården uden ophold at levere. Hvad han derfor til foderløn billig kan prætere, vil jeg for vidtløftighed t evitere betale. Forblivende ædle højtærede hr. forvalters tjenstfærdige tjener. J. Bachmann. Søndersklv d. 24. januar 1741.

Udenpå stod skrevet: Monsiour Søren Johansen, administrator af Estrup. - Søren Johansen havde beordret Christen Rytter til at udlevere studene, allerhelst Søren Johansens høje herskab derved ikke kunne tabe eller lide den midste particul [=> AO2 210] af skade. Thi høje herskabet havde jo da som endnu regres ... for sagen til hofjægermesteren som den, der ved tingsvidne har bevist at sig studene at være tilhørende og sig samme tilegner. I slig følge formoder Søren Johansen for denne sags videre tiltale at vorde befriet. Thi Søren Johansen har aldrig begæret noget af disse stude, langt mindre noget af dem fået. Thi den gode mand, der tilegner sig dem, forsvarer vel sit køb; men dog venter Søren Johansen med største ydmyghed af retten at vorde godtgjort en så lang rejses omkostning, ligesom han og ej ville påtvivle, han jo med at indfinde sig efter sit høje herskabs ordre med den fornødne oplysning til deres tjeneste jo efterdags for videre rejse i denne sag vorder forskånet. Historici facti til denne forviste foranstående missives dato kan Søren Johansen gøre ed for ej at være mere bekendt end hvad Christen Rytter har forebragt som en af ingen betydenhed. Søren Johansen endnu håber, at han ej er forbunden at være ansvarlig for andre deres fo... som han ikke ved nu at kan gøre rede for, allerhest de af den betydning, som hans høje herskab og ham ej kunne være til nogen nytte eller fordel. Det er Søren Johansen nok, at han fornemmer at have for... sit herskab, at de i hans betjeningstid ingen tab ved unyttige processer har lidt. - Rådmænd Schultz, som havde anhørt mons. Søren Johansens vidtløftige tilførte, så ikke det værdig at besvare; vil han formatisere sig over det ord 'såkaldt forvalter', da har han jo vorden på Estrup, men ikke nu, så Schultz ikke schicanerer ham, men alene indkaldt ham, såfremt han noget måtte ... derom gøre forklaring såvel om hans anstalt til Christen Rytter betræffende disse 3 stude og producere den missive, han havde fra vedkommende, og ellers i tilfældevære om han behagede til stde ved vidners

førelse, om noget ham betræffende kunne udsiges, ville eller formode retten tilholdt ham at entholde sig fra al videre vidtløftighed, på det vidnerne kunne blive afhørt, eftersom det nu er imod aftning. For resten skal tiden lære hans omgang i denne sag, ligesom han og håbede, retten pålagde ham at fremlægge det foreviste brev og ellers reserverede sig al reservanda.

Derefter fremæskede rådmand Schultz Hans Gabel og Niels Andersen Nørgaard i Nyby, som han begærede at måtte beedige den af dem udgivne attest og derefter akten tilført. - Giønge, før end disse vidner aflagde ed, og på det, de ikke skulle sværge hen i vejret og begå noget ulovligt, bad, retten ville behage at tage deres svar på følgende:

1. Hvem der har skrevet og conciperet denne her foreviste attest, som tilforn i retten d. 1. juni er fremlagt.
2. Om vidnerne ved, hvor mange dage de fem stude, som attesten taler om, før end d. 3. nov. 1740 var indkommen til Jakob Jensens i Hulvad.
3. Hvad tid disse 2 attestanter har underskrevet berørte attest, på hvad sted og efter hvis begæring samme attest er udgiven.

1. Til første spørgsmål svarede det ene vidne Hans Gabel, at ridefoged me. Astrup på Estrup har skreven den efter hans mund; men det 2. vidne var ikke hos den tid.
2. Begge vidner svarede, det vidste de ikke.
3. Hans Gabel svarede, at Christen Rytter skikkede bud til vidnet, han skulle møde på Estrup hos ridefogeden og der underskrev denne dokument, [= > fol. 297] sidst generalinden var på Estrup, som var i dette forår, da hans velb. underskrev den på Estgrupgård i rodefogeden mons. Astrups kammer(?). Det andet vidne Niels Andersen kom Christen Rytter til i Keldbjerg, hvor han var i arbejde samme aften efter Christen Rytters beretning, da attesten skulle være underskreven på Estrup, og den da underskrev, efter at han den havde læst.
4. Om Jakob Jensen i Hulvad var hos, da enten af disse tvende attestanter underskrev attesten? Begge svarede nej.

Efter sådanne på forestående spørgsmål givne svar, hvoraf kan fornemmes, at attesten i sig selv, som er udgivet den 3. nov. med det sluttel. tillæg: dat. ... ut supra., da den dog efter det kgl. stemplet papirs viselse, som er af 1741, ligeledes at attestanterne nu her for retten tilstår, at de har skreven den under på Estrup og i Keldbjerg og således den ganske urigtig udgivet, hvoraf Giønge slutter, at lige så urigtig som attesten er in forma, kan denn og være in materie. Thi fandt han sig årsaget i kraft af loven pag. 105. art 6 og pag. 111 art. 21 (DL 1-13-6 og 1-13-21) at protestere, det disse attestanter, som ikke har selv skrevet denne attest, må vorde tilladt efter den første allegerede lovens art. som er så ren og siger, ingen må på tinge efter skriftlig seddel vidne, uden han det selv skrevet haver og det selv for retten oplæser etc.; og den anden lovens art. befaler, at hvo vidne vil føre på, hvis en anden sagt haver, han skal det gøre på fersk fod og til første ting, som han lovl. kald og varsel til kan give etc. Når nu dommeren behager at observere alle foregående omstændigheder og lægger dette til, at attesten tildels er på ord, som man ikke kan vide, om de pågældende vil benægte eller ikke, tiden og fra den 3. nov. 1740 og til den tid, attestanterne har underskrevet attesten, har vorden tilstrækkel. nok at disse 2 attestanter længe tilforn kunne været til næste ting efter afhørt og ført, så følger det af sg selv og efter lovens rene og klare artikler, at disse frembydende attestanter, den ene neml. Hans Gabel kan hverken læse eller skrive, og den anden Niels Andersen Nørgaard viser hans underskrift, at han mesten er af samme kvalitet, ikke kan eller bør sværge eller gøre ed

efter denne urigtige og viticule attest, hvorimod Giønge protesterede i kraftigste måder og må herudinden for at betjene sig af den tildkommende tid, bede og påstå rettens interlocutoriekendelse. - Schultz formodede, at retten antog hans tilstedeværende vidner til eds, siden de selv tilstår for retten indholden rigtig i alle måder, og alle pågældende lovl. er indkaldt; ville da endydermere formode lovens befald, at han vidner ikke blev spildt eller ham vægret, siden de nu og er nærværende, og endvidere overlod det til retten, som havde forelæst dem attesten, som de og har bejaet, ligesom de og endnu er færdig at tilstå. I det øvrige reservede han sig, hvad deraf i sin tid kan flyde, som og hans yderligere quæstioner til dem. - Giønge måtte endnu erindre med tillæg og igentagelse af hans forrige, at hr. rådmand Schultz endogså i stævnemålet kalder disse attestanter vurderings- og beskikkelsesmænd, som ligeledes ikke passer sig, efterdi derfor ingen udmeldelse findes; venter derfor rettens bifald, at de imod den gjorte protest ikke til ed vorder admitteret, hvorom han som før begærede en interlocutorii kendelse. - Siden det nu er næsten(?) og klokken over 7 og i denne post findes adskillige tvivlrådigheder at kende på, så fandt herredsfogedens fuldmægtig sig beføjet at opsætte denne sag til idag 8 dage, da parterne skal få skilsmissekendelse, til hvilken tid de fremførte vidner, som idag har indfundet sig, under deres faldsmål at møde til idag 8 dage, som meldt d. 3. aug. førstkommende.

fol. 297:

Rådmand Schultzes stævning: Søren Bierum (etc.) gør vitterligt, at for mig har andraget hr. rådmand [= AO2 211] Schultz af Ribe på hans excellence højædle og velb. hr. generalløjtnant og kommandant von Scholtens frues vegne, at han finder sig beføjet at stævne eder, velb. hr. hofjægmester Bachmann af Sønderkov eller fuldmægtig som den, der har søgt og tiltalt en af Estrups bønder navnl. Christen Rytter af Gerndrup for 3 stude, han i Hulvad på sit tilgodehavende hos Peder Thomsen i Dover efter taxation af Hans Gabel og Niels Andersen Nørgaard fra Jens Jakobsen i Hulvad bekom, som højbem.te jægmesteren siger, Jørgen Thomsen af Dover ham skal have tilkøbt, og på den måde sig som ejer dertil anmelder. Så for at komme til den rene sandhed og sagens sunde oplysning og at se de uskydlige frelst, såsom ingen føjelig tilbud hos hr. jægmesteren på herskabets gjorte tilbud har værfe at obtinere, altså finder de sig højst årsageligt beføjet at skride til stævne for vidner og deslige ting at føre og anhøre samt tingsvidne derefter at forhverve lovligt varsel at give eder, højbem.te hr. jægmester eller fuldmægtig til dokumenters læsning, vidnesbyrd, stævnte og ustævnte, at anhøre på Gørding-Malt herredsting førstkommende 27. juli om formiddagen kl. 8, såvidt nu er bekendt, men ikke formedelst det complotte udtog, der manquerer, fuldstændeligen kan vides, om flere enten pågældner(?) eller vidnere i denne sag er eller bør tiltales, navngives, til spørgsmål at svare, vidnesbyrd edelig at aflægge under faldsmåls dom og straf af møde berørte tid og ting den 27. juli formiddagen kl. 8, nemlig vurderings- og beskikkelsesmændene Hans Gabel, Niels Andersen Nørgaard af Nyby deres attest under 3. nov. edelig at bekræfte og ellers i fornøden tilfælde på spørgsmål at svare, Jørgen Thomsen, Peder Thomsen og faderes Thomas Jørgensen af Dover samme at anhøre samt i fornøden tilfælde quæstioner at modtage, Jakob Jensen af Hulvad, Jens Jakobsen ibm. Johanne Andersdatter med forsvar og Tyge Andersen ibm., Ole Jørgensen i Gerndrup, Peder Jensen i Eskelund, Hans Sørensen i Tuesbøl, Jørgen Christensen på Estrup, Jens Pedersen, Ole Tygesen og Claus Andersen af Gerndrup for at edel. udsige og forklare, hvad dem betræffende de 3 stude med mere er bekendt, ligesom og hvad den såkaldte forvalter Søren Johansen har behaget derom, da han var på Estrup, at foranstalte og at i retten at levere det brev, hr. jægmester Bacnmann har skrevet, Jakob Jensen i Hulvad til angående, det studene straks til Peder Thomsen skulle udleveres, til den ende bem.te

Søren Johansen lovligen indkaldes til bem.te tid den 27. juli vidner at anhøre og ellers siden sagen at tilsvare, så vidt ham betræffer. Sammeledes indvarsles og efter loven mons. Nissen på Nebel, mad.me Nissens og mr. Lorenta Clausen sammesteds, forhenværende ladefoged på Estrupgård, for at høre vidner, stævnte og ustævnte, angående disse 5 stude, hvem dem tilhører, og hvo der har forlangt deres bevis derfor, enten Peder Thomasen, Jørgen Thomsen eller Thomas Jørgensen af Dover eller andre, samt til spørgsmål, om behøves, at svare etc. Til samme tid og sted som ovenmeldt for at bestyrke og fuldkomme loven stævnes Rasmus Nielsen og Niels Thomsen som [= > fol. 298] beskikkelsesvidnere fra Sønderkov hr. jægmesteres brødtjenere ... alene for dens omgang, men behøvende underretning at nyde som og den derefter, når forlanges, da inden retten edeligen at bekræfte. Så og ligeledes til den 27. juli kl. 8 om formiddagen førstkommende varsles og stævnes de vidner, som ved Tørring herredsting vidnet haver, for i tilfælde at være til stede bemeldte tid på Gørding-Malt herredsting, om noget dem der kunne anrøre; ligesom og stævnes vidnerne samme tid, hvilke er, så vidt vides, Christen Madsen og hustru, Berte Mortensdatter, tjenestekarlen Otte Frederiksen af Trollerup, og Mikkel Jensen af Søskov, siden kaldet sødover, Niels Sørensen af Holleskov, Lauge Hansen af Sønderkov, Jørgen Hansen Gadberg, Fredrik Ottesen af Gadberg og Jens Bach af Tøsby i tilfælde, om deres nærmere oplysning på spørgsmål betræffende denne sag kunne gives. Siden upåstævnte personer er blevet rørt den tid, til samme tid som før er meldt og til bem.te ting møder bonden Christen Rytter af Gerndrup til at høre Hans Gabel af Nyby og Kirsten Frederiks med forsvar af Høeghusted deres ed og forklaring betræffende disse stude og senere mellemhandling med Peder Thomsen eller broderen Jørgen Thomsen, som ligeledes forhen til tid og sted er indvarslet. Så stævnes og Peder Thomsen og Jørgen Thomsen under ed at forklare, om velbårne hr. jægmester Bachmann disse ommeldte stude er ejende, og om I, Jørgen Thomsen, før end eders rejse i landet efter disse 5 stude virkelig er givet ordre af hr. bachmann og leveret penge til dessens indkøb, med mere som af denne sag kan dependere, med al forbeholdenhed for den allerede brugte omgang, da den som sigter, er pligtig sin sag og ret at bevise, alt ved continuations- og hovedstævning at have reserveret, efterdi hans høje principalinde von Scholten udi sin herlighed på godset og til bondens ruin er fornærmet. Enhver indbem.te til berørte tid og ting møder efter loven samt forsyner sig med, hvis de tjenlig eragter. Så vidt de ikke som vidner er indstævnet, og de som vidner ligeledes undeer faldsmåls bøder møder ifølge den derom allernådigst udgangne anordning under 3. marts h.a., hvorefter contracitanten i alt agter et lovskikket tingsvidne at erhverve. Brøndumdam den 9. juni 1741. S. Bierum.

Den 10. juni har vi underskrevne Hans Frandsen af Gerndrup og Anders Jakobsen af Hulvad lovlig forkyndt denne rettens stævning for mad. Nissen på Nebel og leverede hende en kopi deraf. Hun lovede at tilstå stævningens forkyndelse for hendes mand og søn ved deres hjemkomst. I lige måde forkyndte vi den i Dover for Thomas Jørgensen og Peder Thomsen og for Jørgen Thomsens kone, som lovede ved hans hjemkomst at tilkendegive, neml. hendes mand Jørgen Thomsen. At således er passeret, bekræfter vi med vores ed Så Sandt Hjælpe os Gud og Hans Hellige Ord. Hans H.F.S. Frandsen, Anders Jakobsen.

Den 14. og 15. juni sant d. 13. juni har vi underskrevne Anders Nielsen af Nyby og bem.te Hans Frandsen af Gerndrup lovligt forkyndt denne stævning for alle de deri er nævnte og skulle stævnes, dem undtagen som dem tilforn har været forkyndt for, og talte vi med dem selv allesammen undtagen velb. hr. jægmester Bachmann; der talte vi med hans frue, gartner og smed og leverede den ene kopi deeraf, som de straks leverede til fruen; Søren Johansen, der talte vi med hans broder og leverede ham en kopi deraf, og Mikkel Jensen af Sødover der talte vi med hans søster, som lovede det for ham at berette, og Peder Jensen i Eskelund der talte vi med en skræder, som lovede det for Peder Jensen at berette

fol. 298:

Torsdagen den 3. august 1741:

Rådmand Schultz på bønderens under Sønderskov deres vegne ctr. velb. hr. hofjægermester Bachmann. Fremlagde forelæggelse (fol. 302). - Retten pårøbte de i forelæggelsen mentionerede personer og vidner, om de her var [=> AO2 212] til stede.

Peder Ladefoged (Schultzes spørgsmål):

1. Hvor gammel han er. - Han var henved 80 år gl.
2. Om han har tjent på Sønderskov eller været der på godset, og hvor lang tid siden?. - Vidnet svarede, at han ikke havde tjent på Sønderskov, men barnefødt på godset i Nørbølling, og siger at have været der fra godset noget over 40 år.
3. Om han kan erindre, hvad hoveri da var på Sønderskov og hvad tægter der var omkring gården i de tider, hvad ilding bønderne bragte til herredgården. Vidnet svarede, at i hans tid, da han var hjemme og var en dreng, var der 4 roder til Sønderskov, og gjorde hoveri i hver rode 7 gårde og frie bønder foruden, som ikke gjorde hoveri; ellers brugtes da til gården det jord, som ligge østen Sønderskov ned til Sønderskov mølle der fra møllebækken til vester om ad Foldingbro; hvor mange tægter, vidste vidnet ikke; ildebrandet angående, da så vidt vidnet kan erindre, i hans tid har hver $\frac{1}{2}$ gårds mand leveret 6 læs klyne og 8-10 læs tørv årligt.
4. Om Stenderup og Astoft var frie for hoveri den tid, og om Tobøl ligger ikke så langt fra Sønderskov som disse byer? - Svarede, at Stenderup og Astoft byers beboere gjorde hoveri alt sammen til Sønderskov; ellers tykkes vidnet at Tobøl ligger lige så langt fra Sønderskov som disse 2 byer.
5. Om vidnet kan sige, at Peder Smed har haft ord for nogen trætekær mand. -. Vidnet svarede, det havde han ikke hørt.
6. Om han ikke har hørt, at herredsskriver Helleesen er virkelig ridefoged på Sønderskov, forretter skifte, udsteder passer og annammer skatterne? - Vidnet svarede, at han vidste intet andet end som bønderne har sagt for ham, at de leverede deres skatter og skylde til herredsskriver Hellsen, og han tog imod det.
7. Om han ikke har hørt, at seigr. Lorentzen i Foldingbro skal være beslægtet til herskabet på Sønderskov. - Vidnet svarede, dertil vidste han ingen rede.
8. Om vidnet ikke ved og har hørt, at de nørbøllinger har mistet eng og marker fra deres by, som er lagt under herregården Sønderskov, hvilke trælhbønderne med mere må ørke og dyrke uden vederlag. Vidnet svarede, at i hans tid var der en eng, hedder Sappe, til Nørbølling, som han har spurgt siden skal være kommen til Sønderskov; men hvad vederlag herskabet har gjort dem derfor, vidste han ikke.
9. Om han ikke ved, at der og er kommen agerjord og underskov fra samme by til Sønderskov, hvilke bønderne og uden vederlag må ørke og dørke. Vidnet svarede, at i hans tid var der intet kommen fra Nørbølling til Sønderskov af agerjord og underskov; hvad siden er sket, vidste vidnet ikke.

Flere quæstioner agtede Schultz ikke at gøre til vidnet, og for at befordre vidnerne begærede han dommeren lade disse spørgsmål oplæse for de øvrige vidner, hvorpå de kunne svare; ellers reserverede han sig til dette vidne som flere i tilfælde sine yderlige spørgsmål. [=> fol. 299]

Prokurator Gjønge måtte for det første tilspørge vidnet

1. at siden vidnet siger sig at være født i Nørbølling, så spørges, om han ikke der i byen har slægt og svogerskab iblsnfy nønfrtnr eller deres hustruer. Vidnet svarede, at han havde haft en søster i byen, som har haft til lægte Niels Thomsen; samme er for mange år bortdød uden livsarvinger; men svogeren Niels Thomsen igen lever.
2. Om vidnet erindrer, at herskabet til Sønderskov før de omvundne 40 års tid selv residerede på Sønderskovgård og lod avlingen drive. - Vidnet svarede, at Jørgen Scheel Due, som var amtmand i norden her i landet, lod gården drive i nogle år selv, var og på gården fra og til, men ellers holdt en fuldmægtig der på gården, siden efter kom gården under forpagtning, og den første forpagter var Jens Pedersen fra Haderslev, og efter ham hans søn Peder Jensen, hvilke begge var i vidnets tider.
3. Om vidnet ved, hvad enten hoveriet eller brændselen til gården i den tid, sal. Jørgen Scheel Due drev gården selv, var større, mere eller mindre, end da den kom under forpagtning, og om ikke Jørgen Scheel Due boreder dernede, som han havde sit amt. - Svarede, vidnet kunne ikke vide, enten at hoveri eller brændslet var større, mere eller mindre i forpagtningstiden, end da Jørgen Scheel due drev selv gården, men vel kunne tænke, forpagteren ikke nød mere end herskabet selv, og efter hans tanke skulle herskabet have mere end forpagteren. At Jørgen Scheel Due nok var, som før er afvunden, i Norden og var amtmand, er vidnet bevidst, men om han ejede en herregård og boede der, er vidnet ubevidst.
4. Om vidnet da ikke ved, at sal. Jørgen Scheel Due havde en frue og børn, og om de da enten var i norden eller lpå Skovgård stedse. - Svarede, at han havde en frue navnl. fru Birgitte Reds og børn med hende, hvilke samtlige var i norden ved ham.
5. Om vidnet ved, at forpagteren på Sønderskov i omvundne tid drev avlingen på samme måde som herskabet, og om han var tilladt at bruge mere eller mindre. - Svarede, at han ikke kunn erindre sig andet, end forpagteren drev afvlingen lige sådan som herskabet selv, og ved ej heller andet, men om han var tilladt at bruge mere eller mindre, vidste vidnet ikke.
6. Om avlingen til Sønderskov ikke i omvundne tid lige så vel som nu kunne været bedre dreven, herskabet selv stedse havde brugt den i steden for, at forpagteren har måttet rette sig efter sin kontrakt og ikke bruge jorden anderledes, end ham deri var accorderet. - Svarede, at gårdens avling kunne vel have bleven bedre dreven, dersom der havde bleven videre pløjet og gødet, men forpagteren har ikke brugt mere end tægterne efter kans kontrakt.
7. I alledning af vidnets svar til sr. Schultz 3. quæstion spørges, om de omvundne tægter ikke endnu ligger udyrket. - Svarede, at han ikke vidste, enten omvundne tægter var under brug eller ikke, såsom det var mange år siden, vidnet var der og havde set det.
8. Om vidnet kan erindre sig sikker og vist, at de omvundne 6 læs klyne og 8-10 læs tørv årlig leveret til Sønderskov, enten var da forpagteren havde gården, eller da der var fuldmægtig på den, eller og at intet mere blev leveret når og i de tider, herskabet kom til gården, og om bønderne havde en fast takst uden forandring, så herskabret ej turde fordre mere. [=> AO2 213] Vidnet svarede, at det var ham umuligt sligt at vide.
9. I anledning af hr. rådmand Schultz 4. quæstion spørges vidnet, om det ved, at Stenderup og Astofte byers beboere enten gør eller har gjort hoveri i mange eller få år, før hr.

- hofjægermesteren blev ejer af Sønderskov, eller hvad som er sket eller nu sker i hans tid. - Vidnet svarede, at han vidste ikke, når de var frigivne for hoveri, men nok har nørt sige af dem selv en del, at de er frie tjenere og gør ingen hoverei.
10. Om vidnet nogen sinde har målt vejen mellem Sønderskov og Tobøl eller Stenderup og Astofte og Sønderskov. - Vidnet svarede nej, at han aldrig havde målt den.
11. I anledn. af hr. rådmand Schultzes 5. quæstion, endskønt den er imod stævnemålet, så spørges contra, om vidnet ikke har hørt, at Peder Smed har ord og skyld for efter almindelig rygte at have hidset bønderne på Sønderskov gods imod herskabet sammesteds og holdes for at være hovedmand og årsag til den imellemværende proces. - Vidnet svarede, at han kunne ikke sige, at Peder Smed har ophidset bønderne, men vel hørt sige, at han skulle være formand for dem i denne proces.
12. Om vidnet ikke ligeledes tilforn har hørt, at Peder Smed har våren beskyldt for forhen og før denne tid at ville have oprørt bønderne imod herskabet få eller mange år tilforn. - Svarede, at derpå kunne han ingen forklaring gøre.
13. I anledning af hr. rådmand Schultzes 8. quæstion så tilspørger vidnet, om den omvundne engsappe var således til nytte og brug, som den nu er bleven, siden bønderne mageskiftede den til hr. hofjægermesteren, og om den ikke lå i tuer og mose tilforn og næsten til ingen nytte for de Nørbøllinger. - Svarede, at i hans tid da græssede Nørbølling beboere deres heste udi bem.te engsappe indtil byg og boghvede var sået hvert forår, og så opfrede det siden efter, slog det lidet, derpå kunne blive, og samme hjemavlede, men om den er blevet bedre siden den omvundne tid, neml. 40 år, vidste vidnet ikke.
14. Om vidnet ikke ved, at bem.te engsappe ligger så godt som midt inde i Sønderskovgårds marker og kan ikke udelukkes derfra. - Vidnet svarede, at Sønderskovgårds marker ligger både østen og sønden og vesten for, men hvor vidt samme strækker sig i nør, vidste han ikke, men ellers berettede, at til den øster og sønder side gik Sønderskov ret til engen, den vestre side vidst vidnet ikke egentlig at gøre forklaring om hvor nær Sønderskov mark gik ind til engen. Ellers forklare og, at skoven som ligger norden for engen, tilholdt altid Sønderskov ejere sig, ej heller ved vidnet andre deraf at være ejere.
15. Om vidnet egentl. har vidst, hvor meget agerjord og skov der enten ligger til Sønderskovgård eller Nørbølling by. - Svarede, at de skove, der er, ved vidnet ikke rettere, end at de jo ligger til Sønderskov, både de, som ligger på samme mark så vel som på Nørbølling mrk. Agerjorden ved vidnet ingen anden forklaring at gøre om, end hvad som [=> fol. 300] er i brug i hans tid.
16. Om vidnet ved, at nogle af bønderne er gjort til frie bønder i hr. jægermesters tid, og om de ... alle, som nu er fribønder, var frie før hr. jægermesteren blev ejer af Sønderskov, ligesom og om vidnet ved til visse eller ikkuns har hørt det sige, hvem engen Samme tilhørte. - Svarede, at som han har hørt, så skal Stenderup være frigivne for hoveri, da Ostenfeld var på Sønderskov, før end hr. jægermester Bachmann blev ejer deraf, ellers ved vidnet ikke, hvem de andre er frigivne af, heller ved, at hr. jægermesteren har frigiven nogen; siger og, at engen Sappe i hans tid tilhørte de Nørbøllinger, som brugte den.
17. Om Peder Smed ikke har været hos vidnet, talt med ham og underrettet ham enten selv eller ved andre, hvad han ville have, han skulle vidne om, eller given nogen information til vidnet førend nu her for rette. - Vidnet svarede nej, hverken Peder Smed eller nogen på hans vegne.

2. vidne, Hans Jensen Ladefoged på Stengård. (Schultes spørgsmål):

1. han var 70 år gl.
2. han har tjent der i 18 år, men da imellem været fra gården i 3 år, men nu sidst, da han fik afsked derfra været derfra i 13 år. Ellers forklarede vidnet og, at af de 18 års tjeneste har han tjent jægermesteren i 6 år.
3. hvad hoveri angik, da var der i hans tid 3 forpagtere, og blev hoveddriet dreven til gården efter deres forpagtningskontrakt; hvad tægterne angår, så var der 9 tægter i Øster have, som af forpagterne blev brugt. Siden fra møllen langs om ad Foldingbro sønden for landevejen opbrudte bem.te forpagtere jord så meget, som de kunne overkomme at gøde, og dem lystede, som bønderne dem drev og dyrkede; vandt og, af hver ½ gård blev leveret 6 læs klyne og 6 læs tørv til forpagterne årligt.
4. i vidnets første tid, da han tjende på Sønderskov, gjorde Stenderup og Astofte beboere hoveri lige ved andre hovbønder til Sønderskov; ellers vidste vidnet ikke adskel på vejen fra Tobøl, Stenderup, Astofte til Sønderskov.
5. det vidste han ikke.
6. han har vel hørt det sige, men ellers vidste det ikke, indtagen at han tager skatter, landgilde og deslige, forretter også skifter og ellers hvad jægermesteren har at befle.
7. nej, det havde han ikke hørt.
8. så vidt han er vidende, har de mest været noget jord norden Sap og norden for skovhoed, så vel som og har sappe ligget til Nørbølling, men siden jægermesteren har fået det, har bønderne slagen og reven det.
9. vidnet vidste ikke andet at være dem frakommet, end som afvundet er.

Schultz bad, dommeren ville erindre vidnet, om han ikke vidste, nu af 9 tægter var gjort 2, som formerer trælboendernes hoveri og arbejde. - Vidnet svarede, at han vidste ikke,, hvor mange tægter de var udi.

Mons. Giønge tilspurgte dette vidne først,

1. om han ikke var beslægtet og besvogret til Peder Smed i Nørbølling. [=> AO2 214] - Vidnet svarede, at han havde Peder Smeds kones søster til ægte.
2. Af de 18 års tjeneste, han tjente på Sønderskov, tjente han forpagteren i t år og kaptajn Due for skytte og skovfoged i 6 år og de øvrige 6 år hofjægermester Bachmann, de 4 første for skovfoged og de 2 sidste for ladefoged; og residerede kaptanj Due selv på gården de 6 år, han tjente ham, og forpagteren drev avlingen.
3. i forpagternes tider, og imedens kaptajn Due var på gården ved vidnet ikke anden forskel på avlingens drift, end han omvundet har, undtagen at Otto Diderik har opbrudt Sønder Kobbøl, kaldet Vestergården, som han havde for lov til af major Due, som var kaptajn Dues formynder; hvad btrændselen angår, da leverede bønderne 6 læs tørv og 6 læs klyne såvel i forpagternes, kaaptanj Dues som i hr. hofjægermester Bachmanns tid, da vidnet tjente ham.
4. det vidste han ikke.
5. forpagterne drev ikke avlingen så vidt som herskabet, formedelst de det ikke var tilladt efter deres kontrakt.
6. vidnet kunne ikke sige, enten gården kunne være bedre dreven, om herskabet selv stedse havde brugt den, eller ikke. Thi vidnet har vel hørt, at jægermesteren har opbrudt noget jord; på noget af den har han avlet korn og på noget lidet eller intet. Ellers beretter vidnet, at hr. jægermesteren at(?) at det jord uden (inden?) for Sap har han selv med sine heste og plov

- opbrudt, men det norden skoven, kaldet Skovhoed, har han set, bønderne har pløjet, da det blev opbrudt; men om de har opbrudt det alt eller ikke, det vidste han ikke.
7. det vidste han ikke, såsom han ikke boede på godset.
 8. der blev ej fordret dem mere end 6 læs tørv og 6 læs klyne, men vidste ikke, at nogen årlig fast takst var sat, at intet mere måtte fordres.
På ydermere spørgsmål forklarede vidnet, at samtl. Sønderskov trælbønder måtte hugge i skoven 2 træer, samme kløve og hjemføre til Sønderskov til forpoatterne årl., enten herskabet var på gården eller ikke.
 9. Omspurgte byer har ingen hoveri gjort i hr. jægermester Bachmanns tid og mange år tilforn.
 10. han har aldrig målt vejen, men vel både gåen og reden samme.
 11. det vidste han ikke.
 12. han vidste der intet af.
 13. den var vel bedre nu end den tid, den blev brugt til Nørbølling, men imidlertid da bønderne havde den, havde de både græsning og hø deraf.
 14. ja.
 15. nej, han vidste det ikke.
 16. hr. jægermesteren har ingen frigiven af fribønderne, men var alt før hans tid frigivne. Hvad engen Sappe angår, da siger vidnet, at samme har nørt Nørbølling til før. [= > fol. 301] jægermesteren fik det.
 17. svarede nej; ellers på spørgsmål forklarede, at jægermesteren har forundt Nørbølling beboere 1 fjerdepart gårds landgilde fri på hver gård; men om de nyder samme eller ikke, ved vidnet ikke, men ved nok, at dre gør ingen hoveri af samme 1/4 part.
Schultz bad, dommeren ville nærmere tage vidnets forklaring, om han ikke ved, at trælbønderne må bryde, pløje, ørke og dørke de marker Skovhoed og deslige ting, som dem er frakommet i jægermesterens tid, og deraf såvel som Samme svarer skatter og alene nydt øde(?) 4. part jord til hver 1/2 gård uden hus eller besætning, og om dertil eller(?) den halve gård i Nørbølling har fulgt nogen besætning, item om skovhoved ikke ligger norden for Sappe eng, og at Nørbølling bymænd nu lider mangel for deres kvæg og bæster af hø, da de ikke kan indhøste 4-5-6 rumpler hø eller så hen, siden Sappe eng kom derfra - Vidnet svarede, at hovbønderne dyrkede det omspurgte jord, men kunne ikke sige, hvem der svarede skatterne af Samme eng eller agerjorden. Siger og, at Skovhoved ligger norden for Sappe eng; forklarer, at så vidt han ved, lidere de i foråret og efter høsten mangel på græsning til deres kvæg og bæster, men hvor mange læs hø de kan avle, vidste han ikke; hvad besætning angår, da ved vidnet nok, at jægermesteren nedbrød nogle huse og delte tømmeret iblandt dem, som fik 1/4 parterne; sæden i marken beholdt de til 4. parterne, således som de forefandtes; anden besætning vidste vidnet ikke de havde bekommet. - Ydermere på rådmand Schultzes spørgsmål svarede vidnet, at hovbønderne pløjede Hulvad skovs jorder i Brørup sogn alene, men engene at slå og kornet at høste samme begge dele hjemkøre gør fribønderne deres part lige med dem.
Giønge af foregående rådmandens spørgsmål fandt anledning at tilspørge vidnet:
 1. om vidnet ved, hvor de gamle skelstene står imellem Sønderskov og Nørbølling mark. - Vidnet svarede nej, det vidste han ikke.
 2. Siden vidnet ikke ved foromspurgte, hvoraf han da kan sige, at hofjægermesteren har indtaget af Nørbølling mark. - Vidnet svarede, så siger alle mennesker, og andet vidste han ikke.
 3. Om vidnet ved det navn, alle mennesker mener og forstår andre end de Nørbølling

mænd og de øvrige bønder, som trætter med hr. jægermesteren, eller om det er andre fremmede, som har sagt det. Hvortil vidnet svarede, at han mente ingen anden end som bønderne til Sønderskov, som gør hoveri.

4. Om vidnet kan sige, at den af ham omvundnemangel for græsning for de Nørbøllinger sker af anden årsag end for de ikke må komme ind i Skønderskovgårds mark at græsse. - Svarede, at det var for begge poster, lidet havde de hjemme, og indet kunne de få der.
5. Om ikke denne klage er sket af de Nørbøllinger, siden hr. hofjægermesteren lod indelukke sin gårds tilliggende marker, så de ikke kunne [=>AO2 215] komme derind, som i de Duers og forpagternes tid at græse og skove. - Vidnet svarede, at før end jægermesteren lod marken indlukke, da gik Nørbølling heste og kreaturer ind til Skovhoved, men om det samme drift var berettiget, vidste vidnet ikke; ellers berettede vidnet, at han undertiden, da han var skovfoged, havde antrufren nogen af de Nørbøllinger, som havde ophugget nogle plegelslagter, plovtrær, heldvoller, svøbskafter og deslige mere, men hvad forestående heste og fædrift angår, da har vidnet hørt det af Nørbølling beboere og ingen anden.
6. Om vidnet da ikke har hørt eller ved, at der i de umyndige Duers tid, og imedens der var forpagter på gården, er af Nørbølling mænd for den brugte græsning på gårsens marker enten givet visse penge eller gjort anden villighed, siden de i sådan tid rådede for gård og gods. - Vidnet svarede, at de holdt dem til den engsamme og så deres kreaturer og heste gik ind i gårdsens mark formedelst engen lå således, som afvundet er, derinde, men om de Nørbøllinger har givet forpagteen noget for samme, det vidste han ikke.

Schultz, som så hans principaler fornærmet ved den skovning, ligesom ville påkaste dem nogen ulovlig begåelse, måtte reservere deres ret til tid og sted og forbeholdt sig denne post nærmere til undersøgelse og altså ved uvillige vidner reserverede sig nye stævнемål og tilspurgte vidnet, om Nørbølling mark ikke af de Nørbøllinger er bleven brugt brugt i hofjægermesterens tid upåanket, og om han ikke mener, Sappe eng har våren de Nørbøllingers eng. - Vidnet svarede, at Sappe eng har han ofte sagt har låed til Nørbølling, og siger ellers de nørboellinger, at noget af det land inden diget var dem tilhørende. - Giønge forbeholdt sig til sin tid og sted, hvad han såvel imod dette som forrige vidne har at erindre.

Hr. rådmand Schultz, som så, dagen var forløben, så intet videre kunne forrettes idag, og det var umuligt dette tingsvidne at få udfærdiget til kommissionens tid d. 8. august, hvorfor hr. rådmand Schultz så vel som prokuratpor mr. Giønge, der begge skal i en kommission påkomne d. 15. aug. og forinden den tid har andre forretninger, desårsag Schultz begærede sagen i anstand i 6 uger til den 14. sept og vidnerne pålagt til samme tid at møde, lige samme var og Giønge med fornøjet, hvorfor retten ifølge rådmand Schultzes begæring og [=> fol. 302] nr. Giønges consence opsatte denne sag til d. [14/9](#), da vidnerne haver at møde her i retten uden foregående stævнемål.

fol. 302:

Rådmand Schultz æskede den anden sag angående 5 stude i rette, hvor retten da afsagde belovede

skilsmisse således lydende: Efter opsættelse fra idag 8 dage blev på parternes mellemfaldende disputer og protest af retten resolveret således: At de tvende vidner navnlig Niels Andersen Nørgaard og Hans Gabel af Nyby kunne ikke af retten modtages at beedige deres af hr. rådmand Schultz i retten producerede dokument, såsom det efter bemeldte vidners egentilståelse i retten støder direkte imod loven pag. 105 art. 6 (DL 1-13-6), hvilken klarlig nok giver til kende, hvor vidt deslige vidnesbyrd må og bør antages. - Den indstævnte Thomas Jørgensen af Dover mødte for retten og overleverede hans skriftligt forfattede indlæg bilagt med behørigt stemplet papir (fol. ibm.). Hr. rådmand Schultz, som havde anhørt disse tvende deres ... indlæg, ville ikke for denne sinde beværdige dem eller deres concipist med nogen svar, men forbeholdt sig til tid og sted sin påanke efter loven, når han først har fået ført sit tingsvidne, derefter vil tage de agtende messieurs, efterdi dette er ikke rette sted eller tid, men når sagen til doms bliver påstævnet, kan enhver efter bevis have sin regres, og altså forlangte tingsvidnesagen fremmet og udsat til d. 28. sept. Til samme tid begærede han, dommeren ville pålægge de indstævnte vidner at møde uden advarsel og det indkomne indlæg at blive under rettens bevaring. [28/9](#).

Forelæggelsen fra rådmand Schultz.

Indlægget fra Thomas Jørgensen og søn Peder Thomsen i Dover: Velædle, højtærede hr. herredsfoged. Det har Deres velædelhed behaget en stævning på hr. rådmand Schultzes af Ribe hans begæring om vidners anhørelse på Gørding-[=> AO2 216]Malt herredsting næstafvigte torsdag d. 27. juli udi sagen højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann på den ene side og hendes højvelbårenhed von Scholten til Estrup som forsvar for Christen Rytter af Gerndrup på den anden side til os underskrevne at udstede; men årsagen, hvorfor vi os ovenmeldte tid i regarde af dommerens udstedte stævнемål ej ej histerede imod denne rådmand Schultzes ret malitieuse imod os, som vi herefter vil få at høre, intenderende omgang om vores nødtørft at observere er denne: her spargeres hos os sidst afvigte onsdag førend ommeldte 27. juli et rygte, at ermeldte rådmand Schultz af sin sædvanlige syge skulle have befundet sig så upasselig, at der tvivledes om hans restitution til at komme til ting, hvilket gav os anledning for den tid at blive hjemme. Ikke desto mindre er vi dog kommen i erfaring, at erm. Schultz her udi retten imod os berørte 27. juli har fremlagt et løgnagtigt og imod al sandhed stridende såkaldt vurderings- og beskikkelsesforretning med påstand samme af sine undertegnede jabrødre at få beediget, som dog samme dag formedelst de derunder opdagede grove urigtigheder ham misbrugede. Så nødes vil til reggens og sagens oplysning følgende at demonstrere:

- 1) at ermeldte dokument befatter sig i 2 forretninger, neml. (1) en vurdering, (2) en beskikkelsesforretning.
- 2) at samme dokument er skrevet på et stykke stemplet papir af nr. 18 til 6 sk. dansk,
- 3) at ermeldte dokument er af 3. nov. 1740 og dateret Nyby ut supra, neml. samme dato, og skreven på stemplet papir af 5 1741,
- 4) at ermeldte hr. Schultzes jabrødre, neml. Hans Gabel og Niels _Andersen, sidst afvigte torsdag tilstod inden denne ret, at samme dokument var skreven(?) af den itzige ridefoged på Estrup og underskreven siden hans ankomst sidst afvigte 1. maj til Estrup,
- 5) at den ene af ermeldte mænd, som havde underskreven på Estrup i berørte ridefogeds kammer, og den anden underskreven på et andet sted, dog ikke Nyby,
- 6) at mererm.te dokument påbyrder os 2 løgnagtige og mod al sandhed stridende beskyldninger, nemlig 1) at jeg Peder Thomsen skal have givet dem forlov at beholde studene til afdrag i nigen fordring, 2) at vi begge skal have sagt, at vi ej kunne have dem hjemme, siden det var kommen i så

stor rygte.

Når nu disse poster nøje vorder observeret, så skal klarligen befindes, at denne rådmand Schultz i hans procedurer er ganske fra sig selv, tilmed at han som en kongelig betjent betjener sig af sådant et dokument, som ej strider direkte imod hans kgl. maj.ts allernådigeste lov og forordninger, men endog mod sandhed, ret og retfærdighed. Thi udi 1. post ligger ... klar, at samme dokument indeholder 2 forretninger, der direkte strider imod de n kgl. allernådigste papirsforordning af 23. jan. 1719, som p. 4 udtrykkeligen forordner og befaler, at ingen må understå sig at bruge nogen sort papir til mere end een materie udner straf af 10 til 50 rdl., vid. p. 1 udi bem.te allernådigste forordning; i den 2. post at erm.te dokument er skreven på nr. 18 til 6 sk. danske, da dog alligevel til de derudi anførte og åskudte gjorte forretninger burde have været 2 ark af nr. 20 til 24 sk. danske ifølge samme allernådigste forordnings bydende, hvorved efterdi sligt ej sket er, hans kgl. maj.ts allerhøjeste interesse i groveste måder er fornærmet og ermeldte rådmand Schultz, som sig af dette dokument har betjent, for ethvert stykke manglende stemplet papir med 10 til 50 rdl. er at straffe; tilmed som en kgl. betjent for sådan forseelse derforuden andre til eksempel anses med en tilstrækkelig mulkt til justitskassen, på hvilket vi herved urgerer ifølge oftbem.te allernådigste forordnings bydende, og som angiveren venter halvdelen af den dikterede mulkt for vores umage tilmed den velædle dommers prompte assistance ifølge oftberørte allernådigste forordning, som således befaler. Ifald dennem noget i retten skulle forekomme, som ikke på den rette sort efter foregående classers tilhold, haver de dermed sig strikte at forholde efter som forskrevet står, såfremt dommerenn ikke selv vil være den samme straf som de skyldige efter denne forordnings videre indhold undergiven. Dog uden dette påstår vi, at berørte dokument ifølge tit mentionerede allerhøjeste forordning så straxen og incontinenti som et umyttigt og uduelig charteque fra retten bør forkastes. Og ligesom nu denne Schultzes ruditet imod hans maj.ts allerhøjeste interesse er bragt for lyset, så får man videre at demonstrere, hvilken en urigtighed der verserer under hans procedurer og viser ham med kragen udi fabulen sine falske federe, på det han af alle og enhver for den, han er, retteligen kan blive bekendt og anset. Og da ligger himmelklar udi 3. post, at ermeldte Schultz eller sine medkammerater har betjent sig af det kgl. allernådigste papir 8 uger før end det er tilladt at bruges, om det nu er mere tilladt at betjene sig af det kgl. allernådigste papir før tiden end efter tiden, indstilles ... til denne respektive rets iudicatur og om disse, som således svigagtig omgæes med det allernådigste papir ikke i højeste måder er at straffe, på hvilket herved urgeres ifølge oftberørte allernådigste papirsforordning. Udi 4. påst befindes, at den itzige ridefoged på Estrup [= > fol. 303] tværtimod alle love og forordninger har udfærdiget et sådant urigtigt eller rettere at sige falsk dokument på nogle løse og og sniksnak over 25 uger efter at det skal være passeret, så det er virkelig at bybbe casteller i luften, ja contra jusquentium, at rådmand Schultz nu vil påstå eller forlede disse ...farende mennesker til at gøre ed på sådanne løse ord og sniksnak, der først af andre i pennen over 25 uger efter, at det skal være sket, er forfatten, og uden dette urigtige og falske i sig selv tvært imod loven pag. 105 art. 6, item pag. 111 art. 21 et pag 115 art. 1 (DL 1-13-21 og 1-14-1). - 5. post forklarer sig selv neml. at den ene af dess mr. Schultzes jabrødre tvært imod deres forretnings imundeførelse har underskrevet på Estrup og den anden på et andet sted, dog ikke i Nyby. - Når nu disse 3 sidste, neml. 3., 4. olg 5. post holes imod hinanden, så er også synlig, at merbem.te nr. Schultzes jabrødre eller såkaldte forretningsmænd 1) i deres forfattede instrument siger samme at være udfærdiget d. 3 nov. 1740, 2) at samme er dateret bem.te tid i Nyby, 3) seneste tingdag i protokollen tilstået contrarium, neml. at samme dokument først var underskreven i dette år, da hendes højvelbårenhed generalinden sidste gange var hjemme, 4) at den ene af dem har underskrevet på Estrup og 5) den anden på et andet sted, dog ikke i Nyby, som dokumentet i munde fører, så de ganske ustadig findes i deres udsigende; thi først siger de på et sted, nu et andet, nu

be..., nu fragår det igen, så de ifølge loven pag. 111 art. 20 (DL 1-13-20) ej bør stå til troende, men straffes som løgnere; til 6) post regereres kortelig, at alt, hvis merbem.te mr. Schultzes jabrødre i dette fald melder, skriver og siger, er den allergroveste og største usandfærdighed, de nogen sinde kan optænke, såsom sligt aldrig af os enten er blevet talt eller sagt, som, om fornøden gøres, tilstrækkelig kan vorde bevist, .ligesom det og er al urimelig urimeligheds opdigt, at vi skulle have talt disse ord om de ting, os aldrig vedkommer eller vedkommet haver, og hvorudi vi hverken ar part, lod eller del, mindre haft haver, som vi alle tider, om fornøden gøres, på behørig tid og sted efter lovlig omgang ved Helligånds ed med god og uskadt samvittighed kan og vil bekræfte. Samme beskaffenhed har det og med den fordring, Christen Rytter så løgnagtig vil pådigte mig Peder Thomsen, da jeg aldrig er ham skilling eller skillings værd skyldig, hvorfor jeg imod sådan løgnagtig pådigtet gæld og blame reserverer mig al lovlig action og påtale til ermeldte Christen Rytter ... loco et tempore. Over alt vises hans af den i loven funderede regul. at hver mand skal dele sig til rette og ej tage sig selv ret, usandfærdige opdigt noksom af sig selv, thi han ved jo, hvor jeg bør, neml. i Dover by, hvor jeg til fulde og tillængelig er positioneret, og om han da fortrøster sig ved nogen retmæssig krav hos mig at have, kan han jo belange mig for mit værning, som er Calslund herredsting, hvor han skal få NB alt, hvis ret er, og har da ej nødvendig så formastelig og ulovlig, som sket er, egenmægtig at anmasse sig anden mands gods for en løgsnagtigt opdigtet gæld, han så ublu og løgnagtigt vil påsætte mig. Imidlertid som disse mr. Schultzes jabrødre åbenbarlig ved grove usandheder har vist sig som vore åbenbare avindsmænd /: til hvilken ende vi os endnu som før forbeholder al vores retmæssig til- og påtale :/ så protesterer vi i allerkræftigste møder, at de såven i henseende den under deres mindtlig og skriftlig udsigende verserende grove urigtighed og falskhed som og ang. denne post i følge loven pag. 109 art. 15 (DL 1-13-15) til ingen ed vorder admitteret, hvortil kommer forordningen om sigtelses- og benægtelsesed af 5. nov. 1723, som udtrykkelig siger, at slig skadelig misbrug og uordens med sådanne eder skal være afskaffet, og derfor forbynder, at ingen dommere, som står under appellation, må understå sig sigtelses- eller benægtelsesed til nogen sags oplysning at modtage, så længe den pågældende contrapart derimod protesterer, men når parterne om eds aflæggelse er enige med contraparterne, neml. disse mr. Schultzes 2 jabrødre, som åbenbarlig i oftmentionerede ulovlige dokument beskylder og giver os sag og påbyrder os løgnagtige beskyldninger, om den ed selv at sværge os nogen sag på, men langt mere protesterer imod den i alle måder og påstår, at de derimod efter lovens pag. 116 art. 5 (DL 1-14-5) som vores saggivere og beskyldningsmænd merbem.te deres forfattede og imod al sandhed stridende dokument bør lovligen at bevise, hvis de os så løgnagtigt har påsagt og påbyrdet. Og ligesom nu herudaf ligger himmelklar denne rådmænd Schultzes og jabrødres strafværdige omgang i rettergange samt hvorledes de har forgiæt at feje for deres egne porte, førend de fejede for andres døre, så påstår og formoder ydmygest efter slig sagens beskaffenhed, den veivise dommer imod loven og forordningerne ej tilsteder disse mr. Schultzes jabrødre som vores avinds-, beskyldnings- og saggivelsesmænd ved ed at pådigte os nogen sag, men derimod berørte mr. Schultz mes'd sine ommeldte 2 jabrødre for deres allerede brugte omgang strafværdig- og ustadighed andre ligesindede gemytter til afskræk. og exemplar anse og straffe, på hvilket vi urgerer ifølge de allegerede lovens artikler og forordninger, og uden dette påstår at nyde alle så Frivole a Petulanter forvoldte [=> AO2 217] rejser og omkostningers erstatning. I vidrig fald vi protesterer imod al præjudice og formener ebnd åbenbar nullitet og mened lvorder begået, reserverende os alt, hvad lovligt kan være, således at os i eller under sagen ingen slags præjudice kan ... vokse. Denne vores demonstration og protest vi tjenstl. begærer læst, påskreven, iagttaget og akten tilført og i ydmygst vente at nyde lov- og forordningsmæssig assistance forbliver vi med al egard og estime Deres velædleheds ydmyge tjenere, Thomas Jørgensen, Peder Thomsen, Dour d. 3. aug. 1741.

AO2 217:

Torsdagen den 10. august 1741:

Den her foran på fol. 294 citerede syn og taxation, som hr. hofjægermesteren lod tage over sine hovbønder deres tilstand, lyder således: Anno 1741 den 17, juli på begæring af højædle og velb. hr. hofjægermester Bachmann til Sønderskov og ifølge foregående stævнемål med påfulgte udmeldelse på Gørding-Malt herredsting sidst 13. hujus var i herredsfoged Bierums lovlige forfald hans i tjeneste stående fuldmægtig Christen Møller af Brøndumdum med de udnævnte 4 synsmænd, nemlig Christen Nielsen af Asserbøl, Las Sørensen og Hans Nielsen af Klelund samt Holden Kornbeck i Hulkær mølle forsamlede i Nørbølling for at holde inkquisition og efterse Sønderskov hovbønder deres tilstand med huse og bygninger, besætning, kornsæd, indbohave og videre efter stævningens formelding; og blev begyndt først hos Peder Sørensen Smed i bem.te Nørbølling. - Hr. rådmand Schultz mødte på bøndernes vegne og i anledning af det fremviste dokument, såkaldede ekstrakt, lod fornemme, om det løfte fra belb. hofjægermester Bachmanns fuldmægtig mr. Bachmann den 13. forvigt er præsteret angående den belovede interlocutoriekendelse, hvorpå denne forretning grunder sig; forinden ville han ikke mindre(?) kunne forsvare at agnoscere noget til bønderes præjudice; måtte og erindre den kongelige allernådigst udgangne stemplet papirs forordning af 23. januar 1719, siden den udmeldelse som en ekstrakt på tolv skillings papir findes udsted, og bad rådmand Schultz, at lovens pag. 137 art 2 og 3 (DL 1-21-2.3) blev taget udi consiceration, som og pag. 138 art. 4 bliver efterkommet og fremlagt, dito pag aart 7 ligeledes observeres i tilfælde som og dito pag. art 8 her udi retten præsteret til eftersyn, og endelig lovens pag. 143 art. 19 (DL 1-21-19) forevist, som alt betræffer denne forretning, ligesom han og måtte ønske sig ekendt gjort af retten, om den forretning enten skal kaldes syn eller granskning, og indtil så sker, har han sig forbeholden nærmere tilførsel; for resten på alt indførte ervartede han rettens kendelse til sin præcaution i tiden, og forinden håbede, at intet blev foretaget eller behandlet, men han holdt sig til hans kgl. maj.6ts allernådigste lov. - Mr. Niels Grum, som på velb. hr. hofjægermester Bachmanns vegne var til stede, svarede, at hvad den første af hr. rådmand Schultzes tilførte post angår, så foruden at loven tillader enhver husbond at lade holde eftersyn på hans ejende gods for at se, hvorledes samme af bønderne holdes i stand, så ofte, ham lyster og behager; han har dog til denne forretning haft mere anledning, efterdi Sønderskov bønder og hovtjenere har forårsaget denne proces imellem hr. hofjægermester som husbond og hans egne bønder og tjenere for at se sig præcaveret hos enhver ved sequestration; hvad ellers har rådmand Schultz behager at melde om det stemplet papir, så er det e post, hvorve hans kgl. maj.ts interesse ikke efter formening er forringet, som således en post denne forretning uvedkommende og således ventelig af sig selv bortfalder; det giver ellers Grum forundring, at rådmand Schultz ikke ved, hvad dette skal være for en forretning, siden han både af det udstedte stævнемål og i dessen anledning påfulgte udmeldelse af retten kan læse sig dertil, thi hvad de af ham citerede lovens paginer og articuler angår, så kan de hverken hentydes eller vedkomme denne forretning, hvilket således er Grums svar på hr. rådmand Schultzes tilførte, hvorved sr. Niels Grum begærede, at forretningen efter udmeldelsen med mere uden videre ophold måtte foretages og nyde fremgang. - Rådmand Schultz inhererede sit forrige, ligesom han og ser af sr. Grums tilførte, at det mest skal bero af den proces, bønderne er tvungen til af deres husbond, må vel forsvare sig, da som det er en uafgjort sag, aldrig påkendt eller deslige ting

produceret, hvorpå kan reflekteres, og inden så sker, er vel ingenn pligtig at stille forsinring, ej heller skulle troes, retten påbyrdede nogen med slige ting imod loven ved at gøre inkquisition i bøndernes bo, såsom det ikke kan vides, hvem sagen vil gå under øjne. Imidlertid afvartede han en forsvarlig kendelse. - Mr. Grum for ikke at opholde forretningen, ville ikke begegne rådmand Schultzes urimelig tilførte med svar efter merite, siden denne agtende forretning ikke efter hr. rådmand Schultzes formening er imod loven, men mere efter lovens bydende, hvorfor Grum endnu som før påstod og formodede, forretningen begyndte. - Retten ville alene blive ved den udmeldelse, som sket er efter foregående stævneholds indhold, og velb. jægermester Bachmanns fuldmægtig ville påvise udnævnte mænd, hvad de skulle efterse, vurdere og taxere. - Rådmand Schultz reserverede sig al lpåanke til tid og sted og ellers lod [=> fol. 304] lovebn pag. 119 et 120 art. 1 (DL 1-16-1 ??) betrefende synsmænd som forordningen 1690 d. 4 marts og loven pag. 127 et 128 art. 8 (?)

Derefter begyndte forretningen hos Peder Sørensen Smed, som bebor en 3/4 (?) part gård, står for hartkorn 2 tdr. 4 skp. 1 fjd. 1 3/4 alb.. Hans bygning er følgende: 1 salshus med kohus i den vestre ende 10 fag, 2 huse bestående af lade og fæhus 20 fag, samme fattes en del lægter og Dernæst påvist kreaturer og bæster, som blev taxeret som følger: 1 gul 7 års hoppe 10 rdl., 1 sort 10 års hest 8 rdl., 1 sort hoppe 2 rdl. 4 mk.; vogn med tilbehør 5 rdl., 1 gl. dito med gl. tilbehør 2 rdl., 1 plov med tilbehør 1 rdl. 3 mk., 1 harve 1 mk., dito 12 sk.; kvæg: 1 sort ko med hvide pletter på, har fået 5 kalve, 3 rdl. 2 mk., 1 sorthjelmet dito 3 rdl. 2 mk, 1 ravnsort dito 4 rdl, 1 gråbroget dito 5 rdl. 2 mk., 1 sortrygget andet års kvie undnød 1 rdl. 4 mk., 4 får á stk. 3 mk., er 2 rdl., 2 geder 5 mk. 1 buk ..., 1 sosvin 1 rdl. 2 mk. - Sæden i marken efter egen angivelse beretter at have sået rug 7½ td, byg 2 tdr., boghvede 3 tdr. 4 skp. hvilket han beretter endnu er ubetalt á 12 sk. skæppen. - Indbohave: 1 egebord med åben fod 4 mk., 1 ege halvkiste ..., 1 messingkedel 2 rdl., 1 gl. skrin uden lås 2 mk., dejgtrug 1 mk. - Sengeklædere: 1 seng med en overdyne, 1 underdyne, 1 hovedpude med ... og 1 par blågarns lagener vurderet i alt for 2 rdl. 4 mk., 1 dito, hvorudi fandtes klæder 2 dyner, 1 hoveddyne og 1 par lagener ... 2 rdl., 1 dito seng med 2 dyner, 1 hoveddyne og en par blågarns lagener, i alt 2 rdl. 1 mk. Ellers befandtes endnu videre boskab, neml. 1 gl. bord med skab under 3 mk., dito bord 1 mk. 8 sk., 1 gl. jerngryde 1 mk. - Mr. Grum begærede dette anførte besætning og bohave sequestreret, hvilket skete således: Alt foreskrvne registrerede besætning og bohave bliver hermed af hr. herredsfoged Søren Bierums fuldmægtig Christen Møller og medhavende 2 mænd Anders Jensen af Varhoe og Niels Hansen af Gørding ... lovligent sequestreret og forbuden til hr. jægermester Bachmanns sikkerhed deraf ej nogen fra stedet at afhænde eller lade forekomme, før end den mellem deres husbond hr. jægermester Bachmann til Sønderskov og dito gårds hovtjenere rejste kommission og proces' endelige uddrag

Dernæst forføjede vi os til Peder Sørensen Møller ibm. [=> AO2 218] (Inkquisition og sekvestration hos flere bønder i Nørboilling)og indfandt os hos Poul Knudsen ibm. som gav til kende, at han ikke havde haft med forbem.te proces imod hr. jægermester Bachmann at bestille hidindtil, ej heller efterdags ville, såsom han har frasagt sig gården, hvorud over ingen sequestrtion ved ham skete. Eftersom det er imod aften og forretningen i denne by er til ..., så var Grum tjenstl. begærende, at rettens fuldmægtig med hans idag ved forretningen brugte mænd ville behage at møde i Agisbøl i morgen betids for der videre at fremme forretningen. I anledning af foregående stævnehold og højædle og velb. hr. jægermester Bachmanns fuldmægtiges begæring bliver de 4 udmeldte synsmænd herved advaret og tilholden at møde i morgen i Agisbøl betids kl. 7 slet for videre at fremme og fortfare. - (Næste dag fortsætter inkquisitionen i Agisbøl, dernæst Åtte). [AO2

219] - Jens Bertelsen i Åtte er bortrejst, hustruen erklærede, at hverken hun eller hendes mand nogen sinde havde haft med den rejste proces at bestille, uden alene at hendes mand engang var blevet af bymændene overtalt til at underskrive et dokument denne sag concernerende. Hun og hendes mand ville efterdags ikke have noget med denne sag at bestille, men samme aldeles frafaldt med deklARATION, at de over velb. deres hr. husbond aldeles intet havde at klage, såsom han havde bevist dem alt godt, hvorved hun lovede, hendes mand i morgen skulle møde i Bækbølling for at gøre samme deklARATION for retten. (Han mødte i Bækbølling og gav deklARATIONEN, blev friholdt for sekvestration. - Inkvisition og sekvestration fortsat i de øvrige byer.)

AO2 220:

Torsdagen den 17. august 1741:

AO2 221:

På vegne af hofjægermester Bachmann mødte Jens Bachmann og producerede en den 9. aug. sidst afsagt kendelse i kommissionen (fol. ibm. Begærede tingsvidne.

Kommissionens kendelse: Ekstrakt af kommissionsprotokollen som er holden og passeret på Sønderkov d. 9. aug. 1741, neml. Mr. Giønge ville udbede, at kommissionen ville havde den godhed for sagens ende og proponerede hr. rådmand Schultz, om han ikke fandt det tjenlig og sagen beforderlig at lade her for kommissionen indstævne og sine vidner afhøre, på det at den ulige tid ved de ellers ordinære retter kunne vorde forkortet og al unyttig ophold eviteret, for hvilken i vægrende fald til behørig tid og sted forbeholder sig sin påanke og tiltale. Hr. rådmand Schultz svarede, at hvad sr. Giønges proponerede angående vidners førelse for kommissionen, da har det våren hans første hensigt, hvortil han endnu intenderede, og derfor lod alting ankomme til kommissærernes gode behagelige vilje, om de ham contrastævning ville forunde til vidners førelse med videre. Kommissærerne i følge af parternes tilførte vedtægt at fører vidner her for kommissionen, især de, hr. rådmand Schultz på sine principalers vegne agter nødig, bevilgede ham kommissionsstævning, når han til kommissionsskriveren leverer koncept under hans egen hånd, som da derefter besørger original stævning expederet og hr. rådmanden overleveret til poåfølgende lovlig forkyndelse for alle vedkommende, til hvilken ende kommissionen udsættes til førstkommende 4. sept.

Torsdagen den 24. august 1741:

Peder Mikkelsen af Sekær lod idag første gang oplyse en gammel hvid hest ungefær 12 år gl. med beslag under alle 4 fødder; samme hest er studset af maner, som han igår eftermiddag optog i deres korn på Sekær mark.

For retten fremstod sr. Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle på vegne af hr. hofjægermester Bachmann til Sønderkov og begærede af retten, de her tlstedeværende varselsmænd navnl. Rasmus Nielsen og

Thyge Meyer, begge af Sønderskov, måtte forelæse deres mundtlige varselseddel (fol. __) De har lovligt forkyndt den og talt [=> fol. 308] med nogle på hvert sted, både af de sagskyldige og vidnerne. - Retten påråbte de indstævnte bønder, om de havde noget imod stævnemålet at sige. Peder Sørensen Smed og Lars Villadsen af Nørboelling gav til kende, at deres forsvar hr. rådmænd Schultz af Ribe kunne ikke møde idag, formedelst han var svag; desårsag begærede sagen uden vidners førelse opsat til idag 14 dage. Nicclaj Ravn ifølge forordning af 3. marts 1741 6. post protesterede i aller kraftigste måde imod den begærede opsættelse, allerhelst hovedmanden lovl. er bleven kaldt og selv for retten til stede, ligesom og såvel de indstævnedes som ustævnedes vidner tildels er til stede, ville altså være uforsvrligt såvel mod hans principal som vidnerne, der har rejst en lang vej til ting, allerjæst Peder smeds tilførte er ubeviseligt, at h... hvis lovligt for er stævnet og hovedparterne så vel som vidnerne er her ved retten til stede, begærede vidnerne påråbt. Peder Smed og Laurs Villadsen refererede dem til deres forrige. - Siden Peder Smed og Lars Villadsen sig har angiven på de indstævnte deres vegne og sr. Ravy og protesterer mod opsættelse, blev vidnerne påråbt, og kan Peder Smed og Lars Villadsen deres nødtørft herved iagttage.

1. vidne, Thomas Mortensen af Bobøl:

1. Om vidnet ikke i dette år har købt hø? - Svarede, at han ikke havde købt hø, men lejet en eng.
2. Af hvem har han købt det og hvor mange læs har han bekommet? - Vidnet svarede, at han lejede et skifte af Niels Ebbesen i Tobøl og et halvt skifte af Ebbe Pedersen ibm., hvorpå han fik et læs hø. Endnu har haft af Jens Steffensen, Christen Nielsen og Niels Ebbesen 4 ..., hvorpå han bjergede et englæs hø.
3. Om han det selv har slaget og bjerget? - Svarede ja.
4. Om han det selv har hjemkørt, eller af hvem det ham er vorden tilført? - Svarede, han selv har hentet det.
5. Om han det ved nat eller dag har bekommet. - Svarede, han havde bekommet det ved dag.
6. Hvad han for hvert læs har betalt eller givet til engleje. - Svarede, 6 ... deraf har fortjent med s... l... og tæcken 4 mk. d.
7. Om han og ikke ved, at andrfe har købt hø af de indstævte Sønderskov hovbønder og sligt fra stavnen eller andre steder bort- og tilført. - Vidnet svarede, at han vidste intet på dette spørgsmål at svare, undtagen at han havde afhentet 1 læs hø fra Niels Ebbesen i Bobøl og opkørt til hans svoger Jens Bøsemager i Bobøl.
8. Hvor mange læs vidnet ved. - Svarede, ingen flere end forklaret er.

Retten ville fornemme ved Peder Smed og Laurs Villadsen, om de havde nogen quæstion til dette vidne. Svarede nej.

2. vidne, Søren Mathiasen fra ibm.:

1. han har købt en liden rompel, knap 2 laug(?) over lejerne(?).
2. af Niels Hjuler i Åtte.
3. Hjuler har det selv slaget og bjerget.
4. mej vidnet lejede Anders Nymands vogne i Bobøl samme til sit hus at hjemkøre.
5. han bekom det ved højlys dag.
6. betalte for samme hø 3 mk.

7. vidste intet af.
8. ligeledes.

3. vidne, Mads Jørgensen fra ibm.:

1. ja.
2. af Peder Nielsen og Peder Hansen i Tobøl, af hver en liden rompel, og foruden af Peder Nielsen bekommet et par laug over lejerne.
3. at de begge hjemførte ham det til hans hus.
4. bekom det [=> AO2 222] om aftenen ved solens nedgang.
5. han havde givet Peder Hansen for samme hø 2 rdl. 2 mk. 14 sk.
6. han havde nok set hø komme til Bobøl, men af hvem de havde fået det, vidste han ikke.
7. vidste ej, hvor mange læs.

4. vidne, Niels Madsens hustru Anne Nielsdatter:

1. ja.
2. af Ole Iversens hustru i Tobøl tvende læs.
3. Ole Iversen selv bjergede samme.
4. og lånte hende vognen med derop til hendes hus.
5. hun fik det om dagen, men ikke på een dag, og var manden Ole Iversens med heste og vogn ved hendes hus dermed.
6. havde givet 11 mk. d. for begge læs.
7. endnu forklarede at have fået af Niels Bertelsei i Bækbølling et læs hø, hvorfor hun havde betalt 7 mk. Siger ellers intet hø at have fået undtagen af frie bønder, som ikke er indstævnedes til påhør.
Videre efter forberørte spørgsmål svarede, at hun vel vidste, mange havde solgt hø af hovbønderne, men vidste ikke at gøre rede derfor.
8. hun vidste det ikke.

5. vidne, Niels Nielsen Smed af Jerne: Svarede, at han intet havde købt af hovbønderne undtagen nogle læs smedklyne(?)

6. vidne, Jens Pedersen Bøsssemager af Bobøl:

1. ja.
2. købt af Niels Ebbesen i Tobøl 2 læs.
3. Niels Ebbesen har det selv slaget og bjerget.
4. Niels Ebbesens vogn havde opkørt ham det ene læs og hans svoger Thomas Mortensen det andet læs.
5. fik høet ved lys dag.
6. har givet for begge læssene 2 rdl. 8 sk.
7. der gik mange ned på Tobøl enge, da vidnet var der, og ville købe hø, men hvem de af købte, eller hvor det kom, vidste vidnet ikke.
8. ved intet af.

7. vidne, mr. Jens Baggesen af Bobøl:

1. ja.
2. af Jens Stephensen, Jens Madsen og Ebbe Pedersen i Tobøl, ialt 2 læs, hvilket hovbønderne selv har bjerget og slagen.
3. besvaret.
4. af Jens Stephensen lånte vidnet sin vogn, som vidnet selv kørte, og havde Mads Jessens vogn sammesteds til det 2. læs.
5. har bekommet det ved høj dagen.
6. begge læs har kostet 2 rdl. 8 sk. Herforuden forklarede vidnet, at hele Tobøl bymænd har forundt ham nogle agerender, som han omtrent har selv gjerget et læs hø på, for hvilken de har intet begæret eller vil have.
7. har nok hørt, andre har taget eller bekommet noget, men har ej set mere end et læs, som Peder Skræder af Bobøl har ført fra Tobøl by.
8. er besvaret. Ellers forklarede vidnet, at Tobøl mænd i dette hr har forundt ham 3 dages tørvegrøft på deres hede, som han selv har bjerget og ladet hjemføre.

8. vidne, Jørgen Kræmmer af Bobøl:

1. ja.
2. han har købt af Christen Nielsen, Thomas Thomsen, Hans Thomsen og Jens Stephensen og af dem bekommet 4 læs.
3. de selv har slagen og bjerget samme hø.
4. han selv med sine heste og vogn har hjemført det.
5. han har fået det ved højlys dag.
6. vidnet har betalt til Christen Nielsen 2 rdl., nemlig 2 sldlr.(?) i rede penge og 2 skp. rug, Thomas Thomsen fået 4 mk. 8 sk. i penge og 2 skp. rug for 4 mk. 8 sk., Hans Thommesen betalt i penge 3 mk. og Jens Stephensen betalt for hø 2 læs.
7. vidnet havde vel hørt, at de havde solgt hø, så og hørt, at de havde købt hø af Raabøl bymænd, men hvem, vidste vidnet ikke, undtagen Anders Thomsen af Bobøl har fået et læs, som vidnet var bevidst.
8. vidnet vidste ikke andet, end som afvundet [= > fol. 309] er.

9. vidne, Anders Thomsen i Bobøl:

1. ja.
2. han har bekommet af Christen Nielsen og Maren Jensdatter, Søren Andersens(?) af eng, han har lejet, betalt til hver 2 mk. 8 sk. derforuden købt af Christen Jensen 1 læs hø for 6 mk. 4 sk.
3. siger han at have selv slaget og bjerget det lejede eng, som forberørte spørgsmål ommelder.
4. det læs hø, han har købt af Christen Nielsen, har han ham tilført, men det avlede hø af det lejede england har han lejet vogn efter.
5. han har bekommet det ved højlys dag.
6. han har forklaret i 2. spørgsmål, hvad han derfor har givet.
7. Anders Faaborg i Plovstrup bekom et stk. eng lige ved ham, hvorfor han skulle betale ... mk. 8 sk. til Søren Bertelsen, så og et stk. eng af Thomas Thomsen af lige beskaffenhed som

erm.te. Anders Faaborg er ustævnet; så deklarerede Ravn, at dette vidnes udsigende på ham ej skal være ham til præjudice, før end nærmere stævнемål derfor vorder ekstraheret.

8. vidste han ikke.

10. vidne, Peder Christensen Kyck af Bobøl:

1. ja.
2. af Hans Thomsen i Tobøl.
3. Hans Thomsen slog det, og vidnet rev det.
4. vidnet har selv hjemkørt det.
5. har bekommet det ved dagen.
6. betalte derfor 2 mk.
7. han vidste intet af spørgsmålet undtagen dette, at han i foråret leverede Thomas Thomsen 1 stilde til hans vogn så vel som lånte ham 1 skp. havre indtil høavlingen, da han bekom eng derfor.
8. vidste vidnet ikke. Videre forklarede vidnet, at hår åen ligger om vinteren, da kører ofte en del af Sønderskov bønder så vel som andre til Ribe med tørv.

11. vidne, Peder Lervad, som på alle spørgsmål svarede, at han havde lejet et stk. eng af Tobøl smed samtl. bymændene tilhørende og ham af dem forundt, avlede derpå 2 gode læs hø og betalte derfor i penge 10 mk; ellers berettede vidnet og, at når åen var tilfrossen, kørte såvel Sønderskov hovbønder som andre derover med ilding til Ribe. Videre vidste vidnet ikke på spørgsmålene at svare på parternes tilspørgsel.

12. vidne, Peder Nielsen Skræder af Bobøl:

1. ja.
2. han har købt af Morten Laursen i Tobøl 2 læs hø, af Ebbe Pedersen ibm. først købt en skifte for 8 mki. 8 sk., endnu for 7 mk., nok 1 for 4 mk. 12 sk. Dette af Ebbe Persen afhentede han 4 gange, men bragte det i hus for 2 gode læs hø. Ligeså købte af Jens Christensen ibm. hø ungefær 1 læs og af Peder Hansen ibm. hø 1 lidet læs.
3. hvem engen tilhørte har selv bjerget det.
4. han selv med egne heste og vogn har hjemkørt det.
5. fik det ved dagen.
6. Jens Christensen bekom af ham for samme hø i arbejde og penge 1 rdl. Peder Hansen i rede penge 1 rdl. 3 sk.
7. vidste ikke at gøre anden forklaring, end han vel vidste og har set, en del fremmede har reven hø på Tobøl enge, men om det samme hø bortført eller ikke, vidste vidnet ikke.
8. vidste vidnet ikke.

Peder Smed, så vidt som han af denne vidne havde udsagt, at have købt hø lige så vel af de ustævnede fribønder som af hovbønderne, så kan ses at velb. hr. hofjægmester Bachmann vores husbond så godt som af en ... påkastede hovbønderne mere end de frie. - Ravn, som måtte formene, at Peder Smjed tvært imod loven pag. 29 art. 1 (DL 1-4-1) agerer sag imod ustævnede folk ved en del grove og urigtige beskyldninger, begærer og påstår, at ermeldte Peder Smed ej alene derfor som lovens modvillige overtræder bør straffes og anses, men endnog at retten imponereer slige ulovlige

udflugter og vidtløftigheder til ophold i vidnernes førelse sig aldeles at fraholde, hvorved Ravn reserverer hans principal al lovl. regres og tiltale for denne af Peder Smed protokollerede beskyldning på sin tid og sted.

13. vidne. Niels Pedersen af Bobøl:

1. ja, at hans kone har købt.
2. af Niels Bertelsen i Bækbølling 1 læs. [=> AO2 223]
3. Niels Bertelsen har selv bjerget det.
4. har selv hjemført det.
5. har bekommet det om dagen.
6. betalt for høet 7 mk. d.
7. vidste intet.
8. ligeledes.

14. vidne, Hans Hansen fra ibm.:

1. han havde lejet eng.
2. af Christen Nielsen i Tobøl et stk., af Søren Andersens enke en agerende og en krog, tilsammen af begge kunne eragtes for eet løs hø. For bemeldte hø, eller rettere sagt eng, bekom Søren Andersens enke i penge 1 mk. 8 sk. og foruden hug hende samme en framstilde til 1 vogn. Christen Nielsen fik af vidnet en kalv for 3 mk., desforuden givet ham et par leyere.
3. han selv har bjerget samme eng ved sin søn og folk,
4. ja, han selv har ladet det hjemkøre med egne heste og vogn.
5. om dagen er samme hjemført.
6. er forhen besvaret.
7. vidste vidnet intet af.
8. vidste ligeledes intet af.

Forbemeldte 10. vidne Peder Christensen Kyck af Bobøl fremstod atter for retten og gav til kende under forberørte aflagte ed, at han havde foregvet at give til kende, det han af Niels Ebbesen i Tobøl har slaget og bjerget hjem til sit hus et engskifte i Tobøl kær, hvorpå han fik en lang overleyeroven(?).

Dernæst blev af Ravn fremstillet Anders Hansen af Tønnumgård og Anders Stephansen af Tønnum, som uden stævнемål godvilligen er mødt.

1. Om vidnerne ikke til de Nørbøllinger har betalt penge for lyng i dette år, hvortil begge svarede ja.
2. Hvor mange traver det var for, samt hvor mange penge de derfor har betalt. - Svarede, at de havde betalt i rede penge 4 rdl. 4 mk. 11 sk. og derfor skulle have tækkelyng og give for hver trave 5 sk. d.
3. Hvorhen disse lyng er bleven ført, og af hvem de er bleven rusket. - Svarede, at lyngen blev ført til Tønnumgård og af de nørbøllinger rusket. Ydermere forklarede vidnerne, at bem.te lyng var ... af Morten Christensen og Anders Jensen af Nørbølling.

4. På hvad tid disse lyng i dette år blev rusket. - Svarede, kort før St. Hansdag sidst.
5. Om vidnerne ikke ved, at andre har købt og bekommet lyng af de nørbøllinger. - Svarede, i dette år vidste de det ikke, men afvigte år var vel kommet noget derfra til Skærbæk mølle.

17. vidne, Jens Detlefsen af Tønnum, der i lige måde godvilligen er mødt, efterfulgte næstforrige vidners udsagn på 1. 2. 3. og 4. spørgsmål i alle ord og meninger. Men til 5. vidste intet af.

18. og 19. vidne, Hans Andersen og Christen Thomsen fra Foldingbro, som og uden stævнемål er mødt:

1. Om vidnerne ikke ved, at der er bortsolgt i dette år tørv og klyne af Sønderskov hovbønder. - Svarede, de vidste ingen, som havde føet nogen tørv eller klyne uden deres husbond Lorentz Hansen og Knud Madsen ved Foldingbro.
2. Af hvem de dem har bekommet. - Svarede, af Nørbølling ot Tislund beboere.
3. Om de hos bem.te Nørbølling og Tislunder er vorden afhentet eller og hovbønderne selv ...for deres husbond har hjemført. - Svarede, at en del af hovbønderne så vel som nogle på sønder side har hjemført ham dem, når han det begæret haver.
4. Om hovbønderne selv har gravet og røgtet disse tørv. - Svarede, at Tislund folk [=> fol. 310] har gravet tørvene for betaling og fået 1 mk. pro persona for kost og d..., men klynen har sr. Lorentz Hansens folk selv gravet og røgtet. Så har og deres husbond sr. Hansen selv fået al hans tørv fra ...lund hede og klyne fra Nørbølling for dette år, og siger at have fået samme af Morten Christensen ibm.

20. vidne, Poul Knudsen af Nørbølling og

21. vidne Karen Villadsdatter ibm. - efterfulgte næstforrige vidners udsagn i alle ord og ... undtagen, at de vel havde hørt sige, at Tislund mænd har gravet tørvene for penge, men ikke set det.

22. vidne, Knud Madsen af Foldingbro:

1. svarede på spørgsmål formeret for næstforrige vidne, at sr. Lorentz Hansen har fået tørv og klyne af hovbønderne, som og vidnet selv har fået klyne dette år af Morten Holm(?) af Nørbølling.
2. er besvaret ved første spørgsmål.
3. svarede, at han både haft vogn fra sønder side, som og de nørbøllinger.
4. svarede ligesom næstforrige vidner. Vidnet forklarede ellers at have fået klyne 10 á 12 læs.

Siden det er aften og solen er nedgangen, så intet videre idag kunne forrettes, så blev tilstedeværende vidner pålagt at mødeher i retten idag 8 dage, d. [31. aug.](#)

fol. 310:

Den på fol. 307 citerede memorialvarsel fra hr. hofjægermester Bachmann til Sønderskov: Memorial for varselsmændene: Fra højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann til Sønderskov skal vi give ender efterskrevne i Nørbølling (beboere, flere byer og beboere nævnes) hermed lovlig og mundtlig 8 dages varsel at møde til Gørding-Malt herredsting torsdagen den 24. aug. førstkommende, der sigtelse og saggivelse, vidner, stævnte og ustævnte, item attester og beviseligheder at anhøre samt på spørgsmål at give efter beskaffenhed edelig svar og forklaring, alt

angående, hvorledes I tværtimod lovens pag. 459 og 460 art. 1 og 2 (DL 3-13-1.2) skal have fra eders i fæste havende gårde solgt, afhændet, bjerget og bortført hø og eng-biering (bjergning?), lyng og tørv, eders påboende gårde og steder til svækkelse, ja en del af eder selv samme rusket, skåren, bjerget og bortført, hr. hofjægermesteren til skade såvel på tilhørende gods og ejendomme som tienders oppebørsel, ja mere ender selv til nachdel udi eders steders græsning og fædrift, men ham over alt til største præjudice både i hans herligheds ret over enemærke og ejendomme som og i hans jagtfriheds ret og dessen herlighed, hvilken derved skal blive forødet, med mere som af vore(?) anførte poster kan dependere, enders omgang dermed, enhver især fra først til sidst kan være betræffende og derom vorde bevist og udsagt, ej alene om tingene i sig selv, men endog hvortil pengene kan være forbrugt. - Og herom at vidne under straf af faldsmål eder at vorde pådømt indstævnes til forbem.te tid og ting efterskrevne vidner (navnene), alle eders sandheds vidne om alt ovenanførte edelig at udsige, så vidt enhver om enhver post kan være vidende, hvorledes de sagsøgte af fortrædelighed og egenrådighed er sindede at spolere deres gårde og de dem tilliggende jorder og ejendomme, herskabet til fornærmelse, da højædle og velb. hr. hofjægermester Bachmann efter hvis [=> AO2 224] passerer agter et lovskikket tingsvidne til brug på behørige steder af retten at lade sig beskrevet give.

AO2 224:

Torsdagen den 31. august 1741:

For retten fremstod Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle på vegne af højædle og velb. Hans Bachmann af Sønderskov og begærede, de forelagte vidner måtte for retten fremkaldes. Hr. rådmand Schultz tilkendegav, at han var mødt idag for træløbøndene af Sønderskov, siden han sidste tingdag hverken var stævnet eller kaldet til dette tingsvidne, dog efter loven pag. 95 art. 1 (DL 1-10-1) givet sit forfald til kende ved hans 2 udskikkede tjenere, som ikke blev accepteret, foruden at Peder Smed selv ved hans indlæg under 24. aug. i faværelse, da han var på Rømme(?), efter hans tanker i den allernådigst anordnede kommission, hvorfra han dagen tilforn var hjemkommen. Samme indlæg fremlagde han nu iretten og efter Peder Smeds forlangende fremlagde den endnu, siden han besværede sig over, at den ikke sidste rettes dag blev imodtagen. - Retten svarede, at det vqar usandfærdig, at samme indlæg er vorden i retten produceret, hvilket akten og nærmere skal udvise. Schultz måtte fornemme, at intet på kontraparternes side var observeret til kontraquæstioner. Så ville han reservere sig den post, så vidt vidner ført er, om noget til deres eller andres nachdel er sagt eller afvundet, ligesom han og tilkendegav, at kommissionen har resolveret den 8. aug. at føre, hvis vidner som bønderne kunne have, ved kommissionen. Thi ville han begære, hvis som i hans til den 14. sept. opsatte tignsvidnesag er passeret, hvormed han ilede for at få samme i kommissionen produceret, og ellers ydmygst begærede af retten at vide, om sr. Ravn af øvrigheden er konstitueret efter loven at føre denne sag, i dets mangel protesterede han, og bad han, at retten villre i det øvrige se hans påstand lovl. fremmet og de vidner, som nu føres efter lov og senere allernådigst udgangne forordning kunne stå i deres rolighed og udsige deres sandhed, ellers ville han og have sig reserveret den omkostning, tidsspilde og de uforholdne rejser, som bønderne med påbyrdes, tid efter anden, fra ting til anden, efterom han med bønderne formener, stævning citeret pag. ____ hverken er eller kan extenderes så vidt at det kan forbyde dem det, som loven allernådigst en fæstebonde tillader og hvoraf de skal skatte og skyldte. An resto begærede han at måtte vorde forelæst, hvis som er passeret, da han sig derover kunne erklære, så han endel. for en lovl. behandling ... i alt for denne sinde submitterede. - Ravn refererede sig til den angående hr. rådmand Schutzes forfald idag 8 dage

afsagte kendelse, ligesom det og, om fornøden gøres, kan bevises, at samme forfalds tilkendegivelse var urigtig, allerhelst hr. rådmænd Schultz samme dag gik på Riber gade. Samme beskaffenhed har det og med det af Peder Smed påberåbte indlæg, som retten idag 8 dage skulle være produceret, da dog sligt aldrig sket er; så deraf ses, hvorvidt med harternes andrag står til troende eller ikke, hvornæst Ravn legitimerer efter påstand sin person med autorisation fra hans excell. [= > 311] hr. geheimeråd og stiftsbefalingsherre von Gabel sub dato Bramminge den 19. august a.h., urgerede derhos, at hr. rådmænd Schultz og bør legitimere sin person, om han for hovbønderne er autoriseret i nærværende sag at gå i rette. I øvrigt accepterer Ravn, at hr. rådmænd Schultz ved den i stævneålet citerede lpag. af loven ligesom vedstår hovbøndernes ulovlige behandling med deres gårde. Sluttel. protesterer Ravn imod den begærte oplæsning af protokollen, såsom sligt ikkuns hensigter at opholde vidnerne afhørelse, allerhelst ham sligt ved udtog af protokollen betids kan vorde bekendtgjort, til hvilken tid lhan og kan spare sine exceptioner, hvorved Ravn begærede sine vidner afhørt. - Schultz vil ikke opholde retten, men sr. Ravn kan ikke bevise at han rettens kendelse, mindre bevidst, hvad passerede, og han har altid legitimeret sig vedbørl. i denne sag, ligesom han og den dag forhen var ankommen fra R..., som han og tingdagen var ganske upasselig, er at bevise, altså holdt uforføden på denne tid ingen ophold videre sig at indlade. Og i det øvrige refererede sig til sit forrige. - Ravn inhereerede sig sit forrige. - Efter at hr. rådmænd Schultz intet videre begærer oplæst af, hvis idag 8 dage passeret er, end som allerede for ham af protokollen er vorden oplæst, s for at vidnerne kan have deres salighed i agt, oplæste retten endnu idag lovens ed af lovbogen for dem (etc.)

23. vidne, Toer Christensen af Halleskov:

1. På spøgsmålet angående hø eller engleje svarede vidnet ja.
 2. Af hvem han har købt eller lejet det, og hvor mange læs han har bekommet.
 3. Om han det selv har slagen og bjerget.
 4. Om han det selv har hjemkørt, eller af hvem det ham er bleven tilført.
 5. Om han det enten ved nat eller dag har bekommet.
 6. Hvad han derfor har eller skal betale.
 7. Om han og ikke ved, at andre har købt hø af de indstævnede Sønderskov hovbønder og sligt fra stavnen eller andre steder bort- eller tilført, - og
 8. Hvor mange læs vidnet ved, - samt
 9. Om vidnet ikke ved, at de indstævnte Sønderskov hovbønder i dette år har kørt tørv, lyng eller klyne til Ribe for at sælge.
-
2. Til 2. spørgsmål svarede vidnet, han havde bekommet af Jens Stephansen i Tobøl et laug over leyererne, af Ebbe Pedersen en halv laug græs over leyererne, deriblandt var græsset af en liden agerende lejet af Thomas Tomsen.
 3. det, han bekom af Jens Steffensen, var i tørhed(?), men det, som han bekom af Ebbe Persen og Tomas Tomsen, det bjergede han selv.
 4. han selv med egne heste og vogn kørte det hjem.
 5. det hø, han fik af Jens Stephansen, kørte vidnet hjem efter sloens nedgang, men græsset fra de andre tvende kørte han hjem om eftermiddagen.
 6. han havde givet 2 mk. for det hø, han af Jens Steffensen bekom, og for det græs, han fik af Ebbe Persen, havde han betalt med tømmerarbejde. Samt for det lidet, han fik af Tommas Tomsen, har han betalt med et trillebørhjul.

7. han havde ikke selv set, nogen har købt eller bortført hø fra ovenmeldte Sønderkov bønder, men vel hørt sige noget derom, uden alene for det
8. forklarede, at vidnet selv med egne heste og vog at have afhentet et godt laug hø over leyerne fra Tobøl mark for Ole Pedersen i forn.te Halleskov og ført det til forn. Ole Pedersens hus.
9. vidnet vidste intet om..

Rådmand Schultz tilspurgte vidnet contra:

1. om han ikke ved, de Tobøl mænd alle tider har haft frihed til at sælge hø, som er de [=> AO2 225] bedre til høbjergning end kornavling, og dermed har betalt deres skatter og landgilde, så og om herredsskriver Hellesen ikke selv har fået hø af de Tobøl mænd og skåret tørv på deres marker.
Ravn protesterer, at vidnet ej bør aflægge edeligen udsigende på dette spørgsmål, allerhelst samme ej alene angælder retten, men endog strider mod loven pag. 29 art. 1 (DL 1-4-1). - Schultz formente, at vidnet burde vidne sin sandhed i denne sag efter loven, så vidt han derom vidende vorder. - Retten kunne ikke antage dette vidnes svar på dette spørgsmål imod gjorte protest og hans maj.ts lov pag. 29 et 30 art. 1; vil ellers have hr. rådmand Schultz erindret forordning af 3. marts, at han indretter hans quæstioner efter udgangne stævnemål, på det ingen vidtløftighed deraf skulle rejse sig. - Schult ville ikke modtage nogen admonition, men begærede alene at måtte få hans contraquæstioner, som han fornøden eragter i denne sag for trælboenderne; og såfremt det ikke måtte ske, begærede han alene rettens interlocutoriekendelse på sådant, da han gerne ville sig fra retten absentere, og i vrigt håbede han at blive assisteret af retten til de fattige bønders hjælp, som alene sigter hen til det, som kan anses lovligen og underkaster sig sin høje herskabs ynde og godhed, hvortil han og endnu intenderer, hvoeftter han og bad, retten ville spare ham og hans principaler for videre, men befordre dem til det nødvendigste for at oplyse sagen som og spare udgifterne og rejser. Ville sr. Ravn føre alle hans vidner for at befordre tiden og Schultz derefter måtte tillades at quæstionere alle på een tid, vil han vise, han ikke andet er for end straks at expedere enhver og gerne er fornøjet med, hvad quæstioner han må gøre. - Retten har een gang her i protokollen deklareret, at han ikke ville antage andre quæstioner end efter stævnemålet; men på hr. rådmand Schultzes gjorte 1. quæstion til dette vidne, kan så vidt antages, om de har solgt hø tilforn,, hvortil vidnet svarede, at han har hørt det af bymændene selv, at de har solgt hø al deres dage.
2. Om vidnet ved, at hvor der er plukket tækkelyng på Nørbølling mark, om der sammesteds ikke tilforn har været agerland, hvoraf Nørbølling mænd har skattet og skyldet. - Vidnet svarede, at han hverken ved, hvor det er plukket eller rusket, eller kan gøre nogen rede derfor.
3. Om Tobøl by ikke er bedre til høbjergning end til kornavn. - Svarede, at han havde hørt det af bymændene sige, at dersom de havde sådan agerland som i Tislund efter den høbjergning, de har, så kunne de være vel holden.
Ravn i anledning af denne quæstion måtte spørge vidnet, om han ved, om de Tobølloinger lider nogen mangel på agerland, og om de ikke har en god kornmark. - Vidnet svarede, han vidste ikke, at de lider nogen mangel for agerland, ej heller ved andet, end de jo har en god kornmark.
4. Om vidnet ved, de Tobøl mænd ikke har det i fæste, de bruger. - Vidnet svarede, det vidste

han ikke.

24. og 25. vidne, Niels Hveding og Knud Knudsen af Bækbølling præstegård, som blev tilspurgt

1. Om de ikke ved, at såvel Nørboellinger som andre Søndreskov hovbønder har solgt lyng, tørv og klyne. - Vidnet svarede, det vidste de ikke.
2. Hvor mange læs? - Vidste det heller ikke.
3. Hvor disse lyng, tørv eller klyne er henkommet entep på landsbyerne eller til Ribe. - Svarede, det vidste de heller ikke.
4. Hvem der har rusket, gravet og røgtet samme. - Vidste de heller ikke.
5. Om de sælgende selv har bortført dem eller ikke, og om det er sket ved nat eller dag.
6. Hvor mange penge til de sælgende derfor er betalt.
7. Hvortil disse penge er bleven anvendt, og om de ikke i en kasse eller sparebøsse er bleven henlagt eller udbetalt til processens bekostning imod hr. hofjægermester Bachmann. - Vidnerne vidste aldeles intet herom. [=> fol. 312]

26. vidne, Christoffer Frederiksen i Halleskov og

27. vidne, Martha Andersdatter fra ibm. - svarede ensstemmig

1. de har ikke købt hø dette år af Sønderskov hovbønder.
Vidste på begge parters tilspørgsel ej i denne sag at vidne.

28. vidne, Thomas Skræder fra ibm.

1. han har både købt hø og lejet eng.
2. han har lejet eng af Niels Ebbesen i Tobøl for 7 mk. 14 sk. ...hø, han har bekommet ... af en ustævnet mand af fribønderne.
3. han har selv slaget og bjerget det.
4. selv og hjemkørt det, men haft Niels Ebbesens vogn dertil.
5. og bekom han det ved højlys dag.
6. hvor meget derfor er givet, er forhen forklaret.
7. vidste deraf intet.
8. do.
9. do. - Ellers forklarede, at vidnet endnu har bekommet af Thomas Thomsen eng for 8 sk. og af Søren Bertelsen for 8 sk. ... han selv har bjerget og hjemført.

29. vidne, Ole Pedersen fra ibm.

1. han har hverken købt eller lejet, men fået noget for arbejde.
2. af Søren Andersens enke i Tobøl et laug over lejerne.
3. har ellers slaget og bjerget noget, som samtl. bymændene tilhørte.
4. Jens Steffensen lånte ham heste og vogn at hjemføre.
5. bekom det ved højlys dag.
6. gjort arbejde derfor.
7. vidste ikke andet, end hvad han af andre hørte.
8. vidste vidnet intet af.

9. do.

30. vidne, Christen Nielsen fra ibm.

1. ja.
2. af Niels Ebbesen fået græs for 4 agerender, af Peder Nielsen en agerende, Ole Iversen 4 agerender, og af Jens Steffensen for 2 agerender.
3. han har selv slaget og bjerget det.
4. har selv hjemkørt det med egne heste og vogn og afhentet det tvende gange.
5. har det hentet ved højlys dag.
6. har ikke betalt en skilling derfor, men har gjort og skal endnu gøre arbejde derfor.
7. vidste intet andet end efter rygte og tiendende.
8. vidste intet af.
9. do.

31. vidne, Hans Nielsen Skræder af Ploustrup:

1. ja.
2. af søren Skræders enke 1 læs, af Thomas Thomsen 1 læs og Jens Steffensen i Tobøl 1 læs.
3. de har alle tre i Tobøl selv slagen og bjerget det, undtagen den læs, han bekom af Søren Skræders enke røgtede vidnet til sidst noget af.
4. og har de selv ladet ham det hjemføre.
5. de 2 læs fik han ved dagen, og det 3. læs ved solens nedgang.
6. har givet for det læs, han har købt af Thomas Thomsen, 6 mk. 8 sk., og Jens Steffensen 7 mk. 6 sk., samt til Søren Skræders enke 8 mk. 2 sk.
7. vidste vidnet intet af.
8. do.
9. do.

32. vidne, Maren Clausdatter fra ibm. - svarede på alle spørgsmålene, at hun intet hø har købt eller lejet, men vel fået i Tobøl by som meget son en lau over leyerne, som bymændene hende til hendes ko havde foræret. Ellers vidste hun ikke andet at vidne, end hun vel så et læs hø opkøre fra Tobøl til Halleskov, men hvorfra eller hvem i Halleskov det skulle have, vidste hun ikke.

33. vidne, Søren Andersens enke Maren Jensdatter af Tobøl, som tilstod at have solgt hø, som forhen afvundet er, og foruden et læs hø, som hun selv har bjerget, bortsolgt til en hjuler Jens Sivensmark. [=> AO2 226] i Dover på sønder side og derimod af ham bekom et par hjul, som han selv ... førte hende og tog høet tilbage igen.

Videres svarede på rådmand Schultzes contraquæstion, at hun sag enke ved gården under hedes salmands fæste.

34. vidne, Mads Jessen fra bemeldte Tobøl:

1. ja.
2. af Christen Nielsen i Tobøl noget over en halv læs og af Jens Steffensen så meget, at det gjorde 3 læs tilhobe.

3. de og hans svend har slagen og bjerget det.
4. vidnet har selv med egne heste og vogn selv hjemkørt det.
5. og hentet det ved solens nedgang.
6. det, han bekom af Chrisrten Nielsen, var han skyldig for rug afvigte år 2 mk. 1 sk., og det han bekom af Jens Stgeffensen, har han solgt ham en hest for 12 sldlr. 2 mk, deraf ej bekommet mee end høet for 1 mk. og 1 mk. i penge.
7. vidste vidnet intet af.
8. do.
9. om vinteren, når åen var tillagt og vidnerne kørte til Ribe, var en del af sine bymænd og derude med tørv.

På Schultzes spørgsmål svarede, at de tobøler lige så vel forrigeåringes som dette år har solgt hø.

35. vidne, Jens Steffensen fra Tobøl. han forklarede, at han e j videre hø har solgt, end forhen over ham afvundet er. Ellers forklarede og, at såven sidst afvigte vintger som nu i det sommer har været neml. han såvelsom en del af Tobøl bymænd i ribe med tørv.

Ravn, som af dette vidnes udsigende dertil fandt sig anlediget, tilspurgte vidnet, om disse tørv var bleven solgt for penge på Riber gade eller og til en anden vis mand og til et vist sted. - Vidnet svarede, at de tørv, han dette sommer har udkørt til Ribe, som var et lidet læs af, dem forærede han hr. .rådmand Sch ultz. De andre vogne, som var med, som var foruden vidnet 7, blev ligeledes indkørt til hr. rådmand Schultz, men om de forærede ham samme eller ej, det vidste vidnet ikke.

På rådmand Schultzes spørgsmål svarede vidnet

1. at hr rådmanden ikke selv var hjemme, da tørvene blev leveret, men hans kæreste.
2. de forrige åringer har han så vel som samtl. bymænd solgt hø som i dette år.

Som Schultz måtte fornemme, der blev ført vidner på ham og hans kæreste uden stævнемål, og andre og tildels idag, ellers forklarede om om høkøb med mere, så forbeholdt han sig sin ret til tid og sted, så det ikke imod loven kan komme ham eller andre ustævnedes vidner til præjudice. - Ravn på vegne af sin principal erklærede for denne sinde ej videre vidner at lade føre, men reserverer sig flere til behørig tid. Deklarerede derhos, at om noget af vidnerne kuden for stævнемål imod ustævnedes personer kan være udsagt, det da ej ydermere før end nærmere stævнемål [=> fol. 313] derfor til vedkommende til nogen præjudice. Begærede tingsvidne beskrevet. Schultz begærede genpart.

fol. 313:

Torsdagen den 7. september 1741:

Fremstod for retten Peder Sørensen Smed af Nørbølling på rådmand Schultzes og bøndernes vegne og begærede en synsstævning oplæst (fol. ibm.). Gionge på vegne af hofjægermester Bachmann bad, at retten ville iagttage stævнемålets egentlige indhold og hvorfor der er stævnet. Peder Smed begærede synsmænd udmeldt til brehagelig tid, siden det er nødvendigt for kommissionen at oplyse

sagen og før ikke kan pådømmes af kommissærerne og derfor kraftigt påstod, at retten herudi ingen ophold eller forhindring lod ske, såsom det er nødvendigt til sagens rene oplysning, og den kgl. kommissorium klarlig befaler, at velb. hr. jægermesteren skulle bevise, hvori den utålelige hoveri består, og bringe rolighed i godset til veje; men som den gode herre ikke har det efterlevet, men de fattige bønder nødes dertil ved synsforretning at fremføre. - Giønge fremlagde et ndlæg (fol. ibm.) og fremviste det originale kgl. kommissorium (folio 313 og 314) og formodede derefter, at dommeren ikke foretatger eller udsteder anden synsudmeldelse, end såvidt indlægget indeholder, efterdi det, som rådmand Schultz ellers har stævnet for, er uden for sagen og det kgl. kommissorium og vedkommer ingen at befatte sig med noget syn over andet og på en anden mands gods. - Retten ville fornemme hos Peder Smed, hvad hanimod indlægget havde at fremføre. Peder Sørensen Smed begærede endnu som tilforn, at synsstævningens indhold måtte få sin fremgang. - Retten ville fornemme hos Peder Smed, til hvad til den kgl. allernådigste kommission er opsat, hvortil Peder Smed svarede, til den 30. okt. - Retten erager således, at såsom prokurator monsieur Giønge på højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmanns vegne har irettelagt et indlæg under dags dato og af velb. hr. jægermesteren underskrevet, tilmed protesteret imod anden syn end hoveri er angående, hvilket peder Smed ikke har villet acceptere, altså siden det er tvivlrådigt, hvor vidt samme syns udmeldelse lovligt ske kan, optog retten det til påkendelse [idag 8 dage](#).

Synsstævningen: Søren Bierum (etc.) herredsfoged til Gørding, Malt og Skads herreder, gør vitterligt, at for ham andrager [=> AO2 227] rådmand Schultz, hvorledes han skal være beføjet til hans sags oplysning for trælboenderne under Sønderskov at begære og tage en synsforretning angående bøndernes formenende strenge hoveri og arbejde, de i velb. hofjægermesterens tid gjort haver, som og at påvise, hvad jorder og marker de nørboellinger etc. kan være frataget, og endeligen, hvorledes hoveriets strengthed falder for trælboenderne. Til den ende han til synsmænds udnævnelse indvrsler hofjægermester Bachmann eller fuldmægtig torsdag d. 7. sept. og synet derefter d. 14. sept. at bivære - -

AO 227:

Indlægget fra jægermester Bachmann: --- følgende at erindre: 1) endskønt rådmand Schultz og andre er ganske inkompetente og uberettigede til enten at opkræve eller taget noget syn over min gårds tilliggende jord de allernådigst anordnede kommissærer efter foregående hr. rådmand Schultzes proposition havde funden fornøden, at sligt til oplysning udi sagen skulle ske, og da derfor interloquerede kendelse var falden, efterdi ingen rådmand Schultzes procedure er lovstridig og mere sigter til at confundere end oplyse sagen, da her ikke procederes om jord eller ejendom, men alene om hoveri og om... .. Men dog for at vise retterne udi sin tid, jeg i alle tilfælde har villet overbevise Peder Smed og hans omgang, hvor ubeføjet og formastelig deres opførsel er, så vil jeg ikke være imod, at sagen jo ved syn oplyses således, (a) at synsmændene bliver befalet at syne den i dette år til Sønderskov i brug værende grund, (b) ligeledes atg syne den jord og mark, som ligger udyrket og tilforn har været opløjet og besået, og derefter (c) at påskønne, om ikke den sæd, som i Hulvad skov er lagt, føjelig kunne være sket herudi går... mark, om det ikke var sket for at få grænden til at give sin afgrøde. 2) Men som S´berørte Schultz i sit stævnemål øjensynlig søger at føre sagen i forvildelse, idet han foregiver og vil have påvist og synet jord og marker, som de nørboellinger etc. skal være frataget, da som jeg in ante... hoilder det for en min ære og reputation alt for nærgående beskyldning, hvorfor jeg reserverer mig imod denne hr. rådmand Schultz al tiltale, så protesterer jeg udi kraftigste imod sådan et ugrundet og ulovmæssigt

syn ... (a) er den for min gårds jorder, marker og tilliggende ejendom lovlig adkomst, skøde og mageskiftebrev, (b) ligeledes over gårdens markskel et lovligt syn og tingsvidne, som ikke tåler noget indgreb eller forandring, ihvor subtil end hr Schuntz søger samme lovskikkede dokumenter at infringere. Desårsag jeg herved påstår i kraftigste måder, at retten ikke tillader eller udsteder anderledes syn end det nu af mig er describeret, som egentlig er og begriber alt det, som tjener til sagens oplysning og dertil er fornøden, som kan ses af herhos fulgte kgl. allernådigste commissorie indhold. - Skulle imod forhåbning anderledes ske, erklærer jeg udmeldelsen som ulovlig til underkendelse at appellere. Og som det vil være mig umuligt for andre kgl. forretninger at være ved synet på den tid, stævningen ommelder, så påstår jeg, at det bliver foretaget enten i morgen eller førstkommende lørdag eller bliver dermed udsat til d. 30. hujus, såsom jeg til den tid må udi hans maj.ts tjeneste være indbegreben og fraværende. Dette mit indlæg begærer jeg læst og akten tilført, med forblivende (etc.)

Det kongelige kommissorium: Vi Christian den Sjette (etc) Vide må I os elskellige Otto Diderich Schack, greve til Schackenborg, ridder, vores kammerherre Christian Grundahl, byfoged i vor købstad Vejle og herredsfoged i Nørvang-Tørrlid herred, så og landfiskal, at eftersom os elskelig Hans Bachmann, vores jægermester, oberforster og vildtmester over Haderslev og Kolding amter samt Fyn, Alsen og ... Tårsinge, for os allerunderdanigst haver andraget, at der nu 10 år skal være forløben, da en af hans under Sønderskovgård henhørende bønder og hovtjenere navnl. Peder Sørensen Smed af Nørbølling by skal have gegyndt at opføre de til gården hørende samtlig hovtjenere til opsætsighed og dermed gået så vidt, at de efter hans tilskyndelse skal have villet foreskrive ham, hvad hoveri og på hvad stgeder de ville gøre, med mere egenrådighed, som af dem prætenderes. Da nu forn.te jægermester Bachmann derover højligst skal være bleven anlediget at fornemme, hvorvidt og hvor mange af bønderne med ham i dette foretagende var, skal der ikke være funden en eneste uden forn.te Peder Smed alene, som skal have erklæret sig samme at vedstå, da de andre skal have afbedet deres forseelse med tilsagn at være hørige og lydige. Fornævnte Peder Smed skal da vel have anstille sig at vedblive sit trodsige sind og begæret at forløves fra sin gård; men da det skal være kommandertil, at han samme skulle aflevere og til en anden overlade, skal han have fuldt de andres eksempel og afbedet sin forseelse og tilsagt at ville holde sig rolig og aldrig i sligt eller nogen ulydighed lade sig finde. Men som han fremdeles i sin ondskab en tid som den anden skal være bleven fremturende og i året 1734 atter søgt at føre bønderne i oprør og til den ende haft en suplique sammenskreven, som til os på rejsen skal være bleven overleveret, hvorefter han nu afvigte forår i samtlige hovbøndernes aafne meget lovstridigt har ført klage til os elskelig Christian Carl von Gabel til Bramminge, ridder, vores geheimeråd, stilfsbefalingsmand over Ribe stift og amtmand over Riberhus amt indbildende bønderne, at det står til dem, på hvad sted og hvor meget hoveri de ville gøre, og dernæst til os en allerunderdanigst klage, hvormed han efter vores derpå faldne allernådigste resolution er henvist til lands lov og ret, han skal og ikke heller dermed have villet lade sig nøje, men jægemester Bachmann skal have fornnummen, at han påny skal have løbet omkring på godset og formået en del af bønderne hemmelig til forsamling for at forbinde sig med ham ... at føre ud, hvad han har begyndt, til videre Da som jægermester Bachmann beretter, bemeldte Peder Smed alene skal være årsag til alle disse ... hvormed bonden skal forsømme sin avling og svække sin næring, så haver han for at bevise, at bonden ikke med nogen utålelig hoveri bliver besværet, og at bringe rolighed i godset til veje at vi allernådigst ville befale eder som kommissærer denne sag for eder at lade indkalde og ikke alene [= > fol. 314] undersøge de klagemål, som ovenbemeldte Peder Smed har anspunden, men endog hvem med ham som complias med videre er interesserede, og dernæst så vel på klagen i sig selv som på angiverne og

medinteresseredes forhold og formastelige omgang efter loven at kende og dømme. Da såfremt I dertil godvillig kan formåes, er vor allernådigste vilje og befaling, at i retter eders lejlighed efter tilligemed tvende andre kommissærer, som vedkommende vederparter på dreres side, om de det efter tilbud begærer, straks og i det seneste inden 3 uger efter at stævningen lovligen er bleven forkyndt, haver at forestå og gøre allerunderdanings ansøgning(?) om, såsom de efter sådan tids forløb ingen kontrakommissærer ville bevilge parterne, på en belejlig tid og sted med forderligst for eder lovligen at lade indkald og da dem om forskrevne deres mellemværende tvistighed enten udi mindelighed at forene eller for så vidt deraf ej for andre i retten er anhängiggjort og påkendt ved endelig dom og sententz efter loven, at adskille alt inden 6 måneders forløb i det længste, efter at stævningen med sin lovlige forkyndelse for eder er kommen i rette. Men skulle nogen så betydelig vigtig årsag indløbe og forefalde, hvorfor sagen ej på hastig kunne afgøres, haver I derom til os allerunderdanigst at referere, såsom vi i sådan tilfælde allernådigst ville have forbeholden tiden at prolongere og en længere termin efter den anførte årsags beskaffenhed at sætte, ... haver vi og allernådigst bevilget, at hvis vidner parterne til sagens oplysning kan have, ej(?) tilforn for andre retter edeligen er afhørte, må for eder udi kommissionen efter loven føres og afhøres(?), hvilken eders forretning I de interesserede på ansøgning under eders hænder og signeter skreven haver at give, som I ville ansvare og bekendt være. Dersom ej en af eder formedelst lovlige forfald til den berammede tid og sted møde kunne, da skal den, som til stede kommer, hermed fuldmagt have og angefalet være en anden i den udeblivendes sted til sig at tage og denne vores allernådigste befaling al... at fyldestgøre og efterkomme. Da vi og herved allernådigst ville have befalet, at den, som således udi kommissionen indkommer i den fraværendes sted, skal også træde i hans rang og sæde ... kommissionen, ligesom vi og allernådigst ville, at I, så længe denne kommission varer og den af eder ... skal i kommissionen uforandret beholde samme rang og sæde, som I tager, når I den begynder, uanset at nogen af eder i samme tid med højere charge eller andet embede og character kunne blive benådede. Men hvis merbemeldte vedkommende vederparter ej efter tilbud skulle ville bekvemme sig til tvende kommissærer på deres side, som før er meldt, straks at foreslå og gøre allerunderdanigst ansøgning om, haver I alene med kommissionen at fortfare og den uden videre ophold til forsvarlig endskab og rigtighed befordre. Endeligen haver I, om der forefalder nogen tvistighed at kende på, alvorligen at tilholde parterne og deres procuratores, at de entholder sig fra al uforholden vidtløftighed og ophold, og de deres breve og beviseligheder, som de til sagens oplysning og rettens bestyrkelse kan have, så ... for eder i retten indlægger, at sagen inden den forskrevne tid kan komme til ende. Og skulle parterne eller deres procuratores herimod handle, da haver I, når ej som tilforn er meldt, nogen så vigtig og betydelig årsag, at I derom til os at referere finder fornøden, ... der ikkesamme efter de for eder fremlagte dokumenter til doms at optage og den inden den forskrevne tid til forsvarlig endskab og rigtighed at befordre, som vi ingenlunde uden vigtig og gyldig årsag herudi ville dispensere. Og er derhos vores allernådigste vilje og befaling, at vordes tilforordnede i højesteret, om nogen af parterne over uforsvarlig debnne af eder imod hvis forskrevet står forvoldt ophold måtte klage, skulle være pligtig derpå at dømme og eder for sådan befunden brøst enten vedbørligen at anse eller og, om I urigtig beskyldes, derfor at kende og al billig reparation at give. - Givet på vort slot Christiansborg i vores kgl. residensstad København den 7. marts 1741 under vor kongelg hånd og signet, Christian R. Holstein. - Jægermester Hans Bachmann kommission til kammerherre grev Otto Diderich Shack og byfoged Christian Grundahl at afhandle tvistighed imellem ham og en hans bonde navn. Peder Sørensen Smed med flere.

fol. 314:

Torsdagen den 14. september 1741:

På parternes imellem svævende dispute ang. synsmænds opkrav til at syne og efterse Sønderskovgårds omtvistede marker, for så vidt ske bør efter det allernådigst udstedte og i retten producerede kommissorium blev af retten resolveret således: Eftersom den af hr. rådmand Schultz på Sønderskovgårds hovtjeneres vegne udtagne stævning hverken kommer overens med loven eller det velbårne hr. hofjægmester Bachmann allernådigst meddelte kommissorium, thi loven pag. 127 et 128 (DL 1-17) befaler uvillige mænd, som opkræves til nogen syn eller besigtelse, skal komme på åstederne og der granske og besigte, hvorledes det haver sig dermed, hvilket syn og besigtigelse de skulle til næste ting derefter fremføre og bekræfte; men hr. rådmand Schultz stævner hr. jægmesteren for synsmænds opkrav [=> AO2 228] til den 7. sept. at anhøre og synet derefter den 14. at bivåne, som er just den dag, synet efter loven skulle afhjemles, og i så måder strider imod loven. Det allernådigst udstedte kommissorium, hvoraf klpien i retten er indleveret, befaler aleneste at gøre beviseligt, at bønderne ikke med nogen utålelig hoveri er bleven besværet, og til den ende er hans højgrevel. ecell. af Schack og hr. byfoged Grundahl på hr. hofjægmester Bachmanns allerunderdanigste ansøgning allernådigst befalet denne sag for sig at lade indkalde og undersøge de klagemål, som Peder Smed af Nørboilling og interessenter har anspunden, og derpå efter loven at kende og dømme, hvor der hverken tales om grund eller ejendoms fratagelse, som rådmand Schultz dog har stævnet for, at det skulle efterses med mere, men taler aleneste om den af bønder anklagede alt for strenge hoveri. Og som dette nu så klarlig er vist, så har retten ikke kunnet udmelde bønderne eller hr. rådmand Schultz på deres vegne nogen synsmænd efter dette udløbne og imodtagne stævne-mål. Men når oftbem.te hr. rådmand Schultz på hovbøndernes vegne fremkommer med sådan stævne-mål, som stemmer overens med loven og det allernådigst udstedte kommissorium og så vidt bøndernes formenende strenge hoveri og arbejde, de udi velb. lhr. hofjægmesterens tid gjort haver, i sådan term(?): Først at hr. hofmægmesteren stævnes lovligt for synsmænds opkrav, dernæst Andet for at møde på åstederne mandagen næstefter udmeldelsen eller opkravet. Tredie, og da der at syne og efterse såvel alt, hvis nu sidste år har været under dyrkning og sæd, både inden og uden enemærket, som og hvis i mange år derimod har efterlagt udyrket og ubrugt, for at confrontere med det, som nu bruges, som da bliver en ren(?) bevis og rettesnår for de høje herrer kommissærer at skønne og dømme efter, hvorvidt bønderne har været beføjet til at klage og besvære sig over alt for strenge medfart af hoveri. Og Fjerde: synsmændene på næste tingdag og torsdag efter udmeldelsen /: forstå, om synet i disse 3 dage kan nå sit endskab eller 14 dage derefter :/ at afhjemle deres syn, og da skal bønderne eller hr. rådmand Schultz på deres vegne nyde al den justice, som hans kgl. maj.ts allernådigste lov befaler, hvilken parterne i alt lader sig tjene til efterretning. - Prokurator Gionge var med denne afvisningsdom så vidt fornøjet og begærede kopi af den. - Peder Smed af Nørboil begærede ligeledes kopi.

AO2 229:

For generalløjtnant Hinrich von Scholten til Estrup og Skodborghus mødte hans fuldmægtig Jens Astrup fra Estrup, som gav retten til kende, at næstafvigte år den 21. april skal være erhvervet et tingsvidne anlangende en på hans høje herskabs gods i Malt sogn, Maltbæk by afbrændt gård, som beboedes af en bonde navnl. Hans Jørgensen for derefter allerunderdanigst [=> fol. 315] at gøre

ansøgning om skattefrihed. Men som samme tingsvidne skal være bortkastet og forødt ... ermeldte fuldmægtiges betjeningstid ved Estrup, så ingen allernådigst skattefrihed på afbrændte bondegård derefter er vordenerlanget, altså var forn. Astrup på hans høje herskabs vegne tjelstl. af retten begærende, tingsvidnet af protokollen endnu beskrevet at måtte forundes, med forhåbning derefter at nyde kgl. benådning på skattefrihed som meldt. Retten tillod det, men om det forrige bliver fundet, at være mortificeret og annulleret.

AO2 229, fol. 316:

Torsdagen den 28. september 1741:

Hr. rådmand Schultz mødte i tingsvidnesagen betræffende de 3 stude, som Christen Rytter af de Dover mænd udi Hulvad har bekommet; og som han ingen svar fra herskabet til Estrup på hans ...løbne skrivelse endnu har bekommet, så måtte han begære, at retten ville behage at antage de i sagen indstævnedede vidner til forklaring efter loven, hvilket efter påråbelse skete, som og mødte, undtagen Ole Jørgensen i Gerndrup og Hans Sørensen i Tuesbøl, som blev foregivet at være syge og sengeliggende. [=> AO2 230]

1. vidne, Jakob Jensen af Hulvad, som blev tilspurgt

1. om vidnet ikke ved, at den 3. nov. 1740 er sket en vurdering over 3 af de fem stude, som Christen Rytter af Gerndrup bekom for sin fordring hos Peder Thomsen af Dover, som var indsat i Hulvad. - Giønge, før end dette vidne hertil svarede, ville erindre og på rettens ansvar lade ankomme, om der må tillades af føre vidner på og om Peder Thomsen af Dover eller flere deslige uden provinsen, før end de til samme vidner lovl. at påhøre bliver indkaldt. Thi omendskønt de ved hovedstævnemål af 9. juni er blevet stævnet, så har samme stævnemål for ham og dem stået sin fatalitet, siden det ikke kan gælde længere end som i 6 uger; vil nu retten behage at efterse Peder Thomsens og Thomas Jørgensens her i retten den 3. aug. fremlagte protest, så findes ikke deri, at de har modtaget eller underkaster sig at vidner på og om dem måtte føres uden foregående nye stævnemål, helst at opsættelse, som alene imellem hr. rådmand Schultz og Giønge er accorderet og vedtagen, ikke forbinder de andre, som samme accord eller opsættelse i 8 uger ikke har indgået. - Retten så ikke lovbilligt t tilsidesætte enten dette vidne eller andre, som lovl. her til retten er indstævnet, helst fordi at Peder Thomsen og Thomas Jørgensen af Dover sidst 3. aug. har indleveret deres indlæg og taget ved genmøle og ikke protesteret imod dennaf af parterne accorderede opsættelse; altså bør vidnet at svare på spørgsmål, som endnu ham til erindring blev oplæst. - Vidnet svarede, at han vel vidste, at studene blev vurderet af Niels Andersen og Hans Gabel af Nyby som og af Claus Andersen og Ole Thygesen af Gerndrup.
2. Om vidnet ikke har hørt eller selv ved, at Christen Rytter af Gerndrup bekom disse stude for sin fordring af Peder Thomsen. - Vidnet svarede, at han vel har hørt af andre, at Christen Rytter og Peder Thomsen skulle være noget imellem og derfor har taget studene i Hulvad, men om deres mellemværende retninger vidste han intet af.
3. Om vidnet ikke ved, at han selv af de fem stude blev overladt de tvende og med ynde og

- minde, lige så vel som Christen Rytter, der bekom de 3, og hos hvem. - Vidnet svarede, at han vel havde fået 2 af ommeldte fem stude, som tvende Nørets karle havde leveret til vidnet med beretning, at det var Peder Thosens i Dover, og af bemeldte karle fik dem således, at de skulle tage med dem ind til Peder Thomsens kone. Ellers siger vidnet, at Christen Rytter havde berettet for ham at have taget de 3 stude for hans gæld, da han, vidnet, hjemkom, som ikke var til stede, da Christen Rytter borttog studene.
4. Om vidnet ikke ved eller har hørt, hvad svar de udsykkede mænd fra Christen Rytter angående bemeldte stude bekom i Dover og af hvem. - Vidnet svarede, at han vel ved, at af Christen Rytter var udsendt beskikkelse til Dover, men hvad svar de fik vidste han ikke.
 5. Om vidnet ved eller har hørt, hvorfra disse stude kom, og hvem dem tilhørte. Svarede, at efter beretning a de 2 nøretz karle var de 3 kommen fra Christen i Trolllerup, men de 2 vidste han ikke hvorfra var kommen, og som meldt berettede at tilhørte Peder Thomsen. Svarede og, at de Dover mønd bor på den søndre side i Holsten.
 6. Om vidnet ikke ved, at de Dover mænd, som er indstævnet, ikke både før og siden har købslaget med stude. - Giønge protesterede mod dette inkvisitoriske spørgsmål, som både er [= > fol. 317] uden for sagen og stævnemålet, følgelig og tvært imod loven. - Retten underzstod sig ikke at tage imod nogen svar af vidnet på dette spørgsmål, siden stævningen alene melder om fem stude, hvoraf Christen Rytter har taget de tre, hvorfor dette spørgsmål udsættes.
 7. Om vidnet ikke ved, at Rasmus ... og Niels Thomsen er ... hr hofjægermester Bachmanns brødtjenere. - Vidnet svarede jo, det var ham bekendt. Forklarede og derhos, at Hulvadgård tilhører hr. jægermester Bachmann og ligger norden ... åen.
 8. Om vidnet ikke ved eller har hørt af Peder Thomsen eller andre, det han havde begæret, Christen Rytter skulle komme over til ham, så ville han betale ham hans penge, som han var ham skyldig, og ellers i vilje og minde have sagen således afgjort. - Vidnet svarede, det vidste han intet af.

Sr. Giønge i anledning af hr. rådmand Schultzes 1. quæstion og vidnets svar contratilspurgte vidnet:

1. om vidnet har været ved, hørt og set vurderingen over de 3 stude, og hvad dag den skete, eller om enten Christen Rytter eller andre har sagt vidnet det. - Svarede, at han vel var ved, men erindrer ikke dagen, når det var, forklarede og, at det skete nogle dage efter, at studene var ankommen.
2. Om Peder Thomsen var overværende(?) ved samme vurdering. - Vidnet svarede nej, vidste heller ikke, han dertil var kaldet.
3. Om vidnet ikke af Christen Rytter selv har hørt sige, at ham og Peder Thomsen skulle være noget imellem, og derfor tog han studene til sig. - Vidnet svarede ja, det har han hørt af Christen Rytter selv.
4. I anledning af hr. rådmand Schultzes ... spørgsmål og derpå givne svar så tilsørges, om de tvendenoretz karle, som skal have leveret de fem stude til vidnet, gav ham forlov at beholde de tvende, efterdi vidnet selv siger, at han ikkuns skulle tage imod dem, indtil Peder Thomsen kom. - Vidnet svarede, at de tvende stude blev på ingen anden måde leveret til vidnet end som der at forblive, indtil Peder Thomsen kom.
5. Hvor mange dage det var efter, at studene var leveret til vidnet, at Christen Rytter kom der og tog studene bort, og om Peder Thomsen samme tid var nærværende. - Vidnet svarede, at da studene om aftene var ankommen i vidnets gård, kom Christen Rytter andendags morgen

- og afhentede de 3, men Peder Thomsen af Dover vr ikke samme tid til stede.
6. Om vidnet ikke af Christen Rytter selv har hørt sige, at han havde ved tvende mænd beskikket Peder Thomsen i Dover, eller om vidnet har hørt og set tvende mænd derhen skikket, på hvad til og med hvad ærinde. - Vidnet svarede, at både Christen Rytter og andre har sagt det, men har ikke selv set vinderne henskikket, og forklarede, at det var enfter at studene af hans gård var borttagen, som de omvundne 2 mænd skulle have våren henskikket, men om det var få eller mange dage efter, vidste han ikke.
 7. Om ikke hr. hofjægermester Bachmann har hft bud hos vidnet om bem.te stude straks efter de var kommen, og om Christen Rytter ikke var hos vidnet, da studene ankom. - Svarede, at det var nogen tid efter studenes ankomst, han fik hr. jægermesterens bud hos ham om studene, men da de ankom var vidnet ikke hjemme, hvorfor han ikke vidste, om Christen Rytter var til stede.
 8. Om Christen Rytter ikke enten selv eller ved andre har talt med vidnet om, hvad han skulle vidne i denne sag, før nu vidnet er kommet for retten. - Vidnet svarede nej.

2. vidne, Jens Jakobsen fra ibm.:

1. Svarede på hr. rådmand Schultzes første spørgsmål, at han vel var bekendt, at der var sket vurdering på studene, men om det var den 3. nov. 1740, vidste vidnet ikke.
2. han har hørt af Christen Rytter så vel som andre, at der var dem noget imellem, hvorfor han har taget disse 3 stude.
3. svarede som næstforrige.
4. det var vitterligt, at forberørte mænd Niels Andersen og Hans Gabel af Nyby var hos Peder Thomsen i Dover på beskikkelsesvis vra Christen Rytter i Gerndrup, og da mændene kom tilbage, talte vidnet med dem i hans faders hus, hvor de berettede, hvad Peder Thomsen havde svaret, så vel som faderen Thomas Jørgensen lod dem nu have dem. Nu er det kommet alt for vidt i rygte.
5. de trende [=> AO2 231] stude var kommen fra Trollerup og de tvende fra Sødover efter beretning af d ekarle, som drev dem til Hulvad.
6. udsat.
7. Svarede jo som næstforrige vidne, og tilstod at Dover by ligger sønden Kongeåen og er bønder.
8. Jørgen Thomsens hustru af Dover havde været i vidnets forældres hus og sagt til vidnet, om han ville sige til Christen Rytter, at han ville komme til Foldingbro for at gøre rigtighed og bestemme en vis tid. Så siger vidnet og, at Jørgen Thomsen har været der nogle gange for at få i rigtighed om bem.te stude.
9. Om vidnet ikke ved, at de Dover mænd og hvem der søgte hjemmel til disse stude på Estgrup, neml. de mænd af Dover, som er indstævnet, og hos hvem. - Vidnet svarede, at han havde hørt Peder Jensen i Eskelund og Hans Sørensen i Tuesbøl sige, at Jørgen Thomsen skulle have været på Estrup og begæret hjemmel til omtvistede stude.
10. Om de Dover mænd, som er indstævnet og navngivet, har ladet sig andet forløde til vidnet eller andre, end som det var deres egne fem stude, som kom til Hulvad, og hvoraf Christen Rytter fik de trende med ynde og minde. - Svarede, at de Dover mænd talte aj andet om end det var deres egne stude. Svarede videre, at Christen Rytter bort af deres gård de 3 stude med vidnets minde.
11. Om vidnet ikke ved, at disse indstævnte Dover mænd forhen har handlet med stude. -

Giønge måtte så vel ved dette spørgsmål som ved hr. rådmand Schultzes 6 spørgsmål igentage sin gjorte protest og 4erindre dommerens allerede gjorte kendelse, så dette spørgsmål tillige med det 6. bliver udsat. - Retten har en gang interlocuteret herudi og derved forbliver.

12. Om vidnet ikke ved eller har hørt, at den forrige ridefoged Søren Johansen fra Estrup forbød Christen Rytter ikke at levere studene fra sig på nogens forlangende, siden de godvilligen for hans krav var overdraget. - Svarede, han har hørt det af Christen Rytter; har og hørt det af hans moder, at ridefogeden skulle have talt med hende derom. Ellers siger vidnet og, at Jørgen Thomsen har været der om bem.te stude og ville have dem igen, men ikke betalt det, som dem var imellem, hvorfor de beholdt samtl. fem stude, såsom Jørgen Thomsen ikke ville betale sin broder Peder Thomsens gæld.

1. På mr. Giønges 1. spørgsmål svarede vidnet, at han så de 2 stude hos hans fader blev vurderet; derpå gik mændene til Christen Rytter i Gerndrup, hvor de så vurderede de øvrige 3 stude.
2. der var inten til stede, og vurdering skete nogle dage efter, at studene der var ankommet.
3. svarede jo.
4. svarede ligesom næstforrige vidne, at de blev drevet dertil for Peder Thomsen i Dover.
5. svarede ligesom forrige vidne.
6. svarede, at han forhen har afvundet, det han er vidende om den beskikkelse.
7. svarede, nogen tid efter havde hr. jægermesteren bud hos vidnets fader om de tvende stude.
8. Tilspurgte vidnet, om han ikke selv eller hans fader, moder samt nogle af deres husfolk eller andre, som vidnet er vidende, har ladet Christen Rytter vide, at berørte fem stude, som var Jørgen Thomsen tilhørende, var indsat i derees gård, siden han så straks om morgene kom og tog dem fra vidnets forældre. - Vidnet svarede, han vidste ikke, enten hans forældre havde skikket bud til Christen Rytter eller ikke, at studene var kommen til Hulvad.
9. Om vidnet ikke er en søn af næstforrige vidne Jakob Jensen og de beslægtet til Christen Rytter eller hans hustru. - Vidnet svarede, at Christen Rytter har vidnets søster til ægte. [=> fol. 318]
10. I anledning af vidnets svar på hr. rådmand Schultzes 10. spørgsmål så tilspørges vidnet, om det kan sige, at de indstævnte dover mænd har sagt sandhed for vidnet eller andre, at de omvundne ... stude var deres og ikke tilhørte andre, eller og, om vidnet ikke særdeles har hørt, at studene var indkøbt af Jørgen Thomsen til hr. hofjægermester Bachmann. - Svarede, at vidnet vidste ikke andet end som det var Peder Thomsens af Dover før end nogen tid derefter hr. jægermesteren skikkede bud efter studene, men om Dover mænd eller andre har sagt sandhed om studene, eller hvem de tilhørte, det kunne han ikke sige.
11. Om Christen Rytter ikke enten selv eller ved andre har ...taget vidnet om, hvad han skulle vidne i denne sag, før nu vidnet er kommen for retten. - Vidnet svarede nej.

3. vidne, Jørgen Christensen af Estrup: svarede på 1. spørgsmål nej, og efter at alle de andre spørgsmål var ham foreløst, svarede han intet deraf at være vidende uden dette, at han var hensendt af forrige ridefoged Søren Johansen til Christen Rytter i Gerndrup for at forbyde ham, at han ej måtte afhænde studene, før end han havde talt med ham, og så vidt vidnet erindrer, var det på Hellig 3 Kongers aften afvigte år. På videre spørgsmål vidste han intet at svare.

Giønge begærede, at retten ville behage at antage movedcitantens 2 beskikelsesvidner Rasmus

Nielsen og Nielsen Thomsen. (Jægernesteren har brug for dem i sin tjeneste, så de kan ikke møde så snart igen. [=> AO2 232] De 2 vidner har været til stede hver tingdag, men er stedse blevet hindret at beedige deres forretning, og just fordi de er beskikkelsesvidner og af contraparter vil modsiges, bør de efter loven pag. 112. art. 23 (DL 1-13-23) beediges. (Schultz protesterer: I denne tingsvidnesag er det ham, der er citanten, og han bestemmer vidnernes rækkefølge. De bliver ikke beediget.). 12/10.

AO2 233:

Torsdagen den 12. oktober 1741:

Christen Jensen af Gerndrup (Christen Rytter) mødte for retten på vegne af rådmand Schultz og producerede hans indlæg tillige med borgmester Frausings derved fulgte attest, at rådmand Schultz er occuperet i kgl. forretning på Rønmø (fol. 321). Produceredesidste tingdags opsættelse (fol. 321). På vegne af hofjægermester Bachmann mødte sr. Nocilaj Johan Ravn fra Skærbæk mølle med autorisation fra stiftets høje øvrighed. Han kritiserer Schultzes fravær og ønsker, at beskikkelsesvidnerne Rasmus Nielsen og Niels Thomsen af Sønderkov skal beedige deres vidne. [=> fol. 320] Kræver Schultz mulkteret. - Retten tilspurgte Christen Jensen Rytter, om han selv vil afhøre de 2 vidner Claus Andersen og Jens Pedersen af Gerndrup, som er mødt, som og at gøre contraquæstioner til de af Ravn fremstillede beskikkelsesvidner. Christen Jensen Rytter svarede nej, han aldeles intet forstod at tale noget for sagen, men alene begærede som forhen efter indlæggets formelding sagens anstand til 19/10. - Retten herpå resolverede, at siden rådmand Schultz som hovedcitant ved dette tingsvidnes førelse idag formedels han udi kgl. forretninger er forhindret og ej derfor har kunnet møde, derfor påstår ved indleverede lindlæg saten opsat til [19/10](#), hvilket ej af retten kunne nægtes, da skal vorde observeret til samme tid, hvor vidt sr. Ravns påstand mod rådmand Schultz lovbilligen bør anses. Og dersom rådmand Schultz agter at betjene sig af vidnerne til den determinerede opsættelses tid, forskaffer ham dem på egen bekostning her til retten, undtagen Ole Jørgensen af Gerndrup og Hans Sørensen af Tuesbøl, som under faldsmål er forelagt, desuagtet udeblevne.

fol. 320:

På vegne af sr. Terman Madsen til Nielsbygård fremkom Christian Lund fra Nielsbygård og forestillede 2 varselspersoner, Jens Nielsen og Christen Olesen, begge af Nørre Holsted (varselsmemorial fol. 321). De har talt med de indstævnte mænds hustruer. [=> AO2 234] Hvornæst Lund erindrede, at den ene i varselsmemorial, nemlig Hans Mikkelsen, som tillige med idag er indvarslet, uden lovmål har rettet for sig, så han for sagen er libereret. Hvad den anden angår, neml. Hans Christensen, ville Lund først fornemme, om han selv eller andre på hans vegne noget herimod havde at indvende. Han mødte og begærede sagen opsat 14 dage, inden hvilken tid han håbede at afklarere sin debit med sin gunstige husbond. [26/10](#).

Christian Lund fremkom på vegne af sr. Terman Madsen til Nielsbygård og forestillede to

varselsmænd, navnl. Anders Nielsen og Hans Gabel, begge af Nyby (kaldsmemorial fol. 321). De har talt med hovedmanden selv og vidnerne; men de talte ikke med Niels Mortensen Lindknud, men med hans hustru. Hovedmanden Søren Nielsen i Lindknud var ikke mødt at påhøre vidner.

1. vidne, Morten Nielsen af Lindknud:

1. Om han ikke vidste, Søren Nielsen i Lindknud i denne sommer har hugget træ og ris i Bøgeskov eller på Lindknud mark. - Vidnet svarede, at han ikke havde set, at Søren Nielsen havde hugget noget træ eller ris i Bøgeskov eller på Lindknud mark, men vel set Søren Nielsen kom fra sin gård og ned til Debelgård med nogle statter og ris.

2. vidne, Laurs Mikkelsen af Hyldelund:

1. svarede ligesom første vidne, at han ingen sinde har set Søren Nielsen hugge noget træ eller ris, men vel hørt af Niels Mortensen i Lindknud, at Søren Nielsen skal have kørt et læs træ fra Bøgeskov og forn.te Debel.

3. vidne, Hans Hansen fra bemeldte Hyldelund vandt, at han havde set Søren Nielsen i Lindknud og talte med ham selv ved afvigte sommertid, da han huggede staver og ris i Bøgeskov; men hvor mange han huggede, eller hvorhen de kom, vidste han ikke; og ydermere forklarede, at han spurgte Søren Nielsen, om han var her i skoven at hugge, hvortil han svarede: Ja, min vogn kommer til mig.

De øvrige vidner mødte ikke; blev [=> fol. 321] at møde [26/10](#).

fol. 321:

Det på fol. 319 citerede indlæg af hr. rådmand Schultz: --- --- Efterdi jeg i den kgl. forordnede kommission på Rømø den 13. oktober skal være til stede som kommissionsskriver i den sag imellem Bertel Helleldal og sognepræst hr. Nerve og landfolkene, så er det mig umuligt at comparere på Gørding-Malt herredstind d. 13. dito i sagen instævnet f mig på general Scholtens vegne contr hr. hofjægermester Bachmann med flere for at føre vidner ...

Den i indlægget påberåbte tilståelse: --- Da han (rådmand Schultz) forlanger min tilståelse om hans rejse til Rømø som kommissionsskriver --- --- Frausing.

Den på fol. 319 citerede opsættelse og forelæggelse.

Kaldsseddel fra seigr. Terman Madsen til Nielsbygård angående restance. Indstævnte: Hans Mikkelsen og Hans Christensen i Sønder Holsted.

Sammes memorialvarsel om ulovlig skovhugst.

Torsdagen den 19. oktober 1741:

Retten udi det idag 8 dage passerede resolverede således, at hvis velædle hr. rådmand Schultzes udeblivelse idag 8 dage angår, som da, hvilet er at se af hr. rådmanden indleverede indlæg ved Christen Rytter så vel som også af velædle hr. borgmester Frausings meddelte attest occuperet udi den kgl. allernådigst anordnede kommission som kommissions skriver på Rømø, skal dette såvelsom mere, hvad af mr. Ravn er påstået, såvidt billigt og lovformeligt kan være efter hans maj.ts allernådigste forordning under [= > AO2 235] 3. marts h.a., ved endelig doms slutning blive observeret, da retten også ville have parterne erindret, at de med forderligste ser sagen tilendebragt, siden den nu vedbliver, det på deres egen risiko og ansvar og retten derfor ganske angerløs, såsom den er hel uforsvarlig så længe en sag med unødige indvendinger at prolongere, og skulle da nogen af parterne befindes at agere Tamere litigans, da skal det i lige måde ved endelig doms afsigt efter loven og hans maj.ts allernådigste forordning ... temere litigantibus blive taget i vedbørlig observation. - Nicolaj Johan Ravn af Skærbæk mølle, som fra idag klokken 10 til nu, da klokken er over 2, tilligemed retten har vartet efter mr. Schultzes ankomst, ville for første begære, retten bem.te Schultz ville påråbe, om han eller nogen på hans vegne var til stede nærværende sat at fremme, som og slete ved 3 ganges påråbelse, hvor da ingen mødte undtagen Christen Jensen Rytter af Gerndrup, som frasagde sig, at han ikke kunne føre eller quæstionere vidnerne, men alene begærede ved udto beskrevet, hvis idag i sagen passerer til nærmere efterretning. - Ravn, som måtte fornemme, at Schultz såvel idag som idag 8 dage åbenbarer illuderer retten, begærede ej alene sagen på Schultzes side som nul og nigtig af retten deklareret, men endog hr. hofmægermesterens sag som rigtig og ... antagen og ved endelig dom påkendt efter den forhen i retten gjorde irettesættelse, tilmed Schultz efter merita at anse for hans i sagen brugte omgang, hvorpå han submitterede sig retten. - Schultz var mødt og formedelst den slette befordring af vogn og heste ved ridefoged anordnet(?) har mere end den tålmodighed for... tiden, såsom bæsterne ikke kunne bringe ham fort og defor for så vidt idag angår lader det ankomme på vedkommendes ansvar, efterdi det dependerer af ridefoged i herskabets fraværelse. Hvad ellers seigr. Ravn har behaget at tilføre første tingdag, da han i den kongelige kommission var occuperet, har gjort påstand om, så mener han, forordningen af 3. marts den 8. post undskylder ham lovligen, siden han betimeligen har givet sit forfald til kende. Hvad borgmester Fausings attest med 6 sk. bilagt betræffer, så fornemmer han efter forordningen, at det alle tider holder stik, siden det er for en underret. Lad være, at han er en overretsbetjent, så at det dermed bortsvinder. Og for ikke at opholde retten men fremme vidnernes førelse violle han forbigå alle vidtløftigheder med formodning, at intet blev ham til forsømmelse henregnet, efterdi hans forfald allerede er bekendtgjort og aldrig har sigtet hen til noget ophold, mindre kan fortjene det, som behagelig er tilført. Schultz fremlagde nu sine spørgsmål til vidnerne; men Ravn fortsatte sine indvendinger. Han tror ikke på, at det er hestene, der er skyld i Schultzes forsinkede ankomst, og han anklager ham for forsømmelig stævning m.m., finder, han bør idømmes straf og tilkendes erstatningsansvar.. En forordning af 3. marts 1741 spiller en vis rolle i anklagerne. Schultz svarer ret kort på anklagerne og er mere interesseret i at få sine vidner afhørt og betragter Ravns mange indvendinger som forsøg på at hindre dette. - På et tidspunkt vil retten have parterne erindret om kongens forordning af 3. marts og derefter entholde sig fra vidtløftighed. Ravn fortsætter sine indvendinger. - Rådmand Schultz, som så dagen var forløben, begærede, retten efter loven ville se ham assisteret med vidnernes førelse til en behagelig tid, såsom de ikke nu kan blive afhørt.- Ravn protesterede mod al opsættelse og begærede dom. - Siden dagen er bortdrevet med lutter disputer,

og aftenen påtrænger og intet mere idag kan føres, så dersom hr. rådmand Schultz agter at betjene sig af sine vidner i denne sag uden videre stævнемål, så haver han samtl. sine vidner som forhen er forelagt, som og de øvrige allesammen efter forhen udstedte forelæggelse af 28. september, betimeligt at gøre bekendt for dem godvillig til retten at formå til idag 3 uger, som er den 9. nov. som og at gøre opsættelsens termin bekendt for Thomas Jørgensenn og sine 2 sønner i Dover, hvilken advarsel og opsættelse velbemt rådmand Schultz lhaver at lade ekstrahere på vedbørl. stemplet papir og alle vedkommende desforinden lovligen at lade forkynde, til hvilken tid sagen hviler under opsættelse.

AO2 236, fol. 323:

Torsdagen den 9. november 1741:

I sagen indstævnet til tingsvidne for general von Scholten og hans bonde Christen Rytter contra hofjægermester Bachmann og flere blev rfemlagt opsættelse (fol. 325). - Rådmand Schultz begærede vidner afhørt og fremstillede Tyge Andersen i Hulvad og Johanne ibm.. [=> AO2 237] Nicolaj Johan Ravn finder stadig Schultzes foranstaltninger mangelfulde og ulovlige. Nogle af vidnerne skal vidne om fhv. forvalter Søren Johansens foranstaltninger; men denne er ikke stævnet til at påhøre vidnesbyrd. Han håner Schultz for ikke at forstå loven og dog vil indbilde enfoldige bønderfolk, at han er en stærk jurist; hævder, at ingen vidner bliver ført på så ulovlig en måde. Det er nu samfulde 21 uger siden, rådmand Schultzes hovedstævнемål er ekstraheret, og dog dette tingsvidne over sådan hr. Schultzes ulovlige behandling ej er bleven tilendebragt, alligevel loven ej beneficere en stævning uden 6 ugers kraft. - Rådmand Schultz fandt unødigt for denne sinde at indlade sig med ... Ravn, for så vidt sagen uvedkommende henhører; men han begærede som forhen ifølge lovens pag. 5 art. 7, 51 art. 8, 52 art 9 (DL 1-5-7.8.9) og forordningen af 3. marts a.c. dens 10. post, det vidnerne, som nu var til stede, måtte fremkaldes og i sagen gøre deres edelige udsigende, sidet det var at befrygte, nogle af dem ved døden skulle afgå eller i andre måder kunne henvinde. Han bad, at dommeren ville behage at forekomme al vidtløftighed og fremme vidners førsel. - Retten resolverede således, at siden hr. rådmand Schultzs vidner godvilligen idag efter foregående opsættelse for retten er mødt for en gang at blive libereret for deres vidne, altså admitterede retten hr. rådmand Schultzes anpræsenterede vidner til examen, så vidt deres udsagn ej rører eller præjudicerer den forhen i stævнемålet lovlig indstævnte til vidners påhør. - Ravn urgerede i følge den her forhen udi retten gjorde påstand og afsagte kendelse, at beskikkelsesvidnerne Rasmus Nielsen og Niels Thomsen måtte edelig, siden de nu her folr retten er til stede og på 5. tingdag er mødt, måtte edelig bekræfte deres under 22/2 sidst udfærdigede forretning. - Schultz refererede sig til den afsagte kendelse og formodede, hans vidner blev ført, siden at hans principal skal fornøje vidnerne for hver gang de møder der til tinge. Ellers lod han de bero til rettens behandling. - Siden hr. hofjægermester Bachmanns så ofte anpræsenterede beskikkelsesvidner idag for retten er mødt for en gang at beedige og blive entlediget for deres gjorde forretning, så blev de først, før nogle andre af hr. rådmandens vidner, antagen til deres forretnings beedigelse, da retten også for at se sagen tilendebragt tilbød parterne både i aften ved lys såvel som også imorgen, om behøvedes, at sætte retten til deres vidners afhørelse. Hvor da først beskikkelsen, som forhen i protokollen er indført, blev af Rasmus Nielsen oplæst, hvorpå og begge beskikkelsesvidner gjorde deres ed, undtagen hvis af Tygge Andersen af Hulvad på tilspørgsel var blevet svaret, som ikkun af den ene beskikkelsesvidne Rasmus Nielsen var bleven hørt, formedelst den ande, nemlig Niels Thomsen ej var så nær hos, at han det hørte, ligesom og erm.te Rasmus Nielsen til dettes bestyrkelse i hvis han i

så måde alene er bleven svaret, fremstillede bem. te Thyge Andersen af Hulvad, som her for retten tilstod, at han Rasmus Nielsen havde svaret, at Hans Friismand efter beskikkelsens indhold havde købt stude af Jørgen Thomsen i Hulvad for et par år siden. - Herefter rådmand Schultz begærede under samme ed de tvende beskikkelser under rettens reservation under samme ed på quæstioner tilpligtet at svare efter hovedstævnmål og siden gjorde opsættelse. - Ravn protesterede i kraft af loven, at ingen spørgsmål imod disse vidner som beskikkelsesvidner bør gøres, allerhelst loven pag 113 ud[=> AO2 238]trykkeligen forordner og disponerer, at de ej bør imodsiges eller underkendes, med mindre de med andre lovlige vidner modsiges. Og som det nu er aften og imod natten og bemel. te Ravn havde 3 mile hjem og i morgen skal sistere for ... hr. principal på Kalvslund herredsting, så formodede han rettens assistance til han forhen indvendte protest og ej var vidende, at nogen kommission i denne sag var anordnet, mindre at retten eller parterne nogensteds i lov og ret er beordret eller anbefalet at strække tingdagen længere end fra klokken 10 til aftenes ende. Over hr. Schultzes ulovlige vidtløftigheder, men mere at han derfor efter loven er strafværdig og bør straffes, siden han nu over 21 samfulde uger nu har protraheret denne sag, neml. dette tingsvidnes tilendebringelse ved adskillige ulovlige og fast uerhørte Subter Fucia Sibmittenda ... - Schultz antog rettens tilbud for at expedere vidnerne i nat og i morgen, såsom de nu var til stede, og ikke gerne kunne forsvare at lade dem gå uexpederet, siden det går på hans principals bekostning, håbede og, at de tvende veskillelsesvidner blev tilladet under edelige quæstioner at svare her i retten, efterd dommeren har reserveret ham den post, og skulle sr. Ravn få bifald udi opsættelsen, da hans vidner siden kunne være uvisse at formå til tinge, påstod han, seigr. Ravn var pligtig på egen bekostning at formå dem igen til retten; i det øvrige bad han, beskikkelses- og de øvrige vidner fremkaldet til at vidne deres sandhed efter stævnmålet, i des mangel forbeholdt han sig alt, hvis heraf kan flyde og af bevis mangler ham i sin tid, siden han i ingen del ville tage lod udi vidtløftigheder eller andet, som derefter kunne blive at påanke og således til retten alene henskød sig for en lovlige behandling. - Ravn erklærede, at han hverken efter lov eller forordninger, mindre de jure var skyldig at gøre nogen nattevagt for hr. Schultzes ulovlige og fast uerhørte illegale procedurer. Han håner ham for hans manglende forstand på at føre sin sag. - Schultz bad retten, om hans forrige tilførte måtte erindres og assisteres efter loven. Hvad ellers udi protokollen og uden for idag passeret, observerer retten til sin tid, og hvad ophold ham slet er. For resten begærede han sine vidner ført og retten så ham i sin sag assisteret og for gluffer og gloser befriet, det han håbede i sin tid skal vorde oplyst. Imidlertid bad han, dommeren ville forekomme al vidtløftighed og tilholde parterne derom efterdags. - Ravn ville have mr. Schultz hans gluffer og gloser tilbageremitteret ... - - Retten ville en for alle gang have parterne erindret fra sloige sagen uvedkommende disputer og vidtløftigheder, hvorved de alene søger at prolongere sagen, men alene fremme sagens realia. -- Siden natten påtrænger og mr. Ravn ej efter rettens tilbud ville blive om aftenen ved lys eller og om andendagen for at have sine contraquæstioner til rådmand Schultzes tilstedeværende vidner, af årsag [=> fol. 325] han foregiver i morgen at skulle sistere på Kalvslund herredsting, altså blev hr. rådmand Schultz fornøjet med sagens opsættelse til d. 30. november førstkommende. Da hr. rådmand til bemeldte tægtedag haver sine vidner til retten at formå, som han agter at betjene sig af, da mr. Ravn haver også til samme berammede tægtedag at møde for at have sine contraquæstioner til hr. rådmand Schultzes vidner, da også de 2 beskikkelsesvidner til samme tid advares at møde, på det hr. rådmand kan have sine quæstioner til dem, til hvilket opsættelses tid mr. Ravn og haver at rette sin lejlighed således, at han, om vidnerne ej lførste tingdag kan vorde afhørt, da at bivåne retten dagen derefter, indtil de allesammen nlovlige kan vorde afhørt. Hvilken advarsel og opsættelse hr. rådmand Schultz haver vedkommende at lade lovligt bekendtgøre og samme på vedbørlig sort papir at lade ekstrahere. ...

fol. 325:

Den på fol. 323 citerede opsættelse i rådmand Schultzes tingsvidnesag: Extrakt af Gørding-Malt herredstings protokol - - -

Torsdagen den 16.november 1741:

På vegne af hofjægermester Bachmann og i mr. Giønges absentia mødte for retten Nicolaj Johan Ravn af Skærbæk mølle og producerede en skriftlig stævning (fol. 327). Begærede, at retten ville udnævne synsmænd til den forstævnte forretning og samme forretning på førstkommende mandag den 20. nov. tillige af retten selv måtte foretages. - Rådmand Schultz havde følgende at erindre: Som 1. at han med Peder Smed som hovedmanden er stævnet af sr. Giønge den 7. nov. efter påtegning, hvilket muligt er en irring; thi Schultz har ingen gård eller part under Sønderskov, mindre vedkommende [= > AO2 239] noget syn eller deslige tillæg at modtage; refererede sig derfor til lovens pag. 34 art. 8 (DL 1-4-8) og videre lovens medhold; dernæst for det 2. som anordnet prokurator for Sønderskov bønder efter deres forlangende, og siden Peder Smeds søn Eskild Pedersen var nærværende, havde dette at tilføre, at stævningen med synsforretningen ikke grunder sig på det kgl. kommissorium, men vel deres forhen afviste synsstævning, som havde lige terminer med denne idag fremlagte stævning, og altså måtte erindre, det nu forlangte syn ikke var bønderne til nogen nytte, medmindre Hulvad skov i Brørup sogn og de opbrudte agre, underskov med moser og kær blev påvist og synet efter loven ligesom og Sappe eng og de runder og marker, som bønderne i fæste haver og dem har tilhørt haver af arilds tid, hvoraf de selv skatter med mere, som de ørker og dørker og selv må indhøste til hovedgården. Hvad de tingsvidner betræffer, som i stævningen meldes, skal forhen i kommissionen være forklaret, ligesom og hvad derfor til vederlag nydt er; derfor han sammelt (som meldt?) formodede, synsstævningen og dens udmeldelse blev lovligen omgået, eftersom han ikke her eller ved synet eller dens afhjemling intrerede sig (interesserede sig?), men forbeholdt sig bønderne sret til tid og sted efter loven, om de noget måtte have at erindre enten imod de fremlagte dokumenter eller synsmænd ved afhjemlingen eller og andet syn nødigt at begære. I det øvrige formodede han rettens lovlige behandling. - På hr. Schultzes lovstridige tilførsel agtede Ravn unødigt noget at svare, eftersom loven pag. 30 art. 2 (DL 1-4-2) alene befaler at sagsøgeren skal stævne dem, som for sagen er, NB og ikke deres advokater, allerhelst Schultz i hans andrag tilstår, at denne syn er ham uvedkommende, så man måtte vel spørge, hvad det er, han mmler om, og som propria consessiones optima probatio, så kan man ej tro, at hr. Schultz i dette fald skulle forlange nogen bedre bevis, thi hvad ellers dette angår, han så meget skriger over og gør så stor alarm af, at han tillige med Peder Smed som hovedman er stævnet, da forståes de derved anderledes ... som de formentl. hovedactores og ophavsmænd til denne sag, som vel ellers aldrig af bønderne bar bleven begyndt, testante kommissionen, hvor hr. Schultz sig således ungefær har anmeldet. Hvad ellers hans øvrige illeqvide og ubeviselige exceptioner angår, er ej mere svar værdig, men medfører sin egen nullitet. Imidlertid, på det hr. Schultz dermed ej skal synes at have begået en stor klogskab, så reserverede Ravn sin hr. principal hans behørig svar på sin tid og sted og alene forbliver ved den idag producerede stævnings klare indhold (etc. Når Schultz har været nævnt i stævningen, har det været for at spare bønderne for at rejse til Ribe og selv meddele ham det. Ravn forsøger nu at gøre sig lystig over Schultz, der måske hellere ville have haft det besøg af bønderne). Ja, man måtte vel spørge hr. Scultz, hvilke juridiske bønger han læser, hvormed han vil bevise, at en sagsøger er skyldig både at stævne hans hovedparter og deres advokater; thi jeg ved ingen. tilmed han for sådan hans lovstridige indvendinger til sagens

prolongation billig bør klappes på pungen til justitskassen. - - Schultz ydmygede sig for rettens assistance og ikke indlod sig videre i denne sag end som meldt tilført er, og bad tjenstl., siden her er flere sager, at al vidtløftighed måtte sættes til side sagen uvedkommende og derfor påstod sit ... tilførte af retten blev iagttaget, ligesom det og var retten bekendt, han hverken kavde skreget eller råbt, men derimod i stilhed ført sin sag ... - Ravn gentog sit forrige ... - - Retten resolverede således: at som hovbønderne til Sønderskov allesammen, så mange som saggives, er indenherredsmænd, der bør stævnes efter loven med 8 dages varsel, så ses ikke, at hr. rådmand Schultz som deres autoriserede prokurator og tiltagne forsvar i sagen jo og bør nøjes med samme varsel, allerhelst hanidag selv inden retten comparerer, så han ikke kan undskylde sig med nogen uvidenhed, endskønt han uden herredet kan være boende, hvorfor stævningen står i sin fulde kraft, så derefter sker udmeldelse. - Efter den på højædle og velb. hr. hofjægmester Bachmanns vegne af prokurator Christian Giønge udtagne og idag producerede samt for vedkommende lovligt forkyndte stævne mål til synsmænds opkrav bliver herved i lovens anledning af retten udnævnt Jørgen Haagensen og Jørgen Jensen, begge af Jernvedlund, samt Hans Jessen af Skølvad og Christen Nielsen af Tange, som på førstkommende mandag den 20. nov. tilligemed retten haver at møde på Sønderskovgård kl. 8 slet om formiddagen for sammesteds efter påvisning og stævningens formelding at syne og efterse bgem.te Sønderskov hovedgårds marker og jorder, som er i brug eller indeværende år har været i brug til Sønderskovgård, så og hvad jorder og marker derimod ligger og i mange år har lagt uden brug og avlingskraft, alt efter stævne målets formelding, således atg deraf kan erfares og skønnes, om hovbønderne nu gør mere hoveri til Sønderskovgård end tilforn. Ligeledes at efterse bem.te Sønderskov hovedgårds markers grænseskel efter forhen førte syn og tingsvidner med videre påvist vorder, alt i conformitet af stævne målet, så vidt denne sag consernerer, hvorfor de nyder billig betaling for deres umage. Imidlertid haver citanten denne udmeldelse så betimeligen for synsmændene at lade forkynde, at de derefter bem.te tid og sted kan indfinde sig. Og om en af forn.te fire mænd enten formedelst svaghed eller anden lovlig forfald ikke kunne møde, er det de andre tilladt at tage til sig en anden knydnng mand, som kan læse og skrive og samme forretning fuldføre således som de samtl. næste tingdag d. 23. nov. her inden retten ved ed kan afhjemle og bekræfte. Hvilken udmeldelse parterne til bem.te tid uden videre advarsel haver at lade sig være efterrettelig.

fol. 326:

Hr. rådmand Schultz fremstillede tvende varselsmænd, Anders Nielsen fra Nyby og Søren Pedersen af Hulvad, der efter varselsmemorial havde indstævnet på general Scholtens vegne angående Christen Rytter betræffende de fem stude i continuation af hovedstævne målet, hvilken han begærede måtte fremkaldes at bekendtgøre, de vedkommende lovligt havde indvarslet, neml. Hans Gabel og Niels Andersen af Nyby som beskikkelsesvidner og Anders Bennedsen og hustru Kirsten Nielsdatter af Lourup(?), alle under faldsmål til [=> AO2 240] spørgsmål at svare, dog og de Dover mænd Peder Thomsen, Jørgen Thomsen og fader Thomas Jørgensen til vedersmål var kaldet, ligesom den og på Sønderskov skulle være forkyndt. Samme memorialvarsel lyder fol. 327. Og som vidnerne var til stede, begærede han dem afhørt, på det sagen kunne fremmes. Varselsmændene aflagde deres ed således, at de samme idag 6 uger lovligen i dover for vedkommende havde forkyndt som og på Sønderskov og derefter som imorgen kommer ... uger ligeledes lovligen for alle

de andre vidner efter dens indhold forkyndt. - Nicolaj Johan Ravn ville først fornemme af retten, hvorvidt på disse 2 varselsmænds afhjemling kunne videres, allerhelst den ene her inden retten, før end afhjemlingen skete og før end Christen Rytter lagde ham ordene i munden, ved saligheds ed bekræftede, at han ej vidste på hvad dag han stævningen forkyndte, ligesom og at han ej kunne erindre, om han havde været med i Dover stævningen at forkynde eller ikke, tilmed at stævningen ham først om torsdag middag var bleven tilskikket, så det var dem umuligt at på den dag at have forkyndt stævningen for de angivne personers bopæle. - Schultz begærede sine vidner ført og til ends admitteret, siden de 3 var til stede. - Retten havde een gang admitteret varselsmændene til eds. Kunne sr. Ravn afbevise deres afhjemling urigtig, var det hans og ikke rettens sag. - Ravn næst at reservere hans hr. principals omnia competentia, i særdeleshed da de otte mænd som rettens bisiddere tilstår, at stævningsmændene har udsagt, hvis forhen af Ravn i dette fald er protokolleret, overleverede imod dette såkaldte stævnemål eller varselsmemorial en skriftlig protest, hvilken han begærede læst, påskreven og akten tilført og lyder på folio 327 og 328. - Schultz inhererede sit forrige om vidnerne at admittere til eds. - Ravn inhererede sit forrige lovfunderes protest og begærede rettens bifald. - Retten admitterede hr. rådmand Schultz de indstævnede vidner med den reservation, hvorvidt de ved endelig doms slutning skulle på reflekteres, siden forrige inden retten afsagte kendelse ej andet end deres attest at beedige haver afslaget og ej rører om deres mundtlig vidners udsagn.

1. vidne, Hans Gabel af Nyby: Ravn påstod, at hr. Schultz lifølge stævningens indhold ordentlig bør quæstionere hans vidne. - Derpå tilspurgte hr. Schulta HansGabel,

1. om han ikke med andre flere har vurderes stude i Hulvad 1740. Hvortil vidnet svarede, han tilligemed Niels Nørgard var den 3. nov. 1740 i Hulvad til Jakob Jensens sammesteds og der vurderede 2 gråhjemlede stude, og 3 andre hos Christen Rytter i Gerndrup. De 3 sidste blev taxeret og vurderet for 30 sldlr. og de 2 i Hulvad for 15 sldlr.
2. Om han ikke ved, [=> fol. 327] de var kommen til Hulvad for Peder Thomsen af Dover, og om han ikke var med den anden i Dover, og hov hvem og hvad svar de der fik.

Ravn protesterede imod dette spørgsmål, allerhelst når vorder observeret, atg dette vidne den 13. juni næstafvigst her inden retten har tilstået, vide protokollen af bemeldte dato, hvorledes han den omspurgt 3. nov. 1740 af Thomas Jørgensen og Peder Thomsens mund i Dover skal have hørt, og således nu 13 dage over år og dag siden, hvorfor de tvært imod lovens klare ord og bogstaver at vidne på ord efter andens mund efter år og dags forløb af retten hverken kan tillades eller admitteres nogen vidne derom at aflægge uden en åbenbar nullitet at begå.

Vidnet svarede, at han og Niels Nørgaard gik til Dover den 3. nov., hvor de da talte med Peder Thomsen og Thomas Jørgensen med de ord til Peder Thomsen, at de skulle sige ham en god dag fra Jakob Jensen i Hulvad og Christen Rytter i Gerndrup, nu er de fem stude vurderede, som står Peder Thomsen til indløsning til førstkommende søndag. Derpå Peder Thomsen svarede: Var I ikke inde ved Jørgen? Vidnenne svarede, det havde de ingen befaling på. Derpå sagde Peder Thomsen: Hils dem en god dag, nu kan eller må de beholde dem. - Videre forklarede vidnet, at Thomas Jørgensen, Peder Thomsens fader sagde til vidnet og sin medfølger: Nu er det kommen i så stor rygte, at vi ikke kan have dem.

Og som retten ikke formedelst natten længere kan holde ting, og Ravn havde absenteret sig ligesom idag 8 dage, så reserverede rådmand Schultz sig sin ret imod vedkommende for ophold, siden

vidnerne var til stede og det første endnu uafhørt, så han ikke kunne svare til, om samme imidlertid skulle bortsvinde, hvormed og sandheden blev fordulgt i denne sag, så han ej derfor kunne ansvare det for hans høje princippal og Christen Rytter som derpå alle tider gør bekostning i så ren en sag, hvor Christen Rytter for sin fordring har bekommet 3 stud af Peder Thomsen efter vurdering for det, han havde til gode, 17 rdl. hos bem.te Peder Thomsen, hvorom vidnerne kunne have gjort forklaring og opløst den knude, ligesom og at Peder Thomsen havde skikket bud til Christen Rytter om at ville forenes om studene og betale pengene med mere, som vidnerne nu kunne have edfæstet, hvilket han alt overlod til rettens gode behandling. Og som vidnerne, der nu her ved retten er til stede, godvilligen lover og vedtager, så vil de efter løfte møde til idag 14 dage den [30. november](#) uden videe ad varsel deres sandhed i denne sag at afvidne, til hvilken tid sagen hviler under opsættelse.

fol. 327:

Dernæst blev for Jens Termansen i Ribe en varselsmemorial fremlagt på hans debitorer, som Christen Jepsen og Jens Clemmendsen, begge af Stenderup for retten oplæste og afhjemlede (fol. 328). De forklarede, at de har forkyhndt varslet og talt med nogle på hvert sted. De indstævnedes var ikke mødt, hvorfor rådmand Schultz begærede dem lovdaget. [30/11](#).

Den på fol. 325 citerede synsstævning. Alle indstævnte er nævnt.

AO2 241:

Den på fol. 326 af Ravn producerede protest: Velædle og højstærede herredsfoged. På velbårne hr. hofjægermester Bachmanns vegne mødte Nicolaj Johan Ravn af Skærbæk mølle og højliggen på sin principals vegne imod dette af hr. Schultz ved 2 mænd afhjemlede og idag producerede stævнемål fandt sig beføjet i anledning af samme stævningens indhold at give retten protestant... følgende til kende om hr. Schultzes sædvanlige lovstridigheder og illegalkiteter desto yderligere at bringe for lyset, nemlig [= > fol. 328] at udi dette stævнемål ej findes et eneste ord omformeldet, fra hvem samme kald og varsel er ..., da dog alligevel de jure citanten, som stævner lader, bør og skal være hans navn bekendt, om ellers noget på samme stævнемål af retten skal eller kan regarderes; og lad være at hr. Schultz sk,ulle efter sin sædvanlige ... betjene sig herimod af loven pag. 32 art. 5 (DL 1-4-5), at sagen udi bemeldte kald og varsel er bleven nævnt, så får han vel og at lade sig loven pag. 30, art 20 (DL 1-4-2) item pag. 187 art 25 (DL??) være efterrettelig, nemlig at ... skal stævne, pr. consequens burde den itzige sagsøger i nærværende indstævning at have givet navn til kende, allerhelst når den navngivne sag vorder perlustreret NB forstå hvis hidindtil passeret er, adskillige navne som safasøgere er vorden angivet, nemlig snart hendes højvelbårenhed generalinden samt Christen Rytter og snart hr. Schultz, så man ej har kunnet vide, fra hvem dette nye indstævning af disse er kommen, på følgerlig at samme strider direkte imod loven og medfører sin egen nullitet. Derforuden det ses af samme stævнемål, at Hans Gabel og Niels Andersen Nyby er indkaldet på spørgsmål at svare betærfende den sag, de var indstævnet udi angående de 5 stude, som Christen

Rytter af Peder Thomsen i Dover i Hulvad skulle have bekommen ao. 1740; 2) hvad de har forrettet i Dover d. 3. nov. samme år. Hvad nu første post angår, så erindrer retten sig ligesom det og af Thomas Jørgensen og Peder Thomsen i Dover ... indvendte protest af 3. aug. h.a. er bragt for lyset, hvorledes disse 2 vidner tilforn her til retten er bleven indstævnet om deres forfattede instrument, /: hvilkens indhold der nu ved spørgsmål tenderes at beediges, /: at beedige, men formedelst den dderunder verserende urigtighed ved svar på spørgsmål befundne usandheder ved en her i retten afsagt kendelse til ingen ed er blevet admitteret, men aldels fra retten afvist og deres og medinteressenters begangne forseelse reserveret ved hoveddommen til velfortjente straf at observeres; så det nu er en pur umulighed, at disse 2 vidner, som en gang i deres udsigende er funden ustadig og derpå afvist og til ingen ed admitteret, kan blive tilladt at aflægge nogen ed på spørgsmål for hvis i deres forfattede urigtige og falske dokument af 3. nov. 1740 som de ved den navngivne ridefoged på Estrup harladet henskrive og de siden selv inden retten d. 27. juni i denne sag har tilstanden urigtig og pr. konsekvens erhvervet dem selv en afvisningsdom i oftomrørte sag og derfor dem nu umulig påny igen at indspringe i samme sag; men hr. Schutz .. ikkuns derved endnu som tilforn at udkaste sit fiskeredskab og livesom vil sætte snarer for retten, om de endnu kan erindre dem, hvad i samme sag tilforn er passeret. Nok dette in hoc passu, endskønt man var mand for på hele arker papir at vise hr. Schultzens ...ditet. - 2. post betræffende bem.te Hans Gabel og Niels Andersen Nyby, at de skzal forklare ved ed på spørgsmål, hvad de d. 3. nov. 1740 i Dover har forrettet, så refererer man ikkun sig til deres af samme dato og her i retten den 1. juni sidsst afvigte producerede falske og urigtige dokument, hvoraf ses, hvad de vil sige, de har forrettet i Dovern, nemlig at have hørt, hvad Peder Thomsen og fader Thomas Jørgensen dem har svaret, så de i dette fald ikkuns er indstævnet at vidne på ord, nemlig hvad en anden sagt haver NB for 13 dage over år og dag siden, tvært imod loven pag. 112 art. 22 (DL 1-13-22), som udtrykkeligen forordner og befaler, nemlig end efter år og dags forløb må ingen vidner føres på, hvis nogen af andens mund hørt haver pp. nullitas består derudi, at de udi den i dette nye stævнемål mentionerede sag allerede ved Nørvang-Tørrild herredsting afhørte vidner ... tingsvidnet af 29. apr. h.a. her i retten, produceret den 18. maj sidst afvigte, ej herimod er ikkd kaldet tvært imod loven pag. 108 art 12 (DL 1-13-12), som udtrykkeligen forordner og befaler, neml.: Haver nogen vundet til et ting og andre vidner derimod til et andet ting skal ... føres, da skal den, som tilforn vandt, lovlige kaldes og varsel gives til at høre de andres vidne. - 4. nullitas derudi bestående, at Peder Thomsen, Jørgen Thomsen og Thomas Jørgensen i Dover under den falske og urigtige prætext, at ligesom de sig sagen her ved retten skulle have indladet, da dog ej alene deres af 3. aug. h.a. her i retten overleverede indlæg at de ej alene in totum protesteret haver og med protest sig ej noget i sagen at indlade, bragt for lyset såvel hr. Schultzens strafværdig eomgang som og disse 2 vidner i deres udsigende falske og urigtige deposition :/ I samme stævнемål til slutning er indstævnet her til retten at lide dom tvært imod loven pag. 8 art. 3 (DL 1-2-3), at ingen skal drages fra sit værneting. I betragtning de sige, her ved retten den ... protestando imod vidners afhørelse /: thi for dom er de aldrig eller kan forhen være blevet stævnet i denne sag :/ haver indladet, siden de udi fyrstendom Slesvig er positionerede og derfor ved denne ret hverkan ordeles eller dømmes. Så illegale er denne hr. Schutz hans procedurer, at han snart ikke en eneste artikel i loven lader sig være efterrettelig, men ligesom slumpelykkevis som ordsproget lyder: Slumpeskytter skyder, og hvad heller de træffer eller ikke, trakterer hans sager og aldeles rent forbigår den ham og enhver i loven otg forordningerne foreskrvne modum proces... om ved en eller anden urigtighed at tilsnige sig sin uretfærdige sag nogen skin af ret, hvorfor man endnu som før urgerer på hans afstraffelse og protesterer sollenniter, at ej nogen vidners afhørelse må eller kan antages efter sådan illegal, lovstridig comfus og fast uerhørt stævнемål; ja, man måtte snart tro, at et barn havde født en sådan fader, som har conciperet

dette stævнемål,, eftersom han strider direkte imod lands lov og ret :/ til hvilken ende jeg således nomine min hr. principales protestando imod al præjuditz implorerer om rettens assistance med reservation af alle beneficia juris, forbliver med al estime Deres velædles tjenestærbødigste tjener.
N. J. Raufn, Skærbæk mølle den 16. nov. 1741.

AO2 241:

Den på fol. 327 citerede varselsmemorial for seigr. Jens Termansen i Ribe angående gammel boggæld.

AO2 242:

Torsdagen den 23. november 1741:

På vegne af hofjægermester Bachmann mødte Nicolaj Johan Ravn og begærede synsmændene fremkaldt. De 4 synsmænd Jørgen Haagensen og Jørgen Jensen af Jernvedlund, Christen Nielsen af Tange samt Hans Jensen af Skølvad producerede deres synsforretning (fol. 333 og 334), hvorefter fremmødte for retten Anders Jensen Nyemand og Peder Hansen af Nørboelling og producerede et indlæg (fol. 334). Ravn, ej alle forefaldende lovstridigheder ej at berøre, erindrede korteligen af loven, at det direkte derimod strider at gøre spørgsmål til synsforretningsmænd, men aleneste kan være tilladt, om de formener noget derved at profitere at tage en oversyn, hvorfor han ikkuns til rettens skønsomhed ville overlade, hvorvidt på sådant et dokument, som direkte strider imod loven, kan reflekteres eller ikke, inhererede derfor alene sit forrige, nemlig at synsmændene måtte beedige deres forretning. Forbemeldte indlæg blev postvis betydet og oplæst for de 4 synsmænd, hvorpå de i alt refererede dem til deres gjorte synsforretning og ej vidste at gøre nogen anden forklaring, end som deres syn i munde fører. - Mr. Ravn på vegne af hofjægermester Bachmann begærede synstingsvidne, og hr. Schultzes deputerede 2 mænd forlangte ingen genpart for denne sinde.

Følger her indført den på fol. ibm. citerede rettens udmeldelse af synsmænd.

fol. 329:

Torsdagen den 30. november 1741:

Rådmand Schultz fremviste opsættelse (fol. 334) og derefter fremstillede ... uafhørte vidne Hans Gabel, som han begærede nu måtte blive afhørt, såsom de var til stede. - Ravn erindrede retten, om de ikke faldt for billig, ligesom og påståes, at den af hr. jægermester Bachmann for så lang tid siden indstævnedede sag imod Christen Rytter angående de af bem.te Christen Rytter hr. hofmægermesteren tilhørende bortsnappede stude bør straxen og in con.... dømmes efter allerede gjorte irettesættelse, med dette tillæg, at såvel hr. rådmand Schultz som Christen Rytter for deres siden brugte

strafværdige illusioner efter loven tilstrækkeligen må vorde anset, såsom hvis hr. Schultz eller Christen Rytter enten ført haver eller intenderer at føre imod de Dover mænd, er hr. jægermesteren uvedkommende og en sag, hvormed hr. rådmand Schultz eller Christen Rytter de jure ad reconventionem bør henvises, om han ellers formener nogen tiltale til de Dover mænd at have, som hr. jægermesteren er uvedkommende, allerhelst den førerende tingsvidne hovedsagelig hensigter til de Dover mænd, som er denne indstævnedes sag aldeles uvedkommende; submitterede sig retten og reserverede sig alt, hvis lovlig kan være nomine principalis. - Hr. rådmand Schultz begærede hans vidner som forhen ført. - Retten refererede sig til sin sidstleden afsagte kendelse, hvorefter hr. rådmand Schultzes vidnere admitteres til forhør, hvorefter lovens ed blev oplæst (etc.).

Hans Gabel,

3. blev for det 3. stilspurgt, siden han sidste tingdag ej formedelst aftenen blev afhørt, om Peder Thomsen eller andre i Dover har talt med vidnet om de fem stude, hvoraf Christen fik tre, at Peder Thomsen ville forenes med Christen Rytter og betale ham sin fordring, og hvor det skulle ske, at de kunne samles. - Vidnet svarede [= > AO2 243] at Peder Thomsen kom ridende til Skovhus døren og talte med Christen Rytter; hvorom vidste han ikke, men hørte, at Peder Thomsen samme tid sagde til Christen Rytter, Lad mig se, at du kommer over til mig på søndag, at vi da kan enes om vore sager, thi så er vi alle hjemme; da vidnet og sagde, hvad sag det var, Peder Thomsen mente, vidste vidnet ej, så vel som ikke heller, på hvad tid og dag samme aftale mellem dem skete; dog tillagde, at det var i indeværende år i denne sommer da itzige sag var i proces, men om det var om den sag eller ej, de talte, vidste vidnet ikke.
4. Om han ved, at Christen Rytter med vold eller ran har taget stude fra hofjægermesteren eller andre i Hulvad, men vel efter vurdering bekommet tre af de, Peder Thomsen i Dover havde indsat i Hulvad og med ynde og minde Christen Rytter var leveret. - Vidnet svarede, at han ej noget derom var bevidst.
5. Om ikke vidnet har hørt, at Christen Rytter havde fået stude i Hulvad af Peder Thomsen for en fordring. - Vidnet svarede, at han aldrig havde hørt det eller vidste noget deraf, enten han havde føet dem i nogen betaling eller ej.
6. Om vidnet ikke ved, at Peder Thomsen bor i Dover på en bondegård i friheden og har drevet handel i nordeen.
Ravn måtte formenne, om hr. rådmand Schultz var autoriseret imod den kgl. allernådigste forordning at anstille nogen inquisitionssag, såsom dette spørgsmål in fine direkte derhen sigter og er denne sag aldeles uvedkommende. - Vidnet svarede, at da han var i Dover, var Peder Thomsen hos hans fader, som bor i Dover; men om Peder Thomsen var bosiddende i Dover, vidste vidnet ikke.
7. Om rådmand Schultz nogen sinde har kendt ham eller overlagt noget, hvorom han skulle vidne, som Peder Thomsen og Thomas Jørgensen i deres indlæg forlyhster sig med. - Vidnet svarede, at han vidste intet derom, ej heller med hans vidende havde før set ham end her på tinget i denne sag.

2. vidne, Niels Andersen Nyby:

1. ja.
2. han vidste ej andet, end Jakob Jensen og hustru tilligemed Christen Rytter havde sagt for

ham, hvorved han og udsagde, at Christen Rytter havde Jakob Jensens datter, da han og sagde, at han med Hans Gabel var i Dover den 4. nov. 1740 på Jakob Jensens og Christen Rytters vegne, Vi skulle helse dem en god dag for Jakob Jensen i Holvad og Christen Rytter i Gerndrup, nu havde de ladet studene vurdere, som stod i Hulvad og samme bød dem til løsen til næstkommende søndag, ville de da komme og betale dem deres penge, så kunne de få deres stude, hvortil Peder Thomsen spurgte, Var I ikke inde hos Jørgen Thomsen? hvortil de svarede, det havde de ingen befaling på, da de videre begge spurgte Peder Thomsen, om han ville løse dem eller ej, hvortil han svarede, Lad dem kun nu beholde dem. Hvor da videre vidnet sagde til Thomas Jørgensen, Hvorfor går I ikke over at tale det af i mindelighed, så I kan få studene, som de har berettet at være eders? hvortil Thomas Jørgensen svarede, at de nu ej kunne havde dem derover, siden det nu var kommet i så stor rygte, hvilket altsammen blev sagt i Peder Thomsens nærværelse, så han var så nær, at han kunne høre det; men hvor mange skar eller skridt vidste vidnet ikke at der var imellem dem; thi nok sagde han, at de stod ved en vogn tilsammen.

3. vidste vidnet intet af.
4. ligeledes.
5. vidste vidnet ingen rede eller rigtighed.
6. som næstforrige vidne.
7. ligeledes.
8. Om han ikke ved og har hørt, at Peder Thomsen af Dover eller broder Jørgen Thomsen har været på Estrup og ville søgt hjemmel til disse omdisputerede 5 stude, hvoraf Christen rytter har fået de 3. - Vidnet svarede, han havde hørt det. - Da Ravn lod erindre, af hvem han havde hørt det, hvortil vidnet svarede, at han havde hørt det af forpagter Chaus Nissens kone og søn Lorentz Clausen noget efter sidst afvigte jul, men hvor længe, vidste vidnet ikke egentlig.

Nicolaj Ravn med vedbørlig reservation imod alt, hvis disse vidner ulovlig til vidnesbyrd imod lovfunderet indvendte protest kan være mitteret på behørig tid og sted at lade påakne og påtale, med vedhængte protestationer sig ej at gøre delagtig i så kendelig og åbenbare nulliteter gjorde, dog med tjenstl. begæring, Christen Rytter måtte ifølge forordningen imponeres cilentium, at han ej som sædvanl. tillades at lægge vidnerne ordene i munde, hvad de skulle udsige, men at dommeren alene på spørgsmål ville tage deres svar :/ sine skriftlige contraquæstioner bilagt med beørig stemplet papir, som lyder folio 334:

1. [=> fol. 330] det vidste vidnerne ikke.
2. vidste ikke heller.
3. de blev begæret af Christen Rytter i deres egne huse d. 3. nov. 1740, da Niels Nørgaard tilstod at være bleven be... tillige af Jakob Jensen.
4. de fik hver 8 sk. for deres umage.
5. er forhen forklaret.
6. de vurderede studene d. 3. nov. og var i Dover d. 4. nov. 1740.
7. de vidste intet deraf at sige.
8. han sagde, de måtte beholde studene, men talte ikke om hjemmel, og om de tilhørte ham eller ikke, vidste han ej. Det øvrige af spørgsmålet vidste intet af at svare til, sosom det var dem ubekendt.
9. hans faders gård.

- 10.de gik i hans faders gård, hvor de famdt ham.
- 11.de så ingen anden end hans fader og en liden dreng.
- 12.forhen er svaret.
- 13.de har ladet sig rettens opsættelse være efterrettelig imod af ridefogeden var lovet betaling for disse så ofte gjorde tingrejser, men endnu intet fået.
- 14.ligeledes.
- 15.nej.
- 16.de havd hørt det af Jakob Jensen hans hustru og Christen Rytter.
- 17.nej.
- 18.ligeledes nej.
- 19.de havde hørt det af Christen Rytter selv og, så vidt de vidste, af ingen anden.
- 20.nej, at der blev intet omtalt.
- 21.ligeledes nej.
- 22.og nej.
- 23.vidste aldeles ingen rede.

Schuntz reserverede sugm in gab behøvede det, nærmere quæstioner til vidnerne, hvorefter han begærede de øvrige vidner fremmet efter rettens gjorte løfte. Siden parterne, da aftenen påtrængte, godvilligen vedtog at møde i morgen klokken 10, consenterede retten samme parternes vedtægt, da hr. rådmand Schultz sine vidner har her til retten godvilligen at formå, hvilket parterne lader sig være efterrettelig.

fol. 330:

Rådmand Schultz på vegne af Jens Termansen i Ribe fremlagde lovdeag (fol. 335). Ingen af de pågældende mødte undtagen Ingeborg af Bobøl, som havde betalt. Så påstod Schultz dom over de øvrige. Sagen optaget til doms.

Fredagen den 1. december 1741:

Schultz fremstillede atter Thyge Andersen, Anders Lourup, Johanne Andersdatter, Kirsten Frederiks og Peder Jensen af Eskelund, som var mødt, siden de øvrige havde erklæret sig igår aften ikke at ville komme, hvorfor han på sin principalt vegne imod dem al forbeholden efter loven måtte tage sig, derfor han henskød sig til retten, at de nærværende ifølge loven og forordningen uden ophold vil vidne måtte vorde admitteret, med mindre at sådan alene blev henregnet til ... i sagen og forhindre vidnernes førsel efter rettens kendelse, da han påstod blev efterkommet. - Ravn reserverede alene competencia imod så mange anforårsagede tingrejser, som ifald sagen efter loven havde bleven tracteret, kunne have bleven sparet, derved reserverende i lige måde hans principal alt, hvis lovligt kan være. - Schultz fremstillede

3. vidne, Thyge Andersen i Hulvad:

1. han havde hørt det af dem, som havde vurderet studene.
2. han havde hørt, at de fem stude var dreven for Peder Thomsen i Hulvad.
3. Jørgen Thomsen havde bedt ham, at han ville hjælpe ham til, at han kunne bekomme hans stude uden fortræd, da han også desforuden havde bedt ham, at han ville se studene dreven til Ågesbøl om anden aften, da han ville betale driverne for deres umage.
4. han vidste vel, at Christen Rytter havde fået studene, men vidste ej, om han havde fået dem med tilladelse eller ej, men efter Christen Rytters beretning havde hørt, at bem.te ... derved at komme til sine penge hos Peder Thomsen; dog tillagde, at Christen Rytter ej var i Hulvad, da studene der kom, [=> AO2 244] men havde hørt, at der var skikket bud til ham.
5. svarede ligeledes, at de tvende karle, som drev studene til Hulvad, sagde, at de, når de kom til Hulvad, måtte sige, at de var Peder Thomsens, men kom de til nogle andre på vejen, skulle de sige, de var en andens. - Schultz reserverede sig dette, siden det var ustævnte personer, som vidnerne ikke måtte nævne.
6. det vidste han ej nogen rede til. - Schultz, som så, vidnet ikke ville bekende Peder Thomsens handel, så oblicerede han sig samme at bevise. - Ravn, som måtte fornemme, at hr. rådmænd Schultz ved adskillige reservationer imod hvis som denne sag aldeles er uvedkommende, søger ikkuns at confundere vidnerne og trenere tiden, bad tjenstlig, retten ville imponere ham at lade sig forordningen af 3. marts være efterrettelig. - Schultz erindrede vidnet, om han ikke har hørt, at Christen Rytter var forbuden ej at måtte udlevere nogle stude, før han fik sin betaling. - Vidnet svarede at han havde hørt, at der var søgt hjemmel på Estrup til studene. - Endelig tilspurgte vidnet, om jægermesterens tjener Rasmus Nielsen havde med Niels Thomsen været hos ham med nogen forretning. Ravn erindrede retten, at disse ommeldte tvende personer aldrig her til retten er bleven indkaldt vidnesbyrd at anhøre, hvorfor han urger og påstår ifølge loven, at på deres ved ed stadefæstede forretning og ellers ej bør påvidnes, før end de efter loven lovligt derimod er kaldet. - Schultz henholdt sig til forordningen af 3. marts 1741 10. og 14. post og bad, retten ville dog hjælpe ham i hans retfærdige sag, på det hans principaler ikke skal tilligmed vidnerne opholdes og derpå spille pengene; i det ørvige reserverede sig reservanda. - Ravn inhererede sit forrige og forment, at hr. Schultz for hans unyttige vidtløvtighed stævnmålet uvedkommende for lang tid siden efter de af ham alligerede forordnings artikler burde have været straffet. - Men som Schultz fornam af seigr. Ravns tilførte, at jægermesterens tjenere skulle ikke være kaldet til at høre vidner, så beror det til nye stævnmål, siden de ikke var mødt. - Endvidere sagde vidnet, at han havde hørt af Jørgen Thomsen i Broen, at Christen Rytter skulle komme over til Dover for at forenes med Peder Thomsen om fordringen, siden Jørgen Thomsen ej ville have noget dermed at bestuille, nemlig med Peder Thomsen. - Schultz entledigede vidnet og reserverede sig til ham som de øvrige i tilfælde efter nye stævnmål sine yderligere quæstioner.

Ravn under igår dags sig forbeholdne reservation gjorde følgende kontraquæstioner:

1. Af hvem han har hørt, at de quæstionerede stude blev dreven til Hulvad for Peder Thomsen. - Vidnet svarede, at han havde hørt det af de 2 unge karle, som drev dem, men på hvad tid,

- vidste han ej.
2. Om vidnet ved, at disse tvende personer har sagt sandhed eller ike, og hvoraf han ved det. Vidnet svarede, at han vel havde hørt, hvad de sagde, men vidste ej, om det var sandhed eller ikke.
 3. På hvad dag og tid han det har hørt i Foldingbro, og hvor, på hvad tid og dag og sted han det ellers hørt haver af Jørgen Thomsen. - Vidnet svarede, at han ej egentl. kunne erindre, hvad dag og tid, men havde hørt det i Foldingbro såvelsom nogle gange i hans hus af Jørgen Thomsen.
 4. Om vidnet ved, på hvad tid studene kom til Hulvad, og hvoraf han ved, at Christen Rytter ej var i Hulvad til stede, og hvem der skikkede bud efter ham. - Vidnet svarede, de kom om aftenen i mørkningen, men på hvad dag, vidste han ikke, og at Christen Rytter var ej til stede i Hulvad, så vidnet; ellers havde hørt af Jakob Jensens hustru, at hun havde skikket bud efter ham.
 5. Om vidnet ved, på hvad dag, tid og sted han har hørt det, at Christen Rytter var forbuden at udlevere studene, og af hvem han havde hørt det. Vidnet svarede, på hvad tid han havde hørt det, vidste han ej, men havde hørt det af Jørgen Christensen, som selv inden retten har aflagt sit vidne.
 6. Af hvem han har hørt, at der er søgt hjemmel på Estrup til disse stude, og på hvad dag og tid det er sket, og om han ved, om det er sandt eller ikke. - Vidnet svarede, at han havde hørt det af Peder Jensen i Eskelund, som vidne under retten er nærværende, [= > fol. 331] såvelsom også af Hans Sørensen i Tuesbøl; men på hvad dag og tid vidste han ikke, og om det er sandt eller ikke, vidste ikke heller.
 7. På hvad dag og tid vidnet hørte af Jørgen Thomsen, hvis han har afvundet angående Christen Rytter skulle komme over til Dover. - Vidnet svarede, det vidste han ikke. For resten sagde vidnet, at Christen Rytter havde hans søsterdatter ... lovet betaling for hans tingrejser af ridefogeden eller prokuratoren hr. rådmand Schultz.

4. vidne, Anders Bennedsen af Lourup:

1. Om han ved af Peder Thomsen eller andre, at de fem stude, som stod i Hulvad, var hans, hvoraf Christen Rytter havde fået trede efter vurdering ... Hulvad med ynde og minde. - Vidnet svarede ja, Peder Thomsen har sagt det i vidnets eget hus.
2. Hvad Peder Thomsen sagde end videre om Christen Rytter. Svarede, Peder Thomsen og hans broder var ved Broen og sagde, kunne de ramme Christen Rytter, den skælm, ville de have bunden hænder og fødder på ham og kaste ham i åen. Og som vidnet videre forklarede om andre, så måtte Schultz forbeholde sig nye stævnmål thl ham såvelsom andre tilfælde.

Ravn tilspurgte vidnet:

1. Når og på hvad tid han hørte hans udsigende, og om han ved, om han har sagt sandhed eller ikke. - Vidnet svarede, det var i afvigte år, men på hvad dag og tid vidste han ikke, og om Peder Thomsen har sagt sandhed eller ikke, vidste han ikke heller.
2. På hvad tid Jørgen Thomsen og Peder Thomsen var i Broen, og om han ved, om han har sagt sandhed om Christen Rytter eller ikke. - Vidnet svarede, på hvad dag og tid vidste han ikke, ej heller om det var sandhed eller ikke, Peder Thomsen og broder havde sagt.

5. vidne, Kirstine Frederiks:

1. Om hun ikke ved, at Peder Thomsen var hos hende i Skovhuset og ville accordere med Christen Rytter om studene med mere. - Vidnet svarede, at Peder Thomsen vel var ved Skovhuset og talte med Christen Rytter uden for huset, da Hans Gabel af Nyby ... var inde i huset, men vidste ej, hvorom de talte; dog da de skiltes ad, sagde Peder Thomsen til Christen Rytter, Kom over til os og snak med os. Men hvorom vidste hun ikke.

Ravn tilspurgte vidnet herimod, om hun ikke var truet til at gå til ting, og hvad hende er lovet for så mange tingrejser eller betalt. - Vidnet svarede, at hun havde fået bud fra ridefogeden på Estrup, at hun skulde drage til ting, så skulle hun få sin betaling, men havde endnu intet fået.

6. vidne, Peder Jensen i Eskelund:

1. Om han ikke vidste og har hørt, det Peder Thomsen i Dover eller hvem der har søgt hjemmel på Estrup om disse omtalte fem stude, som stod i Hulvad. - Vidnet svarede, at han havde hørt, at Jørgen Thomsen var på Estrup og søgte hjemmel til disse stude, men som han ikke kunne nævne de ustævnede personer, så reserverede Schultz sig samme ligesom og for det forbud, som var sket til Christen Rytter.

Ravn tilspurgte dette vidne, når og på hvad tid han har hørt hans udsigende, samt om han ved, om der er sagt sandhed for ham eller ikke, ligesom og hvor nær han er beslægtet eller besvogret til Christen Rytter, og hvad han for så mange dages ringrejser er lovet eller betalt, og om ingen før end han fremtrene for retten har talt med ham om, hvad han skulle vidne. - Vidnet svarede, hvad dag og tid vidste han ikke, men var ungefær forleden år ved disse tider; men om det var sandt eller ej, vidste han ikke; er ikke heller beslægtet eller besvogret til Christen Rytter. Har og intet fået for sin umage, ved ikke heller om han får någet. [=> AO2 245]

Johanne i Hulvad:

Om Peder Thomsen af Dover ikke ved tvende mænd havde sendt fem stude til Hulvad, hvoraf Christen Rytter med ynde og minde fik 3, og om han har tasget nogen stude fra jægermesteren eller andre i vidnets hus. - Vidnet svarede, at hun meget vel vidste det, siden hun selv havde hjulpen de tvende personer at binde dem ind, da hu og straks sendte bud til Christen Rytter, at Peder Thomsen havde ladet fem stude drive til Hulvad. Nu vil vi se, om vi ikke kan komme til vores penge ligesom Poul Pedersen i Brørupgård og lade, ligesom vi ville holde studene op så længe. Af hvilke fem stude vidnets mand fik 2 og h,un flyede Christen Rytter de 3, hvor straks efter Jørgen Thomsen kom om aftenen og ville have hendes drenge til at drive studene til Ågesbøl, men ej fik dem. I det øvrige sagde vidnet, at Christen Rytter ej havde taget nogle stude fra hofjægermester Bachmann, siden højbemeldtes navn ej den tid blev nævnt ved studenes leverance, hvor da bem.te Christen Rytter tog de trende stude til sig efter vidnets forlov. Endvidere forklarede vidnet at have været på Sønderskov og havde forespurgt sig, men siden det var på ustævnedede personer, så blev dette sidste af svaret udsat til nye stævnenål, ligesom og om den forrige ridefoged på Estrup.

Ravn tilspurgte dette vidne:

1. Om hun ved og med sandhed kan udsige, at de nu så stridige stude tilhørte Peder Thomsen, og om han til samme var den rette ejer, og hvoraf hun ved det, således at hun derpå kan gøre ed. - Vidnet svarede, at hun ej vidste det af andet end de to personer, som bragte studene, sagde hende; men om det var sandhed eller ej, vidste hun ikke.
2. Om Christen rytter ikke var kommen til vidnet og sagt, han ville tage de trende stude for hvis ham og Peder Thomsen kunne være imellem, og om han ikke samme derpå borttog. - Vidnet svarede, at han efter hendes tilsendte bud tog studene til sig for at komme til sin betaling ligesom Poul Pedersen i Brørupgård.
3. Af hvad for en magt eller myndighed vidnet kunne tillade Christen Rytter at borttage disse stude, og hvem hende dertil havde magt given. - Vidnet svarede, at hun af egen beråd havde leveret Christen Rytter studene, da han sagde, han ville tage dem til sig, hvortil hun svarede, Ja, såmænd. - Hernæst Ravn begærede, at vidnet måtte give sit svar på det til næstforrige vidne gjorde spørgsmål. Hvorpå vidnet svarede, når hun havde hørt hendes udsigende, kunne hun ikke erindre. Og om det er sandt, som hende er foresagt eller ej, vidste hun ikke. Fremdeles svarede, at Christen Rytter havde hendes datter til ægte, og for hendes umage mener at få som de andre. I det øvrige sagde, at ingen havde forført eller tale med hende om, hvad hun skulle vidne.

Ravn, som for denne sinde ej videe fandt fornøden dette vidne at quæstionere, men imod alt reserverede som ustadig kan være udsagt omnia competentia, og dernæst siden aftenen nu er for hånden og lys tændt, og foruden den af hr. hofjægermesteren vedbragte bevis af moldparten selv ved sine førte og allerede af hørte vidner tilfulde og overflødig er bragt for lyset Christen Rytters ulovlige og voldsomme behandling, så efterdi sagen nu sådan en langsommelig tid har stået og hvilet under doms submittering formedelst de af modparten vedbragte ulovlige subterfugier tvært imod lovens klare ord og bogstav, så inhererede Ravn og urgerede dom såvel efter den af seigr. Giønge den 18. maj sidst som af Ravn igårs dag dato med tillæg igentagen irettesættelse ([=> fol.

332] og således submitterede sagen til doms til den tid, loven determinerer, siden det nu er mørk nat og for lang tid siden ved aftens mørke er lys tændt, over den ordinære tingdag, absenterede sig fra retten, siden han havde over ... mile over hede og vildsom ørk til sit hjem. Og imidlertid om imod forhåbning noget ulovligt måtte foretages eller protokolleret, reserverede han sig *competentia*, allerhelst hr. rådmænd Schultz ved ed på rettens tilspørgelse har tilstået intet videre for denne sinde(?) at have til vidnerne at quæstionere. Hvornæst vidnet siden parterne intet havde dette videre at quæstionere, aflagde sin ed efter loven.

Hr rådmænd Schultz, som havde hørt Ravens unyttige tilførsler, vil ikke ... inklade sig i vidtløftigheder mod så uanstændig contrapart, siden det er både hørt og set af lauretten og retten selv, at han i afvigte aftes swagde, rådmænd Schultz skulle få en ulykke for sin umage, hvilket og de tilstedeværende vidner tilstod, så han befrygtede sig på veje og sti at skulle vederfares noget ondt og altså indstillede til retten, om det er honnet og tilladeligt, så og om retten ikke ville give ham lejde til ... hjem. Ellers bad ham om en ekstrakt af de otte mænd, som nu har våren stokkemænd, og de vidner, som er ført igår og idag, for derved at søge ... beskærmelse på højere steder, og som vidnerne Hans Sørensen af Tuesbøl, Jens Pedersen, Ole Thygesen, Ole Jørgensen og Rasmus Nielsen samt Niels Thomsen af jægermesterens tjenere samt Claus Andersen, der ikke har villet mødt, men fortrædeligen har vist sig i alle ting for at opholde sagen, hvortil de i sin tid bør og skal blive funden til at lvære ansvarlig, og for at vise sagens rene og rette sandhed må han nødes til at indstævne påny Morten Staarup, Jens Bek af Stenderup, Christen Vastrup af Nørnbølling, Anders Mogensen af Nyby og Søren Smed af Åtte med flere såvelsom de ustævnte personer, hvorom tildels af contraparteten er given anledning, og dertil begærede han en tålelig tid for at give alle vedkommende lovlige varsel. Erklærede ellers alt, hvis tilført er af seigr. Ravn som kan præjudicere hans høje principial i hans ret, bør ankomme på sr. Ravn eller hans autor og ikke bør præjudicere Schultz eller Christen Rytter, om end consipisten er fordulgt for de Dover mænd, som viser sig ganske urigtig og usandfærdig, ligesom og udi anden hans procedrurer. For resten begærede han rettens gunstige assistance i hans sag til indkaldelse for vedkommende, som er både uden og inden provinsen, ligesom og til vidners førelse, hvortil i alt nyt stævne mål behøves, som muligt formedelst højtiden 12 til 14 uger behøves dertil, hvoeftersom han sig ydmygst submitterede og håbede ej med retten at blive overilet, men fik tilstrækkelig tid at fremme vidner og hovedsagen, indtil så skete, berørte. - Siden hr. rådmænd Schultz har beråbt sig på nye stævne mål for at få sine vidner ført, som han nej formedelst ustævnte personer kunne få afhørt og dem efter loven nævnt, altså kunne retten ej nægte velbem. te hr. rådmænd Schultz sagens opsættelse, som ej ringere kunne eragtes at ske, såsom hans vidner og andre, som skal indstævnes, er en del uden provinsen, til 1. marts 1742, såsom julen desmidlertid indfalder.

fol. 332:

Den foran den 18. maj på folio 282 citerede tingsvidne fra Nørvang-Tørrild herredsting dateret den 29. april angående fem stude, samme tingsvidne lyder således som følger: [= > AO2 246] Mathias Hansen, kongelig maj. ts byfoged i Vejle og herredsfoged i Nørvang-Tørrild herreder, Søren Rasmussen Egtved, by- og herredsskriver sammesteds, gør vitterligt, at år 1741 lørdagen den 29. april på benævnte Nørvang-Tørrild herredsting mødte for os i retten på fuldmægtigen fra Sønderkov sr. Jens Bachmann hans vegne Simon Pettersen fra Refstrup, som æskede og begærede tingsvidne udstedt i den sag, han contra Christen Jensen Gerndrup i Brørup sogn den 22. april næstforhen han anhängiggjort anlangende nogle stude, benævnte Christen Jensen Gerndrup sig

egenmægtigvis skal have bemægtiget med videre, hvis herom ført er. - - - Christen Jensen Rytter af Gerndrup er stævnet til at påhøre vidner (mødte ikke), og som vidner er stævnet Christen Madsen og hustru Birgitte Mortensdatter af Trollerup og deres tjenestekarl Otte Frederiksen samt Mikkel Jensen af Søslev. Sidstnævnte meldtes syg og sengeliggende og blev derfor afhørt af to dertil udsente vidner. Sagsøgerens påstand er, at Christen Rytter har bemægtiget sig tre af fem stude, som Jørgen Thomsen af Dover skal have indkøbt til jægermester Bachmann, og ikke har villet aflevere dem trods ordre derom fra hans herskab forvalteren på Estrup med den påstand, at det ikke var Jørgen Thomsen, der havde købt dem, men de derimod af broderen Peder Thomsen var blevet opostaldet i Hulvad og dernæst overdraget til Christen Rytter som betaling af gæld. Det er tjenestekarlen Otte Frederiksen og Mikkel Jensen, der har drevet studene til Hulvad. - - Spørgsmål til Christen Madsen og hustru:

1. Om Christen Madsen i efteråret 1740 havde solgt til Jørgen Thomsen af Dover nogen stude, da hvor mange og hvad kulør.
2. Hvorhen de samme har leveret og til hvem.
3. Af hvem de blev modtaget og betalt.
4. Hvorledes betalingen skete.
5. Om Peder Thomsen i Dover afvigte sommer eller denne vintger havde været i Trollerup eller købt noget af dem.

Hertil vidnerne svarede:

1. Christen Madsen havde solgt til Jørgen Thomsen i Dover sidste efterår 3 sorthjelmede stude; siden på hans hjemrejse fra Skanderborg marked købte atter af Christen Madsens hustru ... gråhjelmede stude.
2. Deres svend eller tjenestekarl navnl. Otto Frederiksen blev af dem befalet at drive disse stude, nemlig 5 stykker, til Hulvad og der at levere dem til Jakob Jensen sammesteds.
3. Jørgen Thomsen betalte dem pengene for bem.te 5 stude i deres hus straks, så nær som 19 sldlr., hvilke han dem med deres karl, som studene til Hulvad hendrev, tilsendte.
4. Vidnerne svarede at de d... indhold udi næstforrige 3. post havde besvaret, hvortil ... refererer.
5. Peder Thomsen af Dover havde ikke været i deres hus siden påskedag 1740 før end nu for 14 dages tid ungefær; harf ej heller nogen sinde afkøbt dem nogen levende kreaturer.

3. vidne, Christen Madsens tjenestekarl Otte Fredriksen:

1. Hvor han havde tilligemed sin medhjælper leveret de af sin husbond og madmoder til Jørgen Thomsen af Dover solgte 5 stude. - Vidnet svarede, at han tilligemed Mikkel Jensen af Sødover havde leveret dem til Jakob Jensen i Hulvad.
2. Af hvem samme på dette sted blev modtaget. - Vidnet svarede, at Jakob Jensens hustru tog imod studene og nhjalp dem samme ind i huset, og derefter henimod aften kom Jørgen Thomsen af Dover til Hulvad og leverede vidnet de resterende købepenge, neml. 19 sldlr., som han siden ved hans hjemk,olmst til hans husbond Christen Madsen i Trollerup leverede.

4. vidne, den sengeliggende Mikkel Jensen af Sødover:

Han havde bekendt, at han tillige med Otte Fredriksen nu sidste efterår Allehelgens dags tider havde drevet 5 stude til Hulvad for Christen Madsen af Trollerup, som de til Jakob Jensens hustru sammesteds leverede og dem hjalp at indbinde. Noget derefter henimod aften kom der en mand til Hulvad navnl. Jørgen Thomsen og leverede til Otte Frederiksen for bemeldte stude resterende købepenge.

fol. 333:

Den her foran på folio 328 citerede synsforretning over Sønderskovgårds jordere og marker.

AO2 247, fol. 334:

Den på folio 328 citerede indlæg under Peder Sørensen og Peder Hansen af Nørboelling deres hænder betræffende quætioner til syndmænd: Kgl. heredsfoged sr. Bierum. Vi holder os til vores påanke i fornøden tilfælde og om nødigt eragtes, et syn til tid og sted, siden husbonden eller ... har synet det, han ville, men ikke til vort nytte. Thi beder vi ydmygst, at synsmændene, før de aflægger ed på synet, svare på efterfølgende poster:

1. Om de har forefunden 10 tægter, hvoraf de 9 i haven er gjort.
2. Om der ikke fandtes fra Møltoften til Pulslundlam 10 tægter, der i fordom tid var til hovedgården i brug og det øvrige til forte fædrift.
3. Om de ikke har befunden 2 store tægter, som trælboenderne har opbrudt af tør hede, mose og kær.
4. Om ikke og ... mose kunne våren uørkelig formedelst moser og kær, de trælboenderne og har måttet ørke og dørke, så vidt Sap strækker sig.
5. Om de ikke har efterset de 4 kobler vesten gården, som og af trællene er opbrudt af skovjord.
6. Om de ikke har efterset Fårehus mark og derfra om til Kokhauge og af trællene opbrudt i hede denne husbonds tid.
7. Om de har efterset, hvorledes skov, som ligger i Brørup sogn, hvor trælboendene har brudt, ørket og døærket jorden samt bygget 2 fald, og efterset grundbrækmark, som nu bliver indtaget i to tægtger til Ågesbøl møllevej.
8. Om synsmændene synede, hvad der kunne falde hvert år til indtægt, og om det var muligt, bønderne kunne føre gøde fra gården så lang vej; thi det har ikke våren forhen. Forestående poster bedes dommeren efter loven tage svar på fra synsmændene som med indlægget indføres.

Den her foran på folio 329 citerede opsættelse (fra rådmænd Schultz).

AO2 248:

Torsdagen den 7. december 1741:

Kontraspørgsmål til Hans Gabel og Niels Nørgaard af Nyby d. 30. nov. 1741 angående de af Christen Rytter hr. hofjægermesteren tilhørende bortsnappede 3 stude:

1. Om vidnet ved, hvem disse af ham omvundne stude, som han efter angivelse d. 3. nov. 1740 skal have vurderet, tilhørte, og hvem til samme var den rette ejermand.
2. Hvoraf vidnet ved disse omstændigheder, hvem ham sligt har tilkendegivet, eftersom sådan udsigende ej for sandfærdig kan af vidnet beediges, uden at han selv havde været overværende, da studene blev købt, og ført til hvem, og i hvis navn de blev indkøbt.
3. Af hvem vidnet til den omvundne forretning var blevet beordret eller b... og om det var sket mundtlig eller skriftlig. Item på hvad tid og sted.
4. Hvad ham derfor til Bretaling var lovet eller betalt, og af hvad årsag han sig så villig dertil lod finde, eftersom han af ingen rettens eller øvrigheds personer var udmeldt eller magt given til denne forretning.
5. Efter hvis ordre han gik til Dover d. 4. nov. 1740, og hvad ham derfor blev lovet eller betalt.
6. Af hvad årsag vidnet nu siger d. 4. nov. at være gået til Dover, da dog han selv forhen inden retten har tilstået såvel skriftlig som mundtlig, at sligt var sket d. 3. nov., og hvem nu således har underrettet ham at udsige.
7. Af hvad årsag Peder Thomsen i Dover havde adspurgt vidnet, om han ikke havde været ved Jørgen Thomsen ibm., og om han ikke derved havde tilstået, at han intet med studene havar haft at bestille.
8. Om Peder Thomsen samme tid udsagde til vidnet ved de ord, vidnet så letsindig har hensagt: Hils dem, nu kan og må de beholde dem, at Peder Thomsen ville eller kunne være hjemmelsmand til samme, og om de tilhørte ham, og om han ville eller kunne holde dem fri for hver mands retmæssige krav, på- eller tiltale, eller om han ikkun de afvundne ord parrailerte og af skertz for at blive vidnet kvit og for at fly ham nogen at løbe med /: siden han fornam, han ej ordentlig af retten var udskikket :/ har henpladderet, allerhelst han ved en protestionsskrift her inden retten nægter [=> fol. 335] såvel studene ej at have tilhørt ham, som og at være Christen Rytter noget skyldig.
9. Hos hvem og på hvad sted han først fandt Peder Thomsen i Dover.
10. Om han vidste, just på hvad sted han opholdt sig, før end han kom til ham, eller hvem man sligt havde tilkendegivet, og hvem der således i Dover by gjorde ham anvisning på, hvad sted han opholdt sig og blev dunden, siden han den tid, neml. Peder Thomsen, ej var bosiddende.
11. I hvis(?) nærværelse han først talte med Peder Thomsen, og om der var mange eller få hos, item hvor mange og hvem det var.
12. Hvorledes det kom sig, at Thomas Jørgensen ... til dem og på hvad sted, og om han kom af sig selv, eller der var bud efter ham, og hvem buddet var.
13. Af hvem vidnet nu 4 tingdage tillige godviolligen er formået til ting, eller om det ham er befalet og af hvem.

14. Hvad ham er betalt for så mange tingdages rejse, eller og lovet at betale og af hvem, eller og i vidrig fald af hvad årsag han så ofte modparten til faveur godvillig er mødt for reten.
15. Om der ikke enten af Christen Rytter eller andre det måtte være, under hvad navn det nævnes kan, er talt med vidnet om, hvis han skulle vidne og hvorledes, og af hvem sligt sket er.
16. Hvoraf vidnet ved, at studene i Peder Thomsens navn i Dover, Jakob Jensen i Hulvad var bleven tildreven, og af hvem han det har hørt.
17. Om intgen talte med vidnet om, han enten studene for meget eller lidet skulle vurdere.
18. Om Peder Thomsen var nærværende ved samme vurdering.
19. Om vidnet ikke selv af Christen Rytter har hørt sige, at Peder Thomsen og ham skulle være noget imellem, og at han derfor tog studene til sig.
20. Om Peder Thomsen tilstod, da vidnet var hos ham, at han var Christen rytter penge skyldig eller ikke, og hvor mange.
21. Hvor mange og hvem der hørte det mere end vidnet, at han sligt udsagde, og om han derved gav eller kunne give forlov, at Christen Rytter måtte eller kunne gøre sig betalt i de quæstionerede stude, hans broder hr. hofjægermesteren havde tilkøbt.
22. Om vidnet ikke er beslægtet eller besvogret med Christen Rytter og hans kone, og hvor nært.
23. Om vidnet ved eller er vitterlig, at Peder Thomsen nogensinde har solgt Christen Rytter de quæstionerede stude, og hvor mange penge, item hvem ved sådant køb var overværende, og når og på hvad dag og sted det skete, samt hvoraf vidnet ved det.

fol. 335:

Den på folio 330 citerede lovdag i sagen indstævnet af Jens Termansen i Ribe contra en del hans debitorer i Gørding-Malt herred.

AO2 249:

Torsdagen den 14. december 1741:

Knud Jepsen i Eskelund lod idag første ting oplyse en sortstjernet 5. års hest med hvide hår i halen, som han har optaget på Estrup mark.

Torsdagen den 21. december 1741:

AO2 250:

Knud Jepsens 2. fremlysning.

Sentence i Jens Termansens sag ctr. debitorer.

Skads-Gørding-Malt herreder 1736-47

1742

Da det er kopien af tingbogen på ArkivalierOnline, der er grundlag for denne ekstrakt, vil der være henvisninger til løbenumrene i den: AO x).

I Jesu navn torsdagen den 11. januar 1742:

Den sortstjernede 5. års hest fremlyst for 3. gang.

Sentence i Jens Termansens sag ctr, debitorer.

AO2 252:

Torsdagen den 15. februar 1742:

På vegne af velædle Termann Madsen til Nielsbygård mødte for retten sr. Christian Lundt fra ibm. og fremstillede 2 varselspersoner Anders Tygesen fra Nørre Holsted og Henning Nielsen fra Sønder Holsted, som havde indkaldt Peder Normann Lintrup -- formedelst I eder skal have pådraget kgl. skatter, landgilde og forstræknings betaling med mere eder brugelig omgang stedet til vanmagt, og desårsag end og været beføjet at lade annotere og registrere det ved stedet befindende kreaturer ... og bohavne med videre og derpå et lovl. forbud ankyndiget, [= > fol. 337] ... det levende eller dødt under hvad navn haves kan, stgedet at fravende, forhandle eller forstikke, hvilket forbud med alt ovennævnte han ved dom til sagens uddrag agter af retten af få konfirmeret. Stævn,ingen er forkyndt for Peder Johansens bopæl i Lintrup. - Lundt saggav Peder Johansen og producerede en taxationsforretning over hans ejende effekter, vurderet af Niels Jakobsen og Wilhelm Johansen fra Lintrup. - Peder Johansen mødte og gav til svar, at han intet imod det over ham producerede havde at indvende, men formodede en nådig husbond og en mild dommer. - Lund fremstillede 2 forbudsmænd, Niels Jakobsen og Woilhelm Johansen i Nørre Lintrup, ved hvilke Peder Johansen var blevet forbudt intet, under hvad navn haves kunne, levende eller dødt, stedet at fravende, forstikke eller forhandle af alt, hos ham i gården befandtes, men dertil at blive ansvarlig uden noget deraf at forøde til videre sagens uddrag. Lund begærede forbudsdom. - Rettebn kendte den af Christian Lundt gjorde forbud og sekvestration ved magt. - Lundt satte i rette med formodning og påstand, Peder Johansen [= > AO2 254] af retten bliver tilfunden at betale og godtgøre ham den skyldige restance (m.m.) og have sit fæste forbrudt, og om han ikke formår at betale, om han ikke da bør cobndemneres til Bremerholm eller skufkærren at arbejde for hvis betaling ej hos ham kan tilstrække, andre lige nachlæssige til afsky. Sagen optaget til dom.

AO2 254:

Den foran på folio 337 citerede taxation (aktiver og passiver).

fol. 338:

Torsdagen den 22. februar 1742:

For hofjægermester Bachmann mødte herredsskriver Jens Hellesen Utrup af Bobøl og forestillede 2 kaldsmænd, Eske Andersen og Mads Terkildsen af Stenderup, som har indkaldt en del Sønderskovgårds bønder og tjenere med flere for restance af kgl. skatter, landgilde, lånekorn og anden forstrækning efter dom af 23. juni 1740, som begæres fornyet, item videre for år 1740 og 1741. Stævningmændene har talt med de indstævnte selv eller med deres husfolk og naboer, undtagen Mads Terkildsens enke af Stenderup og Jakob Nissen af Bækbølling, som begge var bortrejst fra byen og nu opholder sig i sønden. [8/3](#).

Herredsskriver Jens Hellesen Utrup af Bobøl gjorde idag 1. ang tinglysning efter 2 ham tilhørende og af hans gård undvegne bondedrenge, som efter kgl. allernådigste forordning er i resererullen anført i et lægd. Den første og ældste ... 30 år, som fik rejsepas at måtte tjene uden godset indtil Michaelis dag og ej længere, men derefter ikke til bem.te tid har indfundet sig efter passets indhold til Bobøl by, Føvling sogn, hvor han er født og opfødt. Den anden, som er fornævntes broder navn. Niels Andersen, i 19. år, som næst afvigte tirsdag den 20. februar ulovligen af sin husbund /: på hvis stavn han er født og opfødt ligesom forn.te hans broder :/ hans tjeneste undveg og børtrømte. Om nogen vidste noget asf dem at sige, de da ville give deres husbond Utrup kundskab derom.

Den heroven på folio ibm. citerede kaldsseddel (jægermester Bachmann ctr. debitorere).

AO2 256:

Den foran på folio ibm. citerede restance over Sønderskovgårds bønder og tjenere.

AO2 258:

Torsdagen den 1. marts 1742:

Fra rådmænd Schultz blev i sagen, som generalinde Scholten har ladet anhängiggjort af hofjægmester Bachmann, fremsendt et indlæg ved mr. Søren Hegard fra Ribe (fol. 342-343). På vegne af hofjægmester Bachmann mødte som konstitueret fuldmægtig sr. Nicolaj Johan Ravn af Skærbæk mølle og først var begærende, at ham af protokollen måtte forelæses, hvis seneste tingdag i denne sag efter hans bortrejse er bleven protokolleret. Som og skete. Ravn, som ej noksom kunne forundre sig af oplæste, hvorledes Schultz så ublu som usandfærdig har understunden sig i min fraværelse og efter lmin afrejse seneste tingdag her fra retten i denne sag at lade protokollere, at Ravn skulle have sagt, Schultz skulle lfå en ulykke for sin umage, og ifølge en sådan usandheds påskud udbedet sig lejdesvende fra retten, da han dog vidste, at jeg efter 2 dages ophold for retten allerede var hjemrejt i mine for retten højst magtpåliggende declarerede forretninger, og foruden dette var mig umuligt at vide, hvad tid eller vej eller hvilken logemente Schultz, derf allestedes har ærende, ville tage på 3. nat fra den tid af; og er derved påbyrdet en utålelig beskyldning, ligesom jeg skulle agere stimand, da dog disse ord, som han mig har påbyrdet, aldrig af mig enten er bleven talt eller sagt, hvorfor ej alene samme beskyldning hermed Schultz som en usandfærdig påsagn at gemme og indstikke i hans egen barm(?), som forhen remitteres, men endog reserverer sig imod sådan beskyldning reservanda, ligesom jeg og formener, at hvis således er tilladt ad protocollationem, efter at jeg var bortrejt, direkte strider imod lovens pag 53. art 10 (DL 1-5-10), hvorfor jeg til tid og sted reserverr mig reservanda og ej for denne side videre vil opholde retten angående dette, såsom hans ruditet(?) nok med første skal vorde bragt for lyset og aleneste venter, at han må vorde anholdes at fremme [= > fol. 340] sin sag. - Dernæst blev fremlagt rådmænd Schultzes stævning (fol. 343). Ravn måtte korteligen forestille retten, 1) at hofjægmester Bachmann kun er stævnet for processens skyld og derimod de Dover mænd som hovedmænd, ... der skal lide dom. Det, som kan fremføres mod dette, er hofjægmesteren uvedkommende. (Flere indvendinger). - Et skriftligt indlæg fra Lorentz Hansen i Foldingbro blev fremlagt (fol. 343). - Thomas Jørgensen af Dover fremstod og fremlagde et indlæg. - Retten resolverede: Siden Thomas Jørgensen på begge sine sønners vegne har ved indlæg idag erklæret sig til benægtelse imod hvis ord og tale som de indstævnede vidner skulle kunne bevidne i sagen angående de 3 stude, da i henseende, at man billig bør vogte sig ej at tillade ed mod ed, så bliver her ej noget denne sinde antaget, hvad udsagte ord for så lang tid siden kan betræffe, mren udsat til den [26/4](#) for at afvarte den erbudne benægtelsesed lovl. aflæggelse; men hvad gerning med studenes drift og andet betræffer, derom vorder vidnerne [= > AO2 260] tilladt deres udsigende. Endelig hvad hr. rådmænd Schultzes quæstioner ved sr. Hegard fremlagt anbelanger, bliver ved protokollet til bem.te tid.

AO2 264:

Anden gng efterlyst to af herredsskriver Hellesens gods undvegne bondedrenge.

Den her foran på folio 339 citerede indlæg fra hr. rådmænd Schultz i Ribe udi studesagen lyder således: ved nærværende seigr. Søren Hegard, som står i condition hos mig, siden jeg selv er

hindret formedelst andre forretninger at hunne komme til stede for Deres ret, fremskikker jeg de quæstioner, som jeg holder fornøden at må gøre til vidnerne i den sag, Deres excellence hr. generalløjtnant og kommandant von Scholten har ladet føre på sin bonde Christen Rytters vegne mod Peder Thomsen angående de stude, han i betaling til bemeldte Christen Rytter har givet. Jeg tvivler ikke på, at mhr. herredsfoged jo lader [=> fol. 342] retten have sin gænge og se derhen, at alt hvad lovligt og billigt er, bliver fremmet, og at dette tingsvidne behøringen nu uden ophold og forevendinger af vedkommende kan blive fuldført og sluttet og mig lovlig beskreven meddelt. Jeg kan ikke tro, nogen hinder herudi nu skulle møde, siden det er så klr en sag og deres maj.ts allernådigste lov og forordninger så tydelig og fuldstændelig befaler, hvorledes her bør handles. End skulle vedkommende fremkomme med ... exceptioner, påskud og udflugter for at hndre rettens befordring og disse vidners førelse og tagelse, da protesterer jeg i kraftigste måder mod alt sådant og reserverer mig alt lovlig tiltale og påanke til vledlbørlig erstatnings erholdelse i sin tid. Imidlertid, ihvor det end går(?), venter jeg, hr. herredsfoged nu ladet dette tingsvidne tage endskab og tilsteder, det lovformelig gives mig beskreven, uden så er, at nogle af de indstævnte vidner udebliver; thi da får opsættelse ske og de udeblevne til en vis tid forelægges under faldsmål at møde for at aflægge deres vidnesbyrd. Jeg forbliver (etc.).

fol. 342:

Den her foran på folio 340 citerede rettens stævning i studesagen lyder således: En række personer nævnes, bl.a. Poul Pedersen af Brørupgård og Lorentz Hansen af Foldingbro. Forrige ridefoged på Estrup Søren Johansen stævnes for at fremlægge det brev, som han har extraheret i retten, og den seddel, Christen Rytter beråber sig på er ham frataget. Og siden Claus Nissen med hustru har haft Estrupgård under forpagtning, da sønnen Lorentz Clausen var ladefoged sammesteds, og Hans Clausen var hos dem, hvilke er bekendt omgangen med disse omdisputerede stude, Også de to studedrivere, der har drevet studene for Peder Thosem til Hulvad, stævnes.

AO2 266:

Den her foran på folio 340 citerede indlæg fra Lorentz Hansen i Foldingbro udi studesagen: Lorentz Hansen henviser til loven pag. 109 art. 14 (DL 1-13-14); mener ikke, han er skyldig at comparere eller tilkendegive sit lovlige forfald, og loven befrier enhver på at vidne om ord. Han har ikke i 3-4 uger kunnet formedelst en hæftig sygdom komme af sit hus. Han kan ikke videre erindre uden at Jørgen Thomsen af Dover mange gange har fortalt ham, at han havde købt de 3 stude til hofjægermester Bachmann og indsat dem i Hulvad, hvor de havde anholdt dem for hans broders gæld. Somme tider kan der på een dag være over 100 personer i hans hus og det derfor er ham umuligt at erindre, hvad enhver eller flere imellem hinanden descurerer, og gøre ed derom kan han slet ikke.

Den på folio 340 citerede indlæg fra de Dover mænd: Det må virkrelig såvel falde os som enhver forunderlig for, at Christen Rytter med sin angivne forsvar rådmand Schultz som formentlig fuldmægtig for ridefoged mons. Jens Astgrup på Estrup, der ellers er forsvar for godset, kan tillades tid efter anden med så lange opsættelser, udflugtter og lovstridigheder at forhale dette af dem forstævnedes tingsvidnes erholdelse for at se os som hans kgl. maj.ts tjenere ruinerede med en indstævning efter anden om at trække os fra vores værneting udi fyrstendom Slesvig ind til denne ret udi Nørrelykkald tvært imod vores indvendte lovgrundede protest og lovens frelse fra sådan

vidtløftighed og omgang, pag. 8 art. 3 (DL 1-2-3), pag. 112 art. 24 (DL 1-13-24), pag. 109 art. 14 (DL 1-13-14) og pag. 111-112 art. 21 et 22 (DL 1-13-21.22) og endelig pag. 115-116 art. 1 (DL 1-14-1), hvorved vi ej alene er geråden i stor armod men endog, om sligt længere skulle vedvare, måtte forårsage hans kgl. maj.ts godsbesvækkelse. Så for at vise alverden vor frelste samvittighed, at der under sagen, at studene til jægermester Bachmann er indkøbt, er inten urigtighed i hvadsomhelst de påberåbte og i stævnemålet navngivne sammerottede [= > fol. 344] og udi et land imod os udi fyrstendømmet ophidsede vidner, enten ved venskab, svogerskab eller ...agtighed med hverandre udi onde og ulovlige gerninger, som hans kgl. maj. vel ventelig herefter bliver oplyst om, kan fatte i sinde os at påsige, agte vi ved vores værneting ifølge de beneficia, loven bevilger, imod dem en formelig deposition om sagens sammenhæng, studenes indkøb, drift og leverance i Hulvad at gøre, alt ifølge det forhen førte tingsvidne ved Nørvang-Tørrild herredsting, så hvis vidner modparterne kan have at føre, kan ifølge loven blive afvist og ... sådan uendelighed, der nu udi andet år har vedvaret, kan blive befriet med mere denne sag og dessen omgang betræffende. Thi påstår vi i allerkræftigste måder, at sagen så længe må blive i stilstand, indtil vi kan ekstrahere stævnemål for retten og sådan endelig deposition og benægtelsesed for vores værneting gøre og aflægge. Og som til sligt at præstere behøves en lang tid, dels fordi så at modparterne, som derimod skal kaldes, er uden for den provins, vi bor udi, dels og formedelst de hos os promulgeede love og forordninger strikte må efterleves og processens substantialia observeres, så formoder vi ej med retten at blive overilet, men at os til sådan edelig deposition om sagen og benægtelseseds præsting i det mindste en frist af 18 uger må vorde forundt og meddelt og sagen imidlertid her for denne ret bliver i stilstand. I vidrig fald vi solleniter protesterer imod al præjuditz og formener, om noget herimod vorder handlet, en åbenbar nullitet begås, hvorimod vi da os i så fald forbeholder reservanda jus loco ex tempore. Dette vort indlæg og erklæring vi begære læst (etc.) og os tilbageleveret ...

fol. 344:

Torsdagen den 8. marts 1742:

Jægermester Bachmanns sag ctr. hans bønder. Herredsskriver Utrup producerede en lovdag. Efter påråbelse mødte Hans Skræder fra Astofte, som tilstod sin restance. Utrup oplyste, at nogle (navngivne) havde betalt deres restance. Ønsker heller ikke dom over Jakob Nissen af Bækbølling og Mads Terkildsens enke fra Stenderup, såsom de begge er undvigte og ikke findes mere her i herredet, men hr. hofjægermesteren forbeholder sig sin ret til dem ved lovlig omgang. - Optatget til dom.

AO2 268:

Tredie efterlysning af de undvegne fra Sønderkov gods. Sagen opsat til [15/3](#).

Sentence i sagen, Terman Madsen til Nielsbygård ctr. hans bonde Peder Johansen Normand i Nørre Lintrup Han er pligtit at betale det af ham selv tilståede resterende lånekorn, gammel og ny restance af landgilde samt vårsæd, der udgør 89 rdl. 4 mk. 12 sk., så vel som gårdens besætning efter forordninge: 45 rdl. 3 mk., tilsammen 135 rdl. 1 mk. 12 sk., og i processens omkostninger to rigsdaler til sin hosbond Terman Madsen, at betale 15 dage efter dommens forkyndelse. Peder JOhansen må ikke lade det ringeste fra stedet bortkomme, før dommen er efterkommet. Hvad den irettelagte brøstfældighed på bem.te Peder Johansens huse og bygninger angår, da som sr. Terman Madsen ikke bevise, i hvad stand samme bygninger forefandtes, da han sig samme af sal. mag. Seerups arvinger tilkøbte, kunne retten ikke tilfinde Peder Johansen noget for brøstfældighed at betale.

Torsdagen den 15. marts 1742:

AO2 272, fol. 347:

I sagen om de to undvegne personer fra Bobøl mødte herredsskriver Jens Hellesen Utrup og producerede en lysning, som af sognepræsten hr. Jørgen Clemmendsen Fogh 3 søndage efter hinanden af Føvling prædikestol for menigheden er vorden oplæst (fol. 348). Tingsvidne.

AO 274:

Lovdagelsen til Sønderskov bønder.

fol. 348:

Den efter de tvende undvigte personer fra Bobøl by skete lysning af Føvling kirkes prædikestol her foran på folio 347 citeret lyder som følger med sin påskrift Eftersom det ugere fornemmes, at Lauge og Niels Andersønner fra Bobøl by, Føvling sogn her under mit gods sammesteds henhørende, som efter kgl. maj.ts allernådigste [=> AO2 276] forordning er udi resrverullen anført i et lægd, den første og ældste person Lauge Andersen gammel i 30. år fik rejsepas at måtte tjene uden godset indtil Michaeli 1740 og ej længere, men derefter ikke til bem.te tid har indfundet sig efter passets indhold; den anden fornævntes broder Niels Andersen i 19. år, som næstafvigte tirsdag den 20. februar ulovl. af sin tjeneste hos mig /: som sin husbond :/ undvigte og bortrømte, så bliver herved

udi allerunderdanigste følge den kgl. maj.ts allernådigste om landmilitzen udgangne forordning af 9. dec. 1735 ... 1. postes 7. art. herefter af prædikestolen udi Føvling kirke lyset efter memeldte ulovlig bortrømte person Lauge og Niels Andersønner af fornævnte Bobøl by, med advarsel, de sig igen til godset, hvorfra de er undvigte strax indfinder, såfremt de ikke som rømningsmænd og ufri personer efterdags vil anses. Ligeledes erindres deres moder, broder, slægt og venner, om de nogen om de undvigtes opholdssted er vidende, de da ser dennem overtalt igen at indfinde sig og derved præcavere den spot og hånhed med anden ulejlighed, merbemeldte personer sig ellers underkaster. ...

Foran indmeldt at være 3 ordentlige søndage efter hinanden af prædikestolen i Føvling kirke i menighedens forsamling offentlig oplæst test. Bækbølling den 15. marts 1742 J. C. Fogh.

fol. 349:

Torsdagen den 5. april 1742:

Velærværdige og vellærde hr. Jørgen Fogh af Bækbølling producerede en stævning (fol. 350). Vidner blev fremkaldt:

1. vidne, Niels Bertelsen af Bækbølling,
2. vidne, Niels Sørensen af Lykkeskær,
3. vidne, Peder Andersen af Føvling,
4. vidne, Peder Leervad af Bobøl:

1. Om Bækbølling i Føvling sogn er ikke beliggende på en ganske skarp hedeegn. - Vidnerne endeægtel. svarede, jo, det var så i sandhed.
2. Hvad engbund der til præstegården i Bækbølling henhører. - Vidnerne svarede: Først ligger et stk. majeng på Alling(?) bys mark, 2) to små stk. eller skifter på samme mark :/ foruden forrige, som var kirkeeng :/ som henhører til præstegården, 3) et lidet stk. på Aalo(?) bys mark, hvorpå kan avles ungefær et halv læs hø, 4) et stk. eng liggende imellem Bobøl og Tislund mark, 5) nok et lidet stk. mellem heden langt østen Bækbølling ved Føvling mark, 6) endnu et stk. eng kaldet Trud eng liggende i Stenderup bys mark, 7) et lidet stk. af 3 skår beliggende i Lykkeskærs mark, hvorpå kan avles så meget græs, som de kan straks tage med sig på vognen, 8) ved Stenderup bæk nogle kroger, som består som er ganske ringe, og 9) noget østen for præstegården som kaldes engslet og en liden sribel i Nørre Toft.
3. Om ikke den forhen ommeldte eng, der er beliggende på Abling mark, er kirken tilhørende og forundt præsten for at holde vin til kirken. - Vidnerne svarede ja.
4. Om ikke bemeldte eng er af den beskaffenhed, at han som er langt fraværende, ej kan have nogen grøde deraf år, enten i foråret eller efter høst. - Vidnerne svarede, at det forholdt sig således som spørgsmålet formelder.
5. Om ikke bem.te eng er således beliggende, at når våde åringer indfalder, den da derpå voksende grøde bliver præsten meget kostbar at lade bjerge. - Vidnerne svarede, det forholdt si gsåledes i al sandhed.
6. Om ikke det meste af anden eng, som ligger til præstegården, grænser ind til andre

bymarker, og er derforuden mos og st... hø beblandet med lyngspring og ringe til at føde de små arbejdsheste, som til avlingens drift behøves. - Vidnerne endrægtelig [=> AO2 278] svarede, at hvad eng og høbjergningens godhed anbelanger, så forholdt sig alt således, som spørgsmålet omformelder, og at det meste var beliggende udi andre byers marker, var forhen af dem forklaret, og at de til præstegården behøvende arbejdsbæster næppe kan holdes vedlige ved samme enge formedelst deres ringhed.

7. Om der til præstegården ka n have anden græsning om sommeren end som hede og den skarpe agerland, samt om samme ikke ligger ager om ager med hans naboers. - Vidnerne svarede ja, det forholdt sig i al sandhed således som spørgsmålet formelder.
8. Om der bør eller kan søs havre i nogen indtægt i mark uden landets skade og fordærvelse. - Vidnerne svarede samtlige nej, thi dersom landet blev med havre besøet, som forhen er prøvet, så gav marken ingen rug derefter formedelst dens skarpheds skyld.
9. m ikke udi Føvling og Holsted sogne såes i almindelighed så lidet havre, t tienden deraf ej kan tilstrække til at føde de små og ringe arbejdsbæster, som til lpræstegårdens avlings drift nødvendig behøves, uden at præsten årlig må købe havre. - Vidnerne svarede, at der moxen ganske lidet havre blev sået hverken i Føvling sogn eller Holsted sogn, hvorfor præsten ej desårsag kunne vente sig swynderlig nogen tiebnde i så måde.

5. vidne, Hans Jensen af Sørild,

6. vidne, Hans Hansen af Bobøl,

7. vidne, Peder Hansen af Tobøl,

8. vidne, Niels Lund af Stenderup, - som alle godvillig og uden stævnemål var mødt, som udi alle ord og meninger efterfulgte forrige vidners udsagn således i al sandhed at være.

Hr. Fogh begærede tingsvidne til allerunderdanigst forevisning på sine høje steder.

AO2 278:

På velærværdige og vellærde hr. Niels Bloch i Maltbæk hans vegne mødte herredsskriver Jens Hellesen Utrup og producerede et stævnemål (fol. 350). Gav retten til kende, at formedelst det onde og besværlige føre, at fast ingen kan komme mellem byer formedest den tyk faldende sne, desårsag vidnerne har ikke kunnet comparere. Opsat til [12/4](#).

Sentence i sagen hofjægermester Bachmann ctr. debitorer. De skal betale; ellers er deres fæste forbrudt.

fol. 350:

Den her foran på folio 349 citerede stævning fra hr. Jørgen Fogh i Bækbølling angående hans rytterhest: I anledning af forordning om rytterhestes anskaffelse og følgende ordre fra stiftsbefalingsmand von Gabel om at anskaffe og holde en rytterhest vil præsten bevise, at der ikke er tilstrækkelig græsning mm.

AO2 280:

Den på fol. 349 citerede stævning fra hr. Niels Bloch i Maltbæk angående hans rytterhest. Samme anledning som ovenfor. Vil bevise, at der ingen tilstrækkelig græsning er til at holde en rytterhest i forsvarlig stand.

fol. 351:

For retten fremkom velærværdige og vellærde hr. Peder Vinding fra Præstkær. Stævнемål (fol. 353). Vidner føres:

1. vidne, Poul Pedersen af Brørupgård:

1. Om vidnet ikke er boende og hans mark indgrænsende til Præstkær præstegårds mark. - Vidnet svarede ja, både i ager og eng er hans mark grænsende til præstegårdens.
2. Om Præstkær præstegård og mark ikke ligger både i en sandig og skarp hedeegn, så og på en hård stenal, og om den har anden uddrift og græsning end den bare hede, undtagen hvis agerland som er udslæbt efter gøde, der nødvendig bilver udlagt til græsning, siden det inten korn kan bæreg og nævnes nyling førsrte år.- Vidnet svarede, det forholdt sig således som spørgsmålet indeholder.
3. Om samme lyling er græsfuld i bunden, og mere og det ikke mestendelen bærer rørknær, hvilke heste ej vil æde, og videre om benævnte agerland, når det har udlagt nogle få år til græsning, om det da ikke springer udi lyng. - Vidnet svarede, at landet det første år var ganske åben i bunden og bar ganske lidet græs, men mesten rørknær, som hesteikke ville æde. 2. og 3. år var det beblandet med lyngspring.
4. Om alle disse foranførte ting i spørgsmålet er ikke uryggelig beviser derpå, at bunden og marken er sandig og skarp og bringer mager og ... - Vidnet svarede det er vist og så i sig selv.
5. Om der til Præstkær præstgård er anden højbjergning end det, som vokser udi moser og kær, lige fra Stengårds mark i sydøst indtil åen i nør og nordvest, og om vidnet ikke ved, at der mange steder i samme mose og kær vokser de såkaldte, katskæg, skau... sog lyngspring, beblandet blandt hverandre. Item om sådan hø er så godt som det halm, der vokser på fede og græsfulde marker. - Vidnet svarede, at det var kær- og mosehø altsammen undtagen lidet ved åen i nør, ellers var det altsammen spørgsmålet indeholder.
6. Om ikke alt foromvundne mose og kærbund, som høet avles på til Præstkær, er så begr...

med tyk mos, at det ej kan slåes, uden en del af mosset afhugges med, og om nogen kreatur af heste eller kvæg vil æde samme mos, men at det bliver nødvendig udkast i mødding ufortæret, når kreaturer har udledt og fortæret høstrående, som findes derimellem. - Vidnet svarede, det forholdt sig i al sandhed således, som spørgsmålet i munde fører.

7. Hvad beskaffenhed er det hø med det eng næstved åbrinken i nør, som er hård bund, om det ikke er overskilt med sand næst til åen og ovenfor fra åen af overalt med muldvarpeskud ilde tilredt, så lidet græs derpå kan vokse, og som samme er det meste til gården, der kan t... på, når engen er slagen, [=> AO2 282] tøjrs slag det da kan regnes for, og af hvad godhed græsse kan være, som derpå kan vokse. - Vidnet svarede, det var således, at bem.te eng næst ved åen var med sand overskyttet og ovenfor med muldvarpeskud ilde tilredt, og kunne ikke nægtes, at der kunne være over to tyrs slag at sætte en hest på, således at den kunne være bevaret for åen og bløde. Samme græsning var med katskæg beblandet, og hverken der eller nogensteds på marken noget senergræs(?) befandtes.
8. Når dette sidste omvundne ved åbrinken er indtagen, om der da i alt det andet, mose og kær, fra Stengård af i sydøst indtil åen i nør og nordvest befindes nogen sted, der kan tøjres på, med mindre kreaturet enten skal blive siddende i dynd eller og s... på jorden så beskadiges, at der ej i et á flere år derefter kan bære græs, før end det har haft tid til at gro samme igen. - Vidnet svarede nej, der var ingen tyring, med mindre jorden eller græsning der blev beskadiget efter spørgsmålets indhold.
9. Om hr. Vinding ikke stedse har holdt bolstude til plov, harve og møgvogn med mere sit avls drift, fordi han har ej græs til heste, og om han ikke er nødt til sligt, fordi heste kan ej græsses i heden, som bolstudene kan, og om han ikke har 4 af det slags til sin avls drift. - Vidnet svarede, det var således i al sandhed, som spørgsmålet indeholder.

2. vidne, Holeen Kornbech fra Hulkær mølle,

3. vidne, Søren Mikkelsen fra Hulkær,

4. vidne, Christen Knudsen fra Tislund,

5. vidne Christen Tebsen ibm.,

6. vidne Thomas Laugesen ibm.,

7. vidne Hans Jensen af Stengård og

8. vidne, Terkel Madsen ibm., - hvilke samtl. efter at spørgsmålene af tingprotokollen for dem var oplæst, endrægtelig enhver for sig fulgte foranførte første vidne Poul Pedersen af Brørupgård hans udsagn i alle ord og meninger.

Hr. Vinding fremlagde den i stævnemålet påberåbte erklæring af 16. aug. 1741. - Tingsvidne beskrevet.

fol. 352:

Niels Bloch af Maltbæk præstegård i tingsvidnesagen om rytterhest. Vidner føres: Søren Christensen, Adser Adersen, Albret Nielsen og Iver Sørensen, alle af Maltbæk, som formedelst den store faldende sne og lange vej ikke næstafvigte tingdag har kunnet møde:

1. Om Maltbæk by ligger udi anden end en skarp og ringe egn, og om den har anden uddrift end den bare hede undtagen hvis agerland der er udslæbt efter gåde og nødvendig bliver udlagt til græsning, siden det intet korn kan bære, og kaldes nylling første år. - Samtlige

- vidner svarede endrægteligen, at der ingen anden græsning var til Maltbæk præstegård eller by undtagen den bare ede og agerland efter spørgsmålets indhold.
2. Om Maltbæk præstegårds mark er af anden beskaffenhed [=> AO2 284] end de andre bymænds, om den ikke ligger ager om ager, ren ved ren med de andres, item om præstegården har nogen sær agermark for sig selv. - Vidnerne svarede, at der var ingen sær agermark til præstegården, men lå iblandt bymændenes efter spørgsmålets formelding.
 3. Om ikke bem.te mark ligge på en meget stening og grusfuld bund såvelsom sejt og hård at dyrke, hvorudover sjælden avlet noget byg og slet intet havre, uden det kan være udi en sejs agerrende, og rugkærven derover igen skal savnes. Vidnerne derpå svarede, at deres mark er stening og grusfuld, bygsæden undertiden mådelig, havre såes intet af uden i en sejt agerende, som igen savnes i rugkærven.
 4. Af retten tilspurgt, om det forhen i første spørgsmål nylling kaldet er græsfuld, item om samme udlagte agerland, når det har ligget i hvile på andet og 3. år, om det da bærer synderligt andet end rørknæer, hvilke hverken heste eller andre kreaturer vil æde. - Vidnerne svarede, at bemeldte agerland er første år meget åben i bunden, bærer ikke synderlig græs, men siden derefter noget bedre, vokse og derpå rørknæer eller såkaldt rørgræs, som hestene ganske intget deraf vil æde, men vel fæhøvederne før midsommertiden, mens det er ung og spær.
 5. Om ikke bem.te udlagte agerland, når det har haft hvile til på 4. ad 5. år, om det da ikke begynder at springe med lyng, item om ikke Maltbæk bys tilligemed præstengårdens sommergræsning er så skarp og mager, at deres små arbejdsbæster næppelig kan holde livet derved, og det alt for bundens skarpheds skyld. - Vidnerne endrægtelig svarede, at når agerlandet har ligget så længe under hvile, som spørgsmålet om formelder, begynder det med lyng at udspringe formedelst bundens skarpheds skyld, og desårsag har så slet sommergræsning, at de har ondt ved at holde deres små arbejdsbæster vedlige til avlingens drigt.
 6. Om der til Maltbæk by eller præstegård er nogen høbjergning uden det, som vokser på efterfølgende steder og ligger i fællig med byens beboeres,. såsom 1) en del omkring ved Malt kirke, om ikke samme er ganske stakket, fuld af katskæg og lyngspring, så en god karl næppe kan slå ½ eller hel læs om dagen, 2) en del ved bækkensiden, om det ikke er sur og ganske ringe hø, 3) item noget ved Egeris eller såkaldet Fårehuset, om ikke sligt er ganske stakket og fuld af mos tildels; og 4) nok noget lidet i byens fælles åmaj, om ikke samme, formedelst det bliver optrækket i foråret og efter høsten af heste og kvæg, er så ringe, at ikke engang kreaturer, mindre helste kan fødes dermed. - Vidnerne samtligent herpå svarede, at det var i al sandhed således, som spørgsmålet om formelder.
 7. Om ikke til Maltbæk præstegård er aparte et lidet stykke eng kaldet Sær eng liggende ved Askov maj, item om ikke noget af samme hø er lang og sparp og fuld af fleg, noget derimod stakket og fuldt af mos samt en del fuld af lyngspring og deslige. - Vidnerne svarede, at samme sær eng er af den beskaffenhed, som spørgsmålet om melder, beblandet med mos, katskæg, fleg, lyngsprung etc.
 8. Om der til præstegården eller af beboerne i byen nogen steds i marken bliver sået havre, formedelst bunden ikke kan tåle det. [=> fol. 353] - Vidnerne svarede nej, ej videre end forhen i 3. post afvundet er.
 9. Om det nogen sted i begge sogne bliver sået havre, hvoraf præsten kan få tiende. - Samtlige vidner på dette spørgsmål svarede, at der var ingen i begge sogne, som såede havre undtagen i Askov, som såede lidt, men af ingen betydenhed videre, end forhen forklaret er.

Tingsvidne beskrevet.

fol. 353:

På vegne af Niels Tullesen af Lintrup fremkom hans søn Tulle Nielsen, som forestillede to varselspersoner, Thomas Mortensen af Bobøl og Jens Clemmendsen af Stenderup (varsel fol. ibm.). De har forkyndt memorialen med derpå skrevet restance. Ingen af de saggivne var mødt. De blev lovdaget til [26/4](#).

AO2 284, fol. 353:

Stævningen fra Peder Vinding angående rytterhest at holde.

AO2 286:

Den i stævnemålet mentionerede erklæring: Det er et brev til stiftsbefalingsmand von Gabel: Her på Præstkær præstegårds mark, som ligger på den sandige, stenige og skarpe hede ..., går langs igennem hele Nørrejylland, vokser ingen agergræs, hvorved en rytterhest kan underholdes; her er ingen høbjergning uden kær og mosehø, der i sig selv er ej bedre st fodre med end godt halm (etc.)

Kaldssedlen fra Niels Tullesen i Lintrup kro til debitorer. Navne og gæld er anført.

AO2 288:

Torsdagen den 26. april 1742:

På sr. Niels Tullesen af Lintrup kro hans vegne fremmødte hans søn Tulle Nielsen fra Bobøl (lovdagelse fol. 355). Jens Stephansen i Tobøl og Niels Krølle i Vejen har indfundet sig med betaling, hvorfor de for doms lidelse undtages. Sagen optaget til dom.

Lovdagelsen fra Niels Tullesen.

Torsdagen den 10. maj 1742:

Sentence i Niels Tullesens sag. Debitorerne skal betale.

Torsdagen den 24. maj 1742:

AO2 290:

Fra højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann til Sønderskov blev fremlagt et skriftligt forlig mellem hans excellence høj og velb. generalløjtnant von Scholten til Estrup og Skodborg og hofjægermesteren af dato 18/3 742 angående nogle stude. Læs, påskreven og protokollen tilført.

Den heroven citerede forlig i den såkaldte studesag lyde således: Til at afgøre den sag, der for en tid lang har rejst sig af de stude, som Christen rytter i Gerndrup tog til sig i Hulvad, og hvorom længe er ventileret ved rettere, haver vi underskrevne hr. Niels Høstmark, sognepræst til Skodborg, og Peder Vinding, sognepræst til Brørup og Lindkund, den første på hans excellence høhvelbårne hr. generalløjtnant von Scholten hans vegne og den sidste på højædle hr. hofjægermester Bachmanns vegne, sluttet følgende forlig: 1) at alle prætentioner ved hvad navn nævnes kan af oven ommeldte skal herved være mellem begge høje herskaber ophævede, afgjorte og forligte, når vurderingssummen for de tagne stude, tretten rigsdaler to mark bliver hr. hofjægermesteren betalt og til omkostning een rigsdaler, så og at intet af alt hvad som ved retterne kan være tilført, skal være nogen af de høje herskaber til nogen gravemen, og studene at være tilhørende hans excellence, 2) bliver herved hans excellence forbeholden, om han [= > fol. 356] nogen prætention mod forige foged Søren Johansen for hans opførsel i denne sag skulle ville formere, og ligeledes hr. hofjægermesteren mod rådmand Schultz, 3) Christen Rytter bliver i lige måde reserveret hans foregivne hos Peder Thomsen at må lade inddrive og se sig bedst muligt for sit krav skadesløs. - At dette forlig uryggelig skal holdes, haver vi begge vores hønder undeskrevet og vore signeter hostrykt, samt og tillige aftalt, at så snart jeg Niels Høstmark kan pr. posto indhente ordres til ridefogeden Jens Astrup på Estrup, skal han på Sønderskov betale pengene til dette forligns lovlige og rigtig fuldbyrdelse. Datum Præstkær d. 18. marts 1742, Peder Vinding, Niels Høstmark. - Efter ordre fra mit høje herskab efterleve dette forlig testerer J. N. Astrup. - I lige måde efter befaling af velb. hr. hofjægermesteren underskriver J. H. Ultrup. Pengene 14 rdl. 2 mk. danske efter dette forlig er betalt.

fol. 356:

Torsdagen den 7. juni 1742:

Ole Jørgensen og Niels Jensen, begge af Gerndrup, Brørup sogn fremviste fem levende ulveunger, som de berettede at have fanget og udgravet på Gerndrup mark udi Bøgeskov kaldet, som her ved tinget blev ophængt; og var samme tvende mænd begærende deres betaling efter jagtforordningen, som dem og af retten blev tilsagt, så snart repartition over herredet ske kan.

AO2 294:

Torsdagen den 28. juni 1742:

Derefter blev læst en repartition over herredet til 7 ulveungers betaling sålydende: Eftersom Lauge Pedersen af Surhave den 2. juli 1741 og Mathias Jørgensen af Skovbølling påfølgende 18. juli hver havde fanget en ulveunge, som de enhver for sig her ved tinget [= > fol. 358] den 6. og 20. juli næstefter har fremvist og samme tid ved tinget ophængt, som den tid ikke blev lignet over herredets hartkorn, derefter 1743(!) den 7. juni er Ole Jørgensen og Niels Jensen, begge af Gerndrup i Brørup sogn fremkommen og fremvist 5 levende ulveunger, som de berettede at have udgravet og fanget på forn.te Gerndrup mark udi Bøgeskov, som ligeledes her ved tinget blev ophængt, tilsammen 7 stk. ulveunger, hvorfor bem.te mænd efter hans kgl. maj.ts allernådigste om jagten udgangne forordning de dato 8. dec. 1688 bør nyde for stykket een rdl., er 7 rigsdlr. Så haver vi underskrevne rettenw betjente ved Gørding-Malt herredsting udi allerunderdanigst følge af højstbem.te hans kgl. maj.ts allernådigste forordning i tingmændenes overværelse lignet samme 7 rdl. over Gørding-Malt herreds bøndergodsdes hartkorn således: At af hver tønne hartkorn, når proprietærernes hovedgårde, præstegårde og det øde godsdes hartkorn overalt efter forordningen afgår :/ skal betale een skilling danske af hver tønne hartkorn som meldt, enhver til sognefogederne i hvert sogn i herredet straksen på anfordring haver at betale, som sognefogederne igen her ved tinget til herredesfogeden eller hvem han dertil beordrer, inden 8 dages forløb haver at indlevere, på det vedkommende samme ulvepenge for deres umage straxen kan udtælges. Skulle nogen imod forhåbn,ing findes veigerlig herudi bem.te penge straxen, som meldt er, at erlægge, må de vente sig at blive udpantet for dobbelt så meget, som de ellers skulle give, efter allerhøjstbem.te allernådigste forordnings udtrykte befaling.

fol. 358:

Torsdagen den 5. juli 1742:

Christen Christen Glarmester af Sønder Holsted fremmødte idag for retten og tilkendegav, hvorledes han næstafvigte 18. juni af hastig ubesindighed utilbørl. havde angreben Morten Jepsen ibm. hans stifsøn Hans Mortensen, da han på Holsted gade kom kørende med et læs tørv, for samme sin herved bekendte forseelse og øvede gerning han straxen her for retten betalte til fuldmægtigen sr. Hans Fogh på Endrupholm 6 rdl., som skal til Holsted sogns skolekasse, med foromdning, han for videre søgsmål måtte libereres, og ydermere erklærede fornævnte glarmester, at han Morten Jepsen og hustru samt bøtn og husgesinde ej andet ved at påsige, end hvad ærlig og skikkelig folk i alle måder vel egner og anstår. Det samme Morten Jepsen og hustru, der begge her ved retten var til stede, lige så om forn. glarmester og hans deklarerede; og skulle efterdags /: imod forhåbning nogen videre dispute mellem dem komme, lover de at give deres husbond sligt til kende, som sådant mellem dem kunne rette og den skyldig befundne straffe. Ellers forsikrer fornævnte glarmester herved, at han ej mere, som hidtil sket er, således skulle bete sig imod Morten Jepsen eller hans, men herefter med dem at leve fredsommelig, som det en ærlig nabo vel egner og anstår. Thi skulle han i nogen formastelig måde forse sig imod dem, skal denne sag stå ham åben for. - Hans Fogh på

Endrupholm var mødt for retten på ovenmeldte Morten Jepsens vegne og gav retten til kende, at såvel velb. fr. Ehrenfeldt i consideration for Christen Glarmesters høje kerskab som for Morten Jepsen, hustru og søn var fornøjet med de anbudne seks rdl., som og til den ende af Hans Fogh blev modtaget med forsikring, at de til Holsted sogns skolekasse skal blive anvendt og til indtægt beregnet. I det øvrige var Hans Fogh på sit herskab og Morten Jepsens vegne med denne af Christen Glarmester gjorde deklaration fornøjet og i forventning til fred og enighed at stifte imemmel grander og naboer i Holsted for denne sinde ville være fornøjet, og såfremt enten af parterne herefter skulle forlange tingsvidne, det af retten måtte tillades. Som og af retten blev stedt.

AO2 296, fol. 359:

Torsdagen den 9. august 1742:

For retten fremkom på hofjægermester Bachmanns vegne sr. Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle. Fremstillede 2 varselsmænd, Terman Mortensen af Sønderkov og Anders Jeppesen af Surhave, som har kaldet sr. Otto Diderich Bierum fra Gravengård (fol. 362). Ravn lod fremlægge den lysningsseddel, efter hvilken Otto D. Bierum har ved degnen i Brørup sogn på kirkestævne ladet lyse (folio 362). Af hvilken lysning retten kan erfare, at sr. Otto D. Bierum har vedkendt sig ejendommen, hvorpå den efterlyste stak hø eller græs er vokset, og som det nu er befalet i loven, at h.. som lader lyse efter noget, skal bevise, det efterlyste er ham tilhørende, så påligger det jo sr. Otto Diderich Bierum sin lysning her inden retten med breve, adkomster eller lovfaste beviser at lovgyldiggøre, hvilken Ravn forhåber og påstår, han vorder pålagt under lovens tvang; da når sligt er præsteret, Ravn videre vil fremme hans procedurer. Derpå Ravn, ifald sr. Bierum ej godvilligen sig skulle erklære, udbad sig og påstod rettens kendelse. - Bierum erklærede, at siden det af hr. hofjægermester Bachmann for ham ankyndigede varsel klarl. udfindes, Bierum beskyldes ligesom han skulle have præjudiceret vedkommende udi den såkaldte givne første ret og ord... afgrøden på den ved Franckel å Brørup kirke tilhørende, så håber Bierum, hr. hofjægermester samme sin sigtelse med breve og lovgyldige bevis eller og på åstedet ved stabel og sten bør bevise, det Bierum sig noget kirken tilhørende har bemægtiget, samt derved godtgøre, at dito kirkeeng bør strække sig til Franchelvad. Til hvilken ende og i anledning Bierum pålagte beskyldning han hr. hofjægermester har været forårsaget at contravarsle til idag at møde eller møde lade. Og blev foestiollet varselspersonerne Petter Christian og Søren Bierum fra Gravengård, som dito varsel for retten oplæste. Samme memorial lyder således: Varselsmemorial. Som højædle og velb. hr. hofjægermester Bachmann til Sønderkov [=> AO2 298] har behaget at lade indvarsle hr. Otto D. Bierum ved Gravengård til Gørding-Malt herredsting ligesom under beskyldning, Johan Smed i Surhave udi den fæsteret, ham af hans velbårenhed på den ved Franchel å lbeliggende Brørup kirke tilhørende engs afgrøde af dito Bierum skal være præjudiceret med videre, da som han ved sig fri aldrig af ham og allermindst vitterl. sket at være, så årsages han herved, dog imod sin gode vilje, at lade contravarsle velbemeldte hr. hofjægermester Bachmann hil Gørding-Malt herredsting førstkommende 9. august at møde eller møde lade der inden retten med breve og adkomster at godtgøre eller og ved sten og stabel på åstedet behagelig at udvise eller udvise lade, hvor vidt dito kirkens tilhørende eng strækker sig til sønder ved Franchel å, som Joh. Smed ved fæsteret af den skal være forundt afgrøden som meldt sig at tilegne, eftersom Bierum ej tilholder sig nogen

engbund dito kirke tilhørende, men alene hvis han siden ankomsten til Gravengård i mange år ulast og ukæret til tinge i rolig possetion og hævdfæstelse, hvoraf en stak hø uden foregående videnskab dette år er borttaget, det han formener således at tage sig til rette ganske lovstridigt at være, der formodes af deres velbårenhed såvel alle lovkyndige tilståes. - Til samme tid og ting indvarsles Johan Smed af Surhave under eders faldsmål efter loven for udeblivelse at møde og på spørgsmål at vidne og forklare, hvis I til oplysning kan være vidende såvel engbunden angående, hvorpå græsset og det quæstionerede hø var groet, som og om høets borttagelse af dito engbund, om titbemeldte hr. hofjægermester Bachmann behager dette at anhøre eller anhøre lade, såsom Bierum efter de hos eder æskende bevisets tilhold med hvis videre til oplysning i sagen fremmet vorder, agter over den skyldige, der sig selv har rettet høet som meldt sig at bemægtiget og af engen borttaget, lovbillig dom til skadesløs erstatning at erhverve. - Forberørte varselpersoner forklarede, at de samme memorial idag 8 dagelovl. forkyndte først på Sønderskov, hvor de talte med Niels Gruum sammesteds, denæst i Surhave, hvor de talte med Johan smeds hustru. - Bierum æskede de forhen anførte lovbillige beviser af hofjægermesteren eller Nicolaj Ravn. -- Ravn måtte erfare, at sr. Bierum ikke alene ved lysning som leldt har tilegnet sig grunden og dens afgrøde, men endog udi hans contravarsel /: hvilken hvor vidt kan vallidere, [= > fol. 360] siden samme ikkuns af sr. Bierums tvende sønner er afhjemlet, overlades til dommerens skønsomhed /: skyder sig til hævdfæstelse, da at han ej vil tale om, hvad connivence der kan begåes, hvor marker og ejendomme således som her grænser til hveandre. Thi somme af frygt for en urolig nabo samme, som ikke er ejer men fæstehaver, fortier(?) den uret, dem vederfares, og tænker de taber intet derved; ja måske vel og dem, der aftaler sligt på en egen måde sig til fordel /: hvorved Ravn forbeholder sig reservation i sin tid til yderligere explication og protest i fornøden tilfælde efter sagens beskaffenhed /: Så påstår han, at det er ikke nok, sr. Bierum siger i hans varsel, han har hævdfæstelse, men han bør sligt bevise. Thi at hævdfæstelse ej kan bestå alene i et slags possetion og brug, men tillige udi et på possetion eller brug erhvervet lovligt instrument, sligt kan retten se udi de ord "uden anden adkomst at fremvise", alt udi lovens 5. bog 5. kap. 1. art., hvilke ord giver det klart, at her skal være et hævdfæstelseinstrument, som kan lægges frem i retten, ja mere om retten vil consilliere ovenmeldte 5. kap. 1. art. med dito 5. art., som taler om lavhævdfæstelse, så kan de jo se, at hævdfæstelse skal bevises, og lige så lidt som lavhævdfæstelse, uden det til tinge stadfæstes, lige så lidt kan og hævdfæstelse. Thi ellers kunne der under navn af hævdfæstelse utålelige uretter for ejerne forøves og i særdeleshed i sådan en casu som her, hvor der er en kirke, der ejer engen /: Det være langt fra, at hofjægermesteren vil have noget af sr. Bierums ejendomme eller tilhørende, men i kraft af hans lysning og hævdfæstelsens påberåbelse i hans contraadvarsel urgerer han under tvang af loven, at sr. Bierum bliver pålagt begge hans påberåbende adkomstfundamenter at bevise og fremlægge. thi har han et lovl. tinglyst hævdfæstelse, æsker hr. hofjægermesteren ingen anden skødebreve eller adkomst,; men dette æsker han ifølge contravarslet fremlagt for deraf at erfare, hvad, hvorudi og hvor vidt det stævnedede hævdfæstelse strækker sig, for at se, om det rækker sig til den plain og plads, hvorpå det efterlyste og bortførte hø er vokset og avlet, samt at vorde lovl. under... om markskel imellem sr. Bierums mark og eng sant kirkens eng, hvilken uden tvivl ved ... og en grøft for vejen skal være kendelig adskilt. Og endelig hvad Johan Smed betræffer, da erklærer han sig som en fæstende eller lejende i sagen at være impliceret og påstår befrielse for tvang at blive forelagt at vidne i egen sag, men derimod håber, at sr. Bierum som sagrejser bør hvis han af ham formener at være sket for nær, lovl. at bevise alt i følge loven, og holder sig første tingdag til under reciprocation af lovens beneficia pag. 958 art. 7 (DL 6-15-7) samme at kunne præstere. - - Bierum, som havde anhørt mr. Ravns vidtløftige og dels unødige og unyttige tilførte i det, han melder om Bierums sønner, ligesom de ej skulle kunne anses lovtilladel. udi hvis de forkyndet haver, neml. contravarsel, det holder Bierum for unyttig og alene fyldekalk, eftersom sr. Ravn [= > AO2 300] har

betjent sig, eller og hans principal hofjægermester Bachmann jo i lige tilfælde betjent sig af en sine egne domestiquer, så er jo sligt unyttig; hvad sig for det 2. angår hans vidtløftig anførte raisonnemangs, neml. 1) at somme som ikke er fæsteejere og taber intet derved, det er Bierum uvedkommende og derfor agter den post usvarværdig, og hvad sådant kan tjene til sagens oplysning, henstilles til vedkommendes eftertanke. Det 2. derpå følgende af mons. Ravn fremførte, neml. somme som er hans ... ejere og tænker, de taber intet derved, hvortil Bierum ej vidtløftig agter at svare, såsom han ikke er nogen fæstehaver. Men at monsieur Ravn ved dito hans tilførte ligesom giver til kende at kunne vide dens tanker, som ej er ejer, når han siger, sådan en intet taber derved, skulle han befinde sig så oplyst at vide et menneskes tanker, har del alvidende Gud meddelt ham et større pund derudi end andre nu i disse tider befindende mennesker, hvorfor han ham og med mere hans velgerninger har at takke. 3) At han fremfører, kan tænke sig til fornøjelse, at der jo måske vel og den, der aftaler sligt på en egen måde sig til fordel, udi hvad poster og materie han samme anfører, viser hans tilførte. Og skulle han dermed sigte til Bierum, bedes tjenstl. det her i retten nu at tilkendegive; og så læge erager Bierum sligt unødigt at besvare, ved ej heller, hvad sådant hans tilførte og foregivende nytter eller tjener til nogen oplysning i denne sag, men efter Bierums formening alene extravagant, og skal mr. Ravn aldrig af Bierum blive disputeret den reservation, han sig tager forbeholden efter hans tilførte i sin tid, til yderligere explication og påstand efter hans foregivende i sin tid, og synes Bierum efter sin uforgribelige tanke, at alt sådan, som han tænker sig til at tage reserveret, det kunne jo vel uden samme her at tilføre stå ham frit for, så Bierum ikke begriber sådanne procedurer, der ikke tjener til sagens oplysning, al den stud det uden bevis befindes ledsaget, og desårsag efter Bierums formening ej at kan anses for andet end unyttighed. Hvad sig ellers sagen angår, hvorudi han vil betjene sig af hans maj. ts allernådigste lov 5. bog 5. kap. 1. art., så kan samme jo henhøre til at betjene sig af i denne sag. Thi om der befandtes tyve års hævde, så kunne jo ingen adkomster drive det tilbage, ikke heller var pligtig nogen adkomst at fremvise, med mindre det bevises, at han havde det enten til pant eller i forlening eller forsvar, men derimod tilholder Bierum sig på følgende alligerede annernådigste lovs 5. kap. 3. art. (DL 5-5-3), som i munde fører disse ord: Haver nogen ejendom i hånd og havendes værge og anden mand siger den [= fol. 361] sin at være, da er den, som i hævde haver, ihvor få år det er, ikke pligtig til at føre adkomst til stede, med mindre den, som søger ejendommen, fører sine bevisninger frem, hvormed han ejendommen vil vinde. Når nu hofjægermester Bachmann behager at bevise at have nogen ret Brørup kirkes ved Fanchel å beliggende tilhørende eng udi den engkrog beliggende ved Franchel å, skal det være langt fra Bierum sig noget deraf at tilegne eller i ringeste måder kirkens tilhørende sig at tilegne; men siden det er hans velb. hed hr. hofjægermesteren ikke ubekendt, at samme engkrog har været uunder possetion af Bierum i mange år, siden han kom til Gravengård, allerhelst da han i egen person tillige med nu afdøde skovrider Brandt med flere var på åstedet på engkrogen ved Franchel vad, han den gode herre nu vil at skal henhøre under titbemeldte Brørup kirkes ved Fanchel å beliggende, efter at den nu afdøde og da fæstehavende for ham havde indklaget og tilkendegivet, Bierum sig samme engkrog da tilholdt, som han sig endnu tilholder, havde den gode herre da befund. at haft nogen ret til dito engkrog, hvorfor da ikke forsvaret samme med bevis under kirkeeng at skulle henhøre; så kunne sagen nu have været afgjort, og man ej nødvendig siden at leje den af Bierum. Og lige så lidet som bem. te herre siger sig eller mons. Ravn på hans vegne, intet at vil have af Bierums tilhørende ejendom, lige så lidet om ikke mere er Bierum intentioneret at berettig sig noget af kirkens tilhørende enge, men falder Bierum hel forvunderlig, at om hofjægermester Bachmann havde forment til bemeldte engkrog ved Franchelvad beliggende under tit ommeldte kirkeeng at henhøre, hvorfor han da ikke forsvarte afg. Anders Gravengaard dito engkrog, eftersom han kirkeengen i fæste havde. Hvad dette kan anses for, han nu efter så mange års forløb desuanset

sig samme krog, som fornemmes, vil berettige under kirkeengen at skulle henhøre, indstilles til hans egen og alle bekendtes retsindige eftertanke, hvorfor Bierum inhererer sin forhen formenende billig begæring, at eftersom hr hofjægermester udi sit varsel ligesom beskylder Bierum Johan Smed i sin givne fæsteret af ham skulle være præjudiceret, da som sligt jo er ret stævnemål(?), så håber Bierum samme af vedkommende lovbillig bør bevises, hvorudi det skal bestå, at Bierum ham udi den givne fæsteret kirkeengs afgrøde sig at tilegne at have ... præjudiceret, såsom hvo der sigter, bør lovlig at bevise. Hvad sig mons. Ravns tilførte angår Johan Smed betræffende, som skal være en fæstende eller lejende efter hans sigende i sagen at skulle være impliceret og påstår til befrielse for tvang at blive forelagt efter Ravns sigende i egen sag, så vil Bierum forhåbe, at som han ikke ved ... nogen sag i så måde, de kan befri ham, jo efter lovl. stævnemål bør møde på spørgsmål at forklare, hvis han om engkrogen ved Franchelvad til nødvendig oplysning, hvorfor Bierum [= > AO2 301] af retten tjenstlig begærede mem.te Johan Smed ikke alene for sin idag udeblivelse tilbørlig må vorde anset og efter lovbillighed forelagt, om han ej nu idag skulle indfinde sig, under lovens tvang at møde sin sandhed til oplysning, hvis han kan være bevidst at meddele og afvidne. Thi om han end skulle være den, der høet har borttaget, hvilket ej endnu enten af citanten eller ham selv oplyst er tilstanden, så bør han jo vidne om engkrogen det, han til oplysning er vidende, særdeles om hr. hofjægermester vil dito krog kirkeengen at skulle tilhøre, ja endog at forklare, om han samme krog af hr. hofjægermester haft haver og haver i leje eller fæste. Ville sr. Ravn erklære, om hr. hofjægermester titommeldrte engkrog under kirkeengen sig vil tilegne og Johan Smed samme som under kirkens eng eller krog tilhørende at have lejet eller fæstet, skulle det være Bierum en særdeles fornøjelse (... en del vanskeligt læselig tekst ...) - - Ravn på det af sr. Bierum udi protokollen bragte unødigt noget at svare, såsom den hvern er funderet i lov og ret ... end ikke med den sunde fornuft. Hans hoved- og eneste påstand er i særdeleshed lovens pag. 757 art. 3 (DL 5-5-3), og når da retten behagelig vil ovderveje dette, så er jo sr. Bierum skyldig efter det imod ham selv stridende argument, at han har den af ham påberåbt hævde (videre diskussion). -- Retten resolverede således: At som mons. Bierum udi cin contravarsel beråber sig på hævde og possession, så haver han også samme så vel som den fra ham udgivne lysning med bevis at legitimere. Da, når hvilket er præsteret, har mons. Ravn at contrabevise, hvad ret og adkomst han formener sig at have til omdisputerede englplain.Thi hviler sagen under opsættelse til [30. august](#).

AO2 302:

For retten mødte Peder Johansen af Sønder Holsted og producerede en stævning (fol. 363). Opsat til [16/8](#).

Følger her indført efterfølgende dokumenter, som idag d. 9. aug. produceret, lyder efter hinanden således:

Den memorialvarsel fra velb. hr. hofjægermester Bachmann citeret på fol. 359 lyder som følger:
Memorial for varselsmændene: På højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann til

Sønderskov hans vegne og udi hans navn skal vi indvarsle eder, Otto Diderich Bierum ved Gravensgård at møde på Gørding-Malt herredsting torsdagen d. 9. aug., hvor han vil æske af eder under lovens tvang, at eftersom det er ham kommen for ørene, hvorledes at I afvigtge søndags ved Brørup kirke har ladet lyse efter en staka hø på engen ved Franchel å og det med særdeles expressioner ligesom kunne vindicere eder ret til ejendommen, stakken var samlet af og stod på, item at noget ulovligt eller ligesom under navn af tyfnet eder skal være frakommen, så vil velbem.te velb. hr. hofjægermester, der har givet Johan Sørensen Smed udi Surhave fæsteret og derved ordre at tilegne sig fgrøden af den ved Franchel å liggende Brørup kirke tilhørende eng, påstå, at I inden retten skal legitimere ovenmeldte eders lysning ved lovlige breve, adkomster eller lovgyltige beviser, og hvis sligt for eder skulle bryste, da at stande til rette ej alene for det factum, at eder ved afslæt kan være begået, men endnog at give satisfaction og erklæring til vedkommende for eders udi ovenmeldte lysning brugte skrivemåde, ca citanten udi alt efter de af eder æskede bevisers indhold samt hvad andet i sagen til oplysning kan tjene og vorde fremlagt vil efter hans i sin tid agtende irettesættelse vente til bestemt tid efter loven dom over eder, tagendes med eder hvis I kan vide eder til befrielse.

Den udi stævnemålet mentionerede lysning lyder således: Otto Diderich Bierum ved Gravensgård lader lyse efter et stak hø, ham af engen er borttaget siden den 26. juli om eftermiddagen, da det med mere var reven i tør hø og på engen ved Franchel å og vad opstakket, om nogen kunne gøre nogen oplysning, hvo den vaeret haver, høet så ulovtilladeligt /: om ikke tyvagtig /: af engen der meldt haver borttaget. Datum Gravensgård den 27. juli 1742. O. D. Bierum. - På begræing af Brørup kirkes patron attesterer jeg at have oplæst denne lysningsseedel på Brørup kirkestævne efter anmodning af monsiumr Bierum på Gravensgård Dom.ca 10. post. Trinit. Test. C. S. Frøelund.

fol. 563:

Her indført en rettens stævning til vidners førelse fra Peder Johansen af Nørre Lintrup contra mons. Termann Madsen til Nielsbygård: Peder Johansen i Holsted sogn finder sig højilige forårsaget at bevise hans allerunderdanigste andragende angående hans påboende gårds opbyggelse, rydning og deslige, da han udi øde moser og hede optaget den, ligesom og da den var i fuldkommen stand for 15 år siden ved ildebrand er bleven i aske lagt, hvorover han ganske blev forarmet, siden han ingen hjælp af husbonden til gårdens opbhggelse er forundt, årsaget formedelst hans nu havende husbonds omgang ved at frata ge ham hans ejendom og gøre ham husvild til at søge et tingsvidne den 9. aug. førstkommende af efterfølgende, som herved lovlig indstævnes at møde på Gørding-Malt herredsting forbem.te 9. aug., nemlig Poul Pedersen i Brørupgård, Niels Hansen af Gørklint, Tue Lassen ibm., Jens Tøggersen i Favrskov, Jørgen Sørensen ibm., Godske Christensen af Nørre Holsted, Andes Nielsen og Niels Nielsen sammesteds, Niels Christensen, Christen Jensen og Iver Nielsen i Sønder Holsted, Lauge Pedersen i Surhave, Niels Jakobsen og Jens Pedersen i Lintrup, Laurids Sørensen i Favorskov, Christen Olesen, Tøgger Andersen, Jens Nielsen og Anders Madsen i Nørre Holsted, Thomas Christensen, Jens Bertelsen, Morten Jepsen, Niels Pedersen og Peder Olesen i Sønder Holsted, som han begærer af retten under ed at måtte tilspørges: Først om de ikke er bevidst, at han har taget gården i Lintrup udi øde moser og hede og den selv opbyggt. 2) om ... samme gård i Lintrup for omtrent 15 år sidebn er brændt og lagt i aske, hvilket han igen påny har

opbyggt og besat efter fattig lejlighed uden husbondens hjælp, dog at sal. Søren Nielsen Seerup eftergav ham al den restance, som da hæftede på gården. - Ligeså stævnes til samme 9. aug. Thomas Hansen i Lindtrup, Jens Mortensen i Sekær, Peder Mikkelsen i Sekær og under ed, som haver følget Peder Jensen og Wilhelm Johansen, hvad ordre de havde og hverhen citantens kreaturer(?) skulle føres og til hvem. Sammeledes stævnes Knud Pedersen i Nørre Holsted og Anders Tøggersen ibm. for at forklare, hvad tid de har taget citantens boskab og løsøre bort, og hvor meget og til hvem de har henført samme. Ligeså og under samme ed at udsige, om de ikke på påskedag sidst afviget var hos citanten at fratage ham hans kreatur, til hvem og efter hvis ordre. Endelig stævnes Peder Mikkelsen af Sekær under ed til bemeldte tid for at forklare, hvem de havde med sig hos ham næste søgnedag efter påske sidst afviget, og hvad de skulle forrette, efter hvis ordre, om ikke var at skulle fratage [=> AO2 304] ham sine bæster og kreaturer. - For processens skyld, om noget skulle anrøre hans sidste husbond sr. Terman Madsen på Nielsbygård, anmeldes denne stævning for ham på det citanten efter alt hvis som passerer uopholdelig et lovformeligt tingsvidne kan blive meddelt, enhver da af forskrevne møder og ikke udebliver under lovens og seneste allernådigste kgl. forordnings straf. Og som stemplet papir nu ikke haves ved hånden, så haver citanten denne stævning vedbørlig at bilægge med et stk. stemplet papir nr. 18 til 6 sk., inden den i retten fremkommer, da den for gyldig passerer. Datum Brøndumdam den 31. juli anno 1742. S. Bierum.

Denne rettens stævning har vi underskrevne igår og idag 8 dage lovligen forkyndt for alle de deri benævnte personer og talt med en del dem selv og ellers med deres hustruer, folk og naboer, som lovede indstævningen for vedkommende at tilkendegive. Således i sandhed så sandt hjælpe os Gud og Hans Hellige Ord. Dat. Holsted den 2. august 1742. Anders A.J.S, Jensens navnemærke. Niels Nielsen.

AO2 304:

Torsdagen den 16. august 1742:

Peder Johansen fra Sønder Holsted fremæskede sine vidner til forhør. Herimod mødte sr. Termann Madsen af Nielsbygård med sin skr. protest (fol. 365, 366, 367). Retten admitterede Peder Johansens vidner til forhør.

1. vidne, Poul Pedersen af Brørupgård:

1. Om vidnet ikke er bevidst, at Peder Johansen har taget gården i Lintrup i hede og mose og den selv opbyggt. - Vidnet svarede, at han vel er bevidst, Peder Johansen tog gården øde, sammeldt; vidste og vel, at han fik nogen hjælp til bygning og sæd, men hvor meget vidste han ikke.
2. Om ikke samme gård i Nørre Lintrup for omtrent 15 år siden er afbrændt og lagt i aske, hvilket han igen påny har opbyggt og besat efter fattig lejlighed uden husbondens hjælp, dog at sal. Søren Nielsen Seerup eftergav ham al den restance, som da hæftede på gården. Sr. Madsen protesterede i allerkræftigste måder imod dette vidnes vidnee udsigende, i særdeleshed da han ved hans svar på spørgsmål har begået sådan excesse, så han har understanden sig plat ud at udsige, at citanten har hantaget gården i øde mosestand, da dog det fremlagte fæstebrev af dato [=> fol. 364] 20. juni 1724, produceret under Lit. D, som udtrykkelig udviser, at hans den tid havende husbond sal. mag. Seerup lar ladet ham bde vinter- og vårsæd uden nogen hans bekostning, så deraf ses ej alene, at citanten ikke har

antaget stedet i hede og mose alene, men endog ... favorabelt dette vidne er citanten hans udsigende, da han understår sig at udsige, vis der strider imod sådan et aesthantique bevis, der er udstedt af død mand, hvorfor sr. Madsen endnu som før protesterer og reserverer sig compentencia. - Vidnet gav hertil svar, at da Peder Johansen fik fæstebrev af sal. mag. Seerup, var der hverken plovet eller sået til Lintrupgård.

På 2. spørgsmål svarede vidnet, at det var ham bevidst, at gården for omtrent 15 år siden blev afbrændt og i aske lagt, men hvad hjælp Peder Johansen af husbonden fik, det vidste han ikke undtagen skattefrihed. Hvad restanderne angår, vidste han intet om.

Sr. Madsen i anledning af vidnets første udsigende måtte tilspørge vidnet,

1. på hvad dag og tid citanten antog det omdisputerede sted. - Svarede, ungefær ved midsommers tider, men hvad år vidste han ej, siden fæstebrevet det vel udviser.
2. Hvorledes vidnet kan udsige, at citanten har antaget stedet i mose og hede, da dog hans den tid havende husbond har lagt både vinter- og vårsæd. - Vidnet refererede sig til sit forhen givne svar. - Sr. Madsen æsker enten nej eller ja til omskrevne spørgsmål. Vidnet svarede, han vidste ej mere herpå at svare, end han forhen udsagt haver.
3. Om vidnet ved eller med god samvittighed kan udsige, at citanten af egne midler og uden husbondens hjælp har opbygget steden. - Vidnet svarede, at det var muligt, at citanten af egen formue og uden andres hjælp kunne opbygge steden.
4. Om vidnet ved, på hvad tid citanten som rette(?) fæsteejer antog stedet først i possession. - Svarede, da han havde fået fæstebrev, antog han og stedet.
5. Om vidnet ved, af hvor mange fag hus og i hvad stand citantens omdisputerede sted bestod i, da han efter dom og udlæg kvitterede steden. - Svarede, det vidste han ikke.

2. vidne, Niels Hansen af Gørklint:

1. han vidste vel, Peder Johansen tog gården i øde stand, men hvor meget hjælp han fik af husbonden, vidste han ikke.
2. han vidste vel, gården var afbrændt, men det øvrige spørgsmålet indeholder, vidste han intet om.

3. vidne, Tue Lassen fra ibm. efterfulgte forrige vidnes udsigende i alle målder, undtagen han ikke vidste, om Peder Johansen havde taget stedet øde eller ikke.

4. vidne, Jens Tøgersen af Favrskov efterfulgte Niels hansens vidne i alle måder og vidste ej videre til sagens oplysning.

5. og 6. vidne, Jørgen og Laurs Sørensønner fra ibm. vidste aldeles intet at udsige i denne sag.

7.-11. vidne, Godske Christensen, Anders Nielsen, Tøger Andersen, Jens Nielsen og Anders Madsen, alle af Nørre Holsted, efterfulgte i alle ord og meninger 2. vidne Niels Hansen af Gørklint hans udsigende, undtagen det 10. vidne, Jens Nielsen, forklarede, at han havde forrettet en bred ploven ved Peder Johansens sted for hans svoger i Kragelund i Bække sogn, som var en bonde arf citantens husbond mag. Seerup og befalet af ham samme ploving at forrette, hvorved kan berettede, at en liden dreng Peder Johansen tilhørende som anviste ham det stk., han skulle pløje

udi. Sagde til ham, at han skulle pløje det op; siden de andre havde plovet deres op, så skulle han og gøære ved hans, hvilke han formener var mag. Seerups bønder.

12.-15. vidne, Niels Christensen, Morten Jepsen, Jens Bertelsen og Peder Olesen af Sønder Holsted [=> AO2 306] efterfulgte 2. vidne i alle måder, undtagen Morten Jeppesen med tillæg forklarede, at citanten Peder Johansen bekom til stgedets fortsættelse i Linxtrup et par plovjern på sal. mag. Seerups vegne af afg. Peder Selgersen i Brørupgård; men hvad han mere havde bekommet var vidnerne ubekendt.

16. - 19. vidne, Iver Nielsen, Christen Jensen, Thomas Christensen og Niels Pedersen, alle af Sønder Holsted, som ganske intet var bevidst i denne sag til oolysning uden alene dette, at de havde hørt, at Peder Johansens sted i Lintrup for nogle år siden var blevet afbrændt.

20. - 21. vidne, Niels Jakobsen og Jens Pedersen af Lintrup, som på 1. og 2. spørgsmål efterfulgte Niels Hansen af Gørklint han sudsigende i alle ord og meninger; forklarede derhos, at citantens gårds bygning, da han kom fra stedet, bestod ikkuns af fire fag sals log otte fag ladehuse i ringe stand.

22. - 23. vidne, Anders Tøgersen og Knud Pedersen af Nørre Holsted, som af retten blev tilpurgt,

1. hvad tid de har tagen citantens boskab og løsøre bort. - Vidnerne svarede endrægtelig, at de intet havde borttaget fra citantgen.
2. Hvor meget og til hvem de havde henfrt samme løsøre eller boskab. - Vidnerne svarede, at eftersom de intet har borttaget, så har de ej heller bortført noget fra ham.
3. Om de på sidst afvigte påskedag har fratagen citanten hans kreatur, hvortil vidnerne enstemmig svarede nej, at d enhverken var i by bem.te tid eller havde frataget ham noget, og derhos forklarede, at citanten hans bygning ved hans aftrædelse bestod af foromvundne fag og var hel brøstfældig.

24. vidne, Peder Mikkelsen af Sekær, som blev tilspurgt, hvem han havde med hos citanten næste søgnedag efter påske næst afvigte, og hvad de skulle forrette, og efter hvis ordre, om ikke var at skulle fratage ham sine bæster og kreaturer. - Vidnet svarede, har var ikke kommen til citanten for at fratage ham noget, men alene for at læse en seddel, som vr udgivet af sr. Terman Madsen, med begæring til Peder Johansen, om han ville godvillig udlevere en boelstud og en gl. bæst til gårdens drift, som dog ikke af citanten blev fuldkommet, langt mindre ham noget af sådant frataget, ligesom og citanten svarede ham, at de ommeldte kreaturer skulle blive bestående hos ham, indtil de femten dage efter dommens forkyundelse var forløben. Derpå vidnet gik sin vej uden at tage det ringeste fra citanten med sig, hvilken seddel vidnet forklarede at have forkyndt i overværelse af Peder Jensen og Wilhelm Johansen i ...trup.

Som Peder Johansen af Lintrup, nu opholdende sig i Sønder Holsted, beråber sig på flere [=> fol. 365] vidnesbyrd, neml. Thomas Hansen af Nørre Lintrup og Jens Mortensen i ... ved continuationsvarsel her til retten at indkalde, altså begærede han desårsage dette tingsvidne avsluttet og sagen opsast il 6. september. - Sr. Madsen protesterede imod de n lange opsættelse. 14 dages opsættelse må være nok, især fordi de påberåbte vidner ikke alene er inden herredet, men endog her i sognet possessioneret. Og da citanten beråber sgi på at bevise hans udgivne allerunderdanigste

memorial til hans kgl. maj. så er det jo uforbigængeligt, at dette tingsvidne jo før jo bedre må bringes til ende, med mindre citanten frygter for sin sag, som idag noksom af så mange afhørte vidner er bragt for lyset og derfor vel skulle tie stille i evighed. Men som sagen consernerer i sig selv ærerørige beskyldninger og den ved citantens egne påskud alene dependerer af dette tingsvidne til hans. maj.ts allerhøjeste decision eller og hvad hans maj. ellers allernådigst måtte behage ved ordentlig lands lov og ret at remittere sagen, så formodes og påstås, at citanten vorder tilholden uopholdeligt bringe sit tingsvidne til ende, i særdeleshed da som meldt itnet er i ... I vidrig fald påstår han efter forordningen af 3. marts 1741 vedbørlig er at mulkttere ... Opsat til [6/9](#).

fol. 365:

Følger her indført sr. Termann Madsens indlæg med sine bilag på folio 363 citeret imod Peder Normand af Holsted:

... ser jeg her til retten idag af Peder Johansen i Nørre Lintrup er bleven kaldet, men hvordan og hvorom egentlig kan hverken jeg eller nogen retsindig forstå, som herefter skal blive forklaret. Dog imellem løbert og lader sig anse, ligesom citanten agter at beviseliggøre hans imod mig til deres kgl. maj. ej med sandhed convenable indgivne allerunderdanigste memorial, hvorpå jeg allerede sidst afvigte 21. juli efter ordre fra deres heøvejbårne excellence og stiftsbefalingsmand von Gabel har indsendt min allerunderdanigste erklæring med vedføjede authentique beviser, som aldrig ved vidner kan kuldkastes. Og som sagen endnu hviler under hans maj.ts allerhøjeste decision, så ved jeg ikke, om nogen rettergang i denne sag kan stædes, før end sagen af hans kongel. maj. er decideret, allerhelst citanten allerførst immediate til hans kgl. maj er indkommen. Imidlertid ved jeg ikke, om citanten kan tillades, eller om retten selv vil tillade ham at føre bevis imod rettens behandlinger, hvorhen han mest sigter, thi alt hvis jeg mig har foretaget, er jo sket lovlige og derfor er rettens litr. A, item udlægget litr. B, af hvilken dom og udlæg klarlig er at se, hvis sket og passeret er, så jeg ikke ser nogen vidne derimod til vidnesbyrd kan admitteres, så længe retten er ubeskyldt, da det er betimelig nok, og får sagen da andre essentialia og vil mest ankomme på retten, som man ej heller påtvivler, at de jo forsvarer, hvis de har forrettet, ja samme dom litr. A viser og, at jeg formedelst at citanten var mig 137 rdl. 1 mk. 12 sk. skyldig efter egen inden retten gjorde tilståelse til min retmæssige gælds inddrivelse har våren nødt til at gøre, hvis sket er, ja endog af udlægget litr. B, at jeg endnu har 73 rdl. 2 mk. 13 sk. hos man mere at fordre, så jeg havde største årsag at openere ham lovens 1. bogs 24. cap. 14. art.; men som han i ingen måder kan præjudicere min fetfærdige sag, vil jeg alt og alt henstille til rettens skønsomhed, hvorvidt lovmæssig være kan. Men at komme nu til mit forrige angående hans illegale stævнемål, så finder jeg mig beføjet i kraft af loven imod samme at protestere og excipere, og når det da må behage retten at prolustrere hans stævнемål, derudaf klarlig befindes, 1) at han i begyndelsen giver mig som husbond beskyldning at have frataget ham hans ejendom, da dog han aldrig på mit gods har haft nogen ejendom, men alene et fæstested, og af hvad årsag han derfra er kommet, viser allegerede litr. A et B, hvorimod ingen vidner kan afhøres; 2) stævner han mig ikkuns, som slutningen af stævнемålet udviser, for processens skyld, ligeosm sagen var mig uvedkommende, da og alligevel tillægger mig i stævningens egyndelse så grove og imod sandhed stridende beskyldninger, ja 3) gør han quæstioner i sit stævнемål til vidnerne og el alene lader dem 8-9 dage forud vide, hvorom de skal vidne, purement af den årsag, at han imidlertid kan overlægge med dem, hvad de ham til faveur skal udsige, men endog på allergroveste måder tvært imod den allernådigste papirforordning, som efaler, at man ikke må stemplet papir mere end til en sort eller materie både har oprettet

stævнемål og vidners quæstion, hvortil han dog burde bruge 2 stykker, så er han ... efter allerhønstbem.te allernådigste forordning vedbørlig at mulctere, tilmed hans stævнемål ej udi rettenat komme i ringeste consideration; 4) giver han [= > AO2 308] Thomas Hansen i Lintrup, Jens Mortensen og Peder Mikkelsen i Sekær, item Knude Pedersen og Anders Tøgersen i Nørre Holsted sag og tillægger dem beskyldninger at have taget hans boskab og løsøre fra ham og dog kræver dem til at vidne på dem selv i slige beskyldningsposter tvært imod loven pag. 116 art. 5 (DL 1-14-5) et 110 art. 17 (DL 1-13-17), i særdeleshed ingen inkquisitionssager er tilladt uden kongelig special ordre at foretages, endskønt det i så måde lader sig anse, som citanten inquisitionalliter agter; 5) ser man, at han ... ej videre end som hann så subtil omgår tilforne og vil føre bevis på hvis rettens protokol bevidner, nemlig han vil, vidnerne skal vidne efter så mange års forløb der er brændt for ham, da dog protokollen formedelst den af ham den tid tgne tingsvidne deromver giver den bedste oplysning, som ej med nu førende vidner kan kuldkastes, ja endog vil føre vidner, at han har opbyggt stedet uden hjælp, da dog han efter tingsvidnets udstedelse har fået hjælp hele landet igennem, og hvem skulle vel kunne vidne om, hvad hjælp han har fået, thi der er jo vel ingen, som har været ved ham på alle tider og på alle steder og set, hvad han har fået, thi ellers kan de jo umulig ej derom aflægge nogen vidne; ja, så troværdig som han er i det ene, så er han vel og i det andet, at han ingen hjælp skal have fået af hans den tid havende husbond, da dog det er bekendt, at sal. mag. Seerup var en behjælpelig mand imod sine bønder, ligesom og al hans husbygning ikkuns bestod af 7 ringe fag uhs, litr. C og posit... non consesse, at han ingen hjælp af hans husbond havde fået, quid inde, var han derfor ikke skyldig at betale den gæld, han siden har pådraget sig og tilstået inden retten rigtig at være, og hvorpå rettens dom er falden. Jeg mener jo og, at lle retsindige må bifalde det samme, så man ser, hvor slet og ilde han er funderet; 6) tillægger han død mand, neml. sal. mag. Seerup, beskyldning at have leveret eller fæstet ham et øde sted, da dog hans fæstebrev udviser langt anderledes, vid. litr. D, og i denne post agter han at føre vidner på ham, uden han nførst havde stævnet efter loven hans arvinger som angældende; ja videre underser han sig ej at angribe uden stævнемål hans højjærværdige biskop Brorsen som en ustævnet mand, ligesom han ej kunne hjemle det, han havde solgt, idet at han agter og har forestævnet at føre vidner på, at sal. mag. Seerup havde eftergivet ham al restance, da dog vedfølgende skøde sub. litr. E bevidner, at velbem.te hr. biskop Broersen har solgt mig al på steden hæftende restance. Havde nu mag. Seerup eftergivet ham al restance, hvorledes har da hr. Brorsen kunnet komme til at sælge det til mig; så man ser derudaf, at sparer citanten ikke hans foresatte gejstlige øvrighed med så grove beskyldninger. Uden stævнемål er det vel ingen under, at han vil plådigte mig andre, alle herudi allegerede bilag sub. litr. A, B, C, D et E vordder in originale fremvist tillige med ligelydende kopier deraf til aktens følge, ed tjenstlig begæring, at originalerne, så hastid de er læst og påskreven, mig må tilbageleveres. Heraf måtte da den velvise ret behagelig fornemme, hvor illegal, lovstridig og uforsvarlig citanten går til værk, og skønt jeg havde største føje efter lovens yderste rigeur at gøre irettesættelse, vil jeg dog spare det til sin tid og indstille til den velvise ret, hvorvidt efter sådanet et stævнемål lovforsvarligt kan foretages; dog protesterer jeg i allerkræftigste måder af lov og ret, at ingen vidner så vidt disse ommeldrte kalre og authentique beviser imod strider, må eller bør foretages, såsom deraf såvel i henseende til vidnerne som andre kunne flyde mange skadelige konsekvenser, som i sin tid kunne meritere velfortjente straf. Sluttelig reserverer jeg mig alt, hvis lovligt kan være, således at mig i eller under sagen ingen slags præjudice kan tilvokse, og reserverer mig al lovlig regres og satisfaction mod de mig af citanten imod sandhed tillagte gravamina og nærgående beskyldninger og således indstiller sagen til rettens kendelse og i vente af rettens assistance forbliver med al consideration (etc.).

AO2 308:

Den i indlægget mentionerede domsakt og sentence. (Afskrift af dommen.)

Den i forbemeldte indlæg under litr. B producerede udlægsforretning lyder således:

Den 13. april indfandt sig efter begæring af velædle sr. Termann Madsen til Nielsbygård på kgl. maj.ts herredsfoged i Gørding-Malt og Skads herredsting seigr. Søren Bierum af Brøndomdam hans vegne herredsskriver Jens Hellesen Utrup af Bobøl med tiltagne tvende mænd, navnl. Anders Tøgersen og Knud Pedersen, begge af Nørre Holsted, her udi Peder Johansen Normands bo i Nørre Lintrup for sammesteds at gøre udlæg efter dom af dato Gørding-Malt herredsting d. 8. marts. sidst for restance og skyldig gæld med tildømte omkostning ialt den summa 137 rdl. 1 mk. 12. sk., hvor da og på velbemeldte seigr. Termann Madsens vegne var til stede hans søn mr. Christen Termannsen /: som efter at dommen var oplæst og derefter æsket mindelig betaling, som ej var at få :/ gjorde anvisning til udlæg efter forberørte dom på følgende, som blev vurderet og udlagt: (Alt indbo, klæder vistnok undtaget, husdyr, prissat. To gamle salmebøger blev vurderet til 12 sk. En tredie salmebog er bortkommet, siden forbud og dom gangen er. Alt indbo var jo blevet registreret inden forbudsdommen.) Samlet vurdering 63 rdl. 4 mk. 15 sk. - Siden intet videre blev påvist eller fandtes til udlæg end dette foreskrevne specificerede og vurderede bedragende sig til trediesindstyve og tre rigsdaler 4 mark 15 sk., som bliver idag velædle sr. Termann Madsens søn Christen Termannsen overleveret på sin faders vegne, og dersom Peder Johansen kan ærstere og betale al sin debet efter dommens formelding inden fjorten dages forløb fra dato, overlader merbem.te sr. Madsen ham gerne alt, hvis idag ham udlagt er. Thi ellers, mhvis ikke sker, nyder sr. Termann Madsen efter hans søns påstand sin regres til Peder Johansen Normand for den øvrige restance efter dommen, om han noget videre i sin tid til betaling ejendes vorder.

Den under litr. C. producerede tingsvidne er af følgende indhold:

Torsdagen den 17. april 1727 blev retten betjent af herredsfoged Søren Bierum (etc), hvor da fremkom for retten Peder Johansen af Lintrup. (Anmeldelse af ildsvåde på sædvanlig vis. Gårdens hartkorn er 2 tdr. 6 skp. 3 fjd. Bygningernes størrelse er ikke nævnt. Husbond: provsten hr. mag. Søren Seerup i Ribe. Denne får tingsvidne, og Peder Johansen en genpart, hvormed han i et år kan søge hjælp hos medlidende kristne).

Det under litr. D producerede fæstebrev:

Søren Nielsen Seerup, stiftsprovst i Riber stift og sognepræst til domkirken her sammesteds kendes at have fæstet ærlig og velagte mand Peder Johansen af Tystrup herred i Aller sogn og brabæk by den mig tilhørende øde gård i Holsted sogn i Lintrup med al den rette tillæggelse, hvad navn det og haver kan, intet undtaget o nogen måde, dog med slig vilkår, at han deraf udreder alle kgl. skatter, som deraf kan falde fra 1. maj 1726, årligen i rette tid yder forsvarligen sin skylde og landgilde efter jordebogen, hvorfor ham er forundt frihed indtil Mortensdag 1728, da til samme tid hans skylde skal leveres, bliver hans husbond og hans fuldmægtige hørig og lydig, selv lade bygninger sømmeligen opsætte efter stedets lejlighed og tilbørligt kan være, hvortil han nyder, hvis Søren Iversen(?) i Favrskov har til sig taget af den gl. bygning, nok af mig selv 3 á 10 laen lange fyrrebjælker og en gl. bjælke, og ellers bygger stedse og forbedrer steden. Vinter- og vårsæden lader jeg ham lige ved mine tjenere og forskaffe ham til sædekorn, rug 3 tdr., byg 2 fjd. og boghvede 4 tdr. Og haver han ellers i alle måder a tforholde sig efter kgl. maj.ts lov og forordninger under hans fæstes fortabelse. Liliebjerg udi Ribe d. 20 juni 1724, S. N. Seerup. - Ligelydende haver

jeg samme dato til mig annammet og lover den i alle sine punkter hørsommeligt at efterleve under min fæstes fortabelse. Peder P. J. S. Johansen. - Conform med originalen testerer P. Madsen.

Den under litr. E fremlagte skøde:

Broder Brorsen stiftsprovst og sognepræst til domkirken udi riber gør hermed vitterligt, at ved auktionen efter afgangne mag. Søren Seerups, fordem stiftsprovst og sognepræst til bem.te Riber domkirke hans jordegods holden herudi stervboen d. 15. oktober 1736 efter foregående lovlig proklamation ... er iblandt andre ædle seigr. Termann Madsen til Nielsbygård ved mr. Jørgen Seerups afståelse på auktionsstedet bleven som højstbydende tilslaget efterskrevne af bem.te jordegods for kapital to hundrede og seksten rigsdaler en mark og tolv skilling, skriver 216 rdl. 1 mk. 12 sk., som efter den for mig producerede kvittering fra velbem.te skiftekommissærer til dem er betalt med et års rente ti rigsdaler fire mark fjorten og en halv skilling, alt efter auktionsconditionerne sålydende: 1) Hver gård, hus eller sted bliver i proportion af sit hartkorn enten opbuden for en samlet summa under eet eller tønde- og skæppevis, ligesom ...haverne forlanger; 2) al restance gammel og ny, som hæfter på bønderne til den ... 1736, følger køberen med godset, såvel som og dette års landgilde. Og tager det købte straks i possession, så snart enhver bliver tilslaget, samt leveret fri for kgl. skatterestance til bem.te 3) den køvende betaler købesummen udi danske ... courant til skiftekommissæren her i Ribe med deres bevis som skal tilstilles auktionsmesteren for auktionsskødet, når extraderes. 4) [=> AO2 311] - Thi haver jeg ved dette auktionsskøde fuldkommenlig solgt, skødet og afhændet fra velbem.te afg. mag. Søren Seerups arvinger til evindel. arv og ejendom uryggelig og uigenkaldelig at nyde og besidde efterskrevne jordegods beliggende udi Riberhus amt i Gørding-Malt herred, såsom Holsted sogn, Lintrup by en gård anslagen udi den nye matrukel for hartkorn to tønder, seks skæpper to fjerdingkar og to album og beboes af Peder Johansen; Lindknud sogn, Klelund, en gård, som beboes af Morten Pedersen og Søren Pedersen, skylder årlig efter jordebogen rug en ørte, et svin, et fødenød, gæsteri(?) en rigsdlr., arbejdspenge seks rdl.; anslagen for hartkorn fem tønder, seks skæpper og to fjerdingkar, hvilket forskrevne bøndergods med al anden ret og rettighed, visse og uvisse indkomster, rente(?) og rette tillæggelse, være sig af ager og eng, mark, krat, hede, kær, mose, fiskevand og fægang, tørvegrøft og lyngslæg, vådt og tørt inden og uden markskel alledels intet undtagen, i hvad navn det haver eller nævnes kan, som nu tillægger og af alders tide dertil med rette lagt haver, velbem.te Termann Madsen, hans hustru og begge deres arvinger eller hvem samme herefter ejendes bliver og med rette besidder, efter hans kgl. maj.ts allernådigste lov og forordninger må og skal have, nyde, bruge og beholde samt sig nyttiggøre, som han eller de bedst vide og kunne, til evindel. arv og ejendom uigenkaldelig i alle måder, efter at derfor er sket fyldest og fornøjelig betaling, som forhen er meldet, og tilstår herved at merblem.te stiftsprovstens mag. Søren Seerups arvinger, myndige og umyndige, ingen ydemere lod og del, ret eller rettighed efterdags haver til eller udi fornævnte bøndergods, bygninger, ejendomme, herligheder, restancer eller videre, som forskrevet står, i ngen optænkelig måde, helst de for købesummen ved endelig skifte og deling nyder vedbørlig fornøjelse, hvorfor de og er forpligtede, en for alle og alle for en, at frifrelse, hjemlse og fuldkommenligen tilstå velbem.te sr. Termann Madsen (etc.) - Actum ribe d. 24. juli 1737, Broder Brodersen, L. J. Fog, (m. fl. underskrifter).

AO2 311, fol. 367:

Torsdagen den 30. august 1742:

På sognepræst for Føvling og Holsted menigheds hans vegnemødte hans brødtjener Niels Christensen af Bækbølling og forestillede tvende kaldspersoner navnl. Jens Pedersen af Bobøl og Anders Sørensen af Føvling (memorial på fol. 370). De har forkyndt stævningen for enhvers bopæl, talt med en del dem selv, ellers med deres hustruer, folk og naboer. Derefter fremlagde Niels Christensen hr. Foghs skriftlige indlæg (fol. 370). - Hans Christensen af Astoft fremkom og gav retten til kende, at han ingenlunde nægtede præsten sit arbejde efter loven. Når han ikkun fik at vide en dag eller to forinden, til hvad dag og tid han skulle møde sit arbejde at forrette, ville han det gerne forrette. Flere mødte ikke efter påråbelse. Lovdaget. [13/9](#).

Hofjægermester Bachmann ctr. Bierum ang. en ved Franchelvad beliggende engkrog. Bierum producerede en stævning de dato 18/8 (fol. 370). [= > 313] - Nicolaj Johan Ravn protesterede i allerkræftigste måder sig ej videre i vidners forhør med sr. Bierum at inklade end efter stævnings indhold. - For retten fremmødte Anders Hansen Graver hans efterladte hustru og datter Kirsten Andersdatter fra Kidholmen:

1. Om de ikke vitterlig og bekendt er, at Bierum efter ankomst til Gravengård har brugt den norden til Franchelvad beliggende engkrog.
Efter contrapartens begæring blev vidnerne separeret, hvor da alene fremstod Anders Gravers enke Karen Rasmusdatter af Kidholmen, som på tilførte spørgsmål svarede, at vidnet vel er bevidst, at Bierum på nogle år havde brugt omspurgte engkrog til sine hestes tøjring.
2. Om Anders Gravengård som den, der kirkens eng ved Franchel å beliggende i fæstge havde, ikke traks gav kirkens patron hr. hofjægermester Bachmann omspurgte engkrogs brug til kende, om det engkrog under kirkeengen henhørte, ham da samme ville forsvaret. - Ravn refererede sig til den her i retten producerede stævning, som alene melder om hævd og possession og ikke om at vidne på ord, hvis andre har sagt, og i slig fald strider hans spørgsmål direkte imod loven pag. 32 art 5 (DL 1-4-5). - Bierum agtede ganske unødigt noget på sr. Ravns tilførte at svare, men alene tjenstl. begærede, vidnets svar på spørgsmålet af retten behagelig måtte indhentes. - Vidnet svarede, at det var hende bekendt, at hendes sal. mand Anders Graver havde angivet og klaget for hr. hofjægermesteren, det Bierum brugte ommeldte engkrog til sin tøjring.
3. Om vidnet kan sige med sandhed, omvundne brug nogen sinde af bem.te hr. hofjægermester blev påtalt eller søgt, dito engkrog under kirkeengen at skulle henhøre. - Vidnet svarede, at hr. hofjægermester Bachmann ej forsvarede bem.te engkrog eller talte på dens brug, så vidt vidnet er bevidst.
4. Om Anders Gravengård og ikke [= > fol. 368] siden efter åringers forløb har haft det ommeldte engkrog af Bierum i Leje og minde år efter anden i nogle år, og hvor mange. - Vidnet svarede, at hun vel var bevidst, at hendes sal. mand nogle år havde samme engkrog i leje og minde af Bierum, men egentlig hvor mange år vidste hun ikke.

Ravn kontratilspurgte dette vidne:

1. Når og udi hvad år hendes mand sal. Anders Gravengaard flyttede fra Gravengård. - Vidnet svarede, at det er på 18 år siden næstafvigte pinsedag, hendes sal. mand og hun flyttede fra Gravengård til Kidholm, så vidt hun erindrer sig.
2. Om ikke sal. Anders Gravengaard holdt sig til den kirkeeng ved Franchel å, som han havde i fæste, og det lige til vejen, hvor der er en kendel. grøft, udi de første åringer, efter sr. Bierum var kommen efter ham på Gravengård at bo. - Vidnet svarede ja, hendes sal. mand holdt sig til krogebn, men vidste ingen skel imellem Brørup kirkeeng og Gravengård eng, men holdt dem til engen, som ligger op til Franchelvad. Hvad grøften betræffer, har været før deres tid og er endnu, og vidste ikke, hvorfor den var.
3. Om sr. Bierum viste nogen bevis eller rigtig skel til Anders Gravengård eller vidnet, at han til omspurgte eng var berettiget, eftersom Anders Gravengård uden hr. hofjægermester Bachmanns vidende som ejer lod sig overtale til at give nogen årl. minde deraf. - Vidnet svarede, at der blev ingen skel af Bierum vist, og engen blev dem af Bierum overladt for leje og minde, men ej af Bierum dertil overtalt.
4. Hvad værdi dette såkaldte minde var af, hvori den bestod, og når den blev accorderet. - Svarede, det var en par år eller tre-fire enfter de var kommen til Kidholmen, men egentlig ikke til visse, hvor længe :/ at den omvundne minde blev accorderet. Men hvad værdi Bierum af dem fik, undtagen han repareret ved Bieryums huse med videre. Og videre tilstod, at hendes mand på sit yderste sagdee, hun skulle gøre Bierum fornøjelse for det øvrige, som restede, hvilke ord af ham blev udsagt torsdagen, som han døde om søndagen derefter, så vidt hun erindrede sig.
Ravn tilspurgte vidnet, om hun erindrer sig, hvad det var for en torsdag, som hun har omvundet, samt hvad tid det var om dagen, tidlig eller sildig. - Vidnet svarede, hun vidste ikke datum, ikke heller, om det var tidlig eller sildig om dagen, såsom hun ingen klokke havde i huset.
5. Om vidnet kan med sandhed sige, at sr. Bierum oppebar ommeldte minde son nogen rettighed, eftersom han da ingen hævde kunne have, eller og hans formidable myndighed cujonerede Anders Gravengaard, at han gjorde, hvad sr. Bierum ville, for at nyde fred. Bierum ville forhåbe, at sr. Ravn af retten blev tilholdt at give sit spørgsmål på dansk efter maj.ts allernådigste vilje og befaling til vidnets efterrettel. svar. - Ravn kunne ej tro, at sr. Bierum var bleven så tysk, at han jo kunne forstå dansk, og som spørgsmålet er klart, så er det unødvendigt at svare på det, som mr. Bierum opinerer. - Bierum agtede unødigt mons. Ravns tilførte gravamina at besvare, thi overlod han til retten, om spørgsmålet er til Bierum eller vidnet, og i så måde inhererede sin forrige formenende billige begæring. - Vidnet svarede på 5. quæstion, at hvorvidt [=> AO2 315] Bierum var berettiget til at oppebære slig minde, vidste hun ikke; men dette vidste hun, at de aldrig var truet eller kujoneret til at minde ham deraf.
6. Om vidnet kan nægte, at Anders Gravengaard jo idelig klagede over sr. Bierum, at han jog ham fra sit påboende sted Gravengård og siden både kom ham for nær på kirkeengen så og opåd han dem med sine kreaturer og bæster, idet han med dem drev over grøften, som meldt er. - Vidnet svarede, Bierum jagede dem ikke fra Gravengård, men gjorde dem fornøjelse; men var hende vel bevidst, at hendes sal. mand ofte klagede over monsieur Bierum, at han med sine kreaturer lod den omdisputerede engkrog opgræsse; men om samme engkrog henhørte under kirken eller ikke, det vidste hun ikke.
7. På hvad dag og tid Anders Gravengaard besværede sig over bem.te engkrog til hofjægermester Bachmann. - Vidnet svarede, hun ej kunne erindre sig nogen tid eller dato,

men dog gav det straks hr. hofjægermesteren til kende, da Bierum tog det til brug.

8. På hvad dag og tid sr. Bierum sig først tilegnede sig bem.te engkrog. - Vidnet svarfede, hun vidste ej, havd datum der skreves eller årstal.

2. vidne, Kirsten Andersdatter fra Kidholmen.

1. ja.
2. ligeledes ja.
3. hun vidste ikke, at det var søgt eller påtalt af hr. hofjægermester Bachmann.
4. hun vidste vel, at hendes fader havde samme engkrog i leje af Bierum., men hvor mange år vidste hun ikke.

Ravns kontraspørgsmål:

1. svarede ligesom hendes moder udsagt haver.
2. vidnet efterfulgte moderens svar i alle måder, men vidste ikke, hvor mange år.
3. som 1. vidne.
4. efterfulgte moderens udsigende, undtagen hun vidste ikke tiden da den omspurgte minde blev accorderet. På resten af samme spørgsmål svarede, hun vidste sig ej at erindre, hvad dato eller tid på dagen, det af hendes fader blev udsagt.
5. efterfulgte moderen.
6. Bierum freede (fredede?) dem kirkeengen upåklagelig. - Ravn tilspørgte vidnet, om hun ikke havde hørt, at hendes sal. fader ofte havde klaget over, at sr. Bierum lod ham ommeldte krog af kirkeengen ved Franchelvad opæde af sine kreaturer. - Vidnet svarede, hun vel havde hørt, at hendes fader vel havde klaget til hr. hofjægermesteren, at Bierum bemægtigede sig samme krog til tøjring, men kunne ikke forklare, om den hørte til kirkeengen eller ikke.
7. vidste vel, at der vr klaget for hr. hofjægermesteren, men hvad datum vidste hun ikke.
8. svarede ligesom sin moder.. [=> fol. 369]

Hvornæst de æskende fæstebreve på Gravengårfd og den ved Franchel å beliggende Brørum kirke tilhørende eng i retten blev fremlagt. Samme Bierum begærede påskreven og ord fra anden akten tilført (fol. 370). Videre var Bierum begærende, retten behagel. ville betragte, at dito fæstebreve findes uraderede og umakulerede samt ubeskadiget på derunder befindende signatur. - Ravn kunne ej noksom forundre sig over Bierums indførte, da den halve side af det frem af ham fremlagte fæstebrev er afskåren, hvorpå ventel. noget til sagens oplysning kan have været skreven, til hvilken ende Ravn på tid og sted reserverer sig al lovl. indsigelse imod ommeldte dokumenter. - Bierum overlod mr. Ravns forvundringer til ham selv og agtede ej videre hans tilførte at besvare, men af retten var begærende sit forhen tilførte ang. udebleven vidne Johan Sørensen Smed af af Surhave efter loven at måtte billiges. - Ravn på Johan Sørensen Smeds vegne svarede kortel., at siden ham er berettiget, at han skal være indstævnet for possision og hævd at vidne, at han ikkun for 14-16 år siden først er kommen i tjeneste hos hr. hofjægermester Bachmann, ved ikke heller desårsage nogen rede til hævd eller possession i den tid, som retten følgelig kan slutte. Har og efter relation, som ved ed i sin tid kan vorde præsteret, ej vidst anden skel end grøften ved vejen over Franchel å, og i så måde er impliceret i sagen, så vidt lysningen om høets bortførelse betræffer, hvilken bortførelse han tilstår. Så protesterer Ravn på Johan Smeds vegne, at ingen forelæggelse kan ham pålægges i en sag, i hvilken han som meldt selv er impliceret, særdeles her efter dette idag tilførte stævнемål

alene sigtes og stævnes for vidne om at fravidne, at hr hofjægermester Bachmann ej er ejeren og Johan Sørensen Smed ej fæstehaver til grunden og afgrøden. - Bierum var intentioneret indstævned Joh. Smed ham at skulle vidne om, hvis for 1-16 år siden kan være passeret i denne sag, men alene, hvad han kan være vidende om possession, brug og hævd, siden han til Surhave ankom, og før end han nogen tid fik kirkeengen i fæste. Ikke heller er tiltænkt, at han i ringeste måder skulle vidne om høets borttagelse, hvilken oimgang Bierum reserverer sig til lovvedbørlig påtale i sin tid. Hvad sig Ravns videre tilførte angår, at han vil sige., hr. hofjægermester Bachmann ved vidner at skulle søges eller søgt vorde ej til kirkeengen at være berettiget, det har ingen harmoni og ikke i ringeste måder efter Bierumns formening kan hjemle Joh. Smed Franchelvad at gøre skel mellem Gravengård eng og kirkeengen. Kan og ikke tro, at hr. hofjægermester har fæstet ham videre for kirkeeng, end hvis dertil med rette henhører. Skulle det anderledes befindes, bliver det en sag mellem den bortfæstende og den fæstende, Bierum uvedkommende. Bierum ikke heller har fornemmet af mr. Ravn at være tilstået, at hr. hofjægermester enten har fæst Joh. Smed omtvistede engkrog, eller heller at hafe forevist dito Smed Franchelvad at sukke være skel mellem Gravengård eng og kirkeengen. [=> AO2 317] (Bierum argumenterer videre). - Retten resolverede således, at som mons. Ravn på hofjægermester Bachmanns vegne har i protokollen deklareret Johan Sørensen Smed at have bortført høet af omtvistede engkrog og derfor i sagen højlig at være impliceret, altså ifølge sligt mr. Ravns deklARATION kan Joh. Smed ej som et vidne i sagen admitteres. - Bierum vil ikke påanke kendelsen, men beder om tingsvidne samt opsættelse i fire uger til behøvende dokumenters producering. [27/9](#).

AO2 317:

For retten mødte Søren Jensen Egtvad af Sønder Holsted og forestillede 2 varselspersoner, Niels Nielsen og Jens Ottesen af Nørre Holsted (memorial fol. 370). De har forkyndt stævningen i afgangne provstinde Schuurmands stervbo i Nørre Holsted, hvor de talte med hendes to sønner Jørgen og Corfitz Schuurmander. De indstævned Henrik Schuurmann, Jørgen Christoffer Schuurmann og Corfitz Schuurmann af Nørre Holsted mødte ikke. Lovdag til [13. september](#).

Den memorialvarsel fra hr. Jørgen Fog i Bækbølling præstegård lyder således: [=> fol. 370]
Jørgen Fog stævner Jens Andersen og hustru af Astofte, Hans Christensen og hustru af Astofte, Mads Christensen og hustru af Bobøl, Berthe Simonsdatter af Stenderup, Jep Nårgaard og hustru af Stenderup til saggivelse og dom alt angående deres egenrådige modvilighed i at udeblive og nægte ham den dags arbejde i høsten, som de efter loven er pligtige at gøre.

fol. 370:

Indlægget fra hr. Fogh:

Det kan vel forekomme nogen at være en ond gerning, at han fører sag mod nogle af sine egne sognefolk, da de er fattige hosfolk; men han håber, at når sagen kommer for lyset, da skal de

retsindige mene anderledes. Han har, siden han kom til Føvlig sogn med megen bekostelighed kunne formå de fleste af husfolkene til at lgøre ham den dags arbejde i høsten, som de bør efter lovens 2. bogs 12. cap. 5. art. - Thi når jeg i så fald har behøvet dem, har jeg gerne enten fået det svar, at de var accorderet med den eller den mand i sognet til at gøre hans arbejde, eller og de har svaret, de ville vel komme en gang, når de havde hjulpet andre først, hvorefter jeg ej kunne lade mit korn stå huøstet og fordærves på marken; og i særdeleshed har jeg måttet prøve, hvor slet consideration en del iblandt dem har haft for mig, da det afvigte år behagede Gud at ligge både mig og mine tjenestefolk på vor sygeseng; thi da var endog en iblandt dem, nemlig Hans Christensen af Astoft så grov og impo ... imod mig, at han kom med sin le for at høste og derhos spurge, om jeg forlangte det arbejde som en skyldighed af ham eller som en villighed; jeg lod ham oplyse derom, hvorvidt han var skyldig dertil, og forresten takkede ..., at han dog ville komme; men han gik derpå hjem igen og lod mit arbejde være ugjort, så at dersom ej andre i sognet, som ej var pligtige til i så fald at hjælpe mig, havde af medlidenhed over mig og mit hus kommet mig selv villig til hjælp, havde den Guds velsignelse, som Gud undte os, blevet fordærvet på marken. Jeg har nu siden søgt at overtale dem med det gode, men befinder i dette år også deres slette affection imod mig, thi endskønt jeg har to dage før tiden ved mit bud bedet dem og advaret dem, hvad dag de skulle møde, har dog nogen svaret, det var ej deres lejlighed, andre har ej engang været så høflige, men kortud har svaret mig og ladet sig forstå, med hvad den trygleri skulle være, jeg kunne vel vide, at de kom ikke, om de endnog skulle gøre en datgs arbejde i høsten, så vidste de vel, at loven ikke melder om nogen vis dag, og som benævnte Hans Christen især har været så ublu imod mig og ladet sig forstå med sådant, , ja beråber sig på, at han vel ved, hvad loven derom formelder, så på det de en gang for alle kunne blive oplyst om, hvad deres pligt er, og forstå deres sag /: som de dog vel ved, om de vil blekende sandhed :/ så har jeg da været nødt til at lade dem idag for retten indstævne. Jeg nægter ikke, at ... 3-4 iblandt dem dagen efter de blev stævned, kom og tilbød deres arbejde, men jeg havde på den tid andre bestilt, som og mødte, så jeg ej havde dem fornøden, og da de ellers ikke bør, håber jeg at have min ret og tiltale til dem ligefuldt beholden; der skal vel ikke nogen kunn esige, at jeg aparte nogen dag i året forlanger deres arbejde uden betaling, jeg håber, at ingen heller skal nægte af andre, som har efter loven gjort deres dags arbejde, at de jo og har fået deres mad og drikke, så meget, de kunne behøve, hvilket kunne måske disputeres og påståes, at de samme dag skulle arbejde på deres egen kost; men det er nogen, som ej nogen tid har været, men tænkes og forsæt... Men af alt sådant ser da velædle hr. dommer, hvor beføjet jeg er at indkalde disse for retten, og siden de da så egenrådige har nægtet mig den dags arbejde, jeg og derover har været hindret i min høst, så påstår jeg, at de, som således har selv forårsaget slig den trætte, tildømmes at betale al sagens omkostning, herforuden at betale til de fattige i sognet det, som de for både forrige og indeværende år burde at betale for deres udeblivelse, neml. hver mand for hver gang 8 sk. og hver kvinde 6 sk. og over alt tildømmes efterdags uden undskyldning at gøre deres dags arbejde efter loven. I øvrigt forventer jeg med velædle hr. dommers retsindige lovskikkede kendelse at få sagen således afgjort, at jeg ikke efterdags skal vente efter deres lejlighed, langt mindre få så kort svar af dem, men de i den tid er mig til rede med deres arbejde, hvad dag jeg i høsten det herefter forlanger, forblivende (etc.)

Den rettens stævning fra Otte Diderich på folio 367 citeret:

Sr. Otte Diderich Bierum er ifølge den kendelse, retten har givet d. 9/8 årsaget til at legitimere sin possession og hævde på den ved Franchelvad beliggende engkrog. Stævnet: Johan Sørensen Smed i Surkær, afgangne Anders Hansen Gravengaards efterladte hustru og datter Kirsten Andersdatter i Kidholm, de to sidste at medtage de fæstebreve, bem.te Anders Hansen haft haver. Hofjægmester Hans Bac hmann stævnet til at anhøre vidner.

Den ene af de på folio 369 citerede fæstebreve:

Jeg Detlev Brocktorf til Estrupgård ... og Skodborghus kgl. maj.ts bestalter oberst til hest kendes og hverved vitterliggør, at jeg til nærværende Anders Hansen Graver har herved stedt og fæstet ... et sted her på Estrup gods kaldet Gravengård, står udi landmålingsmatrikel for 1 td. 1 skp. hartkorn, hvoraf han derpå har givet til indfæstning tyge slettedaler. Hvilket sted Gravengård kaldet fornævnte Anders Hansen Graver må besidde, have, nyde og bruge og beholde hans livstid med ager og eng, ligesom det nu tilligger og af alders tid tilligget haver, som hans formand før ham nydt og haft haver, når han derimod forsvarligen opbygger seksten nye forsvarligen fag hus og rigtig svarer og udreder hans kgl. mal.ts udgifter, som deraf nu går eller herefter gåendes vorder, så og til landgilde og forhoveripenge(?) årlig at erlægge og betale fem rigsdaler fra den førstkommende Voldborg dag 1699, han samme sted antager årligt hver Mortensdag at erlægge og betale, så og derforuden at bete sig hørig og lydig imod dem, som over ham haver at byde og befale. Estrupgård den 29. okt. 1698.

Den anden fæstebrev er af følgende indhold:

Jeg Jørgen Scheel Due til Sønderkov etc. kgl. maj.ts kancelliråd og amtmand over Dueholm, ... og Vestervig amter kendes og hverved vitterliggør, at jeg hat stedt og fæstet ... til Anders Hansen i Gravengård et stykke kirkeeng Brørup kirke tilhørende, som ligger i Gravengårds mark og Kirsten Rasmusdatter i Surhave tilforn haver [= > AO2 319] haft i fæste og formedelst hun ikke efter sit fæstebrevs indhold haver udi nogle år betalt hendes afgift af samme bem.te eng, da er hendes fæstebrev, som af Niels Jakobsen den 17. dec. 87 er udgivet, herefterdags kasseret, som hun og selv nu godvillig afstår, hvilken forbem.te kirkeeng Anders Hansen i Gravengård skal nyde, bruge og beholde sin livstid, så længe han årligen i rette tid betaler til mig eller min fuldmægtig dennes afgift med penge en mark danske samt sig i alle måder efter hans kgl. maj.ts lov og andre kgl. forordninger retter og forholder, såvelsom skatter deraf i rette tide svarer. Og er ham bem.te eng til indfæstning forundt for 2 rdl. som staks skal betales. Men som nu imellem Gravengårds eng og bem.te kirkeeng ingen kklarlig skel er at se, skal 4 uvillige mænd tages, 2 på velb. hr. oberst Brochdorps vegne og 2 på mine vegne, som samme rette skel skal granske og skelpæle nedslå, på det enhver kan beholde sit ejendom uden strid, hvilket nu straks ske skal, før end noget af den afgrøde skal slåes. Dette til bekræftelse under min egen hånd. Sønderkov, den 9. juni 1699. Jørgen Due.

AO2 319:

Følger her indført en memorialvarsel fra Søren Jensen Egtvad i Sønder Holsted:

Stævning til Henrik Schuurmann, Jørgen Christoffer Schuurmann og Corfitz Schuurmann, alle værende i sal. Birgitte Schuurmanns bopæl og stervbo medbringende beviseligheder, alt angående hvis I ved fuldmægtig den 10. aug. udi skifteretten udi eders moders stervbo i Holsted ved indførsle i skatteprotokollen lovet og tilsagt haver og I nu skal vægre eder samme eders tilsagn og løfte at fuldbyrde citanten til præjudice og stor hazard for den summa, han for eder er indangen som kautionist for; da han vil vente eder tildømt i retten at præstere, hvis I for skifteretten har forbunden eder til ...

Torsdagen den 6. september 1742:

På vegne af Termann Madsen af Nielsbygård mødte sr. Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle contra Peder Johansen fra Sønder Holsted og begærede oplæst kendelsen for 3 uger siden. Ravn, som af oplæste kendelse måtte fornemme, at citanten er pålagt til idag at extrahere continuationsstævning til de udeblevne vidner og dog ikke sligt gjort haver, følgelig han derved må tilstå at frygte for sin egen sag, allerhelst den ved de allerede førte vidner noksom er overbevist sin grove urigtighed, påstod nomina principales det allerede førte tingsvidne sluttet og tilendebragt og meddelt, hvorved han vil have sr. Madsen al lovlig regres og tiltale forbeholden for de ham af citanten sær højest præjudicerlig tillagte expressioner og beskyldninger, og det ikke alene imod ham, men endog imod den eller de, som har været hans hidsere ... [=>fol. 371] - På rettens spørgsmål gav Peder Johansen til svar, at der var ingen stævning fra ham udgangen ej heller havdee nogen vidner ... idag at føre, men alene begærede sagen opsat fra idag 14 dage. Ravn ville kun acceptere en sådan opsættelse, hvis Peder Johansen kunne give en lovlig grund dertil. Peder Johansen gav til kende, at hans hustru er svag, som nogen tid været haver, men han kunne ikke bevise det og ville heller ikke gøre ed på det. - Retten kune ikke nægte tingsvidnets slutning. Ravn reserverede sig sin principals rettigheder.

For retten mødte sr. Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle på vegne af velærværdige Peder Vinding af Præstkær; fremlagde memorialvarsel til Otto D. Bierum af Gravengård angående en gældsfordring (fol. 372); saggav Otte D. bierum, at han udi året 1740 havde bekommet først den 9. juni tvende tønder rug, siden den 11. juni endito tønne af 4 rdl. tonden, er 18 slettedaler. Herforuden da citanten ej havde mere rug at afhænde, afbad og borgede han hos Christen Pedersen i Hovborg en tønne rug til Michaelis næstefter at betale, som han og har måttet betale, siden sr. Bierum ej ville eller kunne, efter accord med 5 slettedaler, som kvitteringen derfor skal udvise, hvilket i lige måde sr. Bierum til hans fornødenhed bekom. Er til hobe 23 slettedaler. På disse 23 slettedaler viser en rerning fra sr. Bierum indseltdt den 13. aug. 1742 at være betalt 9 slettedlr. 1 mk, som citanten tilstår; men de udi sammme regning tilførte 125 stk. brocker [=> AO2 320] og mursten af summa 3 mk. 12 sk. til afgang på det bekomne rug nægter citanten såvidt, at bem.te sten og brokker med rede lånte penge forud var betalt, eftersom Otto Diderich Bierum forhen havde fået til låns 1 sldlr., hvorfor Bierum ville sætte en krone i pant, hvilken ej af citanten blev modtagen, og kan det give lige meget i regningens summa. Thi når O. D. Bierum ej nægter de bekomne 4 mk. bliver citantens fordring 24

sldlr., da samme 4 mk. i regningen med de andre og kan decorteres med 4 mk. behold for citanten, på det at det kan have desto mere skin af, at O. D. Bierum havde regning med citanten, hvilket vel kan give en blame(?) i de uforstandiges øjne, ligesom det udsprede rygter skulle føre sandhed med sig, men i sig selv er kun et aflag på citantens fordring. Hr. Peder Vinding fordrer da de lånte 4 mk. for korn udi året 1740 13 sldlr. 3 mk. Hans offer betræffende, da er det 7 offerdage der rester for Bierum og hustru, hvilket hentager en tid på tredje år, citanten ingen offer har nydt, og indstiller citanten det til dommeren, både om han skal have noget efter loven, så og hvad billigt kan eragtes, særdeles Bierum er en herlighedsejer af sit påboende sted. Nu ville Ravn afvarte, om Bierum havde noget udi anførte fordring og saggivelse enten at nægte eller modsige, på det Ravns svar derpå kunne følge. - Siden Bierum uformodentlig fornemmet, at Peder Vinding til søgsmål og proces er intentioneret imod Bierums forhen til ham gjorte skriftlige begæringer og acceptable tilbud, han ikke heller skal med sandhed udsige eller mindre bevise, han ringeste skill. udi hans krav, endskønt Bierum fornemmer at være ubillig at have disputeret, hvortil han nu ved søgsmål nødtvinges, såvidt billigt eragtes kan. Dog vil han først qafvarte de beviser, hvormed han agter at legitimere sin fordring med billighed så højt at stige, som og hvad påstgand han derefter til doms agter at føre. - Ravn svarede kortelig herpå, at hr. Vinding aldrig har været intentioneret til nogen proces, før end den hårde nød ham dertil har tvunget, idet at han ikke i mindelighed af Bierum har kunnet erholde den hos ham til gode retmæssige krav, og som da dette indskud ikkuns lader sig anse som en blame, på hvilken man gør bedre med tavshed at forbigå end sig med nogen svar derpå at inklade, om ikke at gøre modpartens med hans naturel vel overensstemmende inclination fyldest, accepterede dernæst af hans andrag, at han ikke har disputeret en skill. i hr. Vindings regning, ihvorvel han den ej har betalt, per consequence er denne modpartens tilståelse den allerfasteste bevis, som på den indklagede gæld nogen sinde kan forlanges, i særdeleshed modparten sig ej per negation ... kan purgere; thi implorerer man i kraft af lovens bydende, at egen bekendelse er den bedste bevis, dom såvel å den indklagede gældsfordring som alle derved foran forårsagede omkostningers erstatning. - Bierum svarede ganske kortelig ligesom forhen aldrig at have disputeret hr. Vinding ringeste skill. af hans fodring i tanke at nyde frem uden årsagelig søgsmål forinden han dermed imod håb dertil blev forseret, og derfor vil formode og påstå, hr. Peder Vinding bør sin påstgand lovlig at legitimere alt efter lovens bydende, hvo siger, bør lovlig at bevise, og hvis han ikke dertil skulle findes villig, da af retten dertil at blive imponeret, og så snart hr. Vinding sin krav lovbilligen beviser, da Bierum først [= > fol 372] vorder bekendt, hvad han deimod til sagen og rettens oplysning fornøden finder at fremføre og ikke skal mangle. - Ravn accepterer endnu sr. Bierums anden gang gjorte declaration og formoder, at det ham ikke er tilladt at gøre glusser over det, protokollen een gang er insereret, hvorfor Ravn inhererer sit forrige eller og at sr. Bierum vil gøre ren benægtelse for den indstævnedes fordring med hvis deraf dependerer. Derpå Ravn udb ad sig rettens dom. - Retten resolverede således: Siden monsieur Bierum ej fuldkommelig vil tilstå hr. Vindings givne regning, har citanten den med beviseligheder at legitimere, til hvilken ende sagen i fire uger, som er til den 4. oktober, bliver udsat, som tjener parterne til behørig efterretning. - Ravn, som måtte fornemme, at imod al forhåbning Bierum ikke er blevet pålagt at nægte eller tilstå gælden, så påstår han sligt endnu ham at pålægge, i særdeleshed loven ikke befaler en citant at bevise det, citaten ikke nægter eller kan nægte, så æsker han endnu som før sr. Bierums kategoriske og udførlige svar eller i vidrig fald rettens dom derpå, i særdeleshed sagen vel er b leven opsat i 4 uger, men ikke pålagt parterne at møde i fornøden tilfælde, da når denne sluttelig følge er meddelt, Ravn videre vil observere hans principals nødtørft. - Ravn kunne lade sig den af retten givne kendelse være efterrettelig, da sagen til ovenmeldte tid bliver opsat. - Ravn fandt sig beføjet at forlange beskreven, hvis passeret er, i henseende at det begærte ham af retten ikke er stedt, og i særdeleshed der ikke er benævnt, om det

anførte af Ravn kunne lade sig være den afsagte kendelse efterrettelig, om sligt er resolveret af retten eller ikke, hvorfor Ravn endnu gentager sit forrige og reserverer hans principal reservanda contra al præjudice submitterer. - Retten consenterer gerne alt, hvis i sagen ført er, ved udtag beskreven, undtagen den i retten ergangne kendelse.

fol. 372:

Den her foran på folio 371 citerede memorialvarsel til seigr. Otto Diderich Bierum fra hr. Peder Vinding:

Han stævnes til d. 30/8 ang. Peder Vindings fordringer.

Torsdagen den 13. september 1742:

For retten fremkom på vegne af hr. Jørgen Fogh af Bækbølling præstegård hans brødtjener Niels Christensen med lovdag (folio ibm.). De lovdagede personer mødte og erklærede gerne efter loven at gøre deres sognepræst påbudne dags arbejde, når han alene en dags tid tilforn lader dem derom blive vidende, hvorfor de også lover i fast formodning, af dommeren for omkostning og hr. Fogs gjorde påstand at blive libereret, hvorpå Niels Chritensen submitterede sagen til dom afsigt.

For retten mødte sr. Søren Jensen Egtved af Sønder Holsted, som producerede en lovdag (fol. ibm.) samt sit indlæg [=> AO2 322] samt det i indlægget nævnte udtag af skifteprotokollen (fol. 373). Et indlæg fra Jørgen Schuurmann blev fremlagt (fol. 373). Sagen opsat til [11/10](#).

Lovdagelsen fra Jørgen Fogh.

Lovdagelsen fra Søren Jensen i Holsted.

Indlægget fra Søren Jensen:

Schuurmann-brødrene havde den 10/8 ved bud kaldet ham til deres hus i Holsted; de havde bedt ham træde i kaution for dem både for hvad skifteretten havde tildømt Henrik Schuurmann til Christianshavns kirke at betale og for skifteforvalterens salær, - hviljeg jeg og gjorde på de vilkår, at de skulle udlevere mig så meget sølv af stervboen, som jeg kunne være forsikret med for min indgangne kaution. Alt det kan retten erfare af hosfølgende udtag. Nu nægter arvingerne at præstere deres i skifteretten gjorde forlig. Thi uanset de siger, at der er indlagt i skrinet så meget sølv, som

deres specifikation under deres hænder lyder på, så erklærer de, at skrinet med sølvet skal bero udi deres hus, det er være i deres forvaring, vold og værge, som det og er. Dette deres påskrift på specifikationen her produceret klarlig udvisder, hvilket er ikke efter deres forpligt, der udtrykkeligen melder, at det skal udleveres til mig; thi om de skulle ville sige, moit segl står derfor, nægter jeg det, eftersom der skal ved eftersyn ingen anden segl findes for skrinet end deres egne og rådmænd Schultzes, og over alt dersom skrinet med sølvet blev af deres hus enten ved tyvehånd eller på nogen anden måde for..., hvor var da det, som de har forbundenn sig til at udlevere mig til forsikring, hvorfor jeg herved i kraftigste måder påstår, at retten tildømmer de Schuurmanner ej alene at bringe skrinet her i retten, men endnog der at åbne det, på det man kan colnfrolntere varerne deri med den mig givne specifikation og derpå lade den af denne respektie ret forsegle og så siden her i retten forblive [=> fol. 373] forseglet og deponeet indtil sagens endelige uddrag. - Ønsker sig også tildømt 3 rdl. 2 mk. for omkostninger til stævningmænd, stemplet papir og andet samt denne rets gebyr.

fol. 373:

Det i indlægget nævnte udtog af skifteprotokollen:

Rådmænd Schultz i ribe har ladet tilføre bekræftede Søren Jensen Egtvad kautions tilbydelse og modtagelse. Ydermere måtte Schultz, såsom han intet kunne obtinere på hans tilførte noget svar, så for at vise arvingernes ærbødighed i respekt af den højrespektive skifterets kendelse igår for at komme til endskab og at dem det endnu manglende udleveres, fremstillede Søren Jensen Egtvad af Sønder Holsted, som arvingerne havde formået til kautionist for det, skifteretten har tildømt Henrik Schuurmann til Christianshavns kirke at betlae, ligesom og for de prætentioner, skifteforvalterne havde gjort, om de ham derfor ville godtage indtil sagens uddrag, efterdi sølvet ikke forhen var leveret, da var nødt til at fyldestgøre, dog under al reservation den ergangne rettens resolution og derpå ... skifteforvanterens svar, om de bemeldte Søren Jensen Egtvad ville godtage, og dermed tænkte at have efterlevet kgl. maj.ts allernådigste forordning. Og lovede arvingerne tillige at udlevere så meget sølv eller andet, hvormed han kan være forsikret for det, han nu indgår og gør forsikring for til skifteretten i alt. Hvad den fremstillede kautionist Søren Jensen Egtvad angår, da modtages han på de conditioner, som Schultz har tilbudet og oven anført er. Dette således rigtig at være, så vidt om mr. Egtvads cuations tilbydelse og modtagelse i protokollen findes indført, verificerer som notarius ved den gejstlige ret i Malt herred Peder Vinding.

Indlægget fra Jørgen Schuuann:

Han ved ikke, at Søren Jensen Egtvad er beføjet til søgsmål iod ham og brødre. Begærer udtog af, hvad han har fremført mod dem, samt 4 ugers anstand.

Torsdagen den 27. september 1742:

For retten fremkom feldberedsvend Claus Stampe fra Flensborg, som på sin kærester jomfru Maria Margretha Torps vegne fremstillede 2 dannemænd, navnl. Laurits Jørgensen og Nis Poulsen begge bosiddende i Vejen by og sogn i Malt herred for at bære vidnesbyrd om velbem.te Maria Margretha Torps ærlige og kristelige herkomst og fødested, som bem.te Claus Stampe begærede, retten ville

admittere og imodtage, hvor da bem.te 2 mænd for retten fremstod og efter at lovens ed for dem var oplæst med formaning at sige deres rene sandhed og vogte sig for mened, enstemmig bevidnede og udsagde, at den ærlige og gudsfygtige jomfru Maria Margretha Torp er efter den os foreviste og af provsten i Malt herred samt sognepræst for Vejen og Læborg menigheder hr. Niels Jochum Butzow i Vejen udstedte extakt af Vejen kirkebog dat. 7. febr. 1742 og lyder folio 374(?), Videre foregav vidnerne, at jomfru Torp er barnefødt d. 25. dec. 1714 på Skodborghus i Vejen sogn, Malt herred, Riberhus amt udi Nørrejylland beliggende af ærlige og gudfrygtige ægte forældre, faderen den velagtbare og velforstandige dannemand sr. Mads Andersen Torp, moderen den ærlige og gudfrygte dannekone Anna Maria Engelstoft, som på hendes bryllupsdag der stod i Hadderup præstegård d. 12. juli 1712, som velærværdige hr. Laurits Braads attest udviser, der lyder som folio udviser 374. Endvidere berettede vidnerne, at jomfru Engelstoft stod med krans og krone på hovedet, der hun blev ægteviet til velbem.te hendes kæreste, som da boede på bem.te Skodborghus og havde den i forpagtning udi [=> AO2 324] seks år; og da velbem.te deres ældste datter jomfru Maria Margretha Torp sammesteds blev født, var vi tvende vidner bosiddende her i Vejen by og kan meget vel mindes, hvis vi herom vundet haver, hvilket og således i sandhed at være bekræfter vi med Hellig Ånds ed, så sandt hjælpe os Gud og hans hellige ord, og blev derefter fra retten demitteret. Thi var Claus Stampe på alt, hvis passeret er, et lovskikket tingsvidne beskreven begærende, som af retten blev stedt.

Sagen hofjægermester Bachmann ctr. sr. Otto D. Bierum på Gravengård. Bierum tilkendegav, at siden intet af bem.te hofjægermester efter ergangne kendelse imidlertid er bleven femført, så agter Bierum ej, inden noget imod førte tingsvidne eller rettere sagt adkomst på dito engkrog vorder ført, ej dom at søge, men lod dermed bero, til noget som meldt vorder fremført, hvorimod, når sker, han forbeholder sig al lovbilleg indsigelse og i særdeleshed reserverer sig al lovbilleg tiltale til Johan Smed i Surhave, der høet så lovstridig og utilladelig har bortført i sin tid. - Ravn refererede sig til den seneste afsagte rettens kendelse angående pro et contra beviser formedelst hvilken sr. Bierum er bleven injungageret sin påberåbte hævde og possession på den quæstionerede engplaim samt den af ham udgivne lysning med bevis at legitimere, før end som helst hr. hofjægermester Bachmann sin fornøden eragtende jura er skyldig at frembringe, hvilken kendelse hverken modparten eller domina judex kan igentage uden en åbenbar nullitet at begå, hvornæst Ravn reserverer sr. Bierums idag 4 uger her inden retten egen gjorte offerte, neml. at han begærer, at sagen måtte nyde anstand i 4 uger til behøvende dokumenters producering og lovbilleg gørende påstand til doms. Efter slig sagens beskaffenhed Ravn urgerer ej alene sr. Bierums tildømte og påberåbte efter egen gjorte offerte beviser in originali her i retten at fremlægge og det in hujus terminis så vel som hans offererede irettesættelse og påstand til doms, da på hr. hofjægermesterens side efter forommeldte rettens afsagte kendelse lovformelig skal vorde procederet, derpå han udbad sig rettens dom. - Bierum svarede ganske kortel., det han ved det førte tingsvidne havde legitimeret sin hævde og lysning; det andet, mr. Ravn til påstand fremfører Bierum at skulle være forbunden sin irettesættelse at gøre, som han urgerer, dertil svarer ligeledes ganske kortelig, siden Bierum har efterlevet den af mr. Ravn påberåbende kendelse, thi(?) at Bierum idag 4 uger har begæret sagen opsat til dokumenters producering og irettesættelse, er sket i tanke, at hr. hofjægermester i anledning ergangne kendelse som meldt skulle fremføre på sin side, hvad bem.te kendelse i munde fører, og som sligt ikke endnu

er sket, lader Bierum ved det førte tingsvidne bero, indtil hr. hofjægermester Bachmann fremfører efter lovlig omgang, hvis han formener på sin side at kan tilvinde ham tit ommeldte engplain under kirkeeng at henhøre, alt efter ergangne og af mr. Ravn påberåbende kendelse, og så længe indtil sligt sker, refererer Bierum sig til sit idag forhen tilførte med reservation i sin tid, hvad lovlig bør. - Ravn insererer sit forrige og dernæst refererer sig til protokollen, som ej alene justificerer, hvad Ravn til denne sags fremmelse og fundamente har frembragt, men endog til fulde oplyser formørkede øjne, desårsage han endnu som før på hans in jure ex facto funderede submitterede sig rettens keldense. - Bierum refererede sig til sit forrige og skulle desuden det førte tingsvidne gerne idag i retten til oplysning og påskrift vorden fremlagt, om samme havde været ved hånden, og gerne skal ske, om retten for godt befinder, til hvad tid behager at determinere. - Retten erindrer retten, at det her i dette fald ikke er nok at offerere en ting, men in termino prefixo er han skyldig samme at præstere efter kendelsens indhold, ligesom og den æskende påstand deri ikke alene består, men her æskes ifølge loven som digterer (dikterer), at hvis en af parterne inden retten enten vedgår, offererer eller påstår, bør han ej siden at fragå, at han ej alene i denne dag efter hans egen forhen gjorte offerte bør fremlægge bem.te tingsvidne, men endog hans øvrige påberåbende beviseligheder så vel som og gøre hans anbudne irettesættelse eller påstand til endelig dom, hvilet Ravn ej alene ifølge af kendelsens [=> fol. 374] kraft urgerer under lovens tvang in continente at ske, men endog at sr. Bierum efter den kgl. allernådigste forordning af 3. marts 1741 for op- og tilbagehld såvel imod rettens kendelse som egen gjorte offerte vorder med vedbørl. mulkt betænkt og condemneret. - Retten resolverede således: Som sr. Bierum ved sidstleden af ham begærte opsættelse sig i protokollen har offereret til idag sine dokumenter og derover havende demonstration at gøre og producere, hvorefter højædle og velb. hr. hofjægermester Bachmann i tiden efter rettens givne kendelse declarerer ved sr. Ravn at føre sine contrabeviser, altså ifølge sligt sr. Bierums i protokollen gjorte offerte haver han samme sit tingsvidne til idag 4 uger, som er den 25. oktober omstundende, at producere samt sin fornøden agtende påstand præstere. Thi hviler sagen i så måde til forberørte tid under opsættelse.

Den foran på folio 373 citerede attest fra hr. Niels Bützow i Vejen. (Dåbsattest).

Torsdagen den 4. oktober 1742:

Sr. Nicolaj Johan Ravn på vegne af hr. Peder Vinding ctr. Otto D. Bierum. Ravn producerede et af denne rets notario udstedt notarialinstrument med vedlagt stemplet papir ..., på det at ej nogen med de tanker skulle blive frugtsommelig, at hans kgl. maj.ts interesse derved skulle være defrauderet, formedelst samme melder såvel om rug som offerdebit, uagtet det alt er een gæld og under hovedstævnemål fra første er incorporeret (fol. 376). Bilag fremvist. Ydermere for at legitimere Christen Pedersens kvittering af Hovborg sub dato 29 . okt. 1740 er mr. Christen Frølund her til stede for at tilstå, at han i året 1740, efter at Peder Vinding havde forskaffet ham og sr. Otto D. Bierum lofning at kunne få rug hos bem.te Christen Pedersen, som hr. Vinding var forlover for at

skaffe dets bdetaling, kørte til Hovborg med sr. Bierums heste og vogn og der hentede 10 skp. rug, af hvilke mr. Frøelund selv beholdt tvende skæpper, og de 8 skp. leverede han sr. Bierum i hans hus, som det straks fra sit hus til Hulkær mølle lod nedkøre, [= > AO2 326] af hvilken lejlighed sr. Frøelund og betjente sig for at få sine tvende skæpper rug til mølle nedført og malet, forhåbende, retten herom tager imod hans deposition eller i vidrig fald ej med anden bevis mollesterer citanten. - Bierum erklærede, at hr. Peder Vinding aldrig med sandhed skal kan udsige, Bierum nogen sinde har nægtet jo af ham at have fået i året 1740 4 tdr. rug, dog uden nogen vis takst, hvor meget koste skulle, uden først i august indeværende år, da han ved missive endelig efter forhen gjorde begæringer melder derpå, neml. på bem.te 4 tønner rug at skulle være ham skyldig 13 slettedaler 3 mk., der da kunne beløbe sig tøndens, når tillægges hvad hr. Vinding alene tilstår af Bierum at have bekommet, nemlig varer og penge 6 rigsdrl. 1 mk; er da tøndens 3 rdl. 5 mk., hvilke herefter under sagens videre drift nærmere skal vorde oplyst; men Bierum nægtede aldrig af hr. Peder Vinding at have begæret enten at låne, købe eller borge rug til ham. Thi Bierum købte selv rug af Christen Pedersen i Hovborg samme år, neml. 1740 for 2 mk. 8 sk. skæppen, siden han de 4 tønner af hr. Peder Vinding havde bekommet. Så Bierum kunne købt og fået rug hr. Peder Vinding foruden og af andre langt bedre køb, end hr. Peder Vinding prætenderer; og gør det Bierum ondt, at han nogensinde af hr. Vinding på sådan måde har fået en skæppe, allerhelst han ganske ubeføjet med søgsmål vorder angreben, da det forlængst desuden i mindelighed langt bedre kunne været afgjort med mere , om den gode mand så havde behaget. - Ravn kunne ej nokso km bejamre sr. Bierum, at han tid efter anden så ganske og aldels er henfalden til så ublu som mod al sandhed at påbyrde sin sognepræst og sjælesørger så grove beskyldninger uden al årsag, hvilken omgang af en tilhører imod sin præst noksom viser, af hvad art fuglen er, til hvilken ende derimod på behørig tid og sted reserveres lovbilig demonstration og påstand. Resten af sr. Bierums andrag holder Ravn unødigt denne side at besvare, såsom når den for retsindiges øjne fremkommer, derudaf klarlig skal udspire, at han deri hopper både frem og tilbage, i særdelseshed at han vil besmykke hans urigtighed med, at det gør ham ondt, at han har fået en skæppe rug af hr. Vinding, hvilket mabn gerne kan tilstå ham. Thi måske den tid, han har fået det, har han vel tænkt aldrig at betale det igen, hvis ikke havde han vel betalt det ved bestemte tid og ej forårsaget folk lovmål derom og derved ej tage anledning fredelige og fornemme folk at chikanere og beskylde, hvilket og i alt til igendrivelse og satisfactions erholdelse Ravn reserverer competencia og igentager sit forhen lovbilig begæring til sagens endskab og oplysning, hvorpå han ifølge loven pag 50 art. 7 (DL 1-5-7) udbad sig rettens assistance. - Bierum måtte fornemme, at sr. Ravn holder sig det for en fornøjelse at beskldde Bierum at skulle have tænkt, da han rug af hr. Peder Vinding havde bekommet, aldrig at betale det, og det under den prætekst ellers vel at have betalt det i rette tid efter hans sigende, så erklærer Bierum, at ingen honnet eller sanddru menneske skal sige med sandhed, Bierum nogen sinde enten har haft eller haver sådan beskyldende tanker, hvilket Bierums breve [= > fol. 375] fuldkommenligen skal oplyse, hvorudi han sig delation hos hr. Vinding haver udbedt, som Bierum håber den gode mand hr. Vinding og i retten lader fremkomme, når han derfor med mere sagen til oplysning lovlig vorder kaldet at fremlægge, med videre; og skulle intet være Bierum kærere, end sr. Ravn ville fremføre, hvormed han agter at legitimere sin principals fordring, hvorudi ikke skal befindes, Bierum har været ham hinderlig med ringeste protestation og derfor ganske unødigt at citere allernådigste lov i så måde, langt mindre at begære rettens assistgace. - Ravn igentager sit forrige og dernæst ikke vil indlade sig på sr. Bierums grove og nærgående expressioner, men hermed for så vidt de Ravn eller hans hr. principal skulle være menende, samme ham vil have remitteret at gemmes(?) og indstille udi hans egen barm, hvor de har været husede til idag. Sluttelig måtte Ravn oplyse retten, hvor net at Bierum ved at oppynte hans urigtigheder, idet han vil melde, at han ikke har opholden

beviselighedernes førelse med nogen protokollation og dog alligevel så længe ... tiden med slige af ham ad protocollum bragte unyttige protokollationer og dermed vist sig imod forordningen ganske temere at have handlet, hvilket med alt man overlod i dommerens skønsomhed.

Hvor da for retten fremmødte Christen Frøelund, som vandt således, at han blev begæret af hr. Peder Vinding i året 1740, at han ville afhente noget rug til mr. Bierum hos Christen Pedersen i Hovborg med bem.te Bierums egne heste og vogn, så kunne vidnet få de tvende skp. rug med, som ham af hr. Vinding var lovet. Derpå vidnet svarede ja og straks derpå om anden dags morgen gik vidnet til Gravengård, hvor ham af mr. Bierums søn navnl. Søren heste og vogn til rugens afhentelse i Hovborg blev leveret, og da vidnet kom til Hovborg, blev ruget, efter at vidnet havde leveret fra sig den missive, som han fra hr. Vinding til Christen Pedersen havde, han strajs tilmålt og leveret, neml. til mr. Bierum 1 td og til vidnet 2 skp. rug, som var til hobe 10 skp. rug; da Frøelund foranførte ti skp. rug på vognen havde fået, kørte han dermed ind i mr. Bierums gård Gravengård, stod af vognen, gik ind i mr. Bierums stue, hvor mr. Bierum sad og spiste, og sagde til vidnet med de ord, Velkommen, min gode Frøelund, nu kommer I ret tilpas, bad vidnet så, han ville sætte sig ned og spise noget mad, som og skete. Noget derefter sagdede nr. Bierum til sine folk, at de skulle skynde sig at køre ned til møllen med ruget, neml. den tønne, som vidnet fra Hovborg tilførte ham, derhos sigende til vidnet, Nu kan I få eders tvende skæpper med til møllen, som og skete. - Bierum tilspurgte vidnet, om han kunne sige med sandhed, det Bierum nogen sinde af hr. Peder Vinding haver hørt, Bierum af ham at have begæret enten at låne, borge eller køb e rug til sig i Hovborg eller andre steder. Vidnet svarede, at han både så udi missiven fra hr. Vinding til Christen Pedersen, at hr. Vinding sagde god for det rug, som både mr. Bierum og vidnet skulle have, som og ved, at hr. Vinding har betalt rugen, som Christen Pedersens kvittering udviser, og ydermere forklarede vidnet, at han ofte havde hørt, at hr. Vinding havde sagt til vidnet, at sr. Bierum havde begæret af ham, at han ville fly ham noget rug enten til låns, om han det selv havde, eller og fly gham det hos en anden og derfor selv sige god, som og skete, som forhen afvundet er. 2) Tilspurgt, om han kan sige med sandhed og uskadt samvittighed, Bierum nogen sinde har begæret rug hos hr. Peder Vinding til ham, neml. til Bierum, at borge, låne eller købe nogensteds, og endelig om han haver [= > AO2 328] hørt det af Bierums mund eller og arf Bierum at være tilstået, hr. Peder Vinding til ham ville låne, borge, købe eller sige god for ham nogensteds. Vidnet ville, siden dette ej kan mindes at have hørt sådan begæring just af mr. Bierums egen mund, henvise til sit forhen aflagte sandfærdige vidnesbyrd. - Han aflagde ed.

Og som Ravn alt, hvis hr. Vindings saggivelse første dag, da sagen har fået lov at komme i rette, melder om, håber nu at være bevist, så bliver Ravns påstgand nomine principalis til doms at sr. Bierum bliver tilfunden at betale saggivelsens summa samt hans udgifter ved denne hans fordrings inddrivelse, hvilke ... duplique på den sagsøgtes idag forventgede replique herpå starans før sagens udagering skal vorde specificeret, ventgende herpå til bestemte tid dom. - Bierum ville forhåbe, at sr. Ravn efter rettens kendelse idag 4 uger ville behage at legitimere sin principals fordring efter den gjorte begæring, det Bierum nogen sinde har tilsagt ham at betale 4 rdl. for en tønne rug, eller hvad der anlediger ham så meget for tøndens at fordre, siden han med en del brevskaber ligesom vil oplyse, hvad ruget 1740 her i herredet såvel uden og i fyrstendom Slesvig; og så længe skligt ikke sker, bliver vel og sådan fordring, han prætenderer, uefterrettelig; desuanset og for at vise, Bierum ikke til lproces eller vidtløftighed inclinerer, ligesom han og ved ubeføjet søgsmål er angrebet, så erbyder han sig, som forhen til hr. Peder Vinding sket er, at betale á tøndens forr så meget kan restere 3 rdl. 2 mk. og det straks hvad dag og tid hr. Peder Vinding behager samme at modtage. Tillige og den med rette resterende offer; derfor lhan hr. Peder Vinding under forsegling med derhos følbgende åben seddel er bleven tilsendt og Bierum igen i alt dito offer ubrudt tilbagesendt,

ligesom det og endnu hos Bierum findes og herefter i retten skal vorde fremlagt, om den gode mand ikke endni skulle finde sindet samme tillige med rugets betaling som meldt uden videre proces at modtage. Ville så håbe, sr. Ravn sig derpå ville erklære, til eller fra. Og hvis bierums gørende tilbud ikke skulle finde bifald, inhereerer han sit forrige begæring, og skulle han imod håb derudi findes vægerlig, da af retten lovbilligen at opponeres. Imidlertid forbeholdt Bierum sig på sin side, hvad lovlig bør. - Ravn gentager, hvis idag passeret er, hvorved han formoder på sin side at have efterlevet den idag 4 uger afsagte kendelse, med formodning, at retten ifølge loven pag. 50 art. 7 ville imponere modparten at entholde sig slig vidtløftige unyttigheder. Og på det at ej på denne side ej dertil skal gives nogen alnedning, så og for at vise alverden, at hr. Vinding ej er inclineret til proces med videre, som han er beskyldt for, så offerer Ravn i denne dag uden foregående stævnemål, at imodtage sr. Bierums beviseligheder og demonstrationer til doms, således at sagen endnu idag til doms kan vorde optagen og tilendebragt, og ydermerer offererer at efterlade sr. Bierum alle de i og under denne sag til denne dags dato anforårsagede processens omkostninger, på det og alene at denne sag kan befordres til endskab. Men skulle disse tilbud ikke af sr. Bierum idag in continenti vorde imodtagen og fyldestgjort, reserverer man i kraft af loven, at de ej skal være citanten til nogen præjudice, men som uoffererede. Ravn ville altså ej alene afvartge sr. Bierums kategoriske svar, til eller fra, men endog i det øvrige submittere sig rettens assistance. [= fol. 376] - Monsieur Ravns tilførte tilbud skulle vel have et skin af ... og sagens endskab, men siden han ved, at det er mere end gørligt for Bierum idag at modtage eller prstere, såsom behøvende vidne i sagen i visse tilfælde ej er til stede, men lovlig vil indstævnes sin bevidste sandhed på spørgsmål at udsige, så årsagen Bierum ikke alene eftersom sin formenende acceptable gjorte tilbud ej har kunnet finde sted hos sr. Ravn, ikke alene at begære ham udrtog af de originale dokumenter, her idag er vorden fremlagt, til besvarelse, tillige hvad idag 4e uger passerede samme at besvare, udi 6 uger, at han imidlertid både kan nfå de veklede breve forsynet således i retten til oplysning kan fremlægges, vidner stævnet så vel vedkommende alting og deraf dependerende at anføre, det han formoder ej af retten blev nægtet. - Ravn inhereerer sit forrige og i særdeleshed lovens pag. 50 art. 7. - Retten resolverede således, at siden sr. Otto d. Bierum beråber sig på kontrastævning til dokumenters producering med videre til sagens oplysning har funden fornøden at føre, altså kunne retten ham ikke sligt nægte. Opsat til [15/11](#).

fol. 376:

Det notarialinstrument, Peder Vinding har ladet producere i sagen ctr. Otto D. Bierum:

På begæring af velærværdige hr. Peder Vinding i Præstkær er følgende dokumenter under et notarialinstrument vorden forfattet:

Otto Diderich Bierum fået rug efter missive af 9. juni 1740, rug 2 tdr., den 11. juli Otto Diderich rug 1 td.

Et brev fra hr. Ancher Svenstrup i Hygun af følgende indhold: Velærværdige hr. Vinding, hjtærede ven og broder. til tjenstlig gensvar på hans gjorte forespørgsel meldes, det i året 1740 havde jeg en del rug at afhænde, vel henimod 100 tønner, da jeg fra den 2. juni bemeldte år til 7. juni bekom for tonden 5 slettedaler og fra bem.te 7. juni exclusive indtil så længe jeg havde 1 skp. at udvære, for hver tønne 4 rigsdaler, som min boger over, hvad der kom af loftet hver dag og til hvem klarligen viser til behagelig eftersyn, om forlanges. Desuden var der de her i som ... og kunjne jeg gerne, om jeg have haft det, i samme tid solgt 100 tønner til for samme pris, siden jeg hver dag i lang tid var overløbet af folk fra Ribe, som ville give og gav mig, så længe jeg havde noget, hvad jeg ville begære; dette altsammen at være i sandhed, om broder kan have bnogen tjeneste deraf, tilbyder jeg,

når og hvor forlanges, at bekræfte med min ed og fremvise min tilforladelige journal. I det næst kærlig hilsen (etc.)

Et dito fra seigr. Jørgen Ravn af Tørninggård sålydende: Velærværdige (etc). På Derees velærværdigheds meget ærede af igår dags dato meldes angående rugpriser i året 1740 i ydmygst gensvar, at alt hvis jeg havde at sælge ommeldte 1740 fra 3. juni samme år at regne, som ungefær er 50 tønner, blev bortsolgt delt for ... dels for 3 mk. danske 4 sk. danske og dels for 3 mk. danske 9 sk. danske skæppen hjemme udi mit eget hus, så jeg omsider og forinden indavlingens tid samme år ikke havde en skæppe at sælge, ihvorvel jeg blev om rug af adskillige rekvireret og offereret højere pris, om jeg nogen havde haft at sælge, hvilket herved efter begæring udi ydmygste gensvar meldes og i erfordrende fald edelig vil være gestændig. (Hilsen). [=> AO2 330]

Et dito fraseigr. Simoni Madsen i Vejen mølle, hvis indhold lyder som følger: -- Til gensvar på eders indløbne missive tjener dette til efterretning: at jeg i året 1740 solgte rog til pinsefest for 1 mk. 12. sk. og så til 1 mk. 14 sk. og siden 2 mk. 8 sk., og så noget til Estrup bønder borget ud for 2 mk. og endnu ubetalt, da til sidst i juli og i august har jeg fået for skæppen 3 mk, og så har jeg kåbt her ved min dør og given 23 sldr. for skæppen eller given 20 sldr og 21 sldr. til at hjælpe fattige her i egnen med, som ellers skulle haft creperet. Men en del deraf er til mig endnu ubetalt, som Gud vil betale, hvilket jeg altid kan være gestændig med mange, som har handlet med mig at være i sandhed og oprigtighed. Jeg forbliver --

Opskrift. Velærværdige og vellærde hr. Peder Vinding -- af Præstkær. En kvittering fra Christen Pedersen i Hovborg for 10 skp. rug. For de ti skæpper rug, som hr. Peder Vinding flik af mig sidst forleden i august og degnen Christen Frølund afhentede med Otto Diderichs heste og vogn haver han betalt mig 6 slettedaler een mark, for hvilken ham hermed tilbørlig kvitteres. Hovborg, den 29. oktober 1740. Christen Pedersen.

2 offerregistre, hvorudi fandtes uafskreven for Otto Diderich og hustru: pinseoffer 1740, juleoffer dito år, påskeoffer 1741, pinse og juleoffer dito år, påskeoffer 1742 og pinseoffer samme år.

Dette, som forskrevet står, er eftersat og således i alle måder rigtig befindes, hvilket jeg hermed under min hånd og segl tilstår og bekræfter. Datum Bobøl d. 24. sept. 1742, J. H. Utrup, herredsskriver i Gørding-Malt herred.

Læst i retten på Gørding-Malt herredsting torsdag den 4. oktober 1742 og befandtes i alle måder conform med hoveddokumenterne.

AO2 330:

Torsdagen den 11. oktober 1742:

For retten indfandt sig Søren Jensen Egtvad af S. Holsted ctr. onsiour Schuurmanner betræffende kaution for hundrede rigsdaler, Henrik Schuurmann blev tildømt at betale til Christianshavns kirke, foruden 58 rdl. prætenderende sallarium. - Jørgen Schuurmann mødte på brødrenes vegne og påstod, at sr. Egtvad aldrig skal godtgøre, legitimere og bevise han at have haft eller har ringeste føje dem søgsmål at påkaste, såsom han gerne kunne føet sølvet til håndfået pant for de 158 rdl. til sagens uddrag, men som han excuserede sig ej i mangel af fast lås og lykkelse at turde have det i sit hus, [=> fol. 377] at det ej af andre mennesker skulle blive ham bortstjålet, og begærede, det måtte forblive i Schuurmannernes forvaring i deres hus under hans og deres forsegling. Brørdrene vil

gerne lade sølvet deponere i herredsfogedens hus, når Egtvad følger med for der at åbne skrinet. Hvis herredsfogeden ikke vil modtage sølvet, reserverer brødrene sig al ret imod Egtvad for unødigt ibragt bekostning, eftersom de da er nødtvungen til at bevise Egtvad, at han har begæret sølvet at måtte forblive under Schuurmannernes forvaring og hans forsegling til satgens uddrag. - - Hvis herredsfobeden ikke skulle ville påtage sig sølvet at modtage, kan det måske deponeres hos sr. Lorentz Hansen i Foldingbro eller sr. Termann Madsen på Nielsbygård. - Sagen optaget til dom.

fol. 377:

Sentence udi den sag således for retten afsagt: Eftersom sognepræsten for Føvling og Holsted menigheder velærværdige hr. Jørgen Fogn i Bækbølling befindes ej aleneste lovligen her til retten at have indstævnet en del husmæld og huskvinder af Føvling sogn, formedelst de ikke har villet gøre ham den høstdag, som loven befaler, neml. Jens Andersen og hustru i Astofte, Hans Christensen og hustru ibm., Mads Christensen og hustru af Føvling, Niels Madsen og hustru af Bobøl, Søren Mathiassen og hustru ibm., Birthe Simonsdatter af Stenderup samt Jep Østergaard og hustru sammesteds, men endog ladet de udeblevne den dem af retten givne lovdag lovligen forkynde, så har dog ingen af forbemeldte husmæld og -kvinder, som siden mødte i retten, kunne sige eller bevise at have gjort og forrettet samme af præsten påankede og forsømte høstedege, alene siger, at de gerne efterdzgs vil gøre dem, når de derom en dag eller to tilforn måtte vorde vidende om, når præsten [= > AO2 332] ville have dem, som akten nærmere udviser; desårsage velbem.te hr. Jørgen Fogh udi indlæg af 30. aug. 1742 påstår, at bemeldte husfolk i allermindste vorder tilfunden efterdags at gøre ham den i loven anbefalede høstdag, men endog at de for modvillig udeblivelse, da de derom betids var advaret, at mulkeres og betale processens omkostning. Altså efter slig sagens beskaffenhed vidstes ej rettere herudi at kende og dømme, end at imdbem.te husmænd og kvinder jo pligtig er og bør gøre deres sognepræst den høstdag, som loven pag.302 art 5 (DL 2-12-5) allernådigst befaler, uden ringeste undskyldning, når de derom en dag eller to tilforn er advaret, hvilket og af præsten bør ske; og som de selv ved deres modvillige udeblivelse har forårsaget denne proces, så bør de for slig modvillighed at bøde til Føvling sogns skolekasse pro persona 4 sk. danske og ligeledes udi processens omkostning hver otte skilling danske, alt femten dage efter dnne doms lovlige forkyndelse under nam og exekution udi deres bo og redeste midler, hvor findes efter loven; og dersom de efterdagss åskulle findes modvillige herudinden, må de vente sig større straf, om påklages ---

AO2 332:

Torsdagen den 18. oktober 1742:

For retten fremkom Morten Jepsen af Sønder Holsted, som forestillede to kaldspersoner, Jep Mortensen og Niels Mortensen, begge af Sønder Holsted, som oplæste en kaldsmemorial sålydende: - - Morten Jepsen af S. Holstged indstævner Karen Pedersdatter med lavværge tjenende hos Anders

Nielsen i Nørre Holsted for saggivelse at modrtage og i fornøden tilfælde for vidner at påhøre betræffende, at I for rum tid siden skal have ladet eder leje og fælste til at gå i Moren Jepsens tjeneste til næstafvigte Micheli, men ikke efter sådant lejemål og eders tjenestes tilsigelse eder dertil har villet indfinde. - Forberørte varselspersoner forklarede, at de har forkyndt varslet for Andreas ielsens bopæl i Nørre Holsted, hvor den indstævnedede Karen Pedersdatter sig opholder eller tjener, og der sammesteds talt med Anders Nielsens hustru Anne Christensdatter. Karen Pedersdatter med lavværge var ikke mødt. Lovdaget til [2/11](#).

Torsdagen den 25. oktober 1742:

fol. 378:

Hofjægermester Bachmann ctr. Otto Diderich Bierum ang. den norden til Franchelvad beliggende engkrog. - Bierum fremkom og fremlagde en af Gørding-Malt herredsret udstedt tingsvidne de dato 30. august, det den ommeldte norden til Franchelvad beliggende engkrog af Bierum har været under brug og brugt er i en del åringer, siden han til Gravengård ankom, og at samme brug straks i begyndelsen at være kirkens patron hr. hofjægermester Bachmann tilkendegivet og indklaget af Anders Gravengaard, som den vedliggende kirkeeng i fæste havde. Ifald dito krog under kirkeengen havde henhørt, han da samme da at ville forsvarz, eftersom han ingen skel mellem Gravengårds eng og kirkeengen var bevidst. Item bem.te engkrog ham ej af hr. hofjægermesteren blev forsvaret under kirkeengen at henhøre, mindre ommeldte brug af ham påtalt, og endelig at dito krog, siden den en del åringer af Bierum til brug er bleven bortlejet år efter anden i nogle år, vide pag. 40, 41, 42, 49 og 50, der ialt i retten begæredes læst, påskreven og akten, så vidrt med rødkridt insigneret og understøget findes tilført. Som og skete og lyder folio 379. Ydermere bevises med dito tingsvidne, at Anders Gravengaard alene har været en fæstehaver så vel af Gravengård edens ager og eng som og af kirkeengen Brørup kirke tilhørende i Gravengård mark beliggende, og at han det første neml. Gravengård er bleven i fæste forundt af daværende ejer hr. oberst Brochdorff og bemeldte krieeng af daværende kirkens patron hr. kancelligår og amtmand Jørgen Scheel Due på Sønderkov, samt at begge dele, kirkeengen såvel Gravengård ham at være forundt til brug på en tid sig samme i så måde at antage. Desuden bevises, at der ikke var nogen klarlig skel at se mellem Gravengård eng og bem.te kirkeeng, desårsage fire uvillige mænd - - som rette skel skulle granske og skelpæle nedslå, på det enhver kunne beholde sit ejendom uden strid, hvilke straks skulle være sket, før end noget af dens afgrøde blev slaget og Anders Gravengaard sig samme benyttede. Dette foranførte i alt blev på begæring læst, påskreven og akten tilført, så vidt med rødkridt understreget findes og tillige insigneret på pag. 52-55 og lyder fol. 379 et 370. - Sr. Nicolaj Ravn overlod til rettens lovforsvarlige omgang, om det sr. Bierum kan vorde tilladt specialiter her og der ud af et af retten og protokollen udfærdiget instrument at få protokolleret det, han efter egen behag synes at være ham til faveur, og udelade det, som ventel. er snor(?) ret imod ham selv, eller og om han ikke er skyldig i det fremlagte dokument, såfremt han noget deraf akten vil have insereret, ganske og aldeles og ikke specialiter at lade protokollere, det man urgerer og påstår, og i vidrig fald protesterer imod al præjudice og omkostning, om noget ulovforsvarligt i så fald vorder forhandlet. - Bierum for ikke at opholde retten agtede unødigt sr. Ravns til[=>AO2 334]førte og gørende påstand, som ikke har nogen harmoni, og desudenaf retten som billigt forhen er tilladt, hvorfor Bierum refererer sig til

alligerede beviser og fremlagte tingsvidne, hvormed godtgøres, han sin possession, hævde og brug at have legitimeret, som og at Franchelvad ikke for skel imellem Gravengård eng og kirkeengen er eller været haver at anse. Thi skulle vadet våren skel og skilsmisse mellem Gravengård og kirkeengen, havde den været klarlig nok at se og ufornøden at fire mænd -- skulle anden skel granske. Efter hvilken beskaffenhed Bierum vil formode og påstå, den norden til Franchelvad ved kirkeengen beliggende engkrog Gravengård vorder tilfunden, lgesom den med rette derhen og under hører. Alt dette uanset kan hr. hofjægermester Bachmann som nuværende kirkens patron lovl. bevise og godtgøre efter lovl. omgang, at der siden den 2. juni 1699, da fæstebrevet af daværende kirkens patron oftmeldte hr. kancelliråd og amtmand Due er under egen hånd og segl udgivet på kirkeengen til Anders Gravengård, at Franchelvad efter lovl. advarsel til vedkommende er bleven udset og fastsat at skal være rette skel mellem titbem.te Gravengård eng og kirkeengen, skal den disputerede engkrog den gode herre gerne være cederet, ligesom den er liden og ringe af inportance at holde proces om. Imidlertid ville Bierum afvarte, hvad hr. hofjægermesteren behager på sin side at føre og fremlægge lade, og forbeholdt sig alle lovens beneficium og velgerninger, så vidt af denne sag dependerer. - Ravn inhererede sin forrige begæring og protest angående de her og der af et dokument fremlagte protokollation, hvornæst han refererede sig den den idag 4 uger afsagte kendelse, hvllken hverken dominus judex eller modparten kan igentage uden en åbenbar nullitet at begø, formedelst hvilken modparten er bleven injungeret idag sine beviseligheder at producere og sit endelige irettesættelse at gøre, hvilket dog tildels er bleven tilbageholden. Thi vil retten behage sr. Bierums lhovedstævnmål at perlusterere, da skal klarl. befindes, at han vel har stævnet for doms erhvervelse på det omdisputerede engplain som og på den af ham ommeldte skyldige, der høet skal have bortført og dog alligevel sådan irettesættelse idag såvel efter hans eget hovedstævnmål som rettens afsagte kendelse har tilbageholden, per consequence frygter han for hans egen sag, da han i så måde er bange for såvel efter egen offerte ved hovedstævnmål som rettens derpå følgende kendelse. Thi urgerer Ravn såvel i kraft af samme hovedstævnmål som rettens derpå følgende dom, det sr. Bierum pligtig [=> fol. 379] og skyldig er straxen og incontinenti sådant sin irettesægttelse efter egne ekstraherede stævnmål og derpå følgende rettens kendelse at gøre og præstere eller og sig samme som ufunderet og ugrundet aldeles og straksen at binde ved sin egen kappe. Skulle nu ikke sr. Bierum nu ikke straksen finde sig inclineret eller og retten ham sligt ifølge sin kendelses afsigt injungere, præsterer Ravn nomine domini principalis såvel imod al omkostning som skade og ophold med hvis videre deraf kan flyde, således at hans hr. principal i eller under sagen ingen slags præjudice kan tilvokse, og i mangel af sådan begærte rettens assistance, begærer Ravn under forrige reservation sagen under opsættelse i 6 uger til sagens videre tarv og imidlertid reserverer competencia et reservanda. - Bierum refererede sig til sin forhen lovbiligt tilførte og agtede ganske unødige mons. Ravns vidtløftig tilførte at besvare for denne sinde, men afvartede, hvad hr. hofjægermester agter at føre og fremme, som han formener der kan hjemle ham engkrogen mod de af Bierum førte beviser under kirkeengen at skulle henhøre. - Opsat i 6 uger, som er den [6/12](#).

fol. 379:

Det af den foran på fol. 378 citerede tingsvidne insigneret er på pag. 40., 41, 42, 49 og 50 (afhøringen af Anders Gravengaards enke og datter).

Det af ovenmeldte tingsvidne på dens pag. 52-55 anførte (de to fæstebreve).

Torsdagen den 8. november 1742:

Udi det på hofjægermester Bachmanns gods i Føvling sogn, Halleskov by af Casten Christoffersens hustru Cathrine Nielsdatter forøvede drab på hendes barn Niels Castensen, som lå i svøb ungefær 15 uger gammel, hvilken moderen Cathrine Nielsdatter natten mellem den 25. og 26. oktober sidst afviget havde at huset udbåren og grueløs på hovedet nedsat og druknet i en kildebrønd straks ved deres iboende hus, fremmødte for retten herredsskriver Jens Hellesen Utrup af Bobøl, som for det første producerede en fra stiftsbefalingsmand og amtmand von Gabel nådgunstig resolution på en af Utrup på hofjægermesterens vegne underdanig indgiven memorial, som autoriserer og anbefaler Utrup som actor sagen at føre og sr. Otto Diderich Bierum på Gravengård som ikke alene delinkventindens forsvar men endog for hendes mand zt svare, om han i sagen måtte findes impliceret som og frihed for det stemplede papir og retens gebyr etc., hvilken resolution og autorisation blev efter begæring i retten læst, påskreven og lyder folio 381. Hvornæst af bem.te Utrup for det andet fremlagt en stævning (fol. 381). Videre for det tredie producerede Utrup Cathrine Nielsdatters egen bekendelse og udsigende i det forhør, som af rettens middel i 2 mænds nærværelse blev holdt den 26. oktober i Troels Laursens hus i Halleskov, samme Utrup begærede læst (fol. 381). Og særdeles at retten, nu attrer ville, da Cathrine Nielsdatter står fri, uden tvang, bånd og fængsel for kongens ret, tage hendes tilståelse på bem.te hendes bekendelse, og når sligt var sket, ville han videre fremme sagen efter hans stævнемåls indhold. Som og skete og af hende blev tilstanden, hvorefter delinkventinden Cathrine Nielsdatter blev af Utrup tilspurgt:

1. Om hun ikke næstafvigte 26. oktober udi Troels Laursens hus bekendte og tilstod udi en del folks overværelse, at hun en gang tilforn, før drabet skete, havde været på vejat ville drukne eller omkomme sit barn, hvortil hun svarede ja.
2. Hvorfor samme hendes onde forsæt ej skete, og hvem sligt afværgede. - Svarede, hendes mand tog hende ind af forstuen, så vidt hun var kommen på vejen, og sagde, hun skulle gå ind og sætte sig for ilden med barnet, og tilmed var det i morgenstunden.
3. Om hun ikke engang var gangen til Stenderup udi et ærinde, imidlertid hendes mand var hjemme og skulle have opsyn med barnet, hvorledes hun da ved hjemkomst forefandt det. - Svarede: hun syntes, barnet var sket uret, såsom der var slaget rebler i ansigtet ligesom af et ris.
4. Om hendes mand nogensinde har taget dette sal. barn og smidt det på gulvet til stuedøren. - Svarede, hun havde det ikke set, men syntes, da hun var kommen fra Stenderup som meldt, eftersom det befandtes skiden i ansigtet af skarn og tørvesmuld.
5. Om hun har sagt til hendes mand, dersom han ikke ville entholde sig fra at hade barnet, ville hun gøre det, han skulle fortryde. - Svarede ja.
6. Hvad han dertil svarede. - Svarede, at han sagde til hende, hun kunne gøre, hvad hun ville.
7. Om hendes mands hårde forhold mod barnet var alene årsag til denne forøvede gerning. - Svarede, det var såvel årsag som anden deraf flydende ond indskydelse.
8. Hvor længe og hvor ofte sådan forhold sig havde tildraget, at hendes mand hadede barnet. [= > fol. 380] - Svarede, ungefær 14 dage før drabet skete, og at hendes mand var ude at tjene til næstafvigte Micheli.
9. Om hun var uden vid og forstand, da hus ligt forøvede. - Svarede, hun vel havde hendes

- forstand, men var sket i vildelse, fordi manden hadede barnet som meldt.
10. Om det, hun denne gerning forøvede var jomere af bitterhed end desperation. - Svarede, årsagen til denne forøvede gerning var denne, at manden hadede barnet som meldt.
 11. Om manden og hun var uenige enten aftenen tilforn, eller om de havde skændtes udi sengen, som de lå, og hvad de da skændtes om, om det var for barnets skyld eller anden årsag mellem dem selv. - Svarede nej, der var ingen uenighed mellem dem, som spørgsmålet formelder.
 12. Da hun rejste sig denne gerning at forøve, om hendes mand da var vågen og hørte eller fornam, at hun gik ud og tog barnet med sig. - Svarede, hendes mand var vågen, da hun gik, men vidste ej andet, end hun lagde barnet ved hendes moder(?), som hun sagde for ham.
 13. Om nun, før hun gik ud af døren, sagde noget, som kunne ... Carsten Christoffersen tanke om, at hun sådan ugudeligt gerning ville forøve. - Svarede nej.
 14. Om hun ikke var frygtsom at klage for nogen, det hendes mand var ond og hadede barnet, fordi hun va bange, han skulle få det at vide igen. - Svarede ja.
 15. Årsagen, hvorfor hun var bange. - Svarede, hun frygtede, det skulle give ond forligelse mellem dem.
 16. Endelig blev delinkventinden ydermere tilspurgt, om hun ikke i alle måder tilstår det den 26. oktober tagne forhør, ligesom den i rettene oplæst og samme i munde fører, hvortil hun svarede ja, hun tilsto den i alle måder.

Og til desto ydermere bekræftelse aflagde disse forbem.te to mænd, som var ved forhørt, deres ed inden retten, at det forholdt sig således, som forhøret i munde fører.

Før end videre blev foretaget, begærede Utrup de 4 synsvidner fremkaldt, neml. Toer Christensen, Thomas Jensen og Ole Pedersen i Halleskov samt Niels Jørgensen af Astofte, som tilspørges:

1. Hvor de fandt barnet. - Svarede, udi en liden kilde ved Thoer Christensens toftedige.
2. Når det blev funden. - Svarede, ved solens opgang næstafvigte 26. oktober.
3. I vad tilstand det blev funden. - Svarede, barnet stod gruelt på hovedet i brønden svøbt med hænderne løst.
4. Om der var at se enten såremål eller nogen ringeste tegn, blå, gul eller grøn af noget slag eller stød på legemet, som kunne være barnet tilføjet enten ved det, at det var styrtet udi brønden, eller og før det blev nedstyrtet. - Svarede, der var ingen såremål at se, andet end den var kvalt af vandet i brønden, - hvorefter de aflagde deres ed.

Hvornæst Utrup bad, retten behageligen ville fremkalde samtlige tilstedeværende vidner - -

1. og 2. vidne, Troels Laursen og hustru Mette Andersdatter:

1. På hvad tid om natten ungefær Cathrine Nielsdatter kom ind i vidnernes hus. - Svarede begge, ungefær ved midnats tider.
2. Hvad delinkventinden Cathrine Nielsdatter sagde, da hun først kom ind. - Svarede, hun slog hænder og armene sammen og klagede sig med grædende tårer og sagde, Jeg har sat mit barn i kilden i den kolde vand.
3. Hvad vidnet gav hende til svar derpå. - Svarede, de beklagede hende at have gjort sådan gerning, da delinkventinden begærede af Troens Laursen, at han ville besørge præsten hentet

- til hende.
4. Om vidnerne gik bort at erfare, om det var sandt, Cathrine Nielsdatter sagde, og hvordan videre den gerning blev åbenbaret. - Svarede begge nej, de gik ikke til brønden, såsom Cathrine Nielsdatter sagde for dem, barnet var allerede død. Men manden Troels Laursen gik til naboerne der i byen og samlede dem tilsammen for at bevogte delinkventinden, mens han gik til præsten for hende, som og at give vedkommende det til kende.
 5. Hvor og af hvem barnet blev funden og dessen omgang, om det i brønden befandtes stående på hoved eller fødder, samt hvad positur og tilstand vidnerne fandt barnets døde legeme. - Dertil Troens Laursen salene svarede: da han igen hjemkom, gik han til brønden og fandt barnet grueløs nedsat på hovedet.
 6. Om delinkventinden ikke næstafvigte 26. oktober udi deres hus eller andensteds har bekendt og tilstået, at hun tilforn, førend drabet skete, havde været på veje at ville drukne eller omkomme sit barn. - Svarede begge ja, det var således, som spørgsmålet indeholder.
 7. Om vidnerne ikke har hørt årsagen, hvorfor slig hendes onde forsæt ej skete, og hvem sligt afværgede. - Svarede begge, de havde hørt af delinkventinden, at hendes mand havde afværget det.
 8. Om vidnerne har hørt af delinkventinden, hun for nogen tid siden udi et [= > AO2 338] ærinde var gået til Stenderup, desmidlertid hendes mand skulle have opsigt med det sal. barn, i hvad tilstand hun for dem har berettet ved hjemkomst forefandt det. - Svarede begge, at delinkventinden for dem har sagt, at barnets lintøj om hovedet var skiden og våd og ligesom i ansigtet og på fingrene slaget med et ris.
 9. Om delinkventinden nogensinde har klaget eller sagt for vidnerne, det hun havde truet og sagt til hendes mand, at dersom han ikke ville forlade at hade barnet, ville hun gøre det, han skulle fortryde. - Svarede begge endrægtelig ja, det havde de hørt af hende.
 10. Om hun ikke for vidnerne har sagt, hvad hendes mand dertil svarede hende. - Svarede begge, at delinkventinden havde sagt for dem, at hendes mand dertil havde svaret, Det kan du gøre, hvad du vil.
 11. Om vidnet nogen sinde har hørt af delinkventinden eller andre, at Carsten Christoffersen har taget det afdøde barn og smidt det på gulvet til stuedøren. - Svarede begge, at delinkventinden vel havde sagt til begge vidnerne, det hendes liden ved manden avlede pigebarn gl. 3 år førstkommende Martini har sagt for delinkventinden, at faderen udi hendes fraværelse engang tog det sal. barn og smed det på gulvet ved døren.
 12. Om vidnerne ikke har hørt af delinkventinden eller andre sge, det hun ikke turde klage for nogen, at hendes mand hadede barnet, fordi hun frygtede, han skulle få det at vide igen, af hvad årsag hun derfor var bange. - Vidnerne svarede, at delinkventinden vel havde sagt for dem, at hun turde ikke klage for nogen, det hendes mand hadede barnet. Videre forklaring kunne de ikke gøre på det spørgsmål.
 13. Om vidnerne som naboer havde før gerningen hørt Cathrine Nielsdatter klage derover, at hendes mand ej kunne lide barnet, men at han slog og hadede det, item om han nogensinde havde udladt sig med sådanne ord, somm i nogen måder kunne udtydes til barnets livs skade. - Vidnerne svarede, efter drabet var sket, havde delinkventinden vel sagt for dem, at hendes mand ej kunne lide barnet, men at han slog og hadede det.
 14. Om vidnet nogen tid før gerningen havde hørt spargement eller vidste, at mandenn Casten Chrisoffersen nogen tid havde gjort Cathrine beskyldning for utroskqab i hendes ægteskab med ham med andre mandspersoner, og om hvem, eller og om de har levet uforligel. med hverandre. - Vidnerne begge svarede, det vidste de intet af at sige.

15. Om vidner vidste at sige enten selv øjensynl. at have set eller efter rygte og klage hørt, at manden Casten Christoffersen handlede ilde og ukristelig med det afdøde barn. - Svarede, det havde de ikke set eller hørt videre, end forhen afvundet er.
16. Om vidnerne som naboer, der blev ved Cathrine Nielsdatters indkomst opvakt af søvne, hørte nogen råb udi Tobøl mose, item og når Casten Christoffersen kom til dem, eftersom det var troligt, at sådan en gernings bekendtgørelse alarmerede og forårsagede tumult om nattetide hos nærværende og hosboende. - Svarede begge nej.
17. Hvad manden Casten Christoffersen sagde, da han kom til dem, og hvorledes han sig da anstillede. - Svarede, han kom ej til dem, og derfor ej spørgsmålet videre kunne besvare.

Efter hans excell. von Gabels højbydende nådige ordre og anbefaling Otto Diderich Bierum ved retten var til stede som forsvar for delinkventinden og hendes mand og havde anhørt, hvis af sr. Hellesen mod dem er fremlagt og lquæstioneret, fandt Bierum sig forårsaget at tilspørge de tvende af nr. Hellesen quæstionerede vidner:

1. Om de har hørt deres udsagte vidne Casten Christoffersen betræffende af andens mund delinkventindens, hvortil vidnerne svarede nej.
2. Om de enten selv var bevidst eller af anden hørt haver undtagen af delinkventinden, at hendes mand Casten Christoffersen med hans omgang imod barnet at være utilbørl. eller ukristelig, som kunne forårsage delinkventinden denne begangne drab, item om de vidste ham at være [= > fol. 381] skyldig til drabet eller i gerningen vitterlig i nogen måde. - Vidnerne svarede nej.

Utrup på mr. Bierums tilførte replicerede, at der er vel ingen af vidnerne der kan illustrere, hvorledes Casten Christoffersen har omgåedes med sit sal. barn, bedre end hans kone. Og beror så med videre besvarelse derpå, indtil sagen til doms vorder ageret.

Hernæst fremstod 3. vidne Niels Sørensen, 4. vidne hans hustru Martha Pedersdatter, 5. vidne Thoer Cjristensen, 6. vidne Anne Stephansdatter, 7. vidne Thomas Jensen, 8. vidne Mette Hansdatter, 9. vidne Maren Lauesdatter, 10. vidne Ole Pedersen, 11. vidne Margrethe Jesdatter og 12. vidne Christen Nielsen, alle af Halleskov, som efter at spørgsmålene for dem var oplæst, eenstemmig svarede og efterfulgte de tvende første vidners udsigende, navnl. Troels Laursen og hustru Mette Andersdatter, i alle ord og meninger, såvel på de af citanten som kontraparten gørende spørgsmål i alle måder, hvorefter de aflagde ed efter loven.

Siden natten påtrænger og sagen allerede af de afhørte vidner grundig nok at være oplyst, så eragtede Utrup unødigt flere vidner at føre sagen til rolongation og for omkostning at spare, men alene efter hvis idag passeret er, begæred tignsvidne beskrevet tilladt og sagen til gørende irttesættelse og hvis nødig eraftes at føre, måtte opsættes i 3 uger. Hvilket ialt og var Bierums begæring. [29/11](#).

fol. 381:

Peder Sørensen Smed(?) i Nørbølling lod idag først gang gøre tinglysning efter hans fire bæster, neml. en sorteblå hest 5 år, en blåskimlet hoppe 6 år, en sort hest 7 år og en blegbrunblisset hoppe 10 år gammel, hvilke forbemeldte fire bæster ham af Nørbølling mark natten mellem den 30. og 31. oktober er frakommen, om nogen kunne give forklaring om, hvor samme var at bekomme mod billig betaling.

Den i drabssagen ergangne resolution fra hans excell. von Gabel her foran på folio 379 citeret angående, husmand Casten Christoffersens hustru Cathrine Nielsdatter har fattet så ond og ugudfelig tanker at drukne ... hendes barn og derpå straks åbenbaret det til hendes naboer, som nun nu for herredsfogeden og tiltagne synsmænd har tilstanden gerningen med de omstændigheder, at hun havde greben til slig desperat resolution, formedelst manden hadede barnet, hvilket han nogenledes har vedgået, da han siger at have slaget det een gang. Som nu sagen jo før jo bedre bør til ende føres for at bespare omkostninger, så .er jeg på velædle hofjægermester Bachmanns vegne forårsaget, deres excellence i underdanig ydmyghed at ansøge nådigst at forordne disse delinkventer en forsvar, så og at herredsfogeden at gøre anstalt, delinkventerne tilbørlig må blive bevogtet, så og at sagen må føres på slet papir og omkostning af amtet må vorde erstattet. Forventer nådige resolution og forbliver (etc.), Jens Hellesen Utrup.

Resolution: Ridefogeden for Sønderskov gård og gods herredsskriver Jens Hellesen Utrup beordres og autoriseres til at udføre sagen imod dem; sr. Otto Diderich Bierum skal være deres forsvar. De skal befordre sagens endelige afhandling uden mindste forhaling. Dommeren skal tilkende dem, som forhaler sagen, at være ansvarlig til omkostningerne. Frihed for stemplet papir og rettens gebyr. Vagthold over delinkventerne gesørger herredsfogeden ved omgang i herredet, hvortil enhver af bønderne efter advrsel under vilkårlig straf sig bør indfinde, og foranstalter han deres forvaring således, at de ikke skal finde lejlighed at undvige. Til den ende pålægges vagten med dem at holde sådan indseende, som de i påkommende tilfælde ville stå til ansvar for. Derimod skal de vagthavende [=> AO2 340] nyde betaling efter den overalt i stiftet brugelige måde udi 24 timer pro persona 1 mk. d., som tillige med sagens øvrige omkostninger efter forordningen af 26. sept. 1732 og allernådigste befalinger dateret 23. nov. 1736 og 2. aug. 1737, når af actor bliver indleveret regning, skal reparteres over amtet eller stiftet og beløbet derefter vorde betalt til uddeling imellem vedkommende.

AO2 340:

Stævning:

Jens Hellesen Utrup, fuldmægtig for hofjægermester Bachmann til Sønderskov som eftermålsmand, jorddrot og husbond for det sted, som drabet på Niels Castensen i Halleskov er bleven beganget, stævner eder Cathrine Nielsdatter med eders mand Casten Christoffersen, begge i eders arrest i Helleskov - ej alene i retten at vedstå eders forhen gjorde bekendelse, men endog derforuden at høre vidner og beviseligheder angående det på bem.te barn Niels Castensen den tid forøvede drab, hvad eder dertil har anlediget, og hvorledes samme drab sig har tildraget, med eders omgang før, ved og efter drabet i alt fra først til sidst, så vidt opdages kan, tilligemed til bestemte tid efter loven at lide dom for samme eders forøvede drab, enhver så vidt den derudi kan befindes at være impliceret, til lovlig afstraffelse, alt efter den irettesættelse, hr. hofjægermesteren ved fuldmægtig efter sagens

befindende og beskaffenhed mod enhver af eder kan finde sig årsaget at lade formere efter beviser og vidnernes udsigende. - Og herom at vidne indstævnes (navnene).

Delinkventinden Cathrine Nielsdatters bekendelse lyder som følger:

Anno 1742 den 26. oktober var vi underskrevne Niels Jørgensen af Astofte, Toer Christensen, Thomas Jensen og Ole Pedersen af Halleskov i herredsfoged Bierums søn Henrik Ernst Bierum af Brøndumdam hans hos- og overværelse på højædle og velbårne hofjægermester Bachmanns begæring til Sønderkov forsamlede i Holleskov for der at syne og besigtige et lidet drengbarn navnlig Niels Castensen ungefær 15 uger gammel, som af moderen Cathrine Nielsdatter efter hendes egen bekendelse og udsigende næst forvigte nat mellem midnat og dag blev nedsat og druknet i en liden kilde straks ved huset beliggende, da bem.te Cathrine Nielsdatter samme tid på tilspørgsel af retten i tvende tiltagne mænds nærværelse og påhør, navnl. Niels Sørensen og Trouls Lauritsen godvillig bekendte og tilstod, at såsom lhendes mand Casten Christoffersen af og til havde slaget og hadet bem.te spæde barn, det hun ofte og mangen gang havde bedet ham om han skulle lade blive; hvis ikke, måtte han vist vent, hun gjorde ondt ved barnet, hun da derover efter ond indskydelse går nat efter midnatstider greb til dette ulykkelige extremum at gå ud til kilden ved huset at drukne hendes barn, hvorpå hun straks gik ind at tage lidt klæder på sig og derefter om til Troels Laursens, hvor hun åbenbarede, hvad ulykke hun på sit barn havde forøvet. Hvorefter ligeledes manden Casten Christoffersens bekendelse blev tagen, som sagde sig ganske intet af begangne gerning at være bevidst, før det ham af byfolkene blev sagt, alene han vel savnede sin kone, da hun blev så længe borte, og dreover gik ud ad Tobøl mose at råbe og søge efter hende. Da han og videre på tillspørgsel erklærede sig ej uden lidt og een gang at have rørt og slaget barnet. Hvorefter mand og kone begge er under arrest, som sognet exacte har at besørge, til nærmere ordre fra stiftets høje øvrighed nådigst måtte foranstaltes, så at fire mænd, tvende ved enhver af dem, hver fire og tyve timer til vagthold foranskaffes, hvilke bevogtere må have forn.te delinkventer i nøje opakt, så de ej undviger arresten, såfremt de ej selv, om nogen forsømmelse sker, med vedbørlig straf vil anses. Hvorpå da synsmændene efter ordre nøje havde synet afg. druknede barn, fandt ej ringeste på det døde legeme andet end de efter modrens egen bekendelse kunne skønne, barnet ved at det hovedkulds af sin moder var nedsat i brønden, det da af vandet straks er blevet kvalt. Hvilket således at være synet og passeret bekræftes med vores hænders underskrift, Så Sandt Hjælpe Os Gud og Hans Hellige Ord. Datum åstedet ut supra. Som synsmænd: Niels Jørgensen, Thoer Christensen og Thomas Jensen, Ole Pedersen. Testes: Niels Sørensen, Troels Laursen. Eftersom de af mig på rettens vegne tiltagne fire synsmænd edelig kan bekræfte ej at have befunden ringeste på afg. druknede barns døde legeme undtagen det efter deres skønsomhed er kvalt ved det, at det af moderen blev nedsat i kilden, altså efter slig beskaffenhed kendes: at bemeldte barn må efter sædvane med kristelig ceremoni til jorden bestædiges, hvilket således at være synet og passert bekræftes under min hånd og segl. Og som det kgl. stemplet papir ej haves ved hånden, haver vedkommende det med et stykke nr. 20, 24 sk. at bilægge og vedsætte. Actum anno såvel locl ut supra. H. E. Bierum.

fol. 382:

Torsdagen den 15. november 1742:

Fra Peder Vinding i Præstkær blev indsendt hans missive med begæring, at sagen mellem ham og sr. Otto D. Bierum måtte foretages. - Bierum producerede sit stævнемål og fremlagde de i stævнемålet påberåbte brevskaber (folio 383 et 384). Begærede hr. Peder Vindings avlskarl Christen Pedersen sit vidne at aflægge ofret angående, som han Bierum og hustru har tilbagebragt pengene ubrudt, ligesom de hr. Peder Vinding dagen før var bleven tilsendt. Skulle vidnet imod håb ikke indfinde sig, så vil Bierum håbe, han af retten bliver anset og forelagt at møde til den tid, loven determinerer. Den indstævnte mødte ikke og blev lovdaget til d. [29/11](#).

Sentence: Det erses udførligen af denne domsakt, at sr. Søren Jensen Egtvad af Sønder Holsted ej aleneste her til retten lovlighen har indkaldt afg. provstinde Schuurmanns trede sønner srs. Henrik, Jørgen Christoffer og Corfitz Schuurmann angående deres ved fuldmægtig den 10. august i skifteretten udi deres sal. moders stervbo gjorde løfte og tilsagns fuldbyrdelse, men endog, formedelst de ej mødte første tingdag, ladet den dem af retten givne lovdag og opsættelse lovligen forkynde. Derefter har Søren Jensen Egtvad irettelagt hans skriftlige indlæg af 13. sept. 1742 med de hosføjede udtog af Malt herreds gejstlige skifteprotokol under velærværdige hr. Peder Vindings hånd, hvoraf klarligen fornemmes, at merbem.te sr. Søren Jensen Egtvad påde herrer Schuurmænds forlangende fremstillede sig på deres vegne som kaudionist såvel for, hvis bøder sr. Henrik Schuurmann af skifteretten er tildømt at betale til Christianshavns kirke, som for skifteforvalternes egen præntion /: hvilket sr. Jørgen Schuurmann på egne og brødrenes vegne beretter at være ialt 158 rfr. ./ imod arvingernes løfte for samme kaudion at udlevere ham så meget sølv eller andet, hvormed han kunne være forsikret for sin indgangne kaudion, på hvilke conditioner han og som kaudionist af skifteretten er vorden antaget, hvorefter Søren Jensen Egtvad til sin securitet for udgivne kaudion påstår og begærer, at de herrer Schuurmann bør udlevere og i retten deponere bem.te sølv efter ihændehavende og overleverede specifikation samt at betale ham denne processen omkostning, eftersom de ikke efter løfte til ham har villet udlevere det belovede og anbudne sølv til forsikring for hans [= > AO2 342] på deres vegne indgangne kaudion. Herimod at svare er sr. Jørgen Christoffer Schuurmann den 13. septe. 1742 på egne og brødres vegne fremkommen og irettelagt hans skriftlige indlæg af samme dags dato, hvorved han alene begærer udtog af, hvis imod dem af Søren Jensen Egtvad er ført, samt sagen til besvarelse at måtte forunden under opsættelse i 4 uger, som og skete. Den 11. okt. næstefer er bem.te Jørgen C. Schuurmann atter på egne og brødres vegne fremkommen med sin mundtl. replique og påstand foregivende, at fornævnte Egtvad gerne kunne fået sølvet til håndfået pant for indbemeldte summa 158 rdl. til sagens uddrag, men at han undskyldte sig i mangel af fast lås og lykkelse at turde have det i hans hus og til den ende skal have begæret, at det måtte forblive i Schuurmannernes forvaring under hans og deres forsegling til sagens uddrag, som han og siger at kan beviseliggøre og til den ende nok fremvist en stævning udtaget til har. kancelliråd borgmester og byfoged Lund i Ribe, men ej ført noget derom, endskønt sagen til slig bevis at fremføre var opsat i 4 uger, men frafalden dito stævнемål, og var tilfreds med, at sølvet blev taget under rettens forvaring med videre begge parter pro et contra både skriftlig og mundtligt har ventileret og nærmere af akten er at se og fornemme. - Efter hvilken beskaffenhed og for at se begge parter for videre proces og vidtløftighed forskånet vidste jeg ikke rettere herudi at kende og dømme, end at sr. Jørgen Christoffer Schuurmann på egne og brødres vegne jo til Søren Jensen Egtvads securitet og sikkerhed for sin udgivne kaudion pligtig er og bør udlevere og hos

rettens middel deponere det til dato hos dem selv under forsegling bestående sølv efter den specifikation, som bem.te Egtvad derover meddelt. Og i så måde ha ver både sr. Jørgen Schuurmann og Egtvad dermed at møde i mit hus på Brøndumdam førstkomme 26. dec., da jeg sikrest kan være til stede og fri for andre forretninger, for at tage derimod efter den specifikation, som begge parter mig derved leverer. Til hvilken ende Søren Jensen Egtvad lader denne dom straxen lader på de Schuurmænds bopæl lovligen forkynde, at de deraf kan vide tid og sted, hvor og når sølvet skal leveres. Og skal da b emeldte leveede sølv blive gemt og forvarfet her i mit hus Brøndumdam lige så godt som mit eget og bedste formue indtil sagens endelige udfald, eller og at de beviser, at vedkommende for deres præentioner er bleven således fornøjede, at kationen kan ophæves og sølvet sine rette ejere extraderes. Udi processens omkostning betaler de Schuurmænd een for alle og alle for enne til Søren Jensen Egtvad tre rigsdaler under nam og execution udi deres redeste middel og formue, og derforuden forskaffer de Schuurmænd bem.te Søren Egtvad fri fordringskab til og fra Brøndumdam til den tid, sølvet skal leveres. Dets ttil stadfæstelse (etc.).

AO2 342:

Peder Sørensen Smed i Nørboelling efterlyste sine heste 2. gang.

Den her foran på folio ibm. citerede rettens stævning fra Otto Diderich Bierum til hr. Peder Vinding: Peder Vinding har påbyrdet Bierum ubeføjet proces og pengespilde alt uanset de skriftlige billige begæringer og acceptable tilbud, hr. Vinding tid efter anden skal være gjort, med mere, som han med kopier af de hr. Vindint tilskrevne ... desangående, som og derpå erholdte svar, så vidt Bierum er meddelt, samt videre agter at kan godtgøres, og ... stævner Peder Vindings avlskarl Christen Pedersen til tinget til at forklare sin sandhed om, hvad han ved om Gravengårds offer hr. Peder Vinding fra Bierum under forsegling med en vedfulgt åben seddel d. 4. aug. sidst skal være tilsendt.

fol. 383:

De her foran citerede missiver produceret af sr. Bierum på Gravengård lyder efter hverandre således:

Nr. 1: Monsieur Bierum! Jeg har ved min hjemkost forefunden Deres missive af 7. juli og erfarer deraf, De nu er bleven betænkt på, at om muligt jeg skulle indmænge mig udi en forening med Dem, som jeg ikke har ringeste lyst til. Fire tønner rug har De fået af mig, og når De betaler dem, er det billigt, at jeg korter, hvis forhen af Dem derpå er aflagt. Det er en ren regning, anden(?) har jeg ikke, medmindre jeg skal opregne offerdagene i 3 år, som jeg ved forud De selv har observeret, og kunne være sparet, om enhver ting til sin tid blev erlagt. Jeg er med al estime monsieurs tjenstvillige Peder Vinding. Præstkær d. 10. juli 1742.

Nr. 2: Monsieur Bierum! Den fornøjelse, han haver søgt på adskillige steder og særdeles hos

bønder, at gennemgå mit missive til ham /: af hvad dato erindrer jeg ej :/ udi hvilket jeg har declareret, jeg har ingen regning med ham, har og ej lyst ud sligt at entrere, fornemmer jeg nu har fundet den ønskede effekt. Thi hver mand indtil hyrden ved snart nu det indhold og tillige undervist at raisonere over mig, ligesom jeg havde begået crimen læsæ /: at jeg skal skrive sandhed :/ nullitatis, sligt forcerer mig at dersom han ej skulle behage i mindelighed efter så mange gjorte erindringer at betale hans debit til mig, /: da jeg , når betalingen sker, billig korter, hvis han derpå kan have betalt, :/ får jeg at lade det ankomme på en dommers skønsomhed, enten jeg har en fordring hos ham eller en regning med ham, på det at sådanne unyttige rodo... kan komme på sin vægt og den enfoldigste må få den oplysning at kunne distiguere og skelne mellem sladder og realle ting. Jeg vil formode, han som en bekendt elsker af fred misunder mig ej den glæde at sidde i fred og at leve min ringe og korte tid uden disupte samt skåne omkostning på begge sider. Sker mit forlangende, forbinder han mig til mere, end jeg ved pennen vil udføre, og villet takket højere, end om jeg denne time så min fordring ganske clareret; thi det er mig mere om at være fri for udråb blandt gemene og vanlig mig påbyrdede chicaner end den post, os kan være imellem, er værd. Og jeg vil forsikre, at hans egen samvittighed og skriftlig hånd skal vise i længden, at jeg ej burde ilde tracteres. Tji havde jeg beholdt mit rug, jeg da havde at undvære, solgt det til andre for rede penge og ydemere, da jeg selv intet mere rug havde, ej da købt rug at fly ham til hans egen og domestiquers brødtrængende munde, så havde jeg være uden for at indtage denne rente, som han yder mig, da han desværre glemmer capitalen etc. Det ommeldte forrige brev har jeg ingen kopi af, men dette vil jeg umage mig med at kopiere, på det jeg kan lade lige så mange ræsonere over dette, som han har ræsoneret for over det forrige, da jeg vil jåbe, blamen skal falde på det forskyldte sted. Må jeg udbede mig svar til min efterretning, gør De mig en tjeneste og det jo før jo bedre; ellers retr jeg mig efter mine tagne messeures og forbliver imidlertid monsieurs beredvillige Peder Vinding, Præstkær d. 3. aug. 1742. Uden på brevet stod skreven ... Monsieur Mons. Otto Diderich Bierum, præsentement Gravengård ...

Nr. 3: Kopi. Velærværdige hr. Peder Vinding. På Deres missive af dags dato sendes(?) ydmygst som skyldigst gensvar. Hvad sig det første angår, Deres første missive skulle funden effekt, som er Deres ord, og at enhver mand indtil hyrden nu snart ved dets indhold og tillige undervist at raisonere over ham, begge dele er Gud bedst bekendt og må ankomme på vedkommende skyldiges egen ansvar og samvittighed, eftersom sladders munde og forførske mennesker imod forhen ædsoren (edsvoren?) løfte om nogen for Deres ærværdighed fremførte noget jeg at skulle sagt, som kunne forårsage nogen fortrydelse, mig samme da straks at ville bekendtgøre, hvo og hvad var, endnu desværre som fornemmes skal stå til troende, hvorrfor jeg gerne ser sådanne unyttige såkaldte rodomontader kan komme på sin vægt og den enfoldigste må få den oplysning at kunne distiguere og skelne mellem sladder og reelle ting, som De behager at meddele. Hvad sig ellers for det andet angår, han behager at anføre mig for en bekendt elsker af fred, ej at misunde ham den glæde at sidde og leve i fred sin livstid uden disputer, så vil jeg dette til Deres ærværdigheds egen bekendte retsindige eftertanke ydmygst indstille, hvo hinanden gør ufred, disupte med mere såkaldede chikaner og uforskyldt undertiden /: desværre :/ ilde trakterede. At han for det 3. melder, om jeg må bruge hans ege ord, som er: Thi havde jeg beholdt mit rug, jeg da havde at undvære, solgt det til andre for rede penge, og ydermere da jeg selv intet mere rug havde, ej da købt rug at fly ham til hans egen og domestiquers brødtrængende munde, så havde jeg været uden for at indtage denne rente, som han yder mig, da han desværre glemmer kapitalen etc.. Det kommer mig for, som han vil rose sig at have udvist en stor velgerning og af medynk at have købt rug til mig, ligesom jeg ej andensteds kunne fået rug. Jeg ved ej, hvad jeg skal kalde det, men må svare dertil det, som jeg mener, at det ikke skerter mig lidet at tage imod sådanne breve og beskyldende rentes ydelse for den

ringe del, jeg Dem på ruget, når likvideres med hvis derpå er betalt og De af mig bekommet haver, til skyldig rest blive kan, der længe siden burde og skulle være betalt, men som pengemangel af en og anden årsag har gjort ophold deri, så har jeg efter skyldighed udbedet mig delation hos ham med tilbud, ham billigt deraf at betale ham rente for den tid, de kunne stå udbealt, hvile i alt og nu kunne være klareret og afgjort, om Deres ærværdighed [=AO2 344] mig Deres gegning på begæring havde tilsendt, hvorom jeg endnu beder ske må, jo før jo hellere, for at komme til endelighed, /: om jeg så må sige med denne fortrædelige debit. Hvad sig sluttelig angår, at han har umaget sig med at udkopiere hans brev, på det han kan lade lige så mange ræsonere derover, som har ræsoneret efter hans sigende over det forrige, da vil jeg tillige håbe med ham, blamen at skal falde på det forskyldte sted. Endelig skal dette være mit ønske, at alting dog en gang mellem os måtte nå det mål, og mit øjemed sladders mennesker ej at kunne årsage nogen mistanke til mig, og den korte levetid i denne onde verden at kunne omgås i al oprigtig hjertemenende kristen kærlighed, der aldrig på min side med Guds bistand skal fejle, udi hvilket ønske jeg min livstid forbliver Deres ærværdigheds ærbødigste tjener. O. D. Bierum. Gravengård, d. 3. aug. 1742. Udenpå stod skrevet: Velærværdige og vellærde hr. Peder Vinding, sognepræst til Brørup og Lindknud sogne ærbødigst á Præstkær. Nr. 4: Monsieur Bierum! Jeg takker for communication af mig tilsendte brev af 3. august, og at åbne mine tanker derover til Dem er det hel dårligt at ville infringere aolle accusationer, der passer på et halstarrigt menneske, til en uskyldig, hvortil både hører kunst og en stor frækhed i at lyve, som mig synes concipisten ej har haft mangel for. Imidlertid gør enhver fornuftig bæst, at han mest muligt foragter sådanne ting betragtede, at en ond samvittighed kan lignedes ved en fund rendesten; jo mere man rører derudi, jo værre lugt giver den fra sig, og aldrig var der noget svin, der vil jo have en anden i hælen med sig. Foragt over sådanne ting /: når samvittigheden et menneske ej noget overbeviser :/ holder jeg for det sandeste råd. Gud vold befalet af Deres tjenstvillige Peder Vinding. Præstkær d. 4. aug 1742 i stor hast. - Påskrift salv. tit. hr. monsieur mons Bierum, presentemente á Gravengård.

Den i nr. 4 befindende seddel er sålydende: Gravengårds resterende offer for Bierum, hustru og søn Sørem Bierum følger hermed under forsegling fra O. D. Bierum d. 4. aug. 1742. Opskrift: Ærværdige hr. Peder Vinding á Præstkær.

Nr. 5: Kopi: Velærværdige hr. Peder Vinding. I steden jeg havde ventet Deres fordring på begæring ved regning at vorde bekendt haver jeg erholdt et brev fra Dem af 4. hujus /: uden allerringeste derom at melde :/ opfyldt med en del beskyldninger, der ikke passer sig til en uskyldig, men på et halstarrigt menneske. Skulle der i Deres ærværdigheds menigheder og derunder henhørende findes nogen sådanne Dem bekendt, må sligt til Deres ærværdigheds ufortrydelige eftertanke være indstillet, hvad ved sådanne ting åbnes mig uvedkommende, der ikke sigter til en eller anden at laste eller beskyldte i ringeste måder. Hvad sig ellers angår vores mellemværende, så endskønt De upåtvivlelig er bekendt og erinderlig, hvad af mig bekommet haver, følger dog herudi indesluttet forfattede specifikation og regning derpå, om det været gået af hukommelse, ydermere tjenstvenligt bedende, hvad dderover kan blive rest hos mig at fordre, når bekendt gøres. Skulle det imod håb endnu ej finde Deres ærværdigheds bifald, er det mere end muligt for mig at afgøre, eftersom jeg ikke ved mig erinderlig, hvad bekomne rug efter Deres vilje skal koste. I vente af Deres vilje herudi forbliver med al estime Deres ærværdigheds tjenstskyldigste tjener. O. D. Bierum. Gravengård, d. 13. aug. 1742. - P.S. Til hvad ende den Dem under forsegling tilsendte resterende offer og vedfulgte seddel fra mig af Deres ærværdighed blev tilbageskikket, er Dem og ikke mig bekendt. Må ellers kærligst melde, at der er fejl udi en del mig beskyldende offers restance, som af Deres egne brev, når mod hinanden confereres og betragtes, dels er at udfinde, og skal intet være mig kærere end alting, så vidt billigt, udi venlighed og al oprighgned, kærlighed at afgøres derhen. Jeg håber, Deres

ærværdighed og findes sindet. Adieu. - Conform med originalen tilstås af O. D. Bierum. - Påskrift: Velærværdige og vellærde hr. Peder Vinding, sognepræst i Brørup og Lindknud sogne ærbødigst á Præstkær.

Nr. 6: Monsieur Bierum. De 125 stykker sten og brokker kan ej anføres, siden de året forhen med den slettedaler, han selv lånte af mig og ville sat mig en krone i pant for, er betalte. Siden befinder jeg hans mig indsendte opskrift af 13. august ganske rigtig, thi de 6 rdl. 1 mk. har han betalt og aflagt på hans debit og ... fordring; og ved hann ligesåvel som jeg, at resten på de 4 bekomne tønder rug kan blive 13 sldlr. og 3 mk., siger tretten slettedaler og tre mark. Udi offerdagens tal har jeg irret, om jeg har skreven 9, da det er for ham og hustru alene 7, siger syv. Jeg er monsieurs tjenstberedvillige Peder Vinding, Præstkær d. 17. august. Opskrift: A monsieur mons. Otto Diderich Bierum i Gravengård.

Nr. 7: Kopi. Velærværdige hr. Peder Vinding, kære ven. Af den fra Dem næstleden 23. aug. anknyndigede varsel fornemmes Deres velærværdighed at være intentioneret mig proces at påføre, som jeg sandelig ikke ved at have givet ringeste årsag til. Thi jeg har jo ikke een men nogle gange hos Dem anholdt, De mig regning på mellemværende behagelig ville meddele. Hvorledes det blev optagen, og hvad svar jeg fik,, viser de breve, som De vel erindrer og derforunødigt herved videre derom at melde. Vel har De til sidst under missive af 17. hujus, jeg ved min hjemkomst d. 18. forefandt, tilstået at have bekommet i penge og varer 6 rdl. 1 mk. og tilkendegiver Deres fordring desuden at være 13 sldlr. 3 mk. med tillæg [=>] samme mig at være bevidst, udi hvilke sidste med mere Deres brevs indhold De sandelig fejler(?), desuanset kan De jo ikke sige, jeg Dem ringeste har disputeret omend dertil beføjet, dog ... De mig, 4 dage efter Deres fordring som meldt mig er bleven mig bekendt, og har umaget sig at vide, hvad møllere har fået for deres rug 1740. Jeg vil ikke raisonere eller fremføre noget videre herom, formedelst det ventelig ikke skulle optages i så velment en mening som forestilledes, men beder, at De skåner os begge for proces og unyttig pengespilde, hvormed ingen af os er tjent, frafalder Deres forsæt med søgsmålet, alting uden trætte afgøres og dertil om så behager determinerer en vis dag og tid i indkommende uge derom at vedtales, alting som billigt at afgøres og til endskab bringes, hvortil jeg endnu som forhen findes villig. Skulle denne min velmente tilbud og begærling find stød og bifald, vil jeg vente et par ord til efterretning. Forblivende med al estime Deres ærværdigheds tjenstskyldige O. D. Bierum. Gravengård d. 30. august 1742. - Conform ved originalbrevet tilstås. O. D. Bierum. Påskrift: Velærværdige og vellærde hr. Peder Vinding, sognepræst for Brørup og Lindknud menigheder á Præstkær.

No. 8: Velærværdige hr. Peder Vinding, kære ven! Endskønt mine mindelige skriftlige begæring og tilbud ej hos deres ærværdighed har fundet sted mellemværende i mindelighed at afgøre, så har jeg dog med Deres autoriserede fuldmægtig sr. Ravn næstleden 30. aug. ved Gørding-Malt herredsting efter hans vilje indgået at betale, hvis hos mig for bekomne rug kan blive at fordre, á td. 5 sldlr, når fradrages 6 rdl. 1 mk., som De allerede i penge og varer tilstår af mig at have bekommet, hvorfra bliver da 7 rdl. 1 mk., og desuden indgået at betale efter restancen for så mange dage, De tilsidst har behaget at melde restere skulle, endskønt sandelig en del derudi fejler forudenhvis jeg Dem forhen har bekendt gjort Deres egne breve kunne udvise, så alting mellem sr. Ravn og mig som meldt blev aftalt log forenet, så intet var tilbage uden aleneste den billige bevis mod pengenes erlæggelse under Deres ærværdigheds hånd at meddeles, eftersom sr. Ravns kvittering er mig i så måde unyttig. Dette i alt han Dem ventelig og vel allerede har berettet og bekendtgjort, hvilken forening jeg endnu, om De så behager, vedstår, pengene derefter hvad dag, tid og time De forlanger og befaler /: imod Deres egenhændige kvittering alting så vidt fordring og

krav angår derved at være clareret, afbetalt og hinanden i så måde til dato(?) intet mere skyldig :/ at betale. Men som intet har hørt fra Dem eller sr. Ravn om Deres ærværdighed derhen findes sindet eller ej, jeg og ikke mundtlig det i dag gerne havde ønsket :/ har understået mig at tale med Dem, siden De som siges ja endog af troværdige skulle have forlovet, om ikke svoret, at tale med mig undtagen i embeds sager. Skulle det have den beskaffenhed, er det ilde, da dog jeg derudi skal skikke mig Dem til gefald og aleneste vil tilbede mig Deres gode vilje, om De som meldt vil tilstå den med sr. Ravn gjorde forening, da pengene derefter, hvad dag og time og tid forlanges, imod kvittering som meldt skal vorde erlagt. I vente af Deres behagelige svar til efterretning forbliver med al estime Deres ærværdigheds tjenstskyldige og villige tjener, O. D. Bierum. gravengpr d. 5. sept. 1742. - Comform med originalbrevet tilstås af O. D. Bierum. - Opskrift: Velærværdige (etc.).

AO2 346:

Torsdagen den 29. november 1742:

fol. 385:

I drabssagen ctr. Cathrine Nielsdatter med mand Casten Christoffersen mødte Jens Hellesten Utrup og fremstillede Cathrine Nielsdatter med mand Casten Christoffersen, producerede det udtagne tingsvidne; fremlagde sit skriftlige indlæg (fol. 387). Otto Diderich Bierum fremlagde sit skriftlige indlæg (fol. 287). Sagen optaget til doms. Til meddommere blev udnævnt Hans Jensen i Starup, Jørgen Hagensen og Niels Hagensen i Jernvedlund, Hans Jessen i Skølvad, Christen Nielsen i Tange, Hans Christensen Smed i Gørding og Anders Jepsen og Søren Andersen på Varhoe tillige med herredsfogeden.

I sagen hr. Peder Vinding ctr. Otto D. Bierum fremkom Bierum, som producerede forelæggelse og opsættelse (fol. 387). Begærede det forelagte vidne Christen Pedersen afhørt. På vegne af hofjægermester Bachmann mødte Nicolaj Johan Ravn i sagen angående den omtvistede engkrog på Franchelvad, hvilken som næst før indiv. sag først er anhängiggjort, så formoder han og, at den efter orden og den almindelige praxis først bør foretaget, til hvilken ende han og fremstillede to memorialvarselsmænd navnl. Thomas Mortensen og Anders Pedersen, begge af Bobøl, som til idag har givet Bierum varsel med flere. Han begærede dem fremkaldt. Skulle imod forhåbning dette lovbilligt begærte enten af contraparten eller retten vorde disputeret og modparten af sidste før den ældre idag begyndte sag efter sine sædvanlige udflugter at brige i lang hale... jetzige og nærværende til idag indstævnedede sag ej skulle kunne komme i rette eller nå sin ordentl. rigtighed, protesterer Ravn imod al præjudice. - Bierum agtede ganske unødigt for sin person og ikke dermed retten at opholde at besvare mr. Ravns vidtløftige tilførte, men alene tilholdt sig sin forhen lovbillig gjorde begæring. - Ravn egerede kortelig herpå, at endskønt sr. Bierum havde fået tilladelse først at fremme delinkventindens sag som en kongelig sag, så var det ham dog derfor ikke tilladt efter eget hoved og tykke, så hastig han slipper samme, at anfange andre uformet, [=> AO2 348] men han

bør at følge orden efter sagens ælde, til hvilken ende Ravn udbad sig rettens assistance. - Som opsættelsens termin i hr. hofmægernester Bachmanns sag først til idag 8 dage er expireret, så ej noget forinden forhåbendes derudi at blive ventileret eller foretaget, altså admitterede ret5ten det af sr. Bierum præsenterede vidne til forhør ligesom og reservede sr. Ravns unødige gjorte protestationer fed endelig doms afsigt at blive observeret; men så snart mr. Bierums anhängiggjorte sag er til ende, da tillades gerne mr. Ravn at føre, hvis han forhen i hr. hofjægernester Bachmanns sag har påstået.. - Bierum lod protokollen tilføre sine agtende spørgsmål til vidnet i denne sag, nemlig

1. Om vidnet Christen Pedersen af Præstkær ikke en gang denne sommer, som var d. 4. august, noget før kornhøsten var i Gravengård med et brev fra hr. Peder Vinding, og til hvem han samme dere leverede.
2. Om han ikke samme tid, nemlig vidnet, blev af Bierum leveret penge udi papir eller papirstutte under forsegnlig, som var hr. Peder Vindings offer, og derhos en uforseglet seddel med begæring, han samme i alt sin husbond hr. Peder Vinding ville ovelevere med hilsen fra Bierum.
3. Om det således efter begæring af vidnet blev forrettet.
4. Om vidnet ikke dagen efter, som var den 5. august, bragte samme penge ubrudt, ligesom de var oversendt, til Gravengård tillige med bem.te seddel, og til hvem han samme der leverede, og hvad hans ord derhos var.
5. Af hvad årsag pengene og seddelen som meldt blev tilbagesendt.
På hvilke spørgsmål Bierum tjenstl. bad retten behagel. ville indhente vidnets udførlige og rene svar uden allerlringeste mellemtale af en eller anden til vidnet at tillades.

1. På første spørgsmål svarede vidnet, at han var i Gravengård om aftenen med et brev fra hr. Peder Vinding, som han leverede sr. Bierum i egen hånd.
2. Bierum leverede ham vel en tute med penge ligesom en uforseglet seddel til hr. Vinding, men om samme var fra Bierum selv eller en anden, vidste vidnet ikke, ej heller, om det var offer eller ikke.
3. ja.
4. Andendags morgen tidlig bragte han samme penge og seddel tilbage til Gravengård og leverde samme til mr. Bierums kæreste med de ord, Der var de penge og seddel, som Bierum leverede ham i aftes, thi hr. Peder Vinding ville ikke tage derimod.
5. har i fjerde spørgsmål sin besvarelse.
Ydermere begærede Bierum, vidnet da endelig ville forklare, hvad hr. Peder Vindings ord var, og om han gav vidnet ... samme at tilbagebringe. - Vidnet svarede, at pengene og sedlen blev leveret i hr. Vindings hånd, som straks leverede samme tilbage igen til vidnet med gensvar, ej at ville have det, men tillagde lidt derefter, at vidnet samme skulle tilbagelevere.

Herimod og sin forrige gjorte reservation upræjudiceret samt samme sags prævarentze ubeskadiget, mødte på hr. Vindings vegne Ravn og contraquæstionerede dette vidne:

1. Om det ikke var en lørdag aften sildig, han frembragte til hr. Vinding ommeldte pengetyte og seddel uden at vide, hvad det var. - Vidnet svarede ja.
2. Om det ikke var så mørkt, at man ej kunne se udenn lys at læse, da han gik fra sr. Bierums hus og hjem. Vidnet svarede ja, at det var således som spørgsmålet forholder sig.

3. Om sr. Bierum sagde ham,, at det var offer. - Vidnet svarede, at sr. Bierum sagde ikke, enten det var offerpenge, eller hvorfor det var.
4. Om under samme 3. quæstions indhold og svar ikke forstås første contaspørgsmål, nemlig at han ikke ved, om det var penge eller andet, der var i den ham leverede tute. - Vidnet svarede, at sr. Bierum ej sagde ham, hvad der var dui, hen aj heller vidste det, såsom han ej så, hvad der var udi, men det vel lod sig til syne, hår han fulgte derpå , ligesom det skulle væe penge. Men om så var eller ikke, vidste vidnet ikke tilforladelig.
5. Om hr. Peder Vinding ikke sagde, da vidnet kom til ham, at han mod sådan noget fra sr. Bierum sådan tid nats, og vidnet skulle i morgen så tidlig som dag levere det fra sig igen;han var ej fæst at være sr. Bierums brevdrager. - Vidnet svarede, at indholden af spørgsmålet tilstod vidnet, undtagen at han [=> fol. 386] ? erindrer sig, at hr. Vinding sagde, han ej var fæst til at være sr. Bierums brevdrager.
6. Om hr. Vinding rørte enten sedel eller det, som medfulgte, videre end han flyede vidnet det på samme sted, han leverede ham det, uden at åbne sedlen, og om han havde villet, om han da kunne set at læse den. - Vidnet svarede, at det forholdt sig i al sandhed således som spørgsmålet indeholder.
7. Rekvirerede Ravn af sr. Bierum, om han nu her i retten ville fremvise den påberåbte seddel og navngivne tute, og om vidnet da ved og tør besværges, at det er den selvsamme seddel skreven med det samme udi og de selvswamme navngivne penge, både udi tal og mønt, som sr. Bierum nu her måtte fremvise for retten efter gjorde æskning. - Bierum svarede ganske kortelig, at siden den idag 14 dage her i retten fremlagte missive af 13. august under nr. 6, om ret mindes, klarl. tilkendegiver offeret at være hr. Peder Vinding tilskikket og vedfulgte seddel da og med brevet af 4. aug. nr. 4 tillige art være fremlagt og siden i retten forbleven, desuden confirmerer og det iag afhørte vidne mengene og sedlen har. Peder Vinding i hånd at have leveret og af hr. Peder Vinding befalet at tilbagelevere, så erbød Bierrum endnu dito offerpenge til mr. Ravn, om han samme endnu på sin principals vegne ville modtage; hvis ikke, bad Bierum allerydmygest samme under retten at måtte forblive in deposit til endelig doms afsigt, det han håber og beder, retten gunstig bevilger. - Ravn igentager sin forrige æskning såvel af sr. Bierum som vidnet, allerhelst Bierum som actor(?) efter sit ekstraherede stævnemål altid bør være parat. - Bierum vidste ej rettere, end spørgsmålet jo af ham var fuldbyrdet, som hans tilførte noksom udviser, med bedende, sr. Ravn ville erklære sig, om han de i retten af Bierum fremlagte offerpenge på principals vegne ville modtage eller ej, hvorpå hans svar æskes. - Ravn gentog sit forrige, og sr. Bierums løse snak uagtet på hvilken bare og blotte ord vil hverken han eller nogen vidne, som skal aflægge sin ed kan reflekteres. Gentager sit forrige og begærede den omtalte seddel og navngivne pengetute i retten at præsentere, at vidnet der efter gjorde spørgsmå kan aflægge sin ed og ingen unyttig ophold i sagen forårsage. - Bierum formenter ligesom før at have fuldbyrdet sr. Bierums begæring undtagen sedlen, der er under rettens gemme som meldt og derfor Bierum umuligt idag videre at fremvise, medmindre retten måtte have samme ved protokollen med sig til at fremvise, som gerne ønskede. Imidlertid står det sr. Ravn frit for uden nogen modsigelse af Bierum at lade indhente vidnets svar på sit tilførte spørgsmål med flere, om han så behager. Ravn regerede kortel., at det var ham en umulig ting at indhente vidnets svar på det gjorde spørgsmål, så længe modparten og vidnets de fornødne ting, hvorom quæstioneres og edelig deponneres, skal tilbageholdes, ligesom og al sr. Bierums formentende førte bevis ikkuns er funderet i luften. Thi snart består den af nogle breve ... af han selv udfærdiget, hvilke han herefter, sigesom han lystede, kunne omdanne og tillave efter egen behag, og

snart består den af et eneste vidne, som dog formedelst sr. Bierums ulovforsvarlig omgangt i sin vidskabs udsigelse til ingen endeligheds udsigelse idag har været at bringe; desårsag Ravn refererer sig til den d. 4. okt. sidst her i retten afsagte kendelse således iblandt andet lydende: at sr. Bierum haver ... den ham forundte tid neml. 6 uger, hvilken tid allerede idag 14 dage er expireret, at fremkomme med alle ... contrabeviser og på... som han agter nødig at producere [=> AO2 350] føre mod hr. Vindings formerede fordring i denne sag, på det sagen uden videre prolongation kan nå sin endskab. - Ravn implorerer altså ej alene om vidnets udsigende på sin sidste contraspørgsmål efter modpartens forlangte prostanda men endog forbemeldte rettens egen kendelses hørsommeligt efterlevelse, allerhelst sr. Bierum efter detterminerede tid allerede er 14 dage givet i købet, hvorfor endnu som før Ravn påstår samme kendelse med forhen begærte vidnets udsigende skærpet og confirmeret, således at loven og de kgl. allernådigst udgangne forordninger i slig tilfælde behørigt og allerunderdanigst kann vorde efterlevet, hvornæst Ravn til slutning ville fornemme, om han de idag præsenterede memorialvarselsmænd fra hr. hofjægermester Bachmann kunne få fremmet eller ikke. - Bierum tilkendegav, at det forekom ham ligesom nr. Ravn procederer i luften, thi havde hr. Peder Vinding behaget at ladet sin karl efter stævnemålet mødt her for retten idag 14 dage, da sit vidne at aflagt og mr. Ravn tillige behaget at indfunden sig sig, kunne den nu æskende seddel, som er i rettens gemme som meldt, tillige med pengene der idag i retten er fremlagt, da vorden forevist; vil nu mr. Ravn rekvirere vidnets svar på fremlagte pengetute idag, står det ham frit for, hvis ikke, vil Bierum forhåbe, vidnet af retten lovbilligen vorder tilholden sit aflagte vidne ved ed at bekræfte, hvorpå han for det første udbad sig rettens assistance. - Ravn æskede den af sr. Bierum til rettens hengivelse og gemme seddel in originali her i retten øjeblikkelig af sr. Bierum fremvist, på det vidnet kan aflægge sin ed, om det er samme seddel eller ikke; i vidrig fald sr. Bierums udflugter ikkuns anss for spilfægteri og luftkasteller, hvorfor Ravn ikkuns inhererer sit forrige og udbeder sig rettens assistance såvel i nærværende sag som fremstillede varselsmænds personer, in casu hr. hofjægermester Bachmanns contra sr. Bierum angående den ved Franchelvad omtvistede engkrog.

På 7. spørgsmål svarede vidnet, at han ej kunne sige, om den af sr. Bierum overleverede tute var den samme eller ej,, langt mindre kunne forklare om var samme penge eller hvad slags mønt var udi, såsom han ej havde set dem, siden de var under forsegling. Hvad sig sedlen anbelanger, da kunne vidnet ej gøre nogen forklaring derom, såsom den ej i retten var til stede efter påstand.

Ravn protesterede mod vidnets edsaflæggelse, før end han den quæstionerede seddel har beediget og samme for ham i retten til beedigelse eller ved ed at frafalde efter citantens og vidners førernes egen påstand, og igentager imidlertid til slutning hr. hofjægermester Bachmanns sag. - Vidnet aflagde ed. Hvornæst Bierum, eftersom det er ud på aftenen, begærede sagens anstand til en lovbillig tid efter rettens godtbefindende, om sr. Ravn da til samme tid ville behage at fremlægge hvis han måtte have til at legitimere sin principals fordring så højt at stige som påstået findes, eftersom han ej til dato har villet ladet sig rettens lovgrundede kendelse om ret[=> fol. 387]... af 30. august været efterrettelig ... Opsat til [13/12](#).

fol. 387:

Sr. Ravn fremstillede to varselspersoner, Thomas Mortensen og Anders Pedersen begge af Bobøl (fol. ibm.). Stævning også givet til to beskikkelsesmænd, Jens Pedersen og Lauge Christensen, begge af Bobøl.

Det her foran på folio 385 citerede indlæg af actor i drabssagen:

Velædle og velvise hr. herredsfoged. At siden Cathrine Nielsdatter af Halleskov ej alene ved det af rettens middel holdne forhør d. 26. oct. sidst, men endog for retten på Gørding-Malt herredsting d. 8. nov. denne måned, hvor hun uden bånd og fængsel blev fremstillet, frivillig har bekendt, at hun natten mellem d. 25. og 26. okt. har med forsæt og beråd hu udtaget hendes barn Niels Castensen, 15 uger gl., af hans sengeleje, hvor han lå, og nedsat ham i en kilde på hovedet med fødderne i vejret, så barnet i vandet er blevet kvalt og druknet, og samme gerning har hun for retten på 9. spørgsmål pag. 35 tilstået ej at være forøvet i nogen raseri, men med og ved hendes forstand, omendskønt hun kunne sige, det var sket i vildelse, fordi hendes mand hadede barnet, det samme og samtlige førte vidner efter hendes udsagn har bevundet at have hørt, så hun og ingen anden har lagt hånd på barnet Niels Castensen til drab og druknelse. Desårsage påstår, at Caxthirne Nielsdatter for denne hendes forøvede gerning bør miste sit liv alt efter vores højpriselige lov pag. 886 art 1 (DL 6-6-1). Hvad manden Casten Christoffersen angår, som selv i det af rettens middel forbem.te 26. nok. tage forhør udi 2 mænds overværelse har tilstasnden at have slaget barnet, da siden delinkventinden han accuseret ham, at årsagen til det af hende forøvede mord har ej været andet end hans hårde medfart og slette omlad(?) mod dette uskyldige noer, der var alt for spæd og derfor uskønnende om at tage straf af ris eller anden hård medfart, og vidnerne har stadfæstet samme accusation eftr delinkventens ord og udsagn, så indstiller jeg til rettens godt og forsvarligt befindende, om Casten Christoffersen jo bør at arbejde i jern nogen tid i næste fæstning. Udbad sig og rettens decition, om han herefter skal holdes under nogen vagt og arrest eller straks kan udleveret til forhen urgerede afstraffelse. Deri i alt jeg en retfærdig dom er afvartende med forblivende det, jeg er (etc.).

Den foran på folio 385 citerede indlæg fra contracitanten:

Kgl. maj.ts herredsfoged, velædle Søren Bierum. Meddelte genpartstingsvidne udstedt af Gørding-Malt herredsting d. 8. nov. sidst, der herved fremlægges, bærer noksom vidne såvel efter delinkventindens egen tilståelse ved forhøret af 26. okt. tingsvidnet indlemmet som og siden ved retten d. 8. nov. at hun med fri forsæt har kvalt sit barn i brønden med foregivende årsag, hendes mand Casten Christoffersen efter hendes tanker skulle have hadet barnet, men ej det at have set og aleneste hende at være foresagt af et ham avlet pigebarn gl. 3 år næstafvigte martini, og desuden tilstår at haft sin fulde forstand da hun [AO2 352] begangne drab så forsættlig skal have øvet, så sder jeg ikke allerringeste på hendes vegne at kunne fremføre eller påstå med nogen lovbilighed, hun jo bør lide lovens i så måde dicterede straf. Hvad hendes mand Castgen Christoffersen angår, da som hun tilstår, at han aldrig har været hendes forøvede onde forsæt bekendt, hun og een gang, før drabet skete, været på veje med barnet at ville omkomme, som nu desværre sket er, og til den ende var kommen så vidt dermed, at hun var kommet i forstuen, hvor hendes mand var tilkommen og sagt, hun skulle gå ind med barnet og sætte sig for ilden eller skorstenen, som var udi

morgenstunden, og således afværget hendes forsæt, som var ham ubekendt, som og ikke haver nogen lod eller del i den af hende siden forøvede onde gerning. Men som han ved bem.te forhør har erklæret således ikke uden een gang lidt at have rørt barnet, så ser jeg ikke, han for tilbørlig staf kan befries, eftersom det ej var kristelig i så måde at omgås et spæd 15 uger gl. barn, men derfor i ringeste at udstå kirkens disciplin ellere anden vilkårlig straf efter rettens lovl. godtbefindende, hvilke hendes bekendelse og hans tilståelse som meldt bevises med fremlgte tingsvidne pag. 18, 33, 36, der begæres læst og i retten påskreven, så vidt understreget er, hvorefter jeg alting sammelt til dommernes godtbefindende og doms afsigt ydmygest med forblivende (etc.).

Forelæggelse og opsættelse citeret i ekstrakt af protokollen angående Peder Vindings gældsfordring: Christen Pedersen forelægges at møde som vidne d. 29. nov.

Det på folio ibm. citerede memorialvarsel: Otto Diderich Bierum varsles at møde i tinget torsdagen den 29. nov. at påhøre vidner m.m. alt i anledning af hans to førte vidner Karen Rasmusdatter og Kirsten Andersdatter af Kidholm, hvilke ventelig formedels fortrydelse derover, at datteren af hr. hofjægermesteren en kunne få Brørup kirkeeng ved Fanchelvad beliggende i fæste efter hendes fader, som boede og døde i Kidholm, presumeres at ville søgt et slags revange i derees udsagn ovenmeldte tid at være partisk og dets årsag ej udi agt så meget dermed alene at tilvinde sig noget ejendom, men fornemmelig til nogenledes oplysning om den formodentlig sammehæng af eders, Otto Diderich Bierums procedurer samt den måde, I tænker og tragter lovgyldig at vinde ejendommen på.. De to vidner stævnes.

Den anden memorialvarsel: Memorialvarselsmændene Lauge Christensen og Jens Pedersen af Bobøl stævnes for at beedige, hvad indholdet af beskikkelserne var, og hvad dem er svaret på beskikkelserne af 24. og 25.

AO2 352:

Torsdagen den 6. december 1742:

fol. 388:

Nicolaj Ravn på vegne af hofjægermester Bachmann ctr. Otto d. Bierum angående den omtvistede plain ved Franchelvad. Ravn fik opsættelse til [13/12](#).

AO2 354:

Torsdagen den 13. december 1742:

Nicolaj Ravn (forelæggelse fol. 390) producerede en skriftlig notarialinstrument de dato Bobøl d.

23. nov. til confron med den deri beråbte kirkebog (fol. 390). - Bierum, som ved retten udi sin elendige, svage tilstand til stede var, bad allertjenstskyldigst, retten gunstig ville behage at efterse denne monsiur Ravns såkaldte kirkebog, om den enten foran af nogen dertil behørig findes indrettet, sluttet, igennemdraget og forseglet, item om derudi anførte kirkeregnskab ved åringers udgang af vedkommende er likvideret og underskreven. - Ravn agtede unødigt herpå at svare, eftersom kirkebogen således er beskaffen, som den for 123 år siden efter da brugelige skikke og måder er bleven indrettet og per consequence i sin fulde valeur står, derfor Ravn ikkuns om(?) at se sagen til endskab bragt fremlagt tvende beskikkelser, den ene dat. Bobøl d. 24. sept og den anden bem.te Bobøl d. 25. sept. næst afvigte, hvilke han ikke alene med rettens påtegnelse begærede forsynet og akten tilført, men endog at samme af de til idag forelagte beskikkelsesvidner, som idag 14. dage her for retten var til stede og endnu idag nærværende efter lovens måde må vorde beediget. - Bierum inhererede sit forrige med ydermere bedende, citanten vorder pålagt den såkaldte kirkebog at følge tingsvidnet og akten, eftersom han sig deraf agter at betjene, endskønt de få ord, han deraf har ladet uddrage, hverken kan rejse eller fælde den mellemværende disputerede engkrog angående. - Retten under al lovlig reservation antog beskikkelsesvidnerne for denne(?) så vel som de andre tvende tvende tilstedeværende vidner, [=> fol. 389] hvorefter forn.te breskikkelsesmænd Jens Pedersen og Lauge Cristensen ... fremstod for retten og opolæste begge deres beskikkelsesinstrumenter med den dem derpå givne svar (fol. 390). - Før end de aflagde ed, fandt Bierum sig anlediget dem begge at tilspørge:

1. Hvo ved var, da Rasmus Gravengård dem svar, som på bveskikkelsen anført er, medelte? - Svarede, der var 2 møllegæster, som de ikke kendte.
2. Om de selv, nemlig beskikkelsemændene,, og hvo af dem havde indrettet(?) og efter Rasmus Gravengaards mund dikteret spørgsmålets svar. - Svarede, at den ene navnlig Jens Pedersen havde sekv skrevet og forfattet,ligesom Rasmus Andersen havde svaret, hvilket alt skete som meldt i Nedermølle.
3. Om Rasmus Gravengaard aflagde sin corporlige ed for dem, nemlig beskikkelsemændene, at den hans til dem meddelte svar var således i al sandhed. - Svarede nej, han aflagde ikke ed for dem, men så snart den af ham blev æsket, skulle han den altid præsteret. Endelig til slutning, hvad Rasmus Gravengaard angår, ville Bierum hos beskikkelsesvidnerne fornemme, om de ikke er bekendt, at sr. Nicolaj Ravn er mr. Jørgen Ravns broder på Tornumgård. - Svarede, de vidste det ikke, men havde vel hørt det sige af andre.

På den anden til Dorthe Jensdatter i 'tislund ergangne rekvisition og hendes derpå anførte svar blev beskikkelsesmændene af Bierum tilspurgt, hvo ved var, da de hendes svar blev meddelt, og hvor det skete. Svarede, de tog hendes svar i hendes iboende hus i Tislund, hvor ingen anden end hendes datter var overværende. - Endelig, om bem.te Dorthe Jensdatter, som ellers kaldes Dorthæ Huustis, for dem ved ed havde bekræftet hendes til dem givne svar til dem i sandhed at være. - Vidnerne svarde nej, hun gjorde ingen ed for dem.

Ydermere fremstillede Ravn tvende lovlig indciterede og til idag forelagte vidnespersoner, navnl.Karen Rasmusdatter og Kirsten Andersdatter, begge af Kidholm. Ravn tilspurgte 1. vidne Karen Rasmusdatter, dog under den reservation, at hendes datter som 2. vidne måtte imidlertid udvises:

1. Om hun kan nægte, at jo Rasmus Andersen for 3-4 år siden begærede med sin fader 2 år efter hverndre omtvistede eng og engkrog. - Hvortil svarede vidnet ja, hun det ej kunne nægte.
2. At siden hun selv har sagt, der blev dem ingen skel vist af seigr. Bierum, hun har og tilstået, at Anders Gravengaard holdt sig til engkrogen i første åringer og bjergede den upåttalt af Bierum, hvordan og på hvad måde de da kom til at give sr. Bierum minde deraf, når han ej beviste sig at være ejer.
Bierum måtte fornemme, det sr. Ravn quæstionerer vidnet på det, hun forhen under tingsvidnet af 30. aug. edeligen har afvundet, så årsagedes Bierum at begære af retten, han ville observere samme hendes forhen aflagte vidne under bem.te tingsvidne, at Bierum ikke ellers ved sådan omgang som fornemmes(?) tiltænkes, skunne forceres udi ydermere uårsagelig pengeudgift samme 2 gange at betale. - Ravn agtede unødigt sig på sr. Bierums ej med sandhed convenable at indlade, men håbede rettens assistance til vidnets svar, enten af ja eller nej efter lovens klare deposition:
Vidnet svarede, at sr. Bierum bemægtigede sig engen, hvorfor de nødes til at give minde af den; men om han havde ret dertil eller ej, vidste vidnet ikke.
3. Om Anders Gravengaard, siden den udsagte accort skal være sket, var hos Bierum for at reparere hans huse, når og hvad år det var, hvortil det var sket, og hvem der da var med ham i arbejde. Svarede, hendes sal. mand havde vel repareret ved Bierums huse, men hvad år, hvor tit og hvem ved var, vidste hun ikke.

På 2. quæstion tilspurgte Bierum vidnet, om hun kunne gøre hendes ed med god samvittighed, at der var anden årsag, hendes sal. mand lejede og mindede Bierterum disputerede engkrog af uden dette da Bierum betjente sig af samme til sine hestes tøjring, at den da ej af hofjægermester Bachmann, for hvem som kirkens patron var indklaget, dennem blev forsvaret. - Svarede ja, [=> AO2 356] at såsom hofjægermesteren ej ville forsvare dem engkrogen, efter at det af hendes mand var indklaget, nødes de til at give Bierum leje og minde af disputerede engkrog, menn på hvad år eller tid det af hendes mand var indklaget for hr. hofmægermesteren, vidste vidnet sig nu ikke at erindre.

2. vidne Kirsten Andersdatter af forn.te Kidholm:

1. vidnet kunne ej derom gøre nogen forklaring.
2. Som sr. Bierum bemægtigede sig omdisputerede engkrog, måtte de nødes til at give ham minde af samme, siden hr. hofjægermester efter indklagelse af hendes sal. fader ej ville samme forsvare; men om sr. Bierum havde nogen ret til at oppebære nogen minde, det vidste hun ikke, såsom hun vidste ingen skel, ej heller erindrer sig, hvad år eller tid det for hr. hofjægermesteren var blevet indklaget.
3. hun var vel bevidst, at hendes sal. fader havde repareret Bierums huse, men hvad åringer og hvor tit kunne vidnet ikke forklare; ellers erindrede sig, at hendes fader havde sagt en gang at have til sig haft en karl navnl. Mads Rytter, som da tjente sr. Bierum, med berømmelse, han løftede så vel: men hvad år og tid vidste hun ikke, hendes sal. fader havde sagt det, eller når det var sket.
4. Om hun kan nægte, at hendes sal. fader jo klagede ofte, at engkrogen og en del af engen blev opoædt af sr. Bierums kreaturer år efter anden, ja om hun ikke selv har set det opædt, når hun har været med at bjerge det. - Vidnet svarede, at Bierum havde det fredet vel(?) og ønskede, at deres naboer ville så vel frede det til Kidholm henhørende eng.

Ravn begærede tingsvidne og opsættelse i 8 dage. - Bierum inhererede sin forhen formenende lovbilleg begæring, den såkaldte kirkebog i retten at forblive til dommerens behagel. eftersyn og betragtning ved doms afsigt. Gav til kende, at det var ham umuligt at møde idag 8 dage, foruden det og er en termines, at man kan være forsikret om at få tingsvidnerne inden samme tid betids beskrevet, så herredsskriveren imod loven ikke heller dertil han imponeres. Imidlertid var Bierum genpart begærende. - Sagen opsat til [17/1-1743](#). - Hvad den præsenterede kirkebog er betræffende, haver mr. Ravn den [=> fol. 390] in continenti her i retten at deponeres, hvor den til sagens uddrag i rettens gemme forbliver.

fol. 390:

Peder Vinding ctr. Bierum. Ravn vil have Bierum straffet for brud på regler om stemplet papir og for unødigt ophold af retten, og han ønsker erstatning for fornærmende expressioner. [17/1 1743](#).

Den folio 388 citerede forelæggelse og opsættelse i engsagen.

Ekstrakt af protokollen.

Den foran på folio 386 citerede notarialinstrument angæmnde ovenmeldte engkrog ved Franchelvad:

Rigtig ekstrakt af en gammel kirkeboyg indeholdende kirkeregnskaberne over Malt herreds kirker, Føvling kirke, Folding kirke, Vejen kirke, Læborg kirke, Lindknud kirke, Brørup kirke og Holsted kirke i året 1619 fra den 30. juni samme r indtil d. 25. juli forfattede, hvor da blandt andre ting findes Brørup kirke til indtægt af ejendom således: Peder Christensen i Holsted af Franchelvad eng 4 sk., hvilket ved confromtation i retten således skal befindes og rigtig at være. Extraheret ved dette notarialinstrument (ect.).

De gensvar på folio 398 citerede tvende beskikkelser i engsagen er sålydende:

Velagte Rasmus Andersen. Som jeg angående et stykke kirkeeng til Brørup kirke Franchelvad eng kaldet, beliggende ved Franchelvad med sr. Otto Diderich Bierum på Gravengård er falden i dispute, og jeg ikke påtvlvler, at I jo /: som ej alene i nogle år har været besidder af Gravengård da samme eng derunder har været forfæstet, men endog eders salige fader mange år før eder, nemlig Anders Gravengaard såvel da han var fæstehaver af Gravengård, som siden han er kommen til Kidholm, har haft merbemeldte kirkeeng i fæste /: om samme kirkeengs den grænser og hvor vidt den sig strækker, kan give god oplysning og efterretning, så finder jeg mig beføjet på efterskrevne poster at æske eders udførlig og tydelig svar, nemlig 1) med hvad navn merberørte kirkeeng i eders mindes tid egentlig er bleven kaldet, 2) Hvor vidt samme kirkeeng strækker sig. 3) Hvor længe eders sal. fader har boet på Kiholm, og om han ikke i al den tid, han boede der, havde samme kirkeeng i fæste og hjembjergede al afgrøden deraf til Kiholm. 4) Hvor vidt eders salige fader i børørte tid slog og bjergede merbem.te eng. 5) Om eders salige fader nogensinde af noget af b em.te

eng, som strækker sig til Franchelvad i sønder, har givet eller gjort Otto Diderich Bierum nogen minde, villighed eller leje deraf videre, end han efter hans fæstebrev var forbunden til fæstestæderne at give. 6) Hvad der er bleven holden for rigtig skel ved samme engs søndre side. - På disse forskrevne 6 poster venter jeg ... disse mine 2 udskikkede mænd, nemlig Jens Pedersen og Lauge Christensen af Bobøl eders mundtlig, tydelig og sandfærdig svar, som de herpå har at tegne til min efterretning, såfremt I ej vil føre eder selv og mig i bekostning med rettens behandling. Sønderskov d. 24. sept. 1742. H. Bachmann.

Efter forlangende af højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann på Sønderskov har vi to underskrevne mænd været i Skærbæk Nedermølle i Lintrup sogn, Kalvslund herred med forestående beskikkelse hos sal. Anders Gravengaards søn rasmus Andersen, der sammesteds tjener, og æsket ham udførlig og tydelig svar på [= AO2 358] beskikkelsens indeholdende poster og bekom af ham til svar på enhver post især som følger, nemlig på post 1 svarede han os at han ej andet vidste, end at bemeldte kirkeeng er bleven kaldt kirkeeng ved Franckelvad. På 2. post udsagde han, at ham hans fader Anders Gravengård har fortalt og sagt ham, at en mand navnlig Christen Clausen, forhenværende fæstehaver af Gravengård og forn.te kirkeeng, da han overlod hans salige fader Gravengård, havde underrettet og sagt ham, at det var kirkeeng fra Franckelvad i nær til Surhave enge begyndes, og at samme eng strækker sig i sønder til Franckelvad i vesteer til heden og i øster til Franshelvadaen. - På 3. post svarede han os, at hans sal. fader havde boet på Kiholm ungefær 16 år og i al den tid bjerget al afgrøden af bem.te kirkeeng hjem til Kiholm, ligesom han og for 3-4 år siden slog og bjerget merbemeldte kirkeeng til foromskrevne grænser med hans sal. fader 2 år eftr hverandre. - På 4. post gav han os til svar, at hans sal. fader altid havde slagen og bjerget al afgrøden af bem.te eng til forommeldte grænser, og at han vidste ingen anden skel at sige. - På 5. post svarede han os, at hans sal. fader aldrig enten havde givet Otto Diderich Bierum eller nogen anden noget til minde, vilje eller leje af noget af merbemeldte kirkeeng, som strækker sig til Franchelva, det måtte nævnes under hvad navn, det nævnes kan, videre end han efter hans fæste var pligtig, men langt mere havde han hørt, at hans sal. fader ofte havde beklaget sig, mhvoroeldes Otto Diderich Bieerum undertiden tillistede sig at lade bem.te kirkeeng med sine kreaturer ulovlig opæde. - På 6. post gav han os til svar, at han hverken vidste eller nogen sinde havde hørt af at sige andet end at Franchelvad var skel og alle tider bleven holden for skel, og at han ej videre vidste at give til oplysning og udsagde derhos, at han disse poster således havde besvaret, som på enhver post især er bleven svaret, i al sandhed. Så sandt hjælpe os Gud og Hans Hellige Ord. Actum Bobøl d. 24. ... 1742. Lauge Christensen, Jens Pedersen.

AO2 358:

Dorthæe Jensdatter i Tislund. Som jeg angående et stykke kirkeeng til Brørup kirke Franckelvad eng kaldet, beliggende ved Franckelvad, med sr. Otto Diderich Bierum på Gravengård er falden i dispute, altså årsages jeg herved disse mine udskikkede at lade indhente eders sandfærdige svar på efterfølgende poster, såsom: 1) Om I ikke har tjent afgangne Niels Christensen og hans sal. enke i Surhave, hvor mange år, og hvor længe det er siden. 2) Om I ikke ved, at fornævnte Niels Christensen og enke da tillige i fæste havde formeldte Brørup kirkeeng ved Franchelvad beliggende og det hjembjergede til deres sted i Surhave. 3) Om ikke desmidlertid I tjente denne, med været haver på forberørte Brørum kirkeeng samme at bjerge. 4) Om I da ikke kan give nogen oplysning, hvor vidt samme kirkeeng strækker sig, og hvad der i den tid, I tjente der, blev holden for rigtig skel ved den søndre side, eller og for det 5) hvad I af andre derom haver hørt sige, hvor vidt det skulle være kirkeeng. På disse foranførte poster venter jeg eders tydelig og sandfærdig svar, som de

udskikkede mænd, navnlig Jens Pedersen og Lauge Christensen af Bobøl herpå har at tegne til min efterretning. Datum sønderskov d. 25. sept. 1742. H. Bachmann.

Understående dato var vi underskrevne i Tislund med denne beskikkelse ved Dorthæe Jensdatter sammesteds og da bekom til svar på enhver post især som følger: Til 1. post svarede hun, at hun tjente afgangne Niels Christensen og enke i Surhave i 3 år, som er over 40 år siden. - På 2. svarede hun, hun vidste ikke, om de havde omrørte Brørup kirkeeng i fæste eller ikke, men de hjembjergede det til deres sted i Surhave. - På 3. gav til svar, hun altid i disse 3 år, hun tjente i Surhave, var med og bjergede kirkeengen. - På 4. post fik vi til svar, hun vidste ikke, hvor vidt kirkeengen strækker sig, men da hun tjente der i Surhave, blev Franckelvad holden for skel ved den søndre side. - Og til 5. gqv hun os til svar, at hun havde hørt af sal. Niels Christensens enke, når de bjergede kirkeengen, at hun da sagde, det var kirkeeng fra Franchelvad i nordøst til Surhave eng. - At således som forskrevet står, er os givet til svar på enhver spørgsmål bekræfter (etc.)

Den på folio ibm. citerede indlæg fra sr. Otto Diderich Bierum angående sagen mellem ham og hr. Vinding:

Kgl. maj.ts herredsfoged (etc.). Af de den 15 9br. her i retten fremlagte brevskaber erfares klarlig, det jeg /: efter at fra hr. Peder Vinding var tilkendegivet mellemværende ikke vel længere kunne delatere :/ ved skrivelse hos hans ærværdighed haver begæret ved regning at ville tilkendegive, hvad være kunne, som hans derpå erholdte svar af 10. juli sidst Nr. 1 udviser, samt hvor fortrydelig min billig begæring blev optagen uden ringeste at melde, hvad bekomne 4 tdr. rug skulle koste, men anfører at skulle restere offer for trende år, dog lige så ubillig som han med tavshed derudi forbigår rugets prois at gøre bekendt. Og endskønt jeg håbede, den gode mand dog skulle betænkt og fundet sig udi min formenende billig begæring, fremkom et brev fra ham af 3. aug. nr. 2 opfyldt med en del mig uskyldig tillagte beskyldninger uden alleerringeste at melde, hvad ruget skulle koste, med videre som af dito brev indhold gunstig er at se. Hvorpå jeg fandtes årsaget at svare og tilkendegive mellemværende som billigt alt kunnet være klareret og afbetalt, om hans ærværdighed havde behaget på begæring at villet bekendt gjort, hvad være skulle, med ydermere begæring, jo for jo hellere at måtte ske og alting udi oprigtig kristen kærlighed at nyde sit endskab. Dette i alt af mit svar under dito 3. aug. nr. 3 behagelig er at se. Men fandt hos den gode hr. Peder Vinding endnu desværre ingen sted, ligesom forrige fortrydelig optagen, som den gode mands mig derpå meddelte svar af 4. aug. nr. 4 mere end tydelig udviser med ... mig ydermere til besyldning, alt uårsagelig og uforskyldt påbyrdet, som jeg ej kunne efterlade ydmygest som skyldigst at besvare og derhos endnu ydermere anholdt, mellemværende dog en gang måtte bekendt gøres, der ellers var mere end muligt for mig, der ikke var vidende eller erinderlig, hvad ruget lefter hans vilje skulle koste, at afgøre i at oversendt specifikation og regning på hvis i varer og penge af mig havde bekommet, endskønt vel desuden var ham bekendt ligeså og tilkendegivet, han udi fordrende offerrestance fejlede, og at den med rette resterende offer var bleven tilbageleveret ubrudt me derved følgende åben seddel, ligesom ham fra mig var bleven oversendt, og endelig ydermere bedet, alting udi venlighed måtte afgøres, som og af mit svar de dato 13. aug. nr. 5 gunstig er at se. Derpå jeg da endelig erholder det svar af 17. aug. nr. 6 fordringen ruget angående at skulle bestå af 13 sldr. 3 mk. efter at fradraget 6 rdl. 1 mk. han alene tilstår ruget at afgå med foregivende bekomne mursten 3 mk. 12 sk. ... forhen skulle være betalt, da jeg dog ved mig ikke ringeste skyldig at være bemeldte 3 mk. 12 sk. jo bør komme

til afgang på rugets billig summa, og derfor mislig(?) ligesom hans forhen under nr. 1 opførte offerdage, der han udi dette sit svar selv tilstår og frafalder 9 til 7, som sandelig endnu er fejl; dog er han så varlig aldrig at melde de ringeste om tilsendte offer eller årsagen hvorfor blev tilbageleveret, men efterlader ikke mig ydermere beskyldning at påkaste ligesom ej at fare med sandhed med videre hans ubeføjede dito hans brev noksom udviser, der dog tillige ... forrige uårsagelige beskyldninger ikke i ringeste måder skal anfægte mig, der Gud være lovet har en god samvittighed, men hvorvidt den gode mands brugende måde og omgang med mig kristelig befindes, må til den alvidende og alting seende almægtige Gud, der alene enhvers hjertes tanker, tale, råd dåd, forsæt og idræt bekendt være hjem... som og, hvor gerne jeg elsker og ønsker fred. Men hvad sker, den gode hr. Vinding fortfarer i sit forsæt til proces og efter at hans påstående fordring ... ovenmeldte hans missive af 17. aug. nr. 6 mig den 18. dito blev bekendt, stævner han den 23. dito såvel [= > fol. 391] for offer som fordrende 13. sldr. 3 mk, alt uanset mine forhen billige gjorde begæringer og tilbud samt forhen tilsendte offer; og endskønt jeg endnu siden varslets ankyndeigelse og før en noget kom i retten og ydermere hos hans ærværdighed har anholdt om at forskånes for proces og pengespilde alting i mindelighed afgøres ...han til den ende gunstil ville behage at determinere en dag og tid, når det måtte være hans lejlighed derhen ... som brevet af 30. aug. nr. 7 nærmere forklarer, så er jeg dog ej med ringeste svar beværdiget, da dog han ... sige langt mindre godtgøre, ham ringeste skilling udi sin påstående fordring var bleven disputeret om end beføjet, men gerne for derved at nået den gode mands venskab, om muligt været kunne ./ som jeg og ej ved anderledes at hav eforskyldt ./ skullet bleven erlagt og efter hans vilje betalt men desværre som meldt forgæves, så der vqar intet andet for mig end efter indstævning ved tinget at møde med min gode vilje, hvor da endelig med hans der tilstedeværende fuldmægtig i sagen sr. Nicolaj Ravn blev aftlt uden for retten at betale bekomne 4 tdr. á tønden 3 rdl. 2 mk. imod afdrag hvis hr. Vinding havde bekommet og offers restands for så mange dage, han havde meldt i titbemeldte sit brev af ... aug. nr. 6 at skulle restere, hvilke aftale jeg den gode hr. Peder Vinding tilmeldte, før end noget endnu i retten fremkom, som brevet af 5. sept. nr. 8 hans ærværdighed tilmeldt ydermere ... udviser; men dette fandt lige så lidet sted som alt forrige og mig ej ringeste svar beværdiget, da jeg årsagedes 6. sept. da stævнемålet var bleven registreret og sagen foretagen og sr. Ravn sin principals fordring havde fremført med påstand til doms ... begære han dito fordring ville legitimere så højt med billighed at kunne sige, dertil han og af retten ved lovgrundig kendelse ... henfunden og pålæge og sagen til den ende udsat i 4 uger til den 4. oktober. Men hvor lidet af ham er efterlevet, hvad unyttighed i steden for at lade sig justitien vorde efterrettelig af ham til dato ført og brugt er, kan akten nok sin tid bære vidne om, da jeg nu den 4. oktober som meldt fornam sr. Ravns forsæt hensigtede mere mig tingrejser og be... at tilføje end justitien at lade sig være efterrettelig, årsagedes jeg, efterspom det var udi den travle rugsæd, jeg ingen andre bæster havde at befordre mig med til tinget end hvis jeg behøvede til ploven, og derfor ikke kunnn lade min rugsæd tilbage, at begære opsættelse i 6 uger, der mig af retten gunstig blev tilladt, og jeg til samme tid at fremføre hvis brevskeber, vidne og andet på min side sagen til oplysning tjenlige; men hvad sker! Tægtedagen der møder hvilcken (hverken??) jeg eller nogen på hr. Vindings vegne, men alene af herredsskriver Utrup hr. Peder Vindings varsel oplæst af protokollen, så det er håndgribelig, hvorledes der sigtes mig uskyldig bekostning at påbyrde såven ved tingrejser i min svage og skrøbelige tilstand som og med forelæggelses bekostning og dessens forkyndelses og opsættelses ... tilkendegivelse, som var til næst afvigte 29. nov, da mr. Ravn endelig møder med brugende unyttige vendinger på ulovgrundet påståelse alt at tranere tiden og opholde sagens lovlige gænge, så jeg må hans til vidnet Christen Pedersen gjorde quæstioner observeres det gammel ordsprog, Det ene dåre kan spørge mere, end ti kloge kan svare til, ved hvilke med mere hans brugende unyttighed og lovstridige forhold, han da drev tiden .. dagen bort til

ud på aften, det jeg elendige svage menneske, der så godt som går med døden på klæderne og ingensteds kan ... uden ... jeg således imod mine ringe kræfter skal nødtvinges til med stor kedsommelighed da så vel som forhen måtte anhøre ... kunne komme så vdt at få ringeste i sagen mig til forsvar fremmet undtagen formeldte vidne Christen Pedersen med stor besværing afhørt og derfor sagen udsat til idag d. 13. dec, og som jeg ... håber, må mr. Ravns procedure og omgang fra først til sidst i denne sag ... komme for rettens ...han da og ... i merite enten vorder belønnet eller ... på vedkommende steder, så vil jeg alene for denne sinde til retten ydmygeligst have indstillet ... grundig eftertanke, hvorledes mig søgsmål er påført, tid og pengespilde ibragt imod mine mange mindelige begæringer og for... acceptable tilbud, der da ej har kunnet hæmme vedkommendes forsæt, som da og til retten overlader, hvad jeg efter billighed til pr. Peder Vinding for bekommet 4 tdr. rug bør at betale, som og den gode mand ikke bør lade sig nøje med ... efter min tilstand og derover ham er bleven tilsendt og mig tilbagesendt og nu atter 29. nov. hans fuldmægtig mons. Ravn her i retten igen til modtagelse anbuden under forsegling, ligesom de er bleven oversendt og tilbagebragt og nu in deposito af retten på begæring gunstig modtagen til sagens uddrag, eftersom sr. Ravn ikke har villet erklære sig fra eller til samme modtage, der i alt således til retten overlades ved den af citanten ... doms afsigt skulle noget af nogen betydenhed herimod fremkomme, vil jeg ydmygst bede mig til besvarelse ... forundes samt lovbillig tid til at sligt i fornøden tilfælde at besvare, til hvilken ende tjenstlig bedes dette mit enfoldige indlæg i retten til læsning, påskrift og protokollen anført må admitteres. Gud styrke retten og dens ..., der hertelig ønskes af underskrevne (etc.)

[Tilbage til oversigten](#)

[Tilbage til forsiden](#)

Johs. Lind, Jeppe Aakjærs Alle 1 B.st.tv., 6700 Esbjerg
Hjemmesider: geltzer.dk - hobugt.dk

[Tilbage til oversigten](#)

[Tilbage til forsiden](#)

Skads-Gørding-Malt herreder 1736-47

1742

Da det er kopien af tingbogen på ArkivalierOnline, der er grundlag for denne ekstrakt, vil der være henvisninger til løbenumrene i den: AO x).

I Jesu navn torsdagen den 11. januar 1742:

Den sortstjernede 5. års hest fremlyst for 3. gang.

Sentence i Jens Termansens sag ctr, debitorer.

AO2 252:

Torsdagen den 15. februar 1742:

På vegne af velædle Termann Madsen til Nielsbygård mødte for retten sr. Christian Lundt fra ibm. og fremstillede 2 varselspersoner Anders Tygesen fra Nørre Holsted og Henning Nielsen fra Sønder Holsted, som havde indkaldt Peder Normann Lintrup -- formedelst I eder skal have pådraget kgl. skatter, landgilde og forstræknings betaling med mere eder brugelig omgang stedet til vanmagt, og desårsag end og været beføjet at lade annotere og registrere det ved stedet befindende kreaturer ... og bohave med videre og derpå et lovl. forbud ankyndiget, [= > fol. 337] ... det levende eller dødt under hvad navn haves kan, stgedet at fravende, forhandle eller forstikke, hvilket forbud med alt ovennævnte han ved dom til sagens uddrag agter af retten af få konfirmeret. Stævn,ingen er forkyndt for Peder Johansens bopæl i Lintrup. - Lundt saggav Peder Johansen og producerede en taxationsforretning over hans ejende effekter, vurderet af Niels Jakobsen og Wilhelm Johansen fra Lintrup. - Peder Johansen mødte og gav til svar, at han intet imod det over ham producerede havde at indvende, men formodede en nådig husbond og en mild dommer. - Lund fremstillede 2 forbudsmænd, Niels Jakobsen og Woilhelm Johansen i Nørre Lintrup, ved hvilke Peder Johansen var blevet forbudt intet, under hvad navn haves kunne, levende eller dødt, stedet at fravende, forstikke eller forhandle af alt, hos ham i gården befandtes, men dertil at blive ansvarlig uden noget deraf at forøde til videre sagens uddrag. Lund begærede forbudsdom. - Rettebn kendte den af Christian Lundt gjorde forbud og sekvestration ved magt. - Lundt satte i rette med formodning og påstand, Peder Johansen [= > AO2 254] af retten bliver tilfunden at betale og godtgøre ham den skyldige restance (m.m.) og have sit fæste forbrudt, og om han ikke formår at betale, om han ikke da bør cobndemneres til Bremerholm eller skufkærren at arbejde for hvis betaling ej hos ham kan tilstrække, andre lige nachlæssige til afsky. Sagen optaget til dom.

AO2 254:

Den foran på folio 337 citerede taxation (aktiver og passiver).

fol. 338:

Torsdagen den 22. februar 1742:

For hofjægermester Bachmann mødte herredsskriver Jens Hellesen Utrup af Bobøl og forestillede 2 kaldsmænd, Eske Andersen og Mads Terkildsen af Stenderup, som har indkaldt en del

Sønderskovgårds bønder og tjenere med flere for restance af kgl. skatter, landgilde, lånekorn og anden forstrækning efter dom af 23. juni 1740, som begæres fornyet, item videre for år 1740 og 1741. Stævningsmændene har talt med de indstævnte selv eller med deres husfolk og naboer, undtagen Mads Terkildsens enke af Stenderup og Jakob Nissen af Bækbølling, som begge var bortrejst fra byen og nu opholder sig i sønden. [8/3](#).

Herredsskriver Jens Helleesen Utrup af Bobøl gjorde idag 1. ang tinglysning efter 2 ham tilhørende og af hans gård undvegne bondedrenge, som efter kgl. allernådigste forordning er i resererullen anført i et lægd. Den første og ældste ... 30 år, som fik rejsepas at måtte tjene uden godset indtil Michaelis dag og ej længere, men derefter ikke til bem.te tid har indfundet sig efter passets indhold til Bobøl by, Føvling sogn, hvor han er født og opfødt. Den anden, som er fornævntes broder navn. Niels Andersen, i 19. år, som næst afvigte tirsdag den 20. februar ulovligen af sin husbund /: på hvis stavn han er født og opfødt ligesom forn.te hans broder :/ hans tjeneste undveg og børtrømte. Om nogen vidste noget asf dem at sige, de da ville give deres husbond Utrup kundskab derom.

Den heroven på folio ibm. citerede kaldsseddel (jægermester Bachmann ctr. debitorere).

AO2 256:

Den foran på folio ibm. citerede restance over Sønderskovgårds bønder og tjenere.

AO2 258:

Torsdagen den 1. marts 1742:

Fra rådmænd Schultz blev i sagen, k som generalinde Scholten har ladet anhängiggjort ctr. hofjægermester Bachmann, fremsendt et indlæg ved mr. Søren Hegard fra Ribe (fol. 342-343). På vegne af hjfmægermester Bachmann mødte som konstitueret fuldmægtig sr. Nicolaj Johan Ravn af Skærbæk mølle og først var begærende, at ham af protokollen måtte forelæses, hvis seneste tingdag i denne sag efter hans bortrejse er bleven protokolleret. Som og skete. Ravn, som ej noksom kunne forundre sig af oplæste, hvorledes Schultz så ublu som usandfærdig har understanden sig i min fraværelse og efter lmin afrejse seneste tingdag her fra retten i denne sag at lade protokollere, at Ravn skulle have sagt, Schultz skulle lfå en ulykke for sin umage, og ifølge en sådan usandheds påskud udbedet sig lejdesvende fra retten, da han dog vidste, at jeg efter 2 dages ophold for retten allerede var hjemrejst i mine for retten højst magtpåliggende declarerede forretninger, og foruden dette var mig umuligt at vide, hvad tid eller vej eller hvilken logemente Schultz, derf allesteds har ærende, ville tage på 3. nat fra den tid af; og er derved påbyrdet en utålelig beskyldning, ligesom jeg

skulle agere stimand, da dog disse ord, som han mig har påbyrdet, aldrig af mig enten er bleven talt eller sagt, hvorfor ej alene samme beskyldning hermed Schultz som en usandfærdig påsagn at gemme og indstikke i hans egen barm(?), som forhen remitteres, men endog reserverer sig imod sådan beskyldning reservanda, ligesom jeg og formener, at hvis således er tilladt ad protocollationem, efter at jeg var bortrejst, direkte strider imod lovens pag 53. art 10 (DL 1-5-10), hvorfor jeg til tid og sted reserverr mig reservanda og ej for denne side videre vil opholde retten angående dette, såsom hans ruditet(?) nok med første skal vorde bragt for lyset og aleneste venter, at han må vorde anholdes at fremme [= > fol. 340] sin sag. - Dernæst blev fremlagt rådmænd Schultzes stævning (fol. 343). Ravn måtte korteligen forestille retten, 1) at hofjægmester Bachmann kun er stævnet for processens skyld og derimod de Dover mænd som hovedmænd, ... der skal lide dom. Det, som kan fremføres mod dette, er hofjægmesteren uvedkommende. (Flere indvendinger). - Et skriftligt indlæg fra Lorentz Hansen i Foldingbro blev fremlagt (fol. 343). - Thomas Jørgensen af Dover fremstod og fremlagde et indlæg. - Retten resolverede: Siden Thomas Jørgensen på begge sine sønners vegne har ved indlæg idag erklæret sig til benægtelse imod hvis ord og tale som de indstævnedes vidner skulle kunne bevidne i sagen angående de 3 stude, da i henseende, at man billig bør vogte sig ej at tillade ed mod ed, så bliver her ej noget denne sinde antaget, hvad udsagte ord for så lang tid siden kan betræffe, men udsat til den [26/4](#) for at afvarte den erbudne benægtelsesed lovl. aflæggelse; men hvad gerning med studenes drift og andet betræffer, derom vorder vidnerne [= > AO2 260] tilladt deres udsigende. Endelig hvad hr. rådmænd Schultzes quæstioner ved sr. Hegard fremlagt anbelanger, bliver ved protokollet til bem.te tid.

AO2 264:

Anden gng efterlyst to af herredsskriver Hellesens gods undvegne bondedrenge.

Den her foran på folio 339 citerede indlæg fra hr. rådmænd Schultz i Ribe udi studesagen lyder således: ... ved nærværende seigr. Søren Hegarp, som står i condition hos mig, siden jeg selv er hindret formedelst andre forretninger at hunne komme til stede for Deres ret, fremskikker jeg de quæstioner, som jeg holder fornøden at må gøre til vidnerne i den sag, Deres excellence hr. generalløjtnant og kommandant von Scholten har ladet føre på sin bonde Christen Rytters vegne mod Peder Thomsen angående de stude, han i betaling til bemeldte Christen Rytter har givet. Jeg tvivler ikke på, at mhr. herredsfoged jo lader [= > fol. 342] retten have sin gænge og se derhen, at alt hvad lovligt og billigt er, bliver fremmet, og at dette tingsvidne behøringen nu uden ophold og forevendinger af vedkommende kan blive fuldført og sluttet og mig lovlig beskrevet meddelt. Jeg kan ikke tro, nogen hinder herudi nu skulle møde, siden det er så klar en sag og deres maj.ts allernådigste lov og forordninger så tydelig og fuldstændelig befaler, hvorledes her bør handles. End skulle vedkommende fremkomme med ... exceptioner, påskud og udflugter for at hindre rettens befordring og disse vidners førelse og tagelse, da protesterer jeg i kraftigste måder mod alt sådant og reserverer mig alt lovlig tiltale og påanke til vledlbørlig erstatnings erholdelse i sin tid.

Imidlertid, ihvor det end går(?), venter jeg, hr. herredsfoged nu ladet dette tingsvidne tage endskab og tilsteder, det lovformelig gives mig beskrevet, uden så er, at nogle af de indstævnte vidner udebliver; thi da får opsættelse ske og de udeblevne til en vis tid forelægges under faldsmål at møde for at aflægge deres vidnesbyrd. Jeg forbliver (etc.).

fol. 342:

Den her foran på folio 340 citerede rettens stævning i studesagen lyder således: En række personer nævnes, bl.a. Poul Pedersen af Brørupgård og Lorentz Hansen af Foldingbro. Forrige ridefoged på Estrup Søren Johansen stævnes for at fremlægge det brev, som han har extraheret i retten, og den seddel, Christen Rytter beråber sig på er ham frataget. Og siden Claus Nissen med hustru har haft Estrupgård under forpagtning, da sønnen Lorentz Clausen var ladefoged sammesteds, og Hans Clausen var hos dem, hvilke er bekendt omgange med disse omdisputerede stude, Også de to studedrivere, der har drevet studene for Peder Thosem til Hulvad, stævnes.

AO2 266:

Den her foran på folio 340 citerede indlæg fra Lorentz Hansen i Foldingbro udi studesagen: Lorentz Hansen henviser til loven pag. 109 art. 14 (DL 1-13-14); mener ikke, han er skyldig at comparere eller tilkendegive sit lovlige forfald, og loven befrier enhver på at vidne om ord. Han har ikke i 3-4 uger kunnet formedelst en hæftig sygdom komme af sit hus. Han kan ikke videre erindre uden at Jørgen Thomsen af Dover mange gange har fortalt ham, at han havde købt de 3 stude til hofjægermester Bachmann og indsat dem i Hulvad, hvor de havde anholdt dem for hans broders gæld. Somme tider kan der på een dag være over 100 personer i hans hus og det derfor er ham umuligt at erindre, hvad enhver eller flere imellem hinanden descurerer, og gøre ed derom kan han slet ikke.

Den på folio 340 citerede indlæg fra de Dover mænd: Det må virkelig såvel falde os som enhver forunderlig for, at Christen Rytter med sin angivne forsvar rådmand Schultz som formentlig fuldmægtig for ridefoged mons. Jens Astgrup på Estrup, der ellers er forsvar for godset, kan tillades tid efter anden med så lange opsættelser, udflugtter og lovstridigheder at forhale dette af dem forstævnedes tingsvidnes beholdelse for at se os som hans kgl. maj.ts tjenere ruinerede med en indstævning efter anden om at trække os fra vores værning udi fyrstendom Slesvig ind til denne ret udi Nørrelykkald tvært imod vores indvendte lovgrundede protest og lovens frelse fra sådan vidtløftighed og omgang, pag. 8 art. 3 (DL 1-2-3), pag. 112 art. 24 (DL 1-13-24), pag. 109 art. 14 (DL 1-13-14) og pag. 111-112 art. 21 et 22 (DL 1-13-21.22) og endelig pag. 115-116 art. 1 (DL 1-14-1), hvorved vi ej alene er geråden i stor armod men endog, om sligt længere skulle vedvare, måtte forårsage hans kgl. maj.ts godes besvækkelse. Så for at vise alverden vor frelste samvittighed, at der under sagen, at studene til jægermester Bachmann er indkøbt, er inten urigtighed i hvadsomhelst de påberåbte og i stævneålet navngivne sammerottede [=> fol. 344] og udi et land imod os udi fyrstendømmet ophidsede vidner, enten ved venskab, svogerskab eller ...agtighed med hverandre udi onde og ulovlige gerninger, som hans kgl. maj. vel ventelig herefter bliver oplyst om, kan fatte i sinde os at påsige, agte vi ved vores værning ifølge de beneficia, loven bevilger, imod dem en formelig deposition om sagens sammenhæng, studenes indkøb, drift og leverance i Hulvad at gøre, alt ifølge det forhen førte tingsvidne ved Nørvang-Tørrild herredsting, så hvis vidner modparterne kan have at føre, kan ifølge loven blive afvist og ...

sådan uendelighed, der nu udi andet år har vedvaret, kan blive befriet med mere denne sag og dessen omgang betræffende. Thi påstår vi i allerkræftigste måder, at sagen så længe må blive i stilstand, indtil vi kan ekstrahere stævnemål for retten og sådan endelig deposition og benægtelsesed for vores værning gøre og aflægge. Og som til sligt at præstere behøves en lang tid, dels fordi så at modparterne, som derimod skal kaldes, er uden for den provins, vi bor udi, dels og formedelst de hos os promulgeede love og forordninger strikte må efterleves og processens substantialia observeres, så formoder vi ej med retten at blive overilet, men at os til sådan edelig deposition om sagen og benægtelseseds præstening i det mindste en frist af 18 uger må vorde forundt og meddelt og sagen imidlertid her for denne ret bliver i stilstand. I vidrig fald vi solleniter protesterer imod al præjuditz og formener, om noget herimod vorder handlet, en åbenbar nullitet begås, hvorimod vi da os i så fald forbeholder reservanda jus loco ex tempore. Dette vort indlæg og erklæring vi begære læst (etc.) og os tilbageleveret ...

fol. 344:

Torsdagen den 8. marts 1742:

Jægermester Bachmanns sag ctr. hans bønder. Herredsskriver Utrup producerede en lovdag. Efter påråbelse mødte Hans Skræder fra Astofte, som tilstod sin restance. Utrup oplyste, at nogle (navngivne) havde betalt deres restance. Ønsker heller ikke dom over Jakob Nissen af Bækbølling og Mads Terkildsens enke fra Stenderup, såsom de begge er undvigte og ikke findes mere her i herredet, men hr. hofjægermesteren forbeholder sig sin ret til dem ved lovlig omgang. - Optatget til dom.

AO2 268:

Tredie efterlysning af de undvegne fra Sønderskov gods. Sagen opsat til [15/3](#).

Sentence i sagen, Terman Madsen til Nielsbygård ctr. hans bonde Peder Johansen Normand i Nørre Lintrup Han er pligtig at betale det af ham selv tilståede resterende lånekorn, gammel og ny restance af landgilde samt vårsæd, der udgør 89 rdl. 4 mk. 12 sk., så vel som gårdens besætning efter forordning: 45 rdl. 3 mk., tilsammen 135 rdl. 1 mk. 12 sk., og i processens omkostninger to rigsdaler til sin hosbond Terman Madsen, at betale 15 dage efter dommens forkyndelse. Peder JOhansen må ikke lade det ringeste fra stedet bortkomme, før dommen er efterkommet. Hvad den irettelagte brøstfældighed på bem.te Peder Johansens huse og bygninger angår, da som sr. Terman Madsen ikke bevise, i hvad stand samme bygninger forefandtes, da han sig samme af sal. mag. Seerups arvinger tilkøbte, kunne retten ikke tilfinde Peder Johansen noget for brøstfældighed at

betale.

Torsdagen den 15. marts 1742:

AO2 272, fol. 347:

I sagen om de to undvegne personer fra Bobøl mødte herredsskriver Jens Hellesen Utrup og producerede en lysning, som af sognepræsten hr. Jørgen Clemmendsen Fogh 3 søndage efter hinanden af Føvling prædikestol for menigheden er vorden oplæst (fol. 348). Tingsvidne.

AO 274:

Lovdagelsen til Sønderskov bønder.

fol. 348:

Den efter de tvende undvigte personer fra Bobøl by skete lysning af Føvling kirkes prædikestol her foran på folio 347 citeret lyder som følger med sin påskrift Eftersom det ugere fornemmes, at Lauge og Niels Andersønner fra Bobøl by, Føvling sogn her under mit gods sammesteds henhørende, som efter kgl. maj.ts allernådigste [= > AO2 276] forordning er udi resrverullen anført i et lægd, den første og ældste person Lauge Andersen gammel i 30. år fik rejsepas at måtte tjene uden godset indtil Michaeli 1740 og ej længere, men derefter ikke til bem.te tid har indfundet sig efter passets indhold; den anden fornævntes broder Niels Andersen i 19. år, som næstafvigte tirsdag den 20. februar ulovl. af sin tjeneste hos mig /: som sin husbond :/ undvigte og bortrømte, så bliver herved udi allerunderdanigste følge den kgl. maj.ts allernådigste om landmilitsen udgangne forordning af 9. dec. 1735 ... 1. postes 7. art. herefter af prædikestolen udi Føvling kirke lyset efter memeldte ulovlig bortrømte person Lauge og Niels Andersønner af fornævnte Bobøl by, med advarsel, de sig igen til godset, hvorfra de er undvigte strax indfinder, såfremt de ikke som rømningsmænd og ufri personer efterdags vil anses. Ligeledes erindres deres moder, broder, slægt og venner, om de nogen om de undviges opholdssted er vidende, de da ser dennem overtalt igen at indfinde sig og derved præcavere den spot og hånhed med anden ulejlighed, merbemeldte personer sig ellers underkaster. ...

Foran indmeldt at være 3 ordentlige søndage efter hinanden af prædikestolen i Føvling kirke i menighedens forsamling offentlig oplæst test. Bækbølling den 15. marts 1742 J. C. Fogh.

fol. 349:

Torsdagen den 5. april 1742:

Velærværdige og vellærde hr. Jørgen Fogh af Bækbølling producerede en stævning (fol. 350).
Vidner blev fremkaldt:

1. vidne, Niels Bertelsen af Bækbølling,
2. vidne, Niels Sørensen af Lykkeskær,
3. vidne, Peder Andersen af Føvling,
4. vidne, Peder Leervad af Bobøl:

1. Om Bækbølling i Føvling sogn er ikke beliggende på en ganske skarp hedeegn. - Vidnerne endeægtel. svarede, jo, det var så i sandhed.
2. Hvad engbund der til præstegården i Bækbølling henhører. - Vidnerne svarede: Først ligger et stk. majeng på Alling(?) bys mark, 2) to små stk. eller skifter på samme mark :/ foruden forrige, som var kirkeeng :/ som henhører til præstegården, 3) et lidet stk. på Aalo(?) bys mark, hvorpå kan avles ungefær et halv læs hør, 4) et stk. eng liggende imellem Bobøl og Tislund mark, 5) nok et lidet stk. mellem heden langt østen Bækbølling ved Føvling mark, 6) endnu et stk. eng kaldet Trud eng liggende i Stenderup bys mark, 7) et lidet stk. af 3 skår beliggende i Lykkeskærs mark, hvorpå kan avles så meget græs, som de kan straks tage med sig på vognen, 8) ved Stenderup bæk nogle kroger, som består som er ganske ringe, og 9) noget østen for præstegården som kaldes engslet og en liden sribel i Nørre Toft.
3. Om ikke den forhen ommeldte eng, der er beliggende på Abling mark, er kirken tilhørende og forundt præsten for at holde vin til kirken. - Vidnerne svarede ja.
4. Om ikke bemeldte eng er af den beskaffenhed, at han som er langt fraværende, ej kan have nogen grøde deraf år, enten i foråret eller efter høst. - Vidnerne svarede, at det forholdt sig således som spørgsmålet formelder.
5. Om ikke bem.te eng er således beliggende, at når våde åringer indfalder, den da derpå voksende grøde bliver præsten meget kostbar at lade bjerge. - Vidnerne svarede, det forholdt si gsåledes i al sandhed.
6. Om ikke det meste af anden eng, som ligger til præstegården, grænser ind til andre bymarker, og er derforuden mos og st... hø beblandet med lyngspring og ringe til at føde de små arbejdsheste, som til avlingens drift behøves. - Vidnerne endrægtelig [= > AO2 278] svarede, at hvad eng og høbjergningens godhed anbelanger, så forholdt sig alt således, som spørgsmålet omformelder, og at det meste var beliggende udi andre byers marker, var forhen af dem forklaret, og at de til præstegården behøvende arbejdsbæster næppe kan holdes vedlige ved samme enge formedelst deres ringhed.
7. Om der til præstegården ka n have anden græsning om sommeren end som hede og den skarpe agerland, samt om samme ikke ligger ager om ager med hans naboers. - Vidnerne svarede ja, det forholdt sig i al sandhed således som spørgsmålet formelder.
8. Om der bør eller kan søs havre i nogen indtægt i mark uden landets skade og fordærvelse. - Vidnerne svarede samtlige nej, thi dersom landet blev med havre besøet, som forhen er prøvet, så gav marken ingen rug derefter formedelst dens skarpheds skyld.

9. m ikke udi Føvling og Holsted sogne såes i almindelighed så lidet havre, t tienden deraf ej kan tilstrække til at føde de små og ringe arbejdsbæster, som til lpræstegårdens avlings drift nødvendig behøves, uden at præsten årlig må købe havre. - Vidnerne svarede, at der moxen ganske lidet havre blev sået hverken i Føvling sogn eller Holsted sogn, hvorfor præsten ej desårsag kunne vente sig swynderlig nogen tiebnde i så måde.

5. vidne, Hans Jensen af Sørild,

6. vidne, Hans Hansen af Bobøl,

7. vidne, Peder Hansen af Tobøl,

8. vidne, Niels Lund af Stenderup, - som alle godvillig og uden stævnemål var mødt, som udi alle ord og meninger efterfulgte forrige vidners udsagn således i al sandhed at være.

Hr. Fogh begærede tingsvidne til allerunderdanigst forevisning på sine høje steder.

AO2 278:

På velærværdige og vellærde hr. Niels Bloch i Maltbæk hans vegne mødte herredsskriver Jens Hellesen Utrup og producerede et stævnemål (fol. 350). Gav retten til kende, at formedelst det onde og besværlige føre, at fast ingen kan komme mellem byer formedest den tyk faldende sne, desårsag vidnerne har ikke kunnet comparere. Opsat til [12/4](#).

Sentence i sagen hofjægermester Bachmann ctr. debitorer. De skal betale; ellers er deres fæste forbrudt.

fol. 350:

Den her foran på folio 349 citerede stævning fra hr. Jørgen Fogh i Bækbølling angående hans rytterhest: I anledning af forordning om rytterhestes anskaffelse og følgende ordre fra stiftsbefalingsmand von Gabel om at anskaffe og holde en rytterhest vil præsten bevise, at der ikke er tilstrækkelig græsning mm.

AO2 280:

Den på fol. 349 citerede stævning fra hr. Niels Bloch i Maltbæk angående hans rytterhest. Samme

anledning som ovenfor. Vil bevise, at der ingen tilstrækkelig græsning er til at holde en rytterhest i forsvarlig stand.

fol. 351:

For retten fremkom velærværdige og vellærde hr. Peder Vinding fra Præstkær. Stævнемål (fol. 353). Vidner føres:

1. vidne, Poul Pedersen af Brørupgård:

1. Om vidnet ikke er boende og hans mark indgrænsende til Præstkær præstegårds mark. - Vidnet svarede ja, både i ager og eng er hans mark grænsende til præstegårdens.
2. Om Præstkær præstegård og mark ikke ligger både i en sandig og skarp hedeegn, så og på en hård stenal, og om den har anden uddrift og græsning end den bare hede, undtagen hvis agerland som er udslæbt efter gøde, der nødvendig bilver udlagt til græsning, siden det inten korn kan bæreeg nævnes nyling førsrte år.- Vidnet svarede, det forholdt sig således som spørgsmålet indeholder.
3. Om samme lyling er græsfuld i bunden, og mere og det ikke mestendelen bærer rørknær, hvilke heste ej vil æde, og videre om benævnte agerland, når det har udlagt nogle få år til græsning, om det da ikke springer udi lyng. - Vidnet svarede, at landet det første år var ganske åben i bunden og bar ganske lidet græs, men mesten rørknær, som hesteikke ville æde. 2. og 3. år var det beblandet med lyngspring.
4. Om alle disse foranførte ting i spørgsmålet er ikke uryggelig beviser derpå, at bunden og marken er sandig og skarp og bringer mager og ... - Vidnet svarede det er vist og så i sig selv.
5. Om der til Præstkær præstgård er anden højbjergning end det, som vokser udi moser og kær, lige fra Stengårds mark i sydøst indtil åen i nør og nordvest, og om vidnet ikke ved, at der mange steder i samme mose og kær vokser de såkaldte, katskæg, skau... sog lyngspring, beblandet blandt hverandre. Item om sådan hø er så godt som det halm, der vokser på fede og græsfulde marker. - Vidnet svarede, at det var kær- og mosehø altsammen undtagen lidet ved åen i nør, ellers var det altsammen spørgsmålet indeholder.
6. Om ikke alt foromvundne mose og kær bund, som høet avles på til Præstkær, er så begr... med tyk mos, at det ej kan slåes, uden en del af mosset afhugges med, og om nogen kreatur af heste eller kvæg vil æde samme mos, men at det bliver nødvendig udkast i mødding ufortæret, når kreaturer har udledt og fortæret høstrående, som findes derimellem. - Vidnet svarede, det forholdt sig i al sandhed således, som spørgsmålet i munde fører.
7. Hvad beskaffenhed er det hø med det eng næstved åbrinken i nør, som er hård bund, om det ikke er overskilt med sand næst til åen og ovenfor fra åen af overalt med muldvarpeskud ilde tilredt, så lidet græs derpå kan vokse, og som samme er det meste til gården, der kan t... på, når engen er slagen, [=> AO2 282] tøjrlag det da kan regnes for, og af hvad godhed græsse kan være, som derpå kan vokse. - Vidnet svarede, det var således, at bem.te eng næst ved åen var med sand overskyttet og ovenfor med muldvarpeskud ilde tilredt, og kunne ikke nægtes, at der kunne være over to tyrslag at sætte en hest på, således at den kunne være

- bevaret for åen og bløde. Samme græsning var med katskæg beblandet, og hverken der eller nogensteds på marken noget senergræs(?) befandtes.
8. Når dette sidste omvundne ved åbrinken er indtagen, om der da i alt det andet, mose og kær, fra Stengård af i sydøst indtil åen i sør og nordvest findes nogen sted, der kan tøjres på, med mindre kreaturet enten skal blive siddende i dynd eller og s... på jorden så beskadiges, at der ej i et á flere år derefter kan bære græs, før end det har haft tid til at gro samme igen. - Vidnet svarede nej, der var ingen tyring, med mindre jorden eller græsning der blev beskadiget efter spørgsmålets indhold.
 9. Om hr. Vinding ikke stedse har holdt bolstude til plov, harve og møgvogn med mere sit avls drift, fordi han har ej græs til heste, og om han ikke er nødt til sligt, fordi heste kan ej græsses i heden, som bolstudene kan, og om han ikke har 4 af det slags til sin avls drift. - Vidnet svarede, det var således i al sandhed, som spørgsmålet indeholder.

2. vidne, Holeen Kornbech fra Hulkær mølle,

3. vidne, Søren Mikkelsen fra Hulkær,

4. vidne, Christen Knudsen fra Tislund,

5. vidne Christen Tebsen ibm.,

6. vidne Thomas Laugesen ibm.,

7. vidne Hans Jensen af Stengård og

8. vidne, Terkel Madsen ibm., - hvilke samtl. efter at spørgsmålene af tingprotokollen for dem var oplæst, endrægtelig enhver for sig fulgte foranførte første vidne Poul Pedersen af Brørupgård hans udsagn i alle ord og meninger.

Hr. Vinding fremlagde den i stævnemålet påberåbte erklæring af 16. aug. 1741. - Tingsvidne beskrevet.

fol. 352:

Niels Bloch af Maltbæk præstegård i tingsvidnesagen om rytterhest. Vidner føres: Søren Christensen, Adser Adersen, Albret Nielsen og Iver Sørensen, alle af Maltbæk, som formedelst den store faldende sne og lange vej ikke næstafvigte tingdag har kunnet møde:

1. Om Maltbæk by ligger udi anden end en skarp og ringe egn, og om den har anden uddrift end den bare hede undtagen hvis agerland der er udslæbt efter gåde og nødvendig bliver udlagt til græsning, siden det intet korn kan bære, og kaldes nylling første år. - Samtlige vidner svarede endrægteligen, at der ingen anden græsning var til Maltbæk præstegård eller by undtagen den bare ede og agerland efter spørgsmålets indhold.
2. Om Maltbæk præstegårds mark er af anden beskaffenhed [= > AO2 284] end de andre bymænds, om den ikke ligger ager om ager, ren ved ren med de andres, item om præstegården har nogen sær agermark for sig selv. - Vidnerne svarede, at der var ingen sær agermark til præstegården, men lå iblandt bymændenes efter spørgsmålets formelding.
3. Om ikke bem.te mark ligge på en meget stening og grusfuld bund såvelsom sejt og hård at dyrke, hvorudover sjælden avlet noget byg og slet intet havre, uden det kan være udi en sejs agerrende, og rugkærven derover igen skal savnes. Vidnerne derpå svarede, at deres mark er stening og grusfuld, bygsæden undertiden mådelig, havre såes intet af uden i en sejt agerrende, som igen savnes i rugkærven.

4. Af retten tilspurgt, om det forhen i første spørgsmål nylling kaldet er græsfuld, item om samme udlagte agerland, når det har ligget i hvile på andet og 3. år, om det da bærer synderligt andet end rørknæer, hvilke hverken heste eller andre kreaturer vil æde. - Vidnerne svarede, at bemeldte agerland er første år meget åben i bunden, bærer ikke synderlig græs, men siden derefter noget bedre, vokse og derpå rørknæer eller såkaldt rørgræs, som hestene ganske intget deraf vil æde, men vel fæhøvederne før midsommertiden, mens det er ung og spær.
5. Om ikke bem.te udlagte agerland, når det har haft hvile til på 4. ad 5. år, om det da ikke begynder at springe med lyng, item om ikke Maltbæk bys tilligemed præstengårdens sommergræsning er så skarp og mager, at deres små arbejdsbæster næppelig kan holde livet derved, og det alt for bundens skarpheds skyld. - Vidnerne endrægtelig svarede, at når agerlandet har ligget så længe under hvile, som spørgsmålet om formelder, begynder det med lyng at udspringe formedelst bundens skarpheds skyld, og desårsag har så slet sommergræsning, at de har ondt ved at holde deres små arbejdsbæster vedlige til avlingens drigt.
6. Om der til Maltbæk by eller præstegård er nogen høbjergning uden det, som vokser på efterfølgende steder og ligger i fællig med byens beboeres,. såsom 1) en del omkring ved Malt kirke, om ikke samme er ganske stakket, fuld af katskæg og lyngspring, så en god karl næppe kan slå ½ eller hel læs om dagen, 2) en del ved bækkensiden, om det ikke er sur og ganske ringe hø, 3) item noget ved Egeris eller såkaldt Fårehuset, om ikke sligt er ganske stakket og fuld af mos tildels; og 4) nok noget lidet i byens fælles åmaj, om ikke samme, formedelst det bliver optrækket i foråret og efter høsten af heste og kvæg, er så ringe, at ikke engang kreaturer, mindre helste kan fødes dermed. - Vidnerne samtligen herpå svarede, at det var i al sandhed således, som spørgsmålet om formelder.
7. Om ikke til Maltbæk præstegård er aparte et lidet stykke eng kaldet Sær eng liggende ved Askov maj, item om ikke noget af samme hø er lang og sparp og fuld af fleg, noget derimod stakket og fuldt af mos samt en del fuld af lyngspring og deslige. - Vidnerne svarede, at samme sær eng er af den beskaffenhed, som spørgsmålet om melder, beblandet med mos, katskæg, fleg, lyngsprung etc.
8. Om der til præstegården eller af beboerne i byen nogen steds i marken bliver sået havre, formedelst bunden ikke kan tåle det. [= > fol. 353] - Vidnerne svarede nej, ej videre end forhen i 3. post afvundet er.
9. Om det nogen sted i begge sogne bliver sået havre, hvoraf præsten kan få tiende. - Samtlige vidner på dette spørgsmål svarede, at der var ingen i begge sogne, som såede havre undtagen i Askov, som såede lidt, men af ingen betydenhed videre, end forhen forklaret er.

Tingsvidne beskrevet.

fol. 353:

På vegne af Niels Tullesen af Lintrup fremkom hans søn Tulle Nielsen, som forestillede to varselspersoner, Thomas Mortensen af Bobøl og Jens Clemmendsen af Stenderup (varsel fol. ibm.). De har forkyndt memorialen med derpå skrevet restance. Ingen af de saggivne var mødt. De blev

lovdaget til [26/4](#).

AO2 284, fol. 353:

Stævningen fra Peder Vinding angående rytterhest at holde.

AO2 286:

Den i stævnemålet mentionerede erklæring: Det er et brev til stiftsbefalingsmand von Gabel: Her på Præstkær præstegårds mark, som ligger på den sandige, stenige og skarpe hede ..., går langs igennem hele Nørrejylland, vokser ingen agergræs, hvorved en rytterhest kan underholdes; her er ingen høbjergning uden kær og mosehø, der i sig selv er ej bedre st fodre med end godt halm (etc.)

Kaldssedlen fra Niels Tullesen i Lintrup kro til debitorer. Navne og gæld er anført.

AO2 288:

Torsdagen den 26. april 1742:

På sr. Niels Tullesen af Lintrup kro hans vegne fremmødte hans søn Tulle Nielsen fra Bobøl (lovdagelse fol. 355). Jens Stephansen i Tobøl og Niels Krølle i Vejen har indfundet sig med betaling, hvorfor de for doms lidelse undtages. Sagen optaget til dom.

Lovdagelsen fra Niels Tullesen.

Torsdagen den 10. maj 1742:

Sentence i Niels Tullesens sag. Debitorerne skal betale.

Torsdagen den 24. maj 1742:

AO2 290:

Fra højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann til Sønderskov blev fremlagt et skriftligt forlig mellem hans excellence høj og velb. generalløjtnant von Scholten til Estrup og Skodborg og hofjægermesteren af dato 18/3 742 angående nogle stude. Læs, påskreven og protokollen tilført.

Den heroven citerede forlig i den såkaldte studesag lyde således: Til at afgøre den sag, der for en tid lang har rejst sig af de stude, som Christen rytter i Gerndrup tog til sig i Hulvad, og hvorom længe er ventileret ved rettere, haver vi underskrevne hr. Niels Høstmark, sognepræst til Skodborg, og Peder Vinding, sognepræst til Brørup og Lindkund, den første på hans excellence høhvelbårne hr. generalløjtnant von Scholten hans vegne og den sidste på højædle hr hofjægermester Bachmanns vegne, sluttet følgende forlig: 1) at alle prætentioner ved hvad navn nævnes kan af oven ommeldte skal herved være mellem begge høje herskaber ophævede, afgjorte og forligte, når vurderingssummen for de tagne stude, tretten rigsdaler to mark bliver hr. hofjægermesteren betalt og til omkostning een rigsdaler, så og at intet af alt hvad som ved retterne kan være tilført, skal være nogen af de høje herskaber til nogen gravemen, og studene at være tilhørende hans excellence, 2) bliver herved hans excellence forbeholden, om han [=> fol. 356] nogen prætention mod forige foged Søren Johansen for hans opførsel i denne sag skulle ville formere, og ligeledes hr. hofjægermesteren mod rådmænd Schultz, 3) Christen Rytter bliver i lige måde reserveret hans foregivne hos Peder Thomsen at må lade inddrive og se sig bedst muligt for sit krav skadesløs. - At dette forlig uryggelig skal holdes, haver vi begge vores hænder underskrevet og vore signeter hostrykt, samt og tillige aftalt, at så snart jeg Niels Høstmark kan pr. posto indhente ordres til ridefogeden Jens Astrup på Estrup, skal han på Sønderkov betale pengene til dette forligs lovlige og rigtig fuldbyrdelse. Datum Præstkær d. 18. marts 1742, Peder Vinding, Niels Høstmark. - Efter ordre fra mit høje herskab efterleve dette forlig testerer J. N. Astrup. - I lige måde efter befaling af velb. hr. hofjægermesteren underskriver J. H. Ulstrup. Pengene 14 rdl. 2 mk. danske efter dette forlig er betalt.

fol. 356:

Torsdagen den 7. juni 1742:

Ole Jørgensen og Niels Jensen, begge af Gerndrup, Brørup sogn fremviste fem levende ulveunger, som de berettede at have fanget og udgravet på Gerndrup mark udi Bøgeskov kaldet, som her ved tinget blev ophængt; og var samme tvende mænd begærende deres betaling efter jagtforordningen, som dem og af retten blev tilsagt, så snart repartition over herredet ske kan.

AO2 294:

Torsdagen den 28. juni 1742:

Derefter blev læst en repartition over herredet til 7 ulveungers betaling sålydende: Eftersom Lauge Pedersen af Surhave den 2. juli 1741 og Mathias Jørgensen af Skovbølling påfølgende 18. juli hver havde fanget en ulveunge, som de enhver for sig her ved tinget [=> fol. 358] den 6. og 20. juli næsteften har fremvist og samme tid ved tinget ophængt, som den tid ikke blev lignet over herredets hartkorn, derefter 1743(!) den 7. juni er Ole Jørgensen og Niels Jensen, begge af Gerndrup i Brørup sogn fremkommen og fremvist 5 levende ulveunger, som de berettede at have udgravet og fanget på

forn.te Gerndrup mark udi Bøgeskov, som ligeledes her ved tinget blev ophængt, tilsammen 7 stk. ulveunger, hvorfor bem.te mænd efter hans kgl. maj.ts allernådigste om jagten udgangne forordning de dato 8. dec. 1688 bør nyde for stykket een rdl., er 7 rigsdrl. Så haver vi underskrevne rettenw betjente ved Gørding-Malt herredsting udi allerunderdanigst følge af højstbem.te hans kgl. maj.ts allernådigste forordning i tingmændenes overværelse lignet samme 7 rdl. over Gørding-Malt herreds bøndergodsdes hartkorn således: At af hver tønne hartkorn, når proprietærernes hovedgårde, præstegårde og det øde godsdes hartkorn overalt efter forordningen afgår :/ skal betale een skilling danske af hver tønne hartkorn som meldt, enhver til sognefogederne i hvert sogn i herredet straxen på anfordring haver at betale, som sognefogederne igen her ved tinget til herredesfogeden eller hvem han dertil beordrer, inden 8 dages forløb haver at indlevere, på det vedkommende samme ulvepenge for deres umage straxen kan udtælges. Skulle nogen imod forhåbning findes veigerlig herudi bem.te penge straxen, som meldt er, at erlægge, må de vente sig at blive udpantet for dobbelt så meget, som de ellers skulle give, efter allerhøjstbem.te allernådigste forordnings udtrykte befaling.

fol. 358:

Torsdagen den 5. juli 1742:

Christen Christen Glarmester af Sønder Holsted fremmødte idag for retten og tilkendegav, hvorledes han næstafvigte 18. juni af hastig ubesindighed utilbørl. havde angreben Morten Jepsen ibm. hans stiftsøn Hans Mortensen, da han på Holsted gade kom kørende med et læs tørv, for samme sin herved bekendte forseelse og øvede gerning han straxen her for retten betalte til fuldmægtigen sr. Hans Fogh på Endrupholm 6 rdl., som skal til Holsted sogns skolekasse, med forordning, han for videre søgsmål måtte libereres, og ydermere erklærede fornævnte glarmester, at han Morten Jepsen og hustru samt bøtn og husgesinde ej andet ved at påsige, end hvad ærlig og skikkelig folk i alle måder vel egner og anstår. Det samme Morten Jepsen og hustru, der begge her ved retten var til stede, lige så om forn. glarmester og hans deklarerede; og skulle efterdags /: imod forhåbning nogen videre dispute mellem dem komme, lover de at give deres husbond sligt til kende, som sådant mellem dem kunne rette og den skyldig befundne straffe. Ellers forsikrer fornævnte glarmester herved, at han ej mere, som hidtil sket er, således skulle bete sig imod Morten Jepsen eller hans, men herefter med dem at leve fredsommelig, som det en ærlig nabo vel egner og anstår. Thi skulle han i nogen formastelig måde forse sig imod dem, skal denne sag stå ham åben for. - Hans Fogh på Endrupholm var mødt for retten på ovenmeldte Morten Jepsens vegne og gav retten til kende, at såvel velb. fr. Ehrenfeldt i consideration for Christen Glarmesters høje kerskab som for Morten Jepsen, hustru og søn var fornøjet med de anbudne seks rdl., som og til den ende af Hans Fogh blev modtaget med forsikring, at de til Holsted sogns skolekasse skal blive anvendt og til indtægt beregnet. I det øvrige var Hans Fogh på sit herskab og Morten Jepsens vegne med denne af Christen Glarmester gjorte deklaration fornøjet oog i forventning til fred og enighed at stifte imemmel grander og naboer i Holsted for denne sinde ville være fornøjet, og såfremt enten af parterne herefter skulle forlange tingsvidne, det af retten måtte tillades. Som og af retten blev stedt.

AO2 296, fol. 359:

Torsdagen den 9. august 1742:

For retten fremkom på hofjægermester Bachmanns vegne sr. Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle. Fremstillede 2 varselsmænd, Terman Mortensen af Sønderskov og Anders Jeppesen af Surhave, som har kaldet sr. Otto Diderich Bierum fra Gravengård (fol. 362). Ravn lod fremlægge den lysningsseddel, efter hvilken Otto D. Bierum har ved degnen i Brørup sogn på kirkestævne ladet lyse (folio 362). Af hvilken lysning retten kan erfare, at sr. Otto D. Bierum har vedkendt sig ejendommen, hvorpå den efterlyste stak hø eller græs er vokset, og som det nu er befalet i loven, at h.. som lader lyse efter noget, skal bevise, det efterlyste er ham tilhørende, så påligger det jo sr. Otto Diderich Bierum sin lysning her inden retten med breve, adkomster eller lovfaste beviser at lovgyldiggøre, hvilken Ravn forhåber og påstår, han vorder pålagt under lovens tvang; da når sligt er præsteret, Ravn videre vil fremme hans procedurer. Derpå Ravn, ifald sr. Bierum ej godvilligen sig skulle erklære, udbad sig og påstod rettens kendelse. - Bierum erklærede, at siden det af hr. hofjægermester Bachmann for ham ankyndigede varsel klarl. udfindes, Bierum beskyldes ligesom han skulle have præjudiceret vedkommende udi den såkaldte givne første ret og ord... afgrøden på den ved Franckel å Brørup kirke tilhørende, så håber Bierum, hr. hofjægermester samme sin sigtelse med breve og lovgyldige bevis eller og på åstedet ved stabel og sten bør bevise, det Bierum sig noget kirken tilhørende har bemægtiget, samt derved godtgøre, at dito kirkeeng bør strække sig til Franchelvad. Til hvilken ende og i anledning Bierum pålagte beskyldning han hr. hofjægermester har været forårsaget at contravarsle til idag at møde eller møde lade. Og blev foestiollet varselspersonerne Petter Christian og Søren Bierum fra Gravengård, som dito varsel for retten oplæste. Samme memorial lyder således: Varselsmemorial. Som højædle og velb. hr. hofjægermester Bachmann til Sønderskov [=> AO2 298] har behaget at lade indvarsle hr. Otto D. Bierum ved Gravengård til Gørding-Malt herredsting ligesom under beskyldning, Johan Smed i Surhave udi den fæsteret, ham af hans velbårenhed på den ved Franchel å lbeliggende Brørup kirke tilhørende engs afgrøde af dito Bierum skal være præjudiceret med videre, da som han ved sig fri aldrig af ham og allermindst vitterl. sket at være,. så årsages han herved, dog imod sin gode vilje, at lade contravarsle velbemeldte hr. hofjægermester Bachmann hil Gørding-Malt herredsting førstkommende 9. august at møde eller møde lade der inden retten med breve og adkomster at godtgøre eller og ved sten og stabel på åstedet behagelig at udvise eller udvise lade, hvor vidt dito kirkens tilhørende eng strækker sig til sønder ved Franchel å, som Joh. Smed ved fæsteret af den skal være forundt afgrøden som meldt sig at tilegne, eftersom Bierum ej tilholder sig nogen engbund dito kirke tilhørende, men alene hvis han siden ankomsten til Gravengård i mange år ulast og ukæret til tinge i rolig possetion og hævd haft haver, hvoraf en stak hø uden foregående videnskab dette år er borttaget, det han formener således at tage sig til rette ganske lovstridig at være, der formodes af deres velbårenhed såvel alle lovkyndige tilståes. - Til samme tid og ting indvarsles Johan Smed af Surhave under eders faldsmål efter loven for udeblivelse at møde og på spørgsmål at vidne og forklare, hvis I til oplysning kan være vidende såvel engbunden angående, hvorpå græsset og det quæstionerede hø var groet, som og om høets borttagelse af dito engbund, om titbemeldte hr. hofjægermester Bachmann behager dette at anhøre eller anhøre lade, såsom Bierum efter de hos eder æskende bevisets tilhold med hvis videre til oplysning i sagen fremmet vorder, agter over den skyldige, der sig selv har rettet høet som meldt sig at bemægtiget og af engen

borttaget, lovbilleg dom til skadesløs erstatning at erhverve. - Forberørte varselpersoner forklarede, at de samme memorial idag 8 dagelovl. forkyndte først på Sønderskov, hvor de talte med Niels Gruum sammesteds, denæst i Surhave, hvor de talte med Johan smeds hustru. - Bierum æskede de forhen anførte lovbilige beviser af hofjægermesteren eller Nicolaj Ravn. -- Ravn måtte erfare, at sr. Bierum ikke alene ved lysning som leldt har tilegnet sig grunden og dens afgrøde, men endog udi hans contravarsel /: hvilken hvor vidt kan vallidere, [=> fol. 360] siden samme ikkuns af sr. Bierums tvende sønner er afhjemlet, overlades til dommerens skønsomhed /: skyder sig til hævdd, da at han ej vil tale om, hvad connivence der kan begåes, hvor marker og ejendomme således som her grænser til hveandre. Thi somme af frygt for en urolig nabo samme, som ikke er ejer men fæstehaver, fortier(?) den uret, dem vederfares, og tænker de taber intet derved; ja måske vel og dem, der aftaler sligt på en egen måde sig til fordel /: hvorved Ravn forbeholder sig reservation i sin tid til yderligere explication og protest i fornøden tilfælde efter sagens beskaffenhed /: Så påstår han, at det er ikke nok, sr. Bierum siger i hans varsel, han har hævdd, men han bør sligt bevise. Thi at hævdd ej kan bestå alene i et slags possetion og brug, men tillige udi et på possetion eller brug erhvervet lovligt instrument, sligt kan retten se udi de ord "uden anden adkomst at fremvise", alt udi lovens 5. bog 5. kap. 1. art., hvilke ord giver det klart, at her skal være et hævddinstrument, som kan lægges frem i retten, ja mere om retten vil consilliere ovenmeldte 5. kap. 1.art. med dito 5. art., som taler om lavhævdd, så kan de jo se, at hævdd skal bevises, og lige så lidt som lavhævdd dur, uden det til tinge stadfæstes, lige så lidt kan og hævdd. Thi ellers kunne der under navn af hævdd utålelige uretter for ejerne forøves og i særdeleshed i sådan en casu som her, hvor der er en kirke, der ejer engen /: Det være langtfra, at hofjægermesteren vil have noget af sr. Bierums ejendomme eller tilhørende, men i kraft af hans lysning og hævdds påberåbelse i hans contraadvarsel urgerer han under tvang af loven, at sr. Bierum bliver pålagt begge hans påberåbende adkomstfundamenter at bevise og fremlægge. thi har han et lovl. tinglyst hævdd, æsker hr. hofjægermesteren ingen anden skødebreve eller adkomst,; men dette æsker han ifølge contravarslet fremlagt for deraf at erfare, hvad, hvorudi og hvor vidt det stævnedede hævdd strækker sig, for at se, om det rækker sig til den plain og plads, hvorpå det efterlyste og bortførte hø er vokset og avlet, samt at vorde lovl. under... om markskel imellem sr. Bierums mark og eng sant kirkens eng, hvilken uden tvivl ved ... og en grøft for vejen skal være kendelig adskilt. Og endelig hvad Johan Smed betræffer, da erklærer han sig som en fæstende eller lejende i sagen at være impliceret og påstår befrielse for tvang at blive forelagt at vidne i egen sag, men derimod håber, at sr. Bierum som sagrejser bør hvis han af ham formener at være sket for nær, lovl. at bevise alt i følge loven, og holder sig første tingdag til under recipocation af lovens beneficia pag. 958 art. 7 (DL 6-15-7) samme at kunne præstere. - - Bierum, som havde anhørt mr. Ravns vidtløftige og dels unødige og unyttige tilførte i det, han melder om Bierums sønner, ligesom de ej skulle kunne anses lovtilladel. udi hvis de forkyndet haver, neml. contravarsel, det holder Bierum for unyttig og alene fyldekalk, eftersom sr. Ravn [=> AO2 300] har betjent sig, eller og hans principal hofjægermester Bachmann jo i lige tilfælde betjent sig af en sine egne domestiquer, så er jo sligt unyttig; hvad sig for det 2. angår hans vidtløftig anførte raisonnang, neml. 1) at somme som ikke er fæsteejere og taber intet derved, det er Bierum uvedkommende og derfor agter den post usvarværdig, og hvad sådant kan tjene til sagens oplysning, henstilles til vedkommendes eftertanke. Det 2. derpå følgende af mons. Ravn fremførte, neml. somme som er hans ... ejere og tænker, de taber intet derved, hvortil Bierum ej vidtløftig agter at svare, såsom han ikke er nogen fæstehaver. Men at monsieur Ravn ved dito hans tilførte ligesom giver til kende at kunne vide dens tanker, som ej er ejer, når han siger, sådan en intet taber derved, skulle han befinde sig så oplyst at vide et menneskes tanker, har del alvidende Gud meddelt ham et større pund derudi end andre nu i disse tider befindende mennesker, hvorfor han ham og med mere

hans velgerninger har at takke. 3) At han fremfører, kan tænke sig til fornøjelse, at der jo måske vel og den, der aftaler sligt på en egen måde sig til fordel, udi hvad poster og materie han samme anfører, viser hans tilførte. Og skulle han dermed sigte til Bierum, bedes tjenstl. det her i retten nu at tilkendegive; og så læge erager Bierum sligt unødigt at besvare, ved ej heller, hvad sådanz hans tilførte og foregivende nytter eller tjener til nogen oplysning i denne sag, men efter Bierums formening alene extravagant, og skal mr. Ravn aldrig af Bierum blive disputeret den reservation, han sig tager forbeholden efter hans tilførte i sin tid, til yderligere explication og påstand efter hans foregivende i sin tid, og synes Bierum efter sin uforgribelie tanke, at alt sådan, som han tænker sig til at tage reserveret, det kunne jo vel uden samme her at tilføre stå ham frit for, så Bierum ikke begriber sådanne procedurer, der ikke tjener til sagens oplysning, al den stud det uden bevis befindes ledsaget, og desårsag efter Bierums formening ej at kan anses for andet end unyttighed. Hvad sig ellers sagen angår, hvorudi han vil betjene sig af hans maj.ts allernådigstge lov 5. bog 5. kap. 1. art., så kan samme jo henhøre til at betjene sig af i denne sag. Thi om der befandtes tyve års hævvd, så kunne jo ingen adkomster drive det tilbage, ikke heller var pligtig nogen adkomst at fremvise, med mindre det bevises, at han havde det enten til pant eller i forlening eller forsvar, men derimod tilholder Bierum sig på følgende alligerede annernådigste lovs 5. kap. 3. art (DL 5-5-3), som i munde fører disse ord: Haver nogen ejendom i hånd og havendes værge og anden mand siger den [=> fol. 361] sin at være, da er den, som i hævvd haver, ihvor få år det er, ikke pligtig til at føre adkomst til stede, med mindre den, som søger ejendommen, fører sine bevisninger frem, hvormed han ejendommen vil vinde. Når nu hofjægermester Bachmann behager at bevise at have nogen ret Brørup kirkes ved Fanchel å beliggende tilhørende eng udi den engkrog beliggende ved Franchel å, skal det være langt fra Bierum sig noget deraf at tilegne eller i ringeste måder kirkens tilhørende sig at tilegne; men siden det er hans velb.hed hr. hofjægermesteren ikke ubekendt, at samme engkrog har været uunder possetion af Bierum i mange år, siden han kom til Gravengård, allerhelst da han i egen person tillige med nu afdøde skovrider Brandt med flere var på åstedet på engkrogen ved Franchel vad, han den gode herre nu vil at skal henhøre under titbemeldte Brørup kirkes ved Fanchel å beliggende, efter at den nu afdøde og da fæstehavende for ham havde indklaget og tilkendegivet, Bierum sig samme engkrog da tilholdt, som han sig endnu tilholder, havde den gode herre da befund. at haft nogen ret til dito engkrog, hvorfor da ikke forsvaret samme med bevis under kirkeeng at skulle henhøre; så kunne sagen nu have været afgjort, og man ej nødig siden at leje den af Bierum. Og lige så lidet som bem.te herre siger sig eller mons. Ravn på hans vegne, intet at vil have af Bierums tilhørende ejendom, lige så lidet om ikke mere er Bierum intentioneret at berettige sig noget af kirkens tilhørende enge, men falder Bierum hel forvunderlig, at om hofjægermester Bachmann havde forment til bemeldte engkrog ved Franchelvad beliggende under tit ommeldte kirkeeng at henhøre, hvorfor han da ikke forsvarte afg. Anders Gravengaard dito engkrog, eftersom han kirkeengen i fæste havde. Hvad dette kan anses for, han nu efter så mange års forløb desuanset sig samme krog, som fornemmes, vil berettige under kirkeengen at skulle henhøre, indstilles til hans egen og alle bekendtes retsindige eftertanke, hvorfor Bierum inhererer sin forhen formenende billig begæring, at eftersom hr hofjægermester udi sit varsel ligesom beskylder Bierum Johan Smed i sin givne fæsteret af ham skulle være præjudiceret, da som sligt jo er ret stævnemål(?), så håber Bierum samme af vedkommende lovbilig bør bevises, hvorudi det skal bestå, at Bierum ham udi den givne fæsteret kirkeengs afgrøde sig at tilegne at have ... præjudiceret, såsom hvo der sigter, bør lovlig at bevise. Hvad sig mons. Ravns tilførte angår Johan Smed betræffende, som skal være en fæstende eller lejende efter hans sigende i sagen at skulle være impliceret og påstår til befrielse for tvang at blive forelagt efter Ravns sigende i egen sag, så vil Bierum forhåbe, at som han ikke ved ... nogen sag i så måde, de kan befri ham, jo efter lovl. stævnemål bør møde på

spørgsmål at forklare, hvis han om engkrogen ved Franchelvad til nødvendig oplysning, hvorfor Bierum [= > AO2 301] af retten tjenstlig begærede mem.te Johan Smed ikke alene for sin idag udeblivelse tilbørlig må vorde anset og efter lovbilighed forelagt, om han ej nu idag skulle indfinde sig, under lovens tvang at møde sin sandhed til oplysning, hvis han kan være bevidst at meddele og afvidne. Thi om han end skulle være den, der høet har borttaget, hvilket ej endnu enten af citanten eller ham selv oplyst er tilstanden, så bør han jo vidne om engkrogen det, han til oplysning er vidende, særdeles om hr. hofjægermester vil dito krog kirkeengen at skulle tilhøre, ja endog at forklare, om han samme krog af hr. hofjægermester haft haver og haver i leje eller fæste. Ville sr. Ravn erklære, om hr. hofjægermester titommeldte engkrog under kirkeengen sig vil tilegne og Johan Smed samme som under kirkens eng eller krog tilhørende at have lejet eller fæstet, skulle det være Bierum en særdeles fornøjelse (... en del vanskeligt læselig tekst ...) - - Ravn på det af sr. Bierum udi protokollen bragte unødigt noget at svare, såsom den hvern er funderet i lov og ret ... end ikke med den sunde fornuft. Hans hoved- og eneste påstand er i særdeleshed lovens pag. 757 art. 3 (DL 5-5-3), og når da retten behagelig vil overveje dette, så er jo sr. Bierum skyldig efter det imod ham selv stridende argument, at han har den af ham påberåbt hævde (videre diskussion). -- Retten resolverede således: At som mons. Bierum udi cin contravarsel beråber sig på hævde og possession, så haver han også samme så vel som den fra ham udgivne lysning med bevis at legitimere. Da, når hvilket er præsteret, har mons. Ravn at contrabevis, hvad ret og adkomst han formener sig at have til omdisputerede engplain.Thi hviler sagen under opsættelse til [30. august](#).

AO2 302:

For retten mødte Peder Johansen af Sønder Holsted og producerede en stævning (fol. 363). Opsat til [16/8](#).

Følger her indført efterfølgende dokumenter, som idag d. 9. aug. produceret, lyder efter hinanden således:

Den memorialvarsel fra velb. hr. hofjægermester Bachmann citeret på fol. 359 lyder som følger: Memorial for varselsmændene: På højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann til Sønderskov hans vegne og udi hans navn skal vi indvarsle eder, Otto Diderich Bierum ved Gravensgård at møde på Gørding-Malt herredsting torsdagen d. 9. aug., hvor han vil æske af eder under lovens tvang, at eftersom det er ham kommen for ørene, hvorledes at I afvigte søndags ved Brørup kirke har ladet lyse efter en staka hø på engen ved Franchel å og det med særdeles expressioner ligesom kunne vindicere eder ret til ejendommen, stakken var samlet af og stod på, item at noget ulovligt eller ligesom under navn af tyfnet eder skal være frakommen, så vil velbem.te velb. hr. hofjægermester, der har givet Johan Sørensen Smed udi Surhave fæsteret og derved ordre at tilegne sig fgrøden af den ved Franchel å liggende Brørup kirke tilhørende eng, påstå, at I inden retten skal legitimere ovenmeldte eders lysning ved lovlige breve, adkomster eller lovgyltige beviser, og hvis sligt for eder skulle bryste, da at stande til rette ej alene for det factum, at eder ved

afslæt kan være begået, men endnog at give satisfaction og erklæring til vedkommende for eders udi ovenmeldte lysning brugte skrivemåde, ca citanten udi alt efter de af eder æskede bevisers indhold samt hvad andet i sagen til oplysning kan tjene og vorde fremlagt vil efter hans i sin tid agtende irettesættelse vente til bestemt tid efter loven dom over eder, tagendes med eder hvis I kan vide eder til befrielse.

Den udi stævnemålet mentionerede lysning lyder således: Otto Didercih Bierum ved Gravengård lader lyse efter et stak hø, ham af engen er borttaget siden den 26. juli om eftermiddagen, da det med mere var reven i tør hø og på engen ved Franchel å og vad opstakket, om nogen kunne gøre nogen oplysning, hvo den vaeret haver, høet så ulovtilladeligt /: om ikke tyvagtig :/ af engen der meldt haver borttaget. Datum Gravengård den 27. juli 1742. O. D. Bierum. - På begræing af Brørup kirkes patron attesterer jeg at have oplæst denne lysningsseddel på Brørup kirkestævne efter anmodning af monsiumr Bierum på Gravengård Dom.ca 10. post. Trinit. Test. C. S. Frøelund.

fol. 563:

Her indført en rettens stævning til vidners førelse fra Peder Johansen af Nørre Lintrup contra mons. Termann Madsen til Nielsbygård: Peder Johansen i Holsted sogn finder sig højlig forårsaget at bevise hans allerunderdanigste andragende angående hans påboende gårds opbyggelse, rydning og deslige, da han udi øde moser og hede optaget den, ligesom og da den var i fuldkommen stand for 15 år siden ved ildebrand er bleven i aske lagt, hvorover han ganske blev forarmet, siden han ingen hjælp af husbonden til gårdens opbhggelse er forundt, årsaget formedelst hans nu havende husbonds omgang ved at frata ge ham hans ejendom og gøre ham husvild til at søge et tingsvidne den 9. aug. førstkommende af efterfølgende, som herved lovlig indstævnes at møde på Gørding-Malt herredsting forbem.te 9. aug., nemlig Poul Pedersen i Brørupgård, Niels Hansen af Gørklint, Tue Lassen ibm., Jens Tøggersen i Favrskov, Jørgen Sørensen ibm., Godske Christensen af Nørre Holsted, Andes Nielsen og Niels Nielsen sammesteds, Niels Christensen, Christen Jensen og Iver Nielsen i Sønder Holsted, Lauge Pedersen i Surhave, Niels Jakobsen og Jens Pedersen i Lintrup, Laurids Sørensen i Favorskov, Christen Olesen, Tøgger Andersen, Jens Nielsen og Anders Madsen i Nørre Holsted, Thomas Christensen, Jens Bertelsen, Morten Jepsen, Niels Pedersen og Peder Olesen i Sønder Holsted, som han begærer af retten under ed at måtte tilspørges: Først om de ikke er bevidst, at han har taget gården i Lintrup udi øde moser og hede og den selv opbyggt. 2) om ... samme gård i Lintrup for omtrent 15 år sidebn er brændt og lagt i aske, hvilket han igen påny har opbyggt og besat efter fattig lejlighed uden husbondens hjælp, dog at sal. Søren Nielsen Seerup eftergav ham al den restance, som da hæftede på gården. - Ligeså stævnes til samme 9. aug. Thomas Hansen i Lindtrup, Jens Mortensen i Sekær, Peder Mikkelsen i Sekær og under ed, som haver følget Peder Jensen og Wilhelm Johansen, hvad ordre de havde og hverhen citantens kreaturer(?) skulle føres og til hvem. Sammeledes stævnes Knud Pedersen i Nørre Holsted og Anders Tøggersen ibm. for at forklare, hvad tid de har taget citantens boskab og løsøre bort, og hvor meget og til hvem de har henført samme. Ligeså og under samme ed at udsige, om de ikke på påskedag sidst afviget var hos citanten at fratage ham hans kreatur, til hvem og efter hvis ordre. Endelig stævnes Peder Mikkelsen af Sekær under ed til bemeldte tid for at forklare, hvem de havde med sig hos ham næste søgnedag efter påske sidst afviget, og hvad de skulle forrette, efter hvis ordre, om ikke var at skulle

fratage [=> AO2 304] ham sine bæster og kreaturer. - For processens skyld, om noget skulle anrøre hans sidste husbond sr. Terman Madsen på Nielsbygård, anmeldes denne stævning for ham på det citanten efter alt hvis som passerer uopholdelig et lovformeligt tingsvidne kan blive meddelt, enhver da af forskrevne møder og ikke udebliver under lovens og seneste allernådigste kgl. forordnings straf. Og som stemplet papir nu ikke haves ved hånden, så haver citanten denne stævning vedbørlig at bilægge med et stk. stemplet papir nr. 18 til 6 sk., inden den i retten fremkommer, da den for gyldig passerer. Datum Brøndumdum den 31. juli anno 1742. S. Bierum.

Denne rettens stævning har vi underskrevne igår og idag 8 dage lovligen forkyndt for alle de deri benævnte personer og talt med en del dem selv og ellers med deres hustruer, folk og naboer, som lovede indstævningen for vedkommende at tilkendegive. Således i sandhed så sandt hjælpe os Gud og Hans Hellige Ord. Dat. Holsted den 2. august 1742. Anders A.J.S, Jensens navnemærke. Niels Nielsen.

AO2 304:

Torsdagen den 16. august 1742:

Peder Johansen fra Sønder Holsted fremæskede sine vidner til forhør. Herimod mødte sr. Termann Madsen af Nielsbygård med sin skr. protest (fol. 365, 366, 367). Retten admitterede Peder Johansens vidner til forhør.

1. vidne, Poul Pedersen af Brørupgård:

1. Om vidnet ikke er bevidst, at Peder Johansen har taget gården i Lintrup i hede og mose og den selv opbyggt. - Vidnet svarede, at han vel er bevidst, Peder Johansen tog gården øde, sammeldt; vidste og vel, at han fik nogen hjælp til bygning og sæd, men hvor meget vidste han ikke.
2. Om ikke samme gård i Nørre Lintrup for omtrent 15 år siden er afbrændt og lagt i aske, hvilket han igen påny har opbyggt og besat efter fattig lejlighed uden husbondens hjælp, dog at sal. Søren Nielsen Seerup eftergav ham al den restance, som da hæftede på gården. Sr. Madsen protesterede i allerkræftigste måder imod dette vidnes vidnee udsigende, i særdeleshed da han ved hans svar på spørgsmål har begået sådan excesse, så han har understanden sig plat ud at udsige, at citanten har hantaget gården i øde mosestand, da dog det fremlagte fæstebrev af dato [=> fol. 364] 20. juni 1724, produceret under Lit. D, som udtrykkelig udviser, at hans den tid havende husbond sal. mag. Seerup lar ladet ham bde vinter- og vårsæd uden nogen hans bekostning, så deraf ses ej alene, at citanten ikke har antaget stedet i hede og mose alene, men endog ... favorabelt dette vidne er citanten hans udsigende, da han understår sig at udsige, vis der strider imod sådan et aesthantique bevis, der er udstedt af død mand, hvorfor sr. Madsen endnu som før protesterer og reserverer sig compentencia. - Vidnet gav hertil svar, at da Peder Johansen fik fæstebrev af sal. mag. Seerup, var der hverken plovet eller sået til Lintrupgård. På 2. spørgsmål svarede vidnet, at det var ham bevidst, at gården for omtrent 15 år siden blev afbrændt og i aske lagt, men hvad hjælp Peder Johansen af husbonden fik, det vidste han ikke undtagen skattefrihed. Hvad restanderne angår, vidsste han intet om.

Sr. Madsen i anledning af vidnets første udsigende måtte tilspørge vidnet,

1. på hvad dag og tid citanten antog det omdisputerede sted. - Svarede, ungefær ved midsommers tider, men hvad år vidste han ej, siden fæstebrevet det vel udviser.
2. Hvorledes vidnet kan udsige, at citanten har antaget stedet i mose og hede, da dog hans den tid havende husbond har lagt både vinter- og vårsæd. - Vidnet refererede sig til sit forhen givne svar. - Sr. Madsen æsker enten nej eller ja til omskrevne spørgsmål. Vidnet svarede, han vidste ej mere herpå at svare, end han forhen udsagt haver.
3. Om vidnet ved eller med god samvittighed kan udsige, at citanten af egne midler og uden husbondens hjælp har opbygget steden. - Vidnet svarede, at det var muligt, at citanten af egen formue og uden andres hjælp kunne opbygge steden.
4. Om vidnet ved, på hvad tid citanten som rette(?) fæsteejer antog stedet først i possession. - Svarede, da han havde fået fæstebrev, antog han og stedet.
5. Om vidnet ved, af hvor mange fag hus og i hvad stand citantens omdisputerede sted bestod i, da han efter dom og udlæg kvitterede steden. - Svarede, det vidste han ikke.

2. vidne, Niels Hansen af Gørklint:

1. han vidste vel, Peder Johansen tog gården i øde stand, men hvor meget hjælp han fik af husbonden, vidste han ikke.
2. han vidste vel, gården var afbrændt, men det øvrige spørgsmålet indeholder, vidste han intet om.

3. vidne, Tue Lassen fra ibm. efterfulgte forrige vidnes udsigende i alle målder, undtagen han ikke vidste, om Peder Johansen havde taget stedet øde eller ikke.

4. vidne, Jens Tøgersen af Favrskov efterfulgte Niels hansens vidne i alle måder og vidste ej videre til sagens oplysning.

5. og 6. vidne, Jørgen og Laurs Sørensønner fra ibm. vidste aldeles intet at udsige i denne sag.

7.-11. vidne, Godske Christensen, Anders Nielsen, Tøger Andersen, Jens Nielsen og Anders Madsen, alle af Nørre Holsted, efterfulgte i alle ord og meninger 2. vidne Niels Hansen af Gørklint hans udsigende, undtagen det 10. vidne, Jens Nielsen, forklarede, at han havde forrettet en bred ploven ved Peder Johansens sted for hans svoger i Kragelund i Bække sogn, som var en bonde arf citantens husbond mag. Seerup og befalet af ham samme plovning at forrette, hvorved kan berettede, at en liden dreng Peder Johansen tilhørende som anviste ham det stk., han skulle pløje udi. Sagde til ham, at han skulle pløje det op; siden de andre havde plovet deres op, så skulle han og gøære ved hans, hvilke han formener var mag. Seerups bønder.

12.-15. vidne, Niels Christensen, Morten Jepsen, Jens Bertelsen og Peder Olesen af Sønder Holsted [=> AO2 306] efterfulgte 2. vidne i alle måder, undtagen Morten Jeppesen med tillæg forklarede, at citanten Peder Johansen bekom til stgedets fortsættelse i Linxtrup et par plovjern på sal. mag. Seerups vegne af afg. Peder Selgersen i Brørupgård; men hvad han mere havde bekommet var vidnerne ubekendt.

16. - 19. vidne, Iver Nielsen, Christen Jensen, Thomas Christensen og Niels Pedersen, alle af Sønder Holsted, som ganske intet var bevidst i denne sag til oolysning uden alene dette, at de havde

hørt, at Peder Johansens sted i Lintrup for nogle år siden var blevet afbrændt.

20. - 21. vidne, Niels Jakobsen og Jens Pedersen af Lintrup, som på 1. og 2. spørgsmål efterfulgte Niels Hansen af Gørklint han sudsigende i alle ord og meninger; forklarede derhos, at citantens gårds bygning, da han kom fra stedet, bestod ikkuns af fire fag sals log otte fag ladehuse i ringe stand.

22. - 23. vidne, Anders Tøgersen og Knud Pedersen af Nørre Holsted, som af retten blev tilspurgt,

1. hvad tid de har tagen citantens boskab og løsøre bort. - Vidnerne svarede endrægtelig, at de intet havde borttaget fra citantgen.
2. Hvor meget og til hvem de havde henfrt samme løsøre eller boskab. - Vidnerne svarede, at eftersom de intet har borttaget, så har de ej heller bortført noget fra ham.
3. Om de på sidst afvigte påskedag har fratagen citanten hans kreatur, hvortil vidnerne enstemmig svarede nej, at d enhverken var i by bem.te tid eller havde frataget ham noget, og derhos forklarede, at citanten hans bygning ved hans aftrædelse bestod af foromvundne fag og var hel brøstfældig.

24. vidne, Peder Mikkelsen af Sekær, som blev tilspurgt, hvem han havde med hos citanten næste søgnedag efter påske næst afvigte, og hvad de skulle forrette, og efter hvis ordre, om ikke var at skulle fratage ham sine bæster og kreaturer. - Vidnet svarede, har var ikke kommen til citanten for at fratage ham noget, men alene for at læse en seddel, som vr udgivet af sr. Terman Madsen, med begæring til Peder Johansen, om han ville godvillig udlevere en boelstud og en gl. bæst til gårdens drift, som dog ikke af citanten blev fuldkommet, langt mindre ham noget af sådant frataget, ligesom og citanten svarede ham, at de ommeldte kreaturer skulle blive bestående hos ham, indtil de femten dage efter dommens forkyndelse var forløben. Derpå vidnet gik sin vej uden at tage det ringeste fra citanten med sig, hvilken seddel vidnet forklarede at have forkyndt i overværelse af Peder Jensen og Wilhelm Johansen i ...trup.

Som Peder Johansen af Lintrup, nu opholdende sig i Sønder Holsted, beråber sig på flere [= > fol. 365] vidnesbyrd, neml. Thomas Hansen af Nørre Lintrup og Jens Mortensen i ... ved continuationsvarsel her til retten at indkalde, altså begærede han desårsage dette tingsvidne usluttet og sagen opsast il 6. september. - Sr. Madsen protesterede imod de n lange opsættelse. 14 dages opsættelse må være nok, især fordi de påberåbte vidner ikke alene er inden herredet, men endog her i sognet possessioneret. Og da citanten beråber sgi på at bevise hans udgivne allerunderdanigste memorial til hans kgl. maj. så er det jo uforbigængeligt, at dette tingsvidne jo før jo bedre må bringes til ende, med mindre citanten frygter for sin sag, som idag noksom af så mange afhørte vidner er bragt for lyset og derfor vel skulle tie stille i evighed. Men som sagen consernerer i sig selv ærerørige beskyldninger og den ved citantens egne påskud alene dependerer af dette tingsvidne til hans. maj.ts allerhøjeste decision eller og hvad hans maj. ellers allernådigst måtte behage ved ordentlig lands lov og ret at remittere sagen, så formodes og påstås, at citanten vorder tilholden uopholdeligt bringe sit tingsvidne til ende, i særdeleshed da som meldt itnet er i ... I vidrig fald påstår han efter forordningen af 3. marts 1741 vedbørlig er at mulktere ... Opsat til [6/9](#).

fol. 365:

Følger her indført sr. Termann Madsens indlæg med sine bilag på folio 363 citeret imod Peder Normand af Holsted:

... ser jeg her til retten idag af Peder Johansen i Nørre Lintrup er bleven kaldet, men hvordan og hvorom egentlig kan hverken jeg eller nogen retsindig forstå, som herefter skal blive forklaret. Dog imellem løbert og lader sig anse, ligesom citanten agter at beviseliggøre hans imod mig til deres kgl. maj. ej med sandhed convenable indgivne allerunderdanigste memorial, hvorpå jeg allerede sidst afvigte 21. juli efter ordre fra deres heøvejbårne excellence og stiftsbefalingsmand von Gabel har indsendt min allerunderdanigste erklæring med vedføjede authentique beviser, som aldrig ved vidner kan kuldkastes. Og som sagen endnu hviler under hans maj.ts allerhøjeste decision, så ved jeg ikke, om nogen rettergang i denne sag kan stædes, før end sagen af hans kongel. maj. er decideret, allerhelst citanten allerførst immediate til hans kgl. maj er indkommen. Imidlertid ved jeg ikke, om citanten kan tillades, eller om retten selv vil tillade ham at føre bevis imod rettens behandlinger, hvorhen han mest sigter, thi alt hvis jeg mig har foretaget, er jo sket lovlig og derfor er rettens litr. A, item udlægget litr. B, af hvilken dom og udlæg klarlig er at se, hvis sket og passeret er, så jeg ikke ser nogen vidne derimod til vidnesbyrd kan admitteres, så længe retten er ubeskyldt, da det er betimelig nok, og får sagen da andre essentialia og vil mest ankomme på retten, som man ej heller påtvivler, at de jo forsvarer, hvis de har forrettet, ja samme dom litr. A viser og, at jeg formedelst at citanten var mig 137 rdl. 1 mk. 12 sk. skyldig efter egen inden retten gjorde tilståelse til min retmæssige gælds inddrivelse har våren nødt til at gøre, hvis sket er, ja endog af udlægget litr. B, at jeg endnu har 73 rdl. 2 mk. 13 sk. hos man mere at fordre, så jeg havde største årsag at oppenere ham lovens 1. bogs 24. cap. 14. art.; men som han i ingen måder kan præjudicere min fetfærdige sag, vil jeg alt og alt henstille til rettens skønsomhed, hvorvidt lovmæssig være kan. Men at komme nu til mit forrige angående hans illegale stævнемål, så finder jeg mig beføjet i kraft af loven imod samme at protestere og excipere, og når det da må behage retten at prolustrere hans stævнемål, derudaf klarlig befindes, 1) at han i begyndelsen giver mig som husbond beskyldning at have frataget ham hans ejendom, da dog han aldrig på mit gods har haft nogen ejendom, men alene et fæstested, og af hvad årsag han derfra er kommet, viser allegerede litr. A et B, hvorimod ingen vidner kan afhøres; 2) stævner han mig ikkuns, som slutningen af stævнемålet udviser, for processens skyld, ligeosm sagen var mig uvedkommende, da og alligevel tillægger mig i stævningens egyndelse så grove og imod sandhed stridende beskyldninger, ja 3) gør han quæstioner i sit stævнемål til vidnerne og el alene lader dem 8-9 dage forud vide, hvorom de skal vidne, purement af den årsag, at han imidlertid kan overlægge med dem, hvad de ham til faveur skal udsige, men endog på allergroveste måder tvært imod den allernådigste papirforordning, som efaler, at man ikke må stemplet papir mere end til en sort eller materie både har oprettet stævнемål og vidners quæstion, hvortil han dog burde bruge 2 stykker, så er han ... efter allerhønstbem.te allernådigste forordning vedbørlig at mulctere, tilmed hans stævнемål ej udi rettenat komme i ringeste consideration; 4) giver han [= > AO2 308] Thomas Hansen i Lintrup, Jens Mortensen og Peder Mikkelsen i Sekær, item Knude Pedersen og Anders Tøgersen i Nørre Holsted sag og tillægger dem beskyldninger at have taget hans boskab og løsøre fra ham og dog kræver dem til at vidne på dem selv i slige beskyldningsposter tvært imod loven pag. 116 art. 5 (DL 1-14-5) et 110 art. 17 (DL 1-13-17), i særdeleshed ingen inkquisitionssager er tilladt uden kongelig special ordre at foretages, endskønt det i så måde lader sig anse, som citanten inquisitionaliter agter; 5) ser man, at han ... ej videre end som hann så subtil omgår tilforne og vil føre bevis på hvis rettens protokol bevidner, nemlig han vil, vidnerne skal vidne efter så mange års forløb der er brændt for ham, da dog protokollen formedelst den af ham den tid tgne tingsvidne

deromver giver den bedste oplysning, som ej med nu førende vidner kan kuldkastes, ja endog vil føre vidner, at han har opbyggt stedet uden hjælp, da dog han efter tingsvidnets udstedelse har fået hjælp hele landet igennem, og hvem skulle vel kunne vidne om, hvad hjælp han har fået, thi der er jo vel ingen, som har været ved ham på alle tider og på alle steder og set, hvad han har fået, thi ellers kan de jo umulig ej derom aflægge nogen vidne; ja, så troværdig som han er i det ene, så er han vel og i det andet, at han ingen hjælp skal have fået af hans den tid havende husbond, da dog det er bekendt, at sal. mag. Seerup var en behjælpelig mand imod sine bønder, ligesom og al hans husbygning ikkuns bestod af 7 ringe fag uhs, litr. C og posit... non consesse, at han ingen hjælp af hans husbond havde fået, quid inde, var han derfor ikke skyldig at betale den gæld, han siden har pådraget sig og tilstået inden retten rigtig at være, og hvorpå rettens dom er falden. Jeg mener jo og, at lle retsindige må bifalde det samme, så man ser, hvor slet og ilde han er funderet; 6) tillægger han død mand, neml. sal. mag. Seerup, beskyldning at have leveret eller fæstet ham et øde sted, da dog hans fæstebrev udviser langt anderledes, vid. litr. D, og i denne post agter han at føre vidner på ham, uden han nførst havde stævnet efter loven hans arvinger som angældende; ja videre underser han sig ej at angribe uden stævнемål hans højjærværdige biskop Brorsen som en ustævnet mand, ligesom han ej kunne hjemle det, han havde solgt, idet at han agter og har forestævnet at føre vidner på, at sal. mag. Seerup havde eftergivet ham al restance, da dog vedfølgende skøde sub. litr. E bevidner, at velbem.te hr. biskop Broersen har solgt mig al på steden hæftende restance. Havde nu mag. Seerup eftergivet ham al restance, hvorledes har da hr. Brorsen kunnet komme til at sælge det til mig; så man ser derudaf, at sparer citanten ikke hans foresatte gejstlige øvrighed med så grove beskyldninger. Uden stævнемål er det vel ingen under, at han vil plådigte mig andre, alle herudi allegerede bilag sub. litr. A, B, C, D et E vordder in originale fremvist tillige med ligelydende kopier deraf til aktens følge, ed tjenstlig begæring, at originalerne, så hastid de er læst og påskreven, mig må tilbageleveres. Heraf måtte da den velvise ret behagelig fornemme, hvor illegal, lovstridig og uforsvarlig citanten går til værk, og skønt jeg havde største føje efter lovens yderste rigeur at gøre irettesættelse, vil jeg dog spare det til sin tid og indstille til den velvise ret, hvorvidt efter sådanet et stævнемål lovforsvarligt kan foretages; dog protesterer jeg i allerkræftigste måder af lov og ret, at ingen vidner så vidt disse ommeldrte kalre og authentique beviser imod strider, må eller bør foretages, såsom deraf såvel i henseende til vidnerne som andre kunne flyde mange skadelige konsekvenser, som i sin tid kunne meritere velfortjente straf. Sluttelig reserverer jeg mig alt, hvis lovligt kan være, således at mig i eller under sagen ingen slags præjudice kan tilvokse, og reserverer mig al lovlig regres og satisfaction mod de mig af citanten imod sandhed tillagte gravamina og nærgående beskyldninger og således indstiller sagen til rettens kendelse og i vente af rettens assistance forbliver med al consideration (etc.).

AO2 308:

Den i indlægget mentionerede domsakt og sentence. (Afskrift af dommen.)

Den i forbemeldte indlæg under litr. B producerede udlægsforretning lyder således:

Den 13. april indfandt sig efter begæring af velædle sr. Termann Madsen til Nielsbygård på kgl. maj.ts herredsfoged i Gørding-Malt og Skads herredsting seigr. Søren Bierum af Brøndomdam hans vegne herredsskriver Jens Hellesten Utrup af Bobøl med tiltagne tvende mænd, navnl. Anders Tøgersen og Knud Pedersen, begge af Nørre Holsted, her udi Peder Johansen Normands bo i Nørre Lintrup for sammesteds at gøre udlæg efter dom af dato Gørding-Malt herredsting d. 8. marts. sidst for restance og skyldig gæld med tildømte omkostning ialt den summa 137 rdl. 1 mk. 12. sk., hvor

da og på velbemeldte seigr. Termann Madsens vegne var til stede hans søn mr. Christen Termannsen /: som efter at dommen var oplæst og derefter æsket mindelig betaling, som ej var at få :/ gjorde anvisning til udlæg efter forberørte dom på følgende, som blev vurderet og udlagt: (Alt indbo, klæder vistnok undtaget, husdyr, prissat. To gamle salmebøger blev vurderet til 12 sk. En tredie salmebog er bortkommet, siden forbud og dom gangen er. Alt indbo var jo blevet registreret inden forbudsdommen.) Samlet vurdering 63 rdl. 4 mk. 15 sk. - Siden intet videre blev påvist eller fandtes til udlæg end dette foreskrevne specificerede og vurderede bedragende sig til trediesindstyve og tre rigsdaler 4 mark 15 sk., som bliver idag velædle sr. Termann Madsens søn Christen Termannsen overleveret på sin faders vegne, og dersom Peder Johansen kan ærstere og betale al sin debet efter dommens formelding inden fjorten dages forløb fra dato, overlader merbem.te sr. Madsen ham gerne alt, hvis idag ham udlagt er. Thi ellers, mhvis ikke sker, nyder sr. Termann Madsen efter hans søns påstand sin regres til Peder Johansen Normand for den øvrige restance efter dommen, om han noget videre i sin tid til betaling ejendes vorder.

Den under litr. C. producerede tingsvidne er af følgende indhold:

Torsdagen den 17. april 1727 blev retten betjent af herredsfoged Søren Bierum (etc), hvor da fremkom for retten Peder Johansen af Lintrup. (Anmeldelse af ildsvåde på sædvanlig vis. Gårdens hartkorn er 2 tdr. 6 skp. 3 fjd. Bygningernes størrelse er ikke nævnt. Husbond: provsten hr. mag. Søren Seerup i Ribe. Denne får tingsvidne, og Peder Johansen en genpart, hvormed han i et år kan søge hjælp hos medlidende kristne).

Det under litr. D producerede fæstebrev:

Søren Nielsen Seerup, stiftsprovst i Riber stift og sognepræst til domkirken her sammesteds kendes at have fæstet ærlig og velagte mand Peder Johansen af Tystrup herred i Aller sogn og brabæk by den mig tilhørende øde gård i Holsted sogn i Lintrup med al den rette tillæggelse, hvad navn det og haver kan, intet undtaget o nogen måde, dog med slig vilkår, at han deraf udreder alle kgl. skatter, som deraf kan falde fra 1. maj 1726, årligen i rette tid yder forsvarligen sin skyld og landgilde efter jordebogen, hvorfor ham er forundt frihed indtil Mortensdag 1728, da til samme tid hans skyld skal leveres, bliver hans husbond og hans fuldmægtige hørig og lydig, selv lade bygninger sømmeligen opsætte efter stedets lejlighed og tilbørligt kan være, hvortil han nyder, hvis Søren Iversen(?) i Favrskov har til sig taget af den gl. bygning, nok af mig selv 3 á 10 laen lange fyrrebhjælker og en gl. bjælke, og ellers bygger stedse og forbedrer steden. Vinter- og vårsæden lader jeg ham lige ved mine tjenere og forskaffe ham til sædekorn, rug 3 tdr., byg 2 fjd. og boghvede 4 tdr. Og haver han ellers i alle måder a tforholde sig efter kgl. maj.ts lov og forordninger under hans fæstes fortabelse. Lilibierg udi Ribe d. 20 juni 1724, S. N. Seerup. - Ligelydende haver jeg samme dato til mig annammet og lover den i alle sine punkter hørsommeligt at efterleve under min fæstes fortabelse. Peder P. J. S. Johansen. - Conform med originalen testerer P. Madsen.

Den under litr. E fremlagte skøde:

Broder Brorsen stiftsprovst og sognepræst til domkirken udi riber gør hermed vitterligt, at ved auktionen efter afgangne mag. Søren Seerups, fordem stiftsprovst og sognepræst til bem.te Riber domkirke hans jordegods holden herudi stervboen d. 15. oktober 1736 efter foregående lovlig proklamation ... er iblandt andre ædle seigr. Termann Madsen til Nielsbygård ved mr. Jørgen Seerups afståelse på auktionsstedet bleven som højstbydende tilslaget efterskrevne af b em.te jordegods for kapital to hundrede og seksten rigsdaler en mark og tolv skilling, skriver 216 rdl. 1 mk. 12 sk., som efter den for mig producerede kvittering fra velbem.te skikftekommissærer til

dem er betalt med et års rente ti rigsdaler fire mark fjorten og en halv skilling, alt efter auktionsconditionerne sålydende: 1) Hver gård, hus eller sted bliver i proportion af sit hartkorn enten opbuden for en samlet summa under eet eller tønde- og skæppevis, ligesom ...haverne forlanger; 2) al restance gammel og ny, som hæfter på bønderne til den ... 1736, følger køberen med godset, såvel som og dette års landgilde. Og tager det købte straks i possession, så snart enhver bliver tilslaget, samt leveret fri for kgl. skatterestance til bem.te 3) den købende betaler købesummen udi danske ... courant til skiftekommissæren her i Ribe med deres bevis som skal tilstilles auktionmesteren for auktionsskødet, når extraderes. 4) [=> AO2 311] - Thi haver jeg ved dette auktionsskøde fuldkommenlig solgt, skødet og afhændet fra velbem.te afg. mag. Søren Seerups arvinger til evindel. arv og ejendom uryggelig og uigenkaldelig at nyde og besidde efterskrevne jordegods beliggende udi Riberhus amt i Gørding-Malt herred, såsom Holsted sogn, Lintrup by en gård anslagen udi den nye matrukel for hartkorn to tønner, seks skæpper to fjerdingkar og to album og beboes af Peder Johansen; Lindknud sogn, Klelund, en gård, som beboes af Morten Pedersen og Søren Pedersen, skylder årlig efter jordebogen rug en ørte, et svin, et fødenød, gæsteri(?) en rigsdlr., arbejdspenge seks rdl.; anslagen for hartkorn fem tønner, seks skæpper og to fjerdingkar, hvilket forskrevne bøndergods med al anden ret og rettighed, visse og uvisse indkomster, rente(?) og rette tillæggelse, være sig af ager og eng, mark, krat, hede, kær, mose, fiskevand og fægang, tørvegrøft og lyngslæg, vådt og tørt inden og uden markskel alledels intet undtagen, i hvad navn det haver eller nævnes kan, som nu tillægges og af alders tide dertil med rette lagt haver, velbem.te Termann Madsen, hans hustru og begge deres arvinger eller hvem samme herefter ejendes bliver og med rette besidder, efter hans kgl. maj.ts allernådigste lov og forordninger må og skal have, nyde, bruge og beholde samt sig nyttiggøre, som han eller de bedst vide og kunne, til evindel. arv og ejendom uigenkaldelig i alle måder, efter at derfor er sket fyldest og fornøjelig betaling, som forhen er meldet, og tilstår herved at merblem.te stiftsprovstens mag. Søren Seerups arvinger, myndige og umyndige, ingen ydemere lod og del, ret eller rettighed efterdags haver til eller udi fornævnte bøndergods, bygninger, ejendomme, herligheder, restancer eller videre, som forskrevet står, i ngen optænkelig måde, helst de for købesummen ved endelig skifte og deling nyder vedbørlig fornøjelse, hvorfor de og er forpligtede, en for alle og alle for en, at frifrelse, hjemlse og fuldkommenligen tilstå velbem.te sr. Termann Madsen (etc.) - Actum ribe d. 24. juli 1737, Broder Brodersen, L. J. Fog, (m. fl. underskrifter).

AO2 311, fol. 367:

Torsdagen den 30. august 1742:

På sognepræst for Føvling og Holsted menigheds hans vegnemødte hans brødtjener Niels Christensen af Bækbølling og forestillede tvende kaldspersoner navnl. Jens Pedersen af Bobøl og Anders Sørensen af Føvling (memorial på fol. 370). De har forkyndt stævningen for enhvers bopæl, talt med en del dem selv, ellers med deres hustruer, folk og naboer. Derefter fremlagde Niels Christensen hr. Foghs skriftlige indlæg (fol. 370). - Hans Christensen af Astoft fremkom og gav retten til kende, at han ingenlunde nægtede præsten sit arbejde efter loven. Når han ikkun fik at vide en dag eller to forinden, til hvad dag og tid han skulle møde sit arbejde at forrette, ville han det gerne forrette. Flere mødte ikke efter påråbelse. Lovdaget. [13/9](#).

Hofjægermester Bachmann ctr. Bierum ang. en ved Franchelvad beliggende engkrog. Bierum producerede en stævning de dato 18/8 (fol. 370). [= > 313] - Nicolaj Johan Ravn protesterede i allerkræftigste måder sig ej videre i vidners forhør med sr. Bierum at inklade end efter stævningens indhold. - For retten fremmødte Anders Hansen Graver hans efterladte hustru og datter Kirsten Andersdatter fra Kidholmen:

1. Om de ikke vitterlig og bekendt er, at Bierum efter ankomst til Gravengård har brugt den norden til Franchelvad beliggende engkrog.
Efter contrapartens begæring blev vidnerne separeret, hvor da alene fremstod Anders Gravers enke Karen Rasmusdatter af Kidholmen, som på tilførte spørgsmål svarede, at vidnet vel er bevidst, at Bierum på nogle år havde brugt omspurgte engkrog til sine hestes tøjring.
2. Om Anders Gravengård som den, der kirkens eng ved Franchel å beliggende i fæstge havde, ikke traks gav kirkens patron hr. hofjægermester Bachmann omspurgte engkrogs brug til kende, om det engkrog under kirkeengen henhørte, ham da samme ville forsvaret. - Ravn refererede sig til den her i retten producerede stævning, som alene melder om hævde og possession og ikke om at vidne på ord, hvis andre har sagt, og i slig fald strider hans spørgsmål direkte imod loven pag. 32 art 5 (DL 1-4-5). - Bierum agtede ganske unødigt noget på sr. Ravns tilførte at svare, men alene tjenstl. begærede, vidnets svar på spørgsmålet af retten behagelig måtte indhentes. - Vidnet svarede, at det var hende bekendt, at hendes sal. mand Anders Graver havde angivet og klaget for hr. hofjægermesteren, det Bierum brugte ommeldte engkrog til sin tøjring.
3. Om vidnet kan sige med sandhed, omvundne brug nogen sinde af bem.te hr. hofjægermester blev påtalt eller søgt, dito engkrog under kirkeengen at skulle henhøre. - Vidnet svarede, at hr. hofjægermester Bachmann ej forsvarede bem.te engkrog eller talte på dens brug, så vidt vidnet er bevidst.
4. Om Anders Gravengård og ikke [= > fol. 368] siden efter åringers forløb har haft det ommeldte engkrog af Bierum i Leje og minde år efter anden i nogle år, og hvor mange. - Vidnet svarede, at hun vel var bevidst, at hendes sal. mand nogle år havde samme engkrog i leje og minde af Bierum, men egentlig hvor mange år vidste hun ikke.

Ravn kontratilspurgte dette vidne:

1. Når og udi hvad år hendes sal. Anders Gravengård flyttede fra Gravengård. - Vidnet svarede, at det er på 18 år siden næstafvigte pinsedag, hendes sal. mand og hun flyttede fra Gravengård til Kidholm, så vidt hun erindrer sig.
2. Om ikke sal. Anders Gravengård holdt sig til den kirkeeng ved Franchel å, som han havde i fæste, og det lige til vejen, hvor der er en kendel. grøft, udi de første åringer, efter sr. Bierum var kommen efter ham på Gravengård at bo. - Vidnet svarede ja, hendes sal. mand holdt sig til krogben, men vidste ingen skel imellem Brørup kirkeeng og Gravengård eng, men holdt dem til engen, som ligger op til Franchelvad. Hvad grøften betræffer, har været før deres tid og er endnu, og vidste ikke, hvorfor den var.
3. Om sr. Bierum viste nogen bevis eller rigtig skel til Anders Gravengård eller vidnet, at han

til omspurgte eng var berettiget, eftersom Anders Gravengård uden hr. hofjægermester Bachmanns vidende som ejer lod sig overtale til at give nogen årl. minde deraf. - Vidnet svarede, at der blev ingen skel af Bierum vist, og engen blev dem af bierum overladt for leje og minde, men ej af Bierum dertil overtalt.

4. Hvad værdi dette såkaldte minde var af, hvori den bestod, og når den blev accorderet. - Svarede, det var en par år eller tre-fire enfter de var kommen til Kidholmen, men egentlig ikke til visse, hvor længe :/ at den omvundne minde blev accorderet. Men hvad værdi Bierum af dem fik, undtagen han repareret ved Bieryums huse med videre. Og videre tilstod, at hendes mand på sit yderste sagde, hun skulle gøre Bierum fornøjelse for det øvrige, som restede, hvilke ord af ham blev udsagt torsdagen, som han døde om søndagen derefter, så vidt hun erindrede sig.
Ravn tilspurgte vidnet, om hun erindrer sig, hvad det var for en torsdag, som hun har omvundet, samt hvad tid det var om dagen, tidlig eller sildig. - Vidnet svarede, hun vidste ikke datum, ikke heller, om det var tidlig eller sildig om dagen, såsom hun ingen klokke havde i huset.
5. Om vidnet kan med sandhed sige, at sr. Bierum oppebar ommeldte minde son nogen rettighed, eftersom han da ingen hævde kunne have, eller og hans formidable myndighed cutionerede Anders Gravengaard, at han gjorde, hvad sr. Bierum ville, for at nyde fred. Bierum ville forhåbe, at sr. Ravn af retten blev tilholdt at give sit spørgsmål på dansk efter maj.ts allernådigste vilje og befaling til vidnets efterrettel. svar. - Ravn kunne ej tro, at sr. Bierum var bleven så tysk, at han jo kunne forstå dansk, og som spørgsmålet er klart, så er det unødvendigt at svare på det, som mr. Bierum opinerer. - Bierum agtede unødigt mons. Ravns tilførte gravamina at besvare, thi overlod han til retten, om spørgsmålet er til Bierum eller vidnet, og i så måde inhereerede sin forrige formenende billige begæring. - Vidnet svarede på 5. quæstion, at hvorvidt [=> AO2 315] Bierum var berettiget til at oppebære slig minde, vidste hun ikke; men dette vidste hun, at de aldrig var truet eller kujoneret til at minde ham deraf.
6. Om vidnet kan nægte, at Anders Gravengaard jo idelig klagede over sr. Bierum, at han jog ham fra sit påboende sted Gravengård og siden både kom ham for nær på kirkeengen så og opåd han dem med sine kreaturer og bæster, idet han med dem drev over grøften, som meldt er. - Vidnet svarede, Bierum jagede dem ikke fra Gravengård, men gjorde dem fornøjelse; men var hende vel bevidst, at hendes sal. mand ofte klagede over monsieur Bierum, at han med sine kreaturer lod den omdisputerede engkrog opgræsse; men om samme engkrog henhørte under kirken eller ikke, det vidste hun ikke.
7. På hvad dag og tid Anders Gravengaard besvarede sig over bem.te engkrog til hofjægermester Bachmann. - Vidnet svarede, hun ej kunne erindre sig nogen tid eller dato, men dog gav det straks hr. hofjægermesteren til kende, da Bierum tog det til brug.
8. På hvad dag og tid sr. Bierum sig først tilegnede sig bem.te engkrog. - Vidnet svarfede, hun vidste ej, havd datum der skreves eller årstal.

2. vidne, Kirsten Andersdatter fra Kidholmen.

1. ja.
2. ligeledes ja.
3. hun vidste ikke, at det var søgt eller påtalt af hr. hofjægermester Bachmann.
4. hun vidste vel, at hendes fader havde samme engkrog i leje af Bierum., men hvor mange år

vidste hun ikke.

Ravns kontraspørgsmål:

1. svarede ligesom hendes moder udsagt haver.
2. vidnet efterfulgte moderens svar i alle måder, men vidste ikke, hvor mange år.
3. som 1. vidne.
4. efterfulgte moderens udsigende, undtagen hun vidste ikke tiden da den omspurgte minde blev accorderet. På resten af samme spørgsmål svarede, hun vidste sig ej at erindre, hvad dato eller tid på dagen, det af hendes fader blev udsagt.
5. efterfulgte moderen.
6. Bierum freede (fredede?) dem kirkeengen upåklagelig. - Ravn tilspørgte vidnet, om hun ikke havde hørt, at hendes sal. fader ofte havde klaget over, at sr. Bierum lod ham ommeldte krog af kirkeengen ved Franchelvad opæde af sine kreaturer. - Vidnet svarede, hun vel havde hørt, at hendes fader vel havde klaget til hr. hofjægermesteren, at Bierum bemægtigede sig samme krog til tøjring, men kunne ikke forklare, om den hørte til kirkeengen eller ikke.
7. vidste vel, at der vr klaget for hr. hofjægermesteren, men hvad datum vidste hun ikke.
8. svarede ligesom sin moder.. [=> fol. 369]

Hvornæst de æskende fæstebreve på Gravengårfd og den ved Franchel å beliggende Brørum kirke tilhørende eng i retten blev fremlagt. Samme Bierum begærede påskrven og ord fra anden akten tilført (fol. 370). Videre var Bierum begærende, retten behagel. ville betragte, at dito fæstebreve findes uraderede og umakulerede samt ubeskadiget på derunder befindende signatur. - Ravn kunne ej noksom forundre sig over Bierums indførte, da den halve side af det frem af ham fremlagte fæstebrev er afskåren, hvorpå ventel. noget til sagens oplysning kan have været skreven, til hvilken ende Ravn på tid og sted reserverer sig al lovl. indsigelse imod ommeldte dokumenter. - Bierum overlod mr. Ravns forvundringer til ham selv og agtede ej videre hans tilførte at besvare, men af retten var begærende sit forhen tilførte ang. udebleven vidne Johan Sørensen Smed af af Surhave efter loven at måtte billiges. - Ravn på Johan Sørensen Smeds vegne svarede kortel., at siden ham er berettiget, at han skal være indstævnet for possision og hævd at vidne, at han ikkun for 14-16 år siden først er kommen i tjeneste hos hr. hofjægermester Bachmann, ved ikke heller desårsage nogen rede til hævd eller possession i den tid, som retten følgelig kan slutte. Har og efter relation, som ved ed i sin tid kan vorde præsteret, ej vidst anden skel end grøften ved vejen over Franchel å, og i så måde er impliceret i sagen, så vidt lysningen om høets bortførelse betræffer, hvilken bortførelse han tilstår. Så protesterer Ravn på Johan Smeds vegne, at ingen forelæggelse kan ham pålægges i en sag, i hvilken han som meldt selv er impliceret, særdeles her efter dette idag tilførte stævнемål alene sigtes og stævnes for vidne om at fravidne, at hr hofjægermester Bachmann ej er ejeren og Johan Sørensen Smed ej fæstehaver til grunden og afgrøden. - Bierum var intentioneret indstævned Joh. Smed ham at skulle vidne om, hvis for 1-16 år siden kan være passeret i denne sag, men alene, hvad han kan være vidende om possession, brug og hævd, siden han til Surhave ankom, og før end han nogen tid fik kirkeengen i fæste. Ikke heller er tiltænkt, at han i ringeste måder skulle vidne om høets borttagelse, hvilken oimgang Bierum reserverer sig til lovvedbørlig påtale i sin tid. Hvad sig Ravns videre tilførte angår, at han vil sige., hr. hofjægermester Bachmann ved vidner at skulle søges eller søgt vorde ej til kirkeengen at være berettiget, det har ingen harmoni og ikke i ringeste måder efter Bierumns formening kan hjemle Joh. Smed Franchelvad at gøre skel mellem Gravengård eng og kirkeengen. Kan og ikke tro, at hr. hofjægermester har fæstet ham

videre for kirkeeng, end hvis dertil med rette henhører. Skulle det anderledes findes, bliver det en sag mellem den bortfæstende og den fæstende, Bierum uvedkommende. Bierum ikke heller har fornemmet af mr. Ravn at være tilstået, at hr. hofjægmester enten har fæst Joh. Smed omtvistede engkrog, eller heller at have forevist dito Smed Franchelvad at skulle være skel mellem Gravengård eng og kirkeengen. [=> AO2 317] (Bierum argumenterer videre). - Retten resolverede således, at som mons. Ravn på hofjægmester Bachmanns vegne har i protokollen deklareret Johan Sørensen Smed at have bortført høet af omtvistede engkrog og derfor i sagen højlig at være impliceret, altså ifølge slikt mr. Ravns deklaration kan Joh. Smed ej som et vidne i sagen admitteres. - Bierum vil ikke påænke kendelsen, men beder om tingsvidne samt opsættelse i fire uger til behøvende dokumenters producering. [27/9](#).

AO2 317:

For retten mødte Søren Jensen Egtvad af Sønder Holsted og forestillede 2 varselspersoner, Niels Nielsen og Jens Ottesen af Nørre Holsted (memorial fol. 370). De har forkyndt stævningen i afgangne provstinde Schuurmands stervbo i Nørre Holsted, hvor de talte med hendes to sønner Jørgen og Corfitz Schuurmander. De indstævnedes Henrik Schuurmann, Jørgen Christoffer Schuurmann og Corfitz Schuurmann af Nørre Holsted mødte ikke. Lovdag til [13. september](#).

Den memorialvarsel fra hr. Jørgen Fog i Bækbølling præstegård lyder således: [=> fol. 370] Jørgen Fog stævner Jens Andersen og hustru af Astofte, Hans Christensen og hustru af Astofte, Mads Christensen og hustru af Bobøl, Berthe Simonsdatter af Stenderup, Jep Nårgaard og hustru af Stenderup til saggivelse og dom alt angående deres egenrådige modvilighed i at udeblive og nægte ham den dags arbejde i høsten, som de efter loven er pligtige at gøre.

fol. 370:

Indlægget fra hr. Fogh:

Det kan vel forekomme nogen at være en ond gerning, at han fører sag mod nogle af sine egne sognefolk, da de er fattige hosfolk; men han håber, at når sagen kommer for lyset, da skal de retsindige mene anderledes. Han har, siden han kom til Føvlig sogn med megen bekostelighed kunne formå de fleste af husfolkene til at lgøre ham den dags arbejde i høsten, som de bør efter lovens 2. bogs 12. cap. 5. art. - Thi når jeg i så fald har behøvet dem, har jeg gerne enten fået det svar, at de var accorderet med den eller den mand i sognet til at gøre hans arbejde, eller og de har svaret, de ville vel komme en gang, når de havde hjulpet andre først, hvorefter jeg ej kunne lade mit korn stå huøstet og fordærvet på marken; og i særdeleshed har jeg måttet prøve, hvor slet consideration en del iblandt dem har haft for mig, da det afvigte år behagede Gud at ligge både mig og mine tjenestefolk på vor sygeseng; thi da var endog en iblandt dem, nemlig Hans Christensen af Astoft så grov og impo ... imod mig, at han kom med sin le for at høste og derhos spurge, om jeg forlangte det arbejde som en skyldighed af ham eller som en villighed; jeg lod ham oplyse derom,

hvorvidt han var skyldig dertil, og forresten takkede ..., at han dog ville komme; men han gik derpå hjem igen og lod mit arbejde være ugjort, så at dersom ej andre i sognet, som ej var pligtige til i så fald at hjælpe mig, havde af medlidenhed over mig og mit hus kommet mig selv villig til hjælp, havde den Guds velsignelse, som Gud undte os, blevet fordærvet på marken. Jeg har nu siden søgt at overtale dem med det gode, men befinder i dette år også deres slette affection imod mig, thi endskønt jeg har to dage før tiden ved mit bud bedet dem og advaret dem, hvad dag de skulle møde, har dog nogen svaret, det var ej deres lejlighed, andre har ej engang været så høflige, men kortud har svaret mig og ladet sig forstå, med hvad den trygleri skulle være, jeg kunne vel vide, at de kom ikke, om de endnog skulle gøre en datgs arbejde i høsten, så vidste de vel, at loven ikke melder om nogen vis dag, og som benævnte Hans Christen især har været så ublu imod mig og ladet sig forstå med sådant, , ja beråber sig på, at han vel ved, hvad loven derom formelder, så på det de en gang for alle kunne blive oplyst om, hvad deres pligt er, og forstå deres sag /: som de dog vel ved, om de vil blekende sandhed :/ så har jeg da været nødt til at lade dem idag for retten indstævne. Jeg nægter ikke, at ... 3-4 iblandt dem dagen efter de blev stævned, kom og tilbød deres arbejde, men jeg havde på den tid andre bestilt, som og mødte, så jeg ej havde dem fornøden, og da de ellers ikke bør, håber jeg at have min ret og tiltale til dem ligefuldt beholden; der skal vel ikke nogen kunn esige, at jeg aparte nogen dag i året forlanger deres arbejde uden betaling, jeg håber, at ingen heller skal nægte af andre, som har efter loven gjort deres dags arbejde, at de jo og har fået deres mad og drikke, så meget, de kunne behøve, hvilket kunne måske disputeres og påståes, at de samme dag skulle arbejde på deres egen kost; men det er nogen, som ej nogen tid har været, men tænkes og forsæt... Men af alt sådant ser da velædle hr. dommer, hvor beføjet jeg er at indkalde disse for retten, og siden de da så egenrådige har nægtet mig den dags arbejde, jeg og derover har været hindret i min høst, så påstår jeg, at de, som således har selv forårsaget slig den trætte, tildømmes at betale al sagens omkostning, herforuden at betale til de fattige i sognet det, som de for både forrige og indeværende år burde at betale for deres udeblivelse, neml. hver mand for hver gang 8 sk. og hver kvinde 6 sk. og over alt tildømmes efterdags uden undskyldning at gøre deres dags arbejde efter loven. I øvrigt forventer jeg med velædle hr. dommers retsindige lovskikkede kendelse at få sagen således afgjort, at jeg ikke efterdags skal vente efter deres lejlighed, langt mindre få så kort svar af dem, men de i den tid er mig til rede med deres arbejde, hvad dag jeg i høsten det herefter forlanger, forblivende (etc.)

fol. 370:

Den rettens stævning fra Otte Diderich på folio 367 citeret:

Sr. Otte Diderich Bierum er ifølge den kendelse, retten har givet d. 9/8 årsaget til at legitimere sin possession og hævde på den ved Franchelvad beliggende engkrog. Stævnet: Johan Sørensen Smed i Surkær, afgangne Anders Hansen Gravengaards efterladte hustru og datter Kirsten Andersdatter i Kidholm, de to sidste at medtage de fæstebreve, bem.te Anders Hansen haft haver. Hofjægmester Hans Bac hmann stævnet til at anhøre vidner.

Den ene af de på folio 369 citerede fæstebreve:

Jeg Detlev Brocktorf til Estrupgård ... og Skodborghus kgl. maj.ts bestalter oberst til hest kendes og

hverved vitterliggør, at jeg til nærværende Anders Hansen Graver har herved stedt og fæstet ... et sted her på Estrup gods kaldet Gravengård, står udi landmålingsmatrikel for 1 td. 1 skp. hartkorn, hvoraf han derpå har givet til indfæstning tyge slettedaler. Hvilket sted Gravengård kaldet fornævnte Anders Hansen Graver må besidde, have, nyde og bruge og beholde hans livstid med ager og eng, ligesom det nu tilligger og af alders tid tilligget haver, som hans formand før ham nydt og haft haver, når han derimod forsvarligen opbygger seksten nye forsvarligen fag hus og rigtig svarer og udreder hans kgl. mal.ts udgifter, som deraf nu går eller herefter gåendes vorder, så og til landgilde og forhoveripenge(?) årlig at erlægge og betale fem rigsdaler fra den førstkommende Voldborg dag 1699, han samme sted antager årligt hver Mortensdag at erlægge og betale, så og derforuden at bete sig hørig og lydlig imod dem, som over ham haver at byde og befale. Estrupgård den 29. okt. 1698.

Den anden fæstebrev er af følgende indhold:

Jeg Jørgen Scheel Due til Sønderkov etc. kgl. maj.ts kancelliråd og amtmand over Dueholm, ... og Vestervig amter kendes og hverved vitterliggør, at jeg hat stedt og fæstet ... til Anders Hansen i Gravengård et stykke kirkeeng Brørup kirke tilhørende, som ligger i Gravengårds mark og Kirsten Rasmusdatter i Surhave tilforn haver [= > AO2 319] haft i fæste og formedelst hun ikke efter sit fæstebrevs indhold haver udi nogle år betalt hendes afgift af samme bem.te eng, da er hendes fæstebrev, som af Niels Jakobsen den 17. dec. 87 er udgivet, herefterdags kasseret, som hun og selv nu godvillig afstår, hvilsken forbem.te kirkeeng Anders Hansen i Gravengård skal nyde, bruge og beholde sin livstid, så længe han årligen i rette tid betaler til mig eller min fuldmægtig dennes afgift med penge en mark danske samt sig i alle måder efter hans kgl. maj.ts lov og andre kgl. forordninger retter og forholder, såvelsom skatter deraf i rette tide svarer. Og er ham bem.te eng til indfæstning forundt for 2 rdl. som staks skal betales. Men som nu imellem Gravengårds eng og bem.te kirkeeng ingen kklarlig skel er at se, skal 4 uvillige mænd tages, 2 på velb. hr. oberst Brochdorps vegne og 2 på mine vegne, som samme rette skel skal granske og skelpæle nedslå, på det enhver kan beholde sit ejendom uden strid, hvilket nu straks ske skal, før end noget af den afgrøde skal slåes. Dette til bekræftelse under min egen hånd. Sønderkov, den 9. juni 1699. Jørgen Due.

AO2 319:

Følger her indført en memorialvarsel fra Søren Jensen Egtvad i Sønder Holsted: Stævning til Henrik Schuurmann, Jørgen Christoffer Schuurmann og Corfitz Schuurmann, alle værende i sal. Birgitte Schuurmanns bopæl og stervbo medbringende beviseligheder, alt angående hvis I ved fuldmægtig den 10. aug. udi skifteretten udi eders moders stervbo i Holsted ved indførsle i skatteprotokollen lovet og tilsagt haver og I nu skal vægre eder samme eders tilsagn og løfte at fuldbyrde citanten til præjudice og stor hazard for den summa, han for eder er indangen som kautionist for; da han vil vente eder tildømt i retten at præstere, hvis I for skifteretten har forbunden eder til ...

Torsdagen den 6. september 1742:

På vegne af Termann Madsen af Nielsbygård mødte sr. Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle contra Peder Johansen fra Sønder Holsted og begærede oplæst kendelsen for 3 uger siden. Ravn, som af oplæste kendelse måtte fornemme, at citanten er pålagt til idag at extrahere continuationstævning til de udeblevne vidner og dog ikke sligt gjort haver, følgelig han derved må tilstå at frygte for sin egen sag, allerhelst den ved de allerede førte vidner noksom er overbevist sin grove urigtighed, påstod nomina principales det allerede førte tingsvidne sluttet og tilendebragt og meddelt, hvorved han vil have sr. Madsen al lovlig regres og tiltale forbeholden for de ham af citanten sær højest præjudicerlig tillagte expressioner og beskyldninger, og det ikke alene imod ham, men endog imod den eller de, som har været hans hidsere ... [=>fol. 371] - På rettens spørgsmål gav Peder Johansen til svar, at der var ingen stævning fra ham udgangen ej heller havde nogen vidner ... idag at føre, men alene begærede sagen opsat fra idag 14 dage. Ravn ville kun acceptere en sådan opsættelse, hvis Peder Johansen kunne give en lovlig grund dertil. Peder Johansen gav til kende, at hans hustru er svag, som nogen tid været haver, men han kunne ikke bevise det og ville heller ikke gøre ed på det. - Retten kunne ikke nægte tingsvidnets slutning. Ravn reserverede sig sin principals rettigheder.

For retten mødte sr. Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle på vegne af velærværdige Peder Vinding af Præstkær; fremlagde memorialvarsel til Otto D. Bierum af Gravengård angående en gældsfordring (fol. 372); saggav Otto D. Bierum, at han udi året 1740 havde bekommet først den 9. juni tvende tønder rug, siden den 11. juni endito tønde af 4 rdl. tønden, er 18 slettedaler. Herforuden da citanten ej havde mere rug at afhænde, afbad og borgede han hos Christen Pedersen i Hovborg en tønde rug til Michaelis næstefter at betale, som han og har måttet betale, siden sr. Bierum ej ville eller kunne, efter accord med 5 slettedaler, som kvitteringen derfor skal udvise, hvilket i lige måde sr. Bierum til hans fornødenhed bekom. Er til hobe 23 slettedaler. På disse 23 slettedaler viser en rerning fra sr. Bierum indsendt den 13. aug. 1742 at være betalt 9 slettedlr. 1 mk, som citanten tilstår; men de udi samme regning tilførte 125 stk. brocker [=> AO2 320] og mursten af summa 3 mk. 12 sk. til afgang på det bekomne rug nægter citanten såvidt, at bem.te sten og brokker med rede lånte penge forud var betalt, eftersom Otto Diderich Bierum forhen havde fået til låns 1 sldlr., hvorfor Bierum ville sætte en krone i pant, hvilken ej af citanten blev modtagen, og kan det give lige meget i regningens summa. Thi når O. D. Bierum ej nægter de bekomne 4 mk. bliver citantens fordring 24 sldlr., da samme 4 mk. i regningen med de andre og kan decorteres med 4 mk. behold for citanten, på det at det kan have desto mere skin af, at O. D. Bierum havde regning med citanten, hvilket vel kan give en blame(?) i de uforstandiges øjne, ligesom det udsprede rygter skulle føre sandhed med sig, men i sig selv er kun et aflæg på citantens fordring. Hr. Peder Vinding fordrer da de lånte 4 mk. for korn udi året 1740 13 sldlr. 3 mk. Hans offer betræffende, da er det 7 offerdage der rester for Bierum og hustru, hvilket hentager en tid på tredie år, citanten ingen offer har nydt, og indstiller citanten det til dommeren, både om han skal have noget efter loven, så og hvad billigt kan eragtes, særdeles Bierum er en herlighedsejer af sit påboende sted. Nu ville Ravn afvarte, om Bierum havde noget udi anførte fordring og saggivelse enten at nægte eller modsige, på det Ravns svar derpå kunne følge. - Siden Bierum uformodentlig fornemmet, at Peder Vinding til søgsmål og proces er

intentioneret imod Bierums forhen til ham gjorde skriftlige begæringer og acceptable tilbud, han ikke heller skal med sandhed udsige eller mindre bevise, han ringeste skill. udi hans krav, endskønt Bierum fornemmer at være ubillig at have disputeret, hvortil han nu ved søgsmål nødtvinges, såvidt billigt eragtes kan. Dog vil han først qafvarte de beviser, hvormed han agter at legitimere sin fordring med billighed så højt at stige, som og hvad påstgand han derefter til doms agter at føre. - Ravn svarede kortelig herpå, at hr. Vinding aldrig har været intentioneret til nogen proces, før end den hårde nød ham dertil har tvunget, idet at han ikke i mindelighed af Bierum har kunnet erholde den hos ham til gode retmæssige krav, og som da dette indskud ikkuns lader sig anse som en blame, på hvilken man gør bedre med tavshed at forbigå end sig med nogen svar derpå at inklade, om ikke at gøre modpartens med hans naturel vel overensstemmende inclination fyldest, accepterede dernæst af hans andrag, at han ikke har disputeret en skill. i hr. Vindings regning, ihvorvel han den ej har betalt, per consequence er denne modpartens tilståelse den allerfasteste bevis, som på den indklagede gæld nogen sinde kan forlanges, i særdeleshed modparten sig ej per negation ... kan purgere; thi implorerer man i kraft af lovens bydende, at egen bekendelse er den bedste bevis, dom såvel å den indklagede gældsfordring som alle derved fornan forårsagede omkostningers erstatning. - Bierum svarede ganske kortelig ligesom forhen aldrig at have disputeret hr. Vinding ringeste skill. af hans fodring i tanke at nyde frem uden årsagelig søgsmål forinden han dermed imod håb dertil blev forseret, og derfor vil formode og påstå, hr. Peder Vinding bør sin påstgand lovlig at legitimere alt efter lovens bydende, hvo siger, bør lovlig at bevise, og hvis han ikke dertil skulle findes villig, da af retten dertil at blive imponeret, og så snart hr. Vinding sin krav lovbilligen beviser, da Bierum først [= > fol 372] vorder bekendt, hvad han deimod til sagen og rettens oplysning fornøden finder at fremføre og ikke skal mangle. - Ravn accepterer endnu sr. Bierums anden gang gjorde declaration og formoder, at det ham ikke er tilladt at gøre glusser over det, protokollen een gang er insereret, hvorfor Ravn inhererer sit forrige eller og at sr. Bierum vil gøre ren benægtelse for den indstævne fordning med hvis deraf dependerer. Derpå Ravn udb ad sig rettens dom. - Retten resolverede således: Siden monsieur Bierum ej fuldkommelig vil tilstå hr. Vindings givne regning, har citanten den med beviseligheder at legitimere, til hvilken ende sagen i fire uger, som er til den 4. oktober, bliver udsat, som tjener parterne til behørig efterretning. - Ravn, som måtte fornemme, at imod al forhåbning Bierum ikke er blevet pålagt at nægte eller tilstå gælden, så påstår han sligt endnu ham at pålægge, i særdeleshed loven ikke befaler en citant at bevise det, citaten ikke nægter eller kan nægte, så æsker han endnu som før sr. Bierums kategoriske og udførlige svar eller i vidrig fald rettens dom derpå, i særdeleshed sagen vel er b leven opsat i 4 uger, men ikke pålagt parterne at møde i fornøden tilfælde, da når denne sluttelig følge er meddelt, Ravn videre vil observere hans principals nødtørft. - Ravn kunne lade sig den af retten givne kendelse være efterrettelig, da sagen til ovenmeldte tid bliver opsat. - Ravn fandt sig beføjet at forlange beskreven, hvis passeret er, i henseende at det begærte ham af retten ikke er stedt, og i særdeleshed der ikke er benævnt, om det anførte af Ravn kunne lade sig være den afsagte kendelse efterrettelig, om sligt er resolveret af retten eller ikke, hvorfor Ravn endnu gentager sit forrige og reserverer hans principal reservanda contra al præjudice submitterer. - Retten consenterer gerne alt, hvis i sagen ført er, ved udtoget beskreven, undtagen den i retten ergangne kendelse.

fol. 372:

Den her foran på folio 371 citerede memorialvarsel til seigr. Otto Diderich Bierum fra hr. Peder Vinding:

Han stævnes til d. 30/8 ang. Peder Vindings fordringer.

Torsdagen den 13. september 1742:

For retten fremkom på vegne af hr. Jørgen Fogh af Bækbølling præstegård hans brødtjener Niels Christensen med lovdag (folio ibm.). De lovdagede personer mødte og erklærede gerne efter loven at gøre deres sognepræst påbudne dags arbejde, når han alene en dags tid tilforn lader dem derom blive vidende, hvorfor de også lover i fast formodning, af dommeren for omkostning og hr. Fogs gjorde påstand at blive libereret, hvorpå Niels Christensen submitterede sagen til dom afsigt.

For retten mødte sr. Søren Jensen Egtved af Sønder Holsted, som producerede en lovdag (fol. ibm.) samt sit indlæg [=> AO2 322] samt det i indlægget nævnte udtog af skifteprotokollen (fol. 373). Et indlæg fra Jørgen Schuurmann blev fremlagt (fol. 373). Sagen opsat til [11/10](#).

Lovdagelsen fra Jørgen Fogh.

Lovdagelsen fra Søren Jensen i Holsted.

Indlægget fra Søren Jensen:

Schuurmann-brødrene havde den 10/8 ved bud kaldet ham til deres hus i Holsted; de havde bedt ham træde i kaution for dem både for hvad skifteretten havde tildømt Henrik Schuurmann til Christianshavns kirke at betale og for skifteforvalterens salær, - hviljeg jeg og gjorde på de vilkår, at de skulle udlevere mig så meget sølv af stervboen, som jeg kunne være forsikret med for min indgangne kaution. Alt det kan retten erfare af hosfølgende udtog. Nu nægter arvingerne at præstere deres i skifteretten gjorde forlig. Thi uanset de siger, at der er indlagt i skrinet så meget sølv, som deres specifikation under deres hænder lyder på, så erklærer de, at skrinet med sølvet skal bero udi deres hus, det er være i deres forvaring, vold og væрге, som det og er. Dette deres påskrift på specifikationen her produceret klarlig udvisder, hvilket er ikke efter deres forpligt, der udtrykkeligen melder, at det skal udleveres til mig; thi om de skulle ville sige, moit segl står derfor, nægter jeg det, eftersom der skal ved eftersyn ingen anden segl befindes for skrinet end deres egne og rådmænd Schultzes, og over alt dersom skrinet med sølvet blev af deres hus enten ved tyvehånd eller på nogen anden måde for..., hvor var da det, som de har forbundenn sig til at udlevere mig til forsikring, hvorfor jeg herved i kraftigste måder påstår, at retten tildømmer de Schuurmann ej alene at bringe skrinet her i retten, men endnog der at åbne det, på det man kan colnfrolntere varerne deri med den mig givne specifikation og derpå lade den af denne respektie ret forsegle og så

siden her i retten forblive [=> fol. 373] forseglet og deponeret indtil sagens endelige uddrag. - Ønsker sig også tildømt 3 rdl. 2 mk. for omkostninger til stævningmænd, stemplet papir og andet samt denne rets gebyr.

fol. 373:

Det i indlægget nævnte udtog af skifteprotokollen:

Rådmand Schultz i Ribe har ladet tilføre bekræftede Søren Jensen Egtvad kautions tilbydelse og modtagelse. Ydermere måtte Schultz, såsom han intet kunne obtinere på hans tilførte noget svar, så for at vise arvingernes ærbødighed i respekt af den højrespektive skifterets kendelse igår for at komme til endskab og at dem det endnu manglende udleveres, fremstillede Søren Jensen Egtvad af Sønder Holsted, som arvingerne havde formået til kautionist for det, skifteretten har tildømt Henrik Schuurmann til Christianshavns kirke at betale, ligesom og for de præentioner, skifteforvalterne havde gjort, om de ham derfor ville godtage indtil sagens uddrag, efterdi sølvet ikke forhen var leveret, da var nødt til at fyldestgøre, dog under al reservation den ergangne rettens resolution og derpå ... skifteforvanterens svar, om de bemeldte Søren Jensen Egtvad ville godtage, og dermed tænkte at have efterlevet kgl. maj.t.s allernådigste forordning. Og lovede arvingerne tillige at udlevere så meget sølv eller andet, hvormed han kan være forsikret for det, han nu indgår og gør forsikring for til skifteretten i alt. Hvad den fremstillede kautionist Søren Jensen Egtvad angår, da modtages han på de conditioner, som Schultz har tilbudt og oven anført er. Dette således rigtig at være, så vidt om mr. Egtvads kautions tilbydelse og modtagelse i protokollen findes indført, verificerer som notarius ved den gejstlige ret i Malt herred Peder Vinding.

Indlægget fra Jørgen Schuuann:

Han ved ikke, at Søren Jensen Egtvad er beføjet til søgsmål iod ham og brødre. Begærer udtog af, hvad han har fremført mod dem, samt 4 ugers anstand.

Torsdagen den 27. september 1742:

For retten fremkom feldberedsvend Claus Stampe fra Flensborg, som på sin kærester jomfru Maria Margretha Torps vegne fremstillede 2 dannemænd, navnl. Laurits Jørgensen og Nis Poulsen begge bosiddende i Vejen by og sogn i Malt herred for at bære vidnesbyrd om velbem.te Maria Margretha Torps ærlige og kristelige herkomst og fødested, som bem.te Claus Stampe begærede, retten ville admittere og imodtage, hvor da bem.te 2 mænd for retten fremstod og efter at lovens ed for dem var oplæst med formaning at sige deres rene sandhed og vogte sig for mened, enstemmigt bevidnede og udsagde, at den ærlige og gudsfygtige jomfru Maria Margretha Torp er efter den os foreviste og af provsten i Malt herred samt sognepræst for Vejen og Læborg menigheder hr. Niels Jochum Butzow i Vejen udstedte extakt af Vejen kirkebog dat. 7. febr. 1742 og lyder folio 374(?), Videre foregav vidnerne, at jomfru Torp er barnefødt d. 25. dec. 1714 på Skodborghus i Vejen sogn, Malt herred, Riberhus amt udi Nørrejylland beliggende af ærlige og gudfrygtige ægte forældre, faderen den velagtbare og velforstandige dannemand sr. Mads Andersen Torp, moderen den ærlige og gudfrygte dannekone Anna Maria Engelstoft, som på hendes bryllupsdag der stod i Hadderup præstegård d. 12. juli 1712, som velærværdige hr. Laurits Braads attest udviser, der lyder som folio udviser 374.

Endvidere berettede vidnerne, at jomfru Engelstoft stod med krans og krone på hovedet, der hun blev ægteviet til velbem.te hendes kæreste, som da boede på bem.te Skodborghus og havde den i forpagtning udi [=> AO2 324] seks år; og da velbem.te deres ældste datter jomfru Maria Margretha Torp sammesteds blev født, var vi tvende vidner bosiddende her i Vejen by og kan meget vel mindes, hvis vi herom vundet haver, hvilket og således i sandhed at være bekræfter vi med Hellig Ånds ed, så sandt hjælpe os Gud og hans hellige ord, og blev derefter fra retten demitteret. Thi var Claus Stampe på alt, hvis passeret er, et lovskikket tingsvidne beskreven begærende, som af retten blev stedt.

Sagen hofjægermester Bachmann ctr. sr. Otto D. Bierum på Gravengård. Bierum tilkendegav, at siden intet af bem.te hofjægermester efter ergangne kendelse imidlertid er bleven femført, så agter Bierum ej, inden noget imod førte tingsvidne eller rettere sagt adkomst på dito engkrog vorder ført, ej dom at søge, men lod dermed bero, til noget som meldt vorder fremført, hvorimod, når sker, han forbeholder sig al lovbillig indsigelse og i særdeleshed reserverer sig al lovbillig tiltale til Johan Smed i Surhave, der høet så lovstridig og utilladelig har bortført i sin tid. - Ravn refererede sig til den seneste afsagte rettens kendelse angående pro et contra beviser formedelst hvilken sr. Bierum er bleven injungageret sin påberåbte hævde og possession på den quæstionerede engplain samt den af ham udgivne lysning med bevis at legitimere, før end som helst hr. hofjægermester Bachmann sin fornøden eragtende jura er skyldig at frembringe, hvilken kendelse hverken modparten eller domina judex kan igentage uden en åbenbar nullitet at begå, hvornæst Ravn reserverer sr. Bierums idag 4 uger her inden retten egen gjorde offerte, neml. at han begærer, at sagen måtte nyde anstand i 4 uger til behøvende dokumenters producering og lovbillig gørende påstand til doms. Efter slig sagens beskaffenhed Ravn urgerer ej alene sr. Bierums tildømte og påberåbte efter egen gjorde offerte beviser in originali her i retten at fremlægge og det in hujus termino så vel som hans offererede irettesættelse og påstand til doms, da på hr. hofjægermesterens side efter forommeldte rettens afsagte kendelse lovformelig skal vorde procederet, derpå han udbad sig rettens dom. - Bierum svarede ganske kortel., det han ved det førte tingsvidne havde legitimeret sin hævde og lysning; det andet, mr. Ravn til påstand fremfører Bierum at skulle være forbunden sin irettesættelse at gøre, som han urgerer, dertil svarer ligeledes ganske kortelig, siden Bierum har efterlevet den af mr. Ravn påberåbende kendelse, thi(?) at Bierum idag 4 uger har begæret sagen opsat til dokumenters producering og irettesættelse, er sket i tanke, at hr. hofjægermester i anledning ergangne kendelse som meldt skulle fremføre på sin side, hvad bem.te kendelse i munde fører, og som sligt ikke endnu er sket, lader Bierum ved det førte tingsvidne bero, indtil hr. hofjægermester Bachmann fremfører efter lovlig omgang, hvis han formener på sin side at kan tilvinde ham tit ommeldte engplain under kirkeeng at henhøre, alt efter ergangne og af mr. Ravn påberåbende kendelse, og så længe indtil sligt sker, refererer Bierum sig til sit idag forhen tilførte med reservation i sin tid, hvad lovlig bør. - Ravn insererer sit forrige og dernæst refererer sig til protokollen, som ej alene justificerer, hvad Ravn til denne sags fremmelse og fundamente har frembragt, men endog til fulde oplyser formørkede øjne, desårsage han endnu som før på hans in jure ex facto funderede submitterede sig rettens keldense. - Bierum refererede sig til sit forrige og skulle desuden det førte tingsvidne gerne idag i retten til oplysning og påskrift vorden fremlagt, om samme havde været ved hånden, og gerne skal ske, om retten for godt befinder, til hvad tid behager at determinere. - Retten erindrer retten, at

det her i dette fald ikke er nok at offerere en ting, men in termino prefixo er han skyldig samme at præstere efter kendelsens indhold, ligesom og den æskende påstand deri ikke alene består, men her æskes ifølge loven som digterer (dikterer), at hvis en af parterne inden retten enten vedgår, offererer eller påstår, bør han ej siden at fragå, at han ej alene i denne dag efter hans egen forhen gjorte offerte bør fremlægge bem.te tingsvidne, men endog hans øvrige påberåbende beviseligheder så vel som og gøre hans anbudne irettesættelse eller påstand til endelig dom, hvilet Ravn ej alene ifølge af kendelsens [= > fol. 374] kraft urgerer under lovens tvang in continente at ske, men endog at sr. Bierum efter den kgl. allernådigste forordning af 3. marts 1741 for op- og tilbagehld såvel imod rettens kendelse som egen gjorte offerte vorder med vedbørl. mulkt betænkt og condemneret. - Retten resolverede således: Som sr. Bierum ved sidstleden af ham begærte opsættelse sig i protokollen har offereret til idag sine dokumenter og derover havende demonstration at gøre og producere, hvorefter højædle og velb. hr. hofjægermester Bachmann i tiden efter rettens givne kendelse declarerer ved sr. Ravn at føre sine contrabeviser, altså ifølge sligt sr. Bierums i protokollen gjorte offerte haver han samme sit tingsvidne til idag 4 uger, som er den [25. oktober](#) omstundende, at producere samt sin fornøden agtende påstand præsterer. Thi hviler sagen i så måde til forberørte tid under opsættelse.

Den foran på folio 373 citerede attest fra hr. Niels Bützow i Vejen. (Dåbsattest).

Torsdagen den 4. oktober 1742:

Sr. Nicolaj Johan Ravn på vegne af hr. Peder Vinding ctr. Otto D. Bierum. Ravn producerede et af denne rets notario udstedt notarialinstrument med vedlagt stemplet papir ..., på det at ej nogen med de tanker skulle blive frugtsommelig, at hans kgl. maj.ts interesse derved skulle være defrauderet, formedelst samme melder såvel om rug som offerdebet, uagtet det alt er een gæld og under hovedstævnemål fra første er incorporeret (fol. 376). Bilag fremvist. Ydermere for at legitimere Christen Pedersens kvittering af Hovborg sub dato 29 . okt. 1740 er mr. Christen Frøelund her til stede for at tilstå, at han i året 1740, efter at Peder Vinding havde forskaffet ham og sr. Otto D. Bierum lofning at kunne få rug hos bem.te Christen Pedersen, som hr. Vinding var forlover for at skaffe dets bdetaling, kørte til Hovborg med sr. Bierums heste og vogn og der hentede 10 skp. rug, af hvilke mr. Frøelund selv beholdt tvende skæpper, og de 8 skp. leverede han sr. Bierum i hans hus, som det straks fra sit hus til Hulkær mølle lod nedkøre, [= > AO2 326] af hvilken lejlighed sr. Frøelund og betjente sig for at få sine tvende skæpper rug til mølle nedført og malet, forhåbende, retten herom tager imod hans deposition eller i vidrig fald ej med anden bevis mollesterer citanten. - Bierum erklærede, at hr. Peder Vinding aldrig med sandhed skal kan udsige, Bierum nogen sinde har nægtet jo af ham at have fået i året 1740 4 tdr. rug, dog uden nogen vis takst, hvor meget koste skulle, uden først i august indeværende år, da han ved missive endelig efter forhen gjorte begæringer melder derpå, neml. på bem.te 4 tønner rug at skulle være ham skyldig 13 slettedaler 3 mk., der da kunne beløbe sig tøndens, når tillægges hvad hr. Vinding alene tilstår af Bierum at have

bekommet, nemlig varer og penge 6 rigsdrl. 1 mk; er da tønden 3 rdl. 5 mk., hvilke herefter under sagens videre drift nærmere skal vorde oplyst; men Bierum nægtede aldrig af hr. Peder Vinding at have begæret enten at låne, købe eller borge rug til ham. Thi Bierum købte selv rug af Christen Pedersen i Hovborg samme år, neml. 1740 for 2 mk. 8 sk. skæppen, siden han de 4 tønder af hr. Peder Vinding havde bekommet. Så Bierum kunne købt og fået rug hr. Peder Vinding foruden og af andre langt bedre køb, end hr. Peder Vinding prætenderer; og gør det Bierum ondt, at han nogensinde af hr. Vinding på sådan måde har fået en skæppe, allerhelst han ganske ubeføjet med søgsmål vorder angreben, da det forlængst desuden i mindelighed langt bedre kunne været afgjort med mere, om den gode mand så havde behaget. - Ravn kunne ej nokso km bejamre sr. Bierum, at han tid efter anden så ganske og aldels er henfalden til så ublu som mod al sandhed at påbyrde sin sognepræst og sjælesørger så grove beskyldninger uden al årsag, hvilken omgang af en tilhører imod sin præst noksom viser, af hvad art fuglen er, til hvilken ende derimod på behørig tid og sted reserveres lovbillig demonstration og påstand. Resten af sr. Bierums andrag holder Ravn unødigt denne side at besvare, såsom når den for retsindiges øjne fremkommer, derudaf klarlig skal udspire, at han deri hopper både frem og tilbage, i særdelseshed at han vil besmykke hans urigtighed med, at det gør ham ondt, at han har fået en skæppe rug af hr. Vinding, hvilket mabn gerne kan tilstå ham. Thi måske den tid, han har fået det, har han vel tænkt aldrig at betale det igen, hvis ikke havde han vel betalt det ved bestemte tid og ej forårsaget folk lovmål derom og derved ej tage anledning fredelige og fornemme folk at chikanere og beskylde, hvilket og i alt til igendrivelse og satisfactions erholdelse Ravn reserverer competencia og igentager sit forhen lovbillig begæring til sagens endskab og oplysning, hvorpå han ifølge loven pag 50 art. 7 (DL 1-5-7) udbad sig rettens assistance. - Bierum måtte fornemme, at sr. Ravn holder sig det for en fornøjelse at beskldde Bierum at skulle have tænkt, da han rug af hr. Peder Vinding havde bekommet, aldrig at betale det, og det under den prætekst ellers vel at have betalt det i rette tid efter hans sigende, så erklærer Bierum, at ingen honnet eller sanddru menneske skal sige med sandhed, Bierum nogen sinde enten har haft eller haver sådan beskyldende tanker, hvilket Bierums breve [= > fol. 375] fuldkommenligen skal oplyse, hvorudi han sig delation hos hr. Vinding haver udbedt, som Bierum håber den gode mand hr. Vinding og i retten lader fremkomme, når han derfor med mere sagen til oplysning lovlig vorder kaldet at fremlægge, med videre; og sk,ulle intet være Bierum kærere, end sr. Ravn ville fremføre, hvormed han agter at legitimere sin principals fordring, hvorudi ikke skal befindes, Bierum har været ham hinderlig med ringeste protestation og derfor ganske unødigt at citere allernådigste lov i så måde, langt mindre at begære rettens assistgace. - Ravn igentager sit forrige og dernæst ikke vil indlade sig på sr. Bierums grove og nærgående expressioner, men hermed for så vidt de Ravn eller hans hr. principal skulle være menende, samme ham vil have remitteret at gemmes(?) og indstille udi hans egen barm, hvor de har været husede til idag. Sluttelig måtte Ravn oplyse retten, hvor net at Bierum ved at oppynte hans urigtigheder, idet han vil melde, at han ikke har opholden beviselighedernes førelse med nogen protokollation og dog alligevel så længe ... tiden med slige af ham ad protocollum bragte unyttige protokollationer og dermed vist sig imod forordningen ganske temere at have handlet, hvilket med alt man overlod i dommerens skønsomhed.

Hvor da for retten fremmødte Christen Frølund, som vandt således, at han blev begæret af hr. Peder Vinding i året 1740, at han ville afhente noget rug til mr. Bierum hos Christen Pedersen i Hovborg med bem.te Bierums egne heste og vogn, så kunne vidnet få de tvende skp. rug med, som ham af hr. Vinding var lovet. Derpå vidnet svarede ja og straks derpå om anden dags morgen gik vidnet til Gravengård, hvor ham af mr. Bierums søn navnl. Søren heste og vogn til rugens afhentelse i Hovborg blev leveret, og da vidnet kom til Hovborg, blev ruget, efter at vidnet havde leveret fra sig den missive, som han fra hr. Vinding til Christen Pedersen havde, han strajs tilmålt

og leveret, neml. til mr. Bierum 1 td og til vidnet 2 skp. rug, som var til hobe 10 skp. rug; da Frøelund foranførte ti skp. rug på vognen havde fået, kørte han dermed ind i mr. Bierums gård Gravengård, stod af vognen, gik ind i mr. Bierums stue, hvor mr. Bierum sad og spiste, og sagde til vidnet med de ord, Velkommen, min gode Frøelund, nu kommer I ret tilpas, bad vidnet så, han ville sætte sig ned og spise noget mad, som og skete. Noget derefter sagdede nr. Bierum til sine folk, at de skulle skynde sig at køre ned til møllen med ruget, neml. den tønne, som vidnet fra Hovborg tilførte ham, derhos sigende til vidnet, Nu kan I få eders tvende skæpper med til møllen, som og skete. - Bierum tilspurgte vidnet, om han kunne sige med sandhed, det Bierum nogen sinde af hr. Peder Vinding haver hørt, Bierum af ham at have begæret enten at låne, borge eller køb e rug til sig i Hovborg eller andre steder. Vidnet svarede, at han både så udi missiven fra hr. Vinding til Christen Pedersen, at hr. Vinding sagde god for det rug, som både mr. Bierum og vidnet skulle have, som og ved, at hr. Vinding har betalt rugen, som Christen Pedersens kvittering udviser, og ydermere forklarede vidnet, at han ofte havde hørt, at hr. Vinding havde sagt til vidnet, at sr. Bierum havde begæret af ham, at han ville fly ham noget rug enten til låns, om han det selv havde, eller og fly gham det hos en anden og derfor selv sige god, som og skete, som forhen afvundet er. 2) Tilspurgt, om han kan sige med sandhed og uskadt samvittighed, Bierum nogen sinde har begæret rug hos hr. Peder Vinding til ham, neml. til Bierum, at borge, låne eller købe nogensteds, og endelig om han haver [= > AO2 328] hørt det af Bierums mund eller og arf Bierum at være tilstået, hr. Peder Vinding til ham ville låne, borge, købe eller sige god for ham nogensteds. Vidnet ville, siden dette ej kan mindes at have hørt sådan begæring just af mr. Bierums egen mund, henvise til sit forhen aflagte sandfærdige vidnesbyrd. - Han aflagde ed.

Og som Ravn alt, hvis hr. Vindings saggivelse første dag, da sagen har fået lov at komme i rette, melder om, håber nu at være bevist, så bliver Ravns påstgand nomine principalis til doms at sr. Bierum bliver tilfunden at betale saggivelsens summa samt hans udgifter ved denne hans fordrings inddrivelse, hvilke ... duplique på den sagsøgtes idag forventgede replique herpå starans før sagens udagering skal vorde specificeret, ventgende herpå til bestemte tid dom. - Bierum ville forhåbe, at sr. Ravn efter rettens kendelse idag 4 uger ville behage at legitimere sin principals fordring efter den gjorte begæring, det Bierum nogen sinde har tilsagt ham at betale 4 rdl. for en tønne rug, eller hvad der anlediger ham så meget for tøndens at fordre, siden han med en del brevskaber ligesom vil oplyse, hvad ruget 1740 her i herredet såvel uden og i fyrstendom Slesvig; og så længe skligt ikke sker, bliver vel og sådan fordring, han prætenderer, uefterrettelig; desuanset og for at vise, Bierum ikke til proces eller vidtløftighed inclinerer, ligesom han og ved ubeføjet søgsmål er angrebet, så erbyder han sig, som forhen til hr. Peder Vinding sket er, at betale á tøndens forr så meget kan restere 3 rdl. 2 mk. og det straks hvad dag og tid hr. Peder Vinding behager samme at modtage. Tillige og den med rette resterende offer; derfor lhan hr. Peder Vinding under forsegling med derhos følbgende åben seddel er bleven tilsendt og Bierum igen i alt dito offer ubrudt tilbagesendt, ligesom det og endnu hos Bierum befindes og herefter i retten skal vorde fremlagt, om den gode mand ikke endni skulle finde sindet samme tillige med rugets betaling som meldt uden videre proces at modtage. Ville så håbe, sr. Ravn sig derpå ville erklære, til eller fra. Og hvis bierums gørende tilbud ikke skulle finde bifald, inhererer han sit forrige begæring, og skulle han imod håb derudi findes vægerlig, da af retten lovbilligen at opponeres. Imidlertid forbeholdt Bierum sig på sin side, hvad lovlig bør. - Ravn gentager, hvis idag passeret er, hvorved han formoder på sin side at have efterlevet den idag 4 uger afsagte kendelse, med formodning, at retten ifølge loven pag. 50 art. 7 ville imponere modparten at entholde sig slig vidtløftige unyttigheder. Og på det at ej på denne side ej dertil skal gives nogen alnedning, så og for at vise alverden, at hr. .Vinding ej er inclineret til proces med videre, som han er beskyldt for, så offerer Ravn i denne dag uden foregående

stævнемål, at imodtage sr. Bierums beviseligheder og demonstrationer til doms, således at sagen endnu idag til doms kan vorde optagen og tilendebragt, og ydermerer offererer at efterlade sr. Bierum alle de i og under denne sag til denne dags dato anforårsagede processens omkostninger, på det og alene at denne sag kan befordres til endskab. Men skulle disse tilbud ikke af sr. Bierum idag in continenti vorde imodtagen og fyldestgjort, reserverer man i kraft af loven, at de ej skal være citanten til nogen præjudice, men som uoffererede. Ravn ville altså ej alene afvartge sr. Bierums kategoriske svar, til eller fra, men endog i det øvrige submittere sig rettens assistance. [=> fol. 376] - Monsieur Ravns tilførte tilbud skulle vel have et skin af ... og sagens endskab, men siden han ved, at det er mere end gørligt for Bierum idag at modtage eller prstere, såsom behøvende vidne i sagen i visse tilfælde ej er til stede, men lovlig vil indstævnes sin bevidste sandhed på spørgsmål at udsige, så årsagen Bierum ikke alene eftersom sin formenende acceptable gjorde tilbud ej har kunnet finde sted hos sr. Ravn, ikke alene at begære ham udrtog af de originale dokumenter, her idag er vorden fremlagt, til besvarelse, tillige hvad idag 4e uger passerede samme at besvare, udi 6 uger, at han imidlertid både kan nfå de vekslede breve forsynet således i retten til oplysning kan fremlægges, vidner stævnet så vel vedkommende alting og deraf dependerende at anføre, det han formoder ej af retten blev nægtet. - Ravn inhererer sit forrige og i særdeleshed lovens pag. 50 art. 7. - Retten resolverede således, at siden sr. Otto d. Bierum beråber sig på kontrastævning til dokumenters producering med videre til sagens oplysning har funden fornøden at føre, altså kunne retten ham ikke sligt nægte. Opsat til [15/11](#).

fol. 376:

Det notarialinstrument, Peder Vinding har ladet producere i sagen ctr. Otto D. Bierum: På begæring af velærværdige hr. Peder Vinding i Præstkær er følgende dokumenter under et notarialinstrument vorden forfattet:

Otto Diderich Bierum fået rug efter missive af 9. juni 1740, rug 2 tdr., den 11. juli Otto Diderich rug 1 td.

Et brev fra hr. Ancher Svenstrup i Hygun af følgende indhold: Velærværdige hr. Vinding, hjtærede ven og broder. til tjenstlig gensvar på hans gjorde forespørgsel meldes, det i året 1740 havde jeg en del rug at afhænde, vel henimod 100 tønner, da jeg fra den 2. juni bemeldte år til 7. juni bekom for tonden 5 slettedaler og fra bem.te 7. juni exclusive indtil så længe jeg havde 1 skp. at udvære, for hver tønne 4 rigsdaler, som min boger over, hvad der kom af loftet hver dag og til hvem klarligen viser til behagelig eftersyn, om forlanges. Desuden var der de her i som ... og kunjne jeg gerne, om jeg have haft det, i samme tid solgt 100 tønner til for samme pris, siden jeg hver dag i lang tid var overløbet af folk fra Ribe, som ville give og gav mig, så længe jeg havde noget, hvad jeg ville begære; dette altsammen at være i sandhed, om broder kan have bnoget tjeneste deraf, tilbyder jeg, når og hvor forlanges, at bekræfte med min ed og fremvise min tilforladelige journal. I det næst kærlig hilsen (etc.)

Et dito fra seigr. Jørgen Ravn af Tørninggård sålydende: Velærværdige (etc). På Derees velærværdigheds meget ærede af igår dags dato meldes angående rugpriser i året 1740 i ydmygst gensvar, at alt hvis jeg havde at sælge ommeldte 1740 fra 3. juni samme år at regne, som ungefær er 50 tønner, blev bortsolgt delt for ... dels for 3 mk. danske 4 sk. danske og dels for 3 mk. danske 9 sk. danske skæppen hjemme udi mit eget hus, så jeg omsider og forinden indavlingens tid samme år ikke havde en skæppe at sælge, ihvorvel jeg blev om rug af adskillige rekvireret og offereret højere pris, om jeg nogen havde haft at sælge, hvilket herved efter begæring udi ydmygste gensvar meldes og i erfordrende fald edelig vil være gestændig. (Hilsen). [=> AO2 330]

Et dito fraseigr. Simoni Madsen i Vejen mølle, hvis indhold lyder som følger: -- Til gensvar på eders indløbne missive tjener dette til efterretning: at jeg i året 1740 solgte rog til pinsefest for 1 mk. 12. sk. og så til 1 mk. 14 sk. og siden 2 mk. 8 sk., og så noget til Estrup bønder borget ud for 2 mk. og endnu ubetalt, da til sidst i juli og i august har jeg fået for skæppen 3 mk, og så har jeg kåbt her ved min dør og given 23 sldlr. for skæppen eller given 20 sldlr og 21 sldlr. til at hjælpe fattige her i egnen med, som ellers skulle haft creperet. Men en del deraf er til mig endnu ubetalt, som Gud vil betale, hvilket jeg altid kan være gestændig med mange, som har handlet med mig at være i sandhed og oprigtighed. Jeg forbliver --

Opskrift. Velærværdige og vellærde hr. Peder Vinding -- af Præstkær. En kvittering fra Christen Pedersen i Hovborg for 10 skp. rug. For de ti skæpper rug, som hr. Peder Vinding flik af mig sidst forleden i august og degnen Christen Frølund afhentede med Otto Diderichs heste og vogn haver han betalt mig 6 slettedaler een mark, for hvilken ham hermed tilbørlig kvitteres. Hovborg, den 29. oktober 1740. Christen Pedersen.

2 offerregistre, hvorudi fandtes uafskreven for Otto Diderich og hustru: pinseoffer 1740, juleoffer dito år, påskeoffer 1741, pinse og juleoffer dito år, påskeoffer 1742 og pinseoffer samme år.

Dette, som forskrevet står, er efterset og således i alle måder rigtig befindes, hvilket jeg hermed under min hånd og segl tilstår og bekræfter. Datum Bobøl d. 24. sept. 1742, J. H. Utrup, herredsskriver i Gørding-Malt herred.

Læst i retten på Gørding-Malt herredsting torsdag den 4. oktober 1742 og befandtes i alle måder conform med hoveddokumenterne.

AO2 330:

Torsdagen den 11. oktober 1742:

For retten indfandt sig Søren Jensen Egtvad af S. Holsted ctr. onsieur Schuurmanner betræffende kaution for hundrede rigsdaler, Henrik Schuurmann blev tildømt at betale til Christianshavns kirke, foruden 58 rdl. prætenderende sallarium. - Jørgen Schuurmann mødte på brødrenes vegne og påstod, at sr. Egtvad aldrig skal godtgøre, legitimere og bevise han at have haft eller har ringeste føje dem søgsmål at påkaste, såsom han gerne kunne føet sølvet til håndfået pant for de 158 rdl. til sagens uddrag, men som han excuserede sig ej i mangel af fast lås og lykkelse at turde have det i sit hus, [=> fol. 377] at det ej af andre mennesker skulle blive ham bortstjålet, og begærede, det måtte forblive i Schuurmannernes forvaring i deres hus under hans og deres forsegling. Brørdrene vil gerne lade sølvet deponere i herredsfogedens hus, når Egtvad følger med for der at åbne skrinet. Hvis herredsfogeden ikke vil modtage sølvet, reserverer brørdrene sig al ret imod Egtvad for unødigt ibragt bekostning, eftersom de da er nødtvungen til at bevise Egtvad, at han har begæret sølvet at måtte forblive under Schuurmannernes forvaring og hans forsegling til satgens uddrag. - - Hvis herredsfobeden ikke skulle ville påtage sig sølvet at modtage, kan det måske deponeres hos sr. Lorentz Hansen i Foldingbro eller sr. Termann Madsen på Nielsbygård. - Sagen optaget til dom.

fol. 377:

Sentence udi den sag således for retten afsagt: Eftersom sognepræsten for Føvling og Holsted menigheder velærværdige hr. Jørgen Fogn i Bækbølling befindes ej aleneste lovligen her til retten at have indstævnet en del husmæld og huskvinder af Føvling sogn, formedelst de ikke har villet gøre ham den høstdag, som loven befaler, neml. Jens Andersen og hustru i Astofte, Hans Christensen og hustru ibm., Mads Christensen og hustru af Føvling, Niels Madsen og hustru af Bobøl, Søren Mathiassen og hustru ibm., Birthe Simonsdatter af Stenderup samt Jep Østergaard og hustru sammesteds, men endog ladet de udeblevne den dem af retten givne lovdag lovligen forkynde, så har dog ingen af forbemeldte husmæld og -kvinder, som siden mødte i retten, kunne sige eller bevise at have gjort og forrettet samme af præsten påankede og forsømte høstedege, alene siger, at de gerne efterdzgs vil gøre dem, når de derom en dag eller to tilforn måtte vorde vidende om, når præsten [=> AO2 332] ville have dem, som akten nærmere udviser; desårsage velbem.te hr. Jørgen Fogh udi indlæg af 30. aug. 1742 påstår, at bemeldte husfolk i allermindste vorder tilfunden efterdags at gøre ham den i loven anbefalede høstdag, men endog at de for modvillig udeblivelse, da de derom betids var advaret, at mulkteres og betale processens omkostning. Altså efter slig sagens beskaffenhed vidstes ej rettere herudi at kende og dømme, end at imdbem.te husmænd og kvinder jo pligtig er og bør gøre deres sognepræst den høstdag, som loven pag.302 art 5 (DL 2-12-5) allernådigst befaler, uden ringeste undskyldning, når de derom en dag eller to tilforn er advaret, hvilket og af præsten bør ske; og som de selv ved deres modvillige udeblivelse har forårsaget denne proces, så bør de for slig modvillighed at bøde til Føvling sogns skolekasse pro persona 4 sk. danske og ligeledes udi processens omkostning hver otte skilling danske, alt femten dage efter dnne doms lovlige forkyndelse under nam og exekution udi deres bo og redeste midler, hvor findes efter loven; og dersom de efterdagss åskulle findes modvillige herudinden, må de vente sig større straf, om påklages ---

AO2 332:

Torsdagen den 18. oktober 1742:

For retten fremkom Morten Jepsen af Sønder Holsted, som forestillede to kaldspersoner, Jep Mortensen og Niels Mortensen, begge af Sønder Holsted, som oplæste en kaldsmemorial sålydende: - - Morten Jepsen af S. Holstged indstævner Karen Pedersdatter med lavværgе tjenende hos Anders Nielsen i Nørre Holsted for saggivelse at modrtage og i fornøden tilfælde for vidner at påhøre betræffende, at I for rum tid siden skal have ladet eder leje og fælste til at gå i Moren Jepsens tjeneste til næstafvigte Micheli, men ikke efter sådant lejemål og eders tjenestes tilsigelse eder dertil har villet indfinde. - Forberørte varselspersoner forklarede, at de har forkyndt varslet for Andreas ielsens bopæl i Nørre Holsted, hvor den indstævnedede Karen Pedersdatter sig opholder eller tjener, og der sammesteds talt med Anders Nielsens hustru Anne Christensdatter. Karen Pedersdatter med lavværgе var ikke mødt. Lovdaget til [2/11](#).

Torsdagen den 25. oktober 1742:

fol. 378:

Hofjægermester Bachmann ctr. Otto Diderich Bierum ang. den norden til Franchelvad beliggende engkrog. - Bierum fremkom og fremlagde en af Gørding-Malt herredsret udstedt tingsvidne de dato 30. august, det den ommeldte norden til Franchelvad beliggende engkrog af Bierum har været under brug og brugt er i en del åringer, siden han til Gravengård ankom, og at samme brug straks i begyndelsen at være kirkens patron hr. hofjægermester Bachmann tilkendegivet og indklaget af Anders Gravengaard, som den vedliggende kirkeeng i fæste havde. Ifald dito krog under kirkeengen havde henhørt, han da samme da at ville forsvarz, eftersom han ingen skel mellem Gravengårds eng og kirkeengen var bevidst. Item bem.te engkrog ham ej af hr. hofjægermesteren blev forsvaret under kirkeengen at henhøre, mindre ommeldte brug af ham påtalt, og endelig at dito krog, siden den en del åringer af Bierum til brug er bleven bortlejet år efter anden i nogle år, vide pag. 40, 41, 42, 49 og 50, der ialt i retten begæredes læst, påskreven og akten, så vidrt med rødkridt insigneret og understreget findes tilført. Som og skete og lyder folio 379. Ydermere bevises med dito tingsvidne, at Anders Gravengaard alene har været en fæstehaver så vel af Gravengård edens ager og eng som og af kirkeengen Brørup kirke tilhørende i Gravengård mark beliggende, og at han det første neml. Gravengård er bleven i fæste forundt af daværende ejer hr. oberst Brochdorff og bemeldte krieeng af daværende kirkens patron hr. kancelligår og amtmand Jørgen Scheel Due på Sønderkov, samt at begge dele, kirkeengen såvel Gravengård ham at være forundt til brug på en tid sig samme i så måde at antage. Desuden bevises, at der ikke var nogen klarlig skel at se mellem Gravengård eng og bem.te kirkeeng, desårsage fire uvillige mænd - - som rette skel skulle granske og skelpæle nedslå, på det enhver kunne beholde sit ejendom uden strid, hvilke straks skulle være sket, før end noget af dens afgrøde blev slaget og Anders Gravengaard sig samme benyttede. Dette foranførte i alt blev på begæring læst, påskreven og akten tilført, så vidt med rødkridt understreget findes og tillige insigneret på pag. 52-55 og lyder fol. 379 et 370. - Sr. Nicolaj Ravn overlod til rettens lovforsvarlige omgang, om det sr. Bierum kan vorde tilladt specialiter her og der ud af et af retten og protokollen udfærdiget instrument at få protokolleret det, han efter egen behag synes at være ham til faveur, og udelade det, som ventel. er snor(?) ret imod ham selv, eller og om han ikke er skyldig i det fremlagte dokument, såfremt han noget deraf akten vil have insereret, ganske og aldeles og ikke specialiter at lade protokollere, det man urgerer og påstår, og i vidrig fald protesterer imod al præjudice og omkostning, om noget ulovforsvarligt i så fald vorder forhandlet. - Bierum for ikke at opholde retten agtede unødigt sr. Ravns til[=>AO2 334]førte og gørende påstand, som ikke har nogen harmoni, og desudenaf retten som billigt forhen er tilladt, hvorfor Bierum refererer sig til alligerede beviser og fremlagte tingsvidne, hvormed godtgøres, han sin possession, hævde og brug at have legitimeret, som og at Franchelvad ikke for skel imellem Gravengård eng og kirkeengen er eller været haver at anse. Thi skulle vadet våren skel og skilsmisse mellem Gravengård og kirkeengen, havde den været klarlig nok at se og uforvunden at fire mænd -- skulle anden skel granske. Efter hvilken beskaffenhed Bierum vil formode og påstå, den norden til Franchelvad ved kirkeengen beliggende engkrog Gravengård vorder tilfunden, lgesom den med rette derhen og under hører. Alt dette uanset kan hr. hofjægermester Bachmann som nuværende kirkens patron lovl. bevise og godtgøre efter lovl. omgang, at der siden den 2. juni 1699, da fæstebrevet af daværende kirkens patron oftmeldte hr. kancelliråd og amtmand Due er under egen hånd og segl udgivet på kirkeengen til Anders Gravengård, at Franchelvad efter lovl. advarsel til vedkommende er bleven udset og fastsat at skal være rette skel mellem titbem.te Gravengård eng og kirkeengen, skal den disputerede

engkrog den gode herre gerne være cederet, ligesom den er liden og ringe af inportance at holde proces om. Imidlertid ville Bierum afvarte, hvad hr. hofjægermesteren behager på sin side at føre og fremlægge lade, og forbeholdt sig alle lovens beneficium og velgerninger, så vidt af denne sag dependerer. - Ravn inhererede sin forrige begæring og protest angående de her og der af et dokument fremlagte protokollation, hvornæst han refererede sig den den idag 4 uger afsagte kendelse, hvillken hverken dominus judex eller modparten kan igentage uden en åbenbar nullitet at begø, formedelst hvilken modparten er bleven injungeret idag sine beviseligheder at producere og sit endelige irettesættelse at gøre, hvilket dog tildels er bleven tilbageholden. Thi vil retten behage sr. Bierums lhovedstævнемål at perlusterere, da skal klarl. befindes, at han vel har stævnet for doms erhvervelse på det omdisputerede engplain som og på den af ham ommeldte skyldige, der høet skal have bortført og dog alligevel sådan irettesættelse idag såvel efter hans eget hovedstævнемål som rettens afsagte kendelse har tilbageholden, per consequence frygter han for hans egen sag, da han i så måde er bange for såvel efter egen offerte ved hovedstævнемål som rettens derpå følgende kendelse. Thi urgerer Ravn såvel i kraft af samme hovedstævнемål som rettens derpå følgende dom, det sr. Bierum pligtig [= > fol. 379] og skyldig er straxen og incontinenti sådant sin irettesægttelse efter egne ekstraherede stævнемål og derpå følgende rettens kendelse at gøre og præstere eller og sig samme som ufinderet og ugrundet aldeles og straxen at binde ved sin egen kappe. Skulle nu ikke sr. Bierum nu ikke straxen finde sig inclineret eller og retten ham sligt ifølge sin kendelses afsigt injungere, præstere Ravn nomine domini principalis såvel impod al omkostning som skade og ophold med hvis videre deraf kan flyde, således at hans hr. principal i eller under sagen ingen slags præjudice kan tilvokse, og i mangel af sådan begærte rettens assistance, begærer Ravn under forrige reservation sagen under opsættelse i 6 uger til sagens videre tarv og imidlertid reserverer competencia et reservanda. - Bierum refererede sig til sin forhen lovbiligt tilførte og agtede ganske unødige mons. Ravns vidtløftig tilførte at besvare for denne sinde, men afvartede, hvad hr. hofjægermester agter at føre og fremme, som han formener der kan hjemle ham engkrogen mod de af Bierum førte beviser under kirkeengen at skulle henhøre. - Opsat i 6 uger, som er den [6/12](#).

fol. 379:

Det af den foran på fol. 378 citerede tingsvidne insigneret er på pag. 40., 41, 42, 49 og 50 (afhøringen af Anders Gravengaards enke og datter).

Det af ovenmeldte tingsvidne på dens pag. 52-55 anførte (de to fæstebreve).

Torsdagen den 8. november 1742:

Udi det på hofjægermester Bachmanns gods i Føvling sogn, Halleskov by af Casten Christoffersens hustru Cathrine Nielsdatter forøvede drab på hendes barn Niels Castensen, som lå i svøb ungefær 15 uger gammel, hvilken moderen Cathrine Nielsdatter natten mellem den 25. og 26. oktober sidst afviget havde at huset udbåren og grueløs på hovedet nedsat og druknet i en kildebrønd straks ved deres iboende hus, fremmødte for retten herredsskriver Jens Hellesen Utrup af Bobøl, som for det første producerede en fra stiftsbefalingsmand og amtmand von Gabel nådgunstig resolution på en af

Utrup på hofjægermesterens vegne underdanig indgiven memorial, som autoriserer og anbefaler Utrup som actor sagen at føre og sr. Otto Diderich Bierum på Gravengård som ikke alene delinkventindens forsvar men endog for hendes mand zt svare, om han i sagen måtte findes impliceret som og frihed for det stemplede papir og retens gebyr etc., hvilken resolution og autorisation blev efter begæring i retten læst, påskreven og lyder folio 381. Hvornæst af bem.te Utrup for det andet fremlagt en stævning (fol. 381). Videre for det tredie producerede Utrup Cathrine Nielsdatters egen bekendelse og udsigende i det forhør, som af rettens middel i 2 mænds nærværelse blev holdt den 26. oktober i Troels Laursens hus i Halleskov, samme Utrup begærede læst (fol. 381). Og særdeles at retten, nu attrer ville, da Cathrine Nielsdatter står fri, uden tvang, bånd og fængsel for kongens ret, tage hendes tilståelse på bem.te hendes bekendelse, og når sligt var sket, ville han videre fremme sagen efter hans stævнемåls indhold. Som og skete og af hende blev tilstanden, hvorefter delinkventinden Cathrine Nielsdatter blev af Utrup tilspurgt:

1. Om hun ikke næstafvigte 26. oktober udi Troels Laursens hus bekendte og tilstod udi en del folks overværelse, at hun en gang tilforn, før drabet skete, havde været på vejat ville drukne eller omkomme sit barn, hvortil hun svarede ja.
2. Hvorfor samme hendes onde forsæt ej skete, og hvem sligt afværgede. - Svarede, hendes mand tog hende ind af forstuen, så vidt hun var kommen på vejen, og sagde, hun skulle gå ind og sætte sig for ilden med barnet, og tilmed var det i morgenstunden.
3. Om hun ikke engang var gangen til Stenderup udi et ærinde, imidlertid hendes mand var hjemme og skulle have opsyn med barnet, hvorledes hun da ved hjemkomst forefandt det. - Svarede: hun syntes, barnet var sket uret, såsom der var slaget rebler i ansigtet ligesom af et ris.
4. Om hendes mand nogensinde har taget dette sal. barn og smidt det på gulvet til stuedøren. - Svarede, hun havde det ikke set, men syntes, da hun var kommen fra Stenderup som meldt, eftersom det befandtes skiden i ansigtet af skarn og tørvesmuld.
5. Om hun har sagt til hendes mand, dersom han ikke ville entholde sig fra at hade barnet, ville hun gøre det, han skulle fortryde. - Svarede ja.
6. Hvad han dertil svarede. - Svarede, at han sagde til hende, hun kunne gøre, hvad hun ville.
7. Om hendes mands hårde forhold mod barnet var alene årsag til denne forøvede gerning. - Svarede, det var såvel årsag som anden deraf flydende ond indskydelse.
8. Hvor længe og hvor ofte sådan forhold sig havde tildraget, at hendes mand hadede barnet. [=> fol. 380] - Svarede, ungefær 14 dage før drabet skete, og at hendes mand var ude at tjene til næstafvigte Micheli.
9. Om hun var uden vid og forstand, da hus ligt forøvede. - Svarede, hun vel havde hendes forstand, men var sket i vildelse, fordi manden hadede barnet som meldt.
10. Om det, hun denne gerning forøvede var jomere af bitterhed end desperation. - Svarede, årsagen til denne forøvede gerning var denne, at manden hadede barnet som meldt.
11. Om manden og hun var uenige enten aftenen tilforn, eller om de havde skændtes udi sengen, som de lå, og hvad de da skændtes om, om det var for barnets skyld eller anden årsag mellem dem selv. - Svarede nej, der var ingen uenighed mellem dem, som spørgsmålet formelder.
12. Da hun rejste sig denne gerning at forøve, om hendes mand da var vågen og hørte eller fornam, at hun gik ud og tog barnet med sig. - Svarede, hendes mand var vågen, da hun gik, men vidste ej andet, end hun lagde barnet ved hendes moder(?), som hun sagde for ham.
13. Om nun, før hun gik ud af døren, sagde noget, som kunne ... Carsten Christoffersen tanke

- om, at hun sådan ugudelig gerning ville forøve. - Svarede nej.
14. Om hun ikke var frygtsom at klage for nogen, det hendes mand var ond og hadede barnet, fordi hun va bange, han skulle få det at vide igen. - Svarede ja.
15. Årsagen, hvorfor hun var bange. - Svarede, hun frygtede, det skulle give ond forligelse mellem dem.
16. Endelig blev delinkventinden ydermere tilspurgt, om hun ikke i alle måder tilstår det den 26. oktober tagne forhør, ligesom den i rettener oplæst og samme i munde fører, hvortil hun svarede ja, hun tilsto den i alle måder.

Og til desto ydermere bekræftelse aflagde disse forbem. te to mænd, som var ved forhørt, deres ed inden retten, at det forholdt sig således, som forhøret i munde fører.

Før end videre blev foretaget, begærede Utrup de 4 synsvidner fremkaldt, neml. Toer Christensen, Thomas Jensen og Ole Pedersen i Halleskov samt Niels Jørgensen af Astofte, som tilspørges:

1. Hvor de fandt barnet. - Svarede, udi en liden kilde ved Thoer Christensens toftedige.
2. Når det blev funden. - Svarede, ved solens opgang næstafvigte 26. oktober.
3. I vad tilstand det blev funden. - Svarede, barnet stod grueløs på hovedet i brønden svøbt med hænderne løst.
4. Om der var at se enten såremål eller nogen ringeste tegn, blå, gul eller grøn af noget slag eller stød på legemet, som kunne være barnet tilføjet enten ved det, at det var styrtet udi brønden, eller og før det blev nedstyrtet. - Svarede, der var ingen såremål at se, andet end den var kvalt af vandet i brønden, - hvorefter de aflagde deres ed.

Hvornæst Utrup bad, retten behageligen ville fremkalde samtlige tilstedeværende vidner - -

1. og 2. vidne, Troels Laursen og hustru Mette Andersdatter:

1. På hvad tid om natten ungefær Cathrine Nielsdatter kom ind i vidnernes hus. - Svarede begge, ungefær ved midnats tider.
2. Hvad delinkventinden Cathrine Nielsdatter sagde, da hun først kom ind. - Svarede, hun slog hænder og armene sammen og klagede sig med grædende tårer og sagde, Jeg har sat mit barn i kilden i den kolde vand.
3. Hvad vidnet gav hende til svar derpå. - Svarede, de beklagede hende at have gjort sådan gerning, da delinkventinden begærede af Troens Laursen, at han ville besørge præsten hentet til hende.
4. Om vidnerne gik bort at erfare, om det var sandt, Cathrine Nielsdatter sagde, og hvordan videre den gerning blev åbenbaret. - Svarede begge nej, de gik ikke til brønden, såsom Cathrine Nielsdatter sagde for dem, barnet var allerede død. Men manden Troels Laursen gik til naboerne der i byen og samlede dem tilsammen for at bevogte delinkventinden, mens han gik til præsten for hende, som og at give vedkommende det til kende.
5. Hvor og af hvem barnet blev funden og dessen omgang, om det i brønden befandtes stående på hoved eller fødder, samt hvad positur og tilstand vidnerne fandt barnets døde legeme. - Dertil Troens Laursen salene svarede: da han igen hjemkom, gik han til brønden og fandt barnet grueløs nedsat på hovedet.
6. Om delinkventinden ikke næstafvigte 26. oktober udi deres hus eller andensteds har bekendt

- og tilstået, at hun tilforn, førend drabet skete, havde været på veje at ville drukne eller omkomme sit barn. - Svarede begge ja, det var således, som spørgsmålet indeholder.
7. Om vidnerne ikke har hørt årsagen, hvorfor slig hendes onde forsæt ej skete, og hvem sligt afværgede. - Svarede begge, de havde hørt af delinkventinden, at hendes mand havde afværget det.
 8. Om vidnerne har hørt af delinkventinden, hun for nogen tid siden udi et [=> AO2 338] ærinde var gået til Stenderup, desmidlertid hendes mand skulle have opsigt med det sal. barn, i hvad tilstand hun for dem har berettet ved hjemkomst forefandt det. - Svarede begge, at delinkventinden for dem har sagt, at barnets lintøj om hovedet var skiden og våd og ligesom i ansigtet og på fingrene slaget med et ris.
 9. Om delinkventinden nogensinde har klaget eller sagt for vidnerne, det hun havde truet og sagt til hendes mand, at dersom han ikke ville forlade at hade barnet, ville hun gøre det, han skulle fortryde. - Svarede begge endrægtelig ja, det havde de hørt af hende.
 10. Om hun ikke for vidnerne har sagt, hvad hendes mand dertil svarede hende. - Svarede begge, at delinkventinden havde sagt for dem, at hendes mand dertil havde svaret, Det kan du gøre, hvad du vil.
 11. Om vidnet nogen sinde har hørt af delinkventinden eller andre, at Carsten Christoffersen har taget det afdøde barn og smidt det på gulvet til stuedøren. - Svarede begge, at delinkventinden vel havde sagt til begge vidnerne, det hendes liden ved manden avlede pigebarn gl. 3 år førstkommende Martini har sagt for delinkventinden, at faderen udi hendes fraværelse engang tog det sal. barn og smed det på gulvet ved døren.
 12. Om vidnerne ikke har hørt af delinkventinden eller andre sge, det hun ikke turde klage for nogen, at hendes mand hadede barnet, fordi hun frygtede, han skulle få det at vide igen, af hvad årsag hun derfor var bange. - Vidnerne svarede, at delinkventinden vel havde sagt for dem, at hun turde ikke klage for nogen, det hendes mand hadede barnet. Videre forklaring kunne de ikke gøre på det spørgsmål.
 13. Om vidnerne som naboer havde før gerningen hørt Cathrine Nielsdatter klage derover, at hendes mand ej kunne lide barnet, men at han slog og hadede det, item om han nogensinde havde udladt sig med sådanne ord, somm i nogen måder kunne udtydes til barnets livs skade. - Vidnerne svarede, efter drabet var sket, havde delinkventinden vel sagt for dem, at hendes mand ej kunne lide barnet, men at han slog og hadede det.
 14. Om vidnet nogen tid før gerningen havde hørt spargement eller vidste, at mandenn Casten Chrisoffersen nogen tid havde gjort Cathrine beskyldning for utroskqab i hendes ægteskab med ham med andre mandspersoner, og om hvem, eller og om de har levet uforligel. med hverandre. - Vidnerne begge svarede, det vidste de intet af at sige.
 15. Om vidner vidste at sige enten selv øjensynl. at have set eller efter rygte og klage hørt, at manden Casten Christoffersen handlede ilde og ukristelig med det afdøde barn. - Svarede, det havde de ikke set eller hørt videre, end forhen afvundet er.
 16. Om vidnerne som naboer, der blev ved Cathrine Nielsdatters indkomst opvakt af søvne, hørte nogen råb udi Tobøl mose, item og når Casten Christoffersen kom til dem, eftersom det var troligt, at sådan en gernings bekendtgørelse alarmerede og forårsagede tumult om nattetide hos nærværende og hosboende. - Svarede begge nej.
 17. Hvad manden Casten Christoffersen sagde, da han kom til dem, og hvorledes han sig da anstillede. - Svarede, han kom ej til dem, og derfor ej spørgsmålet videre kunne besvare.

Efter hans excell. von Gabels højbydende nådige ordre og anbefaling Otto Diderich Bierum ved

retten var til stede som forsvar for delinkventinden og hendes mand og havde anhørt, hvis af sr. Helleesen mod dem er fremlagt og lquæstioneret, fandt Bierum sig forårsaget at tilspørge de tvende af nr. Helleesen quæstionerede vidner:

1. Om de har hørt deres udsagte vidne Casten Christoffersen betræffende af andens mund delinkventindens, hvortil vidnerne svarede nej.
2. Om de enten selv var bevidst eller af anden hørt haver undtagen af delinkventinden, at hendes mand Casten Christoffersen med hans omgang imod barnet at være utilbørl. eller ukristelig, som kunne forårsage delinkventinden denne begangne drab, itemm om de vidste ham at være [= > fol. 381] skyldig til drabet eller i gerningen vitterlig i nogen måde. - Vidnerne svarede nej.

Utrup på mr. Bierums tilførte replicerede, at der er vel ingen af vidnerne der kan illustrere, hvorledes Casten Christoffersen har omgåedes med sit sal. barn, bedre end hans kone. Og beror så med videre besvarelse derpå, indtil sagen til doms vorder ageret.

Hernæst fremstod 3. vidne Niels Sørensen, 4. vidne hans hustru Martha Pedersdatter, 5 vidne Thoer Cjristensen, 6. vidne Anne Stephansdatter, 7. vidne Thomas Jensen, 8. vidne Mette Hansdatter, 9. vidne Maren Lauesdatter, 10. vidne Ole Pedersen, 11. vidne Margrethe Jesdatter og 12. vidne Christen Nielsen, alle af Halleskov, som efter at spørgsmålene for dem var oplæst, eenstemmig svarede og efterfulgte de tvende første vidners udsigende, navnl. Troels Laursen og hustru Mette Andersdatter, i alle ord og meninger, såvel på de af citanten som kontraparten gørende spørgsmål i alle måder, hvorefter de aflagde ed efter loven.

Siden natten påtrænger og sagen allerede af de afhørte vidner grundig nok at være oplyst, så eragtede Utrup unødigt flere vidner at føre sagen til rolongation og for omkostning at spare, men alene efter hvis idag passeret er, begæred tignsvidne beskrevet tilladt og sagen til gørende irettesættelse og hvis nødig eraftes at føre, måtte opsættes i 3 uger. Hvilket ialt og var Bierums begæring. [29/11](#).

fol. 381:

Peder Sørensen Smed(?) i Nørnbølling lod idag førswte gang gøre tinglysning efter hans fire bæster, neml. en sorteblå hest 5 år, en blåskimlet hoppe 6 år, en sort hest 7 år og en blegbrunblisset hoppe 10 år gammel, hvilke forbemeldte fire bæster ham af Nørnbølling mark natten mellem den 30. og 31. oktober er frakommen, om nogen kunne give forklaring om, hvor samme var at bekomme mod billig betaling.

Den i drabssagen ergangne resolution fra hans excell. von Gabel her foran på folio 379 citeret angående, husmand Casten Christoffersens hustru Cathrine Nielsdatter har fattet så ond og

ugudfelig tanker at drukne ... hendes barn og derpå straksen åbenbaret det til hendes naboer, som nun nu for herredsfogeden og tiltagne synsmænd har tilstanden gerningen med de omstændigheder, at hun havde greben til slig desperat resolution, formedelst manden hadede barnet, hvilket han nogenledes har vedgået, da han siger at have slaget det een gang. Som nu sagen jo før jo bedre bør til ende føres for at bespare omkostninger, så .er jeg på velædle hofjægermester Bachmanns vegne forårsaget, deres excellence i underdanig ydmyghed at ansøge nådigst at forordne disse delinkventer en forsvar, så og at herredsfogeden at gøre anstalt, delinkventerne tilbørlig må blive bevogtet, så og at sagen må føres på slet papir og omkostning af amtet må vorde erstattet. Forventer nådige resolution og forbliver (etc.), Jens Hellesen Utrup.

Resolution: Ridefogeden for Sønderkov gård og gods herredsskriver Jens Hellesen Utrup beordres og autoriseres til at udføre sagen imod dem; sr. Otto Diderich Bierum skal være deres forsvar. De skal befordre sagens endelige afhandling uden mindste forhaling. Dommeren skal tilkende dem, som forhaler sagen, at være ansvarlig til omkostningerne. Frihed for stemplet papir og rettens gebyr. Vagthold over delinkventerne gesørger herredsfogeden ved omgang i herredet, hvortil enhver af bønderne efter advrsel under vilkårlig straf sig bør indfinde, og foranstalter han deres forvaring således, at de ikke skal finde lejlighed at undvige. Til den ende pålægges vagten med dem at holde sådan indseende, som de i påkommende tilfælde ville stå til ansvar for. Derimod skal de vagthavende [= > AO2 340] nyde betaling efter den overalt i stiftet brugelige måde udi 24 timer pro persona 1 mk. d., som tillige med sagens øvrige omkostninger efter forordningen af 26. sept. 1732 og allernådigste befalinger dateret 23. nov. 1736 og 2. aug. 1737, når af actor bliver indleveret regning, skal repartieres over amtet eller stiftet og beløbet derefter vorde betalt til uddeling imellem vedkommende.

AO2 340:

Stævning:

Jens Hellesen Utrup, fuldmægtig for hofjægermester Bachmann til Sønderkov som eftermålsmand, jorddrot og husbond for det sted, som drabet på Niels Castensen i Halleskov er bleven beganget, stævner eder Cathrine Nielsdatter med eders mand Casten Christoffersen, begge i eders arrest i Helleskov - ej alene i retten at vedstå eders forhen gjorde bekendelse, men endog derforuden at høre vidner og beviseligheder angående det på bem.te barn Niels Castensen den tid forøvede drab, hvad eder dertil har anlediget, og hvorledes samme drab sig har tildraget, med eders omgang før, ved og efter drabet i alt fra først til sidst, så vidt opdages kan, tilligemed til bestemte tid efter loven at lide dom for samme eders forøvede drab, enhver så vidt den derudi kan befindes at være impliceret, til lovlig afstraffelse, alt efter den irettesættelse, hr. hofjægermesteren ved fuldmægtig efter sagens befindende og beskaffenhed mod enhver af eder kan finde sig årsaget at lade formere efter beviser og vidnernes udsigende. - Og herom at vidne indstævnes (navnene).

Delinkventinden Cathrine Nielsdatters bekendelse lyder som følger:

Anno 1742 den 26. oktober var vi underskrevne Niels Jørgensen af Astofte, Toer Christensen, Thomas Jensen og Ole Pedersen af Halleskov i herredsfoged Bierums søn Henrik Ernst Bierum af Brøndumdam hans hos- og overværelse på højædle og velbårne hofjægermester Bachmanns begæring til Sønderkov forsamlede i Holleskov for der at syne og besigtige et lidet drengbarn navnlig Niels Castensen ungefær 15 uger gammel, som af moderen Cathrine Nielsdatter efter hendes egen bekendelse og udsigende næst forvigte nat mellem midnat og dag blev nedsat og druknet i en liden kilde straks ved huset beliggende, da bem.te Cathrine Nielsdatter samme tid på

tilspørgsel af retten i tvende tiltagne mænds nærværelse og påhør, navnl. Niels Sørensen og Trouls Lauritsen godvillig bekendte og tilstod, at såsom lhendes mand Casten Christoffersen af og til havde slaget og hadet bem.te spæde barn, det hun ofte og mangen gang havde bedet ham om han skulle lade blive; hvis ikke, måtte han vist vent, hun gjorde ondt ved barnet, hun da derover efter ond indskydelse går nat efter midnatstider greb til dette ulykkelige extremum at gå ud til kilden ved huset at drukne hendes barn, hvorpå hun straks gik ind at tage lidt klæder på sig og derefter om til Troels Laursens, hvor hun åbenbarede, hvad ulykke hun på sit barn havde forøvet. Hvorefter ligeledes manden Casten Christoffersens bekendelse blev tagen, som sagde sig ganske intet af begangne gerning at være bevidst, før det ham af byfolkene blev sagt, alene han vel savnede sin kone, da hun blev så længe borte, og dreover gik ud ad Tobøl mose at råbe og søge efter hende. Da han og videre på tillspørgsel erklærede sig ej uden lidt og een gang at have rørt og slaget barnet. Hvorefter mand og kone begge er under arrest, som sognet exacte har at besørge, til nærmere ordre fra stiftets høje øvrighed nådigst måtte foranstaltes, så at fire mænd, tvende ved enhver af dem, hver fire og tyve timer til vagthold foranskaffes, hvilke bevogtere må have forn.te delinkventer i nøje opakt, så de ej undviger arresten, såfremt de ej selv, om nogen forsømmelse sker, med vedbørlig straf vil anses. Hvorpå da synsmændene efter ordre nøje havde synet afg. druknede barn, fandt ej ringeste på det døde legeme andet end de efter modrens egen bekendelse kunne skønne, barnet ved at det hovedkulds af sin moder var nedsat i brønden, det da af vandet straks er blevet kvalt. Hvilket således at være synet og passeret bekræftes med vores hænders underskrift, Så Sandt Hjælpe Os Gud og Hans Hellige Ord. Datum åstedet ut supra. Som synsmænd: Niels Jørgensen, Thøer Christensen og Thomas Jensen, Ole Pedersen. Testes: Niels Sørensen, Troels Laursen. Eftersom de af mig på rettens vegne tiltagne fire synsmænd edelig kan bekræfte ej at have befunden ringeste på afg. druknede barns døde legeme undtagen det efter deres skønsomhed er kvalt ved det, at det af moderen blev nedsat i kilden, altså efter slig beskaffenhed kendes: at bemeldte barn må efter sædvane med kristelig ceremoni til jorden bestædiges, hvilket således at være synet og passert bekræftes under min hånd og segl. Og som det kgl. stemplet papir ej haves ved hånden, haver vedkommende det med et stykke nr. 20, 24 sk. at bilægge og vedsætte. Actum anno såvel locl ut supra. H. E. Bierum.

fol. 382:

Torsdagen den 15. november 1742:

Fra Peder Vinding i Præstkær blev indsendt hans missive med begæring, at sagen mellem ham og sr. Otto D. Bierum måtte foretages. - Bierum producerede sit stævnemål og fremlagde de i stævnemålet påberåbte brevskaber (folio 383 et 384). Begærede hr. Peder Vindings avlskarl Christen Pedersen sit vidne at aflægge ofret angående, som han Bierum og hustru har tilbagebragt pengene ubrudt, ligesom de hr. Peder Vinding dagen før var bleven tilsendt. Skulle vidnet imod håb ikke indfinde sig, så vil Bierum håbe, han af retten bliver anset og forelagt at møde til den tid, loven determinerer. Den indstævnte mødte ikke og blev lovdaget til d. [29/11](#).

Sentence: Det erses udførligen af denne domsakt, at sr. Søren Jensen Egtvad af Sønder Holsted ej aleneste her til retten lovlighen har indkaldt afg. provstinde Schuurmanns trende sønner srs. Henrik, Jørgen Christoffer og Corfitz Schuurmann angående deres ved fuldmægtig den 10. august i skifteretten udi deres sal. moders stervbo gjorte løfte og tilsagns fuldbyrdelse, men endog, formedelst de ej mødte første tingdag, ladet den dem af retten givne lovdag og opsættelse lovligen forkynde. Derefter har Søren Jensen Egtvad irettelagt hans skriftlige indlæg af 13. sept. 1742 med de hosføjede udtog af Malt herreds gejstlige skifteprotokol under velærværdige hr. Peder Vindings hånd, hvoraf klarligen fornemmes, at merbem.te sr. Søren Jensen Egtvad påde herrer Schuurmænds forlangende fremstillede sig på deres vegne som kautionist såvel for, hvis bøder sr. Henrik Schuurmann af skifteretten er tildømt at betale til Christianshavns kirke, som for skifteforvalternes egen præntion /: hvilket sr. Jørgen Schuurmann på egne og brødrenes vegne beretter at være ialt 158 rfr. ./ imod arvingernes løfte for samme kaution at udlevere ham så meget sølv eller andet, hvormed han kunne være forsikret for sin indgangne kaution, på hvilke conditioner han og som kautionist af skifteretten er vorden antaget, hvorefter Søren Jensen Egtvad til sin securitet for udgivne kaution påstår og begærer, at de herrer Schuurmann bør udlevere og i retten deponere bem.te sølv efter ihænde havende og overleverede specifikation samt at betale ham denne processen omkostning, eftersom de ikke efter løfte til ham har villet udlevere det belovede og anbudne sølv til forsikring for hans [= AO2 342] på deres vegne indgangne kaution. Herimod at svare er sr. Jørgen Christoffer Schuurmann den 13. septe. 1742 på egne og brødres vegne fremkommen og irettelagt hans skriftlige indlæg af samme dags dato, hvorved han alene begærer udtog af, hvis imod dem af Søren Jensen Egtvad er ført, samt sagen til besvarelse at måtte forunden under opsættelse i 4 uger, som og skete. Den 11. okt. næstefter er bem.te Jørgen C. Schuurmann atter på egne og brødres vegne fremkommen med sin mundtl. replique og påstand foregivende, at fornævnte Egtvad gerne kunne fået sølvet til håndfået pant for indbemeldte summa 158 rdl. til sagens uddrag, men at han undskyldte sig i mangel af fast lås og lykkelse at turde have det i hans hus og til den ende skal have begæret, at det måtte forblive i Schuurmannernes forvaring under hans og deres forsegling til sagens uddrag, som han og siger at kan beviseliggøre og til den ende nok fremvist en stævning udtaget til har. kancelliråd borgmester og byfoged Lund i Ribe, men ej ført noget derom, endskønt sagen til slig bevis at fremføre var opsat i 4 uger, men frafalden dito stævнемål, og var tilfreds med, at sølvet blev taget under rettens forvaring med videre begge parter pro et contra både skriftlig og mundtligt har ventileret og nærmere af akten er at se og fornemme. - Efter hvilken beskaffenhed og for at se begge parter for videre proces og vidtløftighed forskånet vidste jeg ikke rettere herudi at kende og dømme, end at sr. Jørgen Christoffer Schuurmann på egne og brødres vegne jo til Søren Jensen Egtvads securitet og sikkerhed for sin udgivne kaution pligtig er og bør udlevere og hos rettens middel deponere det til dato hos dem selv under forsegling bestående sølv efter den specifikation, som bem.te Egtvad derover meddelt. Og i så måde ha ver både sr. Jørgen Schuurmann og Egtvad dermed at møde i mit hus på Brøndumdam førstkommende 26. dec., da jeg sikrest kan være til stede og fri for andre forretninger, for at tage derimod efter den specifikation, som begge parter mig derved leverer. Til hvilken ende Søren Jensen Egtvad lader denne dom straxen lader på de Schuurmænds bopæl lovligen forkynde, at de deraf kan vide tid og sted, hvor og når sølvet skal leveres. Og skal da b emeldte leveede sølv blive gemt og forvarfet her i mit hus Brøndumdam lige så godt som mit eget og bedste formue indtil sagens endelige udfald, eller og at de beviser, at vedkommende for deres præntioner er bleven således fornøjede, at kautionen kan ophæves og sølvet sine rette ejere extraderes. Udi processens omkostning betaler de Schuurmænd

een for alle og alle for enne til Søren Jensen Egtvad tre rigsdaler under nam og execution udi deres redeste middel og formue, og derforuden forskaffer de Schuurmænd bem.te Søren Egtvad fri fordringskab til og fra Brøndumdam til den tid, sølvet skal leveres.Dets ttil stadfæstelse (etc.).

AO2 342:

Peder Sørensen Smed i Nørbølling efterlyste sine heste 2. gang.

Den her foran på folio ibm. citerede rettens stævning fra Otto Diderich Bierum til hr. Peder Vinding: Peder Vinding har påbyrdet Bierum ubeføjet proces og pengespilde alt uanset de skriftlige billige begæringer og acceptable tilbud, hr. Vinding tid efter anden skal være gjort, med mere, som han med kopier af de hr. Vindint tilskrevne ... desangående, som og derpå erholdte svar, så vidt Bierum er meddelt, samt videre agter at kan godtgøres, og ... stævner Peder Vindings avlskarl Christen Pedersen til tinget til at forklare sin sandhed om, hvad han ved om Gravengårds offer hr. Peder Vinding fra Bierum under forsegling med en vedfulgt åben seddel d. 4. aug. sidst skal være tilsendt.

fol. 383:

De her foran citerede missiver produceret af sr. Bierum på Gravengård lyder efter hverandre således:

Nr. 1: Monsieur Bierum! Jeg har ved min hjemkost forefunden Deres missive af 7. juli og erfarer deraf, De nu er bleven betænkt på, at om muligt jeg skulle indmænge mig udi en forening med Dem, som jeg ikke har ringeste lyst til. Fire tønder rug har De fået af mig, og når De betaler dem, er det billigt, at jeg korter, hvis forhen af Dem derpå er aflagt. Det er en ren regning, anden(?) har jeg ikke, medmindre jeg skal opregne offerdagene i 3 år, som jeg ved forud De selv har observeret, og kunne være sparet, om enhver ting til sin tid blev erlagt. Jeg er med al estime monsieurs tjenstvillige Peder Vinding. Præstkær d. 10. juli 1742.

Nr. 2: Monsieur Bierum! Den fornøjelse, han haver søgt på adskillige steder og særdeles hos bønder, at gennemgå mit missive til ham /: af hvad dato erindrer jeg ej :/ udi hvilket jeg har declareret, jeg har ingen regning med ham, har og ej lyst ud sligt at entrere, fornemmer jeg nu har fundet den ønskede effekt. Thi hver mand indtil hyrden ved snart nu det indhold og tillige undervist at raisonere over mig, ligesom jeg havde begået crimen læsæ /: at jeg skal skrive sandhed :/ nullitatis, sligt forcerer mig at dersom han ej skulle behage i mindelighed efter så mange gjorte erindringer at betale hans debit til mig, /: da jeg , når betalingen sker, billig korter, hvis han derpå kan have betalt, :/ får jeg at lade det ankomme på en dommers skønsomhed, enten jeg har en fordring hos ham eller en regning med ham, på det at sådanne unyttige rodo... kan komme på sin vægt og den enfoldigste må få den oplysning at kunne distiguere og skelne mellem sladder og reaile ting. Jeg vil formode, han som en bekendt elsker af fred misunder mig ej den glæde at sidde i

frem og at leve min ringe og korte tid uden disupte samt skåne omkostning på begge sider. Sker mit forlangende, forbinder han mig til mere, end jeg ved pennen vil udføre, og villet takket højere, end om jeg denne time så min fordring ganske clareret; thi det er mig mere om at være fri for udråb blandt gemene og vanlig mig påbyrdede chicaner end den post, os kan være imellem, er værd. Og jeg vil forsikre, at hans egen samvittighed og skriftlig hånd skal vise i længden, at jeg ej burde ilde tracteres. Tji havde jeg beholdt mit rug, jeg da havde at undvære, solgt det til andre for rede penge og ydemere, da jeg selv intet mere rug havde, ej da købt rug at fly ham til hans egen og demestiquers brødtrængende munde, så havde jeg være uden for at indtage denne rente, som han yder mig, da han desværre glemmer capitalen etc. Det ommeldte forrige brev har jeg ingen kopi af, men dette vil jeg umage mig med at kopiere, på det jeg kan lade lige så mange ræsonere over dette, som han har ræsoneret for over det forrige, da jeg vil jåbe, blamen skal falde på det forskyldte sted. Må jeg udbede mig svar til min efterretning, gør De mig en tjeneste og det jo før jo bedre; ellers retrr jeg mig efter mine tagne messeures og forbliver imidlertid monsieurs beredvillige Peder Vinding, Præstkær d. 3. aug. 1742. Uden på brevet stod skreven ... Monsieur Mons. Otto Diderich Bierum, præsentement Gravengård ...

Nr. 3: Kopi. Velærværdige hr. Peder Vinding. På Deres missive af dags dato sendes(?) ydmygst som skyldigst gensvar. Hvad sig det første angår, Deres første missive skulle funden effekt, som er Deres ord, og at enhver mand indtil hyrden nu snart ved dets indhold og tillige undervist at raisonere over ham, begge dele er Gud bedst bekendt og må ankomme på vedkommende skyldiges egen ansvar og samvittighed, eftersom sladders munde og forførske mennesker imod forhen ædsoren (edsvoren?) løfte om nogen for Deres ærværdighed fremførte noget jeg at skulle sagt, som kunne forårsage nogen fortrydelse, mig samme da straks at ville bekendtgøre, hvo og hvad var, endnu desværre som fornemmes skal stå til troende, hvorrfor jeg gerne ser sådanne unyttige såkaldte rodomontader kan komme på sin vægt og den enfoldigste må få den oplysning at kunne distingvere og skelne mellem sladder og reelle ting, som De behager at meddele. Hvad sig ellers for det andet angår, han behager at anføre mig for en bekendt elsker af fred, ej at misunde ham den glæde at sidde og leve i fred sin livstid uden disputer, så vil jeg dette til Deres ærværdigheds egen bekendte retsindige eftertanke ydmygst indstille, hvo hinanden gør ufred, disupte med mere såkaldede chikaner og uforskyldt undertiden /: desværre /: ilde trakterede. At han for det 3. melder, om jeg må bruge hans ege ord, som er: Thi havde jeg beholdt mit rug, jeg da havde at undvære, solgt det til andre for rede penge, og ydermere da jeg selv intet mere rug havde, ej da købt rug at fly ham til hans egen og demestiquers brødtrængende munde, så havde jeg været uden for at indtage denne rente, som han yder mig, da han desværre glemmer kapitalen etc.. Det kommer mig for, som han vil rose sig at have udvist en stor velgerning og af medynk at have købt rug til mig, ligesom jeg ej andensteds kunne fået rug. Jeg ved ej, hvad jeg skal kalde det, men må svare dertil det, som jeg mener, at det ikke skerter mig lidet at tage imod sådanne breve og beskyldende rentes ydelse for den ringe del, jeg Dem på ruget, når likvideres med hvis derpå er betalt og De af mig bekommet haver, til skyldig rest blive kan, der længe siden burde og skulle være betalt, men som pengemangel af en og anden årsag har gjort ophold deri, så har jeg efter skyldighed udbedet mig delation hos ham med tilbud, ham billigt deraf at betale ham rente for den tid, de kunne stå udbealt, hvile i alt og nu kunne være klareret og afgjort, om Deres ærværdighed [=> AO2 344] mig Deres gegning på begæring havde tilsendt, hvorom jeg endnu beder ske må, jo før jo hellere, for at komme til endeligned, /: om jeg så må sige med denne fortrædelige debit. Hvad sig sluttelig angår, at han har umaget sig med at udkopiere hans brev, på det han kan lade lige så mange ræsonere derover, som har ræsoneret efter hans sigende over det forrige, da vil jeg tillige håbe med ham, blamen at skal falde på det forskyldte sted. Endelig skal dette være mit ønske, at alting dog en gang mellem os måtte nå det mål, og mit

øjemed sladders mennesker ej at kunne årsage nogen mistanke til mig, og den korte levetid i denne onde verden at kunne omgås i al oprigtig hjertemenende kristen kærlighed, der aldrig på min side med Guds bistand skal fejle, udi hvilket ønske jeg min livstid forbliver Deres ærværdigheds ærbødigste tjener. O. D. Bierum. Gravengård, d. 3. aug. 1742. Udenpå stod skrevet: Velærværdige og vellærde hr. Peder Vinding, sognepræst til Brørup og Lindknud sogne ærbødigst á Præstkær.

Nr. 4: Monsieur Bierum! Jeg takker for communication af mig tilsendte brev af 3. august, og at åbne mine tanker derover til Dem er det hel dårligt at ville infringere aolle accusationer, der passer på et halstarrigt menneske, til en uskyldig, hvortil både hører kunst og en stor frækhed i at lyve, som mig synes concipisten ej har haft mangel for. Imidlertid gør enhver fornuftig bæst, at han mest muligt foragter sådanne ting betragtede, at en ond samvittighed kan lignede ved en fund rendesten; jo mere man rører derudi, jo værre lugt giver den fra sig, og aldrig var der noget svin, der vil jo have en anden i hælen med sig. Foragt over sådanne ting /: når samvittigheden et menneske ej noget overbeviser :/ holder jeg for det sandeste råd. Gud vold befalet af Deres tjenstvillige Peder Vinding. Præstkær d. 4. aug 1742 i stor hast. - Påskrift salv. tit. hr. monsieur mons Bierum, presentemente á Gravengård.

Den i nr. 4 befindende seddel er sålydende: Gravengårds resterende offer for Bierum, hustru og søn Søren Bierum følger hermed under forsegling fra O. D. Bierum d. 4. aug. 1742. Opskrift: Ærværdige hr. Peder Vinding á Præstkær.

Nr. 5: Kopi: Velærværdige hr. Peder Vinding. I steden jeg havde ventet Deres fordring på begæring ved regning at vorde bekendt haver jeg erholdt et brev fra Dem af 4. hujus /: uden allerringeste derom at melde :/ opfyldt med en del beskyldninger, der ikke passer sig til en uskyldig, men på et halstarrigt menneske. Skulle der i Deres ærværdigheds menigheder og derunder henhørende findes nogen sådanne Dem bekendt, må sligt til Deres ærværdigheds ufortrydelige eftertanke være indstillet, hvad ved sådanne ting åbnes mig uvedkommende, der ikke sigter til en eller anden at laste eller beskyldte i ringeste måder. Hvad sig ellers angår vores mellemværende, så endskønt De upåtvivlelig er bekendt og erinderlig, hvad af mig bekommet haver, følger dog herudi indesluttet forfattede specifikation og regning derpå, om det været gået af hukommelse, ydermere tjenstvenligt bedende, hvad dderover kan blive rest hos mig at fordre, når bekendt gøres. Skulle det imod håb endnu ej finde Deres ærværdigheds bifald, er det mere end muligt for mig at afgøre, eftersom jeg ikke ved mig erinderlig, hvad bekomne rug efter Deres vilje skal koste. I vente af Deres vilje herudi forbliver med al estime Deres ærværdigheds tjenstskyldigste tjener. O. D. Bierum. Gravengård, d. 13. aug. 1742. - P.S. Til hvad ende den Dem under forsegling tilsendte resterende offer og vedfulgte seddel fra mig af Deres ærværdighed blev tilbageskikket, er Dem og ikke mig bekendt. Må ellers kærligst melde, at der er fejl udi en del mig beskyldende offers restance, som af Deres egne brev, når mod hinanden confereres og betragtes, dels er at udfinde, og skal intet være mig kærere end alting, så vidt billigt, udi venlighed og al oprigthgned, kærlighed at afgøres derhen. Jeg håber, Deres ærværdighed og findes sindet. Adieu. - Conform med originalen tilstås af O. D. Bierum. - Påskrift: Velærværdige og vellærde hr. Peder Vinding, sognepræst i Brørup og Lindknud sogne ærbødigst á Præstkær.

Nr. 6: Monsieur Bierum. De 125 stykker sten og brokker kan ej anføres, siden de året forhen med den slettedaler, han selv lånte af mig og ville sat mig en krone i pant for, er betalte. Siden befinder jeg hans mig indsendte opskrift af 13. august ganske rigtig, thi de 6 rdl. 1 mk. har han betalt og aflagt på hans debit og ... fordring; og ved hann ligesåvel som jeg, at resten på de 4 bekomne tønder rug kan blive 13 sldr. og 3 mk., siger tretten slettedaler og tre mark. Udi offerdagenses tal har jeg irret, om jeg har skreven 9, da det er for ham og hustru alene 7, siger syv. Jeg er monsieurs

tjenstberedvillige Peder Vinding, Præstkær d. 17. august. Opskrift: A monsieur mons. Otto Diderich Bierum i Gravengård.

Nr. 7: Kopi. Velærværdige hr. Peder Vinding, kære ven. Af den fra Dem næstleden 23. aug. anknyndigede varsel fornemmes Deres velærværdighed at være intentioneret mig proces at påføre, som jeg sandelig ikke ved at have givet ringeste årsag til. Thi jeg har jo ikke een men nogle gange hos Dem anholdt, De mig regning på mellemværende behagelig ville meddele. Hvorledes det blev optagen, og hvad svar jeg fik,, viser de breve, som De vel erindrer og derforunødig herved videre derom at melde. Vel har De til sidst under missive af 17. hujus, jeg ved min hjemkomst d. 18. forefandt, tilstået at have bekommet i penge og varer 6 rdl. 1 mk. og tilkendegiver Deres fordring desuden at være 13 sldlr. 3 mk. med tillæg [=>] samme mig at være bevidst, udi hvilke sidste med mere Deres brevs indhold De sandelig fejler(?), desuanset kan De jo ikke sige, jeg Dem ringeste har disputeret omend dertil beføjet, dog ... De mig, 4 dage efter Deres fordring som meldt mig er bleven mig bekendt, og har umaget sig at vide, hvad møllere har fået for deres rug 1740. Jeg vil ikke raisonere eller fremføre noget videre herom, formedelst det ventelig ikke skulle optages i så velment en mening som forestilledes, men beder, at De skåner os begge for proces og unyttig pengespilde, hvormed ingen af os er tjent, frafalder Deres forsæt med søgsmålet, alting uden trætte afgøres og dertil om så behager determinerer en vis dag og tid i indkommende uge derom at vedtales, alting som billigt at afgøres og til endskab bringes, hvortil jeg endnu som forhen findes villig. Skulle denne min velmente tilbud og begærling find stød og bifald, vil jeg vente et par ord til efterretning. Forblivende med al estime Deres ærværdigheds tjenstskyldige O. D. Bierum. Gravengård d. 30. august 1742. - Conform ved originalbrevet tilstås. O. D. Bierum. Påskrift: Velærværdige og vellærde hr. Peder Vinding, sognepræst for Brørup og Lindknud menigheder á Præstkær.

No. 8: Velærværdige hr. Peder Vinding, kære ven! Endskønt mine mindelige skriftlige begæring og tilbud ej hos deres ærværdighed har fundet sted mellemværende i mindelighed at afgøre, så har jeg dog med Deres autoriserede fuldmægtig sr. Ravn næstleden 30. aug. ved Gørding-Malt herredsting efter hans vilje indgået at betale, hvis hos mig for bekomne rug kan blive at fordre, á td. 5 sldlr, når fradrages 6 rdl. 1 mk.,, som De allerede i penge og varer tilstår af mig at have bekommet, hvorfra bliver da 7 rdl. 1 mk., og desuden indgået at betale efter restancen for så mange dage, De tilsidst har behaget at melde restere skulle, endskønt sandelig en del derudi fejler forudenhvis jeg Dem forhen har bekendt gjort Deres egne breve kunne udvise, så alting mellem sr. Ravn og mig som meldt blev aftalt log forenet, så intet var tilbage uden aleneste den billige bevis mod pengenes erlæggelse under Deres ærværdigheds hånd at meddeles, eftersom sr. Ravns kvittering er mig i så måde unyttig. Dette i alt han Dem ventelig og vel allerede har berettet og bekendtgjort, hvilken forening jeg endnu, om De så behager, vedstår, pengene derefter hvad dag, tid og time De forlanger og befaler /: imod Deres egenhændige kvittering alting så vidt fordring og krav angår derved at være clareret, afbetalt og hinanden i så måde til dato(?) intet mere skyldig /: at betale. Men som intet har hørt fra Dem eller sr. Ravn om Deres ærværdighed derhen findes sindet eller ej, jeg og ikke mundtlig det i dag gerne havde ønsket /: har understået mig at tale med Dem, siden De som siges ja endog af troværdige skulle have forlovet, om ikke svoret, at tale med mig undtagen i embeds sager. Skulle det have den beskaffenhed, er det ilde, da dog jeg derudi skal skikke mig Dem til gefald og aleneste vil tilbede mig Deres gode vilje, om De som meldt vil tilstå den med sr. Ravn gjorde forening, da pengene derefter, hvad dag og time og tid forlanges, imod kvittering som meldt skal vorde erlagt. I vente af Deres behagelige svar til efterretning forbliver med al estime Deres ærværdigheds tjenstskyldige og villige tjener, O. D. Bierum. gravengpr d. 5. sept. 1742. - Comform med originalbrevet tilstås af O. D. Bierum. - Opskrift: Velærværdige (etc.).

AO2 346:

Torsdagen den 29. november 1742:

fol. 385:

I drabssagen ctr. Cathrine Nielsdatter med mand Casten Christoffersen mødte Jens Helleesen Utrup og fremstillede Cathrine Nielsdatter med mand Casten Christoffersen, producerede det udtagne tingsvidne; fremlagde sit skriftlige indlæg (fol. 387). Otto Diderich Bierum fremlagde sit skriftlige indlæg (fol. 287). Sagen optaget til doms. Til meddommere blev udnævnt Hans Jensen i Starup, Jørgen Hagensen og Niels Hagensen i Jernvedlund, Hans Jessen i Skølvad, Christen Nielsen i Tange, Hans Christensen Smed i Gørding og Anders Jepsen og Søren Andersen på Varhoe tillige med herredsfogeden.

I sagen hr. Peder Vinding ctr. Otto D. Berum fremkom Bierum, som producerede forelæggelse og opsættelse (fol. 387). Begærede det forelaqgte vidne Christen Pedersen afhørt. På vegne af hofjægermester Bachmann mødte Nicolaj Johan Ravn i sagen angåede den omtvistede engkrog på Franchelvad, hvilken som næst før indiv. sag først er anhängiggjort, så formoder han og, at den efter orden og den almindelige praxis først bør foretaget, til hvilken ende han og fremstillede to memorialvarselmænd navnl. Thomas Mortensen og Anders Pedersen, begge af Bobøl, som til idag har givet Bierum varsel med flere. Han begærede dem fremkaldt. Skulle imod forhåbning dette lovbilligt begærte enten af contraparten eller retten vorde disputeret og modparten af sidste før den ældre idag begyndte sag efter sine sædvanlige udflugter at brige i lang hale... jetzige og nærværende til idag indstævnedes sag ej skulle kunne komme i rette eller nå sin ordentl. rigtighed, protesterer Ravn imod al præjudice. - Bierum agtede ganske unødigt for sin person og ikke dermed retten at opholde at besvare mr. Ravns vidtløftige tilførte, men alene tilholdt sig sin forhen lovbillig gjorde begæring. - Ravn egerede kortelig herpå, at endskønt sr. Bierum havde fået tilladelse først at fremme delinkventindens sag som en kongelig sag, så var det ham dog derfor ikke tilladt efter eget hoved og tykke, så hastig han slipper samme, at anfange andre uformert, [=> AO2 348] men han bør at følge orden efter sagens ælde, til hvilken ende Ravn udbad sig rettens assistance. - Som opsættelsens termin i hr. hofmægermester Bachmanns sag først til idag 8 dage er expireret, så ej noget forinden forhåbendes derudi at blive ventileret eller foretaget, altså admitterede ret5ten det af sr. Bierum præsenterede vidne til forhør ligesom og reserverede sr. Ravns unødigt gjorde protestationer fed endelig doms afsigt at blive observeret; men så snart mr. Bierums anhängiggjorte sag er til ende, da tillades gerne mr. Ravn at føre, hvis han forhen i hr. hofjægermester Bachmanns sag har påstået.. - Bierum lod protokollen tilføre sine agtende spørgsmål til vidnet i denne sag, nemlig

1. Om vidnet Christen Pedersen af Præstkær ikke en gang denne sommer, som var d. 4. august, noget før kornhøsten var i Gravengård med et brev fra hr. Peder Vinding, og til hvem han

- samme dere leverede.
2. Om han ikke samme tid, nemlig vidnet, blev af Bierum leveret penge udi papir eller papirstutte under forsegnlig, som var hr. Peder Vindings offer, og derhos en uforseglet seddel med begæring, han samme i alt sin husbond hr. Peder Vinding ville ovelevere med hilsen fra Bierum.
 3. Om det således efter begæring af vidnet blev forrettet.
 4. Om vidnet ikke dagen efter, som var den 5. august, bragte samme penge ubrudt, ligesom de var oversendt, til Gravengård tillige med bem.te seddel, og til hvem han samme der leverede, og hvad hans ord derhos var.
 5. Af hvad årsag pengene og seddelen som meldt blev tilbagesendt.
På hvilke spørgsmål Bierum tjenstl. bad retten behagel. ville indhente vidnets udførlige og rene svar uden allerlringeste mellemtale af en eller anden til vidnet at tillades.

1. På første spørgsmål svarede vidnet, at han var i Gravengård om aftenen med et brev fra hr. Peder Vinding, som han leverede sr. Bierum i egen hånd.
2. Bierum leverede ham vel en tute med penge ligesom en uforseglet seddel til hr. Vinding, men om samme var fra Bierum selv eller en anden, vidste vidnet ikke, ej heller, om det var offer eller ikke.
3. ja.
4. Andendags morgen tidlig bragte han samme penge og seddel tilbage til Gravengård og leverde samme til mr. Bierums kæreste med de ord, Der var de penge og seddel, som Bierum leverede ham i aftes, thi hr. Peder Vinding ville ikke tage derimod.
5. har i fjerde spørgsmål sin besvarelse.
Ydermere begærede Bierum, vidnet da endelig ville forklare, hvad hr. Peder Vindings ord var, og om han gav vidnet ... samme at tilbagebringe. - Vidnet svarede, at pengene og sedlen blev leveret i hr. Vindings hånd, som straks leverede samme tilbage igen til vidnet med gensvar, ej at ville have det, men tillagde lidt derefter, at vidnet samme skulle tilbagelevere.

Herimod og sin forrige gjorde reservation upræjudiceret samt samme sags prævarentze ubeskadiget, mødte på hr. Vindings vegne Ravn og contraquæstionerede dette vidne:

1. Om det ikke var en lørdag aften sildig, han frembragte til hr. Vinding ommeldte pengetyte og seddel uden at vide, hvad det var. - Vidnet svarede ja.
2. Om det ikke var så mørkt, at man ej kunne se udenn lys at læse, da han gik fra sr. Bierums hus og hjem. Vidnet svarede ja, at det var således som spørgsmålet forholder sig.
3. Om sr. Bierum sagde ham,, at det var offer. - Vidnet svarede, at sr. Bierum sagde ikke, enten det var offerpenge, eller hvorfor det var.
4. Om under samme 3. quæstions indhold og svar ikke forstås første contaspørgsmål, nemlig at han ikke ved, om det var penge eller andet, der var i den ham leverede tute. - Vidnet svarede, at sr. Bierum ej sagde ham, hvad der var dui, hen aj heller vidste det, såsom han ej så, hvad der var udi, men det vel lod sig til syne, hår han fulgte derpå , ligesom det skulle væe penge. Men om så var eller ikke, vidste vidnet ikke tilforladelig.
5. Om hr. Peder Vinding ikke sagde, da vidnet kom til ham, at han mod sådan noget fra sr. Bierum sådan tid nats, og vidnet skulle i morgen så tidlig som dag levere det fra sig igen;han var ej fæst at være sr. Bierums brevdrager. - Vidnet svarede, at indholden af spørgsmålet tilstod vidnet, undtagen at han [= > fol. 386] ? erindrer sig, at hr. Vinding sagde, han ej var

- fæst til at være sr. Bierums brevdrager.
6. Om hr. Vinding rørte enten sedel eller det, som medfulgte, videre end han flyede vidnet det på samme sted, han leverede ham det, uden at åbne sedlen, og om han havde villet, om han da kunne set at læse den. - Vidnet svarede, at det forholdt sig i al sandhed således som spørgsmålet indeholder.
 7. Rekvirerede Ravn af sr. Bierum, om han nu her i retten ville fremvise den påberåbte seddel og navngivne tute, og om vidnet da ved og tør besværges, at det er den selvsamme seddel skreven med det samme udi og de selvswamme navngivne penge, både udi tal og mønt, som sr. Bierum nu her måtte fremvise for retten efter gjorte æskning. - Bierum svarede ganske kortelig, at siden den idag 14 dage her i retten fremlagte missive af 13. august under nr. 6, om ret mindes, klarl. tilkendegiver offeret at være hr. Peder Vinding tilskikket og vedfulgte seddel da og med brevet af 4. aug. nr. 4 tillige art være fremlagt og siden i retten forbleven, desuden confirmerer og det iag afhørte vidne mengene og sedlen har. Peder Vinding i hånd at have leveret og af hr. Peder Vinding befalet at tilbagelevere, så erbød Bierrum endnu dito offerpenge til mr. Ravn, om han samme endnu på sin principals vegne ville modtage; hvis ikke, bad Bierum allerydmygest samme under retten at måtte forblive in deposit til endelig doms afsigt, det han håber og beder, retten gunstig bevilger. - Ravn igentager sin forrige æskning såvel af sr. Bierum som vidnet, allerhelst Bierum som actor(?) efter sit extraherede stævнемål altid bør være parat. - Bierum vidste ej rettere, end spørgsmålet jo af ham var fuldbyrdet, som hans tilførte noksom udviser, med bedende, sr. Ravn ville erklære sig, om han de i retten af Bierum fremlagte offerpenge på principals vegne ville modtage eller ej, hvorpå hans svar æskes. - Ravn gentog sit forrige, og sr. Bierums løse snak uagtet på hvilken bare og blotte ord vil hverken han eller nogen vidne, som skal aflægge sin ed kan reflekteres. Gentager sit forrige og begærede den omtalte seddel og navngivne pengetute i retten at præsentere, at vidnet der efter gjorte spørgsmå kan aflægge sin ed og ingen unyttig ophold i sagen forårsage. - Bierum formenter ligesom før at have fuldbyrdet sr. Bierums begæring undtagen sedlen, der er under rettens gemme som meldt og derfor Bierum umuligt idag videre at fremvise, medmindre retten måtte have samme ved protokollen med sig til at fremvise, som gerne ønskede. Imidlertid står det sr. Ravn frit for uden nogen modsigelse af Bierum at lade indhente vidnets svar på sit tilførte spørgsmål med flere, om han så behager. Ravn regerede kortel., at det var ham en umulig ting at indhente vidnets svar på det gjorte spørgsmål, så længe modparten og vidnets de fornødne ting, hvorom quæstioneres og edelig deponneres, skal tilbageholdes, ligesom og al sr. Bierums formenende førte bevis ikkuns er funderet i luften. Thi snart består den af nogle breve ... af han selv udfærdiget, hvilke han herefter, sigesom han lystede, kunne omdanne og tillave efter egen behag, og snart består den af et eneste vidne, som dog formedelst sr. Bierums ulovforsvarlig omgængt i sin vidskabs udsigelse til ingen endeligheds udsigelse idag har været at bringe; desårsag Ravn refererer sig til den d. 4. okt. sidst her i retten afsagte kendelse således iblandt andet lydende: at sr. Bierum haver ... den ham forundte tid neml. 6 uger, hvilken tid allerede idag 14 dage er expireret, at fremkomme med alle ... contrabeviser og på... som han agter nødig at producere [=> AO2 350] føre mod hr. Vindings formerede fordring i denne sag, på det sagen uden videre prolongation kan nå sin endskab. - Ravn implorerer altså ej alene om vidnets udsigende på sin sidste contraspørgsmål efter modpartens forlangte prostanda men endog forbemeldte rettens egen kendelses hørsommeligt efterlevelse, allerhelst sr. Bierum efter detterminerede tid allerede er 14 dage givet i købet, hvorfor endnu som før Ravn påstår samme kendelse med forhen begærte vidnets udsigende skærpet og confirmeret, således at

loven og de kgl. allernådigst udgangne forordninger i slig tilfælde behørigt og allerunderdanigst kann vorde efterlevet, hvornæst Ravn til slutning ville fornemme, om han de idag præsenterede memorialvarselsmænd fra hr. hofjægermester Bachmann kunne få fremmet eller ikke. - Bierum tilkendegav, at det forekom ham ligesom nr. Ravn procederer i luften, thi havde hr. Peder Vinding behaget at ladet sin karl efter stævnemålet mødt her for retten idag 14 dage, da sit vidne at aflagt og mr. Ravn tillige behaget at indfunden sig sig, kunne den nu æskende seddel, som er i rettens gemme som meldt, tillige med pengene der idag i retten er fremlagt, da vorden forevist; vil nu mr. Ravn rekvirere vidnets svar på fremlagte pengetute idag, står det ham frit for, hvis ikke, vil Bierum forhåbe, vidnet af retten lovbilligen vorder tilholden sit aflagte vidne ved ed at bekræfte, hvorpå han for det første udbad sig rettens assistance. - Ravn æskede den af sr. Bierum til rettens hengivelse og gemme seddel in originali her i retten øjeblikkelig af sr. Bierum fremvist, på det vidnet kan aflægge sin ed, om det er samme seddel eller ikke; i vidrig fald sr. Bierums udflugter ikkuns anss for spilfægteri og luftkasteller, hvorfor Ravn ikkuns inhererer sit forrige og udbeder sig rettens assistance såvel i nærværende sag som fremstillede varselsmænds personer, in casu hr. hofjægermester Bachmanns contra sr. Bierum angående den ved Franchelvad omtvistede engkrog.

På 7. spørgsmål svarede vidnet, at han ej kunne sige, om den af sr. Bierum overleverede tute var den samme eller ej,, langt mindre kunne forklare om var samme penge eller hvad slags mønt var udi, såsom han ej havde set dem, siden de var under forsegling. Hvad sig sedlen anbelanger, da kunne vidnet ej gøre nogen forklaring derom, såsom den ej i retten var til stede efter påstand.

Ravn protesterede mod vidnets edsaflæggelse, før end han den quæstionerede seddel har beediget og samme for ham i retten til beedigelse eller ved ed at frafalde efter citantens og vidners førernes egen påstand, og igentager imidlertid til slutning hr. hofjægermester Bachmanns sag. - Vidnet aflagde ed. Hvornæst Bierum, eftersom det er ud på aftenen, begærede sagens anstand til en lovbillig tid efter rettens godtbefindende, om sr. Ravn da til samme tid ville behage at fremlægge hvis han måtte have til at legitimere sin principals fordring så højt at stige som påstået findes, eftersom han ej til dato har villet ladet sig rettens lovgrundede kendelse om ret[=> fol. 387]... af 30. august været efterrettelig ... Opsat til [13/12](#).

fol. 387:

Sr. Ravn fremstillede to varselspersoner, Thomas Mortensen og Anders Pedersen begge af Bobøl (fol. ibm.). Stævning også givet til to beskikkelsesmænd, Jens Pedersen og Lauge Christensen, begge af Bobøl.

Det her foran på folio 385 citerede indlæg af actor i drabssagen:

Velædle og velvise hr. herredsfoged. At siden Cathrine Nielsdatter af Halleskov ej alene ved det af

rettens middel holdne forhør d. 26. oct. sidst, men endog for retten på Gørding-Malt herredsting d. 8. nov. denne måned, hvor hun uden bånd og fængsel blev fremstillet, frivillig har bekendt, at hun natten mellem d. 25. og 26. okt. har med forsæt og beråd hu udtaget hendes barn Niels Castensen, 15 uger gl., af hans sengeleje, hvor han lå, og nedsat ham i en kilde på hovedet med fødderne i vejret, så barnet i vandet er blevet kvalt og druknet, og samme gerning har hun for retten på 9. spørgsmål pag. 35 tilstået ej at være forøvet i nogen raseri, men med og ved hendes forstand, omendskønt hun kunne sige, det var sket i vildelse, fordi hendes mand hadede barnet, det samme og samtlige førte vidner efter hendes udsagn har bevundet at have hørt, så hun og ingen anden har lagt hånd på barnet Niels Castensen til drab og druknelse. Desårsage påstår, at Caxthirne Nielsdatter for denne hendes forøvede gerning bør miste sit liv alt efter vores højpriselige lov pag. 886 art 1 (DL 6-6-1). Hvad manden Casten Christoffersen angår, som selv i det af rettens middel forbem.te 26. nok. tagne forhør udi 2 mænds overværelse har tilstået at have slaget barnet, da siden delinkventinden han accuseret ham, at årsagen til det af hende forøvede mord har ej været andet end hans hårde medfart og slette omlad(?) mod dette uskyldige noer, der var alt for spæd og derfor uskønnende om at tage straf af ris eller anden hård medfart, og vidnerne har stadfæstet samme accusation eftr delinkventens ord og udsagn, så indstiller jeg til rettens godt og forsvarligt befindende, om Casten Christoffersen jo bør at arbejde i jern nogen tid i næste fæstning. Udbad sig og rettens decition, om han herefter skal holdes under nogen vagt og arrest eller straks kan udleveret til forhen urgerede afstraffelse. Deri i alt jeg en retfærdig dom er afvartende med forblivende det, jeg er (etc.).

Den foran på folio 385 citerede indlæg fra contracitanten:

Kgl. maj.ts herredsfoged, velædle Søren Bierum. Meddelte genpartstingsvidne udstedt af Gørding-Malt herredsting d. 8. nov. sidst, der herved fremlægges, bærer noksom vidne såvel efter delinkventindens egen tilståelse ved forhøret af 26. okt. tingsvidnet indlemmet som og siden ved retten d. 8. nov. at hun med fri forsæt har kvalt sit barn i brønden med foregivende årsag, hendes mand Casten Christoffersen efter hendes tanker skulle have hadet barnet, men ej det at have set og aleneste hende at være foresagt af et ham avlet pigebarn gl. 3 år næstafvigte martini, og desuden tilstår at haft sin fulde forstand da hun [AO2 352] begangne drab så forsættlig skal have øvet, så sder jeg ikke allerringeste på hendes vegne at kunne fremføre eller påstå med nogen lovbillighed, hun jo bør lide lovens i så måde dicterede straf. Hvad hendes mand Castgen Christoffersen angår, da som hun tilstår, at han aldrig har været hendes forøvede onde forsæt bekendt, hun og een gang, før drabet skete, været på veje med barnet at ville omkomme, som nu desværre sket er, og til den ende var kommen så vidt dermed, at hun var kommet i forstuen, hvor hendes mand var tilkommen og sagt, hun skulle gå ind med barnet og sætte sig for ilden eller skorstenen, som var udi morgenstunden, og således afværget hendes forsæt, som var ham ubekendt, som og ikke haver nogen lod eller del i den af hende siden forøvede onde gerning. Men som han ved bem.te forhør har erklæret således ikke uden een gang lidt at have rørt barnet, så ser jeg ikke, han for tilbørlig staf kan befries, eftersom det ej var kristelig i så måde at omgåes et spæd 15 uger gl. barn, men derfor i ringeste at udstå kirkens disciplin ellere anden vilkårlig straf efter rettens lovl. godtbefindende, hvilke hendes b ekendelse og hans tilståelse som meldt bevises med fremlgte tingsvidne pag. 18, 33, 36, der begæres læst og i retten påskreven, så vidt understreget er, hvorefter jeg alting sammelt til dommernes godtbefindende og doms afsigt ydmygest med forblivende (etc.).

Forelæggelse og opsættelse citeret i ekstrakt af protokollen angående Peder Vindings gældsfordring: Christen Pedersen forelægges at møde som vidne d. 29. nov.

Det på folio ibm. citerede memorialvarsel: Otto Diderich Bierum varsles at møde i tinget torsdagen den 29. nov. at påhøre vidner m.m. alt i anledning af hans to førte vidner Karen Rasmusdatter og Kirsten Andersdatter af Kidholm, hvilke ventelig formedels fortrydelse derover, at datteren af hr. hofjægermesteren en kunne få Brørup kirkeeng ved Fanchelvad beliggende i fæste efter hendes fader, som boede og døde i Kidholm, presumeres at ville søgt et slags revange i derees udsagn ovenmeldte tid at være partisk og dets årsag ej udi agt så meget dermed alene at tilvinde sig noget ejendom, men fornemmelig til nogenledes oplysning om den formodentlig sammehæng af eders, Otto Diderich Bierums procedurer samt den måde, I tænker og tragter lovgyldig at vinde ejendommen på.. De to vidner stævnes.

Den anden memorialvarsel: Memorialvarselsmændene Lauge Christensen og Jens Pedersen af Bobøl stævnes for at beedige, hvad indholdet af beskikkelserne var, og hvad dem er svaret på beskikkelserne af 24. og 25.

AO2 352:

Torsdagen den 6. december 1742:

fol. 388:

Nicolaj Ravn på vegne af hofjægermester Bachmann ctr. Otto d. Bierum angående den omtvistede plain ved Franchelvad. Ravn fik opsættelse til [13/12](#).

AO2 354:

Torsdagen den 13. december 1742:

Nicolaj Ravn (forelæggelse fol. 390) producerede en skriftlig notarialinstrument de dato Bobøl d. 23. nov. til confron med den deri beråbte kirkebog (fol. 390). - Bierum, som ved retten udi sin elendige, svage tilstand til stede var, bad allertjenstskyldigst, retten gunstig ville behage at efterse denne monsiuur Ravns såkaldte kirkebog, om den enten foran af nogen dertil behørig findes indrettet, sluttet, igennemdraget og forsejlet, item om derudi anførte kirkeregnskab ved åringers udgang af vedkommende er likvideret og underskreven. - Ravn agtede unødigt herpå at svare, eftersom kirkebogen således er beskaffen, som den for 123 år siden efter da brugelige skikke og måder er bleven indrettet og per consequence i sin fulde valeur står, derfor Ravn ikkuns om(?) at se sagen til endskab bragt fremlagt tvende beskikkelser, den ene dat. Bobøl d. 24. sept og den anden bem.te Bobøl d. 25. sept. næst afvigte, hvilke han ikke alene med rettens påtegnelse begærede forsynet og akten tilført, men endog at samme af de til idag forelagte beskikkelsesvidner, som idag

14. dage her for retten var til stede og endnu idag nærværende efter lovens måde må vorde beediget.
- Bierum inhererede sit forrige med ydermere bedende, citanten vorder pålagt den såkaldte kirkebog at følge tingsvidnet og akten, eftersom han sig deraf agter at betjene, endskønt de få ord, han deraf har ladet uddrage, hverken kan rejse eller fælde den mellemværende disupterede engkrog angående.
- Retten under al lovlig reservation antog beskikkelsesvidnerne for denne(?) så vel som de andre tvende tvende tilstedeværende vidner, [= > fol. 389] hvorefter forn.te breskikkelsesmænd Jens Pedersen og Lauge Cristensen ... fremstod for retten og opolæste begge deres beskikkelsesinstrumenter med den dem derpå givne svar (fol. 390). - Før end de aflagde ed, fandt Bierum sig anlediget dem begge at tilspørge:

1. Hvo ved var, da Rasmus Gravengård dem svar, som på bveskikkelsen anført er, medelte? - Svarede, der var 2 møllegæster, som de ikke kendte.
2. Om de selv, nemlig beskikkelsemændene,, og hvo af dem havde indrettet(?) og efter Rasmus Gravengaards mund dikteret spørgsmålets svar. - Svarede, at den ene navnlig Jens Pedersen havde sekv skrevet og forfattet, ligesom Rasmus Andersen havde svaret, hvilket alt skete som meldt i Nedermølle.
3. Om Rasmus Gravengaard aflagde sin corporlige ed for dem, nemlig beskikkelsemændene, at den hans til dem meddelte svar var således i al sandhed. - Svarede nej, han aflagde ikke ed for dem, men så snart den af ham blev æsket, skulle han den altid præsteret.
Endelig til slutning, hvad Rasmus Gravengaard angår, ville Bierum hos beskikkelsesvidnerne fornemme, om de ikke er bekendt, at sr. Nicolaj Ravn er mr. Jørgen Ravns broder på Tornumgård. - Svarede, de vidste det ikke, men havde vel hørt det sige af andre.

På den anden til Dorthe Jensdatter i 'tislund ergangne rekvisition og hendes derpå anførte svar blev beskikkelsemændene af Bierum tilspurgt, hvo ved var, da de hendes svar blev meddelt, og hvor det skete. Svarede, de tog hendes svar i hendes iboende hus i Tislund, hvor ingen anden end hendes datter var overværende. - Endelig, om bem.te Dorthe Jensdatter, som ellers kaldes Dorthæe Huustis, for dem ved ed havde bekræftet hendes til dem givne svar til dem i sandhed at være. - Vidnerne svarde nej, hun gjorde ingen ed for dem.

Ydermere fremstillede Ravn tvende lovlig indciterede og til idag forelagte vidnespersoner, navnl. Karen Rasmusdatter og Kirsten Andersdatter, begge af Kidholm. Ravn tilspurgte 1. vidne Karen Rasmusdatter, dog under den reservation, at hendes datter som 2. vidne måtte imidlertid udvises:

1. Om hun kan nægte, at jo Rasmus Andersen for 3-4 år siden begærede med sin fader 2 år efter hverndre omtvistede eng og engkrog. - Hvortil svarede vidnet ja, hun det ej kunne nægte.
2. At siden hun selv har sagt, der blev dem ingen skel vist af seigr. Bierum, hun har og tilstået, at Anders Gravengaard holdt sig til engkrogen i første åringer og bjergede den upåttalt af Bierum, hvordan og på hvad måde de da kom til at give sr. Bierum minde deraf, når han ej beviste sig at være ejer.
Bierum måtte fornemme, det sr. Ravn quæstionerer vidnet på det, hun forhen under tingsvidnet af 30. aug. edeligen har afvundet, så årsagedes Bierum at begære af retten, han ville observere samme hendes forhen aflagte vidne under bem.te tingsvidne, at Bierum ikke

ellers ved sådan omgang som fornemmes(?) tiltænkes, skunne forceres udi ydermere uårsagelig pengeudgift samme 2 gange at betale. - Ravn agtede unødigt sig på sr. Bierums ej med sandhed convenable at inlde, men håbede rettens assistance til vidnets svar, enten af ja eller nej efter lovens klare deposition:

Vidnet svarede, at sr. Bierum bemægtigede sig engen, hvorfor de nødes til at give minde af den; men om han havde ret dertil eller ej, vidste vidnet ikke.

3. Om Anders Gravengaard, siden den udsagte accort skal være sket, var hos Bierum for at reparere hans huse, når og hvad år det var, hvortil det var sket, og hvem der da var med ham i arbejde. Svarede, hendes sal. mand havde vel repareret ved Bierums huse, men hvad år, hvor tit og hvem ved var, vidste hun ikke.

På 2. quæstion tilspurgte Bierum vidnet, om hun kunne gøre hendes ed med god samvittighed, at der var anden årsag, hendes sal. mand lejede og mindede Bierum disputerede engkrog af uden dette da Bierum betjente sig af samme til sine hestes tøjring, at den da ej af hofjægmester Bachmann, for hvem som kirkens patron var indklaget, dennem blev forsvaret. - Svarede ja, [= > AO2 356] at såsom hofjægmesteren ej ville forsvare dem engkrogen, efter at det af hendes mand var indklaget, nødes de til at give Bierum leje og minde af disputerede engkrog, menn på hvad år eller tid det af hendes mand var indklaget for hr. hofmægmesteren, vidste vidnet sig nu ikke at erindre.

2. vidne Kirsten Andersdatter af forn.te Kidholm:

1. vidnet kunne ej derom gøre nogen forklaring.
2. Som sr. Bierum bemægtigede sig omdisputerede engkrog, måtte de nødes til at give ham minde af samme, siden hr. hofjægmester efter indklagelse af hendes sal. fader ej ville samme forsvare; men om sr. Bierum havde nogen ret til at oppebære nogen minde, det vidste hun ikke, såsom hun vidste ingen skel, ej heller erindrer sig, hvad år eller tid det for hr. hofjægmesteren var blevet indklaget.
3. hun var vel bevidst, at hendes sal. fader havde repareret Bierums huse, men hvad åringer og hvor tit kunne vidnet ikke forklare; ellers erindrede sig, at hendes fader havde sagt en gang at have til sig haft en karl navnl. Mads Rytter, som da tjente sr. Bierum, med berømmelse, han løftede så vel: men hvad år og tid vidste hun ikke, hendes sal. fader havde sagt det, eller når det var sket.
4. Om hun kan nægte, at hendes sal. fader jo klagede ofte, at engkrogen og en del af engen blev opødt af sr. Bierums kreaturer år efter anden, ja om hun ikke selv har set det opødt, når hun har været med at bjerge det. - Vidnet svarede, at Bierum havde det fredet vel(?) og ønskede, at deres naboer ville så vel frede det til Kidholm henhørende eng.

Ravn begærede tingsvidne og opsættelse i 8 dage. - Bierum inhererede sin forhen formenende lovbilleg begæring, den såkaldte kirkebog i retten at forblive til dommerens behagel. eftersyn og betragtning ved doms afsigt. Gav til kende, at det var ham umuligt at møde idag 8 dage, foruden det og er en termines, at man kan være forsikret om at få tingsvidnerne inden samme tid betids beskrevet, så herredsskriveren imod loven ikke heller dertil han imponeres. Imidlertid var Bierum genpart begærende. - Sagen opsat til [17/1-1743](#). - Hvad den præsenterede kirkebog er betæffende, haver mr. Ravn den [= > fol. 390] in continenti her i retten at deponeres, hvor den til sagens uddrag i rettens gemme forbliver.

fol. 390:

Peder Vinding ctr. Bierum. Ravn vil have Bierum straffet for brud på regler om stemplet papir og for unødigt ophold af retten, og han ønsker erstatning for fornærmende expressioner. [17/1 1743](#).

Den folio 388 citerede forelæggelse og opsættelse i engsagen.

Ekstrakt af protokollen.

Den foran på folio 386 citerede notarialinstrument angående ovenmeldte engkrog ved Franchelvad:

Rigtig ekstrakt af en gammel kirkeboyg indeholdende kirkeregnskaberne over Malt herreds kirker, Føvling kirke, Folding kirke, Vejen kirke, Læborg kirke, Lindknud kirke, Brørup kirke og Holsted kirke i året 1619 fra den 30. juni samme r indtil d. 25. juli forfattede, hvor da blandt andre ting findes Brørup kirke til indtægt af ejendom således: Peder Christensen i Holsted af Franchelvad eng 4 sk., hvilket ved confromtation i retten således skal befindes og rigtig at være. Extraheret ved dette notarialinstrument (ect.).

De gensvar på folio 398 citerede tvende beskikkelser i engsagen er sålydende:

Velagte Rasmus Andersen. Som jeg angående et stykke kirkeeng til Brørup kirke Franchelvad eng kaldet, beliggende ved Franchelvad med sr. Otto Diderich Bierum på Gravengård er falden i dispute, og jeg ikke påtvivler, at I jo /: som ej alene i nogle år har været besidder af Gravengård da samme eng derunder har været forfæstet, men endog eders salige fader mange år før eder, nemlig Anders Gravengaard såvel da han var fæstehaver af Gravengård, som siden han er kommen til Kidholm, har haft merbemeldte kirkeeng i fæste /: om samme kirkeengs den grænser og hvor vidt den sig strækker, kan give god oplysning og efterretning, så finder jeg mig beføjet på efterskrevne poster at æske eders udførlig og tydelig svar, nemlig 1) med hvad navn merberørte kirkeeng i eders mindes tid egentlig er bleven kaldet, 2) Hvor vidt samme kirkeeng strækker sig. 3) Hvor længe eders sal. fader har boet på Kiholm, og om han ikke i al den tid, han boede der, havde samme kirkeeng i fæste og hjembjergede al afgrøden deraf til Kiholm. 4) Hvor vidt eders salige fader i børørte tid slog og bjergede merbem.te eng. 5) Om eders salige fader nogensinde af noget af b em.te eng, som strækker sig til Franchelvad i sønder, har givet eller gjort Otto Diderich Bierum nogen minde, villighed eller leje deraf videre, end han efter hans fæstebrev var forbunden til fæstestæderne at give. 6) Hvad der er bleven holden for rigtig skel ved samme engs søndre side. - På disse forskrevne 6 poster venter jeg ... disse mine 2 udskikkede mænd, nemlig Jens Pedersen og Lauge Christensen af Bobøl eders mundtlig, tydelig og sandfærdig svar, som de herpå har at tegne til min efterretning, såfremt I ej vil føre eder selv og mig i bekostning med rettens behandling. Sønderskov d. 24. sept. 1742. H. Bachmann.

Efter forlangende af højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann på Sønderskov har vi to underskrevne mænd været i Skærbæk Nedermølle i Lintrup sogn, Kalvslund herred med forestående beskikkelse hos sal. Anders Gravengaards søn rasmus Andersen, der sammesteds tjener,

og æsket ham udførlig og tydelig svar på [=> AO2 358] beskikkelsens indeholdende poster og bekom af ham til svar på enhver post især som følger, nemlig på post 1 svarede han os at han ej andet vidste, end at bemeldte kirkeeng er bleven kaldt kirkeeng ved Franckelvad. På 2. post udsagde han, at ham hans fader Anders Gravengaard har fortalt og sagt ham, at en mand navnlig Christen Clausen, forhenværende fæstehaver af Gravengård og forn.te kirkeeng, da han overlod hans salige fader Gravengård, havde underrettet og sagt ham, at det var kirkeeng fra Franckelvad i nær til Surhave enge begyndes, og at samme eng strækker sig i sønder til Franckelvad i vesteer til heden og i øster til Franshelvadaen. - På 3. post svarede han os, at hans sal. fader havde boet på Kiholm ungefær 16 år og i al den tid bjerget al afgrøden af bem.te kirkeeng hjem til Kiholm, ligesom han og for 3-4 år siden slog og bjerget merbemeldte kirkeeng til foromskrevne grænser med hans sal. fader 2 år eftr hverandre. - På 4. post gav han os til svar, at hans sal. fader altid havde slagen og bjerget al afgrøden af bem.te eng til forommeldte grænser, og at han vidste ingen anden skel at sige. - På 5. post svarede han os, at hans sal. fader aldrig enten havde givet Otto Diderich Bierum eller nogen anden noget til minde, vilje eller leje af noget af merbemeldte kirkeeng, som strækker sig til Franchelva, det måtte nævnes under hvad navn, det nævnes kan, videre end han efter hans fæste var pligtig, men langt mere havde han hørt, at hans sal. fader ofte havde beklaget sig, mhvoroeldes Otto Diderich Bierum undertiden tillistede sig at lade bem.te kirkeeng med sine kreaturer ulovlig opæde. - På 6. post gav han os til svar, at han hverken vidste eller nogen sinde havde hørt af at sige andet end at Franchelvad var skel og alle tider bleven holden for skel, og at han ej videre vidste at give til oplysning og udsagde derhos, at han disse poster således havde besvaret, som på enhver post især er bleven svaret, i al sandhed. Så sandt hjælpe os Gud og Hans Hellige Ord. Actum Bobøl d. 24. ... 1742. Lauge Christensen, Jens Pedersen.

AO2 358:

Dorthæe Jensdatter i Tislund. Som jeg angående et stykke kirkeeng til Brørup kirke Franckelvad eng kaldet, beliggende ved Franckelvad, med sr. Otto Diderich Bierum på Gravengård er falden i dispute, altså årsages jeg herved disse mine udskikkede at lade indhente eders sandfærdige svar på efterfølgende poster, såsom: 1) Om I ikke har tjent afgangne Niels Christensen og hans sal. enke i Surhave, hvor mange år, og hvor længe det er siden. 2) Om I ikke ved, at fornævnte Niels Christensen og enke da tillige i fæste havde formeldte Brørup kirkeeng ved Franchelvad beliggende og det hjembjergede til deres sted i Surhave. 3) Om ikke desmidlertid I tjente denne, med været haver på forberørte Brørup kirkeeng samme at bjerge. 4) Om I da ikke kan give nogen oplysning, hvor vidt samme kirkeeng strækker sig, og hvad der i den tid, I tjente der, blev holden for rigtig skel ved den søndre side, eller og for det 5) hvad I af andre derom haver hørt sige, hvor vidt det skulle være kirkeeng. På disse foranførte poster venter jeg eders tydelig og sandfærdig svar, som de udskikkede mænd, navnlig Jens Pedersen og Lauge Christensen af Bobøl herpå har at tegne til min efterretning. Datum sønderskov d. 25. sept. 1742. H. Bachmann.

Understående dato var vi underskrevne i Tislund med denne beskikkelse ved Dorthæe Jensdatter sammesteds og da bekom til svar på enhver post især som følger: Til 1. post svarede hun, at hun tjente afgangne Niels Christensen og enke i Surhave i 3 år, som er over 40 år siden. - På 2. svarede hun, hun vidste ikke, om de havde omrørte Brørup kirkeeng i fæste eller ikke, men de hjembjergede det til deres sted i Surhave. - På 3. gav til svar, hun altid i disse 3 år, hun tjente i Surhave, var med og bjergede kirkeengen. - På 4. post fik vi til svar, hun vidste ikke, hvor vidt kirkeengen strækker sig, men da hun tjente der i Surhave, blev Franckelvad holden for skel ved den søndre side. - Og til 5. gqv hun os tl svar, at hun havde hørt af sal. Niels Christensens enke, når de bjergede kirkeengen,

at hun da sagde, det var kirkeeng fra Franchelvad i nordøst til Surhave eng. - At således som forskrevet står, er os givet til svar på enhver spørgsmål bekræfter (etc.)

Den på folio ibm. citerede indlæg fra sr. Otto Diderich Bierum angående sagen mellem ham og hr. Vinding:

Kgl. maj.ts herredsfoged (etc.). Af de den 15 9br. her i retten fremlagte brevskaber erfares klarlig, det jeg /: efter at fra hr. Peder Vinding var tilkendegivet mellemværende ikke vel længere kunne delatere /: ved skrivelse hos hans ærværdighed haver begæret ved regning at ville tilkendegive, hvad være kunne, som hans derpå erholdte svar af 10. juli sidst Nr. 1 udviser, samt hvor fortrydelig min billig begæring blev optagen uden ringeste at melde, hvad bekomne 4 tdr. rug skulle koste, men anfører at skulle restere offer for trende år, dog lige så ubillig som han med tavshed derudi forbigår rugets prois at gøre bekendt. Og endskønt jeg håbede, den gode mand dog skulle betænkt og fundet sig udi min formenende billig begæring, fremkom et brev fra ham af 3. aug. nr. 2 opfyldt med en del mig uskyldig tillagte beskyldninger uden alleerringeste at melde, hvad ruget skulle koste, med videre som af dito brev indhold gunstig er at se. Hvorpå jeg fandtes årsaget at svare og tilkendegive mellemværende som billigt alt kunnet være klareret og afbetalt, om hans ærværdighed havde behaget på begæring at villet bekendt gjort, hvad være skulle, med ydermere begæring, jo for jo hellere at måtte ske og alting udi oprigtig kristen kærlighed at nyde sit endskab. Dette i alt af mit svar under dito 3. aug. nr. 3 behagelig er at se. Men fandt hos den gode hr. Peder Vinding endnu desværre ingen sted, ligesom forrige fortrydelig optagen, som den gode mands mig derpå meddelte svar af 4. aug. nr. 4 mere end tydelig udviser med ... mig ydermere til besyldning, alt uårsagelig og uforskyldt påbyrdet, som jeg ej kunne efterlade ydmygest som skyldigst at besvare og derhos endnu ydermere anholdt, mellemværende dog en gang måtte bekendt gøres, der ellers var mere end muligt for mig, der ikke var vidende eller erinderlig, hvad ruget lefter hans vilje skulle koste, at afgøre i at oversendt specifikation og regning på hvis i varer og penge af mig havde bekommet, endskønt vel desuden var ham bekendt ligeså og tilkendegivet, han udi fordrende offerrestance fejlede, og at den med rette resterende offer var bleven tilbageleveret ubrudt me derved følgende åben seddel, ligesom ham fra mig var bleven oversendt, og endelig ydermere bedet, alting udi venlighed måtte afgøres, som og af mit svar de dato 13. aug. nr. 5 gunstig er at se. Derpå jeg da endelig erholder det svar af 17. aug. nr. 6 fordringen ruget angående at skulle bestå af 13 sldr. 3 mk. efter at fradraget 6 rdl. 1 mk. han alene tilstår ruget at afgå med foregivende bekomne mursten 3 mk. 12 sk. ... forhen skulle være betalt, da jeg dog ved mig ikke ringeste skyldig at være bemeldte 3 mk. 12 sk. jo bør komme til afgang på rugets billig summa, og derfor mislig(?) ligesom hans forhen under nr. 1 opførte offerdage, der han udi dette sit svar selv tilstår og frafalder 9 til 7, som sandelig endnu er fejl; dog er han så varlig aldrig at melde de ringeste om tilsendte offer eller årsagen hvorfor blev tilbageleveret, men efterlader ikke mig ydermere beskyldning at påkaste ligesom ej at fare med sandhed med videre hans ubeføjede dito hans brev noksom udviser, der dog tillige ... forrige uårsagelige beskyldninger ikke i ringeste måder skal anfægte mig, der Gud være lovet har en god samvittighed, men hvorvidt den gode mands brugende måde og omgang med mig kristelig befindes, må til den alvidende og alting seende almægtige Gud, der alene enhvers hjertes tanker, tale, råd dåd, forsæt og idræt bekendt være hjem... som og, hvor gerne jeg elsker og ønsker fred. Men hvad sker, den gode hr. Vinding fortfarer i sit forsæt til proces og efter at hans påstående fordring ... ovenmeldte hans

missive af 17. aug. nr. 6 mig den 18. dito blev bekendt, stævner han den 23. dito såvel [= > fol. 391] for offer som fordrende 13. sldr. 3 mk, alt uanset mine forhen billige gjorte begæringer og tilbud samt forhen tilsendte offer; og endskønt jeg endnu siden varslets ankyndeigelse og før en noget kom i retten og ydermere hos hans ærværdighed har anholdt om at forskånes for proces og pengespilde alting i mindelighed afgøres ...han til den ende gunstil ville behage at determinere en dag og tid, når det måtte være hans lejlighed derhen ... som brevet af 30. aug. nr. 7 nærmere forklarer, så er jeg dog ej med ringeste svar beværdiget, da dog han ... sige langt mindre godtgøre, ham ringeste skilling udi sin påstående fordring var bleven disputeret om end beføjet, men gerne for derved at nået den gode mands venskab, om muligt været kunne :/ som jeg og ej ved anderledes at hav eforskyldt :/ skullet bleven erlagt og efter hans vilje betalt men desværre som meldt forgæves, så der vqar intet andet for mig end efter indstævning ved tinget at møde med min gode vilje, hvor da endelig med hans der tilstedeværende fuldmægtig i sagen sr. Nicolaj Ravn blev aftlt uden for retten at betale bekomne 4 tdr. á tønden 3 rdl. 2 mk. imod afdrag hvis hr. Vinding havde bekommet og offers restands for så mange dage, han havde meldt i titbemeldte sit brev af ... aug. nr. 6 at skulle restere, hvilke aftale jeg den gode hr. Peder Vinding tilmeldte, før end noget endnu i retten fremkom, som brevet af 5. sept. nr. 8 hans ærværdighed tilmeldt ydermere ... udviser; men dette fandt lige så lidet sted som alt forrige og mig ej ringeste svar beværdiget, da jeg årsagedes 6. sept. da stævnmålet var bleven registreret og sagen foretagen og sr. Ravn sin principals fordring havde fremført med påstand til doms ... begære han dito fordring ville legitimere så højt med billighed at kunne sige, dertil han og af retten ved lovgrundig kendelse ... henfunden og pålæge og sagen til den ende udsat i 4 uger til den 4. oktober. Men hvor lidet af ham er efterlevet, hvad unyttighed i steden for at lade sig justitien vorde efterrettelig af ham til dato ført og brugt er, kan akten nok sin tid bære vidne om, da jeg nu den 4. oktober som meldt fornam sr. Ravns forsæt hensigtede mere mig tingrejser og be... at tilføje end justitien at lade sig være efterrettelig, årsagedes jeg, efterspom det var udi den travle rugsæd, jeg ingen andre bæster havde at befordre mig med til tinget end hvis jeg behøvede til ploven, og derfor ikke kunn lade min rugsæd tilbage, at begære opsættelse i 6 uger, der mig af retten gunstig blev tilladt, og jeg til samme tid at fremføre hvis brevskeber, vidne og andet på min side sagen til oplysning tjenlige; men hvad sker! Tægtedagen der møder hvilcken (hverken??) jeg eller nogen på hr. Vindings vegne, men alene af herredsskriver Utrup hr. Peder Vindings varsel oplæst af protokollen, så det er håndgribelig, hvorledes der sigtes mig uskyldig bekostning at påbyrde såven ved tingrejser i min svage og skrøbelige tilstand som og med forelæggelses bekostning og dessens forkyndelses og opsættelses ... tilkendegivelse, som var til næst afvigte 29. nov, da mr. Ravn endelig møder med brugende unyttige vendinger på ulovgrundet påståelse alt at tranere tiden og opholde sagens lovlige gænge, så jeg må ... hans til vidnet Christen Pedersen gjorte quæstioner observeres det gammel ordsprog, Det ene dåre kan spørge mere, end ti kloge kan svare til, ved hvilke med mere hans brugende unyttighed og lovstridige forhold, han da drev tiden .. dagen bort til ud på aften, det jeg elendige svage menneske, der så godt som går med døden på klæderne og ingensteds kan ... uden ... jeg således imod mine ringe kræfter skal nødtvinges til med stor kedsommelighed da så vel som forhen måtte anhøre ... kunne komme så vdt at få ringeste i sagen mig til forsvar fremmet undtagen formeldte vidne Christen Pedersen med stor besværing afhørt og derfor sagen udsat til idag d. 13. dec, og som jeg ... håber, må mr. Ravns procedure og omgang fra først til sidst i denne sag ... komme for rettens ...han da og ... i merite enten vorder belønnet eller ... på vedkommende steder, så vil jeg alene for denne sinde til retten ydmygeligst have indstillet ... grundig eftertanke, hvorledes mig søgsmål er påført, tid og pengespilde ibragt imod mine mange mindelige begæringer og for... acceptable tilbud, der da ej har kunnet hæmme vedkommendes forsæt, som da og til retten overlader, hvad jeg efter billighed til pr. Peder Vinding for bekommet 4

tdr. rug bør at betale, som og den gode mand ikke bør lade sig nøje med ... efter min tilstand og derover ham er bleven tilsendt og mig tilbagesendt og nu atter 29. nov. hans fuldmægtig mons. Ravn her i retten igen til modtagelse anbuden under forsegling, ligesom de er bleven oversendt og tilbagebragt og nu in deposito af retten på begæring gunstig modtagen til sagens uddrag, eftersom sr. Ravn ikke har villet erklære sig fra eller til samme modtage, der i alt således til retten overlades ved den af citanten ... doms afsigt skulle noget af nogen betydenhed herimod fremkomme, vil jeg ydmygst bede mig til besvarelse ... forundes samt lovbilleg tid til at sligt i fornøden tilfælde at besvare, til hvilken ende tjenstlig bedes dette mit enfoldige indlæg i retten til læsning, påskrift og protokollen anført må admitteres. Gud styrke retten og dens ..., der hertelig ønskes af underskrevne (etc.)

Skads-Gørding-Malt herreder 1736-47

1743

(Da det er kopien af tingbogen på ArkivalierOnline, der er grundlag for denne ekstrakt, vil der være henvisninger til løbenumrene i den: AO x).

AO2 359, fol. 391:

Torsdagen den 10. januar 1743:

Delinkventinden Cathrine Nielsdatter med mand Casten Christoffersen blev fremstillet uden tvang, bånd og fængsel her for kongens ret; og blev for dem lydeligen oplæst den over dem ergangne dom (folio ibm.), og derefter de begge blev af actor utrup tilspurgt, om de ville eller tænkte til at appeller og sagen med denne dom til landstinget indstævne, eller de med den var fornøjet, de da sig derpå ville erklære. Dertil de begge svarede nej, de forlanger ikke sagen til landstinget at indstævnes, men alene bønfaller udi allerdybeste underdanighed /: om de skal lide efter dommens indhold :/ at hans kgl. maj.t af medføde nådig mildhed allernådigst måtte tillade delinkventinden Cathrine Nielsdatterds legeme at lægges i en kiste og kommes i kristen jord, på alt forventer en allernådigst bøn hørelse. - Actor Utrup var den hele akt og dom i alt beskrevet begærendes.

Til stokkemandsæde at betjene for året 1743 blev af retten udmeldt efterskrevne: Jernved sogn: Mads Nielsen af Plovstrup. Læborg sogn: Christen Andersen i Nordenskov. Folding sogn: Laurids Villadsen. i Nørnbølling. Føvling sogn: Peder Hansen i Føvling. Holsted sogn: Ole Hansen i Sekær, hvilket sted nu beboes af Jens Mortensen. Brørup sogn: Thomas Jepsen i Tuesbøl. Gørding sogn: Peder Lassen i Oigd(?). Sneum sogn: Engvor Nielsen i Tommesby.

Sentence i drabssagen af herredsfogeden og de efter loven udnævnte meddomsmænd: Eftersom de af begge parter irettelagte tingsvidner dateret 8. nov. 1742 klrligen udviser, hvorledes Cathrine Nielsdatter af Halleskov med forsæt og beråd hu om nattetide imellem den 25. og 26. oktober næstforleden har druknet hendes femten ugers barn udi en ved huset beliggende kilde, hvilken gerning på bem.te hendes barn at have forøvet hun ej aleneste ved en på åstedet af rettens mdel holdt forhør har bekendt, men endog samme bekendelse offentlig for retten uden bånd og fængsel frivilligen tilstanden, hvorom og 12 over[=> AO2 360]jensstemmende vidner og naboer edelig haver afvundet at have hørt af forn.te Cathrine Nielsdatters egen mund, at hun havde sat hendes barn i kilden i den kolde vand, hvor barnet efter hendes udsagn til dem alt var død, som bem.te tingsvidner i alt tydeligen forklarer. Efter hvilken beskaffenhed og egen bekendelse ved de førte vidner i alle måder stadflstet vidste herredsfogeden og tilnævntre meddomsmænd ej rettere herudi at kende og dømme, end at Cathrine Nielsdatter af Halleskov for begangne drab på hendes eget barn

jo efter hans kgl. maj. ts allernådigste lov bør bøde liv for liv og halshugges med et sværd og hendes hovedlov at være forbrudt til den, som loven pag. 886 et 887 art. 1 og 3 (DL 6-6-1.3) allernådigst om formelder, når sagsøgeren først har bekommet sin ret efter loven pag. 157 art 10 (DL 1-24-10). - Angående delinkventindens mand Casten Christoffersen, som efter hendes bekendelse tid efter anden skal have slaget og hadet ommeldte deres barn, hvilket og skulle have forårsaget den af hende på det uskyldige barn forøvede drab, da, endskønt det ikke er bevist uden så vidt, han selv i forhøret har tilstanden, nemlig at han ej uden lidet og en gang haver rørt og slaget barnet, så kunne vi ikke skønne, at han desformedelst kan blive aldeles uden straf, efterdi barnet ikke var så gammel, at det endnu kunne skønne på slig revselse, men bemeldte Casten Christoffersen bør andre deslige ubetænksomme forældre til skræk og afsky ej alene at udstå kirkens disciplin, men endog at arbejde i jern i næste fæstning, nemlig Fredericia, i seks måneder. Dog sker ingen execution efter denne dom, før end den af citanten efter loven pag. 184 art. 15 (det må vel være DL 1-24-51) til landstinget lovligen vorder indstævnet og sammesteds confirmeret, såfremt den ikke enten af Casten Christoffersen eller hans hustru Cathrine Nielsdatter af Halleskov til forandring vorder did stævnet. Detz til stadfæstelse under vores hænder og indsegle. Datum Gørding-Malt herredsting den 10. januar 1743, S. Bierum. Hans Jessen, Hans Jensen, Christen Nielsen, Hans Christensen, Søren Andersen, Anders Jepsen, Jørgen Haagensen, Niels Haagensen.

Torsdagen den 17. januar 1743:

Hofjægermester Bachmann på Sønderskov ctr. Otto Diderich Bierum angående den omtvistede engplain af Brørum kirkeeng. Sr. Johan Nicolaj Ravn fra Skærbæk mølle producerede stævning af 6. jan. (fol. 392); begærede, at retten ville udmelde uvillige og upartiske dannemænd, som kunne granske såvel om der Inogen kendetegn, skel eller mærke til at ,separere den omtvistede engkrog, som Otto D. Bierum ved afslæt og lysning har tilholdt sig, og kirkens eng ... mod Gravengård og engen, samt tillige determinere tiden, dagen og termin, forretningen skal foretages på, da Ravn og ville udbede sig, om muligt, rettens hos- og vedværelse for at få en sand ide om sagens beskaffenhed, at forretningen derpå kunne vorde ført i penne, som granskningsmændene næste tingdag kunne beedige til tinget og besværgere deres tov. - Fra sr. Otto Diderich Bierum blev hidsendt til retten hans skriftligt forfattede indlæg af dags dato med den deri mentionerede attest [=> fol. 392]. - Ravn protesterede for først imod dette indlægs cammannepet(?) form, måde og indrettelse og reserverer på behørig tid og sted derimod al lovlig indsigelse og besvaring i fornøden tilfælde, ej at berøre, at Bierum sin forfald som påskydes ikke efter loven inden tinge har ladet sværge, ligesom og positio sed non con... at Bierum efter sit indlægs formelding var således idag conditioneret er ikke nogen lovlig undskyldning, eftersom det kan blive bedre ned ham forinden i morgen, og ellers beskikke sig efter forordn. en fuldmægtig, hvorfor Ravn alene vil forestille retten dette, at vejret og jorden er nu således beskaffet, at de ved åstedet forbindende kendetegn, mærker og adskillelser fuldkommelig kan granskes og efterses med videre, men hvis sagen ved opsættelse skulle prolongeres og sagen derefter ... videre forlænges ved indfaldende vanskel. vejrl., som kunne forårsage granskningens tilbageholdelse, så protesterer Ravn in forma juris imod ophold og omkostninger og igentager sit forrige. - Efter producerede og lovl. forkyndt stævning blev efterskrevne 4 mænd, Hans Jessen i Skølvad, Christen Nielsen af Tange, Jep Andersen og Søren Andersen, begge af Varho, her ved retten udnævnt til at efterse skellen og granske, om den

omtvistede engkrog ved Franchelvad, som sr. Otto Diderich Bierum sig tilholder, enten tilhører Brørup kirkeeng eller sr. Otto Diderich Bierum, såvelsom også anmærke og beskrevet give, hvad skel dem desangående af begge parter måtte vorde påvist. Til den ende haver bem.te 4 mænd tillige med rettens middel at møde på åstedet ved bem.te Franchelvad, som ligger østen for Gravengård, førstkommende lørdag d. 19. januar om morgenen klokken 10 slet og der som meldt efter parternes påvisning at efterse og granske skellet imellem bem.te kirkeeng og Gravengåre enge og det beskrevet give, således som de førstkommende tingdag den 27. januar på Gørding-Malt herredsting inden retten med en god samvittighed edelig kan bekræfte og afhjemle, hvorfor bem.te 4 mænd nyder billig betaling både for rejse, fortæring og umage; og haver velbårne hr. hofjægermester Bachmanns fuldmægtig så betids at meddele mændene denne udmeldelse, at de derefter kan vide at møde til bestemte tid, og dersom en af dem enten formedelst svaghed eller og ej fandtes til stede, udebelv, haver de mødende at tiltage en udi den udeblevnes sted, som skal være pligtig at medfølge, på det forretningen kan nyde sin fremgang. Og som sr. Bierum ej inden retten er til stede, da ligeledes udmeldelsen for ham at lade ankyndige, om han enten selv behager at møde eller møde lade, som tjener parterne til efterretning.

fol 392:

Sagen hr. Vinding ctr. Otto D. Bierum angående en gældsfordring. Sr. Ravn overgav retten sit skriftlige indlæg (fol. 393). Retten ville fornemme, om Bierum eller nogen på hans vegne var til stede. Ingen indfandt sig. Thi så retten ikke lovforsvarligt sagen længere at tage under opsættelse, siden den så langsom tid med unyttige prolongationer af parterne er forhalet, men bliver herved efter parternes påstand til doms afsigt optaget inden den tid, loven determinerer.

Den på folio 391 citerede stævning i engsagen angående synsmænd: Hofjægermester Bachmann stævner - i anledning af et af Bierum indflicket fæstebrev udgiven af Jørgen Skeel Due til Anders Hansen Gravengaard sub dato Sønderskov d. 2. juni 1699 dets indhold, citanten både har og endnu agter at gøre videre indsigelse imod for at vise, hvor liden fje han både har haft til lysning og engkrogens tilegnelse - at lade udnævne 4 uvillige og upartiske granskningsmænd. [=> AO2 362] Bierum skal fremvise, hvilken adkomst han måtte have til grund.

AO2 362:

Indlægget citeret fol. ibm fra Otto Diderich Bierum (om engsagen: - - Da som den almægtige Gud har behaget at besøge mig med kors og svaghed, således at jeg desværre ikke for denne sinde kan møde eller slig forretning bivåne, vil derfor have retten tjenstvilligst ombudet, sagen må forflyttes under opsættelse i 6 uger, stævnmålet at stå i sin fulde kraft og udmeldelsen udsat til den tid, sagen opsættes. Skulle retten bære ringeste tvivl om denne min anførte lovlige forfald ej at være med sandhed overensstemmende, følger herved lovlig attestatum ej påtvivlende rettens lovforsvarlige bifald udi denne min billige begæring og ej med retten at vorde overilet, til hvilken ende tjenstlig

bedes, det mit indlæg med vedfulgte attest, hvorved følger 6 sk., indlægget besørget og af herredsskriveren med behørig papir i retten forsynet i alt til læsning, påskrift og akten tilført - - Den indlagte mentionerede attest: Underskrevne Peder Mikkelsen af Sekær og Jørgen Sørensen af Favrskov kan ej nægte, at ... Otto Diderich Boierum ved Gravengård er så svag, sog og sengeliggende, at han ingensteds kan komme, der hermed attesteres således i sandhed at være, så sandt hjælps og Gud og hans hellige ord - -

(NB: Otto Diderich Bierum er nu afgået ved døden. Blev ifølge kirkebogen begravet den 31/1-43, 63 år gammel.)

Indlægget fol. ibm. fra Peder Vinding ctr. Bierum: Efter sine merita competentia må jeg ej besvare Otto Diderich Bierum i Gravengård hans indgivne indlæg, siden min principal i sagen hr. Peder Vindings vilje er hellere at lide al den eddergift og galde, modparten har haft at udøse på ham, dels mod hans person, dels mod hans embede, end han vil bære ringeste lineamente af Otto Diderich Bierums bekendte portræt; dog så vidt jeg er hr. Vindings forsvar udi sagen contra bem.te bierum, må jeg sige med lige føje af andre ordsproger end Otto Diderich allegerer, at man skal svare en dåre på det han ej skal indbilde sig at være klog. Sagens sande og uforfalskede sammenhæng er denne: Udi året 1740 kommer Otto Diderich Bierum i hr. Vindings hus og begærer af ham at få noget rug til låns, hvorfor hr. Vinding undskyldte sig, siden han ej kunne vide, hvad han selv til sin egen husholdning komme behøve, han vidste ikke, om han noget kunne aflade eller ej, dog lod sig endelig til dette for ham så fortrædelige som kostbare lån persvadere på conditioner, som debtors egenhændig og nu blandt andre brevskaber forefundne missive mentioneres; samme er af dato 9. juni 1740 og belagt med et ark nr. 20 24 sk. papir, øverste nummer 6380 sub. litr. A. Samme begæres læst, påskreven og akten tilført. Siden samme år 14. juli kom Otto Diderich Bierum atter trængende til rug og brød og bragte han hr. Vinding videre endnu derhen at låne sig på samme conditioner rug en tønne, som debitor under akten ej nægter. Da nu høsten formedelst indfaldende vanskeligt vejrlig varede så længe ud på året, så almindelig rughøst da ej fik sin begyndelse før end ved Ribermarkeds tider d. 8. sept, hr. Vinding og selv ej havde noget rug videre at aflade, han ham på anmodning af Bierum /: hvilket alalle Bierums udflugter ej har kunnet skjule, jo er bleven kundbar under akten /: købt og siden for ham efter kvittering betalt hos Christen Pedersen i Hovborg een tønne rug, som under akten er bevist at være hentet med Otto diderichs egne heste og vogn ført lige fra Christen Pedersens hus i Hovborg til Gravengård, der overleveret Otto Diderich Bierum, derfra taget af ham og ført til Hulkær mølle at males til hans brug og samme tønne rug beregner ej creditor Peder Vinding til højere udtgift end det, ham selv kostede. [=> fol. 393] ad hvilken pris og køb Otto Diderich Bierum bryster sig sigede, at han selv og købte samme rug af Christen Pedersen for 5 sldr. tønden med mere etc., men det var ej mere end 2 skæpper, han fik, hvilket han måtte kontant straks betale og ventelig ham aftigge i høstens begyndelse, efter at den forhen om... og af hr. Vinding tilkøbte tønne rug var hos ham i husholdningen fortæret etc., alt dette rug, som er ... tønner, nægtes ej under akten af debitor jo at være bekommet, men efter vanlig måde disputeres dels ... dels omgangen ved fordringens krav. For det første at legitimere haver jeg længe forhen fremlagt et notarialdokument af dem, som vides her i egnen da havde noget rug at sælge, thi hoved- og jerregårdene som Estrup og Sønderskov og Nielsbygård tror jeg havde nok med at bestride deres egne bønders furnering og underholdning, og af samme fremlagte kunne ses højeste pris, men som Otto Diderich Bierum synes ej endnu derved at være gjort satisfait, så følger her

endnu en testificeret fra en snes personer eller mere her af egnen, som bevidner, hvad de selv 1740 har måttet give for tilkøbt rug af dem, som var få, der havde da rug at sælge. Samme begæres i retten læst, påskreven og akten tilført, tegnet litr. B, af hvilken retten kan yderligere erfare rugets pris 1740 på den tid, Otto Diderich Bierum har forpligtet sig i hans producerede missive til højeste pris, så jeg håber, den mund ... påstand en gang bliver tilstoppet, i det ringeste indtil han drister sig til contrarium at bevise. Hvad omgangen ved fordringes krav betræffer, da uanset al den lamentation, Otto Diderich Bierum herover fører, er ej svar værd, får jeg dog ganske kortelig at melde noget om denne krokodilske gråd, som er, at retten ville behagelig observere dette, at ruget er bekommet in ano 1740 inden august måneds udgang, dernæst at hr. Vinding har tvende samfælde år opbiit Otto Diderich Bierum velbejlighed, som med mange breve kunne bevises, om man ej så hen til at evitere omkostningerne ved deres produc, og In'år debitor da fornemmer, at kreditor bliver kedsommelig over at bie og lade sig længere med løfter og vøfter afspise, så kommer brodden frem og hensigtet for en dag i et brev af 7. juli, hvor debitor da først efter 2 års forløb begærer NB regning, ligesom han ej vidste, at det var 4 tønner rug, han havde fået, ligesom han og havde glejt, hvad ruget kostede det år og den tid højeste pris, da han fik det, /: hvilket han bedst kunne have erindret, om han efter hans missives indhld straks enten havde betalt det eller giveåt korn til vederlag, og påskyder sin uvidenhed derom at være årsag til betalingens udeblivelse, hvilket dog er ej andet end en dækmantel over hans forsæt at udmatte kreditor med proces, før han nogen betaling skulle lfå, hvilken skæbne mange har nydt, /: men som min principal ej havde lyst at melere sig i nogen regning, som hans brev udviser, alene gerne agnoscerende, hvis på hans fordring af debitor kunne være aflagt, som han redelig har gjort første gang, Bierum derom har skrevet. Så siger jeg: Havde nu Otto Diderich Bierum haft den rette og retsimdige tanke uden vidtløftighed at betale, kunne han jo efter mange gjorde maninger indfundet sig hos kreditor at se sagen afgjort, men den plet finder jeg i brevet af 3. august, at en indbildt braveur og snak om og over hr. Vindings ... er hovedårsagen til søgsmålet, samme og havde været let at bevise, om det var pinen værd, og den mellemkommende død ej havde afskåret anledningen til dessen fuldbringelse. Og hvad er det nyttigt at opholde mig med disse breves deduction, de ligger producerede og kan svare for sig selv, så mange af debtors, som er besvarede. Resten får vel ingen anden credit, end de selv udviser, som er noget fingertøj; men penge og betaling kunne bedre gjort sagen klar, og dertil gav min principal plain pouvoir og ordres første indstævningsdag således at afgøre sagen, sc: at overlade Bierum ruget for 5 sldr. tonden, siger fem slettedaler, et forlig overe alting i protokollen at tilføres, betalingen forderligst og inden en vis tid at præsteres, på det kreditor ej med omkostning til ny indstævning skulle graves og alting således ganske og aldeles mellem kreditor og debitor til den datum at ophæve, og dertil havde Otto Diderich Bierum den tid ingen ører(?), men ville have sig en del reservationer forbeholden, hvorudover vi skiltes ad. Dette tvivler ej(?) enten retten selv er uvidende om eller med god samvittighed kan nægte. Og dette upåregarderet er dog Otto Diderich Bierum af så ublu og hård en stjerne, at han ej undser sig mig lcontrarium at pådigte i indlægget af 13. dec., hvad han i denne puncto med mere skriver, at det med mig var aftalt, men som samme concurrerer og inkluderer min person, declarerer jeg her offentlig, at det er den ublueste og værste usandfærdighed, som nogen kan optænke og anden pådigte og påsige, men mere af denne surdej vil følgende proceduur udvise. Sagen, der til d. 30. august var indstævnet, bliver hæftet efter vedtægt ved retten d. 6. sept, creditors saggivelse bliver gjort uden irettesættelse, herimod urgerer den fredsommelige debitor Bierum, at uanset det aldrig skal bevises, at han har disputeret rigeste skilling i creditors krav, som han formener ubillig, så vil han dog have kreditor for sit eget udi omkostning og derfor plåstår ej alene, at han lovlig skal legitimere sit krav efter lovens bydende, men endog ham dertil imponeret af retten, da han lover, hvis han derimod kan have ej skal mangle,

hvorpå fældes dom /: åbenbare fredstanker. /: Havde nu debtors fredsommelighed bestået ud andet end bare ord alene, havde han vel **første tingdag** enten været om betaling eller begæret sagen opsat på en kort tid, forinden hvilken han ville se sagen afgjort og menagere depenærnie sage ville medtage; men hans gl. ord, Det er min lyst, og den hjælpehånd, han ventede sig på visse stgeder, blev da en hånd til at trække masken bort og gøre hans hensigter bekendt, så vidt som proceduren videre oplyser. **Anden tingdag** d. 4. oktober, da sagen kom i retten og jeg loco principalis havde fremlagt de ham pålagte beviser i retten samt gjort min ad interim irttesættelse og ført vidnesbyrd og beviselighed, at Otto Diderich havde fået den ene tønne rug lige fra Christen Pedersens hus ind i sit eget i Gravengård etc., hvilket han dog undser sig ... at lsige, det han aldrig har begæret af hr. Vinding, at han skulle låne, købe eller borge rug til ham, som må vel falde forunderligt, og desto mere utroligt, siden hans egne heste og vogn hentede det, han tog derimod uden nogen forespørgsel, hvorfra og hvordan sligt måtte komme. Han lod det straks føre til mølle at male til sin brug, hvilket alt klarlig kan findes i mons. Frølund's edelige deposition på begge parters spørgsmål, /: uhørlige spind og nægtelser /: ..så, uanset offererede, at jeg uden nogen stævnemål ville tage imod alle debtors beviser og [=> AO2 364] demonstrationer, som han i sagen kunne have. Jeg erbød tillige ingen af alt til datum gjorde omkostninger ... ville påstå, når sagen kun måtte komme til endskab den dag, ja i særdeleshed allegerede lovens pag. 50 art 7 (DL 15-7) til at se dæmpet debtors extravagancer, men måtte lade mig nøje med en dom, i hvilken sagen blev opsat i 6 uger. **Tredie tingdag:** Da debitor veddom var tilkendt til oposættelsens termin d. 17. nov. at fremkomme med alle kontrabeviser og og påskadigelser, som han agtede nødvendig at producere og føre imod hr. Vindings formerede fordring, så fremmer debitor ej noget, uden han hader hæfte et stævnemål, han producerer en del breve vxlende efter hans beretning imellem hr. Vinding og ham, af hvilke jeg næppe tror creditor de 2 sidste nogen sindehar set eller læst; og er det en hel nem måde at komme til bevise og testificatzer på, at man selv xskriver dem; thi så kan man få dem, som man vil og mest, når man kan have 6 ugers tid til at indrette dem. Menhvor meget på sådanne kan reflekteres, indstilles til dommeren, allerhelst debtors gerninger svarer i ingen måder til hans breve, hvilket hans procedurur bevidner. Da nu dette 6 ugers arbejde var så lykkelig forrettet, begærer debitor selv igen opsættelse til d. 29 nov., hvorti han i (ej?) så vidt havde nogen føje, men når **4. tingdag** kommer, fører han et eneste vidne angående hans offers oversendelse til hr. Vinding, da vidnet Christen Pedersen hverken ved, om det var offer eller ej, om det var fra Otto Diderich eller en anden; en seddel havde han vel med, men både da han tog den af Bierum og da han flyede hr. Vinding den, var det så mørkt i sommers tider, at ingen uden lys kunne se at læse; han ved ej heller, hvad der var skreven i sedlen, mindre hvad der var i papiret, uden så vidt han af følelse kunne gætte sig til; og jeg sætter så, som jeg dog ej tilstår, om det var nu den samme seddel og de samme penge, som her i retten nu skal være deponeret, hvordan /: NB når man ej kunne læse /: kunne hr. Vinding lugte det, at det var offer, var det og en tid om natten klokken næsten 11, at præstens karl da skulle ofre præsten på Otto Diderichs vegne, helst ofret havde henstanden i 2 år og derover ubetalt, da der kunne vel i 730 dage og mere været en tid eller time ved dagslysen, der kunne være employeret til sligt, var det ikke at Otto Diderich ville chikanere præsten etc., at at hr. Vinding ej beholdt det, var af varsomhed og frygt for at fanges; thi han kunne ej vide, hvad og om nogen snid kunne stikke herunder. Over alt er det en egen måde af en præsts debitor at depåonere ham offer i retten, når præsten er ham intet skyldig, mindre retten; og kunne det blive quæstio, om enten retten eller debitor må og kan gøre sig uden lov og dom rådig over, hvis der er præstens rettighed. Sluttelig ville jeg for min part ønsket, debitor også ville deponeret rugpengene, thi så havde jeg være frit for rejser, og da skulle han Bierum set, at hans acceptable tilbud, som han ved selv at titulere dem, uopholdelig skulle funden sted. Når nu retten notabene disse 8 ugers arbejde, som er henvendt ved

et eneste vidne at føre og nogle som meldt vexlede breve at producere, hvilke alle skal være ældre af datis end stævmeålets hæftelse, så ses klarligen hensigten at være til prolongation, og så glemmer debitor endnu sin pligt imod justitien og dommen af 4. okt. og glatvæk endnu begærer 14 dages opsættelse, som han og får imod protest til den 13. dec. Denne dag, som er **5. tingsdag**, møder Otto Diderich atter og indgiver sit dels urigtige, dels ulovformelig indlæg af dito dato, imod hvilket jeg stande pede og i standendes ret både har exciperet og protesteret. Det første betræffende har jeg protempore, som udi begyndelsen af dette mit indlæg er meldt, den ordres ej at melere mig udi indtil videre, dog med denne clausul, at siden indlæggets fornemmeste contentum foruden at blamere hr. Vinding er alene hensigtet på at vise, hvor fredsommelig en mand Otto Diderich vil anses at være, så har min principal urgereet, jeg retten dette måtte erindre, at den høje øvrighed har ved denne ret såvelsom andensteds ladet proklamere, at Otto Diderich ej må gå i rette, hvilket er et klart bevis både om en slet opførsel og lovstridig forhold, hvilke begge, hvor de findes, giver opinion og remarque af en ringe retsindighed og mindre fredsommelighed, da derimod aldrig skal bevises, at hr. Vinding enten med herredsbrødre eller nogen af sine sognemænd nu i 14 år, han embedet har betjent, har haft nogen trætte om personail sager, Otto Diderich som hr. Vinding skriver alene undtagen, som ventelig ej vil give ham frist for et slags angribelse enten på en eller anden måde. Det andet angående inhærerer jeg endnu min da ved retten gjorde protest og allegerer endnu som da hans kgl. maj.ts allernådigste forordning stemplet papir af dato 23. jan 1719, hvilken retten ville lade sig være til behagelig eftertanke, særdeles så vidt den første articul med videre dens indhold befaler. Og da jeg mærkte af debtors forhold, der nok ville blive en opsættelse, urgeede jeg ifølge dommen af 4. okt. sagens endelighed eller og nogen straf over debitor for ophold og omkostninger, men jeg måtte gøre, hvad jeg gøre kunne eller ville, så blev sagen atter opsat i 4 uger til 17. januar. Nu er det, velvise dommer, netto idag 20 samfulde uger siden sagen her er indstævnet. Min principal har i al den tid aldrig begæret en eneste opsættelse, mens modparten stedste har æsket disse forommeldte prolongationer, og så vidt jeg slutter af hans sidste indlæg, mener han, det ej er nok endnu, hvorfor, dersom han flere ophold og opsættelser skulle ville forlange, tilstår jeg på mn principals vegne dem aldrig, men protesterer hermed in forma juris lpå kraftigste måder for al den skade ved fordringens uvished, tid og pengespilde deraf årsages, til ansvar for den, som sådan ulovskikket anstand måtte forvolde, refererende mig til mine forrige gjorde irettesættelser med dette tillæg, at Otto Diderich Bierum, som temere litigans måtte vorde tilfunden at betale mulkt til justitskassen samt og de min principal aftvungne omkostninger med 8 rdl. Herpå ialt ervartes dom. Dette mitindlæg begærer jeg allertjenstligst i retten måtte vorde læst, påskreven og anten tilført, hvormed jeg forbliver med største veneration (etc.). N. J. Raufn, Skærbæk mølle d. 17. jan. 1743.

AO2 365:

Denn i indlægget mentionerede missive lyder således: Litr. A. Velærværdige hr. Peder Vinding, højtærede ven. Jeg tager mig den frihed at fremsende min vogn de 2 tønner rug efter Deres gode tilsagn i aftes at afhente, som jeg skal være villig som skyldig Dem med rede penge at betale [= > fol. 394] efter Deres egen gode vilje til den højeste lpris, ruget dette forår til forestående Riber marked d. 8. sept. her i egnen koster. Og skulle de ej kunne miste det for penge formedelst Deres egen husholdning, obligerer jeg mig at anskaffe Dem godt sundt rug in natura til vederlag. Takker og skyldigst for i aftes såvel stedse forhen beviste godhed med ydmygest hilsen til gode kæreste og ganske hus, forbliver Deres ærværdigheds tjenstskyldigste tjener. O. D. Bierum. Gravengård d. 9. juni 1740 udi hast.

Påskrift: A monsieur mons. Piere Vinding, ministre la Parole de Dieu. Tres humblement á

Præstkær.

fol. 394:

Den i indlægget mentionerede attest om rugets pris 1740 er sålydende: Nr. 8 6 sk. Efter begæring attesteres hermed af os underskrevne indvånere i Kalvslund og Frøs herreder, som strækker sig og indgrænser til Foldingbro og Kongeåen en 3 fjerdingvej eller liden mil nær Præstkær, at ruget her i egnen i året 1740 fra juni måneds indgang til 8. sept. derefter i almindelighed her var i sådan en pris, at en skæppe i det mindste kostede 3 mk. d., skriver tre mark danske, det vi selv derfor til vore og vores underholdning i forberørte tid af alt, hvis vi måtte købe, som en stor del har måttet betale, hvilken pris forbem.te tid også var den letteste, såsom os bekendt er, at ruget her og der rundt omkring var i langt højere pris og til slutning næppe noget for penge at bekomme, så at vi arme undersætter for mangel af rug til levemiddel lide stor nød og havde geråden i større, dersom deres kgl. maj. ikke allernådigst havde forstraks og lånt os rug til levemiddel af magasinkornet i Haderslev, hvorved vi til slutning, da ikke noget for penge var at bekomme, blev soula..., hvilket i sandhed at være hermed ej alene bekræftes under vores egne hænders underskrift, men endog vores Helligånds ed og det således, at alt hvis som forskrevet står, er i al sandhed, og det så sandt som Gud og hans hellige ord os skal hjælpe, hvilken ed vi hermed lige så fuldkommelige vil have aflagt, som vi den efter lovens måde med opråkte fingre inden tinge havde afsvoren. Dtum d. 11. jan. 1743. (En del underskrifter).

Torsdagen den 24. januar 1743:

Hofjægermester Bachmann ctr. Otto Diderich Bierum. Nicolaj Johan Ravn producerede en skriftlig udmeldelse af dato 17. hujus. [AO2 366] Granskningen er blevet foretaget. Synsforretningen lyder folio 395. Ravn begærede tingsvidne. Dernæst gav Ravn til kende, hvorledes hofjægermester Bachmann har fundet sig beføjet at lade et i fyrstendom Slesvig, Kalvslund herred, Lintrup sogn vidne edeligt afhøre til Kalvslund herredsting og til den ende allerede den 7. januar til vedkommende extraheret stævning. Afhøringen kan ikke komme i rette før den 22/2, hvorfor Ravn begærede opsættelse i 6 uger. Retten pårøbte 3 gang Otto D. Bierum, om han selv eller nogen på hans vegne idag var til stede, men ingen indfandt sig. [7/3](#).

AO2 366:

Den her oven op denne side citerede udmeldelse: Extrakt af Gørding-Malt herreds tingprotokol torsdag d. 17. jan. 1743. - Varselsmændenes erklæring: Forkyndt for de udmeldte synsmænd og Otto Diderich Bierum i Gravengård samt for Karen Rasmusdatter og Kirsten Andersdatter samt Dorthæe Hunstes i Tislund.

Følger her indført den syns- og granskningsforretning på folio. 394 anført: - - angående den omtvistede engeplain ved Franchelvad, som monsieur Otto Diderich Bierum sig ved afslæt og lysning skal have tilegnet og højædle og velbårne hr. hofjægermester Bachmann formener Brørup kirkeeng at være tilhørende, er efter stævnemålets og udmeldelsens lovlige forkyndelse til alle

vedkommende underskrevne dato indfunden sig på åstedet ved Franchelvad i herredsfoged Bierums absence på rettens vegne Henrik Ernst Bierum på Brøndumdumdam med efterskrevne fire mænd, Hans Jensen i Starup, Christen Nielsen i Tange, Søren Andersen og Jep Andersen af Varhunt, hvor os da af sr. Ravn 1) blev forevist en stor sandig vej og vadested over åen sønden for kirkeengen til hvilket vad Gravengård eng, dog med en hede, kunne adskilt, støder; norden til forbemeldte vad findes en gammel grøft, hvor kirkeengen skal tage sin begyndelse. Men just fra denne grøft og Franchelvad i norden hen fra 7-8 skar nær stor der beliggende sted haver Otto Diderich Bierum efter anvisning afvigte år slagen græsset. Men der findes hverken kendetegn eller skel, langt mere er engens bredde på dette sted fra åen til hedebanken 4 til 5 skar bred og ligger således med den øvrige kirkeeng til nær samlet uden adskillelse. 2) Mødte på åstedet en kone navnl. Dorthæ Jensdatter af Tislund, som under eds tilbydelse forklarede, at hun for ungefær 40 år siden havde tjent Niels Christensen og efter ham hans enke i Surhave, hvilken havde haft denne Brørup kirkeeng ætil brug og fæste, da de havde sagt for hende, at Franchelvad var skel [=> AO2 368] imellem Gravengårds mark og denne kirkeeng, og havde de bjerget og indavlet samme indtil bemeldte Franchelvad. 3) Tilstod Kirsten Andersdatter af Kidholm, som tillige var nærværende, at hendes sal. fader Anders Gravengaard al den tid, han boede på Kidholm, havde bjerget og indavlet al afgrøden af bemeldte kirkeeng /: som han havde i fæste :/ ind til Franchelvad og den gamle grøft. - Efter slige omstændigheder kan vi ej andet rettere skønne og granske, end at Franchelvad og den derved liggende gamle grøft jo er den eneste kendetegn og rette skel os mellem kirkeengen og _Gravengårds marker forevist, og formedelst os ingen anden oplysning er bleven gjort eller påvist, kan for rette skel holdes. Og ... efter forespørgsel af retten ingen på contrapartens vegne mødte nogen anden skel end som sagt er at udvise, så blev forretningen hermed sluttet, som vi ved ed skal tilstå og bekræfte ifølge udmeldelsen. (Underskrifter).

AO2 368:

Torsdagen den 31. januar 1743:

Læst og påskreven en panteobligation udgiven af velærværdige hr. Niels Jochum Butzow i Vejen til sal. Høxbroes arvinger med påskrift af veldle hr. borgmester Riis i Kolding, at samme obligation er indfriet og betalt d. 1/2 1742. Skal vorde udslettet og annulleret.

Torsdagen den 7. februar 1743:

Sentence: Denne domsakt udviser, at velærværdige hr. Peder Vinding af Præstkær lovl. her til retten har indstævnet Otto Diderich Bierum på Gravengård /: om siden sagen til doms afsigt blev optagen, ved døden er afgangen, :/ for bekomne lånekorn i året 1740 samt resterende offer i nogle år. Lånekornet giver hr. Peder Vindings fuldmægtig i sagen sr. Ravn til kende at være 3 tønder á 4 rdl. tønden, er 18 slettedaler, og 1 td. dito 5 sldlr, tilsammen 23 slettedaler, hvorpå bem.te Otto Diderich Bierum efter hans rgning af 13. aug. 1742 har betalt 9 slettedlr. 1 mk., og bliver da hr. Peder

Vindings fordring for bekomne rug efter den opførte pris 13 slettedlr. 3 mk. Rugen at have bekommet nægtes ikke af contraparten nu angangne Otto Diderich Bierum, men prisen påstår han bør beviseliggøres, som og af mervelbemeldte hr. Peder Vinding er sket med mange troværdige attester, så vel gejstlige som verdslige, at rugen bemeldte år 1740 [=> fol. 396] fra juni måneds udgang til 8. sept. derefter kostede 4 rdl. tønden og vel derover; så beviser hr. Vinding og med afg. Otto Diderich Bierums eget brev af 9. juni 1740, hvorledes han lover og bepligter sig til at betale ham efter højeste pris fra 9. juni og til Riber marked ellr 8. sept., som det her i egnen da kostede, eller og rug in natura, som bem.te attester og breve i alt ... tilført klarligen udviser, så vel at ingene af delene til dato er påfulgt. Efter hvilken beskaffenhed vidste jeg ikke rettere heri at kende og dømme, end at afgangne Otto Diderich Bierum hans efterladte enke og arvinger jo pligtig er og bør betale til velærværdige hr. Peder Vinding i Præstkær de fordrende og på det i året 1740 bekomne 4 tønnder rug resterende 13 slettedaler 3 mk. tillige med 6 slettedaler i denne processes omkostning, alt inden 15 dage efter denne doms lovlige forkyndelse, eller derfor at ske udlæg i afgangne Otto Diderich Bierums stervbos middel og formue efter loven. - Angående de resterende 7 offerdage for Bierum og hans hustru, som hr. Peder Vinding ved et notarialinstrument uddraget af den over hans årlige offerdage holdende journal beviser at restere og ej anderledes af bemeldte Bierum imod sagt, end at han havde sendt hans resterende offer den 4. august 1742 med hr. Peder Vindings egen karl i en forseglet tutte med en åben seddel hos uden deri at melde, hvor meget var, ikke heller endnu under den hele proces tilkendegivet, og at bemeldte karl andendags morgen tidligt bragte ham samme tutte og seddel tilbage, hvorom samme karl og under sagens drift har aflagt vidne. En forseglet tutte er af Bierum deponeret i retten til endelig doms afsigt i sagen med beretning at være den samme ommeldte tutte. .Såsomseigr. Ravn på sin hr. principals vegne ikke ville efter tilbud tage imod den med videre om bem.te restande offer i retten skriftlig og mundtlig af begge parter er bleven ventileret. Da hans kgl. maj.ts allernådigste lov befaler at ofre præsten på de 3 store højtider om året, men ikke melder derhos, hvor meget det skal være, så eragtede dog for ret og billigt, at præsten velærværditge hr. Peder Vinding lbør nyde sit offer efter loven og at Bierum og hustru efter deres stand og vilkår ej kan ofre ham ringere for dem begge end en mark danske og fire skilling hver offerdag, der beløber i alt for de resterende syv offerdage 8 mk. 12 sk. danske, hvortil ham skal blive leveret den deonerede og forseglede tutte for så vidt ved åbning og eftersyn i stervboet kan tilstrække, og resten så vidt måtte mangle, af bem.te Bierums stervbo og eferreladte midler ligesom hans anden fordring haver at udlægges. Det til stadfæstelse (etc.)

Torsdagen den 28. februar 1743:

AO2 370:

Sr. Jens Bachmann lfra Sønderskov forestillede to kaldsmænd, Thomas Mortensen af Bobøl og Mads Christensen af Feul. (fol. 397). De har forkyndt stævningen for alle undtagen at de ikke talte med Niels Christensen af Stenderup, men med hans hustru, og i ... talte de med Dorthe Pedersdatters datter, som begge lovede at give vedkommende varsel til kende. Bachmann begærede vidnerne afhørt.

1. vidne, Niels Christensen af Senderup:

1. Om han ikke har hørt, at afgangne Otto Diderich Bierum fra Gravengård forhen har ladet afgrøden af den i varslet benævnte og omtvistede kirkeeng ved Franchelvad af sine kreaturer opæde Anders Gravengaard til skade. - Vidnet svarede, at han vel havde set for nogle år siden, at afg. Otto Diderich Bierums bæster har gået i hegningens tid på forn.te omtvistede eng ved Franchelvad, men om de var tøjret eller løse, vidste vidnet ikke, ligesom han ikke heller vidste, om derover har været dispute mellem Bierum og Anders Gravengaard.
2. Omm vidnet ikke forhen har slaget omrørte eng med og for Anders Gravengård. - Vidnet svarede nej.
3. Om vidnet ikke har kendt bem.te eng i nogle år, og om han i den tid har vidst nogen anden skel end Franchelvad og grøft. - Vidnet svarede, han vidste og kendte så vidt til forberørte og omspurgte eng, at den er beliggende norden fra Franchelvad, men vidste ikke egentlig at forklare, om samme eng til til Franchelvad eller ej, men havde vel set, både da Anders Granvengaard boede på Gravengård, som og siden, da han boede i Kidholm, haver slaget ermeldte engs grøde lige til Franchelvad. Videre forklarede vidnet, at han ikke har vidst andet, end kirkeengen har gået til Franchelvad, eftersom han har set Anders Gravengaard har slaget dertil.

På afgangne Otto Diderich Bierum hans efterladte enkes vegne fremmødte hans søn sr. Christian Peter Bierum fra Ribe, som tilspuirgte vidnet:

1. Om han nogen tid før sagen imellem hr. hofjægermester Bachmann og sin afgangne sal. fader Otto Diderich Bierum har hørt, at Franchelvad skulle være skel. Vidnet svarede, han viddste ikke det at have hørt.
2. Om vidnet ikke vidste eller har hørt, at Anders Gravengaard har haft det omtvistede engkrog i leje af Otto Diderich Bierum. - Vidnet svarede før end denne proces begyndtes, havde vidnet aldrig hørt, så vidt han erindrer, at Anders Gravengård skal have lejet omspurgte engkrog af sal. Bierum, men nu siden det kom i proces, har vidnet hørt tale derom af folk, som er kommet fra tinget.

2. vidne, Willum Johansen af Nørre Lindtrup:

1. det første år sal. Bierum kom til Gravengård kan vidnet erindre, at Anders Gravengaard da boede i Kidholm - klagede over, at afgrøden var blevet opædt af tilgrænsende naboer, [= > fol. 397] iblasndt folk var også sal. Bierum af Gravengård. Og eridnrer vidnet sig, at den af Anders Gravengaard påankede afgræsning var af omtvistede engkrog.
2. Vidnet forklarede, at han kann erindre sig, imedens Anders Gravengaard levede og boede i Kidholm, har vidnet ungefær 4 år slaget for Anders Gravengaard på bem.te kirkeeng, efter at Anders Gravengaard alle tider før vidnet kom med ham på engen selv, havde slaget omtvistede engkrog fra Franchelvad nær i engen, så vidt han endag kunne slaget, før han tog fremmede ... til sig.
3. Vidnet vidste ikke at give nogen forklaring på den omspurgte skel; forklarede ellers, at så længe Anders Gravengaard boede i Kidholm, bjergede Anders Graver den omtvistede engkrog, som vidnet kavde kendt i 30 år.

Christian Bierum tilspurgte vidnet, om han nogen tid før processen mellem hofjægermester Bachmann og Bierums afg. sal. fader har hørt, at Anders Gravengaard har haft den omtvistede engkrog i leje eller mindet sin afg. fader deraf. - Vidnet svarede, at han havde hørt af Anders Gravengaard for ungefær 7-8 år siden sige, han mindede sl. Bierum af omvundne engkrog. - Af vidnets svar på mons. Bierums tilførte fandt Bachmann sig anlediget endnu at tilspørge vidnet, om han ved at forklare, hvori den omrørte minde af engen bestod, enten det var som en leje eller for at have fredning i hegnings tid, fordi det lå så langt borte fra Anders Gravengaards påboende bopæl og af en og anden naboer uden tilsyn blev gemenlig opædt. - Vidnet svarede, han kunne umulig vide, hvori den ommeldte minde bestod, langt mindre sige, enten omtvistede engkrog tilhørte Brørup kirkeeng eller sal. Bierum; kunne endnu ellers erindre, at Anders Gravengaard selv, mens han var i levende live, havde talt med vidnet selv om den omtvistede engkrog og tilholdt sig samme under den i fæste havende kirkeeng til Franchelvad.

Før end videre ved dette tignsvidnes førelse blev fremmet, blev af seigr. Christian Peter Bierum på sin ... moder og samtl. arvingers vegne i retten indleveret hendes skriftlige indlæg af dags dato (folio ibm.). Endskønt mr. Jens Bachmann af sal. Otto Boierums enke med lavværger her i retten indleverede indlæg måtte fornemme hendes fredel. tanker om denne sages mindel. afgørelse, så kunne han dog ikke efter sagens natur og beskaffenhed erklære sig sagen at frafalde, men måtte af retten begære tignsvidne beskrevet efter hvis idag passert er, da Bachmann i den tid, hovedsagen endnu henhviler, som er tii idag 8 dage, vil referere hr. hofjægermesteren, hvad sal. Bierums enke idag har ladet fremlægge.

fol. 397:

På Knud Madsen ved Foldingbro hans vegne mødte sr. Jens Bachmann fra Sønderskov og fremstillede to varselspersoner, Lauge Christensen og Jens Pedersen, begge af Bobøl (fol. ibm.). [=> AO2 372] De udeblevne blev lovdaget i 14 age. De skal hver sin debit tilstå eller fragå. [14/3](#).

AO2 372:

Den her foran på folio 396 citerede memorialvarsel i kirkeengsagen. Under continuation såvel af hofjægermester Bachmanns hovedstævning som afgangne Otto Diderich Bierums contrastævning (om kirkeengen) finder til sagens oplysning hofjægermester Bachmann nødiget at indstævne nogle vidner derom samme engs grænser og brug skal være vidende mere end somforhen ført er, og dets årsage indstævnes I Karen Schaaning, afgangne Otto Diderichs efterladte enke på Gravengård med lavværge selv eller ved fuldmægtig at møde på Gørding-Malt herredsting torsdagen den 28. februar. Til samme tid indkaldes Niels Christensen af Stenderup, Willum Johansen af Nørlundtrup samt Dorthæe Pedersdatter Huustes af Tislund - -

Den på folio ibm. citerede indlæg fra Otto Diderichs enke: Som min salige mand Otto Diderich

Bierum er kort før hans død til Deres allernådigst ahfortroede ret idnstævnet med 6 ugers varsel af ... hofjægermester Bachmann til synsmænds udmeldelse den 17. januar så og for synet at bivåne log påfølgende tingdag d. 24. dito samme at høre afhjemlet, alt angående den kirkeeng i Brørup kirke liggende ved Franchelvad, så må jeg som en bedrøvelig og enfoldig enke give retten til kende, at han ikke oplevede uden den første tingdag, hvorefter han var stævnet, men døde imellem den 23. og 24. om natten, så han for svaghed ikke var ved den omtvistede eng, da synet skete, mindre ved afhjemloingen for retten, da samme den 24. passerede, formedelst dødsfaldet, så jeg i så måde ikke ved, hvad passeret er, ej heller forstår det. Havde mig (jeg?) ikke forekommet efter hans død kopier af stævningen, så havde det ganske været mig uvitterlig, men siden jeg fornemmer, at samme sag formedelst et tingsvidnes førelse ved Frøs og Kalvslunds herredeer er udsat til den 7. marts førstkommende, så vel som også, at der siden er stævnet for tingsvidneførelse her ved retten til den 28. febr., så vil jeg have retten i min sørge enlige enkestand i al ydmyghed ombedet, at intget eftr min sal. mands død ham til ringest præjudice i hans grav bliver behandlet, protokolleret eller lført, hvilket jeg herved efter Guds og kongens lov i kraftigste måder protesterer imod, allerhelst jeg herved med arvinger frasiger mig al proces og trætte ved velb. hr. hofjægermester Bachmann ovenmeldte kirkeeng ved Franchelvad beliggende betræffende og alene sætter min lid til, at Gud i denne min enlige stand. Håber, at den velvise dommer bevæges til for sådant at friholde mig efter min stand og vilkår, det jeg ham igen stedse i mine bønner skal ihukomme, med forblivende (etc.).

Den på folio ibm. citerede memorialvarsel for Knud Madsen i Foldingbro til nogle af hans debitorer i Vejen sogn og by: Hans Jørgensen 5 mk. 8 sk., Søren Nyemann 1 mk. Brørup sogn, Eskelund: Peder Bødicher 1 rdl. 5 mk. 6 sk., Knud Jepsen 3 mk. 8 sk., Hans Pedersen 2 mk. 10 sk.. Læborg sogn, Gammelby: Peder Christensen 2 mk. 12. sk, Anders Moebjerg 1 rdl. 8 sk.

AO2 373:

Torsdagen den 7. marts 1743:

Hofjægermester Bachmann ctr. [=> fol. 398] nu afg. Otto D. Bierum. Jens Bachmann overleverede sit skriftlige indlæg med bilag (folio ibm.). Retten pårøbte afgangne Otto Bierums enke Karen Pedersdatter med lavværge. De var ikke mødt. Sagen optaget til dom.

fol. 398:

Indlægget i sagen: Da jeg den 28. febr. på hr. hofjægermester Bachmanns vegne var her ved retten og mons. Christian Peter Bierum som lavværge samme tid ved et indlæg af bemeldte 28. febr. på madame Bierums og arvingers vegne frafaldt denne sag angående den omtvistede engplain ved Franchelvad, hvilket jeg lovede at indberette hr. hofjægermesteren, så følger herved hans mening, som denne afgangne Otto Diderich Bierum haver ved lysning vedkendt sig engen, han har ved contrastævning søgt at tilvinde sig hævde og possession af engen, han er bleven den 9. aug. 1742 ved

retten tildømt sin lysning og påberåbende hævde og possession af engen med bevis at legitimere, som i hans levende live er fejlet for ham og til datum intet produceret bemeldte dom tilkendes, og hr. hofjægermester at når afgangne Otto Diderich Bierum havde fremlagt sine beviser, han da og sine ville fremlægge, da som loven giver hr. hofjægermesteren sådan beneficium pag.756 art 1 et 2 (DL 5-5-1.2) og afgangne Bierums enke og arvinger efter hans død frafalder sagen, som tingsvidnet herhoos følgende pag. 8 udvise litr. A, så finder hr. hofjægermesteren sig nu ikke forbunden sine adkomster at producere men aleneste til rettens desto fermere og nærmere underretning i rette lææger det tagne synsgranskningstingsvidne af 17. jan. sidst litr. B, hvilket vil blive bevis nok for retten i sagen derefter at kende, udeladende både andre førte tingsvidner og hoveddokumenter for ej at opfylde ... med vidtløftighed i en frafalden sag, påstående dette, at Franchelvad og den gamle grøft bliver kendt for skel imellem Brørup kirkeeng og Gravengårds eng, der er ungefær 17 favne af naturen ved en banke derfra adskilt, og at de nærgående expressioner i lysningen bliver ej Johan sørensen Smed i Surhave til nogen præjudice på ære, lempe eller gode havn og rygte, og når der således sker en dom til adskillelse for efterkommende, er hr. hofjægermester Bachmann for hjertet i henseende til enkens ringe og fattige vilkår at æske noget for dem ham påbyrdede mange omkostninger, denne hr. hofjægermesterens mening påsås ved dom af retten confirmeret, og jeg forbliver (etc.)

Torsdagen den 14. marts 1743:

Sagen Knud Madsen af Foldingbro ctr. debitorer. Sr. Oluf Helm fra Bramminge på vegne af Knud Madsen producerede en lovdag og opsættelse (fol. ibm.). Gav retten til kende, at alle de lovdagede havde afbetalt deres debit undtagen 2, som er Knud Jepsen af Eskelund og Anders Moeberg af Gammelby. Dise blev påråbt, indfandt sig ikke. Sagen optaget til dom.

Lovdag og opsættelse her over citeret: Ekstrakt af tingbogen.

AO2 374:

Torsdagen den 21. marts 1743:

For retten fremkom Tyge Andersen af Hulvad, som forestillede 2 vrselsmænd, Thomas Mortensen af Bobøl og Hans Jensen af Føvling. De har talt med de imdbemeldtes hustruer. Indstævnte Søren Pedersen Olling af Åtte og Thomas Pedersen af ibm. blev påråbt, hvor da i retten blev fremsendt Søren Pedersens indlæg. Thyge Andersen så intet hellere end at kunne i mindelighed nå sin betaling hos debitor uden videre omkostning derpå at årsages, til hvilken ende citanten også efter begæring ikke ville overile Søren Pedersen Olling men tillod den forlangte opsættelse til idag 6 uger. [2/5](#).

For retten fremkom Jakob Jensens søn Jens Jakobsen fra Hulvad, som på sin faders vegne fremstillede 2 varselspersoner, Thomas Mortensen af Bobøl og Hans Jensen af Føvling, som efter en memorial har kaldet således som folio ibm. udviser. De har talt med de indstævntes hustruer. Søren Pedersens egenhændige indlæg blev fremlagt. Jens Jakobsen for at vise debitor al føjelighed og ikke overile ham med rettens søgning tillod på sin faders vegne den i 6 uger forlangte opsættelse. [2/5](#).

Memorialvarsel fra Tyge Andersen i Hulvad til Søren Olling i Åtte: gæld 30 rdl. 2 mk. rede penge.

Indlægget fra Søren Olling: Beder sagen opsat i 6 uger, inden hvilken tid jeg uden videre forhaling skal betale og clarere min gæld.

Memorialvarsel fra Jakob Jensen i Hulvad til Søren Otting i Åtte: gæld 9 rdl.

Indlægget fra Søren Olling: beder om 6 ugers opsættelse, så skal han betale de i rdl.

fol. 399:

Torsdagen den 28. marts 1743:

På vegne af velædle Terman Madsen til Nielsbygård mødte sr. Christ. Lund fra ibm. og forestillede 2 varselspersoner, Jep Mortensen og Anders Sørensen, begge fra Sønder Holsted. Den indstævnte Hans Mikkelsen blev påråbt. Han mødte personligt i retten og begærede opsættelse i 14 dage (falder på Skærtorsdag) eller næste tingdag derefter, inden hvilken han formener i mindelighed at se denne sag afgjort. Det ville Lund ikke være imod, så denne sinde alene til sagens fremmelse have de nærværende 2 forbudsvidner fremstillet, neml. ovenmeldte varselspersoner, som forklarede, at de idag 8 dage havde forkyndt forbud således: Anno 1743 den 21. marts var vi på sr. Termand Madsens vegne i Thomas Christensens hus i Sønder Holsted og der forbød Hans Mikkelsen hustru Mette Hanskone tillige bem.te Thomas Christensen, at de ej ringeste af, hvis der i huset fandtes og Hans Mikkelsen tilhørende, som var og der blev forefundet, nemlig 1 spindværk af værdi 3 mk., 2 vadmelsdyner til en seng med sort og hvid sribet udi samt en gammel ..., alt af værdi 4 mk. 8 sk., måtte forflyttes eller bortkomme, men der i huset at holde til stede til denne sags udgang, hvorpå de straks skulle blive stævnet. Hvilket Thomas Christensen også lovede skulle ske, og at han denne forbud skulle ... sig efterrettelig. Varselsmændene forklarede, at de idag 8 dage havde forkyndt forbemeldte varselsmemorial for alle deri benævnte. Og som Lund ikke aldeles kunne være forsikret om Hans Mikkelsens offerte med sagens mindelige afhandling, så måtte han til sikkerhed, i fald sagen videre skulle ernødiges til fremgang, begære, at de indstævnedede vidner, som alle idag var

udebleven, måtte af retten blive forelagt. Det forhen tilførte forbud på det fundne [=> AO2 376] af værdi 4 mk. 8 sk. blev kendt ved magt og vedkommende Thomas Christensen i S. Holsted pålagt at holde samme til stede til sagens uddrag, såfremt han ej selv dertil vil være eller blive ansvarlig. De indstævnte men udeblevne vidner, nemlig Niels Christensen og hustru samt Thomas Christensen og hustru, alle i Sønder Holsted blev alle pålagt til næste tingdag efter påskehelligt, som bliver den 18. april, for deres vidne at aflægge. [18/4](#).

AO2 376:

Den her foran citerede memorialvarsel: Siden I, Hans Mikkelsen i Sønder Holsted, ikke enten efter eders forhen udgivne forpligt ved gårdens entledigelse ibm. den 10. okt. 1741 for de da ved afregning skyldig blevne gæld og restancer har præsteret den 1. termin til Termann Madsen, nemlig 5 slettedaler, som for afvigte år 1742 den 1. maj var forfalden, men og de til hans bonde Henning Nielsen i bemeldte Sønder Holsted for et års husleje, som efter skete lejemål ved udflyttelse skulle betalt, da I, Hans Mikkelsen og hustru der tværtimod Henning Nielsen uafvidende hemmelig prakticeret eders gods og ejende bort næstafvigte 14. marts til Thomas Christensen ibm. uden enten betaling eller forsikring tilvejebragt, endog derforuden skal have spoleret en del samme hus, desårsag Termann Madsen til hans og sin bondes sikkerhed og skadesløs betaling er beføjet i pennen at lade forfatte eders befindende og ved tvende mænd eder forbudet intet deraf i ringeste måder at forrykke, forflytte eller forstikke, under hvad navn haves kan, inden sagens uddrag, med mindre I hos ham desforinden afklarerer. Thi gives eder, Hans Mikkelsen og hustru, herved 8 dages lovl. varsel til Gørding-Malt herredsting førstkommende 28. marts at møde vidner og beviseligheder at anhøre og tilsvare, eftersom husbonden Termann Madsen ikke aleneste agter forbudet ved dom at lade confirmere, men og over ender efter sagens forefindende beskaffenhed dom til skadesløs erstatning og denne forvoldte processes bekostning at erhverve. Til samme tid og ting under faldsmåls straf at møde indvarsles Niels Pedersen og hustru, Thomas Christensen og hustru, alle i Sønder Holsted, for eders vidne i denne sag alt det; I til sandheds oplysning kan være vidende og blive omspurgt edelig at aflægge.

Torsdagen den 4. april 1743:

På velædle Termann Madsen til Nielsbygård hans vegne fremstod for retten sr. Christian Lund fra ibm. og forestillede tvende varselspersoner, Jens Pedersen og Thomas Mortensen, begge af Bobøl, som efter en medhavende memorial havde kaldet således: Termann Madsen til Nielsbygård lader her ved otte dages lovlig varsel give eder, Hans Jepsen i Drostrup, Jørgen Jensen, Anders Nørgaard, Laurids Henriksen [=> fol. 400] og Anders Snedker, alle af Nyby, Christen Andersen og Christen Munck i Nordenskov, Jep Sørensen og Morten Sørensen qaf Vittrup, Niels Pedersen i Okslund, Niels Jensen, Søren Nielsen, alle i Lindknud, Jens Nielsen Smed i Nørre Holsted og Peder Leed i Jernvedlund til Gørding-Malt herredsting næstkommende 4. april at møde, alt angående resterende landgilde, lånekorn og penge så vel som og kgl. påbudne med videre (etc.)- Efter rettens påråbelse indfandt sig alle indstævnedede debitorer undtagen Hans Jepsen i Drostrup, Christen Munck i Nordenskov, Jens Nielsen smed i Nørre Holsted og Peder Lej i Jernvedlund. Som intgen sig med mindel. betaling indfandt, tilkendegav Lund, hvad enhver skyldig er (navne med gæld). Opsat til

AO2 378:

Sentence i den af hofjægerester Bachmann indstævnte sag ctr. Otto Diderich Bierum og efter bemeldte Bierums dødelige afgang hans hustru Karen Schonning med lavværg angående den omtvistede engkrog ved Franchelvad, som forbem.te nu afg. Otto Diderich Bierum sig har tilholdt, således for retten afsagt: Siden højædle og velbårne hr. hofjægermester Gachmann til Sønderskov som itzige ejer af Brørup kirke lovl. her til retten havde instævnet Otto Diderich Bierum på ravengård /: formedelst en engkrog ved Franchelvad, som bemeldte Bierum afvigte år havde slaget og revet i stak, og af højbemeldte hr. hofjægermesteren påståen at være bem.te Brørup kirke tilhørende ./ er han under processens drift og før end sagen til éndelig dom blev udageret, ved døåden afgang, som er at se af det irettelagte tingsvidne litr. A, hvor han efter Bierums dødelige afgang indkalder hans efterladte enke og lavværg for nogle vidners påhør, efter hvilken indkaldelse enkens tiltagne lavværg, hendes ældste søn sr. Christian Peter Bierum fra Ribe ej aleneste er mødt i retten og quæstioneret de indstævnte vidner, men endog sluttelig irettelagt hans moders skriftlige underskrevne indlæg af 28. febr. 1743, af ham selv tilligemed som lavværg underskrevet, hvorved de på egne og medarvingers vegne frasiger sig al proces og trætte med velbr. hr. hofjægermester Bachmann betræffende bemeldte kirkeeng ved Franchelvad beliggende. Efter at enken og arvinger således som meldt havde frasagt sig denne sag angående forn.te omtvistede engkrog ved Franchelvad, har merhøjbemeldte hofjægermesteren ved sin fuldmægtig ageret sagen til doms ved indlæg af 7. marts 1743 og derved fremlagt et synstingsvidne udstedt her af retten den 29. jan. 1743 litr. B, hvormed hr. hofjægermesteren beviser, at den omtvistede engkrog ved Franchelvad, som afgangne Otto Diderich Bierum afvigte år havde slaget, ligger med den øvrige kirkeeng til nær samlet uden adskillelse, og at bemeldte engkrog er fraskilt fra Gravengård enge på dette sted med en hedebanke eller knude på nogle skar bred, og i så måde holder de 4 syns- og granskningsmænd Franchelvad og den derved liggende gamle grøft for eneste kendetegn og rette skel imellem kirkeengen og Gravengårds narj, formedelst ingen anden oplysning er bleven gjort eller dem påvist, som bemeldte synstingsvidne i alt udførligere gør forklaring om. - Efter hvilken beskaffenhed vidste jeg ikke rettere heri at kende og dømme, end at omtvistede engkrog jo med rette bør tilhøre Brørup kirke og den itzige ejer, samt Franchelvad og den derved liggende gamle grøft at være rette skel imellem Brørup kirkeeng og Gravengårds mark. Angående den af Bierum gjorte lysning så bør den ikke at komme Johan Sørensen Smed i Surhave til nogen præjudice på ære eller gode havn og rygte, men være død og magtesløs i alle måder. Efter indlæggets formelding bliver omkostningerne i denne sag herved ophævet. Des til stadfæstelse (etc.).

fol. 401:

Torsdagen den 18. april 1743:

Sagen om Nielsbygårds bønders gæld. Christian Lund producerede på vegne af Termann Madsen lovdag og opsættelse. De enkeltes gæld nævnes. Optaget til dom.

Sentence: Akten udviser, at Knud Madsen ved Foldingbro har stævnet og lovdaget debitorerje. Alle har betalt undtagen Knud Jepsen af Eskelund og Anders Moeberg af Gammelby. Desårsage vidstes ej rettere heri at kende og dømme, end at de skal betale deres debit, nemlig Knud Jepsen 3 mk. 8 sk., og Anders Moeberg 1 rdl. 8 sk. tilligemed 1 mk. 8 sk. pro persona i processens omkostning.

AO2 379:

Den citerede lovdag og opsættelse: Extrakt af tingbogen torsdagen den 4. april 1743 betræffende den sag, Termann Madsen har ladet indstævne.

Torsdagen den 2. maj 1743:

Sagen Jakob Jensen i Hulvad ctr. Søren Olling i Åtte for gæld. Jakob Jensens søn Jens Jakobsen gav til kende, at Søren Olling idag havde betalt på sin debit 5 rdl., rester så endnu /: foruden de på sagen medgangne omkostninger 4 rdl., som Jens Jakobsen på sin faders vegne gav ham delation på i 14 dage, eller 3 uger i længst. Opsat til [24/5](#).

Tyge Andersen af Hulvad ctr. Søren Olling af Åtte. Gav til kende, at Olling idag havde betalt sin resterende debit 10 rdl og blev så igen skyldig 20 rdl. 2 mk. d. Men som debitor idag lod begære sagens henstand endnu i 3 uger til endelig afbetaling, så ville Thge Andersen for at vise al videre føjelighed ikke heller nægte den begærede frist. [24/5](#).

AO2 380:

Torsdagen den 16. maj 1743:

Sentence i sagen Termann Madsen ctr. debitorer: De er alle mødt og har tilstået restancen undtagen

Christen Munch, som saggives for 16 rdl. 4 mk. 12 sk., hvilken han hverken har modsagt eller med kvitterignsbog afbevist noget derpå at være betalt, ikke heller nogen af de andre, som var mødt i retten og som meddelt tilstanden deres restance, uden Peder Leid af Jernvedlund, som har betalt, hvis han søgtes for. Men alle de øvrige skal betale deres restance plus tolv skilling danske pro persona i procesomkostning.

fol.403:

Formrfrldy Kristi Himmelfartsdag blev retten holden

Fredagen den 24. maj 1743:

Tyge Andersen af Hulvad ctr. Søren Olling. Begærede dom.

AO2 381:

Torsdagen den 20. juni 1743:

Underdanigst læst kgl. bevilling, at fru Lovise født Brochdorff, general von Scholtens hustru, må på den hende i Riberhus amt i Jylland tilhørende Holsted mølles grund lade anlægge et farveri med videre (folio ibm et 404).

Ligeledes allerunderdanigst læst kgl. befilling for generalinde Scholten at må i Holsted by lade holde et kro eller værtsghus indtil videre (fol. 404).

Sentence: Efter Tyge Andesen af Hulvad har indstævnet Søren Pedersen Olling af Åtte for gæld, nemlig rede penge 30 rdl. 2 mk., som Søren Olling i indlæg af 21. marts og tilstår med løfte, at han ham søgende gæld efter forlangende seks ugers opsættelse uden forhaling skal betale og clarere, hvorpå dog alene befindes af ham at være betalt 10 rdl., og resterede 20 rdl. 2 mk., på hvilke tilligemed omkostning citanten Tyge Andersen påstår ... dom til skadesløs betaling. Altså efter slig beskaffenhed vidste jeg ikke rettere heri efter loven at kende og dømme, end at Søren Pedersenn Olling af Åtte jo pligtig er og til Tyge Andersen i Hulvad bør betale de resterende 20 rdl. 2 mk. tilligemed en rigsdaler i processens bekostning (etc.).

Sentence: Eftersom Jakob Jensen af Hulvad befindes her til retten lovligen at have indstævnet Søren Pedersen Olling af Åtte for gæld, nemlig rede penge 9 rigsdaler, som bem.te Søren Olling i indlæg af 21. marts 1743 og tilstår med løfte, at han samme søgende gæld efter seks ugers opsættelse uden forhaling skal betale og clarere, hvorpå dog alene befindes af ham at være betalt 5 rdl., og rester da 4 rdl derpå tillige med omkostningen. Citanten påstår endelig dom til skadesløs betaling. Altså efter slig beskaffenhed vidste jeg ikke rettere heri efter loven at kende og dømme, endn at Søren Pedersen Olling af Åtte jo pligtig er og til Jakob Jensen af Hulvad bør betale de resterende 4 rdl. tilligemed en rigsdaler i processens omkostning (etc.).

Den kgl. bevilling angående farveriet i Holsted lyder således: Vi Christian den Sjette (etc. etc.) gør alle vitterligt, at eftersom mos elskelige frue Lovise født Brockdorff os elskelig Henrick von Scholten, ridder, vores general af infanteriet og kommandant udi vores kongelige residensstad København og Christianshavn, hans hustru for os allerunderdanigst har ladet andrage, at der under det hende i Riber amt udi vort land Nørrejylland tilhørende gods [= > fol. 404] Estrup i Holsted by forhen skal have været en mølle, som i krigens tid skal være blevet således ødelagt, at ingen sig deraf kan ernære, hvorfor hun allerunderdanigst haver begæret, at allernådigst ville forunde hende privilegium på den forbemeldte ruinerede Holsted mølles grund at anlægge et farveri, hvorpå for de 2 Gørding og Malt herreder, eller, om vi det ej måtte allernådigst for godt befinde, da for de hendes gods tilhørende gårdes bønder og tjenere måtte farves. Thi have vi udi anledning af fru generalinde von Scholtens i så måder allerunderdanigst gjorde ansøgning og begæring, så og i henseende at hendes gods bønders og folk, som på en distance af 4 mile skal ikke have nogen købstad om sig, kunne spare så lang vej i slige tilfælde, allernådigst bevilget og tilladet, så og hermed bevilger og tillader, at hun på forskrevne Holsted mølles grund må lade anlægge et farveri, hvor der for de hendes gods tilhørende gårdes bønder og tjenere må varves, da hun til dette farveri forsvarligen at forestå altid derved skal holde en person, som farverprofessionen lovligen lært haver. Til hvilken ende hun et godt og ustraffeligt farveri med hvis dertil hører, på forberørte sted haver at lade indrette og vedligeholde og sig ellers til amtmanden reverserer, at der for så billig betaling skal farves, hvis der af hendes gods bønders og tjenere bestilles, som nogen anden der i landet det vil og kan gøre, så at ingen kan have skellig årsag sig over arbejdet at besvære, forbydende alle og enhver herimod eftersom forskrevet står at hindre eller udi nogen måde forfang at gøre. Under vor hyldest og nåde givet på vort slot Christiansborg i vores kongelige residensstad København den 9. november 1742 under vort kongelige hånd og signet. Christian Rex. J. V. Holstein.

Bevilling, at frue Lovise født Brockdorff, general von Scholtens hustru, må på den hende i Riber amt i Jylland tilhørende Holsted mølles grund lade anlægge et farveri, hvor der for de hendes gods tilhørende gordes bønder og tjenere må farves, hvorfor hun til dette farveri forsvarligen at forestå altid derved skal holde en person, som farverprofessionen lovligen lært haver. Allerunderdanigst læst (etc.).

fol. 404:

Vi Christian den Sjette af Guds nåde (etc. etc.) gør alle vitterligt, at vi efter allerunderdanigst gjorde ansøgning og os elskelig Christian Carl von Gabel, ridder, vores geheimeråd, stiftsbefalingsmand over Ribe stift og amtmand over Riberhus amt, hans den 13. november sidstleden herover givne

erklæring, allernådigst have bevilget og tilladt, så og merved bevilger og tillader, at os elskelig Henrich von Scholten, ridder, vores general af infanteriet og kommandant udi vores kongelig residensstad København og Christianshavn hans nulevende frue, os elskelig Lovise Brockdorff må indtil videre udi Holsted by under Riberhus amt lade holde et kro eller værtshús og de rejsende så vel som andre med behøvende logement samt spise og drikkevarer til nødtørftighed og for en billig betaling sammesteds betjene, så og der ved stedet brygge øl og brænde brændevis til kroets fornødenhed imod, at deraf svares udi vores kasse seks rigsdaler årlig afgift. I det øvrige haver hun bemeldte kro stedse udi forsvarlig stand at lade vedligeholde og sig dermed udi alle måder efter loven samt de om krohold allernådigst udgangne forordninger at rette og forholde, så at kroet ikke til noget fylderi og tidsspilde for bonden eller andre vorder misbrugt, såfremt dette privilegium ikke ellers derved skal være forbrudt og aldeles ophævet. forbydende alle og enhver herimod efter som forskrevet står at hindre eller udi nogen måde forfanget at gøre undervor hyldest og nåde. Givet på vort slot (etc.).

Bevilling til generalinde Scholtens at må udi Holsted by under Riberhus amt at lade holde et kro eller værtshos indtil videre. Allerunderdanigst læst (etc.)

Torsdagen den 27. juni 1743:

For retten fremkom ridefoged sr. Laurs Gydesen fra Estrup og fremlagde en rettens stævning af 19. juni sidst. [AO2 383] Begærede vidner til forhør. - Poul Pedersen af Brørupgård fremlagde et fra Frøelund underskrevet indlæg (fol. 405). - Gydesen, som havde anhørt den fra degnen i Tuesbøl fremskikkede indlæg, hvori han tilstår at have taget tavleblyet af Lindknud kirke, hvilket Gydesen i så måde var vel fornøjet med, desårsagede eragtede uforholden nogle vidner i denne sag at føre; men hvad angår det, Frøelund i sit indlæg frembyder ved ed igen at fralægge sig samme sag og påsværge den afdøde Jens Astrup, forrige ridefoged ved Estrup, det falder Gydesen meget selfsom (sælsom) for, og hvilke ikke formodes ham af dommeren at vorde tilladt at påsværge død mand sag, som ganske er stridbar imod loven. Thi når begge parter er i levende live, kan der ikke lettelig pålægges eller bevilges ed. Mindre fornemmer Gydesen, at det kan ske, da den er død, som han sagen vil påskyde, hvilket alt han lod bero og ankomme på dommerens skønsomhed, enten Frøelund imod citantens protest kan tillades ed eller ikke, og derfor ville abvarde rettens kendelse. - Retten ville fornemme, om mons. Gydesen ifølge Frøelunds indlæg ville tillade ham den deri anbudne ed her inden retten at deponere, hvorpå han ville abvarde hans kategoriske svar. Gydesen, som vel havde føje at vedblive sin påstand, at Frøelund med bevis skulle legitimere sin sag, altså for at se denne sag uden videre vidtløftighed tilendebragt tillod han Frøelund den udi sit indlæg anbudne ed her inden retten at deponere til den tid, retten ham forelægger. Uden citanten har consenteret den af Frøelund i indlæg af dags dato kunne retten ej andet end samme at admittere. Thi haver mr. Frøelund til idag 14 dage, som er d. [11. juli](#), her i retten sig personlig at indfinde for at gøre sin corporlige ed.

AO2383:

Den citerede stævning: - - gør vitterligt, at for mig har andraget højvelbårne fru generalinde Scholten ved fuldmægtig, hvorledes hun finder sig årsaget at søge og tiltale eder, Christen Frøelund,

sogne­degn til Lindknud og Brørup kirker, for­medelst I uden tilladelse eller given ordre enten af hende eller den tid hafte fuld­mægtig har for­dristet eder til en tavle bly /: som skal vælre nedblæst af Lindknud kirke til for­varing indsat under prædike­stolen i kirken /: derfra at borttage og føre til enders opholds­sted i Tuesbgøl og i steden for på rekvisition at levere samme sig bemægtiget tavle bly igen tilbage har brugt ubeviselig undskyldning, at samme skulle være leveret til Estrup daværende ridefoged på Estrup. Thi stævnes I derfor med 8 dages varsel for mig retten at møde på Gørding-Malt herredsting torsdagen den 27. juni (etc.). - Til samme tid og ting indstævnes -- Laurs Sørensen i Klelund og Mogens Nielsen i Okslund for deres vidne herom edelig at aflægge. - - Denne stævning er mig lovlig forkyndt, som herved tilstås af underskrevne Mogens Nielsen. Stævningen for mig lovlig forkyndt testerer Lass Sørensen. Denne stævning haver vi lovl. forkyndt for degnen i Tuesbøl Christen Frøelund og talte med ham selv. Således sandhed at være (etc.).

fol. 405:

Den fra mr. Frøelund i tuesbøl indgivne indlæg på fol. 404 citeret: -- Siden hedens måde har behaget her til retten idag at indstævne mig, ligesom jeg skulle fornecket et stykke nedblæst bly af Lindknud kirke, da uanset jeg forhen ved de 2 mænd, hun sendte til mig har givet et rent og sandfærdigt svar derpå, vil jeg det her igen repetere med alle sine omstændigheder, hvorledes med samme er tilgangen. Efter at sal. Jens Astrup, forrige ridefoged på Estrupgård, havde begæret af mig, at jeg ommeldte stykke nedblæste bly fra Lindknud ville hjembringe og ham overlevere, forsømte jeg et par gange at efterkomme hans begæring, for­medelst at det af mig blev for­glemt, indtil engagn /: hvad tid og søndag erindrer meg ikke /: jeg om lørdag eftermiddagen var gangen over til Lindknud sogn, hvor jeg om natten forblev og lå til Niels Jensens i Lindknud, og da jeg om morgenen tidlig gik op i Lindknud kirke og så blyet stå der mellem brixdøren(?) og prædike­stolen, tog jeg det med mig ud af kirken, på det jeg ikke som tilforn skulle glemme det, og lagde det på kirkegården ved den nordvest hjørne, hvor det blev liggende, indtil minsognepræst kom kørende, og da han var gangen på prædike­stolen, gik jeg ud af kirken og tog blyet og lagde det i præstens vogn for at hjemføres; derpå kørte vi lige fra Lindknud kirke og til Brørup kirke, og efter at prædiketjenesten der var ude, bad min sognepræst, om jeg ville følges hjem at få min søndags davre hos ham, som jeg og gjorde, og da jeg kom i Præstkær, tog jeg blyet af præstens vogn og lagde det på hans fostuegulv. Og da han af en hændelse så det, sagde han, man måtte endda veje det stykke bly for at se, hvor meget det kunne veje, hvorpå han enten af curiositet eller for at det ej skulle formindskes, hvilket af delene ved jeg ikke, vejede samme bly, som vægt 1 lispund 3-4 pund, som jeg ikke ganske grant erindrer. Derefter tog jeg samme stykke bly og uden at gå i mit eget hus gik fra Præstkær lige til Estrupgård, hvor sal. Astrup da var, og leverede det der fra mig uden at formidske det allerringeste deraf. På denne min forklaring erbyder jeg min corporlige ed at præstere. Denne min deposition i dette mit indlæg beder jeg allerydmygst må i retten læses, påskrives og akten tilføres, næst efter stævningen er afhjemlet og før end nogen andet mod mig vorder ført, efter hvilken omstændighed jeg formoder, retten finder mig sagesløs hjem. Thi om det er forsvarligt således atg medhandle mig fattige mand for min gode vilje og umage, samt om dette er en sag atg true folk med Bremerholm for, overlader jeg den retsindige dommer, som jeg begærer vil redde mig med retten. Gud styrke retten til den fattiges frelse. Jeg forbliver (etc.).

fol. 405:

Torsdagen den 11. juli 1743:

I sagen ctr. mr. Christen Frøelund af Tuesbøl mødte ridefoged S. Gydesen for at anhøre Frøelunds edsaflæggelse. Frøelund indfandt sig for at deponere sin ed således: At Frøelund leverede omdisputerede stk. bly udi afg. ridefoged Astrups kammer udi egen nærværelse og påsyn til ham selv, hvortil bem.te Astrup svarede, Tak, min kære Frøelund, folr umage; jeg skal tjene eder igen. Hvorpå Frøelund aflagde sin ed. Gydesen var beføjet at reservere sig sin ret og tiltale til Frøelund for de brugte expressioner udi sit indlæg, måtte sig bespørge, hvem han disse trusselsord har tillagt, som han i sit indlæg omtaler. Frøelund begærede ydmygst af retten, at han måtte libereres fra de beskyldninger, ham i stævnemålet er pålagt, og det ved dom Ydermere begærede Frøelund, at ham måtte forundes tre ugers opsættelse i denne sag, til hvilken tid Frøelund agter at føre vidner, både til hans befrielse såvel som og min uskyldighed. - Gydesen bad, dommeren ville tillade ham tingsvidne, som skete. - [=> AO2 385] Som Frøelund beråbte sig på vidners førelse idag tre uger, så er det en ting, som ham g... kan forundes.

AO2 385:

Torsdagen den 29. august 1743:

Fra Frands Pedersen i Eskelund blev fremsendt en panteobligation dat. Askov d. 17. juli og en afkald dat. Eskelund d. 21. april 1743.

For retten fremmødte herredsskriver Jens Helleesen Utrup på Gravengård, som allertjenstydmyst af denne respektive ret var begærende et lovformeligt udtogtingsvidne til sin behøvende [=> fol. 406] brug af tingprotokollen over alt, hvis forn.te Utrup som citant den 20. aug. 1733 haver ført og passeret er betræffende sin bonde og tjener navnlig Jep Andersen i Bobøl for hans i fæste havende steds mishandling og ulydighed mod loven under den autoriserede sætteskriver Thule Nielsens hånd og segl måtte vorde beskrevet meddelt.

fol. 406:

Endvidere fremmødte herredsskriver Utrup fra Gravengård, som var allertjenstydmyst begærende til sin behøvende brug et udtogtingsvidne af tingprotokollen over alt, hvis han som citant 1737 den 11. april haver ført og passeret er anlangende 2 sine bønder og tjenere, navnlig Jes Jørgensen og Enevold Laursen i Bobøl for deres i fæste havende steders mishandling og videre imod loven under den konstituerede sætteskriver Thule Nielsens hånd og segl beskrevet at måtte forundes.

Torsdagen den 5. september 1743:

For retten mødte herredsskriver sr. Jens Helleesen Utrup af Gravengård per mandatarium sr. Nicolaj Johan Ravn af Skærbæk mølle mandatarus legitimerer personam mandato, og dernæst fremstillede 2 memorialvarselsmænd, Jens Olesen og Jens Knudsen, begge af Stenderup (fol. 407). Ravn ville

oplyse retten, hvor nødtvungen hans principal var til dette søgsmål, eftersom ingensinde(?) var såvel de indstævnedes både opsætsighed imod deres husbond og malversationer imod loven og at ddet af en del af dem ikke var den første eller anden gang. Sligt beviste han med 2 udtagne tingsvidner, den ene af 20. aug. 1733, det andet af 11. april 1737 (fol. 408), af hvilkes indhold noksom er at erfare, hvor obtinat og fremturende disse indstævnedes har opført sig, som hans principal ej længere nu kunne overbære med sådan deres ofte forøvede forhold, det var og skinbarlig såvel af dette som de nu skal søges for, som af det forrige, at deres hensigt var ej andet end se godset og stederne, de bebor, ruineret, til husbondens store og ubodelige skade, da som befrygtes, bondens hårdnakkethed og egenrådig forhold skal extendere sig ind og til at forøde alt, hvis som på stederne findes, olm dem dertil gives respit og råderum, forlangte han ydmygst af rette til hans principals sikkerhed den assistance, at i deres huse og gårde måtte vorde i rettens hosværelse foretagen straxen specification over, hvis befandtes såvel inde som ude af besætning og bohave og indavling med mere deres bygnings tilstand, på det sligt kunne vorde in sequestro til husbondens sikkerhed indtil sagens uddrag, og ej mere dem tillades at despencere over, end hvis for det første til deres nødtørftig underholdning behøvedes, så at resten måtte bliver under husbondens forvaring og opsig, udi hvilken begæring han håbede, retten lovmæssig bifaldt ham, allerhelst deres brøst tilforn er befunden og samme sag står dem åben for. - Hvornæst Ravn begærede de indstævnte vidner, så mange er til stede for retten, fremkaldt. [=> AO2 386]

1. vidne, Jens Baggesen af Bobøl:

1. Om ham vitterlig og bekendt er, at den indstævnedes Jes Jørgesens Bobøl agerland, som han til hans i fæste havende halve gård i brug og besid haver, er alle tægter og marker så fuldkommenligen i drift og brug som andre sine bymænds og naboers? - Vidnet svarede, at han ingen forklaring på dette spørgsmål kunne give.
2. Om vidnet ikke er bevidst, at erm.te Jes Jørgensen hvert år i høbjergningens tider bortsælger af sit hø fra sit i fæste havende sted? - Vidnet svarede, at han ingenlunde vidste, om Jes Jørgensen hvert år bortsolgte af sit hø, såsom han andet havde at tage vare.
3. Om vidnet ikke selv har købt hø af ham, hvor ofte og hvor meget? - Vidnet svarede, at så vidt han nu kan erindre, ikke har købt hø af Jes Jørgensen uden een gang, nemlig forleden år, da han fik af ham små læs, som han ham betalte med penge 5 sldr., hvilke 5 sldr. for vidnet berettede at ville bruge til kongelige skatter.
4. Om vidnet ikke bekendt er, at merermeldte Jes Jørgensen i dette år har solgt hø til sin broder Mads Jørgensen så vel som andre, item hvor meget og til hvem? - Vidnet svarede, at han vel af Mads Jørgensen havde hørt, han havde fået et læs hø af sin broder, men om han til andre havde solgt, vidste vidnet ikke.
5. Om vidnet ikke bekendt og vitterlig er, at forberørte Jes Jørgensen i adskillige år har solgt og ladet komme fra sin gård en del tag og anden stråfoder og ikke dermed forsynet sin i fæste havende gårds huse, men i steden derfor alene med lyng. - Vidnet svarede, at han aldeles intet vidste deraf, men havde selv lånt Jes Jørgensen tag; kunne dog derved ikke nægte, at hans huse så vel som andres var efter vidnets tykke tækket mestendel med lyng.
6. Om vidnet ikke bekendt er, at Mads Jørgensen bruger, dyrker og bjerger en del af erm.te Jes Jørgensens fæstejord. - Vidnet svarede, at han vel havde hørt og set, at Mads Jørgensen havde haft korn sået til halv med sin broder Jes Jørgensen.
7. Om vidnet ikke har købt hø eller anden stråfoder af nogle af de andre hr. Hellesens bønder i Bobøl, item hvor meget og hvor ofte, samt om man ikke bekendt er, at de til andre har

udlejet af deres fæstejord. - Vidnet svarede, at han af ingen havde købt uden alene han forleden år fik et læs hø af Jep Andesen. Det øvrige kunne vidnet ingen fuldstændig forklaring gøre om; endvidere tillagde vidnet, at Jep Andersen for ham havde beklaget sig, at han af nød og trang måtte sælge det til kongelige skatter.

8. Indstævnte Jes Jørgensen, som selv for retten er til stede, blev ifølge stævningens indhold tilspurgt, om han kunne nægte at have solgt omvundne 2 læs hø til mr. Baggesen. - Jes Jørgensen svarede, at han vel havde solgt de 2 omvundne læs hø, men af højnødvendig trang, siden han samme år havde mistet 3 bæster, hvortil husbonden kun forstrakte ham med 10 sldr., som langt fra kunne tilstrække til 3 i steden at indkøbe.

I anledning af dette spørgsmål måtte Ravn endnu tilspørge ham, når disse bæster er død, smt når han har bortsolgt hø. - Jes Jørgensen svarede, at bæsterne døde om vinteen, som han sommeren derefter solgte høet.

Sluttelig begærede Ravn ermeldte Jes Jørgensen under faldsmåls straf pålagt idag 14 dage at her i retten at producere sin kvitterings- og landgildebog til sagens videre oplysning, in specie hvor meget han af landgildepenge måtte restere, hvorpå han udbad sig rettens assistance. - Retten ifølge mr. Ravns begæring pålagde Jes Jørgensen her inden retten idag 14 dage sin [= fol. 407] landgildebog at producere.

2. vidne, Mads Jørgensen, som er fornævnte Jes Jørgensens broder: (samme spørgsmål)

1. den tid, da Jes Jørgensen modtog gården, lå en del af samme agerland i stærk hede både på hammelagrene og rojerager, hvilke han nu har brudt og dyrket, som på rojer ager findes i godt grøn land og havre avlet derpå lige ved hans naboer. Og det på hammelager er såvidt dyrket, at han har nu avlet 1 kærve boghvede derpå, og er nu pløjet 3 gange; de øvrige tægter er alle i lige så god stand som de andresundtagen 1 tægte, hvor der ligger i hede 2 små agerender, hvori kunne falde i begge 1 skp. kornsæd.
2. vidnet kunne (ej?) erindre, hvor ofte Jes Jørgensen havde solgt hø, men vidste vel, at han, som forhen er afvundet, har solgt 3 læs hø til de omvundne købere.
3. er i forrige spørgsmål besvaret, da vidnet og tillagde, at Jes Jørgensen havde fået af ham 3 år efter hverandre forårene 3 gange så meget, som han af ham forhen havde afkøbt. Ravn, som måtte fornemme, hvor særdeles partisk dette vidne fremfuser, måtte tilspørge ham, om han ikke tilforn har talt med sin broder Jes Jørgensen om og overlagt med ham, hvad han ville og skulle vidne i denne sag. - Vidnet svarede nej, eftersom han ikke vidste, for hvad sag han hidstævnet var, eller hvas spørgsmålene skulle være; kunne derfor dette ej heller med hans broder overlægge. - For det 2. tilspurgte Ravn vidnet, om han ikke vitterlig og bekendt var, før end som helst han idag her for retten kom til stede, at han skulle vidne om, hvis hans broder Jes Jørgensen til sin gårds fæste forbrydelse imod husbondens vilje kunne have handlet. - Vidnet svarede, at han vidste ikke, hvad han skulle vidne var, før han kom hid, men vel i sagen de 5 indstævnte angående.
4. ja, han selv havde fået et læs såvelsomm og degnen 2 læs, som foruen omvunden er.
5. det kunne han nu ingen forklaring gøre om.
6. han brugte ikke andet end til halft(?) med sin broder, som er sket med husbondens vilje og tilladelse.

Ravn begærede, retten ville imponere vidnet at producere den påberåbte tilladelse, såfremt han nogen haver. - Vidnet svarede, at han havde Lauge Skræder i Bobøl til vidne derpå; andet skriftlig bevis havde han ikke. Endvidere forklarede vidnet, at han i dette år havde

kornsæd 1 skp. i hver af de 4 tægter med sin goder såvelsom og tilforn i 5 år.

7. han vidste ikke andre end husbonden selv at have lejet af dem. Endvidere forklarede vidnet, at Enevold Laursens enke, Jep Andersen og Anders Pedersen havde halv(?) sæd i deres af hr. Hellesen i fæste havende jorder, hvilket bemeldte 3 og tilstod med deres husbonds minde at være sket.

Hr. herredsskriver Hellesen nægtede aldeles at have tilsted bønderne sin minde til denne deres lovstridige behandling og til den ende reserverede reservanda.

Til slutning blev vidnet tilspurgt, om han ellers i øvrigt ikke var bekendt, at nogle eller og alle ommeldte hr. Hellesens bønder har forsett sig imod deres fæste,s husbond og loven. - Vidnet svarede, det vidste han ingen rede til, det var noget, husbonden selv fil at overbevise dem.

3. vidne, Jens Pedersen af Bobøl:

1. det vidste han ikke. [=> AO2 387]
2. vidste ikke at gøre nogen forklaring.
3. nej.
4. vidste intet af.
5. det vidste han ikke heller noget af.
6. han vidste vel, Jes Jørgensen havde halv(?) sæd i sin jord med sin broder, men hvor meget vidste han ikke.
7. han vidste intet deraf at sige, uden alene Jep Adnersen have solgt et læs hø til degnen en aftenstund(?) Jep Andersen mødte og tilspurgte vidnet, om det ikke vidste, at han havde indkøbt noget halm, hvortil vidnet svarede jo, men hvor meget vidste det ikke.

4. vidne, Peder Nielsen Skræder og

5. vidne, hans hustru Johanne Monsdatter - vidste ej videre at forklare, end at Jep Andersen tilbød dem et læs hø for penge i dette år, men da de ikke derom kunne accorderes, nemlig om betalingen, indførte han det i hans eget lade.

Ifølge mr. Ravens forhen i protokollen gjorde påstand blev de indstævnedes hr. Utrups bønder og fæstetjenere tilholden og pålagt, at de forinden processens uddrag ej skilling eller skillings værd af deres ind- og udbo samt indavlede korn og besætning forkommer eller afhænder videre end til deres nødtørftig underholdning og subsistance under vedbørlig straf og tiltale efter lov og foordninger. Og såfremt måtte fornådiges, da deres husbond behagelig ved 2 mænd selv kan specificere deres formue og bos pertinentzier, at ej noget deraf nåtte forrykkes eller forkømmes, alt under lovens straf. Og som aftenen påtrænger, at ej videre af vidnerne kunne afhøres, bliver de øvrige uafhørge herved under faldsmål straf forelagt til idag 14 dage, den 19/9.

AO2 387:

Den her foran på folio 406 citerede memorialvarsel fra herredsskriver Hellesen: - - Herredsskriver i Gørding-Malt herredsting sr. Jens Hellesen Utrup på Gravengård lader hermed gøre eder, hans bønder og tjenere i Bobøl, nemlig Jes Jørgensen, Enevold Laursens enke med lavværge Jep Andersen, Thomas Mortensen og Anders Pedersen varsel til torsdagen den 5. september (etc.) angående hvorledes I aldeles skal have medhandlet lovens pag. 459 art. 1 (DL 3-13-1) og I udi

samme forbrydelse forhen er befunden, som udtoget af tingsvidner mod eder produceret skal bevise; da citanten vil udbede sig rettens assistance til sin sikkerhed for hans til eder havende præentioner såvel i anledning af forordningen af 15. jan. 1701 og 13. febr. 1722 som anden ederds forhold ved stedernes mod loven med mere, som han i retten agter at påstå og begære til endelig doms erhvervelse. Og herom at vidne under faldsmåls straf idnstævnes til formeldte tid og ting at vidne Niels Madsen og hustru, Søren Mathiasens hustru, Mads Jørgensen, Peder Nielsen Skræder og hustru, Anne Jenskone, Hans Hansen den ældre, Peder Christensen Kyck, Lauge Christensen, Jens Pedersen og hustru, degnen hæderlig mons. Jens Baggesen, Peder Christensen Leervad, Jørgen Christensen, Niels Pedersen og hustru, Andes Thomsen og Anders Pedesens hustru samt Thomas Mortensens hustru, alle af Bobøl, med flere om nødig eragtes.

Torsdagen den 12. september 1743:

fol. 408:

De her foran på folio 406 citerede udtogetingsvidner: (Udtag af Gørding-Malt herredstings protokol d. 29/8 1743). - Samme udtogetingsvidne lyder således: Torsdagen den 20. aug. 1733, herredsfoged Søren Bierum, som sætteskriver Thule Nielsen af Vejen, tingmænd (8 navne). For retten fremkom herredsskriver Hellesen af Bobøl og forestillede tvende kaldsnænd (navne), stævning til hans bonde og tjener Jep Andersen for ulovligt forhold med hans fæstegård mod loven 3. bogs 13. kap. 1. art. og hans fæstebrev. Herredsskriveren ville først fornemme ved indstævnte Jep Andersen, om han uden videre bevis at føre ville tilstå hans forseelse og opførsel ved sit påboende sted med engs bortlejelse og af hans kornlands besåelse med andre med videre, hvortil bemeldte Jep Andersen svarede ikke at kunne nægte, men herved tilstod at have bortlejet et stykke engbund til Anders Thomsen i Bobøl ungefær på et par gode lejrer fulde af agerjord; tilstod at have sået til halvt udi hans i fæste havende agerland med Niels Lausen i Bækbølling et stykke grønland, hvori er sået byg ungefær 3 skp., og med Ingeborg Pedersdatter i Tobøl et stykke grønland ungefær på 2 skp. byg. Hellesenn ville fornemme, om Jep Andersen ikke fandt og er bevidst at have haldnet mod sit fæstebrev og dernæst om han samme sin mishandling med gode ord imod sin husbond ville forsone og afbede samt herefter at være hørig og lydlig med andre sine medtjenere og således i alt efter sit fæstebrevs lydelse opføre sig, som en skikkelig fæstebonde egner og anstår, og endelig betale varselspersonerne, som i denne sag varslet haver, hvorved hans ulovlige forhold da for denne sinde skal være efterladt. Jep Andersen lovede at efterleve disse poster, hvorfor hans husbond indeholdt med den forårsagede irettesættelse for denne sinde og begærede tingsvidne.

Udtag af tingprotokollen torsdagenden 29. aug. 1743: (Som ovenfor). - - Begærede udtag af lprotokollen over alt, hvad han som citant 1737 den 11. april har ført angående to af sine bønder, Jens Jørgensen og Enevold Lursen i Bobøl for deres i fæste havende steders mishandling: Torsdagen den 11. april 1737. Herredsskriveren af Bobøl mødte for retten i en sag contra sine bønder af Bobøl og forestillede 2 varselsmænd navnlig Jep Andersen og Thomas Mortensen, begge ibm., som havde kaldet Jes Jørgensen og enevold Laursen i Bobøl til synsmænds opkrævelse og syn [=> AO2 389] (etc.) angående både hvorledes I ej alene skal forsidde og ej med andre enders bymænd forsvarlig ørke og dørke eders påboende gårdes jorder, men endog hvorledes I skal låne og bortleje fra enders gårdes ager og engs afgrøde med videre tvært imod hans kgl. maj.ts udgangne lov og forordninger, ja mere ved forøvede opsætsighed nægte ham den hørighed, respekt og lydighed, som ham som eders husbond med rette tilkommer, da han efter agtende irettesttelse ved

rettens lovforsvarlig omgnav håber at få ender vedbørlig afstraffet, tagende med eder, hvis I eder kan vide til befrielse.

Jes Jørgensen mødte for retten og lod selv tilføre følgende: Siden min husbond hr. herredsskriver Jens Hellesen i Bobøl har været årsaget mig hans bonde og tjener Jes Jørgensen ibm. til mit værneting at lade indstævne, 1. fordi at jeg Jes Jørgensen ikke har ørket og dørket en del af mit i fæste havende agerland så fuldkommen og forsvarlig som andre mine naboer, såvel for det 2. år efter andet bortsolgt nogle læs hø fra min gåd samt for det 3. været genstridig og opsætsig imod bemeldte min husbond, som alt strider mod loven og mit fæstebrev, så hr dog merbemeldte min husbond hr. Hellesen her i retten af særdeles godhed for ikke at ville føre mig i nogen udgift og pengespilde for denne sinde efterladt slig min forseelse med condition, at jeg Jes Jørgensen så vidt muligt er, tid efter anden skal ørke og dørke den jord som ligger til min gård, og aldrig efterdags enten af mig, hustru eller børn hverken udi ord eller gerninger skal bete os med nogen uskikkelighed imod vores husbonde eller hans til fortørnelse, men med hørighed, respekt og lydighed ham som vor husbond at begegne, og såfremt noget af dette mit løfte skulle fejle, som ikke ske skal, da denne sag at stande mig åben for. - Herredsskriver Hellesen var så vidt fornøjet med Jes Jørgensens gjorte løfte her i retten og efterlod ham sagen og alene begærede sagen efter stævnemålets løb opsat til vidners førelse imod Enevold Lauritzen, såfremt han ikke i mondelighed indfinder sig at afgøre sagen inden førstkommende 25. april, hvilken opsættelse blev og af retten consenteret. - Således i alle måder rigtig efter protokollen testerer som konstitueret sætteskriver T. Nielsen.

AO2 389:

Torsdagen den 19. september 1743:

For retten fremkom Nicolaj Johan Ravn af Skærbæk mølle som fuldmægtig for herredsskriver Hellesen og producerede en skriftlig forelæggelse (folio 410). Begærede vidner fremkaldt. Ravn lod sine quæstioner, som han for først til vidnerne eragtede nødig, skriftlig fremlægge med tjenstlig beringing samme ille alene måtte vorde protokollen insereret, men endog at vidnerne specialiter derpå måtte tilholdes at gøre deres forklaring, hvilket og skete, og lyder samme folio 410.

6. vidne, Hans Hansen af Bobøl:

1. at Else Christensdatter havde haft sæd med Enevold Laurisens enke som og Mads Jørgensen med sin broder Jes Jørgensen, men hvor meget vidste vidnet ikke.
2. vidnet kunne ingen forklaring gøre, siden han moxen ingensinde er hjemme, men ude ved fremmede at arbejde.
3. svarede, at han en og anden steds i byen såvelsom sognet købte tag til Niels Thulesen i Lintrup kro for ungefær 5-6 år siden, men som det var så lang ltid siden, kunne vidnet ej give fuldstændig forklaring om, af hvem han købte det, ej heller kan erindre sig, at andre har købt tag af hr. Hellesens bønder.
4. vidnet kunne ingen forklaring gøre, men bevistes af Jes Jørgensens genpart fæstebrev, at han har fået stedet i fæste den 11. april 1724.
5. Jes Jørgensens [= > fol. 409] stiftader Eskild Nielsen havde stedet før ham.
6. vidnet kunne ingen forklaring gøre.
7. vidnet vidste vel, Mads Jørgensen havde haft halv sæd med hans broder, men om det var

- hvert år, vidste vidnet ikke. Om resten af spørgsmålet kunne vidnet ingen forklaring gøre.
8. Herforuden disse til protokollen begærende insererede spørgsmål blev vidnerne tilspurgt for det 8., om de bekendt er, at de indstævnte hr. Hellesens bønder havde forbedret deres gårdes bygning, siden de stederne har erholdt i fæste. Vidnet svarede, de havde forbedret deres bygning.
 9. Om de har anvendt nogen reparation anden end med tække af lyng, item med lervægge. - Vidnet svarede, de havde forbedret deres huse og bygninger med lyng og tag samt lervægge, item fornøden træværk, endydermere forklarede, at Thomas Mortensen havde nedbrudt en vognskjul af et fag, hvormed han forbedrede det andet.
 10. Hvor de, siden de tækker med lyng, har gjort af taget eller langhalm. - Vidnet svarede, det kunne han ingen forklaring gøre om.

7. vidne, Anders Thomsen ibm.

1. Else Christensdatter have haft sæd med Enevold Laursens enke, neml. ... skp., som og Anne Nielsdatter ½ skp. både af rug og byg i nogle af tægterne; har og vel her hørt, Mads Jørgensen har halv sæd med sin broder Jes Jørgensen, item Anne Nielskone med Jep Andersen.
2. Vidnet har haft et stk. eng af Jep Andersen for en 11 år siden, hvilket han betalte med høsten.
3. vidste intet af.
4. refererede sig til forrige vidnes udsigende.
5. vidste vidnet intet af.
6. på hammelager var 3 stk. af Jes Jørgensens agre, som han nu først dette år har avlet et kærve boghvede af.
7. vidste vel, han havde noget, men ikke hvor meget.
8. svarede som forrige vidne.
9. ligeså.
10. deres kreaturer havde fortæret det.

8. vidne, Niels Pedersen,

9. hans hustru Voldborg Christensdatter,

10. Peder Christensen Leervad og

11. Jens Pedersens hustru Johanne Pedersdatter, som er saggivne Thomas Mortensens kones moder:

1. Niels Pedersen og hustru svarede, at de selv havde sået forleden år 1½ skp. boghvede til halvt med Anders Pedersen, det de andre 2 vidner og var bekendt; foruden har og hans huskvinde Sophie Pedersdatter byg til halvt sået med bem. te Anders Pedersen så vel som og Ingeborg Pedersdatter myndt rug i samme mands jord.
2. vidnerne vidste intet at forklare, uden alene at Johanne Pedersdatter havde hørt, degnen havde fået 2 læs hø af Jes Jørgensen og 1 læs af Jep Andersen, hvorved Peder Leervad forklaree, at han erindrede sig, at Niels Madsen havde 3 kærve rug med Jep Andersen til halvt.
3. vidnerne vidste intet af.
4. refererede sig til forrige.
5. svarede ligesom forrige.
6. ligeså.

7. forklarede som forrige vidne.
8. ligeså,
9. også som forrige.
10. i lige måde.

12. vidne, Thomas Mortensens hustru Anne Jensdatter [= > AO2 391] deponerede generaliter, at hun vidste ej andet af at sige, om de havde solgt h  og tag, videre end hun havde hørt sige af andre, alene om høet ... vidste hun intet af; om halv s d forklarede ligesom de andre.

13. vidne, Anne Jenskone vidste ej videre at forklare, end Jes Jørgensen gav hende et par lejrer fulde h , for hun havde vogtet hans børn; vidste og, at Mads Jørgensen havde fået et l s h  af sin broder; foruden syntes og, men dog ej tilfulde kunne sige, om han engang forhen havde fået noget; om lejemålet og halv s d vidste ej videre end som afvundet er.

Sluttelig mødte Jes Jørgensen og producerede sin kvitteringsbog så vel som også de deri resterende 3 sldr. landgildepenge deri at være til rest og ubetalt bevises tilfulde med samme kvitteringsbog, hvilke på sin landgilde resterende 3 sldr. han tjenstlig bad sin husbond ville modtage og i bogen afskrive; hvis ikke, som dog formodes, bad dem hos retten til sagens uddrag at stå in deposito. - Ravn nomine principalis accepterede, at den indstævnedede Jes Jørgensen formedelst landgildepengenes frembydelse foruden kvitteringsbogens udvisning selv må tilstå at have hidindtil tilbageholden sådan restance på sin landgilde, hvormed han selvg r sig breckf ldig og strafskyldig efter loven, imidlertid kunne Ravn ikke understå sig, da sagen allerede er in site, at modtage disse resterende landgildepenge, før end som helst han så sagens endel. udfald, i særdeleshed s  grove forseelser imod loven og deres fæstebrevs indhold allerede er citerne overbevist kunne ej heller tro eller indbilde sig, at retten ville undest  sig at annamme de penge i retten in deposito, som dem aldeles er uvedkommende og til dettes legitimering in iudicis ej kan fremvise det ringeste, hvorfor Ravn uden det allerringeste i sig tilfælde at have indrømmet eller tilstanden forbeholder sig sin hr. principal alle rettens velgerninger,, således at ham i eller under sagenn ingen slags præjudice kan tilvokse; var imidlertid, siden n dig for denne sinde videre vidner at føre, tingsvidne beskreven begærende og sagen udsat til idag 14 dage til videre fremmelse, til hvilken tid han begærede contraparterne, som her for retten er til stede, uden videre stævnemål og forelæggelse at møde om deres jura at observere. - Siden mons. Ravn på sin hr. principals vegne ej ville modtage de af Jes Jørgensen i retten producerede 3 sldr. landgildepenge, bliver bem.te 3 sldr. ifølge Jes Jørgensens begæring af retten in deposito til sagens uddrag antagne. Tingsvidne udstedes. [3/10](#).

Den på folio 408 citerede forelæggelse og opos ttelse lyder således som følger: [= > fol. 410] (Afskrift af protokollen vedr. Hellesens sag ctr. fæstebønderne).

De på folio 408 citerede spørgsmål er sålydende:

Quæstioner:

1. Tilspurgte vidnet, hvor mange af husfolk i Bob l eller andre der har haft eller endnu har kornsæd i herredsskriver Hellesens b mders i fæste havende agerjord, hvem der er, og ved hvem de har kornsæd, som og hvor meget og hvori samme kornsæd består og bestået haver i hver indtægt.
2. Om vidnet ikke er bevidst og fuld vitterlig, at b de Jes Jørgensen og Jep Andersen  rlig har

bortsolgt hø fra deres i fæste havende steder, som og hvem der kar købt og handlet med dem i så måde, så og om vidnet ikke selv har fået hø eller eng af dem, vidnet sligt ville forklare fra først og til sidst, så vidt han kan mindes.

3. Om vidnet ikke er bevidst og hørt haver i sandhed at være, at en del om ikke alle forn.te Hellesens bønder i Bobøl for nogle år siden ungefær 1739 så vel før som siden har bortsolgt tag fra deres steder søndenover til Lintrup sogn, Kalvslund herred eller andensteds hen,, og at vidnet ville her i retten forklare de sælgende deres navne som og hvem med dem købt haver.
4. Hvor mange år det er siden, Jes Jørgensen i fæste antog den halve gård, han nu bebor.
5. Efter hvem han samme antog.
6. Hvor mange stykker jord på hammelager tægte som andensteds har lagt i hede og nu først indeværende år med boghvede er vorden besået.
7. Om Jes Jørgensens broder, navnlig Mads Jørgensen, som bebor et hus på gårdens grund, ikke hvert år, så længe han i Bobøl været haver, har haft kornsæd i Jes Jørgensens jord, og om han ikke har bekommet hø af ham mere end forhen afvundet er, og hvor ofte. Vidnet ville give sin special forklaring herom, og om vidnet intet hø selv af ham har bekommet.

fol. 410:

Torsdagen den 3. oktober 1743:

Herredsskriver Jens Utrup ctr. fæstebønder. Utrup fremmødte og producerede en skriftligt forfattet forening og accord. Begærede tingsvidne.

AO2 393:

Den på folio ibm. citerede kontrakt og forening mellem herredsskriver Utrup på Gravengård og sine bønder i obøl sålydende: Kendes vi underskrevne Jes Jørgensen, Appolonia Jensdatter, afgangne Enevold Laursens enke med lavværge fornævnte Jes Jørgensen, Jep Andesen, Thomas Mortensen og Anders Pedersen Nyemand, alle af Bobøl, at vi har nået sådan accord med vores gunstige husbond hr. Jens Hallesen Utrup af Gravengård på følgende måde: 1) Eferlader han den imod os rejste sag og ganske fxrafaslder sine mod os ved Gørding-Malt herredsting hæftede stævnemål og prætentioner samt eftergiver os aldeles de derpå anvendte bekostninger. 2) Herimod tilpligter vi os årlig, når forlanges, af hver halve gård at gøre ham en dags forsvarlig pløjning om foråret, en dags slæt i høbjergningen med en sletter og river og en dags høsten når kornet ommejes med en meile (meje-le?)og optagere samt en dags pløjning om efteråret ved rugsæden, alt ved Gravengård, han nu påbor, og desuden årligt at gøre ham hver en ægte, neml. af hver halve gård enten til Ribe, Kolding eller dets længde. 3) Bliver det forlig ej alene indført ved Gørding-Malt herredsting i protokollen, hvorfra det ved udtog eller tingsvidne kan udtasges, men endog anført bag på vore fæstebreve til bevis, at vi ovenanførte og ej mere er pligtige at gøre, og reverserer vi os som forhen er sket, altid med al ærbødighed at være som skyldigst vores gunstige husbond hørig og lydig, hvilket vi med vores underskrift bekræfter og ydmygst ombedeer velærværdige hr. Peder Vinding i Præstkær og velædle sr. Termann Madsenn til Nielsbygård som overværende med os til vitterlighed at underskrive. Actum Præstkær den 30. sept. anno 1743. J. H. Utrup, Thomas Mortensen, Jep J.A.S. Andersen (navnemærke), Anders A.P.S. Pedersen (navnemærke), Jes Jørgensen, Appolonia A.J.D. Jensdatter (navnemærke). Til vitterlighed efter begæring underskriver Peder Vinding, T. Madtzen. -

Torsdagen den 17. oktober 1743:

På vegne af hofjægermester Bachmann til Sønderskov fremmødte for retten hans fuldmægtig sr. Niels Grum fra Foldingbro og fremstillede 2 kaldspersoner, Christen Pedersen af Bobøl og Mads Christensen af Føvling. De har talt med en del af de indstævnede selv og ellers med deres folk og naboer. Gruum begærede, at de indstævnede ville give deres svar. [=> fol. 411] Samtlige indstævnede mødte i retten, navnlig Eske Andersen af Gettrup, Jørgen Mortensen af Jernvedlund, Jens Mortensen og Peder Mikkelsen af Sekær samt Ib Christensen af Terpling og Niels Jørgensen af Åstrup, som gav deres erklæring, at alt hvad de i gælds betaling forhen hos afgangne Søren Mortensen af Tvilho og hans efterladte enke Karen Mogensdatter havde bekommet, havde de i vilje og minde erholdt og dem tilacorderet, hvorom kreditorerne vil her i særdeleshed enhver kunne gøre deres nærmere sandfærdige forklaring om, således som de alle tider med ube... samvittighed ved ed kunne bekræfte, men som det både ville falde noget vidtløftig og måske ikke heller af mr. Gruum kunne ventes for gyldig antaget. Så for at vise, at fornævnte Søren Mortensens kreditorer ikke havde handlet i dølgsmål, ej heller uden lovl. adgang havde erholdt noget af hans gods og midler, så finder de dem nessiteret til at føre deres omgang bevisel. for at undgå den dem ved udløbne stævne mål påkaste sigtelse, til hvilken ende de begærede opsættelse i 3 uger. Men før end mr. Gruum slutter hans påstand idag, beder samtl. indstævnede, at han her i protokollen ville erklære sig, hvad det egentl. er, som han på sin høje principals vegne søger dem for, som de ulovl. skulle have tilbragt dem af Søren Mortensens gods, på det de kunne vide, både hvad de søges for og hvad de skulle bevise. - Gruum havde ventet, at de indstævnte selv havde givet deres svar ifølge stævne målet, således at tingene i sig selv uden videre vidtløftighed kunne blive oplyst og ikke, som sket er, ved andre ladet tilføre, og derfor endnu til overflod æskede deres egne svar og erklæring om, hvis de af korn og andet haver bortført af Søren Mortensens hus og gård fra Tvilho. Thi i vidrig fald måtte Gruum nødes til derom at føre bevis. - Hans Fogh fra Endrupholm, som på hans herskabs indstævnte bønders vegne var mødt i retten, refererede sig til, hvis de forhen i protokollen har ladet tilføre, og begærede, retten ville pålægge mr. Gruum yderligere at explicere sig, hvad han mener med hans stævnings indhold, når han vil sige, det eftersøgende gods uden vilje og minde er udført af Søren Mortensens hus og gård i Tvilhoed, hvorved Fogh også ville vente udførlig forklaring, hvad det er og hvorudi det består. Thi at erklære sig nærmere derudinden bliver Endrupholms tjenere ikke mulig, før end mr. Gruum siger dem, hvad ulovl. formenes at have bekommet, allerhelst de i så mange år har handlet forhen med afg. Søren Mortensen så vel om korn og kvæg som andet og ikke erindrer dem at ha ve bekommet noget, som de jo efter vilje og minde har betalt. - Gruums æskende explication blev denne: At siden mr. Fogh på samtl. indstævntes vegne har ladet protokollen tilføre, hvad ham selv godt synes, endskønt ikke tvende af de saggivne er af Endrupholms tjenere, ja så godt som forment de øvrige at give deres erklæring, hvormed da Gruum for denne sinde måtte lade sig nøje og derfor må gribe til det middel, som kan oplyse sagen, da de indstævnte får at lide, hvis påfølge kan, som da skal ske i lovl. tid efter stævne målet. [=> AO2 395] - Hans Fogh holdt ganske unyttigt at besvarer mr. Gruums sidste tilførte, aleneste kunne han ikke forbigå at vise mr. Gruums irring derudi, at han alene erkender de to af sagsøgende for Endrupholms tjenere, da der dog er fire, neml. Jens Mortensen og Peder Mikkelsen i Sekær samt Ib Cristensen af

Terpling og Niels Jørgensen i Åstrup, og den beskaffenhed, deres sager har, befinder også de øvrige fire deres anliggende at bestå udi. For resten fandt Fugh sig på sit herskabs bønder og tjenere deres vegne meget vel fornøjet med mr. Gruums løfte og sagens beviseliggørelse, hvorunder han er og bliver i formening, at den rette sandhed og oplysning skal fremkomme, og indtil sådan beviseligheder på mr. Gruums side er fremkommen, ville fogh lade bero, hvad andre contrabeviser han kunne have at føre, ifald han under sagens drift slige beviser skulle have nødig, som han tager sig reserveret. Siden mr. Gruum beråber sig på videre og beviser i sagen at føre, så bliver sagen udsat i 14 dage, som er d. [31. okt.](#)

AO2 395:

Herunder indført den her foran på folio 410 citerede memorial: Hofmægermester Bachmann lader eder Eske Andersen i Gettrup, Jørgen Mortensen i Jernelund samt Jens Mortensen og Peder Mikkelsen i Sekær, Ib Christensen i Terpling og Niels Jørgensen i Åstrup herved indstævne til Gørding. Malt herredsting torsdag d. 17. okt. for at gøre forklaring ej alene over, hvad I af den afdøde Søren Mortensens hus og gård i Tvilhoed haver udført, både af korn og andet uden vilje og minde af vedkommende, men endog at beviseliggøre, hvad ret og adgang I dertil haver haft. Og såfremt I dertil ej godvillig skulle bekvemme eder, da både at anses som sagvolder som og til efterfølgende tingdage efter loven hver tingdag at høre beviser, attester og vidner, stævnte og ustævnte, alt angående eders omgang fra først pøg til sidst udi bemeldte afg. Søren Mortensens hus og gård, da citanen efter erhvervede beviser og dokumenter over eder til bestemte tid efter loven agter dom til satisfaction at erhverve.

Torsdagen den 31. oktober 1743:

På vegne af hofjægmester Bachmann til Sønderkov mødte sr. Niels Gruum fra Sønderkov, som tilkendegav, at han formedelst forfald ikke har kunnet fået de i sagen fornødne vidner til idag indstævnet. Begærede 8 dages anstand. [7/11.](#)

fol. 412:

Niels Gruum på vegne af hofjægmester Bachmann. Stævning til vidneførsel fol. 413.

1. vidne, Oluf Hansen af Sekær: Ungefær ved sidste Mikkeltider, da vidnet var ved den tid ved afg. Søren Morensen i Tvilhoe at tærsk, hørte han vel, at Eske Andersen i Gettrup bekom, så vidt vidnet erindrer, en stud og en bøll fra Søren Mortensens sted i Tvilho, som han med sig hjem tog, og samme tid lå forn.te Søren Mortensen på sin sygeseng og i samme sygdom derefter døde. - Eske Andersen tilspurgte vidnet, om han var bevidst, at Eske Andersen selv havde taget den omvundne stud og bøll hjem til sit hus. - Svarede, det vidste han ikke, om Eske Andersen selv tog den hjem, eller andre. Videre fremstod Eske Andersen, og for al vidtløftighed at forekomme tilstod at han ved sidst afvigte mikkeltider bekom af afg. Søren Mortensen i Tvilho, da han lå på hans sygeseng og den tid var ved sin fulde forstand, men i samme sygdom døde, den omtalte og forhen afvundne stud og boel udi betal. for hvis han hos bem.te Søren Mortensen til gode havde, som han forhåbede ej at være lovstridig, siden han bekom sligt med vilje og minde, og desuden blev ham tildreven i sin gård af en dreng fra Tvilho, som er Anne Pedersdatters søn fra ibm. - Gruum fandt af Eske Andersens tilførte, at han nu har bekvemmet sig til at vedgå, det han har bekommet den forstævnte stud ob boel

fra Søren Mortensens gård i Tvilho og derfor unødigt agtede at føre videre beviser derom. - Før end videre i dette tingsvidnes førelse blev forfaret, fremmødte Hans Fogh fra Endrupholm, som i henseende til den altid forhen imellem herskaberne og naboerne på Sønderkov og Endrupholm værende venskab og den deraf flydende gode harmoni imellem deres bønder og tjenere, fremdeles at kunne se conserveret, ville herved ifølge af ham tillagte ordre på sit herskabs vegne og på de udi denne sag indstævnte 4 Endrupholms tjenere deres vegne have følgende erklæring i protokollen meddelt, neml.: Hvad Peder Mikkelsen og Jens Mortensen i Sekær angår, så blev [=> AO2 397] ved af dem selv begge tilstået og forklaret, at de udi næste uge efter Michaeli sådst var i Søren Mortensens hus og gård i Tvilho, da bem.te Søren Mortensen forefandtes svag, men sad samme tid på en stol for ilden nog røg tobak, hvor Peder Mikkelsen og Jens Mortensen da afkøbte merbem.te Søren Mortensen tvende stud-ungnøder for 5 rdl., og skete samme køb og accord i Søren Mortensens hustru Karen Mogensdatters hos- og overværelse, og skulle betalingen for de afkøbte ungnøder likvideres med imellemværende, såsom Peder Mikkelsen havde for ungefær 4 år siden lånt Søren Mortensen en sølvbæger af værdi foruden arbejds løn 2 rdl. Samme bæger skal afg. Søren Mortensen forhen efter beretning have pantsat til Laurids Mikkelsen i Huldeknud(?), fra hvem Peder Mikkelsen den selv skulle indløse. - Jens Mortensen havde lånt del sal. mand 2 rdl. 1 mk. 8 sk. og ko-leje 5 mk. Så tilkendegav de også, at de endnu efter aftale skulle se derhen, om de kunne fornøje Dorthe Andersdatter i Sekær for 4 mk., Søren Mortensen hende skyldig var for leje af en ko, hvilket de dog ikke forbandt dem til, siden Peder Mikkelsen aparte havde at fordre hos Søren Mortensen 2 mk. 1 sk. og i så måde efter likvidation endnu får til gode og intet haver dem at fralægge, allerhelst om den forberørte sølvbæger ikke for de 2 rdl. bliver foruden arbejds løn, som ikke er beregnet, at indløse. Forklarede også, at Søren Mortensen, den tid de tvende ungnøder ham blev afkøbt, var ved hans fulde fornuft og forstand. tilstod ellers endnu, at oftbemeldte Søren Mortensen i Tvilho nogle dage derefter i samme svaghed døde, s vidt dem er bevidst. - Ib Christensen i terpling og Niels Jørgensen i Åstrup fremmødte også, og tilstod den forste at have bekommet af sal. Søren Mortensen i hans levende live rug 15 skp., som var betaling for borget rug bekommet i sidste forår. Den anden og sidste kavde bekommet 8 skp. 2 fjd. rug, som også var betaling for 1 td. rug, som afg. Søren Mortensen li hans trang før høstetiden havde bekommet; forklarede også, at de i mindelighed således af sal. Søren Mortensen og hans efterladte enke dem havde tilaccordeet og bekommet det oimrørte rug, og kunne ikke andet have erfaret, end afg. Søren Mortensen den tid var ved hans fulde fornuft, uagten han alligevel var svag. Ydermere tilkendegav, at de efter Søren Mortensens og hustrus egen begæring havde lejet folk til rugets aftærskelse. Men Søren Mortensens hustru det selv havde i sække imålt og leveret. - Dersom mr. Gruum nu ikke på sit høje herskabs vegne med disse forn.te 4 Endrupholms tjenere deres tilførte sandfærdige erklæring aldeles skulle finde sig fornøjet og sagen imod dem aldeles frafalde, hvilket Hans Fogh ganske ville gøre sig forvissat om, så for at komme til mening(?) på begyndelse af hans tilførte og forebygge al uenighed såvel imellem herskaberne som deres bønder og tjenere, hvortil han efter sin pligt af yderste evne ville contribuere, til den ende ville fogh af Gruum have udbbedet, at såfremt han nu ikke havde ordre sagen at frafalde, han da ville tillade sagens henstand, indtil den mellem herskaberne selv kunne efter gmamel veksabs ovedtægt kunne blive afgjort, hvorved hr. hofjægermester Bachmann [=> fol. 413] kan være forsikret at nyde satisfaction for den påanke, han kan have på de indstævnte Endrupholms tjeneres forhold, såfremt den findes strafværdig. På den ene Nielsbygårds tjener Jørgen Mortensen af Jernvedlund i hans lovl. forhindring fremmødte Christen Lund fra Nielsbygård, som ligeledes for vidtløftighed at undgå, dersom sagen mindelig kunne afhandles, erklærede på bem.te Jørgen Mortensens vegne, at han havde afkøbt og bekommet af nu afg. Søren Mortensen, da han var i levende live og ved sin sunde fornuft i hans svaghed og

nogle dage før han døde, en ko for 10 sldlr., hvilken hans hustru skal hve bunden ham et reb på, da han dermed ville hjem, som hu vel ikke heller skal nægte, og følgelig endnu i stervboen retmæssig harr at fordre 16 sldlr. 2 mk., efter at forbem.te 10 sldlr for denne afkøbte ko var fradragen udi deres mellemværende. Gruum på mr. Foghs tilførte erklærede, at siden ved den idnstævnte og saggivne Endrupholms tjenere deres tilståelse inden retten er bevist, hvis de fra den afdøde Søren Mortensens gård og hus i Tvilho har bekommet, han da ikke alene for første ville frafalde vidnernes førelse, men endog gerne ... enig derudi, at satgen, såfremt det er muligt, ved herskabernes egen mellemhandling vorder afgjort, som Gruum ikke påtvivler, for på hans principals side sker alt, hvis deri med billighed forlanges kan, og til den ende lod Gruum sagens anstand bero i 3 uger, om nogen mindel. afhandlig i værende tid, så vidt Endropholms tjenere angår, kan ske. Hvis ikke, reserverer Gruum sig sagens videre fremme, og for det øvrige anlangende Gruum til den tid, sagen igen foretages, at indgive sin beskyldning og irettesættelse i sagen, for så vidt inden den tid ikke vorder mindelig afgjort. [28/11](#).

fol. 413:

For retten fremkom Frands Pedersen i Eskelund, som forestillede to varselspersoner navnl. Jørgen Rasmussen af Eskelund og Jens Poulsen af Brørupgård, som efter en mundtlig memorial havde varslet således: Frands Pedersen i Eskelund lader hermed give eder efterskrevne, Jens Pedersen i Gerndrup, Hermann Filter, gartner ved Sønderkov, Laurs Villadsen i Nørnbølling, Hans Jepsen og Niels Pedersens datter Dorthe Nielsdatter med lavværge ibm. lovl. mundtl. kald og varsel til Gørding-Malt herredsting torsdagen d. 7. nov. sigtelse, saggivelse spørgsmåls besvarelse og dom at lide, alt hvad enhver af eder udi rede penge og deslige skyldige ere og ikke til citanten efter mindelige anmodninger er vorden betalt (etc.) - Dernæst gav citanten Frands Pedersen retten til kende, at Hans Jepsen havde betalt sin debit. Retten påråbte de øvrige debitorer. [=> AO2 399] Ingen indfandt sig. De blev lovgivet til [21/11](#).

AO2 399:

Stævningen fra hofjægermester Bachmann til Eske Andersen i Gettrup, Jørgen Mortensen i Jernelund, Jens Morensen og Peder Mikkelsen i Sekær, Ib Christensen i Terpling og Niels Jørgensen i Åstrup, som ikke har villet tilstå, hvad de fra den afdøde Søren Mortensens hus og gård i Tvilho har bortført af korn og andet. Som vidner stævnes Jens Jakobsen og hustru Bodil Hansdatter, Hans Andersen og hustru Kirsten Mikkelsdatter samt Anne Pedersdatter, alle af Tvilho, Ole Hansen i Sekær og Hans Andersen i Gettrup, Niels Sørensen og Niels Jepsen i Katbøl.

Torsdagen den 14. november 1743:

For retten fremkom Christen Jensen af Gerndrup, som forestillede 2 varselspersoner, Ole Jørgensen og Ole Tygesen fra ibm. Stævning tuil Laust Villadsen og Mads Nielsen i Nørbølling for gæld af rede penge for afkøbte til eders gårdes og besætnings fortsættelse. De var ikke mødt; lovdaget til [28/11](#).

fol. 414:

Torsdagen den 21. november 1743:

Frands Pedersen af Eskelund ctr. debitorer. Citanten gav til kende, at samtlige debitorer havde betalt deres gæld undtagen gartneren ved Sønderskov Hermann Filter, såsom medens han var i condition ved hans excellence højvelb. geheimeråd på Bramming er skyldig bleven 4 mk., som endnu rester; nok bekommet siden mere for Filters kone i tjeneste hos hofjægermester Bachmann 2 par nye sko til sig selv 5 mk., er for begge par i så måde 1 rdl. 4 mk., er så tilsammen skyldige penge 2 rdl. 2 mk danske. Retten pårøbte IHermann Filter, som ikke mødte. Sagen optaget til dom.

AO2 401:

Torsdagen den 28. november 1743:

Niels Gruum på vegne af hofjægermester Bachmann: Mons. Fogh har ikke set sagen mellem herskaberne i mindelighed afgjort; men justitsråd Teilmann som ejer af Endrupholm har, da der blev begæret at handle om forlig på hr. jægermesters side tilskrevet hr. jægermesteren og derved ikkun givet bøndernes forment. uskyldighed til kende med en del udflugter; der ej heller fremkommer noget fra de andre 2 indstævned, Eske Andersenn i Gettrup og Jørgen Mortensen i Jernelund, hvoraf Gruum kunne tage anledning til nogen forligs træffelse. Desårsage var Gruum beføjet til efter tagne reservation at formere hans irettesættelse med påstand, at de saggivne som fra den afdøde Søren Mortensens gård i Tvilho, da manden lå syg og på sit yderste, ja ikkun nogle få, 2-3 dage forinden hans død, har fået og bortført både kvæg og korn, ja selv og ladet udtærskede kornet, vorder pligtig at tilbagelevere kvæg og korn til lgården, samt og Jørgen Mortensen i Jernelud at tilbagegive den ko, som på hans vegne er blevet tilstået, at han ligeledes har fået fra Søren Mortensens gård. Hvori Gruum så meget mere ventede den velvise dommers retsindige behandling, som han forment sådant af de saggivne [=> fol. 415] omgang med korn og kvægs bortførelse var ganske lovstridig, siden bonden var pligtig at hode hans gårds besætning og bygning i forsvarlig tilstand og, når det fejlede, eller noget deraf fattedes, var hr. jægermesteren som husbond den, der forlods skulle forsikres af gårdens tilhørende, så at hvis de saggivne har fået og bortført, har ikke været mandens, men husbonden tilhørende, i steden for ... her fattedes af det , der burde været ved gården til dens conservation efter loven. Vel foregiver, at de indstævnte har fået det

bortførte med ynde og minde af Søren Mortensen og hans hustru og tildels afkøbte dem samme og likvideret købeskil(?) for tilgodehavende og tildels fået mandens tilladelse at udtærse kornet for deres fordring; men hvorvidt derpå kan reflekteres, finder dommeren vel selv, allerhelst sådan deres foregivende ikke er bevist, langt mindre deres omtalte fordringer behørig legitimeret. Og som de indstævnte ved sagens begyndelse ikke har villet bekvemme sig til at udsige og tilstå, hvis de havde fået fra Søren Mortensens gård, hvorved de er sagvoldere, så formodede Gruum at nyde hos dem denne sags forvoldte omkostninger skadesløs erstattet. - Hans Fogh fra Endrupholm, som havde afhørt mr. Gruums påstand og irettesættelse, så vidt de under denne sag indbegrebne 4 Endrupholms tjenere angår, ville have mr. Gruum erindret, at lige så vel som han ved, at hr. justitsråd og amtmand Teilmann under sagens opsættelse ikke har ladet mangle ved skrivelse af 25. hujus til hr. hofjægermester Bachmann og derved begæret og formodet denne sag imod bem.te Endrupholms tjenere afhandlet og nedlagt, lige så vel mente Fogh, det var mr. Gruum vitterligt, at hans hr. principal hr. hofjægermester Bachmann igen har behaget at beære hr. justitsråd Teilmann med brev og given svar; men som samme brev først i aftes er kommen til Endrupholm, da velbem.te hr justitsråd er afrejst derfra til Lundenæs amt og således llllll endnu ikke i nogle dage kan se hr. hofjægermester Bachmanns brev ham tilstillet for derefter at kunne erfare, hvorvidt de gode herren om denne sag kan ventes at være eller blive enige, hvorover Hans Fogh måtte ernødige sagens henstand at begære til idag tre uger. [19/12](#).

fol. 415:

Christen Jensen af Gerndrup ctr. Laurs Villadsen og Mads Nielsen i Nørnbølling. Christen Jensen producerede sin lovdagelse. [=> AO2 402] De indstævnte var ikke mødt. Citanten gjorde sin saggivelse: Lars Villadsen skyder Christen Jenssen rede penge, er en rigsdaler tre mark. 8 sk., og mads Nielsen fire mark danske. Optaget til dom.

Torsdagen den 12. december 1743:

Sentence i den sag således afsagt: Eftersom Frands Pedersen i Eskelund befindes ej aleneste her til retten at have indstævnet en del sine debitorer, men endog ladet de udeblevne den dem af retten givne lovdag og oposættelse vedbørligen forkynde, under hvilken tid de alle har indfunden sig og afbetalt, hvis de skyldig var, undtagen gartneren på Sønderskov Hermann Filter som saggiver for bekomne arbejde 2 rdl. 2 mk. hvilken debit fornævnte Filter enten efter stævnemål eller lovdag er mødt at modsige eller med kvittering at bevise samme at have betalt. Desårsag vidstes ej rettere heri at kende og dømme, end at fornævnte Hermann Filter jo pligtig er og ltil bemeldte Frantz Pedersen bør betale sin skyldig blevne debet med rede penge 2 rdl. 2 mk. samt i processens omkostning fire mark danske, tilsammen tre rigsdaler, alt femten dage efter denne doms lovlige forkyndelse (etc.).

fol. 416:

Sentence: Christen Jensen i Gerndrup ctr. Mads Nielsen og Lauritz Villadsen af Nørbølling for gæld. De skal betale deres gæld samt i procesomkostninger pro persona 2 mk.

Torsdagen den 19. december 1743:

Sagen hofjægermester Bachmand ctr. nogle Endrupholm bønder m.fl. Ingen mødte. Opsat til næste tingdag efter julehelligt. [9/1-1744](#).

Skads-Gørding-Malt herreder 1736-47

1744

(Da det er kopien af tingbogen på ArkivalierOnline, der er grundlag for denne ekstrakt, vil der være henvisninger til løbenumrene i den: AO x).

AO2 403:

I Jesu navn torsdagen den 9. januar 1744:

Udmeldt til stokkemænd: Jernved sogn: Lars Jensen i Gredsted, Åstrup sogn: Ib Christensen i Terpling, Vejrup sogn: Niels Stephansen i Nørre Vejrup, Gørding sogn: Niels Andersen i Foenager, Læborg sogn: Knud Sørensen og Hans Kræmmer i Drostrup, Vejen sogn: Jakob Hansen i Vejen, Lindknud sogn: Hans Clausen i Klelund og Føvling sogn: Peder Mortensen i Lervad, som enten selv eller en anden lovfast mand i hver sit sted møder hver tingdag og betjener stokkemandssæde til årets udgang.

AO2 404, fol. 418:

Torsdagen den 13. februar 1744:

Fremsendt her til retten fra fuldmægtig seigneur Hans Fogh ved Endrupholm en lysning efter trende undvigte personer navnl. Tøger, Niels og Frands Pedersønner fra Holsted sogn, Sønder Holsted, som skal være undvigte sammelt. Samme lysningsdokument findes påtegnet af sognepræsten for Føvling og Holsted menigheder hr. Jørgen Fogh at være forkyndt 3 søndage efter hinanden af Holsted prædikestol i HOLsted kirke.

Torsdagen den 20. februar 1744:

AO2 405:

2. efterlysning af Pedersønnerne fra Sønder Holsted.

Torsdagen den 27. februar 1744:

3. efterlysning af Pedersønnerne. Lysningsdokumentet lyder således: Som det ugerne er fornummen, at Tøger Pedersen, Niels Pedersen og Frands Pedersen hjemmehørende på Endrupholm gods i Riberhus amt, Malt herred, Holsted sogn og Sønder Holsted by, hvor de til hans kgl. maj.ts tjeneste i reserverullen findes anført, er uden foregående tilladelse udebleven over den dem ved meddelte følgesedel foresatte tid, således at de ikke udi næstafvigte sommer dem, som ske burde, på godset haver ladet indfinde og i så måde kan eragtes at værfe undvigte. Hvorudover bemeldte Tøger, Niels og Frands Pedersønner i allerunderdanigst følge kgl. allernådigst udgangne forordning de dato 9. december 1735 dens 1. post 7. artukel hermed vorder efterlyst med alvorlig formaning til

deres moder, slægt og venner, at de tilser, duse undvigte 3 personer med forderligst tilstedekommer og dem igen her på godset indfinder, såfremt de ellers måtte agte at undgå videe tort og den straf, de i vidrig fald [= > fol. 419] efter nans maj.ts allernådigste lov og forordninger dem selv påkaster.

AO2 407:

Torsdagen den 16. april 1744:

Fra sr. Lorentz Hansen ved Foldingbro blev fremsendt to varselspersoner, Morten Christensen og Villads Laursen af Nørbølling (stævning fol. 423). Ingen af de indstævnte var mødt. Opsat til [30/4](#).

Memorialvarsel fra Lorentz Hansen ved Foldingbro: Stævning til Niels Sørensen Hjuler i Åtte by for gæld til høle-smed i Skodborg for hans ham givne kautionsseedel; til Albert Nielsen, Iver Sørensen og Niels Jensen, alle boende i Maltbæk by, for gæld til ham for hvad de har lånt af ham.

AO2 410:

Torsdagen den 30. april 1744:

Lorentz Hansen ved Foldingbro ctr. debitorer. Sr. Christen Møller fra Ribe producerede lovdag og opsættelse. [= > fol. 424] De indstævnte mødte ikke. Citantens fuldmægtig sr. Møller gav til kende, at Niels Hjuler i Åtte har betalt alt, hvad han er skyldig. Men efterskrevne Albert Nielsen i Maltbæk 1740 for 4 skp. byg, han da bekom á 1 mk. 6 sk., er 5 mk. 8 sk., 1741 d. 21. april lånt Niels Jensen i Maltbæk penge 2 rdl.; Iver Sørensen ibm. 12 skp. byg, hvorpå han rester penge 5 mk. 2743 d. 19. maj. Over hvilke 3 sidste citantens fuldmægtig g.jorde sin irettesættelse. Optaget til dom.

AO2 412, fol. 426:

Følgende indført en fra sr. Lorentz Hansen ved Christen Møller i Ribe produceret lovdag og opsættelse.

AO2 417, fol. 430:

Torsdagen den 21. maj 1744:

Sentence: Seigneur Lorentz Hansen af Foldingbrog har både stævnet og lovdaget Niels Sørensen Hjuler af Åtte, Albret Nielsen, Iver Sørensen og Niels Jensen af Maltbæk for gæld. Ingen af dem er fremkommet for at modsige den saggivne debet, undtagen Niels Sørensen Hjuler, der har betalt. De øvrige tildømmes at betale deres gæld til Lorentz Hansen plus sagsomkostninger 2 mk. pro persona.

AO2 418:

Torsdagen den 28. maj 1744:

For retten fremkom Corfitz Schuurmann fra Nørre Holsted og forestillede 2 varselspersoner navnl. Tøger Andersen og Niels Christensen, begge af Nørre Holsted (stævning fol. 434). [=> fol. 437] De har talt med den indstævnte Hans Andersen selv. - Fremstod Anders Tøgersen og Andreas Nielsen af Nørre Holsted, som fremlagde en specifikation og skriftlig forretning, registrering, vurdering på, hvis udi Hans Andersen i Gettrup hans iboende halve gård fandtes (fol. 434). Forberørte tvende mænd forklarede, at de denne registrering og vurdering på bedste og retteste måde havde forrettet, ligesom skrevet står. _Forbem.te varselsmænd oplæste en forbudsmemorial: Til at ... sekvestrationsdom på hvis udi forretningen af 21. maj skete, da citanten Corfitz Schuurmann lod ej alene skrive alt, hvis udi Hns Andersens bo i Gettrup fandtes, men endnu gør lovl. forbud, at intet deraf må blive forrykt indtil hovedsagens udfald, som er stævnet for. De stævner i lige måde Hans Andersen i Gettrup at møde til Gørding-Malt herredsting d. 28. maj der ej alene optegnelsesforretning at se produceret, men endog forbudsvidner at høre afhjemle og forbudet ved dom confirmeret indtil sagens uddrag. Schuurmann begærede forbudet confirmeret og vidner fremkaldt. - Hans Andersen producerede et indlæg (fol. 432-433).

Anders Tøgersen og Andreas Nielsen af Nørre Holsted blev tilspurgt:

1. Om begge ikke er vitterlig og bevidst, at Hans Andersen i nogle år har til fremmede bortlejet fra sin gård af sit engbund og til hvem. - Hvorpå Anders Tøgersen forklarede, at ham vel er bevidst, det Hans Andersen ungefær 3-4 år har bortlejet et stk. eng kaldet Bankefuld å, men hvor meget derpå kan avles, vidste vidnet ikke, uden han har hørt af andre, at derpå kunne avles 3-4 læs. - Det 2. vidne Andreas Nielsen kunne ingen forklaring gøre på dette spørgsmål uden hvis han i disse dage, siden Hans Andersen blev stævnet, havde hørt, at Jens Skræder i Sekær havde haft berørte stk. eng Bankfuld å kaldet.
2. Tilspurgte Anders Tøgersen, hvem Hans Andersen havde lejet omvundne stk. eng udi de 3-4 år. - Svaredee, til forn.te Jens Skræder i Sekær, som og i sagen som vidne er stævnet.

Dernæst citanten saggav Hans Andersen skyldig at være [=> AO 419] neml. 1743 års landgilde til samme års Martine forfalden 10 rdl., af 1742 landgilde 5 mk., lånte penge 1743 til sin skat 1 rdl. 4 mk., nok udlagt for forbem.te Hans Andersen som lægdsmand soldaterp. 8 rdl., som han af lægdet havde oppebåren. Endnu efter skiftebrev 1742 er Hans Andersens 4 børn tillagt hos ham en mødrene arv 40 rdl., som husbonden for steden observerer og til sig tager, på det disse børnepenge ej skal vorde forødet, foruden gårdsens besætning til avlings drift og conservation af hartkorn 5 tdr. ½ fjd. 1 alb. - Hans Andersen svarede, at den sidste års landgilde 10 rdl. har han betalt og afklareret til mr. Henrik Schuurmann, som kvittering derfor til hvilken tid sagen vorder opsat, skal udvise. Men de fra 1742 anførte 5 mk. så vel som de 1 rdl. 4 mk. forstrækningspenge til sin skat 1743 tilstod Hans Andersen rigtig at være. Hvad de 8 rdl. soldaterpenge angår, kunne han ingen forklaring gøre om, forinden han fik regning gjort med soldaten. Hvornæst mr. Schuurmann begærede de indstævnede og udeblevne vidner, Eske Andersen i Gettrup, Niels Jepsen og Niels Sørensen i Katbøl og Jens Mortensen og Peder Mikkelsen i Sekær forelagt til d. 11. juni. - Retten

konfirmerede den af mr. Corfitz Schuurmann hos Hans Andersen ved tvende mænd gjorde forbud således: At bem.te Hans Andersen ikke må lade det ringeste af det hos ham den 21. maj registrerede og vurderede gods og effekter enten ved sig selv, sin hustru eller tyende i nogen måde forekommes eller afhændes forinden denne processes endelig uddrag. Derefter blev mr. Corfitz Schuurmann, siden han har erklæret sig ej at have den af Hans Andersen æskende fuldmagt nu ved hånden, af retten pålagt samme til idag 14 dage her i retten at fremlægge, siden endnu ngenn skifte imellem dem der endnu vides er holden, neml. mr. Corfitz Schuurmann og sine tvende brødre. - De udeblevne blev forelagt at møde idag 14 dage, [11/6](#).

AO2 419:

For retten fremkom Niels Jensen af Gerndrup, Brørup sogn, Gørding-Malt herred, Riberhus amt, som ganske vemodelig og bedrøveligen gav retten til kende, hvorledes hans påboende og i fæste havende fjerdeparts gårds bygning, som bestod af 13 fag salshus, 6 fag ladehus og et andet lidet hus af 5 fag, tilsammen ialt 24 fag i god beboelig stand næstafvigte 14. maj af en hastig påkommende ulykkel. ildebrand rent var bleven i aske lagt og af ildens hæftige lue fortæret; foruden opbrændte en ny jernbunden plov og harve, al hans æde- og sædekorn af alle slags, item al indboskab og husberåd, senge og livklæder, ulden og linen, med meget mere her uspecificeret, så han aldeles intet fik reddet undtagen 1 kiste og 1 ringe seng. I lige måde blev opbrændt og i aske lagt hans ældgamle faders, ungefær 70 år gl., og gamle moders al deres ejende bohave, senge og livklæder, s de allesammen ike har det allerringeste mere end lidet gammelt, de bærer på kroppen og skjuler legemet med. Og til den ende her at vidne fremstillede efterskrevne sine naboer og bymænd, navnlig Ole Jørgensen, Eskild Sørensen, Claus Madsen og Niels Madsen, alle af forn.te Gerndrup by, som alle endrægtel. tilstod og bekræftede ved Helligånds ed med opholdne fingre efter loven, at det var i al sandhed tildraget og passeret således, som forskrevet står, [= > fol. 432] så at den forulykkede Niels Jensen med fattige hustru og lidet barn, et r gammel, derover er geråd. udi en miserabel og kummerlig tilstand, så og hans gamle forældre, der ingen af dem har noget at hælde deres hoved til. Og at samme hans fjerdepartgårds hartkorn står i nye landmålingsmatrikel for hartkorn 1 td. 4 skp. 2 fjd. 1 album, og ydermere under samme ed forklarede, at de ikke vidste, hvoraf denne så ulykkelige ildebrand var optændt og fra kommen. Efter alt, som forskrevet står, blev på hans excellence høj- og velbårne hr. generalløjtnant og kommandant udi den kgl. residensstad København herre von Scholten til Estrup og Skodborghus som husbvond for dette gods hans fuldmægtig mr. Gydesens begæring tingsvidne herefter beskrevet tilladt for derefter allerunderdanigst at gøre ansøgning om benådning på den allernådigst tillagte skattefrihed. Så var og den forulykkede Niels Jensen ligeledes genparttingsvidne beskrevet af rette begærende, som og ligeledes blev stædt med recommendation til alle medlidende kristne, at de kommer disse deres medkristne med gamle forældre, uopdragne barn til hjælp og undsætning i denne deres elendighed, store nød og trang, som Gud igen visseligen vil belønne. Dog må vedkommende ej betjene sig længere af dete tingsvidne end et år efter dato at regne, da han samme igen her til retten haver at indlevere.

fol. 432:

Memorialvarsel fra Corfitz Schuurmann imod Hans Andersen af Gettrup: Corfitz Schuurmann af Nørre Holsted, som ved skifte og deling med sine brødre er tilfalden og bleven ejer af Gettrupgård, laeder eder Hans Andersen ibm., som bebor den halve part af samme gård, herved indstævne (etc.) med Deres fæstebrev i retten at producere, derefter saggivelse at anhøre (etc.) -- efter loven at lide. .Alt angående hvorledes I skal have forsidet eders sted den halve del af Gettrupgård, idet I Hans Andersen år efter anden skal have ladet bortkomme af enders grunds afgrøde, udeblevet med eders landgilde og anden forstrækning med videre her uspecificeret imod hans kgl. maj.ts allernådigste lov og forordninger, hvorfor fornævnte Schuurmann vil vente eder dømt på eders fæste og gårds forbrydelse. Herom at vidne under faldsmåls straf indkaldes eders sandhed at udsige, hvis I kan blive tilspurgt, nemlig Eske Andersen i Gettrup, Niels Jepsen og Niels Sørensen i Katbøl, Jens Mortensen i Sekær, Peder Mikkelsen ibm., Anders Nielsen samt Anders Tøgersen af Nørre Holsted.

Specifikation over Hans Andersen i Gettrup hans gods og effekter, som er sekvestreret [=> AO2 420] (hver ting vurderet). Summa 133 rdl. 4 mk.

AO2 420:

Indlægget fra Hans Andersen af Gettrup: Velædle hr. herredsfoged Bierum. Fortørnes ikke over det, jeg fattige enfoldige bondemand spørger om(?): Om en mand, som er indfæstet på en gård for sin livstid, al den tid han svarer, hvad han bør efter loven, ikke bør besidde den. Nu har monsieur _Corfitz Schuurmann ved herredsskriveren sidste torsdag beskikket og oposagt mig gården samt beskrevet min fattige enendomme, uden at jeg ved at have forset mig imod ham. Jeg ved vel, han med hans 2 andre brødre tilhører min gård, som jeg bebor; men jeg ved vel og, han ikke har ene myndighed at gøre og lade, som han vil, siden de endnu er i fællig og uadskilte med hinanden og altså bør have en fuldmagt fra de øvrige medarvinger. Gunstige hr. herredsfoged, hvad betyder det, som skriveren foretager sig? Er det forbud eller arrest? Jeg er stævnet idag til tinge og derfor må møde imod min vilje for at høre monsieur Corfitz påstand, endskønt at jeg protesterer mod ham, med mindre han viser fuldmagt fra sine øvrige arvinger. Thi ville de have mig af min lovlig fæstede gård, skal de skaffe mig lige så god sted og bevise, at de selv er boslette eller husvilde. Hvad jeg står til rest til husbonden, vil jeg stille kaution for at betale. Thi hans maj. er jeg ikke skyldig, og min gård med tilliggende har jeg holdt i forsvarlig stand. Efter min sal. kone har husbond holdt lovlig skifte, så jeg altid efter loven, når det bliver givet beskrevet, skal svare mine børn, hvad jeg dem lovet haver, så jeg ikke ser min contrapart derom kan gøre [=> fol. 433] nogen disput. Jeg har mist for noget siden dels af mine bæster og kreaturer og for at få samme til gårdens besætning igen, så derfor lejet en smule eng bort til pengehjælp. Men jeg dderimod i tid og tilfælde altid har set at få så meget foder, at besætningen er holdt vedlige, hvilket er alt det, jeg kan forklare i sandhed at være og derfor ikke tror, dommeren er mig så umild at dømme mig fra min fæstegård, helst på en uvedkommendes og ikke mig som husbond alene kan eller bør foresættes at være uden de øvriges tilstand og fuldmagt. Thi han haver gode råd at søge sig sted op og ikke udtrænge en fattig bonde. Håber altså kendes sagdesløs hjem og fri for monsieur Corfitz tiltale, og at den gjorte opteglense bortsvinder(?), at jeg mit eget kan blive mægtig. Skulle noget foretages herimod af den trediepart

så kaldede husbond, beder jeg om opsættelse for at søge forsvar og genpart af det, som sker, til min efterretning, så jeg er forsikret om ikke at blive overilet. I des henseende overleverer jeg mig til rettens gunstige bifald og med al ydmyghed forbliver (etc.).

fol. 433:

Nis Jepsen af Vejen lod for retten første gang oplyse tvende plage, det ene sorte brun med et øje, 13 år gammel, det andet sort med en stjerne 6 i manen, 2 år gl., hvilke han har fundenn og optagen på Vejen mark afvigte torsdag d. 21. maj. Om nogen sig samme tvende plage med lovl. hjemmel kan vedkende, er de hos forn.te Niels Jepsen i Vejen at bekomme mod billig betaling.

Torsdagen den 11. juni 1744:

AO2 422, fol. 435:

Corfitz Schuurmann ctr. Hans Andersen af Gettrup. Schuurmann begærede opsættelse i 8 dage. Hans Andersen ville først fornemme lovdag ... og vidnerne nu er til stede, som beklager dem, at deres avlings tid nu er for hånden, så de ikke hver dag kan møde for tinget, og derfor begærer sine vidner afhørt. - Retten ville fornemme, om parterne ville bekvemme sig til den omtvistede opsættelse, hvortil Hans Andersen ... med tillæg, at sr. Schuurmann sine vidner godvilligen ... - Retten bevilgede den begærede opsættelse lmed pålælg, at mons Schuurmann til idag med begge sine brøders fuldmagt sig inden retten at legitimere.

AO2 423:

Torsdagen den 18. juni 1744:

På vegne af Corfitz Schuurmann af Nørre Holsted mødte Nicolaj Johan Ravn af Skærbæk mølle som ko. bestalter ober- og underretsprokurator legitimerer personam med kgl. allernådigste bestalling med tjenstlig begæring, at samme allerunderdanigst må vorde læst og påskrevet. Gav kortel. retten til kende udi den imod Hans Andersen af Gettrup indstævnedede sag i anledning af det idag 3 uger aftalte og idag 8 dagenigentagne interlocutoriekendelse ang. at bemeldte sr. Corfitz Schuurmann skulle bevise alene at være ejer af Gettruppgård eller og at legitimere sig med fuldmagt fra hans øvrige tvende medarvinger, hvorledes hans broder, velærværdige og velædle nr. Jørgen Christopher Schuurmann var af lige mening med ham at lade ermeldte Hans Andersens ulovlige behandling ved retten påtale og derpå indhente dom, som ses af ... bem.te hans broders til ham ergangne skrivelse af dato Snede præstegård d. 25. maj, som produceres, at samme må vorde læst (etc.). Samme missive var bilagt med behørig stemplet papir. Hvormed han formener tilfulde at have legitimeret sig til nærværende søgsmål. Thi hvad angår, at fuldmagt ikke haves fra deres tredie broder Henrik, formedelst han er ikke i nærværelse og ej desårsage ej samme har kunnet erholde,

så giver dette aldeles ej noget til sagen, desårsag man og finder sig desto mindre beføjet på Hans Andersens ulovfunderede og imod sig selv stridende skrift for nærværende tid at inklade. Thi endog om han aldrig var af lige mening med dem, hvad da! Monne derfor de som arvinger skulle lide eller tåle, at en bonde tvært imod lovens klare ord måtte forøde det gods, hvorudi de samtl. er lodtagne og endnu fra hinanden uudskiftet; og monne de tvende brødre er skyldig til at lade deres lod for...es, fordi den 3. ikke tillige vil tale derpå; det er jo urimelig ... rimelighed, som må være opspunden af en stridig sindig concipists hoved, der ikke tør være sit navn bekendt og noget så direkte strider imod lovens klare ord og mening. Til hvilken ende man i lovens kraft ydnygst ville fornemme, om retten ville considerere [= > fol. 436] hr. Jørgen og mr. Corfitz Schuurmann som arvinger og tillade dem at fremme deres sag eller ikke. - Retten resolverede: Siden mr. Corfitz Schuurmann har legitimeret sin person med fuldmagt fra hans ene broder hr. Jørgen Schuurmann derhos foregivende, at han formedels hans øvrige broders fraværelse ikke har kunnet erholde fuldmagt fra bem.te hans øvrige broder mr. Henrik Schuurmann, altså bliver mons. Corfitz Schuurmann efter bemeldte fuldmagt tilladt at fremme sin sag. Thi skal ved endelig doms afsigt blive observeret, hvorvidt bemeldte fuldmagt kan vorde anset. - Hvornæst Ravn gav retten til kende, hvorledes sr. Corfitz Schuurmann, som selv her for retten er til stede, ham haver berettet, at han idag 8 dage havde fremlagt her på tingbordet til protokollens inserering den her af retten udtagne forelæggelse, men hvor den var af bleven, vidste han ikke. Desårsage man ej var i stand at fremme sin sag, som ellers kunne have sket, men aleneste idag ikkuns havde et eneste vidne, nemlig Niels Christensen Drostrup fra Sønder Holsted at fremstille. - Vidnet blev tilspurgt:

1. om han ikke ved, at Hans Andersen af Gettrup i 4 år har bortlejet en hans gård tilfæstede eng Banchfuld å kaldet. - Vidnet svarede, at i trede somre, han har tjent Hans Andersen, har forn.te Hans Andersen bortlejet omrørte eng til Jens Mortensen i Sekær, som ermeldte Mortensen til Sekær i tvende år og til Nørre Lindtrup udi et år haver hjemavlet og den på samme eng voksende afgrøde.
2. blev vidnet tilspurgt, hvor mange læs hø årl. på samme eng kan vokse og bjerges. - Vidnet svarede, i det årkl vidnet var med at slå bem.te eng, kunne der avles ungefær 3½ læs hø, ellers kunne der avles, ligesom årbøringer er til: 2, 3 á 3½ læs hø.
3. om vidnet ikke ved, hvad Hans Andersen årl. har fået til leje af ssamme eng. - Svarede, han havde hørt 2 sldr.
4. Om vidnet ellers er vitterl. at forberørte Hans Andersen ellers har bortlejet eller ladet bortkomme(?) af hans i fæste havende gårds ager, eng eller dessens afgtøde. - Vidnet svarede, at udi 2 år, vidnet tjente Hans Andersen, blev årlig fra steden bortavlet en engskifte kaldet Nøråe ungefær på 1½ dags slæt så vel som også sidste år, vidnet tjenete Hans Andersen, da erm.te Hans Andersen selv med egne heste og vogn henkørte et læs hø til Nørre Vejrup.
5. Om vidnet ikke ved, at ermeldte Hans Andersen formedelst han således gårdens afgrøde fra steden har ladet bortkomme, i vintgeren og foråret har manglet foder til sine kreaturer. - Vidnet svarede, at han i sidste år led stor fodertrang.

Hans Andersen, som ved retten var til stede, erklærede intet at have vidnet at tilspørge og tilstod i alt vidnets udsigende, undtagen at den engskifte kaldet Nørå var ikkun en dags slæt.

Hans Andersen begærede sagen opsat i 14 dage, til hvilken tid han erklærede at fremlægge, hvis han til sin sags nødtørft eragrede tjenl., såvel kvittering for betalt landgildepengge som og tilladelse til at

bortleje det eng Banchfuld å kaldet. - Ravn protesterede imod den begærede opsættelse og i kraft af den idag 3 uger her i retten aftalte interlocut begærede ham tilholden under lovens tvang straks og incontinente at producere hans kvitteringsbog, på det deraf kan udfares, hvor meget han af landgilde og anden udgift og forstrækning kan slå til rest, på det at sr. Schuurmann, [=>AO2 424] som for nærværende tid ingn videre vidner agter at føre, videre kan fremme sin sag og ej nogle unyttlige rejser og omkostninger forårsages, til hvilken ende man submitterede sig rettens assistance. - Retten så ikke at kunne nægte Hans Andersen den af ham begærede opsættelse, men tillod sagen opsat til 3. juli, til hvilken tid ha og haver at fremlægge, hvis lhan forhen h ar erklæret. Ravn begærede tingsvidne samt den tidligere aftalte forbundsdom beskreven.

AO2 424:

En missive fra hr. Jørgen Schuurmann i Nørre Snede præstegård til sin broder Corfitz Schuurmann af Nørre Holsted:

Hjerte hr. broder Corfitz Schuurmann. Siden jeg har fornummet, at hr. broder har ladet indkalde Hans Andersen i Gettrup for at have forsiddet sin halve del af Gettrupgård, ja mere, at skal have ladet bortkomme af hans gårds grunds afgrøde, item udeblevet med landgilden og anden forstrækning, af hvilke hr. broder ved, hverken jeg eller broder ogen sinde noget har oppebåret. Altså giver eder herved fuldkommen fuldmagt i mit sted og på mine vegne at indtale begge vores prætentioner, og om noget imod loven af Hans Andersen ved hans gårds besiddelse skulle være øvet, da derfor over ham dom efter lovl. omgang at erhverve. Jeg forbliver iøvrigt hr. broders hulde broder til døden. J. C. Schuurmann, Nørre Snede præstegård d. 25. maj 1744. Uden på brevet stod skreven: A monsieur mons. Corfitz Schuurmann, mon tres cher frere. Presentem a Holsted.

Torsdagen den 3. juli 1744:

Prokurator Johan Nicolaj Ravn fra Skærbæk mølle mødte for retten og gav til kende, hvorledes sr. Corfitz Schuurmann som actor og Hans Andersen af Gettrup ang. den for retten indstævnedes sag med fæstes forbrydelse og videre i mindelighed var bleven forenet, således som de begge to selv her for retten personl. på følgende måde lader protokollen inserere: Mødte idag for retten mons. Corfitz Schuurmann af Nørre Holsted og Hans Andersen af Gettrup og gav retten til kende, hvorledes den angående ermeldte Hans Andersens imod loven formentede forhandling ved hans fæstegård er i mindelighed forligt og afgjort som følger, neml. 1) bliver det forstævnte og af retten confirmerede forbud i sin fulde kraft og magt til førstkommende 1. maj 1745 og ved forbundstingsvidne på hvilken af parternes [= > fol. 347] forlangende beskreven meddelt. Dog er derved aftalt, at ifald bemeldte Hans Andersen skulle til lgårdens og husholdningens fornødenhed berørte tid finde sig nødtvunget at sælge og afhænde et og andet, som kan være gården og husbonden uden skade og ruin, skal det være ham tilladet på den og ingen anden condition, end at først søger sr. Corfitz Schuurmanns skriftlige tilladelse dertil, som ham ikke bør nægtes, såfremt det som meldt ikke er gården og husbonden til skade. og dernæst 2) forpligter Hans Andersen sig efter det skete lovl. opsigelse at kvittere og udtrage af bem. te hans i fæste havende gård om førstkommende 1. maj 1745 efter den måde, loven omformelder, og følgelig dets skete opsigelse qat stå i sin fulde kraft, såfremt sr. Corfitz Schuurmann ved skifte og deling bliver ejeer og husbond af be., te hans fæstegård, og det uden ringeste dispute eller lindvending. 3) betaler Hans Andersen til sr. Corfitz Schuurmann i denne processes bekostning forinden 6 uger to mark d., og dlermed denne sag således ophævet. Dette forlig begærer parterne ved rettens dom confirmeret. -. Ligesom og parterne

stadfæstede dette forlig ved håndslag for retten. retten ifølge begge parter begæring confirmerede og stadfæstede hermed det her fornan af parterne accorderede og indførte forlig ved dom, således at det i alle måder på begge sider bør ved magt at stande og dermed sagen at være ophævet.

AO2 425, fol. 438:

Torsdagen den 6. august 1744:

Jens Termanssen i Ribe ctr. debitorer. En af dem, Karen Bennedsdatter af Jernelund, er flyttet til Holsted.

AO2 427:

Torsdagen den 20. august 1744:

Hr. Jørgen Schuurmann af Nørre Snede og mr. Corfitz Schuurmann af Nørre Holsted ctr. Åstrup sogns beboere ang. kongekorntiende i kærven på ageren. (Åstrup sogn ligger i Gørding herred og sagen skal derfor ikke refereres her.).

AO2 439:

Torsdagen den 22. oktober:

Her hid til retten fremsendt fra velærværdeige og vellærde hr. Jørgen Fogh i Bækbølling en oplysningsseddel betræffende en sort marplag, den halve venstre fod bagtil hvid.

Oplysningssedlen: Giver alle og enhver hermed til kende, at iblandt præstens bæster udi Føvling sogn er fundet e fremmed sort mærplag i 2. år gammel, hvorpå den halve venstre fod bagtil er hvid. Samme har han til desto mere sikkerhed for ejermanden ladet indtage på stald. Skulle nogen fattes sådant creatur, han søge til Bækbølling præstegård, hvor han kan se det, og dersom nogen vil kendes derved, han først lovligen ved sine naboer beviser, at bnmeldte plag er ham tilhørende, da samme straks skal være lfølgagtig, når de derpå beløbende omkostninger vorder betalt. Bækbølling, de 22. okt. 1744. J. C. Fogh.

Torsdagen den 29. oktober 1744:

Fremsendt fra velærværdige hr. Peder Vinding i Præstkær en panteobligation underskrevet af Poul Pedersen og hustru af Brørupgård til hr. Vinding på kapital 100 sldr.

fol. 447:

For retten mødte ridefogeden sr. Laurs Gydesen fra Estrup, som fremstillede 2 kaldsmænd, Hans Hansen og Niels Poulsen, begge af Vejen. De har talt med indstævnte Nis Hansens hustru og på de andre steder med dem selv og deres naboer og folk.- Gydesen begærede vidnerne til forhør:

1. vidne, Maren Christensdatter af Vejen,, som af Gydesen blev tilspurgt:

1. Om vidnet ved, at Nis Hansen af Vejen tillige med hans søn og tvende andre personer kom til vidnets dør, hvor Niels Christensenn tillige med vidnet var til huse, natten imellem d. 13. og 14. okt. sidst. - Vidnet svarede, det forholdt si gsåledes, som spørgsmålet om formelder, undtagen at det skete ved sengetid.
2. Om vidnet da lukkede dem selv ind, eller hvem. - Vidnet svarede, at hun selv oplukkede døren for Nis Hansen.
3. Da Nis Hansen indkom, hvad hans ord og ærinde var, og hvad han forrettede. - Svarede, at vidnet spurgte Nis Hansen ad, om han ville ind til hende eller til Niels Christensens; derpå Nis Hansen gav til svar, for den skyld begge steder. Da han først kom ind til vidnet, som beboede den ene ende af huset, og sagde da til vidnet, at han skulle ind og tale med Niels Christensen, og derpå gik til forn.te Niels Christensens dør og røgte på den, da Niels Christensens hustru, som var inde i huset, spurgte, hvem der var for døren. Nis Hansen derpå svarede, Det er mig, og videre spurgte, om han ville ind, da Nis Hansen svarede, det var ligemeget, og på videre spørgsmål, om Nis Hansen ville ind, svarede han, Ja, jeg vil ind, da døren blev oplukket for ham. Videre forklarede vidnet, at derefter kom en person i røde klæder ind til vidnet og begærede et lille stykke lys, da hun svarede nej, hun havde intet. Siden derefter blev af Nis Hansens søn Særen Nissen efter begæring af forberørte person hentet et stykke lys til Nis Jepsens, som af vidnet blev antændt udi hendes skorsten. Imidlertid dette skete, sagde vidnet til forn.te Nis Hansens søn, om han var nødt til det, han gjorde, som var vidnets mening, at han således skulle udtage Niels Christensen, uden at herskabet til Estrup eller vedkommende. Da han omsider svarede ja. Derpå han gik ind med lyset udi Niels Christensens stue, hvorefter vidnet så, at Nis Hansen, søn og medfølge gik ud af hyuset med Niels Christensen. Og ydermere forklarede vidnet, at da samtl. var inde udi Niels Christensens hus, så hun, at 2, som havde røde klæder på, havde hver skydegevær.
4. Af Gydesen tilspurgt, om Nis Hansen eller nogen, inden sådan molest i huset anfangede, har fremvist nogen ordre eller tilladelse fra herskabet til Estrup eller andre vedkommede. - Svarede nej, hun vidste der intet om.
5. Endeligen om vidnet ej haver hørt efter spargement eller rygte, at Nis Hansen forud ved skrivelse til de tvende personer, som var med ham, har dreven denne værk, at de således skulle borttage Niels Christensen. - Vidnet svarede, hun havde det vel hørt af Niels

Christensens hustru, at Nis Hansen skulle have skreven nogle breve til de tvende personer, som afhentede Niels Christensen; men om det sig således forholdt, vidste hun ikke. Men dette hørte hun af de tvende mænd i røde klæder, at Niels Christensen var gået dem ren af tanker, havde åde nu ikke fået kundskab om ham.

Den indstævnte Nis Hansen af Vejen mødte selv personl. for retten, som af dommeren blev tilspurgt, om han fandt nødig at gøre nogen contraspørgsmål til dette vidne, da det ham gerne skal vorde tilladt. Svarede nej.

2. vidne, Nis Jeppesen fra ibm.,

som vandt og forklarede, at da vidnet var gået til seng om aftenen, kom Nis Hansens søn Søren Nissen ind i vidnets stue med forespørgsel, om de havde ingen fremmed får, da vidnets hustru svarede nej; derpå Søren Nissen begærede lys til låns eller købs for at opsøge et får. Da han af Nis Jepsens hustru havde bekommet lys, ville han samme have antændt, da Nis Jepsens hustru spurgte ham, om han havde en lygte, hvorpå han svarede nej. Hvorpå Søren Nissen lvidere svarede, da er det ligemeget; jeg kan tænde lyset, som jeg tvivler om den skal være. Videre forklarede vidnet, at forberørte 1. vidne Maren Christenskone, som bor i vidnets hus, kom ind til vidnet, beklagede sig, at hun ingen fred kunne have i hendes hus, fordi hun skulle fremskaffe det, hun ikke havde; thi nu ville de tage Niels Christensen. Sluttel. forklarede vidnet endnu, at han spurgte Maren Christensdatter, hvem der gjorde hende fortræd. Svarede Nis Hansen, søn og 2 karle med røde klæder.

Nis Hansen, som endnu ved retten var til stede, måtte årsages at tilspørge vidnet, om han ikke har hørt samme tid af Maren Christenskone, hun alene beklagede sig over den ene person med røde klæder, som hendes vidne forhen forklarer, at hun skulle forskaffe det, som hun ikke havde, neml. lys, hvoraf den fortræd som vidnet forklarer er derunder forstanden. - Svarede, hun ikke alene klagede over den person med de røde klæder, men også på hele følgeskabet.

Det øvrige vidne, Nis Jepsens hustru Else Pedersdatter af Vejen, som ikke idag var mødt, eragtede mons. Gydesen ikke at føre eller betjene sig af, hvorfor han frafaldt samme og begærede sagen opsat til [12/11](#).

Kaldssedlen fra ridefogeden på Estrup: Fra fogeden Lauritz Gydesen på Estrup gives eder, Nis Hansen, boende i Vejen, å dages lovl. varsel [= > fol. 448] (etc.), formedels I udenn ordre og tilladelse har fordristet eder til tillige med eders søn og 2 lpersoner fra Horsens at indgå i Nis Jepsens lejehus her på godset og der med magt ved nattetide uden nogens forevidende bunden udleveret en karl. navnl. Niels Christensen af byen, som endskønt han dog dertil med pas er ankommen /: som vel for urigtig er beskyldt, men ej bevist :/. Herom at vidne indkaldes Nis Jepsen og sin hustru samt den, som var til huse tillige med Niels Christensen, hvilken kone Nis Jepsen for varselsmændene ville navngive.

fol. 448:

Torsdagen den 26. november 1744:

For retten mødte ridefogeden ved Estrup sr. Laurs Gydesen, som var beskrevet begærende alt, hvis

den 29. okt. her i retten passeret er contra Nis Hansen.

Skads-Gørding-Malt herreder 1736-47

1745

(Da det er kopien af tingbogen på ArkivalierOnline, der er grundlag for denne ekstrakt, vil der være henvisninger til løbenumrene i den: AO x).

AO2 442:

I Jesu navn Torsdagen den 7. januar 1745:

AO2 443:

Til stokkemands sæde for indeværende år 1745 blev af retten udmeldt efterskrevne: 1) Jerneved sogn: Jørgen Nielsen i Ploustrup, 2) Gørding sogn: Jens Sørensen i Hesselund, 3) Folding sogn: Hans Lauridesen Smed i Nørbølling, 4) Malt sogn: Peder Madsen Askier i Maltbæk, 5) Brørup sogn: Hans Jørgensen i Eskelund, 6) Hans Jensen i Føvling, 7) Holsted sogn: Henning Nielsen i Sønder Holsted, 8) Lindknud sogn: Niels Jensen i Lindknud, som enten selv eller en anden lovfast mand i hver sit sted møder hver tingdag og betjener stokkemands sæde til årets udgang.

fol. 450:

En attest vedrørende en omtvistet sti i Københoved (citeret fol. 449):

I mangel på stemplet papir. Efter begæring attesteres hermed af os underskrevne, at vi, da vi afvigte år 1744 ungefær en 14 dages tid efter Sankthansdag rejste med et svagt menneske til Vorbasse, i Keldvig talte med Niels Mortensen af Lindknud om den stridige sti, der tvistes om af Lundegårds mænd i Københoved by, hvor han da sage og svarede os, at samme stridige sti var i sin fuldmagt den tid, han vogtede kvæg her i Københoved by, da han og mange gange vandrede ad den at hente Lundegårds kvæg. Berettede også derhos, at merbemeldte stridige gangsti tog sin begyndelse ved officergård over Christen Dals toft til Niels Jensens i Lundgård i Københoved, og at samme der havde været, så længe ermeldte Niels Mortensen var i Københoved, og han der havde megen bekendtskab. At således forberørte tid af merbemeldte Niels Mortensen blev udsagt og os svaret, er således som forskrevet står i al sandhed (etc.).

Torsdagen den 21. januar 1745:

AO2 445:

På Niels Gruum ved Foldingbro hans vegne mødte sr. Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle og producerede en varselseddél og fremstillede Eskild Pedersen og Villads Lauridsen begge af

Nørbølling (fol. 452). Ravn begærede debitorerne pååbt. Ingen indfadt sig undtagen Henrik Henriksen i Stenderup, der tilstod gælden. Irettesættelse fol. 452. De udeblevne blev lovdaget til [4/2](#).

fol. 452:

Memorialvarsel fra Niels Gruum ved Foldingbro: Såsom efterskrevne ikke på nogen måde har været at formå til mindelig betalings erlæggelse på, hvis de entenaf rede lånte penge, b ekmone varer eller i andre måder både til min olde svigerfader hr. Lorentz Hansen og mig skyldig er, så nødes jeg til på hans og egne vegne ved retten derfor at søge og tiltale dem til betalings erlangelse, og til den ende bliver herved med lovl. 8 dages varsel indstævnet at møde: [= > AO2 446] Henrik Henriksen i Stenderup, Søren Hansen, Mads Hansen og Niels Hjuler i Åtte, Niels Rask i Tislund, Henrik Nielsen og hustru Johanne Basses, Hans Smed, Laurs Villadsen, Mads Nielsen og Peder Andersens enke med lavvæрге --

Niels Gruums specifikation:

- Henrik Henriksen: lånt d. 22/12 1742 3 rdl., derpå betalt 1 rdl., igen 2 rdl.
- Niels Hjuler skylder 12 sk. og for bekomne varer på auktionen d. 9/10 1744, neml. 2 øltønder 4 mk. 2 sk., og nogle klæder for 3 rdl. 2 mk. 4 sk., er 4 rdl., ialt 4 rdl. 1 mk. 2 sk.
- Niels Rask skylder Lorentz Hansen 3 mk. og mig for 1743 bekomne 3 skp. rug á 22 sk., er 4 mk. 2 sk., er tilsammen 1 rdl. 1 mk. 2 sk.
- Henrik Nielsen og hustru Johanne Basses: til hr. Hansen 2 rdl. 5 mk. og til mig lånte penge 5 rdl. 5 mk. 8 sk., er tilhobe 8rdl. 4 mk. 8 sk.
- Laurits Villadsen: til hr. Hansen 2 rdl. 5 mk. for lånerug i Kræstrup, som han har caveret for, 1 rdl. 2 mk. og til mig lånte penge 1 rdl. 5 mk., er så ialt 6 rdl.
- (etc. etc.).

fol. 453:

Torsdagen den 4. februar 1745:

Niels Gruum ctr. debitorer. Lovdag fremsendt.

Fredagen den 12. februar 1745: (formedelst Taksigelsesfest)

Læst en panteobligation af sognepræsten i Malt og Folding sogne hr. Peder Wibe til sal. [= > AO2 447] afg. Hans Høxbroes arvinger.

fol. 454:

Torsdagen den 25. februar 1745:

Sentence: Niels Gruum og svigerfader Lorentz Hansen ctr. debitorer, - De skal betale.

fol. 454:

Torsdagen den 4. marts 1745:

(Niels Gruum af Foldingbro er sætteskriver). På vegne af velædle herredsskriver hr. Utrup mødte Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle i en sag mellem hr. Utrup og en hans bonde navnlig Thomas Mortensen rejst tvist. Fremstillede 2 varselsmænd, Tøger Andersen af Holsted og Thomas Christensen ibm. (fol. 455). - Vidner afhøres.

1. vidne, Karen Madsdatter af Gravengård:

1. Om hun ikke afvigte 18. febr. en torsdag var hendsendt af herredsskriveren hr. Utrup til Thomas Mikkelsen i Bobøl, som var af indhold, han skulle komme til Gravengård og bringe hans brodeer Jørgen Mortensen med sig.

Herimod at svare mødte Thomas Mortensen af Bobøl, som [= > AO2 449] gav retten til kende, at det fremstillede vidne Karen Madsdatter tjente i Gravengård og var hr. herredsskriverens brødtjener; desårsag forment, at hun som et villigt vidne ikke blev antaget. - Mons. Ravn agtede unødigt noget på denne ugrundede exception at svare, siden den hverken er funderet i lov eller ret, allerhelst loven udtrykkeligen befaler, at i æressager skulle de vidne, som af ved. Og som da stævnet udviser, at der er stævnet for ærerørige og utilbørlige beskyldninger, så bortfalder denne q... af sig selv som ugrundet og strafværdig efter den allernådigste forordning af 3. marts 1741, til hvilken ende Ravn påstod på sin principals vegne, at denne Thomas Mortensen for hans unyttige ophold i vidnernes føring måtte anses med en mulkt til justitskassen efter merita, og dernæst påstod vidnets svar på den formerede quæstion. - Retten, som af Thomas Mortensens tilførte måtte fornemme, at det anpræsenterede vidne Karen Madsdatter fra Gravengård var tjenende hos hr. herredsskriver Utrup på Gravengård, hvorfor samme vidne ifølge loven pag. 110 art. 16 (DL 1-13-16) er og bliver et villigt vidne, desårsag retten ej heller samme vidne kunne admittere. - Mons. Ravn som på sin principals vegne måtte fornemme, at al ret imod loven til hans sags oplysning og frmmelse ved denne afsagte kendelse var afskrevet, fandt sig for nærværende tid ej videre i stand at fremme sagen, men reserverer kans principal al lovlig ret og tiltale på tid og sted, såvel imod dommeren som imod vedkommende og til den ende for først tjenstl. var begærende, retten ville stæde ham ved udtog beskrevet, hvis i denne sag fra først til sidst passeret er, hvorpå han submitterede sig rettens kendelse. Retten tillod udtog af hvis passeret er, kendelsen undtagen, som strider imod mans maj.ts derom udgangne forordning. - Ravn, som imod hans maj.ts allernådigste forordning ikke begærede nogen kendelse srligen beskrevet, men alene udtog af alt og alt hvis idag passeret er, hvilket han formodede, dommeren imod loven ikke nægtede; i vidrig fald han reserverede hans hr. principal alle rettens velgerninger, således at ham i eller under sagen ingen slags præjudice kan tilvokse, submitterede sig derpå og i alt rettens bifald. - Retten refererede sig til sin allerede givne kendelse,

som citanten behagel. ville lade sig være efterrettelig. Hvad de andre vidner er angående, som ej imod loven er stridige, kan gerne blive afhørt på citantens forlangende. - Ravn regerede kortelig herpå, at siden loven pag. 103 art. 1 (DL 1-13-1) udtrykkeligen befaler, at vidne er ej mindre end 2 personer overensstemmende udi en ting, så kan lideet hjælpe citanten, at han lader et eneste vidne, som han alene har tilbage at vidne i den forstævnte sag, da af sær nærgående expressioner er rejst sig, at afhøre, siden det første neml. Karen Madsdatter ham af retten er nægtet og afslagen; desårsage han endnu som tilforn på sin principals vegne og efter hans begæring, der selv personlig her for retten er til stede, fandt sig beføjet det allerede idag passerede for højere ret at påanke til vedbørlig satisfaction for ibragte ophold, omkostninger, tidsspilde til sagens præjudice og rettens spilde, allerhelst de øvrige indstævnte vidner er æresagen eller skældsordene at vidne på uvedkommende, men alene er kaldede for at vidne om citatens Thomas Mortensens broders undvigelse, så at siden retten er ham afskrevet i en post, kan det ej hjælpe ham at fremme den i en anden, før end [= > fol. 455] som helst han ser oberrettens decision i første post, siden det ene flyder af det andet.

fol. 455:

Følger her indført den efter underdanig indleverede memorial til hans excellence hr. geheimeråd nådigst derpå erholdne autorisation, at sr. Niels Grumm ved Folding må betjene retten som sætteskriver. Samme lyder således:

Deres excellende (etc.). Siden jeg, Deres kgl. maj.ts allerunderdanigste ringe tjener, som herredsskriver i Gørding-Malt herred er føjeligt årsaget ved forn.te herredstings ret at søge og tiltale en mig tilhørende bonde i Bobøl, Føvling sogn formedelst hans strafværdighed og jeg derfor ikke kan betjene retten desmidlertid sammesteds, så på det mit embede både i denne sag som og ellers for svagheds skyld og i andre måder retten kan vorde forsynet i mit sted, er min underdanige bøn og begæring, eders excellence nådige hersker ville sonstituere og autorisere en skikkel. mand her i herredet retten som sætteskriver udi min forfald at må betjene. Til samme betjening gives forslag på monsieur Grumm i Foldingbro, som jeg formoder godvilligen dertil at formåes (etc.) Resolution: Til at betjene retten som sætteskriver kpå Gørding-Malt herredsting såvel udi indbemeldte sag som og ellers, når herredsskriveren enten formedelst svaghed eller anden lovlig forfald ikke selv sit skriverembede kan betjene, bliver den foreslagne sr. Niels Grumm i Foldingbro hermed autoriseret, da han sig derudi med sådan retsindighed og accuratesse haver at opføre, som lovmæssig være kan, og han agter at ansvare - - Gabel.

Memorialvarsel fra herredsskriver Uttup:

Jens Hellesen Utrup på Gravengård lader hervred give eder hans bonde og tjener Thomas Mortensen og Anne Jensdatter i Bobøl og for processens skyld Jørgen Mortensen, som sidst i afvigte uge sig der opholdt, dels som den, der har reverseret eder at anskaffe, når påæskes, eders tvende brødre Jørgen og Mads Mortensønner, som skal tjene sønderpå, dels som den, der til dem bør være ansvarlig --- kald og varsel (etc.) angående ej alene eders broders Jørgen Mortensens undvigelse, da han til en præsentation blev bort... for sr. Termann Madsen tilhørende gods, som citanten er inddelt udi, og tilforn af velbem.te sr. Termann Madsen en soldat er forskaffet, men endog da I efter hans escapade [= > AO2 450] blev erindret om eders dgivne reverses fyldestgørelse, hvad ord både I og eders hustru da skal have udsagt citanten hel nærgående med mere i denne sag og eders broders omgang derved fra først til sidst kan vorde omspurgt og beviseliggjort - -. Som vidner indstævnes Karen Madsdatter fra Gravengård, Jep Andersen i Bobøl, Thomas Mortensens

søster Johanne Mortensdatter ibm., Hans Madsen og søn Mads Hansen i Åbølling(?), Thomas Madsen af bemeldte Gravengård, Christen Pedersen tjenende i Maltbæk præstegård, Pede Hanzens hustru Else Poulsdatter, Jørgen Andersen og hans tvende sønner Hans og Casten Jørgensønner, alle i Maltbæk, samt Adser Adersen ibm.

AO2 450:

Fredagen den 26. marts 1745: (Formedelst igår Mariæ Bebudelsesdag)

(Hans Mortensen fra Sønder Holsted er sætteskriver).

For retten fremkom Thomas Morgensen af Bobøl og lod her i protokollen tilføre således:

Formedelst gode og fornemme venners mellemhandling har jeg Thomas Mortensen på egne og hustru Anne Jensdatters vegne nået den venlige forening med min kære husbond herredsskriver Utrup på Gravengård, at eftersom da jeg af ham til Gørding-Malt herredsting den fjerde marts var indstævnet til at høre vidner og [= > fol. 456] jeg ved en udi rettens protokol indført protest gav ej alene bevis for at hindre muligt sagen, men endog gerne så efter mit be... at få tingen standset, som jeg bekender, at jeg herudi haver forset mig med mere, indfalder jeg med bøn til min kære husbond, at han gunstig vil samme eftergive, og såfremt noget i hvad måde være kan af mig eller hustru udi overilelse eller ubesindighed skulle værfe udtalt ham til nogen fornærmelse, det og da ej i nogen måder må tilregnes. Samme vi ved retten og afbeder ved denne vores erklæring og som ej vægtende vores forseelse, vedgår både til processens omkostning 2 mark og til Føvling sogns fattige 2 mk. d., ventende deruid, qt vores gunstige husbond denne vores afbedelse ved retten at tilstå. -

Herredsskriver mødte for retten og gav herpå til svar således: At formedelst for kære venners interposition og mellemlæggelse bliver sagen for denne sinde min bonde Thomas Mortensen og hustru efterladt, dog med den clausul, at såfremt de efterdags skulle bete sig strafværdig i noget imod Utrup eller sine til præjudice, da sligt tillige med denne sag at stå åben for til påtale. På sådan måde er sagen efterladt, og begærede tingsvidene beskrevet.

AO2 451:

Torsdagen den 6. maj 1745:

Ridefogeden fra Estrup Laurids Gydesen fremstillede 2 varselsmænd Jochum Donner og Niels Jensen, begge af Maltbæk (varselsmemorial fol. 458). Samtlige indstævnte Estrupgårds bønder og tjenere blev påråbt; de var ikke mødt. Lovdaget til [20/5](#) for at tilstå eller fragå deres restance.

Sagen om en sti i Københoved. Stævning fol. 458-459. Som et vidne nævnes Niels Mortensen, der var til stede i retten d. 21/1.

AO2 454:

Torsdagen den 20. maj 1745:

Ridefoged Laurids Gydesen producerede lovdag til en del af Estrups bønder og tjenere. Optegnet, hvad enhver er skyldig. - Begærede dom.

AO2 457:

På vegne af amtmand Christian Teilmann til Endrupholm fremmødte fuldmægtigen Hans Fogh, producerede stævning (fol. 463). - For retten mødte Laurs Gydesen fra Estrup; ville bespørge sig Hans Fogh, om herskabet til Endrupholm eller deres bonde Morten Jepsen i Holsted ejer det sted i S. Holsted Slottet kaldet, item hvad ret de har enten til at indfæste eller indleje nogen i forberørte hus, som Gydesens høje herskab er tilhørede. - Hans Fogh måtte ligesom være i den mening, at mr. Gydesen findes i de griller, at han tænker her i retten at være mødt ligesom han stod og quæstionerede et vidne; men som Fogh i den fald ej heller hans herskab eller vedkommende ingen kald eller varsel var givet, så kunne Gydesen vel vente, hans fremsatte spørgsmål gik tilbage. - Gydesen ville ikke inklade sig i nogen ordkrig med sr. Hans Fogh, siden han vel vidste, at sr. Hans Fogh udi dispute excellerer. Det fremsatte spørgsmål var aleneste ikkuns for at få nogen underretning om, det Endrupholms herskab havde nogen skøde eller adkomst på dette hus; så kunne sagen så meget nemmere være afgjort. Så vidt på Gydesens side til denne sags oplysning insinuerer retten følgende: 1) at det hus i Holsted Slottet kaldet er udisputerlig Estrup herskab med sit tilhørende grund og ejendom virkel. tilhørende, og kan bevises, om fornøden gøres; 2) det forberørte hus har de forrige beboere på Morten Jepsens gård af ejeren til Estrup haft i fæste med condition et læs staver årl. at nyde til husets vedligeholdelse og derimod at svare til Estrup 2 rdl. årl., på hvilke condition Morten Jepsen har haft dette sted i minde af Estrup herskab indtil 1739, da Morten Jepsen har indeholdt landgilde af stedet, formedelst ham da ej blev leveret forberørte et læs staver, som formodentlig af Estrup herskab er indeholdt af årsag, han i steden for at reparere huset dermed muligen har sidt(?) det på sin gård Endrupholm tilhørende. Da nu Morten Jepsen som forberørt havde indeholdt landgilden, er han den 23. april 1739 af Estrup herskab eller fuldmægtig indstævnet, og efter at Morten Jepsen havde påstod(påstået?) det ommeldte læs staver og fuldmægtigen på Estrup det ej ville accordere, så har fuldmægtigen på Endrupholm [= fol. 462] sr. Hans Fogh på Morten Jepsens vegne den 8. maj 1739 her i retten sig fremstillet, erklæret og frasag Morten Jepsen samme hus, som og udi domsakten er anført på pag. 15, hvilket, så vidt understreget er, begæres for retten oplæst og akten admitteret tilligemed her inden retten den påfølgende 4. juni 1739 afsagte dom, så vidt insigneret er. - Hans Fogh remitterer gerne til mons. Gydesen at excellere i dispute og ulovskikkede procedurer, som hans tilførte noksom udviser han er kommen i vane med, hvilken hans procesmåde fogh formoder, retten erkender at være lovstridig, når han begynder at proseqvere en uindstævnet sag, hvormed Fogh formoder Gydesen også vorder afvist, indtil lovl. kald og varsel derfor gives. Fogh ville også håbe, dommeren ikke tillader Gydesen vidtløftigere i denne fra stævnetålet befindende fremmede sag at raisonere, men de indstævnte vidner at påråbes

til forhør. - Gydesen alene for at føre retten til oplysning, at Morten Jepsen har frasagt sig samme hus, men som mr. Fogh protesterer derimod, ligesom at han var bange for, at de beviser skulle fremkomme, som sagen kunne forkorte, og som Fogh er så meget derimod, at dette bevis skal blive fremlagt idag, så var Gydesen begærende rettens stævning ham måtte blive meddelt for derefter såvel at fremlægge forberørte dom som videre han til sin sags tarv nødvendig kunne eragte. - Hans fogh anså ikke mr. Gydesens harange at meritere nogen svar, før end man kommer(?) til sagen, hvori han raisonerer og endnu aldrig er påstævnet; men når det sidste er sket, skal han befinde, at Foghs herskab ikke skal være bngge for, hvis Gydesen kan få i tanke at fremføre, ligesom han og forsikres at kan vente vedbørl. gensvar. - Retten pårøbte de indstævnedede vidner.

1. vidne, Christen Christensen glarmester af S. Holsted:

1. Om vidnet var hjemme i Sønder Holsted næstafvigte 10. maj, som var en mandag, hvortil vidnet svarede ja, han var hjemme.
2. Om vidnet så, hørte eller fornam, at ridefoged Laurids Gydesen fra Estrup samme dag var i bem.te s. Holsted og med sig havde tvende mænd, Anders Tøgersen og Niels Skræder, begge af Nørre Holsted. - Vidnet svarede, det så og fornam han.
3. Om vidnet ikke da fornam, at bdem.te ridefoged sr. Gydesen og disse forn.te tvende medhavende mænd indtog og udi Morten Jepsens og Hans Mortensens husmand Mads Hansens iboede hus Slottet kaldet og deerud af med beråd hu og magt udjog forn.te husmand Mads Hansen med hustru og børn, men endog udkast af samme hus denne beboers gods og al ejende formue af huset under åben himmel på marken. - Vidnet svarede, at han så ej andet, end at Anders Tøgersen og Niels Skræder udsatte af Mads Hansens hus hans gods under åben himmel og det i overværelse af ridefoged Gydesen.
4. Om vidner ikke er vitterlig, at denne udkaselse skete med Mads Hansens samt hustrus og børns største gråd og græmmelse. - Vidnet svarede, det [=> AO2 458] han vel så og hørte, at Mads Hansen og hustru klagede sig ynkel. over, at de såvelsom deres tøj blev udkast.
5. Om disse fattige udkastede folk og børn ikke over sådan medhandling blev husvild med gods og kvæg. - Vidnet svarede, deet var hver menneske bekendt at være i sandhed.
6. Om vidnet ikke er vitterlig og vel bekendt, at dette berørte sted, Slottet kaldet, i landmåligens nye matrikel findes incorporeret under forn.te Morten Jepsens og Hans Mortensens påboende gård. - Vidnet svarede, det vidste han ikke af at sige.
7. Om vidnet ikke er bekendt, at forn.te liden sted med påværende hus i vidnets mindetid havde dependeret af Morten Jepsen og Hans Mortensen samt deres formænd på den hele gård, enten de selv har villet bruge den med sin ejendom eller stedet til andre har villet bortleje. - Vidnet svarede, han vel ved, at Morten Jepsen har haft lejefolk i huset Slottet kaldet, men siden skræderen kom, vidste han ikke, hvorledes dets sammenhæng var.
8. Om merbemeldte sted Slottet kaldet ike var ledig og uden beboer, da Morten Jepsen og søn Hans Mortensen indlejede den nu næst afvigte 10. maj ludkastede Mads Hansen. - Vidnet svaredeja, da var den ren ledig.
9. Om vidnet ved ikke fast og tilforladelig, at Hans Pedersen Skræder af Morten Jepsen og søn blev udvaret at flytte fra titberørte hus Slottet kaldet til sidst afvigte påske eller Voldermisse, og om denne Hans Pedersen ikke også derefter har rettet sig. - Vidnet svarede, han vidse ej andet, end han vel havde hørt, end at folk snakkede derom.
10. Om vidnet ikke ved, at sådan udvarsel hanvde sin oprindelse deraf, at Hans Pedersen var blevet efterladende at udrede de kgl. skatter og afgifter. - Vidnet svarede, han vel havde hørt

det sagt af Morten Jepsen.

11. Om vidnet ved, at Mads Hansen og hustru til denne imod dem og fattige husvilde børn forøvede hårde medfart har given nogen anledning. - Svarede, han vidste ej, de havde givet nogen anledning dertil.

Gydesen tilspurgte vidnet:

1. Om Morten Jepsen ikke gik med de ord, at nu havde Endrupholm herskab købt det omquæstionerede hus Slottet nu skulle skrædeeren ud af det enen med gode eller onde, og om han, nemlig Morten Jepsen, ikke ved denne underfundige spargement fik Hans Pedersen Skræder ud af dette hus, som han havde i fæste. - Vidnet svarede, det vidste han ikke, men at skræderen flyttede ud af huset til Henning Nielsens, det vidste han.
2. Om vidnet ikke ved, at Gydesen den 3. maj tillige med 2 mænd gik til den mand, som var indkommet i huset Slottet kaldet og i al gode sagde, at dette hus var Estrup herskab tilhørende, og at Endrupholms herskab ikke nogen deri havde rettighed at indsætte, men en anden havde det i fæste på Estrup gods; desårsage [= > fol. 463] fik det at kvittere, at fæsteren kunne få dette steds avling dr... til at svare skat og skyld af. - Vidnet svarede, at mr. Gydesen ommeldte dag var hos Mads Hansen og sagde, at han inden idag 8 dage skulle gøre huset ryddeligt, i vidrig fald lod han ham ellers udsætte, som han ellers kunne have gjort.
3. Om vidnet da ikke fornam, at da de folk udflyttede, som var den 10. maj, at konen udflyttede selv af hendes tøj, og de tvende mænd Anders Tøgersen og Niels Skræder med beklagelse over det Endrupholms herskab, at når de satte dem på et sted, skulle straks ud igen. - Vidnet svarede, at han så vel, at konen kom ind med nogle sække at fylde korn i; videre af spørgsmålet vidste han ikke.

Hans Fogh var endnu anlediget at tilspørge dette vidne, hvem nu er sat til besiddere i huset Slottet, og hvem nuværende beboere man havde indsat; så bad Fogh også vidnet at ville forklare, om han ikke ved Mads Hansens udkastelse formærkede, at en del af hans gods og ejende blev spoleret og henslængt på mødning. - Vidnet svarede, at Hans Skræder nu bor i huset, og at en del af hans gods og ejende blev udsat på og ved mødningen, menl. Mads Hansens; og videre tillagde vidnet på Foghs spørgsmål, at den nu i huset boende Hans Pedersen Skæder er den samme, som forhen var i huset, og havde hørt at være udvaret af Morten Jepsen.

2. vidne, Niels Jensen Snedker af S. Holsted, som på citantens spørgsmål i alle ord og meninger efterfulgte næstforrige vidnes udsagn med dette tillæg, at Gydesens 2 medhafte mænd bad for Mads Hansens udkastelse, desuagtet befalede mr. Gydesen, at Mads Hansen med gods og ejende straks skulle udsættes.

På contraparten mr. Gydesens spørgsmål fulgte dette vidne første vidnets udsagn, undtagen det 2. spørgsmål, som vidnet ganske intet vidste af at sige, såsom han den tid ej var til stede.

3. vidne, Christen Jensen fra ibm. og

4. vidne, Anders Sørensen fra ibm., hvem Hans Fogh måtte erfare ej at have været nærværende, da Mads Hansen, hustru, børn og gods blev udkast; så ville han alene begære, dommeren ville tilholde disse tvende vidner aleneste at give i deres edelige og sandfærdige forklaring om sagen, så vidt dem er bevidst, hvorpå vidnerne forklarede, at de både havde hørt og vidste, at Mads Hansen med sit

gods og ejende af mons. Gydesen og medhafte mænd var bleven udsat. Videre vidste de ikke at give nogen forklaring om.

Hans Fogh begærede tingsvidne beskrevet og sagen udsat i 3 uger, [10/6](#). Genpart til contraparten.

AO2 459:

Lovdagelsen til Estrupgårds bønder.

Fredagen den 28. maj 1745: (formedelst igår Kristi Himmelfartsdag)

Den her foran citerede stævning fra Endrupholms herskab ctr. ridefogeden på Estrup: Højædle og velbårne justitsråd og amtmand Christian Teilmann til Endrupholm og Skrumsager etc. på vegne af sine bønder og tjenere Morten Jepsen og Hans Mortensen i Sønder Holsted samt i særdeleshed på deres husmand Mads Hansens vegne lader påanke den lovstridigte og voldsomme medfart, som ridefoged sr. Laurs Gydesen tillige med Anders Tøgersen og Niels Skræder skal have forøvet mod Mads Hansen, som var indlejet i det hus Slottet kaldet, de i landmålingens nye maxtrikel findes indkorporeret under den hele gård, Morten Jepsen og Hans Mortensen bebor og i fæste haver. (Udsættelsen beskrives). Gydesen og hans medhjælpere stævnes, samt vidner.

fol. 464:

Torsdagen den 3. juni 1745:

Fra Hans Fogh fra Endrupholm fremsendt en lysning efter en undvegen person Laurs Nielsen af Gørklint.

Lysning: Som ugerne er fornummen, at Laurs Nielsen, barnefødt og hjemmehørende på Endrupholm gods, Riberhus amt, Gørding-Malt herred, Holsted sogn, Gørklint, hvor han til Deres maj.ts tjeneste in reserven findes enroullreret og ved sidste Micheli tider 1744 med tilladelse gik i tjeneste hos konsumptionsforpagteren i Ringkøbing, skal efter spargement for kort tid siden uden foregående pas, skudsmål eller følgeseddel af landet være undvigt, så bliver i allerunderdanigst følge Deres kgl. maj.ts allernådigste forordning de dato 9. dec. 1735 den 1. post, 7. art. herved bemeldte Laurs Nelsen fra Gørklint efterlyst med begær og formaning til hans slægt og venner, at de henser og forskaffer denne undvigte Laurs Nielsen med forderligst til stede, såfremt han vil agte at undgå, hvad videre tort og medfølgende straf han efter Deres maj.ts allernådigste lov og forordninger sig ellers kan have at vente. Denne efterlysning begæres at måtte ifølge allerhøjstbemeldte alligerede allernådigste forordnings tilhold af prædikestolen i Ringkøbing kirke på 3 søndage efter hinanden at læses og i lige måde på Gørding-Malt herredsting 3 efterfølgende

tingdage kundgøres samt endelig derefter tingsvidne meddeles. Datum Endrupholm den 6. april 1745. Som fuldmægtig Hans Fogh.

Attest fra præsten Jens Bøgvad, at efterlysningen er læst 3 søndage i Ringkøbing kirke. Ligeså fra byskriveren ved Ringkøbing byting.

AO2 460:

Torsdagen den 10. juni 1745:

Fremsendt til retten et fra enkefrue kancelliråd Lunds i Ribe udgivet skøde på Brørupgård til Frands Pedersen Skomager i Eskelund.

Sagen justitsråd Teilmann til Endrupholm ctr. ridefoged Laurs Gydesen med flere. Hans Fogh har måttet fornemme, at sr. Gydesen under opsættelsen har ladet ekstrahere rettens contra- eller continuationstævning i denne sag, hvilken formodentl. idag fremkommer. Fordi Gydesen afsonderer hans sag fra denne af Teilmann påstævnte sag (voldssag), så begærede Hans Fogh, at retten ville udsætte denne sidste til idag 3 uger og tilholde mons. Gydesen med sin sag at fremme. - Gydesen erklærede, at når mr. Fogh efter seneste vedtægt og opsættelse fremmer sin sag som den ældre, skal Gydesen vel vide uden nogen hindring af mr. Fogh at obagte sin parts; protesterede soleniter imod den begærede opsættelse. - Hans Fogh begærede, at dommeren efter embeds pligt ville vide en ende på al den unyttige harange, som ikke udi et ord eller bogstav henhører til sagen, langt mindre nogen oplysning deri at give. - Gydesen alene gentog sit forrige, siden han ikke påtvivler, at den velvise dommer jo vel finder, at mr. Fogh selv er hovedårsag i al den tidsspilde og ophold, som idag ved retten sker. - Dommeren ville hos mr. Gydesen fornemme, om han agtede det af retten til idag ekstraherede stævning at fremføre; i så fald han da behagel. samme uden nogen vidtløftighed blev tilholdt at fremlægge og derefter føre sin sag. - Da Gydesen måtte fornemme, at mr. Fogh i ingen måde var at persuadere efter vedtægt idag at fremme sin sag, så forbeholder han sig på tid og sted sin ret til vedkommende for derved ibragte ophold, tid og pengespilde, og som han havde kunne sig beføjet til forevisning for hans høje hr. principal såvelsom og til brug på tid og sted at føre et tingsvidne angående hans høje herskab tilhørende hus Slottet kaldet i Sønder Holsted by beliggende, så producerede han den i dette fald ekstraherede stævning sub dato Brøndumdam den 25. maj, som han begærede læst (ec.). Som skete og lyder fol. 466, hvorefter Gydesen fremæskede de indstævnedede vidner til examen. - Efter rettens påråbelse indfandt sig ingen flere af de indstævnedede vidner undtagen Peder Johansen i Sønder Holsted:

1. Om Peder Johansen ikke i april sidst var i Morten [=> AO2 461] Jepsens hus i S. Holsted. - Vidnet svarede, har været i Morten Jepsens hus nu i dette år, men hvad måned det var, erindrer han ikke.
2. Om mr. Fogh, fuldmægtig på Endrupholm, og citanten Gydesen fra Estrup ikke og samme tid tillige med Hans Skræder fra huset Slottet i S. Holsted så vel som andre var inde til

- ermeldte Morten Jepsen, hvorpå vidnet svarede ja.
3. Om vidnet da ikke hørte, at mons Hans Fogh fuldkommen af forn.te Hans Skræder var afbetalt for tvende års skatter og magazin af Slottet i Holsted, som tilhører Estrup herskab efter trende skp. hartkorn, og hvorledes, samt om mons. Fogh ikke der forud. blev bemeldte Hans Skræder penge skyldig, og hvor mange. - Vidnet svarede, at bemeldte tid hørte han, at mons. Fogh og Hans Skræder gjorde regning med hverandre om de 2 års skatter og magazin af de tre skp. hartkorn, og så vidt vidnet kunne formærke, skulle mons. Fogh den tid bleven Hans Skræder noget skyldig i deres mellemlhandling, men hvor meget vidste han ikke.
 4. Om vidnet ikke erindrer sig, at monsieur Hans Fogh samme tid betalte tvende slettedaler til ridefoged Gydesen på Estrup i landgilde af de penge, som han ved foromvundne afregning var bleven Hans Skræder skyldig. - Svarede, derom kunne han ingen forklaring gøre om.
 5. Om vidnet ved, hvem der udsatte Hans Skræder af sit i fæste havende hus Slottet kaldet i Sønderholsted, og når det skete. - Vidnet svarede, at han havde hørt af andre, at Morten Jepsen i S. Holsted skulle have vist ham ud i Påskehelligdage sidst.
 6. Om vidnet ved, at denne mand navnl. Mads Hansen, som var kommet derefter i ommeldte hus Slottet kaldet, var af herskabet til Endrupholm indsat at skulle have det i fæste, eller af hvem. - Svarede, at han alene havde hørt af Mads Hansens egen mund, at Endrup mand havde sat ham ind i huset Slottet kaldet, hvormed han vandt ved de ord: hr. justitsråd Teilmann.

Hans Fogh i anledning af vidnets svar på 3. spørgsmål fandt sig ernødiget at tilspørge dette vidne:

1. Om vidnet ved at forklare, hvad afregning der skete den omvundne tid i Morten Jepsens hus i Holsted imellem sr. Gydesen, Hans Skræder og trediemand Hans Fogh, enten det bestod i skatter, magazin, landgl. eller de såkaldede lysepenge af Holsted kirke. - Svarede, at deres afregning bestod i skatter og magazin, som forhen omvunden er.
2. Om vidnet har set nogen sådan afregninger, og hvad slutningen deraf blev, item til hvad tid denne afregning blev sluttet. - Vidnet svarede, han hørte de gjorde afregning med hverandre om ommeldte Morten Jepsens hus.
3. Siden vidnet udi sit forrige udsagn har forklaret, at Hans Fogh så enhver retsindige (??) af hans og Hans Skræders tilstand noksom anderledes forekommer denne ting (??), melder at Hans Fogh ved afregningen skulle være bleven skyldig penge til den anden, så er spørgsmålet, hvoraf vidnet holder sådant for sandhed. - Vidnet svaredeat det var for 2 års afregninger, men for hvad år det var, vidste han ikke.
4. Om vidnet ikke ved, at Morten Jepsen eller søn udvarslede deres husmand Hans Skræder [=> fol. 466] at flytte fra huset Slottet i sidste forår, formedelst han ingen skatter eller landgl. af stedet enten ville eller kunne udrede, og om ikke Hans Skræder efter sådan udvarsel uden videre lovens tvang kvitterede og ryddeliggjorde bem.te sted Slottet kaldet, samt om ikke Morten Jepsen derpå indviste den anden navn. Mads Hansen. - Vidnet svarede, han havde hørt, Morten Jepsen skal have vist ham ud, men hvorfor eller af hvad årsag, vidste han ike uden alene den anden skulle flytte derind igen; men flyttede Hans Skræder ud og gjorde huset ryddeligt, at den anden, neml. Mads Hansen kunne indflytte.
5. Om det var ikke lang tid, førend Hans Skræder flyttede, at Morten Jepsen havde advaret ham, og om ikke Hans Skræder var lang tid udflyt, samt om ikke huset stod ledig en tid lang, før end Mads Hansen derind flyttede. - Vidnet svarede, at Hans Skræder af Morten Jepsen blev udvarslet på Påskeaftgen, som han derefter flyttede 2. Påskedag, hvilken udvarsel han

har hørt af andre, men ikke selv set det at være sket, så vel som ej heller ved, om han tilforn af Morten Jepsen skal have været udvaret; ellers stod huset ledig i nogen tid, men enten det var 8 eller 14, vidste han ikke.

6. Om vidnet har boet i Holsted sogn og hvor længe. - Svarede, han har boet der ungefær 23 år.
7. Om vidnet ikke er bekendt, at ingen uden Morten Jepsen i den tid har ind- eller udsat lejer og husfolk i stedet Slottet kaldet. - Vidnet svarede, at Maren Hanskone havde lejet Slottet af Morten Jepsen, men hvor længe hun var der, var vidnet ubevidst.
8. Om vidnet med frelst og uskadt samvittighed kan sige, at have hørt, set eller fornummen, hvorledes den endelige afregning imellem Hans Skræder på den ene side som debitor og beboeren af Morten Jepsens gård eller fuldmægtig ved Endrupholm egentlig ved likvidation og slutning udfalder og hvem der bliver hin anden skyldig til sidstl. 1. maj. - Vidnet svarede, hvem af dem der blev hin anden skyldig, vidste han ikke til sidst afvigte 1. maj.

Gydesen begærede de udeblevne vidner forelagt og sagen opsat til idag 14 dage. Det er formedelst Sankthansdag d. 25. juni. - På mr. Foghs begæring blev den af ham indstævne sag opsat til [1/7](#).

fol. 466:

2. gang efterlyst den fra Endrupholm gods undvegne person.

Stævningen citeret på fol. 465: [=> AO2 462]

Laurids Gydesen finder sig foranlediget at føre en del beviselighreder og vidner til oplysning i den mod ham af Endrupholms ejere rejste sag angående det hus i Sønder Holsted by Slottet kaldet, siden huset hans høje herskab -- von Scholten er tilhørende, ved hviket kan agter at bekendt gøre og bevise, at ingen kan have magt eller rettighed hans herskabs huses i fæste havende bonde på nogen slags måde enten fra godset at abatinere og udsætte eller andre indsætte uden det høje herskabs forevidende, allerhelst den jord og ejendom, huset Slottet kaldet med rette tillægges, som og hvor meget deraf svares bør, allerede skal til fuldmægtigen for Endrupholms ejere være erlagt og betalt, så ingen ret kan have at udlove huset til andre, som sket er, mindre gøre nogen vane eller brug deraf, under protest, at dets hartkorn med Morten Jepsens gårds grund skal være udi een masse incorporeret med mere, som ved lherkabets eller fuldmægtigen Hans Foghs omgang fra først til sidst /: være sig i ord eller gerning :/ ved ovenmeldte behandling sig inden eller uden retten sig kan have tildraget. Thi stævnes I, hr. jusstitsråd og amtmand Christian Teilmann til Endrupholm - - at håhøre vidner (etc.). Også stævnes Oluf Iversen, Oluf Key, Peder Johansen og Niels Pedersen, alle af Sønder Holsted som vidner. I lige måde indkaldes de, som den 20. maj vundet haver, at jøre, om nogen mod deres aflagte vidne skulle imod forhåbning underløbe. For processens skyld stævnes Hans Fogh, Morten Jepsen og Mads Hansen.

AO2 462, fol. 467:

Torsdagen den 17. juni 1745:

3. efterlysning efter Laurs Nielsen fra Gørklint.

Fredagen den 25. juni 1745:

(Peder Andersen af Føvling er sætteskriver).

Dom i sagen ridefoged Gydesen ctr. Estrup bønder og tjenere.

For retten mødte ridefoged Laurids Gydesen fra Estrup, som tilkendegav, at hr. justitsråd og amtmand Christen Teilmann fra Endrupholm sig hos Gydesens høje herskab har indfundet og erklæret, at han aldeles intet efter stævнемålet ang. det hus i Sønder Holsted Slottet kaldet agtede at føre, Gydesen eller hans høje principal til ringeste nachdel; altså og i henseende til, at de begge høje herskaber venlig og vel med hverandre indbyrdes var blevem forligt og forenet, frafaldt Gydesen og sit hæftede stævнемål i den formodning, at denne sag derved er afgjort. Skulle Fogh eller nogen behage efter stævнемålet og opsættelse til næste tingdag og videre derefter noget at fremme, så tager Gydesen sin sag og ret reserveret.

For retten mødte på mons. Henrich Schuurmann vegne Laurids Gydesen fra Estrup og fremstillede 2 varselsmænd, Thøger Andersen og Niels Nielsen, begge af Nør Holsted, som bekræftede, at de havde indvarslet Morten Jepsen af Sønder Holsted: Laurids Sørensen i Fousholt stævner eder, Morten Jepsen i Sønder Holsted, for en del delinkvent- og vagtpenge, som I indeholder for ham. [=> AO2 463] Gydesen på mons. Schuurmanns bondes vegne bad retten påråbe Morten Jepsen. Han var ikke mødt, blev lovdaget til [8/7](#).

AO2 463:

Sentence: Fuldmægtigen ved Estrup Laurids Gydesen har stævnet en del bønder og tjenere, som er (navnene), for restande af landgildepenge, rug, byg, havre med videre efter den i retten indleverede

special restances nærmere forklaring. Ingen er fremmødt. De skal betale deres gæld tillige med 12 skilling pro persona i processens omkostninger.

fol. 468:

Torsdagen den 1. juli 1745:

Sagen amtmand Teilmann ctr. ridefoged Laurs Gydesen på Estrup. Hans Fogh begærede oplæst, hvad Gydesen idag 8 dage har ladet tilføre. Og som Fogh deraf måtte fornemme, at sr. Gydesen flæterer sig f dette, at hr. justitsråd og amtmand Teilmann har indfundet sig hos von Scholten og erklæret, at velbem.te hr justitsråd intet agtede at føre eller fremme etc.; men mons. Gydesen måtte ikke fortryde, at Fogh herudi contradisserede ham, for så vidt Gydesens egen person angår. Thi vel havde hr. justitsråd Teilmann haft den ære under denne opsættelse og aflagt en visit hos højtbem.te hans excellence von Scholten, og ved samme lejlighed har de gode herrer begge afgjort deres dispute angående stedet i Holsted Slottet kaldet således, at von Scholten til amtmand Teilmann har solgt og afhændet alle sine prætentioner på dette sted til evindelig arv og eje, og ved sådan afhandling blev alle værende tvistigheder imellem de gode herrer selv tillige ophævet. Men hvad sr. Gydesens forøvede gerning med Mads Hansens udkastelse angår, da vidste Fogh ikke andet, end at det bliver gerningsmændenes egen sag og ej kunne extensioneres til den mellem herskaberne sluttede forening. Desårsage ville Fogh og have sig sin principals ret i alle måder derudinden forbeholden efter det derom førte og her af retten udstedte tingsvidne; dog i regarde til Gydesens høje principal og den mellem ham og Teilmann afhandlede forening ville Fogh ikke idag gå frem i sagen, som nu alene bliver sr. Gydesens og hans consorters egen sag, men frafalder det ekstraherede stævnemål, dog med reservation, som for er meldt, når justitsråd Teilmann finder og agter, den nærmere er ved påanke til dom at fremme. - Mons. Gydesen var ikke mødt.

Torsdagen den 8. juli 1745:

For retten fremmødte Niels Nielsen Smed af Bobøl og forestillede tvende varselspersoner, Jens Pedersen og Anders Pedersen af ibm.(fol. 469). Ingen af de indstævnte var mødt, blev lovdaget til [22/7](#).

På vegne af amtmand Teilmann til Endrupholm mødte Hans Fogh fra Størsbøl, som fremstillede 2 varselspersoner, Peder Nielsen af Gørklint og Søren Pedersen af Nørre Holsted. De har stævnet Hans Pedersen i Sønder Holsted (fol. 469). Hans Fogh fremstillede at vidne Peder Mikkelsen af Sekær og Niels Pedersen af Sønder Holsted. Begge blev af Fogh tilspurgt:

1. Om de efter begæring havde efterset det hus i Sønder Holsted Slottet kaldet, og hvad tilstand samme nu findes i, som nu beboes af Hans Pedersen Skræder. - Svarede begge jo, de havde set bemeldte hus i denne dags formiddag.

2. Om ikke dette huses bygning er ganske forfalden og fast ubeboelig. - Vidnerne svarede, den var brøstfældig overalt, og ingen kunne bo deri til vinter, uden at den jo skulle noget repareres.
3. Siden vidnerne forklarer, at de har efterset huset idag og befunden den brøstfældig, så begærede Hans Fogh, de ville forklare, hvori brøstfældigheden består, og hvor mange fag huset er, item hvad den til reparation behøver, når den skal sættes i nogenlunde beboelig stand, hvilket Fogh også begærede, vidnerne ville specialiter nævne og i nøjeste til penge udsætte, således som de med ukrænket samvittighed kan beedige. - Hvorpå vidnerne svarede, at det ommeldte hus består af 7 fag, og til samme at sætte i nogenledes stand ville
 - for det første i allerringeste forskaffes 6 stænger [= > fol. 469] i steden for dem, som var afrådnat, á stk. 1 mk. 4 sk., er 1 rdl. 1 mk. 8 sk.
 - for det andet mangler 20 løsholter, siden nu overalt i huset ingen løsholter findes, - á stk. 12 ak., er 2 rdl. 3 mk.
 - for det tredje behøves 2 remstykker(?) i 3 fag på begge sider, vil koste 3 mk.
 - for det fjerde fattes der 7 bjælker á stk. 2 mk, er 2 rdl, 2 mk.
 - for det femte kan der tages af de gamle bjælker til sparrer, og når sligt er sket, fattes der dog 2 nye sparre, siden de første(?) er unyttige, á stk. 1 mk., er 2 mark.
 - for det sjette syntes vidnerne, at hvad som til hanebjælker behøvedes, kunne tages af de gamle sparrer.
 - for det 7. fattes der svær lægter, 8 stk. á 4 sk., er 2 mk.
 - for det 8. mangler der lægter til hele huset, 120 stk. á 1 rdl. 12 sk.
 - for det 9. vil fornødiges vægstaver 80 stk. á 4 sk., er 1 mk.
 - for det 10 til samme... .. over 5 fag på begge sider, hvor det er forfalden, vil medgå lyng 25 traver á 4 sk., er 1 rdl. 4 sk.
 - for det 11. befindes ingen loftskud(?) over nogen værelser, og i det ringeste ville behøves loft over fag stue; og mente vidnerne, at 1 tylvt gode derler(?) samme loft kunne udslå.
 - for det 12. 3 vinduer behøves der i stuen og i vinduerne karme, som i ringeste ville koste 1 rdl.
 - for det 13. mangler en dør i forstuen og 3 dørstænger(?), ialt 3 mk.
 - for det 14. vil forskaffes til skorstenen over huset 100 brændte mursten, derfor 3 mk.

Til foreskrevne arbejder at forrette med tømren og tækken samt muren syntes vidnerne ej ringere af en karl(?) at kunne forrette end udi 16 dage á 1 mk. 8 sk. til kost og dagløn, er 4 rdl. - Sluttelig for tømmer og materialier at hente i skov og købstad ville i allerringeste koste for vognægte 1 rdl. 2 mk. Som gør tilsammen 19 rdl. 1 mk. 8 sk. - Endnu tilspurgte Hans Fogh formeldte tvende vidner, om de var i formening, at omvundne og så næsten øde og forfaldne steds bygning kunne sættes i forsvarlig stand med den reparation, som de nu havde specificeret. - Vidnerne herpå svarede, at efter som bønderne i almindelighed her i egnen har deres bygning, kunne denne med samme reparation sættes i beboelig stand, men at den dermed kunne sættes i sådan stand, at den fuld sun kunne stå, formente de ikke.

Retten ville fornemme hos den indstævnte Hans Pedersen, som ved retten er til stede, om han disse tvende vidner havde noget at quæstionere, hvortil han svarede nej, men alene begærede sagen opsat i 14 dage, om kan imidlertid kunne formå hans nådige herskab til mildere tanker imod ham. Hans

Fogh var ikke imod den begærede opsættelse, men gerne så, Hans Pedersen kunne gøre herskabet forsikring ej alene om husets istandsættelse men endog de resterende skatters betal. etc. - [22/7](#).

AO2 465:

Varselsmemorial fra smeden i Bobøl, citeret på fol. 468: Niels Nielsen Smed af Bobøl stævner efterskrevne:

- Jørgen Mortensen i Jernelund, skyldig for smedeløn at regne fra Micheli 1744 og nu til næstafvigte 1. maj 1745 efter accord 3 mk. d.
Peder Ley ibm., et års smedeløn for 1744, 4 mk.
- Niels Christensen i Jerne, skyldig for smeden 10 sk.
- Kirsten boende i skolehuset sammesteds ligeledes 12 sk.
- Christen Jensen i Grædsted, smedeløn skyldig fra Micheli 1744 og til 1. maj 1745 2 mk. 8 sk.
- Niels Soldat 1 mk.
- Peder Christensen 2 mk.
- Gammel Hans Christensen 1 mk.d. - og
- Christen Andersen 10 sk.
- For afkøbt smedetøj indkaldes og Nis Pedersen i Bjerndrup, skyldig 2 mk. d.
- Ligeledes lader citanten indkalde eder, Asmus i Ploustrup, formedelst I næst afvigte 21. juli skal have casseret og afvist hans datter uden føje af hendes tjeneste, som var lejet at tjene eder fra næstafvigte St. Pedersdag og til nu anstundne Micheli.

Varselsmemorial fra amtmand Christian Teilmann til Endrupholm og Skrumsager: Hans Pedersen Skræder boende i Sønder Holsted stævnes ej alene betræffende den af eder i besiddelse havende sted dessen hus og bygning, som I efter loven findes forpligtet at vedligeholde, der dog ugerne må fornemmes at være næsten øde og ubeboelig, men endog erfares, I haver draget en temmelig restance af kgl. skatter og magazinkorn foruden hvis af landgilde kan restere.

fol. 470:

Torsdagen den 22. juli 1745:

For retten fremmødte Niels Nielsen Smed af Bobøl og producerede en opsættelse (fol. 471). Dernæst blev fra hospitalsforstander sr. Hans Krag i Ribe hidsendt et indlæg (fol. 471). Dernæst mødte Termann Madsen til Nielsbygård, som på sine indstævnedes bønders vegne påstod fordringen bevist. - Niels Nielsen Smed saggav nogle af de indstævnedes. - Nis Pedersen af Bjerndrup betalte. - Niels Nielsen Smed tilbød de tilstedeværende, om de hans fodring ved ed vil fragå; hvis ikke, erbød han sin ed på fordringens rigtighed at gøre. Termann Madsen protesterede imod den erbudne ed. - Peder Ley af Jernvedlund tilkendegav, det han havde leveret Niels Smed 4 låse til reparation, og når de ham i forsvarlig stand blev extraheret, lovede han at betale Niels Smed 4 mk. 12 sk., med hvilket tilbud Niels Smed var fornøjet. - Christen Andersen i Grædsted exciperede Niels Smed for doms lidelse, siden han nu debet til ham har betalt. - Niels Soldat har og ligeså fornøjet og afbetalt

smeden sin debet. - Retten i anledning af sr. Krag's indlæg og mr. termann Hansens påstand pålagde Niels Nielsen Smed sin saggivelse, såvidt ovenbemeldte sr. Madsens bønder og de i mr. Krag's indlæg mentionerede lovligt at bevise, så vidt Hans Christensen ikke sin fordring tilstår. Til hvilken ende [AO2 466] tillod sagen opsat i 4 uger. [19/8](#).

AO2 466:

Sagen amtmand Teilmann ctr. Hans Pedersen Skræder. Hans Fogh fra Størsbøl tilkendegav, at Hans Pedersen Skræders idag 14 dage gjorde løfte angående at se hans sag ved herskabet mindeligt afgjort og dem tilfredsstillet var frugtesløst afløben, så at han sig derover intet havde bekymret, hvorfor Hans Fogn måtte være i de tanker, det Hans Pedersen Skræder ikke var sindet, som hans tilførte idag 14 dage melder. Fremæskede Hans Pedersens fæstebrev eller hvad bevis han sig til fæste eller leje rettighed på steden Slottet kaldet måtte have bekommet, ligeledes hans kvitteringsbog, om han på lige måde nogen måtte have, begge dele in originali i retten at producere. - Hans Pedersen Skræder producerede sit originale fæstebrev af dato Estrup d. 4. marts 1743 så vel som hans egenhændigt underskrevne indlæg (fol. 471 og 472). Og befandtes bem.te hnu's Slottet kaldet dens hartkorn i fæstebrevet ved læsning at stå in blanco. _ Efter at Hans Fogh havde hørt Hans Pedersens indlæg, ville han alene denne sinde tjene ham til gensvar på hvad han melder om hans likvide regning imod hvilke Fogh exciperede således: at Fogh aldrig har været bevidst noget til Hans Pedersen Skræder var skyldig bleven, hvilket og faldt meget urimelig hmos dem, som kender såvel Fogh som Hans Pedersen, og altså vidste Fogh ikke af nogen såkaldt likvid regning, men vel vidste og har befunden at have måttet give forskud for Hans Pedersen til alle kgl. skatters afbetaling i 4 år af hartkorn 3 skp. hvoraf aldrig en to skilling til forfaldstiden er bleven betalt, ja for sidste tvende år endnu ikke erholdt for sådan forskud en s..., men selv har måttet clarere såvel de ordinære skatter som påbudne pagazin, ja endnu mere, kan godtgøre at have forskudt(?) af hans landgildepenge til fuldmægtigen ved Estrup 2 mk. i henseende fog ved en lejlighed havde ladet sig overtale til at cavere for tvende års afgift til Estrup, og sådan likvid regning var Fogh vant til at finde hos Hans Pedersen, og andre ikke. Når da Hans Pedersens skatterestance for sidste tvende år indberegnet magazin... til penge, så kan det ungefær udgøre den summa, Hans Pedersen i sit indlæg melder, hvilket ham nærmere til næste tægtedag skal vorde bekendt gjort, med special restance, efterdi samme ikke haves ved hånden. Fogh begærede sagen udsat til idag 14 dage, til hvilken tid han sin agtende påstand i retten kunne indlevere, da Hans Pedersen nærmere skal vorde bekendt gjort, hvad hans restance af kgl. skatter og hans herskabs præentioner egentl. monne blive. Sluttel. ville [=> fol 471] Hans Fogh endnu erindre Hans Pedersen om den æskende kvitteringsbog. Hans Pedersen tilkendegav, at han endnu ingen kvitteringsbog er bleven meddelt, men erbød sig dertil at betale penge til behjörig stemplet papir til samme eller og levere papiret; forresten ville fornemme hos sr. Fogh, om han de omvundne 4 slettedaler ville til sig annamme. Hans Fogn erklærede, at Hans Pedersen 14 dage kunne få hans speciale restance at vide, da han samme tilf,ulde og ej videre kunne vide at betale. Siden mr. Fogh ikke idag ville modtage de anbudne 4 slettedaler, blev pengene Hans Pedersen tilbageleveret og sagen opsat til [5/8](#).

fol. 471:

Torsdagen den 29. juli 1745:

For retten fremmødte Morten Sørensen af Vittrup på egne og samtlige sine bymænds vegne ibm. og fremviste tvende store, levende ulveunger /: som derefter her ved tinget blev ophængt :/ som han berettede at de samtl. som meldt næst afvigte søndag den 25. juli om eftermiddagen havde udgravet og fanget i Giesper mose på Vittrup mark, for hvilke 2 ulveunger Morten Sørensen ikke alene på egne men endog på samtl. bymænds vegne begærede betaling efter jagtforordningen, 2 rdl. Som ham af retten blev tilsagt, så snart en ligning ... over herredet ske kunne.

Her indført de dokumenter, som den 22. juli blev produceret:

Extrakt af Gørding-Malt herreds tingprotokol torsdag d. 8. juli 1745 betræffende den sag, Niels Nielsen af Bobøl har ladet indstævne en del i Jernved sogn for fortjente smedeløn med videre.

Et indlæg fra hospitalsforstander Krag lyder således: Kgl. maj.ts herredsfoged, ædle sr. Bierum. Den klagemål og sag, som den fra Grædsted undvigte [=> AO2467] smed Niels Nielsen der ved tinget skal lade føre imod Riber hospitals bonde Asmus Andersen af Ploustrup er uden årsag, thi det er beviseligt, at Niels Smeds datter, som skulle tjent Asmus Andersen, kunne ikke forrette det, hun havde påtågen sig og hvortil hun lod sig leje, siden og hun ikke er vel forvaret i hvedet, så måtte Asmus Andersen lade hende fare, thi hun kunne ikke fortjene føden, langt mindre gives løn. Thi påstås og formodes, at han som ... vogte hende, i steden hun skulle vogte hans kreaturer, bliver for denne Niels Smeds tiltale frikendt. Ligeledes formodes og, at hospitalsbonden Christen Jensen og øvrige i Grædsted, som Niels Smed søger for smedearbejde, som han skulle forettet for dem, men ej bestilt. Thi han flyttede bort, før end de behøvede hans tjeneste, og de haver måttet lade derees plovjern og smedearbejde forrette ved en anden, bliver for hans ubillige søgsmål frifunden, siden jeg herved declarerer hans fordringer urigtige og æsker lovlig bevis, uden hvilket hans saggivelse eller sigtelse er af ingen kraft. Dette begæres ved bemeldte sags foretagelse i retten læst, påskreven og protokollen tilført. Forblivende (etc.).

Samme påstand gøres og for hans højærværdighed hr. biskop Brørsons bonde Hans Christensen i Grædsted, som har lånt Niels Smed 1 skp. rug afvigte høst og hentet 1 læs klyne i Helleskov mose til smeden, hvorfor præstenderes for ruget 1 mk. 4 sk. og for klynen 1 mk., hvorimod Niels Smed ikke har mere end 1 mk. til gode hos Hans Christensen.

AO2 467:

Efterskrevne dokumenter den 22. juli produceret:

-- Henrik von Scolten, herre til Estrup og Skodborghus, hans kgl. maj.ts højbestalter general af infanteriet og kommandant i den kgl. residensstad København, ridder, jeg underskrevne på hans vegne efter den mig nådigt givne fuldmagt stæder og fæster Hans Pedersen et hus i Holsted Slottet kaldet skyldende af hartkorn efter den nye landmålingsmatrikel __ skp., hvilket hus Morten Jepsen i bemeldte Holsted, tjener til Endrupholm, tilforn har haft i fæste, deraf svaret kgl. skatter til Endrupholm og landgilden til Estrup, men nu såvel med Morten Jepsen som hans høje herskabs samtykke overdragen med skatter og landgilde til Estrup herskab, derfor fornævnte Hans Pedersen

Skræder nu berørte hus med sin tilhørende og tilliggende af ager og eng skal nyde, bruge og beholde sin livstid, når han deraf svarer kgl. skatter, som mere eller påbudne vorder, og til hvert års martini til landgilde til herskabet to rdl., fri for indfæstning at betale er det ham accorderet. I øvrigt retter han sig efter loven og forordningerne samt viser lydighed imod herskabet og deres fuldmægtig, item skatter og landgilde i rette tider betaler, så skal berørte hus ej vorde ham fratagen. Des til bekræftelse under min hånd og signete, datum estrup den 4. marts 1743, som fuldmægtig L. Gydesen.

Hans Skræders indlæg den 22. juli produceret: [=> fol. 472]

Velædle og velvise hr. herredsfoged. Da jeg af ridefogeden mr. Fogh på min nådige herskab højædle og velbårne hr. justitsråd og amtmand Teilmann til Endrupholm og Skrumsager etc. hans vegne er indstævnet og saggivet ... for resterende kgl. skatter såvelsom husets brøstfældighed, som jeg udi bor og i fæsrte haver af daværende ejer til samme hus hans excellence .. von Scholten til Estrup eller fuldmægtig, så må jeg herimod give min sandfærdighed til kende udi største forhåbning om den velvise dommer og mit øvrigheds retsindige behandloing og i betragtning af min alderdom og fattighed tager mig under nådigst considertaion, at jeg skulle blive ruineret og udi den fortrøstning insinuere følgende: 1) At jeg ved likvid regning i Morten Jepsens hus i Holsted in aprili inddeværende år er bleven sr. Hans Fogh virkelig skyldig 4 skdlr., det jeg herved tilstår og erbyder fornævnte penge nu straxen til sr. Hans Fogh at betale, så jeg formoder derved den post at være afgjort. - 2) Angående husets brøstfældighed, da som jeg for trende år siden in martii 1743 samme hus har fået i fæste i den stand, som det nu forefindes, og som jeg efter skyldighed har forsøgt samme hus og sted at forbedre, det diger og indhegningerne om toften viser, så vel som og at jorden forsvarlig er dyrket, og at det nu er udi langt anderledes og bedre stand end den tid ljeg imodtog det, så har det og ikke været mig muligt på tvende års tid videre med digerne at få i stand og efterdags agter, så vidt muligt er, årlig på det af mig i fæste tagne gamle og brøstfældige hus at qanvende al mulig flid til dete reparation og istandsættelse, udisputerende imod det tagne syn over husets brøstfældighede, siden ej udi min i fæste havende tid forfaldenheden er sket, og derfor formoder aldeles ej heller noget til mit fæstes svækkelse af disse årsager ved dom /: om det behager herskabet eller fuldmægtigen dertil at fortfare :/ skulle vorde dømt, men derimod af det tagne syn vil forhåbe, at siden mit nuværende nådige herskab er kommet i erfaring, at det af mig i fæste tagne hus er i så brøstfældig stand, at de tilligger mig noget tømmer eller træ årligt til dets reparation, som i forrige åringer fra Estrup, da det var derunder, formedelst landgildens storhed 2 rdl. har været dette hus tillagt, da jeg dermed tid efter anden kan bringe dette hus i stand. I dessen forventning og i håb om mit nådige herskabs og den alvise dommers gunstige og lovlige behandling med mig, at jeg ej skulle blive ruineret, forbliver jeg mes al soubmission, bedende dette mit indlæg for retten læst, påskreven og acten tilført af den, som er velædle og velvise hr. herredsfogeds tjenstydmyge tjener, Holsted, d. 22. juli 1745. Hans Pedersen .. Skræder.

fol. 472:

Torsdagen den 5. august 1745:

Sagen ctr. Hans Pedersen Skræder opsat til [12/8](#).

Den til idag af Peder Andersen i S. Holsted imod Henning Nielsen ibm. ang. nogle fornærmende fornærmelige ord indstævnedes sag er således imellem parterne i al venlighed afhandlet, at den ene intet ved med den anden uden alt, hvis ærligt og kristeligt er. Og skulle nogle fornærmelige ord være falden, skal de hermed være som utalte og død og magtesløse i alle måder, hvorimod den klagende Peder Andersen ved ord, tro og love og under nam og udvurdering i hans bo og bedste midler sig forpligter at betale i denne processes bekostgning en slettedaler til Henning Nielsen forinden 14 dages forløb á dato og derforuden skyldig skal være på Henning Niensens eng i morgen dag at tilbagelægge det græs eller hø, som han ham har fraslagen, hvorved de al deres imellem værende disputer til dato er ophævede, døde og magtesløse, hvilken forening og accord begge parter ved hånds givelse her inden retten stadfæstede. Henrik Nielsen begærede tingsvidne.

fol. 473:

Torsdagen den 12. august 1745:

Amtmand Christian Teilmann til Endrupholm etc. ctr. Hans Pedersen Skræder. Hans Fogh producerede et indlæg (fol. 473-473). [= > AO2 469] Hans Pedersen Skræder var atter idag ved retten til stede og anpræsenterede sin skyldig blevne restance 4 sldr. 4 mk d., som han håbede sr. Fogh modtog og ham tilbageextraherede hans derfor til Fogh udgivne bevis såvel som og undtog ham for videre søgsmål, som den, der gørlig har villet rette for sig. - Hans Fogh replicerede derpå, at hvor lovmæssig Hans Skræder har vist gørligen at ville rette for sig efter loven, det ville dommeren behage af denne akt at fornemme, da det skal erfares, at Hans Pedersen ingen del kan tilregne sig i lovens frihed i så måder. Thi Fogh måtte spørge, om Hans Pedersen har fyldestgjort lovens bydende, når han nu her idag frembyder resterende skatter og endda bliver til restance eller ham til last at beregne den på hans i fæste havende steds bygning udsatte brøstfældighed, som edelig er forklaret og udført til 19 rdl. 1 mk. 8 sk., ikke at tale om den til dato i denne sag forårsagede omkostning. Thi skulle Hans Pedersen med nogen ret ville tilregne sig lovens frifindelse, så burde han i den anledning til første ting rettet for sig i alt. Men som sligt ikke er sket, så falder hans tilførte tilbud af sig selv som ugrundet. Ville Hans Pedersen, som han siger, endnu idag rette for sig, var Fogh overbødig på sit herskabs vegne at modtage den rigtighed, debitor er pligtig at gøre, men skulle han ikke videre kunne præstere end den frembudne skatterestance, ville Fogh dog endelig modtage samme, dog med al lovl. reservation af sit herskabs billige og lovgrundede påstand som forhen ved indlægget meldt og agtede ikke videre at fritage Hans Pedersen for doms lidelse. - Hvor da Hans Pedersen Skræder udtalte til sr. Hans Fogh de anbudne 4 slettedaler 4 sk. skatterestance og to mark forstrakt landgildepenge iberegnet som af Fogh blev modtaget alt med reservation og påstand, som forhen er meldt, at Hans Pedersen alligevel bør lide dom alt under sagens videre anstand. Hans Pedersen Skræder håbede, at hans høje herskab ikke strengere sagen mod ham men lader ham fremdeles forblive ved steden, siden han herefterdags lover og tilsiger at betale, hvad ske bør, og skatter af hartkorn 3 skp. efter accord, hvorpå han overlod sqaen til doms.

Hans Foghs indlæg: -- Uden føje kan vel ikke siges, mit herskab amtmænd Christian [= > fol. 474] Teilmann til Endrupholm etc. har ladet påstævne og anhängiggjort dette søgsmål mod Hans Pedersen Skræder af Sønder Holsted, som dommeren behager af akten at fornemme, men før end jeg går nærmere til sagen og sagvolderen Hans Pedersens formastelse imod lov og forordninger

samt erholdte fæstebrev, må jeg først oplyse retten, hvorledes det egentlig har sin beskaffenhed med dette sted Slottet kaldet, som denne Hans Pedersen nu bebor. Og forholder det sig således: I landmålingens tid befindes, at denne lovl. er bleven incorporeret under Morten Jepsens og Hans Mortensen nu påboende gård i Sønder Holsted, hvorefter den både med soldaterhold og skatters svarelse har sorteret under Endrupholm, men som bemeldte Morten Jepsen og Hans Mortensens nu påboende gård kort efter landmålingen blev pantsat fra Estrupgårds daværende ejer til afgangne sal. Niels Nielsen til Endrupholm med al sit hartkorn og ejendom, hvorunder denne liden boel, som for er meldt, da var befattet. Samme pant blev nogen tid derefter for gældens afbetaling overdraget til Endrupholm, hvorved da af en skriverfejl er bleven udeladt at specificere landgilden af dette boel, og derover har Estrupgårds ejer siden funden lejlighed at tilholde sig landgilden. Men ved soldaterhold og skatters svarelse har det siden forbleven ved Endrupholm; dog ej nogensinde fra den tid befindes enten af Morten Jepsen eller formand at være fæstet, men dessen ejendomme selv brugt og undertiden bortlejet, ligesom de selv har lystet, og imodat gårdens beboere har skullet svare af dette lidet sted årlig landgilde 2 rdl., så har de til husets vedligeholdelse fra Estrupgård skulle nydt 1 læs staver eller andet træ uden betaling. Men da samme træ eller staver nu i en del år blev Morten Jepsen tilbageholdt, blev han og med hans kerskabs consence til sinde at overlade denne boel til Estrupgårds ejere fri eisposition, således at den til hvem behagede måtte bortfæste, dog med sådan vilkår og aftale, at Estrupgårds ejer og den fæstende skulle antage og svare alle kongelige skatter af hartkorn 3 skp., som fra Morten Jepsens gård og Endrupholms gods skulle afgå. Det første skete, nemlig at ridefogeden sr. Laurits Gydesen på Estrup den 4. maj 1743 befindes at have meddelt Hans Pedersen Skræder fæstebrev, som den her i retten af bemeldte skræder findes indle veret; men det andet, nemlig skatternes svarelse blev aldeles tilbage, så at ikke uden en eneste skat er bleven betalt siden fæstebrevet er udstedt, nemlig april kvartal 1743, omendskønt denne Hans Pedersen både tit og ofte er bleven krævet og påmindet så og i nogle år tilforn med samme vilkår havde stedet i leje af Morten Jepsen og da af bemeldte 3 skp. hartkorn i den tid contribuerede. For da en gang at kunne se ophævet alle de disputer, som af slig .. fællig måtte vokse, har mit herskab fundet timeligt at udløse Estrupgårds ejer ... von Scholten efter derpå erholdt skødes formelding, og således er denne liden boel nu endelig med alt kommen under Endrupholm, hvorved man da uventendes har måttet [=> AO2 471] fornemme, hvorledes beboeren imod loven og sit fæstebrev lader huset og bygningen ganske forfalde. Som dommeren ville behage og erfare at de tvende her i retten den 8. juli næst forevigt afhørte vidner Peder Mikkelsen af Sekær og Niels Pedersen af Sønderholsted deres herom givne edelige forklaring, som viser, at samme står faldefærdig og ikke uden temmelig reparation længere enten af Hans Pedersen Skræder eller andre kan beboes. Disse fornævnte tvende vidner siger, at de har efterset husets tilstand, og efter deres nøjeste overslag og specialforklaring siger de, den kan ikke sættes i nogenledes beboelig stand ringere end som med 19 rdl. 1 mk. 8 sk. Dog må jeg fornemme, de udi slig overslag og beregning har været så lemfældig, at de i steden for tag, som til tækning udkræves, når det skulle anses forsvarlig, har anført lyng til samme for en ringe ting, hvilket jeg lader stå ved sit værd. Men at huset ved denne ansatte bekostning kan sættes i forsvarlig stand, er ikke gørligt, det vidnerne og på tilspørgsel må tilstå. Af de kongelige allernådigst påbudne skatter og magazin rester Hans Pedersen Skræder for 2 år beregnet fra 1. maj 1743 til indeværende års 1. maj 1745 ialt således som følger: Juli kvartal 1743: 15 sk., fourageskat 12 sk. Okt. kvartal: 1 mk. 4 sk., for 2 skp magazinrug, som ej er blevet leveret for år 1744 anføres i penge á 1 mk. 4 sk., 2 mk. 8 sk. Og for havre magazine 1744 som ej heller er bleven clareret anføres foruden godtgørelsen i ringeste 12 sk. Januar kvartal 1744 er 1 mk. 4 sk., April kvartal 12 sk.. Juli kvartal 15 sk. Okt. kvartal 1744 1 mk. 4 sk. Den 1. termin kornskatpenge 1745 15 sk. Januar kvartal 1745: 1 mk. 4 sk. Den 2. termin kornskatpenge 1745 15

sk. April kvartal 1745 12 sk. Er 2 rdl. 2 mk. 4 sk. Og af resterende landgildepenge har jeg efter hans indstændige begæring betalt til Estrup, som han ej skal kunne nægte, 2 mk. - - Som merbemeldte Hans Pedersen Skræder da således imod lovens bydende og hans fæstebrevs tilhold ej alene har pådraget sig så mange af de kgl. skatter og magazin til restance, hvilket mit herskab har måttet selv nødes til at lde i amtstuen claree, men han har endog ladet det af ham i fæste antagne hus, som forhen er forklaret, ganske ruinere og forfalde etc., så påstår jeg, at han for det første ifølge lovens 3. bogs 13. cap. 2. art. bør have sit fæste forbrudt, og for det 2. at han ved fratrædelsen bør betale til hans herskab den på huset forefindende brøstfældighed med de beregnede 19 rdl. 1 mk. 8 sk. samt de resterende tvende års skatter og magaziner med udførte 2 rdl. 2 mk. 4 sk. Item for det 3. at han pligtig er og bør betle denne forvoldte processes billige omkostning med 2 rdl. 4 mk. alt under nam og execution i hans bo, gods og ejende, hvor er eller findes efter loven, og vil så udi videre opsættelse ervarte dommerens lovforsvarlige dom og kendelse, forblivende (etc.) Hans Fogh.

AO2 473:

Torsdagen den 26. august 1745:

Hans Fogh fra Størsbøl stævner en del Endrupholm tjenere. Bl.a. stævnes Morten Jepsen og stiftsøn Hans Mortensen i Sønder Holsted, saggivet for resterende 30 rdl. Ingen af de stævnede var mødt. [9/9](#).

fol. 476:

Hans Foghs stævning.

AO2 475:

Torsdagen den 9. september 1745:

Hans Fogh ctr. en del Endrupholm bønder. De lovdagne var ikke mødt, og Hans Fogh påstod dom. Mht. Morten Jepsen og stedsøn Hans Mortensen: de har ikke været sig angelegen at se deres udgivne [=> fol. 477] revers indfriet og betalt. Hans Fogh producerede reversen. Morten Jepsen og stiftsøn Hans Mortensen har lovet at svare 30 rdl. for Morten Jepsens søn Jep Mortensen, der gik til Holland foråret 1744 med sådan tillæelse, at han igen til Micheli næstefter sig skulle have indfunden på Endrupholm gods eller i dessen mangel skulle Morten Jepsen og Jep Mortensens halve broder Hans Mortensen være ansvarlig for smame hans undstillelse(?) til ... tid, og som Jep Mortensen da ikke til belovede tid indfandt sig, har faderen Morten Jepsen og stiftsøn Hans Mortensen accorderet at betale for hans demission og afsked fxra stavnen disse omvundne 30 rdl.

Reversen: Imod dette bevis kendes jeg undeskrevne Morten Jepsen af Sønder Holsted at være bleven min kære husbond velbårne hr. justitsråd og amtmand Teilmann skyldig for min søns Jep Mortensens i Holland hans pas rede penge 30 rdl., siger tredive rigsdaler, som heg herved reverserer mig til første ... 15 apr. i seneste at afbetale. Til ydermere bekræftelse underskrives dette af min søn Hans Mortensen som kautionist og selvskyldner. Og somm stemplet papir ej er for hånden, kan

denne min revers dermed bilægges, når forlanges. Til stadfæstelse under vores hønder d. 27. okt. 1744, Morten Jepsen, som selvskyldner Hans Mortensen.

fol. 477:

Mathias Jørgensen i Skovbølling lader idag første gange oplyse 1 mørkebrun liden hoppe med en stjerne, og er samme i 6. år; kom til Math. Jørgensen natten mellem sidste søndag og mandag.

Torsdagen den 16. september 1745:

Sentence: Det ertes af akten, at -- amtnand Christian Teilmanntil Endrupholm og Skrumsager etc. lovligen her til retten har indkaldt Hans Pedersen Skræder af Sønder Holsted for resterende kgl. skatter og landgilde samt hans påboende steds forringelse på huse og bygninger, hvilken han ved fldmægtig i sagen sr. Hans Fogh fra Størsbøl ved 2 synsvidner har ladet taxere og vurdere for 19 rdl. 1 mk. 8 sk., hvilken brøstfældighed tillige med pådragne kgl. skatter og landgilde han ej allerringeste i indlæg af 12. august 1745 påstår af Hans Pedersen Skræder at nyde betalt, men endog efter loven at have sit fæste forbrudt. Hans Pedersen Skræder har og i retten indleveret sit skriftlige indlæg af 22. juli 1745, hvori han demonstrerer og tilkendegiver, at denne brøstfældighed på huset ikke har tildraget sig i de 2 år, han har haft den i fæste, og om han ikke har haft lejlighed at forbedre noget på huse og bygninger, så siger han dog med indgrøftning og jordens dyrkning den at have forbedret, hvilket og ikke heller af citantens fuldmægtig er modsagt. For resten underkaster han sig sit høje herskabs nåde og dommerens lovlige behandling. Derefter har Hans Pedersen Skræder betalt de resterende skatter og landgilde i retten til sr. Hans Fogh, som og blev modtaget efter aktens nærmere udvisning. Efter slige omstændigheder og sagens beskaffenhed vidstes ej rettere heri at kende og dømme, end at fornævnte Hans Pedersen Skræder jo pligtig er og bør til sit høje herskab af deb abfærte brøstfældighed på huse og bygninger at betale pårlig 1 rdl., som er til denne doms date ungefær 2½ år siden han fik bemeldte hus i fæste, og alt-[=> fol. 478] så tilsammen 2 5rdl. 3 mk samt processens omkostning 1 rdl. 3 mk., altsammen inden 15 dage (etc.).

Torsdagen den 23. september 1745:

AO2 477:

Sentence i sagen amtmann Teilmann ctr. bønder. (Morten Jepsen og Hans Mortensen skal betale de 30 rdl. plus nogle sagsomkostninger).

fol. 479:

Torsdagen den 14. oktober 1745:

For retten fremmødte Niels Christensen af Stenderup i føvling sogn, Gørding-Malt herred, Riberrhus amt, som vemodelig og ynkelig beklagede sig og retten tilkendegav, hvorledes hans påboende sals-, fæ-, korn- og høhuse bestående af tolv fag hus i god bebyggelig stand med alt indavlede høæ og korn af alle slags såvelsom og en stor del hø og halm var sammenstakket uden gården samt kål og brændsel næstafvigte tirsdag 8 dage den 5. oktober om eftermiddagen af en hastig påkommende ulykkelig ildebrand rent var bleven lagt i aske af ildens hæftige lue fortæret. Endnu foruden al indavlet korn, hø- og stråfoder med videe som meldt opbrændte tilligemed al indboskab og husgeråd, en del livklæder og mere her uspecificeret, så de ganvke lidet fik reddet, formedelst ilden så hastig tog overhånd, undtagen et par små kister og lidt af sengeklæder. Til den ende her at vidne fremstillede fire dannemænd navnlig Anders Christensen Grimstrup, Mads Christensen, Jep Christensen og Peder Christensen, alle af fornævnte Senderup by, som endrægteligen vandt, tilstod og bekræftede ved Helligånds ed med opholdne fingre efter loven, at det var i al sandhed tildraget og passeret, som forskrevet står, så at den forulykkede Niels Christensen med fattige hustru og et lidet umyndigt barn, der er geråden i en miserabel og kummerlig tilstand, at han ikke haver uden hjælp og undsætning af andre det behøvende sædekorn til sit ruglands besåelse, ja mere til livs ophold, så de har fast ikke det allerringeste til forestående vinter at hælde deres hoved til.; og at samme hans i fæste havende gårdsparts hartkorn består af en tønne 3 fjd. ½ album. Endog ydermere forklarede under samme ed, at de ikke vidste, [=> AO2 478] hvoraf denne så ulykkelige ildebrand var optændt og fra kommen. Efter alt, hvis som forskrevet står, fildmægtigen ved Sønderskov sr. Jens Bachmann på sin principalinde højædle og velbårne frue hofjægermesterinde Bachmanns til ermeldte Sønderskov hendes vegne som ejer og husbond af dette gods blev efter begæring tingsvidne beskrevet tilladt for derefter allerunderdanigst at gøre ansøgning om benådning på den allernådigeste skattefrihed. Så blev og den forulykkede Niels Christensen ligeledes efter begæring genpartingsvidne af retten beskrevet forundt med recommendation til alle medlidende kristne, at de kommer denne deres medkristne med hustru og uopdragne barn til hjælp og undsætning i dnne deres store nød og trang, som Gud igen vilel. vil belønne. Dog må vedkommende efter kgl. allernådigse forordning af dato 23. aug. 1745 ej betjene sig længere af dette tingsvidne end et fjerdingår efter dato at regne, da han samme her til retten haver at indlevere.

fol. 480:

Torsdagen den 18. november 1745.

På vegne af Sara Christensdatter af Langetved (Skrave sogn i Sønderjylland) forestillede Poul Pedersen fra ibm. lto varselspersoner, Jens Pedersen og Thomas Rask af Bobøl, som har stævnet debitorer. [2/12](#).

Stævningen fra Sara Christensdatter, sal. Knud Madsens enke i Langetved: En hel del navngivne personer i Gørding-Malt herred stævnes for kontante beløb.

AO2 489:

Torsdagen den 2. december 1745:

Sara Christensdatter ctr. debitorer. (Lovdagelse fol. 482). Optaget til dom.

AO2 481, fol. 483:

Dom i Sara Christensdatters sag.

Skads-Gørding-Malt herreder 1736-47

1746

(Da det er kopien af tingbogen på ArkivalierOnline, der er grundlag for denne ekstrakt, vil der være henvisninger til løbenumrene i den: AO x).

AO2 482:

I Jesu navn Torsdagen den 13. januar 1746:

Til at betjene retten som stokkemænd på Gørding-Malt herredsting 1746 blev af retten udnævnt efterskrevne: 1) Jernved sogn: Peder Jepsen i Jernvedlund, 2) Vejrup sogn: Christen Christensen af Vibæk, 3) Hostrup sogn: Jens Jakobsen af Tvilhoed, 4) Læborg sogn: tvende boelsmænd Hans Mikkelsen og Anders Nielsen Smed af Nyby, begge forsynder eet stokkemandssæde, 5) Vejen sogn: Laurits Jørgensen i Vejen, 6) Brørup sogn: Claus Madsen i Gerndrup, 7) Føvling sogn: Peder Nielsen i Ågesbøl, 8) Lindknud sogn: Jep Sørensen Kidholm i Vittrup eller søn Jep Jepsen, som steden tillige bebor, - som enten selv eller en anden lovfast mand i hver sit sted møder hver ting og betjener stokkemands sæde til årets udgang under tilbørlig straf.

AO2 483:

Torsdagen den 3. februar 1746:

På vegne af Jens Mortensen af Sekær fremstillede Hans Fogh af Størsbøl to kaldsmænd, Niels Sørensen og Hans Frandsen af Omme. Kaldsmemorial: Jens Mortensen varsler efterskrevne: Eske Andersen i Getterup, Anders Tøgersen i Nørre Holsted, Søren Pedersen i Åtte, Rasmus Andersen og Anders Rasmussens hustru Lucie med lavværgen i Astofte og Jørgen Mortensen i Jernvedlund for gæld. - Rasmus Andersen i Astofte benægtede at han var Jens Mortensen noget skyldig. Jens Mortensen modsagde ham og saggav ham for at være skyldig 4 rdl., [= > fol. 485] som Jens Mortensen havde caveret for og betalt til Eske Andersen Getterup, hvilket kan tilbydes at beedige. Rasmus Andersen ville ikke idag tillade Jens Mortensen sin tilbudne ed, men forblev ved sin benægtelse. Jørgen Mortensen af Jernvedlund tilstod at være skyldig til citanten 2 rdl. 4 mk. d., tilbød at betale 1 rdl. 2 mk. førstkommande påske eller 1. maj og de øvrige 1 rdl. 2 mk. toiol Micheli med kaution. De øvrige var ikke mødt, blev lovdaget til [17/2](#).

AO2 484:

Torsdagen den 10. februar 1746:

Jens Jensen af Ribe på vegne af Jens Termann af Ribe ctr. debitorer, bl.a. Birgitte Madsdatter af Stenderup. [24/2](#).

fol. 486:

Torsdagen den 17. februar 1746:

Jens Mortensen af Sekær ctr. debitorer. Hans Fogh producerede lovdag. Tilkendegav, at Eske Andersen i Getterup har ordnet sagen i mindelighed i Åstrup præstegård. Clemend Jensen af Stenderup på vegne af Anders Rasmussens hustru Lucia i Astofte [=> AO2 485] betalte, hvad hun var stævnet for. Den indstævnte Søren Olling i Åtte og Anders Tøgersen i Nørre Holsted, som af Hans Fogh blev saggivet for en Jens Mortensen afkøbt ko at restere 4 rdl., Anders Tøgersen tilstod fordringen, men deerimod foregiver at have til gode for bødkerarbejde 2 mk. d. så vel som og berettter, at Jens Skræder havde accorderet ham denne afkøbte ko at skulle have fået kalv 8 uger før det skete, at den baar, hvorfor han formoder at vorde godtgjort efter billighed, i ringeste ugentl. 1 mk. d., som er for de 8 uger samme ko gik over tiden 8 mk. d. Hans Fogh tilstod Anders Tøgersens regning og udi fordringen måtte decorteres; men hvad den påstand angår betræffende forn.te ko ej til den belovede tid efter debtors formening fik kalv, så contradicerede Fogh sligt ej at være sket ved købet og blive en ting, som Anders Tøgersen vil tilkomme at gøre beviselig. Hvad Søren Olling angår, som ikke mødte, så blev han af Fogh saggiven at restere til Jens Mortensen for 2 stude 8 rdl. 1 mk. Anders Tøgersen begærede sagen udsat i 14 dage i forhåbning, han imidlertid kunne se sagen afhandlet, så vidt ham vedkom. [3/3](#).

Torsdagen den 24. februar 1746:

På vegne af konsumtionsforpagteren Jens Termannsen i Ribe producerede Jens Jensen lovdag og opsættelse. [10/3](#).

AO2 486:

Torsdagen den 3. marts 1746:

Jens Mortensen af Sekær ctr. debitorer. Hans Fogh gav til kende, at Anders Tøgersen i Nørre Holsted havde fornøjet citanten på hans fordring. Men Søren Ollinghar endnu ikke meldt sig til mindelig afhandling. Ikke heller har Jørgen Mortensen i Lund til næstforvigte 17/2 fremkommen med den tilsagte forløfte. Så påstås, at Søren Olling til citanten bør betale de skyldig værende 8 rdl. 1 mk. for et par afkøbte stude, jg Jørgen Mortensen i Jernvedlund ligeså forpligtet at betale de for en

afkøbt ko resterende 4 sldlr. [=> fol. 488] samt sagsomkostninger. Hvad anbelanger Rasmus Andersen i Astofte, så bliver citanten fremdeles ved hans fhroen gjorte declaration, at han vil være fornøjet, om debitor ved ed kan benægte fordringen 4 rdl. Hvis ikke, erbyder Jens Mortensen, at han med uskadt samvittighed vil og kan under lovens ed justificere sin krav, om sligt af dommeren måtte tillades. Imod det ... Rasmus Andersen i Astofte ... eds offerte protesterer han soleniter igentagende sin forhen gjorte benægtelse og påstår, citanten efter loven bør bevise sin krav. Hans Fogh overlod den ting til dommerens lovforsvarlige behandling. Sagen optaget til doms afsigt.

fol. 488:

Sr. Peder Frederiksen fra Endrupholm producerede en stævning. Ingen af de stævnedede mødte undtagen Niels Hansen fra Gørklint, som betalte det på sin landgilde for 1745 resterende 10 slettedaler og derhos erklærede, at hvad sig den fordring er angående, som Jens Bennedsen eller fader i Rovedhøje(?) har at fordre hos bem.te Niels Gørklint eller søn Peder Nielsen, som er hos faderen, da tilstod han på egne og søns vegne skyldig at være til Jens Bennedsen eller fader 2 rdl. 3 mk., hvilke penge Niels Hansen her inden retten tilpligter sig at betale til ridefoged sr. Peder Frederiksen førstkommende Langfredag eller og i vidrig fald dom at lide. Fredriksen var fornøjet med Niels Hansens gjorte deklaration med reservation, at ifald han ikke efterkommer sit løfte, da videre at stande til rette. De øvrige indstævnedede blev lovdaget til [17/3](#).

AO2 487:

Stævningen til en del Endrupholm bønder formedelst resterende landgilde for 1745, bl.a. Niels Hansen af Gørklint i Holsted sogn, som indstævnes både for landgilderestance og for skyldig værende penge til Jens Bennedsen.

Torsdagen den 10. marts 1746:

Fra Jens Termannsen i Ribe hidsendt et missive, at han tillader, at de som den saggivne fordring har modsagt, at gøre deres saligheds benægtelsesed. Hvor da fremkom Thomas Hansen af Plovstrup ... [=> fol. 489] som aflagde ed på, at han intet skyldte Jens Termannsen. Sagen optaget til dom.

AO2 488:

Torsdagen den 17. marts 1746:

For retten mødte sr. Lorentz Nissen fra Estrup, som producerede en stævning af 8. marts (fol. 492).

Herimod fremstod Niels Ebbesen af Keldbjerg med en skriftlig protest og demonstration (fol. 493). Hernæst mødte på Niels Ebbesens vegne sr. Nicolaj Johan Ravn af Skærbæk mølle. Han nævner nogle langt hårdere beskyldninger; datoen 3. marts nævnes; (det drejer sig vist om en stævning, som er blevet trukket tilbage), konkluderer: 1) at alle citantens vidners afhørelse efter lovens pag. 111 et 112 art. 21 (DL 1-13-21) er og vil blive ham til ... nytte, men mere imod end med; thi han har dermed platud tilstået hans urigtige intention og særdeles inclination til trætkekærhed. Ja end mere 2) ikke alene min principal men endog de indstævnedede 18 vidner ... til ting uden enten at vedkende sig sagen eller lade sit ekstraherede stævнемål i retten hæfte; følgelig ... er han ikke alene skyldig efter lovens pag. 45 et 46 art 32 (DL 1-4-32) at betale min principal al beviselig kost og tæring såvel som at have tabt sin sag, for så vidt samme stævning concernerer og indeholder, men endog efter forordningen af 3. marts 1742 7. post betale til justitskassen 2 lod sølv og lige så meget til hver af de 18 indstævnedede vidnespersoner, før end ham tillades efter nyt stævнемål vidner at lade føre. Og ligesom ommeldte forordnings allegerede 7. post befaler slig kendelses uopholdelige afsigt og execution, så urgerer og påstår jeg i denne dag (sag?) herpå rettens lov- og forordningsmæssig forsvarlig kendelse. Fremdeles 2) beråber jeg mig på min principals vegne såvel på den til idag 14 dage som idag ekstraherede stævнемål, hvoraf ligger klart, at såvel min principal som hustru for sigtelse og saggivelse samt beskyldninger at tiltales er stævnet. Thi lad være, at min principal for slige [=> AO2 489] beskyldninger i stævning alene er benævnt, så er det jo udisputerligt, at hans hustru og dermed er indbegreben og ikke som et vidne er at considerere; raison: den forment omtvistede ko er jo lige så vel af min principals hustru som min principal selv; thi den var jo et fælles ejendom og følgelig ikke kunne sælges uden hendes vilje, vidskab og tilladelse, ja tilhørte min principalinde ikke lige så vel sin del i samme ko som min principal og følgelig tillige med min principal er fællig sælger, ligesom hun og ikke alene er og bør anses som den, der er impliceret i sagen, men endog som den, sagen egentl. angår. Thi som hun ejede koen lige så vel som hendes mand, så gælder jo og sagen hende an og angår såvel hendes gods som og ære i henseende til de f...gerede beskyldninger; per konsekvens er hun ikke skyldig til at vidne i hendes egen sag og ikke heller som et vidne kan considereres eller anses, men tillige efter loven som en saggiven og beskyldt person er at anse, følgelig hverken bør eller kan nogen vidner efter dette idag producerede og hæftede stævнемål antages eller afhøres imod loven pag. 29 et 30 art 1 (DL 1-3-1). Thi et er at stævnes som et vidne og et andet at anhøre vidner, hvilke 2 parter aldeles ingen connexion med hinanden, men er at considerere som 2 stridende parter. Thi påstår jeg nomine principalum, at citanten med sit ulovgrundede stævнемål bør afvises som ulovl., tilmed ikke alene efter loven pag. 45 et 46 art 32 (DL 1-4-32) betaler min principal denne tingrejses omkostning, men endog for hans strafværdige til justitskassen 2 lod sølv og lige så meget til hver af de til idag indstævnedede vidnespersoner. Endelig og til slutning 3) indstilles til rettens skønsomhed og lovforsvrlige behandling, om ... vidners afhør i denne sag kan foretages, så længe det høje herskab til Estrup ikke lovl. er stævnet eller kaldet, allerhelst sagen angår forn.te høje herskabs bortdøde creaturer på Estrup og følgelig således herskabets gods sagen angælder og consernerer, og endskønt herimod måtte opponeres, at deres fuldmægtig er stævnet, så svares, at ligesom det bekendt er, at merbem.te høje herskab ikke har betroet fuldmægtigen at udforpagte Estrup, men at derimod forpagtningen er sluttet af generalen selv og i hans egne navn, så følger og deraf, at fuldmægtigen i denne sag ikke er tilladt eller magt given at agnoscere nogen saggivelse, men at derimod det høje herskab til Estrup som angældende derimod lovl. bør kaldes og stævnes, hvilket alt indstilles til rettens skønsomhed og behandling, således som de på tid og sted [=> fol. 491] agter at forsvare. Hvorpå og i alt så vel som Niels Keldbjergs idag under egen hånd indleverede protest og demonstration Ravn udbad sig rettens lovforsvarlige kendelse. - - Lorentz Nissen som ikke med

liden forundring havde afhørt så vel Niels Keldbjergs som advokat mons. Ravns overflødige og vidtløftige skriftl. og mundtl. tilførte, holdt det så uforholdsmæssigt som uvedkommende at indlade sig med besvarelse over alle disse fremsatte protester og sagen uvedkommende ventilationer. Thi om sligt skulle foretages, ville dertil udfordres så tilstrækkelig en tid, som denne dags lys ikke kunn tilstå. Men som alle disse ting for..... hverken consernerer sagen ej heller har nogen bifald af det ekstraherede lovl. stævnemål, så ville Lorentz Nissen denne sinde alene blive ved sin sag, til hvilken stævnemålet hensigter, og hvad resten angår, skulle herefter ved tid og sted, så vidt meriterer, nyde besvarelse. Imidlertid begærede Nissen, dommeren ville se sagen fremmet og alle unyttige og uvedkommende ting tilsidesat, venter så sine vidner påråbt at fremkomme til forhør. - - Ravn næst at inherere sit forrige og vartede og påstod rettens bifald på de indvendte protester, allerhelst hverken modparten eller fuldmægtigen mons. Fogh derimod med allerringeste skin af ret har kunnet indvende et eneste ord, men sammes lovfunderede rigtighed per silentium har tilstået, ligesom det og overalt og af alle love og retter er bekendt, at enhver ubekendt sagsøger bør legitimere sin person og vise, om han er det, som han sig angiver for, før end ham kan tillades at føre en fattig trælbonde i proces og pengespilde, og det som så meget som sagens omgang hidindtil viser sin lovstridighed i sig selv, det og ingenlunde er lovforsvarligt at føre vidnere mod ustævnedede personer, såsom det høje herskab til Estrup, hvis bortdøde kreaturer sagen egentl. angælder og ligesom højbemeldte høje herskabs fuldmægtig mr. Gydesen her for retten er til stede, så tvivles ikke på, at han jo i dette fald observerer sin høje herskabs jura således som han agter og vil være ansvarlig. Hvornæst Niels Ebbesens hustru som angældende imod vidner at anhøre ikke heller er kaldet eller stævnet. Sluttel. urgerer Ravn endnu som før rettens kendelse. -- Lorentz Nissen for ikke at tage del i ulovskikkede procedurer ville alene forblive ved sin forrige og om fuldmægtigen på Estrup fandt nødvendig noget på sit høje herskabs vegne at indvende, så remitteres samme til hans besvarelse, efterdi han for retten var til stede. - Sr. Gydesen fremstod for retten, som erklærede, at han intet imod det udstedte og idag producerede stævnemål haver at indvende, men skulle noget under sagen indløbe, som hans høje herskab kunne angå, skulle han ... vedbørlig deres tarv observere; ville ellers [=> AO2 490] og ... have declareret, at Gydesen så Lorentz Nissen og hans fader Claus Nissen som forpagter på Estrup. - Sr. Ravn ... herpå, at han anså mons. Gydesens gjorte declaration, i særdeleshed den ... retstridig imod loven lige så gyldig og troværdig som Lorentz Nissen at være forpagter på Estrup, så længe han ikke legitimerer sin person med sådan fuldmagt, allerhelst det synes noget urimeligt, at en fuldmægtig skulle have magt til enten at bortgive eller erklære sin høje herskabs erklære den som forpagter, han aldrig kan bevise af sit herskab som forpagter at være antagen at ham er magt given til at gøre til forpagter, hvem ham lyster - Sr. Gydesen alene vedblev sit forrige, og hvem som ikke vil tro hans gjorte declaration, tilkommerr det dem anderledes at bevise. - Lorentz Nissen bad endnu som forhen, dommerenville efter sin embeds pligt og hans maj.ts allernådigste lovs befaling se alle disse hidindtil protokollen tilførte unyttige ventilationer hæmmet med sin lovforsvarlig kendelse, på det citantens her idag indstævnedede vidner måtte blive til examen fremkaldt. - Sr. Ravn på mons. Gydesens tilførte, at han efter loven og den almindelige ret er skyldig til at legitimere sig med fuldmagt fra sit høje herskab til den idag af ham formentlig sit høje herskab til præjudice gjorte declaration, ligeom og Lorentz Nissen skyldig er at producere sin forpagtningskontrakt for at vise, om han er den, som han sig angiver for, før end som helst ham kan tillades i en sådan kvalitet imod nogen at rejse sag; thi lige så lidet som nogen ubekendt person kan admitteres til vidne imod loven pag. 105 art. 5 (DL 1-13-5), således formodes og, at en ubekendt under navn af forpagter må føre vidner imod en bohæftig mand; imidlertid submitterede Ravn sig retten såvel i dette som forhen tilførte. - Lorentz Nissen måtte med forundring fornemme, det han af mons. Ravn nu er bleven så ubekendt, eftersom Lorentz Nissen

ikke rettere vidste, end at han i mange år har haft den ære af mons. Ravns kendskab, ellers var det ej alene alle tingsøgere noksom vitterlig, men endog det hele herreds beboere og ventelig flere bekendt, at Lorentz Nissen er bosiddende i husholdning på Estrupgård som forpagter, hvorimod(?) mons. Ravn nu agter at godtgøre, det Lorentz Nissen kan(?) anses som ubekendt, det overlades alle retsindige, og særdeles denne respektive ret, at påskønne. Beder endnu som forhen at måtte nyde rettens assistance til hans sags fremme og reserverer sig sin lovlige indsigelse til sine tider og steder for alle herimod brugte ulovskikkede modsigelser. - Ravn svarede kortelig, at dersom [=> fol. 492] han haft legitimeret sig med sin forpagtningskontrakt, havde den dispute forlængst ikke alene været afgjort, men endog derved sparet protokollens fylde med hans unyttige og utidige og for luft og vind opstyltede proceduremåde, så han selv er skyldig og årsagsmand i det han ubillig tillægger andre, hvilket man dog reserverer på tid og sted at begå efter meriter, og til slutning inhereerer priori. - Retten ville fornemme hos hans excellence Scholtens ffuldmægtig mr. Gydesen, enten Lorentz Nissen eller fader eller og de begge har Estrupgård i forpagtning, hvorpå han sin rene svar haver i protokollen at tilføre til rettens nærmere efterretning ved denne æskende interlocutories afsigelse. - Gydesen ligesom forhen erklærede, at han anså Lorentz Nissen og fader som forpagter på Estrup, forstod derved, at de virkelig med hverandre udi forpagtningen er interesseret. - I anledning af mr. Gydesens tilførte erindrede Ravn retten at observere af den gjorte declaration, at hanvel tilstår Lorentz Nissen med faderen er interesseret, men ikke, at han er virkelig forpagter og med det høje herskab til Estrup har sluttet og uderskrevet forpagtningskontrakten, følgelig er hgan skyldig at producere og fremvise sin forpagtningskontrakt, om han og er den mand, han angiver sig for eller ikke. - Retten resolverede, at siden den af sr. Lorentz Nissen på Estrup udtagne stævnefølge lovl. er forkyndt for alle de deri benævnte, som sammes edel. påskrift og afhjemling udviser, hvori også hans excellence von Scholtens på Estrupgård holdende fuldmægtig er indkaldet for sin høje principals ret at observere, altså blev samme stævning ved magt kendt. Hvorefter retten ikke så efter mr. Ravns og Niels Ebbesens tilførte protester at kunne nægte mr. Nissens indstævnedede vidners førelse. Hvad angår den af mr. Lorentz Nissen æskende forpagtningskontrakt, sa siden hans excell. von Scholten fuldmægtige tilstår, det Lorentz Nissen med hans fader i forpagtning er interesseret, så så retten ikke for det første ved dette tingsvidnes førelse at kunne pålægge ham sig med forpagtningskontrakten at legitimere, siden loven allernådigst tillader enhver, der formener sig forurettet, at føre vidner. Og siden det nu er aften og ej længere i protokollen kan ses at skrive, så ingen vidner i aften kan blive afhørt, altså blev samtl. indstævnedede vidner efter stævnefølge formelding forelagt under faldsmåls straf tuk til idag 14 dage d. [31/3](#). [=> AO2 491] Niels Ebbesen begærede ved udtag beskrevet alt, hvis idag passeret er, hvilket og rettentillod undtzgen den ergangned kendelse efter forordningen.

AO2 491:

Ekstrakt af tingprotokollen: Opsættelse af Endrupholms sag ctr. debitorer.

Rettens stævning af Niels Ebbesen i Keldbjerg: Lorentz Nisse, forpagter på Estrup, andrager, hvorledes han imellem næst forevigte nytår og Helligtrekongersdag, da han aldeles ingen smitsom sygdom vidste eller skulle have formeret sig befrygtede iblandt Niels Ebbesens hornkvæg i Keldbjerg at være, afkøbte bem.te Niels Ebbesen en ko, som blev ført til Estrupgård, hvor den 5-6 dage derefter blev befunden syg og bortdøde, efter alles visse formodning, at den iblandt hornkvæget grasserende smitsomme syge, hvorpå al Estrupgårds besætning af hornkvæg straxen af denne landfordærlige sygdom blev anstucken og som desværre bekendt e, så næsken bortdød, og da det ligeledes er bekendt, at al fornævnte Niels Ebbesens hornkvæg, ungefær ved omrørte tid af denne fæsyge skal være bortdød, så roullerer der og hos folk sådan rygte, ligesom der iblandt Niels Ebbesens hornkvæg skulle og været for (før?) mærket denne smitsomme syge at have ytret sig /: men ingen unden Keldbjerggård eller ... nogle særdeles bekendt :/ før end Lorentz Nissen købte fornævnte ko, med hvilken der menes sygdommen at være påført Estrupgårds besætning. Dette årsager citanten at lade føre vidner, dels for at ligge sit høje herskab for øjne, at ingen sygdom iblandt Niels Ebbesens kreaturer var bekendt eller åbenbar, da merbemeldte ko af ham blev købt, dels og for at få at vide, om den nu roullerende rygte om Niels Ebbesens [= > fol. 493] kreaturers sygdom, før end han solgte omrørte ko til citanten, medfører sandhed eller ikke etc. Thi stævnes merbemeldte Niels Ebbesen at anhøre vidner (m.m). Som vidner stævnes Ebbe Laursen og hustru, Niels Ebbesens hustru, Hans Ulf den ældre og Hans Ulv den yngre af Asserbøl, Jørgen Jensen og hustru samt Nis Jepsen af Vejen, Niels Knudsen og Stephan Nielsen af Drostrup, Knud Pedersen og Jakob Iversen af Vittrup, Anders Snedker, Laust Henriksen og Anders Nielsen af Nyby, item Christen Andersen og hustru af Nordenskov samt Christen Rytter af Gerndrup. Stævningen anmeldes også for det høje herskab til Estrup deres derværende fuldmægtig Lauritz Gydesen.

fol. 493:

Niels Ebbesens indlæg: Af et d. 8. marts af den såkaldte forpagter på Estrup ekstraherede stævнемål erfarer jeg, hvorledes han under påskud af en mig afkøbt og endnu ubetalt ko formedelst vidners afhør søger ligesom at ville påbyrde mig mistanke både at have været årsag til al den ulykke, som er sket formedelst sygdommen imellem hornkvæget på Estrupgård, som og til den skete skade at være og blive ansvarlig. Men som hverken min ære, lempe eller formue kan tåle at tage imod så hårde, vrang og urigtige fingerede mistænkeligheder, så finder jeg mig beføjet af forn.te citant og sig såkaldede Estrup forpagter Lorentz Nissen, før end jeg skyldig kan findes, mig med ham i dette intenderende søgsmål at indlade, efter loven og den almindelige ret først og frem mest at æske og påstå, såsom jeg og herved og kraft dette æsker og påstår, 1) at han sig som navngiven forpagter bør legitimere sin person ad causam og som [= > AO2 492] forpagter. Thi jeg har vel hørt, at hans fader er forpagter og ikke han, men at han derimod ripper og rejser imellem Nybøl i Holsten og Estrup og snart på det ene og snart på det andet sted uden at have nogen vis bopæl; tilmed 2) at han dernæst i henseende til de ved dette søgsmål mig påbyrdede hårde og mistænkeligheder, siden han som forpagter /: om han ellers som forpagter kan glegitimere sin person :/ ventelig har måttet stille kaution for hvis ham på Estrup kan være betroet og følgelig her i Jylland, så vidt bekendt er, ejer lidet mere, om ikke så meget mindre som dette kan være, bør stille mig nøjagtig kaution for sagen med hvis deraf dependerer og kan flyde, førend ham kan tillades nogen sag imod mig at rejse eller begynde. Hvornæst ligesom jeg ikke nægter, at jeg jo imellem sidst afvigte nytår og Helligtrekongersdag har solgt til citanten som den, jeg ifølge forordningen siden han gav sig navn af forpagter efter min enfoldige formening havde frihed at sælge til, da mig vitterlig ikke var eller havde været nogen smitsom sygdom imellem mit kvæg, en ko, ligesom den og var frisk og sund, da

den fra min stald udkom. Så følger deraf, 3) at citanten før end han den foreståvne bevis kan føre og fremme, bør bevise, som herved i allerkræftigste måder påstås, 1) om det og er den selvsamme ko, han mig afkøbte, han har bragt til Estrup, og om samme først med sygdommen er blevet befængt, 2) om i så fald den på nogen inficerte steder imellem mit og Estrup på vejen kan været eller og 3) ikke i folks hænder, som med det syge og inficerte kvæg har omgåets, handlet eller vandlet, og endelig 4) om nogen(?) før end sidst afvigte nytårsdag har været imellem Estrup, som enten med det inficerte kvæg har omgåets eller marchanderet, allerhelst det såvel af de mange kgl. allernådigste anordninger og befalingeer ang. sygdommen imellem hornkvæget som en og anden efterretning er bekendt, hvorledes mange steder med fæsygdommen er blevet befængt af de, som enten med dert syge kvæg har omgåets eller marchanderet og tid efter anden faret fra et befængt, usund sted til et ubefængt eller uinficeret sted og ligesom da, 5) at ingen mere har omgåets, handlet eller vandlet med det syge og inficerede kvæg end min contrapart Lorentz Nissen og det om så meget mere 6) som det bekendt er, at kvæget på Nybøl næsten 2 gange er uddød og han somme tider 2 gange i hver uge rejser imellem bem.te Nybøl og Estrup og såvel med det syge kvæg og fornævnte Nybøl har omgåets som med de deraf dragede huder marchanderet, ja endog 7) her i landet på adskillige steder og tildels på de inficerte steder, og det især, andre steder ej at berøre, i Maltbæk og Gesten, hvor sygdommen allerstærkest har grasseret, har købt en stor mængde af kvæg såvel af køer som anden slags, og monne han ikke have henbragt og indstaldet alt dette på Estrupgård, thi hvor er det ellers af bleven, og til hvem har han afhændet det. Så længe han ikke beviser, at han det lovl. af landet har udført, som herved påstås, [= > fol. 494] og som denne hans omgang af alle og enhver er åbenbar og bekendt, så begriber jeg ikke, hvorledes min eneste uskyldige ko, der måske aldrig har set Estrup, skal bære skylden for så mange, eller hvad hensigt citanten dermed han have uden formentlig enten at beholde den ubetalt, som er rimeligt(?) nok, siden han endnu tilbageholder betalingen, eller og under en vrang og urigtig prætext for det høje herskab til Estrup ved samme besmykke hans lovstridige og imod de kgl. allernådigst ergangne anordninger og befalinger højstridende omgang og marchandi med dette syge og inficerte kvæg såvel på før ommeldte som andre steder at tilstille ventelig fordi han har fået godt køb eller og aldrig agter at betale det, og taget hvad tour ham lystede og derimod tilladt urigtig og vrangeligt at tillægge eller pådigte mig så hårde og utålelige beskyldninger og mistæneligheder, da han efter slige omstændigheder ikke uventelig selv såvel både har tilbragt Estrup som mit kvægsygdommen og derfor bør være ansvarlig og stande til rette. Ihvorvel jeg beskylder ham ikke videre end hans omgang imod de kgl. allernådigste anordninger og befalinger angående grasserende fæsyge både er stridende og højstmistænelige, ja Gud ved, om der er ikke lige så mange sønder- som nørpå, der må sukke over denne hans omgang, hvorfor og efter hvilken beskaffenhed jeg ydmygst beder og påstår, at Deres velædelhed tilfinder citanten ikke alene at legitimere sin person som forpagter, men endog for sagen at stille mig nøjagtig kaution, tilmed at han først og fremmest bør vedbringe de ham herudinden opponerede beviser, forinden ham kan tillades nogen sag imod mig at rejse eller fremme. I vidrig fald jeg protesterer solemniter og reserverer ikke alene reservanda sub loco et tempore, men endog ved modbeviser at bringe for lyset det, som citanten nødig vil have og han nu skjuler i mørket. Sluttel. forbeholder jeg mig immediate hos Deres kgl. maj.t at gøre allerunderdanigst ansøgning og føre klagemål, om denne citantens ommeldte omgang er eller har været tilladelig eller ikke, og om han ikke efter anførte beskaffenhed bør skyldig at væte at restituere mig mit bortdøde kvæg, allerhelst jeg vidste af ingen smitsom sygdom mellem mit kvæg enten at være eller at have været, før end citanten der både havde omgåets og handlet med det syge og inficerte kvæg, så og med de deraf dragede huder marchanderet, kom i min stald og imellem mit kvæg, da det og ikke varede mange dage derefter, før end den fordærvelige grasserende fæsyge og

indfandt sig mellem mit kvæg således, at det udi en hast derefter bortstyrtede. I håb at reddes med retten udi dette mit begærte forbliver jeg med al veneration velædle højstærede hr. herredsfogeds ydmyge tjener Niels Ebbesen.

fol. 494:

Torsdagen den 24. marts 1746:

AO2 493:

Sentence: Det er af denne domsakt at se og fornemme, at Jens Mortensen i Sekær ej alene lovligt har ladet indstævne Eske Andesen i Gettrup, Anders Tøgersen i Nørre Holsted, Søren Pedersen Olling i Åtte, Rasmus Andersen i Astofte, Anders Rasmussens hustru Lucie ibm. og Jørgen Mortensen i Jernvedlund for hvis enhver [= > fol. 495] af dem til ham kan være skyldig bleven, men endog (lovdag og opsættelse). Under sagens videre drift har Eske Andersen i Gettrup i mindelighed affunden sig med citanten i Åstrup præstegård den 9. febr., hvorfor han og for videre søgsmål i denne sag frifindes. Ligeledes har Anders Rasmussens hustru Lucie i Astofte betalt hvis hun var stævnet for, hvorfor hun og hermed frifindes. Hvad den fordring neml. angår, som citanten siger sig at have til gode hos Rasmus Andersen i Astofte formedelst et for ham indgangen forløfte til Eske Andersen i Gettrup, som han og siger til ham at have betalt, da efterdi citanten Jens Mortensen ikke har ført ringeste bevis om, slig caution for Rasmus Andersen af ham er sket, så bliver fornævnte Rasmus Andersen herved i alle måder for Jens Mortensens tiltale og sigtelse frifunden. Men Søren Pedersen Olling i Åtte, som ikke er mødt i retten og har benægtet de 8 rdl. 1 mk., som han er skyldig for et ,par citanten afkøbte stude og Jørgen Mortensen i Jernvedlund, som selv er mødt i retten og tilstanden sin debet 4 slettedlr., men ikke til opsættelsens tid præsteret den belovede caution, bliver pligtig og bør betale forbem.te saggivne og uimodsagtge debet tillige med tre mark danske pro persona i processens omkostning. Alt inden femten dage (etc.).

fol. 495:

Torsdagen den 31. marts 1746:

Lorentz Nissen fra Estrup producerede forelæggelse (fol. 498). Begærede sine vidner til forhør. Samtlige vidner mødte undtagen Niels Ebbesens hustru og Ebbe Laursen og hustru i Keldbjerg så vel som en af citanten frafalden vidne Niels Knudsen af Drostrup. - Prokuratør Nicolaj Johan Ravn mødte for Niels Ebbesen; inhererede sine protester. Gav retten til kende, hvorledes det idag producerede forelæggelse vigure ... 1: afvigte overgår dags dato vedkommende først er bleven [= > AO2 494] insinueret, og ligesom loven pag. .. art. .. item pag. 106 art 7 befaler, at forelæggelse eller lovdag bør gives på 14 dage, så befaler og forordningen af 3. marts 1741 2. og 3. post /: hvorved Ravn erindrer, at forelæggelse som spargeres først sidst afvigte mandag er tagen beskrevet; (kræver

at visse stævningmænd skal betale 2 lod sølv til justitskassen, og at forelæggelsen kendes ugyldig m.m.) - Lorentz Nissen refererede sig til sin forrige begæring. Hvad angår forelæggelsens forkynbdelse, da som Lorentz Nissen med lovlig 8 dages varsel here til tinget idag 14 dage havde indstævnet en del vidner, vidnerne også i følge af stævnemålet her for retten var mødt, som selv opsættelse og forelæggelse og over alt er den for vidnerne 3 dage forhen bekendt, som Lorentz Nissen forment var betimelig efter rettens ham forelæggelse pålagt forkyndelse. Skulle der da være begået nogen forseelse, så erklærer Nissen, at sådant er sket af en uvidenhed og derfor til de udeblevne 3 vidner ifølge af forordningen af 3/3 1741 den 3. post er ny forelæggelse begærende, men forhåbede, at de idag tilstedeværende vidner måtte blive accepteret til forhør. - Ravn på ridefogedens mr. Gydesens på Estrup på Lorentz Nissens vegne tilførte registrerede kortel., at han hverken kunne forstå eller begribe, hvorledes mr. Gydesen som den, der på sit høje herskabs vegne er stævnet og saggivet for at observere sit herskabs tarv, vil agere procurator for Lorentz Nissen, som er et kendel. mærke, at de både eer interesseret og i fællig med hinanden med deres købmandskab, men dette må være ihvordant det er, som reserveres til tid og sted, videre at demonstrere og forklare. Så dog i henseende at en del af mons. Gydesens tilførte strider direkte imod sandhed, [= > fol. 496] finder Ravn sig beføjet ifølge det kgl. allernådigste rescript af dato Fredensborg d. 31. okt. 17..., som her ved retten d. 20. nov. derefter er publiceret, at urgere, æske og påstå, det mons. Gydesen som procurator ikke alene med stedets høje øvrigheds autorisation bør legitimere sin person, men endog at justere, at han af sit høje herskab er befuldmægtiget at agere sag for de, som har saggivet merbemeldte hans høje herskab eller ham på herskabets vegne og i mangel af alt sligt at protestere påstår Ravn, at hvis mons. Gydesen på Lorentz Nissens vegne har ladet protokollere, ikke alene efter allerhøjste mentionerede rescript bør annulleres, men endog at han for hans strafværdige ophold og illusion(?) mod retten og vederparten bør anses med tilstrækkelig mulkt til justitskassen, hvorpå Ravn inererer sit forrige og submitterer sig rettens kendelse. - Lauritz Gydesen, som på sit herskabs vegne vr til stede, som kunne ikke andet end forvunder sig over, at mr. Ravn vil kalde Gydesen procurator på Lorentz Nissens vegne, i henseende Lorentz Nissen er selv personel her for retten til stede, og er hans egne ord, og ikke Gydesens, som protokollen er tilført; og endnu mere måtte forvundre sig, at Ravn deraf uddrager dette, at Lorentz Nissen og Gydesen er udi købmandskab ineresseret, formedelst det som Lorentz Nissens forelæggelse angående protokollen har ladet tilføre, og om det end så var, at de udi købmandskab med hverandre var interesseret, så kunne det vel give sr. Ravn lige meget, thi det er fornøden at der nu igen besætning til Estrupgård skal indkøbes, som tilkommer Gydesen på sit høje herskabs vegne og forpagteren Lorentz Nissen derved at være overværende. Resten af mr. Ravns tilførte holdt Gudesen uforføden at besvare. - Ravn krævede såvel retten som de 8 mænd til vidner, at alt hvis idag på Lorentz Nissens vegne er tilført, er sket ord fra ord af mr. Gydesen og ikke af Lorentz Nissen, følgelig er påstanden rigtig og proforma indkaldelse, Lorentz Nissen har ladet gøre på herskabets vegne til mr. Gydesen, siden det er særdeles forvunderligt, at den stævnte som mons. Gydesen vil agere actor eller actors procurator og ikke som en stævnet mand observere hans herskabs jura, men imod samme vil excipere. Thi lad være, Lorentz Nissen er selv for retten til stede, så har han dog ikke selv nævnt eller talt et eneste ord af alt, hvis mr. Gydesen på hans vegne protokollen er blevet tilført; udbad sig rettens kendelse. - Lorentz Nissen begærede rettens assistance til at føre vidner. - Dommeren , som af den producerede forelæggelses påskrift af 29. marts måtte fornemme, at forelæggelsen ej betimelig for vidnerne er ankyndiget, fandt sig beføjet i anledning allernådigste forordning af 3. marts 1741 dens 3. post at tildømme sr. Lorentz Nissen strax til justitskassen at betale to lod sølv, forinden hammen efter begæring nye forelæggelse til de udeblevne vidner kunne meddeles. Hvad sig de idag såvel som idag 14 dage tilstedeværende vidner

er angående, da admitteres de til examen. Sluttel. [=> AO2 495] vil retten i loven og allegerede forordnings anledning alvorlig have parterne erindret .og pålagt, at de indeholder sig fra sagen uvedkommende vidtløftigheder, hvorved alene realiteten i sagen forbigåes og vidnerne derved bliver tilbageholdt, hvorfor parterne på korteste måde beforder vidnernes førelse, såfremt den strafskyldige ej i tiden med vedbørl. mulkt for unødigt ophold vil vente sig at blive anset. - Ravn på hans principals vegne reserverede conpencia og erklærede ikke alene den idag 14 dage og idag afsagte kendelse på tid og sted vedbørl. at påanke og til den ende begærede beskreven, hvis passeret er, og var villig efter forordningen såvel at erlægge det erfordrende stemplet papirs betaling så vel som skrivergebyr, dog ifald og imod forhåbning retten imod de indvendte protester skulle lade vidner sin fremgang, erklærer han ingen videre indladelse, men protesterer solleniter imod al præjudice og om ikke aleneste at forebygge, at hans principal ved sådan intenderende vidners førelse ikke alt for meget skal præjudiceres, dog med protest, at sligt ikke til foromrørte kendelses afsigt påanke skal være, blive eller komme til nogen præjudice, overgav i retten sine forfattede skriftlige artikuler dat. Gørding-Malt herredsting den dags dato, som han forhåbede, retten, siden vidnerne efter forordningen med ingen anden har at handle, således under den forment examen vil observere til vidnernes ..., som han lov- og forordningsmæssigt agter at forsvare, siden man imod de indvendte protester sig her ej videre kan eller bør indlade. Disse forn.te articuler lyder folio 498. - Retten bevilgede mr. Ravn udtog af, hvis passeret er, kendelsen undtagen, som ej forinden tingsvidnets ... i forordningens anledning bør gøves beskreven. Hernæst Lorentz Nissen producerede sine skriftlige quæstioner til vidnerne (fol. 489). - Hvor da fremstod

1. vidne, Jørgen Jensen af Vejen:

1. ja.
2. Niels Ebbesen lovede at levere ham den i Gammelby.
3. Niels Ebbesen kom til ham og sagde, han havde nok forregnet sig noget med kvien, at den ikke just skulle bære til den tid, han havde sagt, hvortil vidnets hustru svarede, det var ligemeget, de ville nok have den, endskønt den kom noget sildere. Lidet derefter sagde Niels Ebbesen, at kvien var bleven noget syg og tyk dervedl og mente, det var af blodet, hvorfor han havde skåret den, og derhos sagde, at den kiærte sig, åd og drak. Hvilket passerede aftenen før Nytårsdag næst afviget. Men enten det var af nogen smitsom syge eller ikke, at samme ko var syg, vidste vidnet ikke, siden den var frisk og sund 3 dage før nytårsaften, da han købte den.
4. Niels Ebbesen havde vel sagt, at vidnet [=> fol. 497] (ej?) skulle udsprede nogen rygte om, at bem.te kvie havde været syg, på det at folk ej deraf skulle fatte tanke, at sygdommen var i hans gård, og derfor sky hans hus; men langt fra at vidnet kan sige eller ved, at der vqar nogen smitte i Niels Ebbesens gård, og mindre, at Niels Ebbesen tilstod, at der var eller havde vret nogen smitsom sygdom i hans gård eller imellem hans kvæg, og ydermere erklærede vidnet, at Niels Ebbesen sagde, at han i det første år ej havde haft et sygt høved i sin gård før denne kvie, han havde skåret for blodet, som igen var kommen til rette.
5. Niels Ebbesen havde lovet at skikke vidnet bud på Nytårsdag middagen om at afhente bem.te kvie; men der kom ingen bud.
6. Vidnet hørte ej før længe derefter, at Niels Ebbesens kvæg var dd, men hvor kort eller længe derefter kunne han ikke erindre.

Hvornæst contracitantens spørgsmål for vidnet blev oplæst, men vidste intet derom at forklare.

2. vidne, Kirsten Knudsdatter ibm.

1-2: vidste vidnet intet af.

3-4: ligesom første vidne med tillæg, at Niels Ebbesen sagde, at kvien rystede.

5-6: som første vidne.

På contrapartens spørgsmål vidste vidnet intet om

3. vidne, Stephan Nielsen af Drostrup:

1. ja.
2. vidste intet af.
3. vidste ligeledes intet af.
4. ej heller.

På citantens contraquæstioner: vidste intet af.

4. vidne, Hans Pedersen Ulf den ældre,

5. vidne, Hans Pedersen Ulf den yngre af Asserbøl:

1. ja, men enten der var den første eller anden søndag efter Helligtrekongersdag at svaghed betydte først ved Niels Ebbesen, det vidste de ikke.
2. de har vel hørt det, men kan ikke erindre dagen.
3. de vidste ikke, der var noget sygt eller død før omvundne tid.

På contrapartens quæstioner kunne vidnerne ingen forklaring gøre.

6. vidne, Christen Andersen af Nordenskov og

7. vidne, Karen Henriksdatter fra ibm.

1. ja.
2. vidste intet derom, men forklarede, at det første, de hørte der var svaghed blandt Niels Ebbesens kreaturer var næst og første mandag før den af hans kgl. maj. anordnede bods- og bededag for den mellem hornkvæget grasserende svaghed var ansat. Videre forklarede vidnerne, at de høbte og bekom en stud af Niels Ebbesen i Keldbjerg sidst afvigte nytårsmorgen, som blev henbragt og opsat blandt deres kreaturer, som endnu er friske og sunde, og efter en 8-9 dages forløb derefter slagtede samme, da den var frisk og sund, ... hverken indvortes eller udvortes var at se og finde nogen smitsom tegn eller sygdoms kendemærke.
3. vidste vidnerne intet om.

På contracitantens [= > AO2 496] quæstioner kunne vidnerene ingen forklaring gøre.

Lorentz Nissen erklærede at frafalde de øvrige indstævnedede vidner, siden han fornam, de ikke vidste noget til sagens oplysning, undtagen Niels Ebbesens hustru og hans forældre, som han begærede til idag 14 dage lovdaget. - På Niels Ebbesens vegne blev til rettens nøjere ... judicateur den idag 14 dage indvendte protest og til dessens grund i særdeleshed lovens pag 29 art 1 (DL 1-4-1), som med

reservation af sin forhen indvendte protester og påstand til rettens lovforsvarl. behandling på tid og sted erindre. - Lorentz Nissen endnu begrede, at de 3 idag udeblevne vidner, nemlig Niels Ebbesens hustru og hans forældre i Keldbjerg måtte af retten forelægges under fals straf her i retten personl. at møde til idag 14 dage. - Retten i anledn. af mons. Ravns protest så ikke lovforsvarligt at tildømme hende at vidne i egen sag, hel, st så mange andre vidner af citanten er indstævnet og en del allerede er frafalden. Thi som hun er en ejer af den halve bo, er hun jo lige så vel participeret i den halve bo som manden og altså måtte vidne i egen sag. Hvorfor hun fritages. - Siden sr. Lorentz Nissen har efter forordningens tilhold har eerlagt en en rdl. bøder til justitskassen, formedelst han har ladet forsømt forelæggelse betimeligt at forkynde, så bliver ham herved i forordningens tilhold ny forelæggelse forundt til Ebbe Laursen og hustru Maren Sørensdatter, som under falsmåls straf forelægges til idag 14 dage d. [14/4](#).

fol. 498:

Sagen Lorentz Nissen ctr. Niels Ebbesen, forelæggelsen. (De stævnes til den 31/3; men stævningmændene har først stævnet den 29. marts.).

De her foran citerede quæstioner:

(Prokurator Ravns spørgsmål:). Articuler, som dommeren ville erindre udi sagen indstævnet af Lorentz Nissen som sig navngivne forpagter på Estrup imod Niels Ebbesen af Keldbjerg ang en forn.te Niels Ebbesen afkøbt ko med videre efter stævningens formelding:

1. Om vidnet ved, på hvad dag og tid den omvundne ko blev bortført fra Keldbjerg og af hvem den blev bortført.
2. Om vidnet tilvisse og med sandhed kan sige, at samme ko, som citanten afkøbte Niels Ebbesen i Keldbjerg og virkelig blev bragt til Estrup og hvoraf han (hun) ved det.
3. Om vidnet ved, hvad kulør samme var, og om den var skaldet og stumphalet eller ikke eller og hvidbenet eller fadet.
4. Om vidnet andet ved, end at fornævnte ko jo var frisk og sund, da den fra Keldbjerg blev bortdrevet.
5. Om vidnet og ved og med sandhed kan sige, at bem.te ko var den første, som på Estrup med sygdommen blev angreben og bortdøde, og hvoraf han (hun) ved det.
6. Om merbem.te ko døde på Estrup eller andensteds, og hvor den ellers døde.
7. Af hvad årsag den [= > AO2 497] til omvundne sted blev henbragt og af hvem.
8. Om den var frisk og sund, da den til merbem.te omvundne sted blev henbragt, siden det vel ellers er uventelig, at nogen skulle have taget imod samme.
9. Om citanten Lorentz Nissen ikke truede konen til kpå omvundne sted at tage imod fornævnte ko og derhos ikke alene forskirede hende at erstatte hende al den skade hende af eller over samme skulle vederfares, men endog at samme var frisk og sund, samt på hvad dag den did blev henbragt.
10. Om vidnet og med sandhed kan sige, at berørte ko på vejen imellem Keldbjer og Estrup ikke var på nogen syg og smitsom sted eller i folks hænder, som med det syge og inficerte kvæg har omgåetz eller handlet, og hvoraf han (hun) ved det.
11. Om vidnet ved og for sandt kan sige, at Lorentz Nissen ikke har købt såvel køer som andre høveder, som med den fordærvelige smitsom fæsyge har været befængt, eller og i de byer,

hvor denne smitsomme fæsyge allerstærkest har grasseret, så vel før end som siden han købte nogen ko af Niels Ebbesen i Keldbjerg, samt hvor, på hvad steder og hvor mange han således har opkøbt.

12. Om vidnet ikke ved, at dert kvæg, som Lorentz Nissen vitterlig har købt på de inficerte steder, er bragt til Estrup og været hovedårsag til den sig på Estrupgård indfundne smitte og fordærlige fæsyge, eller og
13. Om vidnet ellers kan sige, hvor det ellers af afbleven, siden det jo er rimeligt at han har købt det til Estrupgårds besætning at formere, så længe han ej beviser, at det af landet er udført eller og hvor og på hvad sted det i landet er blevet afsat.
14. Om vidnet ikke ved, at citanten Lorentz Nissen som både har handlet og vandlet med det syge og inficerte kvæg tot og ofte, har været i Estrup stald imellem Estrup kvæg, før end det blev syg og bortdøde.

Gørding-Malt herredsting, den 31. marts 1746. N. J. Ravn.

AO2 497:

Lorentz Nissens indleverede quæstioner:

Til Jørgen Jensen udi Vejen:

1. Om vidnet ej købte af Niels Ebbesen i Keldbjerg imellem jul og nytår sidst afvigte en kvie.
2. Om Niels Ebbesen ej lovede at lever samme kvie til vidnet i Vejen.
3. Om vidnet blev bem.te kvie af Niels Ebbesen leveret, eller hvad var årsag udi at videt den ej bekom.
4. Da Niels Ebbesen havde sagt, at den omm.te kvie var bleven syg, om Niels Ebbesen da ej formanede vidnet, at han det til ingen måtte sige, på det han da ej kunne sælge og afhænde sit kvæg.
5. Om Niels Ebbesen ej lovede vidnet, at dersom kvien blev sund igen, skulle han sende bud med degnen på Nytårsdag, på det vidnet den kunne få.
6. Om vidnet da om fik nogen bud, eller om han ikke straxen derefter hørte, at ej aleneste bem.te var død, men endog flere af Niels Ebbesens kvæg.

Til Stephan Nielsen i Drostrup:

1. Om vidnet ej købte af Niels Ebbesen i Keldbjerg imellem sidst afvigte Nytår og Helligtrekongersdag et par stude.
2. Om vidnet da ved, at da samme stude var kommen fra Niels Keldbjer, at de da var i sådan stand med svaghed, så at de ikke åd noget foder siden.
3. Om vidnet ikke ved, at samme stude straxen derefter døde.
4. Om vidnet ikke har hørt siden, at før Lorentz Nissen [= > fol. 499] på Estrup og vidnet købte dette kvæg af Niels Ebbesen, at hans kreaturer med svaghed var anstukken.

Til de øvrige vidnere:

1. Om vidnet ikke ved, at Niels Keldbjergs kreaturer udi den grasserende smitsom svaghed er død.

2. Om da vidnet og ved, ag Lorentz Nissen købte en ko af Niels Keldbjerg 3 dage efter sidst afvigte Nytår.
3. Om vidnet ikke ved eller har hørt, at noget af Niels Keldbjergs kreaturer vr død, før end Lorentz Nissen købte ommeldte ko.

Til Niels Ebbesens hustru:

1. Om vidnet ikke er bevidst, at Lorentz Nissen købte 3.-dagen efter nytår sidst en sort ko af vidnets mand.
2. Om vidnets mand ikke lovede ham samme ko frisk for smitsom sygdom.
3. Om vidnet ved eller med frelst samvittighed kan sige, at før end citanten købte omspurgte ko af vidnets mand, at der aldeles intet af deres hornfæ var eller havde været syg, ej hellder noget dødt, eller og om de ikke efter deres kvægs omstændighed havde tanker om, at smitsom svagthed imellem deres hornfæ var indgæstet, forinden, som oven er meldt, at citanten købte omspurgte ko.

Forestående quæstioner begæres protokollen tilført og vidnernes svar derpå af dem måtte erholdes.
Datum Gørding-Malt herredsting den 31, marts 1746, Lorentz Nissen.

fol. 499:

Torsdagen den 14. april 1746:

Retten blev betjent af Tulle Nielsen af Brøndumdum. I retten blev oplæst hans excellence højvelbårne hr geheimeråd og stiftsbefalingsherre von Gabels til Tulle Nirelsen Lindtrup nådigst meddelte autorisation, som nådigst tillader, at bem.te Lindtrup i herredsfogedens lovlige afsence må såvel betjene retterne som sættefoged i Gørding-Malt og Skads herreder som og forrette, hvad herredsfogedembede i bemeldte herreder vedkomme.

Lorentz Nissen producerede forelæggelse og opsættelse (fol. 500). De to forelagte vidner blev påråbt, men var ikke til stede. Derimod mødte Niels Ebbesen og gav til nede, hvorledes de forelagte vidner Ebbe Laursen og hustru Maren Sørensdatter var således syg og sengeliggende, at de idag efter forelæggelse umuligt kunne komme til tinget, til hvilket at beviseliggøre han i lovens følge frfremstillede tvende mænd navnl. Hans Jepsen af Gammelby og Niels Mortensen af Lindknud, [=> AO2 498] som sådan deres lovl. forfald efter loven erbød sig at sværge. De forklaredee, at de i denne dag havde været i Niels Ebbesens hus i Keldbjerg, hvor de forefandt Ebbe Lursen og hustru Maren Sørensdatter sengeliggende og, så vidt de kunne se, så svarfe, at de ikke idag kunne komme til ting, såvel at Ebbe Laursen og hustru somme tider af ælde går i barndom og mestendels stedse er sengeliggende af ælde og svagthed. - Lorentz Nissen tilspurgte de to mænd, om dem var bekendt, om Ebbe Laursen enten nyligen har været i kirke eller anden forsamling i eller uden sognet, eller

om de mener, at hans foredragende og udeblivelse idag her for retten medfører sandhed. Vidnerne svarede, at de ej i nogen tid havde set Ebbe Laursen enten i kirke eller anden forsamling, holdt også Ebbe Laursens andragende svagthed for sandt at være. Lorentz Nissen begærede, at sættemdommeren ville tillægge tvende mænd sådan ordre, at de med de fornødne spørgsmål indfinder dem hos Ebbe Laursen og hustru for at tage imod deres vidne med ed. Hvad anbelanger Niels Ebbesens tilførte angående de frafaldne vidner her i retten idag 14 dage, så høber han, at det stod i hans fri vilje at frafalde hvem og så mange af hans vidner, som ham godt syntes, allerhelst da han uventendes måtte fornemme, at de intet til sagens oplysning kunne gøre forklaring om, og altså blev sagen mere forkortet end unyttigt vidtløftiggjort, - Niels Ebbesen gentog sit forrige. [= > fol. 500] Retten mdmeldte to mænd, Poul Pedersen fra Brørupgård og Johan Sørensen Smed i Surhave til at indfinde sig i Keldbjerg førstkommende 25. april og afhøre Ebbe Laursen og hustru og afhjemle 28/4. For slig deres umage nyder de af citanten billig betaling.

fol. 500:

Forelæggelsen citeret på fol. 499.

AO2 499:

Torsdagen den 28. april 1746:

På forpagteren Lorentz Nissens vegne var mødt Hans Fogh fra Nørboelling, som irettelagde udmeldelsen af Poul Pedersen og Johan Sørensen (fol. 501-502). Disse mødte; forklarede, at de mandag d. 25. april var i Keldbjerg for at afhøre Ebbe Laursen og hustru. Det lyder således som fol. 502 udviser. Men hvad Ebbe Laursens hustru angår, da siden hun af alderdom og svagthed ingen forklaring vidst at gøre, ja næppe kunne erindre sig i en dag, hvad hun havde gjort den anden, så blev ingen ed af hende æsket eller tagen. - På vegne af Niels Ebbesen mødte sr. Nicolaj Ravn og alene overlod til rettens skønsomhed, hvorvidt denne udmeldte forretning er lovforsvarlig eller ikke, siden samme ikke de jure er tagen eller sket i vedkommende rettens betjentes hos- og overværelse, hvisårsag Niels Ebbesen ikke heller ved denne actu til sin sags oplysning, som ham u`rsagelig er vorden påbragt, har kunnet indlade sig med nogle contraquæstioner og derfor såvel imod denne forretning som alt det øvrige, hvis i sagen passeret er, reserverer sig sin ret på tid og sted. Hans Fogh begærede alene for første vidner i ed tagen og fra retten demitteret, hvorpå sligt og skete, at de på ovenm.te spørgsmål havgde erholdt svar, [= > fol.501] som protokollen er tilført. På mons Ravns tilførte ville Hans Fogh alene tiene ham ed dette gensvar, at det var mr. Ravn vel endnu i erindring, at han selv idag 14 dage var her ved retten til stede og hørte både udmeldelsen til de tvende mænd og derhos hørte tid og ste, hvor de forhen udeblevne vidners forklaring skulle tages, og det bliver nu hans egen sag, om hann ikke ved denne examen(?) sig har villet indfinde. Ellers forinden dette forstævnte tingsvidne endel. blev sluttet, ville Lorentz Nissen ifølge hans forhen 17. marts sidst protokollen tilførte løfte ikke efterlade så ganske kortel. at besvare, hvad mr. Ravn og principal Niels Ebbesen såvel mundtl. som skriftlig så store og overflødig vidtløftighed har fremført til dette tingsvidnes unyttige fylde, og bliver alene 1. hvad den forhen udtagne og ommeldte stævning angår, som mr. Ravn siger Nissen under denne sag har frafalden, så forundrer citanten sig over, at mr. Ravn med midste tødel herom vil movere, efterdi såvel han selv som sin principals angivne husbond mons, Termann Madsen på Nielsbygård og så mange flere den dag tingsøgende med yderste bevægelse og deres intercession for Niels Ebbesen om fritzagelse for disse vidners førelse, af

hvilken overflødig anmodning Nissens beskikkede fuldmægtig sr. Hans Fogh endeligen lod sig bekvemme til at indholde med denne stævning i tanke, at Niels Ebbesen måtte have vidst en måde eller udveje at kunne have kommet fra sagen. Dersom Fogh nu havde kunnet forestille sig, at mons. Ravn og principal ej bedre havde kunnet skønne på velgjort, så havde de vel og været langt ifra, at samme havde bleven dem til gefahl, hvorom når udkræves videre skal blive behandlet, hvad de gode mænd ellers for det 2. så ubeføjet som vrang og urigtig i s'å stor overflødighed har søgt deres fornøjelse udi, men at opfyldte dette tingsvidne både med mundtlig og skriftl. tilførte den urettel. påskyldt marchan... etc. vedkommende, så ville Nissen efter hans vedtagne måde ikke vise, at han i nogen ting tager del i lovstridige procedurer og altså ikke heller finder sig anstændig her under dette tingsvidnes førelse at besvare sligt, men samme med foragt forbigår og alene tager sig reserveret alle de ham så ubeføjede som vrang og urigtige påkast beskyldninger til behørig tid og sted at påanke og for samme at vente vedbørl. satisfaction, og var alene begærende, sættemerenn ville tilholde Niels Ebbesen i Keldbjerg, at han sig udførlig erklærer, hvem hans concipist har været til hans d. 17. marts næstforvigte her til protokollen frembragte og såkaldte protest og demonstration har været, efterdi Nissen sligt til hans behøvende efterretning i tiden nødvendig behøvede,, og det noksom var bekendt, at sligt ikke kunne flyde af Niels Ebbesens egen hjerne(?). Sluttelig reserverer Lorentz Nissen sig sin lovl. påanke over herredsfogedens d. 31. næstforløbne afsagte interlocutoriekendelse, hvorved Niels Ebbesens hustru imod al forhåbning befindes at være fritagen for hendes vidnes aflæggelse, [=> AO2 500] som formenes, hun efter loven er pligtig til, og ville altså begære tingsvidne beskrevet efter alt hvis var passeret. - Ravn på sin principals Niels Ebbesens vegne fandt sig beføjet mons. Foghs vrang og urigtige foredragende skriftl. at besvare og for tydelig og klarlig at vise, hvor ubeføjet han med sådan unyttig opfyld har trenneret dette tingsvidnes slutning, til hvilken ende han formodede, retten ikke overilede Niels Ebbesen med retten men tillod sagen at hvile under opsættelse til idag 14 dage til sådan svars indbringelse, hvorpå i alt han bad sig rettens bifald. - Hans Fogh begærede Niels Ebbesens erklæring efter hans tilførte, hvornæst mons. Ravns tilførte nærmere skulle nyde besvarelse. - Ravn på Niels Ebbesens vegne inhererer sit forrige. - Siden Hans Fogh ikke kunn erholde videre svar på sit tilførte, protesterer han imod videre lovstridige opsættelser, men alene endnu som før begærede tingsvidnet sluttet og derefter beskrevet meddelt efter loven. - Retten resolverede, at siden mons. _Ravn på Niels Ebbesens vegne endnu forlanger dette tingsvidne usluttet at henstå til idag 14 dage for mr. Foghs tilførte skriftligt at besvare, da på det at han ikke skal besvære sig over nogen overilelse, så tillod retten samme opsættelse til d. 12. maj, da mons. Ravn har at fremkomme med den besvarelse, han under dette tingsvidne finder nødig, og ikke dette tingsvidnes slutning imod forordningen af 3. marts 1741 med uforvunden vidtløftighed opholder, som i tiden bliver hans egen ansvar. Og hviler sagen til [12/5](#) under opsættelse.

Udmeldelsen af to mænd til at afhøre Ebbe Laursen og hustru Maren Sørensdatter af Keldbjerg. [=> fol. 502]

1. Om vidnet ikke er bevidst, at Lorentz Nissen købte 3.dagen efter Nytårsdag en sort ko af vidnets søn Niels Ebbesen? - Derpå svarede, vidste det nok, men ikke just dagen.
2. Om vidnet ikke hørte, at Niels Ebbesen lovede Lorentz Nissen samme ko frisk og sund. - Svarede, vidste ikke, thi han var ikke inde den tid, den blev solgt.
3. Om vidnet ved eller med frelst samvittighed kan sige, at før end Lorentz Nissen købte omspurgte ko af Niels Keldbjerg, at der aldeles intet koet eller nogen intet af Niels Ebbesens hornkvæg havde været syg? - Svarede, at der nok havde været et hoved syg nogen

- tid forhen, som han mente var af blod, og de skar det derfor.
4. Om noget af hornkvæg der i Keldbjerg siden sidste afvigte midsommer er af sygdom død, inden Lorentz Nissen købte omspurgte ko. - Svarede nej, han vidste det ikke.
 5. Om vidnet ikke ved, at enten dagen før eller og den samme dag, da Lorentz Nissen købte omvundne ko, at noget af Niels Keldbjergs kvæg var bleven syg. - Svarede nej.
 6. Om ikke vidnet så og søn tillige med de andre deres folk, ikke efter deres kvægs omstændigheder bar tanker om, at smitsom syge(?) imellem deres hornfæ var indgæstet, forinden eller udi den tid, som oven er meldt, at Lorentz Nissen købte omspurgte ko. - Svarede nej, art de ikke bar tanker derom.
 7. Om vidnet ved, at den omvundne ko, efter at Lorentz Nissen havde købt den, ikke blev nogen tid stående på Keldbjerg stald derefter, og om i samme tid ikke ytrede sig nogen svaghed blandt deres hornfæ på Keldbjerggørd. - Svarede nej, men så snart den var solgt, trak han strax bort med den.

På forestående spørgsmål begærer jeg, vidnernes udførlige svar måtte tages. Estrup den 25. april 1746. Lorentz Nissen.

Så blev også Maren Sørensdatter forestående spørgsmål oplæst, men kunne ikke formedelst alderdom og svaghed erindre sig noget derom, som kunne være til oplysning på nogen af spørgsmålene. P. P. Brørup, Johan Sørensen Smed.

fol. 502:

Torsdagen den 5. maj 1746:

Fremkom for retten sr. Nicolaj Johan Ravn fra Skærbæk mølle og producerede en stævning (fol. 504-505), hvornæst Ravn fremlagde den ham af stiftsbefalingsmand von Gabel tillagte ordre som actor denne sag at påtale (fol. 505). Derefter mødte for retten sr. Frederik Simonsen af Ribe som arrestantens anbefalede forsvar og ville fornemme, hvad videre i sagen måtte forefalde. Ravn producerede jøjædle og velb. hr. oberstløjtnant Gersdorf på [=> AO2 501] Kærgård hans til højjædle og velb. fru hofjægermesterinde Bachmanns aflagte missive de dato Kærgård d. 5. apr. 1746 (fol. 555). Endvidere overleverede Ravn i retten først det bortstjalne kalk og disk i 4 stk. bestående 2. den til samme kald og tisk henhørende fuderal hel og holden uden allermindste bræk og fejl tillige den af skabet udi kirken udbrudte skillerums fjæl, hvoraf er at se, hvorledes de pinde, som samme har været befæst med, er i stykker brudt, med tjenstl. begæring, retten ville behage at examinere og tage delinkventens udførlige svar, der her for retten ledig og løs og ubefængslet er til stede, hvorledes og på hvad måde han igennem 3 låse og lykkelser er vedkommen(?) forberørete Brørup kirkes kalk og disk. Men førend delinkventen fremkom til examen, begærede Ravn den påskrift, som findes på det her i retten overleverede kalk, ord fra andet protokollen insereret, som og skete, og lyder som følger: Gud til ære og Brørup kirke xtil ziir og nytte haver Niels Christensen og hans hustru Kirssten Rasmusdatter i Surhave foræret kirken sølv til denne kalk og disk anno 1689. - Hvorefter retten tog den her inden retten fremstillede delinkvent Christen Christensen hans udsigende efter actors begæring. Hvor delinkventen på fri fod uden bånd og fængsel bekendte, at han af en markmand

navnl. Jens Jensen, som nu sidste sommer tjente for markmand i Gredsted by, havde fået dette præsenterede og i 4 stk. sønderslagne kalk og disk i værdi for 10 slettedaler, som delinkventen foregiver, bem.te Jens Jensen ham var skyldig, som var en mandag over middag for ungefær 3 uger siden, da han bekom forberørte kalk og disk; og tilstod delinkventen, at det var det selvsamme kalk og disk, som nju her i retten er ham forevist og hans om meldt sdelvsamme forhen havde bekommet af den foregivne markmand. - Dernæst da Ravn måtte formene, at delinkventen til ingen godvillig bekendelse var at bekvemme, begærede han, retten ville behage at tage og lade protokollen tilføre begge byens tjeneres af Ribe, der her for retten er til stede, forklaring, hvorledes delinkventen sig her i arresten har forholdt. Hvorpå mødte begge byens tjenere navnl. Christen ... og Morten Nielsen af Ribe, som forklarede, at delinkventen Christen i arresten brkkede i stykker 3 låse, en stor og 2 små, de tvende små låse var således brækket, at de kunne uden nogen besværing lett. tage dem op fra hverandre, foruden den store lås for blokjernet om hans fødder, som ligeledes var brækket, og ydermere har delinkventen næst afvigte mandag begyndt at brække på låsen for blokken, men fik den ej i stykker brudt. Så forklarede de også, at bem.te delonkvent forinden han kom i blokken, [=> fol. 503] havde sønderbrudt fjælene på muret i arresten og derefter gennembrudt muren i fængslet, således at man kunne se derigennem ind på bytinget. Videre berettede de, at de havde bunden hpænderne ganske fast med reb på ryggen, som delinkventen ligeledes hafde fået oplæst. - Ravn ville hos disse tvende Ribe bys tjenere fornemme, om delinkventen i den fængsel, som han nu med bånd og jern sidst er bevaret, kan uden at escapere være bevaret, eller og om det efter den af dem forhen gjorde forklaring for at ... hans person i sikkerhed er fornøden, at han, nemlig delinkventen stændig bør bevogtes. Begge byens tjenere endrægtelig herpå svarede, at de med bånd og jern skulle forvare ham det bedste, de kunne, men hvorvidt han ved samme bånd og fængsel kunne bevares, derom kunne de ikke forsikre, siden vedkommende selv heraf kunne erfare, at låse og jern vanskel. kan holde ham. Hvornæst til ommeldte Riber byens tjeneres udsigelses videre bestyrkelse fremlagde Ravn et hr. borgmester Frausings i Ribe hans missive til mr. Jens Bachmann på Sønderskov af dato Ribe den 12. april næst forvigt, som og skete og lyder fol. 505. Endvidere begærede Ravn, at retten ville behage at fremkalde delinkventen for at forklare, på hvad måde og med hvad for kunst han således har brækket det jern, hvorudi han har været fængslet, og oplukket de låse, som derfor har været, thi nøglerne dertil ham ikke har været betroede. Delinkventen svarede, at de tvende låse var så linned i i federne, at han kunne lettelig få dem op. Den 3. store taskelås brækkede han med stangen, som han havde mellem hænderne. Delinkventen bekendte og derhos, at han vel var over 20 år og endnu aldrig havde været til Guds bord, formedelst han lidet kunne læse, og var barnefødt i Tislund sogn(?), Vaarbjerg-Hau herred i Vendsyssel, sognepræsten en navnl. Eller. Hans herskab forgiver han at være junker Arennfeld på Timmandsholm (Tidemandsholm) i Vendsyssel. Videre ville eller kunne man ikke få delinkventen til at gøre nogen forklaring om. Endogydermere for at lægge denne delinkventens forhen forøvede ugudelighed for lyset producerede Ravn et hos delinkventen befunden pas og skudsmål skreven på stemplet papir af nr. 19 til 12 sk. d. af dato Scheve præstegård den 14. april 1746 (fol. 505). Delinkventen tilstod, at det var den selvsamme pas, som produceret er, og at markmanden Jens Jensen havde givet ham den. Hvorved Ravn for at vise, at samme pas og skudsmål er falsk ogh urigtig skreven og ikke præstens hr. Henrik Kampmanns hånd foreviste retten et brev fra velbem.te hr. Kampman til velærværdige hr. Peder Vinding som hans morbroder. Ved confrontationen befandt retten passen at være fzalsk og aldrig af hr. Kampmann udgivet, siden passen [=> AO2 502] ej i ringeste ligner hans hånd. - Sr. .Simonsen ville fornemme hos arrestanten, om han havde forlangt det i retten fremlagte skudsmål af den formeldte markmand. Delinkventen svarede, at han havde forlangt den ommeldte pas af markmanden; thi ellers kunne han ingen tjeneste få, hvorpå markmanden forskaffede ham

den i retten foreviste pas. Men hvor samme skal være skreven, vidste han ikke, og b ekom den ... fire dagen før end han i Seistrup blev arresteet. - Ravn fremæskede de indstævnte vidner til examen, som var velærværdige har Peder Vinding af Præstkær og hans tvende tjenestekarle Christen Thomsen og Christen Jensen begge fra ibm.

Peder Vinding vandt, at Palmesøndag sidst betjente han i Brørup kirke 16 communicanter, som kirkebogen udviser, og brugte han da til denne hellige forretning nærværende Brørup kirkes kalk og disk, som den tid var hel, holden og ubeskadiget i alle måder. Vidnet så og, at efter at degnen havde talget denne kalk og disk af alteret og gik dermed ned med den i degnestolen, hentede degnen fra fonten af håndklædet og gik dermed ind i degnestolen for at aftørre denne samme nu her nærværende kalk og disk, men så ikke, at degnen den indsatte i skabet, som er i degnestolen. Efter at bønnen var læst i kordøren og vidnet begyndte at katekicere med ungdommen, degnen gik og bort til det andet sogn Lindknud, så efter at katekisationen var til ende, aflædte vidnet sig sine præsteklæder, krave og kjole, som vanlig hænger i kirken, og da han ville gå ned af kirkegulvet for at gå ud af kirken og var kommen lidt nedenfor prædikestolen, vendte vidnet sig og gik tilbage for at se, om nøglen var aftaget af skabets lås i degnestolen, hvilket da han så var rigtig at skabet hvor kalk og disk plejer at var tillukket og nøglen aftagen, gik vidnet ud af kirken, og kan begge hans tjenestekarle navnl. Christen Thomsen og Christen Jensen bedst bevidne, hvorledes de lukkede kirkedøren og våbenhusdøren hver med sin lås. - Simonsen ville fornemme hos vidnet, om der var forefundet noget indbrud på kirken på døre, låse eller i andre måder. Vidnet svarede, at skillerumsfjælen, som ligger her i retten, må være et bevis, at brud må være sket på det skab, som omvundet er, hvor kalk og disk plejer at stå. Videre indbrud på kirken havde han ej set. Men når låsene for våbenhuset og kirkedøren, som andre har berettet for ham, ej var sønderslagen, og kalk og disk dog skal være [= > fol. 504] befunden at være udkommen af kirken, da dog det er ham berettet, at kirkedøren var lukket i lås som sædvanligt, alt efter som andre for ham sagt haver, så kunne han ej vide, på hvad måde, med hvad dirker(?) eller anden slags instrument tyven kan have sig betjent, dog kan han aldrig tro, at tyven kunne gå ind ad lukkede døre. - Dernæst tilspurgt, om vidnet under sit aflagte vidne kan forklare, hvem den her i retten foreviste skillerumsfjæl af degnestolen skulle have udbrudt, eller og hvo kirkens kalk og disk deraf skal have udtaget. Vidnet svarede, han vidste ingen anden end den, hos hvilken omvundne kalk og disk er funden i Sejsrup og af Brørup kirke er bortstjålet.

2. og 3. vidne navnl. Christen Thomsen og Christen Jensen, begge af Præstkær blev tilspurgt, om de ikke begge gik ud af Brørup kirke sidst afvigte Palmesøndag, efter at præsten havde katechiseret, og om de ikke lukke kirkedøren og lagde nøglen på det sædvanlige sted. Svarede begge endrægtelig ja, det var således som spørgsmålet om formelder. 2) Om de ikke og i lige måde slog hængelåset for våbenhusdøren og det som meldt på sidst afvigte Palmesøndag, som kirkens kalk og disk blev bortstjålet om mandag, atg de låste både for kirke og våbenhusdøren, hvortil de svarede ja. - På Simons spørgsmål forklarede vidnerne, at nøglen til kirkedøren blev lagt på sit sædvanlige sted under kirkedøren. Men nøglen til våbenhusdøren bragte de hjem med sig til præstegården.

Som ej flere vidner formedelst aftenens påtrængelse for denne sinde kunne afhøres, blev for først udi de nærværende stokkemænds og påsyn tilbageleveret det udi retten i stk. slagne kalk og disk af 4 stk. til mr. Jacob på Sønderkov og af ham modtagen, som det igen til velb. frue hofjægermesterinden overleverer, ligeledes blev til mr. Bachmann tilbageleveret det af ham her i retten præsenterede fuderal og skillerumsfjæl, som han til sit sted besørger leveret. Slutteligen

formedelst aftenens påtrængelse som meldt bliver samtl. indstævnedede og uafhørte vidner efter stævнемålet i lovens anledning under falsmål forelagt at møde /: formedelst Kristi Himmelfartsdag :/ den 20. maj. - Delinkventen blev fangefogeden over[=> AO2 503]leveret og pålægge ham hern igen til behæftelse for igen at bringe ham til sit arresthus.

AO2 503:

Dokumenter i delinkventsagen:

1: Stævning. Søren Bierum, herredsfoged, gør vitterligt: Prokurator Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle har fået befaling om på hofjægermester sal. Bachmanns til Sønderskov efterladte hendes vegne skal være beføjet formedelst et i Brørup kirke begangen tyveri med kalk og disks borttagelse, hvilket i samme kirke blev brugt Palmesøndag at betjene 16 communicanter med og næste mandag eåften derefter udi Seistrup skal være funden hos et menneske, der giver sig navn af Christen Christensen, som der er bleven af obestløjtnant Gersdorff dertil beordrede både attraperet og examineret, hvilket bemeldte hans brev udviser, og derpå til Sønderskov under vagt bortført, hvor delinkventenskal have haft med sig ej alene nogle passer og skudsmål men endog den sønderbrudte kalk og disk, alt i 4 stykker bestående, som for mig i retten skal vorde forevist og leveret for deraf at erfare dette menneskes ugudelige omgang med Brørup kirkes ornament, på hvilke der skal findes udstikning både hvem kalken er given af og hvad kirke til hihørt med videre samt det fuderal som han siger at have været en sort læderpose tabt på vejen og desårsage ved overfarende hjul skal være beskadiget, hvilket fuderal der efter tyveriet var begangen fandtes i degnestolens skab hvor skillerumsfjælen, der og herhos bliver forevist var udbrødt, hel og holden i retten også skval vorde forevist. Til at overdygge delinkventen denne usandfærdighed med mere hans omgang fra den tid han derfra til Hulvad og på Hulvad og Tuesbøl marker skal have spurgt vej til Brørup kirke, og hvorledes kalken og disken, som stod i Brørup kirke under 3 låse og lykkelser skal have stået bevaret, hvilket præsten og degnen ved at give forklaring om med videre enders omgang ved dette kirketyveri fra først til sidst, være sig i ord eller gerninger, sig kan have tildraget, da citanten efter førte beviser vil ej alene hænde dom men endog eders vedbørlig afstraffelse alt efter den irttesættelse, som han for mig i retten agter at gøre. Thi stævnes I Christen Christensen, nu efter høj øvrigheds ordre øvrigheds ordre bevaret udi fængsel i Ribe, med eders ved sagens drift constituerede defensor sr. Friderich Simonsen i berørte Ribe for mig at møde i rette på Gørding-Malt herredsting torsdagen den 5. maj førstkommende om formiddagen klokken 10 slet, der vidner, stævnte og udstævnte, attester og andre beviser at anhøre, spørgsmål at tilsvare og dom at lide, alt ovenmeldre saggivelse med dessen omgang betræffende. Til samme tid og ting indstævnes under falsmåls straf om alt udi ovenanførte saggivelse enhver for sig at vidne, hvis han af ved, Christen Andersen og Laurits Henriksen med hustruer i Nordenskov, Tygge Andersen i Hulvad, Hans Iversen og søn Iver Hansen i Tuesbøl, mons. Grumm i Foldingbro, sognepræsten Peder Vinding samt hans tjenestekarle Christen Tommesen og Christen Jensen, begge af Præstkær, degnen sr. Christen Frøelund i Tuesbøl, Holden Kornbeck og Else Poulsdatter, begge i Brørupgård, da citanten efter hvis passeret agter sig et lovskikket tingsvidne af retten [= > fol. 503] lade beskreven give, xtagende med eder hvis I ved eder til befrielse, da herom skal vorde gået hvis lov og ret er gemæs. Datum Brøndumdam den 18. april 1746. S. Bierum.

Kvitteringer for stævningen. Stævningmændenes erklæring. De har ikke talt med Niels Henriksen og hustru, som ikke var i bemeldte Nordenskov at finde.

fol. 503:

2: Som højædle og velbårne frue Christina Margaretha afgangne hofjægermester Bachmanns efterleverske til Sønderskov mig ved indkommne memorial af 5. hujus har indberettet, hvorledes det er befunden, at en person som udgiver sig for at være af navn Christen Christensen, el alene her i amtet skal have begået hestetyveri, men endog gjort indbrud i Brødrup kirke og der bortstjålet kalk og disk, som hos ham siden er befundet, hvorover bem.te Christen Christensen er bleven pågrebet og udi Ribe arresteret, indtil han for sådan hans begangne grove tyveri vedbørligen kan blive ...tioneret samt dømt og afstraffet. Thi bliver derfor efter velbem.te fru jægermester Bachmanns gjorte forslag til forskrevne sag imod denne delinkvent Christen Christensen lovligen at påtale og udføre procurator sr. Nicolaj Ravn i Skærbæk mølle hermed som actor ifølge Deres kgl. maj.ts allernådigste rescript dat. 9. oktober 1739 beordret autoriseret og til delinkventens forsvar i samme sag befales i lige måde procurator sr. Friderich Simonsen af Ribe, med erindring at de begge udenn mindste tids forhaling eller ophold befordre dens endelige afhandling, ligesom det og pkålægges dommeren ved sagfens udfald at tilkende den, som forhaler samme, at være ansvarlig til omkostningerne i conformité af Deres k. maj.ts allernådigste rescript dateret 27. apr. 1739. For det øvrige bliver med sagens påtale og udførsel såvel i henseende til den skyldiges undgældelse som til frihed for det stemplede papir og rettens gebyr, item betræffende procuratorsallarium og vognleje i alt forholdt efter forordningerne af 31. marts 1719 samt 26. sept. 1732, 9. aug. 1737 og 27. nov. 1739 såvelsom Deres kgl. maj.ts allernådigste rescripter af 28. maj 1735 samt 27. apr. og 9. okt. 1739. Endeligen bliver sagens omkostninger siden efter forordningen af 26. sept. 1732 og allernådigste befalinger dat. 23. nov. 1736 og 2. aug. 1737 over stiftet eller amtet skal vorde repareret og beløbet derefter blive betalt. Bramminge, den 15. april 1746, C. C. V. Gabel.

Nr. 3: Højædle og velbårne frue hofjægermesterinde. Efter at det i aftes klokken 11 blev mig anmeldt, at hos en til Sejstrup her på godset ankommen person var i hans klæder befunden, da han var gået til sengs, en i stykker brudt sølv kirkekalk og disk, har jeg samme perswon uden forhaling ladet med magt bevogte og i morgen ved dagens anbyrdelse ved min ridefoged examinere, hvordan hos ham under forsegling i 4 stykker medfulgte kalk og disk bvefandtes, som han i aftes for de vagtholdende først bekendte at have tillige med en anden hans kammerat igår udstjålet af Brørup kirke, dernæst andet [=> AO2 504] sagde han at have fundet på vejen udi en læderpose og måtte såedes af derover kørende vogne være gået i stykker, og endelig tredie fragik han sådan forhen gjorte bekendesle idag og sagde at have bekommet det af en anden, som var ham 10 sldlr. skyldig. Men da den første unødt og utvungen gjorte bekendelse efter omstændighederne anses for den troværdigste, og hans derudinden begangne grove ugerning meriterer stor straf lidelse, så har jeg ikke kunnet efterlade i lovens følge såvel kostgerne som tyven navnl.Christen Christensen herved hendes velbårenhed som bemeldte kirkes ejer at lade tilstille, at de imod ham til afstraffelse kan tage de fornødne messurer. Og at forbemeldte hans gjorte bekendelse er således, kan om fornøden eragtes med tagende tingsvidne her blive verificeret. Øvrigt næst min kones og en respects anmeldelse forbliver med al consideration højædle og velbårne frue oberhofjægermesterinde skyldig ... tjener C. V. Gersdorf, Kærgård d. 5. apr. 1746.

Uden på brevet stod skreven: Højædle og velbårne frue hofjægermesternide Bachmann til Sønderskov og Sønderskov.

AO2 504:

Monsieur Bachmann. Delinkventen, de her har indsat, prøver både jernene og fængslet. Igår brød han håndknuderne og fik hænderne løse samt gjorde begyndelse på at brække muren, men da fædderne ej vare så let at løse, så kom byens tjenere over ham i sit arbejde og hindrede hans forsæt. Nu er han slaget i blokken, hvorpå han i aftes sildig også gjorde forsøg at brække den derfor hængende store lås, så jeg tror ej, han kan holdes uden nattevgt, og derom er det, jeg forestiller sagen, at mr. .. Bachmann ville overlægge alting med velbårne fruene og komme herud for at gøre de fornødne anstalter. Jeg er altid Deres tjenstskyldige tjener, H. Frausing, Ribe d. 12. apr. 1746. Udden på brevet stod skrevet: A monsieur mons. Jens Bachmann, administrateur de Sønderkov.

5: Nærværende Christen Christensen af 'skeve sogn, Vorgårds birk herred, som han begærede af mig uværdige sognepræst til erm.te Skeve sogn, da som jeg hans husbond har ham til at forsøge sit brød, hvor han det bedst kan fortjene fra førstkommende påske 1746 til påske 1747, da han indfinder sig ved sin bekræftelse på mit gods igen efter kgl. allernådigste lov og forordning, hvorfor ombedes alle og hver at lade ham fri og ubehindret fare, hvor hans retmæssig vej forefalder. Til bekræftelse under min hånd og segl, Skeve præstegård d. 14. april 1746. Henrik Kampmand. Som ovenmeldte Christen Christensen er sit skudsmål og b evist med sig begærende, at han som her i min menighed havde skicket sig kristelig og vel, gik her til på Skærtorsdag til det højværdige kirkens gode, må derfor annammes, hvor ham det er nødigt. Til stadfæstelse under min hånd og segl, Skeffue præstegård d. 14. april 1746. Henrik Kampmand.

AO2 504:

Torsdagen den 12. maj 1746:

Lorentz Nissen på Estrup ctr. Niels Ebbesen af Keldbjerg. Nicolaj Ravn overleverede sin skriftlige besvarelse på, hvad mr. Fogh idag 14 dage har ladet protokollere (fol. 506-507). Hans Fogh, som ved [=> fol. 506] en hændelse idag var indkommen her til tinget, og ved samme lejlighed ikke uden med forvundring har måttet fornemme, hvorledes sættemdommeren uden foregående stævne alene har tilladt mons. Ravn at fremstille sit skriftlige indlæg, men endog modtaget beviser, som i samme indlæg findes alligeret, imod ustævnte vederparter, ja så forvunderlig procedurer som aldrig er hørt, idet her endog foruden de mange vrang beskyldninger gøres irettesættelse til doms kendelse uden stævne alene som meldt, og endnu deet, som mere er, udi en slig tingsvidnes etc. Så ville Fogh alene lade det ande, mme på dommerens ansvar i tiden, hvorvidt citanten finder sig nødtvungen at påanke sådanne imod loven stridende formaliteter, og som Fogh uskyldig finder sig ved Ravns beskyldninger på gode navn og rygte graveret, så ser han ingen anden udveje for sig, end at han må begære, sættemdommeren ville tillade ham udtog af protokollen, så vidt det idag fremkomne indlæg angår, eller og, om måtte findes fornøden, da denne hele forretning af protokollen beskrevet for derefter at søge satisfaction for de ham urettel. påkastede beskyldninger. Skulle forpagteren på Estrup fornødig al denne akt beskrevet vide end han forhen har forlangt, så og, at retten fandt sig så villig i det som udi at modtage juforestævnte dokumenter til hans fornøden brug på tid og sted. - Ravns som meldt i sit indlæg forbeholdt sig ligeledes sin contraregres til mons. Fogh og var tjenstl. begærende, retten ville stæde hans principal Niels Ebbesen genpartingsvidne. Retten tillod sr. Lorentz Nissen efter alt, hvis i denne sag passeret er, tingsvidne

beskrevet og Niels Ebbesen genpart såvel og mons. Fogh ligeledes tingsvidne beskrevet tilladt, om forlanges, og ellers udtog af, hvis idag passeret er, om han så forlanger.

fol. 506:

Dokumenter, som idag den 12. marts produceret er i sagen, Lorentz Nissen på Estrup som citant har indstævnet contra Niels Ebbesen i Keldbjerg:

Velædle, højstærede hr. herredsfoged. Når Deres velædelhed vil behage at per... mons. Foghs idag 14 dage på hans principals Lorentz Nissens som sig såaldede forpagter på Estrup hans vegne protokollen tilførte vidtløftige harange og såkaldte besvaring på hvis såvel jeg som min principal Niels Ebbesen af Keldbjerg både mundtlig og skriftlig har ladet fremføre imod stævneemålets og acten ulovforsvarlig omgang, er jeg forsikret, at De aldrig har hørt en mere bagvendt, forvirret og lovstridig procedure end som mons. Fogh således har anstillet. Thi når er det vel jørt eller i hvad for en lov og ret er det vel grundet, at en actor hovedmand eller fuldmægtig uden foregående stævneemål og indstævning til højere ret efter et tingsvidne er sluttet, med al videre bevisers førelses begivelse kan ..., bør eller må fremkomme til sin egen tingsvidnes unyttige fylde med besvaring på de protester(?) og demonstrationer, som in primo termino og førend som helst noget vidne er admitteret til examen af den sagsøgte imod stævneemålet og actors ulovforsvarlige omgang og behandling er i lovens følge blenven indvendt og derefter af retten påkendt, hvorvidt man dermed var og har været at høre, og da slige kendelser ikke endnu til nogen oberret til påankelse eller underkendelse er indstævnet, og endvidere når retten gunstig behager at erindre sig, hvorledes mons. Fogh idag 14 dage /: ventelig om af andre, som ikke for retten den tid var til stede, at anse, ligesom han var så expedit og besad en sådan capacité, at han extempore leller indcontinenti kunne lade i så opsminket en stil og form protokollen en sådan mundtlig andrag tilbringe /: for ommeldte sin såkaldte besvring ikke alene havde skrevet på en ganske(?) halv ark papir og end mere noget over på siden af den anden halve ark. Hvornæst jeg ifølge mit løfte idag 14 dage uden videre ophold ... ganske kortel. vil besvare mons. Foghs på hans principals [=> AO2 505] og såkaldte forpagters vegne protokollen insererede såvel mig som flere højst nærgående beskyldninger som følger: 1) At jeg eller min principals husbond hr. Termann Madsen til Nielsbygård med yderste bevægelse og intercession for Niels Ebbesen om fritagelse for disse vidners førelse skal have anholdet, erklærer jeg på min side samme opdigtet og en med sandhed uconvenabel og uårsagelig mig påbyrdet påsagn, og da jeg har vist hr. Termann Madsen, hvad mr. Fogh imod ham som en ustævnet mand således har ladet protokollere, har han begære af mig på hans vegne ikke alene at gøre samme erklæring, men endog at reservere ham al lovlig regres imod monsieur Fogh for slige ham uden foregående stævneemål påbyrdede, vrang og urigtige beskyldninger, ligesom jeg og for min egen person til tid og sted imod slige mig pådigtede, urigtige og ublu beskyldninger mod mr. Fogh til vedbørlig satisfactions erholdelse forbeholder mig min tiltale og lovlige regres. Ja, hvor urimeligt og urigtig det er at mons. Fogh vil foregive at enten je eller hr. Termann Madsen skal have intercederet for Niels Ebbesen at frafalde disse vidners førelse, er ganske eclat, når Deres velædelhed behagelig vil confrontere såvel den første frafaldne stævning af dato Brøndumdum den 17. febr. næstafvigt, der herved under litr. A in copia således som den er bleven meddelt produceres med tjenstl. begæring, at samme må vorde læst, påskrevet og acten tilført, som den sidste de dato 8. marts næstefter citanten protokollen har ladet inserere til sin sags begyndelse afvigte 17. marts med hinanden. Thi da skal klarligen befindes, at alle de vidner, som ved første stævneemål befindes tilvidner at være indkaldt og ved den seneste og her i retten hæftede stævneemål til at vidne er

indstævnet, og hvad er det da for en intercession til velgjort gerning, mons. Fogh berømmer sig af, uden aleneste hans og principals beængstede samvittighed, der nu formedelst min principal den tid tav stille og gik, da han vel så, de havde forløben dem, æskede stævning i rette og sagens fremngang, er blevet opvarmet og oplivet. Raison: I den første frafaldne stævnemål beskylder citanten som sig såkaldede forpagter på Estrup min principal dels, at den ham afkøbte ko sc. da han købte dem, uformærket med sygdommen var befængt, dels og at nogle af min principals creaturer, før end som helst han købte den, var angreben og bortdød, og dels at alt på estrupgård værende creaturer af forn. ko skulle være bleven anstukken og da så næsten bortdød. Dette er det, som både jeg og hr. Termann Madsen forestillede mons. Fogh og hans principal som sig såkaldede forpagter på Estrup, neml. hvorledes de ville undrstå dem at fingere slige urigtige beskyldninger, og at neml. oom ifald de femkom med slgie beskyldninger i retten, min nprincipal ikke kunne lade de upåanket eller ustraffet passere, men derimod var nødt til at bruge den magt og myndighed, som loven ham og enhver tillader, og end mere lod såvel mons. Fogh som hans principal og hovedfuldmægtig mons. Gydesen læse sit forfattede indlæg, påstand og demonstration imod slige hårde, vrage og urigtige beskyldninger, så citanten læt efter holden rådslagning med sin fuldmægtig og hovedprincipal derudaf kunne erfare, hvad både han og enhver som ekstraherer slige med sandhed ej convenable beskyldninger opfyldte stævnemål, efter loven bør lide, hvilket da og således rørte hans befængte samvittighed, at han ej engang fremkom med sit stævnemål og mindre lod nogen sag derefter fremme, så jeg tillige med min principal, som hellere elskede fred end sig som en fattig trælbonde i en vidtløftig proces at se indviklet, måtte rejse med uforrettet sag tilbage; og da nu citanen af den hårde nød og ikke på nogens /: sc-. mig, min principal eller husbond /: intercession, som vrangeligen og urigtig foregives havde frafalden sin sag, synes det ikke urimeligt, at han jo på ridefogeden mons. Gydesens instigation, der formentlig in hoc passu har forebragt sit høje herskab det, han aldrig har eller kunnet bevist, på langt finere en måde begynder sag, idet han i sit af dito 8. marts og her i retten 17. marts næstafviget frafalder de i første frafaldne stævnemål af 17. februar næstforhen, vide sub alligerte litr. A gjorde hårde, vrage og urigtige beskyldninger og alene [= fol. 507] sminker sit søgsmål af en mellem folk roullerende rygte, af hvilket han dog aldeles intet har kunnet bevise, men tværtimod søgt sin plaisir udi at bringe en fattig trælbonde i bekostning, og det om så meget ...ligere, da han har frafalden en stor del af sin ved seneste stævnemål indstævnede og derefter på en særdeles måde, som protokollen udviser, lovdagede vidner ventelig for ikke mere overflødighed at lade ... overtyde, hvor uårsagelig og umedlidsom han fører den fattige Niels Ebbesen i proces og pengespilde, imod hvis som tilforn af Niels Ebbesen i protokollen ved indlæg er bleven anbragt og oplyst, han selv formener ... har været hovedårsagsmand til. Mærkværdig nok og ubegribelig er det, hvorledes citanten som så såkaldede forpagter på Estrup og ridefogeden mons. Gydesen med hinanden er i en sådan forståelse eller interentskab, som deres brugte inversioner er både uerhørlige og ubeskrivelige. Raison? Citanten Lorentz Nissen ar jo ladet mons. Gydesen imod dette tingsvidne indstævne for at observere hans høje herskabs jura, hvis gods sagen egentlig angælder, men i steden at mons. Gydesen skulle have observeret dette, udviser protokollen, at han som en saggiven mand for citanten Lorentz Nissen uden at legitimere sin perosn eller at observere sit høje herskabs jura har ageret procurator, så en særdeles forståelse eller interessentskab imellem disse kammerater er åbenbare og eclat. Hvad hernæst 2) mons. Fogh berører at være hans principal som sig såkaldede forpoagter på Estrup i stor overflødighed for nær og uretlig mundtl. eller skriftlig påtalt angående hans over alt bekendte marchandi etc. anbelanger og i særdeleshed at mons. Fogh forlanger, at concipientens navn til Niels Ebbesens afvigte 17. marts her i retten overleverede protestationsskrift til hans behøvende efterretning i sin tid måtte bekendt gøres, så ihvorvel jeg ikke havde nødig at inklade mig på en sådan unyttig og utidig fylde, så længe mons.

Fogh ikke først har legitimeret sin person som prokurator i denne sag at gå i rette og for det andet ikke heller med fuldmagt fra sin principal som sig såkaldede forpagter på Estrup, der idag 14 dage her for retten ikke var til stede, men i sine overalt bekendte forretninger bortrejst, vil jeg dog om al dispute og vidtløftighed at forekomme og forbigå korteligen tjene ham med dette, at han eller principal til sin formenende regresses erholdelse ikke skal lide nogen mangel, at som overalt bekendt er, at det er mere end alt for sandt, hvad Niels Ebbesen angående denne marhandi udi hans indlæg af 17. marts sidst har skreven, så accepterer jeg dette som mit eget factum og kan citanten ikkuns til den ende melde sig hos mig, når han lyster, da han kan være forsikret om at få alt, hvis ret er, hvorved jeg formener hans concipient-sorg ham aldeles er betaget. Og da nu sånedes mons. Foghs idag 14 dage ad protocollum bragte ikke alene så ganske er refuteret og son nul og nichtig gjort, men endog lagt for dagen, hvilken en lovstridig og uerhørt procedure han har anstillet, så næst at reservere min principlals husbond hr. Termann Madsen og mig imod de os tillagte urigtige og højst nærgående beskyldninger vores lovlige tiltalé til mons. Fogh på tid og sted håber og påstår jeg, at retten ikke alene tilfinder mons. Fogh for en lsådan ulovlig og uforsvarlig procedures omgangsmåde til sagens ophold og min principals skade, der lidet på .slige vidtløftige processer har at anvende, at betale til justitskassen en hans brugte omgangsmkåde convenabel mulkt, men endog til nogenledes reparation for en sådan unyttig ibragt bekostning at betale til min principal Niels Ebbesen 10 rdl. - Sluttel. reserverer jeg min principal våvel sin ret til citanten som og lovl. at påanke til tid og sted de kendelser og afsigter, som hvorved han under dette tingsvidne finder sig graveret, der jeg i øvrigt i vente at nyde rettens assistance forbliver (etc.). Skærbæk mølle d. 12. maj 1746.

AO2 506:

Følger her indført den på folio 505 citerede rettens kopistævning sålydende: Søren Bierum (etc.) gør vitterligt, at for mig har andraget sr. Lorentz Nissen, forpagter på Estrup, hvorledes han finder sig beføjelig årsaget at søge og tiltale eder Niels Ebbesen af Keldbjerg formedelst at imellem sidst afvigte Nytår og Helligtrekongersdag I haver solgt til bemeldte Lorentz Nissen en ko, hvilken 5-6 dage derefter er bleven syg og døde efter visse formodning af den grasserende smitsom sygdom, som er imellem hornkvæget, hvorved og fornemmes alt på Estrupgård værende creaturer er bleven anstukken og nu så næsten bortdød, hvilket alt sig skal være tildraget af bem.te ko, som fra eder Niels Keldbjerg skal være købt og derfor ... ej med svagheden, da citanten købte den, skal have været formærket befængt, men endog nogle forhen før citanten købte denne ko, af Niels Keldbjergs kreaturer af svagheden var angrebet og bortdød. Item hvad ord der er falden om den ko, Jørgen Jensen i Vejen eder, Niels Keldbjerg før nytår sidst har afkøbt, om hvilket alt Lorentz Nissen agter at føre en del vidner og beviser. Thi stævnes I, bem.te Niels Ebbesen boende i Kelbjerg for mig i rette at møde på Gørding-Malt herredsting torsdagen den 3. marts førstkommende vidner, stævnte og ustævnte, samt attester og dokumenters producering at anhøre og spørgsmål at tilsvare med videre af ovenmeldte sag dependerende. Til samme tid og ting under falsmåls straf indkaldes Ebbe Lauritzen og hustru samt Niels Ebbesens hustru i Keldbjerg, Hans Ulf den ældre, Hans Ulf den yngre af Asserbøl, Jørgen Jensen og hustru samt Nis Jepsen af Vejen, Niels Knudsen og Stephan Nielsen af Drostrup, Knud Pedersen og Jakob Iversen i Vittrup, Andreas Snedker, Laurids Henriksen og Anders Nielsen i Nyby, item Christen Andersen og hustru af Nordenskov samt Christen Rytter af Gerndrup for eders sandheds vidne om alt, hviad I haver set eller hørt, som kan tjene denne sag til oplysning, edeligt at afvidne og forklare, hvorefter citanten agter et lovskikket tingsvidne at erhverve og beskreven tage. Endelig anmeldes denne stævning det høje herskab til

Esstrup deres derværende fuldmægtig seigr. Lauritz Gydesen for at anhøre, hvad som vorder behandlet om han på sit herskabs vegne derved finder noget at erindre. I mangel af stemplet papir bilægges denne stævning med sit behørigt ssort nr. 18 til 6 sk., inden samme i retten fremkommer, da den for gyldig passerer - -

Torsdagen den 20. maj 1746:

Sagen imod den i Ribe til arrest indbragte delinkvent [=> fol. 508] Christen Christensen, som skal have stjålet Brørup kirkes kalk og disk. Sr. Nicolaj Ravn mødte for retten og producerede en skriftlig lovdag (fol. 512). Begærede de lovdagede vidner til examen.

1. viene, degnen sr. Chjristen Frøelund i Tuesbøl, som gjorde følgende forklaring: at han Palmesøndag næst afvigt, efter at communionen var forrettet, tog kalk og disk af alteret, gik hen og aftørrede det, som er det selvsamme nu i 4 stykker sønderbrudte kalk og disk. Gik så hen i sin degnestol og indsatte samme kalk og disk, som den tid var hel og holden og ubrudt, i det skab, som han plejede at sætte det, og det i sin vanlige fuderal, som ham her i retten er forevist oger det selvsamme. Da kalk og disk med fuderal var indsat, tog Frøelund nøglen af skabet og lagde den, nemlig nøglen, på sit sædvanlige sted i degestolen. Og at skabet i degnestolen, hvor forn.te kalk og disk af vidnet var indsat, vil han så vidt ham vidende er, vidne, at samme skab den tid var hel og holden og ubrudt. Da tjenestens forretning var med prædiken og sang til ende, gik vidnet til Lindknud kirke, da hr. Vinding imidlertid catechiserede i Brørup kirke, for i forberørte Lindknud kirke at forrette prædiken og sang.

For retten var mødt sr. Frederik Simonsen af Ribe som arrestanten anordnede forsvar og tilspurgte vidnet: Når og hvorledes dette tuveri blev bekendt og observeret. - Vidnet svarede, at kalk og disk blev brugt i Brørup kirke foranførte Palmesøndag, medhandlet og låst som for ommeldt er, men tiden eller måden, når eller på hvilken det er stjålet ved vidnet ej. - 2) Om der fandtes nogen brud på kirkens døre, låse, vinduer eller i andre måder udvendig på kirken. - Vidnet svarede, at han ej så noget brud på låsene, men desværre måtte finde det skabs yderste og endefjæl, som i gårs dags 14 dage så vel som idag i retten er forevist, udbrudt. Hvad udvendig brydelse er angående, vidste vidnet intet af eller haver set, men da vidnet kom til forbemeldte skab, fandt han vel fuderalen i skabet, men ingen kalk og disk. - 3) Hos hvem kirkens nøgle bliver forvaret, enten hos vidnet eller præsten, og om vidnet ikke er den, der ellers, der ellers ser kirkens døre forsynet(?) tillukket. - Vidnet svarede, at til den lås, der er for våbenhusdøren, har vidnet en nøgle og præsten enhver sin nøgle i sin gemme, hvilken da, være sig præsten eller degnen der bliver sidst i kirken, den forsyner kirkens låses ilukkelse. - 4) Om [=> AO2 507] våbenhuset var således forsynet med lås og lukkelse ... og i andre måder, at ingen kunne komme derind uden ved dørens oplukkelse med nøglen.

Actor stillede til rettens skønsomhed, om mons. Simonsen ikke efter deres excellence (etc.) stiftsbefalingsherre von Gabels ordre at erindres under den deri dikterede straf at entholde sig sagen uvedkommende udflugter. - Retten ville erindre defensor mr. Simonsen om i allerkorteste at afhøre vidnerne og alene blive ved sagens realia foruden nogen vidtløftighed det snarest ske kunne få tilendebragt.

Vidnet svarede, at låsen for våbenhusdøren var om mandag morgen efter forberørte Palmesøndag forsvarlig ilukket, hvilket han så klokken ungefær 8 om morgenen, men vidste ej, at nogen uden på en ulovlig måde samme lås kunne oplukke. Hvad vinduerne er ang. kommer det ej vidnet til at svare derpå, allerhelst vidnet har ej set uden brud på en par ruder eller tre, og er det en ting, det kære(?) høje herskab til Sønderskov ved selv besørger, om nogen brud på deres kirkevinduer findes. For omskrevne vinduer ved og tror vidnet, at ej nogen menneske kan eller har kunnet indtrænge sig. - 5) Om vidnet var den, der først oplukte kirkens yderste dør, efter at tyveriet i kirken var sket, og om samme da fandtes forsvarl. tillukt, samt om kirkens inderste dør ligeså var tillukt og nøglen på det sædvanlgie sted under døren at være liggende. - Vidnet svarede, at han håbede, at ifald hr. Vinding ej udi sine svar har på mons. Simonsens spørgsmål denne post angåedne ej svaret, kan og tror vidnet, at der findes flere indstævnte vidner idag, som kan gøre forklaring om denne post. Thi vidnet vidste ej det ringeste af kalk og disks bortstjæling(?), ej heller af våbenhusdørs låses åbelse, før end det af andre ham blev sagt. Den mellemste dørs låses nøgle ved vidnet intet om hvor den lå den gang. Men forklarede ellers, at nøglen plejer at lægges neden stenen under kirkedøren. - 6) Om vidnet har set arrestanten Christen Christensen i eller ved Brørup kirke Palmesøndag, dagen før eller efter. - Vidnet svarede, at han ej havde set arrestanten forn.te tid ved kirken, men troede virkel., at siden kalk og disk findes hos ham, må han være manden. - 7) Om vidnet ved, at arrestanten Christen Christensen virkel. er den, der har stjålet Brørup kirkes kalk og disk. - Vidnet refererede sig til sit forrige svar. [=> fol. 509]

2. vidne, Niels Gruum fra Foldingbro, som gjorde følgende forklaring: at han tirsdagen efter Palmesøndag næst afviget var på Sønderskov, hvor han så, at skytten på Kærgård såvel som og tvende karle, som havde den her ved retten tilstedeværende delinkvent Christen Christensen ved et reb om hans ene arm, bragt til Sønderskov, hvor da bem.te skytte efter at han udi køkkenet har indkommen, leverede et brev fra hr. oberstløjtnant Gersdorf til Kærgård til vel... fr. hofjægermesterinde Bachmanns til Sønderskov med ... derhos fulgte liden og forseglede pose, hvorudi velb.te hr. oberstløjtnant havde sendt den nu her for retten vidnet foreviste Brørup kirkes kalk og disk, der består af 4 stykker, hvorefter vidnet af fru jægermesterinden blev befzalet at ... ride til sognepræsten for Brørup kirkes menighed hr. Peder Vinding i Præstkær og medtage oberstløjtnant Gersdorfs brev, efter at det var bleven læst, samt den forhen omtalte pose, hvis forsegling end da var og blev ubrudt, indtil vidnet ankom til Præstkær, hvor hr. Vinding efter vidnets ankomst læste mervelbem.te hr. oberstløjtnant Gersdorffs brev, ikke med lide forundring, og derpå blev den forseglede pose i præstens hus åbnet og deri befunden den forhen af vidnet omtalte og herværende Brørup kirkes sølvkalk og disk, hvilken samme tid således som den nu er forevist var så vidt /: nemlig kalken i tre stk. brudt /: vidnet kunne skønne, og det 4. stk. deraf disken er hel og ubeskadiget. Da hr. Vinding sagde til vidnet, at han om søndagen, som var den forhen omvundne Palmesøndag, havde betjent i Brørup kirke med selvsamme kalk og disk 16 communicanter med den beretning derhos, at den havde været i hr. Vindings hus dagen eller andendagen tilforn for at rengøres, hvilket er alt det, som vidnet ved til oplysning.

3. og 4. vidne, Christen Andersen og hustru Karen Henriksdatter af Nordenskov, som af actor blev tilspurgt: 1) Når delinkventen Christen Christensen kom til dem, og om det ikke var Palmesøndag sidst, og hvor han da kom fra. - Vidnerne svarede ja, det var på Palmesøndag, han kom til dem, da han sagde, han kom fra Vittrup. - 2) Om han lå der om natten, og om der var nogen hos ham den tid. - Vidnerne svarede, at han lå der om natten, og der var ingen hos ham. - 3) Om han om mandag morgen derefter ikke spiste, før han gik derfra, og hvad tid det var om dagen. - Svarede ja, og han

gik derfra ungefær klokken 7 om formiddagen. - 4) Hvorhen han ville, og om han ikke spurgte efter vej, og hvorhen. - Svarede, han spurgte vej ad Rebelsig og sagde, at han ville hen og søge sig efter tjeneste. - 5) Om det ikke kunne formærke noget af han enten med tyvekoster eller andre ord. - Vidnerne svarede, de fornåm ej ringeste tyvekoster hos [=> AO2 508] ham, ej heller hørte videre ord af ham end forhen forklaret er. - 6) Om de ved noget mere i denne sag at forklare, og om de ikkekendte ham, neml. delinkventen, som her for retten er til stede, da det er den selvsamme person som forhen nomvunden er. - Svarede ja, det er den selvsamme person, som afvigte Palmesøndag var i deres nus og nu her for retten er til stede. - Videre vidste de ikke at forklare til sagens oplysning.

Simonsen tilspurgte vidnerne, om de kendte den ommeldte by eller hus Rebelsig, og om det var fra dem på vejen ad til Brørup kirke. - Svarede, de viste ham sønderpå; men om han gik til Rebelsig, hvorhen vidste de ikke.

Ravn for uden alt for stor vidtløftighed at få sandheden for dagen, siden det i særdeleshed er deres excellence (etc.) von Gabels nådige vilje, ville ydmygst udbede sig den gunst af retten, at degnen endnu måtte tilholdes, siden han endnu for retten er til stede, under forhen aflagte ed at forklare, hvad godvillig bekendelse og tilståelse, han angående det begangne kirketyveri af delinkventen her uden for retten har erfaret, hvorefter også retten tilholdt også nr. Frøeliund, at han under forrige eds aflæggelse ville forklare, hvad han uden retten nu nylig af delinkventen har hørt. Hvortil Frøeliund svarede, at delinkventen nu uden for tinghuset sagde til ham, Gud nåde mig, jeg har aldrig stjålet før.

5. vidne, Tygge Andersen af Hulvad: 1) Om vidnet kunne kende, at denne her for retten værende delinkvent Christen Christensen var den selvsamme, som var hos ham mandag morgen efter sidste Palmesøndag på Hulvad mark. - Vidnet svarede ja. - 2) Hvad han da talte med ham ved ploven. Svarede, han spurgte vidnet ad, hvor han kunne gå nærmest ad vejrup, hvorhen og han blev vist vej, og var det ungefær klokken 8 om formiddagen.

6. og 7. vidne, Hans Iversen og søn Iver Hansen fra Tuesbøl: 1) Blev forespurgt som næstforrige vidne. - Vidnerne svarede, det var den selvsamme person, som næste mandag efter Palmesøndag kom til dem ved ploven på Tuesbøl mark, som var ungefær klokken noget over 8 om formiddagen. - 2) Hvad discourse han da førte med dem. - Svarede, han spurgte den nærmeste vej til kirken og derfra ad Vejrup, og kunne vidnerne ikke andet sige, end han jo mente Brørup kirke, som lå lidet derfra; de så også, at han gik ad kirkevejen, men hvorhen kunne de ikke sige. Hellers falder vejen der forbi ad Vejrup. Videre vidste vidnerne ikke til sagen soplysning. [=> fol. 510]

8. og 9. vidne, Holden Kornbech og Else Poulsdatter fra Brørupgård blev tilspurgt, om de ikke ved, at mademoiselle Karen Bierum, der nu skal være kommen i tjeneste på Lejdumgård, og efter at mr. Gruum var kommen til præsten hr. Peder Vinding med den sønderbrudte kalk om tirsdagen efter Palmesøndag, da hun gik efter præstens begæring op til Brørup kirke for at se, om nogen låse var sønderbrudt, iten om våbenhusdøren og kirkedøren stod åben eller skabets lås var åbnet, og hvorledes de da befandt det, eftersom de begge skal have fulgtes med forn.te Karen Bierum fra Brørupgård og ind i kirken, og om hun ikke havde nøglen med sig fra præstegården til våbenhusdørens lås, og om hun ikke med den lukte låsen op. - Begge vidnerne endrægtelig svarede, at det var således, som spørgsmålet formelder. - 2) Om ikke fuderalen til kalk og disk lå i degnestolens skab og afdeling, den samme som her for retten er til stede, og om ikke låsen for

samme skab var ubrudt. Hvortil vidnerne svarede ja, det forholdt sig således som spørgsmålet indeholder. - 3) Om ikke skillerumsfjælen var afbrudt, og om det ikke er den samme fjæl, de da så ligge i degnestolen udvristet fra det sted, hvor den som endnu er kendt med (??) fire pinde, 2 oven og 2 neden, bst gsstslagen som nu ej kunne ske, men gjort ved degnestolen og skabets indretning. - Det ene vidne Else Poulsdatter forklarede, at det var den selvsamme skillerumsfjæl, her nu er i retten forevist, som den tid ... løs for stedet, som den plejede at sidde i degnestolens skab, men nu, så hastig de rørte derved, faldt den ud. - Det andet vidne vidste intet herom at gøre nogen forklaring. Og tillagde begge vidnerne, at da de så i fuderalen, som fandtes i forn.te skab, hel og holden, som den nu er forevist, fandtes i samme hverken kalk eller disk.

Hvornæst retten fremæskede nærværende delinkvent Christen Christensen for at fornemme om han endnu vedblev sin forrige bekendelse, og tilholdt ham endnu som forhen at bekende sin klare og rene sandhed og intet deraf fordølge. Og da delinkventen af retten nøje var examineret, forefandtes han at forblive og continuere ed sin forhen gjorde bekendelse. Hvorefter delinkventen blev overleveret til begge byens tjenere, som ham under arrestog forsvarlig haver qt henbringe i Riber bys arresthus. - Actor begærede tingsvidne beskreven, hvis passeret er, og som han finder sig årsaget for først at føre vidner ved Hunderup birketing, under hvis jurisdiktion delinkventen først er blevet attraperet, om at få sagen snærmere oplyst. Begærede, at sagen her ved retten måtte hvile under opsættelse i 6 uger til videre behandling.

AO2 509:

Torsdagen den 2. juni 1746:

Retten blev denne sag af den ... sætteskriver Niels Gruum fra Foldingbro (resolution fra von Gabel på sognedegn Jens Baggesen i Bobøl hans ansøgning, fol. 512). Mødte for retten på Jens Baggesens vegne i sagen mod Niels Nielsen Smed og hustru Gertrud Andersdatter ibm. angående hvis såvel den 1. som 15. maj imellem sagsøgeren og den sagsøgte hustru i Føvling kirke er passeret, og forestillede to varselsmænd navnl. Jens Pedersen af Bobøl og Mads Christensen af Føvling (stævning fol. 512). De har talt med alle undtagen Lisbeth Olufsdatter i Tislund, hvor naboerne lovede at give hende varslet til kende. - Herimod mødte herredsskriver sr. Utrup fra Gravengård og producerede sit skriftlige indlæg (fol. 512). Ydermere erklærede Utrup, at han aldrig har instingeret hans bondes hustru til nogen uskikkelighed og uorden i Guds hus, men altid foreholdt hende at entholde sig fra al uskikkelighed i kirken og lade degnens kæreste beholde det yderste stolestade i stolen. - Mons Ravn erklærede på sin principals vegne på mons. Hellesens tilførte, at intet skulle være ham kærere end et skikkeligt og billigt forlig i denne sag, hvortil Ravn og ville gøre sin yderste flid, når mons. Hellesen og hovedpersonen Niels Nielsen smed og hustru Gertrud Andersdatter i Bobøl ikke alene fritager citantens hustru for den forargelse, som er sket i kirken, og derforuden vil være og blive ansvarlig til den mulkt eller straf, som fornævnte Gertrud Andersdatter ved den i kirken forøvede forargelse kan have fortjent og endelig dom kan blive tilfunden, men endog t smeden Niels Nielsen vil gøre degnen mons. Jens Baggesen en convenabel og christømmelig afbør og erklæring for de imod ham på gadestævne udøste fornærmelige ord, så og betale noget billigt for ibragte bekostning, hvorpå i alt mons. Ravn vil afvarte såvel mons. Hellesens som smedens

tydelige, udførlige svar, og i fald de ikke skulle acquiescere med tilbudet, reserverer Ravn sin principal mons. Jens Baggesen al lovl. regres og tiltale til tid [= > fol. 511] og sted til hr. Jens Hellesen for de mons. Baggesens kærester idag ved indlæg tillagte beskyldninger af knappenåle og synåles stikning. - Niels Nielsen Smed, som her ved retten var til stede og havde anhørt denne proposition af mons. Ravn til forlig, kunne nu ikke idag resolve sig derpå, men begærede sagen udsat i 14 dage eller ... uger til mulig contravidners førelse. - Mons. Ravn, som måtte fornemme, at såvel hr. Jens Hellesen som hovedvederparten Niels Nielsen til ingen mindelig afhandling var at bekvemme, men af skrømt offererede sådan offerede, fremæskede de indstævnte vidner til examen, hvor da af de indstævnte vidner fremstod Peder Sørensen Smed af Nørboelling, Thor Christensens hustru Anna Hansdatter af Halleskov og Birthe Madsdatter af Stenderup så vel som og Niels Sørensen af Halleskov, der godvillig og uden stævne mål var mødt.

1. vidne, Birthe Madsdatter af Stenderup, som af Ravn blev tilsuprøgt, 1) om hun ikke ved, at smedekonen Gertrud Andersdatter i Bobøl siden hendes første ankomst til sognet og byen Bobøl, som skete ungefær ved påsketider 1745, stedse og upåanket og udisputerlig har indrømmet degnekonen Anna Catharina Baggesens deet yderste sæde i hendes stol i Føvling kirke, indtil ungefær først in martio sidst. - Vidnet svarede, det vidste hun ikke. - 2) Om vidnet ikke var i Føvling kirke sidstafvigte 1. maj. - Vidnet svarede ja. - 3) Om vidnet da ikke så, at degnekonen kom i kirken, da smedekonen endnu ikke var ankommen, og satte sig i forom.te yderste sæde i stolen. - Vidnet svarede nej, det så hun ikke. - Om smedekonen ikke kom nogen tid derefter og satte sig oven på degnekovens skød og der ungefær blev siddende en halv times tid, indtil præsten kom i kirken og formanede hende sig sådant i Guds hus at entholde, og som smedekonen ikke agtede sådan formaning, men som tilforn blev siddende på degnekovens skød, om vidnet da ikke så eller hørte, at degnen mons. Jens Baggesen bad hans kone for at forekomme videre forargelse i kirken at træde fra hende, som og skete. - Vidnet svarede, da hun kom i kirken, sad smedekonen på degnekovens skød; så også, at præsten xtalte med dem, da han gik i kirken, men hvad, vidste vidnet ikke. - Videre vidste vidnet ikke på spørgsmål at svare.

2. vidne, Peder Sørensen Smed af Nørboelling, som vandt og forklarede, at da han den 15. maj sidstleden var kommen i Føvling kirke og gudstjenesten var begyndt, hrte han nogle snakke bag sig, og da han så sig om, blev han var, at degnekonen sad og havde fæstet sin højre hånd oppå stolestadens yderste fjæl, fordi hun ikke kunne tåle, at smedekonen sad og rumplet på hendes skød; så gik vidnet ud af stolen, som han sad, og bad smedekonen, at hun ikke skulle bruge eller lade se sådan forargelse under Guds tjenestes forrettelse, men gå ud i en; anden stude til en anden tid; da svarede smedekonen vidnet, at hun ikke ville vige af, før end lov og ret kendte hende derfra, hvorpå vidnet svarede hende, at det var nu ikke tid til at bruge lov og ret under Guds tjeneste, og da vidnet kunne ikke mere formå, gik han i stolen igen, som han før sad, og smedekonen blev dog siddende på degnekovens skød, indtil præsten og degnen måtte holde op med tjenesten og præsten kom gående ned til dem og spurgte, hvad de mennesker havde i sinde, at de brugte slig usømmelighed under Guds tjeneste, og præsten bad, at en af dem skulle gå ud til videre, hvortil smedekonen svarede, at hun ville ikke vige, før end lov og ret kendte hende derfra, hvorpå degnekonen efter præstens anmodning straks gik ud af stolen, da den anden imidlertid lettede sig af hendes skød. Videre erklærede vidnet, at da han kom i kirke, sang de på den samle Aleneste Gud [= > AO2 510] i Himmerig, og før end samme salme blev udsungen, så vidnet, at smedekonen sad på degnekovens skød, hvor hun stedse blev siddende både imedens kollekten og epistelen blev messet, indtil de sang på den salme Christus Jesus for os ofret og kom noget hen i samme salme, og det så fast, at

degnekonen hverken me andre Guds børn kunne kvæde for Gud uder kollekten eller opostå, mens epistelen blev messet.

3. vidne, Anne Hansdatter af Halleskov, som forklarede, at da hun kom i kirken, som var før end sangen begyndtes, sad degnekonen i stolen næst for ved vidnets stol, og da der begyndtes på den salme Aleneste Gud etc., kom smedekonen i kirken og gik ind i stolen, hvor degnekonen sad og faldt på knæ for ved degnekonen, og da hun stod op igen, stødte hun på degnekonen, at hun skulle flytte til side, men da hun ville ikke, satte smedekonen sig på degnekoneens skød, som tog fat med den højre hnd på det øverste af stolen, og blev smedekonen stedse siddende, imidlertid forbemeldte salme blev udsungen, kollekten og epistelen læst og 2 vers sunget af den salme Christus Jesus for os etc., på degnekoneens skød, da med tjenesten blev opholdt og præsten kom derned og bad smedekonen at sætte sig i en anden stol, men ville ikke, hvorpå degnekonen straks efter præstens anmodning gik ud og satte sig i en anden stol, og lettede smedekonen sig imedens degnens kone kom ud af stolen. - Ydermere forklarede vidnet, at da smedekonen kom i kirken og længe derefter, var det mellemste sæde i samme stol ledigt, hvilket alt skete søndagen den 15. maj sidst.

Hr. herredsfoged Utrup tilspurgte vidnet på Niels Nielsens vegne og efter hans begæring, om hun ikke hørte samme tid, at smedekonen beklagede sig, at degnens kone havde stukket hende, hvortil vidnet svarede, hun hørte smedekonen sagde, at degnekonen havde stukket hende med en knappe- eller synål, hvortil degnekonen svarede, hun havde hverken knappe- eller synåle; ej heller så vidnet, at smedekonen blev stukket eller hørte, hvor hun skulle have været bleven stukket.

4. vidne, Niels Sørensen af Halleskov, som i alt efterfulgte det andet vidne Peder Sørensen Smeds udsigende, undtagen vidnet var ikke hos smede- og degnekonerne og formanede dem, som Peder Smed, hørte og at smedekonen sagde, at her sidder hunnøg prikkes og stikker mig, det hun er færdig at prikkes og stikke mig ihjel, men navngav ingen; ikke heller så vidnet, nogen stak smedekonen, ikke heller hørte, hvor hun skulle have været stukket. Hvilket passerede den 15. maj sidst, som forhen omvundet er.

Hvornæst mons. Ravn begærede de øvrige indstævnedes og idag udeblevne vidners lovdag og under faldsmåls straf forelagt at møde idag 14 dage, [16/6](#).

fol. 512:

Følger her indført den i delinkventsagen producerede forelæggelse og opsættelse på fol. 508 citereet.

Her indført efterskrevne dokumenter, som den 2. juni produceret er og anført på folio 510:

Deres excellence (etc.) von Gabel. Eftersom smedekonen Gertrud Andersdatter i Bobøl har d. 1. 15.

maj begge gange begået den grove forargelse og store uorden i Guds hus og Føvling kirke, både før og under kirkens tjenestes forretning, fra hvilken jeg højst nødvendig må se min hustru Anne Cathrine eximeret og bem.te smedekones forhold og opførsel ved et tingsvidne beviseliggjort. Bemeldte skal og have beråbt sig efter velædle hr. herredssriver sr. Jens Helleesen Utrups befaling samme at have forøvet. Da siden bem.te hr. Utrup i så måde i sagen skal være impliceret, bønfalder jeg i dybeste underdanighed, Deres excellence udi herredsskriver Utrups sted ville beordre velædle mons. Niels Grumm af Foldingbro ved dette agtende tingsvidnes førelse at forrete herredsskriver tjenesten ved Gørding-Malt herredsting og mig samme af protokollen beskrevet give. Udi vente af et nådigt svar på denne min underdanige ansøgning (etc. etc.) Jens Baggesen, degn til Føvling kirke.

Resolution fra von Gabel: Sr. Niels Gruum autoriseres som sætteskriver.

Stævningen lyder således: Fra sognedegnen til Føvling og Holsted sogne hæderlige studiosus Jens Baggesen i Bobøl skal vi give eder, Gertrud Andersdatter med mand og forsvar Niels Nielsen Smed varsel at møde til Gørding-Malt herredsting torsdagen den 2. juni - - [= > AO2 511] alt angående eders opførsel i Føvling kirke mod degnekonen Anne Cathrine Bagesens, hvor I, da I siden eders ankomst til sognet og byen, som skete ungefær ved påsketider 1745, stedse har upåanket og udisputeret indrømmet degnekonen det yderste sæde i hendes stol i Føvling kirke, som hun altid har nydt indtil ungefær først in martio sidst, og særdeles da I den 1. maj afviget i Guds hus, før end kirketjenesten blev begyndt,, har importuneret eder således at sætte eder på hendes skød, hvilken byrde hun i den tid måtte tåle indtil citantens indkomst i kirken, som hæmmede at ingen forargelse den tid videre skete, eftersom degnekonen søgte sig anden plads i kirken, da I dog af patronessen til kirken skal være bleven venlig og lovlig erindret at entholde eder fra sådan grov uorden i Guds kirke, indtil I beviste eder til eders begyndte opførsel at være berettiget. Men alt dette med mere uagtet hr I dog den 15. maj continueret i eders fast uhørlige og usmmelige forhold i dette, at I, da kirketjenesten var begyndt, har atter sat edeer på degnekonsens skød, som da sad i sin stol, blevet der siddende ej alene medens den salme Aleneste Gud etc. vedvarede med at synge til ende, men endog videre under bønne og collecten hindret hans hustru at kunne knæle for Gud med andre Guds børn, ja endnu grovere selv blev siddende og tvungen hans hustru, som ej kunne rejse sig under denne tunge byrde at stå op med andre Guds børn i den tid, epistlen af sognepræsten for alteret blev messet, og vedvaret med denne skammelige usømmelighed indtil ungefær midt i den salme Christus Jesus for os ofret etc., da endelig efter at menigheden med tålmodighed i så lang tid havde anset denne forargelse og smedekonen af nogle af Guds børn ombedet dog en gang både at ophøre og lade hans fortrykte kone, der ej var mægtig at væрге sig eller kaste den svære byrde af sig, samt at sognepræsten for alteret derom blev vidende, blev da endelig byrden lettet derved, derved da sognepræsten med en tale på kirkegulvet virkede så meget, at hans kone, som var udmattet under denne byrde, fik så megen lettelse, at hun kunne komme af den klemme, hun sad i, og slap endelig løs ud af stolen i den tid Gertrud Andersdatter skal have lettet sig op og sagt, hendes husbond havde befalet hende sligt, med videre i ord, tale og gerning fra først til sidst på ovenbemeldte tider, samt hvis smeden Niels Nielsen i Bobøl derom og videre på grandestævne i Bobøl berørte 15. maj skal have sagt og udladt sig med, efter hvilket altsammen citanten agter et lovligt tingsvidne sig af retten at lade beskrevet gøre. Og herom at vidne under faldsmåls straf på ommeldte ting og tid indstævnes Lauge Christensens hustru Maria Dorthe Knudsdatter af Bobøl, Birgitte Madsdatter i Stenderup, Jens Bertelsens ældste datter Karen Jensdatter i Åtte, Peder Mortensens datter Else Pedersdatter i Lervad, Niels Sørensens hustru Martha Pedersdatter i Halleskov NB. 1. maj :). (: NB 15. maj: Peder Sørensen Smed i Nørboilling, Thomas Pedersen i Åtte, Mads Hansen, Søren Knudsen ibm., Jens

Bertelsens datter Karen Jensdatter ibm., Peder Lervad i Bobøl, Mads Jensen i Tobøl, Tor Christensens hustru Anne Hansdatter i Halleskov, Lisbet Olulfsatter i Tislund. (: NB 15. maj på gadestævne: Lauge Skræder og hustru i Bobøl, Peder Lervad, Laurids Enevoldsen og Jørgen Jensen ibm. - - Endelig for processens lovlige omgangs skyld indstævnes og velædle sr. Jens Hellesen Utrup på Gravengård, herredsskriver, ej alene at anhøre, om noget ham anrørende måtte forefalde men endog behagelig enten at tilstå eller fragå den af Gertrud Andersdatter påberåbte befaling.

AO2 511:

Herredsskriverens indlæg sålydende: Velædle (etc.) Søren Bierum. I anledning af det idag fra degnen hæderlige Jens Baggesen af Bobøl her for retten oplæste stævнемål indleveres og tilkendegives følgende: At jeg underskrevne som husbond for steden, Niels Nielsen Smed i Bobøl i fæste haver, erklærer og tilstår, det jeg forlængst gerne havde set og endnu ønsker sagen mellem [= > fol. 513] ... hæderlige Jens Baggesen og min fattige bonde forn.te Niels Nielsen Smed ... og i mindelighed afgjort betræffende begge deres hustruers stolestader i Føvling kirke. Hvorfor jeg har nogle gange ladet smeden i Gravengård for mig kalde, men endog selv rejst 2 á 3 gange of der af yderste flid tilholdt og befalet ham og hustru, at de absolut skulle lade degnens kæreste for hendes person /: ikke alene uanset ... hendes mand en kirkens bejten, men end mere for den respekt, man for højædle og velbårne fru hofjægermesterinde Bachmanns til Sønderskov som kirkens patronesse /: fri og ubehindret nyde det yderste kvindesæde næst gangen udi mit Raden (midtraden?) i Føvling kirke, endskønt denne ydre kvindestade har over 60 år, ja så længe gamle folk kan mindes, stændig været og tilhører forn.te Niels Smeds i fæste havende sted og boel af hartkorn 3 skp. 3 fjd. 1 alb., som lovligt kan vorde bevist, om fornødiges. Så har dog alligevel min advarsel og befaling til dem ingen sted funden, men af pur tåbelighed og uforstand, som muligt af andre har ladet dem indbilde ej at kunne udsættes eller vige af det sæde, til stedet henhører, men ikke observeret lovens pag. 394 art 47 (DL 2-22-47), og da de nu er kommet i erfaring om deres forseelse og misforstand, de nu fortryder, har Niels Nielsen Smed allerede forhen ved tvende mænd navnl. Hans Hansen og Jep Andersen af Bobøl ladet tilbyde degnen Jens Baggesen det omdisputerede yderkvindestade for sin kæreste og sagen at bilægges, men forgæves, som jeg endnu ydermere på hans, neml. min bonde Niels Smeds vegne her for retten idag tilbyder mr. Jens Baggesen, at hans kæreste Anne Cathrine Crutzbergerin her efterdags, nr hun i kirken kommer for hendes egen person alene fri og ubehindret skal nyde, beholde og sidde i det forhen omtvistede yderste kvindesæde næst gangen, og smedens hustru derimod, når sligt sker, ubehindret tilholder sig det andet og næste lsæde der ... som henhører til Jens Baggesens og Jens Bøsemagers steder. Thi de begge har ikkun et sæde i samme kvindestol og lige så meget hartkorn svarer smeden kgl. contribution af som de begge, alligevel smeden angives for en husmand som den, der ingen tiende svarer til kongen, kirken og præsten. Monsieur Baggesen har muligt i tanke at vil tilvinde sig det omtvistede stolestade, som til mt sted af rilds tid været haver, Nej, det sker vel ingeniunde. Thi når hans kæreste får over- reller såkaldet ydersædet i samme stol efter lovens pag. 394 art. 47, kan hun vel ikke prætere mere, og sker såvel ingen forandring i så måde, uden at der sker en ny inddeling udi kirken overalt. Mn'en håber, det har sit forblivende med stolestaderne på landet efter loven pag. 394 som meldt art. 48 (DL 2-22-48). Endnu sluttelig skal smedens hustru efter stævнемålets formelding have betroet sig noget i kirken og Guds hus, som ikke ske burde; idet hun kom i stolen at ville sidde, sad degnens kæreste i hendes sæde, da smedekonen skal have sat sig på hendes skød, så bliver vel og bevist, hvorledes degnens kæreste stak smedekonen igennem klæderne på hendes bare legeme med store knappenåle eller synåle. Thi skal den ene i så måde anses med straf eller

mulkt, så tror jeg ikke, den anden kan forbigås, ja, bør ligeså anses, hvilket alt som forskrevet står, indstilles til rettens lovforsvarlige behandling. - - Gravengård d. 2. juni 1746. J. Utrup.

Torsdagen den 16. juni 1746:

AO2 512:

Læst en panteobligation på 658 slettedaler udg9iven af farveren Jørgen Frederik Rasmussen i Holsted til velærværdoige hr. Niels Høstmark i Skoldborg.

AO2 513:

Torsdagen den 30. juni 1746:

Fremkom for retten sr. Nicolaj Ravn som actor i sagen mod den i Ribe til arrest indbragte og nu her for retten tilstedeværende delinkvent Christen Christensen og overgav i retten sin demonstration nog irettesættelse (fol. 517 og 518). Begærede, at retten ville behage at fremkalde delinkventen nfor at fornemme, om han selv godvillig vil forklare og tilstå, hvorledes han sig har forholden, hvorefter retten fremkaldere delinkventen, men aldeles ingen svar(?) ... ham var at erholde, såsomsanstillede sig ligesom [=> fol. 515] han ej kunne høre, hvad man sagde til ham. Derpå fremstod byens tjenere navnl. Morten Nielsen og Christen Nørring af Ribe; og forklarede Morten Nielsen, at i aftes klokken ungefær ... da han kom i arrestenn til delinkventen, stod bem.te delinkvent bag døren, som var åben, og havde fået jernet i stykker og udgåen af blokken og al hans fængsel, og da Morten Nielsen og Christen Nørrings hustru kom ned i arresten, slog delinkventen Morten Nielsen over hans hoved med den store jernbolt, som havde siddet for hans fødder, så Morten Nielsen faldt til jorden, hvorpå delinkventen stødte Christen Nørrings hustru på jorden og derpå sprang op af rådhuskælderens og løb ud på torvet, så dersom han ikke af ryttervagten havde bleven grebet, havde han virkelig escaperet. Og befandtes der et hul i Morten Nielsens hoved, som delinkventen havde slaget med bem.te jernstang. Desligeste forklarede begge byens tjenere, at delinkventen 2 gange foruden, siden han sidst var her ved retten, havde begyndt ...brækjernet, så det var umuligt med fængsel uden stændig vagthold ham i arrest at forvare. - For retten var mødt sr. Frederik Simonsen af Ribe som delinkventens forsvar og producerede et skriftligt indlæg (fol. 515 og 516). Retten tillod sr. Simonsen sagen oposat til idag 8 dage, [7/7](#).

fol. 515:

Derefter blev retten betjent af Niels Grum fra Foldingbro som konstitueret sætteskriver i sagen degnen mons. Jens Baggesen og hustru i Bobøl contra Niels Smed og hustru ibm. På vegne af mons. Baggesen mødte Nicolaj Johan Ravn og begærede, retten ville tillade tingsvidne efter hvis idag 4

uger passeret er, besskreven meddelt, siden hans principal efter det udtagne stævнемål ej har været i stand flere vidner qat føre, dels formedelst contraparten og husbond under skin af at anordne billig forlig har persvaderet ham til at frafalde hans lovdag, dels og at da derefter og er truffet et forlig, som contrapartens husbond har til sig tagen, /: og hvoraf mons. Baggesen alene har conceptet /: men siden ikke har villet fra sig levere, ligesom og hovedcontraparten Niels Smed samme forlig i 2 mænds nær- og overværelse har fragået ikke at ville vedstå. Til hvilkenb ende al denne omgang betræffende, være sig i ord eller gerning fra først til sidst mons. Ravn reserverr sin principal såvel imod mons. Hellesen som hans bonde Niels Smed al lovlig regres og satisfaction for oophold, tidsspilde, omkostning og andre ulejligheder til tid og sted, og alene begærede rettens bifald udi sin forhen gjorte begæring. - På Niels Smeds vegne fremmødte for retten hans husbond sr. Jens Utrup og gav retten til kende, at han ingenlunde efter sr. Ravns tilførte har persvaderet mons. Ravn til at frafalde hans forelæggelse til de udeblevne vidner med mere hans tilførte, som ingen sted skal finde med sandhed ledsaget. Ellers var Niels Smed selv her for retten til stede, som måtte fornemme, [= > AO2 514] at citanten har ikke forfulgt og efterleveet opsættelsens termini, ske burde, som acten udviser. Thi idag 14 dage burde sagen været foretaget og nu først fremkommen idag, hvilket indstilles til rettens skønsomhed, hvorvidt samme lovforsvarligt kan eragtes, men siden smeden altid havde venten den billig og mindelig forening imellem ham og Baggesen på deres hustruers vegne, som han ikke har kunnet erlange, så måtte hann årsages at begære 3 uger anstand med sagen til at føre sine contravidner, som han angiver at være Jens Knudsen Beck af Stenderup, Søren Knudsen i Åtte, Peder Christensen i Bobøl, Maren Pedersdatter, Bodil Nielsdatter og Christen Pedersen ibm. med flere, over hvis til at vidne som i Føvling kirke imellem degnens kæreste og smedens hustru passeret er. På alt forventede rettens bifald. - Mons. ravn næst at inherere sin forhen gjorte begæring måtte i anledning af mons. Hellesens dumdristige og ublu tilførte, som hvorlimod reserveres regres til tid og sted, ydmygest begærer, retten ville imponere mons. Hellesen lsåvel i henseende til hans kgl. maj.ts allerhøjeste interesse, som sagens oplysning her i retten så straxen med sit behøvende og vedbørlige stemplet papir at producere deet mellem ham og hans bonde Niels Smed på den ene og degnen mons. Jens Baggesen på den anden side afvigte 7. hujus sluttede og af begge siders contrahenter underskrevne forlig. - Hr. herredsskriver Hellesen på mons. Ravns tilførte kunne ikke idag producere den begærte eller aåkaldede forlig, såsom han det nu ikke havde ved hånden og vidste ej heller fuldkommenligen, hvor samme var afbleven, siden parterne ikke ville samme efterleve. - Retten resolverede, at siden Ravn tilkendegiver, at hans principal mons. Baggesen ikke har kunnet tage forelæggelsen beskrevet til flere vidners førelse, formedelst der imellem ham og contraparten skulle have været sluttet forlig, det mons. Hellesen på sin bondes vegne ikke idag har kunnet nægte, så blev mons. Baggesen tilladt tingsvidne beskrevet såvel efter hvis idag 4 uger som idag i den ne sag passeret er, og Niels Smed genpart, om forlanges. Skulle Niels Smed finde fornøden contravidner til sagens oplysning at indstævne, reserveres ham samme ved lovlig omgang at fremme. - Mons. Ravn reserverede sin principal i fornøden tilfælde at føre vidner, som han til sin sags oplysningfornøden kan eragte, og han over det sluttede forlig, som mons. Hellesen så hemmelig hos sig holder ventelig for at se ufred og uenighed stiftet imellem sin bonde og degnen videre, end allerede sket er, hidindtil er bleven hindret at føre. - Hr. herredsskriver Hellesen gav derpå til svar, at intet skulle være ham kærere, end sagen imellem hans bvonde og sr. Baggesen mindeligen kunne vorde afgjort, men som bem.te bonde på sin hustrus vegne befinder sif fornærmet af Baggesens kæreste i det omtvistede stolestade i Føvling kirke, så har herredsskriveren som hans husbond ikke kunnet overtale ham til at fuldbyrdige det omtalte forlig, men kort derefter er fragangen forliget og ... samme ville efterleve.

AO2 514:

Følger her indført et fra arrestens defensor sr. Frederik Simonsen indgivne indlæg sålydende: Kgl. maj.ts herredsfoged, ædle og velvise Henrik Ernst Bierum. Af de fra actor sr. Ravn idag ind[=> fol 516]... dokumenter og gjorde irrettesættelse i sagen ctr. delinkventen Christen Christensen, må jeg herved begære mig af retten udlånt til besvaring til næste ret for i så måde at fefordre sagens fremgang ... endskab, da jeg til den tid skal være ansvarlig til dokumenternes indlevering her i retten igen. Men ifald mig imod forhåbning ikke skulle blive accorderet dokumenterne udlånt, er jeg deraf med forsvarligst copi udbedende og sagen at måtte vorde oposat til idag 14 dage, som er til den 14. juni, for at indkomme med min replique på arrestantens vegne i sagen. -- Friderich Simonsen, Ribe den 30. juni 1746 - som anordnet forsvar.

fol. 516:

Torsdagen den 7. juli 1746:

I sagen mod den arresterede Christen Christensen blev indleveret fra forsvareren den udlånte deduction og defensors replique (fol. 521). Delinkventen Christen Christensen forklarede, tilstod og bejaede alt, hvis Riber bys tjener Morten Nielsen idag 8 dage om bem.te delinkvents udbrud har forklaret, med tillæg, han samme tid havde brækket jernen og oplukket låsene. Ravn finder sig beføjet at tage defensors indlæg til besvaring. Vil svare om 8 dage, siden Simonsen har begæret Ravns replik, så på det delinkventen ikke til unødigt bekostning for tit her til tinget fra Ribe skal hidføres, så tillod retten sagen opsat til idag 14 dage, som er d. 21. juni, og blev mr. Ravn udleveret [=> AO2 515] defensors indlæg til besvarelse. Og blev den her for retten tilstedeværende delinkvent Christen Christensen Riber bys tjener til arrest og bevogtelse igen overleveret.

AO 2 516:

Følger her indført et af sr. Nicolaj Raufn forfattede indlæg som actgor udi delinkventsagen citeret på folio 515:

Velædle (etc). Den dyrebare frem, som den allernådigste Gud har frefor andre lande forlenet dette vores fædrene land med og til samme at håndænve har sat vores nådkigste konge for at beskærme enhver for voldsmands ufred, under samme hver burde nyde fred under sit vintræ og figentræ. Men så lidet som næsten kan have fred for onde af Satan forledede mennesker, så lidet må /: desværre /: Guds hus og bygning i fredsland nyde fredens Gud gott ad, men ofte lide vold og ufred af udædiske mennesker, idet de [=> fol. 518] udplyndrer og bestjæler af kirken de hellige kar og ornament, som er destinerede til brug ved den hellige nadver, hvilken er indstiftet ... den ved for frelsers dyrebare død dyre fortjente freds ihukommelse, om ikke udi begge slags ufred /: som dog vel i sin tid vordere eclat ... fornemmelig(?) imod Guds hus haver denne delinkvent Christen Christensen ... sig skyldig med at udstjæle af Brørup kirke sølvkalk og disk. Hans omgang derved udfindes vel af de derom førte tingsvidner, hvis indhold jeg her kortelig vil jave retten insinueret efterfølgende poster: 1) At Brørup kirkens sølvkald og disk sidst afvigte Palmesøndag er bleven

brugt i Brørup kirke til at betjene 16 communicalter med og efter tjenestens forretning indsat i degnens skab i kirken med sin sædvanlige lukkelse og lås bevaret således, at det efter at sognepræsten velærværdige og vellærde hr. Peder Vinding med ungdommen havde catechiseret, har været forvaret med 3 lykkelser og låse, nemlig (!) under låse i degnestolens skab, (2) med kirkedørens lås og endelig (3) med et hængelås for våbenhusdøren, bevidner tingsvidnet her fra retten sub num. 1 pag (en række tal), og at derimod 2) forberørte kalk og disk er bleven funden i 4 stykker sønderbrudt hos den i Ribe indbragte delinkvent Christen Christensen i sejerstrup næste mandag aften efter sidstafvigte Palmesøndag, derofr er ikke alene delinkventens egen tilståelse i tingsvidnet num. 1 pag 10 et 11, iten i tingsvidnet fra Anderup birketing sub num. 2 pag. 12 et 13 samt højædle og velbårne hr. oberstløjtnant Gersdorffs missive. Tingsvidnet num. 1 pag 8 et 9, men endog 9 overensstemmende vidner i tingsvidnet num. 2 pag. (nogle tal) deres udførlige forklaring og tilståelse. Og at det er selvsamme sølvkalk og disk, som ikke alene hel og holden blev brugt sidst afvigte Palmesøndag til at betjene 16 communicanter med i Brørup kirke og sammesteds under 3 lykkelser og låse forvaret samt Brørup kirke tilhørende, viser det på samme sølvkalk i indstikning befindende skrift således lydende: Gud til ære og Brørup kirke til ziiir og nytte haver Niels Christensen og hans hustru Kirsten Rasmusdatter i Surhave foræret kirken sølv til denne kalk og disk anno 1689. Test. tingsvidnerne num 1 pag 10 og num. 2 pag. 4. Herforuden 3) endnu forberørte tid i Sejlstrup er bleven funden et pas og skudsmål dat. den 14. april 1746, anført i tingsvidnet num. 1 pag 16 hos delinkventen Christen Christensen, og at samme pas og skudsmål både er falsk og urigtig, viser ikke alene dens datum, da samme blev funden hos delinkventen i Sejlstrup den 5. apr. næstafvigte og er dateret den 14. april derefter. Men endog delinkventens egen tilståelse i tingsvidnet num. 1 pag. 17 item tingsvidnet num. 2 pag. 7 så vel som og ved confrontation med præstens hr. Henrik Kampmands hånd og retten selv, det tingsvidnet num. 1 pag. 17 yderligere forklarer, ligesom den og er skrevet på uret sort stemplet papir. Endvidere 4) er merbem. te tid i Sejlstrup hos delinkventen Christen Christensen funden et bevis ved tingsvidne num. 2 pag. 7 fra herredsfoged Søren Henrinsen Gredsted i Madum, at delinkventen Christen Christensen tilfor har været beskyldt og arresteret for hestetyveri, vid. tingsvidne num. 2 pag 10 et 11, og endskønt merbemeldte delinkvent i mangel af bevis igen er blevet sat på fri for og løsgiven af sin arrest, så ses dog af et skrivelse fra forn. te herredsfoged til Deres excellence - - stiftsbefalingsherre von Gabel af dato Madum d. 17. april sidst afvigt, ikke alene at delinkventen havde begået sådant hesteryveri, men endog straks efter hans løsgivelse om nattetide han såvel hos manden, han var arresteret hos, som en anden begået tyveri påny igen, [=> AO2 517] vid. tingsvidnet num. 2 pag. 11 et 12. Herforuden 5) viste tingsvidnet num. 1 pag. 53 med 2 overensstemmende vidner, at delinkventen Christen Christensen kom til den på Tuesbøl mark næste mandag morgen efter sidstafvigte palmesøndag ungefær klokken 8 og spurte vej efter Brørup kirke, ligesom de og så, han gik ad samme kirke, da han virkelig har haft i sinde at begø som og derefter i gerningen af ham blev fuldført dette kirkerøveri. Thi så viser oberstløjtnant Gersdorffs til frue hofjægermesterinde Bachmanns i tingsvidne nr. 1 pag. 8 et 9, at delinkventen Christen Christensen frivillig lhar bekendt og udsagt, at han titberørte Brørup kirkens sølvkalk og disk forbemeldte mandag d. 4. april næstafvigt havde udstjålet af Brørup kirke, og videre han delinkventen uden for denne respektive ret d. 20. maj sidst, vid. tingsvidne num. 1 pag. 32 selv vedgået det kirkerov og tyveri med disse ord: Gud nåde mig. Jeg har aldrig stjålet før. Hvorforudenn 4 overensstemmende vidner i tingsvidnet num. 2 pag 4,5 et 8 bevidner og forklarer, at delinkventen Christen Christensen ved angribelsen i Sejlstrup utvungen og unød har bekendt, det han og en markmand havde brækket en hængelås fra en kirke, og at marknamden havde gået op i kirken og taget tit bem. te sølvkalk og disk, da imidlertid delinkventen stod i kirkedren at passe på, og leveret delinkventen det, og endskønt

delinkventen undskylder sig, ligesom han ej vidste, hvad for en kirke det var, og formener, det måtte have været Holsted kirke, så viser det hos ham fundne sølvkalk og disk tydelig nok, at det har været Brørup kirke, i særdeleshed det er samme kirke, som er bleven bestjålet, og hverken Holsted eller andre kirker her i nærværelse. Og ligesom 7) tingsvidnet sub. num. 1 pag 34 bevidner og stadfæster med 2 overensstemmende vidner, at Brørup kirkes døre, neml. såvel våbenhusdøren som den andenn og inderste dør på tirsdags aften sidst afvigte palmesøndag befandtes ved eftersyn på sognerpræstens hr. Peder Vindings begæring, efter at hr. Vinding ved monsieur Grumm i Foldingbro efter højædle og velb. hofjægermesterinde Bachmanns ordre ikke alene blev tilstillet det hos delinkventen i Sejlstrup fundne og af Brørup kirke idstjålne sølvkalk og disk, men endog om samme begangne kirkerov og tyveri var given notice, vid pag. 29 et 30, var ilukt og låsen ubrudt, desligeste og at skillerumsfjælen i degnens skab i kirken, hvor det bortstjålne sølvkalk og disk havde været indsat og bevaret, var udbrudt, og hvor alene fandtes fuderalen til bem.te sølvkalk og disk hel og holden, men kald og disk borte. Så er det 8) ikke upåtvivlelig men langt mere troværdig, at delinkventen Christen Christensen /: i særdeleshed hvor meget end og hans anordnede defensor har bemølet sig derom og til actens fylde vidtløftig quæstioneret, ingen indbrud enten igennem mur eller vinduer på kirken er sket /: der vel ikke uventelig efter slige anførte omstændigheder og allerhelst han så vidt er fremturet i hans sugudelighed, at han ikke har sparet kirkens kar og ornamenter, fra sine barneben af har exerceret sig i tyveri og tyvekunster, da han mandagen efter palmesøndag næst afviget udstjal titbem.te sølvkalk og disk af Brørup kirke ved ulovlig middel, kunster(?) og instrumenter har oplukket Brørup kirkes døres låse igen, allerhest 9) et missive fra borgmester Frausig i Ribe, vid. tingsvidnet num. 1 pag 13 et 14, item begge Riber bys tjenere pag.11 et 12 samt delinkventens egen tilståelse pag. 15, [=> fol. 519] bevidner og bekræfter ikke alene hvorledes delinkventen Christen Christensen adskillige gange i fængslet i Ribe både har brækket jernet og oplukt låsene, hvormed han har været fængslet, og muren for fængslet således han har været færdig til at escapere, om fornævnte Riber bys tjenere ikke imidlertid var kommen til og over ham og hindret ham i hans forsæt; og har da delinkventen, imedens han endnu lå fængslet med hænder og fødder, kunnet oplukke låsen og brække dette fængselsjern, der er og har været af den førelse og stærke, det retten selv har set, at ingen enten kan skønne eller dømme, at det kunne ske ved nogen menneskes magt og styrke /: ... udover han og foruden jern og fængsel om ikke sin vejfortjente straf at udløbe efter høje øvrigheds godtbefindende med vagt bliver bevogtet, hvor langt lettere har han da ikke, da han udstjal Brørup kirkes kalk og disk, og da han ikke enten var i fængsel eller bunden, enten med hænder eller fødder, kunnet oplukke Brørup kirkes døres låse ubeskadiget ved sine tyvekunster og instrumenter, og endskønt 10) delinkventen beråber sig på ved sin begangne tyver på en kammerat og medhjælper, så er dette ham lige så lidet til hjælp og nytte, som han aldrig ved eller kan sige, hvor denne hans foregivende kammerat er eller sig opholder, og langt mindre, hvor han enten er nosiddende eller possessioneret, og er det derfor lige så urimeligt og ugrundet, at denne delinkventens foregivende kan have nogen skin af sandhed, som nogen skulle kunne einges om at begø et sådant kirkerov eller tyveri i en sådan hast, uden om en sådan videnskab, bekendtskab og vedtagne kammeratskab i tyveri om hinanden at have og være vedtaget(?). Ja, denne delikventens foregivende er lige så trolig som hans angivne alder /: hans øvrige angivende usandfærdigheder for vidtløftighed og actens fylde at forbigå /: da det såvel retten som alle andre, der har set ham og øjensynlig er bekendt, at han sc. delinkventen Christen Christensen er over 40 år gammel og dog siger og bekender, han, vid. tingsvidnet num. 1 pag. 15, at han var 20 år gammel og derefter 12) i tingsvidnet num. 2 pag 13, at han er 21½ år gammel, og ligesom han således snart siger et snart et andet og derfor ikke kan stå til troende, såhar og retten ved 8 stokkemænd på Hunderup birketing eftre nøje skønsomhed funden og erklæret denne

delinkventens Christen Christensens udsagn for usandfærdig, det de endrægteligen skønner og udsiger, at forn.te delinkvent er ovre 30 og henimod 40 år gammel, vid. tingsvidnet num. 2 pag. 13, så det både er troligt og venteligt, at delinkventen enten for sin forhen formedelst en sådan påskud begangen tyveri er bleven des medlidensommere medhandlet og derfor nu formener, det i nærværende sag noget skulle kunne hjælpe ham eller og han må have haft informatores, som har informeret ham om dette, ligesom hans fortjente straf skulle blive desto mildere. Men som hans foregivende er usandfærdig, det alle og enhver, som ser ham, kan skønne, så formodes og, at hans straf bliver desto større. Og lad være, delinkventen der synes at besmykke hans ugudelighed dermed, ved begangne tyveri har haft en kammerat med sig, quidinde? Er kosterne ikke funden hos ham, og har han ikke selv tilstået, at han har med været, såvel da låsen for kirkedøren er bleven oplukt, som i kirken, da disse kirkens ornamenten blev udstjålet af kirken, og at han fik samme i kirken og forinden han kom ud af kirken, og bliver da ikke hans straf en og den samme. Thi om slige usandfærdige foregivelser og indvendinger kunne væe eller blive en tyv til hjælp eller frelse, blivde aldrig nogen til [=> AO2 518] tyv, siden enhver tyv da fandt lige så let på råd som denne, at nævne og navngive en kammerat, hvad heller han var eller havde været til eller ikke. Men på det en tyv ikke således skal kunne undgå sin velfortjente straf, så har vores allernådigste konge ved sin højpriselige lov pag. 969 art. 3 (DL 6-17-3) allernådigst befalet, at så mange som findes ved tyveriet og gribes, de forfølges alle og straffes som tyve. - Efter disse foranførte omstændigheder, som af tingsvidnerne er godtgjort, sætter jeg i rette, at siden delinkventen Christen Christensen har den 4. april sidst ud af Brørup kirke bortstjålet skøvkalk og disk, som og samme aften er funden hos ham i hans logement i Sejlstrup, han og ej fragår, det er jo det selvsamme her i retten fremviste, som hos ham blev funden, hvilket kalk og disk er bevist at have stået forvaret under 3 låse og lukkelser, af hvilke tvende, neml. den ene for våbenhusdøren og den anden for kirkedøren, man ej ved på hvad måde denne delinkvent samme har fået åbnet til fri indgang, enten ved dirke eller andre ulovlige instrumenter, og den 3. lås for skabet i degnestolen /: hvor det nu bortstjålne kalk og disk stod inde /: som og var lukket i lås og nøglen aftagen, befindes urørt, men derimod er sidefjælen i skabet udbrudt, som her i retten er forevist og øjensynlig kan ses med 4 pinde at have været hæftet, neml. med 2 øverst i fjælen og 2 nederst i fjælen, hvilke fyrpinde ufejlbar er bleven isalgen den tid, degnestolen er gjort, siden sidefjælen ellers ikke kunne indsættes og sammenpindes, uden da degnestolen og skabets sidefjælde var adskilt. Alt foranførte viser klarlig, at der er sket indbrud for at få kirkens der bevarede ornamenten ud. Så påstår jeg dets årsage, at denne delinkvent Christen Christensen vorder afstraffet efrt lovens rene ord og lydende pag. 968 art. 4 (DL 6-16-4) som en stimand med stejle og hjul og hans hovedlod forbrudt, om nogen eller noget skulle opdages. Til slutning må jeg erindre retten, at siden man har kundskab om, der skal være forhen i Vendsyssel /: hvor han af sit fængsel har udbrudt og her ud bortrømt /: hændet dom over denne delinkvent for den begangne tyveri til tyvebrænde og kagstrygning, om hvilken sentence der er skrevet nord i landet og ventes med posten, retten detsårsage, når sligt måtte ankomme, samme ville modtage til at vedhæfte denne domsakt, som alene sker for at bevise dette udædiske menneskes forhen forøvede misgerninger. Og vil så submittere rettenalt forestående til doms med reservatio, at i fald defensor herimod skulle have noget at indvende, mg da samme til besvaring måtte vorde meddelt, da min duplique uopholdelig skal følge. Jeg forbliver (etc.). N. J. Raufn.

AO2 518:

Torsdagen den 21. juli 1746:

Sagen contra den i Ribe til arrest indbragte delinkvent Christen Christensen: Indlæg fra Ravn (fol. 522- 523). Fra defensor indsendt besvarelse (fol. 523) Ravn har nu erholdt en dom dateret Sæbygårds birketing ved Schave(?) den 11. juli 1744 betræffende Christen Christensens der forøvede ugudelighed ikke alene med indbrud om nattetide i andres huse, men endog hvorledes han ved samme tyveri har forlokket og forledt 3 andre, hvoriblandt endnu vart tvende umyndige drenge eller børn, til tyveri, samt hvorledes han der err udbrudt og følgelig efter hans egen bekendelse taget skylden med sig. Når han kunne findes, skulle han kagstryges og brændes på sin pande og gå i jern otg arbejde sin livstid i næste fæstning. Ravn begærede dom. Efter begge parters begæring blev denne delinkvent[=> AO2 519]sag til doms afsigt optaget og skal her inden retten tredieugesdagen den [11. august](#) vorde afsagt.Thi bliver til meddomsmænd efter æpvem udnævnt Hans Jensen i Starup, Hans Jessen i Skølvad, Jørgen Mogensen og Niels Havgensen i Jernelund, Christen Nielsen i Tange, Hans Christensen Smed i Gørding, Anders Jepsen og Søren Andersen i Varhoe, som tillige med herredsfogeden bem.te 1x1. aug. siddeer retten og derudi med ham at kende og dømme.

AO2 519:

Følger her indført efterskrevne dokumenter i delinkventsagen:

Kl. maj.ts herredsfoged (etc.). I underdanigst følge Deres exce,llense (etc.) [=> fol. 521] von Gabels mig tillagte højze ordre som defensor her i sagen på delinkventen Christen Christensens vegne, der for beskyldte kirketyveri i Brørup kirke er anholdt og actioineret, følger dette mit svar på actor sr. Nicolaj Ravns indkomne indlæg og irettesættelse således: Vel ses af de 2 i sagen førte tingsvidner nr. 1 og 2, at Brørup kirkes kalk og disk skal være fundet hos arrestanten Christen Christensen om aftenen den 4. april sidst i Sejstrup, men at det ikke just derfor er følgelig, at han og er den, der samme efter mons. Ravns forestilling har stjålet, kan ved actens eftersyn og gennemlæsning vel ikke så lige ses og udfindes. Thi 1) finder jeg ikke et eneste af alle de fæørte vidner, der absolut kan påtyde arrestanten, at han virkelig er den, der har udbrækket skillerumsfjælen i degnestolen i Børup kirke og ham ved dette at være overkommet deraf at have udtaget samme kirkes kalk og disk eller og noget brud udvendig på kirken eller dens låse derved af ham at være forøvet, som er egentlig sådan ting, der lovfølgelig rekvireres bevist og fastsat, før end mons. Ravn kunne komme til at fremsætte sådan irettesættelse, som nu af ham her i sagen gjort er. Og hvorledes arrestanten for det 2) egentlig skal være kommen til ommeldte kalk og disk, erfares spåvel af hans egen gjorte bekendelse i begge tingsvidnerne, som det og af de førte vidners udsigende bestyrkes, vid. tingsvidnet nr. 2, nemlig af 4., 5., 6., 7., 8. og 9. vidne, der frembringer den forklaring og oplysning, at arrestanten lhavde bekommet merbem.te kalk og disk i de samme stykker, ligesom det nu forefindes, af en markmand ved navn Jens, der har været markmand i Græsted (Gredsted) forleden sommer i værd og forsik... for 10 slettedaler, som markmanden var ham skyldig, hvilket markmanden igen skulle indløse, men at det defor var arrestanten ubevidst, at dette sølvvtøj havde været brugt til en kirkes kalk og disk. Thi ellers havde han ikke taget derimod med videre, og at denne omrørte markmand virkelig har været til, som mons. Ravn i sit indlæg bærer tvivl om, det vevises med hoshæftede sognepræstens velærværdige hr. Christoffer Fjord i Jernved hans derom givne attest og svar af 18. maj sidst på min til ham ergangne rekvisition, som tillige med dette

begæres acten tilført. Hvilken nu efter at den anden, nemlig arrestanten, er bleven pågreben, skal være escaperet og ikke vides, hvor er at finde. Således ses da denne markmand herudi at have kendt sig skyldig og sluttelig har taget sagen med sig. Og om end nogle af vidnerne ved Hunderup ting har vundet på arrestantens mund, at han skulle have været med ... markmand, der havde brudt en hængelås fra en kirkedør etc., så ses dog ikke deraf, at arrestanten har været den, der har udstjålet Brørup kirkes kalk og disk. Og hvad ellers dette af ham kan være sagt eller ikke, så har han dog ikke på rettens til ham gørende examination og formaning tilstået sådant eller videre end hvis af ham herom bekendt er. Actor vil og betjene sig deraf, at arrestanten skulle have spurgt vej på Tuesbøl mark efter Brørup kirke; men jeg finder, af tingsvidnet at han spurgte den nærmeste vej ad kirken og derfra ad Vejrup, og falder vejen der forbi, nemlig Brørup kirke ad Vejrup. Sp er og ikke arrestanten attraperet eller befunden med nogen tyveinstrumenter af dirke eller andre deslige ting, som actor presumerer at han har måttet betjent sig af, siden kirkens døre befandtes om tirsdag morgen efter Palmesøndag sidst at være tillukket, da tyveriet i kirken skulle være sket; og kan jeg ikke forestille mig, at en, som opbrækker låse ved kirker eller andensteds for at stjæle, skulle lade sig være meget angelegen om at se døren forsynet igen med lås og lukke, for end han skiltes derved, men pakkede sig vel uden ophold derfra det snarest muligt med hvis han havde med at føre, hvorledes det endog ellers hermed har været tilgået. Endelig vil actor benytte sig af et [=AO2 520] dokument, som hos arrestanten skal være fundet, så og et skrivelse fra herredsfoged Gredsten i Madum til stiftets høje øvrighed, begge indført i tingsvidnet nr. 2, ligesom arrestanten skulle være mistænkt for at have begået et hestetyveri med videre. Men hvorvidt slig bevis i kraft og værd kan anses eller være altagelig imod arrestanten, vil jeg alene overlade til den velvise dommers egen godtskønnende, da det første ganske fritger og undskylder arrestanten Christen Christensen og det andet ses ikke en gang hans navn at være navngivet udi, der ellers alene i sig selv gæår ud på en gisning og mistanke. Hvad endelig delinkventens alder angår, da har han ikke kunnet gjort nogen så reel forklaring derom, som mons. Ravn har syntes at være fornøjet med, siden han har bekebdt i tingsvidnet nr. 1, at han vel var 20 år, og i tingsvidnet nr. 2, at han var 21½ år, som når det første bliver exprimeret med det sidste, vel ikke meget i meninger kan diferere. Men hvad grund og rimelighed det derimod kan medføre, at retten og de 8 mænd ved Hundreup ting har foretaget sig på actors forlangende at dømme delinkventen på hans alder, behager dommeren med det øvrige at tage i overvejende, da det er lettelig at slutte, at et menneske, der sidder i fængsel og tvang og må derved lide og udstå adskilligt, vel ikke kan have den anseelse som et andet, der går på fri fod og i så måde ikke lider nogen tvang, og så længe da her ses ingen lovligere bevis, mener jeg, det bør have sit forblivende ved den skete bekendelse. Til slutning må jeg og have lidet erindret om degnen Frøelunds i sagen aflagte vidne, hvoraf tildels af acten ses, med hvad møje og fortrædelighed jeg hos ham har kunnet nyde rent og endelig svar på mine fornødne spørgsmål, og tildels hvor absurd hans svar i visse ting udfalder, og således er det ikke at undre, det han, efter at han var demitteret fra retten, har søgt ligesom at få fat på noget nyt uden for tinget imod delinkventen med at fremstille sig påny samme dag til vidne over nogle ord, han skulle have udtalt. Men lad nu sådant og i sig selv være talt og passeret, er det så just derfor søgt, at arrestanten Christen Christensen har stjålet Brørup kirkes kalk og disk, ligesom og Frøelund udi sådan vidne er enlig, herom vil jeg ikke opholde retten med vidtløftigere at skrive, endskønt jeg vel kunne haft anledning denne materie mere oplyselig at fremføre. Af disse foranførte omstændigheder vil jeg formode, at actor sr. Ravn ikke så lige har haft lovfølgelig bifald til at gøre så hård påstand og irettesættelse over arrestanten Christen Christensen, at han efter loven pag. 968 art. 4 (DL 6-16-4) skulle vorde anset og straffet som stimand. Thi når nogen skal lide efter lovens regeur, bør sådan en i mine uforgribelige tanker ganske og aldeles være overbevist hans malversation og virkelig være såpdanne ting foregået, som den til strafs lidelse

citerte lovens articul dicrer. Vil altså ærbødigst have indstillet, om ikke denne arrestantens begangne forseelse og vankundighed medfører andre omstændigheder end de, sr. Ravn har behaget at udfinde for at få sin hårde irettesættelse grundet. Jeg vill j' håbe, den rervise dommer nøje og retsindig overvejer denne vigtige sag, og at der m.å være faste og upåtvivlelige bevis, om misdædere derefter kan dømmes til at miste livet. At denne delinkvent ved den lange og hårde fængsel, siden denne sag er begyndt, hårdt er afstraffet, vil jeg ej omtale, dog håber jeg, den velvise og retsindige dommer ifølge loven fælder lemfældigere dom over ham, end sr. Ravn har påstået. Så snart actor får sit svar herpå udfærdiget, beder jeg mig samme tilstillet tillige med documenterne, om noget nnyt dermed måtte fremkomme. Da min duplique skal følge til næste retterdag, sagen efter sr. Ravns begæring vorder opsat. Med [=> fol. 522] ... blivende (etc.) Friderich Simonsen som anordnet forsvar.

fol. 522:

Velærværdige og vellærde hr. Christopher Fjord. Som den udi Ribe under arrest holdte arrestant Christen Christensen for beskyldte kirketyveri i Brørup kirke ved sin for retten næstafvigte 5. maj på Gørding-Malt herredsting gjorde bekendelse har foregivet at have bekommet bemeldte kirkes ham den .. passato fundne kalk og disk af en person ved navn Jens Jensen, der på nogen tid skal have opholdt sig i Deres velærværdigheds menighed i Bredsted by og der forleden sommer tjent for markmand og ellers skal have tjent der i byen i vinter, så skulle jeg herved som delinkventens anordnede forsvar have rekvireret til behøvende oplysning i sagen, 1) om sådan person har været i Deres velærværdigheds sogn i bemeldte Gredsted, 2) om han er der endnu, eller og 3) når hn da sidst har ladet sig der finde ... hvor han sig nu måtte opholde. Herom udbedes, Deres velærværdighed ubesværet ville behage sit udførlige svar her påtegnet at meddele. Med forblivende (etc.) Friederich Simonsen.

Til ærbødigst og skyldig gensvar på dette forskrevne meldes: 1) at den omspurgte Jens Jensen har vist nok været her i sognet og tjent som markmand i Gredsted by i fjor 1745, var også en gang her i kirken til Guds bord, eftersom han havde rigtig pas og skudsmål at forevise, men da marken blev overgivende(?), rejste han bort og i så måde 2) er han ikke her nu. Thi 3) ved jeg ikke, hvor han nu opholder sig eller kunne findes. Nogle gætter til, at han skulle være kommen på et skib og rejst til Holland, det jeg dog ikke kan sige til visse, men relata refero, hvilket tester i Jernved d. 18. maj 1746 Chr. Fjord.

Her indført det her foran på folio 520 citerede indlæg fra actor Nicolaj Ravn i delinkventsagen, item defensors besvarelse derpå:

Velædle højstærede hr herredsfoged. På den remonstration, som seigr. Friderich Simonsen par behaget den 7. juli ved Gørding-Malt herredsting at lade indlevere på delinkventen Christen Christensens vegne som et forsvarsskrift, finder jeg som acftor mødig at begegne defensor med følgende: Når defensor skriver, at ikke et eneste vidne kan påtyde delinkventen, at han har udbrækket skillerumsfjælen i degnestolen i Brørup kirke, ikke heller set, at han har udtaget kalk og disk ved fjælens udbrydelse, mindre sat nogen brud udvendig enten på kirken eller dens låse lmed ficere i samme puinkt for at redde delinkventen fra denn gjorde irettesættelse etc.. Hertil svares ganske kortelig: Man har aldrig gerne hørt, at en tyv har villet have vidner på .hans gerning, enten hvorledes han har båret sig ad, hvorledes han er indbrudt i husene, eller hvorledes han har brækket

gemmestederne med mere, mindre at nogen skulle være hos at kunne overtale ham sådan hans gerning. Thi ved slige gerninger betjener tyven sig gerne af natten, da ingen er hos og ingen ser det, på det at ... vidner vidner ej skal kunne sige, Vi så dig der, således bar du dig ad, det og det stjal du, og der gik du hen dermed, og den og den var med dig etc. Thi Jesus har sagt, at dersom en husbond vidste, på hvad for en time tyven ville komme, da v+åbøde han og lod ej bryde ind i sit hus , Luc. 12 v. 39. Af denne årsag, at sådan defensors præntion synes mig både latterlig, uhjærlig og ugørlig, så har vor allernådigste konge sat i sin lov, at som meldt ingen gerne er ved og ser tyven i sin gerning, så skal det døde og bortstjålne bære vidne om tyvens gerning, om ikke om tyveriets måde og derfor i den 6. bogs 17. cap. melder, at når nogen findes med kosterne, da er han tyv, og derfor pålægger det delinkventen enten at vise hjemmel eller være tyv. Hvad som ej har mål og mæle, vidner på denne kirketyv ,såvel kalk og disk med sin udstikning som sidefjælen i skabet med sine af- og overbrudte 4 pinde, at her er tyven, eftersom det er fundet hos ham. Man kan ej sige, Således bar denne tyv sig ad, således brød han ind, således ... han ... bort hver af sit sted. In summan, factum er sket, sølvkald og disk, som hel og holden blev [=> AO2 521] brugt i Brørup kirke Palmesøndag sidst, var dagen efter den 4. april sønderbrudt i 4 stykker udi denne tyvs hænder og værge, da han blev attraperet i Sejlstrup. Skabet og sidefjælen i skabet med sin hæftelse(?) var Palmesøndag i lås og uden nogen afbrud, men den 5. apr. befandtes ved efterryn sidefjælen afbrudt, kalk og disk borte og intet tilbage uden bare det med sort læder overtrukne træfederal, som retten er forevist uskadet og ikke af nogen vognhjul sønderkørt, som absolut måtte være sket, om kalken ellers skulle have taget skade. Alle 3 låse neml. våbenhusdøren med sin hængelås, kirkedøren med sin vanlige lås, degnestolens skab med sin lås, hvor sølvkalk og disk stod inde, var alle Palmesøndag tillåsedede, som er bevist med 3 á 4 vidner, og dog imidlertid må de være bleven åbnede, siden alt dette bortstjålne af Brørup kirke er funden hos kirketyven og følgelig gjort af kirketyven. Lad ham nu bevise anderledes. Lad ham skaffe hjemmel, lad ham komme frem med hans påberåbte markmand, hvilket defensor i den 2. punkt beråber sig på, og ved følgende mit svar her ville den velvise dommer behagelig observere, hvor ustadig delinkventen er i sin udsigende. Thi først siger han, at han selv har fundet kalket og disken på en vej i en sort læderpose, hvor en vogn har kørt deet i stykker, og han tog det ud og kastede den læderpose bort. /: observ. monne han ej skulle oplyse det til tinge og strax givet det til kende, så hasig han kom til noget menneske, om så var :/ Men dette er løgn, eftersom kalk og disk med sin fuderal blev indsqat i degnestolens skab Palmesøndag, hvor det stod under 3 lukkelser, som er bevist med vidner under tingsvidne num. 1 pag. (en række tal). Dernæst siger han, vid. tingsvidnet nr. 2 pag. 10, at markmanden havde sagt forhen, at han havde fundet det på vejen i en læderpose. Videre siger han NB ustokket, ublokkeet, unød og utvungen, at han og en markmand havde brudt NB en hængelås fra en kirkedør, udi hvilken bekendelse delinkventen tilstår sig at være medgerningsmand udi indbrudet på Brørup kirke, vid. tingsvidnet num. 2 pag. 4 et 5, hvor Bertel Hansen, Søren Jessen og Christen Olesen bevidner dette; og om ej mere var til, var det nok at gøre ham skyldig tin min irettesættelse. Ydermere siger denne kirketyv nu på et sted, at han skulle følges med den påberåbte markmand til en kirke, der ville han fly ham noget i betaling for hans opdigtede gæld, og flyede ham så dette ommeldte sølvkalk og disk, Vid. tingsvidnet num. 2 pag. 6 et 9, sigter han, at han skulle bie ham ved en kirke, der ville han komme og levere ham pant i betaling, og fik da samme sølvkalk og disk, alt efter egen bekendelse og vidnernes udsagn. Hvad kan nu vel defensors stærke indbildning imaginere ham om det med en sund hjernes brug, end at når han fører en attest frem, sådan som den er, om hvorledes den påberåbte markmand virkelig har været til, kan det vel redde denne kirketyv, kan nogen vel udfinde af foranførte allegationer andet, end de begge har været medvidere i tyveriet. Thi hvorfor skulle de ellers enten just følges ad til en kirke, eller den ene skulle bie den anden ved en kirke for at der få

til pant et kirkeran. Kan deraf sluttet andet efter egen tilståelse, end at de begge har brudt en hængelås fra en kirkedør; hvad skal nogen dømme om den udsagn. At de, vid. tingsvidnet num. 2 pag 5 et 8 /: NB det ene sted, at de begge krøb under kirkedøren, og det andet sted at markmanden alene krøb under kirkedøren /: begge krøb under kirkedøren og denne kirketyv skal have stået på vagt, indtil markmanden skal have brudt anden gang på kirkens låse eller lukkelser ved skabet. [=> fol. 523] ... Christen Christensen har haft den ære at bære byttet fra den bestjålne Brørup kirke. Viser alt dette med mere under acten andet end ordsproget, at den der vil lyve, vil og stjæle, et vice versa; og ydermere, vid. lovens pag. 969 art. 3 (DL 6-17-3) som findes ved tyveriet, de forfølges alle og straffes som tyve. Skal da markmanden efter defensors ugrundede mening have taget ved sin endnu ubeviste escapade have taget fleres(?) sag med sigend sin egen, og var denne kirketyvs og løgners udsagn bevist, skulle markmanden jo straffes, når han kan pågribes, lige så fuldt som den , der er pågreben, neml. begge som stimænd efter loven. Hvorfor retten udfinder vel defensors svage fundament i så vigtig en sag ... hans ugrundede argumentation. Men nogenledes at stoppe munden på denne kirketyv så viser tingsvidnet num. 1 pag. 31, at da delinkventen logerede i Nordenskov Palmesøndag om aftenen, var der ingen markmand ved ham. Item pag. 33 mandags morgen, da han var på Hulvad mark, var der og ingen markmand med ham. En kvarter ungefær derefter, da han var på Tuesbøl mark, som grænser et bøsseskud nær ind på Brørup kirke, og da han gikk lige ad den kirke, som tilhørte og endnu tilhører ommeldte sølvkalk og disk /: samme defensor tilstår /: da var der endnu ingen markmand med ham. Og som han endnu på alle disse steder var alene og tilbemeldte kalk og disk samme mandag aften blev fundet hos denn kirketyv i Sejlstrup, så et der jo ganske eclat, at delinkventen Christen Christensen, hos hvilken kosterne er funden, er den, som alene har stjålet titbemeldte sølvkalk og disk og ingen anden kammerat eller medhjælper har haft med sig uden Satan selv, der både er den, som har lukket op og i for ham. Thi hvad dette angår, mons. Simonsen til denne kirketyvs defension har behaget at fremsætte, det der ingen tyveinstrumenter af dirke hos delinkventen er bleven funden etc., så svares derpå kortelig, at såven tingsvidnet num 1 pag. (en række tal) som protokollen seneste 2 tingdage den 30. juni og 7. juli tydelig nok viser, at Satan selv er og har været den generaldirk(?), hvoraf denne delinkvent sig både først og sidst har betjent, og er det jo derfor nok som ordsproget lyder: Gerningen præster mesteren. At denne kirketyvs gerninger bærer vidne om, at de ikke er menneskel., siden hverken jern, blok, bånd, låse eller fængsel etc. ihvor stor og stærk det endog er, og tid efter anden ligesom denne kirketyv har brækket det ... er bleven forfærdiget kan holde ham. Jeg undrer mig derfor ikke lidet, hvorledes Simonsen der selv af akten ikke alene har set og erfaret dette menneskes store ugudelighed som meldt, men endog i særdeleshed hvorledes denne kirketyv, test. protokollen den 30. juni og 7. juli sidst, på en rent mordisk måde, efter at han først ved Satans hjælp havde fået jernet af sig og fængslets dør åbnet og stod bag døren på lur NB om aftenen da det var mørkt trakterede slutteren, idet han med den storejernstang af fængslets jern slog den ene af slutterne navnl. Morten Nielsen over hovedet og ret på hovedskallen, sårede ham med et ganske stor hul og end derforuden slog ham 2 tænder læse i munden, så han ganske blodig dannede (dånede?) til jorden, da imidlertid delinkventen escaperede og var så vidt borte, at han kom op på Riber torv, hvor han endeligen af ryttervagten blev kendt, attraperet og anholden, indtil han igen blev indbragt i sit vanlige logemente. Så herudaf ligger klart, det ikke alene denne delinkvent Christen Christensen foruden sin begangne kirketyvreri og andre ugudeligheder har haft mordisk intention så og virkeligen efteer slige omstændigheder ville have slaget denne slutter Morten Nielsen ihje, forinden han escaperede, om hana havde vidst, at han af de bekomne 2 store slag af denne store jernstang, da han danede til jorden, ikke havde været ganske død og ihjelslaget, vel til actens fylde og sagens vidtløftighed på så ugrundede fundament og indvendihger under sig at grunde sin defensio, og

ligesom nu denne defensors ugrundede indvendinger ganske til fulde er refuteret og derved endvidere lagt for lyset, hvorledes denne delinkvent Christen Christensen ved sin forhold i fængslet og mordisk opførsel med denne Morten Nielsen har gjort sig dobbelt strafskyldig og dermed efter loven foruden hans begangne tyveris straf fortjent samme staf, som jeg har gjort irettesættelse på ham for det begangne kirketyveri, så er det ganske latterlig og ugrundet, det defensor melder, at han ikke kan stille sig for, at en som opbrækker låse ved kirker [= > AO2 522] eller andensteds, skulle meget være sig angelegen om at se døren igen forsynet med lås og lukke, men pakke sig derfra det snarreste han kunne med hvis han havde med at føre etc. Thi når defensor vil behage at erindre sig, det han selv tilstår, at vejen går forbi kirken, så er det ikke så urimeligt, at denne kirketyv for alle ting ved det begangne tyveri jo har mestrent på at få kirkedøren ilukt såvel imedens han begik tyveriet som efter at tyveriet var begået, i særdeleshed da det ikke er uventelig, at han som meldt efter foranførte omstændigheder har haft Satan selv til dirker og medhjælper. Raison? Da som meldt det defensor selv tilstår, vejen NB en stor alfarvej går forbi kirken og ... ved den søndre side på kirken, hvor kirkens dør er, er det ikke urimeligt, at han for alle ting såvel under som efter tyveriet har beflittet sig på at få kirkedøren lukket, på det om nogen imidlertid skulle have passeret vejen og forbi kirken, ej skulle få at se, at kirkens døre imod sædvane var åbnede, og deraf tage al' nledning at undersøge eller efterse, hvad som helst i kirken passerede, og følgelig enten tage denne kirketyv på ferske fode eller give vedkommende det til kende, at han straxen kunne have bleven eftersøgt og anholden. Hvad hernæst defensor har fremsat angående delinkventens alder, da som det tillige med alt det andet er en stor urimelighed, at et menneske, der er frisk og sund og får sin tillagte forplejning og opvartning, skulle på en 6 á 7 ugers tid blive 20 år ældre, end han havde været tilforn, så agter jeg unødigt med nogen besvaring mig derpå at indlade, siden slige obstaculer annullerer sig selv. Det øvrige, som defensor har til delinkventens befrielse fremført, er ej svar værdigt, siden det medfører sin egen nullitet. Og lige som nu såvel herudaf som min idag 14 dage her i retten indlagte demonstration og irettesættelse er lagt for lyset, at jeg til den gjorde til ... er og har været beføjet, så vil jeg ej heller opholde retten med nogen videre vidtløftighed, men alene have fornævnte min irettesættelse af 30. juni sidst herved igentaget og under samme irettesættelse sagen til en retfærdig dom submitteret, hvorved jeg dog ærbødigst inhæterer min ved forbemeldte min irettesættelse gjorde erindring om den ventende doms vedhæftelse ved denne domsakt, når den måtte ankomme, og dernæst forbliver (etc.), Skærbæk mølle d. 14. juli 1746. N. J. Raufn.

AO2 522:

Defensor Friderich Simonsens indlæg i delinkventsagen:

Kgl. maj.ts herredsfoged (etc). På actor sr. Ravns replique af 14 hujus følger min duplique kortelig således: At det findes jo såvel af delinkventens bekendelse som og en del de førte vidners forklaring i tingvidnet nr. 2, at delinkventen havde fået det i retten foreviste sølvkalk og disk ligesom det ved en fremvisning befandtes, af en markmand ved navn Jens, og havde talt med denne markmand i Rye... før tyveriet skete, hvor markmanden skulle haft hjemme og krævet ham for 10 slettedaler, som han arrestanten var skyldig bleven for en hest, markmanden ulovlig havde solgt ham, og hvorfor arrestanten siden blev sigtet og således måtte miste sit køb, hvilket med videre bestyrkes med det af Ravn fremlagte bevis dat. 21. marts 1746. Vide forbemeldte tingsvidne nr. 2. Vil jeg håbe, den retsindige dommer af acten udfinder og tager under observation, endskønt mons. Ravn denne forklaring og oplysning i sagen ligesom vi have dæmpet og tilintetgjort. Når han fremsætter, at det påligger delinkventen at vise hjemmel eller være tyv? Men hvad hjemmel skulle han [= > fol. 524] ... ligger fængslet i blok og jern, vel nu fremskaffe videre end hvis bevis og oplysning allerede

i sagen findes at være frembragt, som og formentlig for ham så vidt kan være nok, og at delinkventen ved sin bekendelse og udsagn for de ... han i Sejstrup er examineret af, da han om natten blev pågrebet og vakt af sin søvn, findes noget ustadig, da de fristet hqam alt mere og mere, han skulle bekende, med løfte, han så måtte slippe løs, som fornemmelig er at se af det 5. vidne Jep Knudsens forklaring i tingsvidnet nr. 2, er ikke så meget ... undre, da det ses, han har snakket noget hen hid og did i tanke om at komme løs /: den tid han så sig gerådet i ulejlighed, som han mente, de efter løfte skulle holdet ham, dog har han stændig bleven ved den gjorte bekendelse både inden og uden retten med at have fået dette sølvtøj af markmanden, han ej heller er blevet overbevist. Og hvorvidt det der kan udfindes, at actor skriver, det delnkventen skulle haft den ære og båret byttet fra den bestjålne kirke, erfarer den velvise dommer vel selv ved actens eftersyn, hvoraf ikke skal kunne ses, at arrestanten ... var samme leveret ved Brørup, men ved en anden kirke, og han ikke var med, da markmanden stjal etc., vid. tingsvidne nr. 2 det 5. og 6. vidne. Hvad endelig angår kirkens så vel som fængslets lås og lukkelse ... åbning med videre? da går ons. Ravns raisonement i hans første indlæg på, at delinkventen dertil må .have brugt dirke og ... instrumenter, men når dette ikke kan stå prøve, må det siden hedde, at Satan har været den, der har hjulpet ham og lukket op og i for ham. Jeg lader denne Ravns presumption og forestilling stå, for så vidt det kan være antagelig, siden sådan expression og skrivemåde falder noget dybt for mig at raisonere over, dog kunne der muligt vel og udfindes nogen anden årsag dertil. Og at arrestanten derved har søgt lejlighed af fængslet at komme fri fod, er naturligt, das enhver, som er i betryk og i nogen ulejlighed gerådet, ser sig gerne derfra entlediget og ud..., om muligt var. Så dette vel ikke kan komme mons. til nogen synderlig hjælp i hans gjorte irettesættelse efter hans formening som noget, der er uden for kirketyveriet og denne sqags egentlige hovedgrund. Og da jeg fornemmer, at den af actor påberåbte dom ham endnu ikke er indløben, arrestanten Christen Christensen ikke heller noget om denne sag videre er bleven overbevist, vil jeg ikke lbemøje mig eller retten med videre over actors vidtløftige replique at skrive, men alene herved igentage i mit forrige indgivne indlæg med hvis deri er forestillet, erindret og oplyst, ihvor latterlig og ugrndet mons. Ravn endog i sine tnker måtte agte det, og derefter indlade sagen under den veivise dommers retsindige og lovforsvarlige dom og kendelse. Med forblivende (etc.), Ribe den 21. juli 1746. Friderich Simonsen.

AO2 523:

Torsdagen den 11. august 1746:

Af herredsfogeden og samtl. meddomsmænd afsagt sentence i delinkventsagen. Ravn som beskikket actor begærede dommen beskreven.

Sentence i den sag, seigr. Nicolaj Johan Ravn af Skærbæk mølle som af dette steds høje øvrighed (etc.) von Gabel constitueret actor har anhängiggjort contra den pågrebne og udi riber arresthus under fængsel forvarede Christen Christensen betræffende det af ham på Brørup kirken sølvkalk og disk forøvede tyveri således af mig og udnævnte 8 meddomsmænd for retten afsagt: Det er af denne domsakt klarig nok at se og fornemme, at actor lprocurator sr. Nicolaj Johann Ravn ved lovlig stævнемål her til retten har indkaldt den i Riber arresthus fængslede delsinkvent Christen Christensen af Ribe for det af bem.te delinkvent på Brørup kirkes sølvkalk og disk begangne tyveri, hvorom actor her ved retten har ført et tingsvidne under 20. maj 1746, hvoraf såvel som ad et tingsvidne udstedt af Hunderup birketing den 27. maj a.c. ej anderledes kan ses og skønnes, end at bem.te delinkvent Christen Christensen jo er og bliver den rette og sande skyldige gerningsmand

udi det Brørup kirke frastjålne kalk og disk, hvilket udi tingsvidne nummer 2 pag 4,5,6 et 8 af 5 overensstemmende vidner tydelig forklares, og hvilke alle bevidner og udsiger, at delinkventen Christen Christensen ved pågribelse i Sejlstrup unød og utvungen har bekendt, det [= > fol. 525] han og en markmand havde brækket en hængelås fra en kirke, og at markmanden havde gået i kirken og taget bemeldte sølvkalk og disk og leveret delinkventen den i betaling for 10 slettedaler, hvad han var ham skyldig. Ligeledes i samme tingsvidne på pag. 9 forklarer 4 ensstemmige vidner, de havde hørt af bem.te delinkvent Christen Christensens egen mund, at han havde fået ommeldte sølvkalk og disk af en markmand for 10 slettedaler, som han var ham skyldig for en hest, og videre sagde han til vidnerne, markmanden havde sagt, at han havde fundet det på vejen i en læderepose. Forkklarede delinkventen også for vidnerne på dito tingsvidnes pag 5, 6, 8 og 9, at han selv på vejen har fundet bem.te Brørup kirkes kalk og disk ... en læderpose og af en vogn overkørt, og derved findes ganske ustadig i sin bekendelse. Udi tingsvidnet nr. 1 pag. 32 har delinkventen selv vedgået dette kirkerov og tyveri med disse ord, Gud nåde mig, jeg har aldrig stjålet før, ligesom og på pag. 34 og 35 bevises at være sket indbrud i skabet i Brørup kirkes degnestol, hvorad bemeldte kalk og disk er bleven udstjålet, og at forberørte kalk og disk er bleven funden i 4 stykker sønderbrudt hos oft bemeldte delinkvent Christen Christensen i Sejlstrup mandag aften den 4. april nst forvigt efter sidstafvigte Palmesøndag, da det sidst blev brugt, derfor er ej alene delinkventens egen tilståelse i tingsvidnet nr. 1 pag. 12 et 13 samt højædle og velbårne hr oberstløjtnant gersdorps missive i tingsvidnet nr. 1 pg. 8 et 9, men endog 9 overensstemmende vidner i tingsvidnet nr. 2 pag. (een række tal) deres udførlige forklaring og tilståelse, som actor mons. Ravn med andet mere såvel i sin over sagen gørende deduction sub dato 30. juni 1746 som næstpåfulgte under 14. juli ejusdem anni i retten overleverede replique tydelig demonstrerer. Foruden dette vises af hr. borgmester Frausings brev i Ribe udi tingsvidne nr. 1 pag 13 et 14, item begge Riber bys tjenerne pag. 11 et 12 samt delinkventens egen tilståelse pag. 15, hvorledes delinkventen adskillige gange har brækket jernet og oplukt låsene, hvormed lhan har været fængslet, samt gjort bllegyndelse på at brække arrestmuren, s"ledes at han var færdig at eschapere, som og omsider skete, da han nogen tid efter havde fået jernet af sig og slog den ene byens tjener over hovedet med en stor jern... som havde siddet på hans fødder, så bem.te byens tjener faldt til jorden, hvorpå fornævnte delinkvent eschaperede af arresten, men straks af ryttervagten på torvet blev anholdt og oppebragt, som acten nærmere udviser. - Herimod at svare har på bem.te delinkvent Christen Christensens vegne som i sagen af høje øvrighed constitueret defensor indfunden sig sr. Friderich Simonsen af Ribe, som i sin replique under 7. juli a.c. og påfølgende duplique af 21. dito ... vidtløftig raisonerer og fremsætter det som fornemste hovedargument, at vidnerne ej absolute kan sige, at delinkventen er den, som har gjort indbrud på bemeldte Brørup kirke og udtaget den kalk og disk, da det dog er funden hos bem.te delinkvent og det i udstikningen befindende skrift noksom bærer vidne om, at samme kalk og disk Brørup kirke tilhørende, vld. toingsvidnet nr. 1 pag. (nogle tal). Ivlandt andet også anfører defensor ligesom til delinkventens frelse, at ej er bevist noget brud udvendig på kirkens låse; men sligt falder af sig sel. Thi når man examinerer delinkventens opførsel i sit fængsel, som forhen er allegeret, hvorledes han ofte og mange gange har oplukket låsene, han har haft på sig, så kan uforgribelige deraf ses, hvor meget lettere han kunne have ved at oplukke kirkens låse, og over alt at defensor anfører, som et kraftigt argument, hvorledes at delinkventen Christen Christensen skal have fået merbem.te kalk og disks betalig for 10 slettedaleer af en markmand, som forleden sommer har været i Gredsted, og endvidere til delinkventens forsvar anfører, at det var bemeldte delinkvent ubevidst, at dette sølvtøj havde været brugt til en kirkes kalk og disk, thi ellers havde hann ikke taget derimod, det er [= > AO2 526] en ting, wom alerig med sandhed bliver convenabel. Thi dels har delinkventen aldrig frembrunget sin hjemmelsmand, mindre noget om sligt deres kammeratskat

afbevist, dels også ligger jo hans egen bekendelse og tilståelse på fri fod, unød og utvungen, som ved 9 overensstemmende lovfaste vidner er confirmeret, at delinkventen Christen Christensen selv har været med udi bemeldte kirkeran, når både han og markmanden brød hængelåsen fra kirkedøren, og markmanden så krøb unde kirkedøren, hvorefter markmanden tog bem.te kalk og disk, som stod under lås og lukkelse i degneskabet, da imidlertid delinkventen Christen Christensen stod i kirkedøren og passede på sed non concisso delinkventen ej selv af kirkens skab har taget det, som dog er det troligste, helst siden i tingsvidnet nr. 1 pag. 33 med 2 ensstemmede vidner bevises, at bem.te delinkvent Christen Christensen kom til dem på Tuesbøl mark næstafvigte 4. april samme dags morgen ungefær ved klokken, da bem.te kalk og dise derefter er bleven bortstjålet, og spurgt vej til Brørup kirke; men vidnerne melder aldrig et ord om, at der var nogle i flok of følge med ham. Så bør dog delinkventen efter lovens pag. 969 art 3 (DL 6-17-3) at straffes som tyv, hos hvilken kortene er funden. - Efter hvilken beskaffenhed samt for os irettelagte dokumenter og beviseligheder vidstes ej rettere herudi at kende og dølmme, end at bem.te delinkvent Christen Christensen, som den 4. april sidst om aftenen med kosterne blev greben i Sejstrup, jo bør efter loven pag. 968 art. 4 (DL 6-16-4) straffes ligesom stimand med stejle og hjul som den, hos hvilken bem.te Brørup kirkes ornament, som stod under lås og lukkelse i degneskabet, er funden. Dog sker ingen execution efter denne dom, før end den af en af parterne efter lovens pag. 184 art. 51 (DL 1-24-51) til landstingren lovligen vorder inådstævnet og af overretten confirmeret. Dets til stadfæstelse under vore hænder og indsegl. Datum Gørding-Malt herredsting, den 11. august. 1746. S. Bierum (og meddommernes navne.).

AO2 528, fol. 528:

Torsdagen den 1. december 1746:

Møder for retten Søren Pedersen af Rødding og producerede en stævning. Hvornæst citanten fremæsker sine indstævnede vidner til examen. Mødt var Peder Jensen og Willum Johansen af Nørre Lindtrup, Niels Hansen og Peder Nielsen af Gørklint, sr. Hans Lorentzen og Mathias Holdensen af Hulkær mølle og Niels Hveding af Bækbølling præstegård. - For retten fremstod sr. Lorentz Christopher Fischer fra Gramgård i det slesvig-holstenske, ridefoged på det højadelige gods ibm., og gav til kende, at han ikke havde lovl. kald og varsel i følge af loven. Thi når han opholder sig i kgl. Danmark, så kunne han gives års varsel efter lovens pag. 35 art. 12 (DL 1-4-12); derpå han dommerens kendelse vaqr begærende. Søren Pedersen for ikke at gøre sig delagtig i slig barnagtig snak passerde dette med tavshed og fremstillede sit

1. vidne, Peder Jensen af Lintrup:

1. Om sr. Lorentz Christopher Fischer på Gram ikke afvigte forår kom til vidnet i Nr. Lintrup med 6 stude.

Fischer refererede sig til sin forrige påstand, at endskønt det vel kunne synes at således var praxis at stævne, da er det jo klarlig og tydelig nok for de, som besidder mindste smule forstand, at praxis kan ej ophæve loven, men loven bør følges før praxis; desuden har det slesvig-holstenske ej contribution og jurisdiction med Nørrejylland, da det er de tvende poster, [= > A= 530] som just skiller riget fra Slesvig-Holsten. - Søren Pedersen som forhen agtede unødigt noget herpå at svare, siden han af det af Fischer anstillede procedur snart må

slutte, at han må være en hollænder og har forglemt hans modersmål. - Retten resolverede, at såsom sr. Fischer med 6 ugers varsel er indkaldt som den, der opholder sig uden provincen, og det endnu aldrig har været in modo prosedendæ lovmæssig anderledes at stævne de strax over Kongeåen dog i riget og under en konge boende, såsom de i rettergangssager tit har med hverandre at bestille, og ifald de da til vidnders påhør skulle have år og dags varsel, kunne en ting let gå vidnerne af glemme og sent blive bevist, og mr. Fischer over alt selv her ved retten er til stede, så blev stævningen ved magt kendt, hvorefter vidnerne til forhør blev admitteret. - Fischer reserverede sig ret og tiltale til sine tider og steder og deklarerer herved at appellere denne kendelse, såsom det ikke er nogen interlocutorium, men en endel.

kendelse, med påstand, at intet derefter i sagen må foretages, før oberretten derpå haver kendt. Ellers påstod Fisker, at Søren Pedersen var ganske incompetent til at føre vidner over ham i nogenaf de passerede sager. Thi hvad den foregivne tolddefraudation angik, som han aldrig skulle bevise, da var det kongens sag og ikke hans, og så længe han ikke har vist enten kgl. eller kgl. øvrigheds ordre, var det ham uvedkommende lige så vel som Fiskers gæld eller forhold i Nørrejylland, thi det var en post, som Søren Pedersen aldeles ej vedkomn, så længe han ej var ham noget skyldig; påstod derfor, at citanten som u-incompetent(!) både afvises og ej tillades at føre noget vidne i denne sag, som ham ej angik. I lige måde påstod Fisker, at vidnerne ej må vidne på noget spørgsmål om, hvad de har hørt sige, men alene hvad de selv om den indstævnte sag har hørt og set; dernæst at ingen vidne må sværge sig selv sag på for at indvikle Fisker i nogen sag, i betragtning at den, de ikke dølger sin egen skam eller misgerning, er inhabil til at påsige ham eller andre noget. Derpå han dommerens kendelse udbad. Efter den ergangne interlocutoriekendelse blev vidnerne til forhør admitteret. Skulle Fisker derved finde sig fornærmet, kan han gerne, når tingsvidnet efter forordningen er sluttet, derfor søge sin regres på behørigte steder. I øvrigt ville han behage i anledning af forordningen af 3. marts 1741 ikke at opholde retten eller vidnerne med nogen uforholden vidtløftigheder.

Hvor da fremstod 1 vidne Peder Jensen af Nørre Lintrup, som svarede på Søren Pedersens til[=> fol. 329]førte 1. spørgsmål: Nej.

2. Hvor han da kom til ham med ommeldte 6 stude? - Vidnet svarede, mølleren i Hulkær mølle skikkede bud til ham, at han skulle komme derned, mr. Fisker ville tale med ham, hvor bemeldte 6 stude stod.
3. Hvad Fisker da ville ham. - Vidnet svarede, mr. Fisker ville, at han skulle følge med ham til Gram med 6 stude.
4. Om sligt da og af vidnet skete, og hvad han fik for hans umage? - Vidnet svarede ja, han fulgtes med mr. Fischer til Gram og fik en slettedaler for sin umage.
5. Om vidnet og sr. Fisker ikke og havde en hest samme tid, som han købte i Hulkær mølle, eller flere, som fulgte ommeldte 6 stude. - Vidnet svarede, mons. fisker havde ingen hest uden den, han red på; og hørte vidnet heller ikke, at han købte nogen i Hulkær mølle.
6. Hvad vej vidnet ved eller vitterlig er, sr. Fisker forn.te tid passerede med disse 6 stude fra Hulkær mølle. - Svarede, mr. Fisker lod ... 6 stude drive over Kongeåen tæt østen Åbølling by.
7. Om sr. Fisker ingen heste havde med, da disse stude som meldt passerede over Kongeåen. - Vidnet svarede, mr. Fisker var ikke hos, da studene kom over Kongeåen, men havde foranstaltet, at en mand skulle møde vidnet på denne side åen og hjælpe studene over, som og skete. Samme mand havde ingen hest uden den, han red på.
8. Hvor Fisker derefter tog imod studene. - Svarede, i Mejlby, som er lidt sønden Kongeåen

- beliggende.
9. Hvorhen siden sr. Fisker med disse stude passerede, og om han i forn.te Mejlby ingen ledige heste bekom med sig? - Vidnet svarede, mr. Fisker drog fra Melby og til Gram med studene og havde en ledig hest med sig fra bemeldte Mejlby.
 10. Om vidnet ej ved, hvor samme hest var frakommen, og hvor den af blev? - Svarede, han så ikke, hvor hesten kom fra, men den kom til Gram.
 11. Om vidnet ikke ved, at samme hest kom her fra Nørrejylland og blev overbragt Kongeåen tillige med studene. - Vidnet svarede, hesten kom over åen med studene, og at han kendte samme hest, da den var i Hulkær mølle.
 12. Om sr. Fisker ikke derefter på sin rejse ad landet var hos vidnet og betingede ham til en vis tid at være parat for at hjælpe ham en ny drift af sted, som han ville komme med. - Svarede ja, det forholdt sig som spørgsmålet indeholder.
 13. Om sr. Fisker ikke derved berørte, at han ville have dem samme vej indpracticeret som de forrige. - Svarede, mr. Fisker sagde det nok, men kom ingen stude med, det vidnet så.

Under forrige gjorde reservation quæstionerede Fisker vidnet, om han nogen sinde havde set Fisker på ulovlige veje eller steder med kvæg eller heste til hans kgl. maj.ts tolddefraudation. - Vidnet svarede, [=> AO2 532] mons. Fisker var ikke ved åen, men modtog kvæget i Mejlby som meldt. 2) Hvo de formeldte 6 stude ud af Nørrejylland og ind i Sønderjylland over Kongeåen practicerede. - Vidnet svarede, en mand fra Mejlby /: som ikke er stævnet, hvorfor hans navn ikke kan indføres mod loven /: tillige med vidnet, som dertil af mons. Fisker var lejet, drev studene over åen. - Fisker ville vel vide, om en gerningsmand kunne være vidne i sin egen sag. Thi her tilstår vidnet jo selv, at han selv er actor og gerningsmand i forommeldte tolddefraudation, og tillige mod sig selv tilstår, at han ej enten vidste eller havde set Fisker på nogen ulovlig vej til hans kgl. maj.ts tolddefraudation, så er han jo den, som er formeldte toldsvigs gører, og for resten alt, hvis vidnet havde sagt om Fisker, at han enten skulle have bedet ham fornævnte toldsvig at begå, eller og at formeldte 6 stude og en hest efter vidnets sigende skulle have været Fiskers, declarerede Fisker offentl. her for retten ej var sandfærdig og i kraftigste måder benægtede alt, hvis vidnet her for retten om Fisker havde sagt. Søren Pedersen registrerede kortel. herpå med det gamle axioma, at om nogen gerningsmand ved sin benægtelse kunne undgå sin fortjente straf, blev aldrig nogen straffet, og på så måde ville hans maj.ts allerhøjeste interesse lide stor præjudice og lidet eller intet om toldsvig opdages, i særdeleshed om en driver skulle anses som gerningsmand, som endnu aldrig i nogen toldsvigssag er bleven hørt, til hvilken ende han imod den indvendte nægtige lange harange reserverer competentia, og i anledning Fiskers første spørgsmål endnu måtte tilspørge vidnet, om Fisker ikke selv lejede, betalte og betingede vidnet norden Kongeåen, hvor omvundne stude ham af Fisker blev leveret samme at overdrive Kongeåen, som før er omvundet, og end derforuden foranstaltede den forhen omvundne mand til medhjælp og ledsager, tilmed om det ikke skete om natten, og om sr. Fisker ikke vedkendte sig samme stude straks sønden Kongeåen ved Mejlby, ligesom han havde forladt dem norden Kongeåen, hvor han leverede vidnet dem. - Vidnet svarede, mons. Fisker selv lejede og betingede vidnet i Jylland, men betalte ham på Gram. Kan ikke erindre sig, om Fisker selv slog studene [=> fol. 530] ud af huset og leverede vidnet dem; men Fisker lejede vidnet og videre foranstaltede, hvormedes med studenes drift skulle forholdess så vel som og tog selv imod studene i Mejlby, som vidnet alt forhen har afvundet, og ydermere forklarede vidnet, at studene kom over åen om natten. - Fisker igen(?) aleneste under forhen gjorde reservation igentog hans forhen indførte og formente, at enten vidnets udsigende skulle gælde eller ikke, ville komme an på judicem loci hans kendelse. Vidnet aflagde ed. -

Siden aftenen påtrænger, blev de øvrige vidner forelagt til [15. december](#).

fol. 530:

Stævningen citeret på fol. 528: (Herredsfogeden:) Søren Pedersen af Rødding, Riberhus andrager, hvorledes han i anledning, at I, Lorentz Christopher Fischer på Gram, der var udmonderet med skud og ladt gevær, sidst afvigte 13. september på Møjbjøl mark i Frøs herred skal have understået eder at bortsnappe citantens kvæg, der passerede sin lovlige vej sønderpå, under skin ligesom skulle ulovlig af Nørrejylland være udpracticeret, da dog citanten sig samme i friheden skal have tilforhandlet, tilmed havde sine lovlige og forordningsmæssige attester med kvæget, hvilke I på gjorte offerte ikke skal have villet se, men tværtimod bortsnappet kvæget og rejst dermed over 7 sogne og bymarker og derefter uårsagelig ved retterne ført citanten i adskillige vidtløftigheder om hid og did formentlig at tilføje citanten tort, præjudice og adskillige mistænkeligheder, udi hvis han dog skal være uskyldig, skal finde sig årsaget til bevis for sin allernådigste konge angående ikke alene at I, sr. Fischer selv skal være skyldig i de synder, I uårsagelig skal ville pådigte citanten, idet I her i Nørrejylland hid og did skal have købt både kvæg og bæster og samme over Kongeåen ind i Sønderjylland uden tolds erlæggelse udpracticeret, men endog hvorledes I formedelst eders slette opførsel og husholdning did i fornævnte Nørrejylland således med gæld skal være behæftet, at I deudover skal være bortrejst fra eders creditorer ind i Sønderjylland og uden cautions stillelse således skal understå eder at ruinere og tilføje kongens contribuable undersætter utålelig og ubodelig skade, her ved Gørding-Malt herredsting at føre vidner. [= > AO2 533] Thi stævnes I, Lorentz Christopher Fischer på Gram, at møde for mig på Gørding-Malt herredsting torsdagen den 1. december førstkommende vidner (etc.) at anhøre og spørgsmål at tilsvare - - - Herom at vidne inkaldes Peder Jensen og hustru Mette Peders, Willum Johansen, alle i Nørre Lintrup; Niels Hansen og søn Peder Nielsen af Gørklint, sr. Hans Lorentzen og Mathias Holdensen i Hulkær mølle, Jørgen Jørgensen og Hans Madsen i Åbølling, item sognepresten hr. Jørgen Fogh tillige med sin tjenestekarl Niels Hveding i Bækbølling og Mathias Jørgensen i Skovbølling - -, da citanten agter sig et lovskikket tingsvidne at lade beskreven gøre til brug på tid og sted og i særdeleshed at vise for sin allernådigste konge, hvorledes I, sr. Fischer uårsafelig har villet påbyrde ham de synder og foseelser, I selv er skyldig i. - - -

AO2 533:

Torsdagen den 8. december 1746:

For retten fremkom Hans Jensen Smed fra Ravnsø og forestillede 2 varselspersoner navn. Niels Sørensen af ... og Ole Sørensen af Vang, som har stævnet Peder Poulsen, som opholder sig i Hummel Maj i Føvling sogn, angående 5 slettedaler, som han for afkøbte stude og en hoppe ved Micheli tider 1744 er skyldig at betale. [= > fol. 531] De har talt med begge mændne, der lovede at give Poul Pedersen ved sin hjemkomst stævningen til kende. Ved Micheli tider 1744 afkøbte han af citanten et par hvide og grå stude for 14 rdl., en sort og blåbrogeg dito, begge for 10 rdl. og samme tid en hoppe betinget for 13 rdl. 2 mk., gør tilsammen 37 rdl. 2 mk. - Peder Poulsen blev påråbt 3 gange, men mødte ikke. Blev lovdaget til [22/12](#).

AO2 535:

Torsdagen den 15. december 1746:

For retten fremkom Søren Pedersen af Rødding og producerede et indlæg me bilag (fol. 534, 535).

2. vidne, Peder Jensens hustru Mette Peders af Nørre Lintrup. - Efter at de andre vidner var udvist, svarede hun: [= > fol. 533]

1. mr. Fischer skikkede bud fra Hulkær mølle til hendes mand, at han skulle komme derned til mons. Fischer, og da han kom derned, blev han accorderet med mr. Fischer om, at han skulle drive 6 stude bort for ham, men vidnet vidste ikke, hvorhen samme stude skulle drives, uden hvis hendes mand har sagt hende.
2. hendes mand havde sagt for hende, at han havde ladet sig leje af mr. Fisker til at drive disse 6 stude over Kongeåen ved Åbølling ind i Holsten til Gram.
3. vidnets mand lod sig leje til samme drivning og havde sagt, han fik for sin umage 4 mk. danske.
4. vidnet havde ikke hørt andet, end at bem.te 6 stude jo var Fisker selv tilhørende.
5. det var vidnets mand, der lod sig leje til at drive samme stude og tog imod dem ved Hulkær mølle.
6. vidnets mand havde sagt til hende, at han drev med samme stude efter Fiskers ordre over Kongeåen ved Åbølling ad Gram til, som forhen afvundet er.
7. hendes mand havde sagt, at en mand af Mejlby mødte på denne side Kongeåen og hjalp vidnets mand studene over åen; men vidnet havde ikke hørt, hvem der havde bestilt eller lejet samme medhjælper.
8. han leverede samme stude på Gram efter mons. Fiskers befaling.
9. vidner havde hørt sige af hendes mand og andre, at mr. Fisker havde købt en hest i Hulkær mølle, som kom over Kongeåen med bem.te 6 stude ved Åbølling, men vidnet havde ikke hørt, hvor samme hest siden blev af.
10. hendes mand havde sagt, at mr. Fisker forn.te tid i Hulkær mølle havde bestilt ham til at drive sig nogen kreaturer hen en anden gang, men vidnet forklarede, at hendes mand ikke havde været borte for mr. Fisker uden med omvundne 6 stude, havde ej heller hørt, at han skulle oftere af mr. Fisker være bestilt.
11. Vidnet vidste ikke andet derom at forklare, end hun forhen har afvundet.
12. det vidste hun intet af at sige.
13. vidste intet at forklare.
14. ikke heller.
15. ikke heller.
16. vidste ej heller intet derom at forklare.
17. hun vidste intet andet derom at forklare, end forhen afvundet er.
18. vidste ligeledes ingen forklaring at gøre.
19. vidste ej heller noget derom at forklare.
20. hun havde derom intet hørt sige.

- 21.vidste ej heller ingen forklaring at gøre om.
- 22.ikke heller.
- 23.ligeledes ikke heller.
- 24.har ikke heller hørt noget derom. [AO2 537]

Fremstod for retten mr. Lorentz Christopher Fischer, ridefoged på Gram, og under forhen gjorde quæstioner sidstleden 1. dec. quæstionerede vidnet.

1. Om hun havde set Fischer på nogen ulovlig vej, enten med heste eller stude eller med samme over Kongeåen at drive, hun da herpå ville give sin udførlige forklaring. - Vidnet svarede, hun havde det ikke set, uden hvis hun forhen har hørt og afvundet.
2. Om hun nogen tid personlig havde drevet kvæg nogensteds hen for Fischer? - Svarede nej.
3. Om vidnet selv havde hørt, at Fischer skulle have begæret hendes mand de omvundne stude og heste over Kongeåen at bortføre? - Svarede, hun hørte det ikke selv, men hendes mand havde sagt det for hende, som hun forhen har afvundet.

Og siden vidnet ej noget af sligt havde set eller med egne øren hørt, reserverede Fischer sig hans her udi retten den 1. dec. gjorde reservation angående, at vidnet derimod her er antaget til at svare på quæstioner om hørensagen. Dernæst hvad Søren Pedersen her i retten indleverede quæstioner angik, holdt Fischer ganske ulovlig, og for resten hvad hans quæstioner angik ang. Fischers opførsel, fornemmede Fischer ej var ham eller nogen anden vedkommende uden alene hans højbarne principalinde fru geheimerådinde og grevinde af Schack, som Fischer havde antaget til ridefoged på sin højadelige gård Gram og gods. Desuden var det hendes højgrevelige nåde ganske vitterlig og velbekendt tillige med andre flere honette mænd i samme egn, hvor Fischers familie er, samt hvorledes hans opførsel er, og hvad bevise, attester og skudsmål han hende havde produceret, før end han sin tjeneste betroed. For resten at hvis i indstævnte sag var afvunden declarerede Fischer her for retten at være usandfærdig tillige med og gentog hans d. 1. dec. gjorde declaration på Peder Jensen af Nørre Lintrup hans vidne i alle måder at være usandfærdig, og siden Peder Jensen er et menneske, som ej ville dølgge, men tværtimod bekender og tilstår sin egen skam og misgerning, så bad Fischer, at den velvise dommer formeldte ublu menneske ville tage i sådan forvaring, at hans kgl. maj.ts brøder, som han sig selv har tildømt, ej ved sin bortrømning, når han dertil bliver dømt at betale, skulle blive ubetalt. [= > fol. 534]

Siden dagen nu ved dette vidnes afhørelse er bortdreen, så ingen flere vidner i aften for nattens mørke kan afhøres, så vedtog citanten Søren Pedersen og contraparten mr. Fischer at opsætte sagen formedelst indfaldende julehelligt til den [12. januar 1747](#). De uafhørte vidner, som alle idag var mødt /: undtagen hr. Fogh i Bækbølling :/ er hver for sig selv personlig under lovens tvang til samme tid, såfremt Gud sparer liv og helbred, godvillig her i retten at møde - -

fol. 534:

Følger her efterskrevne dokumenter, som af Søren Pedersen af Rødding d. 15. dec. produceret er og herforan på folio 532 citeret er:

Ædle, højtærede (etc.). Som jeg underskrevne fattige, enfoldige mand idag ingen procurator, formedelst de er i andre forretninger, på mine vegne har kunnet formå at møde for at observere min

jura i sagen, som jeg her til retten imod sr. Lorentz Christopher Fischer på Gram har ladet indstævne, så er jeg nødt til, siden jeg ikke selv mundtlig kan føre nogen andrag ad protocollum og end meget mindre examinere vidnerne, at agere skriftlig og til den ende herhos under nr. 1 producere en skriftlig forelæggelse eller lovdag, den jeg begærer læst, påskreven og protokollen tilført. Hvornæst jeg herved under nr. 2 overgiver mine quæstioner til de forelagte og lovdagede vidner skriftlig med tjenstl. begæring, at fornævnte vidner for retten må fremkaldes, og efter at de efter lovens bydende (edsaflæggelse) at sige sandhed, da enhver især og NB separatim på enhver af forbemeldte quæstioner må tilholdes at give deres edelig og tydelig forklaring og sandfærdige svar, og at samme deres forklaring og svar tydeligen og troligen må vorde protocolleret, og når alle de indstævnede vidner således er bleven afhørte og deres forklaring og svar protocolleret, at mig da et lovsikkert tingsvidne in forma probandi efter hvis passeret er af retten beskrevet må vorde meddelt. Men i fald alle vidner ikke idag skulle blive afhørte eller komme til at gøre deres edelige og sandfærdige forklaring på de overgivne quæstioner, beder jeg tjenstl., de overblevne vidner som idag ikke kommer til at vidne, til en anden tid, som retten behager at determinere, under faldsmåls straf må vorde forelagt og lovdaget at møde for deres sandheds vidne, for så vidt de i denne sag kan blive tilspurgt, om edelig at aflægge. Endeligen og til slutning vil jeg formode, at den velvise dommer tilholder sr. Fischer at entholde sig fra vidtløftighed eller og efter forordningen af 3. marts 1741 vedbørlig mulktet ham, og det om så meget mere, som det vel ikke er dommeren uerinderlig, at han idag 14 dage af sr. Fischers da brugte vidtløftige og subterfugige blev anlediget i protokollen efter allerhøjst bem.te allernådigste forordnings indhold at intimiere ham under straf sig hans brugte vidtløftighed og udflugter at entholde. Og ligesom denne forestævnte sag in specie concernerer Deres kgl. maj.ts allerhøjeste interesse, så vil jeg formode, at Deres velædelhed ikke sætter Dem selv i ansvar og tillader, at de Deres kgl. maj.ts allerhøjeste interesse under vidnernes examen eller dette tingsvidne noget præjudicerligt indløber, siden man i så fald ser sig beføjet sligt Deres kgl. maj. allerunderdanigst at denuncere og foredrage. Dette mit indlæg jeg begærer læst og iagttaget samt med sine bilag påskreven (etc.). Hvornæst jeg forbliver (etc.), Rødding den 15. december 1746, Søren Pedersen.

AO2 538:

Nr. 2. Forelæggelse: Extrakt af herredstingets protokol den 1. dec.

Nr. 3. Quæstionerne sålydende:

Quæstioner til vidnerne enhver især at gøre deres forklaring om i sagen indstævnet af Søren Pedersen i Rødding imod Lorentz Christopher Fischer på Gram:

1. Om Lorentz Christopher Fischer på Gram ikke afvigte år kom til vidnet eller hendes mand ... eller NB om vidnet ikke ved til hvem, med 6 stude.
2. Om fornævnte Fischer ikke begærede af vidnet eller vidnets mand, eller om vidnet ikke ved eller har hørt, af hvem han begærede det, at lade sig leje for at drive disse 6 stude over Kongeåen ved Åbølling ind i Sønderjylland.
3. Om vidnet eller vidnets mand, eller om vidnet ikke ved eller har hørt, hvem der til sådan drivning og forretning lod sig leje, og hvad han eller den lejede skulle have og fik for sin umage.
4. Om vidnet eller vidnets mand eller om vidnet ved eller har hørt, at der nogen anden havde nogen part, lod eller del i bem.te 6 stude end forn.te Fisker selv.

5. Hvor vidnet eller vidnets mand eller den vidnet ved eller har hørt sige der lod sig leje af sr. Fisker til at drive bem.te 6 stude, havde hjemme, og hvor den omvundne driver fik ordre af Fisker først at tage imod titbem.te 6 stude.
6. Hvad vej vidnet eller vidnets mand eller hvem vidnet ved eller har hørt sige Fisker lejede merbem.te 6 stude at drive, den lejede og drivende drev med disse 6 stude, og om det ikke skete efter Fiskers ordre.
7. Hvem vidnet eller vidnets mand eller hvem vidnet har hørt sige eller ved hvem Fisker lejede forn.te 6 stude at drive, havde til ledsager og medhjælper samme over Kongeåen ved Åbølling at practicere, og der havde bestilet eller lejet disse medhjælpere.
8. Om disse 6 studes udpracticering over eller igennem Kongeåen ved Åbølling skete om natten eller dag, hvorom vidnet måtte, for så vidt han enten selv kan have været med eller ved det eller har hørt det sige såvel i henseende til [= > fol. 535] practiceringen over Kongeåen ved Åbølling som og hvor disse 6 stude er af bleven, og hvad vej dermed blev tagen efter sr. Fiskers ordre ... befaling.
9. Om vidnet og ikke ved eller har hørt sige, at sr. Fisker har købt en hest i Hulkær mølle, som ligeledes med bem.te 6 stude blev practiceret over Kongeåen ved Åbølling og fulgte med samme stude sønder..., item hvor langt forinden den efter Fiskers ordre blev indstaldet eller om ...
10. Om sr. Fisker ikke derefter på sin rejse ad landet var hos vidnet eller vidnets mand eller hvem vidnet ved eller har hørt sige at var hos, og betingede ham til en vis tid at være parat for at hjælpe en ny drift afsted, som han ville komme med, og om han ikke der ...berørte, at han ville have den samme vej udpracticeret, som de forhen vundne stude passerede.
11. Om sr. Fisker ikke i afvigte år vinter, forår eller sommer har afkøbt vidnet eller hans husbond eller om vidnet ikke ved af hvem han ellers har købt enten hopper eller heste, item hvor mange.
12. Hvad han for samme heste eller hopper ... betale vidnet eller de omvundne sælgere, og hvor meget derpå er betalt, hvor meget der endnu resterer.
13. Hvor ofte vidnet eller omvundne sælgere for disse hopper eller hestes resterende betaling har gjort ansøgning ... Sr. Fisker, og hvad ham da af Fisker er bleven svaret.
14. Hvem der var hos, da Fisker købte samme heste eller hopper, og medfulgte at ledsage ham.
15. Hvad vej Fisker tog med forn.te heste eller hopper, på hvad sted de over Kongeåen blev udpracticeret.
16. Om det skete ved nat eller dag, og hvor Fisker med fornævnte heste eller hopper omsider i Sønderjylland havnede og de efter hans ordre blev ind- og anbunden.
17. Om vidnet ikke ved eller har hørt sige, at sr. Fisker her i Nørrejylland har såvel købt kvæg som bæster, item hvor mange og af hvem han har købt dem og samme uden tolds erlæggelse over Kongeåen ind i Sønderjylland eller fyrstendømmerne Slesvig og Holsten udpracticeret.
18. Hvad vidnet ellers ved og er bekendt eller har hørt sige om bemeldte Fiskers toldsvig, marchandi og opførsel i Nørrejylland.
19. Hvad vidnet er fortalt i sit eget hus og af hvem, og ellers ved og er bekendt eller har hørt sige om denne sr. Fiskers levemåde, opførsel og forhold og i særdeleshed imod hans kreditorer i Nørrejylland.
20. Om vidnet ikke ved eller har hørt sige hovedårsagen til hvad der har bragt sr. Fisker til at rejse til Holsten for at tage sig en tjeneste, og om han vel dette havde selv nødvendig, om han ellers der havde forholdt sig således, som han burde, og om han ikke af hans opførsels årsag var nød til at rejse sønderpå.

21. Om seigr. Fisker ikke afvigte år kom til vidnet, eller om vidnet ikke ved eller har hørt sige, hvem det var, han kom til med 2 heste fra ... præst, eller hvem det var fra, og samme med vidnet eller hvem vidnet eller ved eller har hørt sige det var, fortuskede, og hvorhen han siden rejste.
22. Om fornævnte Ringye præstens karl eller hvem vidnet ved eller har hørt det var, ikke derefter kom til vidnet eller til hvem det var han kom, og søgte efter Fisker og efterspurgte hvor han var af bleven.
23. Om vidnet eller hvem vidnet ved eller har hørt sige, der tuskede disse helste med Fisker, beholdt det fortuskede, og om han fik lpenge til tusk eller endnu skal have dem, eller om han måtte give det fortuskede tilbage igen, eller hvorledes han undkom af denne sag.
24. Om vidnet ikke ved og er bekendt eller har hørt sige, hvorledesw denne hestehandel tilsidst imellem Fisker og omvundne præst eller mand afløb, og i særdeleshed hvor denne sag udfaldt for Fisker fra først til sidst, og især i Ribe, tilmed hvor hestene i Ribe af blev, og hvad erstatning omvundne præst eller mand endeligen fik for sine heste.

Hvad vidnerne efter spørgsmålenes indhold underlader at gøre tydelig forklaring og besvaring på, ville dommeren be hage ifølge forordninger [=> AO2 539] at iagttage, at der på alt og alt gives udførlig og tydelig svar, således at intet forbigås. Rødding ut supra, Søren Pedersen.

AO2 539:

Torsdagen den 22. december 1746:

Hans Jensen Smed af Ravnsø producerede lovdag i sagen contra Peder Poulsen af Hummelmaj (fol. 536). Peder Poulsen mødte og producerede et indlæg. Hans Jensen Smed tilspurgte Peder Poulsen, om han selv har underskrevet det fremlagte dokument eller såkaldte indlæg, hvortil citqnten håbede, retten ville imponere frembringeren at give udførligt svar til behøvende efterretning i tiden. Peder Poulsen svarede, at han ikke svarede andet til sagen, end hvis hans indlæg om formelder. Hans Jensen, som så sig af Peder Poulsens kaldede indlæg og brugende udflugter etc. tvungen til at se denne sag anderledes ved vidners førelse illustreret, måtte fornødiges at begære denne sag udsat til d. 26. januar 1747, da Hans Jensen fortrøster sig ved at overbevise og påtyde Peder Poulsen det, som han med concipist nu nægter og fragår, hvorved citanten vil have sig reserveret ved nærmere irettesættelse, hvad han for ibringende unyttig bekostning kan have at påstå. [26/1-1747](#).

Findes her indført efterskrevne dokumenter her oven citeret:

Velædle højstærede hr. herredsfoged. Hvad for en bælg der har blæst så hart, eller smed der har smedet så stærkt, at både vinden og lyden deraf skulle kunne afblæse eller afskrække mig 4 stude og 1 hoppe, går over min som en enfoldigs forstand, endskønt smeden af Ravnsø navnl. Hans Jensen ved stævnemål og lovdag herlig har mestereret derpå, og om han således kunne fingere, pådigte og sammenkoble fra enhver, ville vel lbåde bælgten og smedjen lidet eller intet forslå til stald(?) og hammeren, knibe- og naptænger med meget [=> fol. 536] mindretil bånd og bindelse, men som jeg ved imellem Gud, mig (Og) ham, at jeg hverken er ham skilling eller skillings værdi skyldig ... end langt mindre oxer, stud eller hoppe, så kan han for denne sinde beholde både sit redskab og

burgerstue(?) i så fald ubeskåret, men jeg derimod forbeholder mig min ret og reserverer
competentia et reservanda hvo (pro?) loco et tempore for den mig ved dette søgsmål påbyrdede
tort, blame, miscredit og ibragte bekostning til ... ydmygest bede og påstå ved denne respektive rets
lovforsvarlige kom ikke alene at findes sagesløs hjem og fri for citantens tiltale, men endog
tilkendes convenabel reparation ... erstatning for den mig under dette søgsmål pådigtede tort, blame,
miscredit og ibragte bekostning, tillige med at citanten for anfangende unyttige proces efter
justitsforordningens indhold ej alene vorder tildømt at betale til justitskassen 20 rd., men endog lige
så meget ad ... causas. I det øvrige og i fald smeden efter håndværkermåde imod forhåbning enten
skulle offerere eller æske ed, protesterer jeg i anledning af forordningen af 5. nov. 1723 i
allerkraftigste måder og tilstår ingen lovmål over mig efter hans løse og opdigtede beskyldninger at
stædes. Dette mit indlæg og protest jeg begærer læst (etc.) samt mig beskrevet med alt hvis
passerer, hvonæst jeg forbliver (etc.), Hummelmaj d. 22. dec. 1746. Peder Poulsen.

Lovdag og opsættelse. (Underskrevet af Niels Sørensen af Omme og Hans Hansen af Ravnsø).

Skads-Gørding-Malt herreder 1736-47

1747

(Da det er kopien af tingbogen på ArkivalierOnline, der er grundlag for denne ekstrakt, vil der være henvisninger til løbenumrene i den: AO x).

AO2 539, fol. 536:

I Jesu navn torsdagen den 12. januar 1747:

Til stokkemænd for indeværende år 1747 blev af retten udnævnt neml. 1. Jernved sogn: Knud Lassen [= > AO2 540] i Jernved, 2. Gørding sogn: Niels Pedersen i Gørdinglund, 3. Folding sogn: Mads Nielsen i Nørboilling, 4. Malt sogn: Michel Pedersen i Maltbæk, 5: Brørup sogn: Jens Boldvad i Tislund, 6. Føvling sogn: Christen Nielsen i Tobøl, 7. Holsted sogn: Anders Nielsen i Nørre Holsted, 8. Sneum sogn: Anders Knudsen i Tømmerby, som har at møde hver ting indtil årets udgang stokkemænds sæde at beklæde under vedbørl. straf.

Sagen Søren Pedersen af Rødding ctr. sr. Fischer fra Gram. Søren Pedersen og mr. Fischer vedtog at opsætte denne sag til idag 14 dage og imidlertid at formå vidnerne så mange som til stede er, godvillig til samme tid at møde, og de som ikke idag efter deres løfte er mødt, begærede parterne at måtte pålægges til samme tid at møde. Hvor da mødte samtl. vidner /: undtagen Mathias Holdensen af Hulkær mølle og Niels Hveding af Bækbøilling præstegård :/ som godvillig erklærede at møde idag 14 dage, d. [26/1](#), såfremt parterne ikke sender dem afbud. Mathias Holdensen og Niels Hveding blev pålagt at møde.

fol. 537:

Torsdagen den 26. januar 1747:

Sagen Hans Jensen Smed af Ravnsø ctr. Peder Poulsen af Hummelmaj opsat til [2/3](#).

Mødte for retten Søren Pedersen af Rødding i sagen ctr. sr. Lorentz Christopher Fischer fra Gram. Fremæskede vidner. Sr. Hans Lorentzen og Mathias Kornbeck af Hulkær mølle, Willum Johansen af Nørre Lintrup, Hans Madsen og Jørgen ... af Åbøilling mødte.

1. vidne, mr. Hans Lorentzen af Hulkær mølle:

1. Om han ikke kender Lorentz Christopher Fischer fra Gram?

Lorentz Christopher Fischer fra Gram fremstod hendes højgrevelige nådes fru geheimerådinde og enkegrevinde Schack af Gram, hendes ridefoged og begærede herved, at den respektive dommer en endelig og udførlig kendelse, som består i imodtagelse af vidners førelse om vedkommende sager og ej at extravagere eller føre sagerne i vidtløftighed, om atg quæstionere vidnerne af hvad sagerne ej vedkommer, hvilket Fisker ikkuns bad, at den velerfarne og velvise dommer ville nøje efterse og betragte, hvad hans kgl. maj.ts forordninger indeholder angående sagers førelse, neml. at vidner ej i egen sag må quæstioneres videre end hvad hovedsagen angår. Thi før end hans contrapart, neml. mons. Nicolaj Ravn eller Søren Pedersen af Rødding, begge lige gode, er constituerede at føre [= > AO2 541] tingsvidne om formeldte hendes højgrevelige (etc.)'s fuldmægtig på Gram Lorentz Christopher Fischer hans conduite eller hvad det angår hovedsagen at stævne Fisker fra en anden reg... at høre vidner, attesters læsning og sligt andet, hvad de kan opdigte og påfinde formeldte Fisker til disrenunce, hvorfor han ikkuns kortel. bad, at den velvise dommer herhos således endel. ville resolve, som han for hans kgl. maj.ts øjne ville være ansvarlig. Derimod hvis ikke skulle findes lovlig medfaring, reserverer Fisker sig så tiltale til sine tider og steder såvel til dommeren som vedkommende contraparter. - Retten antog vidnerne efter forrige kendelse og derhos tilholdt dem at udsige deres udførlige og rene sandhed om de ting, hvorfor er lovligt stævnet.

Hvorpå vidnet svarede på den til ham gjorde 1. spørgsmål: Ja, han kendte mr. Fisker og havde hørt både af hans egen mund og andres, at han var fra Kejlstrup.

2. Om indstævnte Lorentz Christopher Fischer ikke kom til vidnet i Hulkær mølle afvigte forår med 6. stude. - Vidnet svarede, han syntes ligesom han havde 6 stude med sig, men kunne det ikke erindre sig til visse. Dog forklarede vidnet, at mons. Fisker havde sagt, da han rejste nord ad landet, at han ville ned og have 6 stude.
3. Om vidnet ikke ved og sig erindrer, hvem bem.te Fisker havde at drive forn. 6 stude. - Vidnet svarede, han syntes, at mr. Fisker havde sagt til ham, om han ikke ville skikke bud til Peder Jensen i Nørre Lintrup, han ville have ham at drive nogle stude for sig til Gram, hvilket vidnet og syntes at han efterkom, men kunne dog ikke erindre sligt til visse.
4. Om vidnet ikke ved, at omvundne Peder Jensen kom til Fisker i Hulkær mølle, efter at han havde fået bud, og for ham som meldt bortdrev disse stude fra Hulkær mølle sønderpå. - Vidnet svarede, Peder Jensen kom ned til Hulkær mølle og talte med Fisker. Men om han bortdrev studene, vidste han ikke, siden han ikke så dem; dog det kunne nok være, vidnet havde set dem, men han kunne ikke erindre sig det til visse, såsom det er så lang tid siden.
5. Om vidnet ikke ved og har hørt, at samme stude blev bragt sønderpå og over Kongeåen ved Åbølling. - Vidnet svarede, det havde han hørt, men vidste ikke, om det var så i sandhed eller ikke.
6. På hvis ordre vidnet har hørt sligt er sket. - Vidnet svarede, at Peder Lintrup havde sagt, da han kom tilbage igen, at det skete efter Fiskers ordre.
7. Om vidnet ikke ved, at ommeldte Fisker afvigte sommer eller forår har købt heste eller hopper i Hulkær mølle eller andre steder [= > fol. 558] her(?) i nærværelse. - Vidnet svarede, at mr. Fisker havde købt 2 bæster af nogle folk i vidnets hus og en hest af Mathias Kornbeck, på hvilken han red nord ad landet, da hans ridehest imidlertid stod til vidnet, til mr. Fisker kom tilbage igen; hvad heller mr. Fisker eller en anden mand da tog den hest ved

- hånden, som blev købt af mr. Kornbeck, det vidste vidnet ikke.
8. Om vidnet ikke ved eller har hørt, hvor samme heste eller bæster blev henbragt. - Svarede, han havde hørt, at den hest, som blev købt af Math. Kornbeck, var på Gram. Men hvad de andre 2 bæster blev af, det havde vidnet ikke hørt.
 9. Om vidnet ved eller har hørt, om samme bæster endnu af sr. Fisker er bleven betalt eller ikke. - Vidnet svarede, de 2 vidste han ingen rede till, men vidste nok, at der restede noget i den, som han havde købt af mr. Kornbeck.
Fisker quæstionerede contra, om vidnet vidste ej, at Fisker havde betalt hvad penge han var skyldig til formeldte Mathias Kornbeck; ellers anså Fisker slige quæstioner for ganske ulovlige, hvorudi Fiskers mening består, at de kunne søge ham ved sit værning, eller og at formeldte sr. Hans Lorentzen eller Mathias Kornbeck først måtte lade ham lovl. indstævne til vidners påhør, før end noget vidne om slige ustævnedede spørgsmål måtte quæstioneres. - Vidnet svarede, at han havde hørt af Fiskers egen mund, at alle pengene for den hest var betalt.
 10. Om vidnet ikke selv for sr. Fisker står i caution til Mathias Kornbeck, tilmed om Fisker ikke nylig hos vidnet har bedt om delation til betaling, og om den begærte delation er forløben. - Vidnet svarede, det forholdt sig således, som spørgsmålet om formelder; men hvor stor summen er, en ten det er 5 eller 6 rdl., som endnu rester af købesummen, det vidste vidnet ikke.

Fischer under forrige gjorde reservation tilspurgte vidnet sr. Hans Lorentzen af Hulkær mølle, om han nogen sinde havde set Fisker eller andre på de steder med stude eller heste, som hans kgl. maj.ts told kunne blive defrauderet; der på Fisker begærede vidnets yderligere forklaring. - Vidnet svarede nej, det havde han ikke set uden hvis han havde hørt og afvunden. - For det 2. quæstionerede Fisker vidnet, om nogen af Fiskers contraparter, enten Søren Pedersen af Rødding, som giver sig an for at være Fiskers contrahovedmand i sagen, eller hr. ridefoged L.s brodersønner Christen og Andreas Hanssønner, begge af hr. ridefoged Lunds hus i Rødding, eller sr. Ravn af Skærbæk mølle, som her agerer for vedkommende omstævnte sag, om ikke enten af nogle havde været vidnets hus, hvor de vidste, Fisker ville logere, når han var udi indstævnte sag til ting, og forlangte af vidne, om han i sit hus ville permittere, at de kunne få sag at overfalde Fisker, samt om de ikke [=> AO2 542] havde talt med ham om indstævnte sag, hvad han derom var vitterlig, eller hvad han for retten skulle sige, når han der fremkom. - Citanten Søren Pedersen formodede, at dommeren ikke imod lovens klare ord og bydende tillader noget vidne imod ustævnte personer, såsom hr. ridefoged Lunds brodersønner med flere etc.. - En ... reserverer Ravn for sin person imod Fiskers alt for general anførte ublu og usande beskyldninger, for så vidt han dermed til Ravn måtte hensigte qvævis beneficia judes, som er på dansk: alle rettens velgerninger, og imod ham forbeholder sig sin r4et til tid og sted. - Fisker svarede på citantens Søren Pedersens procurator mr. Nicolaj Ravns her udi retten indgivne vidtløftige harange, at han, neml. Fisker ikke aleneste enfoldig tiloldt sig alle lovens og forordningernes her udi alt indsluttede beneficia og velgerninger, ellers trøstede Fisker sig ved det gamle ordsprog: Fata cabellina nun stant ad vota carina; det er på dansk: Det står ikke til hund, at hors vil dø. Desuden agtede Fisker ikkuns mr. Ravns pralen og trusler ikkuns ganske ringe, og bad, at dommeren ville lade vidnet fremkomme og udsige sin sandhed på gjorte quæstion. Ravn for sin part besvarede dette ugrundede løse snak med sin forrige replique og alene bad dommeren at observere og betænke sr. Fisker for sin brugende vidtløftighed og pralende opførsel her for retten efter forordningen af 3. marts 1741. Fisker ikkun begærende, at den velvise dommer ville efterse hans kgl. maj.ts forordninger samt denne her for retten pralende mr. Ravns udflugter og

extravagationer. - Retten kunne ikke pålægge vidnet at svare på denne af mr. Fisker tilførte quæstion, så vidt samme handler om ustævnedes personer. Men på slutningen af mr. Fiskers quæstion forklarede vidnet, at ikke nogen havde talt eller overlagt med ham, hvad han i nærværende sag skulle afvinde. Resten af mr. Fiskers quæstion blev forbigået, indtil derfor lovl. bliver stævnet og kaldet.

2.vidne, mr. Mathias Kornbeck fra Hulkær mølle:

1. ja, han kendte Fisker.
2. vidste ingen forklaring at gøre.
3. Om han ved eller har hørt, at forn.te Fisker har købt stude her i landet og samme over Kongeåen [=> fol. 539] ved Åbølling ladet udpracticere. - Vidnet svarede, han havde hørt, mr. Fisker havde købt stude her i landet; havde og hørt, at omvundne Peder Jensen havde drevet samme til Gram; men hvad tour de var dreven, vidste vidnet ikke.
4. Om vidnet ikke ved og har hørt, at bem.te Fisker oftere har købt stude her i landet og ladet dem samme vej her practicere. - Svarede, han havde nok hørt, han oftere havde købt stude, men vidste ikke, hvor de var af bleven.
5. Hvad tid det var ungefær, at Peder Jensen i Nørre Lintrup afvigte år for Fisker hendrev omvundne stude til Gram. - Vidnet svarede, det kunne han ikke sige til visse, men så vidt han sig erindrer, var det i april måned sidst.
6. Om vidnet ved, at berørte Fisker har købt heste i fjor i Hulkær mølle, item når det var, og hvor mange det har været. - Vidnet svarede, Fisker havde købt 2 heste og en hoppe, om vidnet ret erindrer, i hans nærværelse i Hulkær mølle forleden forår.
7. Om vidnet ej ved, hvor samme heste og hoppe af Fisker blev henbragt, og hvad vej dermed blev tagen. - Vidnet svarede, de kom fra Hulkær mølle og til Gram, det var vist; men hvad vej de tvende(?) kom, vidste han ikke; men efter spargement skal den ene være kommet over Kongeåen.
8. Om vidnet ved, om Fisker har betalt samme heste og hoppe?

Men som formedelst aftenens påtrængsel og mørke vidnets svar så lidet kunne blive protocolleret, som noget videre idag forhandlet, så blev sagen til videre behandling og vidners afhør med begge parters samtykke opsat til idag 8 dage, [3/2](#).

AO2 543:

Fredagen den 3. februar 1747: (formedelst igår Kyndelmissedag)

Søren Pedersen i Rødding ctr. Lorentz Christopher Fisker på Gram. Søren Pedersen lod fremlægge en imellem parterne skriftligt forfattet forlig (fol. 541, 542).

AO2 545:

Forliget mellem Søren Pedersen og Peder Pedersen i Rødding på den ene side og Lorentz Christopher Fischer på Gram på den anden side sålydende:
Da der imellem mig Lorentz Christopher Fischer, fuldmægtig på Gram på den ene og mig Søren Pedersen og Pedersen, begge af Rødding på den anden side for adskillige retter er opkommen

proces og trætte om 17 stude, en ko og en hest, som jeg Lorentz Fischer på Majbøl mark om natten imellem den 13. og 14. september sidstleden til confiscation optog i formening, at derved ej forefandtes de forordningsmæssige attester og jeg siden ved denne processes drift er kommet i erfaring, der har været behørig attester på bem.te fæ, som vel blev mig på stedet til eftersyn tilbuden, men i hastighed ej af mig eftersat eller modtagen, dog siden befunden at være forordningsmæssige attester, og fæet af bem.te Søren og Peder Pedersens egen og friheds opdræt, altså finder jeg det ikke at være tjenligt med denne proces videre at fortfare, efterdi udfaldet deraf er dubieus og lige så snart kunne komme mig som bem.te Søren og Pedersen til last. I den henseende renuncerer jeg herved på alle de prætentioner under hvad navn haves kan, som jeg til fornævnte Søren og Peder Pedersønner ved retterne har formeret og til den ende frafalder sagen med alt, hvad deraf dependerer in totum og således at jeg aldrig derpå mere skal tale, men for mig og mine herefter være død og magtesløs, ligesom alt, hvad derom ved retterne på mine vegne er passeret, skal være mortificeret og ikke komme bem.te Søren og Peder Pedersønner til penges udgift i nogen måder. - Derimod declarer vi Søren og Peder Pedersønner, at vi ej heller i henseende til berørte kvæg og hest og alt, hvad deraf dependerer, har eller kan have ringeste prætention til bem.te mons. Fischer, men at alle der deraf for hvad ret det måtte være begyndte sager [=> fol. 542] skal være fra dato af ophævede og til evig tid mortificerede, så at ingen af os, under hvad navn haves kan, derpå skal eller må tale eller tale lade, ej heller skal nogen af os derfor have nogen prætention til hverandre, men alting i fremtiden være død og magtesløs, hvilket vi på behørige steder, såsom Frøs herred, Gram og Lustrup birker samt Gørding-Malt herredsting første tingdage, når ... der igen skulle foretages, skal tilkendegive, at de der anhängiggjorte sager kan vorde ophævede og i fremtiden blive upå... - Dets til bekræftelse under vores og underskrevne tvende mænds hænder. Og som stemplet papir ej nu haves ved hånden, haver vedkommende ... med sit behørige sort straxen at bilægge og vedhæfte, da samme i ... ret fornøden eragtes uden nogen foregående kald og varsel enten af parterne derfor at give, til læsning og protocollation at må antages, da samme for begge parter lige gyldig bliver at anse. Datum Røddinggård den 27. jan. 1747, Søren Pedersen, Peder Pedersen, L. C. Fischer. Overværende til vitterlighed underskrives af T. Madsen, Hans Lorentzen.

AO2 547, fol. 544:

Torsdagen den 23. februar 1747:

Mr. Peder Tonboe til Hundsbæk lod idag første gang lyse efter en sin fæstebonde Hans Mikkelsen af Nyby(?), som beboede et boelshus sammesteds, derfra ulovl. er bortrømt næst afvigte fredag d. 17. febr.

Fuldmægtig Jens Bachmann på Sønderskov lod idag gøre første tingdags lysning efterskrevne undvigte personer fra Sønderskovgårds gods, som er Hans ... af Stenderup og Niels Christiansen fra Tobøl, begge af Føvling sogn, som var tilladt at tjene uden godset med ... dem medelte rejsepas og ikke efter samme har indfunden dem. Samme 2 personer er i reserverullen anført til hans kgl. maj.ts

tjeneste. Ligeledes blev og lyst første gang efter Jens Thomsen af Debel, Lindknud sogn, som fra sit i fæste havende sted ulovl. er borttrømt.

På Peder og Niels Hanssønners af Tranberg deres vegne mødte i retten sr. Hans Fogh fra Størsbøl, som forestillede 2 varselspersoner navnl. Niels Sørensen af Omme og Hans Ibsen fra ibm., som havde kaldet således: Peder og Niels Hanssønner fra Tranberg lader 8 dags lovl. kald og varsel til Gørding-Malt herredsting at møde torsdagen den 23- febr. give eder, sr. Lorentz Nissen, forpagter på Estrup, for saggivelse, dokumenters og beviseligheders producering samt irettesættelse at anhøre og endelig for dom betræffende femten rigsdaler 8 sk., som I efter eders udgivne revers af dato 17. juni 1745 til citanterne endnu befindes skyldig at være, som I uagtede (nægtede?) ikke til forfaldstiden har villet erlægge, uagtet derom til eder er blevet gjort mange mindelige erindringer, hvorfor citanterne nødes til dette søgsmål og vil vente, at de ved dom skal erholde såvel skadesløs betaling for de resterende 15 rdl. 8 sk. som denne forvoldte processes omkostninger. - Varselspersonerne berettede, at de har talt med Lorentz Nissens moder. - Lorentz Nissen blev påråbt, men var ikke mødt. Lovdaget til [9/3](#).

Torsdagen den 2. marts 1747:

Hans Jensen Smed af Ravnsø ctr. Peder Poulsen af Hummelmaj. Hans Jensen Smed producerede sit skriftlige indlæg med et tingsvidne de dato Schads herredsting d. 24. jan. 1747 (fol. 545). På vegne af Peder Poulsen fremmødte Søren Smed fra ibm., som begærede sagen opsat til idag 6 uger. Hans Jensen Smed protesterede mod så lang opsættelse. Retten tillod sagen opsat i 3 uger til d. [23/3](#).

Mons Peder Tonboe til Hundsbæk lod for 2. gang efterlyse den undvigte fæstebonde Hans Mikkelsen af Nyby.

Sr. Jens Bachmann ved Sønderskov efterlyste 2. gang de tvende unge mandskab, som i reserverullen er anført navnl. Hans Christensen af Stenderup og Niels Christensen af Tobøl så vel som også den undvigte fæstebonde Jens Thomsen af Debel.

For retten mødte Jens Bachmann fra Sønderkov, fremstillede 2 varselspersoner, Jens Pedesen af Bobøl og Mads Christensen af Føvling (varsel fol. 546). De har lovligt forkyndt varselsmemorialen for [=> fol. 545] enhvers bopæl, undtagen Henrik Henriksen i Stenderup, som ikke var at finde. - Retten pårøbte de indstævnte Sønderkovgårds bønder. Ingen indfandt sig. De blev lovdaget til [16/3](#).

fol. 545:

Her indført efterskrevne dokumenter, som idag d. 2. marts er produceret:

Kgl. maj.ts herredsfoged (etc.). Jeg har ikke uden med nogen forundring kunnet anhøre al den svalder, som Peder Poulsen af Hummelmaj har gjort sig så stor umage for at få sammenflækket og li denne sag fremført imod mig, og jeg måtte snart tænke, at hans concepter enten må have været forrykt eller have været af indbildning, ligesom han kunne have stået og procederet hans sag udi en borgerstue, om hvilken han repeterer udi indlæg her i retten den 22. dec. 1746, og jeg skulle vel ligeledes slutte, idet Peder Poulsen ved hans bekendte fæhandel må have machanderet sig til slig måde at procedere på fra ubekendte steder. Thi her i land og rige er den ikke i mode. Jeg kunne med største føje gøre mine billige erindringer såvel angående denne Peder Poulsens bælje og smedje discurs den bem.te 22. dec. som over den i retten på Schads herredsting den 24. januar sidst under hans navn indkomne vidtløftige indlæg med vedfulgte latterlige og sælsomme de til mine vidner brugte 22 quæstioner, som i største del går uden for stævnemålet, men jeg med foragt og forsæt vil forbigå al denne materie og remiterer den til min contrapart og hans anhängere, at de kan divertere dem efter behag med deres ... og borgerstue discurser, ligesom de selv lyster, og jeg vil alene overlade til dommeren at give mig tilbørlig reparation for de imod mig så ubeføjede brugte usømmelige expressioner. Hernæst vil jeg korteligen demonstrere denne min sags rette og sande beskaffenhed, således som den er og bliver i sig selv, neml. da forn.te Peder Poulsen Møller ved indlæg her til retten den 22. december næst forvigt imod hans bedre vidende og den åbenbare sandhed nægter min fordrings rigtighed, måtte jeg, som desværre havde troet ham på bona fide og ikke set mig forsynet med håndskrift eller slig forpligt, finde mig nødtvungen at se sagen ved vidner oplyst, hvilket og er sket, og dreom produceres det fra Schads herredsting den 24. januar sidst udstedte tingsvidne, som begæres her i retten læst, påskreven [=> AO2 549] og denne domsakt vedhæftet. Deraf behager den velvise dommer at erfare min saggivelses rigtighed således: Det første vidne forklarer pa. 21-23, at han drev 2 stude for mig til War... og siger, han erindrer ikke rettere, end at Peder Poulsen eller Peder Møller, som han almindeligvis nævnes, skulle have og modtog dem; tillægger og, at vidnet syntes nok, at bem.te Pedrer Møller skulle have endnu 2 stude fra mig samme tid, og på Peder Poulsens 13. quæstion pag. 24 svarede dette vidne ren og forklarlig, det han vidste, Peder Poulsen havde afkøbt mig de tvende stude, og siger fremdeles pag. 25, at vidnet selv var med og drev dem. - Det 2. vidne forklarer i tingsvidnet pag. 26, at han først hørte, det jeg havde solgt til denne Peder Poulsen Møller 2 stude i Varde fæmarked og dernæst så, at samme stude kom i Peder Møllers drift derfra til Warhoe (Varho), og videre, at disse tvende stude tillige med de trende stude og 1 hoppe, som jeg og min da havende tjenestekarl bragte til Varho, blev alle til Peder Poulsen af mig leveret samme tid, nemlig ved Micheli tide 1744, vide tingsvidnet pag. 27, hvor vidnet også forklarer de 2 studes kulør med tillæg, at jeg købte selv af vidnet bem.te hoppe og den

ene stud, pag. 28, at Peder Møller tog alle 4 stude og hoppen i sin drift fra Varho etc. På pag. 30 svarede dette vidne på Peder Poulsen Møllers 20. quæstion, at han ved ikke andre at have afkøbt mig omvundne 4 stude og hoppen end Peder Poulsen. Det 3. og 4. vidne forklarer enstemmigt, at Peder Poulsen for dem havde udsagt den sidst forvigte 15. december, da de forkyndede lovdag og opsættelse i denne sag, at han havde bekommet de omtvistede 4 stude og hoppen, hvorfor han blev søgt, og med tillæg, at dersom jeg ville gøre min ed, at jeg ikke havde bekommet min betaling, så ville han betale mig dem hver skilling etc., vide tingsvidnet pag. 33. Her ser og erfarer da den velvise dommer, hvorledes samvittigheden er dog omsider nogenledes vågnet hos Peder Poulsen, så at han, som har fremturet i benægtelse indtil den 15. december sidst forvigt, haver dog ikke længere kunnet imodstå den åbenbare sandhed, men samme tid har måttet vedgå min saggivelses rigtighed. Dog synes han, jeg skulle verificere med ed. Så endskønt sagen tydeligen og klarligen er bleven bevist, først ved de 2 vidner, som har set og vist, at Peder Poulsen har afkøbt og bekommet fra mig de 4 stude og 1 hoppe, dernæst at de 2 sidste vidner enstemmig har forklaret Peder Poulsens egen tilståelse, at han har bekommet både stude og hoppen, og altså på min side ej behøves videre oplysning eller fastere vidnesbyrd om den ting. Thi hvad angår fornævnte creatures betaling, så ifald Peder Poulsen vil fremdeles blive ved denne forevending(?) at de er betalte, så provocerer jeg ham at overbevise mig enten med [= > fol. 546] kvittering(?) eller lovfaste vidner, at jeg har erholdt nogen betaling, enten varer eller penge for samme, og så længe han sligt ikke kan, som jeg nok... bliver forsikret om, er han jo pligtig at betale mig mine penge. Over alt for ikke at vise mig uvillig udi hvis Peder Poulsen ved eds aflæggelske æsker, og for at lægge min sags retfærdighed des over...gere for lyset, vil og kan jeg med frelst og ubeskåren samvittighede enten idag eller hvad tid Peder Poulsen vil tilsige og dommeren tillader, her for retten med oprakte fingre gøre min corporlige ed ... min sags rigtighed. For det øvrige refererer jeg mig til min forhen gjorte irettesættelse og påstår, at titbemeldte Peder Poulsen Møller af Hummelmaj ifølge lovens 5. bogs 1. cap. 1. art. er pligtig at betale mig den saggivne debet, og som han med sin forhold og omgang i sagen har gjort den på forsætlig måde vidtløftig, som er bekendt ... for at bringe mig i store og unyttige bekostninger, så påstås og formodes, at han blive tilfunden tillige at erstatte mig sagens omkostning med 10 rdl., samt at han for hans brugte omgang i sagen at blive vedbørlig mulkteret. Vil så overlade sagen til dommerens lovforsvarlige dom og krendelse. Forblivende (etc.) Hans Jensen Smed, Gørding-Malt herredsting den 2. marts 1747.

fol. 546:

Memorial for kaldsmændene: Efter ordre af Sønderskovgårds ejer, højædle og velbårne frøken Christina Margretha Bachmann bliver til Gørding-Malt herredsting, som efter ... brevet for hånden og til videre holdes i Gørding mølle, med 8 dages lovlig kald og varsel indkaldet efterskrevne Sønderskovgårds tjenere, nemlig (en række bønder fra Nørbølling, Tislund, Stenderup, Tobøl) at møde ved Gørding-Malt herredsting førstkommende torsdag d. 2. marts kl. 10 slet formiddag ... alt angående (diverse gæld).

Torsdagen den 9. marts 1747:

AO2 550:

Sr. Jens Bachmann på Sønderskov lod endnu atter tredie og sidste gang lyse efter de tvende unge mænd, som udi reserverullen er anført til hans kgl. maj.ts tjeneste, såvel som og efter den undvigte fæstebonde, om nogen kan gøre anvisning, hvor de sig opholder, og som de af prædikestolen gjorde lysninger nu ikke haves ved hånden, blev tingsvidnet usluttet og sagen opsat til idag 8 dage for at få bem.te lysninger tingsvidnet indlemmet.

Retten pårøbte mr. Tonboe til Hundsbæk, om han eller nogen på hans vegne var til stede for videre lysning efter den af hans gods undvigte fæstebonde at lade gøre. Men ingen indfandt sig.

Torsdagen den 16. marts 1747:

Jens Bachmann fra Sønderskov ctr. en del bønder. Producerede opsættelse og lovdag (folio 547) og specifikation af restancer (fol. 547). Ingen indfandt sig efter påråbelse undtagen Jens Bøgvad af Tislund, som tilkendegav, at han ikke var skyldig landgildepeng for 1745. Den øvrige saggivne restance tilstod han rigtig at være. Jens Bachmann forment, Jens Bøgvads bare nægtelse, som uden bevis er ledsaget, ikke af dommeren blev antagen for troværdig, allerhelst han ikke har fremlagt sin kvitteringsbog. Satte i rette, at samtl. indstævnte bliver tilfunden den saggivne restance at betale smat derforuden at have deres fæste forbrudt og processens oimkostning at betale efter dommerens godtbefindende. Sagen optaget til dom.

fol. 547:

For retten fremkom Jens Bachmann i sagen mod de undvigte personer og producerede tvende lysninger (fol. 547 et 48). Begærede tingsvidne.

Følger her indført efterskrevne dokumenter, som idag d. 16. marts produceret er:

Ekstrakt af protokollen: lovdagelse af debitorer.

Restance af landgildekorn og penge samt forstrækning med videre.

AO2 551:

De to lysninger af prædikestolen:

På begæring af højædle og velbårne nu sal. fru hofjægermesterinde Bachmanns fordem til Sønderskov haver jeg på Lindknud prædikestol 3 søndage i rad ... oplæst lysning efter en hendes fæstebonde navnl. Jens Thomsen i Debelgård i Lindknud sogn beliggende, hvilken derfra skal være borttrømt med hustru og børn natten mellem den 15. og 16. juli afvigte år 1746 og tillige medtaget alt, hvis der til stedets besætning efter forordningen af 15. januar 1701 samt 17. febr. 1722 burde tilhøre Om nongen kunne vide, hvor han enten da var eller måtte være borttrømt, de da samme ville tilkendegive. At sådan lysning ommeldte 3 søndage er sket, sligt bekræfter jeg herved, [=> fol. 548] Så Sandt Hjælpe mig Gud og Hans Hellige ord. Datum Præstkær den 14 marts 1747, Peder Vinding.

fol. 548:

Efter ordre ... befaling er lyst 3 søndage i rad, nemlig (dagene) af prædikestolen i Føvling kirke efter ... Christensen af Stenderup og Niels Christensen af Tobøl, Føvling sogn, Sønderskov gods tilhørende personer. Hvilket testes udi Bækbølling d. 27. febr. 1747, J. C. Fogh.

Torsdagen den 23. marts 1747:

Hans Jensen Smed i Ravnsø ctr. Peder Poulsen af Hummelmaj. På Peder Poulsens vegne mødte Lauge Christensen af Bobøl og fremlagde Peder Poulsens egenhændig underskrevne indlæg af dato 23. marts 1747 med en derved fulgt edelig attest. Kans Fogh fra Størsbølling kunne ikke efterlade, siden han havde hørt Peder Poulsens indlæg, at erindre dommeren, at det måtte iagttages, hvad hans maj. ved allernådigste forordning om slige og med rette meriterede vinkelattester har befaleet. Når sligt skete, så blev dette af Peder Møller frembragte såkaldte attest ventel. remitteret til actor igen uden derpå at bære reflection. I øvrigt var dom i sagen begærende uden videre opsættelse. Siden den ved Peder Poulsens indlæg fremlagte edel. attest af dato 27/3 ikke er udgiven af slige folk, som loven befrier fra sit vidne i retten personligt at aflægge, og de pågældende end ikke for sammt at anhøre en gang er stævnet, da den dog angår tvende personers forhen aflagte vidne at tilintetgøre, altså kunne samme attest ikke i retten antages, men blev Peder Poulsens bud tilbageleveret. Og dersom Peder Poulsen agter vidner imod de afhørte vidner at føre og dem overbevise at have vidnet falsk og urigtig, haver han samme ved tingsvidne efter lovlige omgang at føre. Til hvilken ende sagen blev opsat, på det Peder Poulsen ikke skal besvære sig at blive med retten overilet, til idag 6 uger, som bliver den 4. maj, da Peder Poulsen har at fremlægge, hvis contrabeviser han til sin sags tarv nødvendig eragter, at samme ikke med unødige vidtløftighed bliver prolongeret. [4/5](#).

AO2 552:

Herefter følger alle de dokumenter, som næst forbenævnte 23. marts fremlagt og produceret er, sålydende:

Velædle (etc.). Dersom Deres velædelhed nøje vil behage pertustrere mons. Hans Jensen Smed af Ravnsø hans her til retten imod mig underskrevne idag 3 uger indgivne indlæg og irettesættelse, udfinder De sikkerlig, at forn.te Hans Jensen Smed efter hans egen skrivemåde på ubekendte steder så længe har fæggen om by, at han har fået sin modersmål blandet, pebret og sukret til et slags sprog, der almindelig kalder pludder i hvalsk om ikke høj... tysk. De forlader mig derfor, velædle dommer, at jeg som en stakkels tjenestekarl, der meste tider har måttet tjene for min føde, ikke af så mange slags farver og blandinger har kunnet opsminke denne min replique eller gjort smeden sortere, end han er, men derimod ganske slet og ret tracterer dette højtravende og uforståelige sprog, som er nærmere beslægtet med dårekisten end borgerstuen, der dog synes at være lidet mere behøvlet. nok om det, at denne smed synes ligesom at være graveret ved min af ham aftungne skrifter og til den ende formerer en irettesættelse over mig og han dog ved det samme selv tager en langt højere reciproce satisfaction i fornævnte sit indlæg og irettesættelse, som idag 3 uger her i retten blev indleveret, ved sædvanlige udøste ærerørige expressioner og ord, end han nogen tid af mine skrifter skal udfinde. Ja, hvor højst nærgående disse expressioner som ligesom masqueret imod mig er anbragt af adskillige sammenmiksede sprog anført, kan være af betydning og considereres over for mig, som alene er det danske sprog mægtig, uforståelig og derfor desto mindre ved, hvad satisfaction jeg derimod kan eller må påstå og end midre kan begegne samme med en velfortjent replique videre end efter det gamle ordsprog: Noget for noget, om venskab skal holdes. Det er så [=> fol. 549] meget sagt, at det jeg ikke forstår, NB sprogets egentlige indhold, at det er mig højst fornærmelig og præjudicerlig, at jeg hermed vil have samme en genere min contrapart Hans Jensen Smed ... remitteret at gemme og indstikke i sin egen barm, hvor de så længe har været husede og indtil de idag 3 uger formedels en æddergiftet pen ... forbemeldte min contraparts indlæg og irettesættelse blev bragt til ..., hvorved jeg nægter og ikke, at jo min lomme(?) nær havde leet sig ihjel, da jeg fornemmer, at denne smed drager masken af og som denste roshandler caracteer sig som den, der har handlet bona fide som en fugl, der ikke findes under hver mands bælg, og en lykkens ikke løber om i hver mands smedje, og jeg måtte vel spørge smeden, om han og forstår latin, thi slige folk plejer ikke gerne at være studered. Men er noget, som kommer mig lige usædvanligt for, som selvros ej skulle lugte ilde, og derfor måtte jeg vel spørge ham ad, hvad for en dolmetsker han har betjent sig af. Thi jeg er ham intet skyldig, og kan det da kaldes bona fide at handle på, når man ... malicios opdigter en købmandskab, som aldrig har været til, på en så senistremøde søger at presse sin uskyldige næste ... fattige formue uden den allermidste ret, føje og årsag. Jeg vil derfor ej opholde mig længere ved sådan min contraparts digt og tomme griller, men for tidens korthed begive mig til sagens materialia et realia i sig selv. Jeg gratulerer da denne smed, at han så vidt er belæst i vor allernådigste konges lov, at han har læst, hvad der står i samme allernådigste lovs 5. bogs 1. cap. 1. art, men derimod bejamrer hans ihukommelse, at han har glemt, hvad der står i allerhøjstbem.te allernådigste lovs 1. bog. 13. cap. 1. art, neml. at vidne ej er mindre end to personer overensstemmende og udi een ting. Lad ham mu vise mig i hans erholdte tingsvidne, som i største del concernerer ustævnte parter, 2 overensstemmende vidner i een ting den imod mig fingerede sag og saggivelse bekræftende, ja, lad ham vise mig et vidne som uden at variere, der har kunnet justificere hans saggivelse, endskønt et vidne er ingen vidne. Jeg mener selv Nej, og aldrig skal han sligt af vidnernes udsigende kunne justificere eller godtgøre, endskønt det har været hans handelsmænd og cammerater, han har betjent sig af, der noksom har hældet med hovedet og trækket på skulderne for at tilhjelpe denne deres du-broder, køgemester og tracteur et

tractemente af 4 stude og en hoppe, men NB deres vidnesbyrd kom ikke overens. Thi al den slidderslander. de under ed har henpladderet, at disse stude skulle have været i en flok kvæg, som jeg for en anden kan have haft at drive eller i commission af andre kan have været skikket at købe, hente eller affordre, er jeg lige så lidt pligtig til at være ansvarlig, som jeg mig det aldrig kan erindre, eller jeg kunne findes skyldig til at være ansvarlig til alt andet kvæg, jeg enten hid eller did på vejen forbi eller igennem drev, om slige min contraparts sorter mennesker nu ville opstå (påstå?), at det samme havde været i min flok, og præterdere, at jeg til samme skulle være ansvarlig. Thi den, som besidder endog ikkuns en eneste quintin af forstand, kan vel skønne, at dette har været mig lige så umulig, som det er mig at hindre fuglen fløjer over hovedet. Og ligesom nu herudaf ligger for lyset, at alle disse citantens separatim førte vidners dusigende henfalder af sig selv, og at de ingen imod loven kan rejse eller fælde uden smeden deres fortrolige cammerat og dem selv, [=> AO2 553] så kan dog denne smed for ikke efter hans formening at løbe af med en lang næse(?), vid. hans allegerede tingsvidne pag. 33, endeligen fået 2 jabrødre fat og samlet i et complot, efter at han med den velsmagende, kære brændevin først tilfulde havde tracteret dem ved Skads herredsting, sammesteds til at træde frem for retten, på det den ene kunne bejæ og høre, hvad den anden sagde, at de ikke skulle irre i deres udsigende at vidne åbenbare usandt, og således for en skiden vinding lader sjæl og salighed løbe i kødet, idet de vidner, at jeg den 15. december skulle have sagt til dem, at jeg af citanten havde bekommet de omtvistede 4 stude og hoppen, med tillæg, at om citanten ville gøre sin ed, at jeg ikke havde betalt ham dem, ville jeg betale ham dem hver skilling, da dog sligt aldrig enten af mig er blevet tænkt, nævnt eller talt, som herved tilfulde justificeres med en edelig attest sub dato Hummelmaj den 22. marts sidst, udgiven under 3 bekendte dannemænd og en dannekvindes hænder her i herredet. Samme jeg begærer læst, påskeven og protokollen tilført. Så derud af ligger noksom for lyset, på hvilken en senistre måde citanten påbyrde mig proces, samt hvor underfundig han under samme sin proces kunne imod mig gåen til værks og villendes og videndes har ophængt samvittigheden på så høje toppe, som den aldrig skulle være at bringe herved igen, når han straxen derefter erbyder edelig at bekræfte, hvis disse hans 2 jabrødre så usandfærdeligen har besoret. Efter slig sagens beskaffenhed jeg beder og påstår, at citanten med ommeldte sine 2 jabrødre i lovens regeur efter merita vorder straffet og anset, andre slige mennesker til afskrækkelse og exempel, og at jeg derimod blive sagesløs hjemfunden og ved dom ikke alene for citantens tiltale i denne sag frikendes, men endog tillægges convenable erstatning for ibragte bekostning med 10 rdl., hvorpå jeg submitterer mig rettens gunstige og lovforsvarlig bifald. Skulle citanten endnu imod forhåbning stryge sig om munden af sin frembudne mislige ed, protesterer jeg derimod i allerkraftigste måder ifølge lovens bydende pag. 116 art, 5 (DL 1-14-5) i henseende, den der sigter, bør det lovl. at bevise, og refererer mig til forordning af 5. nov. 1723, som udtrykkeligen befaler, at ingen dommere, så står under appellation, må modtage nogen ed, så længe den pågældende contrapart derimod protesterer. Og som jeg om en sådan edsaflæggelse med min contrapart ingenslunde er enig, så protesterer jeg og derimod sollenniter. Skulle smeden efter sædvane blæse løs med protest imod den af mig fremlagte edelige attest, fordi de ej for samme er stævnet, beder jeg ej at overile mig med retten, men at mig i så fald nu forundes 12 ugers opsættelse til ved tingsvidne at lægge det for lyset, som nu edeligt er attesteret, og imidlertid hos deres kgl. maj. allerundredanigst til en sådan bevises førelse og min sags fremmelse udbede mig beneficium pauperitatis, siden jeg ellers som en tjener i mangel af formue må lide skibbrud på retten. Dette mit indlæg jeg begærer med sine bilage læst, påskreven og protokollen tilført, forblivende (etc.. Hummelmaj den 23. marts 1747, Peder Poulsen.

fol. 550:

Torsdagen den 13. april 1747:

Sentence: Eftersom velbårne frøken Christina Margretha Bachmann til Sønderskov ved fuldmægtig sr. Jens Bachmann sammesteds befindes ej alene at hav eindstævnet en del af Sønderskovs underliggende bønder (etc.) - Ingen af de indstævnedede (navnene nævnt) er mødt for at modsige restacen undtagen Jens Bøgvad af Tislund, som nok tilkendegav, at han ej var skyldig landgildepenge for 1745, men hverken [=> AO2 555] med kvitteringsbog eller anden bevis godtgjort sådan benægtelse. - De skal betale deres gæld plus 12 sk. hver i dagsomkostninger. De skal have deres fæster og gårdparter forbrudt til deres herskab efter loven.

AO2 556, fol. 552:

Torsdagen den 4. maj 1747:

For retten fremstod Peder Poulsen Møller af Hummelmaj og producerede en stævning af dato 18. april sidst. Begærede de indstævnte vidner påråbt. Ingen af dem indfandt sig, hvorfor Peder Poulsen fandt sig beføjet at begære dem af retten forelagt til idag 14 dage. De indstævnte vidnere, navnl. Thomas Mortensen af Bobøl, Søren Madsen og Claus Jensen med hustru Kirsten Sørensdatter af Hummelmaj blev forelagt til [18/5](#).

AO2 557:

I den sag, Hans Jensen Smed af Ravnsø har anhängiggjort contra Peder Poulsen Møller af Hummelmaj, gav Peder Poulsen Møller til kende, at han har indstævnet sine contravidner, ... hvilke han og, siden de ej efter stævнемålet er mødt, har erholdt forelæggelse, hvorfor han endnu fandt sig beføjet at begære hovedsagen fremdeles opsat til idag 4 uger. Det tillod retten. [1/6](#).

Stævning: Søren Bierum (etc.) gør vitterligt, at for mig andrager Peder Poulsen Møller i Hummelmaj, hvorledes han i den af eder Hans Jensen Smed i Ravnsø imod ham ved Gørding-Malt herredsting anhängiggjorte sag betræffende 4 stude og een hoppe, for hvilke I formener citanten at være eder i debit, uagtet han samme aldrig af eder skal have bekommet eller afkøbt, og desto mindre derfor finder sig forbunden nogen betaling at præstere, i anledning af rettens fældende slutning ved Gørding-Malt herredsting sidst afvigte 23. marts med at afvise en af citanten sammesteds fremlagt edellig attest af 22. marts næstforhen in specie angående Niels Sørensen af Hjortkær og Hans Hansen af Ravnsø deres i fornævnte sag ved Skads herredsting aflagte urigtige vidne, indtil sammes indhold ved et lovl. tingsvidne blev afgjort ved ved Gørding-Malt herredsting at føre contravidnere ikke alene alt ovenmeldte betræffende, men den derved af eder Hans Jensen Smed brugte omgang fra først til sidst, men endog in specie hvorledes I Niels Sørensen af Hjortkær og Hans Jensen af Ravnsø ved forberørte Skads herredsting den 24. januar næst afvigte har

understået eder under ed ganske urigtig og urettelig at pådigte citanten det at have sagt denne sag betræffende, som dog aldrig af ham enten skal være tænkt eller talt, med hvis videre af denne sag fra først til sidst betræffer og in general dependerer. Thi contrastævnes I Hans Jensen Smed af Ravnsø tillige med fornævnte eders tvende førte vidner Niels Sørensen af Hjortkær og Hans Hansen af Ravnsø at møde for mig i retten ... torsdagen den 4. maj førstkommende der vidner at anhøre (etc.) [= > fol. 553] Herom at vidne indkaldes ... Thomas Mortensen af Bobøl, Søren Madsen og Claus Jensen med hustru Kirsten Sørensdatter, alle af Hummelmaj, ikke alene deres udgivne attest af 22. marts sidest edelig at vedstå, men og eders sandfærdig forklaring på spørgsmål for så vidt i anledning af dette stævнемål kan vorde tilspurgt edeligen ... forklare og aflægge. For processens lovlige omgangs skyld forkyndes og denne stævning for de øvrige i denne sag forhen førte vidner, neml. Jens Christensen af Vong ... Søren Andersen af Varho til ovenmeldte tid og sted at møde, om noget kan forefalde, som eder kan være anrørigt. Enhver medtager, hvis han ved sig til befrielse, herom skal vorde gået efter hvis lov og ret medfører. Brøndumdum den 18. april 1747. S. Bierum.

fol. 553:

Torsdagen den 18. maj 1747:

For retten fremstod Peder Poulsen Møller af Hummelmaj og producerede et indlæg med bilag. [= > AO2 558] Hans Jensen Smed af Ravnsø påstod, at Peder Poulsen Møller opholdende sig i Hummelmaj som en bekendt ledig ... samt bekendt uvederhæftig person,, forinden han vorder tilladt at føre sag imoe Hans Jensen Smed, bør pligtig være for sig at skaffe nøjagtig og tilstrækkelig kaution efter lovens udkrævende. Den ved Peder Poulsens indlæg fremlagte forelæggelse og opsættelse blev læst. - Hans Smed refererede sig til hans lovbillig gjorte begæring og håber at nyde bifald. Retten så ikke at kunne pålægge Peder Poulsen Møller den af hans contrapart æskede caution at anskaffe, siden loven allernådigst tillader enhver at forsvare sig. Peder Poulsens vidner blev påråbt. Hans Jensen Smed af Ravnsø så vel som Hans Hansen fra ibm. og Niels Sørensen fra Omme var alle tre til stede for retten og begærede og påstod vidnerne separeret og i samme orden afhørt. Dernæst blev såvel den fremlagte attest som og de producerede contraquæstioner læst og påskeven. Men før end den mentionerede attest blev oplæst i retten, begærede Hans Smed og Hans Hansen af Ravnsø samt Niels Sørensen af Omme, at lovens bydende pag. 105 art. 6 (DL 1-13-6) nøjagtig måtte vorde iagttaget. Retten tilspurgte de tilstedeværende 4 vidner, om nogen af dem egenhændig har skreven den fremlagte attest, og om de alle her for retten kunne oplæse. Hvortil de svarede, at ingen af dem har skrevet samme attest, og at ikkun Thomas Mortensen af Bobøl og Søren Madsen af Hummelmaj samme kunnel oplæse, hvorfor den ikke imod loven kunne antages, men vidnerne blev tilholdt at sige den rene og udførlige sandhed på de producerede quæstioner.

1. vidne, Thomas Mortensen af Bobøl, so m efter at de andre vidner var udvist og fra ham separeret, svarede på Peder Poulsens

1. første spørgsmål, at han var i Hummelmaj i dec. måned kort før jul, men datoen kunne han sig ikke erindre.
2. Peder Møller var i Hummelmaj samme tid.
3. der var to fremmede mænd, som han ikke kendte, og gav Peder Poulsen Møller lovdag i sagen imellem Møller og Hans Smed i Ravnsø betræffende 4 stude og en hoppe.
4. Mens bemeldte tvende [= > fol. 554] mænd, som forkyndede lovdagen, var inde i huset,

- hørte han deres og Peder Møllers samtale, men kan ikke videre deraf erindre, end at Peder Møller sagde, at han ikke var den mand en skilling skyldig.
5. Vidnert kunne ikke erindre sig nogen forklaring at gøre.
 6. det havde han forhen forklaret, hvad han sig derom kunne erindre.
 7. nej.
 8. vidste intet af.

Dernæst blev vidnet af sr. Hans Fogh fra Størsbøl, som på de pågældendes vene var mødt i retten, contraquæstioneret:

1. Om vidnet kender Niels Sørensen af Omme og Hans Hansen af Ravnsø. - Vidnet svarede nej.
2. Om vidnet ved, at idag 8 uger her i retten blev indleveret et indlæg fra Peder Poulsen, som berettes at opholde sig i Hummelmaj. - Vidnet svarede, det kunne han sig ikke erindre, såsom han den tid ikke var ... retten.
3. Om vidnet ved, at med samme indlæg fulgte en skriftlig og under ed forfattet attest, som Peder Møller ville den tid haft læst og protokolleret, og om vidnet ... ved, at den attest blev fra retten afvist, formedelst den imod kongens befaling var indrettet. - Vidnet svarede, det vidste han intet af.
4. Om vidnet ved, hvad denne anrørte attest indeholdt. - Vidnet svarede, han vidste ... vidt indholden, han havde hørt den læse tilforn og idag ... den.
5. Om vidnet ved, hvem samme attest havde forfattet udi pennen. - Vidnet svarede ja.
6. Hvem den person da var. - Vidnet svarede, det var degnen i Bobøl.
7. Om samme degn alene var sogne-degn for Bobøl, eller hvad sogne han var kaldet til. - Vidnet svarede, han var degn til Føvling og Holsted sogne. Men formedelst han ikke er stævnet, blev hans navn af protokollen udeladt.
8. Om vidnet selv har læst den omvundne attest og den selv med egen hånd underskrevet, efter at han den først havde læst. - Vidnet svarede, han hørte den læst, men læste den ikke selv, men den, som havde skreven samme, læste den for vidnet, og da vidnet sagde, at han ... ikke så just kunne erindre, som skrevet var, og derfor sagde, de ikke skulle have skreven det så fast og vis, skrev han den dog under, efter at ham blev sagt og svaret, om nogen ville have nogen videre forklaring derom, kunne de lade ham stævne, hvilke ord og samtale faldt imellem vidnet, Peder Poulsen Møller og degnen.
9. Hvem der havde formået vidnet til at underskrive samme attest, og om han derfor +er lovet nogen villighed. - Svarede, at ingen havde lovet ham noget for samme attest at underskrive, men efter den omvundne samtale imellem ham, Peder Møller og degnen samt efter Peder Møllers begæring underskrev vidnet samme attest, som degne sagde og, at han vel kunne gøre det.
10. Om vidnet kender Peder Poulsen, som nu opholder sig i Hummelmaj. - Vidnet svarede ja. [= > AO2 559]
11. Om vidnet til Peder Poulsen er beslægtet. - Svarede nej.
12. Om vidnet kender den person, som Peder Møller i hans quæstioner kalder Niels Sørensen fra Hjortkær, såsom Fogh på sit herskabs vegne declarerer, at ingen Endrupholm underliggende bonde findes i Hjortkær af det navn, og at bem.te hele Hjortkær by henhører under Endrupholm. - Vidnet svarede, at han kendte ikke denn omspurgte Niels Sørensen.
13. Om Peder Poulsen var udi vidnets øjesyn den hele dag, som foromrørte lovdag skal være

forkyndet, og så nær hos ham, at alle de ord, han talte, blev af vidnet hørt såvel inden som uden huset. - Vidnet svarede nej.

Videre agtede Fogh ikke at quæstionere dette vidne, uden han dertil af contracitanten bliver anlediget, men begærer og påstår, at den oftomrørte urigtige attest bør forblive her i retten ved protokollen til sagens ende, således som den in originali nu tvende tingdage findes præsteret(?) og påskreven, for at kunne i tiden erholde den reparation hos vedkommende, så mange derudi har været interesseret, sålede som de efter fortjeneste meriterer. - Den idag anbudne omvundne og afviste attest blev arresteret og forbliver i retten og ved protokollen til sagens endelige uddrag, om mr. Fogh derefter agter at søge nogen regres hos vedkommende.

2. vidne af Hummelmaj, neml. Søren Madsen, som svarede

1. på Peder Poulsens 1. spørgsmål, at han bor i Hummelmaj, men om han just den 15. dec. 1746 var hjemme, kan han sig nu ikke erindre.
2. Det kunne han ikke erindre.
3. Vidnet var hjemme den dag, lovdagen blev forkyndt for Peder Møller, men hvad dato det var, erindrer han sig ikke.
4. han var ved, da lovdagen blev oplæst såvel som og inde i huset ved de tvende mænd, som forkyndte lovdagen for Peder Møller og bem.te Peder Poulsen; men at han kan sige at have hørt hvert ord, som faldt, og sig det nu kan erindre, det kunne han ikke.
5. det hørte han ikke blev sagt.
6. han var hos Peder Møller og bem.te mænd fra først til sidst og hørte al deres samtale, men at han nu kan erindre sig hvert ord, det kunne han ikke.
7. ja.
8. Hans Smed og vidnerne drak brændevin til hobe bem.te tid, men hvem der betalte samme, vidste vidnet ikke.

På mr. Foghs første spørgsmål

1. svarede vidnet, at han ikke kendte dem anderledes, end han nogle få gange havde set dem. - Videre ville Fogh, vidnet ville forklare, om han kendte nogen person, som Peder Møller i sine quæstioner kalder Niels Sørensen fra Hjortkær. - Vidnet svarede, at han spurgte den omvundne Niels Sørensen, hvad han hed, og hvor han havde hjemme, [= > fol. 555] da svarede han, at han hed Niels Hjortkær og boede i Omme. - Fogh begærede, vidnet udførlig ville forklare, om der har været nogen person i Hummelmaj udskikket fra Hans Smed i Ravnsø enten at forkynde stævning eller lovdag, som har hjemmehørt i Hjortkær by, og der nogensinde har været bosiddende. - Vidnet svarede nej, der havde ingen været, som var bosiddende i Hjortkær.
2. det vidste han ikke.
3. nej.
4. det kunne han ikke erindre.
5. nej.
6. gik Fogh forbi.
7. do.
8. Svarede, efter at han nu havde set attesten, at han selv havde underskrevet den, men ...

- nogensinde læst den.
9. han vidste ej rettere, end Peder Poulsen jo begærede af ham at underskrive samme attest, men intet derfor blev vidnet lovet.
 - 10.ja.
 - 11.nej.
 - 12.gik Fogh forbi.
 - 13.han var ikke hos Peder Møller den hele dag.
 - 14.Om vidnet med frelst og ubeskåret samvittighed kan eller tør nægte, at Peder Poulsen Møller ikke den omvundne dag talte med forn.te Niels Sørensen af Omme og Hans Hansen af Ravnsø om den imellem Hans Smed af Ravnsø og ermeldte Peder Poulsen svævende sag samt tilstod at have neml. Peder Møller ... de ord som disse forn.te Niels Sørensen og Hans Hansen til Skads herredsting afvundet haer. - Vidnet svarede, det blev ikke talt, det han hørte, men om det ellers kan være sagt, det kunne han ikke sige.
 - 15.Om Peder Poulsen virkelig er lejet og fæst til tjeneste i Hummelmaj for kost og logi. - Vidnet svarede nej, det var Peder Poulsen ikke.
 - 16.Om Peder Poulsen da sidder i huse hos vidnet. - Vidnet svarede, at han har husværelse hos ham, når han er hjemme.
 - 17.Hvad Peder Poulsen sig ernærer af og hvad håndtering han fortjener sit brød ved. - Vidnet svarede, han ernærede sig ved sine hænders gerninger.
 - 18.Om vidnet efter samvittighed kan benægte, at Peder Poulsen Møller alene fortjener sit brød ved den arbejde, som her falder ved bønder at udrette, ved avlings drift, og om han ikke forslår den største tid med at drive fæhandel i Jylland. - Vidnet svarede, Peder Poulsen driver også fahandel undertiden.
 - 19.Hvor samme fæhandel drives, enten i Jylland eller Holsten eller og begge steder. - Vidnet svarede, det vidste han ikke.
 - 20.Om vidnet ved, hvem der har underskrevet hans scogers og datters navn under den urigtige fremkomne attest, siden det er bekendt, at de hverken kan læse eller skrive. - Vidnet svarede, at han underskrev deres navne tillige med sin egen, men de selv holdt ved ham, [=> AO2 560] imedens han skrev.

3. vidne, Claus Jensen af Hummelmaj, som svarede på Peder Poulsens første spørgsmål:

1. han var hjemme, da Peder Poulsen Møller blev stævnet eller lovdaget, men hvad dato det var, erindrer han sig ikke.
2. Peder Møller var hjemme i Hummelmaj samme tid.
3. der kom tvende mænd til Hummelmaj /: som vidnet da ikke kendte og ved endnu ikke, hvor de har hjemme eller bor :/ og forkyndte en lovdag fra Hans Smed i Ravnsø for Peder Poulsen.
4. Vidnet hørte ikke al deres samtale fra først til sidst.
5. De ord blev ikke talt, det vidnet hørte; men om det ellers kan være sagt i vidnets fraværelse, det vidste han ikke.
6. han hørte ikke al deres samtale som forhen afvundet, ej heller var stændig hos dem.
7. nej.
8. vidste intet at forklare.

På mons. Foghs contraquæstioner svarede vidnet:

1. gik Fogh forbi.
2. kunne vidnet ikke erindre noget at forklare.
3. do.
4. kunne ikke erindre noget at svare.
5. nej.
6. gik Fogh forbi og ikke vedkom vidnet.
7. do.
8. han kunne ikke læse, men hans svigerfader, som var næstforrige vidne, læste attesten for vidnet, og derefter underskrev vidnets navn, da vidnet selv holdt ved pennen med.
9. efter Peder Poulsens begæring skrev vidnet attesten under, men blev ikke derfor noget lovet.
10. ja.
11. nej.
12. forlanges ej vidnets svar på.
13. ikke heller videre, end hvad forhen er forklaret.
14. I anledning af vidnets svar på contrahentens 5. spørgsmål gik Fogh det 14. spørgsmål til næstforrige vidne forbi.
15. svarede som næstforrige vidne nej.
16. svarede ligesom næstforrige vidne.
17. det vidste han ikke.
18. svarede som næstforrige vidne.
19. ligesom forrige.

4. vidne, Kirsten Sørensdatter af bem.te Hummelmaj, som er næstforrige vidnes hustru, som svarede på Peder Poulsens

1. første spørgsmål ligesom næstforrige vidne.
2. ligesom næstforrige vidne.
3. Niels Sørensen af Omme og Hans Hansen af Ravnsø forkyndte lovdagen fra Hans Smed for Peder Poulsen; [=> fol. 556] men just hvad dato det var, erindrer hun sig ikke.
4. svarede, da Niels Sørensen af Omme og Hans Hansen af Ravnsø forkyndte lovdagen, var vidnet hos, såvel da de oplæste den, som og da de var inde i huset; en da de gik ud og bort igen, var vidnet ikke ved dem.
5. de ord blev ikke talt, det vidneet hørte.
6. hun var ikke ved døren ..., da omvundne tvende mænd gik bort.
7. nej.
8. vidste intet af.

På mr. Foghs contraquestioner svarede hun:

1. hun kendte Niels Sørensen fra Omme, men Hans Hansen fra Ravnsø vidste hun ikke at have set uden en gang, nemlig da lovdagen blev forkyndt. - Fogh begærede, vidnet udførlig ville forklare, hvor længe det er siden, hun blev bekendt med Hans Hansen fra Ravnsø; thi bem.te Hans Hansen deklarerer i retten, at han aldrig i Hummelmaj har nævnt sit navn. - Vidnet svarede, at Hans Hansen gav hans navn til kende i Hummelmaj, da lovdagen blev forkyndt.
2. vidnet kunne sig ikke erindre enten at vide eller af anden at have hørt.
3. hun vidste, attesten ved retten herover; men hvad tid det var, vidste hun ikke.

4. det kunne hun sig ikke erindre.
5. det vidste hun ikke.
6. blev forbigået.
7. ligeså.
8. hun havde hørt den læse af Peder Møller, og hun holdt ved pennen, medens hendes fader skrev hendes navn. - Fogh tilspurgte vidnet, om hun uden nogen samvittighedsnag kan nægte, at hendes fader aldrig har læst den så ofte berørte urigtige attest, og på det vidnet sig ikke herudi skal forløbe, så blev mer forn. te attest i retten vidnet forevist, hvorhos Fogh forlanger den udførlig svar af vidnet, at eftersom hun hverken kan læse eller skrive, om vidnet da fuldt og fast tør driste sig til at besvare samme at være den rette og eneste hun i den casus siger /: dog urigtig :/ at have underskrevet. - Vidnet svarede, hun kunne ikke sige til visse, enten hendes fader har læst attesten eller ikke, men det forklarede hun, at hun ikke har underskrevet uden een, som hun syntes at være den samme, der nu hende i retten er forevist. - Endvidere tilspurgt, hvad kendetegn vidnet har taget på attesten, mens hun nu kan sige hendes tykke om den, og hvad indhold den egentlig består af. - Vidnet svarede, hun havde forhen forklaret, at hun nu ej just kan erindre sig attestens indhold, havde ej heller mærket den eller taget nogen tegn derpå, men syntes dog, det var den samme. - Fogh måtte beklage sig om dette vidnes vrangvillige svar og desårsag fremdeles måtte spørge, hvoraf vidnet har denne oplysning, at hun kan sige, det hun synes at være den samme, da hun dog som meldt [AO2 561] hverken kan læse eller skrive. - Vidnet svarede, hun havde ikke underskrevet uden een, og såsom hun hverken selv kan læse eller skrive, kunne hun ikke heller just se, om det var den samme.
9. svarede som næstforrige vidne.
10. ja.
11. nej.
12. hun kender Niels Sørensen af Omme, men vidste ikke, at der er nogen i Hjortkær af det navn, såsom hun ikke der er bekendt.
13. den omspurgt dag var hun ikke stese hos Peder Poulsen.
14. hun var ikke hos, da b em. te tvende mnd bort gik, hvorfor hun da ej heller kan sige, om den ti nogle ord kan være falden.
15. nej.
16. han var i huset og gik til bords med dem, når han var hjemme.
17. når han var hjemme, nærrede han sig med sine hænder.
18. svarede som næstforrige vidne.
19. do.
20. svarede som næstforrige vidne, at hendes fader skrev hendes navn under attesten, medens hun holdt ved pennen.
21. Om Peder Poulsen ikke i denne hans logement betaler for sine penge, hvad han der fortærer. - Vidnet svarede, han betalte noget med penge og noget med arbejde.

Peder Poulsen Møller blev tingsvidne tilladt, og Hans Fogh på sit herskabs bønders vegne begærede genpart.

AO2 561:

Torsdagen den 25. maj 1747:

fol. 557:

Følger her indført en del dokumenter den 18. maj produceret i sagen fra Peder Poulsen i Hummelmaj ctr. Hans Smed af Ravnsø sålydende:

Velædle og velvise hr. herredsfoged. Som det ingenlunde er Deres kgl. maj. min allernådigste arvekonge og herres allernådigste vilje, at den fattige og fortrængte formedelst armod og forsvar skal lide skibbrud på retten, så tvivler jeg desto mindre, at Deres velædelhed jo efter ed og embedspligt er så beredvillig som skyldig ... da jeg så godt som må klage mig retteløs, formedelst jeg dels i mangel af formue og middel og dels over andre forretningers for... ikke har kunnet formå nogen at gå i rette for mig eller antage min partes at lade retten nyde uden nogen særdeles discours og ... til vidners forvildelse af smedens procurator sr. Fogh sin omgang, og på det den velvise dommer tør ikke tvivle(?), at dene ... sker af nogen skrømt, så contesterer jeg sancte, at jeg ikke har kunne få nogen idag for mig at gå i rette af de, som bør og må, formedelst de med andre embedsforretninger er occuperet og gå i rette og plædere andres sager, med mindre jeg enten skulle tage(?) af min contraparts Hans Jensen Smeds procurators beslægtede eller besvogrede eller og de, som er alt for svage at imodstå så mægtig en modstander. Jeg overlader derfor sagen, ifald retten ej her må nyde sin fremgang for mig fattige og betrængte mand, der hverken selv forstår at føre eller forsvare min retfærdige sag og mindre har kunnet formå andre til at tage den, i Guds og landets milde, fromme faders hænder, der vel, om jeg ellers som meldt formedelst mangel på forsvar må lide uret eller afskæres retten. Bliver, og da i nåde ser til den fattige og fortrængtes nød. Min ydmyge begæring er da og alene bliver denne, 1) at vedfølgende lovdag men sin forkyldelses påskrift under nr. 1 i retten bliver læst, påskreven og protokollen tilført, 2) at de lovdagede og forelagte vidner for retten må blive fremkaldt og forhørt ... deres udgivne attest af dato 22. marts næst forvigt, som herved følger og produceres under nr. 2, og dernæst 3) efter loven ... gør deres edelige forklaring på de herved følgende og producerede quæstioner under nr. 3, og at derved for det 4. modpartens procurator sr. Fogh efter sædvane ikke vorder tilladt enten ved en eller anden snak at bringe vidnerne og deres udsigende i confusion, men at den velvise dommer alene bliver den, som uden nogen anden discours og indvending og imemlemhandling efter forordningen, der på quæstionerne tager vidnernes udsigende og troligen lader protocollere. Skulle for det 5. de lovdagede vidner ikke, eller og nogle ... møde, tvivles ikke på at den velvise dommer jo fortfarer efter lov og forordnings bydende, som herved påstås, tilmed 6) ikke tillader imod loven nogle contraquæstioner, som går uden for stævnemålet; og når 7) vidnerne efter stævnemål og lovdag er bleven afhørt, beder jeg ydmygst, at mig tingsvidne in forma probandi beskreven må vorde meddelt samt 6 ugers opsættelse til min sags videre fremmelse. Sluttel. forbeholder jeg mig i fornøden fald til sagens oplysning i Holsten at føre flere vidner om denne smeds handel og vandel samt mod andre brugte uforsvarlige omgang. Hvorudi og i alt ydmygest beder mig rettens bifald. Thi herudi består al den våben, jeg for nærværende tid har kunnet overkomme at værne mig med og efter anførte omstændigheder ingenlunde tvivler på den velvise rets [=> AO2 562] velædle og velvise hr. dommer dog til den fattige og fortrængtes ... og lad mig dog nyde ret for min overråbens skyld, i hvilken tillid næst at begære dette mit indlæg med sine bilag læst, påskreven og protokollen tilført forbliver (etc.). Peder Poulsen Møller, Hummelmaj den 18. maj 1747.

AO2 562:

Lovdag og opsættelse.

Quæstioner til vidnerene i sagen, Peder Poulsen Møller i Hummelmaj, contracitant imod smeden Hans Jensen af Ravnsø og Hans Hansen ibm. samt Niels Sørensen af Hjortkær.

1. Om vidnet den 15. dec. 1746 var i Hummelmaj?
2. Om vidnet ikke ved og sig erindrere, at contracitanten Peder Poulsen Møller log forbem.te tid var i forberørte Hummelmaj.
3. Om vidnet ikke ved og sig erindrere, at Niels Sørensen af Hjortkær og Hans Hansen af Ravnsø ommeldte 15. dec. kom til Hummelmaj og på smeden Hans Jensen i Ravnsø hans vegne forkyndede en lovdag eller opsættelse fra Gørding-Malt herredsting for contracitanten Peder Poulsen i Hummelmaj.
4. Om vidnet merbemeldte tid og sted hørte al den samtale, som passerede og skete imellem bem.te 2 lovdagsforkyndelsesmænd, neml. Niels Sørensen af Hjortkær og Hans Hansen af Ravnsø og Peder Poulsen Møller fra først til sidst.
5. Om contracitanten Peder Poulsen Møller da merberørte tid og sted sagde til omvundne 2 lovdagsforkyndelsesmænd, at han vel havde fået de 4 stude og hoppen, han blev søgt for, af Hans Jensen Smed i Ravnsø, og at dersom bem.te Hans Jensen Smed ville gøre sin ed for, at han ej havde fået pengene for dem, ville han betale dem hver skilling.
6. Om vidnet ikke stændig var hos bem.te tid og sted, såvel inden som uden ved huset og hørte al den samtale, som imellem merberørte 2 mænd og contracitanten fra først til sidst skete og passerede.
7. Om vidnet ikke afvigte 24. jan. var ved på Skads herredsting.
8. Om vidnet da ikke forn.te tid og sted så, at Hans Jensen Smed i Ravnsø tracterede med de omvundne 2 mænd, nemlig Niels Sørensen i Hjortkær og Hans Hansen [= fol. 558] af Ravnsø så vel som hans øvrige der til retten indstævnedede vidnere med brændevin, forinden de fremkom for retten og aflagde deres vidne i sagen imellem bem.te Hans Jensen Smed i Ravnsø og Peder Poulsen Møller.

fol. 558:

Torsdagen den 1. juli 1747:

For retten fremstod Knud Olesen af Vittrup hans søn Christen Knudsen fra ibm. og foreviste 6 levende ulveunger, som her ved tinget blev ophængt, hvilke han berettede igår at have fanget i Vittrup mose og derfor påstod den ved jagtforordningen ham derfor tillagte betaling. Som han og blev tilsagt, så snart repartitionen overe herredet ske kunne.

På Peder Poulsens vegne af Hummelmaj mødte Lauge Christensen fra Bobøl og i sagen mellem bem.te Peder Poulsen og Hans Jensen Smed i Ravnsø fremlagde en af merfornævnte Peder Poulsen

underskreven indlæg (fol. 559-560). Hans Jensen Smed, som havde anhørt Peder Poulsens oplæste indlæg, ... siden han fandt nødig derpå at svare, begærede han sagen til sammes besvarelse til idag 14 dage, hvilken opsættelse ham og af retten blev tilladt. [15/6](#).

Torsdagen den 8. juni 1747:

AO2 563:

På højædle og velbårne frøken Bachmann til Sønderskov mødte fuldmægtigen sr. Jens Bachmann fra ibm. og producerede velærværdige og højlerde hr. Peder Vinding i Præstkær udgivne kirkelysningsattest efter en fra Sønderskov gods ulovl. undvigte person, Anders Jacobsen fra Hulvad, Mr. Bachmann 3 tingdage efter hverandre begærede læst, påskreven og protokollen tilført og ham sluttelig tingsvidne derefter udstedt (fol. 562). Hvorefter og idag blev lyst første gang efter den undvigte Anders Jacobsen fra Hulvad, Brørup sogn; men ingen indfandt sig for at give nogen oplysning om hans opholdssted.

På mons. Mathias Kornbech fra Jelling(?) hans vegne og i hans egen hosværelse var mødt procurator Laurs Tistrup fra Egholms mølle, som producerede en stævning (fol. 562). Dernæst blev produceret sr. Kornbechs indlæg (fol. 562) og de i indlægget påberåbte dokumenter. [= > fol. 559] neml. den til sr. Hans Lorentzen Møller skete opsigelse af 28. sept. 1745 og sr. Mathias Kornbechs til ham ergangne rekvisition af 6. apr. 1746 med sr. Hans Lorentzen Møllers derpå tegnede svar af 13. hujus og hans excellence geheimeråd og stiftsamtmænd von Gabels derpå ... højrespektive ordre af 14. dito (fol. 563). Hvorefter sagen i relation af forbem. te producerede blev ind... under dom. Sr. Hans Lorentzen af Hulkær mølle fremstod for retten og producerede en af hans excellence (etc.) og stiftsbefalingsherre von Gabel under gårs dato nådigst udgiven ordre og resolution (fol. 563). Tistrup, efter at han havde hørt denne af sr. Hans Lorentzen Møller producerede højrespektive ordre, og i betragtning samme for nærværende tid intet videre kunne udrette, fandt sig befriet på sr. Kornbechs vegne at forbeholde sig med contraparten alt lovl. reserveret og dernæst at begære sagens anstand i 6 uger for imidlertid herudi at tage de fornødne og sr. Kornbeck mest tjenlige messeurer. [20/7](#).

Følger her indført efterskrevne dokumenter som den 1. juni produceret er fra Pedere Poulsen Møller og på fol. 558 citreret er:

Velædle (etc.). Siden jeg allerede ved indlæg her til retten af d. 23. marts næst afvigte til fulde har refuteret citantens Hans Jensen Smed af Ravnsø imod mig fingerede søgsmål og opdigtet krav in specie betræffende hans dertil formedelst erholdte tingsvidne ved Skads herredsting lagte

ugrundede bevis og fundament, der mere er funderet i luften end lov og ret, så vil jeg for nærværende tid for tidens korthed, som hvormed jeg er bleven indskrænket, og for ikke at opholde retten først og fornemmelig til ... bem. te mit indlæg og remonstration i alle møder have refereret og samme herved igentaget i håb, den velvise dommer tager sammes indhold i nøje observance til min befrielse og satisfactions givelse for påbyrdede urigtige og ubeføjede proces og beskyldninger, og dernæst ganske kortelig vil begive mig til mit førte tingsvidnes demonstration, hvorved følgende under num. 1, til hvilkens førelse og bekostning jeg fattige mand så meget mere er bleven sat i armod og udmarvelse [= > AO2 564] som jeg dertil er bleven nødtvungen ved rettens fældende slutning afvise en af mig ved ovenmeldtge mit indlæg fremlagte edelige attest, formedelst den efter formening imod loven skulle være indrettet. Men før end jeg kommer til samme tingsvidnes egentlige og dog ganske korte og enfoldige remonstrationer, anlediges jeg ifølge samme attests afvisning efter skete lovlige forestævning, og da attestanterne for retten var til stede og samme ville have beediget, at gøre følgende spørgsmål: 1) Om en attest, som for debn, der samme skal underskrive, bliver ord fra ord oplæst og sammes indhold ved tydelig læsning tilstås, formedelst attestanten ej kan læse eller skrive, kan kaldes ulovlig. 2) Om når en sådan attest efter foregående lovl. stævning fremkommer i retten og af en kongelig rettens betjent for attestanten eller vidnet bliver oplæst og dens indhold tydeligt forklaret og indholden og deres underskrifter tilstået, da også kan kaldes ulovlig, formedelst attestanten ej kan læse. 3) Om og når en sådan attest fremkommer i retten og af 2 undertegnede attestanter kan oplæses, der og tilstås sammes underskrift, bør d og være ulovlig, formedelst de 2 andre attestanter ej samme kunne læse og derfor af retten afvises. Vide fra allegerede tingsvidne sub. num. 1 pag. 21, og om den da ikke bør være lovl. og gyldig at anse, for så vidt de tvende attestanters udsigende kunne værfe sagen til oplysning, der både kunne oplæse og tilstå sammes underskrift. 4) Om en attest der således som ulovlig 2 gange af retten til bevis som ugyldig er afvist, igen af retten kan antages og til bevis for andre end som samme har fremlagt i retten arresteres. At jeg herpå udbeder mig svar, skal vel falde mangelige så underlig, som jeg ved dupplique i sin tid, hvilken jeg mig herved reserverer, skal vise, hvor uskyldig jeg fattige mand vorder afskåren den ret, kongen og sin lov mig og enhver fattig undersåt allernådigst beneficere. Dette må altså være nok til svar på denne post, indtil jeg ser, hvad citanten herpå haver at svare, som hvorimod jeg sammelt reserverer mig min replique. Og dernæst da tiden minder ganske kortelig ville remonstrere det af mig herved sammelt under sub. num. 1 følger. Og når da Deres velædelhed vil betragte sammes indhold fra pag. 17 til 41 inclusive, siden det formedelst tidens korthed ved denne mig givne 14 dages opsættelse både til tingsvidnes beskrivelses erholdelse og sammes remonstration ved mit svar indbringelse, er mig umulig at demonstrere enhver post især, skal klarligen befindes, hvor mange og indvendinger derimod og er gjort, at vidnerne i alt og alt har bejaet, hvad de ved formørørte attest haver attesteret. Thi vil contraparten eller hans procurator indvende, at vidnerne ved deres udsigende ej har kunnet erindre dem den attesterede [= > fol. 560] datum om lovdagens forkyndelse og derved gøre deres attestation urigtig eller ugyldig, så er samme indvending lige så urimeligt at æske af enfoldige bønderfolk som enten contraparten eller procurator ville sige, at de ej kunne erindre dem deres fødselstime eller dåbspagt; men om de vkil, som overalt bekendte, erfarne mænd ved, at et menneske ej fødes af nogen slumpelykke, og at deres faddere er dem bevis nok, om de er døbt, så kunne de vel og tro, at tidens vished og fastsatte 15. dec. 1746 til fundament af attestens begyndelse kan have været attestanterne nok til bevis af lovdagens forkyndelses påtegning, og af Deres kgl. maj. ts rettens betjente derover fra Skads herredsting ved udfærdigede tingsvidner givne underretning og vished, vide tingsvidnet fra bemeldte ting herved under no. 2 pag. ... så alt dette har været dem om tiden mere end tillængelig bevis. Thi nok er det, at det var den tid, lovdagen i omvundne sag(?) og sted blev forkyndt, der i alt

løser denne knude, ihvor stærk den efter deres formening er bleven sammenblæst. Samme beskaffenhed har det og med den funderede herlige quæstion, sr. Fogh i tingsvidnet sub num. 11 pag. 26 har gjort angående, om jeg den hele dag var i vidnets øjesyn. Oh, hvilke elendige og usle indfald; monne nogle og erindret dog om at forkynde en lovdag, mener de har været forrettet hvadsomhels de var udskikket at bestille, hvad havde de da der længere at bestille, og findes deres forretning og hvad dem er blevet svaret, ikke på lovdagen, og hvad har de vel da villet forstå dem siden at vidne imod deres eget forfallede factum. Thi er det ikke vidne nok imod dem selv. Oh, hvor vidner ikke, vide tingsvidnet sub num, 1 pag 29 det af disse tvende lovdagsforkyndelsesmænd før end aflagte vidne på Skads herredsting, drukens og med trakteret brændevin, imod dem. Thi monne det er en ret beredelse til sjæl og saligheds hensættelse på deres udsigende. Spørg dem derfor, kære contrapart, ad derom, som er satte eder over at dømme og raisonere, thi jeg som enenfoldig erkender mig alt for ringe dertil, og når nøjeste observeres procurator Foghs egen quæstion i tingsvidnet sub nr. 2 pag 31 og 32 til disse tvende lovdagsforkyndelsesmænd, så berører samme ikke med et eneste ord videre, end hvad dem blev svaret ved lovdagens forkyndelse, og ikke hvad der kunne raisoneres en ganske dag, og hvad dem ved forkyndelsen blevsvaret, har jo vidnerne og attestaterne udtrykkeligen bevidnet, og videre og andet er quæstioner ej angående eller sigtende til, og som da brændevinssnak er ej at bygge på, så vil jeg ej heller længere opholde mig med denne post, men endvidere ganske kortgel. forestille, hvorledes med contraquæstioner med disse fattige, enfoldige vidner er omspringet, som retten selv ved højere dijuncatur uden nogen min remonstration af attesten kan erfare, ja hvorledes det fattige og enfoldige kvindemenneske Kirsten Sørensdatter ret malicious ved contraquæstioner er bleven omkringlet, uden af vedkommende at observere den pligt, som både loven og forordningen af 3. marts 1747 dictrerer og befaler, med modpartens ublu indvendte og continuerede quæstioner, tvivles ikke jo tilstrækkelig kan erfares, når tingsvidnet sub. nr. 1 pag. 36 til 41 inclusive nøje pelustres. Hvis ikke, reserveres det til tid og sted, og kan det vel falde nogen forunderlig, at et stakkels enfoldig vidne ved så mange frem og tilbage indvendte quæstioner, når der ved vidnets svars tagelse ej observeres rettelse, at det af en sådan forvildelse kan modsige sig selv. Og monne det vel kaldes at udforske sandhed nøje? Langtfra, det er noget, som efter mine tanker er contra jusgentium, thi en retskaffen procurator bør ved sine quæstioner udforske sandhed [=> AO2 565] og ej vidnets forvildelse. Og hvad kendetegn eller mærke skulle vel nogen sætte på en attest, vide tingsvidnet nr. 1 pag. 39, videre end vide dens indhold og samme ved underskrift stadfæste. Jeg har vel hørt, at de har mærket et svin, kalv eller stud enten ved brænde eller øres afskærelse, men endnu aldrig har jeg hørt, at de har brugt den kunst ved en attest, ligesom det og ingen steder er befalet. Jeg ved derfor ej at begegne slige indvendinger med anden replique end med det gamle axiom Oh con... c... quæte dementia capit. Ja, ligesom det ene er, så er og det andet. Thi når der gøres stor væsen af for at få at vide, hvem der har skreven den quæstionerede attest, ligesom samme person skulle have begået nogen forseelse, så tillades personens stand, bopæl, condition og embede i tingsvidnet at indlemmes, nemlig degnen i Føvling og Holsted sogne, vide tingsvidnet nr. 1 pag. 24, men formedelst han ej er stævnet, tillades ej hans navn indført. Herlige raison. Er det degnen fra Føvling og Holsted menigheder bosiddende i Bobøl by her i herredet, monne enhver da ikke ved hans navn, og hvorfor skulle da ikke hans navn have stået ved det andet, mon det ikke var lige stridig imod loven. Ja, jeg tror virkeligen, t endog en svabe, der dog siges ej at få(?) sin forstand, før end han bliver 40 år gammel, skulle kunne have en sådan indsigt og skønsomhed, og om endog emeldte degn havde skrevet attesten, quid inde?, har han da ikke på begæring haft fri forlov dertil, og hvo ville vel forbyde ham det, så længe loven og Deres kgl. maj.ts allernådigste forordninger ej forbyder sligt, og hvo vil eller kan i så måde påbyrde ham nogen forseelse. Thi det er jo ej attestens skriver, men dens udgiver og underskriver, der til

samme bør være ansvarlig. Nok dette. Thi jeg forsikrer sancte, at om det var umagen værd at igennemløbe enhver post og tiden ville tillade det, at jeg var mand for at vise modpartens og adhenreters ruditet på hele arker papir, men tiden minder og er næsten forløben. Jeg vil derfor til slutning tale et par ord med mons. Fogh og det i anledning af tingsvidnet sub. nr. 1 pag. 26, hvor han har fået denne sk.. følgende quæstion indflækket, nemlig Om vidnet kender den person, som Peder Møller udi hans quæstioner kalder Niels Sørensen fra Hjortkær, såsom Fogh på sit herskabs vegne declarerer, at ingen Endrupholms underliggende bonde findes i Hjortkær af det navn, og at hele Hjortkær henhører under Endrupholm. På dette spørgsmål får han da og i henseende til hans gjorte declaration idnerne til at sværge på, dels at de ikke kendte den omspurgte Niels Sørensen, og dels at han boede i Omme, men må det nu behage den velvise dommer at efterse tingsvidnet sub. nr. 2 pag. 31, hvor disse ord er at finde: Så blev af Fogh fremstillet tredje og fjerde vidne NB Niels Sørensen af Hjortkær og Hans Hansen af Ravnsø etc. Har han da ikke fået vidnerne til ved ed at gøre det til løgn, hvis han selv forhen har sagt sandt at være. Og jeg må vel vide, hvad han hertil vil svare. Thi er det således gået med det grønne, hvad vil der da blive af med det tørre. Jeg mener, er det således gået ham, som vil have ord for at være en lovkyndig mand, hvad vil han vel da sige om en stakkels enfoldig bonde eller kvindemenneske, han så længe ved contraspørgsmål har omkrenglet. Nok i dette, til jeg får hans svar, da en velfortjent duplique skulle følge. Jeg vil ikke for nærværende tid tale om hans mange quæstioner, [=> fol. 561] han til vidnerne har formeret og dog forbigået, hvorved og om de alle på samme havde bleven afhørt, en stor del sandhed kunne have kommen for lyset; men reserverer jeg alt sligt til behørig tid. Til slutning igentager jeg min forrige påstand i mit indlæg af 23. marts sidst, refererende mig til lovens bydende pag. 116 art. 5 (DL 1-14-5) og forordningen af 5. nov. 1723 og overlader i dommerens skønsomhed, hvad straf de quæstionerede 2 vidner og lovdagsforkyndelsesmænd for deres omgang bør lide. Skulle modparten understå sig noget herpå at svare, forbeholder jeg mig duplique så vel som og at mine herved følgende 2 tingsvidner der begæres påskrevet og mig igen af retten til sagens oplysning og remonstration må udleveres. Forblivende i det faste håb (etc.). Peder Poulsen, Hummelmaj d. 1. juli 1747.

AO2 566, fol. 562:

Læst i retten en lysning af Brørup kirkes prædikestol efter Anders Jacobsen fra Hulvad Sønderskov gods sålydende: Velædle hr. herredsfoged Søren Bierum - - min ærbødigstge hilsen. Udi følge af højædle og velbårne frøken Bachmann til Sønderskov hendes fuldmægtiges begæring ved missive kan jeg herved bevidne 3 søndage at være lyset af Brørup prædikestol som følger. På begæring af højædle (etc.) hendes fuldmægtig sr. Jens Bachmanns missive bliver her idag, som er den 4. søndag efter Påske samt påfølgende 2 søndage den 6. efter påske 1., 2. og 3. gang lyst efter Anders Jacobsen, der har tjent sidst Tyge Andersen i Hulvad, som skal have bortsneget sig af sin tjeneste for at undvige fra Sønderskov stavn, hvorpå han er født og bårn, med formaning til hans forældre og pårørende, at de inden denne lysning er til ende, igen forskaffer bem.te Anders Jacobsen til Sønderskov stavn, såfremt de ikke ville tage imod den skade og vanære, dem ellers formedelst hans undvigelse og bortrømning måtte vorde tilføjet. At sligt således ved lysningen er forrettet, bekræfter herved under ed, Så Sandt Hjælpe mig Gud og Hans Hellige ord. Præstkær, d. 7. juni 1747. Peder Vinding.

Et indlæg, en rettens udtagne stævning af Mathias Kornbech i Jelling til Hans Lorentzen i Hjortkær citeret på fol. 558, sålydende: Velædle hr. herredsfoged. Denne sags rette og sande beskaffenhed er således: I året 1745 den 13. maj har jeg sluttet og indgået kontrakt med Hans Lorentzen Møller angående Hulkær mølle og Hulkærgård iblandt andet med den condition, at min vanvittige broder Christian Kornbech skulle hos ham nyde fri underholdning og for sådant afkøbe sommen for bem.te mølle og gård at indeholde 200 rdl. Dog var tillige aftalt, at dersom jeg skulle blive sindet at hensætte bem.te min broder andensteds til forplejning, skulle det stå mig frit for, og når sådant et halvt år efter bem.te købekontrakts dato lovl. blev forn.te Hans Lorentzen Møller bekendtgjort, skulle merbem.te min broder tillige med de ommeldte 200 rdl. til mig udleveres. Som jeg da fandt fornøden at lade titbem.te broder andensteds med fornøden underholdning forsyne, så har jeg den 28. sept. næstefter ved en herhos følgende opsigelse sådant tilkendegivet Hans Lorentzen Møller; men endskønt jeg havde ventet, han sådan opsigelse ifølge kontrakten skulle have ladet sig være efterrettelig, så er dog ingen betaling påfulgt, men han i det sted har anholdt og hos hans excellence hr. geheimeråd og stiftamtmand von Gabel som overformynder at måtte beholde disse penge og da mig sådant er bleven bekendtgjort, har jeg, endskønt bem.te 200 rdl. da allerede til en sufficient mand var bortlovnet, for endog om muligt deri at facilitere Hans Lorentzen Møller skriftl. den 6. april 1746 begæret hans erklæring, på hvad måde og med hvad forsikring bem.te 200 rdl. længere hos ham skulle blive bestående; men som hans på bemeldte min [=> AO2 567] skriftl. requisitions tagende svar giver til kende, at han vil betroes bemeldte 200 rdl. uden derfor at give forsikring eller og at beholde min vanvittige broder, som var ham lovlig opsagt efter contractens indhold, sl har jeg dog ingenlunde kunnet accordere men vedbleven den piasserede opsigelse og ifølge samme forlangt pengene af Hans Lorentzen Møller udbetalt, ligeom og højbemeldte hr. geheimeråd Gabel ved ordre af 14. april næstefter har befalet ham uden ophold til mig at præstere betalingen, såfremt han ville undgå søgsmål derfor. Men ihvorvel Hans Lorentzen Møller har tegnet på samme ordre at ville lholde sig den efterrettelig, sæå har det dog ikke frugtet lige meget og han uagtet alt sådant til denne tid har indeholdt bem.te 200 rdl. med sine forfaldne renter. Forbem.te min skriftlige requisition, hvorpå er tegnet Hans Lorentzen Møllers svar og merhøjbem.te hxr. geheimerådens ordre, følger hermed in originali til rettens behagelige eftersyn, og som det da af foranførte denne sags beskaffenhed og de påberåbte dokumenter fuldkommen er bevist, at Hans Lorentzen Møller har indeholdt af købesummen for Hulkær mølle og Hulkærgård de 200 rdl., som 5til forbemeldte min vanvittige broders underholdning var destineret, og ikke samme ifølge kontrakten efter foregående lovlig opsigelse log endydermere derpå fulgte højrespektive ordre mindelig har villet betale, så bliver hrved min påstand og irettesættelse denne, at oftbemeldte Hans Lorentzen Møller vorder pligtig kendt til mig at betale forhen meldte 200 rdl. tillige med renter dereaf fra den tid, samme burde have været erlagt, indtil betaling sker, så vel som og at erstatte mig denne aftvungne processes bekostning aldeles skadesløst, siden min brodeer udi hans destinerede levemidler intet bør eller kan afgå. Hvorledes ellers Hans Lorentzen Møller for sin modvillighed med at efterleve sin foresatte øvrigheds ordre bør at anses og mulcteres, indstilles til rettens egen gode behandling, og således med reservation af ydermere demonstantion og påstand i nødige tilfælde indlader sagen under en forvenende retfærdig dom, med forblivende (etc.), Jellinge den 7. maj 1747. M. Kornbech.

AO2 567:

Opsigelsen, som er nr. 3, lyder således: Monsieur Hans Lorentze, velærede ven. I anledning af den mellem os næstafvigte 13. maj 1745 oprettede købekontrakt gives ham herved til kende, at jeg er bleven sindet min vanvittige broder Christian Kornbech, som nu hos Dennem er, andensteds at indsætte til forplejning og underholding, hvorfor hannem, neml. min broder tillige med capitalen de to hundrede rigsdlr. Hans Lorentzen løskyndiges og opsiges fra eder til behørig tid at levere og udtælle, alt i følge af forberørte contract [= > fol. 563] ... ende førelse. Hvilket tjener hermed til behagelig efterretning med forventning herpå tegnet eders svar, at denne opsigelse er lovlig bekendt gjort efter titberørte contracts indhold. Ellers i vidrig fald haver mine tvende udskikkede deres svar herpå at tegne. I øvrigt forbliver det, jeg er, Monsieur velærede vens tjensskyldige --. Brørupgård d. 28. sept. 1745. M. Kornveck.

Så snart stemplet papir bekommes, kan billgges dette dermed.

Denne opsigelse er mig rigtig forkyndt d. 28. sept. 1745. Hans Lorentzen Møller.

Denne opsigelse haver vi underskrevne, Niels Jensen af Holsted og Hans Hansen af Bobøl idag lovlig ,forkyndt for Hans Lorentzen Møller og leveret ham deraf rigtig kopi, hvilket er således i sandhed, som vi alle tider vil være gestændig, hvor og når forlanges. Datum Gravengård, d. 28. sept. 1745. Niels Jensen, Hans Hansen.

Nr. 4, Mathias Kornbechs requisition af 6. april 1746 til Hans Lorentzen lyder som følger: Monsieur Hans Lorentzen. Eftersom De haver anholdet hos hans excellence von Gabel som overformynder at beholde min vanvittige broders capital stående på rente hos Dem, så har De gjort ilde, at sligt ikke er mig tilkendegivet, allerhelst jeg som underformynder er accorderet af skifteretten at se ham forsynet hans livstid. Så følger af det af fornødenhed, at jeg bør at drage omsorg for ham og hans capital, neml. 200 rdl., som jeg allerede toæ em sufficant mand har henlovet efter vor købekontrants indhold, hvor jeg mig derudi har forholdet, og skulle min omsorg derudi være spildt, så tilspørger Dem først, på hvad måde capitalen skulle blive stående. Andet, hvad forsikring for samme capital kan stilles. Ombedes Dem herpå at tegne skriftlig Deres gensvar til min efterretning, hvad jeg forbliver Deres beredvillige tjener.

Tjenstl. gensvar. Om hans excellence vil betro mig disse penge for 5 proc. hundred et års tid eller længere, om jeg dem skulle have længere nødig, eller om hans vanvittige broder, som er hos mig opsagt at beholde efter contractens indhold, men i fald at hans excellence ingen af disse ting ville hunstig behage at approtere, så jeg mig da da efter betaling skal vide at rette. Bedre svar ved jeg ikke, at mons. Kornbech kan være tjent med. Hulkær mølle d. 13. april 1746, af Hans Lorentzen. Eftersom mølleren Hans Lorentzen udi Hulkær mølle ikke for ... bem. te 200 rdl. kan skaffe nøjagtig forsikring ved en lovgyldig pantebrev, så kan de ham ikke længere blive betroet. Thi haver han derfor efter den gjorte opsigelse uden ophold at præstere betalingen til Mathias Kornbech, såfremt han ikke ellers ved retten vil vente sig derfor søgt og tiltalt. Ribe den 14. april 1746. Efter ordre på hans excellence hr. geheimeråd og stiftsbefalingsmand von Gabels vegne og under høj... hans excellences signet ved underskrevne sog fuldmægtig, P. N. Ussing.

Denne ordre er mig rigtig forevist, hvorefter jeg mig bør og skal forholde. Hulkær mølle d. 15. apr. 1746. Hans Lorentzen.

AO2 568:

Den af Hans Lorentzen Møller i Hulkær producerede nådigst udgivne ordre betræffende den vanvittige Christian Kornbechs kapital 200 rdl. lyder således: Som Mathias Kornbech af Jelling i Koldinghus amt ved et den 31. maj sidst hos herredsfogeden i Skads og Gørding-Malt herreder

udtagen stævнемål har indstævnet mølleren Hans Lorentzen i Hulkær mølle til førstkommende 8. hujus at møde på Gørding-Malt herredsting for at anhøre saggivelse og lide dom til at betale fornævnte Mathias Kornbech de to hundrede rigsdaler, som hans umyndige og vanvittige broder Christian Kornbech arvelig var tilfalden, og hos bemeldte møller Hans Lorentzener bestående, så efterdi det ikke kan tillades forskrevne Mathias Kornbech at modtage og af amtet under enfremmed jurisdiction at henføre bemeldte hans broders arv, haver oberformynderen funden sig beføjet at forsyne sig med lovgyldig forsikring af bem.te møller Hans Lorentzen for disse 200 rdl., hvorefter samme fremdeles og indtil videre hos bem.te møller bliver stående. Thi bliver sligt herredsfogeden i Gørding-Malt herred herved bekendtgjort, at han deraf kan erfare, det bem.te Mathias Kornbech ikke er berettiget fornævnte hans umyndige broders arvepart at indfordre og indtage, siden han sig ikke her udi amtet opholder. Ribe den 7. juni 1747. Efter ordre på hans excellence højbelbårne hr. geheimeråd og stiftsbefalingsmand von Gabels vegne og under højbem.te hans excellences signet vedunderskreven som fuldmægtig. P. N. Ussing.

En stævning anført på folio 558 lyder som følger: Søren Bierum (etc.) gør vitterligt, at for mig haver andraget monsieur Mathias Kornbech af Jelling, hvorledes han som værge og formynder for sin vanvittige broder Christian Kornbech skal være forårsaget at søge og tiltale eder Hans Lorentzen Møller boende i Hulkær mølle angående 200 rdl., som hos eder af købesummen for bem.te Hulkær mølle og Hulkærgård skal være bleven stående på den måde og under den accord, at fornævnte citantens broder derfor skulle nyde fri underholdning, kost, seng, klæder, mad og drikke; dog om han skulle få i sinde at hensætte omm.te broder andensteds til forplejning, da bem.te 200 rdl. tillige med ham at være følgagtig, når sådant et halvt år efter køkets dato om ermeldte mølle og gård blev lovligt bekendtgjort og opsagt. Men endskønt sådan opsigelse derefter i rette tid lovl. skal være passeret, så skal I dog ikke have villet mindelig efterkomme eders løfte og forpligt med at udbetale erm.te penge, men tid fra tid opholdt citanten med løfter uden frugt. Thi stævnes I f... Hans Lorentzen Møller med lovlig kald og varsel at møde for mig i retten på forn.te herredsting torsdagen den førstkommende 8. juni sigtelse og saggivelse at modtage, documenter og alt sagen vedkommende at anhøre og dom at lide såvel for at udbetale til citanten [=> fol. 564] formeldte myndlings tilkommende 200 rdl. med renter deraf fra den tid, samme burde have været erlagt, og indtil betalingen sker, som og at erstatte ham denne aftvungne processes bekostning skadesløst, alt efter den nærværende demonstration og påstand, som citanten under sagen agter at lade formere. Dets til stadfæstelse under min hånd. Datum Brøndumdam den 31. maj 1747. S. Bierum. P.S. Som det kongelig stemplet papir ikke haves ved hånden, så haver citanten Mathias Kornbech at forsyne og vedhæfte denne stævning med et stykke stemplet papir af no. 18 til 6 sk., inden den i retten fremkommer, da den således for gyldig passerer. Forestående rettens stævning haver vi underskrevne lovlig forkyndt for Hans Lorentzen Møllers bopæl og talt med ham selv, hvilket tilståes Så Sandt Hjælpe os Gud og Hans Hellige ord. Holsted d. 1. juni 1747. Jens Christensen af Holsted, Hans Hansen af Fåborg.

fol. 564:

Torsdagen den 15. juni 1747:

Anden dags tinglysning efter den undvigte Anders Jackobsen fra Hulvad - -.

Hans Jensen Smed af Ravnsø ctr. Peder Poulsen af Hummelmaj. Sr. Hans Fogh fra Størsbøl indleverede et indlæg. På Peder Poulsen Møllers vegne mødte Christen Pedersen af Bobøl og producerede Peder Møllers indlæg (fol. 567-568). Fogh, som havde anhørt Peder Poulsens førte procedurer, ville alene på sit herskabs bønders vegne begære, at dommeren dog en gang ville se en ende på denne uendelige proces, som Peder Poulsen Møller aleneste søger at prolongere og gøre uendelig til citantens ubodelige forlis. Thi på slig måder kunne den ikke aleneste forflyttes under opsættelse i mange måneder, men endnog i nogle år tvært imod lovens udtrykkelige befaling. Håbede altså, dommeren ikke consenterede den urimelige og lovstridge opsættelses begæring. - Retten så ikke at kunne nægte Peder Poulsen Møller som den, der søges af Hans Jensen Smed, hvis af mr. Fogh på bemeldte smeds vegne idag er produceret til besvarelse, men tillod Peder Møller udtog af, hvis idag passeret er, samt hans producerede tingsvidner udleveret og sagen til besvarelse opsat til idag 14 dage, som r d. 29. juni. Imidlertid skal ved endelig doms afsigt vorde [=> AO2 569] observeret, om nogen af parterne med unyttig vidtløftighed sagen trinerer, da den skyldige derfor efter hans maj.ts lov og forordning skal vorde ihukkommet. [29/6](#).

AO2 569:

For retten fremstod vagtmester Johan Stahl af Bække, som forestillede 2 kaldsmænd, Hans Mikkelsen og Anders Nielsen Nørgaard af Nyby, som har hidkaldet sr. Peder Tonboe på Hundsbæk (fol. 565). De har talt med sr. Tonboes søn og datter. Før end videre blev forelagt, fremstod Søren Jensen af Gammelby og producerede et af Peder Tonboe underskrevet indlæg (fol. 566.567). Vagtmester Stahl, som med forvundring havde anhørt Peder Tonboes indlæg, fandt fornøden før end han indlod sig videre i sagen at begære ham behørig udtog til velfortjent gensvar og begærede sagen udsat til idag 3 uger til at fremme sin sag ifølge af det for Peder Tonboes bopæl eller opholdssted lovlig forfattede og forkyndte varsel, ved hvilkken lovens bydende pag. 30 art. 2 (DL 1-4-2) hørsommeligt er efterlevet. [6/7](#).

Efterskrevne breve og dokumenter som idag produceret er, nemlig den 15. juni, lyder efter hinanden som følger:

Kgl. maj.ts herredsfoged (etc.) Nu er det vel over ½ år siden, en mit herskabs bonde Hans Jensen Smed så sig årsaget at tiltale lden bekendte løsgænger og i Hummelmaj sig som indsidder opholdende Peder Poulsen Møller for betaling for 4 stude og en hoppe, som denne Peder Poulsen er bleven skyldig til forn.te Hans Smed. Men hvad sker ikke herpå! Så snart som dette søgsmål gik for

sig, vidste denne debitor /: som foruden at afhandle kvæg findes til mit herskabs gods udi mange snese rigsdalers gæld, lige så vel som alle andre hans cammerater og onde betalere at nægte fordringen, fordi han vidste, at creditor ikke i hænde havde hans forskrivning. Her var da intet andet end at Hans Jensen Smed med temmelig stor bekostning måtte se sagen ved vidners førelse oplyst. Da nu dette var sket og denne uredelige debitor ser, at hans til dens brugte udflugter ikke længere kunne holde stik, [= > fol. 565] finder han omsider på at kaste en urigtig beskyldning over vidnerne, og til den ende får han ved hjælperes hjælpere nogle enfoldige mennesker, som han sidder til huse hos og har vist sig for ham ..endelig affectioneret, overtalt og forledede til at give ham en under... dog urigtig attest af dato Hummelmaj den 22. marts indeværende år, hvilken han fordrister sig til at lade følge med sin her i retten den 23. marts næstefter skriftligt forfattede indlæg, der findes opfyldt af de allerurigtigste beskyldninger, som var at opdigte imod citantens til Skads herredsting førte vidner, og til besmykkelse og fundament bruger han denne forbem.te så urigtige som ulovlige attest, ja understår sig så dumdristig den i retten at fremlægge. Men til al vanheld for ham ville denne hans forunderlige og lovstridige procedure ingen(?) sinde gå efter hans ønske. Thi områrte attest blev da efter merita lovens og forordningens tilhold fra retten afvist. Da alle Peder Poulsen Møllers og consipisters hidindtil fingerede udflugter nu således var bleven til intet, finder han på det sids te, som man har formærket ... af at udtage contrastævning, hvorved han agtede at justificere hans beskyldningers rigtighed. Til den ende fordrister han sig endnu til at fremlægge hans forhen afviste urigtige og ulovlige attest, men som loven pag. 105 art. 6 (DL 1-13-6) ... disiderer og viser denne med rette kaldendes vinkelattest fra retten og actens indmellemsse. Så går Peder Poulsen Møller ... endnu tilbageværende eneste vej, griber til at examinere sine vidner, neml. alle dem, som i attesten skulle have givet deres samtykke, men hvad skæbne møder ikke fremdeles denne ærlige svend så vel her som i alle hans forrige procedurer. Thi da disse uoplyste vidner havde ... hørt lovens ed og den straf, som menedigt menneske havde at forvente sig, tog de mærkelig i betænkning (at) beja eller vedstå hvad som attesten indeholdt. Jeg fandt derpå fornødent at begære denne såkaldte attest i retten måtte hæftes og forblive ved protokollen til sagens uddrag. Vil nu den velvise dommer behage og igennemlæse dette af Peder Poulsen Møller den 18. maj sidst fuldførte tingsvidne som næstafvigte 1. juni fra ham er kommen og irettelagt her på Gørding-Malt herredsting og dernæst kalde for sig den som meldt ved protokollen hæftede attest, på hvilken Peder Poulsen har bygget ... hans sags retfærdighed, så skal det befindes, at alle hans udflugter (er) bleven til vand, og at attesten er grundfalsk. Thi ihvor affectioneret vidnerne end kan have været for Peder Møller, så findes dog ikke en af dem, der videre tør udgive sig på denne forhen besejlede farvand og offerere sjæl og salighed for denne ærlige svend. Jeg skulle med føje igennemgå og extrahere dette hele tingsvidnes indhold og tillige trøstet mit herskabgs bønders deres contrapart Peder Møller med mit velfortjente svar på hans sidste indlæg og hans mange simullerede lamitationer, men min lejlighed ... denne sinde ikke tilklækkelig (tilstrækkelig?) hertil formedelst andre forretninger, som ...fra forhindrer. Jeg anser ikke heller for nogen betydelig ting at gøre sagen ...med vidtløftigere at forevise retten sådan extract, allerhelst da denne sag og Peder Poulsens formastelige forhold noksom udviser sig selv af al hans omgang fra først til sidst. Jeg vil derfor alene påstå, at oftbem.te Peder Poulsen Møller, indsidder i Hummelmaj, for hans brugte uforsvarlige omgang og forhold i sagen vedbørligen vorder anset, hans ublu usandfærdige over vidnerne Niels Sørensen og Hans Hansen kastede bekskyldninger vedbørl. mortificeret, og som Peder Poulsenså ubeføjet har søgt [= > AO2 570] at gøre denne sag så vidtløftig og bragt citanten Hans Jensen og bemeldte tvende vidner i så store omkostninger, så tvivles ikke på, de jo kan nyde tilstrækkelig reparation og omkostninger, eller Peder Poulsen i mangel af noget da at bør efter loven at lide på kroppen, og overlader sagen uden videre besvarelse til endelig dom. Men såfremt Peder Poulsen Møller ikke endnu skulle sistere

fra hans vildfarelse men fremture i sin bekendte utidige procedure ventelig for at vinde tid og lejlighed til at eschapere fra hans på mit herskabs gods for hans fæhandel iværende store gæld, så reserverer jeg mig min yderligere replique til genparttingsvidnes producering, der jeg med al respekt .forbliver (etc.) H. Fogh, Gørding-Malt herredsting d. 15. juni 1747.

AO2 570:

En memorialvarsel fra vagtmester Stahl som citant ctr. Peder Tonboe således: Varselsmemorial. Vagtmester Johan Stahl af Bække finder sig årsaget at lade herved eder, Peder Tonboe på Hundsbæk 8 dages varsel til Gørding-Malt herredsting at møde torsdagen den 15. juni førstkommende formedelst I som forrige ejer af den til vagtmester Stahl ved skøde af 31. dec. 1737 overdragne såkaldte Smedeeng, som sønden Bække er beliggende, ikke for det første har holdt eller efterlevet eders ham givne tilladelse og forpligt om bemeldte smedeengs indelukkelse og for det 2. har I ikke erftr mindelig æskning villet udvoise fornævnte entgs skel og doele, men tvært imod for det 3. alene har tålt, at samtl. Hundsbæks underliggende bønder i Bække conjunctim med præsten hr. Niels Tøxes lhar påført citanten den bekendte vidtløftige og skadelige proces, så at i den sted vagtmester Stahl i anledning og tilladelse om smedeengens indelukkelse skulle have ventet sr. Tonbos hjemmel og håndhævelse i denne sag, måtte han befinde, at bønderne i så fald er blevet understøttet udi deres bekendte forhold. Thi vagtmester Stahl at påså og formene, at I sr. Peder Tonboe for slig eders lmislig hjemmel og forpligt betræffende Smedeengens indlukkelse, som itzige ejer nu ved dom er bleven forment at frakendt, bør som rette hjemmelsmand efter loven og fornævnte hans om Smedeengens indlukkelse til vagtmester Stahl givne bevilling ej alene at være pligtig at udvise skel og doele om hvis I således som meldt solgt og tilladet haver at indlykke, men endnog angående bem.te engens indlykkelse bør holde eders forpligt og endelig at erstatte citanten den tab og skade, han ved eders vanhjemmel såvel allerede er som herefter kan blive tilføjet. Hvorom nærmere saggivelse, documenter og beviseligheders producering samt irettesættelse og påstand at anhøre og endelig dom at lide. Størsbøl, den 5. juni 1747. H. Fogh.

Seigneur Peder Thonboes indlæg sålydende: Velædle, højstærede hr herredsfoged. Af en såkaldet varselsmemorial sub dato Størsbøn den 5. juni sidstledes fornemmer jeg til idag her til retten for saggivelse at være indkaldet. Men enten det er af en eller 2^{den}[=> fol. 566] ... har jeg endnu af samme såkaldte varselsmemorial ikke kunnet udgranske. Thi finder jeg mig beføjet imod merberørte såkaldte varselsmemorial at insinuere retten følgende lovgrundede protester, og da når Deres velædelhed vil behage at perlustere det områrte såkaldte varselsmemorial, skal klarligen befindes, at vagtmester Johan Stahl i stæv... og sr. Hans Fogh er stævningssattestant eller corroborateur, hvilken nu af disse tvende skal være den fornemmeste eller om de ... i een klasse og ved hvilken af dem i særdeleshedl /: eller begge i almindelighed :/ skal for påbyrdede ublu og dumdristige beskyldninger holde mig til, derom bør jeg vel først og fremmest have tillængelig efterretning. Loven pag. 38 et 39 art. 21 (DL 1-4-21) siger, at det kald og varsel, som en procurator giver, står for fulde ..., når han er befuldmægtiget. Har nu seigr. Fogh været befuldmægtiget, hvorfor har han da ikke som fuldmægtig for Stahl stævnet i sin egen navn, og hvorfor kunne han da ikke lige så vel have sat hans navn ved den fremmer som bagger ende. Loven pag. 30 et 31 art. 3 (DL 1-4-3) befaler, at kaldssedlen skal skrives af sagsøgeren selv, men ikke at den skal

underskrives af procuratoren, når han ej er således befuldmægtiget, at han tør understå sig at stævne i sin egen navn, og hvem(?) skal jeg vel derfor holde mig til. Thi tiltaler jeg vagtmester Stahl, viser han mig vel til stævningens attestant eller corroborateur sr. Fogh, og monne det vel da være min lejlighed at efter... ham, som en udenherreds mand. Nej, langt ifra. Thi så lidet loven befaler det, så langt mindre finder jeg mig dertil forbunden. Men vagtmester Stahl og sr. Fogh er derimod efter loven skyldig de fornemmer dem nogen tiltale til mig under denne herredsrettighed for sagen med hvis deraf dependerer i henseende til min mod ... for påbyrdede urigtige beskyldninger, skade og pengespilde samt ophold i min rejse til min bopæl videre bort i landet at stille mig sufficient caution og udnævne en under samme herredsrettighed boende sufficient mand, som i henseende til modklagen imod alle documenters forkyndelse under hvad navn de nævnes kan, vil tage, og at de ..il sligt for lige så gyldig vil agnoscere, som det dem selv var bleven insinueret(?). Over alt finder jeg ved merberørte såkaldte varselsmemorial af sr. Fogh in specie at være begået 2 store forseelser, den første bestående deri, at han ved varsels- eller stævningscorroboration, der gives i anden mands navn, hvorved han formentlig søger at tilvende sig et slags fuldmagt, har han handlet imod den kgl. allernådigste ... forordning og følgelig for samme overtrædelse forordningsmæssig bør straffes. Det jeg påstår, den velvise dommer efter ed og embedspligt nøje vil iagttage og straxen og in continente tilholde sr. Fogh /a/ at bevise ved lovskikket fuldmagt på sit behøvende stemplet papir, at han til sagens drift har været befuldmægtiget, forinden han den såkaldte varselsmemorial ved underskrift har corroboreret, og /b/, at han ifølge forordningen og kgl. allernådigste rescript af dato 31. oct. 1747 til denne sag at føre af Deres excellence (etc.) von Gabel tillængelig er autoriseret. Thi i mangel af sådan bevises [= > AO2 571] fremlæggelse er påstanden jo rigtig, at sr. Fogh sig imod den kgl. allernådigste papirforordning /: ej at berøre andre /: har forset sig og efter sammes indholds yderste rigeur bør straffes. Den anden forseelse består derudi, at siden loven pag. 30 et 31 art. 3 befalder, at kaldsedlen skal skrives af sagsøgeren selv NB forstå, når den ej af retten udstedes, og det da er klarligen befundet, at det såkaldte varsel i vagtmester Stahls egen navn er givet, men derimod af sr. Fogh underskreven, følgelig har sr. Fogh imod loven gjort dommeren indgreb i sit embede og foretaget sig det embedsforretning, som hvortil han hverken af Gud eller kongen er beskikket. Man overlader derfor til dommerens skønsomhed, hvad straf sr. Fogh for denne sin forseelse bør lide, endskønt nu denne omgang og disse for lyset lagte forseelser var mere end længelig nok til at kuldaste dette galne og forvirrede såkaldte varselsmemorial, så dog for at måle modparterne skæppen fuld finder jeg mig beføjet for det 2. at forestille retten, hvorledes denne sagsøger eller varselsmand og varselscorroborateur påbyrder mig og in specie hr. Niels Tøxen, ej at berøre de øvrige mænd i Bække, et slags collusion, ligesom jeg skulle have understøttet ham i processen imod ham ... og dog kan jeg ikke se, at velbem.te Niels Tøxen ved det ofte bemeldte galne, forvirrede såkaldte varselsmemorial med slige beskyldninger med videre som ham og hans annexbonde i Bække kan være anrørig, som angældende er stævnet tvært imod lovens pag. 29 et 30 art. 1. - 3. kalder denne varselsmand Stahl og varselscorroborateur Fogh mig i merberørte såkaldte varselsmemorial forrige ejer af den såkaldte og omtvistede Smedeeng og følgelig har fuld kundskab og er ret vitterlig, at højædle og velbårne hr. Poulsen nu ikke alene af samme eng, men endog Hundsbæk og Bække bønder, så mange som til Hundsbæk er henhørende, er jorddrot og ejer, og om nu denne varselsmand Stahl og varselscorroborateur Fogh formener sig et slags ... ret at tilvinde ved merommeldte engs indkastelse som hvorom den over ham fældende dom med videre førte tingsvidner og optagne situationskort kunne være ham eksempel nok til at spejle sig udi, så lider jo højbem.te hr. Poulsen som jorddrot og herlighedsejer derunder, og hvorfor han da ikke og i det mindste efter lovens pag. 29 et 30 art 1 imod dette søgsmål landet herhøjbem.te hr. Poulsen kande for nu som jorddrot og herlighedsejer derved og ... at observere sin jura. Velvillige og velvise hr

dommer, når nu disse anførte stævnings- eller varsels-illegaliteter og derved brugte ulovforsvarlig omgang og behandling nøje tages i retsindig consideration, er jeg forsikret, De end aldrig har set en mere galnere, forvirret, logstridig og formastelig end samme er, og som samme medfører sin egen nullitet så vel som sin egen med dessen autores straf i b..., som Deres velædelhed uden nogen videre min demonstration ved højere dyndicatur og indsigt lettelig begriber og erfarer, så beder og påstår jeg, det merforommeldte såkaldte varselsmemorial ikke alene som ulovlig og ugyldig fra [=> fol. 567] retten bør og blive forkastet, men endog at modparterne såvel som sagsøgeren eller varselsmanden Stahl som varselscorroborateuren Fogh enhver efter merita for deres formastelse og straværdige elution ikke alene med kongelig brøde vorder betænkt og in specie at forsone deresgerninger efter lov og forordningers bydende, men endog pligtig og skyldig være, en for begge og begge for en, at betale mig denne så frivole ...petulanter forvoldte omkostning, skade og ophold i min rejse i det mindste med 10 rdl., tilmed om de formener dem nogen videre søgsmål at have efter anførte omstændigheder under denne herredsret rettighed at stille sufficient kaution og deres formenende søgsmål efter loven begynde ...prosequere, hvorpå og i alt jeg indbeder mig dommerens lovforsvarlige kendelse. Skulle imod forhåbning noget herimod vorde forhandlet, protesterer jeg solenniter og reserverer quævis competentia juris, med tjenstlig begæring, at mig beskreven må vorde meddelt, hvis passerer ...lig vente og i særdeleshed at nyde rettens assistance, forbliver jeg (etc.). Hundsbæk den 15. juni 1747. P. Tonboe.

fol. 567:

Torsdagen den 22. juni 1747:

Lyst 3. gang efter den undvegne Anders Jacobsen.

AO2 572:

Følger her indført det på fol. 564 citerede indlæg fra Peder Poulsen i Hummelmaj ctr. Hans Smed i Ravnsø således lydende: Velædle (etc.). Da jeg underskrevne Peder Poulsen Møller af Hummelmaj ... formedelst anden forfald ej selv kan møde her for retten i sagen mod smeden Hans Jensen af Ravnsø et consorter for at beoagte min ret, så beder jeg tjenstligen, at mig kopi af det af fornævnte contrapart eller fuldmægtig idag fremlæggende indlæg må vorde tilladt og meddelt, tilmed at jeg til sammes besvaring en frist af 4 uger må forundes, så vel somog ifølge min forhende forbeholdne reservation, at mig min idag 14 dage her i retten indleverede 2 tingsvidner under nr. 1 et 2 af retten må udleveres for deraf til gensvar at informere mig om sagens rette sammenhæng, hvorved jeg forsikrer, de igen til den tid, retten berammer sagen at komme i retten, tillige med min svar igen i retten skal blive indleveret. Skulle modparten og fremlægge nogle nye documenter, som ej tilforn under sagens drift er bleven produceret og fremlagt, beder jeg i lige måde, mig copi af samme til min efterretning må vorde meddelt. Hvorom og i alt jeg fortrøster mig om rettens bifald, og over alt formoder, at jeg fattige og enfoldige mand ikke bliver overilet med retten. Dette mit indlæg næst efter at smedens citantens replique er bleven produceret og læst, jeg begærer læst, påskreven og protocollen tilført. Og til slutning i vente at nyde rettens assistance forbliver (etc.). Hummelmaj den 15. juni 1747, Peder Poulsen.

Torsdagen den 29. juni 1747:

fol. 568:

På Peder Møller i Hummelmaj hans vegne i sagen ctr. Hans Jensen Smed af Ravnsø mødte Christen Pedersen af Bobøl og fremlagde Møllers skriftlige indlæg (fol. 568-569). Sr. Hans Fogh, som med tålmodighed havde måtte høre på denne harange, som indsidderen i Hummelmaj Peder Poulsen har ladet indlevere, men for ikke at gøre sig delagtig i nogle s... fingerede ... så Fogh ikke samme fortjener det ringeste besvarelse, allerhelst det var ikke Foghs lejlighed at afgive sig til nogen besvarelse med sådanne grove mennesker som Peder Poulsen og hans concipist under denne sags drift noksom har gjort ... bekendte såvel som ved denne ret som andre steder her i egnen, ja for alle tingsøgende. Fogh ville derflor med foragt begive sig fra disses besvarelse og alene have indstillet til dommeren, at han ved doms afsigt ville ihukomme bem.te Peder Poulsen for hans såvel bekendte skammelige og formastelige forhold, han har udvist i denne sag, og vissel. formoder, de under sagen begrebne Endrupholms tjenere for Peder Møllers påkastede tort og blame bekommer tilbørlig reparation. I det øvrige producerede Fogh den her af retten udstedte tingsvidne, hvilken af Peder Møller som contracitant findes forstævnet og fuldført d. ... maj sidst, hvilken af Fogh begæres i retten læst og denne domsakt vedhæftet. Af samme tingsvidne fore... den velvise dommer, hvad årsag og på hvad fundament Peder Poulsenhar været beføjeg at gøre denne sag så vidtløftig, som sket er. Ja, ved dens eftersyn ser dommeren og, at Endrupholms tjenere har større årsag at klage over Peder Poulsens utilbørlige omgang og skammelige beskyldninger, end at han er bleven anlediget af tingsvidnets førelse således at opføre sig imod den åbenbare sandhed. Fogh ville alene til slutning referere sig til sin forhen gjorte irettesættelse, og som Peder Møller såmedesmed fri forsæt har fremturet udi at udøse sin malitie og forøget citantens omkostninger, så tvivlede Fogh ikke på, at Peder Møller jo ved dom bliver tilpligtet desto større mulkt såvel til Viborg tugt- og manufacturhus som til justitskassen og Føvling sogns fattige. Item processens tilstrækkelige omkostning og endelig sømmelig og tilbørlig erklæring for alle de grove og usandfærdige beskyldninger, han under denne sag har påbyrdet såvel Fogh som hans herskabs bønder, og submitterede så sagen til doms. - Sagen optaget til dom.

AO2 573:

Peder Poulsens indlæg: Velædle (etc.). Ved nøje eftersyn og perlustration havde jeg vist i sinde med tavshed at ville forbigået det af sr. Fogh idag 14 dage her i retten på Hans Jensen Smed af Ravnsø et consorses vegne indleverede såkaldede indlæg, var det ej den viseste blandt menneskene har sagt mig, at der er et slags folk, man skal svare, allerhelst når de frafalder sagens egentl. hovedposter og griber personens ære og lempe an på det de ej skal synes at være vise. - Sr. Fogh har uden al tvivl stået for en af de marquetters spejle, da han har fået denne herlige prædiken sammensmedet. Thi ellers kunne han umuligt uden af egen beskuelse være bleven overgivet med så hårde og umilde expressioner, når han ret malitøs skælder og smælder løs på mig marrocovis på efterfølgende måde, neml. den bekendte løsgænger i Hummelmaj, uredelig debitor, dumdristig og forvunderlig og lovstridig procedure, fingerede udflugter, grundfalsk, affectionert, formastelige forhold, brugte og uforsvarlig omgang, ublu og usandfærdige beskyldninger etc., og endelig sætter i rette på pig at lide på kroppen. Når nu Deres velædelhed vil efterse sr. Foghs ommeldte indlæg, finder De klarligen, hvad møjsom smerte h an mig fattige mand uskyldig og uårsagelig til allerstørste æres forklejning og præjudice har angreben. Velædle dommer, at skælde igen holder jeg som enfoldig mig(?) som en

ære af den liden kundskab, jeg har såvel af Guds som kongens lov langt ifra, men håber og påstår derimod, at Deres velædelhed i allerunderdanigst følge af Deres kgl. maj.ts allernådigste lov og forordninger tilfinder seigr. Fogh for slige hans hårde angribelser af ... og æres erklæring at give mig lovmissig og billig satisfaction, tilmed for sådan forseelse at betale kgl. brøder og det om så meget mere som sr. Fogh endnu aldrig har bevist allerringeste føje eller anledning til slige hårde, umilde og særdeles nærgående expressioner, tværtimod vakler i slige hans expressioner og hårde og umilde angribelser. Thi vil Deres velædelhed behage endnu atter at efterse merommeldte sr. Foghs såkaldte indlæg, så skal klarligen befindes, at når han først har udspytet sin galde med at kalde mig en bekendt løsgænger og uredelig debitor etc. med flere hans angribelser og expressisoner, han vel 2 gange derefter kalder mig en ærlig svend. Monne nu en ærlig og slige hårde beskyldninger kan have nogen connexion eller overensstemmelse med hinanden, og monne sr. taler imod sig selv. Oh jammerlig ihukommelse og slet begreb i lov og ret af de, som ville have ord for at være lovkyndige folk. Ja, virkelig kan herved approberes som der siges til et gammelt ordsprog, at en ond vane er værre end en ond syge. Thi mig synes, at det gjorde correx i mit seneste indlæg med først(?) i tingsvidnet til Skads herredsting sub nr. 2 pag. 31 af sr. Fogh at fremstille som vidne Niels Sørensen af Hjortkær og siden derefter ved gjorde declaration i tingsvidnet her af retten sub nr. 1 [=> fol. 569] pag. 26 forskirer, at ingen fandtes i Hjortkær by af det navn etc., hvorpå han og får vidnet til at sværge. Kunne have været ham nok til bedre derefter at samle hans ihukommelse og ikke så vildendes og videndes imod egen tale at fortfare; men jeg kan vel tænke, at siden sr. Fogh ved sit seneste indlæg alt dette med mere hovedsagen betræffende med tavshed har forbigået som noget, han af forefindende skrevne bogstaver måtte afstå og tage troen i hænderne, at den sidste tvedobbelte endog ... hinanden stridende declarationer for ham har indsneget sig af overilelse. Jeg kan derfor ej andet svare hertil end at bejamre hans ihukommelse og efter min forrige påstand urgere hans afstraffelse og satisfactions givelse, som endnu herved begæres og påstås. Videre finder jeg sr. Fogh på dette auditorium at fremtræde på hans høje herskabs bønders vegne, men i hvad qualite, og enten det er som herskabets fuldmægtig eller bonde(?) er mig ubekendt siden den gode mand ikke har givet sit embede, condition, stand og vilkår til kende og endnu langt mindre enten legitimeret hans person ... som fuldmægtig eller procutator. Jeg tror ved derfor, det sidste bliver det visseste, som der siges til et gammelt ordsprog, at man ingen bedre kan ... til en bondeplager end en bondesøn. Sr. Fogh forlader mig derfor, ... jeg ikke giver ham den æretitel han veltelig måtte tilkomme, formedelst han ej har givet mig hans stand og condition til kende. Jeg ved vel, at han for nogle år siden var ridefoged på Endrupholm og er bleven sin afsked meddelt, da 1 eller 2 ham siden har ..., men om han er blevet det igen, er mig ubekendt, ihvorvel jeg tvivler noget derpå formedelst det ord NB vinkel etc. så let ... fløjen ham af munden. Thi der er nogle af dette slags folk, som hos bøndrne gerne passer at betjene dem af slige logementer. Dette må altså være nok til replique, til han legitimerer hans person, da der skal vorde tillagt, hvad hidindtil måtte vorde forsømt. Over alt vil jeg vede sr. Fogh at spare med et alt for højtravende latin. Jeg som en enfoldig tilstår gerne ikke at forstå eller have lært latin, men imidlertid har jeg spurgt og forhørt mig ved mange ... lærde folk om, hvad det ord, sr. Fogh skriver, nemlig lamitationer var på dansk, men har bekommet til svar, at det var dem ganske ubekendt og uforståelig ord, siden de aldrig tilforne havde hørt dette ord og end mindre kunne finde det i nogen lexicon, men sluttede, at det måtte være et slags sprog, som almindelig kaldes pludderhvalsk; det er mig derfor desto mere umuligt at svare noget på det, som hverken jeg eller andre forstår, men må først afvarte swr. Foghs, om han ellers af højere studier selv ved det, for eller fortolkning derover, da mit svar skal følge. Hvis ikke, har han at nedpakke og forvare det som en raritet til hans udødelige minde blandt andre sine sager, der billig bør stå iblandtg hans heroiske. Hvornæst sr. Fogh bestiger den højeste top af dommersæde, når han nu ser

sig ej så formastelig at retorquere lovens klare ord og bogstaver pag 105 art. 6 (DL 1-13-6) i at han således skriver , at allerhøjest bem.te allegerede allernådigste lovs bydende deciderer denne post ang. den af mig fremlagte attest. Men som sr. Fogh ikke har kunnet svare og end mindre svaret et eneste ord på de af mig i dette fald ved mit seneste fremlagte indlæg formerede quæstioner og lovgrundede fundamenter, så henfalder jo alt sligt for ham i clads, og havde denne i lov og ret på begrib fattige Fogh fornuftig overvejet lovens bydende, måtte han vel have vidst at gøre forskel imellem skriftl. seddel at vidne efter som(?) på sit behøvende stemplet papir udfærdigede forfattede edelige skriftl. attest. Det første, som ej er in quæstio, har overensstemmelse med allegerede loven pag. 105 art. 6, hvormom ej tvistes, [=> AO2 574] men det sidste, som er in quæstio efter forhen anførte omstændigheder, ... nerer med lovens bydende pag. 104 et 105 art. 4 (DL 1-13-4). Jeg gratulerer derfor sr. Fogh, at han så vidt er belst i vor allernådigste konges lov, at han har læst, hvad der står i samme allernådigste lovs pag. 105 art. 6, men derimod bejamrer hans ihukommelse, at han har forglemt, hvad der står næstved på samme og næstforrige side pag. 104 et 105 art. 4, som han så listig snild forbigår ret ligesom man ej skulle mærke det, hvilket sidste af sr. Fogh forgættes og forbiganges. Jeg formener in hoc passu at være en regul og rettesnor og ikke hvad som helst af sr. Fogh i nærværende fald så ilde er bleven allegeret. Følgelig min gjorte påstand ang. den af mig fremlagte edelige attest ved mit seneste indlæg usvækkelig og firmatale står, og det om så meget mere som sr. Fogh ej ved den allerringeste skin af ret til igendrivelse eller forkastelse derimod har haft eller kunnet indvendt et eneste ord, ligesom merbem.te quæstionerede attests indhold ved vidnernes udsigende mere end til ængelig er corroboreret; det vil derfor intet enten attesten eller mig præjudicere, at sr. Fogh ved sin ulovforsvarlige omgang og forhold ved vidnernes examen har på sin egen gjorte forpligt og declaration fået vidnerne til som enfoldige bønderfolk med sig selv at vakle, som videre i mit seneste indlæg i anledning af tingsvidnet sub. nr. 1 pag. 26 og tingsvidnet sub nr. 2 pag. 31 er anført, demonstreret og om formeldet er. Siden sr. Fogh alt dette som rigtig med tavshed har agnosceret og måttet stikke i sin egen ficke, så styngen for ham denne sinde efter hans egen skrivemåde ej har villet holde stik. Følgelig så længe han selv vil have sin egen begangne forseelse masqueret, får han vel at låne vidnernes og attestanternes liden og ringe ja næppe værd at tale om over hans egen gjorte forpligt, forsikring og declaration begangne fejl hus under samme tække (?) eller og vente, at han som en formentl. lovklog først må træde frem for straffens revselse og siden tage de andre med per compagnie eller som gelejdsvende. Dette må da altså være nok på denne post til at salvare den quæstionerede attest og vidnernes udsigende på min side. Men som sr. Fogh videre gør sig en ære af at beskyldte mig som en debitor til hans herskabs gods af mange snese rigsdaler, og jeg aldeles intet skyldig er til hans herskabs gods, så anser jeg dette tillige med alt andet som en fingeret og opdigtet fabul, ventende .. barnet får navn, da jeg vil se ad om jeg kan forsvare mig, og indtil så længe vil jeg ej heller opholde mig længere ved dette, hvorved jeg sancte forsikrer, at sr. Fogh i de tyske provinser endnu aldrig skal finde mig i købmands eller marchandi-bøger og journaler at være skyldig og antegnetg enten for vin, frantz brændevin, sukker, the, tobak, jern hummel eller salt etc. og langt mindre med noget af slige specier i Jylland uden ... erlæggelse at være indfoggen. Hvad sr. Foghs over mig påstående irettesættelse betræffer med at lide på kroppen, da forsikrer jeg ham foruden for slige angribelser at nyde vedbørlig satisfaction, at det er en bekymring(?) hvoraf vil fødes et utidigt foster. Thi jeg forskirer, jeg må end være så ringe i hans øjne, som den fattige var i den riges, at jeg ikke skal forløbe(?) ham, men holde ud til enden, hvor meget han end og udmarver mig, og det om så meget mere som jeg ved og er forsikret om, [=> fol. 570] at jeg har en retfærdig sag, og at jeg til den liden armod, jeg ejer, hverken er kommen med skinden eller skaufven, men har fortjent og erhvervet det med min sure sved, og over alt om ved slige mig ubeføjede og uårsagelige påtvungne processer dette skulle gå i løbet med, ved jeg, at jeg

har en allernådigst mild konge og landsens fader, som ikke tillader, at den fattige over mangel af samme(?) skal lide skibbrud på retten, men tværtimod i denne min jammer og for..ængelse allernådigst vil række mig en hjælperig hånd, til hvilken ende jeg reserverer mig det beneficium supplicationis, som allerede er i værk, hvor jeg allerunderdanigst håber, at denne grosøxne og hestehandler imellem Danmark og Holsten, smeden Hans Jensen i Ravnsø etc. consortes således skal vorde indskrænket, at han af egne og andres forvoldte ufred og ruin skal (..?) det mindste få freds sæ.. hans bælg og esse efter det gamle axioma Sutor ultra crepidam. Herudi består da alt hvis refuteret som sr. Fogh på hans skønne principals vegne har anført, og som sligt mest henhører til personalia og ikke causa materialia et realia. Thi alt sligt har sr. Fogh med tavshed forbigået som noget fingeret ubeviseligt og ufunderet tøj, hvorved al hans hele første bevis ligger i clads og som nul .. nichtig er at considerere og anse. Til hvilken ende jeg finder ganske uforholden at oprippe min ved mine forrige lagte usvækkelige ... grundvold som noget firmo talo står og modparterne med stiltiendes samtykke har måtte stikke i sin egen barm. Thi som af den gjorte sigtelse og saggivelse mig ej det allerringeste er overtydet eller bevist, ligesom jeg og alt sligt en genere nægter, så inhærer alt mit forrige, protesterer solenniter således at mig i eller unde sagen ingen slags præjudice kan tilvoxe, refererende mig til lovens bydende pag.116 art. 5 (DL 1-14-5) og til forordningen af 5. nov. 1723, som udtrykkeligen siger og forbyder, at ingen dommer som(?) står under appellation, må understå sig, når han finder sigtelse eller nægtelses ed til nogen sags oplysning fornøden, den at modtage, så længe den pågældende contrapart derimod protesterer, og da som jeg ingenlunde med contraparten er enig om denne ed enten at defferere eller modtage, men i kraft af forordningen derimod protesterer solenniter, i hvilken henseende jeg ikke alene igentager(?) alt mit forrige i denne sag forhandlede og submitterer til en ønskelig befrielsesdom. Skulle modparten mod forhåbning, som hvorimod protesteres, begære eller erholde ny opsættelse, reserverer mig mig min svar og i det øvrige herved i retten indleverer ... mig udleverede 2 tingsvidner sub nr. 1 et 2 til actens vedhæftelse, da jeg i øvrigt næst tjenstl. begærer at dette mit indlæg i retten må blive læst (etc.), forbliver med al veneration (etc.). Hummelmaj den 29. juni 1747. Peder Poulsen.

fol. 570:

Torsdagen den 6. juli 1747:

Vagtmester Johan Stahl ctr. Peder Tonboe, forrige ejer til Hundsbæk. Den beskikkede fuldmægtig Hans Fogh fra Størsbøl begærede sin fuldmagt og autorisation læst og acten tilført (fol. 57..). Fogh producerede sit indlæg (fol. 572-578). Sr. Peder Toboe fra Vamdrupgård(?) møder for retten og begærer kopi samt 6 uger til sit svar, formodende, at han ej med retten blev overilet med ringere tid til sin nødtørfts indbringelse, da han nu dels med nye bopæls antagelse er occuperet og dels længde her til retten og herredsskriveren for at få udtog af protokollen falder ham temmelig besværlig imod så uårsagelig som ubillig af contraparten som man ser med wunder og svalder er overgivet påbyrdede sag. Fogh vil gå med til 4 ugers opsættelse. [3/8](#).

AO2 575:

For retten mødte Knud Christensen af Næsbjerg sogn og forestillede 2 kaldspersoner, navnl. Niels Sørensen fra ... og Thomas Nielsen fra Vibæk (fol. 571). De har forkyndt varsel for Thomas Pedersens dør og bopæl i Åtte og i hans eget påhør, samme dag forkyndt den for Peder Poulsen Møllers opholdssted i Hummelmaj og talte med Klaus Jensens hustru. [=> fol. 571] Efter pårøbeelse mødte Christen Pedersen Skræder af Bobøl, som producerede et indlæg fra Thomas Pedersen i Åtte (fol. 571-572). Peder Poulsen blev pårøbt 3 gange, men mødte ikke. - Knud Christen som en enfoldig bonde kunne ikke indlade sig med nogen besvarelse fra det fra Thomas Åtte og choptische skrift, og så liden begreb som hana havde om slige ting, kunne han dog begribe, det ej fortjente nogen gensvar, men remitterer det til ham og concipist for at fornøje dem med til deres højtid og forsamlinger, hvor det bedst passer deres samkvem, men Knud Christensen beder dog, at dommeren ville ved endelig doms afsigt ihukomme Thomas Åtte for slig honnotatzet, han har indleveret i denne ret, nemlig med ... mulkt til behørige steder. Og som Peder Møller idag ej er mødt, begærede han ham lovdaget. [20/7](#).

AO2 576:

Følger her indført efterskrevne dokumenter idag d. 6. juli produceret er:

1: Varselsmemorial. Knud Christensen af Agervig stævner Thomas Pedersen boende i Åtte og Peder Poulsen opholdende sig i Hummelmaj at møde torsdag d. 6. juli --- "angående hvad hver af eder for afkøbt kvæg og deslige regning kan findes skyldig bleven".

Thomas Pedersens indlæg i Åtte lyder således: Højstærede hr. herredsfoged. Det er ganske vist og ubestrideligt, at en citants, som har en urigtig og uredelig sag i en eller anden måde, endskønt deres omgang strider direkte imod vor allernådigste konges lov, jeg vil ikke tale om contra jus gentium, hele hensigt er at se deres onde gemyts arth tilfredsstillet ved denne eller anden deres uskyldige næstge uårsagel. påbyrdede tort og blame, hvilket en min contrapart Knud Aurvig med sine onde tilskyndere og rådmænds ... har mesteret på og ved en fingeret og opdigtet krav, den jeg aldrig er eller ham blive skyldig, ret malitius imod lov og billighed har søgt sig at slags ubillig og hævnnergig ære af at få iværkstillet, da han for kort tid siden her til retten i så fald havde ladet mig indstævne, men da dette ej for ham ville holde stik formedelst en af hans stævning- eller varsels afhjæmlingsmænd ham i retten ved stævningens afhjæmning fejlede og følgerig /: om det ellers ikke var sket med vilje, som dog storligen påtvivles :/ må frafalde og forløbe sit søgsmål. Om dette nu ikke er en ret malitius måde på at cludere såvel retten som sin contrapart, overlades Deres velædelheds høje dijudicateur, og da nu denne min contrapart ret lovstridig eller og efter omstændighederne med fri vilje og forsæt anfangede og forløbene proceduur ingen fremgang, dels formedels derunder verserende lovstridighed og dels af frygt for en begyndt lovstridig og uretfærdig sag kunne få, har han derefter endeligen så længe føgen om by, at han endel. omsider af en ret ond forfærdelig vejr og fog er føgen og blæst næsten fuld og fast i hovedet fortumlet, at han påny igen ret grillevis af en sådan opdigtet krav sidst afvigte 28. juni påny med tvende mænd lader mig nogen forevise under skin og navn af stævning eller varsel, da just mange gode venner af mig var indbudne til brudeseng, formedelst andendagen derefter mit bryllup var berammet, da jeg dog i Guds allerhelligste sandhed contesterer, at jeg hverken af samme erfarede eller kunne erfare, siden den mig ej blev forelæst og jeg ej heller selv kunne læse, hvad jeg her i retten idag skulle bestille,

og om det enten var for tingsvidne eller saggivelse, irettesættelse og doms lidelse. [=> fol. 72] Jeg måtte derfor vel vide, om de ommeldte mænd med dette foranførte skrift, hvis indhold jeg aldrig hørte, edelig tør afhjemle imod den bare og rene sandhed, de nogen stævning eller varsel for mig lovl. har forkyndt. Herom den velvise dommer nøje vil behage at examinere dem, siden det vel til tid og sted anderledes skal vorde vist, som jeg mig herved reserverer. Dette. som nu alene beror og dependerer af en retskaffen dommers ed og embedspagt(?), vil jeg da derpå lade ankomme - forestillende derved, 1) contrapartens uretsindighed således ved en uretfærdig søgsmål i og ved en bryllupshøjtid at tortere mig og ved en sådan lejlighed om muligt sætte splid imel, lem mig og min ægtefælle, ja, man måtte snart tænke, at han ved en sådan lejlighed af en særdeles fog så længe er føgen om by, at den endel. hos mig dog forgæves har søgt at finde hvile, men formedels modvind har måtte lade sig nøje med en næselugt; 2) at stævningen eller varsl. om der ellers efter foranførte måde er nogen, aldrig for mig er bleven forkyndt og indholden aldrig mig bekendt gjort, ja mig deraf efter løfte aldrig nogen copie tilskikket; 3) at det mig i denne tid, da alting for mig vedrørende(?) af denne min bryllupsfærd ligger i urigtighed, er umuligt selv i retten at møde for at opagte min ret, som er et slags tilfælde, hvorfra loven(?) mig og enhver beneficierer; at min contrapart som en u-herredsmænd først bør bestille under denne herredsrets jurisdiction nøjagtig caution for denne sag med hvis deraf dependerer, og hans procurator forsyne sig med ... øvrigheds autorisation til at gå i rette for ham. - Efter slig sagens beskaffenhed jeg beder og påstår, at dette ommeldte såkaldte og mig aldrig lovl. forkyndte stævning fra retten bør afvises til nærmere og ny stævning, og det med kgl. brøders for ulovl. omgang og alle anforårsagede omkostningers erstatning. Dette mit indlæg jeg begærer læst (etc.), hvornæst jeg forbliver (etc.) Thomas Pedersen, Åtte d. 6. juli 1747.

fol. 572:

Torsdagen den 13. juli 1747:

Det fra Hans Fogh på vagtmester Stahls vegne producerede indlæg contra Peder Tonboe den 6. juli: Kgl. maj.ts herredsfoged (etc.). Udi hvad kro, mølle eller smedje og deslige hunsters forsamlinger sr. Peder Tonboe, forrige ejer af Hundsbæk, må have samlet eller forhvervet sig ... til hans vel komponerede ølhus discours, som han holder den idag 3 uger her i retten indleverede skrift under hans hånd og dato Hundsbæk den sidst forvigte 15. juni, det må han og hans [=> AO2 577] tilhængere vide. Vel er det bekendt, at sr. Tonboe ikke har haft synderlig kendskab med kongens og landets love, men aldrig har jeg tilforn kunnet forestille mig, at han i en sund menneskelig fornuft har været så slet og ilde funderet. Thi går han til en enfoldig bonde, så ved denne dog så meget, at hvem eller hvo han ikke har noget med at skaffe, den eller den har han ikke heller fornøden at stævne eller kalde for at tilsvare noget i sagen; han ved i det ringeste også, at han skal stævne i sin sag, før han kan retmæssig gøre nogen irettesættelse og påstå dom, ja mere, han ved i det ringeste, at hvad han har solgt og afhændet een gang, det må han ikke sælge anden eller flere gange, og om det sidste end skete, så ved denne dog meget, at han ikke selv skal lføre det om by eller lade det publicere på tinge etc. Men jeg beklage sr. Tonboe, som ikke selv har haft denne fattige begreb eller funden den hos hans rådgiver i disse poster. Når jeg forbigår ql denne svalder, som sr. Tonboe så scoptisk harangerer med, og ikke iblandt fornuftige mennesker releve.. for en bønnens værdi, hvad

enten den person, som hos vagtmester Stahl i Bække renskrev kaldssedlen, tillige også derunder uden nogen min dertil givne ordre skrev mit navn eller ej, eftersom han vidste, jeg var beskikket fuldmægtig i sagen, det giver lige meget, og i den hele lov findes det mig ikke forbuden. Så måtte jeg vel spørge sr. Tonboe, på hvad fundament han grunder sin irettesættelse til dom og kendelse over vagtmester Stahl og mig som ustævnte personer, og hvem der har indbildt ham dette galne og tåbelige concept. Jeg kan ikke formene ham at blive ei slige griller, men dette må jeg dog melde ham til behagel. efterretning, at såfremt han finder sig i nogen måde besværet over mine forhold, så kan han læse af mit fuldmagt og autorisation, hvor jeg bor, og jeg håber alle tider at blive i den stand, på hvad måde det end og kan være, at kan give ham satisfaktion, n.år han fortjener og tilkommer nogen. Aldrig har det været mine tanker, ikke heller det bliver, at movere det allerringeste under denne sag, som i mindste måde kan anrøre den gode herre hr. Poulsen, ikke heller provsten hr. Niels Tøxen. Thi min principal har aldeles intet med dem herudinden at skaffe, og hvorfor, måtte jeg videre med tilladelse spørge, skulle de da stævnes. Vil sr. Tonboe have dem stævnet, så står det ham frit for. Men han skal idag blive manden, som vagtmester Stahl alene og ingen anden i denne sag agter at holde sig til, omendskønt der med al formodning end måtte findes et eneste sandt ord i hans fornævnte skrift, hvor han skriver at højædle og velbårne hr. Poulsen nu er jorddrot og ejer af den såkaldte Smedeeng etc. Og skulle nu dette så tåbelige skrift da ikke væe grundfalsk, så kondolerer jeg sr. Tonboe, at han må læse den slette karakter, lovens 5. bogs 3. kap. art. 11 tillægger ham som den, der skule have solgt min ejendom til en anden, hvilket da kan give ham nok at beskue sig i og bliver af en langt anden beskaffenhed end den sag, sr. Tonboe så hånlig og dog efter min formening til hans egen tort udi forn.te sit skrift henviser min principal vagtmester Stahl at skulle spejle sig i. Hvorom der falder vel lejlighed her efter under sagen at handle videre, allerhelst da sr. Tonboe ikke har haft det begrip selv at skjule denne hans formastelige og så stor strafskyldige forseelse, men ladet samme her i retten offent. bekendtgøre og proclamere. Denne post går jeg da til videre forbi, og resten af dette ommeldte lumpne skrifts materier vil jeg med fors... og foragt aldeles forkaste. Prokuratorembede jeg har aldrig enten æsket eller lagt mig efter, ja det er langt ifra, at jeg nogen sinde agter at give mig til den studio; men dette ved jeg alligevel, at det er ikke skælds- eller trusselsord, det bliver vel ikke en hoben latinske eller franske gluffer og gloser, heller ikke slige vederstyggelige ting og adfærd, [= > fol. 573] der vil gøre sagen af, men det er realitet og lovgrundede beviser, som loven udkræver; derfor har jeg forkastet og remitterer resten af sr. Tonboes haranque ...at gemmes til den gode mand selv, hvor det vel finder bekvemmeligst hvile. Jeg begiver mig derfor til hovedsagen.

Velædle hr. herredsfoged, oprindelse til denne sag og dens rette beskaffenhed udviser sig således: I året 1737 den 31. dec. købte vagtmester Stahl af sr. Peder Tonboe den i Bække sogn og by i Koldinghus amt med ko. allernådigst benådning privilegerede krohold med sit da påværende huse og bygning samt et stykke eng sønden Bække kirke beliggende Smedeengen kaldet, hvorfor vagtmester Stahl betalte sr. Tonboe 300 rdl., og derimod lover sælgeren at frifrelse og hjemle forskrivne ejendomme for hver mands tiltale alt efter skødets videre formelding, som herhos in originali til aflæsning i retten og aktens indlemmelse samt mig igen tilbagegivelse produceres litr. A.

Det hen... .. efter til i året 1744, da der faldt dispute imellem begge parter anlangende nogle fag huses opbyggelse, som sr. Tonboe forment, vagtmester Stahl skulle lade opføre på 2 steder i by, han af sr. Tonboe havde i fæste taget. Denne dispute blev imellem begge parter for Koldinghus birketing den 25. febr. 1744 mindeligen afhandlet, og derved forpligter sr. Tonboe sig til på egne og samtl. sine bønder og tjeneres vegne i Bække by boende, at vagtmester Johan Stahl uimodsigelig enen af Tonboe eller hans bønne i Bække må indhegne med grøft og lykke den Johan Stahl

tilhørende ejendoms... kaldet Smedeengen beliggende på Bække søndermark og samme eng stedse ... efter af Johan Stahl og arvinger samt efterholdere at beholde uimod... indhegnet etc. Sådan lyder til indhold sr. Tonboes egen forpligt i hosfølgende tingsvidne fra Koldinghus birketing bem.te 25. febr. 1744, som herhos produceres sub. litr. B og ligeledes her i retten begæres læst, påskreven og domsakten indlemmet.

Da nu således mellem sr. Tonboe og vagtmester Johan Stahl om denne engs indlykkelse således var contraheret, henstod det til in sept. samme år, da vagtmester Stahl agtede at ville betjene sig af den med sr. Tonboe herom sluttede kontrakt og derfor lader begynde med indlykkelse efter den afpæling,, sr. Peder Tonboe forhen havde overværet(?). Men hvad sker ikke herpå. Så snart var denne begyndelse med Smedeengens indlykkelse ikke var gjort, før end samtl. Bække bys beboere, som alle /: undtagen en eneste, som er præstens annexbonde, og for hvilken sr. Tonboe dog som daværende kirkepatron efter loven var forsvar /: sammenrotter dem og formener vagtmester Stahl forn.te engs indhegning, hvorom jeg her alene til bevis finder fornøden at producere deres udtagne stævning til Koldinghus birketing dat. 21. sept. 1744 som udi tingsvidnet fra samme ret udstedt d. 10. nov. næstefter findes indført på pag. 2 til 8 inclusive og af mig er betegnet med litr. C, som begæres at måtte med sine forkyndelsers påskrifter i alt, som den findes indzeigled, her i retten for... og denne nu her i retten forstævnedes domsakt indlemmes.

Herpå går ... an, og min principal, som ej alene forment, han sad i rolig besiddelse af Smedeengen efter hans derpå erholdte skøde, men endog efter usvækket tingsvidne med sælgerens egen forpligt til indhold, tænkte at ville betjene sig af samme kontrakt, men samtl. Bække bys beboere går frem i deres uforsvarlige adfærd og påvælter(?) vagtmester Stahl den bekendte store og vidtløftige samt ... proces. Han holdt denne uhørlige og lige så forunderlige adfærd noget(?) sælsom og allermest da sr. Tonboe som garandeur for slige ting endnu var i levende live og i så god nærværelse og endda ej alene tålede, at samtl. hans bønder i Bække, som jeg ikke ved rettere end var 21 i tallet, stævnedes ... vagtmester Stahl, men endnu mere anså, at de tillige stævnedes ham ... ind med sagen, om han havde noget at erindre. Min principal kunne i førstningen aldrig have forestillet sig andet, end at det alene var bøndernes egen ... de løb med, og at deres således opfundne værk skulle straks ved deres husbond og forsvars sr. Tonboes anstalter bleven remideret, men slig forhåbning hos min principal forsvandt, og her var ingen Peder Tonboe at finde, som ville forsvare hans udgivne forpligt eller stille denne bøndernes oprør, ihvor mange breve og begæring end til ham herom blev affærdiget. Da vagtmester Stahl således måtte fornemme, at hos sr. Tonboe ingen svar om disse ting [=> AO2 578] var at obtinere, men han med tavshed consenterede i sine bøndes halstarrige opførsel og den sammesvorne selskab blev fremturende i deres forstæ, så resolverede vagtmester Stahl til at extrahere kontrastævning for at bevise hans tilladelige rettighed til Smedeengens indlykkelse med videre. Ved samme kontrastævning blev sr. Peder Tonboe også indkaldt til Koldinghus birketing at møde for at høre læse sin gjorte kontrakt og forpligt med videre, hvad som ved sagen måtte forefalde, at han da kunne lade obsevere sin partes. Samme kontrastævning findes i det fra Koldinghus birketing udstedte tingsvidne af 30. juni 1745 og indzeignet på pag. 2 til pag. 17 inclusive samt betegnet med litra D. Samme jeg begærer læst (etc.) samt tingsvidneaknten derefter igen her fra retten udleveret.

Men hverken Peder Tonboe eller nogen på hans vegne under denne sag anmeldte sig til nogen for- eller tilsvær. Men sr. Peder Tonboe anså samtl. sine bønder og tjenere ... deres herudinden fremturende søgsmål og påstand imod Smedeengens indlykkelse med al tavshed, som for er meldt, uagtet han selv som husbond og forsvar har givet hans forpligt for sig og dem, at slig indhegning måtte og skulle ske ect. Da vagtmester Stahl således ikke ubeføjet nu endelig måtte anse al denne processes omgang til denne tid at flyde af en oplagt råd imellem alle vedkommende og han ikke

ubilligen måtte tvivle, at der næppelig fandtes nogen så enfoldig som kunne excludere sr. Tonboe fra denne samkvem, så måtte vagtmester Stahl for at komme ud af denne ham exponerede fortrædelighed og se sig entlediget fra så mange fjender havde rådslaget imod ham, efterdi, som for er meldt, ingen enten mundtl. eller skriftl. erklæring fra sr. Tonboe her var at erholde, endelig omsider gribe til det endnu tilbageværende middel ved notarius publicus i Gørding-Malt herreder .. hr. herredsskriver Utrup fra Gravengård lade den gode mand ... sr. Tonboe besøge med en rekvisition den 6. nov. 1745. Men her var vagtmester Stahl lige så uheldig som al den tid forhen under denne ham påtvungne sag. Thi sr. Tonboes i meget hånlige termini herpå givne svar blev alene denne, at når vagtmester Stahl først over sagen erlanger dom ved Koldinghus birketings ret, skulle han da befinde sig årsaget af sr. Tonboe at være fornærmet, da han vel søger ham for sit rette forum og værneting, neml. Gørding-Malt herredsting. Herom fremlægges tingsvidnet fra Koldinghus birketing af 14. dec. 1745, hvori denne rekvisition og notarialinstrument er indført pag. 86 til 97 inclusive, som og befindes indzeiglet og betegnet litr. E, den jeg i retten begære oplæst (etc.)

Hvad var da nu her mere ved at gøre, thi ihvor vagtmester Stahl end henvendte sig, måtte han jo idelig fornemme såvel sr. Tonboes som samtlige alligeredes modstand, uagtet her bliver vel ingen, som kan nægte mig, at denne sag jo således fremgik til sr. Tonboes egen største dishonneur, eftersom han ej ville maintainere sin gjorte løfte, kontrakt og tilsigelse om Smedeengens indlykkelse, men enten holdt sig neutral eller slog sig til vagtmester Stahls kontraparter efter sagens anseende. Således continuerede den samlede magt alle sine kræfter imod vagtmester Stahl, indtil de endelig formedelst oftbderørte Smedeengens indlykkelse får dom over min principal af sådan tilhold, det han pålægges at nedkaste og sløjfe den omkring Smedeengen opgrøftede dige og lykke, ja forbydes at han ikke mere må indhegne denne eng. Item bliver han tildømt at betale sr. Tonboes bønder og consortes i omkostning 84 rdl. 5 mk .. og til justitskassen 6 rdl. Domsakten fra Kolding birketing hvori denne fældede sentence findes afsagt den 2. aug. 1746, fremlægges herved med begæring samme akts slutning som findes indzeiglet fra pag. 49 til 64 inclusive og betegnet litr. F måte her i retten læst og denne Gørding-Malts herredstings protokol og den forstævnte domsakt tilføres. [= > fol. 574]

Jeg skulle vel næppelig tro, at nogen menneske har set eller hørt sådan en omgang, som under og i al denne sag er brugt mod vagtmester Stahl. Thi uagtet her foreligger sr. Peder Tonboes egen kontrakt som af en selvmyndig /: jeg ikke rettere ved :/ er sluttet og indgået, at Stahl må og skal have fri og ubehindret ... og rettighed til at indhegne Smedeengen, så måtte han dog for sr. Peder Tonboes slette hjemmel ej alene sg selv ved påvældet proces udmattet og fradømt den han accorderede frihed til bem.te engs indgrøftning, men endog betale en for ham utålelig summa. Of står endnu dette tilbage, som sr. Tonboe i hans forhen ommeldte skrift idag 3 uger her i retten deklarerer, at hr. Poulsen nu er bleven jorddrot ... ejer af samme min principals forhen indkøbte og betalte eng. . Så ved Gud, når min principal endnu kan vente at må se en ende på alle disse fortrædeligheder, som følger med denne sag. Og enten hr. Poulsen, som Tonboe nu siger er jorddrot og ejer, eller vagtmester Stahl, som nu på 10. år efter ihændehavende skøde har forment at skulle være rette ejermand, herefter at bliver nærmest berettiget(?), det får tiden at vise os. Men efter alle disse forberørte omstændigheder, som i alt af de allegerede dokumenter klarligen oplyser sig selv, kan den velvise dommer erfare, at min principal vagtmester Stahl ikke årsag har påstævnet denne sag, og at han ikke heller ubilligen kan vente(?), at sr. Peder Tonboe bør holde ham i alt, hvad af smedeengens indlykkelse dependerer, skadesløs i alle måder. Th som han, nemlig sr. Tonboe, forrige ejer af Hundsbvæk såmedes ved denn imellem ham og vagtmester Stahl for Koldinghus birketings ret den forhen meldte 25. febr. 1744 frivillig(?) sluttede kontrakt har

tilforpliget sig på egne og samtl. Bække bys beboere(?) deres vegne, at vagtmester Johan Stahl af Bække og hans arvinger samt efterkommere måtte indhegne og indgrøfte lade item i samme stand fri ... ubehindret at skulle beholde Smedeengen med videre samme tingsvidnes indhold og formelding, og det alligevel af den forhen producerede stæv... efter hvilken de samtl. Bække bys beboere fører sag mod vagtmester Stahl tvært imod denne deres husbands på egne og deres vegne gjorde forpligt ved den erhvervede dom ej alene får oftbem.te deres husbands løfte og forpligt således sat til side, idet at grøften, som efter kontraktens tilladelse så vidt var bleven ..., bliver dømt at skal jævnes og igen nedkastes samt ej mere at må ... med videre dommens indhold. Så påstår jeg, at bem.te sr. Peder Tonboe da i kraft af lovens 5. bogs 1. kap. 1. og 2. art. for det 1. ej alene bør .. og forskaffe vagtmester Stahl den frihed, som sr. Tonboe til Smedeengens lykkelse har akkorderet og for siddende ret lovet og tilsagt haver, men endnog pligtig er som sælger at udvise forn.te engs rette skel og doele omkring alle kanter samt tillige at overlevere itzinge ejer vagtmester Stahl ... de på dito eng ihænde havende gamle skøder, adkomster og hjemmelsbreve(?) uden svig i alle måder. For det 2., at sr. Tonboe for slig mislig omgang, som(?) forhen er ventileret, bør tilpligtes at erstatte vagtmester Stahl al den ... udgift, som Stahl ved den ham påførte proces ibrag efter dem producerede domsakts udvisning for Koldinghus birketing. Og for det 3. tillige at betale min principal den herforuden af ham selv til bem.te ... forsvar årsagede omkostning og aktens beskrivelse, som foruden at .. sin egen umage og rejsers mange omkostninger i ringeste kan bedrage ... over 50 rdl.. Samt for det 4. at sr. Tonboe bør erstatte den af ham selv formedelst hans mislige kontrakt her til retten forårsagede processes billig omkostninger efter dommerens egen godtbefindende, og submitterer således sagen til dom. Skulle sr. Tonboe eller nogen på hans vegne gøre nogen indvending, vil have mig reserveret min behøvende besvarelse. Med forblivende velædle hr. herredsfogeds allerærbødigtste tjener, H. Fogh. Gørding-Malt herredsting, d. 6. juli 1747.

fol. 574:

De i indlægget alligerede breve og dokumenter lyder som følger:

Litr. A: Skødet på Smedeengen. Forhen beboet af Bodil Pedersdatter Fosgrav. Tillige med det til samme sted tillagte privilegium om fri krohold for årl. afgift 6 rdl. Dateret Hundsbæk d. 31. dec. 1737.

AO2 579:

Litr. B: Tingsvidne om [forliget](#) på Koldinghus birketing den 25/2-1744. Et nedbrudt hus skal vagtmester Stahl genopføre. Derimod forpligter Peder Tonboe sig til på egne og samtlige bønders vegne i Bække by at vagtmester Stahl uimodsigelig enten af Peder Tonboe eller hans bønder i Bække må indhegne med grøft den Johan Stahl tilhørende ejendomseng kaldet Smedeengen beliggende på Bække søndermark, hvorom Johan Stahl efter samme engs skel ... og værende gammel grøft forbinder sig til at sætte en forsvarlig grøft 3 alen høj og ... al. bred. Grøften at kastes på hans egen eng og graven at være udvendig ... marken. Samme grøft Johan Stahl stedse forsvarligen vedligeholder, således at samme eng forsvarlig efter loven vorder holdt indhegnet, så at [= A=2 580] ingen kreaturer ved grøftens forfaldelse eller senfrelse tager skade ...

AO2 580:

Litr. C: Tingsvidne. Stævning fra samtl. lodsejere i Bække by ctr. vagtmester Stahl kromand i Bække (alle navne nævnt), - fordi I skal have undertået eder ikke aleneste tvært imod loven uden samtykke af nogen af bem.te lodsejere såvel uden minde af præsten på annexgårdens vegne at begynde med dige og dyb grøft at indelukke et stk. jord midt i deres enge, hvor aldrig nogen dige eller grøft tilforn har været, dem samtl. og deres efterkommere /: hvis sligt i tide ikke forekommes :/ til idelig fortræd og skade, men endog desforuden meget fornærmet en del af dem betage dem af egen berød hu en temmelig del af deres eng, som de af arilds tid haft og brugt have. I særdeleshed at I skal have bemægtiget eder noget af annexgårdens eng, som I udi leje havde, til anden ulovlig brug, så at I noget deraf skal have pløjet til eders egen jord, noget overgravet til tørv og jorden i så måde fordærvet. Som da bem.te lodsejere agter herpå at tage lovlige syn og granskning. Som vidner indkaldes Morten Poulsen, Jens Gabel og Morten Nielsen af Bække.

fol. 576:

Litr. D: Tingsvidne. Stahls kontrastævning. Citerer bøndernes stævning. Med deres påstande dømmer de ham altså for enten at være vankundig i landvæsen eller af modvillig fortrædelighed har ladet sig dertil forføre af andre, hvorpå de grunder deres irettesættelse under skin af moderation, da vagtmester Stahl dog i følge i følge af ham i sagen forlangte kontrastævning agter at bevise såvel med allerede passerede og erhvervede tingsvidne som med et lovligt oversyn og contravidners førelse, 1) at bemeldte Smedeengs indhegning med grøft og dige er ham her ved Koldinghus birketings ret d. 7. febr. 1744 med sine visse konditioner accorderet, bevilget og tilstået af kirkens og bymændenes eller Bække bys ejer, velædle sr. Peder Tonbod til Hundsbæk som hovedmand og den, der bør hjemle og forsvare samt håndhæve samme accord og i fornøden tilfælde at stille de vedkommende, som derpå kunne have at anke eller formedelst skades lidelse efter loven og sagens beviselige omstændigheder billigen tilfreds, 2) at vagtmestern er bleven anvist skel og de Bække mænd i deres husbond sr. Tonboes nærværelse, hvor denne nu omtvistede indhegning med grøft og dige måtte og skulle ske og stiftes(?) for ham og efterkommende engens ejere til nytte, 3) at grøften og diget efter samme påvisning afstikning er sket, endog ved hjælp af nogle af de Bække mænd selv, for så vidt der ... allerede er avangeret, 4) at hverken de Bække mænd eller andrfe på deres vegne har vidst eller ved anden skel at påvise, hvor vidt Smedeengen og påstødende enge sig strækker, end det comtracitanten dem ved deres på åstederne tagne syn har påvist, og hvorefter den håankede grøft er bleven opkastet, 5) at den nye grøft med dige er i sin bredde og dybhed, så vidt dermed er begyndt, bleven opkastet lige så lovforsvarlig som grøfter på andre steder, ornum og enemærker skal tjene til hegn findes indrettet, og for det 6) at contracitanten kan have fri fart med heste og vogn alle tider såvel sommer som vinter til og fra Smedeengen, uden derved at Bække bymænd i nogen måde at fornærme(?), endskønt samme jordsmon rundt omkring på alle kanter med grøfter, dige og led [= > AO2 581] indhegnet vorder med videre, som ventelig vil og kan tjene denne sag til nærmere oplysning og contracitanten til befrielse for denne hårde tiltale med processens forårsagede omkostning og øvrige angribelser med fornærmelige expressioner og beskyldninger, hvorom han anlover enten selv eller ved fuldmægtig sin påstand yderligere og beviseligen at fremføre. Thi stævnes (præsten og en række navngivne bønder) til tinge tirsdagen den 15. juni mod 8 upartiske dannemænds opkrævelse til efter påvisning at syne, granske og besigtige den berørte Smedehave med sin nye indhegning af grøft og dige så vel som de derved og rundt omkring forefindende skeltegn, den gamle grøft påstødende grund, være sig eng, slette, opløjet jord og tørveskær inden og uden Smedehaven med andre åstedets omstændigheder Iten til næstfølgende 29. dito med samme syns og granskingsforretnings frasigelse under ed endelig svar på

herom gørende spørgsmål Iten efter contracitantens gørende påstand dom at lide. - En del navngivne vidner stævnes. De 4 synsmænd, der før har besigtiget åstedet samt tidligere førte vidner stævnes til at bivåne oversynet, om de så behager, men ellers at møde inden retten. Stævningen anmeldes for jorddrotten Peder Tonboe.

fol. 577:

Litra E: Velædle Peder Tohboe til Hundsbæk. Det er ham bekendt, at jeg formedelst Smedeengens indhegning her ved byen er påkast en vidtløftig kostbar proces af præsten velærværdige hr. Niels Tøxen af Verst på egne og sin annexbondes vegne i Bække så vel som samtlige Bække bymænd, eftersom de ved sammes indhegning finder dem fornærmet og behindret i deres fælles græsgang og fædrift, ... som de og påanker samme indhegning under den beskyldning, at jeg skal have indgrøftet til Smedeengen en del af deres agerbund fra den søndre side i marken, vilken sidste post tilkommer mig at svare til, hvorfor jeg og såvel ved synsforretningen som ved birkeretten har declareret, at når de kunne vise mig ret skel, hvor vidt deres enge strækker sig til Smedeengens grund, var jeg redebon og selv villig til at forandre grøften derefter foruden proces og vidtløftighed, men den øvrige part af sagren mener jeg uforgribelig at sr. Tonboe tilkommer at svare, til hvilken ende han og er blevet stævnet til birkeretten såvel af citanterne som af mig ved kontrastævning på fundament af det imellem os ved bemeldte Koldinghus birketing den 25. febr. 1744 om Smedeengens indhegning sluttede foreningstingsvidne. Dog(?) har det endnu ikke behaget ham efter samme stævninger at tage ved genmæle, men ladet mig swtikke alene i processen uden at betænke, det er ham, som har bevilget og tilladt mig på hans eget ansvar bem.te smedeeng at lade indhegne, efter han forhen til mig har solgt og afhændet Smedeengen for frit proprietærgods(?), som sorterer under Koldinghus amt og Koldinghuses jurisdiktion, foruden at foreningstingsvidnet af ham er sluttet og indgangen ved birketetinget som meldt, hvor sagen imellem alle parterne skal og bør ventileres og pådømmes. Thi årsages jeg allertjenstligst ved denne min rekvisition at have mig hos hans velædelhed forespurgt: 1) Om han er tiltænkt enten at fragå sit indgangne forlig og givne tilladelse om Smedeengen at indhegne og indgrøfte, eller at han vil stå fast ved sit her.. gjorde løfte og forsikring og i fald samme at maintainere, således at jeg kan vorde ... for al påanke og proces herom. 2) Om sr. Tonboe da og ikke for at hæmme processen og forekomme videre ulejlighed og bekostning på alle sider ... fra først at tilfredsstille hans velærværdighed hr. Niels Tøxen for hans prætentioner, som han på egne og annexbondens vegne har formeret den for deres part udi fælles græsning og fædrift per advenant imod den ganske bys hartkorn og rettighed ikkun bliver en ringe ting at agte, siden Smedeengens grund efter den nye grøfts grænser er ved det tagne oversyn ikkun anset og taxeret for en ... græsning, og dernæst at fornøje de øvrige Bække bymænd, som alle er hans fæstebønder og tjenere, med et lidet afslag i deres landgilde efter loven. 3) Om bemeldte sr. Tonboe vil tilstå mig, at han selv personl. var til stede ved Smedeengen den tid, samme blev afstukken og afpælet efter de såkaldte gamle skels tegn, hvorefter grøften og indhegningen skulle anlægges og stiftes, og om han ikke og selv bevilgede samme på steden unden ringeste protest og indsigelse. Og for det 4) om sr. Tonboe ... finder det for rådeligst og for sig selv gavnligt heller at tage ved genmæle efter de forbem.te stævninger ved Koldinghus birketings ret og der underkaste sig samme rets dom og kendelse, forinden sagen til doms optages, ifald den ikke på nogen slags måde ved en mindelig forening kan vorde dæmpet og nedlagt, end at han vil påtage sig al ansvar i tiden og bepligte mig til omsider ved ny proces at søge og tiltale ham ved hans forum eller værneting for al heraf flydende og mig forårsagede skade og omkostninger til vedbørl. erstatnings erholdelse, for hvilken skade, ulejlighed og omkostninger med alle sine switer jeg hermed i

kraftigste form af loven protesterer. Herpå jeg udbeder mig hans udførlige svar postvis til min efterterrettelighed og med megen consideration forbliver velædle sr. Tonboes tjenstberedvilligste tjener. J. Stahl. Bække d. 5. november 1745.

Denne rekvisition ville kgl. majts. herredsskriver i Gørding-Malt herreder adle seigr. Hellesen som notarius publicus sr. Tonboe på Hundsbæk at insinuere ... svar derpå indhente, derhos protestere for al skade, ulejlighed og omkostninger, [=> AO2 582] ligesom bem.te rekvisition indbefatter, og mig derefter et formelig notarialinstrument beskreven meddelt. Bække ut supra, J. Stahl.

Anno 1745 den 6. nov. var jeg underskrevne kgl. majts herredsskriver og notarius publicus her i Gørding-Malt herreder Jens Hellesen Utrup fra Gravengård på embeds vegne tillige med tvende testes, navnl. Hans Mikkelsen af Nyby og Christen Hansen fra Nybyholm på Hundsbækgård efter begæring af vagtmester monsieur Johan Stahl af Bække kro med en fra ham på behøring sort papir mig overleverede rekvisition og beskikkelse for at indhente derpå velædle sr. Peder Tonboes kategoriske og udførlige svar på de deri anførte 4 poster, som rekvisitionen, der herved følger og imundefører. Og efter altsammen ham var forelæst og kopi deraf leveret og antagen, gav bem.te seigr. Tonboe sin svar på alle fire poster in generaliter således: At når vagtmester Stahl først over sagen erlanger dom ved Koldinghus birketings ret, skulle han da befinde sig årsaget af monsieur Tonboe at være fornærmet, da han vel søger ham for sit rette forum og værning, neml. Gørding-Malt herredsting. Dette sålede som forskrevet står, er forrettet og passeret samt os givne tilsvar, og derefter protesteret for al skade, ulejlighed og omkostning i lovens tilbørlig form, hvilket vi hermed bekræfter og stadfæster under vores hænders underskrift. Datum Nyby ut supra. I mangel af behørig stemplet papir, som nu ikke haves ved hånden, haver vedkommende samme dermed at bilægge og vedhæfte, inden han sig af dette dokument kan betjene. J. H. Utrup. Til vitterlighed underskriver Hans Mikkelsen, Christian C. H. S. Hansen. Læst på Koldinghus birketing den 23. nov. 1745.

AO2 582:

Litra F: Dommen i sagen, som Bækkes bønder har rejst mod vagtmester Stahl, fordi han var begyndt at indgrøfte Smedeengen. Den gennemgår de tingsvidner, der i løbet af sagen er kommet til. Bønderne havde ledsaget deres klage med et syn foretaget af 4 synsmænd. Den nye grøft er til skade og fare for kreaturerne, og der er indgrøftet jord, som tilhørte bønderne. De har tilbudt vagtmester Stahl et forlig, der bl.a. indebar, at han skulle sløjfe grøften og diget. Vagtmester Stahl afslog forliget og contrastævnedede bønderne, nu med ny synsforretning, et oversyn foretaget af 8 synsmænd og 2 vidner, begge nogle af Stahls tjenestefolk. Retten fandt ikke, at dette kontrasyn har svækket det første syn, men forlangte nu optaget et situationskort. Det indvilgede bønderne i, mens Stahl nægtede. Et nyt syn, nu med 16 synsmænd, faldt ikke ud til Stahls fordel. Dommen konkluderer, at vagtmester Stahl har handlet imod lovens bydende DL 3-13-13, og går nu over til at opregne udgifterne ved denne langstrakte proces, bl.a. betaling til conducteuren kongens gartner på Koldinghus sr. Bartelsen for hans situationskort. - Altså dømmes for ret at være, at kromanden vagtmester Johan Stahl bør efter allernådigste lovs bydende 3. bog 13. kapitel 13. articul på lag. 467 at sløjfe og forsvarligen at jævne den opkastede og satte dige og grøft om Smedeengen, så at samme vorder uindgrøftet og uindhegnet, som den af arilds tid været haver, og citanterne ubehindret at nyde og beholde hver sit fragrøftede jordsmon alt efter den mål, som kortet og de 16 synsmænds forretning i tingsvidnet af 19. april 1746 forklarer på pag. 33 og 34, såsom det er bevist med vidnerne i tingsvidnet af 10. nov. 1744, at samme i deres minde tid har være bjerget og brugt til citanternes i fæste havende gårde og steder og ikke været slaget eller bjerget forhen af Smedeengens ejer. Ikke heller har Stahl under sagens drift bevist, at Smedeengen var landmålt eller taxeret for

hartkorn og deraf at svare skat og skyld til hans maj.t, som ske burde. Og som Stahl da har forårsaget denne processes vidtløftighed og derpå gjorde store omkostninger, så tilfindes han at betale sidstge syn og situationskorts bekostninger i alt med den summa 51 rdl. 3 mk. 6 sk., foruden betaler han den øvrige omkostning, som modereres til 33 rdl. 2 mk, gør i alt omkostninger, som Johan Stahl betaler til citanterne 84 rdl. 5 mk. 6 sk. Og til justitskassen efter allernådigste forordning af 23. dec. 1735 for sagens prolongation og unyttige proces, da sagen i mindelighed kunne have været afgjort og sparet sig selv så vel som citanterne for så store udgifter, som sagen har medtaget, betaler Johan Stahl 6 rdl. - Grøften at sløjfe og pengene at betale femten dage efter denne doms lovlige forkyndelse under lovens videre tvang og execution. Actum ut supra, Hans Pank.

AO2 583:

Den på fol. 570 citerede autorisation for Hans Fogh at gå i rette for vagtmester Stahl i Bække kro ctr. Peder Poder: Ansøgning fra vagtmester Stahl og stiftamtmandens autorisation.

fol. 579:

Torsdagen den 20. juli 1747:

Mathias Kornbech af Jelling ctr. Hans Lorentzen i Hulkær mølle. Kornbech producerede et indlæg (fol. 580). Hans Lorentzen var ikke mødt. Sagen optaget til dom.

For retten mødte Knud Christensen af Agervig ctr. Thomas Pedersen af Åtte. Tilkendegav, at den tidligere indstævnte Peder Poulsen Møller af Hummejmak har ladet tilkendegive, at han ville ved allerforderligst betale noget af sin debit. Så i håb, han efterkommer dette løfte ville Knud Agervig denne sinde frafalde søgsmålet imod ham. Men hvad angår gem.te Thomas Åtte, befandt Knud Agervig sig beføjet at lade føre vidner i sagen; bad om opsættelse i 4 uger. På vegne af Thomas Pedersen mødte Christen Pedersen Skræder af Bobøl og producerede Thomas Pedersens indlæg (fol. 580). Retten resolverede, at siden Thomas Pedersen af Åtte ved indleverede indlæg har erklæret ... lovl. at bevise, at den idag 14 dage edeligt afhjemlede varselsmemorial ikke for ham lovl. er forkyndt, så bevilgede retten den begærede opsættelse til idag 6 uger d. 31. aug., til hvilken tid han har at fremlægge den agtende tingsvidne, såfremt noget på hans foregivende skal vorde reflekteret. Men skulle han ikke forinden føre sine vidner og til opsættelsestermin producere sådan tingsvidne, som tydelig forklarer og stadfæster hans foregivende, bliver med sagen efter den afhjemlede varsel lovl. fortfaret. 31/8.

AO2 584:

Sentence i den sag således for retten afsagt: Denne domsakt beviser klarligen, at Hans Jensen Smed af Ravnsø ved lovlig omgang søger og tiltaler Peder Poulsen Møller opholdende sig i Hummelmaj samt ham saggiver for fire stude og en hoppe til citanten skyldig at være den summa 37 rdl. 2 mk., til hvilket at bevise han efter lang opsættelse har produceret et ved Skads herredsting den 24. januar 1747 ført tingsvidne tillige med sin deduktion over sagen ved indlæg af 2. marts næstefter, af hvilket tingsvidne citanten fornemmelig til sin sags bestyrkelse anfører på pag. 33, hvor det 3. og 4. vidne Niels Sørensen og Hans Hansen forklarer, at da de forkyndte lovdagen for Peder Poulsen og videre bespurgte sig om sagens sammenhæng, gav ermeldte Peder Poulsendem i gensvar, at han vel havde fået de fire stude og hoppen, hvorfor han blev søgt, og dersom Hans Smed ville gøre sin ed for, at han ej havde fået pengene for dem, ville han udbetale ham dem hver skilling. Hvortil kommer 1. vidnes forklaring på pag. 24, som siger, at han vidste, han havde afkøbt ham de tvende stude, og 2. vidne forklarer pag. 28, at Peder Møller tog alle fire studene og hoppen i sin drift fra Varhoe. Hvorefter Hans Jensen Smed erbyder sin sigtelses ed og påstår, at Peder Poulsen bør betale ham den saggivne debet tillige med sagens omkostning og anden mulkt efter irettesættelser og indlæg af 2. marts og 15. juni 1747 med videre i sagen gjorde påstand. Herimod at svare er fornævntre Peder Poulsen Møller efter stævnemålets og lovdagens forkyndelse den 22. dec. 1746 fremkommen og ved i retten ovferleverede indlæg ganske og aldeles nægtet fordringen, og da citanten efter erholdte opsættelser havde ført og produceret ovenmeldte på Skads herredsting tagne og udstedte tingsvidne har Peder Poulsenerholdt opsættelse til sagens besvarelse i 3 uger, som var til den 23. marts 1747. Bemeldte 23. marts lod contraparten fornævnte Peder Poulsen fremlægge sin besvarelse tillige med edelig attest, hvormed han formentede at tilintetgøre, hvis vidnerne Niels Sørensen og Hans Hansen på Skads herredsting edelig havde afvundet og forklaret. Men siden samme attest ikke lovlig var indrettet eller af slige folk, som loven befri for i egen person at vidne, udgivet, ja endnog ikke derfor var stævnet, så blev samme fra retten som ugyldig afvist. Dog på deet, Peder Poulsen ikke skulle besvære sig over nogen iverilelse eller derved sin ret at afskære, blev ham fremdeles tilladt opsættelse i 6 uger med den udtrykkelige pålæg, at han forinden lovlig skulle føre sine contravidner og til samme tid producere hans contrabeviser. Men dets uagtet fremkommer han først efter bemeldte 6 ugers forløb med sin stævнемål til vidners førelse og fremdeles begærer sagen opsat i 4 uger, som ham og til overflod blev accorderet. Imidlertid fører han som vidner og atter søger at få bemeldte attest, der en gang var afvist, om muligt produceret og af vidnerne beediget, men da vidnerne i retten blev examineret, var der ikke en, der kunne eller turde vedstå sammes indhold, ja de 2 kunne hverken læse eller skrive, og det 1. vidne siger, at han vægrede sig ved at underskrive attesten, men blev dog endelig dertil overtalt, og end mere sagde alle 4 vidner, at ikke en af dem nogensinde havde læst samme attest, med videre deres aflagte forklaring, som vidtløftigere af den her ved retten den 18. maj sidst afsluttede tingsvidne er at se og fornemme. Endelig fremkommer Peder Poulses førte tingsvidne den 1. juni tillige med et derved produceret indlæg samt genpart af det ved Skads herredsting af citanten førte tingsvidne, udi hvilket under 1. juni vidtløftige indlæg Peder Poulsen ved spørgsmål og ræsonnement søger [=> fol. 580] at forklare den afviste attest og dermed mener, at tilintetgøre hvis vidnerne på Skads erredsting vundet og forklaret haver og sluttelig refererer sig til sit under 23. marts fremkomne indlæg, hvori han påstår at vorde frikendt for citantens søgsmål og tillagt tilstrækkelig omkostning med videre, som han i indlæg af 29. juni vidtløftigt gentager med protest imod den af citanten erbudne sigtelsesed, med mere som af parterne pro et contro er ventileret og denne akt samt vedhæftede tingsvidner tydeligen forklarer. Da siden de ved Skads herredsting førte vidner ikke i ringeste er contradiceret af Peder Poulsens contravidner, som siger, at de omvudnene ord ikke af Peder Poulsen blev sagt eller hørt, men om de ellers kan være ..., det kunne de ikke sige eller derom erindre sig nogen forklaring

at gøre. - Altså efter slige beskaffenheder samt for mig irettelagte breve(?) og beviseligheder vidstes ej rettere heri at kende og dømme end at Hans Jensen Smed af Ravnsø jo efter contrapartens Peder Poulsen Møllers egen tilståelse vil vidnerne Niels Sørensen og Hans Hansen, som i tingsvidnet af Skads herredsting udsted den 24. januar 1747 på pag. 33 edelig er afvundet og forklaret, bør gøre sin sigtelses ed; dog at dermed efter hans kgl. maj.ts allernådigste forordning af 5. nov. 1723 i alt for... siden contraparten derimod i retten har protesteret ... i så måde haver citanten Hans Jensen lovlige at indstævne fornævnte Peder Poulsen for slig eds aflæggelse at påhøre. Og når sådan ed efter bem.te allernådigste forordning af citanten å sin behørig sted er præsteret, bør Peder Poulsen Møllertil citanten Hans Jensen Smed betale den søgte saggivne debit med rede penge 37 rdl. 2 mk. Desforuden bør Peder Poulsen Møller formedelst hans ulovforsvarlige omgang i sagen såvel med forberørte afviste attest som brugte, ublu, dumdristige og formastelige skrivemåde og expressioner med videre under sagen gjorde tr... og ophold at betale til Føvling sogns fattige to rdl. og lige såmeget til justitskassen foruden til bemeldte kasse 5 mk. 4 sk. samt til citanten Hans Jensen Smed i processens omkostning 10 rdl. Alt fremten dage efter den tildømte ed på sine behørig steder er præsteret, og denne dom for Peder Poulsen Møller lovlige forkyndt, under nam og execution i hans gods og redeste midler, hvor er eller på hvad steder findes kan. - - Gørding-Malt herredsting den 20. juli 1747. .S. Bierum.

fol. 580:

Følger her indført Mathias Kornbechs indlæg tillige med hvis udi skiftebrevet alligeret er. Lyder ord til andet således: Velædle hr. herredsfoged. Foruden de forhen i denne sag af mig ved fudmægtig producerede dokumenter og beviser, og hvortil jeg mig i alle måder refererer, følger ved det efter min sal. fader Holden Kornbech i Hulkær mølle holdte og slutede originale skiftebrev, hvilket så vidt som ins.inglet findes /: som jeg og begærer læst og akten tilført /: bevises, at mig uden nogen vederlag til de øvrige arvinger er tillagt og accorderet min vanvittige broder med fornøden og behøvende forplejning forsørget; det er og med den forhen producerede hr. geheimerd stiftsamtmand von Gabels ordre bevist, at Hans Lorentzen Møller er befalet til mig at udbetale de 200 rdl., som jeg af købesummen for Hulkær møllegård og Hulkær mølle lod hos ham blive bestående, så at ihvad ordre end bem.te Hans Lorentzen kunne derimod enten allerede have søgt eller herefter finder på at søge, ikke kan befri ham for at udbetale til mig ommeldte af købesummen indeholdte 200 rdl. med påløbende renter. Thi foruden at samme 200 rdl. som meldt er en rest af købesummen for Hulkærgård og Hulkær mølle, altså en sag mellem Hans Lorentzen og mig vel ingen ordre for at efter... sin forskrivning ham kan fritage. Så ser eller begriber jeg ej heller, at nogen sådan ordre kan kassere og tilintetgøre det, som mig så tydeligt i skiftet og imod en byrde af at forsyne og underholde et vanvittig menneske uden reservation eller derfor til [=> AO2 585] til nogen at gøre rigtighed er accorderet, og lige så lidet begriber jeg, at den af Hans Lorentzen ventelig efter vrang forestilling udvirkede og fremlagte ordre, der så ren tydelig og uden nogen exception befaler ventelig efter vrang forestilling til mig at præstere de forbem.te 200 rdl., i hvis følge jeg imod ham har begyndt dette søgsmål. Jeg i anledning sådant igentager derfor min forhen gjorde påstand, som jeg vil vente efteer sagens beskaffenhed og de fremlagte dokumenters formelding vorder i alle måder bifaldet, og således med reservation af alt det som reserveres kan og bør, indlader jeg sagen under en forventende retfærdig dom med forblivende (etc.), Marhias

Kornbech.

AO2 585:

Det i forberørte indlæg, som er af skiftebrevet indsinglet og akten skal tilføres, lyder som følger: Og som samtlige arvinger vel så, at deres vankundige broder Christian Kornbech ikke kunne subsistere og underholdes af renten af hans tilfaldne arv 167 rdl. 5 mk. 10 sk. uden nogen tilskund af samtlige søskende, så blev imellem hr. Josias Kornbech som formynder for de tvende døtre Cathrine og Throne Kornbech med deres samtykke og gode vilje, som deres underskrift under dette skiftebrev viser, samt begge myndige brødre Mathias og Holden Kornbech enstemmig vedtaget, at de af deres tillagte faldende arvelod violle til deres broder Christian Kornbechs subsistance aflægge på hver broderlod 40 slettedaler, der bedrager sig til et hundrede og tyve slettedaler, hvilken kapital på denne måde hos broderen Mathias Kornbech som hans formynder skal være deponeret. at når Christian Kornbech ved døden afgår, skal fornævnte indskud et hundrede og tyve slettedaler blive enhver af indbemeldte arvinger al advenant igen hjemfalden, så at de i fornævnte Christen Kornbechs levetid giver ham ej mere end renten af bem.te 120 sldr., som Mathias Kornbech nu bliver til gode i enhvers arvelod. Men skulle Gud behage før end Christen Kornbechs død at hjemkalde ham formynder Mathias Kornbech, da skal hans arvinger, end og hvem blive kunne, forpligtet være med forsvarlig underholdning til føde og klde at forphlege bemeldte Christen Kornbech upåklagelig på foreskrevne måde.

Thomas Pedersen i Åtte hans producerede indlæg citeret på folio 579: Velædle (etc.). Ifølge mit seneste indlæg og protest af 6. juli næstafvig i sagen imod min contrapart Knud Agervig, havde jeg viste ventet Deres velædelheds kendelse og dom efter gjorde påstand og derved frembragte sandfærdige omstændigheder angående den såkaldte stævning eller varsels forkyndelse efter foregivende for min dør og bopæl urigtige og usande edelige afhjemling af de så benævnte varselspersoner Niels Sørensen fra Omme og Thomas Nielsen fra Vibæk, men forgæves, da jeg derimod og imod al forhåbning har måttet fornemme, at sagen uden at tage min påstand og sande indvendig i ringeste consideration til idag formedelst lovdag er bleven opsat. Jeg refererer mig altså til forbem.te indlæg og protest og urgerer i kraft af lovens aller [=> fol. 581] yderste(?) rigeur rettens dom og kendelse om forberørte såkaldte henseende til forkyndelsens urigtige og usande edeligt afhjemlede varsel bør ved magt at stande eller ikke, og om vedkommende ikke foruden lovens straf samt andre med sagens omstændigheder convenabel kgl. brøder bør betale mig alle så uårsagelig påbyrdede omkostninger. Skulle Deres velædelhed imod al forhåbning ikke enten ville kende på denne min påstand eller og afvise dette ommeldte urigtigt edeligt afhjemlede varsel, protesterer jeg solenniter imod al præjudice, således at mig i eller under sagen(?) nogen slags præjudice kan tilvokse, og derimod reserverer qalle rettens velgerninger til tid og sted, bedende derhos mig i så fald ... med retten at overiles, men at mig til sagens nærmere opagt ... vidners førelse om min gjorde påstand og sande foregivende merbem.te varsels afhjemling med hvis deraf dependerer betræffende som ... ved erklæres, i det mindste en frist af 6 uger må forundes. I hvilken tillig jeg forbliver næst at bæegre dette mit indlæg læst (et.) med al veneration (erc.). Thomas Pedersen.

fol. 581:

Torsdagen den 3. august 1747:

På sr. Tonboes vegne fremmødte for retten hans udskikkede Søren Jensen af Gammelby og irettelagde Tonboes indlæg af 2. aug. dateret Vamdrupgård (fol. 581 og 582). På vagtmester Stahls vegne var Hans Fogh af Størsbøl til stede, som efter at have hørt sr. Tonboes endnu vedblivende vidtløftige ... kunne ikke skønne, samme meriterer nogen besvarelse, derfor han med foragt forkaster sligt som en prokurator eller fuldmægtig i sagen uanstændig. Submitterer sagen til doms. Siden mons. Tonboe endnu igentager sin forrige protest imod varslen uden at begive sig til hovedsagen, uagtet varsel med sammes modtagelse og acceptation noksom er kendt lovlig, så blev på Tonboes igentagne protest af retten resolveret, at stævnemålet bør ved magt at stande og sagen derefter fremdeles at nyde sin [=> AO2 586] lovlige fremmelse. Og blive sagen på sr. Tonboes begæring udsat til idag 6 uger til contrastævnings udtagelse. [14/9](#).

AO2 586:

Peder Tonboes indlæg: Velædle hr. herredsfoged. Jeg havde ven ventet idag 4 uger en final kendelse efter min gjorte påstand og derved forebragte omstændigheder om den i vagtmester Stahls navn udfærdigede og af sr. Fogh corroborerede varsel burde ved magt at stande eller ikke, på det jeg derefter kunne have vidst at tage mine mesures med contrastævnings udtagelse eller appellation til min eragtende påstand og beviseligheders produceringæææææ til såvel min befrielse som satisfactions erholdelse i denne sag mig så uårsagelig som ubeføjeg påbyrdede, fortrædelige og vidt udseende proces; men alt forgæves, siden retten ikke efter gjorte påstand endnu har kendt på dette såkaldte varsel, tvært imod uden allermindste eller ringeste dertil givne årsag af sr. Fogh er bleven begegnet med en ganske redefuld af særdeles hårde, nærgående og utålelige expressioner, som hvorimod jeg til tid og sted reserverer og forbeholder mig min lovlige regres til lovmæssig og vedbørlig reparations erholdelse. Og sandel. når retten gunstig vil behage at perlustrere ermeldte sr. Foghs højst injuriøse indlæg, som af hvis begyndelse man let kan slutte, at han har været i de huse, hvor slige opsatser plejer gerne at blive sammenmiskede, da har han fået dette skønne arbejde færdig, og deraf først tage i consideration, at sr. Fogh i denne sag er bleven autoriseret at gå i rette, og for det andet sr. Foghs egne ord i hans indlæg, der således lyder: Procuratorembede har jeg aldrig enten æsket eller lagt mig efter, ja, det er langt ifra, at jeg nogen sinde agter at give mig til den studio x.x. Og dernæst for det tredie hans højst injuriøse og forvirrede skrivemåde i hans indlæg, er jeg forvissat om, Deres velædelhed derudaf udfinder, at sr. Fogh derved tilstår såvel sin udygtighed til nærværende sags udførsel for sin principal som og alt, hvad han forhen har skreven i hovedsagen og nærværende duspüte betræffendes medfører sin egen nullitet og bortfalder hen (ham?) af sig selv, således at der på ringeste måder ikke bør reflecteres eller tages i ringeste consideration, siden det i sig selv er lige så kraftig funderet og til noget at effectuere argumenteret, som man bør bære frygt for den deraf flydende farlighed(?) der siges i et gammelt ordsprog, at en ung hane, når den kommer først ud at skrabe og slår vinger, er et mægtigt kreatur. Dog synes det, at sr. Fogh formener ret at have fattet mig, når han vel betjener sig af disse ord, at jeg har skreven, at højædle og velbårne hr. Poulsen nu ikke alene af samme eng, men endog af Hundsbæk og Bække

bønder NB så mange som til Hundsbæk henhørende er jorddrot og ejer. Men sr. Fogh, som selv tilstår sin uforfarenhed i .procuratorembedet, forlader mig, om jeg i henseende til den imod mig i dette fald anførte hårde allegatum af loven, som til hvilken ende jeg imod ham reserverer compententia af min enfoldighed meddeler ham en liden [= > fol. 582] correx til velfortjente replique, og da skal hverken sr. Fogh eller nogen anden, som besidder et eneste quint af forstand, kunne sige, at jeg der... og under har forstået, at velbårne hr. Poulsen skulle være jorddrot eller ejer af samme eng, for så vidt samme er i sig selv i begrib, og jeg det til vagtmester Stahl solgt og afhændet haver, men derimod er derved og ... alene forstanden det jord, som vagtmester Stahl egenmægtig /: hvorfor han ved dom efter fortjeneste er bleven anset :/ og uden allerringeste tilladelse af Bække bys beboeres jord til bem.te Smedeeng, det er det alene, neml. hvis han ulovl. af Bække marks eng ... bemeldte Smedeeng uvedkommede og som hvoraf disputen først er rejst sig. Jeg mener, hr. Poulsen er ejer af jorden ... og ikke hvad jeg til vagtmester Stahl har solgt og afhændet, til hvilken ende jeg ej forgæves har tilføjet disse ord: NB så vidt til Hundsbæk henhørende. Og når sr. Fogh kan vise ... nogen sinde at have solgt til hr. Poulsen, hvad jeg har solgt vagtmester Stahl, kan han betimelig nok komme med hans irettesættelse og ... til så længe spare og har sparet hans hjernefantasi; og monne det ... nu står enten til Fogh eller andre uretlig at forklare mine ord? Jeg mener nej. Og hvorfor har sr. Fogh ikke først, om ordene for ham, som efter egen tilståelse er uforfaren i procuratorembedet, var uforståelige, æsket min erklæring, før end han så ubesindig(?) angriber min ære og reputation for det, som jeg aldrig har ... eller nogensinde ført til gerning. Og pacto sed non incesso, det er på dansk: Jeg sætter den fald, men ikke samtykker derudi(?), at mine ord og således kunne efter sr. Foghs formening fordra... eller fortolkes, hvad da? Nok er det jo, at jeg bem.te Smedeeng ... så vidt det i sin egen og alderende begrib indeholder og er i stør... .. aldrig til nogen anden har solgt og afhændet end til vagtmester Stahl, ja nok er det, at sr. Fogh aldrig skal kunne vise eller bevise ... jeg det anden gang solgt og afhændet haver, og monne jeg da i henseende til dette liden stk. eng bør stå sr. Stahl til rette, om han i samme anledning ville have hele Jyllands eller Koldinghus amts grund under samme Smedeeng incorporeret og indkastet? Jeg mener nej. Thi loven fritager mig der..., og derimod forbinder Stahl selv at lide og bøde for sine formastelige gerninger. Thi det hedder: Hold dig inden dine skranker, og lad dig nøjes med Og om vagtmester Stahl havde gjort dette og alene indkastet det, ham var solgt, og ladet andre deres været ubeskåret, havde han vel ej heller ... ham alt for vidt om sig ædende gerning bleven tiltalt eller straffet. Imidlertid er det særdeles mærkværdig, at sr. Fogh vil gøre så stor en storm af denne irrelse, at jeg ej så ganske distincte har skreven, hvor vidt hr. Poulsen er ejer og jorddrot af det af Bække mark under navn af Smedeeng af vagtmester Stahl indkastede jord til den quæstionerede Smedeeng, og hvilket Stahl har villet ... til Smedeeng og derfor efter lovl. omgang for hans begærlighed er bleven straffet og anset. Thi vil sr. Fogh tilregne mig det til nogen forseelse, er det bedst, han først fejer for sin egen port, før end han fejer for andres døre, og behagelig tage sig i erindring /: det Deres velædelhed, som på begge steder præsiderer(?) retten vel ikke heller er uerinderlig, hvorledes han i denne sag for kort(?) siden førte for en smed mod en møller :/ deraf jeg vel og slutter, at denne møller- og smededunst endnu står ham i hovedet, da han begynder hans harange ... og derfor meriterer den højeste sæde i træets top, ja, det er sandt, det ... for kromanden sr. Fogh fører sagen og derfor ikke så forunderligt, at han af denne metode begynder sin prædiken, thi det man ... omgås med, taler man og gerne mest om, ikke har begået en forseelse, idet han først ved Skads herredsting frem[=> AO2 587]stiller et vidne under navn af NB Niels Sørensen af Hjortkær, men da hans contrapart fandt fornøden her ved retten at føre vidner mod bem.te Niels Sørensen, har sr. Fogh ikke forsømt sig for at få vidnerne i deres udsigende confunderet at revocere og declarere, at de ringen fandtes i hele Hjortkær af det navn NB Niels Sørensen, hvoraf noksom

ligger for lyset, at sr. Fogh ej mindre kan sige sig fri for at være af Adams afkom end andre. Det må altså være nok til replique her for denne sinde og indtil vi kommer til hovedsagen, da sr. Fogh efter fortjeneste, dog langt ifra at inklade mig med ham i skældsord., thi derudi er han mig alt for voxen, skal vorde begejnet. Jeg vil derfor for denne sinde ganske kortlig begive mig til nærværende disupt angående det såkaldte varselsmemorial og da først have mit seneste indlæg og protest af 15. juni igentaget og inhereret og dernæst for endnu af sr. Foghs egen indlæg af 6. juni næstefter til ydermere justification om denne min satz, endnu må forestille retten med en liden erindring derved, og da melder Fogh selv, "Hvad enten den person som hos vagtmester Stahl i Bække renskrev kaldssedlen, tillige også derunder uden nogen min dertil given ordre skrev mit navn eller ej, eftersom han vidste, jeg var beskikket fuldmægtig, det giver lige meget x.x." Hvorud af ligger himmelklart, at dokumentet er urigtig og urigtig underskrevet og følgelig medfører sin egen nullitet og straf. Thi er her ikke sr. Foghs egen tilståelse, at dokumentet af den person, men NB af hvad for en person, uden hans ordre er underskrevet, og monne det da derfor kan være lige meget? Nej, langt ifra. Og ligger derudaf ganske eclat, at sr. Fogh enten er ganske uerfaren i lov og ret, om han ellers nogen sinde har læst lovens 6. bogs 18. cap. eller og har en anden finte derunder, idet han nødig vil have hans såkaldte kaldsseddel forkastet, men ventelig deraf først ville betjene sig imod mig og derefter tage den person, som han anfører uden navn, at have uden hans ordre underskrevet kaldssedlen, i tjeneste, som uden ordre har underskrevet anden mands navn, og da tror jeg virkelig, sr. Fogh ikke alene skal finde på personens navn, men endog vide at betjene sig af lovens rigeur, ja mere, er det jo derudaf kendelig, at denne såkaldte kaldsseddel er skrevet i Bække kro og dog dateret i Størsbøl, hvor herlig klinger ike nu en sådan omgang i ørene, og monne nogen kan imod loven pag. 30 et 31 articul 3 (DL 1-4-3) kalde det at være en kaldsseddel, som uden ordre af anden mand er underskrevet, det er jo urimeligheds urimelighed, og havde denne på grib fattige Fogh fornuftig overvejet dette, havde han vel sparet sine efter hans egen talemåde velcomponerede ølhusdiscurser og dermed l... sig selv. Videre må jeg endnu anføre sr. Foghs egne ord og expressioner imod Bække mænd, som er af følgend eindhold: /a/ Men samtl. Bække bys beboere går frem i deres uforsvarlige adfærd og påvælder vagtmester Stahl den bekendte store og vidtløftige samt kostbare proces x.x. NB af det ord samtl. ligger jo himmelklar, at sognepræsten hr. Niels Tøxens bonde er med indbegreben. /b/ Formener han bønderne at være 21 i tallet. /c/ At hans principal kunne i førstnigen aldrig have forestillet sig andet, end at det alene var bøndernes egen spilfægteri, de løb med. /D/ Der var ingen Peder Tonboe at finde, som ville stille NB denne bøndernes oprør. /E/ At sr. Tonboe med tavshed consenterede udi sine bønders NB halstarrige opførsel og denne NB sammensvorne selskab blev fremturende i deres forsæt. /F/ Mange fjender, som således havde rådslaget imod ham neml. imod Stahl. /G/ Den samlede magt. /H/ At samtl. Bække bys beboere gør sag mod vagtmester Stahl tvært imod denne deres husbonds å egne og deres vegne gjorde forpligt. - Alle disse beskyldninger [=> fol. 583] med flere findes i seigr. Foghs ommeldte højst injurierende indlæg imod samtl. Bække bys beboere som ustævnedede folk og de som desto mindre kan tle eller lade sig påbyrde slige vrang og urigtige beskyldninger de ved lands lov og ret har talet sig til rette og ej med vagtmester Stahl taget sig selv ret, men med vidner og beviser ja en retfærdig dom til Stahls undgældelse for den ganske verden lagt for lyset, hvorledes vagtmester Stahl til Smedeengen har indkastet en stor del af deres engjord. Og dog er sr. Fogh så ubesindig imod lov og dom at påbyrde disse gode, ærlige og ustævnedede mænd slige hårde og utålelige beskyldninger, som horfra de en gang ved en rettens dom er fritagne, og sr. Stahl for hans formastelse anset og straffet. Heraf flyder da quæstio, om det er lovligt at tillægge ustævnedede folk slige hårde beskyldninger, allerhelst de samme efter kongens lov ved kongens rettens betjente derfor er frikendt. Hvilket dog er let at besvare med lovens bydende pag. 29 et 30 art. 1 (DL 1-4-1),

nemlig at det ikke er lovligt men ganske lovstridigt, og siden desuden det er bekendt, at vagtmester Stahl ved sin indkastning har overgået grænserne .. med grøft anmasset sig Bække bys beboeres engjord og under det ord sub allegata /A/ NB samtlig ved sine beskyldninger tillige angrebet præstens annexbonde, så er påstanden rigtig, at sagen angælder såvel Bække bønder som hr. Niels Tøxens hans annexbonde i bemeldte Bække, der alle er ustævnedes. Efter slige sagens beskaffenhed jeg næst at igentage mit forrige indlæg herved allerkræftigst urgerer og påstår ikke alene dette såkaldte kaldsseddel ved dom annulleret, men endog at sr. Fogh og principal en for begge og begge for en skyldig skal være efter loven på egen bekostning at forfriske mig sagen og betale mig alle så uårsagelig i denne besværlige tid påbyrdede lange rejser, omkostninger, kost og tæring i det mindste med 50 rdl. og end derforuden for deres ulovlige procedure imod ustævnedes folk og ellers efter justitsforordningen med vedbørlig mulkt anses, tilmed at sr. Fogh for hans ubillige og hårde imod mig udøste expressioner ... afbøn og ærens erklæring bør give mig tillængelig satisfaction ... end derforuden efter denne hans omgangs beskaffenhed betale kgl. bøder hvorpå og i alt jeg submitterer mig rettens bifald. Skulle Deres velædelhed imod al forhåbning ej efter min påstand kende ... dømme, protesterer jeg imod al præjudice og reserverer reservanda sub loco et tempore med tjenstl. begæring, at mig NB i så fald, at udtog beskrevet må vorde meddelt, hvis idag passerer, samt at sagen i det mindste i henseende til den lange vej, jeg har her til retten, i 8 uger må hvile under opsættelse, at jeg imidlertid ... udfaldets perlustration og befindende beskaffenhed enten kan ..ponere appel og extrahere overrets stævning eller og her fra contrastævning til ... beviseligheders fremmelse og sagens yderligere demonstration og påstand ... forventende dom, såsom jeg i sidste fald herved erklærer en af disse 2 dele. Dette mit indlæg og protest jeg begærer læst (etc.). I vente at reddes med retten forbliver jeg stedse, Vamdrupgård d. 2. august. 1747, Deres (etc.). P. Tonboe.

fol. 583:

Torsdagen den 17. august 1747:

AO2 588:

Til retten hidsendt fra fuldmægtigen sr. Laurids Gydesen på Estrup en panteobligation på 93 rdl. 3 mk. af dato Holsted d. 2. febr. sidst udgiven af Jørgen Frederik Rasmussen ibm.

Torsdagen den 24. august 1747:

Møder for retten sr. Johan Nicolaj Ravn af Skærbæk mølle på Thomas Pedersens vegne af Åtte, som selv tillige for retten er til stede, og producerede en skriftlig stævning, som han begærede læst etc. Men før end sligt skete, ville retten fornemme hos procurator Ravn eller principal Thomas Åtte, om de havde nye stokkemænd til at beklæde retten, siden af producerede stævning fornemmes, at stokkemændene er stævnet for at vidne i denne sag, hvorpå mons. Ravn eller principal Thomas Åtte sig i protokollen ville erklære, før end videre i sagen foretages. Ravn på sin principals vegne refererede sig til sin forrige begæring med formodning og påstand, at retten for først tillod ham

stævningen hæftet. Siden ingen svar ingen svar på rettens tilførte var at erholde, blev stævнемålet læst, påskreven og akten tilført. Lyder folio 585. Forinden videre med sagen blev frem..., mødte i retten sr. Hans Fogh fra Størsbøl som beskikket forsvar for samtl. højædle og vlenb. hr. etatsråd og amt(mand) Christian Teilmann til Endrupholm, Skrumsager, Lunderup og Nørholmd gårde her i Riberhus amt beliggende bøndergods og ... som for dert første allertjenstl. ville forståendige dommeren, at den indstævnte Lunderupgårds bonde Knud Christensen af Agervig har fundet sig årsaget for at se en ende på hovedsagen at udtage hoved- og continuationsstævning i sagen, som svæver imellem ham og Thomas Pedersen i Åtte, på det denne hans ... contrapart ikke formedelst den beskyldning, han har funden for godt at påkaste de tvende af velbem.te har etatsråds tjenere under Endrupholm sorterende bønder, navnl. Thomas [= > fol. 584] Nielsen af Vibæk og Niels Sørensen af Omme, skulle finde lejlighed enten aldeles at eschapere fra hans gæld til Knud Agervig eller forhale og prolongere denne sag me uendelig og unyttig tids- og pengespilde. Samme continuations- og hovedstævning foreviste Fogh i retten med tjenstl. bregæring, den måtte af retten blive påtegnet til bevis derom i tiden. Og som Thomas Pedersen Åtte ved samme nye stævнемål skal blive efter stævningens formelding her til retten påny indstævnet for at høre citanten Knud Agervigs påstand og saggivelse til doms lidelse til idag ... dage, som bliver til d. 7. sept. førstkommende, og som den her i retten den 6. juli i en og den selvsamme sag afhjemlede lovlig varsel ikke behøves eller tjener citanten til denne sag men en neml. ... nu foreviste rettens stævning kan være citanten nok til at føre og fremme sin sag efter, så overlod Fogh. til den trættekære, om nogen måtte være dertil inclineret, hvor vidt de agter at ... med deres her til retten idag fremkomne stævнемål i denne sag, men såfremt Thomas Åtte skulle finde behag i at fremfare, reserverer Fogh sig sin herskabs bønders herefter agtende indsigelse på sine tider og steder. - Ravn reserverede sin principal på og imod foranførte sin behøvende replik og ret til behøvende tid og sted og denæst i stævningens anledning fremæskede for først til examen de indstævnedede 8 stokkemænd, allerhelst han lever i den uforgribelige tanke, at hans principal først hverken er skyldig at anordne stokkemænd eller at begære dem autoriseret og end mindre nogen ret anordne eller sætte, og det om så meget mindre som enhver bør betjenes med en upartisk ret, ligesom jeg og ikke for det 3. ser, at min principal skal besørge autorisation, allerhest Deres kgl. maj.t har sat dommere og højere øvrighed efter loven og forordningers tilhold uden nogen min principals ansøgning. Thi retten bør ej hindres, i hvilken henseende Ravn på sin principals vegne i log og forordnings følge submitterede sig rettens bifald. - Retten resolverede, at siden Thomas Åtte ikke selv har formålet og anskaffet nye stokkemænd, mindre søgt dertil af stiftets høje øvrighed få nogen udnævnt og befalet, så eftersom bem.te indstævnedede stokkemænd ikke på en gang og i en sag kan være både vidner og stokkemænd tillige, kunne de ej heller til examen antages, formedelst de idag som stokkemænd betjener retten; men Thomas Åtte, om han for godt befunder, tillades at føre sine øvrige indstævnte vidner, såsom stokkemændene ikke kan ..., medmindre andre i deres sted anskaffes. - Ravn, som ved denne afsagte final dom i nærværende dispute for så vidt måtte se sin principal rettens fremgang hindret, erklærede appel og alt beskreven begærede, hvis alt som ... idag passeret er - Retten ville fornemme hos mons. Ravn, om han videre efter producerede stævнемål i denne sag ville føre. - Ravn erklærede herpå næst at igentage sit forrige, at han i henseende til de bedste vidneres ved denne afsagte dom til sagens oplysning var afslagen og ham idag nægtet førte, at han ej efter stævнемålets agtede [= > AO2 589] for nærværende tid noget videre at føre eller fremme, foruden hans principal først sagen til overretten har indstævnet og der dom erhvervet. - Siden Ravn har erklæret intet videre efter producerede stævнемål at fremme, blev ham ved tingsvidne beskreven tilladt, hvis idag passeret er.

AO2 589:

Den her foran på folio 583 citerede sentence i sagen Mathias Kornbech har ladet indstævne contra Hans Møller i Hulkær således lydende: Sentence udi sagen imellem seigr. Mathias Kornbech på den ene og sr. Hans Lorentzen Møller i Hulkær mølle på den anden side fsagt for retten på Gørding-Malt herredsting torsdagen den 24. aug. 1747 således: Efter foregående lovlig stævнемål sub dato 31. maj 1747, hvori citanten sr. Mathias Kornbech af Jellinge formener og påstår, at sr. Hans Lorentzeni Hulkær mølle efter en med ham i året 1745 den 13. maj sluttet og indgået kontrakt til citanten at betle de af købesummen for Hulkær mølle og gård hos eder Hans Lorentzen Møller bestående 200 rdl., som på dem måde og med den accord skal være stående ... fornævnte citantens vanvittige broder Christian Kornbech derfor skulle nyde fri underholding, kost og sengeklæder, så længe citanxten fandt for godt ham der at lade blive, fremkommer merbem.te Mathias Kornbech og producerer en under 7. juni a.c. skriftlig forfattet indlæg med sine tvende bilag, det ene af citanten til Hans Lorentzen Møller de dato 28. september 1745 forfattet opsigelse på de hos ham i Hulkær mølle bestående 200 rdl., det andet af hans excellence højvelbårne hr. geheimeråd og stiftsbefalingsmand hr. Christian Carl von Gabel under 14. april 1746 ergangne resolution til Hans Lorentzen Møller straks at udbetale de hos ham stående 200 rdl., da de ikke kunne betroes ham, formedelst han ej kunne skaffe nøjagtig forsikring ved et lovgyldigt pantebrev. Og må i dette herved observeres, at Mathias Kornbech opholdt sig den tid her i amtet og herredet, hvorfra han nu er forflyttet og sorterer under det koldinghusiske. Videre at legitimere sin gjorte ,påstand med fremlægger citanten et indlæg af 19. juli 1747 tillige med et efter deres sal. fader Holden Kornbech i Hulkær mølle den 25. sept. 1743 udfærdiget original skiftebrev, hvorefter citantens påstand bliver denne, at merbem.te Hans Lorentzen Møller efter den i året 1745 den 13. maj sluttede kontrakt vorder pligtig kendt til citanten at betale forerm.te 200 rdl. med sine vedbørlige renter med viderer. Her allegerer vel Mathias Kornbech en kontraktsdato og beråber sig såvel i sit første indlæg som opsigelse til mølleren ligeom en hovedgrund i sin hele procedure på en mellem ham og Hans Lorentzen Møller den 13. maj 1745 sluttet kontrakt angående Hulkær mølle og Hulkær gård, som således conditionaliter skal være indrettet, at hans vanvittige broder Christian Kornbech hos bem.te møllder for de i møllen og gården bestående 200 rdl. skulle nyde fri forplejning og underholding, dog skulle det stå merbem.te [= > fol. 585] Mathias Kornbech frit for efter et halvt års opsigelse efter bemeldte kontrakts dato ermeldte sin vanvittige broder tillige med ommeldte 200 rdl. af Hans Lorentzen Møller at få udleveret. Men derved lader citanten det nu også blive under formening, at retten skal lade sig benøje med det, han blot anfører og allegerer en kontrakts dato og giver den navn af en såkaldt købekontrakt uden at legitimere sin påstand og foredragen ... med at producere nogen kontrakt som sit fornemmeste hovedfundament, hvoraf man kunne se, på hvad måde, condition og vilkår kontrakten /: om den ellers in rerum natura er til :/ med sin opsigelse og andre deri anførte omstændigheder er stipuleret og indrettet. - Herimod ... sr. Hans Lorentzen Møller fra Hulkr mølle produceret en af hans excellence (etc.) von Gabel den 7. juni 1747 udgiven resolution, hvori af højbemeldte som overereformynder ikke tillades forn.te Mathias Kornbech at modtage og af amtet under et fremmed jurisdiction at henhføre bem.te hans broders arv, men samme fremdeles og indtil videre hos bem.te møller at blive stående med videre pro et contra, som acten nærmere gør forklaring om. Efter hvilke beskaffenhed, producerede dokumenter samt sagens nøjeste overvejelse

kendes og dømmes således: At siden Mathias Kornbech i Jelling i Koldinghus amt ej til rettens eftersyn og sagens oplysning har fremlagt den mellem ham og Hulkær møller den 13. maj 1745 sluttede kontrakt dermed at legitimere, hvorledes og på hvad måde, condition og vilkår hans vanvittige broders arvepart ... rdl., som producerede skiftebrev af 25. sept. 1743 viser med mere at være Christian Kornbech til subsistance og levnets middel for sin livstid tillagt ved påberåbte kontrakt er stipuleret og fastsat, ligesom og befindes merbem.te Mathias Kornbech at være flyttet ud af herredet og amtet og bosat i det koldinghusiske under en fremmed jurisdiction, hvorover formynderen ved ... under 7. juni a.c. given resolution ikke tillader arven at henhøre bem.te hans broders arv, men samme fremdeles og indtil videre, men samme hos bem.te møller at blive bestående med videre pro et contra, som acten nærmere gør forklaring om. Efter hvilke beskaffenheder, producerede dokumenter samt i sagens nøjeste overvejelse kendes og dømmes således: At Siden Mathias Kornbech i Jellinge i Koldinghus amt ej til rettens eftersyn og sagens oplysning har fremlagt den mellem ham og Hulkær møller den 13. maj 1745 sluttede kontrakt dermed at legitimere hvorledes på hvad måde, condition og vilkår hans vanvittige broders arvepart ... rdl., som producerede skiftebrev af 25. sept. 1743 viser med mere at være Christian Kornbech til subsistance og levnedts middel for sin livstid tillagt, ved påberåbte contract er stipuleret og fastsat, ligesom også befindes merbem.te Mathias Kornbech at være flyttet ud af herredet og amtet og bosat i det koldinghusiske under en fremmed jurisdiction, hvor overformynderen ved ... under 7. juni a.c. given resolution ej tillader arven at henføres. Så i dessens anledning pligtig er og bør Mathias Kornbech at lade Christian Kornbechs arv. ... rdl. imod årlig rente 5 % for den tid, bem.te Christian Kornbech ... flyt fra Hulkær mølle, så længe hos Hans Lorentzen Møller bliver bestående, indtil han i anledning lovens pag. 533 art. 25 (DL 3-17-25) fornøjeg hans excellence (etc.) von Gabel som overformynder nøjagtig og sufficant og tilstrækkelig kaut9on, som han nogen sinde ham til sin securitet vil foreskrive og begære og ikke uden højbemte. overformynders forevidende, vilje og tilladelse føre dem af herredet eller amtet under vedbørlig lovens tvang, og i fald Kornbech skulle kunne præstere og tilvejebringe så sufficant kauton, at han kan få tilladelse erm.te 200 rdl. ... et andet sted at heføre og fastsætte, bliver han herved forbunden og pålagt til hans maj.ts kasse deraf at erlægge førlovvs pengene to lod sølv efr loven pag. 714 art. 75 (DL 5-2-75). Skulle endnu renterne af bem.te kapital ... Hans Lorentzen Møller henstå ubetalte, pligtig og bør han samme renter ... 5 pro cento årlig fra den dag og dato Christian Kornbech udflytter fra Hulkær mølle /: og så fremdeles så længe de hos ham bliver bestående :/ til Mathias Kornbech promte og til rette tid at erlægge og udbetale, og det 15 dage efter denne doms lovlige forkyndelse under nam og execution i ... Hans Lorentzen Møllers bo og redeste midler, hvor findes efter loven. I det øvrige ophæves processens omkostninger på begge sider. S. Bierum.

fol. 585:

Den rettens stævning, Thomas Åtte har taget til tingsvidnes førelse ctr. Niels Sørensen af Omme og Thomas Nielsen af Vibæk foran på folio 583 citeret lyder således: Søren Bierum af Brøndumdam, kgl. maj.ts (etc.) gør vitterligt, at for mig andrager Thomas Pedersen i Åtte, hvorledes han i følge af en af denne ret ... afsagt den 20. juli sidst finder sig beføjet at føre et lovligt tingsvidne [=> AO2 590] angående at NielsSørensen fra Omme og Thomas Nielsen fra Vibæk den 6. juli forhen skal have for denne ret under ed afhjemlet et kaldsmemorial, hvilket forkyndelse de skal have besvoren

at være sket for Thomas Pedersens dør og bopæl i Åtte og i hans egen nærværelse og påhør 8. dagen før, neml. den 28. juni, hvilken forkyndelse citanten både benægter så og med vidner agter at bevise ej alene omgangen dermed i Åtte by bem.te 23. juni, men endom omgangen ved dets afhjemling, af hvem og ved hvem dette kaldsmemorial er vorgen registreret og under hvis anførsel i ord og gerning erkommen ad protocollum med videre dessen omgang fra først til sidst. Thi stævnes I, Knud Christensen af Agervig med eders kaldsmænd Niels Sørensen af Omme og Thomas Nielsen fra Vibæk for mig at møde i rette på Gørding-Malt herredsting torsdagen den 24. juni førstkommende der vidner, stævnte og ustævnedede, og dokumenters producering at anhøre samt spørgsmål at tilsvare alt dette ovenanførte ang. såvel forkyndelsen i sig selv som stævningsmændenes urigtige navn og bopæl. Og herom at vidne til samme tid, dag og ting indstævnes under faldsmåls straf Mads Christensen og Søren Bertelsen med hustru, Else Ottesdatter af Tobøl, Else J...datter af Astoft, Hans Hansen og Anne Sørensdatter af Nørbølling, Jens Christiansen af Stenderup, Christenn Pedersen, Anders Siminsen, Bodil Pedersdatter, Maren Sørensdatter og Niels Sørensen, alle af Åtte. Item de 8 stökkemænd (navnene), alle at bevidne, hvad I om denne sag og dessen omgang fra først til sidst kan være vidende alt efter spørgsmål at forklare. For processens lovlige omgangs skyld anmeldes og dette for sr. Hans Fogh i Størsbøl, om noget under dette tingsvidnes førelse ham anrørigt måtte forefalde, da citanten agter efter hvis passerer sig et lovl. tingsvidne af retten at lade beskreven give. Actum Bøndumdam d. 8. aug. 1747, S. Bierum. Erklæring fra Christoffer Christoffersen og Thomas Sørensen, at stævningen er forkyndt for 4 mænd. Erklæring fra Jens Pedersen og Christen Pedersen om forkyndelse for de øvrige.

AO2 590:

Torsdagen den 31. august 1747:

Sagen, som Knud Agervig har indstævnet. Hans beskikkede forsvar Hans Fogh ville afvarte, hvad Thomas Åtte idag måtte have at føre. [= > fol. 586] Thomas Åtte var ikke mødt. Omsat til [7/9](#).

fol. 586:

For retten mødte Jørgen Frederik Rasmussen af Nørre Holsted og fremstillede 2 kaldsmænd, Knud Pedersen og Tøger Pedersen af Nørre Holsted, som kavde kaldt således. som fol. 587 udviser. Jørgen Frederik Rasmussen begærede sine vidner til forhør.

1. vidne, Jep Nissen af Nørre Holsted:

1. Om vidnet ikke så, Niels Mortensen og Christian Christensen i Jørgen Frederik Rasmussens hus i Holsted sidst afvigte søndag 8 dage 5 om eftermiddagen.- Vidnet svarede ja, men hvad klokkeslet det var, kunne han ikke sige, men det var efter prædiken om eftermiddag.
2. Om vidnet da ikke så, hvorledes disse indbem.te tvende personer fra Sønder Holsted slog Jørgen Frederik og tyransk og ilde medhandlet ham i hans eget hus. Vidnet svarede, at da han kom ind i farverens hus, var der klammeri iblandt bem.te tvende personer og farveren med flere, og så vidnet, at farveren lå på jorden, og Niels Mortensen slog ham en gang ned.

3. Om vidnet så, at bemeldte Niels Mortensen og Christian Christensen gjorde gevalt og nedbrækkede en dør i huset, hvorinden for Jørgen Frederik havde søgt sin retirade ellr skjul, på det de ikke rent skulle slå ham til døde, og da de tvende havde nedslaget bem.te dør, om de da ikke igen slog og ilde medhandlede Jørgen Frederik Rasmussen. - Vidnet svarede, han så ikke just, hvor der først brækkede døren, men vel så, at omvundne 2 personer løb igennem døren, som var lukket, og ind i stuen til farveren, hvor de igen slog ham på jorden. Og da Christian Christensen løg igennem døren som meldt, fløj en splint løs deraf, og derefter så vidnet, at døren var i stykker.
4. Om Jørgen Frederik ikke derefter med kone og børn måtte rømme sit eget hus og gå ind til Anders Iversen, som bor næstved. - Vidnet svarede, at de kalmmeriet var ovre, gik farveren ud af sit hus og ud på møddingen til vidnet, hvor de stod og snakkede sammen, og så vidnet ikke, at farveren Jørgen Frederik Rasmussen gik ind til Anders Iversens, men vidnet havde nok hørt, at de, neml. farveren med hustru og børn var der.
5. Om vidnet ikke hørte, hvad trusselsord Niels Mortensen og Christian Christensen imidlertid brugte, da Jørgen Frederik Rasmussen var ude af huset, om de havde for..., hvorledes de da videre ville medhandle ham, [=> AO2 591] og at de således oftee ville bruge medfart med farvern. - Vidnet svarede, derom vidste han intet at forklare.

2. vidne, Anders Iversen fra ibm., solm blev af citanten Rasmussen tilspurgt:

Om vidnet kan erindre, at sidstafvigte søndag 8 dage Jørgen Rasmussen med hustru og børn kom ned til vidnet i hans hus og beklagede sig, at de ikke kunne være i deres hus, formedels Niels Mortensen og Christian Christensens ilde medhandling, og at de ikke alene slog farveen, men endog brugte gevalt i huset, så at de desårsage måtte rømme deres eget hus. - Vidnet svarede, at farveren me dkone ob børn kom ned til vidnet som meldt og beklagede sig, at de måtte rømme deres hus formedelst gevalt og overfald, men af hvem sligt blev gjort, blev ikke af farveren omtalt. Men vidnet havde vel siden hørt sige, at sligt var sket af Niels Mortensen og Christian Christensen.

De øvrige 2 vidner, Hans Christensen og Anders Madsen, begge af Holsted, var ikke mødt, blev livdaget til [14/9](#).

Torsdagen den 7. september 1747:

Efter skriftlig begæring fra sr. Hans Fogh fra Størsbøl i sagen for Knud Christensen i Agervig ctr. Thomas Pedersen i Åtte gav Fogh til kende, at sagen formedelst gode venners mellemlhandling er bleven bilagt således og med den forsikring, at Thomas Åtte [=> fol. 587] ... Jens Røding som interessenter i den under sagen berørte handel har forsikret og tilsagt forderligst at betale Knud Agervig af hans prætenderede fordring og krav 54 rdl., og hvad resten angår, er aftalt at skal bero, til sligt ved med første berammede samling nærmere kunne afgøres. Og sålede sliber alt, hvis i sagen på begge sider er passeret, annulleret ... ikke videre at komme parterne til præjudice.

fol. 587:

På velædle og velb. hr. Hans Adolf Poulsen til Hundsbæk hans vegne i hans egen nærværelse fremkom for retten hans tjener og fuldmægtige sr. Simon Petersen, som fremstillede 2 varselsmænd navnl. Peder Jensen af Bække og Christen Christensen af Gammelby, ved hvilke den 29. aug. sidst ... til tinget at møde var indvarslet Niels Ebbesen af Keldbjerg ... husbond velædle sr. Termann Madsen til Nielsbygård. Aftalt sagens anstand i 14 dage til 20. sept. Parterne forsøger at ordne sagen i mindelighed. Vidnerne lovdages til [21/9](#).

AO2 592:

Følger her indført en memorialvarsel fra farveren i Holsted anført og citeret på fol. 586 sålydende: Fra Jørgen Frederik Rasmussen, farver i Holsted, gives eder, Christian Christensen og Niels Morgensen, begge af Sønder Holsted 8 dages lovl. vrsel - - at møde torsdagen d. 31. aug., formedelst i begge uden dertil havende grund og årsag har overfaldet bem.te Jørgen Frederik Rasmussen i hans eget hus med hug og slag og derved tilføjet ham såremål med videre brugte ulovlig og uforsvarlig omgang ej alene imod benævnte Jørgen Frederik, men endog med gevalt brækket og nedslaget i toe både døre og andeti det hus, han af herskabet til Estrup har i fæste med videre, som af vidner skal blive oplyst og bevist, hvorefter da Jørgen Frederik til satisfactions erholdelse agter at erhverve dom. Til samme tid og ting indstævnes herom at vidne - - Jep Nissen, Anders Jørgensen, Hans Christensen, Anders tjenende Morten Jepsen i Sønder Holsted. Holsted den 24. aug. 1747.

Den memorialvarsel fra hr. Poulsen på Hundsbæk citeret på fol. ibm. lyder som følger: Memorial for varselsmændene. Fra velbyrdige hr. Hans Adolf Poulsen til Hundsbæk skal vi give eder, Niels Ebbesen i Keldbjerg hermed 8 dages varsel til torsdagen d. 7. sept., der beskikkelses og andre vidner, stævnte og ustævnte at anhøre (etc.) betæffende hvad ordre og fra hvem samt hvad og rettighed I kan have til at anmasse eder tvende stude af bem.te hr. Poulsens creaturer inde i hans hovedgårds ... mark, hvilke der græssedes, derfra af eders udskikkede bortført samt bemægtiget, og endnu indeholder, og som I har ladet bringe kreaturerne af deres frelse ved hyrden på marken under Hundsbæk hovedgård beliggende ind i eders huse på Keldbjerg, hvor den græsselige kvagsygdom har været, og derved nødtvungen hr. Poulsen til at lade sine stude taxere og i så måde måttet overlade dem i eders egen rådighed(?) af frygt for at tage de stude, I har bemægtiget eder, igen tilbage for ikke at sætte sine andre øxne og fæhøveder i hazard. Så vil han ved udtag af markskelsbøgerne for det første legitimere hans hovedgårds grænser og markskel samt disse 2 studes anmasnings sted og påfølgende bortførsel med alt, hvad derved i ord og gerning fra først til sidst passeret. Og herom at vidne - - indstævnes (etc.) Hans Mikkelsen og Laurids Henriksen af Nyby, så og Morten Christensen i Nørbølling - - . For processens skyld ... og indvarsle eder, seigr. Termann Madsen til Nielsbygård, om I noget som Niels Keldbjergs husbond finder nødigt at erindre. I lige måde anmelder vi også eder, Niels Keldbjergs hustru og søn, som var til stede i

Keldbjerg, da ovenmeldte stude blev taxeret. Til samme tid og sted at møde for at anhøre, om noget ved vidnernes udsigende kunne forefalde, som eder kunne anrøre. Siden citanten i alt agter et lovskikket tingsvidne at føre og [=> fol. 588] i retten beskrevet at tage, T. Madsdens kvittering for stævningen.

fol. 588:

Torsdagen den 14. september 1747:

Allerunderdanigst læst en kgl. rescript angående at Skads og Gørding-Malt herreder skal til publique soulagenient bringes under et tinghus, som skal opsættes midt i disse herreders distrikt. Dat. København d. 10. febr. 1747.

Endnu allerunderdanigst i retten læst en kgl. rescript angående, at indbyggerne i Gørding-Malt og Skadsherreder skal være pligtige at betale det, som de foruden de f den ene herredsfogeds løn indsamlede 300 rdl. kan medgå til et tinghuses og arrestkammers opbyggelse for bemeldte herreder, dat Christiansborg slot i København d. 4. aug. 1747.

På Peder Tonboe fra Vamdrupgård hans vegne fremmødte for retten mr. Laurids Gydesen fra Estrup, som femlagde sr. Tonboes skriftlige indlæg. På vagtmester Stahls vegne var mødt den i sagen beskikkede fuldmægtig sr. Hans Fogh fra Størsbøl, soim ville erindre retten, at det nu er 10 uger som mr. Tonboe in alles har udvirket og i denne sag erholdt, udi hvilken tid Fogh forfmente, sr. Tonboe har fundet lejlighed nok til ... forsvar på sin side. Indstiller til retten, om det ikke findes lovbilligt, at sagen nyder endskab og idag til doms afsigt optages. Siden mons. Tonboe ikke endnu idag efter erholdt lange opsættelse har fremlagt nogen dokumenter ellr contrabeviser, så på det han ikke her eller andensteds, hvor sagen efrterdags måtte forekomme, skal besvære sig at være med retten overilet, blev sagen endnu fremdeles til overflod opsat idag 3 uger, d. 5. okt, dog med den udtrykkelige erindring og pålæg, at mr. Tonboe ... samme tid haver at fremlægge sine contrabeviser /: om han nogen haver :/ og alt hvis han til sin sags tarv finder fornøden, siden den ikke med længere opsættelse kunne opholdes, men til den tid kan ventes til [=> AO2 593] doms afsigt optaget. Imidlertid skal ved endelig dom blive observeret, hvis unyttig ophold i sagen kan være forårsaget og den skyldige derfor efter hans maj.ts lov og forordninger vorde anset. Og haver mons. Gydesen, fuldmægtig ved Estrup og Skodborghus, som den idag fra Tonboe fremlagte indlæg har frembragt ... Tonboe at tilkendegive, hvis idag passeret er, som desuden Tonboe ved uddrag beskrevet tillades. [5/10](#).

AO2 593:

Sagen mellem farveren Jørgen Frederiksen og Christian Christensen samt Niels Mortensen af Holsted. De 3 tvistige personer fremmødte for retten og tilkendegav, at de ved gode venners

mellemløbet var venl. og vel forenet således: At bemeldte Christian Christensen og Niels Mortensen for deres begangne forseelse betaler til citanten Jørgen Frederik Rasmussen de på sagen anvendte omkostninger to slettedaler og desforuden giver til Holsted sogns fattige to mk. danske og betales inden idag 8 dage, hvoraf hver og erlægges de to mark, som de fattige tilkommer, til sognepræsten, som dem til ... sogns fattige uddeler, hvormed al deres imellemværende uenighed aldeles skal både i ord og gerning passeret for død og magtesløs og ikke komme parterne til nogen præjudice men efterdags for ... at leve et fredsommeligt og kærligt omgængelse. Thi såfremt nogen herefter af enten af disse personer måtte årsages, så beholder enhver sin tiltale tillige for den uafgjorte sag ...

Peder Tonboes indlæg: Velædle (etc.) Af det mig tilstillede udtog over hvis d. 3. aug. sidst ved Gørding-Malt herredsting skal være passeret i sagen mellem mig og vagtmester Stahl med fuldmægtig Fogh, kan jeg ej udfinde, enten det disputerede kaldsmemorial imod mine mange gjorte lovgyldige protestter kendes ved magt eller ej, siden jeg ej selv ved retten var til stede og den afsagte kendelse blev mig beskrevet meddelt nægtet ved sammes afsigt. Er det ikke kendt ved magt, ophører søgsmålet mod mig af sig selv, men er det kendt i sin valeur til at fremme sag imod mig, holder jeg mig til mine forhen indgivne indlæg af 15. juni 1747 og den 2. august samme år, hvilke jeg herved reitererer, og for så at overlade retten, hvad den lovlige eragter, begærende alene at alt hvad fra varslets hæftelse bliver proponeret på begge sider og protokollen tilført i denne sag, måtte mig gives beskrevet i hvad stand det måtte blive, enten final dom eller interlocutorie afsked, da jeg herved erklærer mig til appel ved overretten. Dette mit indlæg jeg begærer læst (etc.). Gud styrke retten og give den forstand, oplys... Det ønsker den, som er og med al veneration forblive Deres velædelhedes tjenstskyldige tjener. Vamdrupgård d. 13. sept. 1747. P. Tonboe.

fol. 589:

Torsdagen den 21. september 1747:

På højædle og velbårne frøken Bachmann til Sønderskov hendes vegne mødte fuldmægtigen sr. Jens Bachmann og forestillede to kaldspersoner, Jens Pedersen af Bobøl og Truels Lauridsen af Holleskov(?) (fol. 591). Samtlige indstævnedes blev pårøbt 3 gange. Ingen mødte. De blev lovdaget til [4/10](#). Også Christen Nielsens enke med lavværge lovdages.

På hr. Poulsens vegne til Hundsbæk mødte hans fuldmægtig Simon Petersen, som producerede en forelæggelse (fol. 592). Begærede vidnerne pårøbt.

1. vidne, Michel Pedersen tjenende på Hjerdebæk(?), som

1. for det første blev tilspurgt, om han i denne sommer har vogtet hr. Poulsens kreaturer på Hundsbæk, særdeles studene.
På velædle Termann Madsens vegne til Nielsbygård mødte som forsvar hr. byfoged Jens Woydemann fra Tjæreborg, som efter at have måttet fornemme, at det fremstillede vidne Michel Pedersen er hr. Poulsens brødtjener, så fandt han fornøden at erindre, at han ikke i denne sag imod lovens pag. 110 art. 16 (DL 1-13-16) bliver accepteret til at vidne, henst han ligesom i sagen kan desforuden være impliceret, da han har vogtet hr. Poulsens kvæg [=> AO2 594] i Keldbjerg eng, hvorfor han ifølge allerhøjstbemeldte lovens art. imod dette vidne i kraftigste måder protesterer. - Petersen forhåbede ikke, at denne af hr. byfoged Woydemann på mr. Termann Madsens vegne fremsatte protest finder ved retten nogen bifald, helst samme i Petersens tanke er hel lovstridig og imod ham selv allegerede lovens pag. ... ikke heller forhåber, at hr. byfoged Woydemann eller principal skal kunne godtgøre, at dette her for retten stående vidne har vorden interesseret eller impliceret med at ...tage hr. Poulsens stude på hans mark og på hans græs. Desårsage Petersen bad, at vidnet blev tilladt på de til hans agtende quæstion at svare. - Hr. byfoged Woydemann gentog kortel. sit forrige og lod denne post bero på rettens skilsmisse. - Petersen æskede svar på sit spørgsmål. - Retten admitterede dette vidne under denne reservation, at hvorvidt det efter loven bør på reflekteres, skal på sin tid og sted blive observeret. På 1. spørgsmål svarede vidnet ja.
2. Om han ikke af den eragtende hjord sidstleden 21. august blev borttagen 2 stude, som tilhørte hr. Poulsen. - Vidnet svarede, at i denne sommer efter høbjergningens tid blev taget ude af hjorden fra ham tvende stude, men just dag og dato kunne vidnet sig ikke erindre.
3. Om vidnet kendte dem, som tog studene, og vidste, hvem de var. - Svarede nej, han kendte dem ikke.
4. På hvad sted i Hundsbæk hovedgårds mark disse 2 omvundne stude blev ham fratagen. - Vidnet svarede, han kendte ikke just marken, på hvis det var, de blev tagen på.
5. Siden vidnet på sidste quæstion svarer ikke at vide, på hvis mark eller rettighed det var, ham disse tvende stude blev frataget, så spørges, om ikke Hundsbæk ager mark og hede er på den nørre side af samme sted, hvor studene blev taget, Hundsbæk enge kær på den østre og en eng på vestre side, som nu bruges af Gammelby beboere, som er tjenere til Hundsbæk, grænser og tilstøder ... dette stk. jord lige midt imellem Hundsbæk grænser og markskel. - Vidnet svarede, han derpå ingen forklaring kunne gøre videre, end han forhen har afvundet.
6. Hvad ord og samtale der faldt imellem ham og de tvende ... som ham studene fratog denne sag betræffende. - Vidnet svarede, at de havde begge studene i reb, før end han kom til dem. Men da han kom til dem, spurgte vidnet mændene ad, hvorfor de ikke tog studene tilsammen, da de svarede ham, der kunne ikke gå flere i rebet.
7. Om vidnet ved, hvor disse 2 stude af forbem.te 2 mænd blev henbragt og til hvad sted. Så og over hvad for mrk og ejendom de tog med dem. - Vidnet svarede, [=> fol. 590] at de trækkede med studene ligesom hen ad Nyby.
8. Om vidnet ikke så, at de tvende mænd slog og utilstedeligen medhandlede disse tvende stude, før end de dem kunne afsted bringe. - Vidnet svarede nej, det så han ikke.
Byfoged Woydemann erklærede, at som han anså dette vidne for villig i henseende til hans tjeneste hos velb. hr. Poulsen, så igentog han sin forrige protestation uden dette vidne noget at quæstionere.

fol. 590:

2. vidne, Hans Mikkelsen af Nyby:

1. Om han ikke sidstleden 21. aug. var på Hundsbæk hovedgårds mark og med medfølger borttog tvende af hr. Poulsens stude. - Byfoged Woydemann fandt nødig at erindre, det Hans Mikkelsen som nu til vidne er fremkaldet, i quæstionen blive beskyldt at skal have borttaget tvende stude af velb. hr. Poulsens mark og således sigtes til at han skulle vidne på sig selv. Sp håbede Woydemann, at han ifølge lovens pag. 110 art. 17 (DL 1-13-17) bliver frifunden. - Petersen erklærede ingen sag at have hed Hans Mikkelsen, men ... havde ladet ham indstævne til at vidne om de 2 stude, som ham på hr. Poulsens mark ... borttagen for en 4 ugers tid siden og derved få oplyst, efter hvis ordre og befaling det er sket, hvorfor Petersen forhåbede, at dommeren tillod vidnets svar af denne fremsatte quæstion tillige med flere til sagens oplysning kunne være tjenlige. - Vidnet svarede, at han ingen stude havde taget på Hundsbæk mark og rettighed, men Niels Ebbesen i Keldbjerg hans eng.
2. Petersen fandt sig af vidnets svar anlediget at spørge vidnet om, hvor samme, som han vidner om, er beliggende, og om ikke det er Hundsbæk mark og eng, både på nør, øster og vester side for samme eng, og løber en å eller bæk, som ... skel på søndersiden. - Vidnet svarede, at på den øster og nørre side af Keldbjerg eng ligger mark til Hundsbæk, men på den vestre side ved vidnet ikke, at der ligger jord ... eller ejendom til Hundsbæk, men vel til Gammelby ... omliggende steder.
3. Siden vidnet så klarlig siger og vidner, at engen er Keldbjerg tilhørende, hvorpå studene er borttagen, måtte Petersen for det 3. fornemme hos vidnet, hvoraf han vidste, at det var Keldbjerg eng. - Vidnet svarede, at han vidste og havde kendt, at bem.te eng i de første .. år var indavlet og bjerget til Keldbjerg, og ved ikke andet end han tillige med andet hans gårds tilliggende har i brug og fæste af hans husbond.
4. Om samme eng med ... grøft og gærder eller qnden slags lukke er fraskilt fra Hundsbæk mark og eng. - Vidnet svarede nej. [=> AO2 595]
5. Efter hvis ordre han, nemlig vidnet og medfølgere borttog disse omvundne tvende stude, og om de dertil havde skriftlig eller mundtl. ordre. - Svarede, at de havde mundtlig ordre fra Niels Ebbesen i Keldbjerg på hans husbonds vegne at borttage bem.te stude.
6. Hvorhen han og medfølgere bragte samme stude, og over hvis marker og ejendomme de drev eller trak dem hen. - Vidnet svarede, de trækkede over boelsengen og Nyby mark og leverede studene sønden Nyby til Niels Ebbesens søn, som derefter trækkede dem hjem til Keldbjerg.
7. Om den tid de tog studene ikke da havde Nøråen sønden for sig, Nyby mark vesten for sig og Gammeby mark nordøsten for samme sted, hvor studene blev tagen, item om de ikke og havde Hundsbæk hovedgårds mark norden for sig. - Vidnet svarede, at på den sønder side går Nøråen, som gør skel på den søndre side af Niels Ebbesens eng. Det øvrige af spørgsmålet vidste vidnet intet videre at forklare om end forhen omvunden er.
8. Om ikke Asbo(?) mark grænser næst ind til Hundsbæk hovedgårds mark på nør og Nordskovs mark på nordvestkant. - Vidnet svarede. det vidste han ikke.
9. Om ikke Keldbjerggård ligger langt i nordvesten fra Hundsbæk hovedgård og Nyby og Nordenskovs marker imellem disse tvende gårdes marker. - Vidnet svarede ja, men det var dog i en s... og ikke så langt imellem, og syntes vidnet, at det var ungefær en fjerdingsvej imellem Hundsbæk og Keldbjerg.
10. Om vidnet ikke er bevidst, at den her i landet grasserende fæsyge har våren på Keldbjerggård. - Svarede ja.

11. Hvad samtale der faldt imellem dem og Keldbjergsønnen, da de studene til ham leverede. - Vidnet svarede, han vidste ikke, der faldt andre ord, end at de leverede studene .. at han skulle trække til Keldbjerg.
12. Om vidnet ikke er bevidst og har hørt, at den titbemeldte eng har tilforn vorden til Hundsbæk, og på hvad måde den derfra skulle være afkommen. - Vidnet svarede, det vidste han intet af.
13. Hvem der befalede vidnet og medfølgere at gå til Hundsbæk og anmelde disse 2 studes bortførelse og henbringelse til Keldbjerg fra Hundsbæk hjord. - Svarede, at Niels Ebbesen i Keldbjerg havde sagt til dem, før end de tog studene, at når de havde taget dem, skulle de gå til Hundsbæk og anmelde det og tillige fordre indtægtspenge 8 sk. af hver stk, som ungefær var 54 stk., der var i Niels Ebbesens eng, og derforuden at erstatte Niels Ebbesen, hvad skade studene havde gjort i bemeldte hans eng.
14. Om Niels Ebbesen [= > fol. 591] kan komme med heste og vogn til eller fra bem.te eng, medmindre han skal jo over Hundsbæk mark og dertil søge Hundsbæk ejers tilladelse. - Vidnet svarede ja, han kunne komme over boelsengene når han ikke ville ... ad Hundsbæk.

Hr. byfoged Woydemann tilspurgte vidnet

1. om han ved, hvor mange dags slett bem.te Niels Keldbjergs eng er såvel som om hans eng(?) ikke med stene og stave ... fra Hundsbæk mark er adskilt. - Petersen fandt sig af dette spørgsmål anlediget at protestere imd svar herpå. før end derfor af vedkommende lovl. blev stævnet. - Der følger nu en længere diskussion mellem de to advokater, indtil retten tillod vidnet at svare på Woydemanns spørgsmål. - Vidnet svarede, at engen var ungefær 20 dags slet og havde vel set, at der var doel(?) og stager imellem bem.te eng og Hundsbæk eng. - I anledning af dette svar måtte Petersen tilspørge vidnet, om den af ham såkaldte Keldbjerg eng alle tider har været af den størrelse, som han omvidner, og ikke er bleven af Niels Keldbjerg eller formand forøget og udbredt af derved omliggende jord. - Vidnet svarede, at så længe han har kendt den, som er [= > AO2 596] 32 år, har den været af lige størrelse af engbund.
2. Hr. byfoged Woydemann tilspurgte vidnet for det andet, af hvad beskaffenhed samme eng er, om det ikke er meget blød og skør og ikkke tåler fætrækning. - Vidnet svarede, at bem.te eng, som er kærbund, er tildels mesten bl-d og skør bund og ej kan tåle fætrækning.
3. at som vidnet har forklaret på contrapartens spørgsmål, at da han for Niels Ebbesen tog de 2 af velb. hr. Poulsens stude i hus på Keldbjerg eng, de da skulle være i alt 54 stk. stude, om samme ikke da såvel som forhen havde gjort en stor skade på bem.te eng, hvorfor og bem.te 2 stude af samme årsag blev indtagen. - Vidnet svarede, at bemeldte Keldbjerg eng var en del optrukken af Hundsbæk stude, af hvilken årsag de tvende blev optagen i hus.
4. Om hyrden vogtede bem.te stude samme tid i engen. - Vidnet svarede ja, hyrden sad ved studene da de gik i engen.
5. Om vidnet ikke tillige med flere samme tid, da de indtog bem.te 2 stude, vurderede dem. - Vidnet svarede ja, men hverken hr. Poulsen eller nogen på hans vegne var til sted eller derom advaret.

Siden aftenens påtrængelse kunne ej flere vidner afhøres. De øvrige pålægges at møde idag 8 dage. [28/9.](#)

Følger her indført den af Jens Bachmann producerede memorialvarsel på fol. 589, lyder som følger: Memorialvarsel for kaldsmændene: Efter ordre af højædle og velbårne froken Christine Margrethe Bachmann til Sønderskovgård bliver til Gørding-Malt herredsting at møde førstkommande torsdag d. 21. sept. indkaldet afgangne Christen Nielsens enke i Tobøl med lavværge sigtelse og saggivelse at modtage (etc.), alxt ang. hvad I, Mette Christen Nielsens ved eders salige mands død såvel, før end dødsfaldet blev tilkendegivet, som siden boen blev registreret af boskab, husgeråd, vogne og plovredskab kan have flyttet fra stedet og med andet ubrugelig gammel såvel af hjul som hammel og kobbelt igen besat. For hvilket alt eders herskab over eder lovlig dom agter at forhverve og beskreven tage. Til bemeldte tid og ting og sted indkaldes at møde efterskrevne, nemlig Søren Bertelsen, Peder Nielsen med deres hustruer, børn(?) og tjenestefolk, alle af Tobøl, atter og vidner at anhøre og edelig tilstå eller fragå, hvis enhver af enken måtte have til sig taget. I lige måde indkaldes de ved registreringen overværende 2 mænd Knud Sørensen og Morten Madsen, begge af Tobøl, for at svare på spørgsmål og edelig bekræfte, [=> fol. 592] hvis de om dette og denne sag angående kan være vidende, derefter ... passerende såvel over enken som de interesserede skyldige lovforsvarlig dom agter at tage beskreven.

fol. 592:

Den forelæggelse og opsættelse til vidnerne i hr. Poulsens sag ctr. Niels Keldbjerg.

Torsdagen den 28. september 1747:

Sagen hr. Poulsen ctr. Niels Ebbesen af Keldbjerg. Poulsens fuldmægtig Simon Petersen producerede landmålingsextrakt ang. Hundsbækgårdsskels grænser dateret København d. 2. aug. 1728 under landkomduktøren Niels Hegelunds navn. Begærede del af ekstrakten læst etc., på det at det vidne, som nu først er at afhøre, neml. Laurs Henriksen af Nyby, ikke som det, der idag 8 dage blev afhørt, som var hans medfølger og hjælper til at borttage hr. Poulsens stude ... Hundsbæk hovedgårdsskels skelsmærker, skulle i sit vidne løbe fejl og derved besmitte sin samvittighed, og om sligt skulle ske imod for[=> AO2 597]håbning, at ... imod landmålingens forretn,ing, som ... formener medfører sandhed om Hundsbæk hovedgårds markskel, at dette vidne skulle finde samme vej som næstforrige vidne til et andet markskel at omvidne end landmålet omtaler, forbeholdt Petersen sig sin hr. principals l... regres og tiltale til dem begge på behørigt tider og steder. Og bad Petersen dernæst som tilforn, at det påberåbte landmålingsextrakt måtte for vidnet Laurs Henriksen oplæses og akten tilføres og siden igen med påskrift tilstilles, som og skete, og lyder således: Hundsbækgårdsskels mark strækker sig i øster og vester østen til Gammelbys markskel, vester til Nybys markskel, sønder til Nørreå, nør til Asboe og Nordenskovs markskel, består i 5 tægter. Og blev så Petersen landmålingens ekstrakt med påskrift tilbageleveret. Hvorpå fremstod

3. vidne, Laurids Henriksen af Nyby; svarede på Petersens spørgsmål:

1. ligesom næstforrige vidne Hans Mikkelsen.

2. do. do. med tillæg, at åen løber sønden for Keldbjerg og Hundsbæk eng.
3. ligesom næstforrige.

4-14: svarede ligesom næstforrige vidne i alle sine ord og punkter.

Byfoged Woydemanns contraquestioner:

1-4: svarede ligesom næstforrige vidne.

5: Vidnet svarede, at han vel kunne erindre sig, at der blev talt om, hvad studene skulle koste, men havd det var, kunne vidnet sig ikke nu for denne sinde erindre.

Før end vidnet fra retten blev demitteret, tilspurgte Petersen ham, om han vidste at erindre sig, i hvad side af den omvundne eng, enten østre eller vestre side, det var, studene blev ... Svarede, det var midt i engen ved den søndre ende ved åen, hvor studene blev taget og sammestedes således optrækkede engen, at sporene en del var kvarter dybe

4. og 5. vidne, Bennet Pedersen fra Ødis og Morten Christensen af Nørbølling, som blev tilspurgt af Petersen,

1. om de ikke var den 22. aug. sidst på Keldbjerg og efter hvis ordre. - Svarede ja, de var på Keldbjerg samme tid efter hr. Poulsens ordre.
2. Om vidnerne [=> fol. 593] ... dem ved Keldbjergs beboere eller tilstedeværende ... der ikke var tvende stude der i gården, som hr. Poulsen på Hundsbæk tilhørte og fra hans hjord på marken dagen tidligere(?) var borttaget, og hvad dem dertil blev svaret. - Vidnerne svarede, at dem af Niels Keldbjergs søn blev svaret, studene var der, som også dem blev forevist.
3. Hvad hus og stale studene stod i, og hvad stand de forefaldt dem i. - Vidnerne svarede, at studene stod i det nørree ...hver i sin bås bunden, og efter sønnes beretning var ... fra et andet hus derover. Og forklarede vidnerne, at bem.te 2 stude forefandt i god stand, alene de var noget ...åleagtig og slunkne.
4. Om vidnerne ikke den foromvundne 22. august vurderede disse to stude i Niels Keldbjergs nærværelse, og hvad dem syntes da, studene kunne være værd. - Vidnerne svarede ja, at de vurderede dem for 34 rdl. som de erbød sig at ville tage ... tisse tvende for, når Niels Keldbjerg ville forsikre dem, de måtte være uden smitte, sunde og friske.
5. Om disse 2 stude da forblev på Keldbjerg og derfra ej endnu i Hundsbæk er henkommen. - Vidnerne svarede at ... den tid forblev på Keldbjerg og ej endnu idag ikke heller til Hundsbæk var ankommen.
6. Om der ... samme tid blev sagt i Keldbjerg af Niels Keldbjergs ... flere eller andre, at studene skulle der forblive endnu lidet, og hvad for flere ord der forefaldt. - Vidnerne svarede, at Niels Ebbesens søn sagde, at siden de havde taget studene an, skulle de vel nødes til at holde ud til enden.

Hr. byfoged Woydemann tilspurgte vidnerne:

1. Om nogen af dem tjener til pr. Poulsen. Svarede begge nej.
2. Om nogen af dem tjener på gården for løn eller dagløn. Svarede begge, de har været på gården hos hr. Poulsen for dagløn, den ene at tække og den anden at tømre, i den tid, studene

- blev taget i hus.
3. Om de besidder gård eller hus, og hvoraf de ernærer sig. Svarede, de var husmænd begge to, den ene i Benned Pedersen af Ødis ernærer sig af sit tømmerhåndværk, og den anden, Morten Christensen sidder på sit aftægt i Malt herreds nær... by.
 4. Om de nogen sinde har handlet med stude eller øksne og derved lært at få forstand på sådan vare. - Svarede, at de både vel havde købt og solgt et par stude.
 5. Om de var på Hundsbæk den dag, som de var på Keldbjerg at vurdere de ommeldte stude, og hvem de talte med. - Svarede, de var på Hundsbæk og talte med hr. Poulsen og efter hans forlangende gik til Keldbjerg.
 6. Om der ej blebv omtalt på Hundsbæk, hvad studene kunne være værd, og om der ej blev lagt dem ord i munde, hvor højt de skulle vurdere samme. - Svarede nej, men de havde hørt, at de havde været fra G... på Hundsbæk og budt hr. Poulsen 28. rdl for parret af sine stude ulovet.
 7. Tilspurgt, om det var for alle stude hr. Poulsen var buden 28 rdl. for parret eller for ogle. - Svarede, det vidste de ikke.
 8. Om Niels [= > AO2 598] Ebbesen er bleven lovl. advaret at være til stede, når syn skulle tages over hr. Poulsens 2 stude, som han havde i hus tagen i hans eng. - Vidnerne svarede, de vidste ikke, om han forhen derom var advaret eller ej.
 9. Hvem det var af Niels Ebbesens sønner, som var til stede, da studene af dem blev vurderet. - Vidnerne svarede, det vidste de ikke, men personen som var Niels Ebbesens søn, kunne være ungefær 14-15 år.
 10. Om det er bevidst, hvor længe det er siden, svagheden har været på Keldbjerg. Det ene vidne vidste det ikke, men det andet, Morten Christensen, forklarede, at han havde hørt af andre, at det skulle være ungefær 1½ år siden.

Petersen begærede tingsvidne og byfoged Woydemann genparts tingsvidne.

AO2 598:

Torsdagen den 5. oktober 1747:

Sagen vagtmester Stahl ctr. Peder Tonboe. På dennes vegne mødte Niels Bertelsen af Vejen og producerede et skriftligt indlæg dat. Vamdrupgård af dags dato (fol. 594). På vagtmester Stahls vegne mødte Hans Fogh, som alene havde at erindre, at det idag er 13 uger som sagen i vaveur af se. Tonboe har henhvilet under opsættelse, og dog alligevel har sr. Tonboe alene fornøjet sig med sådan en forunderlig måde at forsvare sin sag på, som vel aldrig i nogen ret af et fornuftigt menneske kan vides at være fremført. Og som sr. Tonboe, som retten noksom er bekendt, derved tvært imod hans majts lov og forordningers tilholde mærkel. har multipliceret hans forseelse, så håbede Fogh, at dommeren ikke heller forglemte at addere mulkten og omkostning således, at begge dele nogenledes kunne equivalere. [= > fol. 594] For resten lod Fogh det ankomme på en lovforsvarlig dom og håbede ikke, at dommen så unyttig som sket er, gør sr. Tonboe længere opsættelse, som alene tjente ... derved at kunne excessere hans lovstridige procedurer, hvilket den velvise ret noksom har haft prøver af under denne sags drift. - Retten, som måtte fornemme, at sr.

Peder Tonboe endnu til dato ej har fremkommen med noget til sin sags tarv, uanset han til dessens ende tid efter anden har begæret sagen under opsættelse uden derefter noget at have ført, men alene så lang en tide har traineret sagen med ugrundede protester og unyttige udflugter, så ble vsagen nu til endel. doms afsigt optagen.

fol. 594:

Følger her indført det den 5. 8^{br} fra Peder Tonboe fremsendte indlæg i sagen ctr. vagtmester Stahl sålydende: Velædle (etc.). Det er dog jammerligt, at sr. Stahl og fuldmægtig Fogh, ihvor meget jeg end søger dem, ej engang vil lade mig ... fred, men uden årsag søger deres plaisir udi, da de nu ved, jeg bor så mange mile her fra tinget, ved proces og vidtløftighed at se mig udmattet. Ridefoged mons. Gydesen på Estrup har notificeret mig, at sagen atter i dag skal i rette, men hvad derudi skal forhandles, forstår eller begriber jeg enfoldige mand ikke, og det om så meget mindre, da jeg ved min idag 3 uger indsendte indlæg og protest, når mine forhen indleverede protester bliver tagen i lovbillig consideration, i så fald måtte overlade [= > AO2 599] retten, hvad den lovbillig eragter. Alle de, jeg ved her i egnen, og endda noget videre omkring, som forstår og er dreven i lands lov og ret og ikke af dette slags, sr. Fogh beskriver sig selv at være, har jeg rådført mig med, men har bekommet til svar, at jeg, om jeg ellers vil følge lovens bydende, har gjort alt, hvad jeg kan og bør gøre, og endda kan jeg ej gøre sr Fogh det til måde eller nok til fornøjelse, ihvor meget jeg endog har gjort og gør mig umage for; og kan jeg ej selv gøre ham til måde eller nok til vederlagt, håber jeg, at jeg til slutning skal få de i råd med mig for at afgøre det, som skal gøre ham nok til vederlag, om ikke til måde, for hans brugte omgang og opførsel imod mig, at han derved skal vorde fornøjet, og en anden gang ved hans procedurer lader hver beholde sit gode havn og rygte ulæderet, og indtil så længe får jeg derved at lade det have sit forblivende og endnu som tilforn må overlade retten, hvad den af ... forhen her i retten anførte omstændigheder for lovl. eragter. Sluttelig henholder jeg mig til min forhen gjorde påstand og igentager herved min forhen i retten indleverede indlæg og protester af datu 15. juni, item 2. aug. og 13. sept. 1747 og beder alene, de i følge lovens bydende til efterlevelse i retsindig og fornuftig consideration og .. judicatur, da jeg er forvisset om, retten når sin gænge, protesterende imidlertid imod al præjudice, således at mig i eller under sagen ingen slags præjudice kan tilvokse. Dette mit indlæg og protest jer begærer læst (etc.). Rettens elskere Gud befalet af Deres etc.) tjener. Vamdrupgård den 5. oktober 1747. Peder Tonboe.

AO2 600, fol. 596:

Torsdagen den 26. oktober 1747:

På vegne af Termann Madsen fremstillede byfoged Woydemann 2 varselspersoner, Anders Nielsen og Jørgen Jensen, begge af Nyby (fol. 597). De har talt med hr. Poulsen selv på Hundsbæk og med Banned Pedersen for hans bopæl i Ødis. Hyrden Mikkel Pedersen talte de ikke med, men med andre i varselsmemorialen. På vegne af hr. Hans Adolf Poulsen producerede hans udskikkede tjener Hans Madsen fra Hundsbæk et af hr. Poulsen underskrevet indlæg [= > AO2 601] (fol. 597). - Woydemann fandt nødig at erindre, at tingsvidnet af 28/9 formelder, at hyrden Mikkel Pedersen den tid var i tjeneste på Hundsbæk, ligesom at Banned Pedersen fra Ødis og har været i hr. Poulsens

arbejde på Hundsbæk den tid, han for hr. Poulsen har påtaget sig at være synsmand, ja fremdeles der forbleven og der endnu findes (vedr. en indsigelse i Poulsens indlæg. De er kun stævnet for processens skyld. Poulsens indsigelse tjener kun til at gøre sagen vidtløftig, i særdeleshed vinteren er for hånden, så at tiden måtte bortgå uden at få engen synet, inden samme med sne bliver overlagt og studene lovlige synet, forinden de skal bindes på foder. Påstod derfor, at hr. Poulsens protest i så fald henfalder og de begærte 4 uvillige synsmænd af retten måtte blive udmeldt at møde i Keldbjerg førstkommende mandag d. 30. oktober kl. 12 for udi heredsfogedens overværelse at fuldføre den forretning, som stævnemålet indeholder. - Retten resolverede, at siden Benned Pedersen fra Ødis, Haderslevhus amt er forhen antaget af hr. Poulsen som taxations- og beskikkelsesmand, da han var på Hundsbæk tillige med Morten Holm af Nørbølling kunne retten lovforsvarlig eragte, da nu forestående vinter snart kunne indfalde - - stævnemålet at tilsidesætte, men samme ved magt at stande. Retten udmelder til synsmænd Søren Andersen og Jens Andersen på Varhoe, Hans Jessen i ... og Christen Nielsen i Tange, som haver at møde [=> fol. 597] i Keldbjerg mandag d. 30/10 i overværelse af rettens middel at syne og taxere de tvende af Niels Ebbesen i hus tagne hr. Poulsens stude, så vel som og derefter at syne Keldbjerg eng, hvor studene blev i hus taget, ihvad kvalitet, bund og beskaffenhed samme eng er, og om den kan tåle fætrækning, samt hvad skade studene deri kan have gjort. De skal afhjemle førstkommende tægtedag. Synsmændene skal have deres billige betaling.

fol. 597:

Følger her indført efterskrevne dokumenter, som idag d. 26/10 produceret er.

Memorial for varselsmændene (om udmeldelse af synsmænd).

AO2 602:

Her indført hr. Poulsen på Hundsbæk hans indlæg: Velædle (etc.). Mons. Termann Madsen på Nielsbygård lhar funden fornøjelse i at indkalde mig her til retten for at anhøre synsmænds opkrav til at syne og besigtige en eng i Hundsbæk mark beliggende Så har jeg funden fornøden retten herom at illustrere, at siden hyrden Mikkell Pedersen i sommer tjenende på Hundsbæk lnu er i Smed... på Refstrup stavn uden herredet og amtet, tømmermanden Bennet Pedersen og er i Haderslevhus amt ... Ødis by uden provinsen, hvilke begge har her i retten aflagt vidne om det, som deres stævнемål om formelder d. 7. og 28. ejusdem Så bliver dette retten ydmygst erindret, at de ser vel det vitium ved stævнемålet, som er direkte imode loven pag. 9 art. ... og pag 34 art 8 og 9 (DL 1-13-12). Dets årsag jeg herved påstår, l at inget bliver fremmet efter dette stævнемål, før lovligere indkaldelse sker efter loven til vedkommende. Derom jeg b eder dette mit indlæg straks efter, at stævнемålet er gegisreret i protokollen måtte vorde indført og rettens kendelse på denne min påstand måtte vorde afsagt til min efterretning, om nogen appel skulle fornødiges. Gud styrke retten, og jeg forbliver (etc.) Hans Adolf Poulsen.

Torsdagen den 2. november 1747:

fol. 598:

Sentence afsagt i sagen mellem vagtmester Stahl i Bække og Peder Tonboe på Vamdrupgård (fol. 601-603).

På vegne af Termann Madsen til Nielsbygård mødte byfoged Jens Woydemann fra T..gård og producerede udmeldelse af synsmænd (fol. 603). På vegne af hr. Poulsen var mødt prokurator Laurs Tistrup fra Egholm, som bad oplæst det idag 8 dage producerede stævнемål for deraf at blive vidende, hvorledes denne sag på hr. Poulsens vegne skal og bør behandles. Som skete. Hvorefter Tistrup refererede sig til det idag 8 dag fra hr. Poulsen indsendte indlæg. - Woydemann, som måtte fornemme, at sr. Tistrup idag igentager den ugrundede protest, som hr. Poulsen sidste tingdag moverede betræffende Mikkel Pedersen ... i sommer har tjent for hyrde på Hundsbæk og nu siden derfra skal være bortkommet, og Benned Pedersen fra Ødis, fandt Woydemann sig beføjet at erklære og giveretten til yderligere oplysning, at hvad den første, Mikkel Pedersen, er angående, da agter Woydemann ikke på sin principals vegne at føre nogen vidner, som kan stride imod, hvad Mikkel Pedersen i denne sag vundet havde, og altså kan gøre ligemeget enten han er blevet stævnet eller ikke, Hvilket han håbede fandt bifald af lovens pag. 109 art 13 (DL 1-13-13), og hvad den anden, Benned Pedersen fra Ødis anbelanger, så har han selv agnosceret forum her ved Gørding-Malt herredsting i denne sag, da han efter hr. Poulsens ham givne 8 dages varsel ej alene her i retten har ... til vidnes aflæggelse, men endog da vidnerne el alle den [= > AO2 603] dag kunne blive afhørt den dag rmedelst qaftenens påtrængelse accepteret rettens forelæggelse og derefter mødte næste tægtedag sit vidne at aflægge. - Den argumentation modsiger Tistrup refererende sig til logens q. bogs kap. 1 5., 8. og 9 artilker, item samme bogs 13. pak. 11. og 12. art.. - Woydemann agtede unødigt videre til Tistrups tilførte at svare og begærede, at retten ville fremkalde synsmændene for at bekræfte [= > fol. 598] synsforretningen. - Retten antager Woydemanns argumentation. Synsmændene producerede deres skriftligt forfattede taxation og synsforretning (fol. 611?) og aflagde ed derpå.- Tistrup havde ventet, at det, som loven så expresse befaler og den overalt her i lander brugelige måde med at oplæse for de, som skal vidne, edends forklaring; men som sådant af denne ret er blevet forbigået, så måtte Tistrup derimod reservere sin hr. principal al lovl. påanke og dernæst begære, at samme edens forklaring endnu måtte forelæses de her for retten stående såkaldte 4 synsmænd, på det Tistrup derefter sin nødig eragtende og til sagens sande oplysning behøvende quæstioner til dem kunne formere. Så blev lovens ed med dens formaning dem forklaret, endskønt den ... var foreholdt, forinden de sidstleden 30. oktober. [= > AO2 604] begyndte deres syns- og vurderingsforretning, ligesom de og nu blev formanet og tilholdt at sige ... sandhed på de spørgsmål, sr. Tistrupl tilkendegiver at quæstionere dem efter. - Tistrup spurgte synsmændene:

1. om de selv har conciperet og renskrevet den nu fremlagte og oplæste synsforretning. Hvortil de svarede nej, men synet og deres gjorte forretning blev samme dag i deres hos- og overværelse af rettens middel conciperet og renskrevet, ligesom de selv for ham angav, og det ord for andet, hvorefter de selv samme tid tog synet til sig og har haft den i deres gemme og værge, til de nu idag producerede det i retten.
2. Om samme synsforretning blev conciperet på åstederne eller hvor. - Vidnerne svarede, at der

- var ingen plads eller lejlighed at skrive nogen forretning under åben himmel på de bløde enge, men det blev hr. Poulsens udsnikkede fuldmægtig sr. Petersen tilbuden at ville han have medfulgt til næste by, kunne han have set og med været deres forretnings fuldbyrdelse, som de dog mundtl. berettede i mons. Petersen og omståendes så vel som mons. Tistrups egen overværelse, og det lige således som i deres forretning anført er.
3. Om deres synsforretning på åstederne blev anegnet, eller og de alene betroede deres ihukommelse. - Svarede, studenes vurdering blev tegnet i Keldbjerg. Det andet betroede de deres ihukommelse, siden det var aften, før end de kom fra engen.
 4. Om det ikke af hr. Poulsens fuldmægtig blev begæret, at synsforretningen ... på åstedet beskrives. - Svarede, ja, Petersen erindrede vel derom, men blev svaret, ville han følge med til nærmeste by, kunne han have den fornøjelse at se forretningen fuldført, siden det var som før meldt aften og hverken lys eller anstalt under åben himmel at skrive nogen forretning.
 5. Om de havde kopi deraf? - Svarede, originalstævne målet så vel som udmeldelsen forinden de begyndte for[=> fol. 600]retningen blev dem forelæst og betydet i Keldbjerg.
 6. Om synsmændene alle fire selv kan læse og skrive. - Svarede ja, det viser deres hænder under originalen som conceptforretningen.
 7. Om de har set de tvende stude i Keldbjerg, hr. Poulsen tilhørende, da samme forhen d. 22. aug. sidst er bleven vurderet, og om de ved, i hvad stand og af hvad beskaffenhed bemeldte stude den tid har været. - Svarede nej, det vidste de ikke, de havde ikke set studene før nu.
 8. Om de da ved, hvad pris der her i landet har været på stude den ommeldte 22. aug. - Svarede, det kunne de ikke vide.
 9. Om synsmændene selv kender Niels Ebbesen i Keldbjerg hans eng marker. - Svarede, de havde en anden kendskab dertil, end Niels Ebbesen selv påviste dem engen.
 10. Om de har set den i Hundsbækgårds mark beliggende og af dem synede eng overalt eller ikkun som er ... så vidt Niels Keldbjerg dem har forevist. Synsmændene svarede, ja, de gik fra den ene ende til den anden og to gange tværs over, så de så engens beskaffenhed, som de forhen har afvundet.
 11. Om de stedse ved deres syn på engen var samlet alle fire eller og undertiden separeret. - Svarede, de undertiden var samlet, undertiden fra hverandre, dog ej længere, end de vel kunne se pladsen og engensw beskaffenhed mellem hverandre.
 12. Om ... de af dem såkaldet trapper eller huller var opfyldt med vand. - Svarede, sporene var mestendel opfyldt med vand, siden det var fandigt overalt.
 13. Om de ved, af hvis kreatuer bem.te såklde trapper den omvundne eng er blevet tilføjet. - Svarede nej, det vidste de ikke, men kunne se af sporene at det var store ..., der havde trækket engen.
 14. Om de ganske vist ved og med uskadt samvittighed tør driste sig til at erklære, i hvad åringer og i hvad tid bem.te trapper først er bleven gjort. - Svarede, at den største skade og de fleste af trapperne er gjort i dette år, siden engen er bleven indavlet.
 15. Om de ikke i bem.te eng overalt forefaldt såvel hestetråd som hestegøde. - Svarede, at det quæstionerede var yderlig i deres syn forklaret, hvitil de i alle poster refererede sig. Tistrup begærede, synsmændene måtte pålæggs at give positiv svar, nej eller ja, på den til dem sidst fremsatte quæstion. - Vndnerne, endskønt de det ganske klar og forståelig havde forklaret i deres første forretning, endnu til overflod, om de dermed kunne tjene [=> AO2 605] mons. Tistrup, forklarede, at de vel så noget hestegødning i bem.te eng, men ikke kunne skønne eller se nolgle henstetrag til skade, men skaden og trækningen at være gjort af fæhøveder.

- Tilstrup, som endnu var lige hueldig og ikke på sin sidste quæstion har kunnet optinere det rekvirerede svar, var derfor endnu beføjet at tilspørge synsmændene for det
16. om de ikke i den synede eng forefandt og kendelig kunne se hestetråd. - Vidnerne svarede nej, det kunne de ikke se, formedelst vandet stod derover.
 17. Om der ikke adskillige steder i engen er huller, som af væld er forårsaget. - Svarede, at på nogle få steder fandtes r... bund, hvor vandet har rådnet græsset af.
 18. Om ikke en stor del af de omvundne huller eller trapper kan ære forårsaget af Niels Keldbjergs heste, som han til at bjerge græsset af engen med har brugt. - Svarede, de kunne ingen kendelig hestetråd se, derfor ej heller kunne sige, hvis bæstger eller om nogle har været, siden de for vand ej kendelig kunne skønne nogen hestetrag, da de nu var på engen.
 19. Om .. ikke forefandt de enge, som indavles til Hundsbæk og grænser på den synede eng, ved den østre side af samme beskaffenhed og lige dem med... som den af Niels Keldbjerg foreviste eng. - Svarede, de ej var kaldet at syne Hundsbæk eng og derfor ej heller så, af hvad beskaffenhed den var.
 20. Om de nogensteds omkring den af Niels Keldbjerg dem foreviste og i Hundsbæk mark beliggende eng fandt gærder, diger eller nogen ting, som kan hegne samme for kreaturer. - Svarede nej, de så ingen slags ting, som kunn hegne engen.
 21. Om synsmændene er beslægtet eller svogret med Niels Keldbjerg og hvor nær. - Svarede nej.

Ydermere fremstillede Woydemann i denne sag 2 varselspersoner, [= > fol. 601] navnl. Jens Christensen af Vittrup og Niels Jensen af Lindknud, som havde kaldet således, som fol. 68 forklarer. Formedelst aftenens påtrængelse kunne ingen vidner idag føres. Retten forelagde samtl. indstævnedede vidner til [16/11](#): Knud Olesen og Niels Madsen af Vittrup, Jens Nielsen af Lindknud, Laust ... af Gammelby, Niels Nørgaard, Niels Munk, Hans Mikkelsen og Anders Nørgaard, alle af Nyby.

fol. 601:

Sentence i sagen ml. vagtmester Stahl i Bække og seigneur Peder Tonboe, forrige ejer af Hundsbæk, afsagt d. 2. nov. 1747. Vagtmester Stahl har krævet, at Peder Tonboe efter sit sk-de og det efterfølgende forlig bliver fundet pligtig samme sin forpligt at efterleve og give vagtmester Stahl fuldkommen reparation for aftvungne omkostninger og pengeudgift, som Stahl ved den ham formedelst sr. Tonboes ... vanhjemmels skyld med Smedeengens indkastelse påførte (udgifter). Til hvilken sin påstands rigtighed at [= > AO2 607] legitimere vagtmester Stahl Hans Fogh producerede skøde, forliget, iflg. hvilket Stahl må indhegne med grøft de Johan Stahl tilhørende ejendomme (+ stævning m.m.) [= > fol. 602] samt dommen ved Koldinghus birketing. - Peder Tonboe har i et indlæg ment, 1) at stævningen var en nullitet, skønt den var fundet ganske acceptabel. 2) Peder Tonboe mener, at præsten Niels Tøxen også skulle have været stævnet, og at stævнемålet derfor ikke er lovligt. Men quæstio litis er alene, om Tonboe ikke er pligtig at erstatte vagtmester Stahl hans omkostninger. Tonboes indvending hensvinder af sig selv. 3) Peder Tonboe anfører, at hr. Poulsen nu ejer Hundsbæk [= > AO2 608] og burde stævnes ... for den ting, han ej har mindste lod eller del i. - Tonboe producerede 3 indlæg, alle af en og samme beskaffenhed som den første. Han

avangerer ej længere, men alene repeterer, hvad han har søgt og skrevet i den anden; fører ingen contrabevis, men ligesom med tavshed agnoscerer, hva der imod ham i sagen er ventileret. - Kendes og dømmes således, at siden Peder Tonboe ej ringeste i eller under sagen til befrielse har produceret, skønt han dertil af retten er bleven given overflødig tid, som han alene har anvendt på at henholde retten og trainere sagen med sine udi allegerede fire indlælg sammenspundne ugrundede protester og termeraie udflugter, hvorved han om muligt alene har søgt og intenderet at spille og kuldkaste citanten sin lovlige ret og tiltale og dermed at frasnige sig, hvad han en gang for en siddende ret har obligeret sig til Kan nu vel sådan en illegal omgang kaldes enfoldig, som sr. Tonboe selv i sit sidste indlæg behager om sig at debitere, [= > fol. 603] ... ville sr. Tonboe gåen juste frem i sin bebiterede enfoldighed, da havde han efter pligt og skyldighed i mindelighed og uden lovmål holdt og mainteneret sin indgående løfte og forpligt, som øjensynlig er lagt for lyset ej af ham at være efterlevet. Thi pligtig er og bør merbem.te sr. Peder Tonboe på Vamdrupgård, formedelst han ej i kraft hans maj.ts allernådigste lovs 5. bog 1. cap. 1. og 2. art. har mainteneret og efterlevet sin til hr. vagtmester Stahl på Koldinghus birketing indgåede venlige forening. Han skal til nogenledes reparation at erstatte til vagtmester Stahl den ham desformedelst tilføjede tab, som beløber sig til 90 rdl. 5 mk. 6 sk., og til vagtmester Stahl betale 10 rdl. for processens omkostninger. For sin brugte omgang skal han betale Gørding sogns fattige 2 rdl. og lige så meget til justitskassen og desforuden til samme kasse 5 mk. 4 sk. Angående sr. Stahls påstand om at blive udvist fornævnte engs skel og dore, da kan den ikke andet end kendes lovbillig. Thi reserveres vagtmester Stahl sin ret derom til sr. Tonboe ved den jurisdiction, hvorunder engen sorterer ved lovlig omgang.

Den her foran citerede udmeldelse.

AO2 609:

Hr. Poulsens memorialvarsel til Niels Ebbesen.

AO2 610, fol. 605:

Torsdagen den 16. november 1747:

På vegne af Termann Madsen til Nielsbygård fremlagde byfoged Woydemann forelæggelse og opsættelse (fol. 607-608). De forelagte vidner fremstod, Knud Olesen, Niels Madsen af Vittrup, Niels Nørgaard, Hans Mikkelsen, Laurs Henriksen af Nyby og Lars Nielsen af Gammelby.

1. vidne, Knud Olesen af Vittrup. Tilspurgt af hr Woydemann:

1. Hvor gammel vidnet er, og hvor længe han kan mindes. - Vidnet svarede, han var .. år.
2. Om Keldbjerg eng beliggende ved Hundsbæk mark nogen side i vidnets mindetid er aflet andensteds ehd til bem.te Keldbjerg. - Vidnet svarede, han kunne erindre sig i nogle 30(?) år, da han har boet i Vittrup by, nemlig fra 1715, imidlertid vidste vidnet rigtig at forklare, at bem.te Keldbjerg engs afgrøde altid ere avlet og bjerget til Niels Keldbjergs gård.

3. Om forrige ejer af Hundsbæk i vidnets mindetid har ladert vogte og græsse sit kvæg i smme eng.

Tistrup erindrede retten, at ingen af de forrige ejere af Hundsbæk i denne sag til vidners påhør er bleven indstævnet og derfor på fundamente lovens 1. bogs 4. cap. 1. art. fandt sig beføjet at excipere imod svar på Woydemanns spørgsmål. - Woydemann replicerede, at stævнемålet udviser, det velb. hr. Poulsen som itzige ejer lovl. er indkaldt for vidners påhør i denne sag, med hvem sr. Termannd Madsen alene har at bestille. - Tistrup refererede sig til quæstion, som tydelig viser, at her intenderes at få bevist den omgang, der i forrige ejere af Hundsbæk ... tid er bleven brugt angående den quæstionerede eng, og som loven så expresse er imod sådan [=> AO2 611] omgang, så vedblev Tistrup sin gjorte protest. - Sættedommeren erklærede, at siden det bevises med varselsmemorial, at hr. Poulsen for vidners påhør i den her omtvistede sag med sin dependenerende ... lovl. er blevet stævnet og derved fyldestgjort lovens bydende pag. 29. art. 1 (DL 1-4-1), så understod sættedommeren sig ikke i at afvise vidnet, men tilholdt samme at svare. - Tistrup reserverede sig sin principlal al lovlig påanke og dernæst begærede, at vidnerne separatim måtte afhøres, hvilket retten bifaldt.

Vidnet svarede, at om forrige ejere af Hundsbæk havde ladet vogte kvæg i omspurgte eng, det vidste vidnet intet af, ikke heller vidste vidnet andet, så læne han kan erindre, end at samme eng har været i fred for fæhjorder.

4. Om ikke engen af Hundsbæk ejere har været holdt således i fred og hegnet, at Keldbjerg beboere derpå undertiden har slaget høst... . - Vidnet svarede, at engen har været i frem om efteråret, så alt har stået i flor og grøde om efteråret; men om Keldbjerg beboere nogensinde derpå har slaget høstgrøde, deet havd vidnet ikke set.
5. Om vidnet ikke er bevidst, at Hundsbæk kvæg dette år, da høet af engen var hjembjerget, derudi er blevet vogtet og græsset. - Svarede, han havde selv set det af Hundsbæk kvæg afvigte sommer ved hyrde er votget i bemeldte eng.
6. Om engen ikke deraf er bleven ilde tilredt og fordærvet, siden den består af blød ... og kærbund. - Vidnet svarede, han havde været på engen, efter at gab ufækge sut sudst afkagte svar gavde set Hundsbæk kvæg vogte deri, neml. ungefær 2 dage derefter, og da havde set egen [=> fol. 606] ... trækket nogle huller af kvæg. Tillagde også, at han nogen tid før dette år var med at slage græs på dito eng, da den var ... og fri for fætrækken og huller, så vidt vidnet så.
7. Om vidnet er bevidst, at andre fæhøveder kommer i samme eng, end hvad fra Hundsbæk da således er bleven - Vidnet svarede, han havde forhen forklaret om engens gærde(?) og hegnet, og vidste ikke videre på dette spørgsmål at svare.
8. Om vidnet ikke var til stede i bem.te Keldbjerg eng, dea de tvende stude fra Hundsbæk blev i hus tagen til Keldbjerg. - Svarede, den dag var han ikke på bem.te eng, men som afvundet er, var der to dage derefter.
9. Om vidnet ved, vor mange stude samme tid befandtes udi Keldbjerg eng Hundsbæk ejer tilhørende den forhen omvundne tid, da han så samme at bevogtes i berørte eng. - Svarede, han talte dem ikke og derfor ej heller agtede, hvor mange var.
10. Om vidnet så de tvende stude, som blev i hus taget ... de blev ført til Keldbjerg. - Svarede han så dem ungefær en par dage efter de var indtagne.
11. Om vidnet siden nylig har været i Keldbjer, og om han da ej ved slig lejlighed har set bem.te stude, i hvad stand de nu er, og om de er ... eller bleven magrere, end de var, da de blev i hus tagen. - Svarede, han var i Keldbjerggård forleden, da ... Keldbjerg eng blev synet, og da så

han omtalte 2 stude, og så vidt vidnet kunne påskønne, så var de i bedre stand, end da vidnet ... forhen havde set dem.

12. Om vidnet erindrer sig, hvor længe det er siden, kvægsvagheden var på Keldbjerg. - Svarede, det bliver nu til næstkommende Hellig Tre Kongers dag tvende år siden, vidnet spurgte og erfarede, at den grasserende fæsyge kom iblandt Keldbjerggårds beboeres(?) kvæg, hvorved, så vidt vidnet ved, al hornkvæget sammesteds bortdøde. Siden har det været vidnet ubevidst, at der, nemlig i Keldbjerg har grasseret nogen fæsyge.

Tilstrup under forhen tagne reservationer tilspurgte vidnet:

1. Til hvem han er tjener. - Svarede, han er fæstebonde på Estrupgårds gods.
2. Om han er noget ... slægtskab eller svogerskab ned Niels Keldbjerg og hvor nær. - Svarede nej.
3. Om han ikke til sin [= > AO2 612] beboende gård bruger et stykke ebgm sin grænser til den forhen omvundne Niels Keldbjergs eng. - Vidnet svarede ja, han bruger et stk. eng, som grænser til tit omrørte Keldbjerggårds eng på vestre side.
4. Om samme vidnets eng er af lige grund og af lige beskaffenhed som Niels Keldbjergs omvundne eng.
Woydemann fandt det spørgsmål uden for stævnemålet. Tistrup mente nej. - På det parterne ikke således med unyttig ophold skulle spille tiden, så tilholdt retten vidnet at svare. vidnet svarede, at den af ham brugende [= > fol. 607] ommeldte lings grund er af lige beskaffenhed som Niels Keldbjergs omvundne eng.
5. Om hann i forrige ejere af Hundsbæk deres tid nogen sinde har vogtet for dem fæ eller andre kreaturer. - Svarede nej.
6. Om han ... således alle tider har været til stede ved den omvundne Niels Keldbjergs eng, at han til visse og uden at tage fejl kan vidne, at fornævnte Hundsbæk forrige ejeres kreaturer ingen sinde har græsset i næstmeldte eng. - Vidnet svarede, det var ham umuligt at forklare, hvad græsning Hundsbæks forrige ejeres kvæg kan have haft udi eng. Thi han bor en halv mil fra engen. kan komme noget kvæg på engen, som vidnet ... kunne se eller vinde, men ellers så vidt ... ellers er åbenbart og bekendt, så vidste han ... end den holdtes i fred.
7. Om vidnet ikke såvel i Hundsbæks forrige ejeres tid som ... i dette efterår har set i forhen meldte eng såvel fæs høveder som bæster. - Vidnet svarede, at det var ham umuligt at give tilstrækkelig svar på dette spørgsmål, ellers kunne han sig ikke erindre at have set noget af forrige Hundsbæk ejeres kvæg i Keldbjerg eng i den tid, som Men dog alligevel kunne der vel komme et hoved eller flere undertiden
8. Siden vidnet forhen har forklaret, at Niels Keldbjergs eng af Hundsbæk forrige ejere er bleven fredet, så spørges nu, om han ved, af hvad årsag sådant er sket, om det har været en ret eller og som ... Itroligt Niels Keldbjerg ved foregående ansøgning har formået Hundsbæk ejere til sådan fredning. - Vidnet svarede, han vidste ikke videre herom at forklare, end at han holdt det for, det skulle have været en ret af Hundsbæks forrige ejere har fredet om ommeldte Keldbjerg eng.
9. Om vidnet ved, efter hvis befaling eller foranstaltning de omvundne Hundsbækgårds kvæg har græsset i Niels Keldbjergs eng. - Svarede, han vidste ikke videre herom, end at da vidnet tillige med tvende andre mænd var på Niels Keldbjergs eng dette efterår, nemlig den tid forhen omvundet er, da talte [= > AO2 613] vidnet med hyrden fra Hundsbæk og spurgte

- ham, hvem der havde givet ham lov til at gå der i engen med sit kvæg, hvortil hyrden svarede, at fuldmægtigen på Hundsbæk havde bedt ham, han skulle gå der med kvæget.
10. Om vidnet kan sige tilvisse, at de forhen omvundne huller i Niels Keldbjergs eng er gjort af fæhøveder eller bæster. - Svarede, da vidnet så det, agtede han ikke, de var gjort af andet end fæhøveder.
11. Om ikke de enge, som ... og bjerges til Hundsbæk, strækker sig og ... efter langs hen med den østre side af den ommeldte Niels Keldbjergs eng. - Vidnet svarede, det forholdt sig, som spørgsmålet ommelder.
12. Om der i vidnets mindetid enten har været eller endnu er nogen grøft, gærde eller andet, som kunne hegne imellem Hundsbæk mark samt omvundne Hundsbæk enge og Niels Keldbjergs eng. - Svarede, han vidste af ingen lykkelse(?) at sige, som enten nu er eller har været imellem omspurgte ejendom.

Retten i anledning loven og citantens begæring som og formedelst aftenens påtrængende, at ej kan ses at skrive, pålagde de øvrige vidner at møde d. [30/11](#).

Følger her indført den herforan på fol. 605 citerede forelæggelse og opsættelse.

fol. 608:

Den memorialvarsel i sagen ctr. hr. Poulsen betrfæffende Keldbjergs eng.

Torsdagen den 30. november 1747:

For retten fremkom Jens Bachmann fra Sønderskov og producerede en stævning (fol. 610) Til Anders Jakobsen . Han var ikke mødt. Blev lovdaget til [14/12](#).

AO2 614:

Byfoged Jens Woydenann på vegne af Termann Madsen begærede vidnerne til afhøring. Mødt var alene Niels Madsen af Vittrup og Niels Nørgaard af Nyby.

2. vidne, Niels Madsen af Vittrup (samme spørgsmål som til 1. vidne):

1. Vidnet var ungefær 43 år, men alene havde været i Lindknud sogn en 3 års tid.
2. I den tid, vidnet har været i sognet, vidste han ej andet, end det jo var avlet til Keldbjerg.
3. vidste intet deraf at forklare.
4. vidste vidnet intet af.
5. han havde set Hundsbæk kvæg i bem.te eng, og hyrden gik derved.
6. ja.

7. nej, han vidste ej andre kreaturer at komme deri.
8. han var ej derved den dag, studene blev i hus tagen, men næste dag derefter j´kom på engen.
9. han vidste ikke, hvor mange stude der var i engen.
- 10.han så studene dagen efter i Keldbjerg.
- 11.han så studene, da de sidst blev synet og vurderet i Keldbjerg, og befandtes da at være i bedre stand end den tid, han så dem før.
- 12.det blev nu to år til næststående Helligtrekongers dag.

Tistrups spørgsmål (samme som til 1. vidne).

1. svarede, han beboede hr. Peder Vindings annexgård.
2. nej.
3. nej.
4. ligeså.
5. ligeledes.
6. kunne ej gøre nogen forklaring.
7. svarede, han alene i dette efterår havde set kreaturer i engen.
8. kunne ej give nogen forklaring.
9. svarede, [=> fol. 609] at hyrden havde sagt, at han var befalet af hr. Poulsens tjener at gå med kreaturerne i bem.te eng.
- 10.hullerne i engen var gjort af fæhøveder.
- 11.ja.
- 12.nej.
- 13.Tilspurgt, hvor lang han bor fra den omvundne Niels Keldbjergs eng, ... svarede, ungefær 3 fjerdingvejs.
- 14.Ved hvad anledning han den omvundne dag ... Hundsbæk fæ skal have været i Niels Keldbjergs eng, var kommet dertil. - Svarede, dagen efter studene var bleven i hus tagen, var vidnet efter Niels Keldbjergs gegæring kommen at se, hvorledes bemeldte eng var medhandlet.
- 15.Hvoraf han så accurat kan vide, at Hundsbæk fæ har tilføjet Niels Keldbjergs eng den forhen ommeldte skade. - Svarede, at Niels Keldbjerg således havde sagt for ham.

3. vidne, Niels Nørgaard af Nyby:

1. han var i hans 70 år og kan mindes de 50 år.
2. Så længe, han kunne huske, var det avlet til Keldbjerg.
3. nej.
4. ja.
5. Hundsbæk hjord har gået i bem.te eng, og hyrden ved det.
6. ja.
7. han vidste ej, der kom andet ... deri, undtagen der i efteråret i rugsæden kunne støde et bæst derover om nattetide.
8. kunne ingen forklaring gøre.
9. do.
- 10.do.
- 11.do.

12.do.

Tistrups spørgsmål:

1. han var tjener til Termann Madsen til Nielsbygård.
2. nej.
3. exciperet.
4. do.
5. nej.
6. så længe han kan mindes var der ej med nogen hjord af forrige ejere græsset i bem.te eng.
7. nej, undtagen at undertiden kunne støde ... høveder derover.
8. kunne ingen forklaring gøre.
9. vidste vidnet intet af.
- 10.forbigået.
- 11.ja.
- 12.nej, undtagen at Niels Keldbjerg ved nørenden af engen havde kastet noget op.
- 13.Hvor længe det er siden, vidnet sidst har været på den omvundne Niels Keldbjergs eng. - Svarede, ungefær 3-4 dage [=> AO2 615] før Micheli gik vidnet over engen.
- 14.Om han da forhen har væet på bem.te eng, efter at de 2 Hundsbækgårds stude af Niels Keldbjerg var tagen i hus. - Svarede, ungefær en 8 dages tid før sidste Riber marked.
- 15.Om han da ikke i de tider, han således har været på Niels Keldbjergs eng, ikke og ved samme lejlighed har beset(?) Hundsbæk enge. - Svarede nej, han havde ikke været så østerlig.
- 16.Om han selv har været med at slå høstgrøde på Niels Keldbjergs eng. - Svarede nej.
- 17.Om han da ved, på hvad steder i engen, Niels Keldbjerg, som omvundet er, har slagen høstgrøde, siden engen er af den beskaffenhed at det ikke kunne ske overalt. - Svarede, neder ved åen og nogle i lavningerne(?) op i engen havde han slaget høstgrøde.
- 18.Hvor langt fra Keldbjeg ligger fra den omvundne eng. - Svarede, ungefær 1½ fjerdingvej.
- 19.Om Niels Keldbjergs kreaturer nogen tider har græsset i bem.te eng. - Svarede nej.
- 20.Om vidnet ved eller har hørt, på hvad måde denne omvundne eng, som ligger i Hundsbæk mark, er kommen fra bem.te Hundsbæk. - Svarede nej, han vidste ikke på hvad måde det skal være kommen derfra, men vel hørt det at skal være kommen derfra.
- 21.Hvor mange år det er siden, Niels Keldbjerg sidst slog høstgrøde i den ommeldte eng. - Svarede, ungefær 4-5 år siden.

Woydemabb beglredem at de øvrige vidner måtte blive af retten imponeret at møde i Endrupholms mølle tirsdagen d. 9. januar 1748, hvor retten den tid da bliver holdt.

AO2 615, fol. 610:

Den stævning, som på fol. 608 citeret er: Frøken Christina Margarethe Bachmann til Sønderkov stævner Anders Jakobsen, der har bortsneget sig fra sin tjeneste hos Thyge Andersen i Hulvad og rømt fra stavnen. Han er blevet efterlyst fra prædikestolen i Brørup kirke, ved herredstinget og

landstinget. Stævningen er underskrevet af Kjeld Hansen og Jørgen Gornsen.

AO2 616, fol. 611:

Torsdagen den 21. december 1747:

Følger her indført den synsforretning over Keldbjerggårds eng ved Hundsbæk mark beliggende samt taxation over de tvende stude, her foran på fol. 599 citeret: Anno 1747 den 30. oktober var vi underskrevne Hans Jessen i Skølvad, Jep Andersen og Søren Andersen Warhoe samt Christen Nielsen i Tange i Keldbjerg for ifølge den os ankyndigede rettens udmeldelse og foreviste stævнемål at foretage og fuldbyrige vores syns- og vurderingsforretning, som blev begyndt og foretaget udi rettens middels overværelse efter påvisning af Niels Ebbesen i Keldbjerg, hvorved var til stede seigr. Christen Termannsen og hr. byfoged Woydemann som konstitueret fuldmægtig i sagen. Da først blev påvist at taxere 2 af Niels Ebbesen i hus tagne hr. Poulsens stude, den ene af kulør sort og den anden sortoyget, som efter vores nøjeste skønsomhed og disse tiders beskaffenhed begge blev vurderet for 25 rdl. Dernæst blev påvist at syne og besigtige Niels Ebbesens eng ved Hundsbæk mark beliggende, hvorudi velbemeldte hr. Poulsens 2 stude skal være i hus tagen, af hvad condition, bund og beskaffenhed samme eng er, om det kan tåle fætrækning, samt hvad skade ved samme trækning kan være tilføjet, ved hvilket syn på hr. Poulsens vegne sisterede seigneur Simon Petersen fra Refstrup. Og bliver herover vores [=> AO2 617] syn og granskning denne, at bemeldte Niels Ebbesens eng, som er af skør mose og kær bund, befindes således til af kvarterdyb fætrækning og nedtrådne spor optrækket og medhandlet, at engen ej efter vores skønsomhed deraf i nogle år skal komme i sin fulde og forrige stand at avle og bjerge på, men årlig vil tabe(?) nogle læs hø. Og befandtes den mange steder så skør og blød, at vi vanskelig kunne bjerge os at gå derpå, langt mindre kan tåle nogen trækning af fæhøveder, uden engen deraf i bund og grund skulle blive ruineret. Videre si vi vel her og der noget hestegødning, men var ej nogle kendelige fodspor at se eller skønne uden af fæhøveder. Hvilket således ved vores nøjeste eftersyn og granskning befindes i sandhed, som vi førstkommende tingdag inden retten på Gørding-Malt herredsting med ed og god samvittighed kan contestere, hvormed denne vores syns- og vurderingsforretning således under vores hænder findes sluttet og tilendebragt. - Og som det kgl. stemplet papir ej haves ved hånden, bilægges det med sin vedbørlig sort, forinden det i retten fremkommer, da samme for gyldig passerer. Datum Nielsbygård ut supra. På rettens vegne som overværende, H. E. Bierum. Hans Jessen, Jep Andersen, Søren Andersen, Christen Nielsen.
